

ΕΝΩΣΗ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ

Λεωφ. Κηφισίας 100 & Μαραθωνοδρόμου 83
151 25 Μαρούσι
Τηλ.: 210 67 25 966, Fax: 210 67 25 972
e-mail: remaco@remaco.gr, Web: www.remaco.gr

Βασ. Σοφίας 98Α, 115 28 Αθήνα
Τηλ. 210 72 31 446, 210 77 88 665, 210 72 57 539
Fax. 210 77 88 668
e-mail. info@adens.gr, Web: www.adens.gr

ΕΝΔΙΑΜΕΣΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΙΚΗ ΑΡΧΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ν.Ε.Ο. Πατρών – Αθηνών 28, 1^{ος} όροφος, ΤΚ 26441 Πάτρα

**«Εκ των προτέρων (ΕΧ-ΑΝΤΕ) αξιολόγηση και
στρατηγική περιβαλλοντική εκτίμηση του ΠΕΠ
Δυτικής Ελλάδος περιόδου 2014 – 2020»**

**ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ Α
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ (ΣΜΠΕ) ΠΕΠ 2014-2020**

Ιούλιος 2014

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΚΡΩΝΥΜΙΑ	V
1. ΜΗ ΤΕΧΝΙΚΗ ΠΕΡΙΛΗΨΗ	1
1.1 ΠΕΔΙΟ ΑΝΑΦΟΡΑΣ ΤΗΣ ΣΜΠΕ	1
1.2 ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	2
1.2.1 Φυσικά Χαρακτηριστικά.....	2
1.2.2 Φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον.....	4
1.2.3 Χρήσεις γης.....	5
1.2.4 Πηγές Ρύπανσης.....	7
1.2.5 Δημογραφικά Κοινωνικά Οικονομικά Χαρακτηριστικά.....	8
1.2.6 Χωροταξική Θεώρηση.....	10
1.3 ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΕΠ	11
1.4 ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΤΕΥΞΗ ΤΩΝ ΣΤΟΧΩΝ ΤΟΥ ΕΠ	13
1.5 ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΤΟΥ ΕΠ ΜΕ ΤΙΣ ΕΘΝΙΚΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ	13
1.6 ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ	13
1.7 ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ.....	14
1.7.1 Μέτρα αντιμετώπισης των επιπτώσεων.....	14
1.7.2 Παρακολούθηση επιπτώσεων.....	14
2. ΕΙΣΑΓΩΓΗ – ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	17
2.1 ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΤΙΜΗΣΗΣ – ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ.....	17
2.1.1 Το στρατηγικό επίπεδο προγραμματισμού	18
2.1.2 Ανάδυση της ΣΠΕ μέσα από την εξέλιξη του Ευρωπαϊκού περιβαλλοντικού κεκτημένου	18
2.1.3 Η Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση	20
2.1.4 Η Οδηγία 2001/42/ΕΚ.....	21
2.1.5 Η Κοινή Υπουργική Απόφαση ΥΠΕΧΩΔΕ / ΕΥΠΕ / οικ. 107017 / 28.8.2006.....	23
2.2 ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ – ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ.....	24
2.2.1 Γενικός αναπτυξιακός στόχος του προγράμματος	24
2.2.2 Διάρθρωση του Προγράμματος – Αντικείμενο	25
2.3 ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΝΑΘΕΣΗΣ – ΟΜΑΔΑ ΜΕΛΕΤΗΣ	29
3 ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ – ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΑΛΛΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑ/ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ	31
3.1 Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ 2020.....	31
3.1.1 Εισαγωγή	31
3.1.2 Προτεραιότητες πολιτικής και πρωταρχικοί στόχοι για την Ευρώπη 2020.....	31
3.1.3 Κατευθυντήριες Γραμμές Ευρώπη 2020	34
3.1.4 Εμβληματικές πρωτοβουλίες.....	40
3.1.5 Θεματικοί Στόχοι και Επενδυτικές Προτεραιότητες	46
3.2 ΚΟΙΝΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2014-2020	53
3.2.1 Κοινό Στρατηγικό Πλαίσιο	53
3.2.2 Κανονιστικό Πλαίσιο.....	56
3.3 ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ	62
3.3.1 Ενωσιακό Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον έως το 2020 (Πρόταση)	62
3.3.2 Μια Ευρώπη που χρησιμοποιεί αποτελεσματικά τους πόρους της - Εμβληματική πρωτοβουλία της στρατηγικής "Ευρώπη 2020".....	73
3.3.3 Στρατηγική της ΕΕ για τη βιοποικιλότητα με ορίζοντα το 2020.....	77
3.3.4 Η ΚΓΠ με χρονικό ορίζοντα το 2020: η αντιμετώπιση των μελλοντικών προκλήσεων όσον αφορά τη διατροφή, τους φυσικούς πόρους και το έδαφος	80
3.3.5 Ενέργεια 2020: Στρατηγική για ανταγωνιστική, αειφόρο και ασφαλή ενέργεια	82
3.3.5 Λευκή Βίβλος. Χάρτης πορείας για έναν Ενιαίο Ευρωπαϊκό Χώρο Μεταφορών	84
3.4 ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΩΝ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	87
3.4.1 Η περίπτωση της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας.....	87

3.4.2	Το αναπτυξιακό όραμα / Γενικός Αναπτυξιακός Στόχος.....	90
3.5	ΣΧΕΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΜΕ ΆΛΛΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ	91
3.5.1	Εθνικές πολιτικές στον τομέα του Περιβάλλοντος.....	91
3.5.2	Σχετικά Σχέδια και Προγράμματα.....	131
4.	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	155
4.1	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ.....	155
4.1.1	Αναπτυξιακό Όραμα	155
4.1.2	Στρατηγική Στοχοθεσία.....	156
4.1.3	Πυλώνες χρηματοδότησης	158
4.1.4	Ανάλυση Προτεραιοτήτων Χρηματοδότησης – Σύνδεση με Θεματικούς Στόχους.....	158
4.1.5	Αιτιολόγηση της επιλογής των θεματικών στόχων και των αντίστοιχων επενδυτικών προτεραιοτήτων	166
4.2.	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΑΞΙΩΝ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ	179
4.2.1	Άξονας Προτεραιότητας 1: Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων, μετάβαση στην ποιοτική επιχειρηματικότητα, με αιχμή την καινοτομία και αύξηση της εγχώριας προστιθέμενης αξίας	179
4.2.2	Άξονας προτεραιότητας 2: Προστασία του Περιβάλλοντος – Μετάβαση σε μία οικονομία φιλική στο περιβάλλον.....	190
4.2.3	Άξονας προτεραιότητας 3: Ανάπτυξη – εκσυγχρονισμός – συμπλήρωση μεταφορικών υποδομών 202	
4.2.4	Άξονας προτεραιότητας 4: Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Προώθηση της Κοινωνικής Ένταξης και Καταπολέμηση της Φτώχειας και των Διακρίσεων	209
4.2.5	Άξονας προτεραιότητας 5: Ανάπτυξη – εκσυγχρονισμός – συμπλήρωση κοινωνικών υποδομών, υποδομών υγείας και εκπαίδευσης	222
4.2.6	Άξονας προτεραιότητας 6: Τεχνική Βοήθεια ΕΚΤ	226
4.2.7	Άξονας προτεραιότητας 7: Τεχνική Βοήθεια ΕΤΠΑ.....	227
4.3.	ΣΧΕΔΙΟ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ.....	229
4.4.	ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΔΑΦΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	241
4.4.1	Τοπική ανάπτυξη με την πρωτοβουλία τοπικών κοινοτήτων.....	241
4.4.2	Ολοκληρωμένες δράσεις για βιώσιμη αστική ανάπτυξη	242
4.4.3	Συμβολή των σχεδιαζόμενων δράσεων στο πλαίσιο του προγράμματος για τις μακροπεριφερειακές στρατηγικές και τις στρατηγικές για τις θαλάσσιες λεκάνες, με την επιφύλαξη των αναγκών της περιοχής του προγράμματος όπως προσδιορίζεται από το κράτος μέλος.....	243
4.5.	ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΩΝ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΠΟΥ ΠΛΗΤΤΟΝΤΑΙ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΑΠΟ ΤΗ ΦΤΩΧΕΙΑ – ΟΜΑΔΕΣ-ΣΤΟΧΟΙ ΠΟΥ ΚΙΝΔΥΝΕΥΟΥΝ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΑΠΟ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΠΟΜΟΝΩΣΗ.....	245
4.5.1	Γεωγραφικές περιοχές που πλήττονται περισσότερο από τη φτώχεια/ομάδες-στόχοι που κινδυνεύουν περισσότερο από διακρίσεις ή κοινωνικό αποκλεισμό	245
4.5.2	Η στρατηγική για την αντιμετώπιση των ειδικών αναγκών των γεωγραφικών περιοχών που πλήττονται περισσότερο από τη φτώχεια/ομάδων-στόχων που κινδυνεύουν περισσότερο από διακρίσεις ή κοινωνικό αποκλεισμό, και, κατά περίπτωση, η συμβολή στην ολοκληρωμένη προσέγγιση που ορίζεται στο σύμφωνο εταιρικής σχέσης.....	246
4.6.	ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΠΟΥ ΠΛΗΤΤΟΝΤΑΙ ΑΠΟ ΣΟΒΑΡΑ ΚΑΙ ΔΙΑΡΚΗ ΦΥΣΙΚΑ ΚΑΙ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ.....	247
4.7.	ΟΡΙΖΟΝΤΙΕΣ ΑΡΧΕΣ	247
4.7.1	Βιώσιμη ανάπτυξη.....	247
4.7.2	Ισότητα ευκαιριών και κατάργηση των διακρίσεων	248
4.7.3	Ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών	248
5.	ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ	251
5.1.	ΛΟΓΟΙ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΤΩΝ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΩΝ	252
5.2.	ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΣΤΗ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΩΝ ΕΝΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΑΥΤΕΣ ΕΝΟΣ ΈΡΓΟΥ.....	254
5.3.	ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΣΤΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΤΗΣ ΣΤΟΧΟΘΕΣΙΑΣ: Η ΑΝΑΔΥΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΥ ΠΛΕΓΜΑΤΟΣ ΣΤΟΧΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΩΝ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗ	255
5.4.	1 ^Η ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ: Η ΜΗΔΕΝΙΚΗ ΛΥΣΗ – ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	258
5.5.	2 ^Η ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ: ΣΥΝΕΧΙΣΗ ΤΟΥ ΤΡΕΧΟΝΤΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	260

5.6	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	263
6.	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ	265
6.1	ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΤΑΣΕΙΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ.....	265
6.1.1	Κλιματικοί παράγοντες.....	265
6.1.2	Προστατευόμενες και οικολογικά ευαίσθητες περιοχές	293
6.1.3	Υδατικοί πόροι.....	331
6.1.4	Θαλάσσιο και παράκτιο περιβάλλον.....	356
6.1.5	Εδαφικοί πόροι.....	371
6.1.6	Γεωμορφολογία.....	383
6.1.7	Ατμοσφαιρική ρύπανση	397
6.1.8	Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας.....	402
6.1.9	Βιομηχανική ρύπανση	409
6.1.10	Στερεά Απόβλητα-Λύματα	412
6.1.11	Χρήσεις Γης-Κοινωνικές Υποδομές.....	419
6.1.12	Δίκτυα Υποδομής.....	427
6.1.13	Ζώνες βλάστησης - Οικοσυστήματα – Χλωρίδα - Πανίδα.....	429
6.1.14	Διοικητική δομή.....	456
6.1.15	Ανθρωπογενές περιβάλλον.....	462
6.1.15.1	Δημογραφικά στοιχεία.....	462
6.1.15.2	Παραγωγικοί τομείς.....	499
6.2	ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΠΟΥ ΕΝΔΕΧΕΤΑΙ ΝΑ ΕΠΗΡΕΑΣΤΟΥΝ ΣΗΜΑΝΤΙΚΑ.....	521
6.3	ΠΙΘΑΝΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΠΑΡΑΜΕΤΡΩΝ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΜΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ.....	522
7.	ΕΚΤΙΜΗΣΗ, ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ	525
7.1	ΓΕΝΙΚΑ.....	525
7.2	ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΚΤΙΜΗΣΗΣ, ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ.....	526
7.2.1	Γενικά.....	526
7.2.2	Μεθοδολογία του προσδιορισμού των περιβαλλοντικών μεταβολών και του χαρακτήρα αυτών 528	
7.3	ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ.....	530
7.4	ΜΕΤΡΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ	560
7.4.1	Βιοποικιλότητα – χλωρίδα – πανίδα	560
7.4.2	Υδατα.....	561
7.4.3	Έδαφος – Τοπίο	562
7.4.4	Χρήσεις γης.....	562
7.4.5	Ατμόσφαιρα.....	563
7.4.6	Περιουσία.....	563
8.	ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ.....	565
9.	ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΗΣ ΠΡΑΞΗΣ	569
10.	ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΠΟΥ ΑΝΕΚΥΨΑΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΚΠΟΝΗΣΗ ΤΗΣ ΣΜΠΕ	573
11.	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ / ΜΕΛΕΤΕΣ / ΠΗΓΕΣ	575
	Νομοθεσία / ΦΕΚ:	577
	ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ:.....	579

ΑΚΡΩΝΥΜΙΑ

ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΑΕΠΟ	Απόφαση Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων
ΑΠΕ	Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας
ΑΣΑ	Αστικά Στερεά Απόβλητα
ΒΕΠΕ	Βιομηχανική και Επιχειρηματική Περιοχή
ΒΙΟΠΑ	Βιοτεχνικό Πάρκο
ΒΙΠΕ	Βιομηχανική Περιοχή
ΓΠΣ	Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο
ΓΠΧΣΑΑ	Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης
ΔΕ	Δυτική Ελλάδα
ΔΕΥΑ	Δημοτική Επιχείρηση Ύδρευσης – Αποχέτευσης
ΔΚ	Δημοτική Κοινότητα
ΕΓΤΤΑ	Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης
ΕΓΥ	Ειδική Γραμματεία Υδάτων
ΕΔΠ	Εθνικό Δίκτυο Παρακολούθησης
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΕΛ	Εγκατάσταση Επεξεργασίας Λυμάτων
ΕΕΥ	Εθνική Επιτροπή Υδάτων
ΕΖΔ	Ειδικές Ζώνες Διατήρησης
ΕΚ	Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο
ΕΚΤ	Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Ταμείο
ΕΛΣΤΑΤ	Ελληνική Στατιστική Αρχή
ΕΟΚ	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
ΕΠ	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
ΕΠΕ	Εκτίμηση Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων
ΕΠΜ	Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων
ΕΠΠΕΡΑΑ	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη»
ΕΣΠΑ	Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης
ΕΤΘΑ	Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας
ΕΤΠΑ	Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης
ΕΥΠΕ	Ειδική Υπηρεσία Περιβάλλοντος
ΖΕΠ	Ζώνη Ειδικής Προστασίας
ΖΟΕ	Ζώνη Οικιστικού Ελέγχου
ΘΣ	Θεματικός Στόχος
ΙΠ	Ισοδύναμος Πληθυσμός
ΚΑΖ	Καταφύγιο Άγριας Ζωής
ΚΜ	Κράτος (η) Μέλος (η)
ΚΣΠ	Κοινό Στρατηγικό Πλαίσιο
ΚΥΑ	Κοινή Υπουργική Απόφαση
ΜΑΔ	Μονάδες Αγοραστικής Δύναμης
ΜΚΟ	Μη Κυβερνητικός Οργανισμός
ΜΜΕ	Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις
ΝΑΒΙΠΕ	Ναυτιλιακή Βιομηχανική Περιοχή
ΝΠΔΔ	Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου
ΝΠΙΔ	Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου
ΟΤΑ	Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης
ΠΑΘΕ	Πατρών - Αθήνας - Θεσσαλονίκης - Ευζώνων
ΠΔΕ	Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας
ΠΕ	Περιφερειακή Ενότητα
ΠΕΠ	Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα

ΠΕΡΠΟ	Περιοχή Ειδικά Ρυθμιζόμενης Πολεοδόμησης
ΠΛΑΠ	Περιοχή Λεκάνης Απορροής Ποταμού
ΠΜ	Πολεοδομική Μελέτη
ΠΟΤΑ	Περιοχή Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης
ΠΠΕΑ	Προκαταρκτική Περιβαλλοντική Εκτίμηση και Αξιολόγηση
ΠΠΠ	Πρότυπα Ποιότητας Περιβάλλοντος
ΣΑΤΑΜΕ	Σχέδιο Αντιμετώπισης Τεχνολογικών Ατυχημάτων Μεγάλης Έκτασης
ΣΔΛΑΠ	Σχέδιο Διαχείρισης Λεκανών Απορροής Ποτάμων
ΣΜΑ	Σταθμός Μεταφόρτωσης Απορριμμάτων
ΣΜΠΕ	Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων
ΣΠΕ	Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση
ΣΧΟΟΑΠ	Σχέδιο Χωρικής και Οικιστικής Οργάνωσης Ανοιχτής Πόλης
ΤΑ	Τοπική Αυτοδιοίκηση
ΤΚ	Τοπική Κοινότητα
ΤΚΣ	Τόπος Κοινοτικής Σημασίας
ΤΣ	Ταμείο Συνοχής
ΥΑ	Υπουργική Απόφαση
ΥΔ	Υδατικό Διαμέρισμα
ΥΠΑΑΤ	Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων
ΥΠΕΚΑ	Υπουργείο Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής
ΥΠΕΧΩΔΕ	Υπουργείο Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων
ΥΥΣ	Υπόγειο Υδατικό Σύστημα
ΦΕΚ	Φύλλο Εφημερίδας της Κυβέρνησης
ΦΟΔΣΑ	Φορέας Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων
ΧΑΔΑ	Χώρος Ανεξέλεγκτης Διάθεσης Απορριμμάτων
ΧΥΤΑ	Χώρος Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων
ΧΥΤΥ	Χώρος Υγειονομικής Ταφής Υπολειμμάτων
IPPC	Integrated Prevention Pollution Control
SCI	Site of Community Importance
SPA	Special Protection Area

1. ΜΗ ΤΕΧΝΙΚΗ ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση (ΣΠΕ) είναι μια δυναμική διαδικασία που στοχεύει στην εκπλήρωση του στόχου της βιώσιμης ανάπτυξης, διαμέσου της ενσωμάτωσης της περιβαλλοντικής διάστασης στο κατά το δυνατόν έγκαιρο στάδιο της διαδικασίας σχεδιασμού πολιτικών, σχεδίων και προγραμμάτων. Με τη λογική ότι, όταν οι αποφάσεις στηρίζονται σε περιβαλλοντικά θεμελιωμένες στρατηγικές, οι ενέργειες που ακολουθούν είναι εξίσου περιβαλλοντικά αποδεκτές, αυξάνεται η βεβαιότητα ότι η ανάπτυξη και η γενικότερη επέμβαση στο περιβάλλον δεν θα είναι επιβλαβής.

Βασικό εργαλείο της διαδικασίας ΣΠΕ αποτελεί η Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ). Κατά την κατάρτιση του ΕΠ Δυτικής Ελλάδας 2014- 2020, η εκπόνηση της ΣΜΠΕ διεξήχθη παράλληλα με τη διαμόρφωση του προγραμματισμού, καθιστώντας εφικτή την ενσωμάτωση των πορισμάτων της μελέτης στις τελικές επιλογές του ΕΠ.

Η παρούσα επομένως, μελέτη αποτελεί τη **Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ) του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος (ΠΕΠ) της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας** της προγραμματικής περιόδου **2014 - 2020**.

1.1 Πεδίο Αναφοράς της ΣΜΠΕ

Το ΠΕΠ ΔΕ καλύπτει γεωγραφικά την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας. Η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος καταλαμβάνει το ΒΔ τμήμα της Πελοποννήσου και το Δυτικό άκρο της Στερεάς Ελλάδος. Περιλαμβάνει τους Νομούς Αιτωλοακαρνανίας, Αχαΐας και Ηλείας με τη συνολική της έκταση να ανέρχεται στα 11.350 km² και να καλύπτει περίπου το 8,6% της συνολικής έκτασης της χώρας. Σύμφωνα με την τελευταία επίσημη απογραφή πληθυσμού (ΕΛΣΤΑΤ, 2011) ο πληθυσμός της Περιφέρειας ανέρχεται σε 679.796 άτομα και αποτελεί περίπου το 6,3% του συνολικού πληθυσμού της χώρας.

Σχήμα 1.1.1: Η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας

1.2 Φυσιογνωμία της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας

1.2.1 Φυσικά Χαρακτηριστικά

Η ΔΕ λόγω της τοπογραφικής της διαμόρφωσης εμπίπτει στις περιοχές με υγρό κλίμα. Αναλυτικά η κλιματολογική κατάσταση σε κάθε μία από τις Περιφερειακές Ενότητες της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας περιγράφεται στις επόμενες παραγράφους. Ειδικότερα:

Στα ορεινά της Αιτωλοακαρνανίας το κλίμα είναι ψυχρό, ενώ στις πεδινές και τις παράκτιες περιοχές της είναι μεσογειακό. Η μέση ετήσια θερμοκρασία κυμαίνεται από 17 έως 18 °C. Το ύψος των ατμοσφαιρικών κατακρημνισμάτων είναι το δεύτερο στη χώρα μετά από την Ήπειρο. Το μέσο ετήσιο ύψος βροχής ξεκινά από 800-1.000 mm στα παράκτια, φτάνει στα 1.400 mm στα ορεινά και ξεπερνά τα 1.800 mm στα πολύ μεγαλύτερα υψόμετρα. Η μέση ετήσια σχετική υγρασία κυμαίνεται από 64-68% τόσο στην παράκτια ζώνη, όσο και στο εσωτερικό της Π.Ε. Αιτωλοακαρνανίας, κυρίως λόγω των μεγάλων υδάτινων όγκων. Κατά τους θερινούς μήνες επικρατούν βορειοδυτικοί άνεμοι, ενώ τον υπόλοιπο χρόνο νοτιοδυτικοί και βόρειοι –βορειοδυτικοί. Σπάνια εμφανίζονται στην περιοχή ανατολικοί άνεμοι, λόγω της οροσειράς της Πίνδου, η οποία αποτελεί φυσικό σύνορο στα ανατολικά.

Το κλίμα στην περιοχή της Αχαΐας είναι εύκρατο, και μπορεί να χαρακτηριστεί ως μεσογειακό στα παράκτια και ηπειρωτικό στο εσωτερικό και ορεινό τμήμα του Νομού. Η μέση ετήσια θερμοκρασία είναι περίπου 17 έως 19°C στην παράκτια περιοχή και χαμηλότερη στις ορεινές περιοχές. Το χειμώνα η μέση θερμοκρασία είναι μεγαλύτερη από άλλες περιοχές της Πελοποννήσου, γιατί επηρεάζεται περισσότερο από τους δυτικούς ανέμους από τους βόρειους που είναι ψυχρότεροι, επειδή προστατεύεται από τις οροσειρές της Στερεάς Ελλάδας. Στο ορεινό τμήμα της Αχαΐας η εποχή του χειμώνα έχει μεγαλύτερη διάρκεια με παγετούς και πολλά χιόνια. Στην βόρεια παράκτια ζώνη το ετήσιο ύψος βροχής κυμαίνεται μεταξύ 700 και 821,3 mm, ενώ στο εσωτερικό τμήμα αυξάνεται προχωρώντας στα ορεινά συγκροτήματα.

Το κλίμα της Ηλείας είναι θαλάσσιο μεσογειακό, με ήπιους χειμώνες και δροσερά καλοκαίρια εξαιτίας κυρίως της επίδρασης της θάλασσας. Η θερμοκρασία σπάνια κατέρχεται υπό το μηδέν τον χειμώνα και μόνο στην εσωτερική πεδινή περιοχή υπερβαίνει τους 40°C το καλοκαίρι. Η σχετική υγρασία του αέρα κυμαίνεται από 67,5 – 70%, με υγρότερο μήνα τον Δεκέμβριο και ξηρότερους τους Ιούλιο και Αύγουστο. Η Ηλεία ανήκει στις περιοχές με τη λιγότερη νέφωση: η μέση ετήσια νέφωση κυμαίνεται μεταξύ 3,5 και 4,0, οι αίθριες ημέρες είναι περισσότερες από 150 και οι νεφοσκεπείς λιγότερες από 50. Κατά τους θερινούς μήνες επικρατούν κυρίως οι δυτικοί άνεμοι ως θαλάσσιες αύρες και οι βορειοδυτικοί ως μελέμια, τα οποία όμως παρουσιάζουν μικρότερη ένταση και συχνότητα σε σχέση με τα αντίστοιχα της περιοχής του Αιγαίου. Οι βροχές είναι άφθονες από τον Οκτώβριο έως τον Μάρτιο, τα δε ύψη βροχής είναι υπερδιπλάσια από αυτά που σημειώνονται στις ανατολικές περιοχές της Πελοποννήσου. Το χιόνι, ιδίως στα παράκτια τμήματα, παρουσιάζει μικρή συχνότητα. Αντίθετα, μεγάλη συχνότητα παρουσιάζει το χαλάζι, που προκαλεί πολλές φορές σημαντικές ζημιές στη γεωργία. Η ΠΔΕ διαθέτει ορυκτό πλούτο, ίσως όχι τόσο σημαντικό όσο άλλες Περιφέρειες, αλλά όχι αμελητέο.

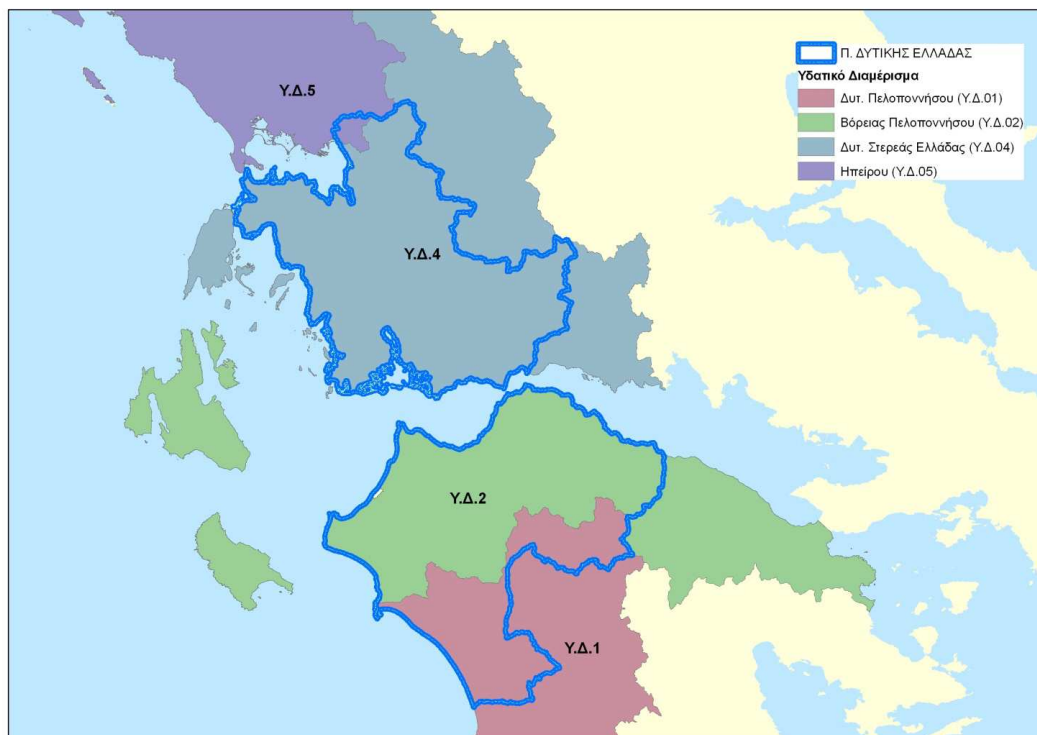
Στην ΠΔΕ πραγματοποιούνται εκμεταλλεύσεις αδρανών, σχιστολίθων, βιομηχανικών ορυκτών, κ.ά., έχουν γίνει παραχωρήσεις μεταλλείων ενεργειακών ορυκτών, ενώ τέλος υπάρχει και βεβαιωμένο Γεωθερμικό Πεδίο Χαμηλής Θερμοκρασίας στην περιοχή της Ρίζας Αντιρρίου Αιτωλοακαρνανίας.

Ακόμα στην ΠΔΕ απαντώνται και οι 2 από τις 3 θαλάσσιες περιοχές, στις οποίες θα παραχωρηθούν τα δικαιώματα έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων. Πρόκειται για τον Πατραϊκό κόλπο και το Δυτικό Κατάκολο (η Τρίτη θαλάσσια περιοχή αφορά στα Ιωάννινα). Ήδη το ΥΠΕΚΑ έχει προβεί στη διαδικασία Διεθνούς Δημόσιας Ανοικτής Πρόσκλησης για την παραχώρηση του δικαιώματος έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων.

Η ΠΔΕ διαθέτει και ένα μεγάλο μήκος ακτογραμμής, ειδικά στο δυτικό της μέτωπο από Αιτωλοακαρνανία έως Ηλεία, νότια της Αιτωλοακαρνανίας και βόρεια της Αχαΐας. Οι εκτεταμένες ακτές και τα παράλια της Περιφέρειας προσδίδουν εξαιρετικά σημαντικές δυνατότητες ανάπτυξης διαφόρων οικονομικών δραστηριοτήτων, με σημαντικότερες ίσως εκείνες του τουρισμού και της αλιείας.

Το πλούσιο απόθεμα φυσικών πόρων που απαντάται στην ΠΔΕ συμπληρώνει και το πυκνό υδρογραφικό δίκτυο που υπάρχει και στις τρεις ΠΕ (Αιτωλοακαρνανία, Αχαΐα, Ηλεία) και αφορά σε λίμνες, λιμνοθάλασσες, ποτάμια, κ.ά.

Η ΠΔΕ εκτείνεται σε τέσσερα Υδατικά Διαμερίσματα (ΥΔ) όπως φαίνεται και στο ακόλουθο σχήμα: Στο ΥΔ01 (Δυτικής Πελοποννήσου), στο ΥΔ02 (Βόρειας Πελοποννήσου), στο ΥΔ04 (Δυτικής Στερεάς Ελλάδας) και για ένα πολύ μικρό τμήμα στο ΥΔ05 (Ηπείρου).

Σχήμα 1.2.1: Τα υδατικά διαμερίσματα της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας.

Η ΠΔΕ αντιμετωπίζει σειρά προβλημάτων που σχετίζονται με φυσικούς κινδύνους. Οι πιο συνηθισμένοι από αυτούς συνδέονται με φαινόμενα κατολίσθησης εδαφών (κυρίως στην περιοχή της Ηλείας), σεισμών (σε όλη την ΠΔΕ), δασικών πυρκαγιών και πλημμυρών. Στους φυσικούς κινδύνους της ΠΔΕ συγκαταλέγονται και οι δασικές πυρκαγιές που έχουν εκδηλωθεί κατά καιρούς, αλλά με πλέον σοβαρότερες εκείνες του καλοκαιριού του 2007. Οι εν λόγω πυρκαγιές αποτέλεσαν

τεράστιο πλήγμα για την Ηλεία και την Αχαΐα. Στην Ηλεία ειδικά είχαν ως άμεσο τραγικό αποτέλεσμα την απώλεια δεκάδων ανθρωπίνων ζώων και την πλήρη καταστροφή μεγάλου μέρους του φυσικού και τεχνικού, παραγωγικού, ιδιωτικού και δημόσιου κεφαλαίου

1.2.2 Φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον

Η ΠΔΕ φιλοξενεί:

- Τρεις (3) υγροτόπους Διεθνούς Σημασίας (περιοχές Ramsar): τον Αμβρακικό κόλπο (Περιφερειακές Ενότητες Αιτωλοακαρνανίας, Άρτας και Πρέβεζας), τις λιμνοθάλασσες Μεσολογγίου-Αιτωλικού (Περιφερειακή Ενότητα Αιτωλοακαρνανίας) και την λιμνοθάλασσα Κοτυχίου (Περιφερειακές Ενότητες Αχαΐας και Ηλείας)
- Δύο (2) από τα 17 Μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς της χώρας: την Ολυμπία και το Ναό του Επικούρειου Απόλλωνα.
- Μία (1) περιοχή που ανήκει στην Σύμβαση Βαρκελώνης : ο Υγρότοποι Αμβρακικού, συνολικής έκτασης 25.000 ha.
- Εικοσιπέντε (25) Ειδικές Ζώνες Διατήρησης (ΕΖΔ) (Οδηγία NATURA 92/43/ΕΚ), δώδεκα (12) Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) για την ορνιθοπανίδα (Οδηγία 79/409/ΕΟΚ, όπως κωδικοποιήθηκε από την Οδηγία 2009/147/ΕΚ) και τρεις (3) περιοχές που είναι ταυτόχρονα και Ειδικές Ζώνες Διατήρησης και Ζώνες Ειδικής Προστασίας.
- Τέσσερα (4) Εθνικά Πάρκα : το «Εθνικό Πάρκο Υγροτόπων Αμβρακικού», το «Εθνικό Πάρκο Λιμνοθαλασσών Μεσολογγίου – Αιτωλικού, κάτω ρου και εκβολών ποταμών Αχελώου και Ευήνου και νήσων Εχινάδων», το «Εθνικό Πάρκο Υγροτόπων Κοτυχίου – Στροφυλιάς» και το «Εθνικό Πάρκο Χελμού – Βουραϊκού».
- Ένα (1) Βιογενετικό Απόθεμα: το Φυσικό Μνημείο Δάσους Λεσινίου (ανήκει στο Εθνικό Πάρκο Λιμνοθαλασσών Μεσολογγίου – Αιτωλικού)
- Δυο (2) από τα 19 Αισθητικά Δάση της χώρας: το Αισθητικό Δάσος Χειμάρρων Σελέμνου και Χαράδρων και το Αισθητικό Δάσος Εθνικής Ανεξαρτησίας Καλαβρύτων.
- Επτά (7) από τα 51 Διατηρητέα Μνημεία της Φύσης: το δάσος του Λεσινίου Αιτωλοακαρνανίας, οι βελανιδιές στην Καλαμιά Αιγίου, ο πλάτανος του Παυσανία στο Αίγιο, ο πλάτανος της Πλατανιώτισσας Καλαβρύτων, ο πλάτανος της Αγίας Λαύρας Καλαβρύτων, οι δώδεκα βρύσες του Αιγίου και το κλήμα των Καλαβρύτων.
- Τριανταένα (31) Καταφύγια Άγριας Ζωής (ΚΑΖ) εκ των οποίων 16 ΚΑΖ απαντώνται στην ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας, 11 ΚΑΖ στην ΠΕ Αχαΐας και 4 ΚΑΖ στην ΠΕ Ηλείας.
- Πέντε (5) Εκτροφεία Θηραμάτων: η Δαφνιώτισσα, το Καλούσιο, το Σαραντάπηχο, το Σούβαρδο και το Βατάκι Βλαχομάνδρας.
- Εικοσιεπτά (27) περιοχές χαρακτηρισμένες ως Τοπία Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους (ΤΙΦΚ), σύμφωνα με τη «Βάση Δεδομένων για την Ελληνική Φύση – ΦΙΛΟΤΗΣ» και οκτώ (8) ΤΙΦΚ, σύμφωνα με τον Ν.1465/1950, ο οποίος συμπληρώνει τον Ν.5351/1932 «Περί αρχαιοτήτων».

Οι Φορείς Διαχείρισης στην ΠΔΕ είναι οι παρακάτω:

Φορέας Διαχείρισης Λιμνοθάλασσας Μεσολογγίου. Είναι Ν.Π.Ι.Δ., ο οποίος συστήθηκε το 2003, ενώ συγκροτήθηκε με την ΚΥΑ 125736/1282/2003 (ΦΕΚ 473/Β/18.4.2003)⁷. Σκοπός του Φορέα είναι η διοίκηση και διαχείριση του Εθνικού Πάρκου Λιμνοθαλασσών Μεσολογγίου- Αιτωλικού, εκβολών και κάτω ρου ποταμών Αχελώου και Ευήνου και Εχινάδων νήσων, η ανάδειξη των περιβαλλοντικών αξιών της περιοχής, και η δημιουργία των καλύτερων δυνατών προϋποθέσεων για τη βιώσιμη ανάπτυξη που επιζητά η τοπική κοινωνία. Στο πλαίσιο του Φορέα λειτουργεί και το Κέντρο Πληροφόρησης Υγροτόπων Λιμνοθάλασσας Μεσολογγίου- Αιτωλικού, η μοναδική στην περιοχή υποδομή ανάδειξης των οικολογικών αξιών και λειτουργιών της.

Φορέας Διαχείρισης Υγροτόπων Αμβρακικού. Είναι Ν.Π.Ι.Δ. μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, του ευρύτερου Δημοσίου Τομέα, εποπτευόμενο από το ΥΠΕΚΑ με σκοπό τη διοίκηση και διαχείριση των περιοχών, στοιχείων και συνόλων της φύσης και του τοπίου, καθώς και των περιοχών που χαρακτηρίζονται ως Ειδικές Ζώνες Διατήρησης. Ιδρύθηκε με την ΚΥΑ 125566/996/2003 (ΦΕΚ 1419/Β/1.10.2003) και τροποποίηση ΚΥΑ 126866/3017/2003 (ΦΕΚ 1072/Β/1.8.2003). Σε συνεργασία με την Τ.Α., με φορείς και κοινωνικές ομάδες της περιοχής και αξιοποιώντας την εμπειρία και την τεχνογνωσία της ETANAM, προσπαθεί με έναν νέο τρόπο προσέγγισης να συμβάλλει στην αποτελεσματικότερη διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών, παράλληλα με τη διατήρηση και ενδυνάμωση της τοπικής κοινωνικής δομής.

Φορέας Διαχείρισης Υγροτόπων Κοτυχίου – Στροφυλιάς. Έχει συσταθεί βάσει του Ν. 3344/2002 με την ΚΥΑ 125565/995/2003 (ΦΕΚ 364/Β/28.3.2003) και έχει την ευθύνη της διαχείρισης του ομώνυμου Εθνικού Πάρκου στο βορειοδυτικό άκρο της Πελοποννήσου. Η περιοχή καλύπτει έκταση 136.640 στρεμμάτων και μοιράζεται στους νομούς Αχαΐας και Ηλείας. Η έδρα του Φορέα Διαχείρισης και το Κέντρο Πληροφόρησης βρίσκονται στο Λάππα Αχαΐας.

Φορέας Διαχείρισης Χελμού – Βουραϊκού. Ιδρύθηκε το 2002 (ν. 3044/2002) (ΚΥΑ 125207/393/2003 ΦΕΚ 140/Β/11-2-03) με τροποποίηση ΚΥΑ 126866/3017/2003 (ΦΕΚ 1072/Β/1.8.2003).

Σύμφωνα με την ανακοίνωση που εξέδωσε το Υπουργείο Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης στις 24/07/2012 οι Φορείς Διαχείρισης πρόκειται να συγχωνευτούν σε 14 κατά προσέγγιση αντίστοιχα των Περιφερειών. Με βάση το Σχέδιο νόμου: «Κατάργηση και συγχώνευση νομικών προσώπων του δημοσίου και του ευρύτερου δημόσιου τομέα»:

- Ο «Φορέας Διαχείρισης Υγροτόπων Αμβρακικού», ο «Φορέας Διαχείρισης Λιμνοθάλασσας Μεσολογγίου», και ο «Φορέας Διαχείρισης Στενών και Εκβολών Καλαμά και Αχέροντα», συγχωνεύονται και συνιστούν νέο Ν.Π.Ι.Δ. με την επωνυμία «Φορέας Διαχείρισης Υγροτόπων Δυτικής Ηπείρου και Μεσολογγίου» με έδρα την Άρτα.
- Ο «Φορέας Διαχείρισης Υγροτόπων Κοτυχίου – Στροφυλιάς» και ο «Φορέας Διαχείρισης Χελμού – Βουραϊκού», συγχωνεύονται και συνιστούν νέο Ν.Π.Ι.Δ. με την επωνυμία «Φορέας Διαχείρισης Οικοσυστημάτων Δυτικής Πελοποννήσου» με έδρα την Πάτρα.

1.2.3 Χρήσεις γης

Η συνολική έκταση της ΠΔΕ είναι 11.318,1 χιλ. στρέμματα, δηλαδή το 9% περίπου της συνολικής έκτασης της χώρας (131.957,4 χιλ.στρ.). Το ήμισυ περίπου της συνολικής έκτασης της περιφέρειας

καταλαμβάνει η ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας (5.422,9 χιλ. στρ.), το 30% καταλαμβάνει η ΠΕ Αχαΐας (3.272,7 χιλ. στρ) και το 20% περίπου η ΠΕ Ηλείας (2.622,5 χιλ. στρ).

Η έκταση της γεωργικής γης και το ποσοστό της στην συνολική έκταση της κάθε ΠΕ είναι (έτος αναφοράς 2007):

- ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας 1.207.741 στρ. γεωργική γη (22,1% του συνόλου)
- ΠΕ Αχαΐας 936.770στρ. γεωργική γη (28,6% του συνόλου)
- ΠΕ Ηλείας 1.264.460στρ. γεωργική γη (48,3% του συνόλου)

Οι αρδευόμενες εκτάσεις της γεωργικής γης είναι αντίστοιχα 49,9% για την ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας, 36,9% για την Π.Ε. Αχαΐας και 45,4% για την ΠΕ Ηλείας.

Τα δάση και οι δασικές εκτάσεις της περιοχής σύμφωνα με τα προσωρινά στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ. (1999- 2000) αποτελούσαν το 23,8% της συνολικής επιφάνειας της περιφέρειας.

Η κτηνοτροφία στην ΠΔΕ ασκείται συμπληρωματικά με την γεωργία. Κυριαρχεί η παραδοσιακής μορφής μικρή οικογενειακή εκμετάλλευση. Οι βοσκότοποι καλύπτουν το 37,6% της έκτασης της περιφέρειας, έναντι του 31,2% της γεωργίας.

Από τις τρεις Π.Ε., η Αιτωλοακαρνανία είναι εκείνη που παρουσιάζει, λόγω του μεγάλου και ποιοτικά υψηλού δυναμικού επιφανειακών υδάτων και το μεγάλο πολυσχιδές ανάπτυγμα ακτών, μεγάλο δυναμισμό στην ανάπτυξη ιχθυοκαλλιεργειών.

Στην ΠΕ Αχαΐας οι ακτές του Κορινθιακού και του Πατραϊκού κόλπου παρουσιάζουν γραμμική ανάπτυξη παραθεριστικής κατοικίας και εσωτερικού τουρισμού των αστικών πληθυσμών του λεκανοπεδίου Αττικής και του πολεοδομικού συγκροτήματος Πατρών. Αντίθετα, στις δυτικές ακτές της, όπως και στις δυτικές ακτές της ΠΕ Ηλείας η σύσταση των επισκεπτών αφορά περισσότερο τον τουρισμό αλλοδαπών. Οι νοτιοδυτικές ακτές της ΠΕ Ηλείας είναι λιγότερο ανεπτυγμένες τουριστικά και ακόμα λιγότερο οι ακτές της ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας, με εξαίρεση τις ακτές της Ναυπακτίας που χαρακτηρίζονται από μεγαλύτερη τουριστική ανάπτυξη, με αποτέλεσμα τη σύγκρουση χρήσεων τουρισμού με παραθεριστική κατοικία και γεωργία.

Στις ορεινές και ημιορεινές περιοχές της ενδοχώρας της ΠΔΕ παρουσιάζεται μια μικρή ανάπτυξη σε ορισμένα σημεία ορεινών συμπλεγμάτων ή διαδρομών (Καλάβρυτα, Παναχαϊκό-Χιονοδρομικά Κέντρα, περιοχή Χελμού, Τσιβλού, Ζήρειας, ορεινή Ναυπακτία, Ολυμπία). Η μόνη περίπτωση Περιοχής Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης (ΠΟΤΑ) είναι η προαναγγελθείσα Π.Ο.Τ.Α. Αιτωλοακαρνανίας η οποία δεν προχώρησε.

Στην Π.Ε. Αχαΐας λειτουργούν: η ΒΙΠΕ Πατρών στην περιοχή Κάτω Αχαΐας με έκταση 4.050στρ. και το ΒΙΟΠΑ Γλαύκου Πατρών με έκταση 600στρ., καθώς και το Επιστημονικό Πάρκο του Πανεπιστημίου Πατρών στο Ρίο. Ο χώρος της ΒΙΠΕ Πατρών διαθέτει όλα τα απαραίτητα δίκτυα υποδομής. Επισημαίνεται όμως, ότι η ανταγωνιστικότητα των εγκατεστημένων επιχειρήσεων επηρεάζεται αρνητικά εξ' αιτίας του ανεπαρκούς οδικού και σιδηροδρομικού δικτύου, ενώ η βιομηχανική δραστηριότητα είναι περισσότερο αναπτυγμένη κατά μήκος του ανατολικού άξονα λόγω των ευνοϊκότερων συνθηκών πρόσβασης στα καταναλωτικά κέντρα Αθήνας και Θεσσαλονίκης.

Στην Π.Ε. Αιτωλοακαρνανίας θεσμοθετημένη περιοχή ΒΕΠΕ είναι η ΝΑΒΙΠΕ στο Πλατυγιάλι Αστακού (ΦΕΚ 326/Β/2004 και τροποποιήσεις) η συνολική έκταση, μετά τις προσχώσεις των λιμενικών έργων της Α΄ και Β΄ φάσης, φτάνει τα 1.910 στρ. και έχει υλοποιηθεί ως προς τις εγκαταστάσεις (λιμενικές και χερσαίες), τα δίκτυα υποδομής, την προσπέλαση κλπ. Γενικά θεωρείται πως η ύπαρξη της αποτελεί σημαντικό αναπτυξιακό μοχλό για την ΠΔΕ.

Στην Π.Ε. Ηλείας διαπιστώνεται η έλλειψη οργανωμένης βιομηχανικής περιοχής. Οι μεταποιητικές μονάδες της περιοχής αφορούν κυρίως σε επεξεργασία προϊόντων του πρωτογενή τομέα και βρίσκονται διάσπαρτες στο νομό και σε περιοχές κοντά στους τόπους παραγωγής, ενώ οι εκτάσεις ΒΙΟΠΑ στον Πύργο και Αμαλιάδα που έχουν θεσμοθετηθεί με την έγκριση των παλιών ΓΠΣ του ν. 1337/83 είναι σχεδόν άδειες χωρίς να έχουν σχεδιασθεί πολεοδομικά.

1.2.4 Πηγές Ρύπανσης

Η παραγωγή και η ανεξέλεγκτη διάθεση των στερεών απορριμμάτων συνιστούν μια από τις βασικότερες πηγές ρύπανσης στην ΠΔΕ.

Η ΔΕ παράγει ένα σημαντικό όγκο στερεών απορριμμάτων, ο οποίος σύμφωνα με στοιχεία του 2010 ανέρχεται σε 454.275 tn/y (συμπεριλαμβάνονται βιομηχανικά απόβλητα προσομοιάζοντα με αστικά και απόβλητα συσκευασιών). Από τις 3 ΠΕ η Αχαΐα φαίνεται να παράγει το μεγαλύτερο μέρος του όγκου των απορριμμάτων (212.950 tn/y), ακολουθεί η Αιτωλοακαρνανία (139.725 tn/y) και τελευταία έρχεται η Ηλεία (101.600 tn/y)¹

Στις βασικές πηγές ρύπανσης της ΠΔΕ συγκαταλέγονται και οι ανθρωπογενείς οικονομικές δραστηριότητες του πρωτογενούς τομέα (π.χ γεωργία, κτηνοτροφία, κ.λπ.), ιδιαίτερα με τον τρόπο με τον οποίο ασκούνται μέχρι και σήμερα. Οι επιπτώσεις των συγκεκριμένων δραστηριοτήτων εντοπίζονται σημειακά ή διαχέονται και σε μεγάλες αποστάσεις. Η γεωργία φαίνεται να συμβάλλει καθοριστικά στην υποβάθμιση των εδαφικών και υδατικών πόρων. Η ανεξέλεγκτη χρήση των αζωτούχων και φωσφορικών λιπασμάτων συμβάλλει καθοριστικά σε περιβαλλοντικά προβλήματα σχετικά με την βιοποικιλότητα (π.χ μείωση ειδών χλωρίδας/πανίδας), τα ύδατα (π.χ ευτροφισμός) και το έδαφος (π.χ νιτρορύπανση εδαφικών πόρων, μείωση βιοποικιλότητας εδάφους).

Σημαντικές είναι οι επιπτώσεις της γεωργίας και στην ποσότητα των επιφανειακών και υπόγειων υδατικών πόρων. Οι παράνομες απολήψεις υδάτων και ο αυξημένος αριθμός γεωτρήσεων που δεν διαθέτουν άδειες χρήσης συμβάλλει στην καθοριστική και ανεξέλεγκτη μείωση επιφανειακών και υπόγειων αποθεμάτων νερού. Επίσης, ιδιαίτερα σημαντικός είναι και ο παραγόμενος όγκος απορριμμάτων από τις γεωργικές δραστηριότητες (π.χ πλαστικές σακούλες λιπασμάτων, μεταλλικές/ πλαστικές συσκευασίες φυτοφαρμάκων) τα οποία απορρίπτονται σε αρδευτικούς αύλακες, ποτάμια, χειμάρρους, κ.ά. Σύμφωνα με στοιχεία του Τριετούς Επιχειρησιακού Προγράμματος της ΠΔΕ τα γεωργικά υπολείμματα & άχρηστα γεωργικά προϊόντα εκτιμώνται σε ~45.000 tn/y.

1 Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, 2011, Τριετές Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφ. Δυτικής Ελλάδας

Όσον αφορά στα αστικά υγρά απόβλητα και στην διαχείρισή τους η κατάσταση φαίνεται να είναι καλύτερη. Στην ΠΔΕ έχουν κατασκευασθεί ή βρίσκονται υπό κατασκευή μονάδες επεξεργασίας υγρών αποβλήτων² σε μεγάλους και μικρότερους Δήμους της (βλ. ΕΕΛ Αγρινίου, ΕΕΛ Μεσολογγίου, ΕΕΛ Ναύπακτου, ΕΕΛ Αμφιλοχίας, ΕΕΛ Θέρμου, ΕΕΛ Αιτωλικού, ΕΕΛ Αντίρριου⁴⁷, ΕΕΛ Βόνιτσας, ΕΕΛ Αστακού, ΕΕΛ Πάλαιου, ΕΕΛ Πατρέων, ΕΕΛ Αιγίου, ΕΕΛ ΒΙ.ΠΕ Πατρών, ΕΕΛ Κάτω Αχαΐας, ΕΕΛ Βάρδα, ΕΕΛ Αμαλιάδας, ΕΕΛ Αρχαίας Ολυμπίας, ΕΕΛ Ζαχάρως, ΕΕΛ Γαστούνης – Βαρθολομιού⁴⁸, ΕΕΛ Ανδραβίδας – Λεχαινών – Τραγανού). Παραταύτα παραμένουν σε ορισμένες περιπτώσεις σημαντικά προβλήματα σχετικά με την διαχείριση των αστικών λυμάτων, τα οποία δημιουργούνται κατά την λειτουργία των εγκαταστάσεων επεξεργασίας. Έχουν διαπιστωθεί τεχνικής φύσεως προβλήματα που φτάνουν μέχρι σημείου αδυναμίας λειτουργίας. Κύρια αιτία φαίνεται να είναι η έλλειψη εξειδικευμένου και έμπειρου επιστημονικού προσωπικού, το οποίο μπορεί να παίζει καθοδηγητικό ρόλο στην σωστή λειτουργία τους.

Η αστική και βιομηχανική ατμοσφαιρική ρύπανση αποτελεί εξίσου σημαντική με τις παραπάνω πηγές ρύπανσης. Η αστική ρύπανση αφορά στις δομημένες περιοχές και κυρίως όσες από αυτές είναι πυκνοκατοικημένες. Οι πηγές ρύπανσης είναι κατά κύριο λόγο τα οχήματα και κατά δεύτερο λόγο η θέρμανση. Οι πηγές αυτές αναπτύχθηκαν και αναπτύσσονται ραγδαία ακολουθώντας την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της χώρας. Επειδή τόσο η χρήση των αυτοκινήτων, όσο και η χρήση της θέρμανσης μπορούν να θεωρηθούν σε πρώτη προσέγγιση ανάλογες του πληθυσμού τα προβλήματα αστικής ρύπανσης διαβαθμίζονται κατ' αυξητική έννοια από τις μικρές προς τις μεγάλες πόλεις. Τα προβλήματα αυτά επιδεινώνονται σε πολλές περιπτώσεις λόγω της κακής ρυμοτομίας των πόλεων, που χαρακτηρίζεται από την έλλειψη ανοικτών χώρων και την ύπαρξη υψηλών κτιρίων σε δρόμους μικρού πλάτους.

1.2.5 Δημογραφικά Κοινωνικά Οικονομικά Χαρακτηριστικά

Η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας είναι αυτοδιοικούμενο Ν.Π.Δ.Δ, αποτελεί τον δεύτερο βαθμό Τ.Α., περιλαμβάνει τους πρώην Νομούς Αιτωλοακαρνανίας, Αχαΐας και Ηλείας οι οποίοι πλέον αποτελούν τις αντίστοιχες περιφερειακές ενότητες (Π.Ε.) και έχει έδρα την Πάτρα. Η ΠΔΕ σχεδιάζει, προγραμματίζει και υλοποιεί τις πολιτικές σε περιφερειακό επίπεδο, σύμφωνα με τις αρχές της αειφόρου ανάπτυξης και της κοινωνικής συνοχής της χώρας, λαμβάνοντας υπόψη και τις εθνικές και ευρωπαϊκές πολιτικές.

Η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, σύμφωνα με την απογραφή του 2011 έχει πραγματικό πληθυσμό 682.604 κατοίκους, γεγονός που την κατατάσσει στην 4^η θέση ανάμεσα στις 13 αυτοδιοικητικές περιφέρειες της χώρας(πίσω από την Αττική, Κεντρική Μακεδονία και Θεσσαλία). Ο πληθυσμός αυτός αποτελεί το 6,2% του συνολικού μόνιμου πληθυσμού της χώρας κατά την ίδια περίοδο.

Η εικόνα μεταβολής του πραγματικού πληθυσμού της Περιφέρειας για τις δύο τελευταίες δεκαετίες παρουσιάζεται διαφορετική. Κατά την περίοδο 1991-2001, ο μόνιμος πληθυσμός της Περιφέρειας μεταβάλλεται θετικά με ποσοστό 4,64%, ποσοστό μικρότερο από την αντίστοιχη αύξηση της χώρας

2 ΥΠΕΚΑ, Ειδική Γραμματεία Υδάτων, Εγκαταστάσεις Επεξεργασίας Λυμάτων - Βάση Δεδομένων Παρακολούθησης Λειτουργίας.

για την ίδια περίοδο που ήταν 6,86%. Στην επόμενη δεκαετία 2001-2011, η μεταβολή είναι αρνητική με ποσοστό -7,82%, ενώ η μεταβολή για το σύνολο της χώρας ήταν -0,22%. Αξίζει να σημειωθεί ότι για την τελευταία δεκαετία η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (Π.Δ.Ε.) χαρακτηρίζεται από το μεγαλύτερο ποσοστό μείωσης ανάμεσα στις 13 περιφέρειες της χώρας.

Στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας η κατανομή πραγματικού πληθυσμού για το έτος 2001 είναι ως εξής: 12,06% κατοικεί σε ορεινές περιοχές, 13,94% σε ημιορεινές και τέλος 74% ζει σε πεδινές περιοχές. Διαχρονικά παρατηρείται η μείωση πληθυσμού σε ορεινές και ημιορεινές περιοχές και η αύξηση στην πεδινή ζώνη. Μεγαλύτερη κινητικότητα υπήρξε εντός της Π.Ε. Αιτωλοακαρνανίας, καθώς στις άλλες δύο Ενότητες οι μεταβολές είναι της τάξης του 1% ή και μικρότερες.

Η μεγαλύτερη πληθυσμιακή ηλικιακή ομάδα στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας είναι αυτή μεταξύ 40 και 54 ετών και ακολουθεί ηλικιακή ομάδα μεταξύ 25-39. Οι ομάδες αυτές αποτελούν και την παραγωγική ομάδα του πληθυσμού. Η ίδια εικόνα παρατηρείται και στις Περιφερειακές Ενότητες της.

Σε επίπεδο Περιφερειακών Ενοτήτων, η Ηλεία εμφανίζεται να έχει το μεγαλύτερο ποσοστό ατόμων άνω των 65 ετών, ενώ η Αιτωλοακαρνανία με το μεγαλύτερο ποσοστό της ομάδας μικρών ηλικιών, παρόλο που παράλληλα έχει ποσοστό ηλικιωμένων μεγαλύτερο της Περιφέρειας.

Με εξαίρεση τις μητροπολιτικές περιφέρειες (Αττικής και Κεντρικής Μακεδονίας), η Δυτική Ελλάδα μαζί με τις όμορες Περιφέρειες Πελοποννήσου και Στερεάς Ελλάδας και την Κρήτη συγκεντρώνουν τα μεγαλύτερα ποσοστά αλλοδαπών στην χώρα.

Η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας **αποτελεί τη δεύτερη φτωχότερη περιφέρεια της Ελλάδας**, με κ.κ.ΑΕΠ που ανέρχεται σε 15.500 ΜΑΔ, που αντιστοιχεί στο 70% του μέσου κ.κ.ΑΕΠ της χώρας και στο 66% του μέσου ευρωπαϊκού κ.κ. ΑΕΠ των 27 (Eurostat 2009, ΕΕ27=100). Η πορεία εξέλιξης του κ.κ.ΑΕΠ της Περιφέρειας καταδεικνύει ότι όχι μόνο δεν υπάρχει σύγκλιση με το μέσο ευρωπαϊκό κ.κ.ΑΕΠ, αλλά καταγράφεται και μία συνεχιζόμενη μείωση του κ.κ.ΑΕΠ, η οποία σε μεγάλο βαθμό οφείλεται στην παρατεταμένη οικονομική κρίση της χώρας. Είναι χαρακτηριστικό ότι σε σχέση με το 2008, όπου εμφανίστηκαν οι πρώτες επιπτώσεις της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης στη Ελλάδα, καταγράφεται μείωση 7,2% του κ.κ.ΑΕΠ (ΜΑΔ) της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας. Μάλιστα αν και το σύνολο των Περιφερειών της χώρας παρουσιάζει μείωση του κ.κ.ΑΕΠ για την εν λόγω περίοδο, η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας ανήκει στις Περιφέρειες με τους μεγαλύτερους αρνητικούς ρυθμούς μεταβολής και σε κάθε περίπτωση μεγαλύτερους σε σχέση με την αντίστοιχη μείωση σε επίπεδο χώρας.

Η ΠΔΕ παράγει το 4,6% της συνολικής Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (ΑΠΑ) της χώρας και το 0,08% της ΕΕ27. Κατά το 2010, η Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία στο σύνολο των παραγωγικών κλάδων της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας ανήλθε στο ποσό των 9.074,6 εκατ. Ευρώ, παρουσιάζοντας μείωση κατά 6,7% σε σχέση με το 2008. Αντίστοιχα, η Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ) στο σύνολο της χώρας μειώθηκε σε σχέση με το 2008 κατά 4,8% με την αντίστοιχη μείωση για την ΕΕ27 να ανέρχεται σε 1,8%. Από την ανάλυση της κατανομής της ΑΠΑ στους τρεις παραγωγικούς τομείς της Περιφέρειας φαίνεται ότι η συμμετοχή του πρωτογενή τομέα στην συνολική ΑΠΑ της Περιφέρειας ανέρχεται σε 7,4%, ενώ ο δευτερογενής και ο τριτογενής τομέας συμμετέχουν κατά 17,4% και 75,3% αντίστοιχα. Η σημαντική συνεισφορά του πρωτογενή τομέα

στην συνολική ΑΠΑ αναδεικνύεται από την σύγκριση των αντίστοιχων ποσοστών σε επίπεδο χώρας (3,2%) και σε επίπεδο ΕΕ27 (1,7%).

Σε σχέση με το 2008, η συρρίκνωση της ΑΠΑ της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας ανά παραγωγικό τομέα είναι εντονότερη σε σχέση με την αντίστοιχη συρρίκνωση σε επίπεδο χώρας και ΕΕ27. Ειδικότερα, στον Πρωτογενή Τομέα, η ΑΠΑ της Περιφέρειας παρουσίασε μείωση 4,5%, με την μείωση σε εθνικό επίπεδο να ανέρχεται στο 1,5% και στην 4,4% στην ΕΕ27. Αντίστοιχη είναι και η εικόνα που παρουσιάζει η εξέλιξη της ΑΠΑ της Περιφέρειας στον δευτερογενή και τον τριτογενή τομέα.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η ΠΔΕ ανήκει στις περιφέρειες της χώρας με θετικό ρυθμό μεταβολής των εξαγωγών κατά την περίοδο της κρίσης, ενώ η συνεισφορά της στο σύνολο των εξαγωγών της χώρας ανέρχεται στο 2%. Ιδιαίτερη εξαγωγική δυναμική παρουσιάζουν οι κλάδοι Τροφίμων που καλύπτουν τα 2/3 των εξαγωγών της περιφέρειας με κυριότερα εξαγώγιμα προϊόντα: νωποί καρποί & φρούτα (μερίδιο 23%), λίπη & έλαια (20%), ιχθυηρά (13%), λαχανικά & φρούτα (10%), λαχανικά (3%), ενώ όλα τα βασικά προϊόντα τροφίμων καταγράφουν αύξηση στις εξαγωγές το διάστημα 2008 - 12. Ακολουθούν οι εξαγωγές σε προϊόντα ποτών και καπνού, ενώ κατά την διάρκεια της κρίσης έχουν αυξηθεί σημαντικά οι εξαγωγές της ΠΔΕ σε μη μεταλλικά ορυκτά προϊόντα με διπλασιασμό των εξαγωγών κλάδου από το 2008 [Πηγή: ΣΕΒΕ 2012].

Σε ότι αφορά στη συμμετοχή των τριών παραγωγικών τομέων στην απασχόληση σε επίπεδο ΠΔΕ και των τριών ΠΕ συμπερασματικά σημειώνονται τα εξής: Τα ποσοστά απασχόλησης παρουσιάζουν:

- α) συνεχόμενη πτωτική τάση στον πρωτογενή μεταξύ 1991, 2001 και 2011
- β) συνεχόμενη αυξητική τάση στον δευτερογενή μεταξύ 1991, 2001 και 2011 με υψηλότερο ρυθμό και ποσοστά αύξησης στην ΠΕ Αχαΐας
- γ) συνεχόμενη αυξητική τάση στον τριτογενή τομέα
- δ) πτωτική τάση του ποσοστού απασχόλησης στην μεταποίηση στο σύνολο του δευτερογενή τομέα (στοιχεία μόνο 1991 και 2001)
- ε) πτωτική τάση του ποσοστού της απασχόλησης σε τράπεζες και ασφάλειες στο ποσοστό του τριτογενή τομέα (στοιχεία μόνο 1991 και 2001)

1.2.6 Χωροταξική θεώρηση

Η ΠΔΕ μπορεί να θεωρηθεί ως περιοχή με αδυναμίες σύνδεσης και επικοινωνίας όχι μόνο με τις περιφέρειες των άλλων χωρών της Ε.Ε. αλλά και με ενδοπεριφερειακές ανεπάρκειες λόγω των καθυστερήσεων στην υλοποίηση των αξόνων (εθνικών και διεθνών) που οφείλονται εν μέρει στα ανολοκλήρωτα μεγάλα έργα υποδομών και κυρίως σε ό,τι αφορά τους οδικούς και σιδηροδρομικούς άξονες. Οι καθυστερήσεις αυτές συμβάλλουν στην αναπτυξιακή της υστέρηση και αποτελούν βασικά εμπόδια στην προοπτική αναπτυξιακής της ενσωμάτωσης στον ευρωπαϊκό χώρο.

Η ΠΔΕ βρίσκεται σε κεντροβαρική θέση όσον αφορά ένα πλέγμα αξόνων ανάπτυξης (που δεν έχουν ολοκληρωθεί ακόμα): α) Δυτικός Άξονας με πρωτεύοντα εθνικό αναπτυξιακό πόλο την Πάτρα και σημαντικό σε εθνικό επίπεδο πόλο ανάπτυξης το Αγρίνιο, β) Διαγώνιος Άξονας κατά μήκος του

οδικού άξονα Λαμία-Ιτέα / Άμφισσα-Αντίρριο – Πάτρα και γ) ΠΑΘΕ: περιλαμβάνει τα μητροπολιτικά κέντρα (πόλους) της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης, πρωτεύοντες εθνικούς πόλους (Πάτρα, δίπολο Λάρισα-Βόλος) και άλλους σημαντικούς σε εθνικό επίπεδο. Συνδέεται άμεσα και έμμεσα (μέσω της Εγνατίας Οδού) με το σύνολο των χερσαίων πυλών εισόδου / εξόδου της χώρας, καθώς και με διεθνείς θαλάσσιους άξονες. Επιπλέον, με βάση το ΓΠΧΣΑΑ στην ΠΔΕ προωθείται η ανάπτυξη δραστηριοτήτων και υπηρεσιών διεθνούς και εθνικής ακτινοβολίας, καθώς και η συμμετοχή στην ανάπτυξη διεθνών δικτύων συνεργασίας.

1.3 Συνοπτική Περιγραφή του ΕΠ

Η υφιστάμενη κοινωνικοοικονομική κατάσταση της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας (ΠΔΕ) ως σημείο εκκίνησης του Προγράμματος, οι επιτυχίες, οι αστοχίες και τα διδάγματα από την υλοποίηση πολιτικών και προγραμμάτων της ΠΔΕ κατά τις προηγούμενες προγραμματικές περιόδους και οι απόψεις και προτάσεις που εκφράστηκαν στο πλαίσιο της διαδικασίας σχεδιασμού για την προγραμματική περίοδο 2014-2020 αναδεικνύουν το όραμα, τους στρατηγικούς στόχους, τις αναπτυξιακές ανάγκες, τις βασικές προκλήσεις στις οποίες η ΠΔΕ καλείται να ανταποκριθεί μέσα από την χάραξη της αναπτυξιακής στρατηγικής καθώς και τα αναμενόμενα αποτελέσματα της στρατηγικής αυτής. Παράλληλα η στρατηγική της ΠΔΕ στοχεύει στην ικανοποίηση των κατευθύνσεων του Κοινού Στρατηγικού Πλαισίου (ΚΣΠ), του Εταιρικού Συμφώνου για το Πλαίσιο Ανάπτυξης (ΕΣΠΑ 2014-2020) και του εγγράφου θέσης (Position Paper) της Επιτροπής.

Υπό το πρίσμα των ως άνω το όραμα για την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας στην προγραμματική περίοδο 2014-2020 είναι:

«Αυτοτροφοδοτούμενη, εξωστρεφής και αειφορική ανασυγκρότηση της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας εστιασμένη στην παγκόσμια ταυτότητά της, στις αξίες για τον άνθρωπο και το περιβάλλον»

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΣΤΟΧΟΘΕΣΙΑ

Για την προαγωγή του αναπτυξιακού οράματος της ΠΔΕ επιλέγονται για το ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας πέντε στρατηγικοί στόχοι, οι οποίοι συνδέονται με συγκεκριμένους Θεματικούς Στόχους (ΘΣ) που ικανοποιούν τόσο την εθνική στρατηγική όπως αυτή εκφράζεται από το Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης (ΕΣΠΑ) 2014-2020, όσο και την ευρωπαϊκή στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη.

Οι βασικοί στόχοι του στρατηγικού σχεδιασμού είναι:

Στρατηγικός Στόχος 1: Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων, μετάβαση στην ποιοτική επιχειρηματικότητα, με αιχμή την καινοτομία και αύξηση της εγχώριας προστιθέμενης αξίας.

Ο εν λόγω Στρατηγικός Στόχος συνδέεται με τους κάτωθι Θεματικούς Στόχους:

- ΘΣ 1: «Ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας»
- ΘΣ 2: «Βελτίωση της πρόσβασης, της χρήσης και της ποιότητας των τεχνολογιών των πληροφοριών και των επικοινωνιών»
- ΘΣ 3: «Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων»

Στρατηγικός Στόχος 2: Προστασία του Περιβάλλοντος – μετάβαση σε μία οικονομία φιλική στο περιβάλλον.

Ο εν λόγω Στρατηγικός Στόχος συνδέεται με τους κάτωθι Θεματικούς Στόχους:

- ΘΣ 4: «Υποστήριξη της μετάβασης προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα σε όλους τους τομείς»
- ΘΣ 5: «Προαγωγή της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, πρόληψη και διαχείριση κινδύνων»
- ΘΣ 6: «Διαφύλαξη και προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων»

Στρατηγικός Στόχος 3: Ανάπτυξη – εκσυγχρονισμός – συμπλήρωση μεταφορικών υποδομών.

Ο εν λόγω Στρατηγικός Στόχος συνδέεται με τους κάτωθι Θεματικούς Στόχους:

- ΘΣ 7: «Προώθηση των βιώσιμων μεταφορών και άρση των προβλημάτων σε βασικές υποδομές δικτύων»

Στρατηγικός Στόχος 4: Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Προώθηση της Κοινωνικής Ένταξης και Καταπολέμηση της Φτώχειας και των Διακρίσεων

Ο εν λόγω Στρατηγικός Στόχος συνδέεται με τους κάτωθι Θεματικούς Στόχους:

- ΘΣ 8: «Προώθηση της βιώσιμης και ποιοτικής απασχόλησης και υποστήριξη της κινητικότητας των εργαζομένων» (περιλαμβάνει Επενδυτικές Προτεραιότητες ΕΚΤ).
- ΘΣ 9: «Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε διάκρισης» (περιλαμβάνει Επενδυτικές Προτεραιότητες ΕΚΤ)

Στρατηγικός Στόχος 5: Ανάπτυξη – εκσυγχρονισμός – συμπλήρωση κοινωνικών υποδομών, υποδομών υγείας και εκπαίδευσης.

Ο εν λόγω Στρατηγικός Στόχος συνδέεται με τους κάτωθι Θεματικούς Στόχους:

- ΘΣ 9: «Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε διάκρισης» (περιλαμβάνει Επενδυτικές Προτεραιότητες ΕΤΠΑ)
- ΘΣ 10: «Επένδυση στην εκπαίδευση, κατάρτιση και επαγγελματική κατάρτιση για την απόκτηση δεξιοτήτων και τη διά βίου μάθηση» (περιλαμβάνει Επενδυτικές Προτεραιότητες ΕΤΠΑ)

Το ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας θα χρηματοδοτηθεί στην προγραμματική περίοδο 2014-2020 από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο αλλά και αμιγώς εθνικούς πόρους και έχει ως στόχο αφενός να καλύψει τις ανάγκες της Περιφέρειας, αφετέρου να συμβάλει στην κάλυψη των εθνικών στρατηγικών στόχων, συμπληρωματικά με τα Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης 2014-2020.

Σημειώνεται ότι το ΠΕΠ ΔΕ θα αποτελέσει και εργαλείο χρηματοδότησης της στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης της Περιφέρειας όπως επίσης και της στρατηγικής για τις μακροπεριφέρειες (Ιονίου – Αδριατικής).

1.4 Εναλλακτικές δυνατότητες για την επίτευξη των στόχων του ΕΠ

Η αξιολόγηση εναλλακτικών δυνατοτήτων για την επίτευξη των στόχων του ΕΠ, πραγματοποιήθηκε με ένα ισορροπημένο μίγμα επιχειρησιακών και περιβαλλοντικών κριτηρίων, οδηγώντας στην επιλογή εκείνης της δυνατότητας που εξασφαλίζει τη μεγαλύτερη περιβαλλοντική συμβατότητα, μαζί με σημαντική επιχειρησιακή αποτελεσματικότητα. Στο πλαίσιο της ΣΜΠΕ, αξιολογούνται ως διαμορφωμένες εναλλακτικές δυνατότητες, κυρίως οι προτάσεις που προέκυψαν από την εκτενή διαβούλευση, στο πλαίσιο εφαρμογής της αρχής της εταιρικής σχέσης. Οι εναλλακτικές δυνατότητες αναφέρονται στο επίπεδο της στοχοθεσίας και αυτό της συνέχισης του τρέχοντος προγράμματος της ΠΔΕ. Εξετάσθηκε επίσης εκτενώς και αξιολογήθηκε η μηδενική εναλλακτική λύση.

1.5 Συσχέτιση του ΕΠ με τις εθνικές περιβαλλοντικές προτεραιότητες

Το υπό μελέτη ΕΠ συσχετίζεται θετικά με τις εθνικές περιβαλλοντικές προτεραιότητες. Στην §3.5 περιγράφονται συνοπτικά οι πολιτικές που αφορούν στη βιοποικιλότητα, τις προστατευόμενες περιοχές, τους υδατικούς πόρους, το έδαφος, την ατμόσφαιρα, το χωροταξικό και πολεοδομικό σχεδιασμό, την κλιματική αλλαγή, την πολιτική προστασία και την πρόληψη περιβαλλοντικών κινδύνων και την ενέργεια και ακολούθως εξετάζεται η συμβατότητα του υπό μελέτη ΕΠ με τις πολιτικές αυτές. από την ανάλυση προκύπτει ότι το υπό μελέτη Πρόγραμμα είτε συσχετίζεται θετικά με τις πολιτικές αυτές είτε δε συσχετίζεται καθόλου. Δεν προέκυψε σε καμία περίπτωση αρνητική συσχέτιση.

Επίσης εξετάστηκε η συσχέτιση του Προγράμματος με άλλα σχέδια ή προγράμματα. Συγκεκριμένα εξετάστηκαν το Γενικό και Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης, η Αναθεώρηση και Εξειδίκευση του Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, το Ρυθμιστικό Σχέδιο και Πρόγραμμα Προστασίας Περιβάλλοντος Οικιστικού Συγκροτήματος Πάτρας, τα Ειδικά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας, τη βιομηχανία, τον τουρισμό και τις υδατοκαλλιέργειες, τα Σχέδια Διαχείρισης Υδατικών Διαμερισμάτων και ο Περιφερειακός Σχεδιασμός Διαχείρισης Αποβλήτων. Από την ανωτέρω εξέταση δεν προέκυψε καμία αρνητική συσχέτιση με το υπό μελέτη ΠΕΠ. Σε κάποια σχέδια εντοπίστηκαν θετικές συσχετίσεις, ενώ σε κάποια άλλα δεν εντοπίστηκαν συσχετίσεις.

1.6 Εκτίμηση και αξιολόγηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων

Η εκτίμηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον από την υλοποίηση του ΕΠ, καταλήγει στον εντοπισμό ορισμένων, *περιορισμένης έντασης και έκτασης*, πιθανών επιπτώσεων, ενώ παράλληλα αναγνωρίζει τις αναμενόμενες βελτιώσεις σε ορισμένους τομείς από την υλοποίηση των περιβαλλοντικών δράσεων του ΕΠ. Τα κυριότερα σημεία της εκτίμησης, συνοψίζονται ως εξής:

- Δεν εντοπίζονται τάσεις περιβαλλοντικής επιδείνωσης σε στρατηγικό επίπεδο, προερχόμενες από τους γενικούς και ειδικούς στόχους του ΕΠ, γεγονός που εν μέρει οφείλεται στην ουσιαστική συμμετοχή των περιβαλλοντικών κριτηρίων κατά την αξιολόγηση των εναλλακτικών δυνατοτήτων.
- Ορισμένες επιπτώσεις εκτιμάται ότι είναι πιθανόν να προέλθουν από την υλοποίηση επιμέρους παρεμβάσεων που σχετίζονται με την ανάπτυξη του οδικού δικτύου και εν γένει με

τα προβλεπόμενα έργα υποδομής, σε παράγοντες της βιοποικιλότητας, της χλωρίδας και του τοπίου.

Ως γενικό συμπέρασμα της μελέτης προκύπτει ότι για το σύνολο των εξεταζόμενων περιβαλλοντικών παραμέτρων (Βιοποικιλότητα – Χλωρίδα – Πανίδα, Ύδατα, Έδαφος – Τοπίο, Χρήσεις γης, Πολιτιστικό περιβάλλον, Ατμόσφαιρα, Κλίμα, Πληθυσμός, Υγεία, Περιουσία, Ενέργεια, Μεταφορές) αναμένονται θετικές μεταβολές από την εφαρμογή του υπό μελέτη ΠΕΠ, ενώ το σύνολο των αρνητικών επιπτώσεων που εντοπίστηκαν είναι χρονικά και τοπικά περιορισμένες, δεν παρουσιάζουν στρατηγικό χαρακτήρα και είναι αντιμετωπίσιμες στη φάση των περιβαλλοντικών αδειοδοτήσεων των επιμέρους έργων που προβλέπονται από το ΠΕΠ.

1.7 Αντιμετώπιση και παρακολούθηση των επιπτώσεων

1.7.1 Μέτρα αντιμετώπισης των επιπτώσεων

Τα προτεινόμενα μέτρα αντιμετώπισης των επιπτώσεων, εστιάζουν στην προληπτική δράση, ώστε να αποφευχθεί εκ των προτέρων η εμφάνιση τάσεων περιβαλλοντικής υποβάθμισης. Τα βασικότερα σημεία είναι:

- Για τις παρεμβάσεις του Στρατηγικού Στόχου 1, προτείνεται η επιλογή κατάλληλων κριτηρίων υλοποίησης, που θα διασφαλίζουν την προώθηση περιβαλλοντικά συμβατών επενδύσεων. Επίσης, προτείνεται η περαιτέρω προώθηση της διάστασης της οικολογικής αποτελεσματικότητας στις ενισχυόμενες επιχειρήσεις, κυρίως διαμέσου της ενθάρρυνσης για υιοθέτηση πρακτικών «πράσινης επιχειρηματικότητας», «πράσινου γραφείου», επαύξησης της ενεργειακής αποτελεσματικότητας, ορθολογικότερης χρήσης πρώτων υλών και περιορισμού των αποβλήτων.
- Για τις παρεμβάσεις του Στρατηγικού Στόχου 2, προτείνεται η περαιτέρω ενίσχυση των δράσεων που οδηγούν στην προστασία και διατήρηση της βιοποικιλότητας της ΠΔΕ, ο αναπροσανατολισμός των πόρων που προορίζονται για την προστασία των υδατικών πόρων σε περισσότερες δράσεις και παρεμβάσεις διαχειριστικού χαρακτήρα και λιγότερα σε έργα τεχνικής υποδομής και η βελτίωση των πρωτογενών παραγόντων του αστικού περιβάλλοντος, όπως η αναλογία του κατά κεφαλήν πρασίνου και η ανάδειξη των περιβαλλοντικών ιδιαιτεροτήτων της ταυτότητας των περιοχών.
- Για τις παρεμβάσεις του Στρατηγικού Στόχου 3 προτείνονται κατάλληλα μέτρα ιεράρχησης και επιλογής της χωροθέτησής τους, ώστε να ελαχιστοποιούνται οι τάσεις περιβαλλοντικής υποβάθμισης, ενώ παράλληλα προτείνεται η διασφάλιση, μέσω κατάλληλων επιλογών κατά την υλοποίηση του ΕΠ, της διατροφικότητας των μεταφορών και της στροφής του μέγιστου δυνατού ποσοστού του μεταφορικού έργου προς οικολογικά αποτελεσματικότερα μέσα.

1.7.2 Παρακολούθηση επιπτώσεων

Για την παρακολούθηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον, προτείνεται ένα σχήμα τριών επιπέδων:

- Στο πρώτο επίπεδο, προβλέπεται η καταγραφή ορισμένων κρίσιμων δεικτών σε ετήσια βάση και η σύνδεση των μεταβολών τους με την έως τότε πορεία υλοποίησης του ΕΠ. Οι κρίσιμοι δείκτες αναφέρονται κυρίως στην ποιότητα του αέρα, την κατάληψη φυσικών εδαφών από

έργα του ΕΠ, την παραγωγή αστικών αποβλήτων κ.ά. Η συλλογή των στοιχείων για τους υπό παρακολούθηση δείκτες θα γίνεται από την Διαχειριστική Αρχή του Προγράμματος και την Αρχή Συντονισμού Δράσεων Περιβάλλοντος (βλ. Διατάξεις Εφαρμογής) με χρήση στοιχείων από θεσμοθετημένους μηχανισμούς περιβαλλοντικής παρακολούθησης (όπως π.χ. Επιθεωρητές Περιβάλλοντος, υπηρεσίες για μετρήσεις ποιότητας αέρα , θορύβου κλπ), η υποστήριξη λειτουργίας των οποίων χρηματοδοτείται επίσης από το ΠΕΠ.

- Στο δεύτερο επίπεδο, προτείνεται η ευρύτερη παρακολούθηση των περιβαλλοντικών μεταβολών στην Περιφέρεια, μέσω μιας διετούς έκθεσης που θα καταγράφει και θα αναλύει τις μεταβολές σε ένα ευρύτερο σύνολο περιβαλλοντικών μεταβλητών.
- Τέλος, στο χρονικό σημείο υλοποίησης του 80% του ΕΠ, προτείνεται μια λεπτομερής αποτίμηση των περιβαλλοντικών μεταβολών που έχουν επέλθει και η διάγνωση της αναγκαιότητας ή μη για ανάληψη διορθωτικών δράσεων. Το χρονικό σημείο επιλέγεται ώστε αφενός να έχει ολοκληρωθεί η υλοποίηση ενός σημαντικού τμήματος του προγραμματισμού και αφετέρου να υπάρχουν περιθώρια για ανάληψη επανορθωτικών μέτρων, εάν κάτι τέτοιο προκύψει ως αναγκαίο.

Η ολοκλήρωση της ΣΜΠΕ, ακολουθείται από τη διαδικασία διαβούλευσης και την αξιολόγηση της μελέτης, ενώ τα αποτελέσματα των διαδικασιών αυτών αναμένεται να οδηγήσουν στην έγκριση της ΣΜΠΕ. Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι το σημαντικότερο τμήμα των ευρημάτων της ΣΜΠΕ, αλλά και της διαβούλευσης με τους εταίρους έχει ήδη ενσωματωθεί στο ΕΠ, εκτιμάται ότι οι διαφοροποιήσεις που θα προκύψουν ως αποτέλεσμα της πιο πάνω έγκρισης, θα είναι περιορισμένης έκτασης.

2. ΕΙΣΑΓΩΓΗ – ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Η παρούσα Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (στο εξής ΣΜΠΕ) εκπονείται από την Ανώνυμη Εταιρεία ADENS A.E, έχει δε ως αντικείμενο το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (στο εξής ΠΕΠ ή ΕΠ) της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας.

Η αξιολόγηση διενεργήθηκε σύμφωνα με τις απαιτήσεις της Ευρωπαϊκής Οδηγίας ΣΠΕ (2001/42/ΕΚ) και των κανονισμών ενσωμάτωσής της στο ελληνικό δίκαιο (ΚΥΑ 107017/2006).

Η παρούσα ΣΜΠΕ εκπονείται σε συνδυασμό με την ανάπτυξη του προγράμματος και την εκ των προτέρων αξιολόγησή του . Στόχος της είναι να διασφαλίσει ότι το πρόγραμμα συμβάλλει θετικά στην επίτευξη υψηλού επιπέδου προστασίας του περιβάλλοντος , καθώς και την υποστήριξη του στόχου της ελληνικής κυβέρνησης για την επίτευξη βιώσιμης ανάπτυξης . Αυτό επιτυγχάνεται:

- με τον καθορισμό των περιβαλλοντικών παραμέτρων στο πλαίσιο των οποίων το θα λειτουργήσει το πρόγραμμα
- με τον εντοπισμό , την περιγραφή και την αξιολόγηση των πιθανών σημαντικών επιπτώσεων στο περιβάλλον που προκύπτουν από την εφαρμογή του προγράμματος
- με την συγκριτική εξέταση και αξιολόγηση των «λογικών» εναλλακτικών λύσεων .

Ο σκοπός της παρούσας ΣΜΠΕ είναι , συνεπώς, είναι να υποβοηθήσει στην ανάπτυξη του Προγράμματος πριν από την οριστικοποίησή του καθώς και να παράσχει το περιβαλλοντικό πλαίσιο για την εφαρμογή του.

2.1 Σκοπός και διαδικασία της Στρατηγικής Περιβαλλοντικής Εκτίμησης – Νομοθετικό πλαίσιο

Ορισμένα σχέδια και προγράμματα, δηλαδή οργανωμένα σύνολα έργων, δραστηριοτήτων και παρεμβάσεων είναι δυνατόν να συνοδεύονται, κατά την υλοποίησή τους και αργότερα, από δυσμενείς μεταβολές στο περιβάλλον. Καθώς οι διεθνείς και οι ευρωπαϊκές κοινότητες επαύξησαν το ενδιαφέρον τους για ορθότερη περιβαλλοντική διαχείριση, αλλά και για ανάπτυξη με αειφορικά χαρακτηριστικά, διαπιστώθηκε ότι η εκτίμηση και ο περιορισμός των επιπτώσεων σε επίπεδο έργων και δραστηριοτήτων δεν ήταν πάντοτε δυνατόν να προστατεύσουν επιτυχώς το περιβάλλον. Η αποσπασματικότητα της εστίασης μόνο στο επίπεδο των έργων φαινόταν καθαρότερα σε ζητήματα αθροιστικών και συνεργιστικών επιπτώσεων, αλλά και στον μακροπρόθεσμο ορίζοντα της λειτουργίας των έργων, κατά τον οποίο εμφανίζονταν δυσμενείς για το περιβάλλον τάσεις που δεν ήταν δυνατόν να προβλεφθούν εκ των προτέρων. Οι διαπιστώσεις αυτές οδήγησαν στην αναζήτηση μιας μεθόδου που να προλαμβάνει εξαρχής τέτοιες δυσμενείς καταστάσεις, που τις περισσότερες φορές οφείλονταν σε συγκεχυμένο προγραμματισμό ενός συνόλου έργων και όχι σε ελλιπή σχεδιασμό ή περιβαλλοντικές αβλεψίες των μεμονωμένων στοιχείων του συνόλου αυτού.

Η εκτίμηση των επιπτώσεων στις αρχικές φάσεις εκπόνησης του σχεδίου ή του προγράμματος αποτελεί την προσφορότερη τέτοια μέθοδο. Ο επιδιωκόμενος στόχος της είναι η ισότιμη και ορθολογική συνεκτίμηση των περιβαλλοντικών ζητημάτων αρκετά νωρίς στη διαδικασία

σχεδιασμού, ώστε στις αποφάσεις για την τελική μορφή του σχεδίου ή του προγράμματος να έχει ενσωματωθεί η μέριμνα για την προστασία του περιβάλλοντος.

2.1.1 Το στρατηγικό επίπεδο προγραμματισμού

Για να καταστεί αποτελεσματική η εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από ορισμένα σχέδια και προγράμματα, θα πρέπει να πραγματοποιείται στο επίπεδο εκείνο που έπεται της διατύπωσης των κεντρικών κατευθύνσεων και στόχων και προηγείται των επιπέδων εξειδίκευσης και εφαρμογής. Στο επίπεδο αυτό, λαμβάνονται οι περισσότερες αποφάσεις γενικής φύσεως, οι οποίες έχουν συνήθως δύο χαρακτηριστικά:

- αφορούν κυρίως σε θέματα προσανατολισμού και οριστικοποίησης του πλαισίου για τα επόμενα στάδια υλοποίησης του προγράμματος, παρά σε συγκεκριμένα ζητήματα σχεδιασμού των επιμέρους έργων και δραστηριοτήτων που θα ενταχθούν στο πρόγραμμα,
- ενδεχόμενη ανατροπή ή μεταβολή των αποφάσεων αυτών στο μέλλον, συνοδεύεται από υψηλό έως δυσβάστακτο κόστος, συνήθως με την έννοια της ανατροπής ολόκληρων τμημάτων προγραμματισμού ή αυτή της παραίτησης από τη μεγάλη πλειονότητα των στόχων του προγράμματος.

Ακριβώς αυτά τα δύο χαρακτηριστικά είναι εκείνα που δίνουν στις αποφάσεις το στρατηγικό τους χαρακτήρα, και, για το λόγο αυτό, το επίπεδο λήψης τους αποκαλείται «στρατηγικό». Έτσι, η εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων που πραγματοποιείται σε αυτό το επίπεδο εκπόνησης του προγράμματος συνήθως ονομάζεται «Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση» (ΣΠΕ).

2.1.2 Ανάδυση της ΣΠΕ μέσα από την εξέλιξη του Ευρωπαϊκού περιβαλλοντικού κεκτημένου

Για την πληρέστερη κατανόηση των γενικών αρχών της ΣΠΕ, των αναγκών που η διαδικασία αυτή καλείται να καλύψει και των θεσμικών εργαλείων προς την κατεύθυνση αυτή, ενδιαφέρον παρουσιάζει η ανάδυση της ΣΠΕ μέσα από την εξέλιξη του Ευρωπαϊκού περιβαλλοντικού κεκτημένου. Τα σημαντικότερα σημεία αυτής της ανάδυσης παρουσιάζονται στις ενότητες που ακολουθούν.

Η αρχή της πρόληψης

Η αρχή της πρόληψης αντικατέστησε, στην πρώτη θέση των περιβαλλοντικών αρχών, την αρχή του ρυπαίνοντος. Το γεγονός αυτό οφείλεται σε μια σειρά λόγων, όπως είναι:

- η ευρεία συνειδητοποίηση πληθώρας περιβαλλοντικών προβλημάτων, πολλά εκ των οποίων έχουν αποκτήσει καθολικό χαρακτήρα και οι αρχικές τους αιτίες είναι διάσπαρτες, σύνθετες ή δύσκολο να εντοπισθούν, ώστε να τυγχάνει εφαρμογής η αρχή του ρυπαίνοντος,
- η σημαντική πολλές φορές μείωση της «φέρουσας ικανότητας» των διαφόρων οικοσυστημάτων,
- οι εκτεταμένες επιδράσεις που προκαλούν ιδιαίτερα τα μεγάλα έργα και τα προγράμματα στους παράγοντες και μεταβλητές του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος και

- η υιοθέτηση σε διεθνές επίπεδο της αρχής της βιώσιμης ανάπτυξης.

Με την αρχή της πρόληψης, μετατοπίστηκε το βάρος της περιβαλλοντικής προστασίας από την αποκατάσταση, την καταστολή ή την αποτροπή στην πρόληψη.

Η εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από έργα και δραστηριότητες

Μέσα στις πρώτες εφαρμογές της αρχής της πρόληψης περιλαμβάνεται η Εκτίμηση Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων από έργα και δραστηριότητες (ΕΠΕ), η οποία συνίσταται στην πρόβλεψη και την εκ των προτέρων αποφυγή των επιπτώσεων στο περιβάλλον από την υλοποίηση και λειτουργία μεμονωμένων έργων και δραστηριοτήτων. Ειδικότερα, τα αποτελέσματα της ΕΠΕ χρησιμοποιούνται ως εργαλείο για τη λήψη αποφάσεων αναφορικά με τη δυνατότητα αδειοδότησης των περισσότερων έργων ή δραστηριοτήτων, αλλά και με τις προϋποθέσεις περιβαλλοντικής συμβατότητας που θα πρέπει να ικανοποιεί ο σχεδιασμός τους. Στο επίπεδο αυτό η ΕΠΕ παρέχει λεπτομερή πληροφόρηση για τις επιπτώσεις, όμως, δεδομένης της εστιασής της σε μεμονωμένα έργα, δεν παρέχει τη δυνατότητα ολοκληρωμένης πρόληψης.

Η ΕΠΕ πραγματοποιείται για έργα που η πιθανότητα να προκαλέσουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον είναι υπαρκτή. Θεωρείται πλέον ενοποιημένο κομμάτι της διαδικασίας σχεδιασμού έργων, που ξεκινά με την αξιολόγηση εναλλακτικών λύσεων και καταλήγει σε συμμετοχή του κοινού και σε ενδεχόμενη αναθεώρηση του έργου. Η διαδικασία ΕΠΕ περιλαμβάνει μία ή περισσότερες επιστημονικές Μελέτες Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων, τις ενέργειες για τη δημοσιοποίηση και την αξιολόγησή τους και τέλος την ένταξη των πορισμάτων της μελέτης, των διαβουλεύσεων και της αξιολόγησης στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων.

Σε επίπεδο ευρωπαϊκού περιβαλλοντικού δικαίου, η ΕΠΕ θεσμοθετήθηκε με την Οδηγία 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 27^{ης} Ιουνίου 1985 για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον (Επ. Εφ. L175/5.7.1985 σ. 40–48) και επικαιροποιήθηκε με την Οδηγία **97/11/ΕΚ** του Συμβουλίου της 3^{ης} Μαρτίου 1997 (Επ. Εφ. L073/14.3.1997 σ. 5–15). Ακολούθησαν δύο ακόμη τροποποιήσεις μικρής εμβέλειας, με τις Οδηγίες **2003/35** και **2009/31**. Με την πρώτη εξ' αυτών εναρμονίσθηκε η συμμετοχή του κοινού με τη σύμβαση του Aarhus ενώ με τη δεύτερη εναρμονίσθηκε η διασυνοριακή εκτίμηση με τη συνθήκη του Espoo και προβλέφθηκε ΕΠΕ για τα έργα μεταφοράς και αποθήκευσης CO₂.

Το περιβαλλοντικό δίκαιο της Ελλάδας εναρμονίσθηκε με τις Οδηγίες αυτές μέσω του **N.1650/1986** «για την προστασία του περιβάλλοντος» (ΦΕΚ 160Α), όπως τροποποιήθηκε με το **N.3010/2002** (ΦΕΚ 91Α). Εν συνεχεία, το νομικό πλαίσιο της περιβαλλοντικής αδειοδότησης αναμορφώθηκε με το **N. 4014/2011** «Περιβαλλοντική αδειοδότηση έργων και δραστηριοτήτων, ρύθμιση αυθαιρέτων σε συνάρτηση με δημιουργία περιβαλλοντικού ισοζυγίου και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Περιβάλλοντος», στοχεύοντας στη βελτίωση της απόδοσης και στην αύξηση της προστιθέμενης αξίας της όλης διαδικασίας. Πρόσφατα ο Ν. 4014/2011 τροποποιήθηκε από το **N.4042/2012** «Ποινική προστασία του περιβάλλοντος – Εναρμόνιση με την Οδηγία 2008/99/ΕΚ – Πλαίσιο παραγωγής και διαχείρισης αποβλήτων – Εναρμόνιση με την Οδηγία 2008/98/ΕΚ – Ρύθμιση θεμάτων Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής»

Σε εφαρμογή του Ν. 4014/2011 έχουν εκδοθεί οι προβλεπόμενες ΥΑ (14 ΥΑ) και 22 σχετικές αποφάσεις για τις Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις

Ανάγκη για ολοκληρωμένη πρόληψη

Η ΕΠΕ αναφέρεται κατ' εξοχήν στον τρόπο με τον οποίο ένα προτεινόμενο έργο πρέπει να πραγματοποιηθεί, ώστε να ελαχιστοποιηθούν οι δυσμενείς περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Ερωτήματα όπως εάν, πού και ποιος τύπος ανάπτυξης πρέπει να επιλεγεί αποτελούν το αντικείμενο προηγούμενων διαδικασιών πολιτικής. Και συχνά, αυτές οι αποφάσεις εμφανίζονται με ελάχιστη ή καμία περιβαλλοντική ανάλυση.

Από την εισαγωγή της ΕΠΕ, περίπου 30 έτη πριν, ο κόσμος έχει αλλάξει κατά πολύ. Ο γενικός στόχος της βιώσιμης ανάπτυξης παρουσιάζεται ως η νέα πρόκληση και η περιβαλλοντική ποιότητα συχνά επιδεινώνεται παρά τα θεσμικά και πρακτικά μέτρα σε επίπεδο έργων. Έτσι, τα τελευταία χρόνια, κατέστη εμφανές ότι η προσέγγιση από έργο σε έργο της ΕΠΕ δεν εξασφαλίζει επαρκώς την περιβαλλοντική ποιότητα και δεν είναι αρκεί είτε για να καλύψει έντονα περιβαλλοντικά προβλήματα που προκύπτουν ως αποτελέσματα προγραμματικών σχεδιασμών, είτε να αποτελέσει την προληπτική ασπίδα για μεγάλους χρονικούς ορίζοντες. Ειδικά στο ζήτημα της ανεπαρκούς κάλυψης των προγραμματικών σχεδιασμών, συνειδητοποιήθηκε ότι η διαδικασία ΕΠΕ εφαρμοζόταν στα τελικά στάδια υλοποίησης και συχνά δεν υπήρχαν άλλες δυνατότητες πρόληψης των επικείμενων επιπτώσεων παρά μόνο η ανατροπή του προγράμματος τότε όμως ήταν ήδη αργά. Μετά την επανάληψη τέτοιων καταστάσεων, έγινε φανερό ότι για την αποτελεσματική, μακροχρόνια και υψηλού επιπέδου προστασία του περιβάλλοντος είναι αναγκαία η ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών διαστάσεων σε ανώτερα επίπεδα της λήψης αποφάσεων που διαμορφώνουν το πλαίσιο για τις μετέπειτα άδειες σχετικά με την εκτέλεση έργων, δηλαδή σε επίπεδο στρατηγικού σχεδιασμού και προγραμματισμού.

Έτσι η εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων πολιτικών, σχεδίων και προγραμμάτων εμφανίστηκε γύρω στο 1995 σε διάφορες χώρες όπως ο Καναδάς και η Ολλανδία και διάφορους οργανισμούς, όπως η Διεθνής Τράπεζα, με την ονομασία Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση (ΣΠΕ).

2.1.3 Η Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση

Μετά από ένα σχετικά μεγάλο διάστημα προβληματισμού και ανάγνωσης των διεθνών εξελίξεων, η Ευρωπαϊκή Ένωση υιοθέτησε τη διαδικασία της ΣΠΕ, εφαρμόζοντας στην πράξη τις, διατυπωμένες σε επίπεδο πολιτικής, δεσμεύσεις για υψηλού επιπέδου προστασία του περιβάλλοντος.

Με την ώριμη πλέον μορφή της, η ΣΠΕ είναι μια δυναμική διαδικασία και στοχεύει στην εκπλήρωση του στόχου της βιώσιμης ανάπτυξης διαμέσου της ενσωμάτωσης της περιβαλλοντικής διάστασης στο κατά το δυνατόν έγκαιρο στάδιο της διαδικασίας σχεδιασμού πολιτικών, σχεδίων και προγραμμάτων. Με τη λογική ότι όταν οι αποφάσεις στηρίζονται σε περιβαλλοντικά θεμελιωμένες στρατηγικές, οι ενέργειες που ακολουθούν είναι εξίσου περιβαλλοντικά αποδεκτές, αυξάνεται η βεβαιότητα ότι η ανάπτυξη και η γενικότερη επέμβαση στο περιβάλλον δεν θα είναι επιβλαβής.

Η ΣΠΕ δεν αντικαθιστά την ΕΠΕ αλλά λειτουργεί συμπληρωματικά σε ένα προγενέστερο, ανώτερο επίπεδο σχεδιασμού και προγραμματισμού της περιβαλλοντικής διαχείρισης. Συντίθεται δηλαδή μια νέα μορφή πολιτικής, ένα ενδυναμωμένο και αποτελεσματικό σύστημα εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων σε στρατηγικό επίπεδο, σε στενή πάντοτε σχέση με τη λειτουργική βιωσιμότητα, και όχι με πολιτικές χαμηλής αποτελεσματικότητας και υψηλού προστατευτισμού (π.χ. πράσινες πολιτικές και οικολογικές παρεμβάσεις αντίστοιχα).

2.1.4 Η Οδηγία 2001/42/ΕΚ

Οι αρχικές δεσμεύσεις γύρω από το ζήτημα της ΣΠΕ περιλαμβάνονται στην «έκθεση Brundtland» και στην Agenda 21, ενώ συγκεκριμένες σχετικές αναφορές περιελήφθησαν στην αρχική Στρατηγική της Λισσαβόνας και διατηρήθηκαν κατά την αναθεώρησή της.

Η ενσωμάτωση στο ευρωπαϊκό περιβαλλοντικό κεκτημένο επήλθε με την Οδηγία 2001/42/ΕΚ «σχετικά με την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων» του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27^{ης} Ιουνίου 2001 (Επ. Εφ. L197/21.7.2001 σ. 30–37). Στο κείμενο της Οδηγίας δεν υιοθετείται ο όρος «Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση», παρά μόνο ο – εν πολλοίς ισοδύναμος – όρος της «εκτίμησης των επιπτώσεων στο περιβάλλον από σχέδια και προγράμματα».

Συνοπτικά, η Οδηγία 2001/42/ΕΚ («Οδηγία ΣΠΕ» εφεξής), θέτει ένα διπλό στόχο και ρυθμίζει τη διεξαγωγή της διαδικασίας ΣΠΕ σε τέσσερα επίπεδα. Ειδικότερα:

Ο διπλός στόχος της Οδηγίας ΣΠΕ είναι:

- η υψηλού επιπέδου προστασία του περιβάλλοντος και
- η ενσωμάτωση περιβαλλοντικών θεωρήσεων στην προετοιμασία και υιοθέτηση σχεδίων και προγραμμάτων με σκοπό την προώθηση βιώσιμης ανάπτυξης.

Τα τέσσερα επίπεδα της διαδικασίας ΣΠΕ που προβλέπονται στην Οδηγία είναι:

- η διερεύνηση των περιβαλλοντικών ζητημάτων, μέσω μιας επιστημονικής μελέτης εκτίμησης των επιπτώσεων στο περιβάλλον από το προτεινόμενο σχέδιο ή πρόγραμμα,
- η διαβούλευση με τους πολίτες και τα όμορα κράτη – μέλη,
- η ενσωμάτωση των αποτελεσμάτων της περιβαλλοντικής διερεύνησης και διαβούλευσης στην προς έγκριση μορφή του σχεδίου ή προγράμματος,
- η παρακολούθηση των μελλοντικών επιπτώσεων από την εφαρμογή του σχεδίου ή προγράμματος.

Το κείμενο της Οδηγίας ΣΠΕ παρέχει, κατά κοινή ομολογία, σημαντική ελευθερία στην ερμηνεία του, πολύ περισσότερη από την πλειοψηφία των Ευρωπαϊκών Οδηγιών και σαφώς μεγαλύτερη από αυτό της Οδηγίας ΕΠΕ. Βέβαια, το γεγονός αυτό δικαιολογείται από το ότι:

- η ποικιλία των σχεδίων και προγραμμάτων που χρειάζεται να υποβληθούν σε ΣΠΕ χαρακτηρίζεται από μεγάλο εύρος και σημαντικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των κρατών – μελών,
- όμοια μεγάλο εύρος έχει διαμορφωθεί και στην ποικιλία των μηχανισμών εκπόνησης σχεδίων και προγραμμάτων.

Η παροχή σημαντικού εύρους ελευθερίας για την ερμηνεία της Οδηγίας ΣΠΕ, δικαιολογείται επίσης από την εννοιολογική ευρύτητα των θεμάτων που ρυθμίζει. Για παράδειγμα, σε αντίθεση με τον όρο

«έργο» που διακρίνεται από επαρκή σαφήνεια, οι όροι «σχέδιο» και «πρόγραμμα» δεν έχουν παγιωμένη εννοιολογική οριοθέτηση, με αποτέλεσμα τα θεωρούμενα ως «προγράμματα» σε ένα κράτος – μέλος να μοιάζουν με τις «πολιτικές» ενός άλλου. Πάντως, το συνηθέστερο – πρακτικά και βιβλιογραφικά – περιεχόμενο των όρων αυτών, σε αντιδιαστολή με τον όρο «πολιτική» είναι το εξής:

«Πολιτική: έμπνευση και καθοδήγηση για δράση.

Σχέδιο: ένα σύνολο συντονισμένων και χρονοθετημένων στόχων για την υλοποίηση της πολιτικής.

Πρόγραμμα: ένα οργανωμένο σύνολο έργων σε ένα συγκεκριμένο τομέα.»

Η Οδηγία ΣΠΕ δεν διευκρινίζει ρητά την έννοια των σχεδίων και προγραμμάτων αλλά καθορίζει δύο ιδιότητες τους που τα ξεχωρίζουν από παρεμφερή σύνολα στόχων και ομάδων έργων. Οι ιδιότητες αυτές, οι οποίες πρέπει να είναι παρούσες αθροιστικά, είναι:

- η οργανωμένη εκπόνηση και έγκριση, δηλαδή η ιδιότητα της εκπόνησης ή και έγκρισης από μια αρχή σε εθνικό, περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο ή της εκπόνησης από μια αρχή και της έγκρισης μέσω νομοθετικής διαδικασίας,
- η εκ των προτέρων απαίτηση του σχεδιασμού, βάσει νομοθετικών, κανονιστικών ή διοικητικών διατάξεων.

Το σημείο της Οδηγίας ΣΠΕ με τη χαρακτηριστικά μεγαλύτερη ελευθερία ερμηνείας είναι το πεδίο εφαρμογής, δηλαδή ο καθορισμός του είδους και του μεγέθους των σχεδίων και προγραμμάτων που θα πρέπει να υποβληθούν σε ΣΠΕ. Σε αντίθεση με την Οδηγία ΕΠΕ, στην οποία προβλέπονταν αναλυτικά τα έργα και οι δραστηριότητες που απαιτούνται να υποβληθούν σε εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων, η Οδηγία ΣΠΕ ρυθμίζει το συγκεκριμένο θέμα, καθορίζοντας ορισμένα χαρακτηριστικά, τα οποία πρέπει να διακρίνουν ένα σχέδιο ή πρόγραμμα, ή τις τροποποιήσεις τους, για να εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής. Τα χαρακτηριστικά αυτά είναι

- ο τομέας του σχεδίου ή προγράμματος, ο οποίος θα πρέπει να είναι ένας ή περισσότεροι από τους τομείς γεωργίας, δασοπονίας, αλιείας, ενέργειας, βιομηχανίας, μεταφορών, διαχείρισης υγρών αποβλήτων, διαχείρισης στερεών αποβλήτων, διαχείρισης υδάτινων πόρων, τηλεπικοινωνιών, τουρισμού, πολεοδομίας και χωροταξίας ή χρήσης γης
- ο καθορισμός, από το σχέδιο ή πρόγραμμα, του πλαισίου για μελλοντικές άδειες έργων που απαιτούν ΕΠΕ,
- οι σημαντικές ενδεχόμενες συνέπειές τους σε περιοχές που προστατεύονται για το φυσικό τους περιβάλλον.

Πέραν των ιδιοτήτων αυτών, επαφίεται στα κράτη – μέλη η τελική απόφαση για τον καθορισμό συγκεκριμένων ειδών ή ομάδων σχεδίων και προγραμμάτων για τα οποία απαιτείται ΣΠΕ.

Σε αντιδιαστολή με την ελευθερία του ορισμού του πεδίου εφαρμογής, η Οδηγία ΣΠΕ είναι πολύ σαφής ως προς την τελική της επιδίωξη, την ενσωμάτωση των αποτελεσμάτων της περιβαλλοντικής εκτίμησης και διαβούλευσης στην προς έγκριση μορφή του σχεδίου ή προγράμματος.

2.1.5 Η Κοινή Υπουργική Απόφαση ΥΠΕΧΩΔΕ / ΕΥΠΕ / οικ. 107017 / 28.8.2006

Το εθνικό περιβαλλοντικό δίκαιο της Ελλάδας εναρμονίστηκε με την Οδηγία ΣΠΕ μέσω της Κοινής Υπουργικής Απόφασης (ΚΥΑ) με α.π. ΥΠΕΧΩΔΕ/ΕΥΠΕ/οικ.107017/28.8.2006 για την «εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων, σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της Οδηγίας 2001/42/ΕΚ» (ΦΕΚ 1225B), η οποία για λόγους συντομίας αναφέρεται ως ΚΥΑ-ΣΠΕ εφεξής. Πρόκειται για μια πιστή μεταφορά της Οδηγίας ΣΠΕ στα μέτρα και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της ελληνικής πραγματικότητας, στην οποία τηρείται τόσο ο διπλός στόχος όσο και τα τέσσερα επίπεδα της διαδικασίας. Τα νέα, ειδικότερα στοιχεία της ΚΥΑ-ΣΠΕ σε σχέση με την Οδηγία είναι:

- ο σαφέστερος καθορισμός του πεδίου εφαρμογής, στο οποίο εντάσσονται συγκεκριμένα είδη σχεδίων και προγραμμάτων, όπως Επιχειρησιακά προγράμματα του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης και άλλα σχέδια και προγράμματα που συγχρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση, Ειδικά ή Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης, καθώς και σημαντικός αριθμός άλλων συγκεκριμένων ειδών σχεδίων και προγραμμάτων,
- η θέσπιση της διαδικασίας περιβαλλοντικού προελέγχου, ώστε να διαπιστώνεται εάν για ένα σχέδιο ή πρόγραμμα απαιτείται όντως να τηρηθεί η διαδικασία ΣΠΕ,
- η ρύθμιση του τρόπου διαβούλευσης, τόσο στο εσωτερικό όσο και διασυνοριακά,
- ο καθορισμός των απαιτήσεων από την περιβαλλοντική μελέτη, για την οποία εισάγεται ο όρος «Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων» (ΣΜΠΕ).

Ειδικότερα, στο άρθρο 6 της ΚΥΑ-ΣΠΕ ορίζονται μια σειρά χαρακτηριστικών που πρέπει να διαθέτει η ΣΜΠΕ:

- Στη ΣΜΠΕ εντοπίζονται, περιγράφονται και αξιολογούνται οι ενδεχόμενες σημαντικές επιπτώσεις που θα έχει στο περιβάλλον η εφαρμογή του σχεδίου ή προγράμματος, καθώς και λογικές εναλλακτικές δυνατότητες, σε περιεκτική μορφή, λαμβανομένων υπόψη των στόχων και του γεωγραφικού πεδίου εφαρμογής του σχεδίου ή προγράμματος.
- Η ΣΜΠΕ περιλαμβάνει τις πληροφορίες που ευλόγως μπορεί να απαιτούνται για την εκτίμηση των ενδεχόμενων σημαντικών επιπτώσεων που θα έχει στο περιβάλλον η εφαρμογή του σχεδίου ή προγράμματος, λαμβάνοντας υπόψη τις υφιστάμενες γνώσεις και μεθόδους εκτίμησης, το περιεχόμενο και το επίπεδο λεπτομερειών του σχεδίου ή του προγράμματος, το στάδιο της διαδικασίας εκπόνησής του και το βαθμό στον οποίο οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις δύνανται να αξιολογηθούν καλύτερα σε διαφορετικά επίπεδα σχεδιασμού ώστε να αποφεύγεται η επανάληψη εκτίμησής τους.

Πέραν των παραπάνω χαρακτηριστικών, το περιεχόμενο της ΣΜΠΕ καθορίζεται στο Παράρτημα III της ΚΥΑ-ΣΠΕ, οι προδιαγραφές του οποίου τηρούνται πλήρως στην παρούσα μελέτη.

Η **διαδικασία για την έγκριση** της ΣΜΠΕ, όπως αυτή αναλυτικά περιγράφεται στην παραπάνω ΚΥΑ, έχει ως ακολούθως:

- Η αρχή σχεδιασμού υποβάλλει αίτηση στην αρμόδια αρχή (στην προκειμένη περίπτωση ΕΥΠΕ του ΥΠΕΚΑ), η οποία συνοδεύεται από το Φάκελο της ΣΜΠΕ.
- Η αρμόδια αρχή αφού εξετάσει το φάκελο και διαπιστώσει ότι είναι πλήρης τον διαβιβάζει εντός είκοσι (20) ημερών από την υποβολή του στις κατά περίπτωση δημόσιες αρχές και στην αρχή σχεδιασμού, ώστε να προβεί αυτή στη δημοσιοποίησή του στο κοινό.
- Οι προαναφερόμενες δημόσιες αρχές διαβιβάζουν τη γνώμη και τις τυχόν παρατηρήσεις τους στην αρμόδια αρχή μέσα σε προθεσμία 45 ημερών από την παραλαβή του φακέλου, ενώ η αρχή σχεδιασμού δημοσιοποιεί στο κοινό το φάκελο ΣΜΠΕ, ώστε να λάβει γνώση και δίνει στο ενδιαφερόμενο κοινό την ευκαιρία να διατυπώσει τις απόψεις του. Τα σχετικά αποτελέσματα της διαβούλευσης αποστέλλονται στην αρμόδια αρχή μέσα σε προθεσμία 45 ημερών από την παραλαβή του φακέλου.
- Η αρμόδια αρχή, από την παραλαβή των γνωμοδοτήσεων από τις προαναφερόμενες δημόσιες αρχές ή άλλως από την παρέλευση της προθεσμίας των 45 ημερών και ανεξάρτητα από το αν έχουν διαβιβασθεί ή όχι οι γνωμοδοτήσεις αυτές, αξιολογεί τις ενδεχόμενες σημαντικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις του σχεδίου ή προγράμματος, λαμβάνοντας υπόψη το φάκελο της ΣΜΠΕ, τα αποτελέσματα των διαβουλεύσεων με τις δημόσιες αρχές και το ενδιαφερόμενο κοινό και προβαίνει μέσα σε 20 ημέρες στην εκπόνηση σχεδίου απόφασης έγκρισης ή μη της ΣΜΠΕ.

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, η παρούσα **Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ)** περιλαμβάνει όλες τις πληροφορίες που καθορίζονται στο Παράρτημα ΙΙΙ της ΚΥΑ-ΣΠΕ, για την εκτίμηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον ορισμένων σχεδίων και/ή προγραμμάτων. Στα επόμενα κεφάλαια εξετάζονται διεξοδικά οι επιπτώσεις από το προτεινόμενο Σχέδιο στους ακόλουθους τομείς:

- Βιοποικιλότητα, χλωρίδα, πανίδα
- Ανθρώπινος πληθυσμός, ποιότητα ζωής, ανάπτυξη, τουρισμός, χρήση υδάτων για σκοπούς αναψυχής
- Ανθρώπινη υγεία
- Έδαφος
- Ύδατα περιλαμβανομένων των παράκτιων ως επίσης και υποτομείς όπως πλημμύρες κλπ
- Εκλύσεις θερμοκηπιακών αερίων και κλιματικές αλλαγές
- Φυσικό και ανθρωπογενές τοπίο και πολιτιστική κληρονομιά.

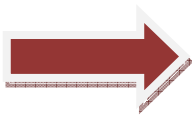
2.2 Σύντομη περιγραφή – αντικείμενο του Προγράμματος

2.2.1 Γενικός αναπτυξιακός στόχος του προγράμματος

Για τη στοχοθέτηση του Προγράμματος ελήφθησαν υπόψη

- το ευρωπαϊκό και εθνικό στρατηγικό πλαίσιο αναπτυξιακού προγραμματισμού
- η υφιστάμενη κοινωνικοοικονομική κατάσταση της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας (ΠΔΕ)
- η εμπειρία από την υλοποίηση πολιτικών και προγραμμάτων της ΠΔΕ κατά τις προηγούμενες προγραμματικές περιόδους, καθώς και
- το σύνολο των προτάσεων και απόψεων που διατυπώθηκαν στο πλαίσιο της διαδικασίας σχεδιασμού για την προγραμματική περίοδο 2014-2020.

Συναξιολογώντας όλα τα παραπάνω, ο στόχος και το όραμα του υπό μελέτη Προγράμματος για την ΠΔΕ συνοψίζεται ως εξής:

Αυτοτροφοδοτούμενη, εξωστρεφής και αειφορική ανασυγκρότηση της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας εστιασμένη στην παγκόσμια ταυτότητά της, στις αξίες για τον άνθρωπο και το περιβάλλον

Παράλληλα θα πρέπει να τονιστεί ότι η στρατηγική της ΠΔΕ, που μπορεί να υλοποιηθεί μέσω του υπό μελέτη προγράμματος, στοχεύει στην ικανοποίηση των κατευθύνσεων του Κοινού Στρατηγικού Πλαισίου (ΚΣΠ), του Εταιρικού Συμφώνου για το Πλαίσιο Ανάπτυξης (ΕΣΠΑ 2014-2020) και του εγγράφου θέσης (Position Paper) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

2.2.2 Διάρθρωση του Προγράμματος – Αντικείμενο

Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (ΕΠ) της ΠΔΕ για την προγραμματική περίοδο 2014 – 2020 διαρθρώνεται σε 5 βασικούς Στρατηγικούς Στόχους (άξονες προτεραιότητας), οι οποίοι συνδέονται με 10 επιμέρους Θεματικούς Στόχους. Οι Στρατηγικοί Στόχοι, οι Θεματικοί Στόχοι, καθώς και η μεταξύ τους συνάφεια δίνονται ακολούθως.

Στρατηγικός Στόχος 1: Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων, μετάβαση στην ποιοτική επιχειρηματικότητα, με αιχμή την καινοτομία και αύξηση της εγχώριας προστιθέμενης αξίας.

Ο εν λόγω Στρατηγικός Στόχος συνδέεται με τους κάτωθι Θεματικούς Στόχους:

- ΘΣ 1: «Ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας»
- ΘΣ 2: «Βελτίωση της πρόσβασης, της χρήσης και της ποιότητας των τεχνολογιών των πληροφοριών και των επικοινωνιών»
- ΘΣ 3: «Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων»

Στρατηγικός Στόχος 2: Προστασία του Περιβάλλοντος – μετάβαση σε μία οικονομία φιλική στο περιβάλλον.

Ο εν λόγω Στρατηγικός Στόχος συνδέεται με τους κάτωθι Θεματικούς Στόχους:

- ΘΣ 4: «Υποστήριξη της μετάβασης προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα σε όλους τους τομείς»

- ΘΣ 5: «Προαγωγή της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, πρόληψη και διαχείριση κινδύνων»
- ΘΣ 6: «Διαφύλαξη και προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων»

Στρατηγικός Στόχος 3: Ανάπτυξη – εκσυγχρονισμός – συμπλήρωση μεταφορικών υποδομών.

Ο εν λόγω Στρατηγικός Στόχος συνδέεται με τον κάτωθι Θεματικό Στόχο:

- ΘΣ 7: «Προώθηση των βιώσιμων μεταφορών και άρση των προβλημάτων σε βασικές υποδομές δικτύων»

Στρατηγικός Στόχος 4: Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Προώθηση της Κοινωνικής Ένταξης και Καταπολέμηση της Φτώχειας και των Διακρίσεων

Ο εν λόγω Στρατηγικός Στόχος συνδέεται με τους κάτωθι Θεματικούς Στόχους:

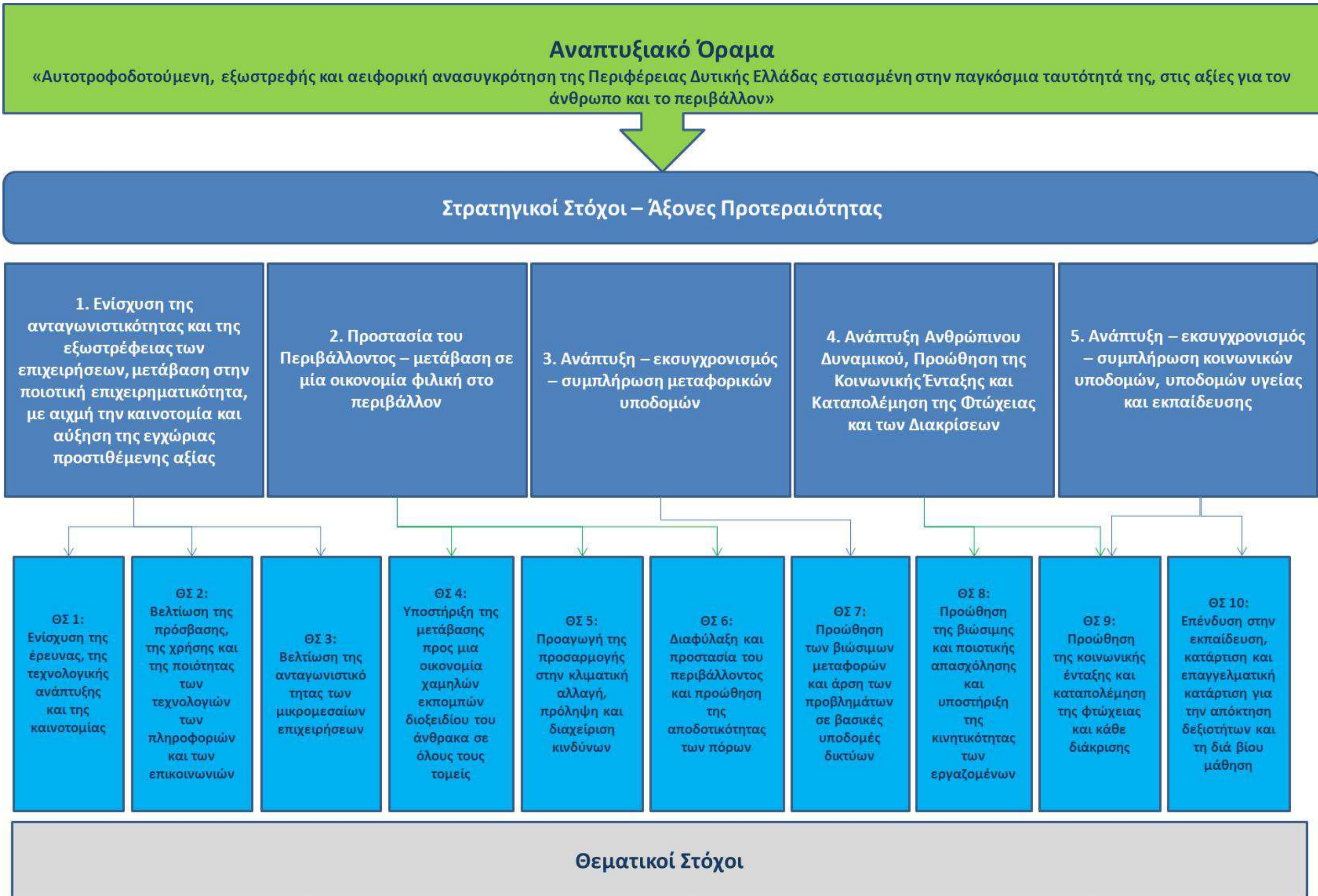
- ΘΣ 8: «Προώθηση της βιώσιμης και ποιοτικής απασχόλησης και υποστήριξη της κινητικότητας των εργαζομένων» (περιλαμβάνει Επενδυτικές Προτεραιότητες ΕΚΤ).
- ΘΣ 9: «Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε διάκρισης» (περιλαμβάνει Επενδυτικές Προτεραιότητες ΕΚΤ)

Στρατηγικός Στόχος 5: Ανάπτυξη – εκσυγχρονισμός – συμπλήρωση κοινωνικών υποδομών, υποδομών υγείας και εκπαίδευσης.

Ο εν λόγω Στρατηγικός Στόχος συνδέεται με τους κάτωθι Θεματικούς Στόχους:

- ΘΣ 9: «Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε διάκρισης» (περιλαμβάνει Επενδυτικές Προτεραιότητες ΕΤΠΑ)
- ΘΣ 10: «Επένδυση στην εκπαίδευση, κατάρτιση και επαγγελματική κατάρτιση για την απόκτηση δεξιοτήτων και τη διά βίου μάθηση» (περιλαμβάνει Επενδυτικές Προτεραιότητες ΕΤΠΑ)

Η ανωτέρω διάρθρωση απεικονίζεται στο ακόλουθο σχήμα:

Σχήμα 2.2.1-1: Διάρθρωση στοχοθετήσεων Επιχειρησιακού Προγράμματος ΠΔΕ 2014 – 2020

2.3 Στοιχεία Ανάθεσης – Ομάδα μελέτης

Με την από 20/12/2013 (αρ. πρωτ. 6533) απόφαση του Περιφερειάρχη Δυτικής Ελλάδας ανετέθη η υλοποίηση του έργου με τίτλο «ΕΚ ΤΩΝ ΠΡΟΤΕΡΩΝ (ΕΧ ΑΝΤΕ) ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΟΥ ΠΕΠ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2014-2020» στις εταιρείες REMACO ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ και ADVANCED ENVIRONMENTAL STUDIES ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΜΗΧΑΝΙΚΟΙ ΑΝΩΝΥΜΗ ΜΕΛΕΤΗΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ.

Τα στοιχεία επικοινωνίας με τον ανάδοχο του έργου δίνονται ακολούθως:

Μελετητής: ADENS AE – Σύμβουλοι Μηχανικοί Περιβάλλοντος

Διεύθυνση: Λεωφ. Βασ. Σοφίας 98Α, 115 28, Αθήνα

Τηλέφωνο: 210 7257539

Fax: 210 7788668

e-mail: s.kaimaki@adens.gr

web-address: www.adens.gr

Υπεύθυνος: Στέλλα Καϊμάκη

Θέση: Δ/νουσα Σύμβουλος

Η ομάδα που συγκροτήθηκε για την εκπόνηση της παρούσας μελέτης αποτελείται από τους παρακάτω επιστήμονες:

Καϊμάκη Στέλλα	Πολ. Μηχανικός, Μηχανικός Περιβάλλοντος, PhD
Σιαπαρίνας Κώστας	Γεωλόγος, Περιβαλλοντολόγος MSc
Γκουβάτσου Ελένη	Πολ. Μηχανικός, Μηχανικός Περιβάλλοντος, M.Sc
Χατζιόπουλος Ευστάθιος	Περιβαλλοντολόγος, MSc
Περδίου Αγγελική	Μεταλλειολόγος ΕΜΠ, Περιβαλλοντολόγος, MSc
Χριστοπούλου Νατάσα	Βιολόγος, PhD

3 ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ – ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΑΛΛΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑ/ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

3.1 Η στρατηγική για την Ευρώπη 2020

3.1.1 Εισαγωγή

Ο σχεδιασμός του αναπτυξιακού προγραμματισμού της Ελλάδας για την περίοδο 2014-2020 θα πρέπει να πραγματοποιηθεί στο πλαίσιο συγκεκριμένων δεσμεύσεων της χώρας, οι οποίες βρίσκουν την αποτύπωσή τους σε μια σειρά κειμένων τα οποία σχετίζονται με τους αναπτυξιακούς και δημοσιονομικούς στόχους για το προσεχές μέλλον. Τα κείμενα αυτά είναι το Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων, το Κοινό Στρατηγικό Πλαίσιο, τα Μνημόνια Οικονομικής Πολιτικής, καθώς και η Στρατηγική «Ευρώπη 2020» (Ε 2020).

Η στρατηγική «Ε 2020» είναι η κοινή στρατηγική των κρατών μελών της Ε.Ε., την οποία πρότεινε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και συμφώνησε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στις 26 Μαρτίου 2010. Η «Ε 2020» αποτελεί μία νέα στρατηγική για την ανάπτυξη και την απασχόληση, η οποία βασίζεται στον μεγαλύτερο συντονισμό των οικονομικών πολιτικών και εστιάζει σε νευραλγικούς τομείς στους οποίους απαιτείται δράση προσβλέποντας να ενισχύσει τη δυναμική μίας διατηρήσιμης ανάπτυξης και ανταγωνιστικότητας της Ευρώπης.

Η κοινή Στρατηγική «Ευρώπη 2020» στοχεύει στην **έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη**, με υψηλά επίπεδα απασχόλησης, παραγωγικότητας και κοινωνικής συνοχής. Στο πλαίσιο αυτών των προτεραιοτήτων πολιτικής, η Ένωση έθεσε, τον Ιούνιο του 2010, πέντε συγκεκριμένους και φιλόδοξους πρωταρχικούς στόχους για την απασχόληση, την καινοτομία, την εκπαίδευση, την κοινωνική ένταξη και το κλίμα / την ενέργεια, με βάση τους οποίους ορίζονται και οι εθνικοί στόχοι των Κρατών Μελών.

Σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Επιτροπή θα φροντίσει για την εφαρμογή της στρατηγικής και ιδίως των επτά «εμβληματικών πρωτοβουλιών» οι οποίες αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο της Στρατηγικής «2020», ακολουθώντας τις κατευθυντήριες γραμμές του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για την οικονομική πολιτική και τις πολιτικές απασχόλησης της ΕΕ για την περίοδο 2014-2020. Για τον σκοπό αυτό, προχώρησε και στην αποτύπωση έντεκα (11) Θεματικών Στόχων, στις οποίες αντιστοιχούν και συγκεκριμένες επενδυτικές προτεραιότητες για τα Διαρθρωτικά Ταμεία και το Ταμείο Συνοχής.

3.1.2 Προτεραιότητες πολιτικής και πρωταρχικοί στόχοι για την Ευρώπη 2020

Η Στρατηγική «Ευρώπη 2020» προτάσσει τρεις προτεραιότητες πολιτικής, οι οποίες είναι σχεδιασμένες έτσι ώστε να αλληλοενισχύονται:

1^η Προτεραιότητα Πολιτικής – Έξυπνη ανάπτυξη

Η έξυπνη ανάπτυξη σημαίνει ενίσχυση της γνώσης και της καινοτομίας, οι οποίες πρέπει να αποτελέσουν τους καθοριστικούς παράγοντες της μελλοντικής ανάπτυξης της Ευρώπης. Για να επιτευχθεί κάτι τέτοιο χρειάζεται μία ποιοτική βελτίωση της εκπαίδευσης των Ευρωπαίων πολιτών, ανάταση των ευρωπαϊκών επιδόσεων στην έρευνα και την προώθηση της καινοτομίας. Παράλληλα, είναι απαραίτητη η μεταβίβαση της παραγόμενης γνώσης σε όλη την Ένωση και η πλήρης

αξιοποίηση των τεχνολογιών πληροφοριών και επικοινωνιών, με τη προσπάθειες να συντονίζονται γύρω από την μετατροπή των καινοτόμων ιδεών σε νέα προϊόντα και υπηρεσίες, τα οποία θα δημιουργήσουν ανάπτυξη και ποιοτικές θέσεις εργασίας. Επίσης, θα συμβάλλουν στην αντιμετώπιση τόσο των ευρωπαϊκών, όσο και των παγκόσμιων κοινωνικών προκλήσεων. Για να λειτουργήσουν τα παραπάνω είναι απαραίτητο να συνδυαστούν με ένα πλαίσιο το οποίο ευνοεί την επιχειρηματικότητα, με τη χρηματοδότηση, αλλά και με την εστίαση στις ανάγκες εκείνων οι οποίοι θα είναι οι μελλοντικοί χρήστες των προϊόντων / υπηρεσιών της γνώσης και στις ευκαιρίες τις οποίες παρέχουν οι αγορές.

2η Προτεραιότητα Πολιτικής – Διατηρήσιμη ανάπτυξη

Η ανάπτυξη έχει νόημα όταν είναι διατηρήσιμη και γι' αυτό πρέπει να προωθηθεί μία οικονομία η οποία πρέπει να πιο αποδοτική στη χρήση των πόρων, πιο πράσινη και πιο ανταγωνιστική. Η αποδοτική χρήση των πόρων προϋποθέτει την αξιοποίηση του ηγετικού ρόλου της Ευρώπης προς την ανάπτυξη νέων διαδικασιών και τεχνολογιών, μεταξύ των οποίων και των πράσινων τεχνολογιών, την επιτάχυνση της εγκατάστασης έξυπνων δικτύων με χρήση τεχνολογιών πληροφοριών και επικοινωνίας, καθώς και την εκμετάλλευση δικτύων σε κλίμακα ΕΕ. Ταυτόχρονα, πρέπει να γίνει ενίσχυση των ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων, με έμφαση στον τομέα της μεταποίησης και στο πλαίσιο των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, σε συνδυασμό με την παροχή βοήθειας στους καταναλωτές, ώστε να μπορούν να αντιμετωπίζουν με επιτυχία την αποδοτική χρήση των διαθέσιμων πόρων. Αποτέλεσμα μίας τέτοιας προσέγγισης θα είναι η ευημερία της Ευρώπης σε έναν κόσμο με χαμηλές εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα, στον οποίο θα εμποδίζονται η περιβαλλοντική υποβάθμιση, η απώλεια της βιοποικιλότητας και η μη αιεφόρος χρήση των πόρων, ενώ, παράλληλα, θα ενισχυθεί η οικονομική κοινωνική και εδαφική συνοχή.

3η Προτεραιότητα Πολιτικής – Ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς

Η έξυπνη και διατηρήσιμη ανάπτυξη πρέπει παράλληλα να χαρακτηρίζεται από υψηλή απασχόληση, η οποία θα επιτυγχάνει τόσο κοινωνική, όσο και εδαφική συνοχή. Αυτό σημαίνει ότι στους ευρωπαίους πολίτες θα παρέχονται δυνατότητες εργασίας μέσω υψηλών επιπέδων απασχόλησης, κάτι το οποίο πρέπει να συνδυαστεί με τον εκσυγχρονισμό των αγορών εργασίας και των δομών κατάρτισης, την επένδυση στις δεξιότητες και την καταπολέμηση της φτώχειας μέσω εκσυγχρονισμού των συστημάτων κοινωνικής προστασίας τα οποία θα βοηθούν τους ευρωπαίους πολίτες να διαχειρίζονται τις αλλαγές με σκοπό την οικοδόμηση μίας συνεκτικής κοινωνίας. Σημαντικό παράμετρο αποτελεί η διάδοση των οφελών από την οικονομική ανάπτυξη σε όλα τα μέρη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ακόμα και στις πιο απομακρυσμένες περιοχές, κάτι το οποίο θα ενισχύσει την εδαφική συνοχή. Αυτό το οποίο περιγράφεται είναι η εξασφάλιση της πρόσβασης και ύπαρξη ευκαιριών για όλους και καθ' όλη τη διάρκεια του κύκλου ζωής, ώστε η Ευρώπη να μπορέσει να αξιοποιήσει πλήρως το εργατικό δυναμικό της και να μπορέσει να αντιμετωπίσει το πρόβλημα της γήρανσης του πληθυσμού της, αλλά και την αύξηση του παγκόσμιου ανταγωνισμού. Παράλληλα, χρειάζεται και η αύξηση της συμμετοχής του εργατικού δυναμικού, μεταξύ άλλων μέσω πολιτικών προώθησης της ισότητας των φύλων, ενισχύοντας με τον τρόπο αυτό την ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή.

Οι τρεις αυτές προτεραιότητες πολιτικής και η αλληλοενίσχυσή τους διαμορφώνουν την εικόνα της **κοινωνικής οικονομίας της αγοράς** για την Ευρώπη του 21^{ου} αιώνα.

Για να μπορεί να ακολουθηθεί μία ορθολογική και κοινή κατεύθυνση στις προσπάθειες των Κρατών Μελών, είναι απαραίτητο, και έχει συμφωνηθεί με ευρεία συναίνεση, να υπάρχει ένας συγκεκριμένος αριθμός πρωταρχικών στόχων οι οποίοι πρέπει να αποτελέσουν τον οδηγό για την περίοδο 2014-2020. Οι στόχοι αυτοί αντιπροσωπεύουν τις προτεραιότητες της έξυπνης, βιώσιμης και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξης, ενώ, ταυτόχρονα, είναι μετρήσιμοι, αντικατοπτρίζουν την πολυμορφία των καταστάσεων στα διαφορετικά κράτη μέλη, και βασίζονται σε επαρκώς αξιόπιστα στοιχεία για τους σκοπούς της σύγκρισης μεταξύ κρατών μελών. Επιλεγμένοι με αυτά τα κριτήρια, η επίτευξη των στόχων αυτών είναι καθοριστικής σημασίας για το μέλλον και την επιτυχία της Ευρώπης έως το 2020.

Σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης **οι πρωταρχικοί στόχοι** οι οποίοι έχουν τεθεί είναι οι εξής:

Πρωταρχικός Στόχος 1:

Αύξηση του ποσοστού απασχόλησης του πληθυσμού ηλικίας 20-64 ετών σε τουλάχιστον 75% από 69% σήμερα, μεταξύ άλλων μέσω της μεγαλύτερης συμμετοχής των γυναικών, των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας και της καλύτερης ενσωμάτωσης των μεταναστών στο εργατικό δυναμικό.

Πρωταρχικός Στόχος 2:

Διατήρηση του παρόντος στόχου της Ευρωπαϊκής Ένωσης για επένδυση του 3% του ΑΕΠ σε Έρευνα και Ανάπτυξη (Ε&Α). Ο στόχος είχε επιτύχει να εστιάσει την προσοχή στην ανάγκη για επενδύσεις στην Ε&Α τόσο από τον δημόσιο όσο και από τον ιδιωτικό τομέα, αλλά εστιάζει περισσότερο στις εισροές απ' ό,τι στις επιπτώσεις. Η ανάγκη για βελτίωση των συνθηκών για ιδιωτική Ε&Α είναι σαφής και πολλά από τα μέτρα τα οποία προτείνονται στο πλαίσιο της Στρατηγικής «Ε 2020» θα συμβάλλουν σε αυτό. Επίσης σαφής είναι και η ανάγκη της από κοινού αντιμετώπισης της Ε&Α και της καινοτομίας, ώστε να διατεθεί ένα ευρύτερο φάσμα δαπάνης, πιο κατάλληλο για τις επιχειρηματικές δραστηριότητες και για τους ρυθμιστικούς παράγοντες της ευρωπαϊκής παραγωγικότητας. Η διατήρηση του στόχου στο 3% του ΑΕΠ είναι συνυφασμένη και με τον καθορισμό δείκτη, ο οποίος θα αντικατοπτρίζει την ένταση Ε&Α και καινοτομίας.

Πρωταρχικός Στόχος 3:

Μείωση των εκπομπών αερίου του θερμοκηπίου κατά τουλάχιστον 20% σε σύγκριση με τα επίπεδα του 1990 ή κατά 30%, εάν πληρούνται οι όροι,³ αύξηση του ποσοστού των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στην τελική ευρωπαϊκή κατανάλωση ενέργειας σε 20%, και αύξηση κατά 20% της ευρωπαϊκής ενεργειακής απόδοσης.

³Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 10-11 Δεκεμβρίου 2009 κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ως μέρος μιας παγκόσμιας και συνολικής συμφωνίας για την περίοδο μετά το 2012, η ΕΕ επαναλαμβάνει την υπό όρους προσφορά της να προχωρήσει έως το 2020 σε μείωση κατά 30% έναντι των επιπέδων του 1990, αρκεί και άλλες ανεπτυγμένες χώρες να δεσμευθούν για συγκρίσιμες μειώσεις εκπομπών και οι αναπτυσσόμενες χώρες να συμβάλουν επαρκώς, ανάλογα με τις ευθύνες και τις δυνατότητες που τους αναλογούν.

Πρωταρχικός Στόχος 4:

Ο τέταρτος στόχος αφορά στη συμμετοχή στην εκπαίδευση και τοποθετήθηκε για να αντιμετωπίσει το πρόβλημα των ατόμων τα οποία εγκαταλείπουν πρόωρα τη σχολική εκπαίδευση με μείωση του ποσοστού των ατόμων αυτών σε 10%, από το σημερινό 15%, ενώ, παράλληλα, τίθεται ο στόχος 40% για το ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 30-34 ετών που έχει ολοκληρώσει την τριτοβάθμια εκπαίδευση, έως το 2020.

Πρωταρχικός Στόχος 5:

Μείωση του αριθμού των Ευρωπαίων που ζουν κάτω από τα εθνικά όρια της φτώχειας κατά 25%, βγάζοντας, δηλαδή, από την κατάσταση φτώχειας πάνω από 20 εκατομμύρια ευρωπαίους πολίτες.⁴

Οι πέντε αυτοί στόχοι της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι αλληλένδετοι και η σημασία τους είναι καθοριστική για την επιτυχία της Ευρώπης. Παράλληλα, όμως, πρέπει να ειπωθούν ως αντιπροσωπευτικοί και όχι ως διεξοδικοί, αφού αντιπροσωπεύουν μία συνολική θεώρηση για τα επίπεδα στα οποία η Επιτροπή εκτιμά ότι πρέπει να φτάσουν οι βασικές παράμετροι μέχρι το 2020 και όχι μία προσέγγιση «ενιαίας αντιμετώπισης». Σε κάθε περίπτωση, η διαφοροποίηση μεταξύ των Κρατών Μελών, τόσο σε επίπεδα ανάπτυξης, όσο και στο βιοτικό επίπεδο, δεν αλλάζει το γεγονός ότι οι συγκεκριμένοι στόχοι είναι συναφείς για όλα τα Κράτη Μέλη, αφού, για παράδειγμα, η επένδυση στην έρευνα και την ανάπτυξη καθώς και στην καινοτομία, στην εκπαίδευση και σε τεχνολογίες που προάγουν την αποδοτική χρησιμοποίηση των πόρων θα είναι επωφελής για τους παραδοσιακούς τομείς, για τις αγροτικές περιοχές καθώς και για τις οικονομίες υψηλής εξειδίκευσης και υπηρεσιών.

Η διαφοροποίηση μεταξύ των Κρατών Μελών της Ευρώπης των 27, η οποία παρουσιάζει μεγαλύτερη ποικιλομορφία από ότι την προηγούμενη δεκαετία, απαιτεί, βεβαίως, την προσαρμογή της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» με τον μετασχηματισμό των πέντε πρωταρχικών στόχων σε εθνικούς στόχους, ώστε οι εθνικές πορείες να αντικατοπτρίζουν την τρέχουσα κατάσταση κάθε κράτους μέλους.

Εκτός από τις προσπάθειες των κρατών μελών, η Επιτροπή έχει προτείνει και ένα φιλόδοξο φάσμα δράσεων σε επίπεδο ΕΕ με στόχο να εισέλθει η Ευρώπη σε μια νέα και πιο βιώσιμη πορεία ανάπτυξης. Από τον συνδυασμό των εθνικών προσπαθειών με εκείνες της ΕΕ θα υπάρξει αμοιβαία ενίσχυση.

3.1.3 Κατευθυντήριες Γραμμές Ευρώπη 2020

Για να πραγματοποιηθεί καλύτερα ο συντονισμός μεταξύ Κρατών Μελών και μεταξύ Κρατών Μελών και ΕΕ, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο προέβη σε σύσταση 6 Κατευθυντήριων Γραμμών για τον γενικό προσανατολισμό των οικονομικών πολιτικών των Μελών (Ιούλιος 2010), και αποφάσισε 4 Κατευθυντήριες Γραμμές για τις πολιτικές απασχόλησης των Κρατών Μελών (Οκτώβριος 2010). Οι δέκα αυτές Κατευθυντήριες Γραμμές αποτυπώνονται ως εξής:

⁴ Τα εθνικά όρια φτώχειας καθορίζονται ως το 60% του διάμεσου διαθέσιμου εισοδήματος σε κάθε κράτος μέλος.

Κατευθυντήρια Γραμμή 1 – Εξασφάλιση της Ποιότητας και της Βιωσιμότητας των Δημόσιων Οικονομικών:

Αποτελεί σύσταση για αυστηρή εφαρμογή στρατηγικών δημοσιονομικής εξυγίανσης, στο πλαίσιο του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης, ιδιαίτερα για περιπτώσεις Κρατών Μελών τα οποία βρίσκονται σε διαδικασίες υπερβολικού ελλείμματος, ή/και σε μνημόνια συμφωνίας, όπως η Ελλάδα. Τονίζεται, επίσης, ότι η δημοσιονομική εξυγίανση πρέπει να εστιάζεται στον περιορισμό των δαπανών, αποφεύγοντας, όμως, τους τομείς οι οποίοι προωθούν την ανάπτυξη, όπως η εκπαίδευση, οι δεξιότητες και η απασχολησιμότητα, η έρευνα και ανάπτυξη και καινοτομία, καθώς και οι επενδύσεις σε δίκτυα με θετική επίδραση στην παραγωγικότητα. (π.χ. διαδίκτυο υψηλών ταχυτήτων, διασυνδέσεις και υποδομές ενέργειας και μεταφορών, κτλ.). Η πρώτη Κατευθυντήρια Γραμμή συστήνει, επίσης, ενίσχυση των δημοσιονομικών πλαισίων, βελτίωση της ποιότητας των δημοσίων δαπανών και βιωσιμότητα των δημοσίων οικονομικών, με έμφαση στη μείωση του χρέους και τη μεταρρύθμιση των δημοσίων δαπανών σχετικών με τη δημογραφική γήρανση.

Κατευθυντήρια Γραμμή 2 – Αντιμετώπιση των Μακροοικονομικών Ανισορροπιών:

Στο πλαίσιο της δεύτερης Κατευθυντήριας Γραμμής επιδιώκεται η αποφυγή δυσβάστακτων μακροοικονομικών ανισορροπιών, ιδίως στις περιπτώσεις του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, της αγοράς περιουσιακών στοιχείων και των ισολογισμών των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων. Έμφαση δίνεται στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, για το οποίο το Συμβούλιο συστήνει την αντιμετώπιση των βαθύτερων αιτιών με τη λήψη μέτρων τα οποία αφορούν στη δημοσιονομική πολιτική, την εξέλιξη των μισθών, τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις στην αγορά προϊόντων και χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, τις αγορές εργασίας.

Κατευθυντήρια Γραμμή 3 – Μείωση των Ανισορροπιών στη Ζώνη του Ευρώ:

Σχετικά με τις ανισορροπίες στη ζώνη του ευρώ, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τονίζει ότι οι αποκλίσεις στα ισοζύγια τρεχουσών συναλλαγών και οι μακροοικονομικές ανισορροπίες είναι ζητήματα κοινού ενδιαφέροντος, για τα οποία πρέπει να λαμβάνονται μέτρα επείγοντως, η φύση και ο χαρακτήρας των οποίων διαφέρουν σημαντικά ανάλογα με τη χώρα. Ο επείγων χαρακτήρας είναι πιο έντονος για τα κράτη τα οποία παρουσιάζουν μεγάλα ελλείμματα τρεχουσών συναλλαγών και σημαντικές απώλειες ανταγωνιστικότητας, για την αντιμετώπιση των οποίων συνιστάται η μείωση του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος. Έμφαση δίνεται, επίσης, στην αντιμετώπιση της υπερβολικής συσσώρευσης ιδιωτικού χρέους, στην απόκλιση των ποσοστών πληθωρισμού, αλλά και στην άρση των θεσμικών εμποδίων για την ευελιξία στις προσαρμογές τιμών και μισθών στις συνθήκες της αγοράς. Το Συμβούλιο προτείνει, τέλος, στενή παρακολούθηση από το Eurogroup, το οποίο θα προτείνει διαρθρωτικά μέτρα όταν απαιτείται.

Κατευθυντήρια Γραμμή 4 – Βελτιστοποίηση της Στήριξης για Έρευνα και Ανάπτυξη (E&A) και Καινοτομία, Ενίσχυση του Τριγώνου της Γνώσης και Ενεργοποίηση του Δυναμικού της Ψηφιακής Οικονομίας:

Η Κατευθυντήρια Γραμμή 4 είναι από τις πιο σημαντικές και τονίζει την επανεξέταση των συστημάτων E&A και καινοτομίας, τα οποία θα πρέπει να περιλαμβάνουν ένα αποτελεσματικό πλαίσιο συνθηκών για δημόσιες επενδύσεις, βάσει της Κατευθυντήριας Γραμμής 1, για την αντιμετώπιση των ενδεχόμενων μειζόνων κοινωνικών προκλήσεων⁵ (ενέργεια, αποδοτική χρήση πόρων, κλιματική αλλαγή, βιοποικιλότητα, κοινωνική και εδαφική συνοχή, γήρανση του πληθυσμού και ασφάλεια). Τονίζεται ότι η δημόσιες επενδύσεις πρέπει να λειτουργήσουν ως μοχλός για την ιδιωτική χρηματοδότηση σε E&A. Επίσης σημαντικό είναι ότι η καινοτομία πρέπει να είναι προσαρμοσμένη στις ευκαιρίες και τις προκλήσεις των Κρατών Μελών, με ταυτόχρονη επιδίωξη συνεργειών μεταξύ κρατών, περιφερειών και της Ένωσης, αλλά και ότι η καινοτομία πρέπει να εντάσσεται σε όλες τις σχετικές πολιτικές με προώθησή της με την ευρεία έννοια, συμπεριλαμβανομένης, δηλαδή, και της μη τεχνολογικής καινοτομίας. Στο πλαίσιο των σχετικών θεσμικών μεταρρυθμίσεων διευκόλυνσης και ενθάρρυνσης της καινοτομίας, πρέπει να επιδιώκεται η αλληλοστήριξη και η αλληλοσυμπλήρωση του τριγώνου της γνώσης (εκπαίδευση – έρευνα – καινοτομία).

Παράλληλα, τόσο σε πλαίσιο Κρατών μελών, όσο και Ένωσης, το Συμβούλιο συστήνει τη δημιουργία του κατάλληλου πλαισίου συνθηκών για την ταχεία ανάπτυξη μίας ψηφιακής ενιαίας αγοράς, προωθώντας τη διάδοση και ανάπτυξη του διαδικτύου υψηλής ταχύτητας και επιδιώκοντας οι δημόσιες χρηματοδοτήσεις να είναι οικονομικά αποδοτικές και εντοπισμένες στην αντιμετώπιση των αδυναμιών της αγοράς. Προτείνεται, επίσης, η προώθηση της ανάπτυξης και χρήσης σύγχρονων υπηρεσιών (π.χ. ηλεκτρονική διακυβέρνηση, ηλεκτρονική υπογραφή, ηλεκτρονική ταυτότητα, ηλεκτρονική πληρωμή), προάγοντας, ταυτόχρονα ένα κλίμα ασφάλειας και εμπιστοσύνης.

Η τέταρτη Κατευθυντήρια Γραμμή συνδέεται άμεσα με τον δεύτερο πρωταρχικό στόχο της Στρατηγικής «Ευρώπη 2020» για αύξηση του ποσοστού ΑΕΠ της ΕΕ για E&A στο 3%.

Κατευθυντήρια Γραμμή 5 – Βελτίωση της Αποτελεσματικότητας στη Χρήση των Πόρων και Μείωση των Εκπομπών Αερίων του Θερμοκηπίου:

Το Συμβούλιο συστήνει μέτρα τα οποία θα αποσυνδέσουν την οικονομική μεγέθυνση από τη χρήση των πόρων, υλοποιώντας τις απαραίτητες διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις ώστε να μετατραπούν οι περιβαλλοντικές προκλήσεις σε ευκαιρίες για ανάπτυξη και να αποφυγή η περιβαλλοντική υποβάθμιση και να εξασφαλιστεί η βιοποικιλότητα με αποτελεσματικότερη χρήση των φυσικών πόρων. Οι σχετικές προσπάθειες κάθε Κράτους Μέλους πρέπει να κινηθούν στη δημιουργία ολοκληρωμένης και απόλυτα λειτουργικής εσωτερικής αγοράς ενέργειας, να επικεντρωθούν σε μέτρα τα οποία υποστηρίζουν την αρχή της εσωτερικεύσης του εξωτερικού κόστους να στηρίζουν την αιεφόρο ανάπτυξη και απασχόληση και την αποδοτικότητα στη χρήση των πόρων με οικονομικά

⁵ Οι οποίες βρίσκονται στο πλαίσιο αρμοδιοτήτων του ΥΠΕΚΑ.

αποδοτικό τρόπο, να δίδουν κίνητρα για τη χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και τεχνολογιών ανθεκτικών στις κλιματικές συνθήκες και με χαμηλές εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα, να στραφούν σε πιο φιλικά προς το περιβάλλον και διασυνδεδεμένα μέσα μεταφοράς και να προωθούν την εξοικονόμηση ενέργειας και την οικολογική καινοτομία. Είναι σαφές, επίσης, ότι επιδιώκεται η σταδιακή κατάργηση των επιδοτήσεων σε περιβαλλοντικά επιβλαβείς δραστηριότητες. Για την υλοποίηση των σχετικών πολιτικών, το Συμβούλιο προτείνει κανονιστικά, μη κανονιστικά και φορολογικά μέσα, ενώ ενθαρρύνεται και σε αυτό το πλαίσιο, η μεγιστοποίηση ευρωπαϊκών συνεργειών, ιδιαίτερα στην κατεύθυνση των πιο βιώσιμων μεταφορών και της ασφαλούς και καθαρής παραγωγής ενέργειας και λαμβάνοντας υπόψη τη συμβολή της βιώσιμης γεωργίας. Παράλληλα, σύμφωνα και με την Κατευθυντήρια Γραμμή 4, τα Κράτη Μέλη πρέπει να κινηθούν και προς την κατεύθυνση των έξυπνων, αναβαθμισμένων και πλήρως διασυνδεδεμένων υποδομών μεταφορών και ενέργειας, να χρησιμοποιούν τις τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών, να εξασφαλίσουν αύξηση της παραγωγικότητας και συντονισμένη εφαρμογή των σχεδίων υποδομών και να στηρίζουν την ανάπτυξη ανοικτών, ανταγωνιστικών και ολοκληρωμένων αγορών δικτύων.

Η Κατευθυντήρια Γραμμή 5 συνδέεται άμεσα με τον τρίτο Πρωταρχικό Στόχο για μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά 20% σε σύγκριση με τα επίπεδα του 1990, αύξηση του μεριδίου των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στην τελική ενεργειακή κατανάλωση της Ευρώπης σε 20 % και η αύξηση της ενεργειακής απόδοσης κατά 20 %.

Κατευθυντήρια Γραμμή 6 – Βελτίωση του Περιβάλλοντος για τις Επιχειρήσεις και τους Καταναλωτές και Εκσυγχρονισμός και Ανάπτυξη της Βιομηχανικής Βάσης με Σκοπό να Διασφαλισθεί η Πλήρης Λειτουργία της Εσωτερικής Αγοράς:

Η έκτη Κατευθυντήρια Γραμμή του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου επιδιώκει την εξασφάλιση της αποτελεσματικής λειτουργίας των αγορών για τους πολίτες, τους καταναλωτές και τις επιχειρήσεις, συνδυάζοντας την προστασία των καταναλωτών με την διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας, του ανοίγματος και της ανταγωνιστικότητας των αγορών αγαθών και υπηρεσιών. Απαραίτητη είναι η περαιτέρω εμβάθυνση της ενιαίας αγοράς και του κανονιστικού συστήματος, ιδιαίτερα στον χρηματοπιστωτικό τομέα, αλλά και η περαιτέρω ανάπτυξη της εξωτερικής διάστασης της εσωτερικής αγοράς.

Το Συμβούλιο συστήνει, επίσης, να δοθεί η απαραίτητη προσοχή στην τήρηση της ενδεδειγμένης παροχής υπηρεσιών κοινής ωφέλειας και στη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος εκσυγχρονίζοντας τη δημόσια διοίκηση, βελτιώνοντας την εταιρική διακυβέρνηση, αίροντας τα εναπομένοντα εμπόδια στην εσωτερική αγορά, καταργώντας τον περιττό διοικητικό βάρος και αποφεύγοντας νέα περιττή επιβάρυνση με τη χρήση μέσων «έξυπνων» ρυθμίσεων, μεταξύ άλλων με την περαιτέρω ανάπτυξη διαλειτουργικών υπηρεσιών ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, καταργώντας τα φορολογικά εμπόδια, στηρίζοντας τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ), βελτιώνοντας την πρόσβασή τους στην ενιαία αγορά σύμφωνα με την «Small Business Act for Europe» και την αρχή «Think Small First», εξασφαλίζοντας τη σταθερότητα και την ολοκλήρωση των αγορών χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, διευκολύνοντας την πρόσβαση στη χρηματοδότηση, βελτιώνοντας τους όρους πρόσβασης στη διανοητική ιδιοκτησία και της προστασίας των δικαιωμάτων σε αυτήν, υποστηρίζοντας τη διεθνοποίηση των ΜΜΕ και την προώθηση της επιχειρηματικότητας, συμπεριλαμβανομένης της επιχειρηματικότητας των γυναικών. Παράλληλα, θα πρέπει να ενθαρρύνεται η καινοτομία, ιδίως των ΜΜΕ, και η στήριξη της μετάβασης σε μια

οικονομία με αποδοτικότητα της ενέργειας και των πόρων (σύμφωνα και με τις Κατευθυντήριες Γραμμές 4 και 5 αντίστοιχα).

Το Συμβούλιο προτείνει, επίσης, τη στήριξη μίας σύγχρονης, καινοτόμου, διαφοροποιημένης και ανταγωνιστικής βιομηχανικής βάσης, διευκολύνοντας κάθε απαραίτητη οικονομικά αποδοτική αναδιάρθρωση, σύμφωνα, πάντα, με τους όρους της κοινής ευρωπαϊκής αγοράς, επιδιώκοντας τη στενή συνεργασία με τη βιομηχανία και ενθαρρύνοντας την εταιρική κοινωνική ευθύνη, ώστε να συμβάλλουν στον ηγετικό ρόλο της Ένωσης και στην αύξηση της ανταγωνιστικότητάς της σε μία παγκόσμια, αιεφόρο και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη.

Κατευθυντήρια Γραμμή 7 – Αύξηση της συμμετοχής ανδρών και γυναικών στην αγορά εργασίας, μείωση της διαρθρωτικής ανεργίας και προώθηση της ποιότητας των θέσεων εργασίας:

Κεντρική θέση της έβδομης Κατευθυντήριας Γραμμής είναι η ενεργοποίηση, με στόχο την αύξηση της συμμετοχής στην αγορά εργασίας, για την οποία τα Κράτη Μέλη πρέπει να ενσωματώσουν στις πολιτικές τους και να εφαρμόσουν τις αρχές της ευελιξίας με ασφάλεια.

Επιπλέον, επιδίωξη είναι η καταπολέμηση του κατακερματισμού της απασχόλησης, της αεργίας και της άνισης μεταχείρισης των φύλων, με ταυτόχρονη μείωση της διαρθρωτικής ανεργίας. Η προσέγγιση πρέπει να προσβλέπει σε ισόρροπα και αλληλοενισχυόμενα μέτρα, με χρήση ενεργητικών πολιτικών για την αγορά εργασίας, αποτελεσματική δια βίου μάθηση, πολιτικές για την προώθηση της κινητικότητας, σε συνδυασμό με κατάλληλα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης και σαφώς προσδιορισμένα δικαιώματα και ευθύνες για τους ανέργους.

Η συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων είναι καθοριστικής σημασίας και τα Κράτη Μέλη πρέπει να επιταχύνουν τον κοινωνικό διάλογο, καταπολεμώντας την επισφαλή απασχόληση, την υποαπασχόληση και την αδήλωτη εργασία, με απαραίτητη προϋπόθεση την ενίσχυση των υπηρεσιών απασχόλησης με εξατομικευμένες υπηρεσίες και τον έλεγχο των συνθηκών εργασίας, της επαγγελματικής υγείας και ασφάλειας.

Για την τόνωση της ανταγωνιστικότητας και την αύξηση των επιπέδων συμμετοχής, χρειάζεται ενθάρρυνση της εφαρμογής κατάλληλων πολιτικών για τη μισθολογική διαπραγμάτευση και την αύξηση του εργασιακού κόστους, σε συνάρτηση με μία επανεξέταση των φορολογικών συστημάτων και των συστημάτων παροχών των Κρατών Μελών. Κρίνεται, επίσης, απαραίτητη η προώθηση της παράτασης του επαγγελματικού βίου, της ισότητας των φύλων στην πρόσβαση, αλλά και των αποδοχών, και της ενσωμάτωσης στον επαγγελματικό βίο των νέων και όλων των ευάλωτων ομάδων, με ταυτόχρονη ενθάρρυνση της εξισορρόπησης της εργασίας και της ιδιωτικής ζωής. Απαραίτητη, τέλος, είναι η άρση των εμποδίων για την είσοδο νεοεισερχόμενων στην αγορά εργασίας, η προώθηση της αυτοαπασχόλησης, της επιχειρηματικότητας και της δημιουργίας θέσεων εργασίας σε όλους τους τομείς, όπως η πράσινη απασχόληση και η κοινωνική καινοτομία.

Η έβδομη Κατευθυντήρια Γραμμή του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου συνδέεται άμεσα με τον πρώτο πρωταρχικό στόχο για την περίοδο 2014-2020 για επίτευξη ποσοστού απασχόλησης των γυναικών και των ανδρών ηλικίας 20-64 ετών 75 %.

Κατευθυντήρια Γραμμή 8 – Ανάπτυξη ειδικευμένου εργατικού δυναμικού που ανταποκρίνεται στις ανάγκες της αγοράς εργασίας και προαγωγή της διά βίου μάθησης:

Η Κατευθυντήρια Γραμμή 8 ενθαρρύνει τα Κράτη Μέλη να προωθήσουν την παραγωγικότητα και την απασχολησιμότητα, μέσω της εξασφάλισης επαρκών γνώσεων και δεξιοτήτων, οι οποίες να ανταποκρίνονται στη σημερινή και τη μελλοντική ζήτηση στην αγορά εργασίας. Η επιδίωξη είναι η αλληλοσυμπλήρωση μεταξύ μίας ποιοτικής αρχικής εκπαίδευσης, μίας ελκυστικής επαγγελματικής κατάρτισης και κινήτρων για τη δια βίου μάθηση, ώστε να αναπτυχθούν περαιτέρω υπάρχουσες δεξιότητες ή / και να αποκτηθούν νέες. Κατά συνέπεια, τα Κράτη Μέλη οφείλουν να συνεργαστούν με τους κοινωνικούς εταίρους και τις επιχειρήσεις, μεταξύ άλλων παρέχοντας συμμετοχική χρηματοδότηση προς αυτήν την κατεύθυνση, ώστε να βελτιωθεί η πρόσβαση στην κατάρτιση και να ενισχυθεί η καθοδήγηση στην εκπαίδευση και τη σταδιοδρομία, μέσω της συστηματικής παροχής σχετικών πληροφοριών της προώθησης της επιχειρηματικότητας και της καλύτερης πρόβλεψης των αναγκών σε δεξιότητες.

Η τακτική παρακολούθηση των επιδόσεων των πολιτικών αναβάθμισης των δεξιοτήτων και πρόληψης αναμένεται να συμβάλει στον εντοπισμό τομέων που πρέπει να βελτιωθούν και στην καλύτερη ανταπόκριση των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης στις τρέχουσες και μελλοντικές ανάγκες της αγοράς εργασίας, όπως η οικονομία με χαμηλές εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα και αποδοτική χρήση των πόρων. Για τη στήριξη των στόχων αυτών, τα κράτη μέλη θα πρέπει, κατά περίπτωση, να αξιοποιήσουν το ΕΚΤ καθώς και άλλα ενωσιακά ταμεία. Οι πολιτικές τόνωσης της ζήτησης εργασίας μπορούν να συνδράμουν τις επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο.

Κατευθυντήρια Γραμμή 9 – Βελτίωση της ποιότητας και των επιδόσεων των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης σε όλες τις βαθμίδες και αύξηση της συμμετοχής στην τριτοβάθμια ή σε ισοδύναμη εκπαίδευση:

Η εξασφάλιση της πρόσβασης στην ποιοτική εκπαίδευση και κατάρτιση για όλους, αλλά και η βελτίωση των αποτελεσμάτων της εκπαίδευσης, απαιτούν από τα Κράτη Μέλη επένδυση στα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης, ώστε να αναβαθμιστεί το επίπεδο δεξιοτήτων του εργατικού δυναμικού της ΕΕ και να είναι ικανό να ανταποκριθεί στις μεταβαλλόμενες ανάγκες της αγοράς εργασίας. Οι παράλληλες σχετικές μεταρρυθμίσεις πρέπει να αποσκοπούν στην απόκτηση των βασικών ικανοτήτων που χρειάζεται κάθε άτομο να επιτύχει στην οικονομία της γνώσης, ιδίως από απόψεως απασχολησιμότητας, σύμφωνα με τις προτεραιότητες που αναφέρονται στην Κατευθυντήρια Γραμμή 4.

Βασική παράμετρος της ένατης Κατευθυντήριας Γραμμής είναι η διεθνής κινητικότητα των σπουδαστών και δασκάλων, οπότε και τα Κράτη Μέλη πρέπει να μεριμνήσουν ώστε τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισής τους να γίνουν πιο ανοικτά και να ανταποκρίνονται καλύτερα στις υπάρχουσες ανάγκες, εφαρμόζοντας εθνικά πλαίσια πιστοποίησης που θα επιτρέπουν ευέλικτες μαθησιακές πορείες και αναπτύσσοντας εταιρικές σχέσεις μεταξύ του κόσμου της εκπαίδευσης και κατάρτισης και της εργασίας. Ταυτόχρονα, η ανώτερη εκπαίδευση θα πρέπει να γίνει πιο ανοικτή σε μη παραδοσιακούς σπουδαστές και θα πρέπει να αυξηθεί η συμμετοχή στην τριτοβάθμια ή σε ισοδύναμη εκπαίδευση. Για να μειωθεί ο αριθμός των νέων χωρίς απασχόληση, εκπαίδευση ή κατάρτιση, τα κράτη μέλη πρέπει να λάβουν όλα τα απαραίτητα μέτρα για την πρόληψη της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου από τους μαθητές.

Η ένατη Κατευθυντήρια Γραμμή συσχετίζεται άμεσα με τον 4^ο πρωταρχικό στόχο, ο οποίος επιδιώκει μείωση του ποσοστού εγκατάλειψης του σχολείου κάτω από το 10% και αύξηση του ποσοστού των ατόμων ηλικίας μεταξύ 30 και 34 ετών που ολοκληρώνουν τριτοβάθμια ή ισοδύναμη εκπαίδευση σε τουλάχιστον 40 %.⁶

Κατευθυντήρια Γραμμή 10 – Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας:

Βασική προϋπόθεση για την πρόληψη και τον περιορισμό της φτώχειας είναι η επέκταση των ευκαιριών απασχόλησης και κατά συνέπεια πρέπει να αποτελεί βασική πτυχή των ολοκληρωμένων στρατηγικών των Κρατών Μελών, ώστε να επιτευχθεί πλήρης συμμετοχή στην κοινωνία. Προς αυτήν την κατεύθυνση πρέπει να υπάρξει κατάλληλη εκμετάλλευση του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου και άλλων ενωσιακών ταμείων, αλλά και εστίαση των προσπαθειών στην εξασφάλιση ίσων ευκαιριών. Σε αυτό το πλαίσιο, οι δημόσιες υπηρεσίες (περιλαμβανομένων υπηρεσιών μέσω του Διαδικτύου, σύμφωνα με την Κατευθυντήρια Γραμμή 4) διαδραματίζουν σχετικά σημαντικό ρόλο και απαιτούνται ενίσχυση των συστημάτων κοινωνικής προστασίας, διά βίου μάθηση και συνολικές ενεργητικές πολιτικές ένταξης, ώστε να δημιουργηθούν ευκαιρίες σε διάφορα στάδια της ζωής των ατόμων και να προστατεύονται από τον κίνδυνο του αποκλεισμού, με ιδιαίτερη έμφαση στις γυναίκες. Τα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης, περιλαμβανομένων των συστημάτων συνταξιοδότησης και υγείας, θα πρέπει να εκσυγχρονιστούν και να αναπτυχθούν πλήρως ώστε να είναι σε θέση να παρέχουν επαρκή εισοδηματική στήριξη και υπηρεσίες —εξασφαλίζοντας έτσι κοινωνική συνοχή— παραμένοντας συγχρόνως οικονομικά βιώσιμα και ενθαρρύνοντας τη συμμετοχή στην κοινωνία και στην αγορά εργασίας.

Η δέκατη Κατευθυντήρια Γραμμή συνδέεται άμεσα με τον 5^ο πρωταρχικό στόχο για την περίοδο 2014-2020 για απαλλαγή τουλάχιστον 20 εκατομμυρίων ατόμων από τη φτώχεια και τον αποκλεισμό.⁷

3.1.4 Εμβληματικές πρωτοβουλίες

Η Στρατηγική «Ευρώπη 2020», με βάση τις προτεραιότητες πολιτικής που αναπτύχθηκαν παραπάνω, διακρίνεται σε τρεις θεματικές ενότητες – Έξυπνη ανάπτυξη, Βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη, Ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς – για τις οποίες η Επιτροπή ανέπτυξε επτά (7) εμβληματικές πρωτοβουλίες, οι οποίες επιδιώκεται να ενεργήσουν ως καταλύτες για την Ευρωπαϊκή πρόοδο και αποτυπώνονται στον παρακάτω πίνακα:

Θεματική ενότητα	Εμβληματική πρωτοβουλία
Έξυπνη ανάπτυξη	1. Ένωση Καινοτομίας 2. Νεολαία σε κίνηση

6 Να σημειωθεί ότι το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τονίζει ότι τα κράτη μέλη είναι αρμόδια να καθορίζουν και να εφαρμόζουν ποσοτικούς στόχους στον τομέα της εκπαίδευσης.

7 Ο εν λόγω πληθυσμός ορίζεται ως ο αριθμός των ατόμων που βρίσκονται σε κίνδυνο ως προς την κατάσταση φτώχειας ή αποκλεισμού σύμφωνα με τους ακόλουθους τρεις δείκτες (κίνδυνος φτώχειας· υλική στέρση· νοικοκυριά με άνεργους γονείς), παρέχοντας τη δυνατότητα στα κράτη μέλη να καθορίσουν τους εθνικούς τους στόχους βάσει του καταλληλότερου μεταξύ των δεικτών αυτών και έχοντας υπόψη τις εθνικές ιδιαιτερότητες και προτεραιότητες.

	3. Ψηφιακό θεματολόγιο για την Ευρώπη
Βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη	4. Μια Ευρώπη που χρησιμοποιεί αποτελεσματικά τους πόρους της 5. Μια βιομηχανική πολιτική για την εποχή της παγκοσμιοποίησης
Ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς	6. Ατζέντα για νέες δεξιότητες και θέσεις εργασίας 7. Ευρωπαϊκή πλατφόρμα κατά της φτώχειας

Οι πρωτοβουλίες της Επιτροπής, τόσο σε επίπεδο ΕΕ, όσο και σε εθνικό επίπεδο, έχουν ως στόχο τα εξής:

1^η Εμβληματική Πρωτοβουλία – «Ένωση Καινοτομίας»:

Η πρωτοβουλία αυτή επιδιώκει τη βελτίωση των συνθηκών που πλαισιώνουν, καθώς και της πρόσβασης στη χρηματοδότηση για Ε&Α και καινοτομία, ώστε να διασφαλιστεί ότι οι καινοτόμες ιδέες μπορούν να μετατραπούν σε προϊόντα και υπηρεσίες που θα δημιουργήσουν ανάπτυξη και θέσεις εργασίας. Πιο συγκεκριμένα, η πρωτοβουλία στοχεύει στην εκ νέου εστίαση της πολιτικής Ε&Α και καινοτομίας στις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η Ευρώπη, με ιδιαίτερη έμφαση στην κλιματική αλλαγή, την ενεργειακή απόδοση και την αποτελεσματική χρήση των πόρων, συμπεριλαμβανομένων της ενεργειακής ασφάλειας και τις φιλικές προς το περιβάλλον μεθόδους παραγωγής και διαχείρισης της γης.

Η Επιτροπή, σε επίπεδο ΕΕ, στοχεύει:

- Στην ολοκλήρωση του ευρωπαϊκού χώρου έρευνας, την ανάπτυξη ενός στρατηγικού ερευνητικού προγράμματος και την ενίσχυση του κοινού προγραμματισμού με τα κράτη μέλη και τις περιφέρειες.
- Στη βελτίωση των συνθηκών-πλαίσιο για τις επιχειρήσεις στον τομέα της καινοτομίας.
- Στη δρομολόγηση «ευρωπαϊκών συμπράξεων καινοτομίας» μεταξύ επιπέδου ΕΕ και κρατών μελών.
- Στην αναθεώρηση και περεταίρω ανάπτυξη του ρόλου των χρηματοοικονομικών μέσων της ΕΕ στη στήριξη της καινοτομίας.
- Στην προώθηση εταιρικών σχέσεων γνώσης και ενίσχυση των δεσμών μεταξύ εκπαίδευσης, επιχειρήσεων, έρευνας και καινοτομίας.

Στο ίδιο πλαίσιο, τα Κράτη Μέλη πρέπει να προβούν:

- Σε μεταρρύθμιση των εθνικών και περιφερειακών συστημάτων Ε&Α και καινοτομίας.
- Στη διασφάλιση επαρκούς προσφοράς πτυχιούχων από τους κλάδους φυσικών επιστημών, μαθηματικών και μηχανολογίας.
- Στην απόδοση προτεραιότητας στις δαπάνες για τη γνώση.

2^η Εμβληματική Πρωτοβουλία – «Νεολαία σε Κίνηση»:

Η 2^η πρωτοβουλία έχει ως στόχο την ενίσχυση των επιδόσεων των εκπαιδευτικών συστημάτων και τη διευκόλυνση της εισόδου των νέων στην αγορά εργασίας

Πιο συγκεκριμένα, σε επίπεδο ΕΕ, η Επιτροπή στοχεύει:

- Στην ολοκλήρωση και ενίσχυση των προγραμμάτων για την κινητικότητα τα πανεπιστήμια και τους ερευνητές.

- Στην επιτάχυνση του προγράμματος εκσυγχρονισμού της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.
- Στη διερεύνηση τρόπων προώθησης της επιχειρηματικότητας, μέσω προγραμμάτων κινητικότητας για νέους επαγγελματίες.
- Στην προώθηση της αναγνώρισης της άτυπης και ανεπίσημης μάθησης.
- Στη δρομολόγηση πλαισίου για την απασχόληση των νέων.

Στο ίδιο πλαίσιο, τα Κράτη Μέλη πρέπει να προβούν:

- Σε διασφάλιση επαρκών επενδύσεων σε όλα τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης.
- Στη βελτίωση των εκπαιδευτικών αποτελεσμάτων σε όλες τις βαθμίδες.
- Στην ενίσχυση της διαφάνειας και της συνάφειας των εκπαιδευτικών συστημάτων.
- Στη βελτίωση της δυνατότητας εισόδου των νέων στην αγορά εργασίας.

3^η Εμβληματική Πρωτοβουλία – «Ψηφιακό Θεματολόγιο για την Ευρώπη»:

Ο γενικός στόχος της 3^{ης} πρωτοβουλίας είναι η επίτευξη διατηρήσιμων οικονομικών και κοινωνικών οφελών από μία ενιαία ψηφιακή αγορά για νοικοκυριά και επιχειρήσεις, βασισμένη στην ανάπτυξη υπηρεσιών ταχείας και υπερταχείας πρόσβασης στο διαδίκτυο.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η Επιτροπή στοχεύει:

- Στη δημιουργία σταθερού σχετικού νομικού πλαισίου.
- Στην ανάπτυξη αποτελεσματικής πολιτικής ραδιοφάσματος.
- Στη διευκόλυνση της χρήσης των ευρωπαϊκών διαρθρωτικών ταμείων.
- Στη δημιουργία πραγματικής ενιαίας αγοράς για «επιγραμμικό» περιεχόμενο και υπηρεσίες.
- Στη μεταρρύθμιση των ταμείων έρευνας και καινοτομίας για την αύξηση στη στήριξη στον τομέα Τεχνολογιών Πληροφοριών και Επικοινωνιών.
- Στην προώθηση της πρόσβασης στο διαδίκτυο και της υιοθέτησής του από όλους τους ευρωπαίους πολίτες.

Στο ίδιο πλαίσιο, τα Κράτη Μέλη πρέπει να προβούν:

- Στη χάραξη επιχειρησιακών στρατηγικών διαδικτύου υψηλής ταχύτητας σε τομείς που δεν καλύπτονται από ιδιωτικές επενδύσεις.
- Στη θέσπιση σχετικού νομικού πλαισίου.
- Στην προώθηση της ανάπτυξης και χρήσης σύγχρονων και προσβάσιμων «επιγραμμικών» υπηρεσιών.

4^η Εμβληματική Πρωτοβουλία – «Μία Ευρώπη που χρησιμοποιεί αποτελεσματικά τους πόρους»:

Η 4^η πρωτοβουλία επιδιώκει την αποσύνδεση της οικονομικής ανάπτυξης από τη χρήση πόρων και στοχεύει σε μία οικονομία αποδοτικής χρησιμοποίησης των πόρων και χαμηλών εκπομπών άνθρακα η οποία χρησιμοποιεί αποδοτικά όλους τους πόρους της. Επιπλέον, στόχος είναι η μείωση των εκπομπών άνθρακα, η αύξηση της χρήσης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, ο εκσυγχρονισμός του τομέα των μεταφορών και η ενθάρρυνση της ενεργειακής αποδοτικότητας, ώστε να ενισχυθεί η ανταγωνιστικότητα και να αυξηθεί η ενεργειακή ασφάλεια.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η Επιτροπή στοχεύει:

- Στην κινητοποίηση των χρηματοοικονομικών μέσων της ΕΕ, στο πλαίσιο μίας συνεκτικής

στρατηγικής χρηματοδότησης, η οποία συνδυάζει τη χρηματοδότηση από την ΕΕ και εθνικούς δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς.

- Στην ενίσχυση του πλαισίου για τη χρήση μέσων που βασίζονται στην αγορά, όπως η εμπορία δικαιωμάτων εκπομπών, η αναθεώρηση της φορολόγησης ενέργειας, το πλαίσιο κρατικών ενισχύσεων και η ενθάρρυνση ευρύτερης χρήσης πράσινων δημόσιων συμβάσεων.
- Στην υποβολή προτάσεων εκσυγχρονισμού και απαλλαγής των μεταφορών από εκπομπές του διοξειδίου του άνθρακα, ώστε να προωθηθεί η αύξηση ανταγωνιστικότητας, συνδυάζοντας σειρά μέτρων, όπως, για παράδειγμα, η έγκαιρη ανάπτυξη υποδομών δικτύου μεταφοράς ηλεκτρικού ρεύματος, η «έξυπνη» διαχείριση της κυκλοφορίας, η καλύτερη υλικοτεχνική υποστήριξη, η επιδίωξη της μείωσης των εκπομπών CO₂ στα επιβατικά οχήματα και στους κλάδους της αεροπορίας και της ναυσιπλοΐας, καθώς και η δρομολόγηση σημαντικής ευρωπαϊκής πρωτοβουλίας για «πράσινα» αυτοκίνητα, με θέσπιση κοινών προτύπων και ανάπτυξης των αναγκαίων υποδομών στήριξης.
- Στην επιτάχυνση εφαρμογής στρατηγικών σχεδίων με μεγάλη προστιθέμενη αξία.
- Στην ολοκλήρωση της εσωτερικής ευρωπαϊκής αγοράς ενέργειας και την εφαρμογή στρατηγικού σχεδίου ενεργειακών τεχνολογιών (SET), με έμφαση στην προώθηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.
- Στην παρουσίαση πρωτοβουλίας με σκοπό την αναβάθμιση των δικτύων της Ευρώπης, περιλαμβανομένων των διευρωπαϊκών δικτύων ενέργειας, και τη διασύνδεση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας με το ενεργειακό δίκτυο, επιδιώκοντας στήριξη από τα διαρθρωτικά ταμεία και την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων. Τα σχετικά σχέδια υποδομής στρατηγικής σημασίας για την ΕΕ περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, τα Βαλκάνια και τη Μεσόγειο.
- Στη θέσπιση και εφαρμογή αναθεωρημένου σχεδίου δράσης για την ενεργειακή αποδοτικότητα, προωθώντας ένα ευρύ πρόγραμμα αποδοτικής χρήσης των ενεργειακών πόρων (σε επίπεδο ΜΜΕ και νοικοκυριών), με προβλεπόμενο αποτέλεσμα αλλαγές στον τρόπο κατανάλωσης και παραγωγής ενέργειας. Και εδώ υπάρχει στόχος να γίνει χρήση των ευρωπαϊκών ταμείων.
- Στη διαμόρφωση ενός οράματος διαρθρωτικών και τεχνολογικών αλλαγών, απαραίτητων για τη μετάβαση σε μία οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα, με αποδοτική χρήση πόρων και ανθεκτική στην κλιματική αλλαγή, μέχρι το 2050. Απώτερος στόχος είναι η επίτευξη των σχετικών με τη μείωση των εκπομπών και τη βιοποικιλότητα στόχων. Για να επιτευχθεί κάτι τέτοιο είναι απαραίτητες κινήσεις προς την πρόβλεψη και αντιμετώπιση καταστροφών, τη διασφάλιση της συμβολής των πολιτικών συνοχής, γεωργίας, αγροτικής ανάπτυξης και ναυτιλίας στην αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, ιδίως με μέτρα προσαρμογής που βασίζονται στην αποδοτικότερη χρησιμοποίηση των πόρων, γεγονός που θα συμβάλει επίσης στη βελτίωση της παγκόσμιας επισιτιστικής ασφάλειας.

Στο ίδιο πλαίσιο, τα Κράτη Μέλη πρέπει να προβούν:

- Στη σταδιακή εξάλειψη επιδοτήσεων, οι οποίες είναι επιζήμιες για το περιβάλλον, περιορίζοντας τις εξαιρέσεις στα άτομα με κοινωνικές ανάγκες.
- Στην ανάπτυξη μέτρων βασιζόμενων στην αγορά (π.χ. φορολογικά κίνητρα και συμβάσεις για την προσαρμογή των μεθόδων παραγωγής και κατανάλωσης).
- Στην ανάπτυξη έξυπνων, αναβαθμισμένων και πλήρως διασυνδεδεμένων υποδομών μεταφορών και ενέργειας, με πλήρη αξιοποίηση των ΤΠΕ.
- Στη διασφάλιση συντονισμένης εφαρμογής σχεδίων υποδομών εντός του βασικού δικτύου της ΕΕ, συμβάλλοντας με αυτόν τον τρόπο στην αποτελεσματικότητα του συνολικού

συστήματος μεταφορών της ΕΕ.

- Σε επικέντρωση στην αστική διάσταση των μεταφορών, στο πλαίσιο της οποίας δημιουργούνται τα περισσότερα προβλήματα κυκλοφοριακής συμφόρησης και εκπομπών.
- Στη χρήση κανονιστικών ρυθμίσεων και στη θέσπιση προτύπων απόδοσης και μέσων που βασίζονται στην αγορά, με στόχο τη μείωση της χρήσης ενέργειας και πόρων, μέσω της αξιοποίησης των διαρθρωτικών ταμείων για επενδύσεις στην ενεργειακή απόδοση των δημοσίων κτιρίων και στην πιο αποτελεσματική ανακύκλωση.
- Στην παροχή κινήτρων για χρήση μέσων εξοικονόμησης ενέργειας που συμβάλλουν στην αύξηση της αποδοτικότητας σε τομείς έντασης ενέργειας (π.χ. μέσων που βασίζονται στη χρήση ΤΠΕ).

5^η Εμβληματική Πρωτοβουλία – «Μια βιομηχανική πολιτική για την εποχή της παγκοσμιοποίησης»:

Η πρωτοβουλία αυτή επιδιώκει τη στήριξη του βιομηχανικού τομέα, ο οποίος επλήγη περισσότερο από την οικονομική κρίση, με στόχο τη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, με έμφαση στις ΜΜΕ, και τη στήριξη μιας ισχυρής και βιώσιμης βιομηχανικής βάσης, ικανής να ασκεί ανταγωνισμό σε παγκόσμιο επίπεδο.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η Επιτροπή στοχεύει:

- Στη θέσπιση βιομηχανικής πολιτικής, με την ανάπτυξη οριζόντιας προσέγγισης, και τη στήριξη της μετάβασης του τομέα της μεταποίησης σε μία πιο αποδοτική χρήση της ενέργειας και των πόρων.
- Στη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος.
- Στην προώθηση αναδιαρθρώσεων σε τομείς που αντιμετωπίζουν δυσκολίες.
- Στην προώθηση τεχνολογιών και μεθόδων παραγωγής οι οποίες περιορίζουν τη χρήση φυσικών πόρων και αυξάνουν τις επενδύσεις στους υπάρχοντες ευρωπαϊκούς φυσικούς πόρους.
- Στη προώθηση της διεθνοποίησης των ΜΜΕ.
- Στη διασφάλιση πρόσβασης της βιομηχανίας στην ενιαία και διεθνή αγορά, μέσω των δικτύων μεταφορών και υλικοτεχνικής υποστήριξης.
- Στην ανάπτυξη αποτελεσματικής διαστημικής πολιτικής.
- Στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του ευρωπαϊκού τομέα του τουρισμού.
- Στην αναθεώρηση κανονιστικών ρυθμίσεων για τη στήριξη των τομέων υπηρεσιών και μεταποίησης να μεταβούν σε αποδοτικότερη χρήση πόρων (π.χ. αποτελεσματικότερη ανακύκλωση).
- Στην ανανέωση της στρατηγικής της ΕΕ για την προώθηση της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης.

Στο ίδιο πλαίσιο, τα Κράτη Μέλη πρέπει να προβούν:

- Στη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος.
- Στη βελτίωση των όρων εφαρμογής των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας.
- Στη μείωση του σχετικού διοικητικού φόρτου και τη βελτίωση της νομοθεσίας.
- Στη στενή συνεργασία με τους σχετικούς φορείς.

6^η Εμβληματική Πρωτοβουλία – «Ατζέντα για νέες δεξιότητες και θέσεις εργασίας»:

Η έκτη πρωτοβουλία στοχεύει στη δημιουργία συνθηκών για τον εκσυγχρονισμό των αγορών εργασίας, με απώτερο στόχο την αύξηση των επιπέδων απασχόλησης και τη διασφάλιση της βιωσιμότητας των ευρωπαϊκών κοινωνικών μοντέλων.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η Επιτροπή στοχεύει:

- Στον καθορισμό και την εφαρμογή της δεύτερης φάσης του προγράμματος «ευελιξία με ασφάλεια».
- Στην προσαρμογή του σχετικού νομοθετικού πλαισίου, σύμφωνα με τις αρχές για «έξυπνη» ρύθμιση, στα εξελισσόμενα πρότυπα εργασίας.
- Στη διευκόλυνση και προώθηση της κινητικότητας εργασίας εντός ΕΕ.
- Στην ενίσχυση της ικανότητας των κοινωνικών εταίρων και της στήριξης του κοινωνικού διαλόγου μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων.
- Στην ισχυρή προώθηση του στρατηγικού πλαισίου συνεργασίας για την εκπαίδευση και την κατάρτιση, πάντα σε συνεννόηση με τους εμπλεκόμενους φορείς.
- Στη διασφάλιση ότι τα απαιτούμενα προσόντα για συμμετοχή στη δια βίου μάθηση και στην αγορά εργασίας αποκτώνται και αναγνωρίζονται.

Στο ίδιο πλαίσιο, τα Κράτη Μέλη πρέπει να προβούν:

- Στην εφαρμογή εθνικών χαρτών πορείας για την ευελιξία με ασφάλεια.
- Στην αναθεώρηση και τακτική παρακολούθηση της αποδοτικότητας των συστημάτων φορολογίας και παροχών.
- Στην προώθηση νέων πολιτικών για την εξισορρόπηση εργασίας και ιδιωτικής ζωής.
- Στην προώθηση και τον έλεγχο της αποτελεσματικής εφαρμογής των πορισμάτων του κοινωνικού διαλόγου.
- Στην ισχυρή προώθηση εφαρμογής του ευρωπαϊκού πλαισίου προσόντων.
- Στη διασφάλιση ότι οι ικανότητες που απαιτούνται για τη συμμετοχή στην δια βίου μάθηση και στην αγορά εργασίας αποκτώνται και αναγνωρίζονται.
- Στην ανάπτυξη εταιρικών σχέσεων, μεταξύ των κύκλων εκπαίδευσης / κατάρτισης και εργασίας.

7^η Εμβληματική Πρωτοβουλία – «Ευρωπαϊκή πλατφόρμα για την καταπολέμηση της φτώχειας»:

Στόχος αυτής της πρωτοβουλίας είναι η διασφάλιση της οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής, η ευρεία εξάπλωση των οφελών της ανάπτυξης και της απασχόλησης και η αξιοπρεπής διαβίωση και ενεργός κοινωνική συμμετοχή των ατόμων που ζουν σε συνθήκες φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η Επιτροπή στοχεύει:

- Στην ανάπτυξη πλατφόρμας συνεργασίας, αξιολόγησης και ανταλλαγής βέλτιστων πρακτικών για την προώθηση της ανάληψης δεσμεύσεων από δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς για μείωση του κοινωνικού αποκλεισμού.
- Στην κατάρτιση και εφαρμογή προγραμμάτων προώθησης της κοινωνικής καινοτομίας.
- Στην αξιολόγηση της καταλληλότητας και της βιωσιμότητας των συστημάτων κοινωνικής προστασίας και συνταξιοδότησης.

Στο ίδιο πλαίσιο, τα Κράτη Μέλη πρέπει να προβούν:

- Στην προαγωγή της συλλογικής και ατομικής ευθύνης για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού.
- Στον καθορισμό και την εφαρμογή μέτρων αντιμετώπισης των ειδικών συνθηκών των ομάδων ιδιαίτερου κινδύνου.
- Στην πλήρη ανάπτυξη των συστημάτων κοινωνικής ασφάλειας και συνταξιοδότησης που διαθέτουν.

Στόχος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής είναι να αποτελέσουν οι εμβληματικές πρωτοβουλίες δέσμευση τόσο για την ΕΕ, όσο και για τα κράτη μέλη.

3.1.5 Θεματικοί Στόχοι και Επενδυτικές Προτεραιότητες

Στο πλαίσιο της Στρατηγικής «Ευρώπη 2020» αναπτύχθηκε μία σειρά από έντεκα θεματικούς στόχους, οι οποίοι αντιστοιχούν και σε συγκεκριμένες επενδυτικές προτεραιότητες για τα δύο διαρθρωτικά ταμεία (ΕΤΠΑ και ΕΚΤ) και το Ταμείο Συνοχής. Οι θεματικοί στόχοι και αντίστοιχες προτεραιότητες αποτυπώνονται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 3.1.5-1: Θεματικοί στόχοι και επενδυτικές προτεραιότητες της Στρατηγικής «Ευρώπη 2020».

Θεματικός Στόχος		Επενδυτικές Προτεραιότητες		
		ΕΤΠΑ	ΕΚΤ	Ταμείο Συνοχής
1	Η ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας	<p>α) Ενίσχυση των υποδομών έρευνας και καινοτομίας (Ε&Κ) και των δυνατοτήτων αριστείας στον τομέα της Ε&Κ καθώς και προώθησης κέντρων επάρκειας, ιδίως αυτών ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος</p> <p>β) Προώθηση των επιχειρηματικών επενδύσεων στην έρευνα και καινοτομία, και διασύνδεση και συνεργεία ανάμεσα στις επιχειρήσεις, τα κέντρα Ε&Κ και την τριτοβάθμια εκπαίδευση, ιδιαιτέρως όσον αφορά την ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών, τη μεταφορά τεχνολογίας, την κοινωνική καινοτομία και τις εφαρμογές παροχής δημόσιων υπηρεσιών, την ενθάρρυνση της ζήτησης, τη δικτύωση, τα clusters, την ανοιχτή καινοτομία μέσω ευφυούς εξειδίκευσης (smart specialization) υποστηρίζοντας την τεχνολογική και εφαρμοσμένη έρευνα, τις πιλοτικές γραμμές, τις ενέργειες έγκαιρης επικύρωσης προϊόντων, τις προηγμένες ικανότητες παραγωγής και πρώτης παραγωγής βασικών τεχνολογιών (Key Enabling Technologies) και διάδοσης των τεχνολογιών γενικής εφαρμογής</p> <p>γ) Ανάπτυξη της διασύνδεσης και των συνεργειών με το Πρόγραμμα Ορίζοντα 2020</p>	<p>Το ΕΚΤ θα συμβάλει στο συγκεκριμένο θεματικό στόχο μέσω της ανάπτυξης μεταπτυχιακών σπουδών, της κατάρτισης των ερευνητών, των δραστηριοτήτων δικτύωσης και δημιουργίας εταιρικών σχέσεων μεταξύ ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ερευνητικών και τεχνολογικών κέντρων και επιχειρήσεων</p>	
2	Βελτίωση της πρόσβασης σε ΤΠΕ, της χρήσης και ποιότητάς τους	<p>α) Επέκταση των ευρυζωνικών υπηρεσιών και δικτύων υψηλών ταχυτήτων και ενίσχυση της ενσωμάτωσης νέων τεχνολογιών και δικτύων για την ψηφιακή οικονομία</p> <p>β) Ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ, ηλεκτρονικού εμπορίου (ecommerce) και ενίσχυση ζήτησης ΤΠΕ.</p> <p>γ) Ενίσχυση εφαρμογών ΤΠΕ για ηλεκτρονική κυβέρνηση (egovernment), ηλεκτρονική μάθηση (elearning), ηλεκτρονική ένταξη (e-inclusion),</p>	<p>Το ΕΚΤ θα συμβάλει στο συγκεκριμένο θεματικό στόχο μέσω της ανάπτυξης του ψηφιακού αλφαριθμητισμού (<i>digital literacy</i>), της ηλεκτρονικής μάθησης (<i>e-learning</i>), της επένδυσης στην ηλεκτρονική ένταξη (Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας <i>e-inclusion</i>), στις ηλεκτρονικές δεξιότητες (<i>e-skills</i>) και σε σχετικές επιχειρηματικές δεξιότητες</p>	

Θεματικός Στόχος		Επενδυτικές Προτεραιότητες		
		ΕΤΠΑ	ΕΚΤ	Ταμείο Συνοχής
		ηλεκτρονικός πολιτισμός (eculture) και ηλεκτρονική υγεία (ehealth).		
3	Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και του γεωργικού τομέα (για το ΕΓΤΑΑ) και του τομέα της αλιείας και της υδατοκαλλιέργειας (για το ΕΤΘΑ).	<p>α) Προώθηση της επιχειρηματικότητας, ιδίως με τη διευκόλυνση της οικονομικής εκμετάλλευσης νέων ιδεών και την ενίσχυση της δημιουργίας νέων εταιρειών, μεταξύ άλλων μέσω φυτωρίων επιχειρηματικότητας (business incubators).</p> <p>β) Ανάπτυξη και εφαρμογή νέων επιχειρηματικών μοντέλων για ΜΜΕ, ιδίως για τη διεθνοποίηση.</p> <p>γ) Ενίσχυση της δημιουργίας και της επέκτασης των προηγμένων δυνατοτήτων για την ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών.</p> <p>δ) Ενίσχυση των ικανοτήτων των ΜΜΕ να εμπλακούν σε διαδικασία ανάπτυξης και καινοτομίας.</p>	<p>Το ΕΚΤ θα συμβάλει στο συγκεκριμένο θεματικό στόχο μέσω της προώθησης της προσαρμοστικότητας των επιχειρήσεων και των εργαζομένων και των αυξημένων επενδύσεων σε ανθρώπινο δυναμικό.</p>	
4	Υποστήριξη της μετάβασης προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα σε όλους τους τομείς	<p>α) Προώθηση της παραγωγής και της διανομής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές.</p> <p>β) Προώθηση της ενεργειακής απόδοσης και της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στις ΜΜΕ.</p> <p>γ) Στήριξη της ενεργειακής απόδοσης και της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στις δημόσιες υποδομές, συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων κτιρίων, και στον τομέα της στέγασης.</p> <p>δ) Ανάπτυξη και εφαρμογή ευφυών συστημάτων διανομής σε επίπεδο χαμηλής και μέσης τάσης.</p> <p>ε) Προώθηση στρατηγικών για χαμηλές εκπομπές άνθρακα για όλους τους τύπους περιοχών, ιδίως τις αστικές, συμπεριλαμβανομένης της προώθησης της βιώσιμης αστικής κινητικότητας, των καθαρών αστικών μεταφορών και των σχετικών μέτρων άμβλυνσης και προσαρμογής</p> <p>στ) Προώθηση της έρευνας, της καινοτομίας και της υιοθέτηση τεχνολογιών χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα</p>	<p>Το ΕΚΤ θα συμβάλει στο συγκεκριμένο θεματικό στόχο μέσω της μεταρρύθμισης των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης, προσαρμογής των δεξιοτήτων και επαγγελματικών προσόντων, αναβάθμισης των δεξιοτήτων του εργατικού δυναμικού και της δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας σε τομείς που σχετίζονται με το περιβάλλον και την ενέργεια</p>	<p>α) Προώθηση της παραγωγής και της διανομής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές.</p> <p>β) Προώθηση της ενεργειακής απόδοσης και της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας σε ΜΜΕ.</p> <p>γ) Στήριξη της ενεργειακής απόδοσης και της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στις δημόσιες υποδομές, συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων κτιρίων, και στον τομέα της στέγασης.</p> <p>δ) Ανάπτυξη ευφυών συστημάτων διανομής σε επίπεδο χαμηλής και μέσης τάσης.</p> <p>ε) Προώθηση στρατηγικών για χαμηλές εκπομπές άνθρακα για όλους τους τύπους περιοχών, ιδίως</p>

Θεματικός Στόχος		Επενδυτικές Προτεραιότητες		
		ΕΤΠΑ	ΕΚΤ	Ταμείο Συνοχής
		ζ) Προώθηση της συμπαράγωγής ηλεκτρισμού και θερμότητας υψηλής απόδοσης		τις αστικές, συμπεριλαμβανομένης της προώθησης της βιώσιμης αστικής κινητικότητας, των καθαρών αστικών μεταφορών και των σχετικών μέτρων άμβλυνσης και προσαρμογής
5	Προώθηση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, της πρόληψης και της διαχείρισης κινδύνων	α) Υποστήριξη επενδύσεων αποκλειστικά για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή. β) Προώθηση των επενδύσεων για την αντιμετώπιση ειδικών κινδύνων, εξασφάλιση της ανθεκτικότητας σε καταστροφές και ανάπτυξη συστημάτων διαχείρισης καταστροφών	Το ΕΚΤ θα συμβάλει στο συγκεκριμένο θεματικό στόχο μέσω της μεταρρύθμισης των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης, προσαρμογής των δεξιοτήτων και επαγγελματικών προσόντων, αναβάθμισης των δεξιοτήτων του εργατικού δυναμικού και της δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας σε τομείς που σχετίζονται με το περιβάλλον και την ενέργεια	α) Υποστήριξη επενδύσεων αποκλειστικά για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή. β) Προώθηση των επενδύσεων για την αντιμετώπιση ειδικών κινδύνων, εξασφάλιση της ανθεκτικότητας σε καταστροφές και ανάπτυξη συστημάτων διαχείρισης καταστροφών
6	Προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικής χρήσης των πόρων	α) Αντιμετώπιση των σημαντικών αναγκών για επενδύσεις στον τομέα των απορριμμάτων για την ικανοποίηση των απαιτήσεων του Ευρωπαϊκού περιβαλλοντικού κεκτημένου β) Αντιμετώπιση των σημαντικών αναγκών για επενδύσεις στον τομέα του νερού για την ικανοποίηση των απαιτήσεων του Ευρωπαϊκού περιβαλλοντικού κεκτημένου. γ) Προστασία, προώθηση και ανάπτυξη της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς. δ) Προστασία και αποκατάσταση της βιοποικιλότητας, προστασία και αποκατάσταση του εδάφους, προώθηση υπηρεσιών σχετικών με το οικοσύστημα, συμπεριλαμβανομένου του δικτύου NATURA 2000 και των πράσινων υποδομών. ε) Δράση για τη βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος, αναζωογόνηση των υποβαθμισμένων βιομηχανικών εκτάσεων και μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης. στ) Προώθηση των καινοτόμων τεχνολογιών για τη βελτίωση της περιβαλλοντικής προστασίας και της	Το ΕΚΤ θα συμβάλει στο συγκεκριμένο θεματικό στόχο μέσω της μεταρρύθμισης των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης, προσαρμογής των δεξιοτήτων και επαγγελματικών προσόντων, αναβάθμισης των δεξιοτήτων του εργατικού δυναμικού και της δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας σε τομείς που σχετίζονται με το περιβάλλον και την ενέργεια	α) Αντιμετώπιση των σημαντικών αναγκών για επενδύσεις στον τομέα των απορριμμάτων για την ικανοποίηση των απαιτήσεων του Ευρωπαϊκού περιβαλλοντικού κεκτημένου. β) Αντιμετώπιση των σημαντικών αναγκών για επενδύσεις στον τομέα του νερού για την ικανοποίηση των απαιτήσεων του Ευρωπαϊκού περιβαλλοντικού κεκτημένου. γ) Προστασία και αποκατάσταση της βιοποικιλότητας, μεταξύ άλλων και μέσω πράσινων υποδομών. δ) Βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος, μεταξύ άλλων με την αναζωογόνηση των βιομηχανικών περιοχών και τη μείωση της ρύπανσης του αέρα.

Θεματικός Στόχος		Επενδυτικές Προτεραιότητες		
		ΕΤΠΑ	ΕΚΤ	Ταμείο Συνοχής
		αποδοτικής χρήσης των πόρων στους τομείς των απορριμμάτων, του νερού, της προστασίας του εδάφους και για τη μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης.		
7	Προώθηση των βιώσιμων μεταφορών και άρση των εμποδίων σε βασικές υποδομές δικτύων (key network infrastructures)	<p>α) Στήριξη πολυτροπικού Ενιαίου Ευρωπαϊκού Χώρου Μεταφορών επενδύοντας στο δίκτυο του Διευρωπαϊκού Δικτύου Μεταφορών (ΔΕΔ-Μ).</p> <p>β) Ενίσχυση περιφερειακής κινητικότητας μέσω της σύνδεσης δευτερευόντων και τριτευόντων κόμβων με τις υποδομές ΔΕΔ-Μ.</p> <p>γ) Ανάπτυξη συστημάτων μεταφοράς φιλικών προς το περιβάλλον και με χαμηλές εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα (σιδηροδρομικές, ποτάμιες και θαλάσσιες μεταφορές και λιμάνια).</p> <p>δ) Ανάπτυξη συνεκτικού και διαλειτουργικού συστήματος σιδηροδρομικών μεταφορών υψηλής ποιότητας.</p>		<p>α) Στήριξη πολυτροπικού Ενιαίου Ευρωπαϊκού Χώρου Μεταφορών, επενδύοντας στο Διευρωπαϊκό Δίκτυο Μεταφορών.</p> <p>β) Ανάπτυξη συστημάτων μεταφοράς φιλικών προς το περιβάλλον και με χαμηλές εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα (σιδηροδρομικές, ποτάμιες και θαλάσσιες μεταφορές και λιμάνια)</p> <p>γ) Ανάπτυξη συνεκτικού και διαλειτουργικού συστήματος σιδηροδρομικών μεταφορών υψηλής ποιότητας.</p>
8	Προώθηση της απασχόλησης και υποστήριξη της κινητικότητας εργατικού δυναμικού	<p>α) Ανάπτυξη επενδύσεων για την αυτό-απασχόληση, τις μικρο-επιχειρήσεις και τη δημιουργία επιχειρήσεων.</p> <p>β) Ενίσχυση της φιλικής προς την απασχόληση ανάπτυξης, μέσω της ανάπτυξης του τοπικού δυναμικού ως μέρος της χωρικής στρατηγικής συγκεκριμένων περιοχών, μεταξύ άλλων βελτιώνοντας την πρόσβαση προς και την ανάπτυξη συγκεκριμένων φυσικών και πολιτιστικών πόρων.</p> <p>γ) Τοπικές πρωτοβουλίες ανάπτυξης και ενίσχυση για μηχανισμούς που παρέχουν υπηρεσίες σε επίπεδο γειτονιάς για τη δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης, όταν οι δράσεις αυτές δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού ΕΚΤ.</p> <p>δ) Επενδύσεις σε υποδομές για δημόσιες υπηρεσίες απασχόλησης.</p>	<p>α) Πρόσβαση στην απασχόληση για τους αναζητούντες θέση εργασίας και οικονομικά μη ενεργά άτομα, συμπεριλαμβανομένων των τοπικών πρωτοβουλιών για την απασχόληση και υποστήριξη της κινητικότητας των εργαζομένων.</p> <p>β) Βιώσιμη ένταξη στην αγορά εργασίας των νέων, ειδικότερα για αυτούς που βρίσκονται εκτός εργασίας, εκπαίδευσης ή κατάρτισης.</p> <p>γ) Αυτό-απασχόληση, επιχειρηματικότητα και δημιουργία επιχειρήσεων.</p> <p>δ) Ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών και του συμφιλίωσης επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής.</p> <p>ε) Προσαρμογή των εργαζομένων, των επιχειρήσεων και των επιχειρηματιών στην</p>	

Θεματικός Στόχος		Επενδυτικές Προτεραιότητες		
		ΕΤΠΑ	ΕΚΤ	Ταμείο Συνοχής
			αλλαγή. στ) Ενεργός και υγιής γήρανση. ζ) Εκσυγχρονισμός και ενίσχυση των θεσμών της αγοράς εργασίας, συμπεριλαμβανομένων των ενεργειών για τη βελτίωση της διακρατικής κινητικότητας των εργαζομένων.	
9	Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας	α) Επενδύσεις σε υποδομές υγείας και κοινωνικές υποδομές που συμβάλλουν στην εθνική, περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη, μειώνοντας τις ανισότητες όσον αφορά την κατάσταση στον τομέα της υγείας, και στη μετάβαση από κεντρικές υπηρεσίες σε τοπικές υπηρεσίες. β) Στήριξη για φυσική, οικονομική και κοινωνική αναζωογόνηση υποβαθμισμένων αστικών και αγροτικών κοινοτήτων και περιοχών. γ) Υποστήριξη για κοινωνικές επιχειρήσεις.	α) Ενεργές πολιτικές ένταξης με στόχο τη βελτίωση των ευκαιριών απασχόλησης. β) Ενσωμάτωση των περιθωριοποιημένων κοινοτήτων όπως οι Ρομά. γ) Καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φύλου, φυλετικής ή εθνικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού. δ) Βελτίωση της πρόσβασης σε οικονομικά προσιτές, βιώσιμες και υψηλής ποιότητας υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών υγειονομικής περίθαλψης και των κοινωνικών υπηρεσιών κοινής ωφέλειας. ε) Προώθηση της κοινωνικής οικονομίας και των κοινωνικών επιχειρήσεων. στ) Τοπικά αναπτυξιακά προγράμματα (<i>Community-led local development strategies</i>)	
10	Επένδυση στην εκπαίδευση, την απόκτηση δεξιοτήτων και τη διά βίου μάθηση.	Επενδύσεις στην εκπαίδευση, τις δεξιότητες και τη διά βίου μάθηση με την ανάπτυξη υποδομών κατάρτισης και εκπαίδευσης	α) Πρόληψη και μείωση της σχολικής διαρροής και προώθηση της ισότιμης πρόσβασης σε καλής ποιότητας προσχολική, πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση. β) Βελτίωση της ποιότητας, της αποτελεσματικότητας και του ανοικτού χαρακτήρα της τριτοβάθμιας και της ισοδύναμης με αυτήν εκπαίδευσης, με σκοπό τη βελτίωση των επιπέδων συμμετοχής και ολοκλήρωσης.	

Θεματικός Στόχος		Επενδυτικές Προτεραιότητες		
		ΕΤΠΑ	ΕΚΤ	Ταμείο Συνοχής
			γ) Βελτίωση της πρόσβασης στη διά βίου μάθηση, αναβάθμιση των δεξιοτήτων και ικανοτήτων του εργατικού δυναμικού, συμπεριλαμβανομένων των μαθητευόμενων, και αύξηση της σύνδεσης των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης με την αγορά εργασίας.	
11	Ενίσχυση της θεσμικής ικανότητας και αποτελεσματικής δημόσιας διοίκησης	Ενίσχυση της θεσμικής ικανότητας και της αποτελεσματικότητας των δημόσιων διοικήσεων και των δημόσιων υπηρεσιών που συνδέονται με την υλοποίηση του ΕΤΠΑ και προς στήριξη ενεργειών όσον αφορά τη θεσμική ικανότητα και την αποτελεσματικότητα της δημόσιας διοίκησης που υποστηρίζεται από το ΕΚΤ	α) Επένδυση στη θεσμική ικανότητα και στην αποτελεσματικότητα της δημόσιας διοίκησης και των δημοσίων υπηρεσιών με στόχο τις μεταρρυθμίσεις, την καλύτερη κανονιστική ρύθμιση και τη χρηστή διακυβέρνηση. ⁸ β) Ανάπτυξη ικανοτήτων των εμπλεκόμενων στην παροχή υπηρεσιών απασχόλησης, εκπαίδευσης και κοινωνικών πολιτικών καθώς και τομεακά και χωρικά σύμφωνα για κινητοποίηση υπέρ των μεταρρυθμίσεων σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.	Ενίσχυση της θεσμικής ικανότητας και της αποτελεσματικότητας των δημόσιων διοικήσεων και των δημόσιων υπηρεσιών που συνδέονται με την υλοποίηση του Ταμείου Συνοχής.

⁸ Η εν λόγω επενδυτική προτεραιότητα εφαρμόζεται μόνο στην επικράτεια των κρατών μελών που περιλαμβάνουν τουλάχιστον μία περιφέρεια NUTS επιπέδου 2 όπως ορίζεται στο άρθρο 82 παράγραφος 2 στοιχείο α) του κανονισμού κοινών διατάξεων ή σε κράτη-μέλη επιλέξιμα για ενίσχυση u945 από το Ταμείο Συνοχής.

Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία

Επιπλέον του άρθρου 5 του Κανονισμού του ΕΤΠΑ, το ΕΤΠΑ μπορεί να υποστηρίξει τον διασυνοριακό επιμερισμό του ανθρώπινου δυναμικού, των εγκαταστάσεων και των υποδομών στο πλαίσιο των διαφόρων επενδυτικών προτεραιοτήτων, καθώς και τις ακόλουθες επενδυτικές προτεραιότητες εντός των θεματικών στόχων:

- (1) στο πλαίσιο της διασυνοριακής συνεργασίας:
 - i) ολοκλήρωση των διασυνοριακών αγορών εργασίας, συμπεριλαμβανομένων της διασυνοριακής κινητικότητας, των κοινών πρωτοβουλιών τοπικής απασχόλησης και της κοινής κατάρτισης (εντός του θεματικού στόχου της προώθησης της απασχόλησης και της υποστήριξης της κινητικότητας του εργατικού δυναμικού).
 - ii) προώθηση της ισότητας των φύλων και των ίσων ευκαιριών σε διασυνοριακό επίπεδο, καθώς και προώθηση της κοινωνικής ένταξης σε διασυνοριακό επίπεδο (εντός του θεματικού στόχου της προώθησης της κοινωνικής ένταξης και της καταπολέμησης της φτώχειας).
 - iii) ανάπτυξη και εφαρμογή κοινών συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης (εντός του θεματικού στόχου της επένδυσης στις δεξιότητες, την εκπαίδευση και τη διά βίου μάθηση).
 - iv) προώθηση της νομικής και διοικητικής συνεργασίας και της συνεργασίας μεταξύ πολιτών και θεσμών (εντός του θεματικού στόχου της ενίσχυσης της θεσμικής ικανότητας και της αποτελεσματικής δημόσιας διοίκησης).
- (2) στο πλαίσιο της διακρατικής συνεργασίας: ανάπτυξη και εφαρμογή μακροπεριφερειακών στρατηγικών και στρατηγικών για τις θαλάσσιες λεκάνες (εντός του θεματικού στόχου της ενίσχυσης της θεσμικής ικανότητας και της αποτελεσματικής δημόσιας διοίκησης).

Από την ανωτέρω ανάλυση καθίσταται σαφής η ευθύγραμμη σχέση του υπό μελέτη ΠΕΠ με τη στρατηγική για την Ευρώπη 2020, αφού το ΠΕΠ έχει υιοθετήσει τους θεματικούς στόχους του **Πίνακα 3.1.5-1.**

3.2 Κοινό Στρατηγικό Πλαίσιο και Κανονιστικό Πλαίσιο Περιόδου 2014-2020

3.2.1 Κοινό Στρατηγικό Πλαίσιο

Η επίτευξη των παραπάνω θεματικών στόχων απαιτεί συγκεκριμένη διάρθρωση πλαισίου εφαρμογής, η οποία θα ενσωματώνει τα δυνατά σημεία της προηγούμενης προγραμματικής περιόδου και θα ενισχύεται με νέους αλληλοσυνδεόμενους στόχους πολιτικής και με σωστή διαχείριση, επιμερισμένη μεταξύ των Κρατών Μελών και της Επιτροπής.

Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ), το Ταμείο Συνοχής (ΤΣ), το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ) και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας (ΕΤΘΑ) συνιστούν την κύρια πηγή επενδύσεων σε επίπεδο ΕΕ, οι επιδιώξεις των οποίων μπορούν και πρέπει να συντονιστούν καλύτερα. Προς το σκοπό αυτό η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει προτείνει έναν κανονισμό κοινών διατάξεων. Οι προτάσεις προσβλέπουν στα εξής:

- Συγκέντρωση των πόρων στους στόχους της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» με κοινή δέσμη θεματικών στόχων στους οποίους θα συνεισφέρουν τα Ταμεία,
- Απλούστευση, μέσω συνεκτικότερου σχεδιασμού και ρυθμίσεων εφαρμογής,
- μεγαλύτερη εστίαση στα αποτελέσματα μέσω πλαισίου και αποθεματικού επίδοσης,
- εναρμόνιση των κανόνων επιλεξιμότητας και μεγαλύτερη χρήση απλουστευμένων επιλογών κόστους, για να μειωθεί η διοικητική επιβάρυνση των δικαιούχων και των διαχειριστικών αρχών.

Επιπλέον, η Επιτροπή προτείνει Συμφωνίες Εταιρικής Σχέσης, μεταξύ Κρατών Μελών και Επιτροπής, οι οποίες θα ορίζουν τις δεσμεύσεις των εταίρων σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο. Οι συμβάσεις αυτές θα συνδέονται με τους στόχους της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» και τα εθνικά προγράμματα μεταρρυθμίσεων και θα καθορίζουν "μια ολοκληρωμένη προσέγγιση για εδαφική ανάπτυξη από όλα τα Ταμεία του ΚΣΠ."⁹

Τα κύρια στοιχεία του Κοινού Στρατηγικού Πλαισίου (ΚΣΠ) περιλαμβάνουν τα εξής:

1. Ο προσδιορισμός συγκεκριμένων βασικών ενεργειών του κάθε Ταμείου με βάση τους κοινούς θεματικούς στόχους:

Προσδιορισμός των βασικών ενεργειών ανά Ταμείο, με βάση τους κύριους στόχους πολιτικής της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» αλλά και τους στόχους πολιτικής των κρατών μελών όπως προσδιορίζονται στις Συμφωνίες Εταιρικής Σχέσης και οι οποίοι είναι στενά συνδεδεμένοι με τα εθνικά προγράμματα μεταρρυθμίσεων.

Οι ενέργειες που προτείνονται ανά Ταμείο είναι οι ακόλουθες:

- 1.1. Το ΕΤΠΑ θα συμβάλλει σε όλους του θεματικούς στόχους και θα εστιαστεί σε τομείς επενδύσεων που συνδέονται με το πλαίσιο εντός του οποίου λειτουργούν οι επιχειρήσεις (υποδομές, επιχειρηματικές υπηρεσίες, στήριξη στις επιχειρήσεις, καινοτομία, ΤΠΕ και έρευνα) και στην παροχή υπηρεσιών σε πολίτες σε ορισμένους τομείς (ενέργεια, «επιγραμμικές» υπηρεσίες, εκπαίδευση, υγεία, κοινωνικές και ερευνητικές υποδομές, προσβασιμότητα, ποιότητα του περιβάλλοντος). Το Ταμείο Συνοχής θα εστιαστεί στη βελτίωση του περιβάλλοντος, τη διατηρήσιμη ανάπτυξη και τα διευρωπαϊκά δίκτυα μεταφορών (TEN-T)
- 1.2. Το ΕΚΤ θα χαράξει τον προγραμματισμό επί τεσσάρων θεματικών στόχων: απασχόληση και κινητικότητα της εργασίας, εκπαίδευση, απόκτηση δεξιοτήτων και διά βίου μάθηση, πρόωση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας καθώς και ανάπτυξη διοικητικής ικανότητας. Οι ενέργειες που θα τύχουν της στήριξης του ΕΚΤ θα συμβάλλουν ωστόσο και σε άλλους θεματικούς στόχους,

⁹ COM(2011) 500/II τελικό, Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών "Προϋπολογισμός για την Ευρώπη 2020 - Μέρος II – Δελτία πολιτικής, σελ. 5.

- 1.3. Οι έξι δραστηριότητες του ΕΓΤΑΑ θα στοχεύσουν την έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη στους τομείς της γεωργίας, των τροφίμων και της δασοκομίας και στις αγροτικές περιοχές στο σύνολό τους. Καλύπτουν την μεταφορά γνώσης και τεχνολογίας, την ανταγωνιστικότητα στην γεωργία, τη διαχείριση των φυσικών πόρων και της κλιματικής αλλαγής, και την χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών,
- 1.4. Οι προτεραιότητες του ΕΤΘΑ, σύμφωνες με την αναδιάρθρωση της κοινής αλιευτικής πολιτικής, θα εστιάσουν στη βιωσιμότητα και την ανταγωνιστικότητα της αλιείας και της υδατοκαλλιέργειας, ενώ παράλληλα θα στηρίζουν την αειφορία του περιβάλλοντος. Το ΕΤΘΑ θα προωθήσει την κοινωνική συνοχή και τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης σε κοινότητες που εξαρτώνται από την αλιεία, ειδικότερα με διαφοροποίηση σε άλλους θαλάσσιους κλάδους, καθώς και με δράση στον τομέα της ολοκληρωμένης ναυτιλιακής πολιτικής.

2. Η επίτευξη συνοχής και συνέπειας στην οικονομική διακυβέρνηση της ΕΕ:

Η συνοχή και η συνέπεια προϋποθέτει τον μετασχηματισμό θεματικών προτεραιοτήτων και στόχων της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» σε έναν ετήσιο κύκλο πολυσχιδούς εποπτείας με κέντρο τα Εθνικά Προγράμματα Μεταρρυθμίσεων και τα Προγράμματα Σταθερότητας και Σύγκλισης, αλλά και τις ετήσιες Ανά Χώρα Συστάσεις. Τα Ταμεία διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο στη στήριξη των μέτρων που προβάλλουν οι ανά χώρα συστάσεις.

3. Ενίσχυση του συντονισμού και ολοκλήρωση των Ταμείων:

Πρόκειται για μέτρα εξορθολογισμού, τα οποία διευκολύνουν την υποβολή και τη διεκπεραίωση των αιτήσεων χρηματοδοτικής ενίσχυσης και περιορίζουν τον διοικητικό φόρτο των αιτούντων και των δικαιούχων των Ταμείων του ΚΣΠ, ενώ επιχειρείται να εξασφαλιστεί περισσότερη συνέπεια και συντονισμός μεταξύ των διαφόρων τομέων και να ενθαρρυνθούν δυναμικές συνέργειες. Περιλαμβάνουν:

- 3.1. Μηχανισμούς συντονισμού μεταξύ των Ταμείων του ΚΣΠ
 - 3.2. Μηχανισμούς συντονισμού μεταξύ των Ταμείων του ΚΣΠ με άλλες πολιτικές και μέσα της ΕΕ.
 - 3.3. Ενθάρρυνση ολοκληρωμένων προσεγγίσεων για τη λειτουργία των Ταμείων του ΚΣΠ.
- ## 4. Δύο οριζόντιες αρχές και στόχοι πολιτικής οι οποίοι ισχύουν κατά την εφαρμογή των Ταμείων ΚΣΠ:
- 4.1. Προώθηση της **ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών** και μη διάκριση,
 - 4.2. **Αειφόρος ανάπτυξη.** Τα Ταμεία χρειάζεται να συνεισφέρουν ουσιαστικά στην αναβάθμιση του περιβάλλοντος, χορηγώντας τουλάχιστον 20% του προϋπολογισμού της ΕΕ για την περίοδο 2020 σε στόχους σχετικούς με την κλιματική αλλαγή. Για το σκοπό είναι καθοριστική η έγκαιρη και ολοκληρωμένη πληροφόρηση από τα κράτη μέλη, ως προς τις σχετικές δαπάνες, με βάση συγκεκριμένη μεθοδολογία. Βασική αρχή για την εξασφάλιση της αειφόρου ανάπτυξης είναι αυτή του «ο ρυπαίνων πληρώνει», η οποία πρέπει να εφαρμόζεται συστηματικά σε όλα τα προγράμματα και έργα.

5. Η αντιμετώπιση του εδαφικού χαρακτήρα προκλήσεων της έξυπνης, διατηρήσιμης και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξης, μέσω εκπόνησης συμβάσεων εταιρικής σχέσης:

Οι συμβάσεις εταιρικής σχέσης πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους τα εξής στοιχεία:

- 5.1. ανάλυση του δυναμικού και της ικανότητας ανάπτυξης των κρατών μελών ή των περιφερειών, με λεπτομερή ανάλυση των εθνικών, περιφερειακών και τοπικών χαρακτηριστικών από τις αρμόδιες αρχές,
- 5.2. αξιολόγηση των μεγαλύτερων προκλήσεων που πρέπει να αντιμετωπιστούν από την περιφέρεια ή το κράτος μέλος,
- 5.3. εξέταση των δια-τομεακών, δια-δικαιοδοτικών ή ακόμα και των διασυνοριακών προκλήσεων συντονισμού, ειδικότερα εντός του πλαισίου των μακρο-περιφερειακών στρατηγικών και των στρατηγικών για θαλάσσιες λεκάνες, δεδομένου ότι πολλές από τις κοινωνικές και περιβαλλοντικές προκλήσεις υπερβαίνουν διοικητικά και εθνικά σύνορα.
- 5.4. αποτελεσματικότερος συντονισμός μεταξύ των διαφόρων εδαφικών επιπέδων και πηγών χρηματοδότησης,
- 5.5. ανάπτυξη σύμβασης εταιρικής σχέσης και προγραμμάτων βάσει θεματικών στόχων, με τους ειδικούς στόχους κάθε προγράμματος να εκφράζονται με κατάλληλους δείκτες αποτελεσμάτων.

6. Προτεραιότητες για ενέργειες συνεργασίας:

Δεδομένου ότι οι προκλήσεις των περιφερειών και των κρατών μελών συχνά υπερβαίνουν τα εθνικά και περιφερειακά σύνορα, απαιτείται κοινή δράση, σε σχέση συνεργασίας, και διαβίβαση γνώσεων μεταξύ εδαφικών επιπέδων. Τέτοιες ενέργειες θα στηριχθούν και από το ΕΤΠΑ και από το ΕΚΤ, σε συντονισμό με άλλα προγράμματα σε επίπεδο Ευρώπης, αλλά και με διακρατική συνεργασίες μεταξύ εταίρων σε εθνικό η / και περιφερειακό επίπεδο.

3.2.2 Κανονιστικό Πλαίσιο

Βασική διαφοροποίηση έναντι της τρέχουσας προγραμματικής περιόδου αποτελεί η υιοθέτηση του Κοινού Στρατηγικού Πλαισίου σε επίπεδο Ένωσης, που στοχεύει, όπως σημειώθηκε, στον αποτελεσματικότερο συντονισμό μεταξύ των Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων, μέσω της επικέντρωσης στους έντεκα θεματικούς στόχους της «Ε 2020», πάνω στους οποίους θα βασιστούν οι Συμφωνίες Εταιρικής Σχέσης (δηλαδή τα νέα ΕΣΠΑ των ΚΜ) και τα Επιχειρησιακά Προγράμματα. Απώτερος σκοπός είναι η επίτευξη των ευρύτερων στόχων της Ε.Ε., ειδικότερα δε αυτών που συμβάλλουν στην Ε 2020.

Σε σχέση με το υφιστάμενο πλαίσιο σχεδιασμού υπάρχουν ουσιαστικές διαφορές, ως προς:

- Τους πόρους (μείωση)
- Τις προϋποθέσεις εκταμίευσης (αιρεσιμότητες και συνεχής αξιολόγηση)
- Το βαθμό δεσμευτικότητας των επενδυτικών κατευθύνσεων

Τα κύρια σημεία διαπραγμάτευσης μεταξύ των Κρατών Μελών και της Επιτροπής, τα οποία αποτελούν και κοινές **διατάξεις όλων των Ταμείων**, είναι τα εξής:

- **Στρατηγικός Προγραμματισμός**, ο οποίος περιλαμβάνει:
 - τους έντεκα θεματικούς στόχους και τους στόχους των Εθνικών Προγραμμάτων Μεταρρυθμίσεων, όπως περιγράφηκαν παραπάνω,
 - την υιοθέτηση του Κοινού Στρατηγικού Πλαισίου, το οποίο εξειδικεύει τους στόχους (και ποσοτικά), μετατρέποντάς τους σε δράσεις για το ΕΤΠΑ, το Ταμείο Συνοχής, το ΕΚΤ, το ΕΓΤΑΑ και το ΕΤΘΑ, οι οποίες θα διασφαλίσουν την ολοκληρωμένη χρήση των Ταμείων και την επίτευξη των στόχων.
 - τη σύναψη των Συμφωνιών Εταιρικής Σχέσης μεταξύ της Επιτροπής και των κρατών μελών και των περιφερειών, συνδέοντας τους γενικούς στόχους της «Ε 2020» με τα εθνικά προγράμματα μεταρρυθμίσεων και περιλαμβάνοντας στόχους βασιζόμενους σε κοινά αποδεκτούς δείκτες, στρατηγικές επενδύσεις και ορισμένους εκ των προτέρων όρους. Θα περιλαμβάνουν δεσμεύσεις για ετήσιο απολογισμό της προόδου στις ετήσιες εκθέσεις της πολιτικής για τη συνοχή, της πολιτικής για την αγροτική ανάπτυξη και σε άλλες δημόσιες εκθέσεις.

- **Αιρεσιμότητες / Προϋποθέσεις και Επιδόσεις.**
 - Οι εκ των προτέρων όροι είναι αυστηρότεροι και έχουν ως σκοπό τη διασφάλιση της ύπαρξης των κατάλληλων συνθηκών για την πραγματική υποστήριξη από τα Ταμεία. Παράλληλα, συνδέουν την ΠΣ με την οικονομική διακυβέρνηση της Ένωσης για την αντιμετώπιση των μακροοικονομικών ανισορροπιών στη βάση των συστάσεων του Συμβουλίου, ενώ εισάγονται προϋποθέσεις για τη διασφάλιση της αποτελεσματικότητας των πόρων: (α) μακρο-οικονομικές προϋποθέσεις ευθυγραμμισμένες με τα μέτρα του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης, (β) εκ των προτέρων προϋποθέσεις, σε συνάρτηση με διαρθρωτικές αλλαγές και στόχους του ΕΠΜ. Αδυναμία εκπλήρωσης των προϋποθέσεων οδηγεί σε παύση της χρηματοδότησης.
 - Οι «εκ των υστέρων» όροι θα ενισχύσουν την επικέντρωση στις επιδόσεις και την επίτευξη των στόχων της στρατηγικής «Ευρώπη 2020», στη βάση οροσήμων που συνδέονται με ποσοτικούς στόχους εκροών και αποτελεσμάτων για κάθε άξονα προτεραιότητας των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων. Το 5% του προϋπολογισμού των σχετικών κονδυλίων προτείνεται να κρατηθεί ως αποθεματικό επίδοσης, για να κατανεμηθεί, κατά την ενδιάμεση εξέταση των επιδόσεων, στα ΚΜ των οποίων τα Προγράμματα θα έχουν επιτύχει τα ορόσημά τους. Αποτυχία της επίτευξης των οροσήμων μπορεί να οδηγήσει σε παύση πληρωμών, ενώ σοβαρή υστέρηση στην επίτευξη των στόχων ενός Προγράμματος ενδέχεται να οδηγήσει σε δημοσιοοικονομικές διορθώσεις στο τέλος της προγραμματικής περιόδου.

- **Κοινές ρυθμίσεις διαχείρισης**, με παρόμοιο σύστημα διαχείρισης και ελέγχου για όλα τα μέσα επιμερισμένης διαχείρισης, βασισμένο σε κοινές αρχές και εφαρμογή συστήματος εθνικής διαπίστευσης. Οι ρυθμίσεις της Επιτροπής που διέπουν την αξιοπιστία όσον αφορά την κανονικότητα των δαπανών έχουν εναρμονιστεί και έχουν θεσπιστεί νέα στοιχεία, όπως η διαχειριστική δήλωση αξιοπιστίας και η ετήσια εκκαθάριση λογαριασμών για την ενίσχυση της αξιοπιστίας.

- **Ολοκληρωμένη χωρική προσέγγιση**, με προώθηση της τοπικής ανάπτυξης μέσω πρωτοβουλιών των τοπικών κοινοτήτων. Υπάρχει η δυνατότητα διαμόρφωσης τοπικών προγραμμάτων ανάπτυξης με τη συνδυαστική χρήση πόρων από τα διαρθρωτικά Ταμεία, περιλαμβανομένων:
 - δημιουργίας «πλατφόρμας αστικής ανάπτυξης»,

- δυνατότητας διαμόρφωσης ολοκληρωμένων χωρικών επενδύσεων στη βάση αστικών και χωρικών στρατηγικών,
- εισαγωγή Κοινών Σχεδίων Δράσης (Joint Action Plans),
- εφαρμογή ολοκληρωμένων στρατηγικών τοπικής ανάπτυξης,
- **Μορφές υποστήριξης**, που περιλαμβάνουν τη χρήση, με διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής τους,
 - δανείων,
 - χρηματοδοτικών εργαλείων,
 - επιστρεπτέων ενισχύσεων.
- **Παρακολούθηση και αξιολόγηση**, με
 - πρόβλεψη διατάξεων για την παρακολούθηση των εθνικών Προγραμμάτων και την αξιολόγηση,
 - μετρήσιμους όρους και ορόσημα,
 - εστίαση στα αποτελέσματα με δείκτες, αξιολόγηση και εκθέσεις παρακολούθησης.
- **Απλούστευση και ορθολογικοποίηση κανόνων επιλεξιμότητας**, με έμφαση σε μέτρα διασφάλισης της αναλογικότητας του διοικητικού κόστους, μείωσης της διοικητικής δαπάνης και εναρμόνισης των βασικών κανόνων για τα μέσα που εφαρμόζονται με επιμερισμένη διαχείριση. Οι κοινές διατάξεις εφαρμογής περιλαμβάνουν κοινούς κανόνες για τις επιλέξιμες δαπάνες, τις διάφορες μορφές χρηματοδοτικής υποστήριξης, τα στοιχεία απλουστευμένου κόστους και τη βιωσιμότητα των πράξεων. Η πρόταση προβλέπει, επίσης, κοινές αρχές για τα συστήματα διαχείρισης και ελέγχου.

Ειδικότερα, για το ΕΤΠΑ, το ΕΚΤ και το Ταμείο Συνοχής, θα ισχύσουν οι παρακάτω γενικές διατάξεις:

- **Κατηγοριοποίηση Περιφερειών / Θεματική συγκέντρωση και συγκεκριμένα:**
 - Τρεις κατηγορίες Περιφερειών: λιγότερο ανεπτυγμένες (κατά κεφαλήν ΑΕΠ <75% του μέσου ευρωπαϊκού), περιφέρειες σε μετάβαση (κατά κεφαλήν ΑΕΠ μεταξύ 75% και 90%) και περισσότερο ανεπτυγμένες (κατά κεφαλήν ΑΕΠ > 90%). Οι περιφέρειες που παρουσιάζουν κατά κεφαλήν ΑΕΠ >75%, αλλά κατά την τρέχουσα περίοδο εντάσσονταν στο στόχο Σύγκλιση, θα λάβουν ενίσχυση από τα διαρθρωτικά ταμεία ίση με τουλάχιστον τα δύο τρίτα της ενίσχυσης που τους αναλογούσε την περίοδο 2007-2013.
 - Δέσμευση συγκεκριμένου ποσοστού πόρων σε συγκεκριμένο αριθμό θεματικών προτεραιοτήτων/ στόχων, για το ΕΤΠΑ και το ΕΚΤ.
 - Υποχρεωτική ποσόστωση των πόρων του ΕΚΤ: 25% για τις λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες, 40% για τις περιφέρειες σε μετάβαση, και 52% για τις περισσότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες. Το Ταμείο Συνοχής θα ενισχύσει τα κράτη μέλη με κατά κεφαλήν ΑΕΕ κατώτερο του 90% του μέσου ΑΕΕ της ΕΕ-27 όσον αφορά επενδύσεις στα δίκτυα μεταφορών (ΔΕΔ- Μ) και στο περιβάλλον. Μέρος των πόρων του Ταμείου Συνοχής (10 δις.

ευρώ) θα διατεθεί ειδικά για τη χρηματοδότηση βασικών δικτύων μεταφορών στο πλαίσιο της διευκόλυνσης «Διασυνδέοντας την Ευρώπη».¹⁰

- Δεδομένου ότι πολλά κράτη μέλη έχουν επιδείξει δυσχέρεια στην απορρόφηση μεγάλων κεφαλαίων από την ΕΕ σε περιορισμένο χρονικό διάστημα, αλλά και του ότι η δημοσιονομική κατάσταση δυσχεραίνει τη διάθεση κεφαλαίων για τη χορήγηση της εθνικής συμμετοχής, προβλέπεται:
 - να καθοριστούν οι συντελεστές προσαρμογής για τις πιστώσεις της συνοχής στο 2,5% του ΑΕΠ.
 - να προσαρμοστούν τα ποσοστά συγχρηματοδότησης στο επίπεδο κάθε άξονα προτεραιότητας εντός των επιχειρησιακών προγραμμάτων στο 85% στις λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες (ή σε ορισμένες περιπτώσεις, 80 % και 75 %) και στις εξόχως απόκεντρες περιφέρειες, στο 60% στις περιφέρειες μετάβασης και στο 50% στις περισσότερο αναπτυγμένες περιφέρειες.
 - να περιληφθούν ορισμένοι όροι στις συμβάσεις εταιρικής σχέσης σε σχέση με τη βελτίωση της διοικητικής ικανότητας.
- **Εξορθολογισμός δημοσιονομικής διαχείρισης και ελέγχου**, με στόχο την ισορροπία του συστήματος διαχείρισης και ελέγχου ανάμεσα στο κόστος διαχείρισης και ελέγχου και τους συναφείς κινδύνους, και συγκεκριμένα:
 - αναλογική εκ των προτέρων εξέταση των εθνικών συστημάτων διαχείρισης και ελέγχου με αντικατάσταση της υποχρεωτικής εξέτασης με μία προσέγγιση βάσει κινδύνου.
 - ηλεκτρονική διαχείριση δεδομένων, για μείωση της διοικητικής επιβάρυνσης και αύξηση της δυνατότητας ελέγχου των έργων και των δαπανών, με ανάπτυξη σχετικών συστημάτων από τα κράτη μέλη μέχρι το 2014.
 - υποχρεωτικό ετήσιο κλείσιμο των πράξεων ή δαπανών που έχουν περατωθεί στο πλαίσιο της ετήσιας εκκαθάρισης λογαριασμών, με στόχο να μειωθεί η επιβάρυνση που συνδέεται με τη μεγάλη περίοδο διατήρησης των εγγράφων για κάθε μεμονωμένο δικαιούχο και οι κίνδυνοι που συνδέονται με την απώλεια της διαδρομής του ελέγχου.

Πιο συγκεκριμένα για κάθε Ταμείο θα ισχύσουν οι εξής Κανονισμοί:

- **Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης – COM(2011) 614**, ο οποίος προβλέπει, μεταξύ άλλων:
 - Οι περιφέρειες του στόχου μετάβασης και οι πιο αναπτυγμένες περιφέρειες θα πρέπει να

¹⁰ Το εργαλείο «Διασυνδέοντας την Ευρώπη» (Connecting Europe Facility ή CEF) αποτελεί μία πολιτική πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η οποία θα είναι υπεύθυνη για την υλοποίησή του, το οποίο έχει ως σκοπό να ενισχύσει την ανάπτυξη των υποδομών πανευρωπαϊκής εμβέλειας στις μεταφορές, την ενέργεια και τις τηλεπικοινωνίες. Είναι σχεδιασμένο με τέτοιο τρόπο ώστε να καλύπτει το κενό που υπάρχει στη χρηματοδότηση τέτοιων έργων, μέσω της προώθησης νέων χρηματοδοτικών εργαλείων.

επικεντρώσουν το μεγαλύτερο μέρος της ενίσχυσής τους (πλην του ΕΚΤ) στην ενεργειακή απόδοση και τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας· στην ανταγωνιστικότητα των ΜΜΕ και στην καινοτομία. Οι λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες θα είναι σε θέση να διαθέτουν τις πιστώσεις τους σε ευρύτερο φάσμα στόχων που αντικατοπτρίζει το σημαντικότερο εύρος των αναγκών ανάπτυξής τους.

- τουλάχιστον το 80 % των πόρων επικεντρώνονται στην ενεργειακή απόδοση και στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, στην έρευνα και καινοτομία και στη στήριξη ΜΜΕ σε πιο αναπτυγμένες περιφέρειες και περιφέρειες του στόχου μετάβασης, από τους οποίους το 20 % προορίζεται για την ενεργειακή απόδοση και τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Δεδομένων των συνεχιζόμενων αναγκών αναδιάρθρωσης στις εν λόγω περιφέρειες που εξέρχονται σταδιακά από το στόχο της σύγκλισης, το ελάχιστο ποσοστό μειώνεται σε 60 %.
 - τουλάχιστον το 50 % των πόρων επικεντρώνονται στην ενεργειακή απόδοση και στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, στην έρευνα και καινοτομία και στη στήριξη ΜΜΕ σε λιγότερο αναπτυγμένες Περιφέρειες, από τους οποίους το 6% προορίζεται για την ενεργειακή απόδοση και τις ανανεώσιμες πηγές.
 - αυξημένη εστίαση στην αειφόρο αστική ανάπτυξη μέσω της διάθεσης ενός ελάχιστου ποσοστού 5 % των πόρων του ΕΤΠΑ για την αειφόρο αστική ανάπτυξη, τη δημιουργία μιας πλατφόρμας αστικής ανάπτυξης για την προαγωγή της δημιουργίας ικανοτήτων και της ανταλλαγής εμπειριών, καθώς και για την έγκριση ενός καταλόγου πόλεων στις οποίες θα εφαρμοστούν ολοκληρωμένες ενέργειες για την αειφόρο αστική ανάπτυξη.
- **Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης – COM(2011) 611**, ειδικά για την Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία, ο οποίος προβλέπει, μεταξύ άλλων :
 - τους χρηματοδοτικούς πόρους που είναι διαθέσιμοι για κάθε πτυχή και τα κριτήρια διάθεσής τους στα κράτη μέλη.
 - τις διατάξεις για τη θεματική συγκέντρωση και τις επενδυτικές προτεραιότητες.
 - πρόβλεψη ότι η διακρατική συνεργασία μπορεί επίσης να υποστηρίξει την ανάπτυξη και την εφαρμογή μακροπεριφερειακών στρατηγικών και προγραμμάτων για τις θαλάσσιες λεκάνες (συμπεριλαμβανομένων εκείνων που αφορούν τα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ).
 - εξορθολογισμό των λεπτομερειών εφαρμογής για τα προγράμματα συνεργασίας (μείωση ρόλων και αρμοδιοτήτων εμπλεκόμενων αρχών).
 - Καθορισμός κοινών δεικτών για καλύτερη περιγραφή επιδόσεων και βελτίωση του συνολικού προσανατολισμού όσον αφορά τα αποτελέσματα.
 - μεγαλύτερη εναρμόνιση των κανόνων (επιλεξιμότητας, εθνικών, κτλ).
 - **Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο – COM(2011) 607**, ο οποίος προβλέπει, μεταξύ άλλων:
 - εστίαση του ΕΚΤ σε τέσσερις «θεματικούς στόχους» σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση: 1) προαγωγή της απασχόλησης και της κινητικότητας των εργαζομένων, 2) επένδυση στην εκπαίδευση, την απόκτηση δεξιοτήτων και τη διά βίου μάθηση, 3) προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας, 4) ενίσχυση της θεσμικής ικανότητας και αποτελεσματικής δημόσιας διοίκησης.

- η υποστήριξη της διοικητικής ικανότητας να περιοριστεί σε κράτη μέλη με λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες ή επιλέξιμα για το Ταμείο Συνοχής.
 - τουλάχιστον το 20% της συνεισφοράς του ΕΚΤ να αφιερωθεί στην «προαγωγή της κοινωνικής ένταξης και στην καταπολέμηση της φτώχειας».
 - τα Επιχειρησιακά Προγράμματα να επικεντρώσουν τη χρηματοδότηση σε περιορισμένο αριθμό «επενδυτικών προτεραιοτήτων».
 - αποσαφήνιση και ενίσχυση της συμβολής του ΕΚΤ για την εξάλειψη των ανισοτήτων μεταξύ γυναικών και ανδρών και την πρόληψη των διακρίσεων.
 - ενίσχυση της κοινωνικής καινοτομίας και της διακρατικής συνεργασίας στο πλαίσιο του ΕΚΤ.
 - ελάχιστα πρότυπα ποιότητας και την καθιέρωση ενός συνόλου υποχρεωτικών κοινών δεικτών.
 - το σχέδιο κανονισμού καλεί για την διάθεση κατάλληλου ποσού από τους πόρους του ΕΚΤ σε ενέργειες ανάπτυξης ικανοτήτων για τους κοινωνικούς εταίρους και τις μη κυβερνητικές οργανώσεις.
 - περιορισμένο αριθμό ειδικών κανόνων επιλεξιμότητας για τη διευκόλυνση της πρόσβασης στη χρηματοδότηση.
 - ειδικές διατάξεις για τα χρηματοδοτικά μέσα.
- **Ταμείο Συνοχής – COM(2011) 612**, ο οποίος προβλέπει, μεταξύ άλλων:
 - το πεδίο εφαρμογής στο οποίο καθορίζονται εν γένει οι κλάδοι παρέμβασης στο πλαίσιο του τομέα των μεταφορών και του περιβάλλοντος.
 - έναν κατάλογο δραστηριοτήτων που δεν είναι επιλέξιμες για ενίσχυση.
 - έναν κατάλογο επενδυτικών προτεραιοτήτων για το περιβάλλον, και συγκεκριμένα: την επένδυση στην προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή και την πρόληψη των κινδύνων, την επένδυση στους τομείς των υδάτων και των αποβλήτων, την επένδυση στο αστικό περιβάλλον, και την επένδυση στον τομέα της ενεργειακής απόδοσης και των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.
 - έναν κατάλογο επενδυτικών προτεραιοτήτων για τις μεταφορές, και συγκεκριμένα επενδύσεις στο διευρωπαϊκό δίκτυο μεταφορών, καθώς και σε συστήματα μεταφορών και αστικών συγκοινωνιών χαμηλής εκπομπής άνθρακα.
 - **Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης – COM(2011) 627**, ο οποίος προβλέπει, μεταξύ άλλων:
 - προώθηση της μεταφοράς γνώσεων και της καινοτομίας στη γεωργία, τη δασοκομία και τις αγροτικές περιοχές,
 - ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας όλων των τύπων γεωργίας και ενίσχυση της βιωσιμότητας των γεωργικών εκμεταλλεύσεων,

- προώθηση της οργάνωσης της αλυσίδας των τροφίμων και της διαχείρισης κινδύνων στη γεωργία,
 - αποκατάσταση, διατήρηση και ενίσχυση των οικοσυστημάτων που εξαρτώνται από την γεωργία και τη δασοκομία,
 - προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων και στήριξη της μετάβασης σε μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα και ανθεκτική στην κλιματική αλλαγή, στους τομείς της γεωργίας, των τροφίμων και της δασοκομίας,
 - προώθηση της κοινωνικής ένταξης, της μείωσης της φτώχειας και της οικονομικής ανάπτυξης των αγροτικών περιοχών.
- **Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας – COM(2011) 804**, ο οποίος προβλέπει μεταξύ άλλων:
 - Συμβολή στην Ευρώπη 2020 και ειδικότερα στις εμβληματικές πρωτοβουλίες: 1) μια Ευρώπη αποδοτική ως προς τους πόρους, 2) μια ένωση καινοτομίας και 3) την ατζέντα για νέες δεξιότητες και θέσεις εργασίας.
 - Ενισχυμένη κοινωνική διάσταση.
 - Περιβαλλοντική βιωσιμότητα και συγκεκριμένα:
 - απλοποίηση και αναθεώρηση υφιστάμενων μέτρων,
 - στήριξη στη μετάβαση στη Μέγιστη Βιώσιμη Απόδοση,
 - ανάπτυξη της υδατοκαλλιέργειας με υψηλό επίπεδο προστασίας του περιβάλλοντος θα δοθεί στήριξη στην υδατοκαλλιέργεια που έχει θετική επίδραση στα οικοσυστήματα,
 - Έμφαση στην καινοτόμο, βιώσιμη και ανταγωνιστική αλιεία και υδατοκαλλιέργεια.
 - Νέα ώθηση στην ανάπτυξη της Ολοκληρωμένης Θαλάσσιας Πολιτικής.
 - Απλοποίηση και μείωση του διοικητικού φόρτου.

Από τα παραπάνω φαίνεται η άμεση και θετική σχέση του υπό μελέτη ΠΕΠ αφού οι επενδυτικές του προτεραιότητες ταυτίζονται με τις προβλεπόμενες χρηματοδοτήσεις από το ΕΤΠΑ και το ΕΚΤ που αναφέρθηκαν ανωτέρω.

3.3 Ευρωπαϊκές πολιτικές στον τομέα του περιβάλλοντος

3.3.1 Ενωσιακό Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον έως το 2020 (Πρόταση)

Τα προγράμματα δράσης για το περιβάλλον (ΠΔΠ) κατευθύνουν τη χάραξη της περιβαλλοντικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) από τις αρχές της δεκαετίας του '70. **Το 6^ο ΠΔΠ έληξε τον Ιούλιο του 2012.** Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συνέταξε και προτείνει ένα διάδοχο πρόγραμμα, ανταποκρινόμενη σε αίτημα των ενδιαφερόμενων μερών, στα οποία συμπεριλαμβάνονται το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Πρόκειται για το **νέο ΠΔΠ «Ευημερία εντός των ορίων του πλανήτη μας»**, που παρέχει ένα γενικό πλαίσιο για την περιβαλλοντική πολιτική έως το 2020,

καθορίζοντας εννέα στόχους προτεραιότητας προς επίτευξη από την ΕΕ και τα κράτη μέλη της (COM (2012) 710 final – 2012/0337 (COD)).

Ενώ πολλά κράτη μέλη της ΕΕ, μεταξύ των οποίων και η χώρα μας, αγωνίζονται να αντιμετωπίσουν την οικονομική κρίση, η συνεπαγόμενη ανάγκη για διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις προσφέρει νέες ευκαιρίες για την ΕΕ να κινηθεί γρήγορα σε μια περισσότερο βιώσιμη πορεία. Το νέο ΠΔΠ δείχνει το δρόμο προς την αξιοποίηση αυτών των ευκαιριών, προκειμένου όλες οι χώρες να κινηθούν με ταχύτητα προς μια πράσινη οικονομία χωρίς αποκλεισμούς.

Το ΠΔΠ βασίζεται στην αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει», στην αρχή της προφύλαξης και την προληπτική δράση, καθώς και στην αρχή της επανόρθωσης της ρύπανσης στην πηγή. Όλα τα μέτρα, δράσεις και ειδικοί στόχοι που καθορίζονται στο πρόγραμμα υλοποιούνται σύμφωνα με τις αρχές της έξυπνης νομοθεσίας και με την επιφύλαξη διεξοδικής εκτίμησης επιπτώσεων, κατά περίπτωση.

Το ΠΔΠ στηρίζεται στις πρωτοβουλίες άσκησης πολιτικής στο πλαίσιο της στρατηγικής «Ευρώπη 2020», μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται η δέσμη μέτρων της ΕΕ για το κλίμα και την ενέργεια¹¹, ο χάρτης πορείας για τη μετάβαση σε μια οικονομία χαμηλών επιπέδων ανθρακούχων εκπομπών το 2050, η στρατηγική της ΕΕ για τη βιοποικιλότητα με ορίζοντα το 2020, ο χάρτης πορείας για μια αποδοτική, από πλευράς πόρων, Ευρώπη και η εμβληματική πρωτοβουλία «Ένωση καινοτομίας»¹².

Το 7^ο ΠΔΠ αποσκοπεί:

1. να διασφαλίσει την **ανθεκτικότητα του φυσικού κεφαλαίου** της Ευρώπης σε πιέσεις και αλλαγές·
2. να διασφαλίσει ότι η οικονομία της θα χαρακτηρίζεται από **υψηλή αποδοτικότητα χρήσης πόρων και χαμηλές εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα**·
3. να διασφαλίσει ότι η υγεία και η ευημερία των πολιτών της ΕΕ θα εξακολουθούν να επωφελούνται από υψηλά επίπεδα προστασίας του περιβάλλοντος.

Το ΠΔΠ παρέχει ένα γενικό πλαίσιο για την περιβαλλοντική πολιτική έως το 2020, με βάση ένα μακροπρόθεσμο όραμα για το 2050, καθορίζοντας **εννέα (9) στόχους προτεραιότητας** προς επίτευξη από την ΕΕ και τα κράτη μέλη της:

1. προστασία, διατήρηση και ενίσχυση του φυσικού κεφαλαίου της Ένωσης
2. μετατροπή της Ένωσης σε μια πράσινη και ανταγωνιστική οικονομία χαμηλών επιπέδων ανθρακούχων εκπομπών και αποδοτικής χρήσης των πόρων
3. προστασία των πολιτών της Ένωσης από περιβαλλοντικές πιέσεις και κινδύνους για την υγεία και την ευημερία

11 Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 443/2009, οδηγία 2009/28/ΕΚ, οδηγία 2009/29/ΕΚ, οδηγία 2009/30/ΕΚ, οδηγία 2009/31/ΕΚ, απόφαση αριθ. 406/2009/ΕΚ, δημοσίευση όλων στην ΕΕ L 140 της 5.6.2009.

12 COM(2010) 546, ΕΕ C 121 της 19.4.2011.

4. μεγιστοποίηση των οφελών της περιβαλλοντικής νομοθεσίας της Ένωσης
5. βελτίωση της βάσης αποδεικτικών στοιχείων για την περιβαλλοντική πολιτική
6. διασφάλιση των επενδύσεων στην περιβαλλοντική και την κλιματική πολιτική και διαμόρφωση σωστών τιμών
7. βελτίωση της ενσωμάτωσης της περιβαλλοντικής διάστασης και της συνοχής των πολιτικών
8. ενίσχυση της αειφορίας των πόλεων της Ένωσης
9. αύξηση της αποτελεσματικότητας της ΕΕ όσον αφορά την αντιμετώπιση των περιφερειακών και παγκόσμιων περιβαλλοντικών προκλήσεων.

Σε σχέση με το στόχο προτεραιότητας «**Προστασία, διατήρηση και ενίσχυση του φυσικού κεφαλαίου της ΕΕ**», το ΠΔΠ διαπιστώνει και προβλέπει τα ακόλουθα:

Η οικονομική ευμάρεια και η ευημερία της ΕΕ στηρίζονται στο φυσικό της κεφάλαιο, το οποίο περιλαμβάνει τα οικοσυστήματα που παρέχουν βασικά αγαθά και υπηρεσίες – από τα γόνιμα εδάφη και τα πολυλειτουργικά δάση μέχρι τις παραγωγικές χερσαίες και θαλάσσιες εκτάσεις, από τα γλυκά ύδατα και τον καθαρό αέρα μέχρι την επικοινωνία, τον έλεγχο των πλημμυρών, τη ρύθμιση του κλίματος και την προστασία από φυσικές καταστροφές.

Μεγάλος αριθμός νομοθετημάτων της ΕΕ αποσκοπεί στην προστασία, τη διατήρηση και την ενίσχυση του φυσικού κεφαλαίου, ωστόσο σημαντικός αριθμός προβλημάτων και κινδύνων παραμένει. Ενδεικτικά αναφέρονται:

- ⇒ Η απώλεια βιοποικιλότητας στην ΕΕ συνεχίζεται και τα περισσότερα οικοσυστήματα παρουσιάζουν σοβαρή υποβάθμιση.
- ⇒ Παρά τις σημαντικές προσπάθειες που έχουν καταβληθεί μέχρι σήμερα, η απαίτηση της οδηγίας-πλαisiού για τα ύδατα να επιτευχθεί «καλή οικολογική κατάσταση» το αργότερο το 2015 θα καλυφθεί πιθανότατα μόνο για το 53% περίπου των επιφανειακών υδάτινων μαζών της ΕΕ.
- ⇒ Υπάρχει ο κίνδυνος να μην επιτευχθεί η επιδιωκόμενη βάσει της οδηγίας-πλαisiού για τη θαλάσσια στρατηγική «καλή περιβαλλοντική κατάσταση» το αργότερο το 2020, μεταξύ άλλων λόγω της συνεχιζόμενης υπεραλίευσης και της παρουσίας θαλάσσιων απορριμμάτων στις θάλασσες της Ευρώπης.
- ⇒ Τα οικοσυστήματα εξακολουθούν να πλήττονται από υπέρμετρη εναπόθεση αζώτου και ρύπανση από όζον που συνδέονται με τις εκπομπές από τις μεταφορές, την εντατική γεωργία και την ηλεκτροπαραγωγή.
- ⇒ Πάνω από το 25% του εδάφους της ΕΕ πλήττεται από διάβρωση από το νερό, η οποία διακυβεύει τις λειτουργίες του εδάφους και επηρεάζει την ποιότητα των γλυκών υδάτων.
- ⇒ Η μόλυνση και η σφράγιση του εδάφους αποτελούν επίσης μόνιμα προβλήματα. Πάνω από μισό εκατομμύριο τοποθεσίες ανά την ΕΕ θεωρούνται μολυσμένες και, μέχρις ότου χαρακτηριστούν και αξιολογηθούν, συνεχίζουν να εκθέτουν το περιβάλλον και την υγεία σε δυνητικά σοβαρούς κινδύνους.

⇒ Μολονότι οι εισροές αζώτου και φωσφόρου στο περιβάλλον της ΕΕ μειώθηκαν σημαντικά κατά την τελευταία εικοσαετία, η υπέρμετρη ελευθέρωση θρεπτικών στοιχείων εξακολουθεί να επηρεάζει την ποιότητα του αέρα και των υδάτων και να έχει αρνητικές επιπτώσεις στα οικοσυστήματα, προκαλώντας σημαντικά προβλήματα στην ανθρώπινη υγεία.

Για την προστασία, τη διατήρηση και την ενίσχυση του φυσικού κεφαλαίου της ΕΕ το ΠΔΠ εξασφαλίζει τα εξής, το αργότερο το 2020:

- α) Ανάσχεση της απώλειας βιοποικιλότητας και της υποβάθμισης των οικοσυστημικών υπηρεσιών και διατήρηση και ενίσχυση των οικοσυστημάτων και των υπηρεσιών που αυτά παρέχουν.
- β) Σημαντική μείωση των επιπτώσεων των πιέσεων που ασκούνται στα γλυκά, τα μεταβατικά και τα παράκτια ύδατα ώστε να επιτευχθεί, να διατηρηθεί ή να ενισχυθεί η καλή κατάσταση, όπως ορίζεται στην οδηγία-πλαίσιο για τα ύδατα.
- γ) Μείωση των επιπτώσεων των πιέσεων που ασκούνται στα θαλάσσια ύδατα ώστε να επιτευχθεί ή να διατηρηθεί η καλή περιβαλλοντική κατάσταση, όπως απαιτείται βάσει της οδηγίας-πλαισίου για τη θαλάσσια στρατηγική.
- δ) Περαιτέρω μείωση των επιπτώσεων της ατμοσφαιρικής ρύπανσης στα οικοσυστήματα και στη βιοποικιλότητα.
- ε) Αειφόρο διαχείριση της γης στην ΕΕ, επαρκή προστασία του εδάφους και σημαντική πρόοδος όσον αφορά την αποκατάσταση μολυσμένων τοποθεσιών.
- στ) Διαχείριση του κύκλου των θρεπτικών στοιχείων (άζωτο και φωσφόρος) με πιο αειφόρο και αποδοτικό ως προς τους πόρους τρόπο.
- ζ) Προστασία των δασών και των υπηρεσιών που παρέχουν και βελτίωση της ανθεκτικότητάς τους στην κλιματική αλλαγή και στις πυρκαγιές.

Προς τούτο απαιτούνται ιδίως τα εξής:

- α) Πλήρης εφαρμογή της στρατηγικής της ΕΕ για τη βιοποικιλότητα.
- β) Πλήρης εφαρμογή του προσχεδίου για τη διαφύλαξη των υδατικών πόρων της Ευρώπης.
- γ) Αύξηση των προσπαθειών, μεταξύ άλλων, για να εξασφαλιστεί η επίτευξη υγιών ιχθυοαποθεμάτων το αργότερο το 2020, με πρώτο βήμα την αλίευση στα επίπεδα της μέγιστης βιώσιμης απόδοσης και κάτω, από το 2015, σε όλους τους τύπους αλιείας, και για να καθοριστεί ενωσιακός ποσοτικός στόχος μείωσης των απορριμμάτων στη θάλασσα.
- δ) Ένταση των προσπαθειών για να επιτευχθεί πλήρης συμμόρφωση με την ενωσιακή νομοθεσία για την ποιότητα του ατμοσφαιρικού αέρα και καθορισμός στρατηγικών στόχων και δράσεων για τη μετά το 2020 περίοδο.
- ε) Αύξηση των προσπαθειών για τον περιορισμό της διάβρωσης του εδάφους και την αύξηση της οργανικής ύλης του, για την αποκατάσταση μολυσμένων τοποθεσιών και για την ενίσχυση της ενσωμάτωσης των σχετικών με τις χρήσεις γης πτυχών σε συντονισμένες διαδικασίες λήψης αποφάσεων με τη συμμετοχή όλων των σχετικών επιπέδων διακυβέρνησης,

υποστηριζόμενη από την έγκριση στόχων για το έδαφος και για τη γη ως πόρο, καθώς και χωροταξικών στόχων.

- στ) Λήψη περαιτέρω μέτρων για τη μείωση των εκπομπών αζώτου και φωσφόρου, συμπεριλαμβανομένων όσων προέρχονται από αστικά και βιομηχανικά λύματα και από τη χρήση λιπασμάτων.
- ζ) Κατάσρωση και εφαρμογή νέας δασικής στρατηγικής της ΕΕ, η οποία θα καλύπτει τις πολλαπλές ανάγκες που ικανοποιούν τα δάση και τα πολλαπλά οφέλη τους και θα συμβάλλει σε μια πιο στρατηγική προσέγγιση της προστασίας και της ενίσχυσης των δασών.

Σε σχέση με το στόχο προτεραιότητας **«Μετατροπή της ΕΕ σε μια πράσινη και ανταγωνιστική οικονομία χαμηλών επιπέδων ανθρακούχων εκπομπών και αποδοτικής χρήσης των πόρων»**, το ΠΔΠ προβλέπει τα ακόλουθα:

Για τη μετατροπή της ΕΕ σε μια πράσινη και ανταγωνιστική οικονομία χαμηλών επιπέδων ανθρακούχων εκπομπών και αποδοτικής χρήσης των πόρων, το ΠΔΠ εξασφαλίζει τα εξής, το αργότερο το 2020:

- α) Επίτευξη των στόχων που έχει θέσει η ΕΕ για το 2020 όσον αφορά το κλίμα και την ενέργεια και καταβολή προσπαθειών προς την κατεύθυνση της μείωσης των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου έως το 2050 κατά 80-95% σε σύγκριση με το 1990, στο πλαίσιο της παγκόσμιας προσπάθειας για τη συγκράτηση της αύξησης της μέσης θερμοκρασίας του πλανήτη σε λιγότερο από 2 °C.
- β) Σημαντική μείωση των συνολικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων της βιομηχανίας της ΕΕ και αύξηση της αποδοτικότητας κατά τη χρήση των πόρων, σε όλους τους μεγάλους βιομηχανικούς κλάδους.
- γ) Μείωση των συνολικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων της παραγωγής και κατανάλωσης, ιδίως στους τομείς της διατροφής, της στέγασης και της κινητικότητας.
- δ) Ασφαλή διαχείριση των αποβλήτων ως πόρου, πτώση, σε απόλυτες τιμές, της κατά κεφαλή παραγωγής αποβλήτων, περιορισμό της ανάκτησης ενέργειας στα μη ανακυκλώσιμα υλικά και πραγματική εξάλειψη της υγειονομικής ταφής ανακυκλώσιμων και λιπασματοποιήσιμων υλικών.
- ε) Πρόληψη ή σημαντική μείωση της καταπόνησης των υδάτων στην ΕΕ.

Προς τούτο απαιτούνται ιδίως τα εξής:

- α) Πλήρης εφαρμογή της δέσμης μέτρων για το κλίμα και την ενέργεια και επίτευξη συμφωνίας σχετικά με το πλαίσιο άσκησης πολιτικής της ΕΕ στους τομείς του κλίματος και της ενέργειας για τη μετά το 2020 περίοδο.
- β) Γενίκευση της εφαρμογής των «βέλτιστων διαθέσιμων τεχνικών» και ένταξη των προσπαθειών για την προώθηση της υιοθέτησης αναδυόμενων καινοτόμων τεχνολογιών, διεργασιών και υπηρεσιών.
- γ) Ώθηση στις δημόσιες και ιδιωτικές προσπάθειες έρευνας και καινοτομίας που απαιτούνται για την ευρεία εκμετάλλευση καινοτόμων τεχνολογιών, συστημάτων και επιχειρηματικών

μοντέλων, τα οποία θα επιταχύνουν τη μετάβαση σε μια οικονομία χαμηλών ανθρακούχων εκπομπών και αποδοτικής χρήσης των πόρων και θα μειώσουν το κόστος της.

- δ) Διαμόρφωση συνεκτικότερου πλαισίου για την αειφόρο παραγωγή και κατανάλωση. Επανεξέταση της νομοθεσίας περί των προϊόντων με σκοπό τη βελτίωση των περιβαλλοντικών επιδόσεών τους και της αποδοτικότητάς τους από πλευράς χρήσης των πόρων, σε όλη τη διάρκεια του κύκλου ζωής τους. Καθορισμός στόχων μείωσης των συνολικών επιπτώσεων της κατανάλωσης.
- ε) Πλήρης εφαρμογή της νομοθεσίας της ΕΕ για τα απόβλητα. Αυτό θα περιλαμβάνει την εφαρμογή της ιεράρχησης των αποβλήτων και την αποτελεσματική χρήση αγορακεντρικών μέσων και μέτρων που να εξασφαλίζουν την πραγματική σταδιακή κατάργηση της υγειονομικής ταφής, τον περιορισμό της ανάκτησης ενέργειας στα μη ανακυκλώσιμα υλικά, τη χρήση των ανακυκλωμένων αποβλήτων ως μείζονος αξιόπιστης πηγής πρώτων υλών για την ΕΕ, την ασφαλή διαχείριση των επικίνδυνων αποβλήτων και τη μείωση της παραγωγής τους, την εξάλειψη της παράνομης διακίνησης αποβλήτων και την άρση των εμποδίων της εσωτερικής αγοράς στα οποία προσκρούουν οι αβλαβείς για το περιβάλλον δραστηριότητες ανακύκλωσης στην ΕΕ.
- στ) Βελτίωση της αποδοτικότητας κατά τη χρήση του νερού, με τον καθορισμό στόχων σε επίπεδο λεκάνης απορροής ποταμού και την αξιοποίηση μηχανισμών της αγοράς, όπως η τιμολόγηση του νερού.

Σε σχέση με το στόχο προτεραιότητας «**Προστασία των πολιτών της ΕΕ από περιβαλλοντικές πιέσεις και κινδύνους για την υγεία και την ευημερία**», το ΠΔΠ προβλέπει τα ακόλουθα:

Για την προστασία των πολιτών της ΕΕ από περιβαλλοντικές πιέσεις και κινδύνους για την υγεία και την ευημερία, το πρόγραμμα εξασφαλίζει τα εξής, το αργότερο το 2020:

- α) Σημαντική βελτίωση της ποιότητας του ατμοσφαιρικού αέρα στην ΕΕ.
- β) Σημαντική μείωση της ηχορύπανσης στην ΕΕ.
- γ) Οι πολίτες ολόκληρης της ΕΕ επωφελούνται από αυστηρά πρότυπα για ασφαλές πόσιμο νερό και ασφαλή ύδατα κολύμβησης.
- δ) Αποτελεσματική αντιμετώπιση των συνδυασμένων επιδράσεων των χημικών ουσιών και των ανησυχιών για την ασφάλεια που σχετίζονται με τους ενδοκρινικούς διαταράκτες και εκτίμηση και ελαχιστοποίηση των κινδύνων για το περιβάλλον και την υγεία που συνδέονται με τη χρήση επικίνδυνων ουσιών, συμπεριλαμβανομένων των χημικών ουσιών που περιέχονται σε προϊόντα.
- ε) Αποτελεσματική αντιμετώπιση των ανησυχιών για την ασφάλεια που σχετίζονται με τα ναουϊλικά, στο πλαίσιο συνεκτικής προσέγγισης των διαφόρων νομοθετικών πράξεων.
- στ) Καθοριστική πρόοδος όσον αφορά την προσαρμογή στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής.

Προς τούτο απαιτούνται ιδίως τα εξής:

- α) Εφαρμογή της επικαιροποιημένης πολιτικής της ΕΕ για την ποιότητα του ατμοσφαιρικού αέρα, σύμφωνα με τις πλέον πρόσφατες επιστημονικές γνώσεις, καθώς και μέτρων για την καταπολέμηση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης στην πηγή.
- β) Εφαρμογή της επικαιροποιημένης πολιτικής της ΕΕ για τον θόρυβο, με βάση τις πλέον πρόσφατες επιστημονικές γνώσεις, καθώς και μέτρων για τη μείωση του θορύβου στην πηγή.
- γ) Ώθηση στις προσπάθειες εφαρμογής της οδηγίας για το πόσιμο νερό, ιδίως για τους μικρούς προμηθευτές πόσιμου νερού, καθώς και της οδηγίας για τα ύδατα κολύμβησης.
- δ) Κατάσρωση ενωσιακής στρατηγικής για μη τοξικό περιβάλλον, η οποία υποστηρίζεται από εκτενή γνωσιακή βάση σχετικά με την έκθεση σε χημικές ουσίες και την τοξικότητά τους και ευνοεί την καινοτομία για αειφόρα υποκατάστατα.
- ε) Έγκριση και εφαρμογή ενωσιακής στρατηγικής για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, η οποία περιλαμβάνει την ενσωμάτωση των παραμέτρων της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή και της διαχείρισης φυσικών καταστροφών στις βασικές πρωτοβουλίες και τομείς άσκησης πολιτικής της ΕΕ.

Σε σχέση με το στόχο προτεραιότητας «Μεγιστοποίηση των οφελών της περιβαλλοντικής νομοθεσίας της ΕΕ», το ΠΔΠ προβλέπει τα ακόλουθα:

Τα οφέλη από τη διασφάλιση της εφαρμογής της περιβαλλοντικής νομοθεσίας της ΕΕ στην πράξη είναι τριπλά: διαμόρφωση όρων ισότιμου ανταγωνισμού για τους οικονομικούς παράγοντες που δραστηριοποιούνται στην ενιαία αγορά, ενθάρρυνση της καινοτομίας και προώθηση πλεονεκτημάτων του πρωτοπόρου (first mover) για τις ευρωπαϊκές εταιρείες σε πολλούς τομείς. Αντίθετα, το κόστος που συνεπάγεται η αδυναμία εφαρμογής της νομοθεσίας είναι υψηλό, υπολογιζόμενο χονδρικά σε περίπου 50 δισ. ευρώ ετησίως, συμπεριλαμβανομένων των δαπανών που σχετίζονται με υποθέσεις παράβασης.

Προκειμένου να μεγιστοποιηθούν τα οφέλη της περιβαλλοντικής νομοθεσίας της ΕΕ, το πρόγραμμα εξασφαλίζει τα εξής, το αργότερο το 2020:

- α) Πρόσβαση των πολιτών της ΕΕ σε σαφείς πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο εφαρμογής της περιβαλλοντικής νομοθεσίας της ΕΕ.
- β) Βελτίωση της εφαρμογής συγκεκριμένων νομοθετικών πράξεων για το περιβάλλον.
- γ) Ενίσχυση της τήρησης της περιβαλλοντικής νομοθεσίας της ΕΕ σε όλα τα επίπεδα διοίκησης και διασφάλιση όρων ισότιμου ανταγωνισμού στην εσωτερική αγορά.
- δ) Ενίσχυση της πίστης και της εμπιστοσύνης των πολιτών στο περιβαλλοντικό δίκαιο της ΕΕ.
- ε) Διευκόλυνση της τήρησης της αρχής της αποτελεσματικής νομικής προστασίας των πολιτών και των οργανώσεών τους.

Προς τούτο απαιτούνται ιδίως τα εξής:

- α) Καθιέρωση, σε εθνικό επίπεδο, συστημάτων ενεργού διάδοσης πληροφοριών σχετικά με τον τρόπο εφαρμογής της περιβαλλοντικής νομοθεσίας της ΕΕ, σε συνδυασμό με επισκόπηση, σε ενωσιακό επίπεδο, των επιδόσεων των επιμέρους κρατών μελών.

- β) Σύναψη συμφωνιών εταιρικής σχέσης για την εφαρμογή μεταξύ κρατών μελών και της Επιτροπής.
- γ) Επέκταση των δεσμευτικών κριτηρίων για αποτελεσματικές επιθεωρήσεις και επιτήρηση από μέρους των κρατών μελών στο ευρύτερο περιβαλλοντικό δίκαιο της ΕΕ και ανάπτυξη συμπληρωματικής δυναμικότητας ενωσιακής κλίμακας για την αντιμετώπιση των περιπτώσεων στις οποίες συντρέχουν βάσιμοι λόγοι ανησυχίας, συνοδευόμενη από την υποστήριξη δικτύων επαγγελματιών.
- δ) Σύσταση συνεπών και αποτελεσματικών μηχανισμών σε εθνικό επίπεδο για τον χειρισμό των καταγγελιών που αφορούν την εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας της ΕΕ.
- ε) Εξασφάλιση της αντιστοιχίας των εθνικών διατάξεων περί πρόσβασης στη Δικαιοσύνη με τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και προώθηση της εξώδικης επίλυσης διαφορών ως μέσου εξεύρεσης συμβιβαστικών λύσεων για τις διαφορές στον τομέα του περιβάλλοντος.

Σε σχέση με το στόχο προτεραιότητας «Βελτίωση της βάσης αποδεικτικών στοιχείων για την περιβαλλοντική πολιτική», το ΠΔΠ προβλέπει τα ακόλουθα:

Τα αποδεικτικά στοιχεία για την περιβαλλοντική πολιτική της ΕΕ βασίζονται στην παρακολούθηση του περιβάλλοντος και σε δεδομένα, δείκτες και εκτιμήσεις που συνδέονται με την εφαρμογή της νομοθεσίας της ΕΕ, καθώς και σε επίσημη επιστημονική έρευνα και πρωτοβουλίες συμμετοχής των πολιτών στο επιστημονικό έργο.

Προκειμένου να βελτιωθεί η βάση αποδεικτικών στοιχείων για την περιβαλλοντική πολιτική, το πρόγραμμα εξασφαλίζει τα εξής, το αργότερο το 2020:

- α) Οι πολιτικοί ιθύνοντες και οι επιχειρήσεις διαθέτουν καλύτερη βάση για τη χάραξη και την εφαρμογή πολιτικών για το περιβάλλον και το κλίμα, συμπεριλαμβανομένης της μέτρησης του κόστους και των οφελών.
- β) Μεγάλη βελτίωση της εκ μέρους μας κατανόησης των αναδυόμενων περιβαλλοντικών και κλιματικών κινδύνων και της ικανότητάς μας να τους εκτιμούμε και να τους διαχειριζόμαστε.
- γ) Ενίσχυση της διεπαφής πολιτικής-επιστήμης στον τομέα του περιβάλλοντος.

Προς τούτο απαιτούνται ιδίως τα εξής:

- α) Συντονισμός και επικέντρωση των ερευνητικών προσπαθειών της ΕΕ και των κρατών μελών στην αντιμετώπιση βασικών κενών των γνώσεων σχετικά με το περιβάλλον, συμπεριλαμβανομένων των κινδύνων από τα σημεία ανατροπής της περιβαλλοντικής ισορροπίας.
- β) Υιοθέτηση συστηματικής προσέγγισης της διαχείρισης κινδύνων.
- γ) Απλούστευση, εξορθολογισμός και εκσυγχρονισμός της συλλογής, διαχείρισης και ανταλλαγής δεδομένων και πληροφοριών σχετικά με το περιβάλλον και την κλιματική αλλαγή.

Σε σχέση με το στόχο προτεραιότητας «**Διασφάλιση των επενδύσεων στην περιβαλλοντική και την κλιματική πολιτική και διαμόρφωση σωστών τιμών**», το ΠΔΠ προβλέπει τα ακόλουθα:

Οι προσπάθειες που απαιτούνται για την επίτευξη των στόχων του ΠΔΠ πρέπει να συνοδεύονται από επαρκείς επενδύσεις από δημόσιες και ιδιωτικές πηγές. Ταυτόχρονα, ενώ πολλές χώρες προσπαθούν να αντεπεξέλθουν στην οικονομική και χρηματοπιστωτική κρίση, η ανάγκη για οικονομικές μεταρρυθμίσεις και η μείωση του δημοσίου χρέους προσφέρουν νέες ευκαιρίες για την ταχεία μετάβαση σε μια οικονομία με **αποδοτικότερη χρήση των πόρων και χαμηλά επίπεδα εκπομπών άνθρακα**.

Για τη διασφάλιση των επενδύσεων στην περιβαλλοντική και την κλιματική πολιτική και τη διαμόρφωση σωστών τιμών, το πρόγραμμα εξασφαλίζει τα εξής, το αργότερο το 2020:

- α) Επίτευξη των στόχων της πολιτικής για το περιβάλλον και το κλίμα με οικονομικά αποδοτικό τρόπο και υποστήριξη των στόχων αυτών με επαρκή χρηματοδότηση.
- β) Αύξηση της ιδιωτικής χρηματοδότησης των δαπανών για το περιβάλλον και το κλίμα.

Προς τούτο απαιτούνται ιδίως τα εξής:

- α) Σταδιακή κατάργηση των επιδοτήσεων που βλάπτουν το περιβάλλον, αύξηση της χρήσης αγορακεντρικών μέσων, στα οποία συγκαταλέγονται η φορολογία, η τιμολόγηση και η επιβολή τελών, και επέκταση των αγορών για περιβαλλοντικά αγαθά και υπηρεσίες, λαμβανομένων δεόντως υπόψη των ενδεχόμενων δυσμενών κοινωνικών επιπτώσεων.
- β) Διευκόλυνση της πρόσβασης σε καινοτόμα χρηματοδοτικά μέσα και χρηματοδότηση για την οικοκαινοτομία.
- γ) Επαρκής έκφραση περιβαλλοντικών και κλιματικών προτεραιοτήτων στις πολιτικές για τη στήριξη της οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής.
- δ) Ειδικές προσπάθειες για να εξασφαλιστεί η πλήρης και αποδοτική χρησιμοποίηση της διαθέσιμης ενωσιακής χρηματοδότησης για περιβαλλοντική δράση, μεταξύ άλλων με την ουσιαστική βελτίωση της έγκαιρης απορρόφησής της βάσει του πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου της Ένωσης για την περίοδο 2014-2020 και τη διασφάλιση της διάθεσης του 20% του προϋπολογισμού για τον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής και την προσαρμογή στις επιπτώσεις της, μέσω της ενσωμάτωσης της δράσης για το κλίμα. Η διάθεση του ποσοστού αυτού πρέπει να συνδέεται με σαφή μέτρα σύγκρισης, με τον καθορισμό στόχων και με την παρακολούθηση και την υποβολή εκθέσεων.
- ε) Ανάπτυξη και εφαρμογή συστήματος αναφοράς και εντοπισμού των περιβαλλοντικών δαπανών που προβλέπονται στον προϋπολογισμό της ΕΕ, κυρίως όσων σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή και τη βιοποικιλότητα, το αργότερο το 2014.
- στ) Ένταξη περιβαλλοντικών και κλιματικών παραμέτρων στη διαδικασία του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου, εφόσον αυτό έχει σημασία για τις προοπτικές αειφόρου οικονομικής μεγέθυνσης μεμονωμένων κρατών μελών και ενδείκνυται για τη διατύπωση ειδικών κατά χώρα συστάσεων.
- ζ) Εκπόνηση και εφαρμογή εναλλακτικών δεικτών πέραν του ΑΕΠ και συμπληρωματικών προς αυτό, για την παρακολούθηση του βαθμού αειφορίας της προόδου μας, και συνέχιση των

εργασιών που έχουν ως αντικείμενο την ενοποίηση των οικονομικών, περιβαλλοντικών και κοινωνικών δεικτών, συμπεριλαμβανομένης της λογιστικής απεικόνισης του φυσικού κεφαλαίου.

Σε σχέση με το στόχο προτεραιότητας «**Βελτίωση της ενσωμάτωσης της περιβαλλοντικής διάστασης και της συνοχής των πολιτικών**», το ΠΔΠ προβλέπει τα ακόλουθα:

Για τη βελτίωση της ενσωμάτωσης της περιβαλλοντικής διάστασης και της συνοχής των πολιτικών, το πρόγραμμα εξασφαλίζει τα εξής, το αργότερο το 2020:

- α) Χάραξη και εφαρμογή των τομεακών πολιτικών σε επίπεδο ΕΕ και κρατών μελών κατά τρόπο που να εξυπηρετεί τους σχετικούς με αυτές περιβαλλοντικούς και κλιματικούς σκοπούς και στόχους.

Προς τούτο απαιτούνται ιδίως τα εξής:

- α) Ενσωμάτωση όρων και κινήτρων που σχετίζονται με το περιβάλλον και το κλίμα στις πρωτοβουλίες άσκησης πολιτικής, συμπεριλαμβανομένης της επανεξέτασης και μεταρρύθμισης υφιστάμενων πολιτικών, καθώς και στις νέες πρωτοβουλίες, σε επίπεδο ΕΕ και κρατών μελών.
- β) Διενέργεια συστηματικών εκ των προτέρων εκτιμήσεων των περιβαλλοντικών, κοινωνικών και οικονομικών επιπτώσεων των πρωτοβουλιών άσκησης πολιτικής, σε επίπεδο ΕΕ και κρατών μελών, για τη διασφάλιση της συνοχής και της αποτελεσματικότητάς τους.

Σε σχέση με το στόχο προτεραιότητας «**Ενίσχυση της αειφορίας των πόλεων της ΕΕ**», το ΠΔΠ διαπιστώνει και προβλέπει τα ακόλουθα:

Η ΕΕ είναι πυκνοκατοικημένη και, έως το 2020, το 80% του πληθυσμού της είναι πιθανόν να ζει σε αστικές και περιαστικές περιοχές. Οι περισσότερες πόλεις αντιμετωπίζουν ένα κοινό βασικό σύνολο περιβαλλοντικών προβλημάτων, μεταξύ των οποίων κακή ποιότητα του ατμοσφαιρικού αέρα, υψηλή στάθμη θορύβου, εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου, λειψυδρία, πλημμύρες και καταιγίδες, μολυσμένες τοποθεσίες, εγκαταλελειμμένες βιομηχανικές εγκαταστάσεις και απόβλητα.

Οι ολοκληρωμένες προσεγγίσεις πολεοδομικού σχεδιασμού, στις οποίες λαμβάνονται πλήρως υπόψη οι μακροπρόθεσμες περιβαλλοντικές πτυχές, παράλληλα με τις οικονομικές και κοινωνικές προκλήσεις, είναι θεμελιώδους σημασίας προκειμένου να εξασφαλιστεί ότι οι αστικές κοινότητες αποτελούν αειφόρους, αποδοτικούς και υγιεινούς τόπους διαβίωσης και εργασίας.

Για την ενίσχυση της αειφορίας των πόλεων της ΕΕ, το πρόγραμμα εξασφαλίζει τα εξής, το αργότερο το 2020:

- α) Εφαρμογή πολιτικών αειφόρου πολεοδομικού προγραμματισμού και σχεδιασμού στην πλειονότητα των πόλεων της ΕΕ.

Προς τούτο απαιτούνται ιδίως τα εξής:

- α) Καθορισμός και έγκριση ενός συνόλου κριτηρίων για την αξιολόγηση των περιβαλλοντικών επιδόσεων των πόλεων, λαμβανομένων υπόψη των οικονομικών και κοινωνικών επιπτώσεων.

- β) Μέρμυνα ώςτε οι πόλεις να ενημερώνονται ςχετικά με τη χρηματοδότηση για μέτρα βελτίωσης της αστικής αειφορίας και να έχουν πρόσβαση στη χρηματοδότηση αυτή.

Σε ςχέση με το ςτόχο προτεραιότητας «Αύξηση της αποτελεσματικότητας της ΕΕ όσον αφορά την αντιμετώπιση των περιφερειακών και παγκόςμιων περιβαλλοντικών και κλιματικών προκλήσεων», το ΠΔΠ προβλέπει τα ακόλουθα:

Προκειμένου να αυξηθεί η αποτελεσματικότητα της ΕΕ όσον αφορά την αντιμετώπιση των περιφερειακών και παγκόςμιων περιβαλλοντικών και κλιματικών προκλήσεων, το πρόγραμμα εξασφαλίζει τα εξής, το αργότερο το 2020:

- α) Πλήρη ενσωμάτωση των αποτελεσμάτων της συνόδου κορυφής Ρίο+20 στις εξωτερικές πολιτικές της ΕΕ και αποτελεσματική ςμβολή της ΕΕ στις παγκόςμιες προσπάθειες για την τήρηση των ανειλημμένων δεςμεύσεων, ςυμπεριλαμβανομένων όςων απορρέουν από τις ςυμβάσεις του Ρίο.
- β) Αποτελεσματική ςτήριξη από την ΕΕ των εθνικών, περιφερειακών και διεθνών προσπάθειών για την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών και των κλιματικών προκλήσεων και για την εξασφάλιση αειφόρου ανάπτυξης.
- γ) Μείωση των επιπτώσεων της κατανάλωσης στην ΕΕ στο περιβάλλον πέραν των ςυόρων της.

Προς τούτο απαιτούνται ιδίως τα εξής:

- α) Καταβολή προσπάθειών για την έγκριση ςτόχων αειφόρου ανάπτυξης οι οποίοι: α) να καλύπτουν τους τομείς προτεραιότητας της χωρίς αποκλειςμούς πράσινης οικονομίας και ευρύτερες επιδιώξεις που ςυνδέονται με την αειφόρο ανάπτυξη, όπως η ενέργεια, το νερό, η επιςιτιστική αςφάλεια, οι ωκεανοί και η αειφόρος κατανάλωση και παραγωγή, καθώς και οριζόντια ζητήματα, όπως η ιςότητα, η κοινωνική ένταξη, η αξιοπρεπής εργασία, η έννομη τάξη και η χρηςτή διακυβέρνηση· β) να έχουν καθολική εφαρμογή, καλύπτοντας και τα τρία πεδία αειφόρου ανάπτυξης· γ) να αξιολογούνται και να ςυνοδεύονται από ποςοτικούς ςτόχους και δείκτες και δ) να είναι ςυνεκτικοί και ενσωματωμένοι στο πλαίσιο ανάπτυξης για τη μετά το 2015 περίοδο και να υποςτηρίζουν τα μέτρα για το κλίμα.
- β) Καταβολή προσπάθειών προς την κατεύθυνση μιας αποτελεσματικότερης δομής των Ηνωμένων Εθνών για την αειφόρο ανάπτυξη, με την ενίςχυση του UNEP ςύμφωνα με τα αποτελέςματα της συνόδου κορυφής Ρίο+20, ενώ παράλληλα ςυνεχίζεται η επιδίωξη της αναβάθμισης του καθεςτώτος UNEP σε υπηρεσία του ΟΗΕ, και ςτήριξη των υπό εξέλιξη προσπάθειών για την ενίςχυση των ςυνεργιών μεταξύ των πολυμερών περιβαλλοντικών ςυμφωνιών.
- γ) Ενίςχυση του αντίκτυπου των διαφόρων πηγών χρηματοδότησης, στις οποίες ςυμπεριλαμβάνονται η φορολογία, η κινητοποίηση εγχώριων πόρων, οι ιδιωτικές επενδύσεις και οι νέες και καινοτόμες πηγές, και δημιουργία δυνατοτήτων χρηςμοποίησης της αναπτυξιακής βοήθειας για τη μόχλευση των εν λόγω άλλων πηγών χρηματοδότησης στο πλαίσιο της ςτρατηγικής για τη χρηματοδότηση της αειφόρου ανάπτυξης που καθορίςτηκε στο Ρίο, καθώς και στις πολιτικές της ΕΕ, ςυμπεριλαμβανομένων των διεθνών δεςμεύσεων για τη χρηματοδότηση των μέτρων που αφορούν το κλίμα και τη βιοποικιλότητα.

- δ) Συνεργασία με τις χώρες-εταίρους με στρατηγικότερο τρόπο. Αυτό θα πρέπει να περιλαμβάνει την επικέντρωση της συνεργασίας: 1) με τους στρατηγικούς εταίρους, στην προώθηση των βέλτιστων πρακτικών στην εσωτερική περιβαλλοντική πολιτική και νομοθεσία και στη σύγκλιση θέσεων κατά τις πολυμερείς περιβαλλοντικές διαπραγματεύσεις· 2) με τις χώρες που καλύπτονται από την Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας, στη σταδιακή εναρμόνιση με τη βασική περιβαλλοντική και κλιματική πολιτική και νομοθεσία της ΕΕ και στην ενίσχυση της συνεργασίας για την αντιμετώπιση των περιφερειακών περιβαλλοντικών και κλιματικών προκλήσεων· 3) με τις αναπτυσσόμενες χώρες, στη στήριξη των προσπαθειών τους για την προστασία του περιβάλλοντος, την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και τη μείωση των φυσικών καταστροφών, καθώς και την τήρηση των διεθνών περιβαλλοντικών δεσμεύσεων, ως συμβολή στον περιορισμό της φτώχειας και στην αειφόρο ανάπτυξη.
- ε) Συμμετοχή στις πολυμερείς περιβαλλοντικές διαδικασίες, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται η UNFCCC, η σύμβαση για τη βιολογική ποικιλότητα και οι συμβάσεις για τις χημικές ουσίες, καθώς και σε άλλα συναφή φόρουμ, όπως ο Διεθνής Οργανισμός Πολιτικής Αεροπορίας και ο Διεθνής Ναυτιλιακός Οργανισμός, με πιο συνεπή, προορατικό και αποτελεσματικό τρόπο, με σκοπό να εξασφαλιστεί η τήρηση των δεσμεύσεων για το 2020 σε ενωσιακό και παγκόσμιο επίπεδο και να επιτευχθεί συμφωνία για την ανάληψη διεθνούς δράσης μετά το 2020.
- στ) Κύρωση όλων των βασικών πολυμερών περιβαλλοντικών συμφωνιών πολύ πριν από το 2020.
- ζ) Εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, σε παγκόσμιο πλαίσιο, της κατανάλωσης τροφίμων και άλλων βασικών αγαθών στην ΕΕ και των πιθανών μέτρων αντιμετώπισής τους.

3.3.2 Μια Ευρώπη που χρησιμοποιεί αποτελεσματικά τους πόρους της - Εμβληματική πρωτοβουλία της στρατηγικής "Ευρώπη 2020"

Η εμβληματική πρωτοβουλία για μια Ευρώπη που χρησιμοποιεί αποτελεσματικά τους πόρους της (COM (2011) 21), εντάσσεται στο πλαίσιο της στρατηγικής "Ευρώπη 2020" και προάγει τη μετάβαση προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα με αποτελεσματική χρήση των διαθέσιμων πόρων και στόχο την αειφόρο ανάπτυξη. Αυτή η εμβληματική πρωτοβουλία θα βοηθήσει:

- να αυξηθούν οι οικονομικές επιδόσεις μειώνοντας παράλληλα τη χρήση των πόρων,
- να εντοπισθούν και να δημιουργηθούν νέες ευκαιρίες οικονομικής ανάπτυξης και προώθησης της καινοτομίας και να δοθεί ώθηση στην ανταγωνιστικότητα της ΕΕ,
- να επιτευχθεί η ασφάλεια του εφοδιασμού με βασικούς πόρους,
- να καταπολεμηθεί η κλιματική αλλαγή και να περιορισθούν οι περιβαλλοντικές συνέπειες της χρήσης των πόρων.

Ένας από τους κύριους στόχους αυτής της εμβληματικής πρωτοβουλίας είναι να αυξηθεί η ασφάλεια που χρειάζεται για τις επενδύσεις και την καινοτομία προωθώντας τη συναίνεση με ένα μακρόπνοο όραμα και εξασφαλίζοντας τον ισόρροπο συνυπολογισμό της διάστασης της αποτελεσματικής χρήσης των πόρων σε όλες τις σχετικές πολιτικές. Παρέχει ένα μακροπρόθεσμο πλαίσιο για την ανάληψη δράσης σε ένα ευρύ φάσμα πολιτικών τομέων, υποστηρίζοντας τα θεματολόγια των πολιτικών για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, την ενέργεια, τις μεταφορές, τη βιομηχανία, τις πρώτες ύλες, τη γεωργία, την αλιεία, τη βιοποικιλότητα και την περιφερειακή ανάπτυξη.

Τα πρώτα δομικά στοιχεία του πλαισίου θα έχουν τη **μορφή σειράς συντονισμένων χαρτών πορείας** οι οποίοι θα αποσκοπούν:

- ⇒ στην ανάλυση των μέτρων που πρέπει να λάβει η ΕΕ για να δημιουργήσει μια **οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα** έως το 2050, περιορίζοντας τις εκπομπές άνθρακα κατά 80-95%, ως μέρος των συνολικών προσπαθειών για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής, βελτιώνοντας παράλληλα την ενεργειακή ασφάλεια και προωθώντας τη διατηρήσιμη ανάπτυξη και την απασχόληση.
- ⇒ στην ανάλυση των τρόπων με τους οποίους η ΕΕ μπορεί να δημιουργήσει έως το 2050 ένα **ενεργειακό σύστημα** που θα χαρακτηρίζεται από χαμηλές εκπομπές άνθρακα, αποτελεσματική χρήση των πόρων, ασφάλεια και ανταγωνιστικότητα. Κατά τον τρόπο αυτόν, μπορεί να παράσχει στους επενδυτές, τους ερευνητές, τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής και τις ρυθμιστικές αρχές τη βεβαιότητα που χρειάζονται.
- ⇒ στην παρουσίαση ιδεών για την επίτευξη έως το 2050 ενός **ασφαλούς και ανταγωνιστικού συστήματος μεταφορών** με χαμηλές εκπομπές άνθρακα και με αποτελεσματική χρήση των πόρων - ενός συστήματος το οποίο θα αίρει όλους τους φραγμούς που υπάρχουν για την εσωτερική αγορά μεταφορών, θα προωθεί τις καθαρές τεχνολογίες και θα εκσυγχρονίζει τα δίκτυα μεταφορών.
- ⇒ στον καθορισμό μεσοπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων στόχων, καθώς και μέσων για την επίτευξή τους, αποσκοπώντας κυρίως στην **αποσύνδεση της οικονομικής ανάπτυξης από τη χρήση των πόρων** και από τον περιβαλλοντικό της αντίκτυπο.

Τα μεσοπρόθεσμα μέτρα πρέπει να συνάδουν με αυτό το μακροπρόθεσμο πλαίσιο. Έχουν ήδη προσδιοριστεί ορισμένα τέτοια μέτρα. Πρόκειται, μεταξύ άλλων, για τα ακόλουθα:

- ⇒ ένα σχέδιο για την **αποτελεσματική χρήση της ενέργειας με χρονικό ορίζοντα το 2020**, το οποίο θα προσδιορίζει μέτρα για την εξοικονόμηση ενέργειας κατά 20% σε όλους τους τομείς ως προπομπός νομοθεσίας για την εξασφάλιση της αποτελεσματικής χρήσης και της εξοικονόμησης ενέργειας.
- ⇒ προτάσεις για τη **μεταρρύθμιση της κοινής γεωργικής πολιτικής, της κοινής αλιευτικής πολιτικής, της πολιτικής συνοχής, των ενεργειακών υποδομών και των διευρωπαϊκών δικτύων μεταφορών** στο πλαίσιο του επόμενου προϋπολογισμού της ΕΕ, ώστε να ευθυγραμμιστούν αυτοί οι τομείς με τις απαιτήσεις μιας οικονομίας που χαρακτηρίζεται από αποτελεσματική χρήση των πόρων και χαμηλές εκπομπές άνθρακα.
- ⇒ μια νέα **στρατηγική της ΕΕ για τη βιοποικιλότητα** με ορίζοντα το 2020 με σκοπό να τεθεί τέλος στις περαιτέρω απώλειες και να αποκατασταθούν η βιοποικιλότητα και οι υπηρεσίες οικοσυστημάτων λαμβάνοντας υπόψη τις πιέσεις που υφίστανται τα οικοσυστήματα.
- ⇒ μέτρα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων που προκύπτουν στις **αγορές βασικών προϊόντων και πρώτων υλών**¹³. τα μέτρα αυτά θα προβλέπουν, μεταξύ άλλων, την περιοδική

αξιολόγηση της κατάστασης όσον αφορά τις πρώτες ύλες ζωτικής σημασίας και τη χάραξη μιας εμπορικής πολιτικής για την εξασφάλιση της σταθερότητας των προμηθειών πρώτων υλών από τις παγκόσμιες αγορές. Τα μέτρα αυτά θα συμβάλουν ώστε να εξασφαλισθεί συνέπεια μεταξύ της πολιτικής για τις πρώτες ύλες και της εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένων της προώθησης της καλής διακυβέρνησης, της διαφάνειας των δραστηριοτήτων και της δημιουργίας προστιθέμενης αξίας σε τοπικό επίπεδο στις αναπτυσσόμενες χώρες. Θα προωθούν την εξόρυξη, την ανακύκλωση, την έρευνα, την καινοτομία και την αντικατάσταση εντός της ΕΕ.

- ⇒ μια **στρατηγική** για τη μετατροπή της ΕΕ σε «**κυκλική οικονομία**», στη βάση μιας κοινωνίας που ανακυκλώνει με σκοπό τη μείωση της παραγωγής αποβλήτων και τη χρήση των αποβλήτων ως πόρου.
- ⇒ την έγκαιρη **ανάληψη δράσης για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή**, με σκοπό την ελαχιστοποίηση των απειλών για τα οικοσυστήματα και την ανθρώπινη υγεία, την υποστήριξη της οικονομικής ανάπτυξης και τη βοήθεια για την προσαρμογή των υποδομών μας ώστε να αντιμετωπίσουν την αναπόφευκτη κλιματική αλλαγή.
- ⇒ μια **πολιτική για τα ύδατα** η οποία δίνει προτεραιότητα στα μέτρα εξοικονόμησης νερού και στην αύξηση της αποτελεσματικότητας στη χρήση των υδάτινων πόρων, προκειμένου να εξασφαλισθεί επάρκεια ύδατος με ικανοποιητική ποιότητα, θα χρησιμοποιείται κατά τρόπο αειφόρο και με την ελάχιστη δυνατή κατανάλωση πόρων και θα επιστρέφει τελικά στο περιβάλλον σε ένα αποδεκτό επίπεδο ποιότητας.

Η έμφαση στην αποτελεσματική χρήση των πόρων στο πλαίσιο της χάραξης των πολιτικών αποτελεί αναγκαιότητα αλλά και ευκαιρία για την ΕΕ. Η εν λόγω εμβληματική πρωτοβουλία δημιουργεί ένα πλαίσιο που θα συμβάλει ώστε μακροπρόθεσμες στρατηγικές σε τομείς όπως η ενέργεια, η κλιματική αλλαγή, η έρευνα και καινοτομία, η βιομηχανία, οι μεταφορές, η γεωργία, η αλιεία και η περιβαλλοντική πολιτική, να παράγουν συγκεκριμένα αποτελέσματα όσον αφορά την αποτελεσματική χρήση της ενέργειας.

Ακολούθως, παρουσιάζονται μερικές από τα μέτρα/προτάσεις της Επιτροπής σχετικά με τη χάραξη στρατηγικών για τη βελτίωση της αποτελεσματικής χρήσης των πόρων στους διάφορους τομείς πολιτικής:

- ⇒ Ενεργειακός χάρτης πορείας για το 2050 (COM (2011) 0885)
- ⇒ Ενέργεια 2020. Μια στρατηγική για ανταγωνιστική, αειφόρο και ασφαλή ενέργεια (COM (2010) 639)
- ⇒ Χάρτης πορείας για τη μετάβαση σε μια ανταγωνιστική οικονομία χαμηλών επιπέδων εκπομπών άνθρακα το 2050 (COM (2011) 112)
- ⇒ Σχέδιο για την ενεργειακή απόδοση, 2011 (COM (2011) 109)
- ⇒ Οδηγία 2012/27/ΕΕ για την ενεργειακή απόδοση, την τροποποίηση των οδηγιών 2009/125/ΕΚ και 2010/30/ΕΕ και την κατάργηση των οδηγιών 2004/8/ΕΚ και 2006/32/ΕΚ
- ⇒ Πρόταση Οδηγίας για τη τροποποίηση της οδηγίας 2003/96/ΕΚ σχετικά με την αναδιάρθρωση του κοινοτικού πλαισίου φορολογίας των ενεργειακών προϊόντων και της ηλεκτρικής ενέργειας (COM (2011) 0169)

- ⇒ Προτεραιότητες για την ενεργειακή υποδομή για το 2020 και μετέπειτα - Προσχέδιο για ενοποιημένο ευρωπαϊκό ενεργειακό δίκτυο (COM (2010) 0677)
- ⇒ Πρόταση Κανονισμού σχετικά με τις κατευθυντήριες γραμμές για τις διευρωπαϊκές ενεργειακές υποδομές και την κατάργηση της απόφασης αριθ. 1364/2006/ΕΚ (COM (2011) 0658)
- ⇒ Σχετικά με την ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού και τη διεθνή συνεργασία - «Η ενεργειακή πολιτική της ΕΕ: η συνεργασία με τους πέραν των συνόρων μας εταίρους» (COM (2011) 0539)
- ⇒ Έξυπνα ηλεκτρικά δίκτυα: από την καινοτομία στην αξιοποίηση (COM (2011) 202)
- ⇒ Χάρτης πορείας για μια αποδοτική, από πλευράς πόρων, Ευρώπη (COM (2011) 571)
- ⇒ Αναθεώρηση της νομοθεσίας για την παρακολούθηση και την υποβολή εκθέσεων σχετικά με τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου (Draft regulation on the monitoring and reporting of greenhouse gas emissions under the EU ETS, Draft regulation on verification and accreditation of EU ETS emission and tonne-kilometre reports)
- ⇒ Λευκή Βίβλος. Χάρτης πορείας για έναν Ενιαίο Ευρωπαϊκό Χώρο Μεταφορών – Για ένα ανταγωνιστικό και ενεργειακά αποδοτικό σύστημα μεταφορών (COM (2011) 144)
- ⇒ Πρόταση Κανονισμού σχετικά με τις κατευθυντήριες γραμμές της Ένωσης για την ανάπτυξη του διευρωπαϊκού δικτύου μεταφορών (COM (2011) 0650)
- ⇒ Έρευνα και καινοτομία για τη μελλοντική κινητικότητα στην Ευρώπη Χάραξη ευρωπαϊκής στρατηγικής για την τεχνολογία των μεταφορών (COM (2012) 0501)
- ⇒ Η ασφάλεια ζωής μας, το φυσικό μας κεφάλαιο: στρατηγική της ΕΕ για τη βιοποικιλότητα με ορίζοντα το 2020 (COM(2011) 244)
- ⇒ Η ΚΓΠ με χρονικό ορίζοντα το 2020: η αντιμετώπιση των μελλοντικών προκλήσεων όσον αφορά τη διατροφή, τους φυσικούς πόρους και το έδαφος (COM (2010) 0672)
- ⇒ Μεταρρύθμιση της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής – Προτάσεις Κανονισμών (COM (2011) 0625, COM (2011) 0626, COM (2011) 0627, COM (2011) 0628, COM (2011) 0629, COM (2011) 0630)
- ⇒ Μεταρρύθμιση της κοινής αλιευτικής πολιτικής (COM (2011) 0417)
- ⇒ Μεταρρύθμιση της πολιτικής για τη συνοχή (COM (2013) 146, COM (2011) 614, COM (2011) 612, COM (2013) 145, COM (2011) 608, COM (2011) 609, COM (2011) 611, COM (2011) 610)
- ⇒ Καινοτομία για βιώσιμη ανάπτυξη: μια βιοοικονομία για την Ευρώπη (COM (2012) 060)
- ⇒ Πρόταση Οδηγίας για την τροποποίηση των οδηγιών 2000/60/ΕΚ και 2008/105/ΕΚ όσον αφορά τις ουσίες προτεραιότητας στον τομέα της πολιτικής των υδάτων (COM (2011) 0876)
- ⇒ Στρατηγική για τη βιώσιμη ανταγωνιστικότητα του κατασκευαστικού τομέα και των επιχειρήσεων του (COM (2012) 0433)
- ⇒ Η αντιμετώπιση των προκλήσεων που αφορούν τις αγορές βασικών εμπορευμάτων και τις

πρώτες ύλες (COM (2011) 0025)

3.3.3 Στρατηγική της ΕΕ για τη βιοποικιλότητα με ορίζοντα το 2020

Η στρατηγική αυτή αποσκοπεί στην αντιστροφή της απώλειας βιοποικιλότητας και στην επιτάχυνση της μετάβασης της ΕΕ σε μια αποδοτική ως προς τη χρήση των πόρων και πράσινη οικονομία.¹⁴ **Αποτελεί δε αναπόσπαστο μέρος της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» και, ειδικότερα, της εμβληματικής πρωτοβουλίας «Μια Ευρώπη που χρησιμοποιεί αποτελεσματικά τους πόρους»**

Ο πρωταρχικός στόχος που τίθεται είναι η «*Ανάσχεση της απώλειας βιοποικιλότητας και της υποβάθμισης των οικοσυστημικών υπηρεσιών στην ΕΕ μέχρι το 2020 και αποκατάστασή τους στο βαθμό του εφικτού, με παράλληλη ενίσχυση της συμβολής της ΕΕ στην αποτροπή της απώλειας βιοποικιλότητας παγκοσμίως*»

Η στρατηγική για τη βιοποικιλότητα με ορίζοντα το 2020 περιλαμβάνει **έξι (6)** αλληλοϋποστηριζόμενους και αλληλένδετους **ειδικούς στόχους** που εξυπηρετούν τον πρωταρχικό στόχο για το 2020. Όλοι μαζί θα συμβάλουν στην ανάσχεση της απώλειας βιοποικιλότητας και της υποβάθμισης οικοσυστημικών υπηρεσιών, ενώ ο καθένας χωριστά επιδιώκεται να καλύψει ένα συγκεκριμένο ζήτημα:

- ⇒ προστασία και αποκατάσταση της βιοποικιλότητας και των σχετικών οικοσυστημικών υπηρεσιών (ειδικοί στόχοι 1 και 2),
- ⇒ ενίσχυση της θετικής συμβολής της γεωργίας και της δασοκομίας και μείωση των βασικών πιέσεων που δέχεται η βιοποικιλότητα της ΕΕ (ειδικοί στόχοι 3, 4 και 5)
- ⇒ και αύξηση της συμβολής της ΕΕ στην παγκόσμια βιοποικιλότητα (ειδικός στόχος 6).

Κάθε ειδικός στόχος αναλύεται σε μια δέσμη δράσεων οι οποίες ανταποκρίνονται στις συγκεκριμένες προκλήσεις που καλύπτει ο στόχος. Οι ειδικές δράσεις παρατίθενται στο παράρτημα της παρούσας ανακοίνωσης και, όπου απαιτείται, θα αποτελέσουν το αντικείμενο περαιτέρω εκτιμήσεων των επιπτώσεων

Ειδικός στόχος 1: Πλήρης εφαρμογή των οδηγιών για τα πτηνά και τα ενδιαιτήματα

Ανάσχεση της υποβάθμισης της κατάστασης όλων των ειδών και ενδιαιτημάτων που εμπίπτουν στη νομοθεσία της ΕΕ για την προστασία της φύσης και επίτευξη σημαντικής και μετρήσιμης βελτίωσης της κατάστασής τους, ώστε μέχρι το 2020 και σε σύγκριση με τις τρέχουσες εκτιμήσεις: (i) να έχουν αυξηθεί οι διενεργούμενες βάσει της οδηγίας για τα ενδιαιτήματα εκτιμήσεις ενδιαιτημάτων και εκτιμήσεις ειδών, από τις οποίες προκύπτει βελτιωμένη κατάσταση διατήρησης, κατά 100% και 50%, αντίστοιχα, και (ii) να έχουν αυξηθεί κατά 50% οι διενεργούμενες βάσει της οδηγίας για τα πτηνά εκτιμήσεις ειδών από τις οποίες προκύπτει σταθερή ή βελτιωμένη κατάσταση.

Ο Ειδικός στόχος 1 περιλαμβάνει τις ακόλουθες δράσεις:

¹⁴ Η ασφάλεια ζωής μας, το φυσικό μας κεφάλαιο: στρατηγική της ΕΕ για τη βιοποικιλότητα με ορίζοντα το 2020 (COM(2011) 244)

- Δράση 1: Ολοκλήρωση της συγκρότησης του δικτύου Natura 2000 και διασφάλιση χρηστής διαχείρισης
- Δράση 2: Εξασφάλιση επαρκούς χρηματοδότησης για τις περιοχές Natura 2000
- Δράση 3: Ευαισθητοποίηση των εμπλεκόμενων φορέων, ενίσχυση της συμμετοχής τους και βελτίωση της τήρησης της νομοθεσίας
- Δράση 4: Βελτίωση και εξορθολογισμός της παρακολούθησης και υποβολής εκθέσεων

Ειδικός στόχος 2: Διατήρηση και βελτίωση των οικοσυστημάτων και των υπηρεσιών που παρέχουν

Μέχρι το 2020, διατήρηση και βελτίωση των οικοσυστημάτων και των υπηρεσιών που παρέχουν, με τη δημιουργία πράσινης υποδομής και την αποκατάσταση τουλάχιστον του 15 % των υποβαθμισμένων οικοσυστημάτων.

Ο Ειδικός στόχος 2 περιλαμβάνει τις ακόλουθες δράσεις:

- Δράση 5: Βελτίωση των γνώσεων σχετικά με τα οικοσυστήματα και τις οικοσυστημικές υπηρεσίες στην ΕΕ
- Δράση 6: Καθορισμός προτεραιοτήτων για την αποκατάσταση οικοσυστημάτων και την προώθηση της χρήσης πράσινης υποδομής
- Δράση 7: Εξασφάλιση μηδενικής καθαρής απώλειας βιοποικιλότητας και οικοσυστημικών υπηρεσιών

Ειδικός στόχος 3: Αύξηση της συμβολής της γεωργίας και της δασοκομίας στη διατήρηση και ενίσχυση της βιοποικιλότητας

3Α) Γεωργία: Μέχρι το 2020, μεγιστοποίηση των καλλιεργούμενων εκτάσεων – σε όλο το φάσμα των βοσκοτόπων, αρόσιμων γαιών και μόνιμων καλλιεργειών – οι οποίες υπάγονται σε μέτρα σχετιζόμενα με τη βιοποικιλότητα στο πλαίσιο της κοινής γεωργικής πολιτικής, ώστε να εξασφαλιστεί η διατήρηση της βιοποικιλότητας και να επέλθει μετρήσιμη βελτίωση, αφενός της κατάστασης διατήρησης των ειδών και ενδιατημάτων που εξαρτώνται ή επηρεάζονται από τη γεωργία και, αφετέρου, της παροχής οικοσυστημικών υπηρεσιών, σε σύγκριση με το σενάριο αναφοράς 2010 της ΕΕ, με αποτέλεσμα τη συμβολή στην ενίσχυση της αειφόρου διαχείρισης.

Β) Δάση: Μέχρι το 2020, εφαρμογή σχεδίων δασικής διαχείρισης ή ισοδύναμων μέσων, σύμφωνα με την αειφόρο δασική διαχείριση, για όλα τα δάση που ανήκουν στο Δημόσιο και τις δασικές εκμεταλλεύσεις που υπερβαίνουν ένα ορισμένο μέγεθος (θα καθοριστεί από τα κράτη μέλη ή τις περιφέρειες και θα ανακοινωθεί μέσω των οικείων προγραμμάτων αγροτικής ανάπτυξης) και για τις οποίες διατίθεται χρηματοδότηση στο πλαίσιο της πολιτικής της ΕΕ για την αγροτική ανάπτυξη, ώστε να επέλθει μετρήσιμη βελτίωση(*), αφενός της κατάστασης διατήρησης των ειδών και ενδιατημάτων που εξαρτώνται ή επηρεάζονται από τη δασοκομία και, αφετέρου, της παροχής σχετικών οικοσυστημικών υπηρεσιών, σε σύγκριση με το σενάριο αναφοράς 2010 της ΕΕ.

Ο Ειδικός στόχος 3 περιλαμβάνει τις ακόλουθες δράσεις:

Δράση 8: Αύξηση των άμεσων ενισχύσεων για περιβαλλοντικά δημόσια αγαθά στο πλαίσιο της κοινής γεωργικής πολιτικής της ΕΕ

Δράση 9: Ακριβέστερη στόχευση της διατήρησης της βιοποικιλότητας από την αγροτική ανάπτυξη

Δράση 10: Διατήρηση της γεωργικής γενετικής ποικιλότητας της Ευρώπης

Δράση 11: Ενθάρρυνση των δασοκαλλιεργητών ώστε να προστατεύουν και να εμπλουτίζουν τη δασική βιοποικιλότητα

Δράση 12: Ένταξη μέτρων υπέρ της βιοποικιλότητας στα σχέδια δασικής διαχείρισης

Ειδικός στόχος 4: Εξασφάλιση της αειφόρου χρήσης των αλιευτικών πόρων

Επίτευξη Μέγιστης Βιώσιμης Απόδοσης (ΜΒΑ) μέχρι το 2015. Επίτευξη της πληθυσμιακής κατανομής ανά ηλικία και μέγεθος που είναι ενδεικτική υγιούς αποθέματος, με διαχείριση της αλιείας χωρίς σημαντικές δυσμενείς επιπτώσεις σε άλλα αποθέματα, είδη και οικοσυστήματα, για την υποστήριξη της επίτευξης καλής περιβαλλοντικής κατάστασης μέχρι το 2020, όπως επιβάλλει η οδηγία-πλαίσιο για τη θαλάσσια στρατηγική.

Ο Ειδικός στόχος 4 περιλαμβάνει τις ακόλουθες δράσεις:

Δράση 13: Βελτίωση της διαχείρισης των ιχθυοαποθεμάτων

Δράση 14: Εξάλειψη των δυσμενών επιπτώσεων σε ιχθυοαποθέματα και θαλάσσια είδη, ενδιαιτήματα και οικοσυστήματα

Ειδικός στόχος 5: Καταπολέμηση των χωροκατακτητικών ξένων ειδών

Μέχρι το 2020, ταυτοποίηση και ιεράρχηση των χωροκατακτητικών ξένων ειδών και των διαδρομών που ακολουθούν, έλεγχος ή εξάλειψη των ειδών προτεραιότητας και διαχείριση των διαδρομών κατά τρόπο ώστε να προλαμβάνεται η είσοδος και εγκατάσταση νέων ειδών.

Ο Ειδικός στόχος 5 περιλαμβάνει τις ακόλουθες δράσεις:

Δράση 15: Ενίσχυση των ενωσιακών καθεστώτων υγείας φυτών και ζώων

Δράση 16: Θέσπιση ειδικής πράξης για τα χωροκατακτητικά ξένα είδη

Ειδικός στόχος 6: Συμβολή στην αποτροπή της απώλειας βιοποικιλότητας σε παγκόσμιο επίπεδο

Μέχρι το 2020, αύξηση της συμβολής της ΕΕ στην αποτροπή της απώλειας βιοποικιλότητας παγκοσμίως.

Ο Ειδικός στόχος 6 περιλαμβάνει τις ακόλουθες δράσεις:

Δράση 17: Περιορισμός των έμμεσων δυνάμεων που οδηγούν σε απώλεια βιοποικιλότητας

Δράση 18: Κινητοποίηση πρόσθετων πόρων για τη διατήρηση της παγκόσμιας βιοποικιλότητας

Δράση 19: Ενωσιακή αναπτυξιακή συνεργασία με θωράκιση έναντι των επιπτώσεων στη βιοποικιλότητα

Δράση 20: Ρύθμιση της πρόσβασης στους γενετικούς πόρους και της δίκαιης και ισότιμης συμμετοχής στα οφέλη που προκύπτουν από τη χρησιμοποίησή τους

3.3.4 Η ΚΓΠ με χρονικό ορίζοντα το 2020: η αντιμετώπιση των μελλοντικών προκλήσεων όσον αφορά τη διατροφή, τους φυσικούς πόρους και το έδαφος

Σύμφωνα με την ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής «*Η Κοινή Γεωργική Πολιτική με χρονικό ορίζοντα το 2020: Η αντιμετώπιση των μελλοντικών προκλήσεων όσον αφορά τη διατροφή, τους φυσικούς πόρους και το έδαφος*», η μέλλουσα ΚΓΠ πρέπει να παραμείνει μια ισχυρή κοινή πολιτική, η οποία θα διαρθρώνεται γύρω από δύο πυλώνες: έναν πιο «πράσινο» και δίκαια κατανομημένο πρώτο πυλώνα και έναν δεύτερο πυλώνα, ο οποίος θα επικεντρώνεται περισσότερο στην ανταγωνιστικότητα και στην καινοτομία, στην κλιματική αλλαγή και στο περιβάλλον.

Ο βασικός ρόλος που θα κατέχει ο τομέας του περιβάλλοντος στην μέλλουσα ΚΓΠ, διαφαίνεται και σε έναν από τους στρατηγικούς στόχους στους οποίους συγκλίνει η πλειοψηφία των απόψεων και προτάσεων, και είναι ο εξής:

Να ενισχυθούν οι αγροτικές κοινότητες που παρέχουν στους ευρωπαίους πολίτες ποικίλα τρόφιμα ποιότητας και υψηλής θρεπτικής αξίας, τα οποία παράγονται με βιώσιμο τρόπο, σε ευθυγράμμιση με τις προδιαγραφές της Ένωσης όσον αφορά το περιβάλλον, την ποιότητα των υδάτων, την υγεία και την ορθή μεταχείριση των ζώων, την υγεία των φυτών την δημόσια υγεία. Η ενεργός διαχείριση των φυσικών πόρων από την αγροτική δραστηριότητα αποτελεί σημαντικό εργαλείο για τη διατήρηση του αγροτικού τοπίου, για την καταπολέμηση της απώλειας της βιοποικιλότητας και τη συμβολή στη μείωση της κλιματικής αλλαγής και την προσαρμογή σε αυτήν. Αυτό αποτελεί σημαντική βάση για την τόνωση του δυναμισμού πολλών περιοχών και για την επίτευξη μακροπρόθεσμης οικονομικής βιωσιμότητας.

Σύμφωνα με Ανακοίνωση της Επιτροπής, η **Κοινή Γεωργική Πολιτική (ΚΓΠ)** έχει εξελιχθεί, αλλά περαιτέρω αλλαγές είναι απαραίτητες ώστε να αντιμετωπιστούν οι **νέες προκλήσεις**, ιδίως:

- η αντιμετώπιση του αυξημένου προβληματισμού σχετικά με την **επισιτιστική ασφάλεια**, τόσο στην ΕΕ όσο και παγκοσμίως,
- η βελτίωση της **βιώσιμης διαχείρισης των φυσικών πόρων** όπως είναι το νερό, ο αέρας, η βιοποικιλότητα και το έδαφος,
- η αντιμετώπιση, τόσο της αυξανόμενης πίεσης που ασκείται στις συνθήκες αγροτικής παραγωγής λόγω των κλιματικών αλλαγών, όσο και της ανάγκης των αγροτών **να μειώσουν τις εκπομπές αερίων θερμοκηπίου** και να διαδραματίσουν ενεργό ρόλο στη μείωσή τους και στην παραγωγή ανανεώσιμης ενέργειας,
- η διατήρηση και η ενίσχυση της **ανταγωνιστικότητας** σε έναν κόσμο ολοένα μεγαλύτερης παγκοσμιοποίησης και αυξανόμενης διακύμανσης των τιμών, με ταυτόχρονη διατήρηση της αγροτικής παραγωγής σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση,
- η καλύτερη αξιοποίηση της ποικιλομορφίας των αγροτικών εκμεταλλεύσεων και των συστημάτων παραγωγής στην ΕΕ, η οποία εμπλουτίστηκε μετά από τη διεύρυνση της ΕΕ, με ταυτόχρονη διατήρηση του κοινωνικού, εδαφικού και διαρθρωτικού της ρόλου,
- η ενίσχυση της **εδαφικής και κοινωνικής συνοχής** στις αγροτικές περιοχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ιδίως μέσω της προαγωγής της απασχόλησης και της διαφοροποίησης,

- να υπάρξει μέριμνα ώστε να καταστεί η στήριξη της ΚΓΠ προς τα κράτη μέλη και τους γεωργούς δίκαιη και ισόρροπη μέσω της **μείωσης των διαφορών** μεταξύ των κρατών μελών, δεδομένου ότι ένα κατ' αποκοπή ποσό δεν αποτελεί εφικτή λύση και να στοχοθετηθεί αυτή καλύτερα προς τους ενεργούς γεωργούς,
- να συνεχιστεί το έργο της απλούστευσης των διαδικασιών εφαρμογής της ΚΓΠ και να αυξηθούν οι απαιτήσεις ελέγχου και να μειωθεί ο διοικητικός φόρτος για τους δικαιούχους των ενισχύσεων.

Όπως προκύπτει από τα παραπάνω, το Περιβάλλον και η κλιματική αλλαγή βρίσκονται μεταξύ των προκλήσεων που πρέπει να αντιμετωπίσει η ΚΓΠ. Ο αγροτικός και δασικός τομέας διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην παραγωγή δημόσιων αγαθών, ιδίως περιβαλλοντικών, όπως τα τοπία της υπαίθρου, η βιοποικιλότητα των γεωργικών εκτάσεων, η κλιματική σταθερότητα και η μεγαλύτερη ανθεκτικότητα στις φυσικές καταστροφές όπως είναι οι πλημμύρες, οι ξηρασίες και οι πυρκαγιές. Ταυτόχρονα, πολλές γεωργικές μέθοδοι είναι δυνατόν να ασκήσουν πίεση στο περιβάλλον, οδηγώντας έτσι στην υποβάθμιση των εδαφών, στην έλλειψη νερού και στη ρύπανση, και στην απώλεια οικοτόπων άγριας πανίδας και της βιοποικιλότητας.

Μολονότι οι εκπομπές αερίων θερμοκηπίου από τη γεωργία στην ΕΕ μειώθηκαν κατά 20% από το 1990, είναι δυνατόν και πρέπει να καταβληθούν περαιτέρω προσπάθειες οι οποίες θα είναι απαραίτητες ώστε να επιτευχθούν οι φιλόδοξοι στόχοι της ΕΕ όσον αφορά την ενέργεια και το κλίμα. Είναι σημαντικό να αξιοποιηθεί περαιτέρω το δυναμικό του αγροτικού κλάδου όσον αφορά τη μείωση των κλιματικών αλλαγών, την προσαρμογή και τη θετική συμβολή σε αυτή μέσω της μείωσης των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου, μέσω μέτρων αποτελεσματικότητας της παραγωγής, περιλαμβανομένων βελτιώσεων στην ενεργειακή απόδοση, στη βιομάζα και στην παραγωγή ανανεώσιμης ενέργειας, στην δέσμευση του διοξειδίου του άνθρακα και στην προστασία του άνθρακα στο έδαφος με βάση καινοτόμες πρακτικές.

Η μέλλουσα ΚΓΠ, ανταποκρινόμενη στις ανωτέρω προκλήσεις, θα συμβάλει μεταξύ άλλων και στην **Στρατηγική της ΕΕ για το 2020** και ειδικότερα, θα συμβάλει στις **εμβληματικές πρωτοβουλίες** της ΕΕ με τίτλο «Μια Ευρώπη που χρησιμοποιεί αποδοτικά τους πόρους», «Ένωση καινοτομίας», και «Ευρωπαϊκή πλατφόρμα για την καταπολέμηση της φτώχειας».

Οι τρεις κύριοι στόχοι της ΚΓΠ στο μέλλον είναι:

Στόχος 1: Βιώσιμη παραγωγή τροφίμων

Στόχος 2: Βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων και δράση για την κλιματική αλλαγή

Στόχος 3: Ισορροπημένη εδαφική ανάπτυξη

Στο πλαίσιο του στόχου της βιώσιμης διαχείρισης των φυσικών πόρων και της δράσης για την κλιματική αλλαγή και μέσα από τη νέα ΚΓΠ, πρέπει:

- Να εξασφαλιστεί ότι εφαρμόζονται βιώσιμες μέθοδοι παραγωγής και ασφαλής και βελτιωμένη παροχή δημόσιων περιβαλλοντικών αγαθών, καθώς πολλές από τις δημόσιες παροχές που προέρχονται από τη γεωργία δεν αμείβονται μέσω της κανονικής λειτουργίας των αγορών.
- Να ευνοηθεί η οικολογική ανάπτυξη μέσω της καινοτομίας η οποία απαιτεί την υιοθέτηση νέων τεχνολογιών, την ανάπτυξη νέων προϊόντων, την αλλαγή των παραγωγικών διαδικασιών

και την υποστήριξη νέων προτύπων για τη ζήτηση, ιδίως στο πλαίσιο της αναδυόμενης βιοοικονομίας.

- Να συνεχιστούν τα μέτρα για τη μείωση της κλιματικής αλλαγής και τα μέτρα προσαρμογής, τα οποία θα επιτρέψουν στη γεωργία να ανταποκριθεί στην κλιματική αλλαγή. Καθώς η γεωργία είναι ιδιαίτερα ευάλωτη στον αντίκτυπο της κλιματικής αλλαγής, η συμβολή στην καλύτερη προσαρμογή του τομέα στις επιπτώσεις των ακραίων καιρικών διακυμάνσεων μπορεί να συμβάλει και στη μείωση των επιπτώσεων λόγω της κλιματικής αλλαγής.

3.3.5 Ενέργεια 2020: Στρατηγική για ανταγωνιστική, αειφόρο και ασφαλή ενέργεια

Το 2007, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο υιοθέτησε φιλόδοξους στόχους στον τομέα της ενέργειας και της κλιματικής αλλαγής για το 2020 – μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου κατά 20%, που μπορεί να φθάσει το 30% εάν οι συνθήκες το επιτρέψουν, αύξηση του μεριδίου των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στο 20% και βελτίωση κατά 20% της ενεργειακής απόδοσης. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο υποστηρίζει αδιαλείπτως τους εν λόγω στόχους. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ανέλαβε επίσης μακροπρόθεσμη δέσμευση όσον αφορά τη μείωση των εκπομπών (διοξειδίου του) άνθρακα θέτοντας ως στόχο για την ΕΕ και τις υπόλοιπες βιομηχανικές χώρες περικοπή των εκπομπών κατά 80 έως 95% μέχρι το 2050.

Ωστόσο, με την υφιστάμενη στρατηγική φαίνεται προς το παρόν απίθανο να επιτευχθούν όλοι οι στόχοι του 2020, ενώ η στρατηγική είναι πλήρως ανεπαρκής για να αντιμετωπιστούν οι μακροπρόθεσμες προκλήσεις. Οι ενεργειακοί στόχοι της ΕΕ έχουν ενσωματωθεί στην στρατηγική Ευρώπη 2020 για μια έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη, την οποία ενέκρινε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τον Ιούνιο του 2010 στην εμβληματική του πρωτοβουλία με τίτλο «Μια Ευρώπη που χρησιμοποιεί αποτελεσματικά τους πόρους». Η ΕΕ καλείται να συμφωνήσει επειγόντως σχετικά με τα εργαλεία που θα καταστήσουν δυνατή την αναγκαία μεταστροφή, διασφαλίζοντας με τον τρόπο αυτό ότι η Ευρώπη θα αναδυθεί από την ύφεση σε πλέον ανταγωνιστική, εξασφαλισμένη και αειφόρο πορεία.

Για τους ανωτέρου λόγους, η Επιτροπή προτείνει μια νέα ενεργειακή στρατηγική με ορίζοντα το 2020. Με αυτήν, θα παγιωθούν τα μέτρα που έχουν ληφθεί μέχρι τώρα και θα ενισχυθεί η δραστηριότητα στους τομείς στους οποίους ανακύπτουν νέες προκλήσεις. Πρόκειται για το αποτέλεσμα εκτεταμένων συζητήσεων στο πλαίσιο των ενωσιακών θεσμικών οργάνων και ευρείας δημόσιας διαβούλευσης.

Η νέα στρατηγική δεν εστιάζεται σε συγκριτική ανάλυση των διάφορων ενεργειακών πηγών αλλά στα βήματα που απαιτούνται για την υλοποίηση των μεσοπρόθεσμων πολιτικών στόχων της Ευρώπης. Ο επικείμενος ενεργειακός χάρτης πορείας 2050 θα περιλαμβάνει διάφορα σενάρια σχετικά με το ενεργειακό μίγμα και θα περιγράφει τρόπους επίτευξης του μακροπρόθεσμου στόχου της Ευρώπης, όσον αφορά την απεξάρτηση από τον άνθρακα και τις επιπτώσεις τους όσον αφορά τις πολιτικές αποφάσεις στον τομέα της ενέργειας. Η παρούσα στρατηγική καθορίζει τις αρχικές πολιτικές αποφάσεις που θα απαιτηθούν για να επιτευχθούν οι ενεργειακοί στόχοι για το 2020, όπως ισχύουν σήμερα. Οι χάρτες πορείας για την οικονομία και την ενέργεια χαμηλών εκπομπών άνθρακα του 2050 θα διαπνέουν και θα καθοδηγούν το πρόγραμμα δράσης και την υλοποίησή του, εξασφαλίζοντας μακρόπνοο όραμα.

Η νέα ενεργειακή στρατηγική εστιάζεται σε πέντε προτεραιότητες.

Προτεραιότητα 1: Υλοποίηση μιας ενεργειακά αποδοτικής Ευρώπης

Η Προτεραιότητα 1 περιλαμβάνει τις ακόλουθες δράσεις:

- Δράση 1: Αξιοποίηση του μεγαλύτερου δυναμικού εξοικονόμησης ενέργειας – κτίρια και μεταφορές
- Δράση 2: Ενίσχυση της βιομηχανικής ανταγωνιστικότητας καθιστώντας τη βιομηχανία αποδοτικότερη
- Δράση 3: Ενίσχυση της απόδοσης του ενεργειακού εφοδιασμού
- Δράση 4: Πλήρης αξιοποίηση των εθνικών σχεδίων δράσης για την ενεργειακή απόδοση

Προτεραιότητα 2: Δημιουργία μιας πανευρωπαϊκής ενοποιημένης αγοράς ενέργειας

Η Προτεραιότητα 2 περιλαμβάνει τις ακόλουθες δράσεις:

- Δράση 1: Έγκαιρη και ακριβής εφαρμογή της νομοθεσίας περί εσωτερικής αγοράς
- Δράση 2: Χαρτογράφηση της ευρωπαϊκής υποδομής για το 2020 -2030
- Δράση 3: Εξορθολογισμός των διαδικασιών αδειοδότησης και των κανόνων της αγοράς για την ανάπτυξη των υποδομών
- Δράση 4: Εξασφάλιση του ορθού πλαισίου χρηματοδότησης

Προτεραιότητα 3: Ενίσχυση της θέσης των καταναλωτών και επίτευξη του υψηλότερου επιπέδου ασφάλειας και προστασίας από κακόβουλες ενέργειες

Η Προτεραιότητα 3 περιλαμβάνει τις ακόλουθες δράσεις:

- Δράση 1: Ενίσχυση του φιλικού προς τον καταναλωτή χαρακτήρα της ενέργειας
- Δράση 2: Συνεχής βελτίωση της ασφάλειας και προστασίας

Προτεραιότητα 4: Επέκταση της ηγετικής θέσης της Ευρώπης στην ενεργειακή τεχνολογία και καινοτομία

Η Προτεραιότητα 4 περιλαμβάνει τις ακόλουθες δράσεις:

- Δράση 1: Υλοποίηση του Στρατηγικού Σχεδίου Ενεργειακών Τεχνολογιών (Σχέδιο SET) χωρίς καθυστέρηση
- Δράση 2: Δρομολόγηση τεσσάρων νέων ευρωπαϊκών έργων μεγάλης κλίμακας
- Δράση 3: Εξασφάλιση μακροπρόθεσμης τεχνολογικής ανταγωνιστικότητας της ΕΕ

Προτεραιότητα 5: Ενίσχυση της εξωτερικής διάστασης της ενωσιακής ενεργειακής αγοράς

Η Προτεραιότητα 5 περιλαμβάνει τις ακόλουθες δράσεις:

- Δράση 1: Ενοποίηση των αγορών ενέργειας και των κανονιστικών πλαισίων με τους γείτονές μας
- Δράση 2: Θέσπιση προνομιακών εταιρικών σχέσεων με εταίρους ζωτικής σημασίας
- Δράση 3: Προώθηση του παγκόσμιου ρόλου της ΕΕ για το μέλλον της ενέργειας χαμηλής περιεκτικότητας σε άνθρακα
- Δράση 4: Προώθηση παγκοσμίως νομικά δεσμευτικών προτύπων πυρηνικής ασφάλειας, προστασίας και μη διάδοσης

Συνοπτικά, η νέα ενωσιακή ενεργειακή στρατηγική θα απαιτήσει σημαντικές προσπάθειες από πλευράς τεχνικής καινοτομίας και επενδύσεων. Θα διαμορφώσει μια δυναμική και ανταγωνιστική αγορά και θα έχει ως αποτέλεσμα μείζονα ενίσχυση των θεσμικών διακανονισμών για την παρακολούθηση και κατεύθυνση των συναφών εξελίξεων. Θα βελτιώσει την ασφάλεια και την αειφορία των ενεργειακών συστημάτων, τη διαχείριση του δικτύου και την κανονιστική ρύθμιση της αγοράς ενέργειας. Θα συνεπάγεται εκτεταμένες προσπάθειες ενημέρωσης και ενίσχυσης του ρόλου των οικιακών και επαγγελματικών καταναλωτών, προκειμένου να συμμετέχουν στη μετάβαση σε ένα πιο αειφόρο ενεργειακό μέλλον, για παράδειγμα μέσω της εξοικονόμησης ενέργειας, μείωσης της σπατάλης και μεταστροφής σε τεχνολογίες και καύσιμα χαμηλής περιεκτικότητας σε άνθρακα. Οι επενδύσεις στην παραγωγή ενέργειας χαμηλής περιεκτικότητας σε άνθρακα θα ενισχυθούν περαιτέρω με αγορακεντρικά μέσα, όπως η εμπορία των δικαιωμάτων εκπομπών και η φορολογία. Η νέα στρατηγική θα πραγματοποιήσει τα πρώτα βήματα για να προετοιμάσει την ΕΕ για τις μεγαλύτερες προκλήσεις, τις οποίες ίσως να υποχρεωθεί να αντιμετωπίσει ήδη στο διάστημα μέχρι το 2020. Πάνω απ' όλα θα εξασφαλίσει καλύτερη ηγεσία και συντονισμό σε ευρωπαϊκό επίπεδο, τόσο για τις δράσεις στο εσωτερικό, όσο και στις σχέσεις με τους εξωτερικούς εταίρους.

3.3.5 Λευκή Βίβλος. Χάρτης πορείας για έναν Ενιαίο Ευρωπαϊκό Χώρο Μεταφορών

Σύμφωνα με την **εμβληματική πρωτοβουλία** «Μια Ευρώπη που χρησιμοποιεί αποδοτικά τους πόρους» της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» και το νέο σχέδιο για την ενεργειακή απόδοση 2011, απώτερος στόχος της ευρωπαϊκής πολιτικής μεταφορών είναι να συμβάλει στη δημιουργία ενός συστήματος που θα υποστηρίζει την ευρωπαϊκή οικονομική πρόοδο, θα ενισχύει την ανταγωνιστικότητα και θα προσφέρει υπηρεσίες κινητικότητας υψηλής ποιότητας, ενώ θα χρησιμοποιεί αποτελεσματικότερα τους πόρους. Στην πράξη, οι μεταφορές πρέπει να χρησιμοποιούν λιγότερη και καθαρότερη ενέργεια, να αξιοποιούν καλύτερα τις σύγχρονες υποδομές και να μειώνουν τις αρνητικές επιπτώσεις τους στο περιβάλλον και στους κύριους φυσικούς πόρους όπως το νερό, το έδαφος και τα οικοσυστήματα.

Με την υλοποίηση προτάσεων της Λευκής Βίβλου θα μειωθεί δραστικά η εξάρτηση της Ευρώπης από τις εισαγωγές πετρελαίου και θα περικοπούν έως το 2050 κατά 60% οι εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα από τις μεταφορές.

Έως το 2050, στους κύριους στόχους αναμόρφωσης του υπάρχοντος συστήματος μεταφορών περιλαμβάνονται:

- Σταδιακή εξάλειψη των οχημάτων «που κινούνται με συμβατικά καύσιμα».

- Χρήση 40% βιώσιμων καυσίμων με χαμηλές εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα στις αερομεταφορές· περικοπές των εκπομπών στη ναυτιλία τουλάχιστον κατά 40%.
- Στροφή 50% των υπεραστικών επιβατικών και εμπορευματικών μετακινήσεων μεσαίων αποστάσεων από τις οδικές στις σιδηροδρομικές και τις πλωτές μεταφορές.

Όλα αυτά τα μέτρα θα συμβάλουν σε περικοπή των εκπομπών από τις μεταφορές κατά 60% έως τα μέσα του αιώνα.

Στον χάρτη πορείας για τον Ενιαίο Ευρωπαϊκό Χώρο Μεταφορών ορίζεται ότι πρέπει να αρθούν τα κύρια εμπόδια και σημεία συμφόρησης σε πολλές καίριες περιοχές στα πεδία των μεταφορικών υποδομών και των επενδύσεων, της καινοτομίας και της εσωτερικής αγοράς. Στόχος είναι να δημιουργηθεί ένας **Ενιαίος Ευρωπαϊκός Χώρος Μεταφορών** με μεγαλύτερο ανταγωνισμό και ένα πλήρως ενοποιημένο δίκτυο μεταφορών, το οποίο θα συνδέει τους διαφόρους τρόπους μεταφοράς και θα επιτρέπει ριζική αλλαγή στα μοντέλα των επιβατικών και των εμπορευματικών μεταφορών. Προς το σκοπό αυτό, στον χάρτη πορείας προτείνονται 40 συγκεκριμένες πρωτοβουλίες για την επόμενη δεκαετία.

Στον χάρτη πορείας καθορίζονται διάφοροι στόχοι ανάλογα με τον τύπο μετακίνησης – μέσα στις πόλεις, μεταξύ των πόλεων και για τις μεγάλες αποστάσεις.

1. Για τις υπεραστικές μετακινήσεις: στροφή του 50% όλων των υπεραστικών επιβατικών και εμπορευματικών μετακινήσεων μεσαίων αποστάσεων από τις οδικές στις σιδηροδρομικές και τις πλωτές μεταφορές.
 - Έως το 2050, η πλειονότητα των επιβατικών μετακινήσεων μεσαίων αποστάσεων, από περίπου 300km και άνω, πρέπει να πραγματοποιείται σιδηροδρομικώς.
 - Έως το 2030, το 30% των οδικών εμπορευματικών μεταφορών σε απόσταση άνω των 300 km πρέπει να πραγματοποιείται με άλλους τρόπους μεταφοράς, όπως σιδηροδρομικώς ή με πλωτά μέσα, και άνω του 50% έως το 2050.
 - Εξασφάλιση σε όλη την ΕΕ ενός πλήρως λειτουργικού κεντρικού δικτύου διαδρόμων μεταφοράς, το οποίο θα προσφέρει διευκολύνσεις για την αποτελεσματική αλλαγή τρόπου μεταφοράς (**κεντρικό διευρωπαϊκό δίκτυο μεταφορών ΔΕΔ-Μ**) έως το 2030, με ένα δίκτυο υψηλής ποιότητας και μεταφορικής ικανότητας έως το 2050 και αντίστοιχη πρόβλεψη υπηρεσιών πληροφόρησης.
 - Έως το 2050, σύνδεση όλων των αερολιμένων του κεντρικού δικτύου με το σιδηροδρομικό δίκτυο, κατά προτίμηση με το δίκτυο υψηλής ταχύτητας, επαρκής σύνδεση όλων των κύριων λιμένων με το σύστημα σιδηροδρομικών εμπορευματικών μεταφορών και, όπου είναι δυνατόν, με το σύστημα εσωτερικής ναυσιπλοΐας.
 - Έως το 2020, καθορισμός του πλαισίου για ένα ευρωπαϊκό σύστημα πληροφόρησης για τις πολυτροπικές μεταφορές, τη διαχείριση και την πληρωμή τελών, και για τις επιβατικές και για τις εμπορευματικές μεταφορές.
 - Πλήρης εφαρμογή των αρχών «ο χρήστης πληρώνει» και «ο ρυπαίνων πληρώνει» και δέσμευση του ιδιωτικού τομέα για εξάλειψη των στρεβλώσεων, δημιουργία εσόδων και εξασφάλιση χρηματοδότησης των μελλοντικών επενδύσεων στις μεταφορές.

2. Στις μετακινήσεις μεσαίων αποστάσεων και τις διηπειρωτικές εμπορευματικές μεταφορές, θα εξακολουθήσουν να κυριαρχούν οι αεροπορικές και οι θαλάσσιες μεταφορές. Οι νέοι κινητήρες και καύσιμα και τα νέα συστήματα διαχείρισης της κυκλοφορίας θα αυξήσουν την απόδοση και θα μειώσουν τις εκπομπές.
- Χρήση 40% καυσίμων με χαμηλές εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα στις αερομεταφορές έως το 2050 και, επίσης, έως το 2050 μείωση κατά 40% των εκπομπών CO₂ στην ΕΕ από τα καύσιμα δεξαμενοπλοίων.
 - Πλήρης εκσυγχρονισμός του ευρωπαϊκού συστήματος ελέγχου της εναέριας κυκλοφορίας έως το 2020 που θα οδηγήσει στον ενιαίο ευρωπαϊκό ουρανό: συντομότερες και ασφαλέστερες αεροπορικές μετακινήσεις μεγαλύτερης χωρητικότητας. Ολοκλήρωση του Κοινού Ευρωπαϊκού Αεροπορικού Χώρου που θα περιλαμβάνει 58 χώρες και 1 δισεκατομμύριο κατοίκους έως το 2020.
 - Εγκατάσταση ευφών συστημάτων διαχείρισης των χερσαίων και πλωτών μεταφορών (όπως τα ERTMS, ITS, RIS, SafeSeaNet και LRIT1).
 - Συνεργασία με διεθνείς εταίρους και σε διεθνείς οργανισμούς, όπως η ΔΟΠΑ και ο ΔΝΤ, για την προώθηση της ευρωπαϊκής ανταγωνιστικότητας και των στόχων για το κλίμα, σε παγκόσμιο επίπεδο.
3. Για τις αστικές μεταφορές, μεγάλη στροφή προς καθαρότερα αυτοκίνητα και καθαρότερα καύσιμα. Στροφή 50% από τα αυτοκίνητα που κινούνται με συμβατικά καύσιμα έως το 2030, με σταδιακή απαγόρευσή τους στις πόλεις έως το 2050.
- Μείωση της χρήσης των αυτοκινήτων στις αστικές μεταφορές που κινούνται με «συμβατικά καύσιμα» κατά το ήμισυ έως το 2030, σταδιακή απαγόρευσή τους στις πόλεις έως το 2050 και επίτευξη διακίνησης των εμπορευμάτων ουσιαστικά χωρίς εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα στις μεγάλες αστικές περιοχές έως το 2030.
 - Έως το 2050, επίτευξη σχεδόν μηδενικών θανατηφόρων τροχαίων ατυχημάτων. Με βάση τον στόχο αυτό, η ΕΕ επιδιώκει να μειωθούν κατά το ήμισυ τα οδικά δυστυχήματα έως το 2020. Εξασφάλιση ότι η ΕΕ θα καταστεί πρωτοπόρα παγκοσμίως στην ασφάλεια και την προστασία των αεροπορικών, σιδηροδρομικών και θαλάσσιων μεταφορών.

Σχετική με τη Στρατηγική που καθορίζεται στη Λευκή Βίβλο είναι και η πρόταση **Κανονισμού για την ανάπτυξη του διευρωπαϊκού δικτύου μεταφορών (COM (2011) 0650)**. Σκοπός της πρότασης είναι να διαμορφωθεί και να αναπτυχθεί πλήρες ΔΕΔ-Μ, αποτελούμενο από υποδομές σιδηροδρομικών, εσωτερικών πλωτών, οδικών, θαλάσσιων και αεροπορικών μεταφορών, ώστε να εξασφαλισθεί η ομαλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς και να ενισχυθεί η οικονομική και η κοινωνική συνοχή.

Στόχος της πρότασης είναι να δημιουργηθεί Ενιαίος Ευρωπαϊκός Χώρος Μεταφορών, με καλύτερη μεταφορική εξυπηρέτηση και πλήρως ενοποιημένο δίκτυο μεταφορών. Θα συνδέει τους διάφορους τρόπους μεταφοράς και θα επιφέρει βαθιά αναμόρφωση των μοντέλων μεταφοράς επιβατών και εμπορευμάτων. Η αναμόρφωση αυτή είναι αναγκαία για να επιτευχθεί έως το 2050 ο στόχος περιστολής των εκπομπών θερμοκηπιακών αερίων κατά 60%

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προετοιμάζει ένα **στρατηγικό πλαίσιο για την έρευνα στις μεταφορές, την καινοτομία και την ανάπτυξη**, με βάση το όραμα της Λευκής Βίβλου για ένα ολοκληρωμένο,

αποτελεσματικό, ασφαλές και φιλικό προς το περιβάλλον ευρωπαϊκό σύστημα μεταφορών ως το 2050. Οι πρώτες προτάσεις για το πλαίσιο που παρουσιάζεται στην ανακοίνωση με τίτλο «Έρευνα και καινοτομία για τη μελλοντική κινητικότητα στην Ευρώπη Χάραξη ευρωπαϊκής στρατηγικής για την τεχνολογία των μεταφορών (COM (2012) 0501)».

Το σύνολο των ανωτέρω πολιτικών για το περιβάλλον είναι ενταγμένο στη στρατηγική για την Ευρώπη 2020, από την οποία έχει προκύψει και το υπό μελέτη ΠΕΠ. Ως εκ τούτου το ΠΕΠ ενισχύει με τις δράσεις του τις ανωτέρω πολιτικές.

3.4 Προσδιορισμός σκοπιμότητας και στόχων του Προγράμματος

3.4.1 Η περίπτωση της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας

Η Ευρωζώνη βυθίζεται στην ύφεση και στην αύξηση της ανεργίας (11,1%, 17,5 εκατ. ανέργους) υπό το βάρος των προγραμμάτων λιτότητας ενώ συνεχώς επιδεινώνονται οι συνθήκες του φαύλου κύκλου λιτότητας-ύφεσης, όπως αποδείχθηκε κατά την περίοδο 2009-2012. Έτσι, ό,τι εξοικονομείται σε πόρους από τις πολιτικές λιτότητας για την μείωση του δημόσιου ελλείμματος χάνεται από την μείωση της οικονομικής δραστηριότητας και την εμβάθυνση της ύφεσης. Οι ιδιωτικοποιήσεις δημόσιων επιχειρήσεων και οργανισμών, οι μειώσεις μισθών και συντάξεων, η συρρίκνωση του κοινωνικού κράτους και η απορρύθμιση των εργασιακών σχέσεων αποτελούν τα έως τώρα εργαλεία για τη βελτίωση του επιπέδου ανταγωνιστικότητας και την προσέλκυση ξένων επενδύσεων. Όμως παρ' όλα αυτά, οι περιοριστικές πολιτικές κατά το 2009-2012, δεν συνέβαλαν στην βελτίωση του επιπέδου ανταγωνιστικότητας, την προσέλκυση ξένων επενδύσεων και στην βραχυπρόθεσμη ανάσχεση της οικονομικής κρίσης και ύφεσης. Αντίθετα, το ΑΕΠ μειώθηκε κατά 22% την περίοδο 2009-2012, το επίπεδο της φτώχειας αυξήθηκε από 23% (2008) στο 30% (2012) του πληθυσμού, το επίπεδο της ανεργίας από 7,8% το 2008 αυξήθηκε στο 20% (1 εκατ. άτομα) (Νοέμβριος 2011) ενώ στο τέλος του 2012 έφτασε στα επίπεδα του 26%-27% δηλ. πάνω από 1.300.000 άτομα.

Οι λαοί της Ευρώπης διαπιστώνουν ότι οι πολιτικές αυτές έχουν προκαλέσει σοβαρά αδιέξοδα στον κοινωνικο-οικονομικό ευρωπαϊκό οργανισμό και οι ανακυκλούμενες συνέπειες αυτών των πολιτικών τροφοδοτούν την στασιμότητα, την ύφεση, την αύξηση της ανεργίας και ενδεχομένως και την πρόκληση “εμφραγμάτων” στην ευρωπαϊκή οικονομία. Μία τέτοια εξέλιξη θα οδηγούσε σε διάλυση την ζώνη του ευρώ και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, επιφέροντας μία μεγάλη ήττα του μακράς πνοής ευρωπαϊκού σχεδίου εμβάθυνσης της πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής ολοκλήρωσης.

Η ελληνική οικονομία σύρεται από την δυναμική μίας στρατηγικής εσωτερικής υποτίμησης που παρά τα επώδυνα σοκ που για πέμπτη χρονιά βιώνει, φαίνεται ότι παραγνωρίζει ή αδιαφορεί για τους διεθνείς οικονομικούς συσχετισμούς και αδυνατεί να ελέγξει τις σοβαρές οικονομικές, δημοσιονομικές και κοινωνικές ανισορροπίες. Παράλληλα, η παράταση της λιτότητας και η ανυπαρξία των προϋποθέσεων ανάπτυξης και ανασυγκρότησης της ελληνικής οικονομίας και των άλλων οικονομιών κρίσης χρέους, απειλεί μακροπρόθεσμα την ευρωζώνη σε περιθωριοποίηση της διεθνούς ανταγωνιστικής της θέσης.

Σε αυτό το διεθνές και εσωτερικό περιβάλλον η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας βιώνει δραματικότερα της συνέπειες μίας κατ' ουσίαν εσωτερικής υποτίμησης. Ήδη το κατά κεφαλή προϊόν της ΠΔΕ έχει επιστρέψει στα επίπεδα του 2006 διατηρώντας την 12η θέση στην συνολική κατάταξη των 13 περιφερειών.

Ο συνολικός αριθμός των εγγεγραμμένων ανέργων στην ΠΔΕ συνέχισε την ανοδική του πορεία αυξανόμενος κατά 999 άτομα (ή κατά 1,7%) το τέταρτο τρίμηνο του 2013 σε σχέση με την

αντίστοιχη περίοδο του 2012. Το ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας στην ΠΔΕ είναι κατά 3 έως 6 μονάδες υψηλότερο από το αντίστοιχο ποσοστό της χώρας, με τη μεταξύ τους διαφορά να μειώνεται σταδιακά τους τελευταίους μήνες, κυρίως λόγω ανόδου του γενικού ποσοστού σε επίπεδο χώρας. Δυστυχώς τα στοιχεία της ανεργίας στην ΠΔΕ για την τελευταία 15ετία αποδεικνύουν αυτό που λέγεται από πολλούς ειδικούς ότι η ανεργία στην Δυτική Ελλάδα έμεινε από την εποχή της έντονης αποβιομηχάνησής της και κυρίως της Αχαΐας. Σ' αυτό το στοιχείο οφείλεται και ο μικρός συντελεστής μεταβλητότητας στην ανεργία στην Δυτική Ελλάδα για την 1η δεκαετία του 2000 αφού όλη αυτή την περίοδο η ανεργία στην περιοχή αυτή ήταν και είναι πάνω από τον Εθνικό Μέσο Όρο.

Τόσο η πορεία του κατά κεφαλή προϊόντος όσο και των ανέργων στην Δυτική Ελλάδα αποδεικνύουν ότι τα προβλήματα της τοπικής περιφερειακής οικονομίας είναι περισσότερο διαρθρωτικά. Η αποδιάρθρωση της γεωργίας και της κτηνοτροφίας καθώς και η πλήρης αποβιομηχάνιση περιοχών, σε συνδυασμό με την υπέρμετρη και ασύμμετρη ανάπτυξη των υπηρεσιών και του τουρισμού οδήγησαν στην απώλεια τόσο σε ανταγωνιστικότητα όσο και σε πολύτιμους παραγωγικούς πόρους και φυσικό και ανθρώπινο κεφάλαιο. Αυτό το τελευταίο μετασηματίστηκε σταδιακά σε δυναμικό για την παραγωγή προϊόντων χαμηλής προστιθέμενης αξίας και χαμηλής διαρθρωτικής ανταγωνιστικότητας στις εσωτερικές και διεθνείς αγορές.

Η ΠΔΕ, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, αποτελεί μία από τις φτωχότερες περιφέρειες της χώρας, ενώ σημαντικό κομμάτι του πληθυσμού της ζει κάτω από το όριο της φτώχειας, φαινόμενο που διογκώνεται με την παρατεταμένη οικονομική ύφεση. Μάλιστα για την Δυτική Ελλάδα σύμφωνα με πρόσφατες επιστημονικές έρευνες και αναλύσεις ο κίνδυνος φτώχειας (όπως αυτός μετريέται με τον δείκτη Sen) είναι 30%, ποσοστό που είναι το 3ο μεγαλύτερο στην Ελλάδα, με τις γυναίκες και τους νέους που αντιμετωπίζουν εντονότερα το πρόβλημα της ανεργίας να αντιμετωπίζουν τον υψηλότερο κίνδυνο φτώχειας. Παράλληλα, πλην των γυναικών και των νέων της ΠΔΕ, τα άτομα με αναπηρίες (ΑμεΑ) αντιμετωπίζουν εξίσου το πρόβλημα της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού με περισσότερη μάλιστα ένταση. Τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν αναφέρονται, κυρίως, στην παροχή ίσων ευκαιριών στην εκπαίδευση και στην απασχόληση, στη βελτίωση της ποιότητας των παρεχομένων υπηρεσιών υγείας και κοινωνικής φροντίδας και στην προσβασιμότητα.

Επιπρόσθετα, η ΠΔΕ ανήκει στις Περιφέρειες με την μεγαλύτερη πληθυσμιακή συγκέντρωση Ρομά. Σύμφωνα με το Επιχειρησιακό Σχέδιο Δράσης για την Ένταξη των ΡΟΜΑ (ΕΔΑ ΠΔΕ, Οκτώβριος 2012) ο πληθυσμός των Ρομά ξεπερνά τις 20.000, μιλώντας πάντα για μόνιμα εγκατεστημένους στις 3 Περιφερειακές Ενότητες. Ο πληθυσμός τους με βάση την καταγραφή στην Αιτωλοακαρνανία κυμαίνεται από 4.100 – 5.000 άτομα, σ' αυτή την καταγραφή έχουν υπολογιστεί οι Δήμοι Αγρινίου, Ιεράς πόλεως Μεσολογγίου και Ναυπακτίας για αυτό και ο αριθμός δεν είναι ακριβής, καθώς απουσιάζουν περιοχές όπως π.χ. η Αμφιλοχία για την οποία είναι γνωστό ότι υπάρχει συγκέντρωση πληθυσμού Ρομά. Η πλειονότητα των Ρομά είναι κυρίως εγκατεστημένη σε οικισμούς των Δήμων Αγρινίου και Ιεράς πόλεως Μεσολογγίου και σε πολύ μικρότερη έκταση στο Δήμο Ναυπακτίας. Στην Περιφερειακή Ενότητα Αχαΐας ο πληθυσμός τους με βάση την καταγραφή σε 3 δήμους (Πατρέων, Δυτικής Αχαΐας και Ερυμάνθου) κυμαίνεται από 6.700 – 7500 άτομα, από αυτούς η συντριπτική πλειοψηφία είναι εγκατεστημένη στο Δήμο Δυτικής Αχαΐας. Και εδώ απουσιάζει ο Δήμος Αιγιαλείας που έχει Ρομά. Στην Περιφερειακή Ενότητα Ηλείας ο πληθυσμός τους με καταγραφή στους Δήμους Πηνειού, Ήλιδας και Πύργου ξεπερνά τα 4.500 άτομα, με τη μεγαλύτερη συγκέντρωση στους Δήμους Ήλιδας και Πύργου.

Η δημογραφική γήρανση που αντιμετωπίζει ουσιαστικά η χώρα και η Δυτική Ελλάδα απαιτεί δράσεις που να εστιάζουν στην ανάπτυξη κοινωνικών υπηρεσιών. Παράλληλα η Δυτική Ελλάδα οφείλει και πρέπει να προχωρήσει στην ανάπτυξη δραστηριοτήτων στους τομείς της υλικής παραγωγής και των υπηρεσιών, της πραγματοποίησης επενδύσεων σε παραγωγικές δραστηριότητες που έχουν σχέση με την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και της υποστήριξης της επιστημονικής και τεχνολογικής έρευνας αξιοποιώντας επιτέλους με συγκεκριμένες και απτές πολιτικές το συγκριτικό της πλεονέκτημα από την συγκέντρωση σημαντικού ερευνητικού και ακαδημαϊκού δυναμικού. Οι πρόσφατες γεωπολιτικές εξελίξεις αναφορικά με τις εκμεταλλεύσεις και συν-εκμεταλλεύσεις των οικονομικών ζωνών και τις έρευνες υδρογονανθράκων στην Δυτική Ελλάδα επιτάσσουν πολιτικές και πρωτοβουλίες υποστήριξης τους. Η στρατηγική θέση της Δυτικής Ελλάδας ως πύλη εισόδου και εξόδου προς και από την ΕΕ θα αναβαθμιστεί ουσιαστικά σε πιθανές θετικές εξελίξεις στον πεδίο των ερευνών αυτών. Αν μάλιστα η Δυτική Ελλάδα άμεσα αποκτήσει και τις σύγχρονες συνδέσεις (οδικές και σιδηροδρομικές) με τα μητροπολιτικά κέντρα της χώρας τότε θα καταφέρει σε συνδυασμό με την συνολική αναπτυξιακή δυναμική της χώρας να μπορέσει να καλύψει τις σημαντικές ενδοπεριφερειακές ανισότητες που παρουσιάζει.

Η απόσταση που χωρίζει τη χώρα μας από τα αναπτυγμένα κράτη της ΕΕ αποτελεί το βασικότερο περιφερειακό πρόβλημα της χώρας. Η ίδια προβληματική εικόνα υπάρχει και μεταξύ των περιφερειών της χώρας. Οι περιφερειακές ανισότητες πριν την οικονομική κρίση ήταν εντυπωσιακά υπέρ των περιφερειών της ανατολικής πλευράς της Ελλάδας σε βάρος της δυτικής ενώ παράλληλα υπήρχαν και προβλήματα ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων. Σε κάθε σύγκριση η Δυτική Ελλάδα δυστυχώς αναδεικνύει τη σημαντική υστέρηση που παρουσιάζει ιδίως σε σχέση με την Περιφέρεια Αττικής.

Η άμβλυση των περιφερειακών ανισοτήτων θα επιτευχθεί με κατάλληλες περιφερειακές πολιτικές που θα βασίζονται σε μια σειρά μέτρων για την ενίσχυση των παραγωγικών και κοινωνικών υποδομών, των ανθρώπινων δυνατοτήτων, του κεφαλαίου και των μηχανισμών διοίκησης των Περιφερειών με αναπτυξιακή υστέρηση έτσι ώστε να ενισχύσουν τα ανταγωνιστικά τους πλεονεκτήματα.

Συνοψίζοντας την υφιστάμενη κατάσταση στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, όπως αποτυπώνεται στους πλέον πρόσφατους ανά περίπτωση συγκριτικούς δείκτες της Eurostat, οι επιδόσεις της Περιφέρειας σε σχέση με τους ποσοτικούς στόχους για το 2020 χαρακτηρίζονται, με εξαίρεση τις επενδύσεις σε Ε&Α, από σημαντική υστέρηση και έχουν ως εξής:

- Στο στόχο των επενδύσεων σε Ε&Α, η Περιφέρεια παρουσιάζει καλύτερες επιδόσεις από το σύνολο της χώρας με τις δαπάνες σε Ε&Α να αντιπροσωπεύουν το 0,75% του ΑΕΠ της. Η τρέχουσα επίδοση υπερκαλύπτει ήδη τον εθνικό (προσωρινό) στόχο του 0,67%.
- Στο στόχο της απασχόλησης, η επίδοση της Περιφέρειας είναι χειρότερη της εθνικής επίδοσης, οπότε θα απαιτηθεί ιδιαίτερη προσπάθεια για την προσέγγιση του εθνικού στόχου του 70% στο επίπεδο της Περιφέρειας. Σε αυτή την προσπάθεια πλην του ΠΕΠ ΔΕ, που θα καλύψει μικρό μέρος των σχετικών δράσεων για την ενίσχυση της απασχόλησης θα συμβάλει σε σημαντικό βαθμό το ΕΠ «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση».
- Στο στόχο της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου η επίδοση της Περιφέρειας είναι χειρότερη από την εθνική, οπότε απαιτείται προσπάθεια για την προσέγγιση του εθνικού στόχου για το 2020.

- Στο στόχο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης των νέων η επίδοση της Περιφέρειας είναι χειρότερη από την εθνική, οπότε θα απαιτηθεί προσπάθεια για την προσέγγιση του εθνικού στόχου για το 2020.
- Στο στόχο της μείωσης των ατόμων σε κατάσταση ή κίνδυνο φτώχειας και αποκλεισμού υπάρχει έλλειψη στοιχείων για τα τελευταία κρίσιμα έτη αν και η θέση της Περιφέρειας από τα έμμεσα διαθέσιμα στοιχεία όπως το κ.κ.ΑΕΠ και η ανεργία είναι ιδιαίτερα δυσμενής. Εκτιμάται ότι θα απαιτηθεί σημαντική προσπάθεια για τη μείωση του πληθυσμού της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας που βρίσκεται σε κατάσταση ή κίνδυνο φτώχειας και αποκλεισμού.
- Σε ότι αφορά στο στόχο της μείωσης της κατανάλωσης ενέργειας, της μείωσης των εκπομπών αερίου και της κατανάλωσης ενέργειας από ΑΠΕ δεν υπάρχουν δεδομένα σε υπο-εθνικό επίπεδο.

3.4.2 Το αναπτυξιακό όραμα / Γενικός Αναπτυξιακός Στόχος

Ο σχεδιασμός του Επιχειρησιακού Προγράμματος ΠΔΕ για την Προγραμματική Περίοδο 2014 – 2020 πραγματοποιήθηκε λαμβάνοντας υπόψη τόσο τις δεσμεύσεις και τους περιορισμούς του ευρωπαϊκού και εθνικού στρατηγικού πλαισίου αναπτυξιακού προγραμματισμού, όσο και την υφιστάμενη σήμερα κατάσταση στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, όπως αυτά αναλυτικά σκιαγραφούνται στις προηγούμενες παραγράφους.

Η αποσαφήνιση των γενικών στόχων, των σκοπών και των επιδιώξεων του προγράμματος δράσης της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας για την 5^η προγραμματική περίοδο, αλλά και η κατεύθυνση που θα ακολουθήσει η ηγεσία της Περιφέρειας για την επίτευξή τους, γίνεται από τον προσδιορισμό του οράματος.

Οι βασικές προτεραιότητες ανάπτυξης της Περιφέρειας προκύπτουν από την συστηματική ανάλυση των υφιστάμενης κατάστασης της Περιφέρειας καθώς και των δυνατών σημείων και ευκαιριών που αποτυπώθηκαν και σε προηγούμενες παραγράφους. Οι άξονες προτεραιότητας, καθώς και οι επιμέρους θεματικοί στόχοι του Προγράμματος αναφέρονται συνοπτικά στην §2.2.2, ενώ αναλυτικά το Πρόγραμμα περιγράφεται στο Κεφ.4.

Η νέα αναπτυξιακή στρατηγική της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας που περιγράφεται αναλυτικά στη συνέχεια, συνάδει απόλυτα τόσο με τις ανάγκες και τις δυνατότητες της χώρας όπως περιγράφονται στο Σύμφωνο Εταιρικής Σχέσης 2014-2020, όσο και με τα διαλαμβανόμενα στο Κοινό Στρατηγικό Πλαίσιο (ΚΣΠ), στο Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων, τις Ειδικές Συστάσεις του Συμβουλίου για τη χώρα, καθώς και με τους στόχους για έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη της ευρωπαϊκής στρατηγικής Ε2020 .

Βασική επιδίωξη αποτελεί το να εξασφαλιστούν οι προϋποθέσεις για μια ευημερία που θα στηρίζεται στην ανταγωνιστικότητα και εξωστρέφεια των επιχειρήσεων της Περιφέρειας. Και το πρώτο πράγμα που απαιτείται γι' αυτό είναι η μετάβαση στην ποιοτική επιχειρηματικότητα, με αιχμή την καινοτομία και αύξηση της εγχώριας προστιθέμενης αξίας. Προς τούτο βασική επιδίωξη κατά την εκκίνηση του Προγράμματος της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας είναι να ενισχυθούν κατά προτεραιότητα επενδύσεις σε τομείς με πιο άμεσες και διασφαλισμένες αποδόσεις, και σταδιακά, θα επεκταθεί σε τομείς που αποδίδουν μακροχρόνια μεγαλύτερες προστιθέμενες αξίες και δύνανται να αυξήσουν της ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων της Περιφέρειας. Έμφαση θα δοθεί στην ενίσχυση καινοτόμων δραστηριοτήτων σε τομείς έξυπνης εξειδίκευσης, όπως ο πρωτογενής με

έμφαση στην αγρο-βιοδιατροφή και την μεταποίηση αγροτικών προϊόντων, ο τουρισμός σε άμεση συνάρτηση με τον πολιτισμό και τα προηγμένα υλικά-μικροηλεκτρονική, χωρίς να παραγνωρίζεται ωστόσο η ανάγκη στήριξης και άλλων βιώσιμων δραστηριοτήτων που δημιουργούν θέσεις απασχόλησης.

Η όλη αναπτυξιακή προσπάθεια δεν μπορεί παρά να βασίζεται στην αειφορία με σεβασμό αξίες για τον άνθρωπο και το περιβάλλον με κυριότερες διαστάσεις αυτής της ενεργούς κοινωνικής ενσωμάτωσης, της μετάβασης προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου, της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή με την πρόληψη και διαχείριση κινδύνων και στην προστασία του περιβάλλοντος, αλλά και στην προώθηση των βιώσιμων μεταφορών και άρση των προβλημάτων σε βασικές υποδομές δικτύων. Προς αυτή την κατεύθυνση αποτελεί επιδίωξη η βιώσιμη αστική ανάπτυξη των πλέον επιβαρυσμένων αστικού τύπου κέντρων της Περιφέρειας (άνω των 70.000 κατοίκων), το οποίο και θα υποστηριχθεί με ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα βιώσιμης αστικής ανάπτυξης.

Υπό το πρίσμα των παραπάνω, και όπως έχει αναφερθεί και σε προηγούμενες παραγράφους, το υπό μελέτη Πρόγραμμα στοχεύει στην αυτοτροφοδοτούμενη, εξωστρεφή και αειφορική ανασυγκρότηση της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας εστιασμένη στην παγκόσμια ταυτότητά της, στις αξίες για τον άνθρωπο και το περιβάλλον.

3.5 Σχέση του Προγράμματος με άλλα σχετικά σχέδια και προγράμματα

3.5.1 Εθνικές πολιτικές στον τομέα του Περιβάλλοντος

Βιοποικιλότητα

Λόγω της γεωγραφικής της θέσης στο σταυροδρόμι τριών ηπείρων και των τοπογραφικών και κλιματικών της χαρακτηριστικών, η Ελλάδα φιλοξενεί πλούσια βιοποικιλότητα, από τις υψηλότερες σε ευρωπαϊκό και Μεσογειακό επίπεδο.

Από τα πιο σημαντικά χαρακτηριστικά της βιοποικιλότητας της Ελλάδας είναι ο υψηλός ενδημισμός στις περισσότερες ζωικές και φυτικές ομάδες. Πολλά ενδημικά είδη έχουν πολύ περιορισμένη εξάπλωση (π.χ. σε μια μόνο νησίδα) και συνεπώς είναι πολύ ευαίσθητα σε διαταραχές. Στην πανίδα το ποσοστό των ενδημικών ειδών σπονδυλόζων ανέρχεται σε 4% του συνόλου των γνωστών ειδών ενώ στη χλωρίδα σε περίπου 13%. Περίπου 14% του συνόλου των ειδών σπονδυλόζων θεωρούνται απειλούμενα, ενώ περίπου τα μισά είδη της Ελλάδας προστατεύονται βάσει της εθνικής νομοθεσίας και περιλαμβάνονται στα παραρτήματα των διεθνών συμβάσεων που έχουν κυρωθεί στην Ελλάδα. Όσον αφορά στην χλωρίδα περίπου 4% των ειδών θεωρούνται απειλούμενα ενώ περίπου 4% προστατεύονται βάσει της ισχύουσας νομοθεσίας.

Η αναγνώριση της αξίας της βιοποικιλότητας, παράλληλα με την επιστημονικώς τεκμηριωμένη διαπίστωση απώλειας και απειλούμενης απώλειας της παγκοσμίως, οδήγησαν στην αποδοχή της ανάγκης συντονισμένης δράσης σε διεθνές επίπεδο για την προστασία της. Η **διάσκεψη κορυφής του Ρίο, το 1992, στην οποία υπεγράφη η Σύμβαση για τη Βιολογική Ποικιλότητα**, ήταν η πρώτη αναγνώριση σε διεθνές πολιτικό επίπεδο αυτής της ανάγκης και ήταν εκεί όπου ουσιαστικά καθιερώθηκε ο όρος βιοποικιλότητα.

Ο σκοπός της διεθνούς Σύμβασης για τη Βιολογική Ποικιλότητα, όπως ορίζεται στο άρθρο 1 αυτής, είναι «η διατήρηση της βιολογικής ποικιλότητας, η αειφορική χρήση των συνιστωσών της και ο δίκαιος και ισότιμος καταμερισμός των πλεονεκτημάτων, που θα προκύψουν από τη χρήση των

γενετικών πόρων ...». Η Ελλάδα αποτελεί συμβαλλόμενο μέρος σε αυτή τη διεθνή Σύμβαση, την οποία και κύρωσε με νόμο, το 1994 (Ν. 2204/1994).

Σε ανταπόκριση των υποχρεώσεων που απορρέουν από το άρθρο 6 της Διεθνούς Σύμβασης για τη Βιολογική Ποικιλότητα, της οποίας η Ελλάδα είναι συμβαλλόμενο μέρος, συντάχθηκε η **Εθνική Στρατηγική Βιοποικιλότητα της Ελλάδας και ένα Σχέδιο Δράσης** υλοποίησης της για τα επόμενα 15 χρόνια.

Κατά τη σύνταξη της Στρατηγικής λήφθηκε υπόψη η απόφαση (ΙΧ/8) της 9ης Διάσκεψης των Συμβαλλόμενων Μερών στη Σύμβαση για τη Βιολογική Ποικιλότητα (Βόννη, Μάιος 2008), η οποία καλεί τα Συμβαλλόμενα Μέρη να αναπτύξουν Εθνικές Στρατηγικές και Σχέδια Δράσης και περιέχει ειδικότερες υποδείξεις σε ότι αφορά τα εξής πεδία: 1) Επίτευξη των στόχων της Σύμβασης, 2) Συστατικά Στοιχεία των Εθνικών Στρατηγικών και Σχεδίων Δράσης, 3) Διαδικασίες Υποστήριξης και 4) Παρακολούθηση και Ανασκόπηση. Επίσης έχει ληφθεί υπόψη η Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη βιοποικιλότητα με ορίζοντα το 2020 (2011).

Χρονικός ορίζοντας της Εθνικής Στρατηγικής είναι η δεκαπενταετία (2013 - 2028), αλλά ταυτόχρονα τίθενται οι βάσεις και δημιουργούνται οι προϋποθέσεις για δράσεις και πέραν αυτού του ορίζοντα.

Στις 15/1/2014 τέθηκε σε διαβούλευση το τελικό κείμενο της Εθνικής Στρατηγικής για τη Βιοποικιλότητα της Ελλάδας.

Σκοπός της Στρατηγικής για τη βιοποικιλότητα είναι η ανάσχεση της απώλειας βιοποικιλότητας και της υποβάθμισης των λειτουργιών των οικοσυστημάτων της Ελλάδας μέχρι το 2026, η αποκατάστασή τους, όπου χρειάζεται και δύναται, η ανάδειξη της βιοποικιλότητας ως εθνικό κεφάλαιο, όπως και η εντατικοποίηση της συμβολής της Ελλάδας στην αποτροπή απώλειας βιοποικιλότητας παγκοσμίως.

Η Στρατηγική απαρτίζεται από 13 Γενικούς Στόχους, οι οποίοι εξειδικεύονται περαιτέρω σε Ειδικούς Στόχους και εξειδικεύεται με το πρώτο Πρόγραμμα Δράσης πενταετούς διάρκειας:

- ΓΕΝΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ 1: Αύξηση της γνώσης για τη Βιοποικιλότητα
- ΓΕΝΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ 2: Διατήρηση και αποκατάσταση των ειδών και των οικοτόπων της Ελλάδας
- ΓΕΝΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ 3: Οργάνωση και λειτουργία Εθνικού Συστήματος Προστατευόμενων Περιοχών
- ΓΕΝΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ 4: Διατήρηση των γενετικών πόρων της Ελλάδας- Πρόσβαση στους γενετικούς πόρους - Δίκαιος και ισότιμος καταμερισμός των ωφελειών που θα προκύψουν από τη χρήση τους
- ΓΕΝΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ 5: Ενσωμάτωση των αναγκών διατήρησης της βιοποικιλότητας και προώθηση της αειφορικής διαχείρισης των οικοσυστημάτων σε όλες τις πολιτικές και σε όλα τα επίπεδα σχεδιασμού (αναπτυξιακού, χωροταξικού και πολεοδομικού) και θέσπιση κινήτρων για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας
- ΓΕΝΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ 6: Διατήρηση της ποικιλότητας του τοπίου
- ΓΕΝΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ 7: Πρόληψη και μείωση των επιπτώσεων στη βιοποικιλότητα λόγω της κλιματικής αλλαγής
- ΓΕΝΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ 8: Προστασία της βιοποικιλότητας από είδη εισβολείς
- ΓΕΝΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ 9: Ενίσχυση της διεθνούς και διακρατικής συνεργασίας για την προστασία της βιοποικιλότητας

- ΓΕΝΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ 10: Αναβάθμιση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας της Δημόσιας Διοίκησης σε σχέση με την προστασία της βιοποικιλότητας
- ΓΕΝΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ 11: Ενσωμάτωση της διατήρησης της βιοποικιλότητας στο αξιακό σύστημα της κοινωνίας
- ΓΕΝΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ 12: Συμμετοχή της κοινωνίας στη διατήρηση της βιοποικιλότητας
- ΓΕΝΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ 13: Αποτίμηση των οικοσυστημικών υπηρεσιών στην Ελλάδα και προβολή της αξίας της ελληνικής βιοποικιλότητας

Για την επίτευξη των γενικών στόχων απαιτείται η υλοποίηση των ακόλουθων δράσεων κατά την πενταετία 2014-2019:

- 1.1.1 Δημιουργία βάσης δεδομένων για τη βιοποικιλότητα (χλωρίδα, πανίδα) της Ελλάδας
- 1.1.2 Απογραφή της βιοποικιλότητας της Ελλάδος - αξιολόγηση των τάσεων και των απειλών (λαμβάνοντας υπόψη και τα χωροκατακτητικά ξενικά είδη)
- 1.1.3 Οργάνωση συστήματος παρακολούθησης και αξιολόγησης της υλοποίησης της στρατηγικής με δείκτες παρακολούθησης, σε συνεργασία με συναρμόδια Υπουργεία
- 1.1.4 Ολοκλήρωση, διαρκής ενημέρωση, αναβάθμιση και επέκταση της Εθνικής Τράπεζας Υδρολογικής και Μετεωρολογικής Πληροφορίας και σύνδεση της με χωρικές βάσεις δεδομένων βιοποικιλότητας
- 1.2.1 Διαρκής εμπλουτισμός της γνώσης για τα επιμέρους στοιχεία της βιοποικιλότητας (υποστήριξη της έρευνας πεδίου για είδη, τύπους οικοτόπων και οικοσυστήματα)
- 1.2.2 Υποστήριξη της εφαρμοσμένης έρευνας σε θέματα διαχείρισης ειδών και οικοτόπων
- 2.1.1 Καθορισμός και θεσμική αναγνώριση των σημαντικών ειδών και οικοτόπων της χώρας (δημιουργία εθνικού καταλόγου σημαντικών ειδών χλωρίδας, πανίδας και άλλων ομάδων οργανισμών, καθώς και τύπων φυσικών οικοτόπων)
- 2.1.2 Δημιουργία εθνικού καταλόγου ενδημικών ειδών χλωρίδας, πανίδας και άλλων οργανισμών και τύπων οικοτόπων
- 2.1.3 Κατάρτιση οδηγού αναγνώρισης κυριότερων ενδημικών ειδών χλωρίδας, πανίδας και άλλων ομάδων οργανισμών ανά κατηγορία κινδύνου
- 2.1.4 Κωδικοποίηση της δασικής νομοθεσίας
- 2.1.5 Επικαιροποίηση κόκκινων καταλόγων πανίδας, χλωρίδας και άλλων ομάδων οργανισμών
- 2.1.6 Εκπόνηση σχεδίων δράσης για σημαντικά είδη και οικοτόπους της χώρας
- 2.2.1 Συνεχής υποστήριξη της εφαρμογής προγραμμάτων παρακολούθησης της ποιότητας και ποσότητας των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων
- 2.2.2 Αξιολόγηση της κατάστασης των θαλάσσιων υδάτων, καθορισμός της καλής περιβαλλοντικής κατάστασης τους, θέσπιση περιβαλλοντικών στόχων και συναφών δεικτών, θέσπιση και εφαρμογή προγράμματος παρακολούθησης
- 2.2.3 Εποπτεία της κατάστασης διατήρησης ειδών και τύπων οικοτόπων κοινοτικού και εθνικού ενδιαφέροντος
- 2.2.4 Καθορισμός στόχων διατήρησης των οικοτόπων και των ειδών, βάσει των απαιτήσεων της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ και του Ν. 3937/2011
- 2.3.1 Εφαρμογή σχεδίων δράσης για τα σημαντικά είδη και οικοτόπους της χώρας- επιλογή και αξιοποίηση υφιστάμενων σχεδίων δράσης (π.χ. αποτελέσματα προγραμμάτων Life)
- 2.3.2 Εφαρμογή οριζόντιων δράσεων διαχείρισης και αποκατάστασης για είδη και οικοτόπους της Ελλάδας (ενίσχυση υπηρεσιών και βελτίωση υποδομών και μηχανισμών, πρόληψη και αντιμετώπισης κινδύνων, π.χ. πυρκαγιές, πλημμύρες κλπ, οριζόντια μέτρα προστασίας της ορνιθοπανίδας κλπ δημιουργία τεχνητών αγκυροβολίων εντός προστατευόμενων περιοχών για την προστασία των λιβαδιών

- Ποσειδωνίας, σύνταξη οδηγιών για τη δημιουργία τεχνητών υγροτόπων με τρόπο που να λαμβάνει υπόψη τις ανάγκες διατήρησης της βιοποικιλότητας)
- 3.1.1. Χαρακτηρισμός ως προστατευόμενων των περιοχών που πληρούν τις αναγκαίες προϋποθέσεις - θεσμικός χαρακτηρισμός περιοχών
 - 3.1.2. Δημιουργία βάσης δεδομένων με όλα τα διαθέσιμα στοιχεία για την οικολογική κατάσταση και την κατάσταση διαχείρισης όλων των προστατευόμενων περιοχών
 - 3.1.3. Οριοθέτηση σημαντικών ή απειλούμενων υγροτόπων, με έμφαση στους υγροτόπους μεσαίου και μικρού μεγέθους
 - 3.1.4. Προδιαγραφές, εκπόνηση και εφαρμογή σχεδίων διαχείρισης, τα οποία συνοδεύονται από σχέδια δράσης
 - 3.1.5. Θέσπιση και λειτουργία συστήματος παρακολούθησης με δείκτες στοχεύοντας στη διατήρηση της καλής κατάστασης των προστατευτέων αντικειμένων
 - 3.1.6. Μέτρα προστασίας και δράσεις ανάκτησης και αποκατάστασης υγροτόπων με προτεραιότητα στους Υγροτόπους Διεθνούς Σημασίας (Ραμσάρ) και κυρίως στους άμεσα απειλούμενους με μη αναστρέψιμη απώλεια βιοποικιλότητας
 - 3.1.7. Ανάπτυξη και εφαρμογή συστήματος φύλαξης
 - 3.1.8. Ρύθμιση της θαλάσσιας κυκλοφορίας και διαχείριση της αλιείας σύμφωνα με τα πορίσματα της αξιολόγησης του βαθμού επιβάρυνσης προστατευόμενων περιοχών από τη ναυσιπλοΐα και τη θαλάσσια αλιεία,
 - 3.1.9. Συγκρότηση και λειτουργική υποστήριξη διαχειριστικών σχημάτων για τις προστατευόμενες περιοχές
 - 3.1.10. Ανάπτυξη συστήματος για την τηλεπισκοπική παρακολούθηση των χερσαίων προστατευόμενων περιοχών του Δικτύου Natura 2000
 - 3.2.1. Αναγνώριση των λοιπών περιοχών (χερσαίων και θαλάσσιων) που πληρούν τα κριτήρια ένταξης στο δίκτυο Natura 2000- Συμπλήρωση του εθνικού καταλόγου Τόπων Κοινοτικής Σημασίας με ένταξη νέων θαλάσσιων περιοχών στο Δίκτυο NATURA
 - 3.2.2. Καθορισμός στόχων, μέτρων και προτεραιοτήτων διατήρησης ανά Ειδική Ζώνη Διατήρησης (ΕΖΔ) και ανά Ζώνη Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ)
 - 3.2.3. Εφαρμογή μέτρων διατήρησης ανά Ειδική Ζώνη Διατήρησης (ΕΖΔ) και ανά Ζώνη Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ)
 - 3.2.4. Εφαρμογή οριζόντιων μέτρων διατήρησης ανά τύπο οικοτόπου και είδος των σχετικών Ευρωπαϊκών Οδηγιών
 - 3.2.5. Ανάπτυξη πλαισίου για την εφαρμογή αντισταθμιστικών μέτρων όπως προβλέπεται στο άρθρο 6(4) της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ (καθορισμός προδιαγραφών, κριτηρίων, προϋποθέσεων και αρμόδιας υπηρεσίας εφαρμογής των αντισταθμιστικών μέτρων)
 - 3.2.6. Κατάρτιση και εφαρμογή πλαισίου δράσεων προτεραιότητας για χρηματοδότηση των περιοχών του δικτύου Natura 2000
 - 3.3.1. Αναγνώριση των ειδών, για τη διατήρηση των οποίων απαιτείται η οριοθέτηση οικολογικών διαδρόμων και των σχετικών περιοχών στις οποίες εντάσσονται - θεσμοθέτηση των οικολογικών διαδρόμων ως εργαλείου που ενισχύει τη συνεκτικότητα του Εθνικού Συστήματος Προστατευόμενων Περιοχών
 - 3.3.2. Προσδιορισμός και εφαρμογή μέτρων προστασίας και διαχείρισης εντός των οικολογικών διαδρόμων
 - 4.1.1. Συνέχιση καταγραφής, αξιολόγησης και χαρακτηρισμού των φυτογενετικών πόρων, των γενετικών πόρων αγροτικών ζώων, όπως και των γενετικών πόρων κάθε άλλου είδους με άμεσο ή και μακροπρόθεσμο οικονομικό ενδιαφέρον
 - 4.1.2. Απογραφή, χαρακτηρισμός και αξιολόγηση δασικών γενετικών πόρων

- 4.1.3 Απογραφή των ιδιωτικών και δημόσιων επιστημονικών ή μη συλλόγων (γονιδιακό υλικό, σπέρματα, και γαμετικό υλικό, είδη φυτών, ζώων και άλλων ομάδων οργανισμών), καθώς και των βοτανικών, ζωολογικών κήπων, φυτωρίων κ. λ. π.
- 4.2.1 Σύνταξη και εφαρμογή Εθνικού σχεδίου διατήρησης γενετικού υλικού
- 4.2.2 Διατήρηση γενετικών πόρων επί τόπου (in situ), στον αγρό, καθώς και σε μονάδες εκτροφής
- 4.2.3 Ενίσχυση και παρακολούθηση μονάδων προστασίας δασικού γενετικού υλικού
- 4.2.4 Εκτός τόπου (ex situ) διατήρηση γενετικών πόρων
- 4.3.1 Νομική κατοχύρωση των γενετικών πόρων της Ελλάδας και των προϊόντων που προκύπτουν από αυτούς ως εθνικό κεφάλαιο - Διαμόρφωση εθνικού ρυθμιστικού πλαισίου αδειοδοτήσεων για την πρόσβαση στους γενετικούς πόρους και για τον δίκαιο και ισότιμο καταμερισμό των ωφελειών που θα προκύψουν από τη χρήση τους
- 4.4.1 Εκπόνηση και εφαρμογή σχεδίου δράσης σε θέματα βιοασφάλειας σύμφωνα και με το Πρωτόκολλο της Καρθαγένης
- 5.1.1 Τα εκάστοτε δεδομένα αξιολόγησης της κατάστασης διατήρησης της βιοποικιλότητας αποτελούν βασική παράμετρο στην προβλεπόμενη αξιολόγηση και αναθεώρηση των θεσμοθετημένων Πλαισίων (Γενικού, Ειδικών και Περιφερειακών)
- 5.1.2 Τα εκάστοτε δεδομένα αξιολόγησης της κατάστασης διατήρησης της βιοποικιλότητας αποτελούν βασική παράμετρο για τον ολοκληρωμένο Χωρικό Σχεδιασμό στο επίπεδο των ΓΠΣ, ΣΧΟΟΑΠ και Πολεοδομικών μελετών
- 5.1.3 Αξιολόγηση και κατάλληλη προσαρμογή των προδιαγραφών των Στρατηγικών Μελετών Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων
- 5.1.4 Ολοκληρωμένες δράσεις αναβάθμισης του αστικού φυσικού περιβάλλοντος σε συνδυασμό με τη δημιουργία / διατήρηση νησίδων βιοποικιλότητας εντός του αστικού ιστού
- 5.2.1 Προώθηση και αξιολόγηση των πράσινων υποδομών και αποφυγή του κατακερματισμού των οικοτόπων
- 5.2.2 Στρατηγικό πλαίσιο καθορισμού προτεραιοτήτων για την αποκατάσταση οικοσυστημάτων με τη χρήση πράσινων υποδομών - Κατασκευή ειδικών υποδομών (π.χ. πράσινες γέφυρες)
- 5.3.1 Συμβατότητα της διατήρησης της βιοποικιλότητας με την αστική επέκταση στο πλαίσιο προώθησης της συνεκτικής και μη ρυπαίνουσας πόλης
- 5.3.2 Αυστηρή εφαρμογή μέτρων πρόληψης και αντιμετώπισης της βιομηχανικής ρύπανσης (θέματα εγκατάστασης, λειτουργίας, αντιρρυπαντικής τεχνολογίας και αποκατάστασης περιβάλλοντος)
- 5.3.3 Ολοκλήρωση εκπόνησης σχεδίων διαχείρισης περιβαλλοντικού κινδύνου στο θαλάσσιο περιβάλλον
- 5.4.1 Διασφάλιση της διατήρησης της βιοποικιλότητας κατά την εφαρμογή του πλαισίου ανάπτυξης του οικοτουρισμού και του αγροτουρισμού
- 5.4.2 Προώθηση εξειδικευμένων δράσεων υποστήριξης πράσινων υποδομών και υπηρεσιών τουρισμού
- 5.4.3 Καθορισμός πλαισίου, κατά προτεραιότητα στις προστατευόμενες περιοχές, για την ανάπτυξη υποδομών, δράσεων και δραστηριοτήτων τουρισμού, σε συμβατότητα με τη διατήρηση της βιοποικιλότητας
- 5.4.4 Καθορισμός δεικτών παρακολούθησης επιπτώσεων τουρισμού σε φυσικούς πόρους και υποδομές (νερό, απόβλητα, απορρίμματα, έδαφος, χώροι στάθμευσης, κλπ)
- 5.5.1 Καθορισμός ή/και αναθεώρηση στην προώθηση γεωργικών πρακτικών και μεθόδων παραγωγής που συμβάλλουν στη διατήρηση της βιοποικιλότητας των φυσικών οικοσυστημάτων και του αγροτικού τοπίου

- 5.5.2 Αναμόρφωση υφιστάμενων προδιαγραφών εκπόνησης σχεδίων διαχείρισης δασών ώστε να ανταποκρίνονται στην ανάγκη διατήρησης της βιοποικιλότητας, στις σύγχρονες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες και στην ανάγκη προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή
- 5.5.3 Επικαιροποίηση ρυθμίσεων τρόπου εργασιών δασικής συγκομιδής
- 5.5.4 Σύνταξη δασολογίου
- 5.5.5 Εφαρμογή μέτρων αειφορικής διαχείρισης δασών
- 5.5.6 Ρυθμίσεις δασοπονίας, με βάση τις ανάγκες των ειδών και των ενδιαιτημάτων
- 5.5.7 Ολοκλήρωση της σύνταξης του Κτηματολογίου στη χώρα και κατάρτιση, ανάρτηση, συμπλήρωση και διόρθωση των δασικών χαρτών έως την κύρωση τους
- 5.5.8 Δημιουργία προστατευόμενων περιοχών αλιείας ή έκδοση πράξεων για την εφαρμογή των διατάξεων του εκάστοτε Κανονισμού Αλιείας
- 5.5.9 Καταγραφή και αξιολόγηση της κατάστασης των ιχθυοαποθεμάτων
- 5.5.10 Καταγραφή λιβαδιών Ποσειδωνίας και κοραλλιογενών σχηματισμών στις ελληνικές θάλασσες με στόχο την προστασία τους από την αλιευτική δραστηριότητα
- 5.5.11 Κωδικοποίηση και επικαιροποίηση της νομοθεσίας που διέπει την αλιεία
- 5.5.12 Ρυθμίσεις αλιείας με βάση τις ανάγκες διατήρησης των ειδών και των ενδιαιτημάτων
- 5.5.13 Τα εκάστοτε δεδομένα αξιολόγησης της κατάστασης διατήρησης της βιοποικιλότητας λαμβάνονται υπόψη στην εφαρμογή του ειδικού πλαισίου για τις υδατοκαλλιέργειες και τις αντίστοιχες αδειοδοτήσεις
- 5.5.14 Ρυθμίσεις σε μεθόδους, εργαλεία και πρακτικές της πρωτογενούς παραγωγής με στόχο τη μείωση των επιπτώσεων στα απειλούμενα είδη
- 5.5.15 Οργάνωση συστήματος παρακολούθησης (monitoring) με χρησιμοποίηση δεικτών βιοποικιλότητας ανά τομέα δραστηριότητας
- 5.6.1 Τα εκάστοτε δεδομένα αξιολόγησης της κατάστασης διατήρησης της βιοποικιλότητας λαμβάνονται υπόψη κατά τη χωροθέτηση Μικρών Υδροηλεκτρικών Έργων
- 5.6.2 Τα εκάστοτε δεδομένα αξιολόγησης της κατάστασης διατήρησης της βιοποικιλότητας λαμβάνονται υπόψη κατά τη χωροθέτηση Αιολικών Πάρκων
- 5.6.3 Εκπόνηση στρατηγικού προγράμματος εκτίμησης των σωρευτικών επιπτώσεων και καθορισμός δεικτών παρακολούθησης από τη λειτουργία ΑΠΕ στα ευαίσθητα είδη και τύπους οικοτόπων
- 5.6.4 Εξειδίκευση των κατευθύνσεων εγκατάστασης των ΑΠΕ για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας
- 5.6.5 Χαρτογράφηση Ζωνών Ευαισθησίας εντός των ΖΕΠ για την εγκατάσταση των ΑΠΕ
- 5.7.1 Καθιέρωση κινήτρων για την εφαρμογή βέλτιστων πρακτικών εξόρυξης με σκοπό την προστασία της βιοποικιλότητας
- 5.7.2 Εφαρμογή μέτρων ορθής αποκατάστασης των οικοτόπων των μεταλλείων και των περιοχών εξόρυξης, συμπεριλαμβανομένης της επιφανειακής (λατομεία)
- 5.7.3 Ρυθμίσεις για αντισταθμιστικά μέτρα με σκοπό τη διατήρηση της βιοποικιλότητας
- 5.8.1 Δημιουργία πλαισίου συλλογής, ελέγχου και εμπορίας ειδών και προϊόντων τους με προτεραιότητα στα σημαντικά είδη
- 5.8.2 Ρυθμίσεις κυνηγιού - Κωδικοποίηση και επικαιροποίηση της νομοθεσίας που ρυθμίζει τη θήρα
- 5.8.3 Ρυθμίσεις ερασιτεχνικής αλιείας
- 5.8.4 Αειφορική χρήση των εδαφικών πόρων
- 6.1.1 Συνεργεία του γενικού στόχου με τους στόχους της Πολιτικής Τοπίου βάσει της Σύμβασης για την Προστασία του Τοπίου
- 6.2.1 Δράσεις διατήρησης συγκεκριμένων αγροτικών τοπίων και των γνωρισμάτων τους - Σχέδια δράσης και παρεμβάσεις για τη διατήρηση και αποκατάσταση των στοιχείων της υπαίθρου που καθορίζουν το αγροτικό τοπίο (π.χ. φυτοφράκτες και αναβαθμίδες)

- 6.2.2 Διατήρηση των λειτουργιών του τοπίου ως προς τη βιοποικιλότητα
- 6.3.1 Αναγνώριση και ταξινόμηση των Γεωτόπων - Καταγραφή των Γεωτόπων που παρουσιάζουν στοιχεία παλαιοντολογικής βιοποικιλότητας
- 7.1.1 Έρευνα σχετική με τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής σε είδη, οικοτόπους και οικοσυστημικές λειτουργίες (καθορισμός ζωνών υψηλού κινδύνου σχετικά με την ένταση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής, αξιολόγηση των οικοτόπων και των ειδών που κινδυνεύουν από την κλιματική αλλαγή, καθώς και της μελλοντικής τους κατανομής ως απόρροια της κλιματικής αλλαγής)
- 7.1.2 Καθορισμός προτεραιοτήτων δράσεων για τη διατήρηση και υποβοήθηση οικοτόπων και ειδών που κινδυνεύουν ή ενδέχεται να κινδυνεύσουν από την κλιματική αλλαγή
- 7.1.3 Επικαιροποίηση και εφαρμογή του Εθνικού Σχεδίου Δράσης κατά της ερημοποίησης
- 7.1.4 Εκπόνηση εθνικού σχεδίου προσαρμογής των δράσεων διαχείρισης οικοτόπων και ειδών χλωρίδας και πανίδας ανάλογα με τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής
- 7.2.1 Ειδικές δράσεις για είδη και οικοτόπους που αξιολογήθηκαν ως ιδιαίτερης ευαισθησίας στην κλιματική αλλαγή
- 7.3.1 Αποφυγή κατά το δυνατό ή περιορισμός των επιπτώσεων στη βιοποικιλότητα από δράσεις αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής κατά τη διαδικασία εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων έργων, σχεδίων και προγραμμάτων, καθώς και την υλοποίηση των έργων, σχεδίων και προγραμμάτων
- 7.4.1 Αύξηση της δέσμευσης του CO2 μέσω της αειφορικής διαχείρισης και αποκατάστασης των δασικών οικοσυστημάτων
- 8.1.1 Ρυθμίσεις θεσμικού χαρακτήρα για την ανίχνευση, πρόληψη εισόδου, έλεγχο ή και εξάλειψη των χωροκατακτητικών ειδών (invasive species), για την αποκατάσταση των συστημάτων που έχουν πληγεί από αυτά, καθώς και για σχετικό μηχανισμό ευθύνης - Σύνταξη σχεδίου διαχείρισης των χωροκατακτητικών ξενικών ειδών που περιλαμβάνουν ρυθμίσεις για την πρόληψη, την έγκαιρο εντοπισμό, την παρακολούθηση και την αποκατάσταση ανάλογα με την κατηγορία κινδύνου
- 8.1.2 Καταγραφή των χωρο-κατακτητικών ειδών (σύνταξη καταλόγου των χωροκατακτητικών ειδών και ταξινόμηση τους με βάση τη χρονική συχνότητα εμφάνισης και τη χωρική τους κατανομή, το βαθμό επικινδυνότητας τους για τη βιοποικιλότητα, την οικονομία και την υγεία) που εντοπίζονται στη χώρα και διερεύνηση του τρόπου εισόδου τους σε αυτή. Καταγραφή των εν δυνάμει χωροκατακτητικών ειδών στη χώρα και διερεύνηση των πιθανών τρόπων εισόδου τους σε αυτή (έλεγχοι σε φυτώρια και εισαγωγείς για πιθανή διακίνηση "υπόπτων" για προσβολή ειδών)
- 8.1.3 Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση κοινού και φορέων σε θέματα ξενικών και χωροκατακτητικών ειδών
- 8.2.1 Παρακολούθηση και μακροπρόθεσμη συγκράτηση της εξάπλωσης των χωροκατακτητικών ειδών (δημιουργία συστήματος εντοπισμού, προειδοποίησης και παρακολούθησης, μηχανισμών ελέγχου στις πύλες εισόδου της χώρας των χωροκατακτητικών ειδών)
- 8.2.2 Αποκατάσταση της αυτόχθονης βιοποικιλότητας που επηρεάστηκε από χωροκατακτητικά είδη - Σχεδιασμός και υλοποίηση πιλοτικών δράσεων ελέγχου πληθυσμών ξενικών ειδών και αποκατάστασης οικοτόπων
- 8.2.3 Αποκατάσταση διαταραχθέντων δασικών περιβαλλόντων με αυτόχθονα είδη
- 9.1 Ουσιαστική ενίσχυση της αποτελεσματικότητας της διεθνούς, περιφερειακής και διακρατικής συνεργασίας υπέρ της βιοποικιλότητας και των υπηρεσιών των οικοσυστημάτων

- 9.1.1 Προώθηση της εφαρμογής των σχετικών διεθνών συμβάσεων και συμφωνιών (πχ Σύμβαση για τη Βιολογική Ποικιλότητα, Ραμσάρ, Βέρνης, Βόννης, CITES) - Διοικητική υποστήριξη Διεθνών Δραστηριοτήτων (και Θεμάτων ΕΕ)
- 9.1.2 Προώθηση της συνέργειας των δράσεων των διεθνών συμβάσεων που σχετίζονται με τη διατήρηση της βιοποικιλότητας (κλιματική αλλαγή, απερίημωση κ.ά.) - Αναγνώριση και ενσωμάτωση των αναγκών διατήρησης της βιοποικιλότητας κατά τη σύνταξη του Σχεδίου Προσαρμογής της χώρας στην κλιματική αλλαγή
- 9.1.3 Ενσωμάτωση της διατήρησης της βιοποικιλότητας στα συμβατικά πλαίσια που ρυθμίζουν τις σχέσεις της Ελλάδας με άλλες χώρες
- 9.1.4 Σχεδιασμός διακρατικών προγραμμάτων μεταφοράς τεχνογνωσίας (από και προς την Ελλάδα)
- 9.2.1 Δημιουργία νέων συνεργασιών και ίδρυση νέων διασυνοριακών πάρκων σε συνεργασία με γειτονικές χώρες (προώθηση διασυνοριακών συνεργασιών σε περιοχές υψηλής περιβαλλοντικής αξίας)
- 9.2.2 Σχεδιασμός διασυνοριακών προγραμμάτων για την προστασία των ειδών
- 10.1.1 Αναδιάρθρωση των δομών διοίκησης και εξασφάλιση της υποστήριξης τους με τις απαραίτητες υποδομές και ανθρώπινο δυναμικό σε κεντρικό και περιφερειακό επίπεδο (επαρκής στελέχωση και κατάρτιση των στελεχών της διοίκησης και αυτοδιοίκησης) - βελτίωση των αναγκαίων οριζόντιων ενδο- διοικητικών συνεργασιών μεταξύ των διακριτών τομέων περιβαλλοντικής πολιτικής (βιοποικιλότητα, δάση, ύδατα, παράκτιος χώρος, αγροτικός χώρος κ.λπ.)
- 10.1.2 Εκσυγχρονισμός και κωδικοποίηση νομοθεσίας που σχετίζεται με τη βιοποικιλότητα (αναμόρφωση και επικαιροποίηση του θεσμικού πλαισίου για την προστασία της βιοποικιλότητας, κωδικοποίηση περιβαλλοντικής νομοθεσίας)
- 10.1.3 Ενίσχυση και τεχνική υποστήριξη μηχανισμών περιβαλλοντικού ελέγχου σε κεντρικό και περιφερειακό επίπεδο
- 10.1.4 Ανάληψη από το ΥΠΕΚΑ ενεργειών συντονισμού των συναρμόδιων Υπουργείων για την εφαρμογή αυτής της Στρατηγικής για τη Βιοποικιλότητα
- 10.2.1 Εξασφάλιση εθνικών πόρων για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και μέσω του «Πράσινου Ταμείου»
- 10.2.2 Διασφάλιση σταθερής, μόνιμης, εξασφαλισμένης και επαρκούς χρηματοδότησης για τη λειτουργία των Φορέων Διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών ή άλλων διαχειριστικών σχημάτων
- 10.2.3 Αξιοποίηση των κοινοτικών χρηματοδοτικών ευκαιριών
- 11.1.1 Προαγωγή και ενίσχυση της διδασκαλίας των θεμάτων βιοποικιλότητας και προστασίας των οικοσυστημάτων σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης
- 11.1.2 Ανάδειξη της αξίας της βιοποικιλότητας και ένταξη θεμάτων σχετικών με τη διατήρηση της στα προγράμματα κατάρτισης και δια βίου μάθησης - Μεγαλύτερη αξιοποίηση των φορέων διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών και των περιβαλλοντικών μη κυβερνητικών οργανώσεων στα προγράμματα περιβαλλοντικής κατάρτισης για τη βιοποικιλότητα
- 11.1.3 Κατάρτιση στοχευμένων ομάδων παραγωγικών τομέων (καλλιεργητές, κτηνοτρόφοι, αλιείς κ.ά.)
- 11.2.1 Σύνταξη και εφαρμογή Σχεδίου Δράσης Επικοινωνίας της Στρατηγικής για τη βιοποικιλότητα
- 11.2.2 Αξιοποίηση της ειδικής διαδικτυακής πύλης για τη βιοποικιλότητα (Clearing - House Mechanism)
- 11.2.3 Αξιοποίηση των ΜΜΕ και των υποδομών ενημέρωσης για την ευαισθητοποίηση των πολιτών σε θέματα βιοποικιλότητας

- 11.2.4 Ενθάρρυνση της συμμετοχής των πολιτών σε δράσεις προστασίας της βιοποικιλότητας- Αξιοποίηση των κέντρων πληροφόρησης και ενημέρωσης των προστατευόμενων περιοχών για την ευαισθητοποίηση των πολιτών σε θέματα προστασίας της βιοποικιλότητας
- 12.1.1 Ενίσχυση εφαρμογής των διατάξεων της νομοθεσίας που απορρέουν από τη Διεθνή Σύμβαση του Άαρχους
- 12.1.2 Καθορισμός του ρόλου των εκπαιδευτικών και ερευνητικών ιδρυμάτων, των επιστημονικών φορέων και των περιβαλλοντικών ΜΚΟ ως κοινωνικών εταίρων
- 12.2.1 Ενίσχυση της επιχειρηματικής δραστηριότητας για την ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών, που αποσκοπούν στην εξοικονόμηση φυσικών πόρων και τη μείωση εκπομπών επικίνδυνων και μη ουσιών στο περιβάλλον καθ' όλη τη διάρκεια ζωής τους (eco-design). Ανάπτυξη και διάχυση πολιτικών περιβαλλοντικής βιωσιμότητας και αειφορίας στις επιχειρήσεις και προώθηση δράσεων, πρακτικών και διαδικασιών διατήρησης και ενίσχυσης της βιοποικιλότητας στα πλαίσια αυτών
- 12.2.2 Ενθάρρυνση δραστηριοτήτων με σημαντικές ευεργετικές συνέπειες στη βιοποικιλότητα και αποφυγή εκείνων με αρνητικές συνέπειες κατά το σχεδιασμό και την εξέταση επενδυτικών σχεδίων από τις επιχειρήσεις- Αποτύπωση του άμεσου και έμμεσου αντίκτυπου των δραστηριοτήτων της κάθε επιχείρησης στη βιοποικιλότητα, αξιοποιώντας ως βέλτιστη πρακτική τη μεθοδολογική προσέγγιση την «Ανάλυσης Κύκλου Ζωής» περιλαμβανομένης και της καταγραφής του σχετικού αποτυπώματος της εφοδιαστικής αλυσίδας της κάθε επιχείρησης, όπου αυτό είναι εφικτό και εφαρμόσιμο
- 13.1.1 Εκπόνηση έρευνας για την αποτίμηση των λειτουργιών των οικοσυστημάτων από κοινωνική και οικονομική σκοπιά (αξιοποιώντας τα αποτελέσματα του ΤΕΕΒ) (Resource Mobilization)
- 13.1.2 Αξιολόγηση των κοινωνικών και οικονομικών ωφελειών των προστατευόμενων περιοχών, αρχικά στις περιοχές με φορέα διαχείρισης
- 13.2.1 Ενημέρωση σχετικά με την αξία της βιοποικιλότητας και τα κοινωνικο-οικονομικά οφέλη από τη διατήρηση της
- 13.2.2 Δημιουργία και προώθηση κινήτρων για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και των υπηρεσιών που προσφέρουν τα οικοσυστήματα
- 13.3.1 Δημιουργία εθνικού συστήματος κινήτρων για τη δημιουργία και διατήρηση «φυσικών πράσινων υποδομών»
- 13.3.2 Διατήρηση των φυσικών πλημμυρικών περιοχών
- 13.3.3 Ολοκλήρωση της καταγραφής, οριοθέτησης και θεσμικής κατοχύρωσης και διαχείρισης νησίδων βιοποικιλότητας (πάρκων, ρεμάτων, λόφων, λιμνών, ποταμών, υγροτόπων, ακτών) εντός του αστικού ιστού

Στο παρόν Επιχειρησιακό Πρόγραμμα προωθούνται κάποιες δράσεις οι οποίες συμβάλλουν έμμεσα στην επίτευξη των στόχων της **Εθνικής Στρατηγικής για τη Βιοποικιλότητα της Ελλάδας**.

Η συσχέτιση του υπό μελέτη ΠΕΠ με την Εθνική Στρατηγική για τη Βιοποικιλότητα μπορεί να αναλυθεί σε δύο επίπεδα. Στο πρώτο επίπεδο καταγράφεται θετική συσχέτιση επιμέρους στόχων και δράσεων της Εθνικής Στρατηγικής με τις επενδυτικές προτεραιότητες του ΠΕΠ (όπως συμβαίνει π.χ. με την πρόταση της Εθνικής Στρατηγικής για βελτίωση των υποδομών πρόληψης και αντιμετώπισης κινδύνων όπως πυρκαγιές, πλημμύρες, η οποία συναρτάται με την επενδυτική προτεραιότητα 5α του ΠΕΠ, που περιλαμβάνει επενδύσεις σε έργα αντιπλημμυρικής προστασίας ή με την επενδυτική προτεραιότητα 6δ του ΠΕΠ, η οποία περιλαμβάνει επενδύσεις για την προστασία εθνικά προστατευόμενων περιοχών, που δεν καλύπτονται από Φορείς Διαχείρισης, ή με την πρόταση αναβάθμισης του αστικού φυσικού περιβάλλοντος σε συνδυασμό με τη δημιουργία /

διατήρηση νησίδων βιοποικιλότητας εντός του αστικού ιστού και την προστασία της βιοποικιλότητας εντός ή πλησίον πολεοδομικών συγκροτημάτων, η οποία δύναται να συναρτηθεί με τις παρεμβάσεις αστικής ανάπτυξης της επενδυτικής προτεραιότητας 6ε του ΠΕΠ). Σε δεύτερο επίπεδο κάποιοι από τους επιμέρους στόχους της Εθνικής Στρατηγικής και οι συναρτώμενες με αυτούς προτεινόμενες δράσεις, όπως η συμβατότητα των έργων υποδομής με την προστασία της βιοποικιλότητας και ελαχιστοποίηση των επιπτώσεων τους, καθώς και η μείωση των επιπτώσεων στη βιοποικιλότητα από δράσεις αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής, θέτουν κάποιους όρους και περιορισμούς στην υλοποίηση έργων που προβλέπονται από το ΠΕΠ (συγκοινωνιακά, αντιπλημμυρικά κλπ), χωρίς όμως να βρίσκονται σε αντίθεση με τα συγκεκριμένα έργα.

Προστατευόμενες περιοχές

Το βασικό νομοθετικό πλαίσιο που διέπει την προστασία και διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος περιλαμβάνει το Νόμο 1650/1986 «Για την προστασία του περιβάλλοντος» όπως αυτός διαδοχικά τροποποιήθηκε από τους Νόμους:

- Ν. 3010/2002 «Εναρμόνιση του Ν. 1650/86 με τις Οδηγίες 97/11/ΕΕ και 96/61/ΕΕ, διαδικασία οριοθέτησης και ρυθμίσεις θεμάτων για τα υδατορέματα και άλλες διατάξεις»
- Ν. 3536/2007 «Ειδικές ρυθμίσεις θεμάτων μεταναστευτικής πολιτικής και λοιπών ζητημάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης»
- Ν. 3937/2011 «Διατήρηση της βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις»
- Ν. 4042/2012 «Ποινική προστασία του περιβάλλοντος –Εναρμόνιση με την οδηγία 2008/99/ΕΚ – Πλαίσιο παραγωγής και διαχείρισης αποβλήτων – Ρύθμιση θεμάτων Υπουργείου Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής»

Σύμφωνα με το Άρθρο 5 (Αντικατάσταση του άρθρου 19 του Ν.1650/1986) του Ν.3937/2011 «Διατήρηση της βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις», **το Εθνικό Σύστημα Προστατευόμενων Περιοχών** περιλαμβάνει:

1. Περιοχές απόλυτης προστασίας της φύσης (Strict nature reserves),
2. Περιοχές προστασίας της φύσης (Nature reserves),
3. Φυσικά πάρκα (Natural parks), Εθνικά πάρκα (National parks) και Περιφερειακά πάρκα (Regional parks),
4. Περιοχές προστασίας οικοτόπων και ειδών (Habitat/species management areas). Διακρίνονται σε:
 - Ειδικές Ζώνες Διατήρησης - ΕΖΔ (Special Areas of Conservation)
 - Ζώνες Ειδικής Προστασίας - ΖΕΠ (Special Protection Areas)
 - Καταφύγια Άγριας Ζωής - ΚΑΖ (Wildlife refuges)
5. Προστατευόμενα τοπία (Protected landscapes / seascapes) και Προστατευόμενοι φυσικοί σχηματισμοί (Protected natural formations).

Οι Ειδικές Ζώνες Διατήρησης - ΕΖΔ (Special Areas of Conservation) και οι Ζώνες Ειδικής Προστασίας - ΖΕΠ αποτελούν περιοχές του δικτύου NATURA 2000.

Το Δίκτυο Natura 2000 ιδρύθηκε με σκοπό τη διατήρηση και προστασία ορισμένων φυσικών οικοτόπων, αυτοφυών ειδών χλωρίδας και άγριων ειδών πανίδας. Εκτείνεται σε όλα τα Κράτη Μέλη και αποτελείται από δύο τύπους περιοχών.

- τους **Τόπους Κοινοτικής Σημασίας (ΤΚΣ, ή Sites of Community Interest, SCI)**, στους οποίους απαντούν τύποι οικοτόπων του Παραρτήματος I ή/ και είδη φυτών και ζώων του Παραρτήματος II της **Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ** για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας.
- τις **Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ, ή Special Protection Areas, SPA)**, για την Ορνιθοπανίδα, όπως ορίζονται στην **Οδηγία 2009/147/ΕΚ** περί της διατήρησης των αγρίων πτηνών.

Όσον αφορά στους **ΤΚΣ**, κάθε κράτος μέλος **προτείνει** έναν κατάλογο τόπων όπου απαντώνται φυσικοί οικοτόποι και άγρια ζωικά και φυτικά είδη. Βάσει των εθνικών καταλόγων και σε συμφωνία με καθένα από τα Κράτη Μέλη, η Επιτροπή εκδίδει κατάλογο **Τόπων Κοινοτικής Σημασίας** για καθεμία από τις επτά βιογεωγραφικές περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σήμερα σε ισχύ βρίσκεται ο **4^{ος} ενημερωμένος σχετικός κατάλογος** που δημοσιεύτηκε με την **2011/85/ΕΕ Απόφαση** της Επιτροπής.

Όταν καθοριστεί ένας ΤΚΣ, το οικείο Κράτος Μέλος ορίζει τον εν λόγω τόπο ως **Ειδική Ζώνη Διατήρησης (ΕΖΔ)** το ταχύτερο δυνατόν και, το αργότερο, μέσα σε μια εξαετία, καθορίζοντας τις προτεραιότητες σε συνάρτηση με τη σημασία των τόπων για τη διατήρηση ή την αποκατάσταση, σε ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης, ενός τύπου φυσικών οικοτόπων του παραρτήματος I ή ενός είδους του παραρτήματος II και για τη συνεκτικότητα του Natura 2000, καθώς και σε συνάρτηση με τους κινδύνους υποβάθμισης ή καταστροφής που επαπειλούν τους εν λόγω τόπους.

Με βάση και τους ορισμούς της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ **Ειδική Ζώνη Διατήρησης** είναι ο Τόπος Κοινοτικής Σημασίας ορισμένος από τα Κράτη Μέλη μέσω κανονιστικής, διοικητικής ή/και συμβατικής πράξης, στον οποίο **εφαρμόζονται τα μέτρα διατήρησης** που απαιτούνται για τη διατήρηση ή την αποκατάσταση, σε ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης, των φυσικών οικοτόπων ή/και των πληθυσμών των ειδών για τα οποία ορίστηκε ο τόπος.

Οι **ΖΕΠ**, μετά τον χαρακτηρισμό τους από τα Κράτη Μέλη, εντάσσονται αυτόματα στο Δίκτυο Natura 2000, και η διαχείρισή τους ακολουθεί τις διατάξεις του άρθρου 4 της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ (καταργήθηκε από την 2009/147/ΕΚ) και τις διατάξεις του άρθρου 6 της Οδηγίας 92/43/ΕΚ.

Η εθνική νομοθεσία εναρμονίστηκε με τις Οδηγίες 92/43/ΕΟΚ και 79/409/ΕΟΚ (καθώς και με τις τροποποιήσεις αυτών) με τα ακόλουθα νομοθετήματα:

- Κ.Υ.Α. 414985/1985 "Μέτρα διαχείρισης της άγριας πτηνοπανίδας"
- Κ.Υ.Α. 366599/1996 "Μέτρα διαχείρισης της άγριας πτηνοπανίδας σε συμμόρφωση προς την οδηγία 91/224/ΕΟΚ της Επιτροπής για την τροποποίηση της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ του Συμβουλίου περί διατήρησης των αγρίων πτηνών"
- Κ.Υ.Α. 294283/1998 "Μέτρα διαχείρισης της άγριας πτηνοπανίδας, σε συμμόρφωση με τις οδηγίες 94/24/ΕΚ του Συμβουλίου και 91/244/ΕΟΚ 97/49/ΕΚ της Επιτροπής"
- Κ.Υ.Α. 33318/3028/1998 "Καθορισμός μέτρων και διαδικασιών για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων (ενδιατημάτων), της άγριας πανίδας και της αυτοφυούς χλωρίδας"
- Κ.Υ.Α. 87578/703/2007 "Τροποποίηση της υπ' αριθμ. 414985/29.11.1985 Κοινής Υπουργικής Απόφασης (ΦΕΚ 757 Β / 1985) όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει"
- Κ.Υ.Α. 14849/853/Ε 103/2008 "Τροποποίηση των υπ' αριθμ. 33318/3028/1998 κοινών υπουργικών αποφάσεων (Β'1289) και υπ' αριθμ. 29459/1510/2005 κοινών υπουργικών αποφάσεων (Β'992), σε συμμόρφωση με διατάξεις της οδηγίας 2006/105 του Συμβουλίου της 20ης Νοεμβρίου 2006 της Ευρωπαϊκής Ένωσης."

- Κ.Υ.Α. 37338/1807/Ε103/2010 “Καθορισμός μέτρων και διαδικασιών για τη διατήρηση της άγριας ορνιθοπανίδας και των οικοτόπων/ενδιαιτημάτων της, σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ, «Περί διατηρήσεως των άγριων πτηνών», του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 2ας Απριλίου 1979, όπως κωδικοποιήθηκε με την οδηγία 2009/147/ΕΚ.”
- Ν. 3937/2011 «Διατήρηση της βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις»
- ΚΥΑ Η.Π. 8353/276/Ε103/17-2-2012 «Τροποποίηση και συμπλήρωση της υπ’ αριθ. 37338/1807/2010 κοινής υπουργικής απόφασης «Καθορισμός μέτρων και διαδικασιών για τη διατήρηση της άγριας ορνιθοπανίδας και των οικοτόπων/ενδιαιτημάτων της, σε συμμόρφωση με την Οδηγία 79/409/ΕΟΚ...» (Β’ 1495), σε συμμόρφωση με τις διατάξεις του πρώτου εδαφίου της παραγράφου 1 του άρθρου 4 της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ «Για τη διατήρηση των άγριων πτηνών» του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 2ας Απριλίου 1979, όπως κωδικοποιήθηκε με την οδηγία 2009/147/ΕΚ»

Σύμφωνα με το Νόμο 3937/2011 (άρθρο 5 παρ. 4.2) οι περιοχές της Ελληνικής Επικράτειας που έχουν ταξινομηθεί ως ΖΕΠ βάσει του άρθρου 4 της Οδηγίας 2009/147/ΕΚ και περιλαμβάνονται στα παραρτήματα Β’ και Γ’ του άρθρου 14 της ΚΥΑ 37338/1807/Ε.103/1.9.2010 αποτελούν μέρος του Δικτύου Natura 2000. Με ΚΥΑ ο κατάλογος αυτός μπορεί να συμπληρώνεται με νέες ΖΕΠ, σύμφωνα με τη διαδικασία που προβλέπεται στο άρθρο 4 της ΚΥΑ 37338/1807/Ε.103/1.9.2010.

Σύμφωνα με το Ν. 3937 (άρθρο 5 παρ. 4.1) οι περιοχές που περιέχονται στον κατάλογο των **ΤΚΣ**, ο οποίος περιλαμβάνεται στο Παράρτημα 1 της απόφασης 2006/613/ΕΚ της Επιτροπής¹⁵ χαρακτηρίζονται ως **ΕΖΔ**.

Το Δίκτυο Natura 2000 στην Ελλάδα (σύμφωνα με το Ν. 3937) περιλαμβάνει 419 περιοχές, εκ των οποίων:

- 178 είναι χαρακτηρισμένες ως ΖΕΠ
- 216 είναι χαρακτηρισμένες ως ΕΖΔ
- 23 είναι χαρακτηρισμένες ως ΖΕΠ και ΕΖΔ
- 1 αποτελεί προτεινόμενο ΤΚΣ
- 1 είναι χαρακτηρισμένη ως ΖΕΠ και προτεινόμενος ΤΚΣ

Η έκταση των ΤΚΣ και ΕΖΔ ανέρχεται σε 2.807.512 ha που καλύπτουν 16,3% της Ελληνικής χέρσου και 5,7% των χωρικών υδάτων. Η έκταση των ΖΕΠ ανέρχεται σε 2.952.476 ha και καλύπτουν 21,1% της χέρσου και 1,4% των χωρικών υδάτων. Συνολικά, η έκταση του Δικτύου Natura 2000 στην Ελλάδα ανέρχεται σε 4.294.205ha και καλύπτει 27,2% της χέρσου και 6,1% των χωρικών υδάτων. Η έκταση του ελληνικού δικτύου Natura 2000 αντιστοιχεί στο 4,5% της έκτασης του ευρωπαϊκού δικτύου, φέρνοντας την Ελλάδα στη δέκατη θέση σε σχέση με τα 27 κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο μέσος όρος κάλυψης εθνικού εδάφους χέρσου της Ευρώπης είναι 17,5%, οπότε η Ελλάδα τοποθετείται στην έκτη θέση μεταξύ των 27 κρατών-μελών, μετά τη Σλοβενία, τη Βουλγαρία, τη Σλοβακία, την Κύπρο και την Ισπανία.

¹⁵ Πρόκειται για τον αρχικό κατάλογο τόπων κοινοτικής σημασίας για τη μεσογειακή βιογεωγραφική περιοχή

Η πλειονότητα των περιοχών του Δικτύου Natura 2000 είναι μεγάλης έκτασης και λόγω της ιδιαίτερης βιοποικιλότητας του ελληνικού χώρου, οι περιοχές περιλαμβάνουν ποικιλία τύπων οικοτόπων και οικοτόπων ειδών. Στο Δίκτυο εντάχθηκε το σύνολο σχεδόν των προστατευόμενων περιοχών της Ελλάδας, σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, ήτοι Εθνικοί Δρυμοί, Αισθητικά Δάση, υγρότοποι Ramsar, κ.λπ.

Για την προστασία και διαχείριση των περιοχών Natura 2000 ακολουθείται, κατά κύριο λόγο, η προσέγγιση του χαρακτηρισμού σε εθνικό επίπεδο, σύμφωνα με τη διαδικασία του Ν. 1650/86, όπως τροποποιήθηκε από το Ν. 3937/2011, η οποία λαμβάνει υπόψη το σύνολο των προστατευτέων αντικειμένων των περιοχών.

Σύμφωνα με το Ν. 3937/2011, με απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, κατόπιν γνωμοδότησης της Επιτροπής «Φύση 2000», καθορίζονται **εθνικοί στόχοι διατήρησης των τύπων οικοτόπων και των ειδών κοινοτικής σημασίας** (Παραρτήματα Ι και ΙΙ της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ) που απαντώνται στην Ελληνική Επικράτεια με στόχο την επίτευξη ικανοποιητικής κατάστασης διατήρησής τους στο σύνολο της εξάπλωσής τους μέχρι το 2020.

Με την **ίδια ή άλλες αποφάσεις ανά ΕΖΔ** ή ομάδες τέτοιων, **καθορίζονται** επίσης **στόχοι διατήρησης**, με στόχο την επίτευξη ικανοποιητικής κατάστασης διατήρησης των τύπων οικοτόπων και των ειδών που απαντώνται σε κάθε μια περιοχή, και περιγράφονται στο τυποποιημένο έντυπο δεδομένων, με εξαίρεση εκείνα που θεωρούνται μη σημαντικά σύμφωνα με το τυποποιημένο έντυπο δεδομένων μέχρι το 2020, με βάση τα παρακάτω κριτήρια:

- α. τις οικολογικές απαιτήσεις τους,
- β. την κατάσταση διατήρησής τους σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο,
- γ. τις απειλές και τους κινδύνους υποβάθμισης, καταστροφής ή όχλησής τους,
- δ. την εθνική και ευρωπαϊκή σημασία τους για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας,
- ε. τη συνολική συνοχή του δικτύου «Natura 2000».

Οι στόχοι και τα μέτρα διατήρησης των ΕΖΔ ενσωματώνονται στο σχέδιο διαχείρισης, από τις εποπτεύουσες υπηρεσίες, κατόπιν αξιολόγησης των δεδομένων για την κάθε περιοχή και των σχετικών στόχων διατήρησης.

Είναι δυνατός ο **καθορισμός ειδικότερων όρων και περιορισμών δόμησης χρήσεων γης, καθώς και κάθε άλλου ζητήματος που αφορά στην προστασία και οικολογική διαχείριση των ΕΖΔ με προεδρικά διατάγματα** που εκδίδονται με πρόταση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής και σε εφαρμογή ειδικής έκθεσης.

Με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται με πρόταση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, εγκρίνονται σε χάρτη τα ακριβή όρια των ΕΖΔ. Στο διάταγμα περιλαμβάνονται τα είδη και οι τύποι οικοτόπων χαρακτηρισμού, καθώς και οι στόχοι διατήρησης ανά περιοχή.

Για τις ΕΖΔ και τις ΖΕΠ καταρτίζονται **σχέδια διαχείρισης**, με τα οποία, στο πλαίσιο των όρων και προϋποθέσεων που τίθενται στις πράξεις χαρακτηρισμού:

- (α) καθορίζονται τα αναγκαία μέτρα οργάνωσης και λειτουργίας για τη διατήρηση των αντικειμένων που προστατεύονται,

- (β) εξειδικεύονται οι όροι και περιορισμοί άσκησης δραστηριοτήτων και εκτέλεσης έργων και
- (γ) προσδιορίζονται αναλυτικά οι κατευθύνσεις και οι προτεραιότητες για την υλοποίηση έργων, δράσεων και μέτρων που απαιτούνται για την αποτελεσματική προστασία, διαχείριση και αποκατάσταση των αντικειμένων που προστατεύονται κατά περίπτωση.

Τα **σχέδια διαχείρισης** συνοδεύονται από **σχέδια δράσης**, στα οποία εξειδικεύονται τα αναγκαία μέτρα, δράσεις, έργα και προγράμματα, οι φάσεις, το κόστος, οι πηγές και οι φορείς χρηματοδότησής τους, καθώς και το χρονοδιάγραμμα εκτέλεσής τους και οι φορείς εφαρμογής τους.

Τα σχέδια διαχείρισης εγκρίνονται με απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής και οι πράξεις έγκρισης των σχεδίων διαχείρισης λαμβάνουν υπόψη τους εθνικούς στόχους διατήρησης που καθορίζονται με την απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής.

Επίσης, αναφέρεται ότι με το Ν.3937/2011 θεσπίστηκαν μέτρα οριζόντιου χαρακτήρα σε όλη την έκταση των περιοχών Natura 2000. Οριζόντιου τύπου μέτρα για τις περιοχές Natura 2000 περιγράφονται περαιτέρω στα ειδικά πλαίσια χωροταξικού σχεδιασμού και αειφόρου ανάπτυξης για τις ανανεώσιμες μορφές ενέργειας (ΦΕΚ 2464/Β/2008), τη βιομηχανία (ΦΕΚ 151/ΑΑΠ/2009), τον τουρισμό (ΦΕΚ 1138/Β/2009) και στο Ν. 3851/2010 για τις ανανεώσιμες μορφές ενέργειας. Επίσης, μέτρα οριζόντιου χαρακτήρα έχουν προσδιοριστεί για τις ΖΕΠ στο κείμενο της τελευταίας εναρμόνισης της Οδηγίας 2009/147/ΕΚ (στο ΦΕΚ 415/Β/23-2-2012).

Με το Ν. 4014/2011 επικαιροποιήθηκε εξ' ολοκλήρου η διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης έργων και δραστηριοτήτων. Σε ότι αφορά στη διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης για έργα και δραστηριότητες σε περιοχές που έχουν ενταχθεί στο δίκτυο Natura 2000 θεσπίστηκε η εφαρμογή Ειδικής Οικολογικής Αξιολόγησης με στόχο τη δέουσα εκτίμηση των επιπτώσεων στις περιοχές Natura 2000, βάσει των στόχων διατήρησής τους.

Όπως προαναφέρθηκε, πέραν των προστατευόμενων περιοχών που ανήκουν στο Δίκτυο Natura 2000 υπάρχουν περιοχές που προστατεύονται σε **εθνικό επίπεδο, οι οποίες αφορούν σε:**

- Περιοχές απόλυτης προστασίας της φύσης (Strict nature reserves),
- Περιοχές προστασίας της φύσης (Nature reserves),
- Φυσικά πάρκα (Natural parks), Εθνικά πάρκα (National parks) και Περιφερειακά πάρκα (Regional parks),
- Καταφύγια Άγριας Ζωής - ΚΑΖ (Wildlife refuges)
- Προστατευόμενα τοπία (Protected landscapes / seascapes) και Προστατευόμενοι φυσικοί σχηματισμοί (Protected natural formations). Τοπία που έχουν κηρυχθεί ως αισθητικά δάση, ως περιαστικά δάση, ως προστατευόμενα δάση και ως διατηρητέα μνημεία της φύσης, εντάσσονται στην ανωτέρω κατηγορία. Για τα ήδη κηρυγμένα τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, με απόφαση Υπουργού ΠΕΚΑ, ρυθμίζονται οι όροι ένταξής τους.

Οι **Περιοχές Απόλυτης Προστασίας της Φύσης** απαριθμούν **9 περιοχές**, 7 από τις οποίες οριοθετήθηκαν στο πλαίσιο κήρυξης Εθνικών Πάρκων και 2 στο πλαίσιο θεσμοθέτησης Ζωνών Οικιστικού Ελέγχου (ΖΟΕ).

Οι **Περιοχές Προστασίας της Φύσης** απαριθμούν **24 περιοχές**, 17 από τις οποίες οριοθετήθηκαν στο πλαίσιο κήρυξης Εθνικών Πάρκων και 5 στο πλαίσιο θεσμοθέτησης Ζωνών Οικιστικού Ελέγχου (ΖΟΕ).

Μέχρι σήμερα έχουν κηρυχθεί **17 Εθνικά Πάρκα**. Για 11 από αυτά έχουν καθοριστεί και περιφερειακές ζώνες προστασίας. Σημειώνεται ότι οι ήδη κηρυγμένοι **εθνικοί δρυμοί** και οι υγρότοποι διεθνούς σημασίας κατά τη Σύμβαση Ραμσάρ, χαρακτηρίζονται εθνικά πάρκα με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται με πρόταση του Υπουργού ΠΕΚΑ. Οι κηρυγμένοι Εθνικοί Δρυμοί απαριθμούν τους 10. Οι Εθνικοί Δρυμοί Πρεσπών, Βίκου-Αώου, Πίνδου, Οίτης και Σουνίου περιλαμβάνουν πυρήνες και περιφερειακές ζώνες, ενώ οι υπόλοιποι περιλαμβάνουν μόνο πυρήνες. Ορισμένοι από τους Εθνικούς Δρυμούς έχουν ήδη ενταχθεί σε Εθνικά Πάρκα. Η Ελλάδα έχει 10 υγροτόπους ως Διεθνούς Σημασίας σύμφωνα με τη Σύμβαση Ραμσάρ, οι οποίοι ήδη έχουν ενταχθεί στο δίκτυο Natura και αποτελούν τμήματα Εθνικών Πάρκων.

Επίσης, μέχρι σήμερα κηρυχθεί 607 **Καταφύγια Άγριας Ζωής**.

Όσον αφορά στην Κατηγορία «**Προστατευόμενα τοπία και Προστατευόμενοι φυσικοί σχηματισμοί**», η μέχρι σήμερα κατάσταση έχει ως εξής:

- **Προστατευόμενοι Φυσικοί Σχηματισμοί και Τοπία:** Έως σήμερα έχουν κηρυχθεί 2 περιοχές μέσω ΖΟΕ και στο Εθνικό Πάρκο Πρεσπών έχουν καθοριστεί 10 θέσεις με Προστατευόμενους Φυσικούς Σχηματισμούς και Τοπία ή στοιχεία τοπίων.
- **Αισθητικά δάση:** Έχουν χαρακτηριστεί 19 περιοχές, με συνολική έκταση 32.506 εκτάρια.
- **Διατηρητέα μνημεία της φύσης:** Σε αυτά περιλαμβάνονται μεμονωμένα δένδρα ή συστάδες δένδρων με ιδιαίτερη βοτανική, οικολογική, αισθητική ή ιστορική και πολιτισμική αξία. Στην ίδια κατηγορία ανήκουν επίσης εκτάσεις με σπουδαίο οικολογικό, παλαιοντολογικό, γεωμορφολογικό ή άλλο ενδιαφέρον. Η θεσμοθέτησή τους υλοποιήθηκε βάσει του δασικού κώδικα. Έχουν κηρυχθεί 51 Διατηρητέα Μνημεία της Φύσης, με συνολική έκταση 16.840 εκτάρια. Η πλειονότητα των μνημείων αυτών καταλαμβάνει ελάχιστα τετραγωνικά μέτρα. Αξιοπρόσεκτο είναι ότι μόνο το Απολιθωμένο Δάσος της Λέσβου το οποίο καταλαμβάνει το 89% της συνολικής έκτασης των Διατηρητέων Μνημείων της Φύσης.
- Σε σχέση με τα ήδη **Κηρυγμένα Τοπία Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους** δεν έχει εκδοθεί η σχετική απόφαση Υπουργού ΠΕΚΑ που θα ρυθμίζει τους όρους ένταξής τους στο Εθνικό Σύστημα Προστατευόμενων Περιοχών.

Μεγάλο μέρος των ανωτέρω περιοχών αποτελούν τμήματα του δικτύου Natura 2000.

Πλέον της νομοθεσίας που παρουσιάστηκε ανωτέρω, σε εθνικό επίπεδο, για την προστασία και διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος εφαρμόζεται η ακόλουθη νομοθεσία:

- ΠΔ 67/19881 «Περί Προστασίας της αυτοφυούς χλωρίδος και άγριας πανίδος και καθορισμού διαδικασίας συντονισμού και ελέγχου της ερεύνης επ' αυτών»,
- ΠΔ «Έγκριση καταλόγου μικρών νησιωτικών υγροτόπων και καθορισμός όρων και περιορισμών για την προστασία και ανάδειξη των μικρών παράκτιων υγροτόπων που περιλαμβάνονται σε αυτόν». (ΦΕΚ ΤΑΑΠΘ 229/2012).

Η διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών γίνεται με βάση τα όσα ορίζονται στα άρθρα 15 και 17 του ν. 2742/1999, όπως αυτά τροποποιήθηκαν από το άρθρο 13 του Ν.3044/2002 και από το άρθρο 7 του Ν. 3937/2011.

Τις προστατευόμενες περιοχές μπορούν να διαχειρίζονται Φορείς Διαχείρισης ή υφιστάμενες δημόσιες υπηρεσίες, ειδικές υπηρεσίες και ΝΠΔΔ ή φορείς που ορίζονται για το σκοπό αυτό με συμβάσεις διαχείρισης (ν 2742/99). Επιπλέον, σύμφωνα με την προσθήκη του άρθρου 17 του Ν. 3937 «*με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται με πρόταση των Υπουργών Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής και Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, ιδρύονται Διευθύνσεις Συντονισμού Προστατευόμενων Περιοχών σε επίπεδο Αποκεντρωμένης Διοίκησης με αρμοδιότητα την εποπτεία και διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών που υπάγονται στη χωρική αρμοδιότητα των οικείων αποκεντρωμένων διοικήσεων, το συντονισμό της φύλαξης από τα χωρικά αρμόδια σώματα ασφαλείας, καθώς και το σχεδιασμό και την εφαρμογή μέτρων και δράσεων διαχείρισης, έρευνας, προστασίας και ενημέρωσης. Οι διευθύνσεις μπορούν να συνεπικουρούνται από συμβουλευτική επιτροπή που δεν αμείβεται και αποτελείται από επιστήμονες ακαδημαϊκών ή ερευνητικών ιδρυμάτων, ειδικούς σε γνωστικά αντικείμενα συναφή με το χαρακτήρα και τις οικολογικές απαιτήσεις των υπό διαχείριση προστατευόμενων περιοχών, καθώς και εκπροσώπους περιβαλλοντικών οργανώσεων με αποδεδειγμένη εμπειρία, τεχνογνωσία και επιστημονική επάρκεια σε θέματα οικολογίας και διαχείρισης της βιοποικιλότητας».*

Οι προστατευόμενες περιοχές διέπονται από κανονισμούς διοίκησης και λειτουργίας στους οποίους καθορίζονται τα αναγκαία μέτρα οργάνωσης και λειτουργίας των προστατευόμενων αντικειμένων και εξειδικεύονται οι γενικοί όροι και περιορισμοί άσκησης δραστηριοτήτων και εκτέλεσης έργων που καθορίζονται με το νομοθέτημα κήρυξης των περιοχών.

Επίσης, καταρτίζονται πενταετή σχέδια διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών. Με τα σχέδια αυτά προσδιορίζονται, στο πλαίσιο των γενικότερων όρων και προϋποθέσεων, που τίθενται στα νομοθετήματα κήρυξης, οι κατευθύνσεις και οι προτεραιότητες για την εφαρμογή των έργων, δράσεων και μέτρων που απαιτούνται για την αποτελεσματική προστασία και διαχείριση των κατά περίπτωση προστατευόμενων αντικειμένων. Τα Σχέδια Διαχείρισης συνοδεύονται από προγράμματα δράσης.

Μέχρι σήμερα, το διαχειριστικό σχήμα, που έχει επιλεγεί και λειτουργεί στις προστατευόμενες περιοχές αφορά στους «Φορείς Διαχείρισης». Τα Διοικητικά Συμβούλια των Φορέων Διαχείρισης απαρτίζονται από εκπροσώπους της κεντρικής, περιφερειακής και τοπικής διοίκησης, εκπροσώπους τοπικών κοινωνικών ομάδων, ερευνητές και εκπροσώπους Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ).

Με τον Ν. 3044/2002 ιδρύθηκαν 25 Φορείς Διαχείρισης για τη διαχείριση ισάριθμων προστατευόμενων περιοχών, που προστέθηκαν στις δύο περιοχές που είχαν ήδη κηρυχθεί ως προστατευόμενες, με βάση τους Ν. 1650/1986 και 2742/1999: το Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο Ζακύνθου και το Εθνικό Πάρκο Σχινιά-Μαραθώνα. Εν συνεχεία, με ΠΔ το 2009 συστάθηκε ο Φορέας Διαχείρισης του Εθνικού Πάρκου και τον Ιούνιο του 2012 ο Φορέας Διαχείρισης της Περιοχής Προστασίας της Φύσης της λίμνης Καστοριάς.

Συνολικά, ο αριθμός των Φορέων Διαχείρισης που είχαν συσταθεί ως το πέρας του 2012 ανέρχεται σε 29 ενώ αυτών που είχαν συγκροτηθεί και λειτουργούσαν σε 28. Νέα δεδομένα σχετικά με τη λειτουργία των Φορέων Διαχείρισης, προέκυψαν με το **Ν.4109/2013** «Κατάργηση και συγχώνευση νομικών προσώπων του Δημοσίου και του ευρύτερου δημόσιου τομέα – Σύσταση Γενικής Γραμματείας για το συντονισμό του κυβερνητικού έργου και άλλες διατάξεις. Βάσει του Νόμου επήλθαν συγχωνεύσεις και καταργήσεις Φορέων.

Διαχειριστικές δράσεις στις περιοχές Natura 2000 και γενικότερα στις προστατευόμενες περιοχές εφαρμόζονται από τους οικείους Φορείς Διαχείρισης, από τις δασικές υπηρεσίες μέσω της εφαρμογής δασικής διαχείρισης και από την εφαρμογή αγροπεριβαλλοντικών μέτρων και προγραμμάτων Life+ – Nature.

Το σύνολο των λειτουργούντων Φορέων Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών μέσω του ΕΠΠΕΡΑΑ και των ΠΕΠ ενισχύθηκε για δράσεις που αφορούν στην οργάνωση και τη λειτουργία τους.

Στο παρόν Επιχειρησιακό Πρόγραμμα προωθούνται σχετικές δράσεις οι οποίες συμβάλλουν άμεσα στην προστασία των Προστατευόμενων Περιοχών, όπως αυτές που σχετίζονται με την επενδυτική προτεραιότητα 6δ του ΠΕΠ, αναφορικά με επενδύσεις για την προστασία εθνικά προστατευόμενων περιοχών, που δεν καλύπτονται από Φορέα Διαχείρισης.

Υδατικοί Πόροι

Η Ελλάδα διαθέτει σχετικά επαρκείς – με υψηλά ποιοτικά χαρακτηριστικά - ποσότητες υδατικών πόρων, αλλά ταυτόχρονα αντιμετωπίζει σημαντικά προβλήματα όσον αφορά στην αξιοποίησή τους και τη βέλτιστη διαχείρισή τους.

Οδηγία 2000/60/ΕΚ

Η Οδηγία 2000/60/ΕΚ «για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων» εισάγει μια ολοκληρωμένη και συνολική προσέγγιση και αποτελεί ένα καινοτόμο βήμα για τη διαχείριση των υδατικών πόρων στην Ευρώπη. Η Οδηγία εξορθολογίζει και εκσυγχρονίζει την υπάρχουσα υδατική νομοθεσία, θέτοντας κοινούς – ευρωπαϊκούς και ευρείς στόχους για το νερό. Η Οδηγία θεσπίζει πλαίσιο για την προστασία:

- των εσωτερικών επιφανειακών ,
- των υπογείων υδάτων ,
- των μεταβατικών υδάτων και
- των παράκτιων υδάτων.

Η Οδηγία έχει θέσει πολυάριθμους στόχους, όπως πρόληψη και έλεγχο της ρύπανσης, προώθηση μίας βιώσιμης χρήσης του νερού, προστασία του περιβάλλοντος, βελτίωση της κατάστασης των υδατικών οικοσυστημάτων και το μετριασμό των αρνητικών επιπτώσεων των πλημμυρών και της ξηρασίας.

Απώτερος στόχος της είναι να επιτύχει «καλή κατάσταση» από οικολογική και χημική άποψη σε όλα τα κοινοτικά ύδατα μέχρι το 2015.

Διοικητικές διατάξεις

Τα κράτη μέλη καλούνται να καταγράψουν όλες τις υδρογραφικές λεκάνες (λεκάνες απορροής) στην επικράτειά τους και να τις συνδέσουν με υδρογραφικές περιοχές (περιοχές λεκάνης απορροής ποταμού). Οι λεκάνες απορροής που εκτείνονται στις επικράτειες περισσότερων του ενός κρατών μελών θεωρείται ότι αποτελούν μέρος διεθνούς περιοχής λεκάνης απορροής.

Τα κράτη μέλη ορίζουν αρμόδια αρχή για την εφαρμογή των κανόνων που προβλέπονται στην παρούσα οδηγία-πλαίσιο σε έκαστη των περιοχών λεκανών απορροής ποταμού.

Ταυτοποίηση και ανάλυση των υδάτων

Το 2004, το αργότερο, κάθε κράτος μέλος πρέπει να προβεί :

- σε ανάλυση των χαρακτηριστικών κάθε περιοχής λεκάνης απορροής ποταμού,
- σε μελέτη των επιπτώσεων των ανθρώπινων δραστηριοτήτων στα ύδατα,
- σε οικονομική ανάλυση της αξιοποίησης των υδάτων
- σε κατάρτιση μητρώου περιοχών που χρήζουν ειδικής προστασίας,
- σε προσδιορισμό όλων των υδατικών συστημάτων που χρησιμοποιούνται για την υδροληψία με σκοπό την ανθρώπινη κατανάλωση και παρέχουν κατά μέσον όρο άνω των 10 m³ ημερησίως ή εξυπηρετούν περισσότερα από 50 άτομα.

Η ανάλυση αυτή πρέπει να επαναληφθεί το 2013, και ύστερα ανά εξαετία.

Προγράμματα παρακολούθησης

Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν την κατάρτιση προγραμμάτων για την παρακολούθηση της κατάστασης των υδάτων, ώστε να υπάρχει συνεκτική και συνολική εικόνα της κατάστασης των υδάτων σε κάθε περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού:

- για τα επιφανειακά ύδατα, τα προγράμματα καλύπτουν:
 - i) τον όγκο και τη στάθμη ή το ρυθμό ροής στο μέτρο που αφορά την οικολογική και τη χημική τους κατάσταση και το οικολογικό τους δυναμικό·
 - ii) την οικολογική και τη χημική τους κατάσταση και το οικολογικό τους δυναμικό,
- για τα υπόγεια ύδατα, τα προγράμματα καλύπτουν την παρακολούθηση της χημικής και της ποσοτικής τους κατάσταση,
- για τις προστατευόμενες περιοχές, τα προγράμματα συμπληρώνονται με τις προδιαγραφές που περιέχονται στην κοινοτική νομοθεσία με την οποία έχουν καθοριστεί οι επιμέρους προστατευόμενες περιοχές.

Τα προγράμματα αυτά τίθενται σε εφαρμογή το αργότερο το 2006.

Σχέδια διαχείρισης και προγράμματα μέτρων

Το 2009, ήτοι εννέα χρόνια μετά την έναρξη ισχύος της οδηγίας-πλαisiού, έχουν καταρτιστεί τα σχέδια διαχείρισης για κάθε περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού λαμβάνοντας υπόψη τα πορίσματα των αναλύσεων και των μελετών για το εν λόγω θέμα. Τα σχέδια αυτά καλύπτουν την περίοδο 2009-2015. Θα αναθεωρηθούν το 2015, και ύστερα ανά εξαετία.

Τα **Σχέδια Διαχείρισης** πρέπει να έχουν εφαρμοστεί το 2012. Στοχεύουν:

- στην πρόληψη της επιδείνωσης, τη βελτίωση και την αποκατάσταση των υδατικών συστημάτων των επιφανειακών υδάτων, την επίτευξη του στόχου της καλής οικολογικής και χημικής κατάστασης αυτών, το αργότερο μέχρι τα τέλη του 2015, και τη μείωση της ρύπανσης λόγω απορρίψεων και εκπομπών επικίνδυνων ουσιών·
- στην προστασία, τη βελτίωση και την αποκατάσταση της κατάστασης των υπόγειων υδάτων, στην πρόληψη της ρύπανσής τους και της επιδείνωσης της κατάστασής τους με στόχο την ισορροπία μεταξύ άντλησης και ανανέωσης·
- στη διατήρηση των προστατευόμενων περιοχών.

Τα σχέδια διαχείρισης λεκάνης απορροής ποταμού μπορούν να συμπληρώνονται με την κατάρτιση λεπτομερέστερων προγραμμάτων και σχεδίων διαχείρισης ανά υπολεκάνη, τομέα ή τύπο ύδατος.

Η προσωρινή επιδείνωση της κατάστασης των υδατικών συστημάτων δεν συνιστά παράβαση της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ εάν είναι αποτέλεσμα εξαιρετικών και απρόβλεπτων συνθηκών συνεπεία ατυχήματος, φυσικού αιτίου ή ανωτέρας βίας.

Τα κράτη μέλη ενθαρρύνουν την ενεργό συμμετοχή όλων των ενδιαφερόμενων μερών στην υλοποίηση της παρούσας οδηγίας-πλαisiού, ιδίως σε ό,τι αφορά τα σχέδια διαχείρισης των λεκανών απορροής ποταμού. Προσχέδια των σχεδίων διαχείρισης πρέπει να υποβάλλονται σε δημόσια διαβούλευση, για διάστημα τουλάχιστον 6 μηνών.

Από το 2010, τα κράτη μέλη πρέπει να εξασφαλίζουν ότι η πολιτική τιμολόγησης αποτελεί κίνητρο ώστε οι καταναλωτές να χρησιμοποιούν τους πόρους κατά τρόπο αποτελεσματικό και οι επιμέρους κλάδοι της οικονομίας να συμβάλλουν στην ανάκτηση του κόστους των υπηρεσιών που συνδέονται με τη χρήση των υδάτων, συμπεριλαμβανομένου του κόστους για το περιβάλλον και τους πόρους.

Τα κράτη μέλη οφείλουν να συνδυάζουν τα επιβαλλόμενα καθεστώτα με αποτελεσματικές, αναλογικές και αποτρεπτικές κυρώσεις σε περίπτωση παραβάσεων της οδηγίας-πλαisiού.

Σύμφωνα με το άρθρο 16 της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ καταρτίστηκε κατάλογος ρυπογόνων ουσιών προτεραιότητας που επελέγησαν μεταξύ όσων συνεπάγονται σοβαρούς κινδύνους για το υδάτινο περιβάλλον σε ευρωπαϊκό επίπεδο και καθορίστηκαν πρότυπα ποιότητας περιβάλλοντος (ΠΠΠ) για ουσίες προτεραιότητας και ορισμένους άλλους ρύπους, με στόχο την επίτευξη καλής χημικής κατάστασης των επιφανειακών υδάτων και σύμφωνα με τις διατάξεις και τους στόχους του άρθρου (ο κατάλογος των ουσιών προτεραιότητας και τα αντίστοιχα ΠΠΠ καθορίστηκαν από την Οδηγία **2008/105/ΕΚ**).

Σε σχέση με τα ειδικά μέτρα, κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 17, παράγραφοι 1 και 2, της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ, για την πρόληψη και τον έλεγχο της ρύπανσης των υπόγειων υδάτων θεσπίστηκε η Οδηγία **2006/118/ΕΚ**, η οποία συμπληρώνει επίσης τις διατάξεις για την πρόληψη ή τον περιορισμό της εισαγωγής ρύπων σε υπόγεια ύδατα που περιέχονται ήδη στην Οδηγία 2000/60/ΕΚ και αποσκοπεί να προλάβει την υποβάθμιση της κατάστασης όλων των συστημάτων υπογείων υδάτων.

Το θεσμικό πλαίσιο της Ελλάδας έχει εναρμονισθεί με την Οδηγία 2000/60/ΕΚ, με τις ακόλουθες νομοθετικές διατάξεις:

- Το Νόμο 3199/2003 για την «προστασία και διαχείριση των υδάτων - εναρμόνιση με την Οδηγία 2000/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23ης Οκτωβρίου 2000», με τον οποίο (και με τις κανονιστικές του πράξεις, οι οποίες εκδίδονται κατ' εξουσιοδότησή του) εναρμονίζεται το εθνικό δίκαιο προς τις διατάξεις της Οδηγίας.
- Το Προεδρικό Διάταγμα υπ' αριθμ. 51/2007 "Καθορισμός μέτρων και διαδικασιών για την ολοκληρωμένη προστασία και διαχείριση των υδάτων σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ «για τη θέσπιση πλαisiού κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων» του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23ης Οκτωβρίου 2000", κατ' εξουσιοδότηση των διατάξεων του Άρθρου 15, παραγρ. 1 του Νόμου 3199/2003.
- Κατ' εξουσιοδότηση των διατάξεων του Νόμου 3199/2003, έχουν εκδοθεί 3 Κοινές Υπουργικές Αποφάσεις με θέματα: α) «Οργάνωση της Κεντρικής Υπηρεσίας Υδάτων του

Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων» (ΚΥΑ 49139/24.11.2005), β) «Διάρθρωση της Διεύθυνσης Υδάτων της Περιφέρειας» (ΚΥΑ 47630/16.11.2005), με την οποία συγκροτήθηκαν οι Διευθύνσεις Υδάτων των 13 Περιφερειών της χώρας και γ) «Κατηγορίες αδειών χρήσης υδάτων και εκτέλεσης έργων αξιοποίησής τους, διαδικασία έκδοσης, περιεχόμενο και διάρκεια ισχύος, αυτών» (ΚΥΑ 43504/5.12.2005), καθώς επίσης και 2 Αποφάσεις Υπουργού Π.Ε.Χ.Ω.Δ.Ε. (με αριθ. 26798/22.6.2005 & 34685/6.12.2005) για τη συγκρότηση και λειτουργία του Εθνικού Συμβουλίου Υδάτων.

- ΚΥΑ 39626/2208/Ε130/2009, σχετικά με τον καθορισμό μέτρων για την προστασία των υπόγειων νερών από τη ρύπανση και την υποβάθμιση, με την οποία ενσωματώθηκε η Θυγατρική Οδηγία 2006/118/ΕΚ σχετικά με «την προστασία των υπόγειων υδάτων από τη ρύπανση και την υποβάθμιση», κατ' εφαρμογή των διατάξεων του Άρθρου 17 της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ.
- ΥΑ 1811/2011 «Ορισμός ανώτερων αποδεκτών τιμών για τη συγκέντρωση συγκεκριμένων ρύπων, ομάδων ρύπων ή δεικτών ρύπανσης σε υπόγεια ύδατα, σε εφαρμογή της παραγράφου 2 του Άρθρου 3 της υπ' αριθμ.: 39626/2208/Ε130/2009 κοινής υπουργικής απόφασης (Β' 2075)»
- ΚΥΑ 51354/2641/Ε103/2010 «Καθορισμός Προτύπων Ποιότητας Περιβάλλοντος (ΠΠΠ) για τις συγκεντρώσεις ορισμένων ρύπων και ουσιών προτεραιότητας στα επιφανειακά ύδατα, σε συμμόρφωση προς τις διατάξεις της οδηγίας 2008/105/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16ης Δεκεμβρίου 2008 "σχετικά με Πρότυπα Ποιότητας Περιβάλλοντος (ΠΠΠ) στον τομέα της πολιτικής των υδάτων και σχετικά με την τροποποίηση και μετέπειτα κατάργηση των οδηγιών του Συμβουλίου 82/176/ΕΟΚ, 83/513/ΕΟΚ, 84/156/ΕΟΚ, 84/491/ΕΟΚ και 86/280/ΕΟΚ και την τροποποίηση της οδηγίας 2000/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου", καθώς και για τις συγκεντρώσεις ειδικών ρύπων στα εσωτερικά επιφανειακά ύδατα και άλλες διατάξεις».
- Απόφαση Αριθμ. Οικ. 706/2010 της ΕΕΥ «Καθορισμός των Λεκανών Απορροής Ποταμών της χώρας και ορισμού των αρμόδιων Περιφερειών για τη διαχείριση και προστασία τους».
- ΚΥΑ 145116/2011 «Καθορισμός μέτρων, όρων και διαδικασιών για την επαναχρησιμοποίηση επεξεργασμένων υγρών αποβλήτων και άλλες διατάξεις».
- ΚΥΑ 150559/2011 «Διαδικασίες, όροι και προϋποθέσεις για τη χορήγηση αδειών για υφιστάμενα δικαιώματα χρήσης νερού».
- ΚΥΑ 160143/2011 «Τροποποίηση της υπ' αριθμ. οικ. 150559/10-6-2011 απόφασης Υπουργών Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, Οικονομικών, Οικονομίας, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας, Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, Υποδομών Μεταφορών και Δικτύων, Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Πολιτισμού και Τουρισμού: «Διαδικασίες, όροι και προϋποθέσεις για τη χορήγηση αδειών για υφιστάμενα δικαιώματα χρήσης νερού».
- ΚΥΑ 38317/1621/Ε103/2011 «Τεχνικές προδιαγραφές και ελάχιστα κριτήρια επιδόσεων των αναλυτικών μεθόδων για τη χημική ανάλυση και παρακολούθηση της κατάστασης των υδάτων, σε συμμόρφωση προς τις διατάξεις της οδηγίας 2009/90/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 31ης Ιουλίου 2009 «για τη θέσπιση τεχνικών προδιαγραφών για τη χημική ανάλυση και παρακολούθηση της κατάστασης των υδάτων,

σύμφωνα με την οδηγία 2000/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου»

- ΚΥΑ 140384/2011 «Ορισμός Εθνικού Δικτύου Παρακολούθησης της ποιότητας και της ποσότητας των υδάτων με καθορισμό των θέσεων (σταθμών) μετρήσεων και των φορέων που υποχρεούνται στην λειτουργία τους, κατά το άρθρο 4, παράγραφος 4 του Ν. 3199/2003».

Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω η Οδηγία προνοεί για την κατάρτιση και εφαρμογή Σχεδίων Διαχείρισης σε επίπεδο Περιοχής Λεκάνης Απορροής Ποταμού. Στη χώρα μας έχουν καθοριστεί 14 τέτοιες περιοχές, οι οποίες καλούνται και Υδατικά Διαμερίσματα (ΥΔ).

Τα Σχέδια Διαχείρισης, που καταρτίζονται, με μέριμνα της Ειδικής Γραμματείας Υδάτων, σε όλα τα ΥΔ της χώρας με χρηματοδότηση από το ΕΠΠΕΡΑΑ και τα ΠΕΠ «Μακεδονία – Θράκη», "Κρήτη & Νήσοι Αιγαίου", «Θεσσαλία – Στερεά Ελλάδα – Ήπειρος» και «Αττική», οριστικοποιούνται μετά από την προβλεπόμενη από την Οδηγία δημόσια διαβούλευση και εγκρίνονται με απόφαση της Εθνικής Επιτροπής Υδάτων.

Μέχρι σήμερα η Εθνική Επιτροπή Υδάτων έχει εγκρίνει τα Σχέδια Διαχείρισης οκτώ (8) ΥΔ:

- Αττικής, Ανατολικής Στερεάς Ελλάδας, Βόρειας Πελοποννήσου, Ανατολικής Πελοποννήσου και Δυτικής Πελοποννήσου. (ΦΕΚ 1004/Β/2013)
- Θράκης (ΦΕΚ 2290/Β/2013).
- Ανατολικής Μακεδονίας (ΦΕΚ 2291/Β/2013).
- Ηπείρου (ΦΕΚ 2292/Β/2013).

Τα Σχέδια Διαχείρισης των ΥΔ Δυτικής Στερεάς Ελλάδας και Θεσσαλίας έχουν εκπονηθεί και αναμένεται η έγκρισή τους.

Στα πλαίσια των απαιτήσεων για τη συστηματική παρακολούθηση της κατάστασης των Επιφανειακών και Υπόγειων Υδατικών Πόρων εκδόθηκε η ΚΥΑ 140384/2011, με την οποία συγκροτήθηκε το **Εθνικό Δίκτυο Παρακολούθησης (ΕΔΠ)** της κατάστασης των επιφανειακών (ποταμών, λιμνών, μεταβατικών και παράκτιων) και υπόγειων υδάτων της χώρας και καθορίστηκαν οι φορείς που αναλαμβάνουν τη διενέργεια των δειγματοληψιών και αναλύσεων. Το Εθνικό Δίκτυο Παρακολούθησης διακρίνεται σε εποπτικό, επιχειρησιακό και διερευνητικό και τέθηκε σε σταδιακή λειτουργία από το Μάρτιο του 2012.

Το ΕΔΠ στοχεύει στην υλοποίηση της παρακολούθησης των Ποσοτικών και Ποιοτικών χαρακτηριστικών των εσωτερικών, μεταβατικών, παράκτιων και υπόγειων υδάτων της χώρας και περιλαμβάνει 2008 θέσεις δειγματοληψιών και μετρήσεων. Η χρηματοδότηση, με 28 εκατ ευρώ για την περίοδο 2012-2015, θα γίνει από το ΕΠΠΕΡΑΑ και τα ΠΕΠ «Μακεδονία – Θράκη», "Κρήτη & Νήσοι Αιγαίου", «Θεσσαλία – Στερεά Ελλάδα – Ήπειρος» και «Αττική».

Το δίκτυο παρακολούθησης των **επιφανειακών ΥΣ** περιλαμβάνει 616 σταθμούς, εκ των οποίων οι 377 αφορούν σε εποπτική παρακολούθηση. Το δίκτυο των **υπογείων υδάτων** περιλαμβάνει 1392 σημεία, εκ των οποίων τα 294 αφορούν σε σημεία εποπτικής παρακολούθησης. Στον παρακάτω πίνακα φαίνεται η κατανομή των σημείων παρακολούθησης επιφανειακών και υπόγειων υδάτων ανά υδατικό διαμέρισμα.

Πίνακας 3.5.1-1: Κατανομή σημείων παρακολούθησης ανά Υδατικό Διαμέρισμα (ΚΥΑ 140384/2011)

ΥΔΑΤΙΚΟ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ		ΣΗΜΕΙΑ ΔΕΙΓΜΑΤΟΛΗΨΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΤΡΗΣΕΩΝ					ΣΥΝΟΛΟ
ΚΩΔ.	ΟΝΟΜΑΣΙΑ	ΠΟΤΑΜΟΙ	ΛΙΜΝΕΣ	ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΑ	ΠΑΡΑΚΤΙΑ	ΥΠΟΓΕΙΑ	
01	ΔΥΤ. ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	36	1	2	4	86	129
02	ΒΟΡ. ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	36	3	4	9	105	157
03	ΑΝ. ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	22			5	126	153
04	ΔΥΤ. ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	41	12	5	2	65	125
05	ΗΠΕΙΡΟΣ	37	4	6	7	90	144
06	ΑΤΤΙΚΗ	8	1		9	80	98
07	ΑΝ. ΣΤΕΡΑ ΕΛΛΑΔΑ	43	3	1	9	170	226
08	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	57	2		5	94	158
09	ΔΥΤ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	30	12	2	1	88	133
10	ΚΕΝΤΡ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	27	5	1	5	114	152
11	ΑΝ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	36	2	1	1	51	91
12	ΘΡΑΚΗ	40	5	8	4	79	136
13	ΚΡΗΤΗ	26	3		6	112	147
14	ΝΗΣΟΙ ΑΙΓΑΙΟΥ	10		4	13	132	159
ΣΥΝΟΛΟ		449	53	34	80	1.392	2.008

Αντιμετώπιση Πλημμυρών

Η Οδηγία 2007/60/ΕΚ για την αξιολόγηση και τη διαχείριση των κινδύνων πλημμύρας ενσωματώθηκε στην εθνική νομοθεσία με την ΚΥΑ Η.Π 31822/1542/Ε103 (ΦΕΚ Β' 1108/2010).

Σύμφωνα με την Οδηγία τα Κράτη Μέλη πρέπει να προβούν στις ακόλουθες δράσεις:

- (α) Διεξαγωγή **Προκαταρκτικής Αξιολόγησης Κινδύνου Πλημμύρας** (εφεξής ΠΑΚΠ) για κάθε Περιοχή Λεκάνης Απορροής Ποταμού (ΠΛΑΠ)¹⁶ ή τμήμα διεθνούς περιοχής λεκάνης απορροής ποταμού που βρίσκεται στην επικράτειά τους. Βάσει της ΠΑΚΠ προσδιορίζονται οι **περιοχές** για τις οποίες συμπεραίνεται ότι που υπάρχουν **δυσνητικοί σοβαροί κίνδυνοι πλημμύρας** ή **είναι πιθανόν να σημειωθεί πλημμύρα**. Η ΠΑΚΠ θα πρέπει να ολοκληρωθεί έως την **22^α Δεκεμβρίου 2011**.
- (β) Κατάρτιση **χαρτών επικινδυνότητας πλημμύρας** και **χαρτών κινδύνων πλημμύρας** σε επίπεδο ΠΛΑΠ για τις ανωτέρω περιοχές, σύμφωνα άρθρο 6 της Οδηγίας. Οι χάρτες αυτοί θα πρέπει να ολοκληρωθούν έως την **22^α Δεκεμβρίου 2013**.
- (γ) Κατάρτιση **Σχεδίων Διαχείρισης των Κινδύνων Πλημμύρας (ΣΔΚΠ)** σε επίπεδο ΠΛΑΠ για τις περιοχές που υπάρχουν **δυσνητικοί σοβαροί κίνδυνοι πλημμύρας** ή **είναι πιθανόν να σημειωθεί πλημμύρα** σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 7 της Οδηγίας 2007/60/ΕΚ, τα οποία θα πρέπει να ολοκληρωθούν και να δημοσιευθούν έως την **22^α Δεκεμβρίου 2015**.

¹⁶ Κατά τα οριζόμενα στην Οδηγία 2000/60/ΕΚ, αντιστοιχούν στα 14 Υδατικά Διαμερίσματα της Χώρας

Οι ανωτέρω Δράσεις αφορούν στον 1^ο κύκλο εφαρμογής της Οδηγίας καθώς προβλέπεται επανεξέταση των ανωτέρω ανά εξαετία. Για την υλοποίηση των απαιτήσεων του 1^{ου} κύκλου εφαρμογής της Οδηγίας εντάχθηκαν στο ΕΠΠΕΡΑΑ τα ακόλουθα έργα:

1. Μια οριζόντια πράξη σε όλες τις Περιφέρειες για τη Σύμβαση:

«Τεχνικός σύμβουλος υποστήριξης της Ειδικής Γραμματείας Υδάτων στην εφαρμογή της Οδηγίας 2007/60/ΕΚ για την αξιολόγηση και τη διαχείριση των κινδύνων πλημμύρας».

2. *«Δράσεις εφαρμογής της Οδηγίας 2007/60/ΕΚ για την αξιολόγηση και τη διαχείριση των κινδύνων πλημμύρας στη λεκάνη απορροής του π. Έβρου και στις λεκάνες απορροής ποταμών των Υδατικών Διαμερισμάτων Ηπείρου, Δυτικής Στερεάς Ελλάδας, Θεσσαλίας, Δυτικής, Βόρειας και Ανατολικής Πελοποννήσου και Κρήτης», η οποία υποδιαιρείται σε 3 υποέργα:*

α. *«Σχέδιο Διαχείρισης Κινδύνων Πλημμύρας Λεκάνης Απορροής π. Έβρου, εφαρμογή της Οδηγίας 2007/60/ΕΚ».*

β. *«Σχέδια Διαχείρισης Κινδύνων Πλημμύρας Περιοχών Λεκανών Απορροής Ποταμών των Υδατικών Διαμερισμάτων Ηπείρου, Δυτικής Στερεάς Ελλάδας και Θεσσαλίας».*

γ. *«Σχέδια Διαχείρισης Κινδύνων Πλημμύρας Περιοχών Λεκανών Απορροής Ποταμών των Υδατικών Διαμερισμάτων Δυτικής, Βόρειας και Ανατολικής Πελοποννήσου και Κρήτης».*

3. *«Δράσεις εφαρμογής της Οδηγίας 2007/60/ΕΚ για την αξιολόγηση και τη διαχείριση των κινδύνων πλημμύρας των περιοχών λεκανών απορροής ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης (εκτός της λεκάνης απορροής του π. Έβρου)».*
4. *«Δράσεις εφαρμογής της Οδηγίας 2007/60/ΕΚ για την αξιολόγηση και τη διαχείριση των κινδύνων πλημμύρας των περιοχών λεκανών απορροής ποταμών των Υδατικών Διαμερισμάτων Κεντρικής Μακεδονίας και Δυτικής Μακεδονίας».*
5. *«Δράσεις εφαρμογής της Οδηγίας 2007/60/ΕΚ για την αξιολόγηση και τη διαχείριση των κινδύνων πλημμύρας των περιοχών λεκανών απορροής ποταμών των Υδατικών Διαμερισμάτων Αττικής, Ανατολικής Στερεάς Ελλάδας και Νήσων Αιγαίου».*

Σε σχέση με τα ανωτέρω, έχουν ολοκληρωθεί οι ακόλουθες δράσεις:

- Ολοκληρώθηκε και υποβλήθηκε στην ΕΕ η Έκθεση Προκαταρκτικής Αξιολόγησης Κινδύνων Πλημμύρας (23-03-2012)
- Ολοκληρώθηκε ο Προσδιορισμός των Ζωνών Δυνητικά Υψηλού Κινδύνου Πλημμύρας στα 14 Υδατικά Διαμερίσματα της χώρας και υποβλήθηκε στην ΕΕ επικαιροποίηση της Έκθεσης Προκαταρκτικής Αξιολόγησης Κινδύνων Πλημμύρας (22-11-2012).

Θαλάσσια Στρατηγική

Η Οδηγία Πλαίσιο 2008/56/ΕΚ για τη Θαλάσσια Στρατηγική στοχεύει στην προαγωγή της αειφόρου χρήσης των θαλασσών, τη διατήρηση των θαλάσσιων οικοσυστημάτων και την προστασία των βασικών πόρων από τους οποίους εξαρτώνται οι κοινωνικές και οικονομικές δραστηριότητες που σχετίζονται με τη θάλασσα.

Προκειμένου να επιτευχθεί ο γενικός αυτός στόχος, η Οδηγία καλεί τα Κράτη-Μέλη να λάβουν τα απαραίτητα μέτρα και να εφαρμόσουν τις απαραίτητες θαλάσσιες στρατηγικές, ώστε να επιτύχουν ή να διατηρήσουν την καλή περιβαλλοντική κατάσταση των θαλασσίων υδάτων της ΕΕ έως το 2020.

Σύμφωνα με την Οδηγία, τα κράτη μέλη οφείλουν **κατά πρώτον να αξιολογούν την οικολογική κατάσταση των υδάτων τους και τον αντίκτυπο των ανθρωπογενών δραστηριοτήτων**. Η αξιολόγηση αυτή περιλαμβάνει:

- ανάλυση των θεμελιωδών χαρακτηριστικών των υδάτων (φυσικά και χημικά χαρακτηριστικά, τύποι ενδιαιτημάτων, ζωικοί και φυτικοί πληθυσμοί, κλπ.)·
- ανάλυση των επιπτώσεων και των κύριων πιέσεων που δέχονται τα ύδατα, εξαιτίας κυρίως ανθρωπογενών δραστηριοτήτων που επηρεάζουν τα χαρακτηριστικά των υδάτων (μόλυνση από τοξικά προϊόντα, ευτροφισμός, ασφυξία ή έμφραξη των ενδιαιτημάτων εξαιτίας κατασκευών, εισαγωγή μη ενδημικών ειδών, ζημιές που προκαλούνται από τις άγκυρες των πλοίων, κλπ·
- οικονομική και κοινωνική ανάλυση της χρησιμοποίησης των υδάτων, καθώς και ανάλυση του κόστους της υποβάθμισης του θαλάσσιου περιβάλλοντος.

Η πρώτη αυτή αξιολόγηση δίνει τη δυνατότητα να διευρυνθούν οι γνώσεις που διαθέτουμε για τα ευρωπαϊκά ύδατα, με τη βοήθεια εργαλείων που χρησιμοποιούνται ήδη στο πλαίσιο άλλων πολιτικών, όπως GMES (Global monitoring for environment and security) και INSPIRE (INfrastructure for SPecial InfoRmation in Europe).

Τα κράτη οφείλουν εν συνεχεία **να προσδιορίσουν την «ικανοποιητική οικολογική κατάσταση»** των υδάτων, λαμβάνοντας για παράδειγμα υπόψη την βιολογική ποικιλομορφία, την παρουσία μη αυτοχθόνων ειδών, την κατάσταση της υγείας των αποθεμάτων, το τροφικό δίκτυο, τον ευτροφισμό, τις αλλαγές στις υδρογραφικές συνθήκες και τις συγκεντρώσεις μολυσματικών προσμείξεων, την ποιότητα των αποβλήτων ή την ηχορύπανση.

Με βάση την αξιολόγηση των υδάτων, τα κράτη **θέτουν στόχους και δείκτες** με στόχο την επίτευξη της ικανοποιητικής οικολογικής κατάστασης. Οι στόχοι αυτοί πρέπει κυρίως να είναι μετρήσιμοι, συνεκτικοί στο πλαίσιο μιας και της αυτής θαλάσσιας περιοχής και να συνδυάζονται με μια προθεσμία υλοποίησης.

Τα κράτη εκπονούν ένα **πρόγραμμα συγκεκριμένων μέτρων** για την υλοποίηση των στόχων. Κατά την εκπόνηση των μέτρων πρέπει να συνεκτιμώνται οι οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις αυτών. Τα κράτη οφείλουν να προσδιορίζουν με ακρίβεια τους λόγους οι οποίοι παρεμποδίζουν την υλοποίηση κάποιων από τα μέτρα (δράση ή αδράνεια άλλου κράτους, ανωτέρα βία, κλπ.). Της εφαρμογής των μέτρων προηγούνται μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων και αναλύσεις κόστους/οφέλους.

Τα κράτη οφείλουν επίσης να εκπονούν **συντονισμένα προγράμματα παρακολούθησης**, για την τακτική αξιολόγηση της κατάστασης των υδάτων που βρίσκονται στη δικαιοδοσία τους και της υλοποίησης των στόχων που τα ίδια έχουν θέσει.

Συνοπτικά, κάθε κράτος μέλος, για κάθε συγκεκριμένη θαλάσσια περιοχή ή υποπεριοχή, αναπτύσσει μια θαλάσσια στρατηγική των υδάτων του σύμφωνα με το **σχέδιο δράσης** που εκτίθεται στα στοιχεία α) και β) κατωτέρω και με τις ακόλουθες καταληκτικές ημερομηνίες:

α) Προετοιμασία:

- i) η αρχική αξιολόγηση της περιβαλλοντικής κατάστασης των υδάτων και των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των ανθρωπίνων δραστηριοτήτων που αναπτύσσονται σε αυτά ολοκληρώνεται έως τις 15 Ιουλίου 2012,
- ii) καθορισμός της καλής περιβαλλοντικής κατάστασης των υδάτων ολοκληρώνεται έως τις 15 Ιουλίου 2012,
- iii) η θέσπιση, σειράς περιβαλλοντικών στόχων και συναφών δεικτών ολοκληρώνεται έως τις 15 Ιουλίου 2012,
- iv) η θέσπιση και εφαρμογή προγράμματος παρακολούθησης για τη συνεχή αξιολόγηση και την τακτική αναπροσαρμογή των στόχων ολοκληρώνονται έως τις 15 Ιουλίου 2014.

β) Προγράμματα μέτρων:

- i) η κατάρτιση προγράμματος μέτρων με στόχο την επίτευξη καλής περιβαλλοντικής κατάστασης ολοκληρώνεται το αργότερο έως το 2015,
- ii) η έναρξη λειτουργίας του προγράμματος ανωτέρω ολοκληρώνεται το αργότερο έως το 2016.

Τα στοιχεία των Στρατηγικών επανεξετάζονται κάθε **έξι (6) χρόνια**, ενώ συντάσσονται ενδιάμεσες εκθέσεις ανά τριετία.

Η Οδηγία ενσωματώθηκε στην εθνική Νομοθεσία με το Ν.3983/2011. Η ΕΓΥ προχώρησε στην υπογραφή της σύμβασης του έργου: «Σύμβουλος Τεχνικής υποστήριξης και υποβοήθησης της Ειδικής Γραμματείας Υδάτων στην εφαρμογή της Οδηγίας Πλαίσιο για την Θαλάσσια Στρατηγική 2008/56/ΕΚ». Στο πλαίσιο της Σύμβασης προβλέπονται οι ακόλουθες δράσεις:

1. Κατάρτιση της **Προετοιμασίας των θαλάσσιων στρατηγικών**, για κάθε θαλάσσια περιοχή της χώρας. Δημοσιοποίηση των προαναφερόμενων στοιχείων και κατάρτιση σχετικού φακέλου ενημέρωσης της Ε.Ε.
2. Κατάρτιση των προδιαγραφών για την υλοποίηση των μελετών
 - α) της θέσπισης και εφαρμογής προγράμματος παρακολούθησης για τη συνεχή αξιολόγηση και την τακτική αναπροσαρμογή των στόχων στις θαλάσσιες περιοχές και
 - β) της Κατάρτισης προγραμμάτων μέτρων με στόχο την επίτευξη καλής περιβαλλοντικής κατάστασης των θαλάσσιων περιοχών της χώρας και έναρξη λειτουργίας τους.
3. Συντονισμός, παρακολούθηση υλοποίησης και έλεγχος των παραδοτέων και δράσεων που προβλέπονται να υλοποιηθούν στο πλαίσιο των μελετών α και β.
4. Λοιπές ενέργειες που θα απαιτηθούν για την ολοκλήρωση όλων των υποέργων αλλά και για την ανταπόκριση της Υπηρεσίας στις δράσεις υλοποίησης της Οδηγίας.

Η Ειδική Γραμματεία Υδάτων έχει ολοκληρώσει την κατάρτιση των τριών πρώτων δράσεων του σταδίου της Προετοιμασίας και μετά τη διενέργεια δημόσιας διαβούλευσης εγκρίθηκε με την υπ' αριθμ. οικ. 1175 (ΦΕΚ 2939/Β/2012) Απόφαση του Υπουργού Αναπληρωτή ΠΕΚΑ η απαιτούμενη από την Οδηγία – Πλαίσιο δέσμη περιβαλλοντικών στόχων και δεικτών για τα θαλάσσια ύδατα, σύμφωνα με την παράγραφο 3 του άρθρου 10 του Ν. 3983/2011. Τα στοιχεία της Προετοιμασίας υποβλήθηκαν εμπρόθεσμα (έως 15/10/2012) στην Ε.Ε.

Παράλληλα γίνονται όλες οι προπαρασκευαστικές ενέργειες προκειμένου να δρομολογηθούν οι επόμενες δράσεις που προβλέπονται από την Οδηγία για την πραγματοποίηση των «θαλάσσιων στρατηγικών» και ειδικότερα: Θέσπιση και έναρξη εφαρμογής, προγράμματος παρακολούθησης για τη συνεχή αξιολόγηση και την τακτική αναπροσαρμογή των στόχων (έως τις 15 Ιουλίου 2014). Προγράμματα μέτρων: Κατάρτιση Προγραμμάτων Μέτρων, για την επίτευξη καλής περιβαλλοντικής

κατάστασης (έως το 2015). Έναρξη λειτουργίας των προαναφερθέντων προγραμμάτων (έως το 2016).

Υδατα Κολύμβησης

Τα ζητήματα προστασίας και διαχείρισης της ποιότητας των υδάτων κολύμβησης ρυθμίζονται με τις Οδηγίες 76/160/ΕΟΚ (καταργείται στις 31/12/2014) και 2006/7/ΕΚ. Οι εν λόγω Οδηγίες ενσωματώθηκαν στο εθνικό δίκαιο με τις ΚΥΑ οικ. 46399/1352/1986 και Η.Π. 8600/416/Ε103/2009.

Σε εφαρμογή των ρυθμίσεων που προβλέπονται από τη νέα Οδηγία και την Η.Π. 8600/416/Ε103/2009 η Ειδική Γραμματεία Υδάτων του ΥΠΕΚΑ, ολοκλήρωσε και έθεσε στη διάθεση του κοινού το προβλεπόμενο **Μητρώο Ταυτοτήτων των υδάτων κολύμβησης** (1480 περιοχές νερών κολύμβησης σε όλη τη χώρα). Στόχος του μητρώου είναι η περιγραφή και παρουσίαση των βασικών χαρακτηριστικών των νερών κολύμβησης, η αναγνώριση των πηγών ρύπανσης που ενδέχεται να επηρεάσουν την ποιότητα των νερών και η αξιολόγηση του μεγέθους των επιπτώσεων. Το μητρώο ταυτοτήτων αποτελεί οδηγό για την επιλογή των κατάλληλων μέτρων αντιμετώπισης των επιπτώσεων της μόλυνσης στα ύδατα κολύμβησης και επιτρέπει την αποτελεσματικότερη διαχείριση των αντίστοιχων πόρων. Ταυτόχρονα, μέσω του μητρώου επιτυγχάνεται η αμφίδρομη επικοινωνία με τους πολίτες σε σχέση με την ποιότητα των νερών και τα διαχειριστικά μέτρα που λαμβάνονται κατά περίπτωση

Το Μητρώο ολοκληρώθηκε το Μάρτιο 2012 αλλά απαιτείται αναθεώρηση ανά τακτά διαστήματα, ανάλογα με την ταξινόμηση των υδάτων κολύμβησης. Μέσω του διαδικτυακού ιστοτόπου <http://www.bathingwaterprofiles.gr/> που αναπτύχθηκε επιτυγχάνεται η ενημέρωση των πολιτών σε σχέση με την ποιότητα των νερών και των διαχειριστικών μέτρων που λαμβάνονται κατά περίπτωση και η αμφίδρομη ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ της Ειδικής Γραμματείας Υδάτων και του ευρύτερου κοινού.

Σε εφαρμογή των νέων απαιτήσεων παρακολούθησης της Οδηγίας 2006/7/ΕΚ διενεργούνται δειγματοληψίες και αναλύσεις σε καθορισμένες ακτές κολύμβησης και σε σημεία δειγματοληψίας. Τα αποτελέσματα των αναλύσεων και οι σχετικές ετήσιες εκθέσεις που συντάσσει η Ε.Γ.Υ. κοινοποιούνται στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και στον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Περιβάλλοντος, καταχωρούνται στο Εθνικό Δίκτυο Πληροφοριών Περιβάλλοντος στην ηλεκτρονική διεύθυνση www.e-per.gr για την ενημέρωση του κοινού και παράλληλα παρέχονται για την υποστήριξη του διεθνούς προγράμματος «Γαλάζιες Σημαίες».

Διαχείριση Αστικών Λυμάτων

Η Οδηγία **91/271/ΕΟΚ**¹⁷ «για την επεξεργασία και διάθεση αστικών λυμάτων», όπως τροποποιήθηκε από την Οδηγία 98/15/ΕΚ, ορίζει την **ελάχιστη αναγκαία τεχνική υποδομή** σε δίκτυα αποχέτευσης και Εγκαταστάσεις Επεξεργασίας Λυμάτων (ΕΕΛ) που πρέπει να διαθέτουν οι οικισμοί¹⁸ της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ανάλογα με τον ισοδύναμο πληθυσμό και τον αποδέκτη των

17 Τροποποιήθηκε από την Οδηγία 98/15/ΕΚ «για τροποποίηση της Οδηγίας 91/271/ΕΟΚ όσον αφορά ορισμένες απαιτήσεις οι οποίες καθορίζονται στο παράρτημα Ι αυτής»

18 Ως «οικισμοί» σύμφωνα με την Οδηγία (agglomerations) προσδιορίζονται οι περιοχές στις οποίες ο πληθυσμός ή / και οι οικονομικές δραστηριότητες είναι επαρκώς συγκεντρωμένα ώστε τα αστικά λύματα

επεξεργασμένων λυμάτων και διακρίνοντας τους υδάτινους αποδέκτες - περιοχές στις οποίες καταλήγουν τα αστικά λύματα σε τρεις κατηγορίες: **σε κανονικές, ευαίσθητες και λιγότερο ευαίσθητες.**

Επίσης, καθορίζει τα ανώτατα επιτρεπτά όρια των ποιοτικών χαρακτηριστικών των επεξεργασμένων λυμάτων που πρέπει να επιτυγχάνονται στις εκροές των εγκαταστάσεων επεξεργασίας λυμάτων και παράλληλα προβλέπει συγκεκριμένα χρονικά όρια μέσα στα οποία οι οικισμοί, που εμπíπτουν στις διατάξεις της, οφείλουν να ολοκληρώσουν την απαιτούμενη σε κάθε περίπτωση υποδομή συλλογής, επεξεργασίας και διάθεσης των αστικών τους λυμάτων.

Οι διατάξεις που ορίζουν την απαιτούμενη υποδομή, με βάση τα ανωτέρω κριτήρια (ισοδύναμο πληθυσμό, κατηγορία αποδέκτη), ορίζουν ταυτόχρονα και τις χρονικές προθεσμίες μέσα στις οποίες πρέπει να έχουν ολοκληρωθεί όλες οι αναγκαίες υποδομές. Στο πέρας του χρονικού ορίζοντα εφαρμογής της Οδηγίας όλοι οι οικισμοί με ισοδύναμο πληθυσμό (ΙΠ) μεγαλύτερο των 2.000 θα πρέπει να διαθέτουν αποχετευτικό δίκτυο και εγκατάσταση επεξεργασίας λυμάτων.

Για οικισμούς με ισοδύναμο πληθυσμό μικρότερο από 2.000, εφόσον διαθέτουν αποχετευτικά δίκτυα και έχουν ως αποδέκτες των λυμάτων τους γλυκά νερά και εκβολές ποταμών, πρέπει (μέχρι τις 31/12/2005) τα λύματα αυτά να υφίστανται κατάλληλη επεξεργασία με μέθοδο ή και σύστημα διάθεσης, που επιτρέπει στον υδάτινο αποδέκτη να ανταποκρίνεται στους σχετικούς ποιοτικούς στόχους, με βάση την καθοριζόμενη χρήση του.

Η Οδηγία 91/271/ΕΟΚ προνοεί και για την επεξεργασία και διάθεση των υγρών αποβλήτων συγκεκριμένων κλάδων της βιομηχανίας τροφίμων. Οι βιομηχανίες με παραγόμενο συνολικό οργανικό φορτίο ίσο ή μεγαλύτερο από 4.000 Ισοδύναμο Πληθυσμό (ΙΠ)¹⁹, θα πρέπει να επεξεργάζονται το φορτίο αυτό πριν την απόρριψή του στο υδάτινο περιβάλλον ώστε να πληρούνται οι όροι που έχουν θεσπιστεί στο πλαίσιο ειδικών αδειών από τις αρμόδιες αρχές.

Η εναρμόνιση της εθνικής νομοθεσίας με τις Οδηγίες 91/271/ΕΟΚ και 98/15/ΕΚ έγινε με τις:

- ΚΥΑ οικ. 5673/400/1997 – «Μέτρα και όροι για την επεξεργασία αστικών λυμάτων»
- ΚΥΑ 19661/1982/99 –«Τροποποίηση της 5673/400/97 κοινής υπουργικής απόφασης «Μέτρα και όροι για την επεξεργασία αστικών λυμάτων» (Β/192) - Κατάλογος ευαίσθητων περιοχών για τη διάθεση αστικών λυμάτων σύμφωνα με το άρθ. 5 (παρ. 1) της απόφασης αυτής»

Η Ελλάδα έκρινε ότι δεν είναι περιβαλλοντικά σκόπιμος ο χαρακτηρισμός λιγότερο ευαίσθητων περιοχών και κατά συνέπεια για μέσο εξυπηρετούμενο πληθυσμό ΙΠ>10.000, οι εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων σχεδιάζονται και κατασκευάζονται για δύο κατηγορίες περιοχών, τις κανονικές και τις ευαίσθητες περιοχές και σύμφωνα με τις απαιτήσεις της Οδηγίας 91/271/ΕΟΚ. Για μέσο εξυπηρετούμενο πληθυσμό <10.000 ΙΠ δεν υφίσταται διάκριση σε κανονικές και ευαίσθητες

να μπορούν να συλλέγονται και να διοχετεύονται σε σταθμό επεξεργασίας αστικών λυμάτων ή σε τελικό σημείο απόρριψης. Στην Ελλάδα για την εφαρμογή της Οδηγίας έχουν ληφθεί ως «οικισμοί» οι παραδοσιακοί οικισμοί με την διοικητική έννοια του όρου, με εξαίρεση κάποιες περιπτώσεις, κυρίως μεγάλων πόλεων, όπου θεωρήθηκε ως ενιαίος «οικισμός» ολόκληρος ο δήμος, ή το σύνολο κάποιων δήμων.

19 Σε άλλα επίσημα έγγραφα αναφέρεται και ως ισοδύναμος κάτοικος (ΙΚ)

περιοχές όσον αφορά τον απαιτούμενο βαθμό επεξεργασίας αλλά σε κατηγορίες υδάτινου αποδέκτη: α) γλυκά νερά και εκβολές ποταμών και β) παράκτια νερά. (Εφαρμογή της Οδηγίας 91/271/ΕΟΚ στην Ελλάδα. Κατάσταση έτους 2009. ΕΓΥ 6/2010)

Σύμφωνα με στοιχεία του Εθνικού Στρατηγικού Σχεδίου Ανάπτυξης -Τομέας Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη- περιόδου 2007-2013 (10/2006), με βάση την Οδηγία 91/271/ΕΟΚ οι οικισμοί της χώρας κατατάσσονται σε τρεις Προτεραιότητες (Α, Β και Γ):

- την Προτεραιότητα Α η οποία περιλαμβάνει όλους τους οικισμούς με ισοδύναμο πληθυσμού άνω των 10.000 κατοίκων και οι οποίοι αποχετεύουν τα λύματά τους σε «ευαίσθητους» αποδέκτες.
- την Προτεραιότητα Β, η οποία περιλαμβάνει όλους τους οικισμούς με ισοδύναμο πληθυσμού άνω των 15.000 κατοίκων και οι οποίοι αποχετεύουν τα λύματά τους σε «κανονικούς» αποδέκτες.
- την Προτεραιότητα Γ η οποία περιλαμβάνει όλους τους οικισμούς με ισοδύναμο πληθυσμού άνω των 2.000 κατοίκων και μικρότερο από 10.000 (ευαίσθητοι αποδέκτες) ή 15.000 (κανονικοί αποδέκτες).

Αρμόδια αρχή για την εφαρμογή της Οδηγίας 91/271/ΕΟΚ είναι η Ειδική Γραμματεία Υδάτων. Η ΕΓΥ στο πλαίσιο εφαρμογής της Οδηγίας 91/271/ΕΟΚ **παρακολουθεί και ελέγχει** την πρόοδο και εξέλιξη της συμμόρφωσης των οικισμών που υπόκεινται στις υποχρεώσεις της Οδηγίας, **συντονίζοντας τους αρμόδιους Φορείς**. Συγκεκριμένα, **παρακολουθεί την πορεία ολοκλήρωσης των αναγκαίων υποδομών** συλλογής αστικών λυμάτων (δίκτυα αποχέτευσης) και επεξεργασίας αστικών λυμάτων (Εγκαταστάσεις Επεξεργασίας Λυμάτων) και **συλλέγει, ελέγχει και αξιολογεί τα λειτουργικά δεδομένα** Εγκαταστάσεων Επεξεργασίας Λυμάτων της χώρας.

Η τήρηση των σχετικών προθεσμιών και δεσμεύσεων που θέτει η Οδηγία 91/271/ΕΟΚ παρουσίασε αντικειμενικές δυσκολίες στην Ελλάδα γεγονός που οφείλεται κυρίως στην καθυστέρηση που σημειώθηκε ως προς την εναρμόνισή της εθνικής νομοθεσίας με την Οδηγία. Τα τελευταία χρόνια ωστόσο έγιναν σημαντικές ενέργειες και βήματα, κυρίως στα μεσαία και μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας, που σήμερα ως επί το πλείστον διαθέτουν αποχετευτικά δίκτυα και εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων.

Σε σχέση με την εξέλιξη των έργων αποχέτευσης και επεξεργασίας λυμάτων των οικισμών που εμπίπτουν στις πρόνοιες της Οδηγίας 91/271/ΕΟΚ και με την κατηγοριοποίηση των οικισμών ως Α', Β' και Γ' Προτεραιότητας, η σημερινή κατάσταση έχει ως εξής:

Στη Χώρα υπάρχουν:

- 18 οικισμοί Α' Προτεραιότητας
- 72 οικισμοί Β' Προτεραιότητας και
- 426 οικισμοί Γ' Προτεραιότητας

Στους 18 οικισμούς **Α' Προτεραιότητας** έχουν κατασκευαστεί και λειτουργούν ισάριθμες εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων. Οι εν λόγω οικισμοί έχουν πληθυσμό αιχμής περί τα 6,8 εκ ΙΠ.

Οι οικισμοί **Β' Προτεραιότητας** έχουν πληθυσμό αιχμής 3,7 εκ. ΙΠ. Για την εξυπηρέτηση αυτών των οικισμών έχουν κατασκευαστεί και λειτουργούν 67 εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων ενώ 2 εγκαταστάσεις είναι υπό κατασκευή για την εξυπηρέτηση ισάριθμων οικισμών (ΕΕΛ Κορωπίου και

Λευκίμμης). Σε 3 οικισμούς της Αττικής (Αρτέμιδα, Νέα Μάκρη και Ραφήνα) δεν έχουν κατασκευαστεί έργα αποχέτευσης. Σε αυτούς τους οικισμούς ο σχεδιασμός προβλέπει την κατασκευή 2 ΕΕΛ: 1 κοινή για τους οικισμούς Αρτέμιδας και Ραφήνας και 1 ΕΕΛ για τον οικισμό της Νέας Μάκρης.

Από τους 426 οικισμούς Γ' Προτεραιότητας οι 131 οικισμοί εξυπηρετούνται από λειτουργούσα ΕΕΛ.

Επισημαίνεται ότι οι οικισμοί με ΙΠ<2.000 που δεν εμπίπτουν άμεσα στις πρόνοιες της Οδηγίας 91/271/ΕΟΚ έχουν χαρακτηριστεί ως Δ' Προτεραιότητας. Στην Ελλάδα η κατηγορία των κοινοτήτων με πληθυσμούς κάτω των 2000 κατοίκων εκτιμάται ότι αντιστοιχεί σε περίπου 2,5 εκατομμύρια ισοδύναμους κατοίκους. Για τις περιπτώσεις αυτές δεν είναι θεσμικά απαιτητή η κατασκευή δικτύων αποχέτευσης, αλλά η εφαρμογή «κατάλληλων» συστημάτων διαχείρισης και επεξεργασίας των λυμάτων. Η διεθνής τεχνογνωσία και εμπειρία προσφέρει πληθώρα επιλογών. Στο πλαίσιο υποβοήθησης των αρμόδιων φορέων της τοπικής αυτοδιοίκησης, η Ειδική Γραμματεία Υδάτων του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, ολοκλήρωσε και δίνει στη δημοσιότητα Κείμενο Κατευθυντήριων Γραμμών με αντικείμενο τη διαχείριση των λυμάτων από μικρούς οικισμούς (βλ. παραπάνω). Το κείμενο δεν φιλοδοξεί να εξαντλήσει όλες τις προσφερόμενες δυνατότητες (η τελική επιλογή παραμένει στη διακριτική ευχέρεια του εκάστοτε αρμόδιου φορέα) αλλά να προσφέρει κατευθύνσεις, μέσω κωδικοποίησης της διεθνούς εμπειρίας και προσαρμογής της στις συνθήκες της χώρας.

Όσον αφορά στην επαναχρησιμοποίηση των επεξεργασμένων υγρών αποβλήτων και τη διαχείριση της λυματολάσπης μέσω των ανειλημμένων δράσεων της Ειδικής Γραμματείας Υδάτων προωθήθηκαν τα ακόλουθα:

Μετά την έκδοση της ΚΥΑ 145116/2011 «Καθορισμός μέτρων, όρων και διαδικασιών για την επαναχρησιμοποίηση επεξεργασμένων υγρών αποβλήτων και άλλες διατάξεις», με την οποία προωθείται η επαναχρησιμοποίηση των επεξεργασμένων λυμάτων, όχι μόνο για αρδευτικούς σκοπούς αλλά και για αστική -πλην πόσης- χρήση, για αναπλάσεις, δημιουργία χώρων αναψυχής, βιομηχανική χρήση και εμπλουτισμό υπόγειων υδροφορέων, η ΕΓΥ παρέχει κατευθύνσεις και υποστήριξη στους αρμόδιους φορείς για την έκδοση αδειών επαναχρησιμοποίησης και την ορθή εφαρμογή της .

Η διάθεση της παραγόμενης από τους βιολογικούς καθαρισμούς ιλύος (λυματολάσπης) στους ΧΥΤΑ θα πρέπει να ελαχιστοποιηθεί και για το σκοπό αυτό, παράλληλα με την αξιοποίηση της ξηραμένης ιλύος από την Ψυτάλλεια και σύντομα και από την ΕΕΛ Θεσσαλονίκης με τη μορφή καυσίμου, προωθείται η αξιοποίηση και πρόσθετων ποσοτήτων, κατά προτίμηση στη γεωργία. Για την εξυπηρέτηση του στόχου αυτού έχει καταστρωθεί ένα Εθνικό Σχέδιο Διαχείρισης της ιλύος, με βάση το οποίο έχει ολοκληρωθεί η προετοιμασία και βρίσκεται στο στάδιο υπογραφών από τους αρμόδιους υπουργούς σχετικής ΚΥΑ για τους όρους και τις προϋποθέσεις αξιοποίησης της ιλύος. Με την ΚΥΑ αυτή εκσυγχρονίζεται και επεκτείνεται το υφιστάμενο από το 1991 θεσμικό πλαίσιο.

Στο παρόν Επιχειρησιακό Πρόγραμμα προβλέπονται δράσεις αντιπλημμυρικής προστασίας, ωστόσο δεν έχουν ολοκληρωθεί τα προβλεπόμενα **Σχέδια Διαχείρισης των Κινδύνων Πλημμύρας**. Η σχέση του Προγράμματος με τα Σχέδια Διαχείρισης των Υδατικών Διαμερισμάτων αναλύεται σε επόμενη παράγραφο. Κατά τα λοιπά το Πρόγραμμα δεν προωθεί δράσεις οι οποίες να συμβάλλουν στην προστασία των θαλασσιών υδάτων ή των υδάτων κολύμβησης.

Έδαφος

Οι εδαφικοί πόροι της Ελλάδας - σε σχέση με τις αναπτυγμένες βιομηχανικά χώρες - είναι σε σχετικά καλή κατάσταση, όμως δεδομένου του τύπου και του επιπέδου ανάπτυξης της χώρας δεν επιτρέπεται εφησυχασμός.

Μη επικίνδυνα Αστικά Στερεά Απόβλητα (ΑΣΑ)

A) Θεσμικό πλαίσιο – Βασικά δεδομένα

Εφαρμόζεται ο Εθνικός Σχεδιασμός που έχει εγκριθεί από το 2003 (ΚΥΑ 50910/2727/2003-ΦΕΚ 1909 Β), όπως έχει εξειδικευθεί μέσα από τα 13 εγκεκριμένα Περιφερειακά Σχέδια Διαχείρισης Αποβλήτων (ΠΕΣΔΑ).

Πρόσφατα το νομικό πλαίσιο που διέπει τη διαχείριση των αποβλήτων στην Ελλάδα εκσυγχρονίστηκε με :

- το **N.4042/2012** (ΦΕΚ 24/Α/13-2-2012) «Ποινική Προστασία του περιβάλλοντος – Εναρμόνιση με την Οδηγία 2008/99/ΕΚ – Πλαίσιο παραγωγής και διαχείρισης αποβλήτων – Εναρμόνιση με την Οδηγία 2008/98/ΕΚ – Ρύθμιση θεμάτων Υπουργείου Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής» που ενσωματώνει στο εθνικό δίκαιο την οδηγία-πλαίσιο 2008/98/ΕΕ για τα απόβλητα,
- από τις ειδικές προβλέψεις του **N. 4014/11** (ΦΕΚ 209/Α/21-9-11) «Περιβαλλοντική αδειοδότηση έργων και δραστηριοτήτων, ρύθμιση αυθαιρέτων σε συνάρτηση με δημιουργία περιβαλλοντικού ισοζυγίου και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Περιβάλλοντος» όπως τροποποιήθηκε και ισχύει.

Μετά την ενσωμάτωση της Οδηγίας 2008/98/ΕΚ στο ελληνικό δίκαιο απαιτείται η σύνταξη νέου εθνικού σχεδιασμού διαχείρισης αποβλήτων και στη συνέχεια η σύνταξη νέων αναθεωρημένων ΠΕΣΔΑ. Σήμερα είναι σε διαδικασία δημόσιας διαβούλευσης η **Αναθεώρηση του Εθνικού Σχεδιασμού Διαχείρισης Αποβλήτων** σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο Νόμο 4042/12.

Με στοιχεία του 2010 στη χώρα παράγονται ετησίως περίπου 5.900.000 τόνοι Αστικών Στερεών Αποβλήτων (ΑΣΑ). Από αυτά, περίπου, 4.560.000 τόνοι διατέθηκαν σε Χώρους Υγειονομικής Ταφής (ΧΥΤΑ), 300.000 τόνοι, περίπου, σε ΧΑΔΑ ενώ κάποιου είδους κομποστοποίηση υπέστησαν, περίπου, 140.000 τόνοι (οι 52.000 τόνοι σε Εργοστάσια Μηχανικής Ανακύκλωσης & Κομποστοποίησης), οι οποίοι μαζί με τις 870.000 τόνους που ανακυκλώθηκαν, ανεβάζουν τη συνολική ποσότητα ΑΣΑ που αξιοποιήθηκαν / ανακυκλώθηκαν σε 1.010.000 τόνους περίπου, δηλαδή ποσοστό, περίπου, 18% του συνόλου.

Σύμφωνα με τη Νομοθεσία οι κυριότεροι στόχοι που έχουν τεθεί είναι οι εξής:

- 1) Παύση λειτουργίας και περιβαλλοντική αποκατάσταση των ΧΑΔΑ. Στις 6/10/2005 εκδόθηκε η 1η Καταδικαστική Απόφαση του ΔΕΚ (Υπόθεση C-502/03) και ως συνέπεια αυτής υλοποιείται επείγον πρόγραμμα παύσης λειτουργίας και αποκατάστασης ΧΑΔΑ, για το οποίο, ανά τρίμηνο, διαβιβάζεται ενημέρωση στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή.
- 2) Τα Αστικά Απόβλητα που οδηγούνται σε ΧΥΤΑ θα πρέπει προηγουμένως να έχουν υποστεί επεξεργασία (Άρθρο 7 της ΚΥΑ 29407/3508/2003)
- 3) Το Βιοαποδομήσιμο Κλάσμα των Αστικών Αποβλήτων (ΒΑΑ) θα πρέπει να εκτρέπεται από τη Υγειονομική Ταφή. Ο στόχος αυτός, για το έτος 2010, αφορούσε σε 1.120.000 τόνους ΒΑΑ

(στόχος που επιτεύχθηκε κατά 85%), για το έτος 2013 αφορά σε 1.931.000 τόνους ΒΑΑ και για το 2020 αφορά σε 2.728.000 τόνους ΒΑΑ.

- 4) Θα πρέπει να προωθηθεί η Ανακύκλωση υψηλής ποιότητας με χωριστή συλλογή αποβλήτων, έτσι ώστε, μέχρι το 2015, να υπάρχει χωριστή συλλογή για χαρτί, μέταλλο, πλαστικό και γυαλί.
- 5) Έως το 2020 θα πρέπει να αυξηθεί, κατ ελάχιστον, στο 50% κατά βάρος η προετοιμασία για την επαναχρησιμοποίηση και ανακύκλωση αποβλήτων για χαρτί, μέταλλο, πλαστικό και γυαλί από τα νοικοκυριά και ενδεχομένως άλλης προέλευσης, στο βαθμό που τα απόβλητα αυτά είναι παρόμοια με τα απόβλητα των νοικοκυριών
- 6) Έως το 2015 το ποσοστό χωριστής συλλογής των βιολογικών αποβλήτων πρέπει να ανέρχεται τουλάχιστον στο 5% του συνολικού βάρους τους, ενώ μέχρι το 2020 το ποσοστό αυτό πρέπει να ανέρχεται σε 10% κατ' ελάχιστον.
- 7) Από το 2014 η διάθεση σε ΧΥΤΑ διάφορων κωδικών αποβλήτων χωρίς να έχουν προηγηθεί εργασίες επεξεργασίας, επιβαρύνεται με ειδικό τέλος ταφής ανά διατιθέμενο τόνο αποβλήτων, το οποίο για το 2014 έχει καθοριστεί σε 35 ΕΥΡΩ ανά τόνο και αυξάνεται ετησίως κατά 5 Ευρώ ανά τόνο έως του ποσού των 60 ευρώ / τόνο.

Τα βασικότερα προβλήματα στη Διαχείριση των ΑΣΑ είναι τα εξής:

1. Πλήρης (Πελοπόννησος) ή μερική (Στερεά Ελλάδα, Νότιο Αιγαίο, Ανατολική Μακεδονία – Θράκη) έλλειψη υποδομών τελικής διάθεσης ΑΣΑ (ΧΥΤΑ) σε Περιφέρειες με εγκεκριμένα ΠΕΣΔΑ.
2. Ανεπάρκεια υποδομών επεξεργασίας των ΑΣΑ σε όλες τις Περιφέρειες. Κατά συνέπεια είναι πολύ δύσκολο να επιτευχθούν οι στόχοι για την εκτροπή του ΒΑΑ.
3. Οι Φορείς Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων (ΦΟΔΣΑ) υπολειτουργούν και λόγω αλλαγών στη νομοθεσία των ΟΤΑ (Καλλικράτης) δεν έχουν συγκροτηθεί και δεν έχουν αναλάβει τις υποχρεώσεις τους.

Σε επίπεδο Χώρας σήμερα λειτουργούν 78 ΧΥΤΑ (εκ των οποίων 1 λόγω κορεσμού οδεύει προς παύση λειτουργίας και 1 θα αντικατασταθεί από ΣΜΑ) και 4 Μονάδες Επεξεργασίας (σε Αθήνα, Χανιά, Ηράκλειο, Κεφαλλονιά).

Πίνακας 3.5.1-2: ΧΥΤΑ μη επικινδύνων ΑΣΑ σε λειτουργία (3/2013)

Περιφέρεια	Σύνολο ΧΥΤΑ
Ανατολικής Μακεδονίας & Θράκης	3
Αττικής	1
Βορείου Αιγαίου	5
Δυτικής Ελλάδας	7
Δυτικής Μακεδονίας	1
Ηπείρου	4*
Θεσσαλίας	7
Ιονίων Νήσων	4**
Κεντρικής Μακεδονίας	11
Κρήτης	9
Νοτίου Αιγαίου	18

Πελοποννήσου	1
Στερεάς Ελλάδας	7
Σύνολο Χώρας	78

* 1 λόγω κορεσμού οδεύει προς παύση λειτουργίας, ** 1 Θα αντικατασταθεί από ΣΜΑ
 Πηγή: 7^η Έκθεση Προόδου του Σχεδίου Δράσης για την Παύση Λειτουργίας και Αποκατάσταση των ΧΑΔΑ στην Ελλάδα

Σύμφωνα με στοιχεία του Μαρτίου 2013, παραμένουν ενεργοί 73 ΧΑΔΑ και συνολικά προς αποκατάσταση 378 ΧΑΔΑ. Οι εναπομείναντες ενεργοί ΧΑΔΑ εξυπηρετούν περίπου το 5% του πληθυσμού της χώρας. Κατά σειρά σοβαρότητας τα μεγαλύτερα προβλήματα εντοπίζονται στην Περιφέρεια Πελοποννήσου, στην Ανατολική Μακεδονία και Θράκη (Έβρος και Δράμα), στο Νότιο Αιγαίο (μεγάλα νησιά όπως Σαντορίνη και μικρότερα νησιά όπως Κάλυμνος, Κάσος, Σίκινος), στη Στερεά Ελλάδα (Λοκρίδα, Νότια Εύβοια, Ευρυτανία και Φωκίδα) και στην Ηλεία.

Στον Πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται συνοπτικά τα αποτελέσματα του σχεδίου δράσης για την παύση λειτουργίας και αποκατάστασης των ΧΑΔΑ από τον Οκτώβριο 2010 μέχρι και το Μάρτιο 2013.

Πίνακας 3.5.1-3: ΧΑΔΑ ανά Περιφέρεια (3/2013)

Περιφέρεια	Κατάσταση των 396 ΧΑΔΑ			Υπόλοιποι προς αποκατάσταση	
	Ενεργοί	Ανενεργοί	Αποκατεστημένοι	Οκτώβριος 2012	Μάρτιος 2013
Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	7	6	0	13	13
Κεντρική Μακεδονία	2	67	2	71	69
Δυτική Μακεδονία	0	0	0	0	0
Ήπειρος	0	30	9	39	30
Θεσσαλία	0	0	0	0	0
Ιόνια Νησιά	4	10	0	14	14
Δυτική Ελλάδα	5	11	3	19	16
Στερεά Ελλάδα	8	60	2	70	68
Αττική	3	15	0	18	18
Πελοπόννησος	23	59	0	82	82
Βόρειο Αιγαίο	4	7	0	11	11
Νότιο Αιγαίο	16	33	2	51	49
Κρήτη	1	7	0	8	8
ΣΥΝΟΛΟ	73	305	18	396	378

Πηγή: 7^η Έκθεση Προόδου του Σχεδίου Δράσης για την Παύση Λειτουργίας και Αποκατάσταση των ΧΑΔΑ στην Ελλάδα

Επικίνδυνα Απόβλητα (ΕΑ)

Ισχύει ο Ν. 4042/2012 και παράλληλα ο Εθνικός Σχεδιασμός Επικίνδυνων Αποβλήτων (ΚΥΑ 8668/2007 – ΦΕΚ 287Β) και το ειδικό Εθνικό Σχέδιο Διαχείρισης Επικίνδυνων Αποβλήτων Υγειονομικών Μονάδων (33312/4110/2012 Απόφαση του Γενικού Διευθυντή Περιβάλλοντος).

Για το έτος 2010 αναφέρεται ύψος παραγωγής 227.000 τόνοι συμπεριλαμβανομένων και των 17.000 τόνων αποβλήτων υγειονομικών μονάδων. Στα επικίνδυνα βιομηχανικά απόβλητα περιλαμβάνονται: απόβλητα ελαίων και υγρών καυσίμων, απόβλητα από τη μεταλλουργία και χύτευση μετάλλων, από μονάδες επεξεργασίας υγρών βιομηχανικών αποβλήτων, απόβλητα από τις βιομηχανίες χρωμάτων, λιπασμάτων, φαρμάκων, διύλιση πετρελαίου κ.λπ.

Από τις παραπάνω παραγόμενες ποσότητες ποσοστό 44% οδηγείται σε εργασίες ανάκτησης, εντός και εκτός της χώρας, ποσοστό 31% οδηγείται σε διαδικασίες διάθεσης, εντός και εκτός της χώρας,

και ποσοστό 25% υφίσταται αποθήκευση εν αναμονή άλλης εργασίας διαχείρισης. Κατά το έτος 2010 οι εξαγωγές ΕΑ ανήλθαν σε 39.000 τόνους και οι εισαγωγές σε 11.600 τόνους, ενώ διαχρονικά δεν μπορεί να εκτιμηθεί ο όγκος των αποθηκευμένων και αποθηκευόμενων ΕΑ που βρίσκονται διάσπαρτα στη χώρα.

Το κυριότερο πρόβλημα στον τομέα των ΕΑ είναι η έλλειψη υποδομών τελικής διάθεσης – ταφής των ΕΑ (ΧΥΤΕΑ), η δημιουργία και διαχείριση των οποίων αποτελεί ευθύνη των παραγωγών ΕΑ. Σε λειτουργία υπάρχουν μόνο 2 ΧΥΤΕΑ της ΔΕΗ και 1 ΧΥΤΕΑ της «Αλουμίνιον της Ελλάδος».

Στο παρόν Επιχειρησιακό Πρόγραμμα προβλέπονται δράσεις για την επεξεργασία και διάθεση ΑΣΑ και ΕΑ σύμφωνα με τον Περιφερειακό και Εθνικό Σχεδιασμό, που αναλύονται σε επόμενη παράγραφο.

Ατμόσφαιρα – Ακουστικό Περιβάλλον – Ακτινοβολίες

Για την εκτίμηση της υφιστάμενης κατάστασης του *ατμοσφαιρικού περιβάλλοντος* της χώρας έχει εκπονηθεί από το ΥΠΕΚΑ η μελέτη «Εκτίμηση και χαρτογραφική απεικόνιση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης στον Ελλαδικό χώρο (2004)». Τα στοιχεία που προέκυψαν συγκρίθηκαν με τα όρια που τίθενται από την **Οδηγία 96/62/ΕΕ** και τις θυγατρικές της όσον αφορά στην ποιότητα του ατμοσφαιρικού περιβάλλοντος.

Τα αποτελέσματα της προαναφερόμενης μελέτης μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη διαμόρφωση συστημάτων μέτρησης και ελέγχου στο σύνολο των πηγών ατμοσφαιρικής ρύπανσης καθώς και για την εφαρμογή σχεδίων δράσης για τον περιορισμό της ατμοσφαιρικής ρύπανσης. Η βελτίωση του εθνικού δικτύου παρακολούθησης αλλά και η ενίσχυση του ελέγχου των πηγών αέριας ρύπανσης είναι μέτρα που προωθούνται σύμφωνα με το Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση, στην προσπάθεια αντιμετώπισης της ατμοσφαιρικής ρύπανσης. Σήμερα το Εθνικό Δίκτυο Παρακολούθησης της Ατμοσφαιρικής Ρύπανσης διαθέτει 33 σταθμούς με τους περισσότερους από αυτούς να βρίσκονται στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη, χωρίς πάντως να υπάρχει 100% πληρότητα δεδομένων για το σύνολο αυτών.

Θα πρέπει να αναφερθεί ότι στην παρούσα φάση υπάρχουν ακόμη εκκρεμότητες, όσον αφορά στις υποχρεώσεις της Χώρας για την εφαρμογή της *Σύμβασης Βιέννης*, του *Πρωτοκόλλου Μόντρεαλ* και του **Κανονισμού 2037/2000/ΕΚ**.

Ο *θόρυβος*, αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες υποβάθμισης του περιβάλλοντος και επομένως της ποιότητας ζωής, προκαλώντας διαταραχές στην ανθρώπινη υγεία και το περιβάλλον. Η ποιότητα του ακουστικού περιβάλλοντος στη χώρα μας έχει επιδεινωθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια, με τα σημαντικότερα προβλήματα να εντοπίζονται στα μεγάλα αστικά κέντρα.

Οι υφιστάμενες δεσμεύσεις της χώρας ως προς το θόρυβο πηγάζουν από την οδηγία 2002/49/ΕΚ «σχετικά με την αξιολόγηση και τη διαχείριση του περιβαλλοντικού θορύβου», η οποία αποβλέπει στον καθορισμό μιας κοινής προσέγγισης για την αποφυγή, πρόληψη ή περιορισμό, βάσει ιεράρχησης προτεραιοτήτων, των δυσμενών επιπτώσεων, συμπεριλαμβανομένης της όχλησης, από έκθεση στο θόρυβο. Μέχρι σήμερα έχουν εκπονηθεί τρεις μόνο στρατηγικοί χάρτες θορύβου και σχέδια δράσης (για την Αττική Οδό, το Διεθνή Αερολιμένα Αθηνών και την Εγνατία Οδό) ενώ εκκρεμής παραμένει η χαρτογράφηση και διαχείριση του θορύβου σε όλα τα πολεοδομικά συγκροτήματα της χώρας.

Με πόρους του ΕΠΠΕΡΑΑ χρηματοδοτείται η Στρατηγική Χαρτογράφηση περιβαλλοντικού θορύβου στα κάτωθι Πολεοδομικά Συγκροτήματα: Πάτρας (μελέτη υπό εκπόνηση), Λάρισας & Βόλου (μελέτη υπό εκπόνηση), Ηρακλείου & Χανίων (μελέτη υπό εκπόνηση), Ιωαννίνων & Καβάλας (μελέτη υπό εκπόνηση), Κέρκυρας & Αγρινίου (σε διαδικασία ανάθεσης).

Επίσης, με πόρους των ΠΕΠ Αττικής και Κεντρικής Μακεδονίας, και με εκχώρηση στο ΕΠΠΕΡΑΑ, προωθείται η Στρατηγική Χαρτογράφηση περιβαλλοντικού θορύβου στα Πολεοδομικά Συγκροτήματα Αθηνών, Θεσσαλονίκης και Σερρών (σε διαδικασία ανάθεσης).

Τα θέματα των ακτινοβολιών έλαβαν διαστάσεις κατά την τελευταία δεκαετία ως αποτέλεσμα κυρίως της αύξησης των πηγών εκπομπής (κινητή τηλεφωνία, κεραιές τηλεόρασης και ραδιοφώνου, ραντάρ, γραμμές μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας). Για τις ακτινοβολίες δεν υφίστανται προς το παρόν Κοινοτικές Οδηγίες, όμως έχουν εγκριθεί σε Ευρωπαϊκό επίπεδο κατευθυντήριες τιμές/όρια.

Στο παρόν Επιχειρησιακό Πρόγραμμα δεν αναλαμβάνονται δράσεις που να σχετίζονται άμεσα με την προστασία του ατμοσφαιρικού και ακουστικού περιβάλλοντος. Οι δράσεις που αναλαμβάνονται σε σχέση με την κλιματική αλλαγή και οι οποίες περιλαμβάνουν μειώσεις εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου θεωρείται ότι σχετίζονται έμμεσα και θετικά με αντίστοιχες εθνικές πολιτικές για την προστασία του ατμοσφαιρικού περιβάλλοντος. Επίσης κάποιες δράσεις στον τομέα των μεταφορών (δράση 4.ε.1.1 της ΕΠ4.ε) μπορούν να συσχετιστούν θετικά με μείωση του θορύβου και της ατμοσφαιρικής ρύπανσης.

Χωροταξία – Πολεοδομικός Σχεδιασμός

Η χωροταξία, στηρίζεται σε επιστημονικό σχεδιασμό και επιδιώκει την ικανοποίηση βασικών οικονομικοκοινωνικών αναγκών και την εξισορρόπηση των αντιθέσεων της ανάπτυξης στο χώρο. Η χωροταξία πρέπει να εντάσσεται στους πρωταρχικούς σκοπούς ενός σύγχρονου κοινωνικού κράτους. Χαρακτηριστικά ζητήματα με τα οποία συνδέεται η χωροταξία είναι μεταξύ άλλων το πλαίσιο χωροθέτησης των ανθρώπινων δραστηριοτήτων, η εξασφάλιση ισότιμης πρόσβασης στις συλλογικές υπηρεσίες και υποδομές, η ισορροπία του δικτύου των πόλεων και οι σχέσεις πόλης-υπαίθρου, η διαχείριση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων και η προστασία του περιβάλλοντος.

Η βασική χωροταξική και πολεοδομική νομοθεσία βασίζεται σε 2 νόμους: τον Ν. 2742/1999 «Χωροταξικός Σχεδιασμός & Αειφόρος Ανάπτυξη» για τη χωροταξία και τον Ν. 2508/1997 «Βιώσιμη Οικιστική Ανάπτυξη των Πόλεων & Οικισμών της Χώρας» για την πολεοδομία.

Μέσα για την επίτευξη των στόχων που τίθενται από τον προαναφερόμενο νόμο για τη χωροταξία είναι:

- το **Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης** (ΦΕΚ128/Α/2008), με το οποίο προσδιορίζονται με προοπτική 15ετίας οι βασικές προτεραιότητες και οι στρατηγικές κατευθύνσεις για την ολοκληρωμένη χωρική ανάπτυξη και την αειφόρο οργάνωση του Εθνικού χώρου. Με το πλαίσιο αυτό καταγράφονται και αξιολογούνται οι παράγοντες εκείνοι που επηρεάζουν την μακροπρόθεσμη χωρική ανάπτυξη και διάρθρωση του εθνικού χώρου και αποτιμώνται οι χωρικές επιπτώσεις των διεθνών, ευρωπαϊκών και εθνικών πολιτικών. Το πλαίσιο αυτό, που οφείλει να εναρμονίζει τον προγραμματισμό για την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη της χώρας, θα αποτελέσει τη βάση αναφοράς για τον συντονισμό και την εναρμόνιση των επί μέρους πολιτικών – προγραμμάτων – επενδυτικών σχεδίων του κράτους, των δημόσιων νομικών προσώπων και της τοπικής αυτοδιοίκησης α' και β' βαθμού, που έχουν

σημαντικές επιπτώσεις στη συνοχή και ανάπτυξη του εθνικού χώρου. Το Γενικό Πλαίσιο καταρτίζεται από το ΥΠΕΚΑ σε συνεργασία με άλλα αρμόδια Υπουργεία και Οργανισμούς του Δημόσιου τομέα.

- Τα **Ειδικά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης**, τα οποία καταρτίζονται από το ΥΠΕΚΑ, σε συνεργασία με άλλα αρμόδια Υπουργεία συμπληρώνουν και εξειδικεύουν τις κατευθύνσεις του Γενικού Πλαισίου σε ότι αφορά ιδίως τη χωρική διάρθρωση των τομέων παραγωγής, των δικτύων και υπηρεσιών τεχνικής, κοινωνικής και διοικητικής υποδομής, ορισμένες περιοχές του Εθνικού χώρου με κρίσιμα περιβαλλοντικά, αναπτυξιακά και κοινωνικά προβλήματα.
- Τα **Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΠΠΧΣΑΑ)** Τα Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης καταρτίζονται για κάθε περιφέρεια της χώρας και αποτελούν σύνολα κειμένων ή και διαγραμμάτων με τα οποία:
 - ⇒ καταγράφεται και αξιολογείται η θέση της περιφέρειας στο διεθνή και ευρωπαϊκό χώρο, ο ρόλος της σε εθνικό επίπεδο και σε σύγκριση με άλλες περιφέρειες και οι λειτουργίες διαπεριφερειακού χαρακτήρα που έχει ή μπορεί να αναπτύξει,
 - ⇒ καταγράφονται και αξιολογούνται οι παράγοντες εκείνοι που επηρεάζουν την μακροπρόθεσμη ανάπτυξη και διάρθρωση του χώρου στο επίπεδο της περιφέρειας,
 - ⇒ αποτιμώνται οι χωρικές επιπτώσεις των ευρωπαϊκών, εθνικών και περιφερειακών πολιτικών και προγραμμάτων στο επίπεδο της περιφέρειας και
 - ⇒ προσδιορίζονται με προοπτική 15 ετών οι βασικές προτεραιότητες και οι στρατηγικές επιλογές για την ολοκληρωμένη και αειφόρο ανάπτυξη του χώρου στο επίπεδο της περιφέρειας, οι οποίες θα προωθούν την ισότιμη ένταξη της στον ευρύτερο διεθνή, ευρωπαϊκό και εθνικό χώρο.

Όσον αφορά στα **Ειδικά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης** έχουν καταρτιστεί:

- ⇒ Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις υδατοκαλλιέργειες (ΦΕΚ 2505/Β/2011)
- ⇒ Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό (ΦΕΚ 1138 Β/2009)
- ⇒ Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για την Βιομηχανία (ΦΕΚ 151 ΑΑΠ/2009)
- ⇒ Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΦΕΚ 2464 Β/2008)
- ⇒ Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης των Καταστημάτων Κράτησης (ΦΕΚ 1575 Β/2001)

Όσον αφορά στα **ΠΠΧΣΑΑ**, που εξειδικεύουν σε επίπεδο Περιφέρειας τις κατευθύνσεις του Γενικού Πλαισίου. Περιφερειακά Πλαίσια έχουν καταρτιστεί και εγκριθεί για κάθε Περιφέρεια της χώρας πλην Αττικής. Επίσης, έχουν θεσμοθετηθεί με Νόμο τα **Ρυθμιστικά Σχέδια Αθήνας (Ν.1515/1985) και Θεσσαλονίκης (Ν.1561/1985)**.

Όπως προαναφέρθηκε ο **Πολεοδομικός Σχεδιασμός** σήμερα ρυθμίζεται, βασικά, από τον Νόμο 2508/97 για την Βιώσιμη Οικιστική Ανάπτυξη, ο οποίος αποτελεί συνέχεια και ολοκλήρωση του πολεοδομικού καθεστώτος που εισήγαγε ο Οικιστικός νόμος 1337/83. Η καινοτομία του Ν. 2508/97 ήταν ότι καθιέρωσε ρητά δύο επίπεδα Πολεοδομικού Σχεδιασμού (άρθρο 1, παρ.3)

Το πρώτο επίπεδο, στο οποίο ανήκουν δύο ειδών εργαλεία στρατηγικού Πολεοδομικού Σχεδιασμού:

1. Τα **Ρυθμιστικά Σχέδια και Προγράμματα Προστασίας Περιβάλλοντος**, για τα μεγάλα αστικά κέντρα και
2. Τα **Γενικά Πολεοδομικά Σχέδια (ΓΠΣ) και τα Σχέδια Χωρικής και Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτής Πόλης (ΣΧΟΟΑΠ)**, τα οποία εκπονούνται στα διοικητικά όρια των πρωτοβάθμιων ΟΤΑ.

Το δεύτερο επίπεδο, το οποίο αποτελεί την εξειδίκευση και εφαρμογή του πρώτου επιπέδου, περιλαμβάνει:

1. Τις κάθε είδους Πολεοδομικές Μελέτες (ΠΜ), όπως μελέτες επεκτάσεων πόλεων ή οικισμών, μελέτες αναθεωρήσεων ρυμοτομικών σχεδίων, μελέτες Ειδικά Ρυθμιζόμενης Πολεοδόμησης (ΠΕΡΠΟ), μελέτες άλλων πολεοδομούμενων περιοχών (όπως παραγωγικών πάρκων κλπ) καθώς και μελέτες Αναπλάσεων ή άλλες ειδικές πολεοδομικές μελέτες.
2. Τις Πράξεις Εφαρμογής, οι οποίες είναι τα σχέδια και οι εργασίες επί εδάφους για την εφαρμογή του πολεοδομικού σχεδιασμού

Επίσης, σε αντίθεση με προγενέστερα θεσμικά πλαίσια που περιείχαν μόνο κανονιστικές διατάξεις, ο Ν.2508/97 περιέχει - πέραν των επιτελικών σχεδίων των ΡΣ και ΓΠΣ/ ΣΧΟΟΑΠ - και τις κατευθυντήριες αρχές της πολεοδομικής πολιτικής προκειμένου να επιτευχθεί η βιώσιμη οικιστική ανάπτυξη.

Η εφαρμογή των κατευθύνσεων των παραπάνω πλαισίων προβλέπει την συστηματική παρακολούθηση και αξιολόγηση τους. Στο πλαίσιο αυτό έχει τεθεί σε εφαρμογή η ενεργοποίηση μιας διαδικασίας διαρκούς παρακολούθησης της εφαρμογής των χωροταξικών σχεδίων, τόσο του εθνικού, όσο και του περιφερειακού επιπέδου, με ενεργό συμμετοχή των Υπουργείων, των Περιφερειών της χώρας και των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων σε εφαρμογή του νόμου «Καλλικράτης».

Στο πλαίσιο άσκησης της πολιτικής αυτής, προωθήθηκε η ανάθεση με δημόσιους διαγωνισμούς και με χρηματοδότηση του ΕΠΠΕΡΑΑ και των ΠΕΠ, της εκπόνησης υποστηρικτικών μελετών Αξιολόγησης, Αναθεώρησης και Εξειδίκευσης των **ΠΠΧΣΑΑ των** 12 Περιφερειών της χώρας (εκτός Αττικής).

Η ολοκλήρωση του χωροταξικού σχεδιασμού εκτιμάται ότι θα έχει θετική επίδραση στον πολεοδομικό σχεδιασμό. Περαιτέρω η εμπειρία που αποκτήθηκε από τα προγράμματα URBAN αναμένεται να έχει θετική επίδραση στην αντιμετώπιση λειτουργικών και περιβαλλοντικών προβλημάτων των πόλεων και ιδιαίτερα στην προσπάθεια επανένταξης λειτουργικά και περιβαλλοντικά υποβαθμισμένων περιοχών τους (brownfields) με κατάλληλες παρεμβάσεις. Στο ίδιο πλαίσιο, η υλοποίηση της εθνικής πολιτικής για την βιώσιμη οικιστική ανάπτυξη πόλεων και οικισμών, προκειμένου η χώρα να ανταποκριθεί στις σχετικές κοινοτικές και διεθνείς υποχρεώσεις της εφαρμογής της Habitat II Agenda, αναμένεται να έχει θετική επίδραση στον πολεοδομικό σχεδιασμό.

Η αστική ανάπτυξη και ο αειφόρος σχεδιασμός χρήσης γης, σύμφωνα με το 7^ο Πρόγραμμα Δράσης, είναι τομείς που χρήζουν στρατηγικής προσέγγισης στο πλαίσιο της αναγνωρισμένης ανάγκης οικολογικής στροφής των αποφάσεων διαχείρισης.

Πέραν τον προαναφερομένων θα πρέπει να επισημανθεί ότι μερικές από τις κυριότερες αδυναμίες της χώρας σε θέματα χωροταξίας είναι η μη ολοκλήρωση μέχρι σήμερα του κτηματολογίου και του δασολογίου.

Η κατάρτιση τόσο του Γενικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης, όσο και των Ειδικών Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης αποτελούν στη σημαντικότερη πρόοδο που συντελέσθηκε στον τομέα από το 2006 μέχρι σήμερα.

Η σχέση του υπό μελέτη ΠΕΠ με τα προαναφερόμενα χωροταξικά πλαίσια εξετάζεται στην §3.5.2 της παρούσας μελέτης.

Κλιματική Αλλαγή

Το **Πρωτόκολλο του Κιότο** αποτελεί έναν «οδικό χάρτη», στον οποίο περιλαμβάνονται τα απαραίτητα βήματα για τη μακροπρόθεσμη αντιμετώπιση της αλλαγής του κλίματος που προκαλείται λόγω της αύξησης των ανθρωπογενών εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου. Σύμφωνα με αυτό, τα κράτη που το έχουν συνυπογράψει δεσμεύονται να ελαττώσουν τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου την πρώτη περίοδο ανάληψης υποχρεώσεων (2008-2012) κατά ένα συγκεκριμένο στόχο σε σχέση με τις εκπομπές του 1990 (ή του 1995 για ορισμένα αέρια).

Αυτό επιχειρείται να γίνει με τον πιο οικονομικά αποδοτικό τρόπο, ώστε να μην επιβαρυνθεί η παγκόσμια οικονομία. Έτσι, το Πρωτόκολλο του Κιότο περιλαμβάνει τρεις ευέλικτους μηχανισμούς:

- την εμπορία δικαιωμάτων εκπομπών,
- την κοινή εφαρμογή, και
- το μηχανισμό καθαρής ανάπτυξης.

Η Ελλάδα υπέγραψε το Πρωτόκολλο τον Απρίλιο του 1998, παράλληλα με τα υπόλοιπα Κράτη Μέλη της Ε.Ε. και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Όλα τα Κ-Μ της ΕΕ κύρωσαν το Πρωτόκολλο το Μάιο 2002. Η Ελλάδα το κύρωσε με το **Νόμο 3017/2002** (ΦΕΚ Α'117). Σύμφωνα με το Πρωτόκολλο, η ΕΕ και τα Κ-Μ της έχουν υποχρέωση μείωσης των εκπομπών κατά 8% κατά τη περίοδο 2008-2012 σε σύγκριση με τις εκπομπές του έτους βάσης (1990).

Η Ελλάδα έχει δεσμευτεί να περιορίσει την αύξηση των εκπομπών της στο +25% για το διάστημα 2008-2012, προκειμένου να συνεισφέρει στο κοινό στόχο της ΕΕ για 8% μείωση των εκπομπών της για το αυτό διάστημα. Για να ανταποκριθεί στη δέσμευσή της αυτή, η χώρα μας εκπόνησε το **Εθνικό Πρόγραμμα μείωσης εκπομπών αερίων φαινομένου θερμοκηπίου** για την περίοδο 2000-2010. Με την υπ' αριθμ. 5/27-2-2003 Πράξη του Υπουργικού Συμβουλίου (ΦΕΚ 58/Α'/5-3-2003) εγκρίθηκε το «**Εθνικό Πρόγραμμα μείωσης εκπομπών αερίων φαινομένου θερμοκηπίου (2000-2010)**». Το πρόγραμμα προέβλεπε παρεμβάσεις σε τέσσερις βασικούς άξονες: στον οικιακό και τριτογενή τομέα, στις μεταφορές, τη βιομηχανία και την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας. Οι παρεμβάσεις στον οικιακό και τριτογενή τομέα περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων τη βελτίωση της θερμικής συμπεριφοράς των κτιρίων, χρήση αποδοτικότερων ηλεκτρικών συσκευών (περιλαμβανομένων και των κλιματιστικών), χρήση ηλιακών συλλεκτών, μικρών φωτοβολταϊκών συστημάτων και φυσικού αερίου κλπ. Για τις μεταφορές προωθούνται μέτρα όπως η συντήρηση αυτοκινήτων και φορτηγών, η χρήση λεωφορείων φυσικού αερίου, η προώθηση της χρήσης αστικών συγκοινωνιών, η χρήση νέων καυσίμων κλπ. Για τη βιομηχανία προωθούνται μέτρα, όπως η προώθηση της χρήσης φυσικού αερίου και ηλιακών συστημάτων, η αξιοποίηση της βιομάζας σε θερμικές χρήσεις κλπ. Τέλος για την ηλεκτροπαραγωγή προτείνεται η προώθηση της χρήσης ΑΠΕ.

Η ανάγκη σταθεροποίησης της συγκέντρωσης των αερίων θερμοκηπίου στην ατμόσφαιρα σε επίπεδα τα οποία να μην προκαλούν αφύσικες μεταβολές στο κλίμα της γης αναγνωρίζεται στο **Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον**, το οποίο έχει ενσωματώσει τις προτεραιότητες του Γκέτεμποργκ ως προς την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής. Επίσης, στο πλαίσιο αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής, οι **Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές της Κοινότητας** για τη Συνοχή ενθαρρύνουν τις επενδύσεις για την τήρηση των δεσμεύσεων που ανέλαβε η ΕΕ στο Κιότο.

Στη χώρα μας, σύμφωνα με την **ΚΥΑ Η.Π. 54409/2632/ΦΕΚ 1931Β/2004** «Σύστημα εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπής αερίων θερμοκηπίου σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της **Οδηγίας 2003/87/ΕΚ** του Συμβουλίου της 13ης Οκτωβρίου 2003 και άλλες διατάξεις, (Άρθρο 13), το Εθνικό Κέντρο Περιβάλλοντος και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΕΚΠΑΑ) σε συνεργασία με το Γραφείο Εμπορίας Δικαιωμάτων Εκπομπών της Δ/σης ΕΑΡΘ του ΥΠΕΚΑ, καταρτίζει και τηρεί μητρώο για την επακριβή καταγραφή της εκχώρησης, της κατοχής, της μεταβίβασης και της ακύρωσης δικαιωμάτων. Η έναρξη λειτουργίας του μητρώου από το ΕΚΠΑΑ πραγματοποιήθηκε την άνοιξη του 2006. Για την περίοδο 2005 – 2007 εφαρμόστηκε το 1ο Εθνικό Σχέδιο Κατανομής Ρύπων, το οποίο προβλέπει μείωση των εκπομπών ρύπων θερμοκηπίου κατά 2,1%, ενώ στην παρούσα φάση βρίσκεται σε εφαρμογή το 2ο Εθνικό Σχέδιο Κατανομής Ρύπων που αφορά στην περίοδο 2008 – 2012.

Εδώ αξίζει να αναφερθεί η πολύ ενδιαφέρουσα Έκθεση Τράπεζας της Ελλάδος (ΤτΕ) με τίτλο «**Οι Περιβαλλοντικές, Οικονομικές Και Κοινωνικές Επιπτώσεις της Κλιματικής Αλλαγής Στην Ελλάδα**», Ιούνιος 2011, Επιτροπή Μελέτης Επιπτώσεων Κλιματικής Αλλαγής. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της Έκθεσης της ΤτΕ, οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής για όλους τους τομείς της εθνικής οικονομίας που εξετάστηκαν είναι αρνητικές και, σε πολλές περιπτώσεις, εξαιρετικά αρνητικές. Οι επιπτώσεις στα δασικά οικοσυστήματα είναι σημαντικές, ενώ και η διόγκωση του κόστους λόγω της αύξησης του αριθμού και της έκτασης των δασικών πυρκαγιών είναι ουσιώδης. Επιπλέον, αναμένεται μείωση της αφθονίας των ειδών και της βιοποικιλότητας γενικότερα. Εκτιμάται επίσης ότι η κλιματική αλλαγή, με βάση την επίδρασή της στην εξέλιξη του δείκτη «τουριστικής ευφορίας» ως το τέλος του αιώνα, θα έχει σημαντικές επιπτώσεις για τον ελληνικό τουρισμό, οι οποίες εντοπίζονται κυρίως στη χρονική και περιφερειακή ανακατανομή των αφίξεων τουριστών στη χώρα μας, επομένως και των τουριστικών εισπράξεων. Επιπλέον θα πρέπει να αναφερθεί πως εξίσου σημαντικές είναι οι συνέπειες της κλιματικής μεταβολής στο δομημένο περιβάλλον, στις μεταφορές, στην υγεία, στην εξορυκτική βιομηχανία και σε άλλους κλάδους. Τα ανωτέρω ισχύουν και στην περίπτωση της ΠΔΕ. Περιοχές της όπως π.χ. του Εύηνου στο Μεσολόγγι, του Αχελώου, του Πηνειού και του Αλφειού στην Ηλεία ή του Αμβρακικού στην Αιτωλοακαρνανία έχουν χαρακτηριστεί ως υψηλής τρωτότητας λόγω της ανόδου της θαλάσσιας στάθμης.

Στο παρόν Επιχειρησιακό Πρόγραμμα αναλαμβάνονται δράσεις οι οποίες συμβάλλουν στην αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής: π.χ. επενδύσεις για χρήση ΑΠΕ και προώθηση εναλλακτικών μορφών αστικών μεταφορών φιλικών στο περιβάλλον. Επομένως το υπό μελέτη ΠΕΠ τον περιορισμό των επιπτώσεων αυτής μέσω της πρόληψης και διαχείρισης κινδύνων καθώς και στην περαιτέρω προώθηση των εναλλακτικών μορφών ενέργειας σε όλα τα επίπεδα της δημόσιας και ιδιωτικής ζωής της Περιφέρειας.

Πολιτική Προστασία – Πρόληψη Περιβαλλοντικών Κινδύνων

Η Πολιτική Προστασία αναφέρεται στο σύνολο των δραστηριοτήτων που αποσκοπούν στην προστασία της ζωής και της περιουσίας των πολιτών έναντι των κινδύνων από φυσικές (ταχείας ή βραδείας εξέλιξης), τεχνολογικές (συμπεριλαμβανομένων βιολογικών, χημικών και πυρηνικών

συμβάντων), περιβαλλοντικές και λοιπές καταστροφές. Σε Ευρωπαϊκό επίπεδο λειτουργεί από το 1985 η υπηρεσιακή μονάδα Πολιτικής Προστασίας υπό τη Γενική Διεύθυνση Περιβάλλοντος.

Η ανάγκη προώθησης συνεκτικής και παγιωμένης πολιτικής για την αντιμετώπιση φυσικών καταστροφών και περιστασιακών κινδύνων αναγνωρίζεται στο **Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον**, το οποίο έχει ενσωματώσει τις προτεραιότητες του Γκέτεμποργκ ως προς τον συντονισμό για την αντιμετώπιση ατυχημάτων και φυσικών καταστροφών. Επίσης, η λήψη μέτρων για την πρόληψη των κινδύνων μέσω της καλύτερης διαχείρισης των φυσικών πόρων προτείνεται στις **Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές** της Κοινότητας για τη Συνοχή.

Η δημιουργία ενός ολοκληρωμένου εθνικού δικτύου πολιτικής προστασίας, με έμφαση στις υποδομές αντιπλημμυρικής προστασίας μεγάλης κλίμακας καθώς και η πρόληψη και αποτελεσματική αντιμετώπιση των φυσικών και τεχνολογικών καταστροφών μέσω μηχανισμών και ορθών πρακτικών, αναγνωρίζονται ως θεματική προτεραιότητα της αναπτυξιακής στρατηγικής για την περίοδο 2007-2013 στο Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς η οποία εστιάζει στη διαχείριση κινδύνου.

Η Ελλάδα εκπροσωπείται στο **Μόνιμο Δίκτυο Εθνικών Ανταποκριτών** από το 1991. Από το 1996, η αρμοδιότητα του συντονισμού και του σχεδιασμού μεταφέρθηκε στη Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας. Η πολιτική προστασία στην Ελλάδα έχει οργανωθεί πάνω σε ένα σύστημα που συμμετέχουν εθνικές, περιφερειακές και τοπικές υπηρεσίες. Από πλευρά αρμοδιότητας, τη συνολική ευθύνη και σχεδιασμό για την πολιτεία έχει η Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας. Στο δυναμικό και στα μέσα Πολιτικής Προστασίας περιλαμβάνονται:

Από περιβαλλοντική άποψη ιδιαίτερη σημασία για την Ελλάδα έχουν η αντιπλημμυρική, η αντιπυρική και η αντισεισμική προστασία καθώς και τα τεχνολογικά ατυχήματα. Στους τομείς αυτούς είναι χαρακτηριστικές οι ελλείψεις κυρίως σε υποδομές, κάτι που προκύπτει από τα διαθέσιμα στοιχεία.

Η λειτουργία της Πολιτικής προστασίας περιλαμβάνει τρεις διακριτούς τύπους δράσεων:

- Πρόληψη καταστροφής
- Αντιμετώπιση καταστροφής
- Αποκατάσταση πληγισών περιοχών

Εργαλεία με ιδιαίτερη σημασία για την αποτελεσματικότητα της Πολιτικής Προστασίας έχουν η συνεχής εκπαίδευση και εξοπλισμός των φορέων υλοποίησης δράσεων, η ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των πολιτών και η πρωτογενής έρευνα και παρακολούθηση για την πρόγνωση ακραίων φαινομένων.

Στο παρόν Επιχειρησιακό Πρόγραμμα αναλαμβάνονται δράσεις, όπως επενδύσεις σε έργα αντιπλημμυρικής προστασίας και σε μέσα και συστήματα πρόληψης και αντιμετώπισης καταστροφών, οι οποίες μόνο έμμεσα συμβάλλουν στην πολιτική προστασία και στην πρόληψη περιβαλλοντικών κινδύνων.

Ενέργεια

Το **Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας** (2010), εκπονήθηκε στο πλαίσιο εφαρμογής της Ευρωπαϊκής Ενεργειακής Πολιτικής σε σχέση με τη διεύθυνση των Ανανεώσιμων

Πηγών Ενέργειας, την Εξοικονόμηση Ενέργειας και τον περιορισμό των εκπομπών αερίων ρύπων του θερμοκηπίου.

Ειδικότερα για το σύνολο των Κρατών-Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μέχρι το **2020**, προβλέπεται:

- α) 20% μείωση των εκπομπών των αερίων του θερμοκηπίου σε σχέση με τα επίπεδα του 1990 σύμφωνα με την Οδηγία 2009/29/ΕΚ,
- β) 20% διείσδυση των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση ενέργειας σύμφωνα με την Οδηγία 2009/28/ΕΚ και
- γ) 20% εξοικονόμηση πρωτογενούς ενέργειας.

Ειδικά για την Ελλάδα, ο στόχος για τις εκπομπές αερίων ρύπων του θερμοκηπίου

- ⇒ είναι μείωση κατά 4% στους τομείς εκτός εμπορίας σε σχέση με τα επίπεδα του 2005,
- ⇒ και 18% διείσδυση των ΑΠΕ στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση.

Η Ελληνική κυβέρνηση στο πλαίσιο υιοθέτησης συγκεκριμένων αναπτυξιακών και περιβαλλοντικών πολιτικών, με το Νόμο 3851/2010 προχώρησε στην αύξηση του εθνικού στόχου συμμετοχής των ΑΠΕ στην τελική κατανάλωση ενέργειας στο 20%, ο οποίος και εξειδικεύεται σε 40 % συμμετοχή των ΑΠΕ στην ηλεκτροπαραγωγή, 20 % σε ανάγκες θέρμανσης-ψύξης και 10 % στις μεταφορές.

Επιπρόσθετα, σε σχέση με την εξοικονόμηση ενέργειας η Ελλάδα έχει ήδη καταρτίσει το 1^ο **Σχέδιο Δράσης Ενεργειακής Αποδοτικότητας** (2008) όπου προβλέπεται 9% εξοικονόμηση ενέργειας στην τελική κατανάλωση μέχρι το έτος 2016 σύμφωνα και με την Οδηγία 2006/32/ΕΚ, ενώ πρόσφατα και με τον Νόμο 3855/2010, ο οποίος προστίθεται και στον πρόσφατο κανονισμό που αφορά την ενεργειακή συμπεριφορά των κτιρίων- KENAK, προχωρά στην ανάπτυξη μηχανισμών της αγοράς και εφαρμογής συγκεκριμένων μέτρων και πολιτικών που αποσκοπούν στην επίτευξη του συγκεκριμένου εθνικού στόχου για εξοικονόμηση ενέργειας.

Συγκεκριμένα οι εθνικοί στόχοι για το 2020, σύμφωνα και με τα αποτελέσματα των ενεργειακών μοντέλων, αναμένεται να ικανοποιηθούν για τη μεν ηλεκτροπαραγωγή με την ανάπτυξη περίπου 133.00MW από ΑΠΕ, όπου συμμετέχουν το σύνολο των τεχνολογιών με προεξέχουσες τα αιολικά πάρκα με 7.500MW, υδροηλεκτρικά με 3.000MW και τα ηλιακά με περίπου 2.500MW, ενώ για τη θέρμανση και ψύξη με την ανάπτυξη των αντλιών θερμότητας, των θερμικών ηλιακών συστημάτων, αλλά και των εφαρμογών βιομάζας.

Σε συμμόρφωση με τη Στρατηγική "Ευρώπη 2020» και τις πρωτοβουλίες και τις κατευθυντήριες γραμμές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την περίοδο 2020-2050 συντάχθηκε το 2012 ο ελληνικός **Οδικός Ενεργειακός Χάρτης Πορείας για το 2050**.

Για το διάστημα έως το 2020 οι κατευθυντήριες γραμμές έχουν ήδη υιοθετηθεί από το 2010, με το πρώτο Σχέδιο Δράσης για τις ΑΠΕ (βλ. ανωτέρω). Για το διάστημα που ακολουθεί παρουσιάζονται σενάρια που εξετάζουν ένα εύρος επιλογών, από απλή συνέχιση των υφιστάμενων πολιτικών μέχρι μεγιστοποίηση της διείσδυσης των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας στο σύστημα της χώρας, που πλησιάζει στη παραγωγή ηλεκτρισμού σχεδόν εξ ολοκλήρου από ΑΠΕ.

Το Σενάριο «Υφιστάμενων πολιτικών» (ΥΦ) υποθέτει συντηρητική υλοποίηση των πολιτικών για την ενέργεια και το περιβάλλον, προβλέποντας αφενός μέτριο επίπεδο περιορισμού των εκπομπών CO₂

μέχρι το 2050 (40% σε σχέση με το 2005), αφετέρου μέτρια διείσδυση ΑΠΕ και εξοικονόμησης ενέργειας.

Το Σενάριο «Μέτρων Μεγιστοποίησης ΑΠΕ» (ΜΕΑΠ) υποθέτει τη μεγιστοποίηση της διείσδυσης των ΑΠΕ (στο επίπεδο του 100 % στην ηλεκτροπαραγωγή), με στόχο τη μείωση των εκπομπών CO₂ κατά 60%-70% και ταυτόχρονη εξοικονόμηση ενέργειας στα κτίρια και τις μεταφορές.

Το Σενάριο «Περιβαλλοντικών Μέτρων Ελαχίστου Κόστους» (ΠΕΚ) έχει τις ίδιες παραδοχές με το Σενάριο ΜΕΑΠ όσον αφορά τις εκπομπές CO₂ αλλά υπολογίζει το ποσοστό των ΑΠΕ στην ηλεκτροπαραγωγή ώστε να εξασφαλιστεί το ελάχιστο κόστος.

Συμπέρασμα της ανάλυσης είναι ότι η προοπτική των υφιστάμενων πολιτικών (Σενάριο ΥΦ) οδηγεί σε περιορισμένη μείωση των εκπομπών CO₂ έως το 2050, που δεν συνάδει με τους ευρωπαϊκούς στόχους για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής ούτε αποτελεί την οικονομικότερη εξέλιξη του ενεργειακού τομέα. Τα σενάρια νέας ενεργειακής πολιτικής (Σενάρια ΜΕΑΠ και ΠΕΚ), στα οποία κυριαρχεί η υψηλή διείσδυση των ΑΠΕ στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση ενέργειας, επιτυγχάνουν μεγάλη μείωση των εκπομπών CO₂ (κατά 60% με 70% σε σχέση με το 2005) με ταυτόχρονη μείωση της εισαγόμενης ενέργειας καθώς και της ενεργειακής εξάρτησης της χώρας από εισαγωγές ορυκτών καυσίμων.

Η μελλοντική εικόνα του ενεργειακού συστήματος όπως προκύπτει από τα δύο βασικά σενάρια ενεργειακής πολιτικής μπορεί να συνοψισθεί στα παρακάτω 10 σημεία:

1. Μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά 60-70 % έως το 2050 ως προς το 2005
2. Ποσοστό 85-100 % ηλεκτροπαραγωγής από ΑΠΕ, με την αξιοποίηση όλων των εμπορικά ώριμων τεχνολογιών
3. Σταθεροποίηση της ενεργειακής κατανάλωσης λόγω των μέτρων εξοικονόμησης ενέργειας
4. Σχετική αύξηση της κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας λόγω εξηλεκτρισμού των μεταφορών και μεγαλύτερης χρήσης αντλιών θερμότητας στον οικιακό και τριτογενή τομέα.
5. Σημαντική μείωση της κατανάλωσης πετρελαιοειδών
6. Αύξηση της χρήσης βιοκαυσίμων στο σύνολο των μεταφορών στο επίπεδο του 31% - 34% μέχρι το 2050
7. Κυρίαρχο μερίδιο του ηλεκτρισμού στις επιβατικές μεταφορές μικρής απόστασης (42%) και σημαντική αύξηση του μεριδίου των μέσων σταθερής τροχιάς τόσο στις επιβατικές (13%) όσο και εμπορευματικές μεταφορές (18%)
8. Συνολική διείσδυση ΑΠΕ σε ποσοστό 60%-70% στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση ενέργειας μέχρι το 2050
9. Σημαντικά βελτιωμένη ενεργειακή απόδοση για το σύνολο του κτιριακού αποθέματος
10. Μεγάλη διείσδυση των εφαρμογών ΑΠΕ στον κτιριακό τομέα
11. Ανάπτυξη μονάδων αποκεντρωμένης παραγωγής και έξυπνων δικτύων

Στο παρόν Επιχειρησιακό Πρόγραμμα αναλαμβάνονται δράσεις οι οποίες είναι σύμφωνες με τις κατευθυντήριες γραμμές και την εθνική στρατηγική για την ενέργεια: επενδύσεις για χρήση ΑΠΕ, ενεργειακή αναβάθμιση και προώθηση εναλλακτικών μορφών αστικών μεταφορών φιλικών στο περιβάλλον, ευφυή συστήματα στον ενεργειακό τομέα.

3.5.2 Σχετικά Σχέδια και Προγράμματα

Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης

Το Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΓΠΧΣΑΑ), το οποίο εγκρίθηκε με την υπ' αριθμ. 6876/4871/2-7-2008 ΚΥΑ, αποτελεί σύνολο κειμένων και διαγραμμάτων με το οποίο καταγράφονται και αξιολογούνται οι παράγοντες εκείνοι που επηρεάζουν την μακροπρόθεσμη χωρική ανάπτυξη και διάρθρωση του εθνικού χώρου, αποτιμώνται οι χωρικές επιπτώσεις των διεθνών, ευρωπαϊκών και εθνικών πολιτικών και προσδιορίζονται με προοπτική δεκαπέντε (15) ετών οι βασικές προτεραιότητες και οι στρατηγικές κατευθύνσεις για την ολοκληρωμένη χωρική ανάπτυξη και την αειφόρο οργάνωση του εθνικού χώρου.

Οι γενικές στρατηγικές κατευθύνσεις που τίθενται από το ΓΠΧΣΑΑ συνοψίζονται στην ενίσχυση του ρόλου της χώρας, σε διεθνές, ευρωπαϊκό, μεσογειακό και βαλκανικό επίπεδο, με την ανάδειξή της σε σημαντικό κόμβο μεταφορών, ενέργειας και επικοινωνιών, στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας με την ανάπτυξη της οικονομίας της γνώσης, στην ενίσχυση της εξωστρεφούς επιχειρηματικότητας, στην ενίσχυση της ισόρροπης – πολυκεντρικής ανάπτυξης της χώρας, στον περιορισμό της υπέρμετρης αστικοποίησης, μέσα από τη βελτίωση της ελκυστικότητας της υπαίθρου, στη βελτίωση της πρόσβασης σε βασικά δίκτυα μεταφορών, ενέργειας και επικοινωνιών και στην ανάπτυξη των σχετικών υποδομών, στη βελτίωση της ποιότητας ζωής, σε συνδυασμό με τη διαφύλαξη των ιδιαιτεροτήτων κάθε περιοχής, στην ενίσχυση των κοινωνικών υποδομών και υπηρεσιών (εκπαίδευση, υγεία, κοινωνική πρόνοια, αθλητισμός), στη διαφύλαξη και προστασία του περιβάλλοντος μέσω δράσεων που θα στοχεύουν στον περιορισμό των παραγόντων υποβάθμισης του χώρου, στη διατήρηση της βιοποικιλότητας, στην πρόληψη της ρύπανσης, στην πρόληψη και αντιμετώπιση φυσικών και τεχνολογικών καταστροφών. Εν όψει δε των οξύτατων προβλημάτων που προκαλεί η αλλαγή κλίματος, τίθενται στόχοι όπως η συνεχής μέριμνα για την εξοικονόμηση ενέργειας, η προώθηση εναλλακτικών πηγών ενέργειας φιλικότερων προς το περιβάλλον, ιδίως δε ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, η ενίσχυση των φυσικών αναδραστικών μηχανισμών (δάση, υγρότοποι, κ.λπ.) και η προσαρμογή της χώρας στις νέες συνθήκες που διαγράφουν οι κλιματικές αλλαγές και αντιμετώπιση των επιπτώσεων που αυτές συνεπάγονται (πυρκαγιές, πλημμύρες και διάβρωση, ξηρασία, υφαλμύρωση, απερίημωση και άλλα φυσικά φαινόμενα), με τη δημιουργία κατάλληλων προληπτικών μηχανισμών, υποδομών και σχεδίων δράσης.

Όσον αφορά στον τομέα των μεταφορών, οι γενικές, αλλά και ειδικότερες κατευθύνσεις που δίνονται στο ΓΠΧΣΑΑ περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων τη βελτίωση της ποιότητας των υφιστάμενων υποδομών μεταφορών και των σχετικών υπηρεσιών σε όλη την επικράτεια, τη μείωση του χρόνου και του κόστους των μεταφορικών υπηρεσιών, την ασφάλεια των μεταφορικών / συγκοινωνιακών υπηρεσιών (επιβατών, εμπορευμάτων και πεζών) και τη μείωση της κατανάλωσης καυσίμων, την ενίσχυση των μέσων σταθερής τροχιάς (ηλεκτροκινούμενοι σιδηρόδρομοι, μετρό, τραμ κ.ά.), αλλά και της ναυτιλίας μικρών αποστάσεων, τη βελτίωση της προσβασιμότητας των ορεινών και γενικά των δυσπρόσιτων περιοχών και κυρίως των νησιωτικών περιοχών, την ανάπτυξη ολοκληρωμένων συστημάτων συνδυασμένων μεταφορών, την περαιτέρω ενίσχυση σιδηροδρομικών και θαλάσσιων υποδομών, τη διαρκή αναβάθμιση όλων των υφιστάμενων λιμένων με σημαντική εμπορευματική ή/και επιβατική κίνηση με κύριο σκοπό τη σταθερή παροχή ασφάλειας στις μεταφορές, την ολοκλήρωση και αναβάθμιση των υποδομών και υπηρεσιών για την πύκνωση του βασικού οδικού συστήματος της χώρας (έργα που συμβάλλουν στην άρση των ασυνεχειών του οδικού δικτύου).

Συναρτώντας τους παραπάνω στρατηγικούς, αλλά και ειδικότερους στόχους του ΓΠΧΣΑΑ με τους αντίστοιχους στρατηγικούς στόχους, αλλά και τις επιμέρους επιλεγμένες επενδυτικές προτεραιότητες του υπό μελέτη ΠΕΠ (βλ. και αναλυτικότερα Κεφ.4), καθίσταται σαφής η θετική σχέση και αντιστοιχία ανάμεσα στα δύο συναρτώμενα στοιχεία. Ο Στρατηγικός Στόχος 2 του ΠΕΠ (Προστασία του Περιβάλλοντος – μετάβαση σε μία οικονομία φιλική στο περιβάλλον) ταυτίζεται

άμεσα με αντίστοιχο στρατηγικό στόχο του ΓΠΧΣΑΑ, αλλά και ειδικότερες κατευθύνσεις του ΓΠΧΣΑΑ, όπως η πρόληψη και αντιμετώπιση φυσικών και τεχνολογικών καταστροφών ή η λήψη μέτρων για την κλιματική αλλαγή αντιστοιχούν άμεσα σε επιμέρους επιλεγμένες επενδυτικές προτεραιότητες του υπό μελέτη ΠΕΠ, όπως η προαγωγή της ενεργειακής απόδοσης και της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στις επιχειρήσεις και τα κτίρια, η προαγωγή στρατηγικών χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα, η στήριξη επενδύσεων για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, αλλά και η προαγωγή επενδύσεων για την αντιμετώπιση ειδικών κινδύνων, εξασφαλίζοντας την ανθεκτικότητά σε καταστροφές.

Επίσης ο Στρατηγικός Στόχος 3 του ΠΕΠ (Ανάπτυξη – εκσυγχρονισμός – συμπλήρωση μεταφορικών υποδομών) με χαρακτηριστική επενδυτική προτεραιότητα την «ενίσχυση της περιφερειακής κινητικότητας μέσω της σύνδεσης δευτερευόντων και τριτευόντων κόμβων στην υποδομή ΔΕΔ-Μ» (που συνδέεται με την κατασκευή / αναβάθμιση των οδικών αξόνων ΔΕΔ-Μ και την αναβάθμιση των ενδοπεριφερειακών μεταφορικών συνδέσεων) αντιστοιχεί άμεσα σε αντίστοιχο άξονα του ΓΠΧΣΑΑ που στοχεύει στη βελτίωση της πρόσβασης σε βασικά δίκτυα μεταφορών και στη βελτίωση της ποιότητας των υφιστάμενων υποδομών μεταφορών.

Τέλος, ο Στρατηγικός Στόχος 5 του ΠΕΠ (Ανάπτυξη – εκσυγχρονισμός – συμπλήρωση κοινωνικών υποδομών, υποδομών υγείας και εκπαίδευσης) με χαρακτηριστικές επενδυτικές προτεραιότητες, όπως οι επενδύσεις στις υποδομές υγείας και στις κοινωνικές υποδομές, αλλά και οι επενδύσεις στην εκπαίδευση και την επαγγελματική κατάρτιση, παρουσιάζει άμεση συνάφεια με αντίστοιχη στρατηγική επιλογή του ΓΠΧΣΑΑ που αφορά στην ενίσχυση των κοινωνικών υποδομών και υπηρεσιών (εκπαίδευση, υγεία, κοινωνική πρόνοια, αθλητισμός).

Με βάση τα παραπάνω το υπό μελέτη ΠΕΠ είναι πλήρως συμβατό με τις γενικές και ειδικότερες κατευθύνσεις του ΓΠΧΣΑΑ και συμβάλλει στην υλοποίηση των κατευθύνσεων αυτών.

Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας

Στο Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΠΠΧΣΑΑ) Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας (το οποίο εγκρίθηκε με την υπ' αριθμ. 25297/25-6-2003 ΥΑ), αφού καταγράφεται η υφιστάμενη κατάσταση σε επίπεδο Περιφέρειας, καθώς και οι παράγοντες εκείνοι που επηρεάζουν τη μακροπρόθεσμη ανάπτυξη και διάρθρωση του χώρου, προσδιορίζονται με προοπτική δεκαπέντε (15) ετών βασικές προτεραιότητες και οι στρατηγικές επιλογές για την ολοκληρωμένη και αειφόρο ανάπτυξη του χώρου στο επίπεδο της Περιφέρειας, οι οποίες θα προωθούν την ισότιμη ένταξη της στον ευρύτερο διεθνή, ευρωπαϊκό και εθνικό χώρο.

Οι Στρατηγικοί Στόχοι και Κατευθύνσεις του Περιφερειακού Πλαισίου αφορούν στην αναβάθμιση της διεθνούς – ευρωπαϊκής ακτινοβολίας της Περιφέρειας, στην αναβάθμιση του εθνικού της ρόλου ως περιοχής σύγκλισης του Κεντρικού και του Δυτικού Αναπτυξιακού Άξονα της Χώρας και ως σταυροδρόμι συνδυασμένων μεταφορών, στην αναπτυξιακή αναδιάρθρωση και βελτίωση της ανταγωνιστικότητας σε κρίσιμους τομείς όπως η πρωτογενής παραγωγή ως σημαντικός παραγωγικός πόρος και μέσο προστασίας των φυσικών τοπίων, οι προηγμένες υπηρεσίες στην έρευνα και τις νέες τεχνολογίες, η ανάπτυξη του εμπορίου, της διαμετακόμισης και των μεταφορικών υπηρεσιών, καθώς και η ανάπτυξη ειδικών και ήπιων μορφών τουρισμού.

Οι παραπάνω στρατηγικοί στόχοι εξειδικεύονται κατά τομέα παραγωγής σε επιμέρους ειδικότερους στόχους. Έτσι για τον πρωτογενή τομέα δίνονται κατευθύνσεις όπως ο εκσυγχρονισμός των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, η προώθηση των βιολογικών καλλιεργειών, η διαχείριση και

προστασία των φυσικών πόρων, η βελτίωση των αγροτικών και αλιευτικών υποδομών, η βελτίωση της ποιότητας με έμφαση στα προϊόντα ονομασίας προέλευσης, η ενδυνάμωση του κτηνοτροφικού τομέα, η ενίσχυση του τομέα των ιχθυοκαλλιεργειών, η βελτίωση των δομών και μηχανισμών πληροφόρησης εκπαίδευσης και τεχνικής υποστήριξης και τέλος η συνδυασμένη ανάπτυξη νέων μεθόδων γεωργικών, κτηνοτροφικών μελισσοκομικών και αλιευτικών δραστηριοτήτων μέσα από την καθετοποίηση της παραγωγής τους. Αντίστοιχα για τον τομέα της μεταποίησης και ΜΜΕ οι στόχοι συγκεκριμενοποιούνται στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας και εξωστρέφειας των υφισταμένων βιοτεχνικών και βιομηχανικών μονάδων, στην ενθάρρυνση της καθετοποίησης της επεξεργασίας παραδοσιακών γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων, στην παροχή υπηρεσιών ποιοτικού ελέγχου και πιστοποίησης, στην εισαγωγή της καινοτομίας, στην ορθολογική χωροθέτηση της μεταποιητικής δραστηριότητας και τέλος στην παροχή κινήτρων και άλλων προωθητικών ενεργειών για τη δημιουργία μεταποιητικών εκμεταλλεύσεων στις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές. Τέλος, για τον τριτογενή τομέα οι στόχοι που τίθενται αφορούν στην ανάδειξη των υπηρεσιών διεθνούς εμπορίου και μεταφορών σε “προωθητική δραστηριότητα”, στην αξιοποίηση της υποδομής και του ανθρώπινου δυναμικού στην Έρευνα και Τεχνολογία και την κοινωνία της πληροφορίας με στόχο τη στενότερη διασύνδεση με παραγωγικές δραστηριότητες και τη διάχυση της καινοτομίας στις επιχειρήσεις της περιφέρειας και στην επέκταση των εναλλακτικών μορφών θεματικού τουρισμού (συνεδριακός, ιαματικός κλπ).

Οι παραπάνω γενικοί αλλά και επιμέρους στρατηγικοί στόχοι που θέτει το εγκεκριμένο ΠΠΧΣΑΑ βρίσκονται σε πλήρη αρμονία με τις στρατηγικές επιλογές του υπό μελέτη ΠΕΠ. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο άξονας προτεραιότητας 1 του υπό μελέτη ΠΕΠ (βλ. και αναλυτικότερα Κεφ.4) αναφέρεται στην «ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων, μετάβαση στην ποιοτική επιχειρηματικότητα, με αιχμή την καινοτομία και αύξηση της εγχώριας προστιθέμενης αξίας» και πρακτικά συμπίπτει με τον πρώτο επιμέρους στόχο του ΠΠΧΣΑΑ όσον αφορά τη μεταποίηση και τις ΜΜΕ (βλ. παραπάνω). Αλλά και επιμέρους επιλεγμένες επενδυτικές προτεραιότητες του ΠΕΠ συνάδουν με τις κατευθύνσεις του ΠΠΧΣΑΑ. Ενδεικτικά αναφέρονται η ενίσχυση των υποδομών έρευνας και καινοτομίας, η στήριξη των ΜΜΕ να αναπτύσσονται σε περιφερειακές, εθνικές και διεθνείς αγορές, και να συμμετέχουν σε διαδικασίες καινοτομίας, η στήριξη πολυτροπικού Ενιαίου Ευρωπαϊκού Χώρου Μεταφορών επενδύοντας στο δίκτυο του Διευρωπαϊκού Δικτύου Μεταφορών και η ενίσχυση της περιφερειακής κινητικότητας μέσω της σύνδεσης δευτερευόντων και τριτευόντων κόμβων στην υποδομή ΔΕΔ-Μ, συμπεριλαμβανομένων των πολυτροπικών κόμβων. Οι δύο τελευταίες επενδυτικές προτεραιότητες συνδέονται άμεσα με τους γενικούς στρατηγικούς στόχους του ΠΠΧΣΑΑ που αφορούν στην αναβάθμιση της διεθνούς – ευρωπαϊκής ακτινοβολίας της Περιφέρειας και στην αναβάθμιση του εθνικού της ρόλου ως περιοχής σύγκλισης του Κεντρικού και του Δυτικού Αναπτυξιακού Άξονα της Χώρας και ως σταυροδρόμι συνδυασμένων μεταφορών.

Αξιολόγηση, Αναθεώρηση και Εξειδίκευση του Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας

Η μελέτη «Αξιολόγησης, Αναθεώρησης και Εξειδίκευσης του Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας» είναι σήμερα σε εξέλιξη. Συγκεκριμένα έχει ολοκληρωθεί το Α' Στάδιο (υποστάδια Α1 και Α2) της μελέτης, όπου αξιολογείται η εφαρμογή των θεσμοθετημένων πλαισίων, και στην παρούσα χρονική περίοδο έχει ήδη ολοκληρωθεί η διαβούλευση επί του Α' Σταδίου και εκπονείται το Β1 Στάδιο.

Σημαντικό συμπέρασμα της εν λόγω μελέτης αποτελεί το γεγονός ότι ο βαθμός συνάφειας των κατευθύνσεων του ισχύοντος ΠΠΧΣΑΑ σε σχέση με τους στόχους και τις αντίστοιχες κατευθύνσεις

του ΠΠΧΣΑΑ είναι ικανοποιητικός έως υψηλός, με συνέπεια να μην απαιτείται αναθεώρηση του Περιφερειακού Πλαισίου λόγω ασυμφωνιών ή φανερών αποκλίσεων από το Γενικό Πλαίσιο. Παρόμοια ο βαθμός συνάφειας των κατευθύνσεων του ΠΠΧΣΑΑ με τις αντίστοιχες προτάσεις – κατευθύνσεις των Ειδικών ΠΧΣΑΑ (βλ. επόμενες παραγράφους) αξιολογείται γενικά ως αρκετά ικανοποιητικός, παρότι εντοπίζονται ορισμένες διαφορές, οι οποίες όμως δεν απαιτούν ουσιαστική αναθεώρηση των αντίστοιχων στρατηγικών κατευθύνσεων του ΠΠΧΣΑΑ, αλλά μπορούν να αποτελέσουν σημεία εξειδίκευσης, συμπλήρωσης ή μερικής τροποποίησής του. Ως εκ τούτου, και με βάση τις αξιολογήσεις κατά θεματικές ενότητες που λαμβάνουν χώρα στη μελέτη, δεν προκύπτει ανάγκη ουσιαστικής αναθεώρησης κάποιας από τις στρατηγικές κατευθύνσεις του ισχύοντος περιφερειακού πλαισίου δηλαδή ουσιαστικής αλλαγής της στρατηγικής.

Επισημαίνεται ωστόσο, ότι σε κάποιους τομείς, όπως στον τομέα της διαχείρισης και προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος, οι κατευθύνσεις του ισχύοντος ΠΠΧΣΑΑ χρειάζονται τις ευρύτερες εξειδικεύσεις, συμπληρώσεις και τροποποιήσεις σε σχέση με άλλους τομείς του Περιφερειακού Πλαισίου. Αυτές οι τροποποιήσεις και εξειδικεύσεις μπορεί να θεωρηθούν ότι αναθεωρούν με την ευρεία έννοια του όρου την έμφαση και την εξειδίκευση που πρέπει να αποδοθεί στον τομέα αυτό (λόγω διεθνών και εθνικών πολιτικών όπως η κλιματική αλλαγή, η βιοποικιλότητα, η αξιοποίηση των ΑΠΕ κ.α.), χωρίς ωστόσο να σημαίνει ότι αναθεωρείται στην ουσία της η στρατηγική που διατυπώνεται στο ισχύον ΠΠΧΣΑΑ.

Η συγκεκριμένη μελέτη, εστιάζοντας στις καθυστερήσεις και αδυναμίες εφαρμογής των στρατηγικών στόχων του ισχύοντος ΠΠΧΣΑΑ μέχρι σήμερα, αναδεικνύει ως σημαντικότερες εξ' αυτών τη μη βελτίωση της θέσης και του ρόλου της ΠΔΕ στον ευρωπαϊκό και εθνικό χώρο, την ανατροπή της κατεύθυνσης του ισχύοντος Πλαισίου για ενδοπεριφερειακή σύγκλιση την τελευταία 5ετία, όπου, όπως παρουσιάζεται σε μια σειρά δείκτες, έχει ανοίξει η ψαλίδα των ανισοτήτων μεταξύ των ΠΕ αλλά και των ανισοτήτων μέσα στην κάθε ΠΕ, την καθυστέρηση διαμόρφωσης των νέων αναπτυξιακών “διαδρόμων” και συνεπώς την επιβράδυνση της διαμόρφωσης του αναπτυξιακού τριπόλου (Αγρίνιο – Μεσολόγγι – ΝΑΒΙΠΕ Αστακού / Πλατυγιάλι) και του διπόλου Πύργου – Αμαλιάδας, την επιδείνωση των αναπτυξιακών δεικτών, λόγω της οικονομικής κρίσης, τη μη ανάδειξη της Περιφέρειας σε διεθνή πόλο πολιτιστικού –τουριστικού προορισμού και σε πόλο καινοτομίας, έρευνας και τεχνολογίας, το χαμηλό βαθμό εφαρμογής που παρουσιάζουν οι κατευθύνσεις του ισχύοντος ΠΠΧΣΑΑ στα ζητήματα της προστασίας και ανάδειξης του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος (όπως π.χ. η συνέχιση της ανεξέλεγκτης διάθεσης των στερεών και υγρών αποβλήτων) και τις πολύ μεγάλες καθυστερήσεις στην πορεία υλοποίησης των έργων των μεγάλων μεταφορικών υποδομών.

Σημαντική παρατήρηση της μελέτης είναι ότι τα περισσότερα έργα που υλοποιούνται αφορούν στον τομέα της Ενέργειας, της καινοτομίας, της έρευνας, της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων και της αναβάθμισης της δημόσιας διοίκησης, ενώ σημαντικές καθυστερήσεις παρουσιάζουν τα έργα που αφορούν στη βελτίωση της προσπελασιμότητας, τα έργα υποδομών δικτύων και προστασίας του περιβάλλοντος και τα έργα για την προώθηση του τουρισμού και ιδίως των εναλλακτικών μορφών.

Με βάση τα παραπάνω καθίσταται σαφές ότι η εν λόγω μελέτη δεν προκρίνει ως ζητούμενο την αναθεώρηση της στρατηγικής και των στόχων που είχε θέσει το εγκεκριμένο ΠΠΧΣΑΑ, αλλά επισημαίνει τις καθυστερήσεις στην επίτευξη των στόχων αυτών και σκιαγραφεί τις αντίστοιχες αιτίες. Ως εκ τούτου, με δεδομένο ότι οι βασικοί στρατηγικοί στόχοι του ΠΠΧΣΑΑ δεν αναθεωρούνται, προκύπτει ότι το υπό μελέτη ΠΕΠ αφενός θα είναι απόλυτα συμβατό με το αναθεωρημένο ΠΠΧΣΑΑ που θα προκύψει από τη συγκεκριμένη μελέτη, αφετέρου θα συμβάλει

στην άρση των καθυστερήσεων που επισημαίνονται στη μελέτη. Τέλος, αξίζει να επαναληφθεί η ανωτέρω παρατήρηση της μελέτης για τις σημαντικές καθυστερήσεις που παρουσιάζουν τα έργα που αφορούν στη βελτίωση της προσπελασιμότητας, τα έργα υποδομών δικτύων και προστασίας του περιβάλλοντος.

Ρυθμιστικό Σχέδιο και Πρόγραμμα Προστασίας Περιβάλλοντος Οικιστικού Συγκροτήματος Πάτρας

Η μελέτη Ρυθμιστικού Σχεδίου και Προγράμματος Προστασίας Περιβάλλοντος Οικιστικού Συγκροτήματος Πάτρας (ΡΣΠ) έχει ολοκληρωθεί, αλλά δεν έχει εγκριθεί. Το ΥΠΕΚΑ προτίθεται να καταργήσει τα υπό θεσμοθέτηση Ρυθμιστικά Σχέδια Ιωαννίνων, Πάτρας, Βόλου, Λάρισας και Ηρακλείου ως αυτόνομα στοιχεία της χωροταξικής πολιτικής και να τα ενσωματώσει στα αντίστοιχα περιφερειακά πλαίσια. Ως εκ τούτου οι προβλέψεις, κατευθύνσεις και δεσμεύσεις του ΡΣΠ με τον ένα ή τον άλλον τρόπο θα εξακολουθούν να ισχύουν ως τμήμα του αναθεωρημένου ΠΠΧΣΑΑ, οπότε και εξετάζονται στην παρούσα παράγραφο ως προς τη συμβατότητά τους με το υπό μελέτη ΠΕΠ.

Όπως προκύπτει από την ολοκληρωμένη μελέτη του ΡΣΠ, σκοπός του εν λόγω Σχεδίου είναι η διαμόρφωση ενός ολοκληρωμένου επιτελικού στρατηγικού προγράμματος χωρικών πολιτικών για την περιοχή εφαρμογής του, το οποίο θα αποτελέσει το βασικό πλαίσιο χωροταξικών, πολεοδομικών, περιβαλλοντικών και αναπτυξιακών επιλογών για το χρονικό ορίζοντα ισχύος του. Η χωρική εφαρμογή του ΡΣΠ εκτείνεται στις Δημοτικές Ενότητες Αντιρρίου και Ναυπάκτου της Περιφερειακής Ενότητας Αιτωλοακαρνανίας και Ρίου, Πατρέων, Παραλίας, Μεσσάτιδος και Βραχναϊκών της Περιφερειακής Ενότητας Αχαΐας.

Οι γενικοί στόχοι του ΡΣΠ αφορούν στη βελτίωση και αξιοποίηση της διεθνούς αναγνωρισιμότητας και της γεωπολιτικής θέσης της περιοχής, στη βάση ενός εξωστρεφούς προτύπου ανάπτυξης, στην εξασφάλιση των προϋποθέσεων για την αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της περιοχής, στη συγκράτηση των θετικών δημογραφικών δεικτών, στον περιορισμό του ποσοστού ανεργίας, στην άμβλυνση των δημογραφικών αποκλίσεων μεταξύ αστικών κέντρων και αγροτικής ενδοχώρας, στην ενίσχυση και αναβάθμιση της πρωτογενούς παραγωγής, στον εκσυγχρονισμό της βιομηχανίας και τη σύνδεσή της με την έρευνα και την καινοτομία, στον εμπλουτισμό του τριτογενούς τομέα μέσα από τη στοχευμένη ενίσχυση συγκεκριμένων δραστηριοτήτων σύνδεσης του ερευνητικού έργου με την οικονομία και τις παραγωγικές δραστηριότητες, στην ενίσχυση του ρόλου της Πάτρας, με έμφαση στην εξυγίανση της ενδογενούς αναπτυξιακής συνιστώσας, στον έλεγχο της εκτός σχεδίου δόμησης και τη διαχείριση των οχλουσών χρήσεων, στη βελτίωση της λειτουργικότητας των πόλεων και τέλος στην προστασία του φυσικού και πολιτισμικού κεφαλαίου και του τοπίου, στον έλεγχο και ελαχιστοποίηση των πηγών ρύπανσης και στη βελτίωση της ποιότητας των φυσικών και πολιτισμικών πόρων.

Οι ειδικότεροι στόχοι που προκύπτουν από τα παραπάνω αφορούν σε έργα και δράσεις που σχετίζονται μεταξύ άλλων με τη βελτίωση των τεχνικών υποδομών και την προστασία του περιβάλλοντος. Συγκεκριμένα, όσον αφορά στις συγκοινωνιακές υποδομές προωθείται η χρήση προαστιακού, που σε πρώτη φάση θα συνδέει το Πανεπιστήμιο και το Νοσοκομείο με τη γραμμή Ρίο – Πάτρα – Παραλία – Βραχναϊκά - ΒΙΠΕ και σε επόμενη φάση θα φτάνει μέχρι το Αίγιο Ανατολικά και μέχρι το αεροδρόμιο του Αράξου και την Αρχαία Ολυμπία νότια, η βελτίωση του ορεινού οδικού δικτύου στο Παναχαϊκό όρος και την ορεινή Ναυπακτία με έμφαση στη βελτίωση των γεωμετρικών χαρακτηριστικών και της ασφάλειας των δρόμων με στόχο την άρση της απομόνωσης και την ενίσχυση του ρόλου των ορεινών και απομακρυσμένων οικισμών. Προτείνεται να αποφεύγονται νέες χαράξεις ή έστω αυτές να περιορίζονται στις απολύτως αναγκαίες. Επίσης υιοθετείται ο οδικός προγραμματισμός εθνικής κλίμακας (ολοκλήρωση των βασικών οδικών αξόνων ΠΑΘΕ και Δυτικού

άξονα, συνδέσεις με Περιμετρική οδό, ολοκλήρωση μικρής Περιμετρικής). Αντίστοιχα υιοθετείται ο προγραμματισμός εθνικής κλίμακας όσον αφορά στη μεταφορά του λιμένα Πάτρας και των αντίστοιχων εγκαταστάσεων στην ακτή Δυμαίων. Όσον αφορά στις υποδομές ύδρευσης το ΡΣΠ αναγνωρίζει ως έργο προτεραιότητας το φράγμα Πείρου – Παραπείρου, ενώ σημαντικός κρίνεται η εν γένει ολοκλήρωση του εκσυγχρονισμού του δικτύου. Όσον αφορά στις υποδομές επεξεργασίας λυμάτων προκρίνεται η επέκταση των δικτύων αποχέτευσης και η σύνδεση όσο το δυνατόν περισσότερων οικισμών με τις ΕΕΛ Πάτρας και Ναυπάκτου. Σε σχέση με τη διαχείριση στερεών αποβλήτων, πέραν της εφαρμογής του εγκεκριμένου ΠΕΣΔΑ (βλ. και παρακάτω), προτείνεται οι δύο νέοι ΧΥΤΑ στις δημοτικές ενότητες Ωλενίας και Ναυπάκτου να μετατραπούν δηλαδή σε ΧΥΤΥ, επέκταση των συστημάτων συλλογής και ανακύκλωσης υλικών, καθώς και δημιουργία μονάδας κομποστοποίησης. Σχετικά με την προστασία του ατμοσφαιρικού περιβάλλοντος προτείνεται ο έλεγχος των εκπομπών από τις οδικές μεταφορές και τις ακτοπλοϊκές δραστηριότητες, αλλά και από τις βιομηχανίες με την εφαρμογή του Εθνικού Σχεδίου μείωσης εκπομπών. Τέλος στα πλαίσια της κοινωνικής πολιτικής προτείνεται η εξεύρεση χώρου για τη χωροθέτηση ξενώνα μεταναστών με παροχές σίτισης, υγειονομικού ελέγχου, και πρωτοβάθμιας ιατρικής φροντίδας.

Πέραν των παραπάνω, από το ΡΣΠ προτείνονται συγκεκριμένα μέτρα και δράσεις που έχουν να κάνουν με την έρευνα και την τεχνολογία, όπως η επέκταση του Ερευνητικού Πάρκου του Πανεπιστημίου με στόχο την υποδοχή βιομηχανικών δραστηριοτήτων αιχμής για την εμπορική υποστήριξη του ερευνητικού έργου και τη διευκόλυνση της ανάπτυξης υποδομών και επενδύσεων που θα εξασφαλίζουν τη μετάβαση από την ερευνητική εφαρμογή στο σχεδιασμό και την αρχική παραγωγή τελικών εμπορικών προϊόντων.

Οι παραπάνω γενικοί αλλά και επιμέρους στόχοι που θέτει το ΡΣΠ μπορούν να συσχετιστούν πλήρως με τις στρατηγικές επιλογές αλλά και τους ειδικότερους στόχους του υπό μελέτη ΠΕΠ. Συγκεκριμένα, η επιλεγμένη επενδυτική προτεραιότητα 1.β του Θεματικού Στόχου 1 του ΠΕΠ («Προαγωγή επιχειρηματικών επενδύσεων στην Ε&Κ, ανάπτυξης δεσμών και συνεργειών μεταξύ επιχειρήσεων, κέντρων έρευνας και ανάπτυξης και του τομέα της ανώτατης εκπαίδευσης, ιδίως μέσω της προαγωγής επενδύσεων για την ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών, στη μεταφορά τεχνολογίας, στην κοινωνική καινοτομία ...» - βλ. και Κεφ.4) βρίσκεται σε πλήρη συνάφεια με τη δράση που προτείνεται από το ΡΣΠ και έχει να κάνει με τη σύνδεση του Ερευνητικού Πάρκου του Πανεπιστημίου με τη βιομηχανική δραστηριότητα. Στον άξονα προτεραιότητας 3 του ΠΕΠ (Ανάπτυξη – εκσυγχρονισμός – συμπλήρωση μεταφορικών υποδομών) εντάσσονται έργα συγκοινωνιακών υποδομών όπως η βελτίωση του τμήματος Αγρίνιο – Αγ. Βλάσης της Εθνικής Οδού Αγρινίου – Καρπενησίου, ο Κόμβος Κ3 Περιμετρικής Πατρών, η κατασκευή / αναβάθμιση προαστιακού σιδηρόδρομου Πάτρας και ειδικότερα στο τμήμα Πάτρα – Κάτω Αχαΐα, τα οποία υιοθετούνται και από το ΡΣΠ (βλ. παραπάνω). Ο Θεματικός Στόχος 6 του ΠΕΠ περιλαμβάνει επενδυτικές προτεραιότητες που αφορούν στον τομέα των αποβλήτων και λυμάτων, στον τομέα των υδάτων, στη βελτίωση του αστικού και φυσικού περιβάλλοντος και βιοποικιλότητας και στη μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και του θορύβου. Οι προτεραιότητες αυτές σχετίζονται άμεσα και θετικά με αντίστοιχες του ΡΣΠ, όπως η ίδρυση ΧΥΤΥ, η επέκταση των συστημάτων ανακύκλωσης υλικών, ο περιορισμός των διαρροών του δικτύου ύδρευσης, οι δράσεις για τη μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και του θορύβου. Τέλος η επιλεγμένη επενδυτική προτεραιότητα 9.ιγ. του Θεματικού Στόχου 9 («Βελτίωση της πρόσβασης σε οικονομικά προσιτές, βιώσιμες και υψηλής ποιότητας υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων της υγειονομικής περίθαλψης και των κοινωνικών υπηρεσιών γενικού συμφέροντος») σχετίζεται άμεσα με την πρόταση του ΡΣΠ για τη χωροθέτηση ξενώνα μεταναστών με παροχές σίτισης, υγειονομικού ελέγχου, και πρωτοβάθμιας ιατρικής φροντίδας.

Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας

Το «Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΕΠΧΣΑΑ) για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ)» εγκρίθηκε με την υπ' αριθμ. 49828/2008 ΚΥΑ (ΦΕΚ Β 2464/03.12.2008).

Ως «Περιοχές αποκλεισμού και ζώνες ασυμβατότητας» χωροθέτησης δραστηριοτήτων ΑΠΕ (Άρθ. 6 – Κεφ. Β), ορίζονται οι εξής:

α. Κηρυγμένα διατηρητέα μνημεία της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς και άλλα μνημεία μείζονος σημασίας της παρ. 5 ββ) του άρθρου 50 του ν. 3028/2002, καθώς και οριοθετημένες αρχαιολογικές ζώνες προστασίας Α που έχουν καθορισθεί κατά τις διατάξεις του άρθρου 91 του ν. 1892/1991 ή καθορίζονται κατά τις διατάξεις του ν. 3028/2002.

β. Περιοχές απολύτου προστασίας της φύσης και προστασίας της φύσης που καθορίζονται κατά τις διατάξεις των άρθρων 19 παρ. 1 και 2 και 21 του ν. 1650/1986.

γ. Τα όρια των Υγροτόπων Διεθνούς Σημασίας (Υγρότοποι Ραμσάρ).

δ. Οι πυρήνες των εθνικών δρυμών και των κηρυγμένων μνημείων της φύσης και των αισθητικών δασών που δεν περιλαμβάνονται στις περιοχές της περιπτώσεως β

ε. Οικότοποι προτεραιότητας περιοχών της Επικράτειας που έχουν ενταχθεί ως τόποι κοινοτικής σημασίας στο δίκτυο ΦΥΣΗ 2000 σύμφωνα με την απόφαση 2006/613/ΕΚ της Επιτροπής (ΕΕ L 259 της 21.9.2006, σ. 1)

στ. Τα εντός σχεδίων πόλεων και ορίων οικισμών προτού 1923 ή κάτω των 2.000 κατοίκων περιοχών.

ζ. Οι Π.Ο.Τ.Α. του άρθρου 29 του ν. 2545/1997, οι Περιοχές Οργανωμένης Ανάπτυξης Παραγωγικών Δραστηριοτήτων του τριτογενούς τομέα του άρθρου 10 του ν. 2742/1999, τα θεματικά πάρκα και οι τουριστικοί λιμένες.

η. Οι ατύπως διαμορφωμένες, στο πλαίσιο της εκτός σχεδίου δόμησης, τουριστικές και οικιστικές περιοχές. Ως ατύπως διαμορφωμένες τουριστικές και οικιστικές περιοχές νοούνται οι περιοχές που περιλαμβάνουν 5 τουλάχιστον δομημένες ιδιοκτησίες με χρήση τουριστική ή κατοικία, οι οποίες ανά δύο βρίσκονται σε απόσταση μικρότερη των 100 μέτρων, και συνολική δυναμικότητα 150 κλίνες τουλάχιστον. Για τον υπολογισμό της δυναμικότητας κάθε δομημένη ιδιοκτησία με χρήση κατοικίας θεωρείται ισοδύναμη με 4 κλίνες ανεξαρτήτως εμβαδού. Οι ανωτέρω περιοχές θα αναγνωρίζονται στο πλαίσιο της οικείας Π.Π.Ε.Α.

θ. Οι ακτές κολύμβησης που περιλαμβάνονται στο πρόγραμμα παρακολούθησης της ποιότητας των νερών κολύμβησης που συντονίζεται από το Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε.

ι. Τα τμήματα των λατομικών περιοχών και μεταλλευτικών και εξορυκτικών ζωνών που λειτουργούν επιφανειακά.

ια. Άλλες περιοχές ή ζώνες που υπάγονται σήμερα σε ειδικό καθεστώς χρήσεων γης, βάσει του οποίου δεν επιτρέπεται η χωροθέτηση αιολικών εγκαταστάσεων και για όσο χρόνο ισχύουν.»

Από τα προαναφερόμενα, προκύπτει ένα σαφές πλαίσιο χωροθέτησης ΑΠΕ. Το υπό μελέτη ΠΕΠ δεν περιλαμβάνει την υλοποίηση έργων ΑΠΕ, οπότε και δεν προκύπτει κάποια συσχέτιση του υπό μελέτη προγράμματος με το συγκεκριμένο ΕΠΧΣΑΑ.

Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τη βιομηχανία

Το «Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΕΠΧΣΑΑ) για τη βιομηχανία» εγκρίθηκε με την υπ' αριθμ. 11508/18-2-2009 ΚΥΑ (ΦΕΚ 151/ΑΑΠ/13-4-2009). Σκοπός του είναι ο μετασχηματισμός της χωρικής διάρθρωσης του εθνικής σημασίας τομέα της βιομηχανίας προς την κατεύθυνση της βιώσιμης ανάπτυξης, η οποία περιλαμβάνει τρεις διαστάσεις: την προστασία του περιβάλλοντος, την κοινωνική ισότητα και συνοχή και την οικονομική ευημερία.

Οι γενικοί στόχοι του ΕΠΧΣΑΑ αφορούν κατά κύριο λόγο την οργάνωση ενός χωρικού προτύπου που θα επιτυγχάνει οικονομίες κλίμακας, ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, άρση των συγκρούσεων στις χρήσεις γης και επιπλέον θα ενσωματώνει την περιβαλλοντική συνιστώσα. Στα πλαίσια του προτύπου αυτού, και σε ότι έχει να κάνει με την ΠΔΕ, η Πάτρα συγκαταλέγεται στους δευτερεύοντες πόλους διαπεριφερειακής εμβέλειας, ενώ ο δυτικός άξονας Γιάννενα – Αργίνο – Πάτρα – Καλαμάτα στους αναδυόμενους άξονες ανάπτυξης.

Στο εν λόγω ΕΠΧΣΑΑ δίνονται κατευθύνσεις κλαδικού και ειδικού χαρακτήρα για τη στρατηγική χωρική οργάνωση της βιομηχανίας, για το καθεστώς και τους όρους οργανωμένης χωροθέτησης της βιομηχανίας, τίθενται κριτήρια χωροθέτησης των βιομηχανικών μονάδων και υποδοχέων που συνδέονται με τα χαρακτηριστικά της περιοχής χωροθέτησης και επίσης δίνονται κατευθύνσεις για τον υποκείμενο χωροταξικό και πολεοδομικό σχεδιασμό. Τέλος το ΕΠΧΣΑΑ περιλαμβάνει ένα πρόγραμμα δράσης το οποίο επικεντρώνεται κατά βάση σε θεσμικές παρεμβάσεις (νομοθετικές κλπ), αλλά περιλαμβάνει και μέτρα τα οποία θα μπορούσαν να έχουν κάποια σχέση με το υπό μελέτη ΠΕΠ, όπως π.χ. η εκπόνηση και υλοποίηση Σχεδίων Δράσης για τον περιορισμό της ατμοσφαιρικής ρύπανσης των αστικών κέντρων βάσει της Οδηγίας 96/62, καθώς και η ολοκλήρωση και λειτουργία του συστήματος παρακολούθησης και ενημέρωσης για την εφαρμογή της Οδηγίας για την Ολοκληρωμένη Πρόληψη και Έλεγχο της ρύπανσης (IPPC).

Τέλος θα πρέπει να αναφερθεί ότι στο εν λόγω ΕΠΧΣΑΑ προτείνεται να προβλεφθεί επαρκής χρηματοδοτική δέσμευση από τα Επιχειρησιακά Σχέδια της προγραμματικής περιόδου 2007–2013 για την ενίσχυση σημαντικού αριθμού νέων οργανωμένων υποδοχέων και για κίνητρα μετεγκατάστασης μονάδων, ενώ στα κριτήρια επιλογής έργων να προβλέπεται ρητώς ο εναρμονισμός με τις κατευθύνσεις του ΕΠΧΣΑΑ για τη βιομηχανία.

Με βάση τα παραπάνω δεν προκύπτει κάποια ισχυρή συσχέτιση του υπό μελέτη ΠΕΠ με το ΕΠΧΣΑΑ για τη βιομηχανία, καθώς το τελευταίο επικεντρώνεται κατά κύριο λόγο στη δημιουργία χωρικού προτύπου για τη βιομηχανική ανάπτυξη. Παρόλα αυτά θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι ο άξονας προτεραιότητας 1 του ΠΕΠ και συγκεκριμένα η επιλεγμένη επενδυτική προτεραιότητα 3.γ («Στήριξη της δημιουργίας και της επέκτασης προηγμένων ικανοτήτων για την ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών») του Θεματικού Στόχου 3 (που περιλαμβάνει δράσεις όπως η υποστήριξη υφιστάμενων και νέων cluster επιχειρήσεων για την απόκτηση εξοπλισμού με στόχο τη βελτίωση της παραγωγικής τους διαδικασίας ή η υποστήριξη επιχειρήσεων και cluster επιχειρήσεων για την δημιουργία ή/και επέκταση οργανωμένων επιχειρηματικών πάρκων) είναι σε θετική συσχέτιση με την κατεύθυνση που δίνεται από το ΕΠΧΣΑΑ για το νομό Αχαΐας, σύμφωνα με την οποία απαιτείται βελτίωση της ελκυστικότητας της υφιστάμενης ΒΙΠΕ, καθώς και η δημιουργία νέων πολεοδομούμενων υποδοχέων. Επίσης θετική συσχέτιση μπορεί να καταγραφεί μεταξύ των κατευθύνσεων για την

προστασία του περιβάλλοντος του ΕΠΧΣΑΑ (π.χ. περιορισμός της ατμοσφαιρικής ρύπανσης των αστικών κέντρων) και δράσεων του υπό μελέτη ΠΕΠ όπως οι επενδύσεις σε επιχειρήσεις για την χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, που περιλαμβάνονται στην επενδυτική προτεραιότητα 4.β («Προαγωγή της ενεργειακής απόδοσης και της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στις επιχειρήσεις») και έχουν στόχο την εξοικονόμηση ενέργειας και τη μείωση των εκπομπών.

Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον τουρισμό

Το «Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΕΠΧΣΑΑ) για τον τουρισμό» εγκρίθηκε με την υπ' αριθμ. 24208/4-6-2009 ΚΥΑ (ΦΕΚ 1138/Β'/11-6-2009). Σκοπός του ΕΠΧΣΑΑ είναι η παροχή κατευθύνσεων, κανόνων και κριτηρίων για τη χωρική διάρθρωση, οργάνωση και ανάπτυξη του τουρισμού στον ελληνικό χώρο και των αναγκαίων προς τούτο υποδομών καθώς και η διατύπωση ενός ρεαλιστικού προγράμματος δράσης για το χρονικό διάστημα 2009 – 2024.

Οι γενικοί στόχοι του ΕΠΧΣΑΑ αφορούν κατά κύριο λόγο στην προώθηση της αειφόρου και ισόρροπης ανάπτυξης του τουρισμού με σεβασμό στο περιβάλλον, στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του ελληνικού τουριστικού προϊόντος και τη βελτίωση της απόδοσης στον τομέα του τουρισμού, στη δημιουργία συνθηκών για την προσέλκυση σημαντικών τουριστικών επενδύσεων και στη διάχυση της τουριστικής ανάπτυξης τόσο γεωγραφικά όσο και σε άλλους τομείς της οικονομίας.

Στην ΠΔΕ δεν εντοπίζονται από το ΕΠΧΣΑΑ αναπτυσσόμενες τουριστικά περιοχές, ενώ ως αναπτυσσόμενες τουριστικά με περιθώρια ανάπτυξης μαζικού τουρισμού χαρακτηρίζονται η παραλιακή ζώνη από την Κυλλήνη μέχρι τον Πύργο και οι παραλιακές ζώνες γύρω από τους οικισμούς του Αστακού και της Παλαίρου. Ως περιοχές αναπτυσσόμενες τουριστικά με περιθώρια ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού χαρακτηρίζονται το Ξηρόμερο, τα όρη Βάλτου, το σύνολο του ορεινού χώρου της Πελοποννήσου, καθώς και το σύνολο της νότιας, νοτιοδυτικής και βορειοδυτικής παραλιακής ζώνης της ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας και της παραλιακής ζώνης από το ακρωτήριο του Αράξου μέχρι την Κυλλήνη και από τον Πύργο μέχρι τη Ζαχάρω.

Για τις περιοχές που χαρακτηρίζονται ως τουριστικά αναπτυσσόμενες το ΕΠΧΣΑΑ προτείνει μία σειρά ενεργειών και δράσεων οι οποίες αφορούν μεταξύ άλλων την αναβάθμιση του δομημένου χώρου, με πολεοδομικές παρεμβάσεις, όπως αναπλάσεις κοινόχρηστων και ιδιωτικών χώρων με αύξηση των ελεύθερων χώρων και του πρασίνου, προστασία, ανάδειξη και αποκατάσταση του φυσικού περιβάλλοντος, κατασκευή νέων, συμπλήρωση και αναβάθμιση υφιστάμενων τεχνικών, κοινωνικών (περίθαλψης και αθλητισμού), περιβαλλοντικών και πολιτιστικών υποδομών (μουσεία, κ.λπ.), λήψη μέτρων για την έγκαιρη πρόληψη φαινομένων υποβάθμισης της ποιότητας των φυσικών και ανθρωπογενών πόρων και συνδυασμένη προβολή τους, βελτίωση της προσβασιμότητας των δυσπρόσιτων τουριστικών πόρων κλπ.

Όσον αφορά τις τεχνικές υποδομές αναφέρεται ότι για την ανάπτυξη του συνόλου των μεταφορικών υποδομών και υπηρεσιών θα πρέπει ακολουθούνται οι προτεραιότητες του ΓΠΧΣΑΑ για τις μεταφορές. Επίσης γίνονται και ειδικότερες προτάσεις οι οποίες μεταξύ άλλων περιλαμβάνουν την αναβάθμιση υποδομών και υπηρεσιών όλων των σταθμών διακίνησης επιβατών (λιμάνια, αεροδρόμια, σιδηροδρομικοί σταθμοί), τη δημιουργία τοπικών δικτύων σύνδεσης τουριστικών προορισμών μέσω της χρήσης υδροπλάνων, την ανάπτυξη ολοκληρωμένων σιδηροδρομικών τουριστικών διαδρομών και την προώθηση της ένταξης του σιδηροδρόμου στη διακίνηση τουριστών – επισκεπτών, τον έλεγχο της ρύπανσης των υδάτινων πόρων και τη βελτίωση των δικτύων διανομής ύδρευσης για την περιστολή της σπατάλης, την επιτάχυνση και ενίσχυση της προσπάθειας για ορθολογικό σχεδιασμό και οργάνωση της ολοκληρωμένης διαχείρισης των απορριμμάτων και

τον καθαρισμό και αποκατάσταση των χώρων ανεξέλεγκτης διάθεσης απορριμμάτων στις περιοχές με προτεραιότητα τουρισμού. Τέλος προτείνεται η θέσπιση κινήτρων για τη βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας υφιστάμενων και νέων κτιρίων φιλοξενίας, εστίασης και αναψυχής.

Με βάση τα παραπάνω προκύπτουν σημαντικές θετικές συσχετίσεις του υπό μελέτη ΠΕΠ με το ΕΠΧΣΑΑ για τον τουρισμό. Για παράδειγμα η επιλεγμένη επενδυτική προτεραιότητα 4.β («Προαγωγή της ενεργειακής απόδοσης και της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στις επιχειρήσεις») του Θεματικού Στόχου 4 (που περιλαμβάνει δράσεις για τη βελτίωση του ενεργειακού αποτυπώματος επιχειρήσεων όπως οι επιχειρήσεις του γεωργικού και τουριστικού τομέα) είναι σε θετική συσχέτιση με την κατεύθυνση που δίνεται από το ΕΠΧΣΑΑ για τη βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας υφιστάμενων και νέων κτιρίων τουριστικής χρήσης. Επίσης το σύνολο των επενδυτικών προτεραιοτήτων του Θεματικού Στόχου 6 του υπό μελέτη ΠΕΠ, που περιλαμβάνει επενδύσεις στη διαχείριση των αποβλήτων (επαναχρησιμοποίηση, ανακύκλωση ή ανάκτηση μη ανακυκλώσιμων υλικών κλπ.), παρεμβάσεις για την αποφυγή διαρροών των δικτύων ύδρευσης, έργα και ενέργειες για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και την προβολή και ανάδειξη Μνημείων, Συνόλων και Αρχαιολογικών Χώρων και τη δημιουργία πολιτιστικών διαδρομών και αστικές αναπλάσεις ιστορικών και εμπορικών κέντρων είναι σε πλήρη συσχέτιση με αντίστοιχες κατευθύνσεις του ΕΠΧΣΑΑ. Αναφέρεται τέλος η θετική συσχέτιση των προτάσεων του ΕΠΧΣΑΑ για τις μεταφορικές υποδομές σε σχέση με τις επενδυτικές προτεραιότητες του υπό μελέτη ΠΕΠ. Συγκεκριμένα οι επενδυτικές προτεραιότητες του άξονα προτεραιότητας 3 του ΠΕΠ περιλαμβάνουν την κατασκευή / αναβάθμιση των οδικών αξόνων ΔΕΔ-Μ (προτεραιότητα που είναι σύμφωνη με το ΕΠΧΣΑΑ και άρα και το ΕΠΧΣΑΑ για τον τουρισμό), την κατασκευή / αναβάθμιση των ενδοπεριφερειακών οδικών αξόνων (επαρχιακή οδοποιία) και σύνδεση αστικών, παραγωγικών, τουριστικών και πολιτιστικών κέντρων με δίκτυα ΔΕΔ-Μ, την ανάπτυξη και βελτίωση λιμενικών υποδομών και την κατασκευή / αναβάθμιση προαστιακού σιδηρόδρομου Πάτρας. Οι παραπάνω επενδυτικές προτεραιότητες είναι σε πλήρη συμφωνία και προάγουν τις κατευθύνσεις του ΕΠΧΣΑΑ για τον τουρισμό.

Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις υδατοκαλλιέργειες

Το «Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΕΠΧΣΑΑ) για τις υδατοκαλλιέργειες» εγκρίθηκε με την υπ' αριθμ. 31722/4-11-2011 ΚΥΑ (ΦΕΚ 2505/Β'/4-11-2011). Σκοπός του ΕΠΧΣΑΑ είναι η παροχή κατευθύνσεων, κανόνων και κριτηρίων για τη χωρική διάρθρωση, οργάνωση και ανάπτυξη του κλάδου των υδατοκαλλιεργειών στον ελληνικό χώρο και των αναγκαίων προς τούτο υποδομών, με στόχο τη διασφάλιση της προστασίας του περιβάλλοντος και της ανταγωνιστικότητας του κλάδου. Το ΕΠΧΣΑΑ περιλαμβάνει συγκεκριμένα κατευθύνσεις, για το εθνικό πρότυπο χωροταξικής οργάνωσης της υδατοκαλλιεργητικής δραστηριότητας με εξειδίκευση ανά τύπο καλλιέργειας, κατευθύνσεις για το καθεστώς και τους όρους χωροθέτησης υποδοχέων και μονάδων του τομέα, κριτήρια και συμβατότητες χωροθέτησης τόσο των υποδοχέων όσο και των μεμονωμένων μονάδων σε σχέση με τα χαρακτηριστικά του φυσικού και του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος και κατευθύνσεις για τον υποκείμενο χωροταξικό σχεδιασμό.

Οι γενικοί στόχοι του ΕΠΧΣΑΑ αφορούν κατά κύριο λόγο στην προώθηση ενός χωρικού προτύπου ανάπτυξης που θα διασφαλίζει την ενίσχυση του τομέα, στην προώθηση της ενσωμάτωσης της περιβαλλοντικής συνιστώσας στη χωρική διάρθρωση της υδατοκαλλιεργητικής δραστηριότητας, στην εξασφάλιση αναγκαίου χώρου για την ανάπτυξη του τομέα, στη διασφάλιση των χωρικών προϋποθέσεων για την αύξηση της εθνικής παραγωγής, στον εξορθολογισμό της χωροθέτησης των υδατοκαλλιεργειών με ενίσχυση της οργανωμένης λειτουργίας των μονάδων έναντι της σημειακής χωροθέτησης, στη συνδυασμένη ανάπτυξη υδατοκαλλιεργειών, επαγγελματικής αλιείας και τουρισμού, στη στήριξη της οικονομικής βιωσιμότητας των επιχειρήσεων του τομέα, στην

απλούστευση των διαδικασιών ίδρυσης και λειτουργίας των υποδοχέων και μονάδων υδατοκαλλιεργητικής δραστηριότητας, στην προστασία της δημόσιας υγείας και της υγείας και ευζωίας των ζώων και τέλος στην ενθάρρυνση της στροφής της υδατοκαλλιεργητικής δραστηριότητας προς τη βιολογική υδατοκαλλιέργεια.

Σύμφωνα με το Εθνικό Πρότυπο Χωροταξικής Οργάνωσης Υδατοκαλλιεργειών στην ΠΔΕ εντοπίζονται δύο Περιοχές Ανάπτυξης Υδατοκαλλιεργειών (ΠΑΥ), η μία στα δυτικά παράλια της Αιτωλοακαρνανίας, η οποία μάλιστα χαρακτηρίζεται ως περιοχή ιδιαίτερα αναπτυγμένη, και η άλλη εντός του Αμβρακικού κόλπου, η οποία χαρακτηρίζεται ως περιοχή με ιδιαίτερη ευαισθησία, ως προς το φυσικό περιβάλλον. Το ΕΠΧΣΑΑ θέτει συγκεκριμένους όρους και περιορισμούς για τη χωροθέτηση μονάδων υδατοκαλλιέργειας εντός και εκτός ΠΑΥ, όπως επίσης και κριτήρια και συμβατότητες χωροθέτησης μονάδων και υποδοχέων υδατοκαλλιέργειας, ενώ επιπλέον δίνει κατευθύνσεις για τον υποκειμένο χωροταξικό και πολεοδομικό σχεδιασμό.

Με βάση τα παραπάνω δεν προκύπτει συσχέτιση του υπό μελέτη ΠΕΠ με το ΕΠΧΣΑΑ για τις υδατοκαλλιέργειες, καθώς το τελευταίο επικεντρώνεται κατά κύριο λόγο στη δημιουργία χωρικού προτύπου για την ανάπτυξη του συγκεκριμένου κλάδου.

Σχέδια Διαχείρισης Υδατικών Διαμερισμάτων

Η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος σχετίζεται χωρικά με τα Υδατικά Διαμερίσματα Δυτικής Πελοποννήσου (GR01), Βόρειας Πελοποννήσου (GR02), Δυτικής Στερεάς Ελλάδας (GR04) και Ηπείρου (GR05).

Τα Σχέδια Διαχείρισης των ΥΔ Δυτικής και Βόρειας Πελοποννήσου εγκρίθηκαν με την υπ' αριθμ. 391/2013 απόφαση της Εθνικής Επιτροπής Υδάτων (ΦΕΚ 1004/Β/2013) «έγκριση των Σχεδίων Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών των Υδατικών Διαμερισμάτων Αττικής, Ανατολικής Στερεάς Ελλάδας, Βόρειας Πελοποννήσου, Ανατολικής Πελοποννήσου και Δυτικής Πελοποννήσου». Επίσης, το Σχέδιο Διαχείρισης ΥΔ Ηπείρου εγκρίθηκε με την υπ' αριθμ. 1005/2013 απόφαση της Εθνικής Επιτροπής Υδάτων (ΦΕΚ 2292/Β/2013). Το Σχέδιο Διαχείρισης του ΥΔ Δυτικής Στερεάς Ελλάδας έχει εκπονηθεί και αναμένεται η έγκρισή του.

Για την επίτευξη των περιβαλλοντικών στόχων της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ, κάθε Σχέδιο Διαχείρισης έχει υιοθετήσει ένα Πρόγραμμα Μέτρων. Τα Προγράμματα αυτά περιλαμβάνουν διοικητικές πράξεις, μελέτες έρευνες και έργα και διαχωρίζονται στα Βασικά Μέτρα και στα Συμπληρωματικά.

Τα Βασικά Μέτρα, σύμφωνα με την Οδηγία είναι οι στοιχειώδεις απαιτήσεις που πρέπει να πληρούνται και συνίστανται:

- α) στα μέτρα που απαιτούνται για την **εφαρμογή της κοινοτικής νομοθεσίας** για την προστασία των υδάτων [Οδηγία για τα ύδατα κολύμβησης (76/160/ΕΟΚ), Οδηγία για τα πτηνά (79/409/ΕΟΚ), Οδηγία για το πόσιμο νερό (98/83/ΕΚ), Οδηγία για τα μεγάλα ατυχήματα (Seveso) (96/82/ΕΚ), Οδηγία για την εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων (85/337/ΕΟΚ), Οδηγία για την ιλύ σταθμών καθαρισμού (86/278/ΕΟΚ), Οδηγία για την επεξεργασία αστικών λυμάτων (91/271/ΕΟΚ), Οδηγία για τα προϊόντα φυτοπροστασίας (91/414/ΕΟΚ), Οδηγία για την προστασία από νιτρορρύπανση (91/676/ΕΟΚ), Οδηγία για τα οικοσυστήματα (92/43/ΕΟΚ), Οδηγία για την ολοκληρωμένη πρόληψη και έλεγχο ρύπανσης (96/61/ΕΚ)].

- β) σε μέτρα που κρίνονται κατάλληλα για τους σκοπούς της **ανάκτησης τους κόστους για υπηρεσίες ύδατος** (άρθρο 9)·
- γ) σε μέτρα για την προαγωγή μιας **αποτελεσματικής και βιώσιμης χρήσης ύδατος** προκειμένου να μην διακυβεύεται η επίτευξη των περιβαλλοντικών στόχων που ορίζονται στο άρθρο 4·
- δ) σε μέτρα για την προστασία των υδάτων που χρησιμοποιούνται για την **άντληση πόσιμου ύδατος** (άρθρο 7), συμπεριλαμβανομένων των μέτρων για τη διαφύλαξη της ποιότητας του ύδατος προκειμένου να μειωθεί το επίπεδο της επεξεργασίας καθαρισμού που απαιτείται για την παραγωγή πόσιμου ύδατος·
- ε) σε ελέγχους που διέπουν την **άντληση γλυκών επιφανειακών και υπόγειων υδάτων** και την **κατακράτηση** γλυκών επιφανειακών υδάτων, συμπεριλαμβανομένου μητρώου ή μητρώων αντλήσεων, και απαίτηση προηγούμενης άδειας για την άντληση και την κατακράτηση.
- στ) σε ελέγχους, συμπεριλαμβανομένης απαίτησης για προηγούμενη άδεια σχετικά με **τεχνική ανατροφοδότηση ή αύξηση των συστημάτων υπόγειων υδάτων**.
- ζ) για τις **σημειακές πηγές** απορρίψεων που ενδέχεται να προκαλέσουν ρύπανση, σε απαίτηση για προηγούμενη κανονιστική ρύθμιση.
- η) για τις **διάχυτες πηγές** ικανές να προκαλέσουν ρύπανση, μέτρα για την πρόληψη ή τον έλεγχο της διοχέτευσης ρύπων.
- θ) για οιοσδήποτε **σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις** στην κατάσταση του ύδατος μέτρα για να εξασφαλισθεί ότι οι υδρομορφολογικές συνθήκες των υδάτινων συστημάτων αντιστοιχούν στην επιδίωξη της απαιτούμενης οικολογικής κατάστασης ή καλού οικολογικού δυναμικού για υδατικά συστήματα που χαρακτηρίζονται τεχνητά ή ιδιαιτέρως τροποποιημένα.·
- ι) σε **απαγόρευση των απορρίψεων ρύπων, απευθείας στα υπόγεια ύδατα** υπό προϋποθέσεις.
- ια) σε μέτρα για την εξάλειψη της ρύπανσης επιφανειακών υδάτων από τις **ουσίες προτεραιότητας** και για την προοδευτική μείωση της ρύπανσης από άλλες ουσίες η οποία, διαφορετικά, θα εμπόδιζε την επίτευξη των περιβαλλοντικών στόχων·
- ιβ) σε τυχόν μέτρα για την πρόληψη της **σημαντικής διαρροής ρύπων από τεχνικές εγκαταστάσεις** και για την πρόληψη ή/και τη μείωση των επιπτώσεων των επεισοδίων ρύπανσης λόγω ατυχήματος

Συμπληρωματικά είναι τα μέτρα που καταρτίζονται και τίθενται σε εφαρμογή επιπλέον των Βασικών Μέτρων, με σκοπό την επίτευξη των στόχων που τίθενται για τα υδάτινα σώματα.

Ακολούθως παρουσιάζονται τα μέτρα των προγραμμάτων αυτών, πλην του ΥΔ Ηπείρου καθώς μικρό τμήμα της Περιφέρειας ανήκει στο ΥΔ αυτό. Στον πίνακα αυτό δεν παρουσιάζονται τα μέτρα για τα οποία ως Φορείς συντονισμού ή υλοποίησης έχουν προταθεί Κεντρικές υπηρεσίες υπουργείων, Υπουργεία ή Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων περιοχών. Σημειώνεται ότι λόγω των εξαετών κύκλων εφαρμογής της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ τα έργα έχουν τις ακόλουθες περιόδους εφαρμογής: ως 2015, 2015-2021 και 2021-2027.

Πίνακας 3.2.2-1: Βασικά μέτρα σχεδίων διαχείρισης

ΥΔ	Μέτρο	Σχόλια	Περίοδος Εφαρμογής	Φορέας Συντονισμού/Υλοποίησης
GR01, GR02, GR04	Υλοποίηση Σχεδίων Ασφάλειας Νερού σε Μεγάλες ΔΕΥΑ	Αφορά τις ακόλουθες ΔΕΥΑ και Δήμους της Περιφέρειας Δ.Ελλάδας 01: ΔΙΑΒΑΘΜΙΔΙΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΥΔΡΕΥΣΗΣ Ν.ΗΛΕΙΑΣ, Δ.ΠΥΡΓΟΥ, Δ.ΑΡΧΑΙΑΣ ΟΛΥΜΠΙΑΣ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ Δ.ΕΛΛΑΔΑΣ 02: ΔΕΥΑ ΠΑΤΡΩΝ 04: ΔΕΥΑ ΑΓΡΙΝΙΟΥ, ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ	2015-2021	ΔΕΥΑ
GR01, GR02, GR04	Έργα Αποκατάστασης / Ενίσχυσης υφιστάμενου δικτύου ύδρευσης	Το μέτρο αφορά στην αποκατάσταση παλαιών φθαρμένων αγωγών ύδρευσης και στην ενίσχυση του εξωτερικού υδραγωγείου ύδρευσης για την κάλυψη αυξημένης ζήτησης σε υδρευτικές ανάγκες. Ορισμένα έργα που αφορούν στην βελτίωση / επέκταση δικτύου ύδρευσης σε νέους οικισμούς ή διαρκώς αναπτυσσόμενους Δήμους έχουν ήδη ενταχθεί στο ΕΠΕΡΑΑ. Τα έργα αυτά που στοχεύουν στην αποτελεσματική κάλυψη της αυξανόμενης υδρευτικής ανάγκης σε οικισμούς και δήμους, αποτελούν πρώτη προτεραιότητας έργα για την εφαρμογή της Οδηγίας. Αυτά και γενικότερα όλα τα παρεμφερή πρέπει να προωθηθούν με ευθύνη των καθ' ύλην αρμόδιων φορέων.	έως 2015	ΔΕΥΑ/ΔΗΜΟΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ
GR01, GR02, GR04	Δράσεις εκσυγχρονισμού της λειτουργίας των δικτύων ύδρευσης των μεγάλων πολεοδομικών συγκροτημάτων του ΥΔ. Έλεγχος Διαρροών	Έργα που αφορούν τέτοιες δράσεις έχουν ήδη ενταχθεί στο ΕΠΕΡΑΑ. Οι δράσεις αυτές πρέπει να γενικευτούν, κατά προτεραιότητα, σε όλες τις ΔΕΥΑ, στις οποίες παρατηρούνται απώλειες στο δίκτυο ύδρευσης μεγαλύτερες από 50%. Αυτά πρέπει να προωθηθούν με ευθύνη των καθ' ύλην αρμόδιων φορέων.	έως 2015	ΔΕΥΑ
GR01, GR02, GR04	Σύνταξη / Επικαιροποίηση Γενικών Σχεδίων Ύδρευσης (Masterplan) από τις ΔΕΥΑ.		2015-2021	ΔΕΥΑ

ΥΔ	Μέτρο	Σχόλια	Περίοδος Εφαρμογής	Φορέας Συντονισμού/Υλοποίησης
GR01, GR02	Προστασία υδροληπτικών έργων επιφανειακών υδάτων για ύδρευση		2015-2021	ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΜΕΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ (Δ/ΝΣΗ ΥΔΑΤΩΝ) / ΥΠΕΚΑ (ΕΓΥ)
GR01, GR02, GR04	Λεπτομερής οριοθέτηση ζωνών προστασίας σημείων υδροληψίας υπόγειου νερού (πηγές, γεωτρήσεις) για απολήψεις νερού ύδρευσης >1.000.000m ³ ετησίως	Αφορά τις ακόλουθες ΔΕΥΑ και Δήμους της Περιφέρειας Δ.Ελλάδας 01: ΔΙΒΑΘΜΙΔΙΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΥΔΡΕΥΣΗΣ Ν.ΗΛΕΙΑΣ, Δ.ΠΥΡΓΟΥ, Δ.ΑΡΧΑΙΑΣ ΟΛΥΜΠΙΑΣ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ Δ.ΕΛΛΑΔΟΣ, ΔΕΥΑ ΖΑΧΑΡΩΣ, 02: ΔΕΥΑ ΠΑΤΡΩΝ, ΑΜΑΛΙΑΔΑΣ,,ΑΙΠΟΥ, ΖΑΧΑΡΩΣ	2015-2021	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΔΕΥΑ ΔΗΜΟΙ
GR01, GR02, GR04	Ορισμός ζωνών προστασίας έργων υδροληψίας για άντληση πόσιμου ύδατος		έως 2015	ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΜΕΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ (Δ/ΝΣΗ ΥΔΑΤΩΝ)
GR01, GR02, GR04	Απαγόρευση κατασκευής νέων υδροληπτικών έργων υπόγειων υδάτων γεωτρήσεις, πηγάδια κλπ) για νέες χρήσεις νερού καθώς και της επέκτασης αδειών υφιστάμενων χρήσεων νερού: • Σε περιοχές ΥΥΣ με κακή ποσοτική κατάσταση • Εντός των ζωνών των συλλογικών αρδευτικών δικτύων • Στις ζώνες προστασίας (I και II) των έργων υδροληψίας για άντληση πόσιμου ύδατος.		έως 2015	ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΜΕΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ (Δ/ΝΣΗ ΥΔΑΤΩΝ) / ΥΠΕΚΑ (ΕΓΥ)
GR01, GR02, GR04	Προστασία ΥΥΣ που εντάσσονται στο μητρώο προστατευόμενων περιοχών πόσιμου ύδατος και καθορισμός θεσμικού πλαισίου προστασίας		έως 2015	ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΜΕΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ (Δ/ΝΣΗ ΥΔΑΤΩΝ) / ΥΠΕΚΑ (ΕΓΥ)
GR01, GR02, GR04	Διερεύνηση των συνθηκών εφαρμογής τεχνητού εμπλουτισμού υπόγειων υδροφόρων συστημάτων ως μέσο ποσοτικής ενίσχυσης και ποιοτικής προστασίας των ΥΥΣ		2015-2021	ΥΠΕΚΑ (ΕΓΥ) / ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΜΕΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ (Δ/ΝΣΗ ΥΔΑΤΩΝ)

ΥΔ	Μέτρο	Σχόλια	Περίοδος Εφαρμογής	Φορέας Συντονισμού/Υλοποίησης
GR01, GR02, GR04	Τοποθέτηση συστημάτων καταγραφής απολήψεων υπογείων υδάτων	Σταδιακή τοποθέτηση υδρομετρητών σε όλες τις υδροληψίες μορφής γεώτρησης, φρέατος ή υδρομάστευσης πηγής, από τις οποίες λαμβάνεται ποσότητα νερού ίση ή μεγαλύτερη των 10m ³ ημερησίως, για την παρακολούθηση και τον έλεγχο των απολήψεων υπογείων υδάτων. Το μέτρο αφορά το σύνολο των φυσικών και νομικών προσώπων που έχουν την ευθύνη λειτουργίας των υδροληψιών (πχ ΔΕΥΑ, Δήμοι, φορείς συλλογικής άρδευσης, ιδιώτες). Το κόστος του αναγκαίου σχετικού εξοπλισμού θα βαρύνει τα ως άνω πρόσωπα	έως 2015	ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΜΕΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ (Δ/ΝΣΗ ΥΔΑΤΩΝ) / ΙΔΙΩΤΕΣ ΔΕΥΑ
GR01, GR02, GR04	Καταγραφή απολήψεων επιφανειακού νερού για ύδρευση, άρδευση και λοιπές χρήσεις από μεγάλους καταναλωτές (Αναφέρεται σε απολήψεις άνω των 10m ³ /ημέρα)		έως 2015	ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΜΕΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ (Δ/ΝΣΗ ΥΔΑΤΩΝ)
GR01, GR02, GR04	Δημιουργία ενιαίου μητρώου αδειοδοτημένων απολήψεων νερού μέσα από τη διαδικασία έκδοσης αδειών χρήσης νερού		έως 2015	ΥΠΕΚΑ (ΕΓΥ) / ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΜΕΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ (Δ/ΝΣΗ ΥΔΑΤΩΝ)
GR01, GR02, GR04	Επανεξέταση του κανονιστικού πλαισίου αδειοδότησης χρήσης νερού και εκτέλεσης έργων αξιοποίησης υδατικών πόρων		έως 2015	ΥΠΕΚΑ (ΕΓΥ) / ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΜΕΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ (Δ/ΝΣΗ ΥΔΑΤΩΝ)
GR01, GR02, GR04	Δημιουργία Ενιαίου Μητρώου περιοχών διάθεσης επεξεργασμένων υγρών αποβλήτων, είτε μέσω άρδευσης είτε μέσω τεχνητού εμπλουτισμού (ΦΕΚ354/Β/08.03.2011)		2015-2021	ΥΠΕΚΑ (ΕΓΥ) / ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΜΕΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ (Δ/ΝΣΗ ΥΔΑΤΩΝ)
GR01, GR02, GR04	Κατάρτιση μητρώου πηγών ρύπανσης (εκπομπές, απορρίψεις και διαρροές)		2015-2021	ΥΠΕΚΑ (ΕΓΥ) / ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΜΕΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ (Δ/ΝΣΗ ΥΔΑΤΩΝ) / ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ

ΥΔ	Μέτρο	Σχόλια	Περίοδος Εφαρμογής	Φορέας Συντονισμού/Υλοποίησης
GR01, GR02, GR04	Καθορισμός συνθηκών και προϋποθέσεων για τη σύνδεση βιομηχανιών στο δίκτυο αποχέτευσης/υποδοχή βιομηχανικών αποβλήτων σε ΕΕΛ		έως 2015	ΔΕΥΑ/ΦΟΡΕΙΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΕΕΛ
GR01, GR02, GR04	Θεσμοθέτηση/καθορισμός ορίων εκπομπής ρύπων σε επίπεδο Λεκάνης απορροής για τις ουσίες προτεραιότητας και τους άλλους ρύπους της ΚΥΑ 51354/2641/Ε103/2010 καθώς επίσης και για τις ΦΣΧ παραμέτρους σε σχέση με τους ποιοτικούς στόχους που καθορίζονται στα Σχέδια Διαχείρισης		2021-2027	ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΜΕΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ (Δ/ΝΣΗ ΥΔΑΤΩΝ)
GR04	Ενδυνάμωση των περιοδικών ελέγχων παράκτιων υδάτων που καταλήγουν στη θάλασσα από εκβολές αγωγών ομβρίων και λοιπών σημειακών πηγών ρύπανσης		2015-2021	ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΜΕΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ (Δ/ΝΣΗ ΥΔΑΤΩΝ) / ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ
GR01, GR02, GR04	Προσδιορισμός επιλεγμένων περιοχών λήψης υλικών για τις ανάγκες τεχνικών έργων		2015-2021	ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΜΕΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ / ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ
GR01, GR02, GR04	Σχεδιασμός και εφαρμογή κεντρικού συστήματος ειδοποίησης και διαχείρισης της ρύπανσης από ατυχήματα/ φυσικά φαινόμενα	<i>.....προτείνεται να υπάρχει ένα κεντρικό σύστημα ελέγχου σε επίπεδο Υδατικού Διαμερίσματος υπό την ευθύνη της Διεύθυνσης Υδάτων της Αποκεντρωμένης Διοίκησης σε συνεργασία με την περιφερειακή διοικητική μονάδα της Πολιτικής Προστασίας, στο οποίο θα αναφέρουν οι φορείς διαχείρισης των έργων</i>	2021-2027	ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΜΕΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ (Δ/ΝΣΗ ΥΔΑΤΩΝ) / ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ
GR01, GR02, GR04	Ενίσχυση της συνέργειας του Σχεδίου διαχείρισης υδάτων με τα ΣΑΤΑΜΕ εγκαταστάσεων που εντάσσονται στις οδηγίες IPPC και SEVESO		έως 2015	ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΜΕΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ / ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ

Πίνακας 3.2.2-1: Συμπληρωματικά μέτρα σχεδίων διαχείρισης

ΥΔ	Μέτρο	Φορέας Συντονισμού/Υλοποίησης	Περίοδος εφαρμογής	Ενταγμένο
GR01	Κατάρτιση κανόνων προστασίας καταβόθρων	ΥΠΕΚΑ (ΕΓΥ) / ΥΠΑΑΤ / Αποκεντρωμένη Δ/κση	2015-2021	
GR01	Πρόγραμμα διερευνητικής παρακολούθησης ποιοτικής κατάστασης στα υπόγεια υδατικά συστήματα και στα επιφανειακά σώματα στις περιοχές υφιστάμενων ΧΥΤΑ.	Περιφέρειες / Φορείς Λειτουργίας ΧΥΤΑ	2015-2021	
GR01	Τοποθέτηση λειτουργικής βάνας στις αρτεσιανές γεωτρήσεις	Αποκεντρωμένη Δ/κση (Δ/νση Υδάτων) / Περιφέρεια	έως 2015	
GR01	Έλεγχος ποιοτικής κατάστασης αδειοδοτούμενων υδροληπτικών έργων σε συστήματα με υψηλές τιμές φυσικού υποβάθρου (χλωριόντα, θειικά)	Περιφέρειες / Αποκεντρωμένη Δ/κση	έως 2015	
GR01	Ορισμός κατ' αρχήν ζωνών περιορισμού ανόρυξης νέων γεωτρήσεων για νέες χρήσεις νερού καθώς και επέκτασης αδειών υφιστάμενων χρήσεων στα παράκτιο Υπόγεια Υδατικά Συστήματα που παρατηρούνται φαινόμενα υφαλμύρισης.	ΥΠΕΚΑ (ΕΓΥ) / Αποκεντρωμένη Δ/κση	έως 2015	
GR01	Καθορισμός και οριοθέτηση περιοχών ΥΥΣ που παρουσιάζουν κακή ποιοτική κατάσταση λόγω υφαλμύρισης ή παρουσιάζουν τοπική υφαλμύριση.	Αποκεντρωμένη Δ/κση (Δ/νση Υδάτων) / Περιφέρεια	2015-2021	
GR01	Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού σε θέματα νερού	Αποκεντρωμένη Δ/κση (Δ/νση Υδάτων) / Περιφέρεια	έως 2015	
GR01	Οργάνωση ενημερωτικών ημερίδων, για θέματα νέων τεχνολογιών, σύγχρονων καλλιεργητικών τεχνικών, θεμάτων προστασίας περιβάλλοντος, ευφορίας των γεωργικών εδαφών κ.λπ.	Περιφερειακές Υπηρεσίες Αγροτικής Οικονομίας και Κτηνιατρικής	έως 2015	
GR01	Εκπόνηση μελέτης σε επίπεδο λεκάνης απορροής για την επίπτωση των φραγμάτων στην ελεύθερη μετακίνηση των ανάδρομων και καταδρομών ειδών ιχθυοπανίδας και τον προσδιορισμό των βέλτιστων μεθόδων και πρακτικών αντιμετώπισης τους.	ΥΠΕΚΑ (ΕΓΥ) / Περιφέρεια / Φορείς Λειτουργίας Φραγμάτων	2015-2021	
GR01	Ενίσχυση υποδομών παρακολούθησης βιοτικών και αβιοτικών παραμέτρων εκβολής ποταμού (Αλφειού)	Τμήμα Περιβάλλοντος Δυτικής Ελλάδας	2015-2021	
GR01	Καθορισμός οικολογικής παροχής στην εκβολή του ποταμού (Αλφειού) με βάση τους βιοτικούς και αβιοτικούς δείκτες του μεταβατικού ΥΣ	Τμήμα Περιβάλλοντος Δυτικής Ελλάδας	2015-2021	
GR01	Διερεύνηση αποκατάστασης αποξηραμένων λιμνών (λ. Μουριάς)	Τμήμα Υδροοικονομίας Δυτικής Ελλάδας	2015-2021	
GR01	Εκπόνηση Ειδικής περιβαλλοντικής Μελέτης για την ένταξη της περιοχής του Δέλτα του Αλφειού σε Προστατευόμενη περιοχή.	Τμήμα Περιβάλλοντος Δυτικής Ελλάδας	2021-2027	
GR01	Διάνοιξη δικτύου αγροτικών οδών με στόχο τη συντήρηση αποστραγγιστικών τάφρων (κάτω ρους Αλφειού)	Δ/νση Τεχνικών Έργων Π Ε Ηλείας	2015-2021	

ΥΔ	Μέτρο	Φορέας Συντονισμού/Υλοποίησης	Περίοδος εφαρμογής	Ενταγμένο
GR01	Κατασκευή περιμετρικών τάφρων απορροής των όμβριων υδάτων στις ζώνες των έργων με αρνητικό υψόμετρο (πρώην λίμνες Αγουλινίτσας, Μουριάς). Αρμόδια Αρχή : Δ/νση Τεχνικών Έργων ΠΕ Ηλείας	Δ/νση Τεχνικών Έργων ΠΕ Ηλείας	2015-2021	
GR01	Έργα μείωσης απωλειών των Φραγμάτων (φράγμα Φλόκα)	Δ/νση Τεχνικών Έργων Π Ε Ηλείας	ως 2015	ΠΕΠ ΔΕ Γ ΚΠΣ
GR01	Αναβάθμιση ΕΕΛ από δευτεροβάθμιας επεξεργασίας σε τριτοβάθμια	ΔΕΥΑ Ζαχάρως	2021-2027	
GR02	Κατάρτιση κανόνων προστασίας καταβόθρων	ΥΠΕΚΑ (ΕΓΥ) / ΥΠΑΑΤ / Αποκεντρωμένη Δ/κση	2015-2021	
GR02	Πρόγραμμα διερευνητικής παρακολούθησης ποιοτικής κατάστασης στα υπόγεια υδατικά συστήματα και στα επιφανειακά σώματα στις περιοχές υφιστάμενων ΧΥΤΑ.	Περιφέρειες / Φορείς Λειτουργίας ΧΥΤΑ	2015-2021	
GR02	Τοποθέτηση λειτουργικής βάνας στις αρτεσιανές γεωτρήσεις	Αποκεντρωμένη Δ/κση (Δ/νση Υδάτων) / Περιφέρεια	έως 2015	
GR02	Έλεγχος ποιοτικής κατάστασης αδειοδοτούμενων υδροληπτικών έργων σε συστήματα με υψηλές τιμές φυσικού υποβάθρου (χλωρίοντα, θειικά)	Περιφέρειες / Αποκεντρωμένη Δ/κση	έως 2015	
GR02	Ορισμός κατ' αρχήν ζωνών περιορισμού ανόρυξης νέων γεωτρήσεων για νέες χρήσεις νερού καθώς και επέκτασης αδειών υφιστάμενων χρήσεων στα παράκτιο Υπόγεια Υδατικά Συστήματα που παρατηρούνται φαινόμενα Υφαλμύρισης.	ΥΠΕΚΑ (ΕΓΥ) / Αποκεντρωμένη Δ/κση	έως 2015	
GR02	Καθορισμός και οριοθέτηση περιοχών ΥΥΣ που παρουσιάζουν κακή ποιοτική κατάσταση λόγω υφαλμύρισης ή παρουσιάζουν τοπική υφαλμύριση.	Αποκεντρωμένη Δ/κση (Δ/νση Υδάτων) / Περιφέρεια	2015-2021	
GR02	Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού σε θέματα νερού	Αποκεντρωμένη Δ/κση (Δ/νση Υδάτων) / Περιφέρεια	έως 2015	
GR02	Οργάνωση ενημερωτικών ημερίδων, για θέματα νέων τεχνολογιών, σύγχρονων καλλιεργητικών τεχνικών, θεμάτων προστασίας περιβάλλοντος, ευφορίας των γεωργικών εδαφών κ.λπ.	Περιφερειακές Υπηρεσίες Αγροτικής Οικονομίας και Κτηνιατρικής	έως 2015	
GR02	Εκπόνηση μελέτης σε επίπεδο λεκάνης απορροής για την επίπτωση των φραγμάτων στην ελεύθερη μετακίνηση των ανάδρομων και καταδρομών ειδών ιχθυοπανίδας και τον προσδιορισμό των βέλτιστων μεθόδων και πρακτικών αντιμετώπισης τους.	ΥΠΕΚΑ (ΕΓΥ) / Περιφέρεια / Φορείς Λειτουργίας Φραγμάτων	2015-2021	
GR02	Ενίσχυση υποδομών παρακολούθησης βιοτικών και αβιοτικών παραμέτρων εκβολής ποταμού (Σελινούντα)	Τμήμα Περιβάλλοντος Δυτικής Ελλάδας	2015-2021	
GR02	Καθορισμός οικολογικής παροχής στην εκβολή του ποταμού (Σελινούντα) με βάση τους βιοτικούς και αβιοτικούς δείκτες του μεταβατικού ΥΣ	Τμήμα Περιβάλλοντος Δυτικής Ελλάδας	2015-2021	

ΥΔ	Μέτρο	Φορέας Συντονισμού/Υλοποίησης	Περίοδος εφαρμογής	Ενταγμένο
GR02	Ενίσχυση υποδομών παρακολούθησης βιοτικών και αβιοτικών παραμέτρων εκβολής ποταμού (Κράθη)	Τμήμα Περιβάλλοντος Δυτικής Ελλάδας	2015-2021	
GR02	Καθορισμός οικολογικής παροχής στην εκβολή του ποταμού (Κράθη) με βάση τους βιοτικούς και αβιοτικούς δείκτες του μεταβατικού ΥΣ	Τμήμα Περιβάλλοντος Δυτικής Ελλάδας	2015-2021	
GR02	Μείωση ή αντικατάσταση αντλήσεων υπογείου νερού (από Σύστημα Β.Αχαΐας) με απολήψεις από επιφανειακό ΥΣ ή άλλο υπόγειο ΥΣ ή τεχνικό έργο (Λ/Δ, φράγμα)	Τμήμα Υδροοικονομίας ΠΕ Αχαΐας	2015-2021	
GR02	Προσδιορισμός οικολογικής παροχής από Λιμναίο ΥΣ (ΤΛ Πηνειού) , τη θερινή περίοδο λαμβάνοντας υπόψη τις απολήψεις από τη λίμνη, μετά την υλοποίηση των σχετιζόμενων έργων ύδρευσης	Τμήμα Περιβάλλοντος Δυτικής Ελλάδας	2015-2021	
GR02	Έργα αντιπλημμυρικής προστασίας στο οριοθετημένο τμήμα ποτάμιου (Λάδων Πηνειαίος π.)	Δ/ση Τεχνικών Έργων ΠΕ Ηλείας	2015-2021	ΠΕΠ ΔΕ Γ ΚΠΣ
GR02	Ενίσχυση υποδομών παρακολούθησης βιοτικών και αβιοτικών παραμέτρων εκβολής ποταμού (Πείρου)	Τμήμα Περιβάλλοντος Δυτικής Ελλάδας	2015-2021	
GR02	Καθορισμός οικολογικής παροχής στην εκβολή του ποταμού (Πείρου) με βάση τους βιοτικούς και αβιοτικούς δείκτες του μεταβατικού ΥΣ	Τμήμα Περιβάλλοντος Δυτικής Ελλάδας	2015-2021	
GR02	Θεσμικό πλαίσιο για περιορισμό αντλήσεων (εκπόνηση ειδικής Υδρογεωλογικής Μελέτης με στόχο τον προσδιορισμό της δυνατότητας απολήψεων από τα ΥΥΣ Λαρισσού και Δυτικής Αχαΐας στην περιοχή προστασίας του Πάρκου Κοτυχίου - Στροφυλιάς). Το συνολικό κόστος εκτιμάται σε 20000 ευρώ και κατανέμεται στα ΥΣ Κοτυχίου, Παπά, Καλογριάς και Λάμιας)	Δ/ση Υδάτων Αποκ. Διοίκησης	2015-2021	
GR02	Δράσεις αποκατάστασης λίμνης (ΤΛ Πηνειού), όπως απομάκρυνση καλαμιώνων, αδρανών υλικών και στερεών απορριμμάτων που βρίσκονται σε διάφορες θέσεις κατά μήκος της παρόχθιας ζώνης	Τμήμα Υδροοικονομίας ΠΕ Ηλείας	ως 2015	
GR02	Συντήρηση και επιδιόρθωση των θυρίδων, συντήρηση και επιδιόρθωση του θυροφράγματος του υπερχειλιστή, συντήρηση και εκσυγχρονισμός όλων των υδραυλικών, μηχανικών και Η/Μ εγκαταστάσεων (ΤΛ Πηνειού)	Δ/ση Τεχνικών Έργων ΠΕ Ηλείας	ως 2015	
GR02	Εγκατάσταση σύγχρονου συστήματος μέτρησης, παρακολούθησης μετεωρολογικών στοιχείων και υδρομετρικών σταθμών (ΤΛ Πηνειού)	Τμήμα Υδροοικονομίας ΠΕ Ηλείας	2015-2021	
GR02	Εκπόνηση Σχ. Διάθεσης ανά μήνα, των υδατικών πόρων της λίμνης (Πηνειού), βάσει των υφιστάμενων & προβλεπόμενων απολήψεων	Δ/ση Υδάτων Αποκ. Διοίκησης	ως 2015	

ΥΔ	Μέτρο	Φορέας Συντονισμού/Υλοποίησης	Περίοδος εφαρμογής	Ενταγμένο
GR02	Κατασκευή συστήματος διαχείρισης αποβλήτων (οικισμοί του Αγ. Παντελεήμονα, τα Μπρατζαλέικα, ο Μπρινιάς, τα Κραγκαρέικα δεν έχουν σύστημα διαχείρισης αποβλήτων. Στους οικισμούς αυτούς, βέβαια, δεν κατοικεί μεγάλος αριθμός μόνιμων κατοίκων όμως, λόγω της θέσης τους, επιβαρύνουν σαφώς τη λιμνοθάλασσα και το γενικότερο θαλάσσιο περιβάλλον. Προτείνεται η κατασκευή ΕΕΛ για τους τέσσερις οικισμούς)	Δ/νση Τεχνικών Έργων ΠΕ Ηλείας	2021-2027	
GR02	Εκτροπή - όπου υπάρχουν- αποστραγγιστικών τάφρων και εκβολή τους απ' ευθείας στη θάλασσα αντί επικείμενων λιμνοθαλασσών (Κοτύχι).	Δ/νση Τεχνικών Έργων ΠΕ Ηλείας	2021-2027	
GR02	Περιορισμός των φερτών υλικών που προσχώνουν τις ΛΘ (Κοτύχι), με απόσβεση όλων των χειμάρρων που καταλήγουν σ' αυτό (εκτροπή Βέργα στην παλιά κοίτη προς θάλασσα σύμφωνα με ΠΠΕ)	Δ/νση Τεχνικών Έργων ΠΕ Ηλείας	2021-2027	
GR02	Υδροδότηση οικισμών (Υδρευση Δ.Ε.Λαρισσού, Μόβρης, Δύμης από ΤΛ Πηνειού. Το έργο αυτό έχει θετική ΠΠΕΑ)	Δ/νση Τεχνικών Έργων ΠΕ Αχαΐας	2015-2021	
GR02	Άρδευση περιοχών μέσω επέκτασης τάφρου με στόχο την αντικατάσταση τμήματος αντλήσεων υπόγειου νερού (Επέκταση της Κεντρικής Διώρυγας Πηνειού για την άρδευση περιοχών των Δ.Ε. Λαρισσού, Μόβρης, Δύμης από την ΤΛ Πηνειού. Έχει ΑΕΠΟ).	Δ/νση Τεχνικών Έργων ΠΕ Αχαΐας	2021-2027	
GR02	Υλοποίηση έρευνας για τεχνητό εμπλουτισμό των υπόγειων υδροφορέων (Σύστημα Λαρισσού)	Δ/νση Τεχνικών Έργων ΠΕ Αχαΐας	2015-2021	
GR02	Υδροδότηση οικισμών (ΔΕ Αμαλιάδας, Ανδραβίδας, Βαρθολομιού, Βουπρασίας, Γαστούνης, Κάστρου-Κυλλήνης, Λεχαινών & Τραγανού από ΤΛ Πηνειού)	Δ/νση Τεχνικών Έργων ΠΕ Ηλείας	2015-2021	ΕΠΠΕΡΑΑ
GR04	Πρόγραμμα διερευνητικής παρακολούθησης ποιοτικής κατάστασης στα υπόγεια υδατικά συστήματα και στα επιφανειακά υδάτινα σώματα στις περιοχές υφιστάμενων ΧΥΤΑ.	Περιφέρειες / Φορείς Λειτουργίας ΧΥΤΑ	2015-2021	

ΥΔ	Μέτρο	Φορέας Συντονισμού/Υλοποίησης	Περίοδος εφαρμογής	Ενταγμένο
GR04	Έλεγχος ποιοτικής κατάστασης αδειοδοτούμενων υδροληπτικών έργων σε συστήματα με υψηλές τιμές φυσικού υποβάθρου (χλωριόντα, θειικά)	Περιφέρειες / Αποκεντρωμένη Δ/κση	2015-2021	
GR04	Εκπόνηση μελέτης σε επίπεδο λεκάνης απορροής για την επίπτωση των φραγμάτων στην ελεύθερη μετακίνηση των ανάδρομων και καταδρομών ειδών ιχθυοπανίδας και τον προσδιορισμό των βέλτιστων μεθόδων και πρακτικών αντιμετώπισης τους.	ΥΠΕΚΑ (ΕΓΥ) / Περιφέρεια / Φορείς Λειτουργίας Φραγμάτων	2015-2021	
GR04	Υδροδότηση Δ. Αγρινίου από Λίμνη Καστρακίου.	ΔΕΥΑ Αγρινίου	2015-2021	ΕΠΠΕΡΑΑ
GR04	Αποκατάσταση λειτουργίας ενωτικής τάφρου Τριχωνίδας - Λυσιμαχίας.	Αποκεντρωμένη Διοίκηση Πελοποννήσου, Δυτικής Ελλάδας και Ιονίου	2015-2022	
GR04	Καθαρισμός της τάφρου Δίμηκου και αποκατάσταση της κανονικής της λειτουργίας.	Αποκεντρωμένη Διοίκηση Πελοποννήσου, Δυτικής Ελλάδας και Ιονίου	2015-2023	
GR04	Οργάνωση ενημερωτικών ημερίδων, για θέματα νέων τεχνολογιών, σύγχρονων καλλιεργητικών τεχνικών, θεμάτων προστασίας περιβάλλοντος, ευφορίας των γεωργικών εδαφών κ.λπ.	Περιφερειακές Υπηρεσίες Αγροτικής Οικονομίας και Κτηνιατρικής	2015-2021	
GR04	Εφαρμογή ειδικού προγράμματος ελέγχου παρουσίας δραστικών ουσιών οι οποίες περιλαμβάνονται σε φυτοφάρμακα και έχουν απαγορευτεί	Αποκεντρωμένη Διοίκηση Πελοποννήσου, Δυτικής Ελλάδας και Ιονίου / Διεύθυνση Υδάτων Δυτικής Ελλάδας	2015-2021	
GR04	Εφαρμογή ειδικού διερευνητικού προγράμματος σε: Α) ορισμένα ποτάμια ΥΣ για την εξασφάλιση της επάρκειας της παροχής για την επίτευξη ή διατήρηση της καλής οικολογικής κατάστασης κατάντη υφιστάμενων έργων και κατά τα πρώτα έτη λειτουργίας δρομολογημένων έργων και Β) ορισμένα ποτάμια ΙΤΥΣ των οποίων η υδρομορφολογική αλλοίωση δεν αφορά σε μεταβολή υδρομορφολογικών χαρακτηριστικών αλλά κύρια σε ρύθμιση παροχής.	Αποκεντρωμένη Διοίκηση Πελοποννήσου, Δυτικής Ελλάδας και Ιονίου / Διεύθυνση Υδάτων Δυτικής Ελλάδας - ΕΓΥ	2015-2021	

Στο παρόν Επιχειρησιακό Πρόγραμμα, μέσω της Επενδυτικής Προτεραιότητας 6β προωθούνται δράσεις για τη διαχείριση ύδατος (πόσιμο νερό) σε υφιστάμενα δίκτυα και εν γένει για την εφαρμογή του προγράμματος μέτρων των ΣΔΛΑΠ. Ωστόσο, υπάρχει μεγάλος αριθμός μέτρων η υλοποίηση των οποίων θα πρέπει να γίνει με άλλους τρόπους χρηματοδότησης.

Περιφερειακός Σχεδιασμός Διαχείρισης Αποβλήτων

Το **Εθνικό Σχέδιο Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων (ΕΣΔΑ)** εγκρίθηκε με την ΚΥΑ 50910/2727/2003 «Μέτρα και Όροι για τη Διαχείριση Στερεών Αποβλήτων. Εθνικός και Περιφερειακός Σχεδιασμός Διαχείρισης» και προσδιορίζει τις γενικές κατευθύνσεις για τη διαχείριση των στερεών αποβλήτων στο σύνολο της χώρας και υποδεικνύει τα κατάλληλα μέτρα που προωθούν συνδυασμένα:

- Την πρόληψη ή και τη μείωση της παραγωγής και της βλαπτικότητας των αποβλήτων
- Την αξιοποίηση των αποβλήτων με ανακύκλωση, επαναχρησιμοποίηση ή ανάκτηση ή οποιαδήποτε άλλη διαδικασία που έχει ως στόχο την παραγωγή δευτερογενών πρώτων υλών ή προϊόντων.
- Την περιβαλλοντικά ασφαλή διαχείριση των αποβλήτων με τον καθορισμό τεχνικών προδιαγραφών για την εκπόνηση των μελετών οργάνωσης και λειτουργίας των συστημάτων συλλογής και μεταφοράς και των εγκαταστάσεων προσωρινής αποθήκευσης, μεταφόρτωσης, διάθεσης και αξιοποίησης.
- Τη χρησιμοποίηση των αποβλήτων ως πηγής ενέργειας.
- Την περιβαλλοντικά αποδεκτή και ασφαλή διάθεση των αποβλήτων που δεν υπόκεινται σε διεργασίες αξιοποίησης και των υπολειμμάτων της επεξεργασίας των αποβλήτων, με στόχο την αειφορία.
- Την ενθάρρυνση της ορθολογικής οργάνωσης και της ολοκληρωμένης διαχείρισης των αποβλήτων.
- Τη δημιουργία εθνικού δικτύου εγκαταστάσεων διάθεσης αποβλήτων, λαμβάνοντας υπόψη τις καλύτερες διαθέσιμες τεχνολογίες που δεν συνεπάγονται υπερβολικό κόστος, καθώς και τις γεωγραφικές συνθήκες ή την ανάγκη ειδικών εγκαταστάσεων για ορισμένες κατηγορίες αποβλήτων.

Για λόγους εναρμόνισης της εθνικής νομοθεσίας με την Οδηγία 2008/99/ΕΚ, η ΚΥΑ 50910/2727/2003 τροποποιήθηκε από το Νόμο 4042/2012 «Ποινική προστασία του περιβάλλοντος –Εναρμόνιση με την οδηγία 2008/99/ΕΚ – Πλαίσιο παραγωγής και διαχείρισης αποβλήτων – Ρύθμιση θεμάτων Υπουργείου Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής». Με το Ν. 4042/2012 προβλέπεται η εκπόνηση Εθνικού Σχεδίου Διαχείρισης Αποβλήτων που καθορίζει τη στρατηγική, τις πολιτικές και τους στόχους για τη διαχείριση των αποβλήτων σε εθνικό επίπεδο. Αποτελεί ένα ολοκληρωμένο σχέδιο διαχείρισης των αποβλήτων, το οποίο προσδιορίζει τις γενικές κατευθύνσεις για τη διαχείρισή τους και υποδεικνύει τα κατάλληλα μέτρα. Για ορισμένα ρεύματα αποβλήτων, των οποίων η διαχείριση, λόγω της ποιοτικής και ποσοτικής σύστασής τους, των εξειδικευμένων εγκαταστάσεων που απαιτούνται για τη διαχείρισή τους, χρήζουν ειδικότερης συνολικής αντιμετώπισης, μπορεί να καταρτίζονται **ειδικά σχέδια διαχείρισης**, τα οποία εμπεριέχονται στο ΕΣΔΑ και ρυθμίζουν συνολικά, σε επίπεδο χώρας, την ολοκληρωμένη διαχείριση των αποβλήτων αυτών.

Σήμερα είναι σε διαδικασία δημόσιας διαβούλευσης η Αναθεώρηση του Εθνικού Σχεδιασμού Διαχείρισης Αποβλήτων σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο Νόμο 4042/12.

Ο Ν.4042/2012 προβλέπει ότι για κάθε Περιφέρεια καταρτίζεται **Περιφερειακό Σχέδιο Διαχείρισης Αποβλήτων** (ΠΕΣΔΑ). Το ΠΕΣΔΑ αποτελεί ένα ολοκληρωμένο σχέδιο διαχείρισης του συνόλου των αποβλήτων, τα οποία παράγονται σε μία Περιφέρεια, προσδιορίζει τις γενικές κατευθύνσεις για τη διαχείρισή τους, σε συμφωνία με τις κατευθύνσεις του Εθνικού Σχεδιασμού Διαχείρισης Αποβλήτων και υποδεικνύει τα κατάλληλα μέτρα που προωθούν ιεραρχικά και συνδυασμένα: α) την πρόληψη, β) την επαναχρησιμοποίηση, γ) την ανακύκλωση, δ) άλλου είδους ανάκτηση, όπως ανάκτηση ενέργειας, και ε) την ασφαλή τελική διάθεση σε επίπεδο Περιφέρειας.

Τα εν ισχύ Περιφερειακά Σχέδια Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων που εξειδικεύουν τις γενικές κατευθύνσεις που περιέχονται στον υφιστάμενο ΕΣΔΑ έχουν εκπονηθεί βάσει της ΚΥΑ 50910/2727/2003. **Για την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος εγκρίθηκε με την υπ' αριθμ. 9966/20.12.2005 Απόφαση του Γενικού Γραμματέα Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας το ΠΕΣΔΑ Δ. Ελλάδος.**

Σήμερα στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος και σε σχέση με τα Αστικά Στερεά Απόβλητα προωθούνται έργα μέσω Συμπράξεων Δημόσιου & Ιδιωτικού Τομέα (ΣΔΙΤ), σύμφωνα με το ισχύον ΠΕΣΔΑ.

Με την με αρ. πρωτοκόλλου 33312/4110/2012 Απόφαση του Γενικού Διευθυντή Περιβάλλοντος εγκρίθηκε το «**Ειδικό Εθνικό Σχέδιο Διαχείρισης Επικίνδυνων Αποβλήτων Υγειονομικών Μονάδων**», αντικείμενο του οποίου αποτελεί κυρίως η διαχείριση των επικινδύνων αποβλήτων που παράγονται από Υγειονομικές Μονάδες και ο χωρικός προσδιορισμός των κατάλληλων εγκαταστάσεων για τη διαχείρισή τους.

Σύμφωνα με το Ειδικό Σχέδιο, στην Περιφέρεια Δ.Ελλάδος προβλέπεται η δημιουργία μιας νέας Νέα Μονάδα Αποτέφρωσης δυναμικότητας 11 tn/ημέρα, η οποία θα εξυπηρετεί επιπλέον και τις Περιφέρειες Δυτικής Ελλάδας και Ιονίων Νήσων. Σύμφωνα με τη μελέτη αναθεώρησης του ΕΣΔΑ, για την εξασφάλιση της βιωσιμότητας των μονάδων αποτέφρωσης επικινδύνων αποβλήτων υγειονομικών μονάδων (ΕΥΑΜ), θα πρέπει να παρέχεται η δυνατότητα συνεπεξεργασίας, εκτός των ΕΥΑΜ, και άλλων αποβλήτων, όπως απόβλητα που προσομοιάζουν στα ΕΥΑΜ (π.χ. ληγμένα φάρμακα από φαρμακοβιομηχανίες, φαρμακαποθήκες), βιομηχανικά απόβλητα, καθώς και ΖΥΠ κατηγορίας 1, εφόσον η αποτέφρωση αποτελεί ενδεδειγμένη μέθοδο τελικής διάθεσης αυτών και η επιλεγείσα τεχνολογία αποτέφρωσης είναι η κατάλληλη για αυτά τα είδη.

Στο παρόν Επιχειρησιακό Πρόγραμμα, μέσω της Επενδυτικής Προτεραιότητας «ΕΠ 6α. Επενδύσεις στον τομέα των αποβλήτων για την ικανοποίηση των απαιτήσεων του κεκτημένου της Ένωσης στον τομέα του περιβάλλοντος και για την αντιμετώπιση των αναγκών που έχουν προσδιορισθεί από τα κράτη μέλη για επενδύσεις που υπερβαίνουν τις εν λόγω απαιτήσεις» προωθούνται σχετικές δράσεις οι οποίες συμβάλλουν στους στόχους των ανωτέρω Σχεδίων. Πιο συγκεκριμένα προβλέπονται έργα που αφορούν ανακύκλωση φαρμάκων, διαχείριση επικινδύνων νοσοκομειακών αποβλήτων), παρεμβάσεις σε Χώρους Υγειονομικής Ταφής Υπολειμμάτων (ΧΥΤΥ), σε Σταθμούς Μεταφόρτωσης Απορριμμάτων (ΣΜΑ) της Περιφέρειας, καθώς και εν γένει δράσεις ολοκλήρωσης έργων διαχείρισης στερεών αποβλήτων.

4. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

4.1 Περιγραφή της στρατηγικής του προγράμματος

4.1.1 Αναπτυξιακό Όραμα

Η υφιστάμενη κοινωνικοοικονομική κατάσταση της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας (ΠΔΕ) ως σημείο εκκίνησης του Προγράμματος, οι επιτυχίες, οι αστοχίες και τα διδάγματα από την υλοποίηση πολιτικών και προγραμμάτων της ΠΔΕ κατά τις προηγούμενες προγραμματικές περιόδους και οι απόψεις και προτάσεις που εκφράστηκαν στο πλαίσιο της διαδικασίας σχεδιασμού για την προγραμματική περίοδο 2014-2020 αναδεικνύουν το όραμα, τους στρατηγικούς στόχους, τις αναπτυξιακές ανάγκες, τις βασικές προκλήσεις στις οποίες η ΠΔΕ καλείται να ανταποκριθεί μέσα από την χάραξη της αναπτυξιακής στρατηγικής καθώς και τα αναμενόμενα αποτελέσματα της στρατηγικής αυτής.

Η νέα αναπτυξιακή στρατηγική της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας που περιγράφεται αναλυτικά στη συνέχεια, συνάδει απόλυτα τόσο με τις ανάγκες και τις δυνατότητες της χώρας όπως περιγράφονται στο Σύμφωνο Εταιρικής Σχέσης 2014-2020, όσο και με τα διαλαμβανόμενα στο Κοινό Στρατηγικό Πλαίσιο (ΚΣΠ), στο Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων, τις Ειδικές Συστάσεις του Συμβουλίου για τη χώρα, καθώς και με τους στόχους για έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη της ευρωπαϊκής στρατηγικής Ε2020 .

Βασική επιδίωξη αποτελεί το να εξασφαλιστούν οι προϋποθέσεις για μια ευημερία που θα στηρίζεται στην ανταγωνιστικότητα και εξωστρέφεια των επιχειρήσεων της Περιφέρειας. Και το πρώτο πράγμα που απαιτείται γι' αυτό είναι η μετάβαση στην ποιοτική επιχειρηματικότητα, με αιχμή την καινοτομία και αύξηση της εγχώριας προστιθέμενης αξίας. Προς τούτο βασική επιδίωξη κατά την εκκίνηση του Προγράμματος της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας είναι να ενισχυθούν κατά προτεραιότητα επενδύσεις σε τομείς με πιο άμεσες και διασφαλισμένες αποδόσεις, και σταδιακά, θα επεκταθεί σε τομείς που αποδίδουν μακροχρόνια μεγαλύτερες προστιθέμενες αξίες και δύνανται να αυξήσουν της ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων της Περιφέρειας. Έμφαση θα δοθεί στην ενίσχυση καινοτόμων δραστηριοτήτων σε τομείς έξυπνης εξειδίκευσης, όπως ο πρωτογενής με έμφαση στην αγρο-βιοδιατροφή και την μεταποίηση αγροτικών προϊόντων, ο τουρισμός σε άμεση συνάρτηση με τον πολιτισμό και τα προηγμένα υλικά-μικροηλεκτρονική, χωρίς να παραγνωρίζεται ωστόσο η ανάγκη στήριξης και άλλων βιώσιμων δραστηριοτήτων που δημιουργούν θέσεις απασχόλησης.

Η όλη αναπτυξιακή προσπάθεια δεν μπορεί παρά να βασίζεται στην αειφορία με σεβασμό αξίες για τον άνθρωπο και το περιβάλλον με κυριότερες διαστάσεις αυτής της ενεργούς κοινωνικής ενσωμάτωσης, της μετάβασης προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου, της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή με την πρόληψη και διαχείριση κινδύνων και στην προστασία του περιβάλλοντος, αλλά και στην προώθηση των βιώσιμων μεταφορών και άρση των προβλημάτων σε βασικές υποδομές δικτύων. Προς αυτή την κατεύθυνση αποτελεί επιδίωξη η βιώσιμη αστική ανάπτυξη των πλέον επιβαρυσμένων αστικού τύπου κέντρων της Περιφέρειας (άνω των 70.000 κατοίκων), το οποίο και θα υποστηριχθεί με ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα βιώσιμης αστικής ανάπτυξης.

Υπό το πρίσμα των ως άνω το όραμα για την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας στην προγραμματική περίοδο 2014-2020, όπως αναφέρεται και σε προηγούμενα κεφάλαια, είναι η

«Αυτοτροφοδοτούμενη, εξωστρεφής και αειφορική ανασυγκρότηση της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας εστιασμένη στην παγκόσμια ταυτότητά της, στις αξίες για τον άνθρωπο και το περιβάλλον».

4.1.2 Στρατηγική Στοχοθεσία

Για την προαγωγή του αναπτυξιακού οράματος της ΠΔΕ επιλέγονται για το ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας πέντε στρατηγικοί στόχοι, οι οποίοι συνδέονται με συγκεκριμένους Θεματικούς Στόχους (ΘΣ) που ικανοποιούν τόσο την εθνική στρατηγική όπως αυτή εκφράζεται από το Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης (ΕΣΠΑ) 2014-2020, όσο και την ευρωπαϊκή στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη.

Οι βασικοί στόχοι του στρατηγικού σχεδιασμού είναι:

Στρατηγικός Στόχος 1: Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων, μετάβαση στην ποιοτική επιχειρηματικότητα, με αιχμή την καινοτομία και αύξηση της εγχώριας προστιθέμενης αξίας.

Ο εν λόγω Στρατηγικός Στόχος συνδέεται με τους κάτωθι Θεματικούς Στόχους:

- ΘΣ 1: «Ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας»
- ΘΣ 2: «Βελτίωση της πρόσβασης, της χρήσης και της ποιότητας των τεχνολογιών των πληροφοριών και των επικοινωνιών»
- ΘΣ 3: «Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων»

Η στρατηγική του ΘΣ1, ΘΣ2 και ΘΣ3 παρουσιάζει σημαντικό βαθμό συνέργειας με το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία», που χρηματοδοτεί δράσεις και έργα που ενισχύονται κυρίως από το ΕΤΠΑ για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και επιχειρηματικότητας. Επιπρόσθετα, υπάρχει συνέργεια με το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Αγροτικής Ανάπτυξης» σε ότι αφορά δράσεις στον αγροτικό τομέα και το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Θάλασσας και Αλιείας».

Στρατηγικός Στόχος 2: Προστασία του Περιβάλλοντος – μετάβαση σε μία οικονομία φιλική στο περιβάλλον.

Ο εν λόγω Στρατηγικός Στόχος συνδέεται με τους κάτωθι Θεματικούς Στόχους:

- ΘΣ 4: «Υποστήριξη της μετάβασης προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα σε όλους τους τομείς»
- ΘΣ 5: «Προαγωγή της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, πρόληψη και διαχείριση κινδύνων»
- ΘΣ 6: «Διαφύλαξη και προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων»

Η στρατηγική του ΘΣ4, ΘΣ5 και ΘΣ6 παρουσιάζει συνέργεια με το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Μεταφορές και Περιβάλλον», το οποίο και χρηματοδοτεί τις βασικές υποδομές περιβάλλοντος της Περιφέρειας, ενώ μέρος του προϋπολογισμού που αφορά στο περιβάλλον, και ειδικότερα του Ταμείου Συνοχής, εκχωρείται προς την Περιφέρεια για την υλοποίηση κυρίως έργων διαχείρισης υγρών και στερεών αποβλήτων. Επίσης οι παρεμβάσεις της Περιφέρειας για την προώθηση της ενεργειακής απόδοσης επιχειρήσεων που εμφανίζουν αυξημένη κατανάλωση (π.χ. στον τομέα της γεωργίας, της μεταποίησης τροφίμων κ.α.), προβλέπεται να καλυφθούν επίσης από το

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Μεταφορές και Περιβάλλον». Σημαντικό μέρος των σχεδιαζόμενων παρεμβάσεων που πλαισιώνουν τον συγκεκριμένο ΣΣ αφορούν μεταφερόμενα έργα από την ΠΠ 2007-2013. Επίσης από την μέχρι σήμερα εμπειρία ο ΘΣ6 παρουσιάζει συνέργεια και με τον ΘΣ8 καθώς τα έργα που υλοποιούνται συνεισφέρουν σημαντική στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης. Τέλος, ο εν λόγω ΣΣ παρουσιάζει συνέργεια και με το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία».

Στρατηγικός Στόχος 3: Ανάπτυξη – εκσυγχρονισμός – συμπλήρωση μεταφορικών υποδομών.

Ο εν λόγω Στρατηγικός Στόχος συνδέεται με τους κάτωθι Θεματικούς Στόχους:

- ΘΣ 7: «Πρώθηση των βιώσιμων μεταφορών και άρση των προβλημάτων σε βασικές υποδομές δικτύων»

Η στρατηγική του ΘΣ7 παρουσιάζει υψηλό βαθμό συνέργειας με το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Μεταφορές και Περιβάλλον», το οποίο και χρηματοδοτεί τις βασικές υποδομές μεταφορών της Περιφέρειας. Οι περιφερειακά στοχευμένες παρεμβάσεις του τομεακού προγράμματος σε συνδυασμό με τις παρεμβάσεις του ΘΣ7 του ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας διαμορφώνουν τη συνολική στρατηγική για τις μεταφορές της ΠΠ 2014-2020 για την Περιφέρεια.

Στρατηγικός Στόχος 4: Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Πρώθηση της Κοινωνικής Ένταξης και Καταπολέμηση της Φτώχειας και των Διακρίσεων

Ο εν λόγω Στρατηγικός Στόχος συνδέεται με τους κάτωθι Θεματικούς Στόχους:

- ΘΣ 8: «Πρώθηση της βιώσιμης και ποιοτικής απασχόλησης και υποστήριξη της κινητικότητας των εργαζομένων» (περιλαμβάνει Επενδυτικές Προτεραιότητες ΕΚΤ).
- ΘΣ 9: «Πρώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε διάκρισης» (περιλαμβάνει Επενδυτικές Προτεραιότητες ΕΚΤ)

Η στρατηγική του ΘΣ8 και ΘΣ9 παρουσιάζει υψηλό βαθμό συνέργειας με το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» ως προς το τμήμα του ΕΚΤ.

Στρατηγικός Στόχος 5: Ανάπτυξη – εκσυγχρονισμός – συμπλήρωση κοινωνικών υποδομών, υποδομών υγείας και εκπαίδευσης.

Ο εν λόγω Στρατηγικός Στόχος συνδέεται με τους κάτωθι Θεματικούς Στόχους:

- ΘΣ 9: «Πρώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε διάκρισης» (περιλαμβάνει Επενδυτικές Προτεραιότητες ΕΤΠΑ)
- ΘΣ 10: «Επένδυση στην εκπαίδευση, κατάρτιση και επαγγελματική κατάρτιση για την απόκτηση δεξιοτήτων και τη διά βίου μάθηση» (περιλαμβάνει Επενδυτικές Προτεραιότητες ΕΤΠΑ)

Η στρατηγική του ΘΣ9 και ΘΣ10 παρουσιάζει υψηλό βαθμό συνέργειας με το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» ως προς το τμήμα του ΕΤΠΑ.

4.1.3 Πυλώνες χρηματοδότησης

Το ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας θα χρηματοδοτηθεί στην προγραμματική περίοδο 2014-2020 από τρεις πυλώνες χρηματοδότησης και συγκεκριμένα από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο αλλά και αμιγώς εθνικούς πόρους και έχει ως στόχο αφενός να καλύψει τις ανάγκες της Περιφέρειας, αφετέρου να συμβάλλει στην κάλυψη των εθνικών στρατηγικών στόχων, συμπληρωματικά με τα Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης 2014-2020.

Σημειώνεται ότι το ΠΕΠ ΔΕ θα αποτελέσει και εργαλείο χρηματοδότησης της στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης της Περιφέρειας όπως επίσης και της στρατηγικής για τις μακροπεριφέρειες (Ιονίου – Αδριατικής).

4.1.4 Ανάλυση Προτεραιοτήτων Χρηματοδότησης – Σύνδεση με Θεματικούς Στόχους

Για την επίτευξη του αναπτυξιακού οράματος και της στρατηγικής στοχοθεσίας της ΠΔΕ για την ΠΠ 2014-2020 επιλέγονται οι ακόλουθες πέντε χρηματοδοτικές προτεραιότητες, οι οποίες αντιστοιχούνται πλήρως με τους στρατηγικούς στόχους της ΠΔΕ για τη νέα ΠΠ 2014-2020 και αποτελούν και τους Άξονες Προτεραιότητας του Προγράμματος..

Προτεραιότητα Χρηματοδότησης 1: Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων, μετάβαση στην ποιοτική επιχειρηματικότητα, με αιχμή την καινοτομία και αύξηση της εγχώριας προστιθέμενης αξίας

ΘΣ1 - Ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής Ανάπτυξης και της Καινοτομίας

Αναπτυξιακές Ανάγκες

Παρά τη σημαντική δυναμική της Περιφέρειας στην παραγωγή επιστημόνων, η ραγδαία αύξηση της ανεργίας και το συνακόλουθο μεταναστευτικό ρεύμα, κυρίως νέου επιστημονικού δυναμικού στερεί στη ΠΔΕ το απαιτούμενο ανθρώπινο δυναμικό για την ανάπτυξη. Προς τούτο απαιτείται ειδική μέριμνα για την αναχαίτιση του μεταναστευτικού ρεύματος επιστημόνων, κυρίως νέων ("brain drain"). Η επιβράβευση καταξιωμένων και νέων ερευνητών και η περαιτέρω εξειδίκευση του νέου ανθρώπινου δυναμικού της Περιφέρειας, ώστε να ανταποκρίνεται περισσότερο στις ανάγκες του επιχειρηματικού τομέα, αποτελούν ενδεικτικές παρεμβάσεις προς αυτή την κατεύθυνση.

Για την επίτευξη της εθνικής προτεραιότητας για αριστεία στην έρευνα απαιτείται η πρόβλεψη δράσεων ενίσχυσης των φορέων έρευνας και καινοτομίας της ΠΔΕ για την αναβάθμιση κέντρων αριστείας σε κρίσιμους τομείς (Key Enabling Technologies KETs) με επενδύσεις σε εξοπλισμό και λοιπές υποδομές. Ειδικότερα, η υποστήριξη της ανάπτυξης των υποδομών έρευνας και τεχνολογίας σε Κέντρα Αριστείας με εστίαση σε αντικείμενα που άπτονται των περιοχών προτεραιότητας της έξυπνης εξειδίκευσης (smart specialization) (π.χ Μικροηλεκτρονική, Νανοεπιστήμες & Νανοτεχνολογία, Νανο-Φωτονική Τεχνολογία κ.α.), η ενίσχυση εξοπλισμού εργαστηρίων Πανεπιστημίων εφαρμοσμένης έρευνας (π.χ Μικροβιολογίας) και η υποστήριξη ερευνητικών δραστηριοτήτων στις περιοχές έξυπνης εξειδίκευσης της Περιφέρειας για την δικτύωση με ξένα (εκτός περιφέρειας) κέντρα αριστείας (π.χ. κινητικότητα ερευνητών, ενίσχυση κοινής έρευνας σε τομείς αιχμής κλπ) αποτελεί σημαντική προτεραιότητα για την αύξηση των καινοτομικών εκροών από τους φορείς έρευνας και καινοτομίας που δραστηριοποιούνται στην Περιφέρεια.

Η οικονομική ύφεση λειτουργεί ανασταλτικά τόσο για ιδιωτικές όσο και για δημόσιες επενδύσεις για έρευνα. Μάλιστα, η συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα στην έρευνα και την τεχνολογική ανάπτυξη αποτιμάται ως ιδιαίτερος χαμηλή τόσο σε επίπεδο Περιφέρειας όσο και σε επίπεδο χώρας. Προς τούτο απαιτείται η κινητοποίηση του ιδιωτικού τομέα της Περιφέρειας και ειδικότερα η υλοποίηση δράσεων για την ενίσχυση των επενδύσεων από τον επιχειρηματικό τομέα στην έρευνα και την τεχνολογική ανάπτυξη. Οι επενδύσεις αυτές είναι ανάγκη να κατευθυνθούν για την ενίσχυση της ερευνητικής και τεχνολογικής ικανότητας των επιχειρήσεων μέσω της ενίσχυσης του ερευνητικού εξοπλισμού σε υφιστάμενα και νέα τμήματα Έρευνας και Καινοτομίας των μεμονωμένων επιχειρήσεων ή και των συνεργατικών σχηματισμών.

Ιδιαίτερη βαρύτητα θα πρέπει να δοθεί στο κομμάτι της διασύνδεσης καθώς οι χαμηλές επιδόσεις των επιχειρήσεων της Περιφέρειας στην έρευνα και την καινοτομία συνδέονται άμεσα με την πολύ μικρή συνεργασία των φορέων έρευνας και καινοτομίας με τον επιχειρηματικό κόσμο. Προς τούτο απαιτείται η ενίσχυση της συνεργασίας των επιχειρήσεων της Περιφέρειας με τους φορείς έρευνας, τεχνολογίας και εκπαίδευσης με στόχο την υιοθέτηση και εφαρμογή καινοτόμων μεθόδων, προϊόντων και εφαρμογών αλλά και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων και την συνακόλουθη τόνωση της απασχόλησης.

Η ενίσχυση της έρευνας θα πρέπει κατά προτεραιότητα να αφορά τους τομείς που η ΠΔΕ εμφανίζει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα καθώς και νέους τομείς με υψηλή προστιθέμενη αξία πάνω στους οποίους θα δομηθούν ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα μέσω δικτύων και συστάδων (π.χ. Γεωργία, κτηνοτροφία, ιχθυοκαλλιέργειες και τρόφιμα-ποτά, Τουρισμός – Πολιτισμός, Προηγμένα υλικά και Μικροηλεκτρονική κ.α.).

Προκλήσεις

- Αναχαίτιση του μεταναστευτικού ρεύματος κυρίως νέου επιστημονικού δυναμικού (“Brain Drain”) της ΠΔΕ
- Ενίσχυση της έρευνας και της καινοτομίας στον επιχειρηματικό τομέα
- Αύξηση και βελτίωση των επενδύσεων στην γνώση και στην αριστεία
- Αύξηση της συνδεσιμότητας της έρευνας με τον παραγωγικό ιστό

ΘΣ2 - Βελτίωση της πρόσβασης, της χρήσης και της ποιότητας των τεχνολογιών των πληροφοριών και των επικοινωνιών

Αναπτυξιακές Ανάγκες

Παρά τις αδυναμίες και την χαμηλή σχετική κατάταξη της ΠΔΕ στην αξιοποίηση των ΤΠΕ (π.χ. χαμηλές επιδόσεις στην χρήση Η/Υ και Διαδικτύου και συγκριτικά μικρότερη χρήση των ηλεκτρονικά διαθέσιμων δημόσιων υπηρεσιών), οι νέες τεχνολογίες μπορούν να αποτελέσουν τελικά συγκριτικό πλεονέκτημα για την Περιφέρεια. Η ανάπτυξη στον τομέα των ΤΠΕ είναι εφικτή, αν βασισθεί σε συνεκτική στρατηγική, με σαφείς και μετρήσιμους στόχους. Βασικές αναπτυξιακές προτεραιότητες της ΠΔΕ στο πλαίσιο του ΠΕΠ ΔΕ 14-20 αποτελούν:

- η αξιοποίηση των ΤΠΕ για την προώθηση προϊόντων και υπηρεσιών σε δυναμικούς παραγωγικούς τομείς της περιφερειακής οικονομίας (πολιτισμός τουρισμός, γεωργία, περιβάλλον-ενέργεια κλπ.), για την ενίσχυση της παραγωγικότητας της,

- η ανάπτυξη προϊόντων, υπηρεσιών και εφαρμογών για τους πολίτες και τις επιχειρήσεις, ιδίως με την καλύτερη χρήση και ανταλλαγή δεδομένων.

Προκλήσεις

- Μετασχηματισμός της Περιφέρειας σε μια έξυπνη και ψηφιακή Περιφέρεια
- Ενσωμάτωση των ΤΠΕ για την προώθηση προϊόντων και υπηρεσιών σε σημαντικούς τομείς της περιφερειακής οικονομίας.

ΘΣ3 - Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ

Αναπτυξιακές Ανάγκες

Δεδομένου του σημείου εκκίνησης της ΠΔΕ σε ότι αφορά την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ διαπιστώνεται η ανάγκη για ενίσχυση οικονομικών δραστηριοτήτων με περιθώρια ανάπτυξης στην ΠΔΕ στο πλαίσιο ευρύτερων παραγωγικών αλυσίδων καθώς και διευκόλυνση της εκμετάλλευσης νέων ιδεών και στήριξη επιχειρήσεων (υφιστάμενων και νέων) & ειδικών μορφών επιχειρηματικότητας. Στην ΠΔΕ έχει ενεργοποιηθεί η ανάπτυξη συνεργατικών σχηματισμών (clusters), ενώ υπάρχουν σημαντικά περιθώρια ανάπτυξης παρόμοιων σχηματισμών με την προϋπόθεση υποστήριξης των υποδομών για να είναι εφικτή η υποδοχή και εγκατάσταση επιχειρήσεων σε αυτούς. Συμπληρωματικά απαιτείται η δημιουργία τμημάτων έρευνας και ανάπτυξης σε ΜΜΕ.

Απαιτούνται, επίσης, ενέργειες διεθνοποίησης και ενίσχυσης των εξαγωγών για την βελτίωση της εξωστρέφειας των ΜΜΕ που ανήκουν σε δυναμικούς τομείς της περιφερειακής οικονομίας (όπως αγροτικός τομέας, αλιεία, υδατοκαλλιέργεια) και στους οποίους διαπιστώνεται αδυναμία συστηματικής προώθησης των προϊόντων. Οι ανάγκες αυτές συνδέονται και με την αντιμετώπιση των Συστάσεων του Συμβουλίου περί της στήριξης της ανταγωνιστικότητας και την αύξηση της παραγωγικότητας.

Προκλήσεις

- Η αναδιάρθρωση και ο εκσυγχρονισμός των δυναμικών οικονομικών δραστηριοτήτων της ΠΔΕ καθώς και ο μετασχηματισμός της παραγωγής αξιοποιώντας σύγχρονες παραγωγικές μεθόδους με την μετατόπιση σε δραστηριότητες με μεγαλύτερη προστιθέμενη αξία
- Η οικονομική διαφοροποίηση της παραγωγής στους τομείς προτεραιότητας της Περιφερειακής οικονομίας.

Προτεραιότητα Χρηματοδότησης 2: Προστασία του περιβάλλοντος – μετάβαση σε μία οικονομία φιλική στο περιβάλλον

ΘΣ4 - Υποστήριξη της μετάβασης προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα σε όλους τους τομείς

Αναπτυξιακές Ανάγκες

Η μετάβαση σε μία οικονομία φιλική στο περιβάλλον, ή εναλλακτικά σε μία οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα, αποτελεί σημαντική προτεραιότητα για την ΠΔΕ, καθώς σε αυτή χωροθετείται σημαντικός αριθμός επιχειρήσεων με ανάγκη βελτίωσης του ενεργειακού τους

αποτυπώματος (στους τομείς της γεωργίας, του τουρισμού κλπ.) και ενεργοβόρων κτιρίων ενώ η κατάσταση επιβαρύνεται και από τις καταστροφές των δασών λόγω πυρκαγιών που έχουν συντελεστεί τα τελευταία χρόνια στην ΠΔΕ. Προς την κατεύθυνση αυτή το περιφερειακό πλαίσιο αναγκών για μία οικονομία φιλική στο περιβάλλον περιλαμβάνει:

- Επενδύσεις για την βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης των δημοσίων κτιρίων
- Αξιοποίηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.
- Προώθηση ολοκληρωμένων στρατηγικών χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα για αειφόρο ενέργεια σε αστικές περιοχές.

Προκλήσεις

- Απεξάρτηση από τις παραδοσιακές μορφές παραγωγής ενέργειας και υιοθέτηση των ΑΠΕ από όλο τον παραγωγικό ιστό της ΠΔΕ

Θ55 - Προώθηση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, πρόληψη και διαχείριση κινδύνου

Αναπτυξιακές Ανάγκες

Με δεδομένο το σημείο εκκίνησης της ΠΔΕ, το περιφερειακό πλαίσιο αναγκών για προσαρμογή στις κλιματικές αλλαγές και στην πρόληψη και διαχείριση κινδύνων περιλαμβάνει:

- Στοχευμένη επένδυση σε έργα προστασίας των ακτών και σε αντιπλημμυρικά φράγματα και μείωση της ευαισθησίας των οικοσυστημάτων προκειμένου να αυξηθεί η ανθεκτικότητά τους σε ξηροθερμικό περιβάλλον και να επιτραπεί η προσαρμογή των οικοσυστημάτων στην αλλαγή του κλίματος
- Ανάπτυξη μέσων (συστημάτων ανίχνευσης, έγκαιρης προειδοποίησης και συναγερμού, χαρτογράφησης και αξιολόγησης των κινδύνων) και αύξηση των επενδύσεων σε συστήματα διαχείρισης καταστροφών

Όλα τα παραπάνω απαιτείται να συστηματοποιηθούν μέσα από την ανάπτυξη στρατηγικών για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή και για την πρόληψη και διαχείριση των κινδύνων.

Προκλήσεις

- Διατήρηση της δυναμικής των βασικών παραγωγικών τομέων της ΠΔΕ μέσα από την θωράκισή τους από φυσικές καταστροφές και τις συνέπειες της κλιματικής αλλαγής.

Θ56 – Διαφύλαξη και προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων

Αναπτυξιακές Ανάγκες

Κύριο μέλημα της στρατηγικής του ΠΕΠ ΔΕ 14-20 αναφορικά με την προστασία του Περιβάλλοντος είναι η διατήρηση του μεγάλου αριθμού περιοχών ιδιαίτερης περιβαλλοντικής και αισθητικής αξίας και η αξιοποίηση των πλούσιων φυσικών και πολιτιστικών πόρων της Περιφέρειας. Προς τούτου απαιτείται η ανάδειξη - προστασία - διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος και η αξιοποίηση των δυνατοτήτων ανάπτυξης ειδικών μορφών τουρισμού (π.χ θεραπευτικού, ιαματικού, περιπατητικού, περιηγητικού, ορειβατικού, αγροτουρισμού κ.ά.) καθώς και η ανάδειξη - προβολή και δικτύωση των πολιτιστικών πόρων της περιφέρειας (π.χ αρχαιολογικοί χώροι).

Παράλληλα απαιτείται η στήριξη για βιώσιμη και ολοκληρωμένη αστική ανάπτυξη με την ορθολογική διαχείριση των στερεών απορριμμάτων, ιδίως με αειφόρα αστικά αποχετευτικά συστήματα, μέτρα αποστεγανοποίησης του εδάφους, αποκατάσταση μολυσμένων τοποθεσιών καθώς και παρεμβάσεις για τη διαχείριση των αποβλήτων και ιδίως την επαναχρησιμοποίηση, ανακύκλωση ή ανάκτηση μη ανακυκλώσιμων υλικών.

Επιπλέον, απαιτείται η βελτίωση της αποτελεσματικότητας της διαχείρισης και της ποιότητας του παρεχόμενου ύδατος.

Προκλήσεις

- Ικανοποίηση του συνόλου των απαιτήσεων του Ευρωπαϊκού περιβαλλοντικού κεκτημένου σε ότι αφορά τις συστάσεις στον τομέα διαχείρισης αποβλήτων
- Βελτίωση της αποτελεσματικότητας της ύδρευσης
- Ενίσχυση της ελκυστικότητας της Περιφέρειας μέσα από την ανάδειξη και αξιοποίηση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς

Προτεραιότητα Χρηματοδότησης 3: Ανάπτυξη – εκσυγχρονισμός – συμπλήρωση μεταφορικών υποδομών

ΘΣ7 - Προώθηση των βιώσιμων μεταφορών και άρση των προβλημάτων σε βασικές υποδομές δικτύων

Αναπτυξιακές Ανάγκες

Στον τομέα των οδικών μεταφορών απαιτείται η ολοκλήρωση των βασικών οδικών αξόνων ΔΕΔ-Μ προκειμένου να ενισχυθεί η «συνεκτικότητα» του συνολικού συστήματος μεταφορών και να ενισχυθεί ο ρόλος της ΠΔΕ ως Νότια - Δυτική πύλη της χώρας. Απώτερος στόχος είναι να μετατραπεί σε σταυροδρόμι συνδυασμένων μεταφορών και περιοχή σύγκλισης των δύο εθνικών - διεθνών αξόνων ανάπτυξης. Πρόκειται από την μια για τον Κεντρικό Αναπτυξιακό Άξονα (ΠΑΘΕ) που επεκτείνεται μέχρι την Καλαμάτα και από την άλλη για τον υπό υλοποίηση Δυτικό Άξονα, ο οποίος έχει ως πόλους ανάπτυξης το πολεοδομικό συγκρότημα των Πατρών, την ευρύτερη περιοχή Αγρίνιο - Μεσολόγγι, την περιοχή που επηρεάζει ο άξονας Αμαλιάδα - Πύργος - Κατάκολο - Αρχαία Ολυμπία και τον οικολογικό πόλο βιώσιμης ανάπτυξης του Αμβρακικού.

Επιπρόσθετα, θεωρείται αναγκαία η λειτουργική αναβάθμιση των ενδοπεριφερειακών μεταφορικών συνδέσεων που υποστηρίζουν τα Διευρωπαϊκά Δίκτυα Μεταφορών με σκοπό α) στα πλαίσια των συνδυασμένων μεταφορών την σύνδεση των υπαρχόντων μεταφορικών κέντρων με διεθνή και εθνικά δίκτυα, β) την σύνδεση αστικών και εμπορευματικών - παραγωγικών κέντρων, γ) την ενδυνάμωση αναπτυξιακά καθυστερημένων περιοχών όπως ζώνες τουρισμού – παραθερισμού, πολιτισμού και ορεινές περιοχές της Περιφέρειας ενταγμένες σε δίκτυα ειδικών μορφών τουρισμού. Η αναβάθμιση αυτή δεν θα πρέπει να αφορά μόνο τα έργα οδοποιίας αλλά και αυτά των λιμένων.

Ειδικά στον τομέα των λιμενικών υποδομών που μέχρι σήμερα και με την αξιοποίηση κοινοτικών κονδυλίων, έχουν γίνει σημαντικές παρεμβάσεις εκσυγχρονισμού στα λιμάνια Πάτρας, Κυλλήνης, Αιγίου και του Κατακόλου, απαιτείται η περαιτέρω ανάπτυξη των αναγκαίων υποδομών στους ήδη υπάρχοντες λιμένες της Περιφέρειας με σκοπό την επαρκή σύνδεση αυτών με το σιδηροδρομικό και οδικό δίκτυο καθώς και δημιουργία αναβαθμισμένων υποδομών και σύγχρονων μεθόδων διαχείρισης του μεταφορικού έργου.

Στον τομέα των σιδηροδρομικών μεταφορών οι υπάρχουσες υποδομές δεν μπορούν να υποστηρίξουν την δυναμική της Περιφέρειας ως διαμετακομιστικό κέντρο ανθρώπων και εμπορευμάτων. Προς τούτο απαιτείται η ανάπτυξη σύγχρονου σιδηροδρομικού διαδρόμου σύνδεσης του Μητροπολιτικού κέντρου της χώρας με την Περιφέρεια, που σε συνδυασμό με την αναβάθμιση του σιδηροδρομικού δυτικού άξονα, των τουριστικών γραμμών, την επέκταση του προαστιακού σιδηροδρόμου της Πάτρας, και την σύνδεση με τον Νέο Λιμένα Πατρών, θα συμβάλλουν στην ομαλή λειτουργία της εθνικής και ενδοπεριφερειακής κίνησης ανθρώπων και εμπορευμάτων.

Τέλος εξίσου αναγκαία είναι και η προώθηση ενεργειακά και περιβαλλοντικά βιώσιμων πρακτικών μετακίνησης των πολιτών και επισκεπτών που θα συμβάλλουν καθοριστικά στην βελτίωση της προσπελασιμότητας καθώς και στη μετάβαση σε μία οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα. Προς αυτή την κατεύθυνση σημαντική κρίνεται και η αξιοποίηση ευφύων συστημάτων στον τομέα των μεταφορών. Εξίσου σημαντική κρίνεται και η αξιοποίηση συστημάτων εξοικονόμησης ενέργειας (π.χ έξυπνοι μετρητές ενέργειας).

Προκλήσεις

- Η καθιέρωση της Περιφέρειας ως κόμβος συνδυασμένων μεταφορών ως νότια Δυτική Πύλη της χώρας προς την Κεντρική Μεσόγειο και την Ευρωπαϊκή Ένωση και κόμβος συνδυασμένων μεταφορών, ως κεντρικός πόλος ανάπτυξης στον αναπτυξιακό άξονα Αδριατικής - Ιονίου που συνδέει την Ευρώπη με τη Μέση Ανατολή μέσω Ηγουμενίτσας, ως τουριστικός - πολιτιστικός και εμπορευματικός - διαμετακομιστικός κόμβος, των δικτύων διευρωπαϊκής συνεργασίας και ανάπτυξης στο χώρο της ΝΑ Ευρώπης (Νότιο Μεσογειακό Τόξο).
- Η καθιέρωση του δικτύου οδικών μεταφορών της ΠΔΕ ως ένα από τα καλύτερα της χώρας σε θέματα οδικής ασφάλειας

Προτεραιότητα Χρηματοδότησης 4: Ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού, Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και των διακρίσεων

ΘΣ 8 - Προώθηση της βιώσιμης και ποιοτικής απασχόλησης και υποστήριξη της κινητικότητας των εργαζομένων (ΕΚΤ)

Αναπτυξιακές Ανάγκες

Για την άμβλυνση των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης στα μεγέθη της αγοράς εργασίας της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας είναι ανάγκη να προωθηθούν παρεμβάσεις που σε συνέργεια με τις προωθούμενες παρεμβάσεις σε εθνικό επίπεδο μέσω του ΕΠ Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση θα συμβάλλουν στην βελτίωση της απασχολησιμότητας του ανθρώπινου δυναμικού της Περιφέρειας. Προς αυτή την κατεύθυνση απαιτούνται στοχευμένες παρεμβάσεις για την ανάσχεση της αύξησης της ανεργίας, την άμεση καταπολέμηση των συνεπειών της κρίσης και τη στήριξη της κοινωνικής συνοχής. Έμφαση είναι ανάγκη να δοθεί στις ομάδες του πληθυσμού που παρουσιάζουν τα μεγαλύτερα προβλήματα εισόδου και παραμονής στην αγορά εργασίας.

Με δεδομένο ότι ο πυρήνας των παρεμβάσεων για τις ομάδες που πλήττονται περισσότερο από την κρίση θα υλοποιηθεί από το αντίστοιχο Τομεακό Πρόγραμμα αποτελεί ανάγκη να υποστηριχθούν μέσω του Προγράμματος ομάδες του πληθυσμού με υψηλά τυπικά προσόντα έτσι ώστε να

λειτουργήσουν συμπληρωματικά στην προσπάθεια μετασχηματισμού της περιφερειακής οικονομίας σε τομείς υψηλής προστιθέμενης αξίας.

Παράλληλα απαιτείται να προωθηθούν παρεμβάσεις αναδιάρθρωσης επιχειρήσεων και ενίσχυσης δεξιοτήτων των εργαζομένων για την ενίσχυση της παραγωγικότητας και της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων σε τομείς αιχμής, με απώτερο στόχο την αύξηση της ανταγωνιστικότητας και τη δημιουργία νέων και βιώσιμων θέσεων εργασίας σε Περιφερειακό επίπεδο.

Ο σχεδιασμός των παρεμβάσεων ενίσχυσης της απασχόλησης και αναβάθμισης των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού που θα υλοποιηθούν στο πλαίσιο του ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας θα πρέπει να λάβει υπόψη τους δυναμικούς ή αναδυόμενους τομείς της περιφερειακής οικονομίας, οι οποίοι και αναμένεται να έχουν τη μεγαλύτερη συμμετοχή στην περιφερειακή ανάπτυξη και να συνδράμουν στην αύξηση της απασχόλησης. Οι τομείς αυτοί αναφέρονται σε όλο το εύρος του αγροδιατροφικού τομέα, στην αξιοποίηση των ευκαιριών απασχόλησης που δημιουργεί το πλούσιο πολιτισμικό περιβαλλοντικό απόθεμα της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας και που συνδέεται άμεσα και με τον τομέα του τουρισμού, ενώ ξεχωριστό ενδιαφέρον παρουσιάζει και ο τομέας της παραγωγής έρευνας, κυρίως για τους νέους ανέργους υψηλών προσόντων.

Προκλήσεις

- Δημιουργία βιώσιμων θέσεων εργασίας.
- Αύξηση του ποσοστού συμμετοχής των ανέργων, αναζητούντων εργασία και εργαζομένων σε δράσεις επαγγελματικής κατάρτισης που οδηγούν σε πιστοποίηση γνώσεων.
- Αναβάθμιση των γνώσεων και των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού σε θεματικές που συνδέονται με δυναμικούς ή αναδυόμενους τομείς της περιφερειακής οικονομίας.
- Αναχαίτιση του μεταναστευτικού ρεύματος επιστημόνων ("brain drain").

ΘΣ9 - Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε διάκρισης (ΕΚΤ)

Αναπτυξιακές Ανάγκες

Η οικονομική ύφεση επιδεινώνει το πρόβλημα της φτώχειας στην Δυτική Ελλάδα ιδιαίτερα μάλιστα λόγω των σημαντικών ενδοπεριφερειακών διαφορών, καθιστώντας την περιφέρεια στις πλέον προβληματικές στον τομέα της κοινωνικής ενσωμάτωσης. Προς τούτο απαιτεί η προώθηση δράσεων για την ενεργητική ένταξη ομάδων που αντιμετωπίζουν διαρκώς εντονότερα τον κίνδυνο να αποκλειστούν κοινωνικά όπως είναι οι νέοι, οι γυναίκες και τα ΑμεΑ. Εστίαση θα πρέπει να δοθεί και στην κοινωνική και οικονομική ενσωμάτωση περιθωριοποιημένων κοινοτήτων (π.χ Ρομά, μετανάστες) καθώς η ΠΔΕ εμφανίζει υψηλή συγκέντρωση τέτοιων ομάδων του πληθυσμού.

Επιπρόσθετα, η αυξανόμενη ανεργία ως απόρροια της παρατεταμένης οικονομικής κρίσης και η συνεπακόλουθη μείωση εισοδημάτων έχει οδηγήσει μεγάλο μέρος του πληθυσμού της Περιφέρειας σε απώλεια ασφαλιστικής κάλυψης και σε διαβίωση κάτω του ορίου της φτώχειας, περιορίζοντας έτσι την πρόσβαση των συγκεκριμένων πολιτών στις υπηρεσίες υγείας, θέτοντας σε επισφάλεια την κατάσταση της υγείας τους και εμποδίζοντας τις προσπάθειές τους για να αποκτήσουν πρόσβαση στην απασχόληση και την εργασία. Αντίστοιχα δυσκολίες στην πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας αντιμετωπίζουν και άλλες ευάλωτες κοινωνικά πληθυσμιακές ομάδες καθώς και πολίτες απομακρυσμένων περιοχών της Περιφέρειας. Προς αυτή την κατεύθυνση απαιτείται η ανάπτυξη νέων μοντέλων και μεθόδων παροχής υπηρεσιών υγείας για την προάσπιση της ισότιμης

πρόσβασης των πολιτών στις υπηρεσίες υγείας για την εξασφάλιση και παροχή ενός ελάχιστου δυνατού επιπέδου υπηρεσιών υγείας, σε όλους και ειδικά σε αυτούς που αντιμετωπίζουν αδυναμία πρόσβασης στις υπηρεσίες υγείας,

Τέλος, απαιτείται η ανάπτυξη τοπικών προγραμμάτων κοινωφελούς σκοπού, στους τομείς της υγείας, της πρόνοιας, των κοινωνικών υπηρεσιών, με την ενεργοποίηση των φορέων της τοπικής κοινωνίας, στοχεύοντας στις περισσότερο ευάλωτες κοινωνικές ομάδες. Απαραίτητη κρίνεται και η αξιοποίηση της κοινωνικής επιχειρηματικότητας για την ένταξη των ευαίσθητων κοινωνικά ομάδων στην αγορά εργασίας.

Σε κάθε περίπτωση οι προωθούμενες παρεμβάσεις του ΘΣ 9 συνδέονται με την Εθνική Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη, η οποία θα εξειδικευτεί σε Περιφερειακές Στρατηγικές Κοινωνικής Ένταξης και θα συνδέονται με την αντίστοιχη Εθνική και Περιφερειακή Στρατηγική Κοινωνικής Ένταξης των Ρομά.

Προκλήσεις

- Η διασφάλιση της δυνατότητας πρόσβασης στις κοινωνικές υπηρεσίες και υπηρεσίες υγείας από οικονομικά ασθενείς πολίτες, από πολίτες απομακρυσμένων περιοχών, πολίτες ευάλωτων και ειδικών κοινωνικών ομάδων.
- Η κοινωνική ενσωμάτωση των ευαίσθητων κοινωνικών ομάδων (ΕΚΟ)

Προτεραιότητα Χρηματοδότησης 5: Ανάπτυξη – εκσυγχρονισμός – συμπλήρωση κοινωνικών υποδομών, υποδομών υγείας και εκπαίδευσης

ΘΣ9 - Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε διάκρισης (ΕΤΠΑ)

Αναπτυξιακές Ανάγκες

Το πρόβλημα της φτώχειας σε συνδυασμό με τη γήρανση του πληθυσμού της ΠΔΕ θέτει νέες προκλήσεις για τα συστήματα υγείας και μακροχρόνιας φροντίδας της Περιφέρειας, ενώ καθιστά την Περιφέρεια στις πλέον προβληματικές στον τομέα της κοινωνικής ενσωμάτωσης. Προς τούτο απαιτείται βελτίωση της υγείας και πρόνοιας για όσους χρήζουν βοήθειας μέσω της εξασφάλισης επαρκών και ποιοτικών υποδομών υγείας και κοινωνικής πρόνοιας.

Προς αυτή την κατεύθυνση απαιτούνται στοχευμένες επενδύσεις σε υποδομές υγείας και κοινωνικής πρόνοιας που συμβάλλουν στην περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη, περιορίζουν τις ανισότητες πρόσβασης συγκεκριμένων πληθυσμιακών ομάδων της περιφέρειας σε υπηρεσίες υγείας και τέλος συμβάλλουν στην αντιμετώπιση περιστατικών υγείας με τοπικές υπηρεσίες χωρίς να απαιτείται μετακίνηση στο κέντρο.

Προκλήσεις

- Η ποιοτική και ποσοτική κάλυψη του πληθυσμού της Περιφέρειας με υποδομές υγείας και κοινωνικής πρόνοιας

ΘΣ10 - Επενδύσεις στην εκπαίδευση, κατάρτιση και επαγγελματική κατάρτιση για την απόκτηση δεξιοτήτων και τη δια βίου μάθηση

Αναπτυξιακές Ανάγκες

Η ανάπτυξη των υποδομών εκπαίδευσης συμβάλλει άμεσα στην επίτευξη των στόχων της Στρατηγικής της Ε2020 για τη βελτίωση του επιπέδου εκπαίδευσης, καθόσον αποτελεί βασική προϋπόθεση για την δημιουργία ελκυστικού περιβάλλοντος για την παροχή γνώσης και δεξιοτήτων και κατ' επέκταση την συγκράτηση του μαθητικού πληθυσμού σε όλες τις βαθμίδες σχολικής εκπαίδευσης (πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια). Το περιφερειακό πλαίσιο αναγκών της Δυτικής Ελλάδας σε υποδομές εκπαίδευσης διακρίνεται σε κτίρια και εξοπλισμό. Ειδικότερα σε ότι αφορά την κάλυψη των αναγκών των κτιριακών υποδομών προτεραιότητα δίδεται στα σχολεία της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Προκλήσεις

- Κάλυψη του συνολικού μαθητικού πληθυσμού της ΠΔΕ με υποδομές εκπαίδευσης που θα εξασφαλίζουν την ισότιμη συμμετοχή στην εκπαίδευση

4.1.5 Αιτιολόγηση της επιλογής των θεματικών στόχων και των αντίστοιχων επενδυτικών προτεραιοτήτων

Η επιλογή των θεματικών στόχων και των αντίστοιχων επενδυτικών προτεραιοτήτων έγινε λαμβάνοντας υπόψη το σύμφωνο εταιρικής σχέσης, με βάση τον εντοπισμό των περιφερειακών και, όπου ενδείκνυται, εθνικών αναγκών, συμπεριλαμβανομένης της ανάγκης να αντιμετωπιστούν οι προκλήσεις που προσδιορίζονται στις σχετικές, ειδικές ανά χώρα, συστάσεις που εκδίδονται σύμφωνα με το άρθρο 121 παράγραφος 2 της ΣΛΕΕ και τις σχετικές συστάσεις του Συμβουλίου που εκδίδονται σύμφωνα με το άρθρο 148 παράγραφος 4 της ΣΛΕΕ, λαμβάνοντας υπόψη την εκ των προτέρων αξιολόγηση, όπως τεκμηριώνεται στον ακόλουθο πίνακα.

Πίνακας 4.1.5-1: Αιτιολόγηση της επιλογής των θεματικών στόχων και των επενδυτικών προτεραιοτήτων

Επιλεγμένος θεματικός στόχος	Επιλεγμένη επενδυτική προτεραιότητα	Αιτιολόγηση της επιλογής
<p>ΘΣ 1. Ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας</p>	<p>ΕΠ 1.α. Ενίσχυση των υποδομών έρευνας και καινοτομίας (Ε&Κ) και των ικανοτήτων ανάπτυξης αριστείας στον τομέα της έρευνας και καινοτομίας και της προαγωγής των κέντρων ικανότητας, ιδίως των κέντρων ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος</p>	<p>1) Άμεση Συμβολή στον εθνικό στόχο της Ευρώπης 2020 που αναφέρεται στο ΕΠΜ για δαπάνες σε Ε&Κ που θα ανέρχονται στο 2% του ΑΕΠ για το 2020</p> <p>2) Ανάγκη ενίσχυσης των φορέων έρευνας και καινοτομίας της ΠΔΕ για τη βελτίωση κέντρων αριστείας σε κρίσιμους τομείς (Key Enabling Technologies KETs)</p> <p>3) Υστέρηση της ΠΔΕ σε μια κρίσιμη μάζα ανθρώπινου δυναμικού, υψηλού μορφωτικού επιπέδου, οι οποίοι βρίσκονται στην παραγωγική ηλικία 30-34 ετών.</p> <p>4) Ανταπόκριση στην προτεραιότητα χρηματοδότησης του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης 2014-2020 «Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων (ιδιαίτερα των ΜΜΕ), μετάβαση στην ποιοτική επιχειρηματικότητα, με αιχμή την καινοτομία και αύξηση της εγχώριας προστιθέμενης αξίας</p> <p>5) Εξυπηρετεί την Περιφερειακή Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης.</p>
<p>ΘΣ 1. Ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας</p>	<p>ΕΠ 1.β. Προαγωγή επιχειρηματικών επενδύσεων στην Ε&Κ, ανάπτυξης δεσμών και συνεργειών μεταξύ επιχειρήσεων, κέντρων έρευνας και ανάπτυξης και του τομέα της ανώτατης εκπαίδευσης, ιδίως μέσω της προαγωγής επενδύσεων για την ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών, στη μεταφορά τεχνολογίας, στην κοινωνική καινοτομία, στην οικολογική καινοτομία, στις εφαρμογές παροχής δημόσιων υπηρεσιών, στην ενθάρρυνση της ζήτησης, στη δικτύωση, στα συμπλέγματα φορέων και στην ανοιχτή καινοτομία μέσω ευφυούς εξειδίκευσης, καθώς και στήριξης της τεχνολογικής και εφαρμοσμένης έρευνας, πιλοτικών γραμμών, ενεργειών έγκαιρης επικύρωσης προϊόντων, προηγμένων ικανοτήτων παραγωγής και πρώτης παραγωγής ειδικά σε βασικές τεχνολογίες γενικής εφαρμογής και διάδοση των τεχνολογιών γενικής εφαρμογής</p>	<p>1) Συμβολή στο φιλόδοξο εθνικό στόχο της Ευρώπης 2020 που αναφέρεται στο ΕΠΜ για δαπάνες σε Ε&Κ που θα ανέρχονται στο 2% του ΑΕΠ για το 2020</p> <p>2) Ιδιαίτερα χαμηλή συμμετοχή του επιχειρηματικού τομέα στην ερευνητική δραστηριότητα όπως αυτή εκφράζεται από τις δαπάνες των επιχειρήσεων ως ποσοστό του ΑΕΠ</p> <p>3) Αντιμετώπιση των προκλήσεων της στρατηγικής της ΠΔΕ για αναχαίτιση του μεταναστευτικού ρεύματος κυρίως νέου επιστημονικού δυναμικού (“Brain Drain”), για ενίσχυση της έρευνας και της καινοτομίας στον επιχειρηματικό τομέα και για ενίσχυση της συνδεσιμότητας της έρευνας με τον παραγωγικό ιστό της ΠΔΕ</p> <p>4) Ανταπόκριση στην προτεραιότητα χρηματοδότησης του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης 2014-2020 για «Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων (ιδιαίτερα των ΜΜΕ), μετάβαση στην ποιοτική επιχειρηματικότητα, με αιχμή την καινοτομία και αύξηση της εγχώριας προστιθέμενης αξίας»</p> <p>5) Εξυπηρετεί την Περιφερειακή Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης.</p>

Επιλεγμένος θεματικός στόχος	Επιλεγμένη επενδυτική προτεραιότητα	Αιτιολόγηση της επιλογής
<p>ΘΣ 2. Βελτίωση της πρόσβασης, της χρήσης και της ποιότητας των τεχνολογιών των πληροφοριών και των επικοινωνιών</p>	<p>ΕΠ 2.β. Ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ και του ηλεκτρονικού εμπορίου και της ενίσχυσης της ζήτησης για ΤΠΕ</p>	<p>1) Χαμηλές επιδόσεις της ΠΔΕ στην χρήση Η/Υ και Διαδικτύου 2) Αντιμετώπιση των προκλήσεων της στρατηγικής της ΠΔΕ για πλήρη ενσωμάτωση των ΤΠΕ για την προώθηση προϊόντων και υπηρεσιών σε σημαντικούς τομείς της περιφερειακής οικονομίας (τουρισμός, αγροτική οικονομία κλπ.) 3) Ανταπόκριση στην προτεραιότητα χρηματοδότησης του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης 2014-2020 για «Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων (ιδιαίτερα των ΜΜΕ), μετάβαση στην ποιοτική επιχειρηματικότητα, με αιχμή την καινοτομία και αύξηση της εγχώριας προστιθέμενης αξίας» 4) Εξυπηρετεί την Περιφερειακή Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης.</p>
<p>ΘΣ 3. Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων</p>	<p>ΕΠ 3.α. Προαγωγή της επιχειρηματικότητας, ιδίως με τη διευκόλυνση της οικονομικής αξιοποίησης νέων ιδεών και ενίσχυσης της δημιουργίας νέων επιχειρήσεων, μεταξύ άλλων και μέσω θερμοκοιτίδων επιχειρήσεων</p>	<p>1) Ανάγκη ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων με αναδιάρθρωση, εκσυγχρονισμό και οικονομική διαφοροποίηση της περιφερειακής οικονομίας. 2) Πρόβλημα πρόσβασης στην εξασφάλιση κεφαλαίων για την διατήρηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας ανεξαρτήτου του είδους της ΜΜΕ 3) Ανταπόκριση στην προτεραιότητα χρηματοδότησης του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης 2014-2020 για «Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων (ιδιαίτερα των ΜΜΕ), μετάβαση στην ποιοτική επιχειρηματικότητα, με αιχμή την καινοτομία και αύξηση της εγχώριας προστιθέμενης αξίας» 4) Εξυπηρετεί την Περιφερειακή Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης.</p>
<p>ΘΣ 3. Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων</p>	<p>ΕΠ 3.γ. Στήριξη της δημιουργίας και της επέκτασης προηγμένων ικανοτήτων για την ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών</p>	<p>1) Στην ΠΔΕ χωροθετούνται σημαντικοί ερευνητικοί και τεχνολογικοί φορείς το ανθρώπινο δυναμικό των οποίων μπορεί να συμβάλει στο μετασχηματισμό της μεταποιητικής παραγωγικής βάσης της ΠΔΕ προς νέα ή διαφοροποιημένα διεθνώς ανταγωνιστικά προϊόντα υψηλής προστιθέμενης αξίας 2) Στην ΠΔΕ έχει ενεργοποιηθεί η ανάπτυξη συνεργατικών σχηματισμών (clusters), ενώ υπάρχουν σημαντικά περιθώρια ανάπτυξης παρόμοιων σχηματισμών. 3) Ανταπόκριση στην προτεραιότητα χρηματοδότησης του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης 2014-2020 για «Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων (ιδιαίτερα των ΜΜΕ), μετάβαση στην ποιοτική επιχειρηματικότητα, με αιχμή την καινοτομία και αύξηση της εγχώριας προστιθέμενης αξίας» 4) Εξυπηρετεί την Περιφερειακή Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης.</p>

Επιλεγμένος θεματικός στόχος	Επιλεγμένη επενδυτική προτεραιότητα	Αιτιολόγηση της επιλογής
<p>ΘΣ 3. Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων</p>	<p>ΕΠ 3.δ. Στήριξη της ικανότητας των ΜΜΕ να αναπτύσσονται σε περιφερειακές, εθνικές και διεθνείς αγορές, και συμμετέχουν σε διαδικασίες καινοτομίας</p>	<p>1) Αδυναμία των επιχειρήσεων που ανήκουν σε δυναμικούς τομείς της περιφερειακής οικονομίας για συστηματική προώθηση των προϊόντων τους, γεγονός που αποτελεί κύριο εμπόδιο για την ανάπτυξή τους 2) Ανταπόκριση στην προτεραιότητα χρηματοδότησης του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης 2014-2020 για «Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων (ιδιαίτερα των ΜΜΕ), μετάβαση στην ποιοτική επιχειρηματικότητα, με αιχμή την καινοτομία και αύξηση της εγχώριας προστιθέμενης αξίας» 3) Εξυπηρετεί την Περιφερειακή Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης.</p>
<p>ΘΣ 4. Υποστήριξη της μετάβασης προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα σε όλους τους τομείς</p>	<p>ΕΠ 4.β. Προαγωγή της ενεργειακής απόδοσης και της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στις επιχειρήσεις</p>	<p>1) Συμβολή στον εθνικό στόχο της Ευρώπης 2020 για μείωση κατά 4% των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου για το 2020 2) Συμβολή στο φιλόδοξο εθνικό στόχο της Ευρώπης 2020 που αναφέρεται στο ΕΠΜ για Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ως % επί της μικτής τελικής κατανάλωσης ενέργειας) στο 18% για το 2020 3) Συμβολή στον εθνικό στόχο της Ευρώπης 2020 που αναφέρεται στο ΕΠΜ για Ενεργειακή απόδοση – μείωση κατανάλωσης ενέργειας κατά 2,7 Mtoe για το 2020 4) Δραστηριοποίηση σημαντικού αριθμού επιχειρήσεων με ανάγκη βελτίωσης του ενεργειακού τους αποτυπώματος (όπως είναι οι επιχειρήσεις του γεωργικού και τουριστικού τομέα κλπ.) 5) Αντιμετώπιση των προκλήσεων της στρατηγικής της ΠΔΕ για απεξάρτηση από τις παραδοσιακές μορφές παραγωγής ενέργειας και υιοθέτηση των ΑΠΕ από όλο τον παραγωγικό ιστό της ΠΔΕ 6) Ανταπόκριση στην προτεραιότητα χρηματοδότησης του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης 2014-2020 για «Προστασία του περιβάλλοντος – μετάβαση σε μία οικονομία φιλική στο περιβάλλον»</p>

Επιλεγμένος θεματικός στόχος	Επιλεγμένη επενδυτική προτεραιότητα	Αιτιολόγηση της επιλογής
<p>ΘΣ 4. Υποστήριξη της μετάβασης προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα σε όλους τους τομείς</p>	<p>ΕΠ 4.γ. Στήριξη της ενεργειακής απόδοσης, της έξυπνης διαχείρισης της ενέργειας και της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στις δημόσιες υποδομές, συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων κτηρίων, και στον τομέα της στέγασης</p>	<p>1) Συμβολή στον εθνικό στόχο της Ευρώπης 2020 για μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου κατά 4% για το 2020 2) Συμβολή στον εθνικό στόχο της Ευρώπης 2020 για ΑΠΕ (ως % επί της μικτής τελικής κατανάλωσης ενέργειας) στο 18% για το 2020 3) Συμβολή στον εθνικό στόχο της Ευρώπης 2020 που αναφέρεται στο ΕΠΜ για Ενεργειακή απόδοση – μείωση κατανάλωσης ενέργειας κατά 2,7 Mtoe για το 2020 4) Στα αστικά κέντρα της ΠΔΕ χωροθετείται σημαντικός αριθμός ενεργοβόρων δημόσιων κτιρίων και λοιπών υποδομών υψηλής κατανάλωσης ενέργειας. 5) Αντιμετώπιση των προκλήσεων της στρατηγικής της ΠΔΕ για απεξάρτηση από τις παραδοσιακές μορφές παραγωγής ενέργειας και υιοθέτηση των ΑΠΕ από όλο των παραγωγικό ιστό της ΠΔΕ 6) Ανταπόκριση στην προτεραιότητα χρηματοδότησης του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης 2014-2020 για «Προστασία του περιβάλλοντος – μετάβαση σε μία οικονομία φιλική στο περιβάλλον»</p>
<p>ΘΣ 4. Υποστήριξη της μετάβασης προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα σε όλους τους τομείς</p>	<p>ΕΠ 4.ε. Προαγωγή στρατηγικών χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα για όλους τους τύπους περιοχών, ιδιαίτερα για τις αστικές περιοχές, συμπεριλαμβανομένης της προώθησης της αειφόρου πολυτροπικής αστικής κινητικότητας και των μέτρων προσαρμογής σχετικά με τον περιορισμό των επιπτώσεων</p>	<p>1) Συμβολή στο φιλόδοξο εθνικό στόχο της Ευρώπης 2020 που αναφέρεται στο ΕΠΜ για μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου σε τομείς που δεν καλύπτονται από το σύστημα εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπής (σε σύγκριση με τα επίπεδα του 2005) για το 2020 2) Ανάγκη ενσωμάτωσης μέσω μεταφοράς φιλικών προς το περιβάλλον και αποσυμφόρησης των αστικών κέντρων 3) Ανταπόκριση στην προτεραιότητα χρηματοδότησης του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης 2014-2020 για «Προστασία του περιβάλλοντος – μετάβαση σε μία οικονομία φιλική στο περιβάλλον»</p>
<p>ΘΣ 5. Προώθηση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, πρόληψη και διαχείριση κινδύνων</p>	<p>ΕΠ 5α. Στήριξη επενδύσεων για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, συμπεριλαμβανομένων των βασιζόμενων στο οικοσύστημα προσεγγίσεων</p>	<p>1) Άμεση εξάρτηση της οικονομία της ΠΔΕ από παραγωγικούς τομείς που επηρεάζονται σημαντικά από την κλιματική αλλαγή, ενώ αντίστοιχα η χαρακτηριστική βιοποικιλότητα, οι διαθέσιμοι υδάτινοι πόροι και η γεωφυσική της θέση την φέρνει αντιμέτωπη με πιθανές μεταβολές στο οικοσύστημα και στις παράκτιες εκτάσεις. 2) Αντιμετώπιση των προκλήσεων της στρατηγικής της ΠΔΕ για διατήρηση της δυναμικής των βασικών παραγωγικών τομέων της ΠΔΕ μέσα από την θωράκιση τους από τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής. 3) Ανταπόκριση στην προτεραιότητα χρηματοδότησης του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης 2014-2020 για «Προστασία του περιβάλλοντος – μετάβαση σε μία οικονομία φιλική στο περιβάλλον»</p>

Επιλεγμένος θεματικός στόχος	Επιλεγμένη επενδυτική προτεραιότητα	Αιτιολόγηση της επιλογής
<p>ΘΣ 5. Προώθηση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, πρόληψη και διαχείριση κινδύνων</p>	<p>ΕΠ 5β. Προαγωγή επενδύσεων για την αντιμετώπιση ειδικών κινδύνων, εξασφαλίζοντας την ανθεκτικότητα σε καταστροφές και αναπτύσσοντας συστήματα διαχείρισης καταστροφών</p>	<p>1) Οι δασικές καταστροφές και καταστροφές λόγω σεισμού που έχουν πλήξει την ΠΔΕ κατά το παρελθόν καταδεικνύουν την ανάγκη συστηματοποίησης της πρόληψης και διαχείρισης κινδύνου. 2) Αντιμετώπιση των προκλήσεων της στρατηγικής της ΠΔΕ για διατήρηση της δυναμικής των βασικών παραγωγικών τομέων της ΠΔΕ μέσα από την θωράκιση τους από τις φυσικές καταστροφές. 3) Ανταπόκριση στην προτεραιότητα χρηματοδότησης του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης 2014-2020 για «Προστασία του περιβάλλοντος – μετάβαση σε μία οικονομία φιλική στο περιβάλλον»</p>
<p>ΘΣ6. Διαφύλαξη και προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων</p>	<p>ΕΠ 6α. Επενδύσεις στον τομέα των αποβλήτων για την ικανοποίηση των απαιτήσεων του κεκτημένου της Ένωσης στον τομέα του περιβάλλοντος και για την αντιμετώπιση των αναγκών που έχουν προσδιορισθεί από τα κράτη μέλη για επενδύσεις που υπερβαίνουν τις εν λόγω απαιτήσεις.</p>	<p>1) Συμβολή στο φιλόδοξο εθνικό στόχο της Ευρώπης 2020 που αναφέρεται στο ΕΠΜ για μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου σε τομείς που δεν καλύπτονται από το σύστημα εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπής (σε σύγκριση με τα επίπεδα του 2005) για το 2020 2) Αντιμετώπιση των προκλήσεων της στρατηγικής της ΠΔΕ για ικανοποίηση του συνόλου των απαιτήσεων του Ευρωπαϊκού περιβαλλοντικού κεκτημένου σε ότι αφορά τις συστάσεις στον τομέα διαχείρισης αποβλήτων. 3) Ανταπόκριση στην προτεραιότητα χρηματοδότησης του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης 2014-2020 για «Προστασία του περιβάλλοντος – μετάβαση σε μία οικονομία φιλική στο περιβάλλον»</p>
<p>ΘΣ6. Διαφύλαξη και προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων</p>	<p>ΕΠ 6β. Επενδύσεις στον τομέα των υδάτων για την ικανοποίηση των απαιτήσεων του κεκτημένου της Ένωσης στον τομέα του περιβάλλοντος και για την αντιμετώπιση των αναγκών που έχουν προσδιορισθεί από τα κράτη μέλη για επενδύσεις που υπερβαίνουν τις εν λόγω απαιτήσεις.</p>	<p>1) Η ΠΔΕ χαρακτηρίζεται από ικανοποιητική πρόοδο στην ανάπτυξη υποδομών ύδρευσης αλλά καταγράφεται έλλειμμα στην αποτελεσματική διαχείριση των υδάτων και την αποφυγή διαρροών του δικτύου μεγάλων αστικών κέντρων. 2) Αντιμετώπιση των προκλήσεων της στρατηγικής της ΠΔΕ για ικανοποίηση του συνόλου των απαιτήσεων του Ευρωπαϊκού περιβαλλοντικού κεκτημένου σε ότι αφορά τις συστάσεις στον τομέα του νερού. 3) Ανταπόκριση στην προτεραιότητα χρηματοδότησης του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης 2014-2020 για «Προστασία του περιβάλλοντος – μετάβαση σε μία οικονομία φιλική στο περιβάλλον»</p>
<p>ΘΣ6. Διαφύλαξη και προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων</p>	<p>ΕΠ 6γ. Διατήρηση, προστασία, προαγωγής και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς</p>	<p>1) Αντιμετώπιση των προκλήσεων της στρατηγικής της ΠΔΕ για ανάδειξη του τουρισμού και της πολιτιστικής ταυτότητας σε σημαντικό πόλο έλξης 2) Ανταπόκριση στην προτεραιότητα χρηματοδότησης του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης 2014-2020 για «Προστασία του περιβάλλοντος – μετάβαση σε μία οικονομία φιλική στο περιβάλλον»</p>

Επιλεγμένος θεματικός στόχος	Επιλεγμένη επενδυτική προτεραιότητα	Αιτιολόγηση της επιλογής
<p>ΘΣ6. Διαφύλαξη και προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων</p>	<p>ΕΠ 6δ. Προστασία και αποκατάσταση της βιοποικιλότητας και του εδάφους και προαγωγής των υπηρεσιών των οικοσυστημάτων μέσω και του δικτύου NATURA 2000 και των «πράσινων» υποδομών</p>	<p>1) Προστασία των περιοχών ιδιαίτερης περιβαλλοντικής και αισθητικής αξίας που αποτελούν σημαντικό πόλο έλξης για την ΠΔΕ 2) Ανταπόκριση στην προτεραιότητα χρηματοδότησης του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης 2014-2020 για «Προστασία του περιβάλλοντος – μετάβαση σε μία οικονομία φιλική στο περιβάλλον»</p>
<p>ΘΣ6. Διαφύλαξη και προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων</p>	<p>ΕΠ 6ε. Ανάληψη δράσης για τη βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος, για την ανάπλαση των πόλεων, αναζωογόνησης και απολύμανσης των υποβαθμισμένων περιβαλλοντικά εκτάσεων (συμπεριλαμβανομένων των προς ανασυγκρότηση περιοχών), τη μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και την προώθηση μέτρων για τον περιορισμό του θορύβου.</p>	<p>1) Αντιμετώπιση των προκλήσεων της στρατηγικής της ΠΔΕ για ανάδειξη του τουρισμού και της πολιτιστικής ταυτότητας σε σημαντικό πόλο έλξης 2) Αναγνώριση των αστικών κέντρων ως "κινητήρες" της ανάπτυξης της ΠΔΕ 3) Ανάγκη αναβάθμισης του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος 4) Ανταπόκριση στην προτεραιότητα χρηματοδότησης του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης 2014-2020 για «Προστασία του περιβάλλοντος – μετάβαση σε μία οικονομία φιλική στο περιβάλλον»</p>
<p>ΘΣ7. Προώθηση των βιώσιμων μεταφορών και της άρσης των προβλημάτων σε βασικές υποδομές δικτύων</p>	<p>ΕΠ 7.α.Στήριξη πολυτροπικού Ενιαίου Ευρωπαϊκού Χώρου Μεταφορών επενδύοντας στο δίκτυο του Διευρωπαϊκού Δικτύου Μεταφορών (ΔΕΔ-Μ)</p>	<p>1) Η γεωγραφική θέση της ΠΔΕ εκτός της εγγύτητας με την πρωτεύουσα καλύπτει και σημαντικό κομμάτι του δυτικού άξονα της χώρας γεγονός που την καθιστά στις Περιφέρειες με σημαντικό δίκτυο διευρωπαϊκών μεταφορών. 2) Παρά τις σημαντικές οδικές παρεμβάσεις που έχουν γίνει στην ΠΔΕ, εκκρεμεί η ολοκλήρωση σημαντικών οδικών έργων που εντάσσονται στο ΔΕΔ-Μ. 3) Ανταπόκριση στην προτεραιότητα χρηματοδότησης του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης 2014-2020 για «Ανάπτυξη – εκσυγχρονισμός – συμπλήρωση υποδομών για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη»</p>

Επιλεγμένος θεματικός στόχος	Επιλεγμένη επενδυτική προτεραιότητα	Αιτιολόγηση της επιλογής
<p>ΘΣ7. Προώθηση των βιώσιμων μεταφορών και της άρσης των προβλημάτων σε βασικές υποδομές δικτύων</p>	<p>ΕΠ 7β. Ενίσχυση της περιφερειακής κινητικότητας μέσω της σύνδεσης δευτερευόντων και τριτευόντων κόμβων στην υποδομή ΔΕΔ-Μ, συμπεριλαμβανομένων των πολυτροπικών κόμβων.</p>	<p>1) Εκκρεμεί η ολοκλήρωση σημαντικών οδικών έργων που συνδέονται με τα ΔΕΔ-Μ 2) Σημαντικές λιμενικές υποδομές για τη διασύνδεση με εμπορικά δίκτυα και την διακίνηση επιβατών, με ανεπαρκή όμως σύνδεση αυτών με το σιδηροδρομικό και οδικό δίκτυο. 3) Ανάγκη επέκτασης του δικτύου σε περιοχές που δεν καλύπτονται από σιδηροδρομική πρόσβαση, σε συνδυασμό με την αξιοποίηση συμπληρωματικών μέσων για συνδυασμένες μεταφορές. 4) Ανταπόκριση στην προτεραιότητα χρηματοδότησης του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης 2014-2020 για «Ανάπτυξη – εκσυγχρονισμός – συμπλήρωση υποδομών για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη» 5) Ανταπόκριση στις συστάσεις της ΕΕ για μέτρα που θα βοηθήσουν την προώθηση του τουρισμού και των επενδύσεων, ιδίως όσον αφορά τις οδικές και λιμενικές δραστηριότητες.</p>
<p>ΘΣ7. Προώθηση των βιώσιμων μεταφορών και της άρσης των προβλημάτων σε βασικές υποδομές δικτύων</p>	<p>ΕΠ 7γ. Ανάπτυξη και βελτίωση συστημάτων μεταφοράς φιλικών προς το περιβάλλον (συμπεριλαμβανομένων των συστημάτων χαμηλού θορύβου) και των συστημάτων χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα, συμπεριλαμβανομένων και των οδών εσωτερικής ναυσιπλοΐας και των θαλάσσιων μεταφορών, των λιμένων, των πολυτροπικών συνδέσεων και των υποδομών αερολιμένων, με σκοπό την προαγωγή μίας βιώσιμης περιφερειακής και τοπικής κινητικότητας</p>	<p>1) Συμβολή στο φιλόδοξο εθνικό στόχο της Ευρώπης 2020 που αναφέρεται στο ΕΠΜ για μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου σε τομείς που δεν καλύπτονται από το σύστημα εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπής (σε σύγκριση με τα επίπεδα του 2005) για το 2020 2) Συμβολή στο φιλόδοξο εθνικό στόχο της Ευρώπης 2020 που αναφέρεται στο ΕΠΜ για Ενεργειακή απόδοση – μείωση κατανάλωσης ενέργειας κατά 2,7 Mtoe για το 2020 3) Ανάγκη για ανάπτυξη ευφυούς συστήματος λειτουργίας υποδομής και επιδομής σιδηροδρομικών μεταφορών καθώς και για ανάπτυξη ευφυούς συστήματος εναλλακτικών μέσων θαλασσίων μετακινήσεων επιβατών και μεταφοράς φορτίων. 4) Ανταπόκριση στην προτεραιότητα χρηματοδότησης του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης 2014-2020 για «Ανάπτυξη – εκσυγχρονισμός – συμπλήρωση υποδομών για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη»</p>

Επιλεγμένος θεματικός στόχος	Επιλεγμένη επενδυτική προτεραιότητα	Αιτιολόγηση της επιλογής
<p>ΘΣ7. Προώθηση των βιώσιμων μεταφορών και της άρσης των προβλημάτων σε βασικές υποδομές δικτύων</p>	<p>ΕΠ 7ε. Βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης και της ασφάλειας του εφοδιασμού μέσω της ανάπτυξης έξυπνων συστημάτων διανομής, αποθήκευσης και μεταφοράς ενέργειας και μέσω της ενσωμάτωσης σε αυτά της διανεμόμενης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές</p>	<p>1) Ανάγκη για άμεση παροχή λεπτομερούς πληροφόρησης για την κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας σε όλη τη διάρκεια της ημέρας, με πολλαπλά οφέλη, τόσο για τους καταναλωτές, όσο και για τους παρόχους ηλεκτρικής ενέργειας. 2) Συμβολή στο φιλόδοξο εθνικό στόχο της Ευρώπης 2020 που αναφέρεται στο ΕΠΜ για Ενεργειακή απόδοση – μείωση κατανάλωσης ενέργειας κατά 2,7 Mtoe για το 2020 3) Ανταπόκριση στην προτεραιότητα χρηματοδότησης του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης 2014-2020 για «Ανάπτυξη – εκσυγχρονισμός – συμπλήρωση υποδομών για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη»</p>
<p>ΘΣ 8: Προώθηση της βιώσιμης και ποιοτικής απασχόλησης και υποστήριξη της κινητικότητας των εργαζομένων</p>	<p>ΕΠ 8.1 Πρόσβαση στην απασχόληση για αναζητούντες θέση εργασίας και οικονομικά μη ενεργά άτομα, συμπεριλαμβανομένων των μακροχρόνια ανέργων και των ατόμων που έχουν αποκοπεί επί μακρόν από την αγορά εργασίας, μέσω επίσης τοπικών πρωτοβουλιών για την απασχόληση και υποστήριξη της κινητικότητας των εργαζομένων</p>	<p>1) Συμβολή στον εθνικό στόχο της Ευρώπης 2020 που αναφέρεται στο ΕΠΜ για 70% ποσοστό απασχόλησης (ηλικίες 20-64) για το 2020 2) Περαιτέρω επιδείνωση των συνθηκών της αγοράς εργασίας λόγω της οικονομικής ύφεσης 3) Ραγδαία αύξηση της ανεργίας και μεταναστευτικό ρεύμα, κυρίως νέου επιστημονικού δυναμικού 4) Ασθενής διασύνδεση της εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας και χαμηλή διασύνδεση της παραγωγής με την εκπαίδευση και την E&A 7) Συνάφεια με την προτεραιότητα του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης 2014-2020 «Ανάπτυξη και αξιοποίηση ικανοτήτων ανθρώπινου δυναμικού-ενεργός κοινωνική ενσωμάτωση»</p>
<p>ΘΣ 8: Προώθηση της βιώσιμης και ποιοτικής απασχόλησης και υποστήριξη της κινητικότητας των εργαζομένων</p>	<p>ΕΠ 8.3 Αυταπασχόληση, επιχειρηματικότητα και δημιουργία επιχειρήσεων, συμπεριλαμβανομένων καινοτόμων πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων</p>	<p>1) Ανάγκη τόνωσης της επιχειρηματικότητας και δημιουργία νέων επιχειρήσεων καθώς και λήψη πλέγματος υποστηρικτικών δράσεων για την ανάπτυξη επιχειρηματικότητας 2) Η παρατεταμένη οικονομική κρίση δυσκολεύει την εύρεση μισθωτής απασχόλησης ενώ δημιουργεί ευκαιρίες στην ανάπτυξη νέων επιχειρηματιών 3) Συνάφεια με την προτεραιότητα του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης 2014-2020 «Ανάπτυξη και αξιοποίηση ικανοτήτων ανθρώπινου δυναμικού-ενεργός κοινωνική ενσωμάτωση»</p>

Επιλεγμένος θεματικός στόχος	Επιλεγμένη επενδυτική προτεραιότητα	Αιτιολόγηση της επιλογής
<p>ΘΣ 8: Προώθηση της βιώσιμης και ποιοτικής απασχόλησης και υποστήριξη της κινητικότητας των εργαζομένων</p>	<p>ΕΠ 8.5 Προσαρμογή των εργαζομένων, των επιχειρήσεων και των επιχειρηματιών στις αλλαγές</p>	<p>1) Ανάγκη προσαρμογής των επιχειρήσεων στο περιβάλλον που δημιουργείται από την εφαρμογή της Περιφερειακής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης και αναβάθμισης του εργατικού δυναμικού με νέες δεξιότητες. 2) Ανάγκη ενίσχυσης της ευελιξίας των εργαζομένων λόγω της εργασιακής ανασφάλειας. 3) Συνάφεια με την προτεραιότητα του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης 2014-2020 «Ανάπτυξη και αξιοποίηση ικανοτήτων ανθρώπινου δυναμικού-ενεργός κοινωνική ενσωμάτωση»</p>
<p>ΘΣ9. Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε διάκρισης</p>	<p>ΕΠ 9.α. Επενδύσεις στις υποδομές υγείας και στις κοινωνικές υποδομές που συμβάλλουν στην εθνική, περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη, μείωσης των ανισοτήτων όσον αφορά την κατάσταση στον τομέα της υγείας, και προώθησης της κοινωνικής ένταξης με τη βελτίωση της πρόσβασης σε υπηρεσίες κοινωνικού, πολιτιστικού και ψυχαγωγικού χαρακτήρα και με τη μετάβαση από θεσμικές υπηρεσίες σε υπηρεσίες σε επίπεδο κοινότητας</p>	<p>1) Δυσκολίες πρόσβασης σε υποδομές υγείας και κοινωνικής πρόνοιας λόγω κοινωνικών και γεωγραφικών ιδιαιτεροτήτων 2) Ελλείψεις υποδομών που επαυξάνουν τις ανισότητες πρόσβασης στις υπηρεσίες υγείας 3) Έλλειψη καινοτόμου τεχνολογίας και ειδικών μονάδων με αποτέλεσμα τη μειωμένη ποιότητα & αποτελεσματικότητα διαγνώσεων και θεραπειών 4) Ανταπόκριση στην προτεραιότητα χρηματοδότησης του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης 2014-2020 για «Ανάπτυξη και αξιοποίηση ικανοτήτων ανθρώπινου δυναμικού – ενεργός κοινωνική ενσωμάτωση»</p>
<p>ΘΣ9. Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε διάκρισης</p>	<p>ΕΠ 9.ι (ΕΚΤ) Ενεργό ένταξη, με σκοπό, μεταξύ άλλων, την προώθηση της ισότητας των ευκαιριών, και της ενεργού συμμετοχής και της βελτίωσης της απασχολησιμότητας</p>	<p>1) Συμβολή στο φιλόδοξο εθνικό στόχο της Ευρώπης 2020 που αναφέρεται στο ΕΠΜ για 70% ποσοστό απασχόλησης (ηλικίες 20-64) για το 2020 2) Συμβολή στο φιλόδοξο εθνικό στόχο της Ευρώπης 2020 που αναφέρεται στο ΕΠΜ για μείωση κατά 450.000 του αριθμού ατόμων σε κατάσταση ή σε κίνδυνο φτώχειας ή αποκλεισμού για το 2020 3) Η ΠΔΕ αποτελεί τη δεύτερη φτωχότερη περιφέρεια της Ελλάδας με κύρια χαρακτηριστικά τα υψηλά ποσοστά φτώχειας και τις έντονες εισοδηματικές ανισότητες, χαρακτηριστικά που επιδεινώνονται λόγω της αδυναμίας πρόσβασης στην απασχόληση λόγω της οικονομικής κρίσης. 4) Καταγράφεται χαμηλή «ένταξη της συμμετοχής» του ανθρώπινου δυναμικού στην παραγωγική διαδικασία 5) Υψηλά ποσοστά ανεργίας και ιδιαίτερα μακροχρόνιας ανεργίας, ενώ οι γυναίκες και οι νέοι πλήττονται σημαντικά περισσότερο 6) Ανταπόκριση στην προτεραιότητα χρηματοδότησης του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης 2014-2020 για «Ανάπτυξη και αξιοποίηση ικανοτήτων ανθρώπινου δυναμικού – ενεργός κοινωνική ενσωμάτωση»</p>

Επιλεγμένος θεματικός στόχος	Επιλεγμένη επενδυτική προτεραιότητα	Αιτιολόγηση της επιλογής
<p>ΘΣ9. Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε διάκρισης</p>	<p>ΕΠ 9.ii. (ΕΚΤ) Κοινωνικοοικονομική ενσωμάτωση περιθωριοποιημένων κοινοτήτων, όπως οι Ρομά</p>	<p>1) Συμβολή στο φιλόδοξο εθνικό στόχο της Ευρώπης 2020 που αναφέρεται στο ΕΠΜ για 70% ποσοστό απασχόλησης (ηλικίες 20-64) για το 2020</p> <p>2) Συμβολή στο φιλόδοξο εθνικό στόχο της Ευρώπης 2020 που αναφέρεται στο ΕΠΜ για μείωση κατά 450.000 του αριθμού ατόμων σε κατάσταση ή σε κίνδυνο φτώχειας ή αποκλεισμού για το 2020</p> <p>3) Η ΠΔΕ ανήκει στις περιφέρειες με την μεγαλύτερη πληθυσμιακή συγκέντρωση Ρομά που αντιμετωπίζουν διαρκώς εντονότερα τον κίνδυνο να αποκλειστούν κοινωνικά, ενώ σημαντικό κομμάτι του πληθυσμού της ΠΔΕ ζει κάτω από το όριο της φτώχειας με αποτέλεσμα να στερείται βασικών υποδομών στέγασης και υπηρεσιών εκπαίδευσης και υγείας.</p> <p>4) Ανταπόκριση στην προτεραιότητα χρηματοδότησης του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης 2014-2020 για «Ανάπτυξη και αξιοποίηση ικανοτήτων ανθρώπινου δυναμικού – ενεργός κοινωνική ενσωμάτωση»</p>
<p>ΘΣ9. Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε διάκρισης</p>	<p>ΕΠ 9.iii. (ΕΚΤ) Καταπολέμηση κάθε μορφής διακρίσεων και την προώθηση της ισότητας των ευκαιριών</p>	<p>1) Συμβολή στο φιλόδοξο εθνικό στόχο της Ευρώπης 2020 που αναφέρεται στο ΕΠΜ για 70% ποσοστό απασχόλησης (ηλικίες 20-64) για το 2020</p> <p>2) Συμβολή στο φιλόδοξο εθνικό στόχο της Ευρώπης 2020 που αναφέρεται στο ΕΠΜ για μείωση κατά 450.000 του αριθμού ατόμων σε κατάσταση ή σε κίνδυνο φτώχειας ή αποκλεισμού για το 2020</p> <p>3) Προκειμένου να καλλιεργηθεί μία κουλτούρα υιοθέτησης του διαφορετικού με ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των πολιτών.</p> <p>4) Κάλυψη των αναγκών των ατόμων που υφίστανται διακρίσεις μέσω της ανάπτυξης υπηρεσιών και δομών για την υποστήριξη των ατόμων που υφίστανται αυτές τις διακρίσεις.</p> <p>5) Ανταπόκριση στην προτεραιότητα χρηματοδότησης του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης 2014-2020 για «Ανάπτυξη και αξιοποίηση ικανοτήτων ανθρώπινου δυναμικού – ενεργός κοινωνική ενσωμάτωση»</p>

Επιλεγμένος θεματικός στόχος	Επιλεγμένη επενδυτική προτεραιότητα	Αιτιολόγηση της επιλογής
<p>ΘΣ9. Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε διάκρισης</p>	<p>ΕΠ 9.ιv. (ΕΚΤ) Βελτίωση της πρόσβασης σε οικονομικά προσιτές, βιώσιμες και υψηλής ποιότητας υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων της υγειονομικής περίθαλψης και των κοινωνικών υπηρεσιών γενικού συμφέροντος</p>	<p>1) Σημαντικό κομμάτι του πληθυσμού της ΠΔΕ ζει κάτω από το όριο της φτώχειας με αποτέλεσμα να μην είναι εφικτή για όλους η πρόσβαση σε κοινωνικά αγαθά και υπηρεσίες 2) Η παρατεταμένη οικονομική κρίση και το γεγονός ότι σημαντικό κομμάτι του πληθυσμού της ΠΔΕ ζει κάτω από το όριο της φτώχειας θέτει στο επίκεντρο τη διασφάλιση δυνατότητας πρόσβασης στις δημόσιες υπηρεσίες από οικονομικά ασθενείς πολίτες, από πολίτες απομακρυσμένων περιοχών, πολίτες ευάλωτων και ειδικών κοινωνικών ομάδων, καθώς και ανασφάλιστους πολίτες 3) Η ύπαρξη Εθνικής Στρατηγικής για την εξασφάλιση του ελάχιστου δυνατού επιπέδου υπηρεσιών υγείας σε όλους και ειδικά σε αυτούς που αντιμετωπίζουν αδυναμία πρόσβασης στις υπηρεσίες υγείας (Health Safety Net) 4)Υπαρξη ορεινών απομακρυσμένων περιοχών στην Περιφέρεια με μειωμένη πρόσβαση των κατοίκων τους σε υπηρεσίες υγείας 5) Ανταπόκριση στην προτεραιότητα του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης 2014-2020 για «Ανάπτυξη και αξιοποίηση ικανοτήτων ανθρώπινου δυναμικού – ενεργός κοινωνική ενσωμάτωση»</p>
<p>ΘΣ9. Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε διάκρισης</p>	<p>ΕΠ 9.v. (ΕΚΤ) Προαγωγή της κοινωνικής επιχειρηματικότητας και της επαγγελματικής ένταξης σε κοινωνικές επιχειρήσεις καθώς και την προώθηση της κοινωνικής οικονομίας και της οικονομίας της αλληλεγγύης προκειμένου να διευκολυνθεί η πρόσβαση στην απασχόληση</p>	<p>1) Συμβολή στον εθνικό στόχο της Ε2020 που αναφέρεται στο ΕΠΜ για 70% ποσοστό απασχόλησης (ηλικίες 20-64) για το 2020 2) Η οικονομική κρίση και το γεγονός ότι σημαντικό κομμάτι του πληθυσμού της ΠΔΕ ζει κάτω από το όριο της φτώχειας θέτει στο επίκεντρο πρακτικές που αποδεδειγμένα από τη λογική της κατανάλωσης, θέτουν ζητήματα αυτονομίας στην τοπική οικονομία, συμμετοχικής δημοκρατίας, αλληλεγγύης και αυτο-οργάνωσης. 3) Θεματική Προτεραιότητα στο πλαίσιο του Μνημονίου Συνεργασίας μεταξύ του Επιτρόπου Απασχόλησης, Κοινωνικών Υποθέσεων και Ένταξης και του Υπουργού Υγείας που αφορά στην προώθηση απασχόλησης των ληπτών υπηρεσιών ψυχικής υγείας & πιο συγκεκριμένα στην επέκταση του θεσμού των Κοι.Σ.Π.Ε., μέσω της χρηματοδοτικής στήριξης νέων και επέκτασης, των υπαρχόντων Κοι.Σ.Π.Ε., με νέες δραστηριότητες 4) Ανταπόκριση στην προτεραιότητα χρηματοδότησης του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης 2014-2020 για «Ανάπτυξη και αξιοποίηση ικανοτήτων ανθρώπινου δυναμικού – ενεργός κοινωνική ενσωμάτωση»</p>

Επιλεγμένος θεματικός στόχος	Επιλεγμένη επενδυτική προτεραιότητα	Αιτιολόγηση της επιλογής
<p>ΘΣ9. Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε διάκρισης</p>	<p>ΕΠ 9.νι. (ΕΚΤ) Στρατηγικές τοπικής ανάπτυξης με πρωτοβουλία τοπικών κοινοτήτων</p>	<p>1) Συμβολή στον εθνικό στόχο της Ευρώπης 2020 που αναφέρεται στο ΕΠΜ για 70% ποσοστό απασχόλησης (ηλικίες 20-64) για το 2020 2) Καλή πρακτική ενεργοποίησης τοπικών κοινοτήτων για την αντιμετώπιση της ανεργίας σε περιφερειακό επίπεδο. 3) Ανταπόκριση στην προτεραιότητα χρηματοδότησης του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης 2014-2020 για «Ανάπτυξη και αξιοποίηση ικανοτήτων ανθρώπινου δυναμικού – ενεργός κοινωνική ενσωμάτωση»</p>
<p>ΘΣ10. Επένδυση στην εκπαίδευση, την κατάρτιση και την επαγγελματική κατάρτιση για την απόκτηση δεξιοτήτων και τη διά βίου μάθηση</p>	<p>ΕΠ 10.Επενδύσεις στην εκπαίδευση την κατάρτιση, και την επαγγελματική κατάρτιση για την απόκτηση δεξιοτήτων και διά βίου μάθηση με την ανάπτυξη υποδομών, κατάρτισης και εκπαίδευσης</p>	<p>1) Η ανάπτυξη των υποδομών εκπαίδευσης συμβάλλει άμεσα στην επίτευξη των στόχων της στρατηγικής της Ε2020 για τη βελτίωση του επιπέδου εκπαίδευσης, καθόσον αποτελεί βασική προϋπόθεση για την δημιουργία ελκυστικού περιβάλλοντος για την παροχή γνώσης και δεξιοτήτων και κατ' επέκταση την συγκράτηση του μαθητικού πληθυσμού σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης. 2) Συμβολή στο εθνικό στόχο της Ευρώπης 2020 που αναφέρεται στο ΕΠΜ για ποσοστό πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου που θα ανέρχεται στο 9,7% για το 2020 3) Αντιμετώπιση των προκλήσεων της στρατηγικής της ΠΔΕ για κάλυψη του συνολικού μαθητικού πληθυσμού της ΠΔΕ με υποδομές εκπαίδευσης που θα εξασφαλίζουν την ισότιμη συμμετοχή στην εκπαίδευση 4) Ανταπόκριση στην προτεραιότητα χρηματοδότησης του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης 2014-2020 για «Ανάπτυξη και αξιοποίηση ικανοτήτων ανθρώπινου δυναμικού – ενεργός κοινωνική ενσωμάτωση»</p>

4.2. Περιγραφή Αξόνων Προτεραιότητας

4.2.1 Άξονας Προτεραιότητας 1: Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων, μετάβαση στην ποιοτική επιχειρηματικότητα, με αιχμή την καινοτομία και αύξηση της εγχώριας προστιθέμενης αξίας

Αιτιολόγηση της θέσπισης άξονα προτεραιότητας 1

Η έξυπνη εξειδίκευση έχει μια στρατηγική και κεντρική λειτουργία στο πλαίσιο της νέας Πολιτικής για τη Συνοχή αφού είναι ένα βασικό μέσο για την εξασφάλιση της συμβολής της Πολιτικής Συνοχής στους στόχους που έχει θέσει η Ευρώπη 2020 για θέσεις εργασίας και ανάπτυξη. Στο πλαίσιο της νέας Πολιτικής Συνοχής η κάθε περιφέρεια πρέπει να έχει έτοιμη μια καλοσχεδιασμένη στρατηγική, ώστε να μπορέσει να λάβει οικονομική στήριξη από την ΕΕ μέσω των διαρθρωτικών ταμείων για τα σχεδιαζόμενα μέτρα καινοτομίας.

Στην περίπτωση της ΠΔΕ η στρατηγική αυτή διαμορφώνεται κυρίως από τους Θεματικούς Στόχους 1, 2 και 3 για αυτό και αντιμετωπίζονται από κοινού στο πλαίσιο του συγκεκριμένου ΑΠ. Σύμφωνα με αυτή το «καινοτομικό» όραμα της ΠΔΕ είναι να αποτελέσει περιφερειακό πόλο έρευνας και καινοτομίας για νέους επιστήμονες, ερευνητές και επιχειρήσεις αξιοποιώντας την γεωγραφική της θέση αλλά και το πλήθος των καινοτομικών περιουσιακών της στοιχείων που την χαρακτηρίζουν με κυριότερο τις σημαντικές εκπαιδευτικές και ερευνητικές υποδομές που έχουν ως αποτέλεσμα την διαρκή παραγωγή νέων επιστημόνων και ερευνητών.

Για την επίτευξη του οράματος στρατηγικό μέλημα αποτελεί η περαιτέρω αναβάθμιση & διατήρηση του ανθρώπινου κεφαλαίου, η δημιουργία κρίσιμων μαζών και η αύξηση της συνδεσιμότητας της έρευνας με τον παραγωγικό ιστό της Περιφέρειας. Η υποστήριξη της οικονομίας της γνώσης θα αναζητηθεί στη διαρκή βελτίωση της παραγωγής γνώσης από το σύνολο του παραγωγικού ιστού της Περιφέρειας, με έμφαση στη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα και στον προσανατολισμό στην αριστεία και στην Κοινωνία της Γνώσης.

Στα πλαίσια αυτό θα προωθηθεί η επιχειρηματικότητα υψηλών δυνατοτήτων και η υποστήριξη των ΜΜΕ που αντιμετωπίζουν πρόβλημα επέκτασης καθώς και η διεύρυνση της αναπτυξιακής προσπάθειας προς συσσωματώσεις (clusters) ή κατηγορίες επιχειρήσεων που εμφανίζουν θετικές προοπτικές και παρουσιάζουν σημαντικές δυνατότητες. Έμφαση θα δοθεί στην ανάπτυξη των τομέων όπου κατά κύριο λόγο η καινοτομία μετατρέπεται κατά την παραγωγή σε ανταγωνιστικό πλεονέκτημα.

Η αξιοποίηση των τεχνολογιών πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών θα βοηθήσει και στον εκσυγχρονισμό και στην αύξηση της παραγωγικότητας των επιχειρήσεων στους τομείς προτεραιότητας της ΠΔΕ και θα μειώσει το υψηλό κόστος συναλλαγής των επιχειρήσεων με τις δημόσιες υπηρεσίες. Επίσης η αξιοποίηση γνώσεων και εργαλείων άλλων Βασικών Τεχνολογιών Γενικής Εφαρμογής όπως π.χ. η ναυτεχνολογία, η βιοτεχνολογία κ.α. μπορεί να ανοίξει νέες, για τις επιχειρήσεις της Περιφέρειας, προοπτικές στην ανάπτυξη καινοτομιών.

Ταμείο, κατηγορία περιφέρειας

Ταμείο	ΕΤΠΑ
Κατηγορία περιφέρειας	Λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες
Βάση υπολογισμού (σύνολο επιλέξιμων)	Επιλέξιμες Δημόσιες Δαπάνες

δαπανών ή επιλέξιμες δημόσιες δαπάνες)	
--	--

Επενδυτικές προτεραιότητες άξονα προτεραιότητας 1

- ΕΠ 1.α. Ενίσχυση των υποδομών έρευνας και καινοτομίας (Ε&Κ) και των ικανοτήτων ανάπτυξης αριστείας στον τομέα της έρευνας και καινοτομίας και της προαγωγής των κέντρων ικανότητας, ιδίως των κέντρων ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος
- ΕΠ 1.β. Προαγωγή επιχειρηματικών επενδύσεων στην Ε&Κ, ανάπτυξης δεσμών και συνεργειών μεταξύ επιχειρήσεων, κέντρων έρευνας και ανάπτυξης και του τομέα της ανώτατης εκπαίδευσης, ιδίως μέσω της προαγωγής επενδύσεων για την ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών, στη μεταφορά τεχνολογίας, στην κοινωνική καινοτομία, στην οικολογική καινοτομία, στις εφαρμογές παροχής δημόσιων υπηρεσιών, στην ενθάρρυνση της ζήτησης, στη δικτύωση, στα συμπλέγματα φορέων και στην ανοιχτή καινοτομία μέσω ευφυούς εξειδίκευσης, καθώς και στήριξης της τεχνολογικής και εφαρμοσμένης έρευνας, πιλοτικών γραμμών, ενεργειών έγκαιρης επικύρωσης προϊόντων, προηγμένων ικανοτήτων παραγωγής και πρώτης παραγωγής ειδικά σε βασικές τεχνολογίες γενικής εφαρμογής και διάδοση των τεχνολογιών γενικής εφαρμογής
- ΕΠ 2.β. Ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ και του ηλεκτρονικού εμπορίου και της ενίσχυσης της ζήτησης για ΤΠΕ
- ΕΠ 3.α. Προαγωγή της επιχειρηματικότητας, ιδίως με τη διευκόλυνση της οικονομικής αξιοποίησης νέων ιδεών και ενίσχυσης της δημιουργίας νέων επιχειρήσεων, μεταξύ άλλων και μέσω θερμοκοιτίδων επιχειρήσεων
- ΕΠ 3.γ. Στήριξη της δημιουργίας και της επέκτασης προηγμένων ικανοτήτων για την ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών
- ΕΠ 3.δ. Στήριξη της ικανότητας των ΜΜΕ να αναπτύσσονται σε περιφερειακές, εθνικές και διεθνείς αγορές, και συμμετέχουν σε διαδικασίες καινοτομίας

Ειδικοί στόχοι που αντιστοιχούν στις επενδυτικές προτεραιότητες και αναμενόμενα αποτελέσματα

Επενδυτική Προτεραιότητα	Ειδικός στόχος	Αποτελέσματα
ΕΠ1.α.	ΕΣ 1α.1.Αύξηση της παραγωγικότητας των φορέων έρευνας και καινοτομίας σε τομείς προτεραιότητας της περιφερειακής έξυπνης εξειδίκευσης	Με την στήριξη της ένωσης αναμένεται να επιτευχθεί αύξηση της αποτελεσματικότητας των Ερευνητικών Κέντρων και Κέντρων Αριστείας της ΠΔΕ σε τομείς προτεραιότητας της περιφερειακής έξυπνης εξειδίκευσης. Ως αύξηση της αποτελεσματικότητας εννοείται η αύξηση του αριθμού δημοσιεύσεων και αναφορών από Ερευνητικούς Φορείς της Περιφέρειας σε τομείς προτεραιότητας της περιφερειακής έξυπνης εξειδίκευσης.
ΕΠ1.β.	ΕΣ 1β.1.Αύξηση των επενδύσεων έρευνας και καινοτομίας στον επιχειρηματικό τομέα	Η συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα στην έρευνα και την τεχνολογική ανάπτυξη αποτιμάται ως ιδιαίτερως χαμηλή τόσο σε επίπεδο

Επενδυτική Προτεραιότητα	Ειδικός στόχος	Αποτελέσματα
		<p>Περιφέρειας όσο και σε επίπεδο χώρας. Προς τούτο απαιτείται η κινητοποίηση του ιδιωτικού τομέα της Περιφέρειας και ειδικότερα η υλοποίηση δράσεων για την ενίσχυση των επενδύσεων από τον επιχειρηματικό τομέα στην έρευνα και την τεχνολογική ανάπτυξη.</p> <p>Με την στήριξη της ένωσης αναμένεται να επιτευχθεί η περαιτέρω ενσωμάτωση της έρευνας και της καινοτομίας στην παραγωγική διαδικασία με αποτέλεσμα να αυξηθεί και η συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα στην έρευνα και την καινοτομία</p>
ΕΠ2.β.	ΕΣ 2β.1.Αύξηση των επιχειρήσεων που εκσυγχρονίζονται ως προς την ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ	<p>Με την στήριξη της ένωσης αναμένεται η ενίσχυση της ενσωμάτωσης νέων τεχνολογιών για την ψηφιακή οικονομία, η ανάπτυξη νέων καινοτομικών προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ και η ενίσχυση εφαρμογών ΤΠΕ στις περιοχές προτεραιότητας για την έξυπνη εξειδίκευση της ΠΔΕ. Η στήριξη αυτή θα έχει ως συνεπακόλουθο και την ενίσχυση της παραγωγικότητας της περιφερειακής οικονομίας μέσω της ανάπτυξης λογισμικού και υπηρεσιών ΤΠΕ σε δυναμικούς παραγωγικούς τομείς</p>
ΕΠ3.α.	ΕΣ 3.α.1 Ενίσχυση της επιχειρηματικής δραστηριότητας σε τομείς προτεραιότητας της περιφερειακής έξυπνης εξειδίκευσης	<p>Με την στήριξη της Ένωσης αναμένεται να επιτευχθεί η δημιουργία ευνοϊκού περιβάλλοντος για την διατήρηση, ενίσχυση και ανάπτυξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας σε τομείς προτεραιότητας της περιφερειακής έξυπνης εξειδίκευσης ενώ θα αμβλυνθεί το πρόβλημα πρόσβασης στην εξασφάλιση κεφαλαίων για την διατήρηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας των ΜΜΕ της ΠΔΕ.</p>
ΕΠ3.γ.	ΕΣ 3.γ.1 Βελτίωση των συνθηκών ανάπτυξης συνεργασιών μεταξύ των επιχειρήσεων της συστάδας και των επιχειρήσεων	<p>Με την στήριξη της Ένωσης αναμένεται να επιτευχθεί αύξηση των επιχειρήσεων που συμμετέχουν σε επιχειρηματικούς σχηματισμούς προκειμένου να αξιοποιηθούν τα αποτελέσματα των συνεργασιών μεταξύ επιχειρήσεων και ερευνητικών φορέων</p>
ΕΠ3.δ.	ΕΣ 3.δ.1 Αύξηση της εξωστρέφειας των ΜΜΕ που συνδέονται με τομείς προτεραιότητας της περιφερειακής έξυπνης εξειδίκευσης	<p>Κύριο εμπόδιο ανάπτυξης των επιχειρήσεων σε δυναμικούς τομείς της περιφερειακής οικονομίας είναι η αδυναμία συστηματικής προώθησης των προϊόντων τους. Με την στήριξη της Ένωσης αναμένεται να επιτευχθεί αύξηση των εξαγωγών των επιχειρήσεων και γενικότερα αναβάθμιση της θέσης της ΠΔΕ στη διεθνή αγορά στους τομείς όπου παρουσιάζει πλεονέκτημα (τουρισμός, πολιτισμός, υδατοκαλλιέργειες κλπ.).</p>

Δράσεις που πρόκειται να υποστηριχθούν στο πλαίσιο των επενδυτικών προτεραιοτήτων του άξονα προτεραιότητας 1

ΕΠ1.α. Ενίσχυση των υποδομών έρευνας και καινοτομίας (Ε&Κ) και των δυνατοτήτων αριστείας στον τομέα της Ε&Κ καθώς και προώθησης κέντρων επάρκειας, ιδίως αυτών ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος

«1.α.1.1. Ενίσχυση φορέων έρευνας και καινοτομίας»

Σκοπιμότητα:

Στόχο του συγκεκριμένου τύπου δράσης αποτελεί η ενίσχυση της ικανότητας των Ερευνητικών Κέντρων και Κέντρων Αριστείας για αριστεία στον τομέα της έρευνας και καινοτομίας, με επενδύσεις σε υποδομές και εξοπλισμό έρευνας, σε τομείς προτεραιότητας της περιφερειακής έξυπνης εξειδίκευσης. Άλλωστε από την εμβληματική πρωτοβουλία «Ένωση καινοτομίας» προκύπτει ότι για να συμμετέχουν στον Ευρωπαϊκό Χώρο Έρευνας και να δημιουργήσουν ένα περιβάλλον φιλικό προς την καινοτομία, αλλά και προς τις επιχειρήσεις και την κοινωνία των πολιτών, οι λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες θα πρέπει να δώσουν ιδιαίτερη σημασία στη δημιουργία ικανοτήτων σε έρευνα και καινοτομία και να ευνοήσουν την πρόσβαση στη γνώση και στην απορρόφηση Ε&Κ, δίνοντας έμφαση στη μεταφορά τεχνολογίας ή στην από κοινού εφεύρεση τεχνολογίας πολλαπλών εφαρμογών σε έναν ή περισσότερους σημαντικούς τομείς της εθνικής/περιφερειακής οικονομίας, καθώς και στην εμπορευματοποίηση των αποτελεσμάτων έρευνας.

Περιεχόμενο:

Η ενίσχυση των φορέων έρευνας και καινοτομίας περιλαμβάνει την ενίσχυση των υποδομών έρευνας και καινοτομίας (Ε&Κ) με εστίαση σε αντικείμενα που άπτονται των περιοχών προτεραιότητας της περιφερειακής έξυπνης εξειδίκευσης (π.χ Μικροηλεκτρονική, Νανοεπιστήμες & Νανοτεχνολογία, Νανο-Φωτονική Τεχνολογία κ.α.), την ενίσχυση εξοπλισμού εργαστηρίων Πανεπιστημίων εφαρμοσμένης έρευνας (π.χ Μικροβιολογίας) και την υποστήριξη ερευνητικών δραστηριοτήτων στις περιοχές έξυπνης εξειδίκευσης της Περιφέρειας για την δικτύωση με ξένα (εκτός περιφέρειας) κέντρα αριστείας (π.χ. κινητικότητα ερευνητών, ενίσχυση κοινής έρευνας σε τομείς αιχμής κλπ).

Σημειώνεται ότι στο πλαίσιο της εν λόγω δράσης θα υπάρχει συνεργασία των Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων/ Ερευνητικών Φορέων με το δίκτυο αξιολόγησης ESFRI (European Strategy Forum for Research Infrastructures) της Γενικής Γραμματείας Έρευνας και Τεχνολογίας.

Ενδεικτικές ομάδες – στόχοι (βασικοί ωφελοόμενοι):

- α) οι Νέοι απόφοιτοι Πανεπιστημίων και Τεχνολογικών Ιδρυμάτων και
- β) οι Νέοι επιστήμονες/ ερευνητές

Ενδεικτικοί Δικαιούχοι:

- α) Εκπαιδευτικά Ιδρύματα και
- β) Ερευνητικοί Φορείς

ΕΠ1.β. Προαγωγή επιχειρηματικών επενδύσεων στην Ε&Κ, ανάπτυξης δεσμών και συνεργειών μεταξύ επιχειρήσεων, κέντρων έρευνας και ανάπτυξης και του τομέα της ανώτατης εκπαίδευσης, ιδίως μέσω της προαγωγής επενδύσεων για την ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών, στη μεταφορά τεχνολογίας, στην κοινωνική καινοτομία, στην οικολογική καινοτομία, στις εφαρμογές παροχής δημόσιων υπηρεσιών, στην ενθάρρυνση της ζήτησης, στη δικτύωση, στα συμπλέγματα φορέων και στην ανοιχτή καινοτομία μέσω ευφυούς εξειδίκευσης, καθώς και στήριξης της τεχνολογικής και εφαρμοσμένης έρευνας, πιλοτικών γραμμών, ενεργειών έγκαιρης επικύρωσης προϊόντων, προηγμένων ικανοτήτων παραγωγής και πρώτης παραγωγής ειδικά σε βασικές τεχνολογίες γενικής εφαρμογής και διάδοση των τεχνολογιών γενικής εφαρμογής.

«1.β.1.1. Ενίσχυση υποδομών έρευνας και καινοτομίας σε επιχειρήσεις και συνεργατικών σχηματισμών τους (clusters)»

Σκοπιμότητα:

Στόχο του τύπου δράσης 1.β.1.1. αποτελεί η αύξηση της έρευνας και της καινοτομίας στον επιχειρηματικό τομέα και η περαιτέρω ενσωμάτωση της έρευνας και της καινοτομίας στην παραγωγική διαδικασία μέσω της ενίσχυσης των υποδομών έρευνας και καινοτομίας σε επιχειρήσεις και συνεργατικούς σχηματισμούς τους.

Περιεχόμενο:

Η ενίσχυση υποδομών έρευνας και καινοτομίας σε επιχειρήσεις και συνεργατικούς σχηματισμούς τους (clusters) περιλαμβάνει την ενίσχυση του ερευνητικού εξοπλισμού σε υφιστάμενα και νέα τμήματα Έρευνας και Καινοτομίας των μεμονωμένων επιχειρήσεων ή και των συνεργατικών σχηματισμών.

Ενδεικτικές ομάδες – στόχοι (βασικοί ωφελούμενοι):

α) Επιχειρήσεις και β) Επιχειρηματικοί συνεργατισμοί (clusters) οποιασδήποτε μορφής (πχ. συμπράξεις, συνεταιρισμοί κλπ.)

Ενδεικτικοί Δικαιούχοι:

α) Επιχειρήσεις και β) Επιχειρηματικοί συνεργατισμοί (clusters) οποιασδήποτε μορφής (πχ. συμπράξεις, συνεταιρισμοί κλπ.)

«1.β.1.2. Ενίσχυση σχεδίων έρευνας ανάπτυξης & καινοτομίας σε τομείς προτεραιότητας της RIS3»

Σκοπιμότητα:

Στόχο του τύπου δράσης 1.β.1.2. αποτελεί η αύξηση της έρευνας και της καινοτομίας στον επιχειρηματικό τομέα και η περαιτέρω ενσωμάτωση της έρευνας και της καινοτομίας στην παραγωγική διαδικασία μέσω της ενίσχυσης σχεδίων έρευνας ανάπτυξης & καινοτομίας σε τομείς προτεραιότητας της RIS3. Ιδιαίτερη βαρύτητα θα δοθεί στο κομμάτι της διασύνδεσης καθώς οι χαμηλές επιδόσεις των επιχειρήσεων της Περιφέρειας στην έρευνα και την καινοτομία συνδέονται άμεσα με την πολύ μικρή συνεργασία των φορέων έρευνας και καινοτομίας με τον επιχειρηματικό

κόσμο. Προς τούτο ενθαρρύνεται η διάδοση και υιοθέτηση νέων τεχνολογιών, ειδικότερα των βασικών τεχνολογιών γενικής εφαρμογής, μέσω της συνεργασίας με φορείς από τον κόσμο της έρευνας και της εκπαίδευσης, της μεταφοράς τεχνολογίας, της εφαρμοσμένης έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και εγκαταστάσεων επίδειξης, προκειμένου να βοηθηθούν οι επιχειρήσεις να αναπτύξουν πιο καινοτόμα προϊόντα, διαδικασίες, εμπορία και υπηρεσίες και να διαφοροποιηθεί η περιφερειακή οικονομία με δραστηριότητες υψηλού αναπτυξιακού δυναμικού.

Περιεχόμενο:

Η ενίσχυση σχεδίων έρευνας ανάπτυξης & καινοτομίας στους τομείς προτεραιότητας της RIS3 για την ΠΔΕ περιλαμβάνει την προώθηση καινοτόμων σχεδίων έρευνας ανάπτυξης και καινοτομίας στον τομέα της μεταποίησης/τυποποίησης προϊόντων σε τομείς προτεραιότητας της RIS3).

Ενδεικτικές ομάδες – στόχοι (βασικοί ωφελούμενοι):

α) Ερευνητικοί και Ακαδημαϊκοί Φορείς, β) Επιχειρήσεις και γ) Επιχειρηματικοί συνεργατισμοί (clusters) οποιασδήποτε μορφής (πχ. συμπράξεις, συνεταιρισμοί κλπ.)

Ενδεικτικοί Δικαιούχοι:

α) Ερευνητικοί και Ακαδημαϊκοί Φορείς, β) Επιχειρήσεις και γ) Επιχειρηματικοί συνεργατισμοί (clusters) οποιασδήποτε μορφής (πχ. συμπράξεις, συνεταιρισμοί κλπ.)

«1.β.1.3. Προώθηση Διεθνικών ερευνητικών έργων για ΜΜΕ»

Σκοπιμότητα:

Στόχο του τύπου δράσης 1.β.1.3. αποτελεί η αύξηση της έρευνας και της καινοτομίας στον επιχειρηματικό τομέα και η περαιτέρω ενσωμάτωση της έρευνας και της καινοτομίας στην παραγωγική διαδικασία μέσω της προώθησης διεθνικών ερευνητικών έργων.

Περιεχόμενο:

Η προώθηση Διεθνικών ερευνητικών έργων για ΜΜΕ περιλαμβάνει την ενίσχυση έργων διεθνικών συνεργασιών σε τομείς του Ορίζοντα 2020 που εντάσσονται στο πλαίσιο ευρωπαϊκών δικτύων ERA-NET στα οποία συμμετέχει η ΠΔΕ κ.α., την ενίσχυση συμπληρωματικών δράσεων για τη συνεργασία με επιχειρήσεις της περιφέρειας ώστε να προκύπτουν προϊόντα και υπηρεσίες από την εκμετάλλευση των αποτελεσμάτων και καινοτομιών έργων του προγράμματος Ορίζον 2020, την ανάπτυξη συνεργασιών και συνεργατικών δράσεων σε κοινά προγράμματα μεταπτυχιακής εκπαίδευσης και απόκτησης διδακτορικού διπλώματος με ανεγνωρισμένα Πανεπιστήμια και ερευνητικά κέντρα της Ευρώπης σε τομείς αιχμής, την υποστήριξη (δράσεις δικτύωσης, συμβουλευτικής, αρχικής προετοιμασίας κλπ) στην από κοινού προετοιμασία καινοτόμων ερευνητικών προτάσεων μεταξύ ερευνητικών φορέων και επιχειρήσεων της περιοχής κ.α..

Έμφαση θα δοθεί σε προγράμματα έρευνας και καινοτομίας στους NMP τομείς (Nanotechnology – Materials – Production) με εστίαση σε υλικά όπως: α) γραφένιο και εφαρμογές του στις κατασκευές, την εξοικονόμηση ενέργειας κλπ, β) βιο-υλικά και γ) μεμβράνες και υλικά για παραγωγή ενέργειας σε ΑΠΕ (π.χ. κυψέλες καυσίμων). Οι τομείς αυτοί συνδέονται με την θεματική περιοχή προτεραιότητας των ενεργειακών εφαρμογών. Στη προσπάθεια αυτή η ΠΔΕ θα αξιοποιήσει την εμπειρία που αποκτήθηκε από την επιτυχή συμμετοχή στα ευρωπαϊκά προγράμματα ERANET

(MANUNET I & II , LEADERA και INCOMERA). Τα Πανεπιστημιακά ιδρύματα, οι ερευνητικοί φορείς και οι λοιποί φορείς καινοτομίας που δραστηριοποιούνται στην ΠΔΕ (Επιστημονικό Πάρκο Πατρών, CORALIA Cluster Μικροηλεκτρονικής) θα διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο σε αυτή την προσπάθεια.

Ενδεικτικές ομάδες – στόχοι (βασικοί ωφελούμενοι):

α) Ερευνητικοί και Ακαδημαϊκοί Φορείς, β) Επιχειρήσεις και γ) Επιχειρηματικοί συνεργατισμοί (clusters) οποιασδήποτε μορφής (πχ. συμπράξεις, συνεταιρισμοί κλπ.)

Ενδεικτικοί Δικαιούχοι:

α) Ερευνητικοί και Ακαδημαϊκοί Φορείς, β) Επιχειρήσεις και γ) Επιχειρηματικοί συνεργατισμοί (clusters) οποιασδήποτε μορφής (πχ. συμπράξεις, συνεταιρισμοί κλπ.)

ΕΠ2.β.	Ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ και του ηλεκτρονικού εμπορίου και της ενίσχυσης της ζήτησης για ΤΠΕ
--------	--

Στο πλαίσιο της παρούσας επενδυτικής προτεραιότητας πρόκειται να πραγματοποιηθούν οι κάτωθι βασικοί τύποι δράσεων:

«2.β.1.1. Αξιοποίηση των ΤΠΕ για την προώθηση προϊόντων και υπηρεσιών σε δυναμικούς παραγωγικούς τομείς της περιφερειακής οικονομίας με προτεραιότητα στις αρχές του Ανοικτού Λογισμικού (πολιτισμός, τουρισμός, αγροτική οικονομία κλπ.)»

Σκοπιμότητα:

Στόχο του τύπου δράσης 2.β.1.1. αποτελεί η ενίσχυση της παραγωγικότητας της περιφερειακής οικονομίας μέσω της ανάπτυξης λογισμικού και υπηρεσιών ΤΠΕ σε δυναμικούς παραγωγικούς τομείς. Οι επενδύσεις για την ανάπτυξη προϊόντων, υπηρεσιών και εφαρμογών ΤΠΕ, καθώς και για δράσεις που συνδέονται με τη ζήτηση, αποσκοπούν στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων.

Περιεχόμενο:

Η αξιοποίηση των ΤΠΕ για την προώθηση προϊόντων και υπηρεσιών σε δυναμικούς παραγωγικούς τομείς της περιφερειακής οικονομίας σύμφωνα και με τις αρχές του Ανοικτού Λογισμικού (πολιτισμός τουρισμός, αγροτική οικονομία κλπ.) περιλαμβάνει τη δημιουργία ηλεκτρονικών εφαρμογών για την προώθηση και αξιοποίηση του τουριστικού, πολιτιστικού και αγροτικού προϊόντος, ανάπτυξη διαδικτυακών προγραμμάτων εκπαίδευσης προώθησης των αρχών της βιώσιμης ανάπτυξης, ενίσχυση της χρήσης του Ανοικτού Λογισμικού σε τοπικό επίπεδο κ.α.

Ενδεικτικές ομάδες – στόχοι (βασικοί ωφελούμενοι):

α) Επιχειρήσεις

Ενδεικτικοί Δικαιούχοι:

α) Επιχειρήσεις

«2.β.1.2. Ανάπτυξη ηλεκτρονικών υποδομών και υπηρεσιών»

Σκοπιμότητα:

Στόχο του τύπου δράσης 2.β.1.2. αποτελεί η ανάπτυξη ηλεκτρονικών υποδομών και υπηρεσιών για τον μετασχηματισμό της Δυτικής Ελλάδας σε «έξυπνη» περιφέρεια και η αύξηση των ηλεκτρονικών δημόσιων υπηρεσιών που προσφέρονται μέσω εφαρμογών ΤΠΕ στους πολίτες και τις επιχειρήσεις. Οι επενδύσεις για την ανάπτυξη προϊόντων, υπηρεσιών και εφαρμογών ΤΠΕ, συμβάλλουν στην ενίσχυση της αποδοτικότητας των δημόσιων διοικήσεων, ιδίως με την καλύτερη χρήση και ανταλλαγή δεδομένων, καθώς και στη βελτίωση της ελκυστικότητας των περιφερειών.

Περιεχόμενο:

Περιλαμβάνει τη δημιουργία ηλεκτρονικών υποδομών και υπηρεσιών για ανταλλαγή πληροφοριών και ενημέρωσης από ιδιώτες - επιχειρηματίες, χρήστες ή επισκέπτες.

Σημειώνεται ότι τμήμα του παρόντος τύπου δράσης το οποίο περιλαμβάνει έργα και δράσεις παροχής ψηφιακών υπηρεσιών, κλπ, θα αποτελέσει μέρος του Σχεδίου Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης, που θα υλοποιηθεί στο πλαίσιο του παρόντος Προγράμματος.

Ενδεικτικές ομάδες – στόχοι (βασικοί ωφελούμενοι):

α) Επιχειρήσεις, β) Γενικός πληθυσμός ΠΔΕ και γ) Επισκέπτες ΠΔΕ

Ενδεικτικοί Δικαιούχοι:

α) Ιδιώτες

β) Δημόσιοι Φορείς

ΕΠ3.α.	Προαγωγή της επιχειρηματικότητας, ιδίως με τη διευκόλυνση της οικονομικής αξιοποίησης νέων ιδεών και ενίσχυσης της δημιουργίας νέων επιχειρήσεων, μεταξύ άλλων και μέσω θερμοκοιτίδων επιχειρήσεων
--------	--

Ο βασικός τύπος δράσης που πρόκειται να υλοποιηθεί στο πλαίσιο της παρούσας επενδυτικής προτεραιότητας είναι η:

«3.α.1.1 Στήριξη επιχειρήσεων (υφιστάμενων και νέων) & ειδικών μορφών επιχειρηματικότητας»Σκοπιμότητα:

Μέσω της ανάπτυξης της Περιφερειακής στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης έχουν αναδειχθεί συγκεκριμένοι τομείς της οικονομίας στους οποίους η Περιφέρεια είτε παρουσιάζει ιδιαίτερη δυναμική (π.χ. τουρισμός) ή μπορούν να αποτελέσουν πυρήνες δυναμικής ανάπτυξης και εξαγωγών (πχ. μικροηλεκτρονική και υλικά).

Δεδομένου ωστόσο του δυσμενούς οικονομικού περιβάλλοντος της Χώρας και της περιορισμένης πρόσβασης σε κεφάλαια, δημιουργούνται εμπόδια στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων και εν γένει περιφερειακής οικονομικής δραστηριότητας.

Στόχο του συγκεκριμένου τύπου δράσης αποτελεί η υποστήριξη και ενίσχυση της επιχειρηματικής δραστηριότητας σε κλάδους της οικονομίας οι οποίοι αποτελούν προτεραιότητα για την Περιφέρεια, έτσι ώστε να επιτευχθεί αφενός η αύξηση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων

αφετέρου η οικονομική διαφοροποίηση της περιφερειακής οικονομίας η οποία θα είναι προσανατολισμένη στις τεχνολογικές, τομεακές και διατομεακές περιοχές προτεραιότητας έξυπνης εξειδίκευσης της ΠΔΕ.

Περιεχόμενο:

Για επίτευξη των ανωτέρω απαιτούνται δράσεις ενίσχυσης των ΜΜΕ, ενώ ταυτόχρονα θα πρέπει να υποστηριχθεί η καινοτομική επιχειρηματικότητα, η παραγωγή και η αξιοποίηση της νέας επιστημονικής και τεχνολογικής γνώσης και το άνοιγμα σε νέες αγορές προϊόντων και υπηρεσιών.

Συνεπώς, ο συγκεκριμένος τύπος δράσης περιλαμβάνει τη στήριξη εκκίνησης των καινοτόμων και δημιουργικών ΜΜΕ συναφών με τις περιοχές προτεραιότητας περιφερειακής έξυπνης εξειδίκευσης, αλλά και την στήριξη των υφιστάμενων καινοτομικών ΜΜΕ, τη δημιουργία θερμοκοιτίδων καινοτομικών και τεχνολογικών προϊόντων κ.α. Η στήριξη δύναται να περιλαμβάνει κεφάλαια εκκίνησης ή αναβάθμισης της επιχείρησης για υποδομές και εξοπλισμό που θα συμβάλλουν στην ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας (π.χ. εξοπλισμός που προάγει την έρευνα και την καινοτομία κ.α.).

Σημειώνεται επίσης ότι ένα τμήμα του παρόντος τύπου δράσης που αφορά την ενίσχυση επιχειρήσεων σε τομείς προτεραιότητας της Περιφερειακής Έξυπνης Εξειδίκευσης θα αποτελέσει τμήμα του Σχεδίου Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης που θα πραγματοποιηθεί στην ΠΔΕ μέσω του παρόντος Προγράμματος. Επίσης δύναται να αξιοποιηθεί και το εργαλείο ΤΑΠΤΟΚ.

Ενδεικτικές ομάδες – στόχοι (βασικοί ωφελούμενοι):

- Επιχειρήσεις

Ενδεικτικοί Δικαιούχοι:

- Επιχειρήσεις

ΕΠ3.γ.	Στήριξη της δημιουργίας και της επέκτασης προηγμένων ικανοτήτων για την ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών
--------	--

«3.γ.1.1. Υποστήριξη σε υπάρχοντα και νέα cluster επιχειρήσεων»

Σκοπιμότητα:

Δεδομένου ότι στην ΠΔΕ ήδη δραστηριοποιούνται συνεργατικοί σχηματισμοί (clusters), στόχο του παρόντος τύπου δράσης αποτελεί η υποστήριξη υφιστάμενων και νέων επιχειρηματικών σχηματισμών σε επίπεδο υποδομών για τη βελτίωση της παραγωγικής τους λειτουργίας και η δημιουργία των κατάλληλων συνθηκών για την ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ επιχειρηματικών σχηματισμών, αλλά και την αξιοποίηση των αποτελεσμάτων των συνεργασιών μεταξύ επιχειρήσεων και ερευνητικών/ ακαδημαϊκών φορέων (αναμένεται συνέργεια με ΘΣ1) για την ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών.

Περιεχόμενο:

Για την εξυπηρέτηση του παραπάνω στόχου ο συγκεκριμένος τύπος δράσης περιλαμβάνει:

- Την υποστήριξη επιχειρήσεων και cluster επιχειρήσεων (υφιστάμενα και νέα) ως προς την κάλυψη δαπανών για κτιριακή διαμόρφωση, αγορά εξοπλισμού (όπως συσκευαστήρια προϊόντων, όργανα ποιοτικού ελέγχου, λήψη συμβουλευτικών υπηρεσιών κλπ.).
- Την αξιοποίηση του κτιριακού αποθέματος της Πάτρας για την εγκαθίδρυση ή/και επέκταση οργανωμένων επιχειρηματικών πάρκων (υποστήριξη για κτιριακή διαμόρφωση, αγορά εξοπλισμού για τη λειτουργία του χώρου κλπ.). Σημειώνεται ότι η συγκεκριμένη παρέμβαση θα αποτελέσει τμήμα του Σχεδίου Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης που θα πραγματοποιηθεί στην ΠΔΕ στο πλαίσιο της Προγραμματικής Περιόδου 2014-2020 μέσω του παρόντος Προγράμματος.

Ενδεικτικές ομάδες – στόχοι (βασικοί ωφελούμενοι):

- Επιχειρήσεις
- Επιχειρηματικοί συνεργατισμοί (clusters) οποιασδήποτε μορφής (πχ. συμπράξεις, συνεταιρισμοί κλπ.)

Ενδεικτικοί Δικαιούχοι:

- Επιχειρήσεις
- Επιχειρηματικοί συνεργατισμοί (clusters) οποιασδήποτε μορφής (πχ. συμπράξεις, συνεταιρισμοί κλπ.)

ΕΠ3.δ.	Στήριξη της ικανότητας των ΜΜΕ να αναπτύσσονται σε περιφερειακές, εθνικές και διεθνείς αγορές, και συμμετέχουν σε διαδικασίες καινοτομίας
--------	---

«3.δ.1.1. Ενέργειες διεθνοποίησης και εξαγωγών των επιχειρήσεων»

Σκοπιμότητα:

Έχει διαπιστωθεί ότι ένα βασικό εμπόδιο ανάπτυξης των επιχειρήσεων που ανήκουν σε δυναμικούς τομείς της περιφερειακής οικονομίας αποτελεί η αδυναμία συστηματικής προώθησης των προϊόντων τους. Στο πλαίσιο αυτό ο συγκεκριμένος τύπος δράσης στοχεύει στην ενίσχυση της εξωστρεφούς επιχειρηματικότητας και διεθνοποίησης των επιχειρήσεων της Περιφέρειας οι οποίες εμπίπτουν σε τομείς προτεραιότητας της έξυπνης εξειδίκευσης της ΠΔΕ.

Η διεθνοποίηση μιας επιχείρησης απαιτεί επάρκεια σε γνώσεις και πόρους ώστε να εντοπιστούν οι κατάλληλες ευκαιρίες αλλά και οι τρόποι για την επέκταση της επιχειρηματικής τους δραστηριότητας. Κάποιες από τις προκλήσεις που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι επιχειρήσεις είναι ο εντοπισμός αγορών -στόχων, ο τρόπος επέκτασης (συμμετοχή σε διεθνή δίκτυα, αντιπροσώπευση σε ξένες αγορές κλπ.), τυχόν κανονισμοί – θεσμικοί περιορισμοί που ισχύουν στις αγορές στόχος, τα κόστη προσαρμογής, μεταφοράς και διάθεσης των προϊόντων στις νέες αγορές, η επάρκεια τεχνικών γνώσεων του στελεχιακού δυναμικού των επιχειρήσεων για την υποστήριξη του επιχειρήματος κλπ.

Περιεχόμενο:

Βάσει των ανωτέρω στον εν λόγω τύπο δράσης περιλαμβάνονται ενέργειες όπως:

- συμμετοχή σε εκθέσεις & επιχειρηματικές αποστολές και b2b συναντήσεις σε αγορές στόχους,
- ανάπτυξη εξαγωγικών σχεδίων μάρκετινγκ, τυποποίησης προϊόντων & προϊόντων αριστείας,
- ανάπτυξη κοινών δράσεων ομάδων εξαγωγικών επιχειρήσεων,
- προβολή - προώθηση εξαγωγών τοπικών προϊόντων,
- λοιπές δράσεις εξωστρέφειας επιχειρήσεων (mentoring, export marketing tools)
- πιστοποίηση προϊόντων και υπηρεσιών κ.α.

Ενδεικτικές ομάδες – στόχοι (βασικοί ωφελούμενοι):

- Επιχειρήσεις

Ενδεικτικοί Δικαιούχοι:

- Επιχειρήσεις

Κατηγορίες παρέμβασης του άξονα προτεραιότητας 1

Οι κατηγορίες παρέμβασης του άξονα προτεραιότητας 1, φαίνονται στον ακόλουθο Πίνακα.

Ταμείο	ΕΤΠΑ
Κατηγορία περιφέρειας	Λιγότερο Ανεπτυγμένες Περιφέρειες
Κωδικός	Ποσό (σε ευρώ)
1 Γενική παραγωγική επένδυση στις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ)	32.600.393
69 Στήριξη φιλοπεριβαλλοντικών διεργασιών παραγωγής και αποδοτικότητα των πόρων στις ΜΜΕ	3.622.266
56 Επένδυση σε υποδομές, ικανότητες και εξοπλισμό σε ΜΜΕ που συνδέονται άμεσα με δραστηριότητες έρευνας και καινοτομίας	800.000
60 Δραστηριότητες έρευνας και καινοτομίας σε δημόσια ερευνητικά κέντρα και κέντρα ικανοτήτων, συμπεριλαμβανομένης της δικτύωσης	1.600.000
62 Μεταφορά τεχνολογίας και συνεργασία πανεπιστημίων - επιχειρήσεων κατ' εξοχή προς όφελος ΜΜΕ	2.400.000
63 Στήριξη συνεργατικών σχηματισμών (cluster) και επιχειρηματικών δικτύων κατ' εξοχήν προς όφελος ΜΜΕ	3.899.877
65 Υποδομή, διεργασίες, μεταφορά τεχνολογίας και συνεργασία για έρευνα και καινοτομία σε επιχειρήσεις που επικεντρώνονται στην οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα και στην ανθεκτικότητα απέναντι στην κλιματική αλλαγή	688.214
66 Προηγμένες υπηρεσίες στήριξης για ΜΜΕ και ομίλους ΜΜΕ	1.200.000

(συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών διαχείρισης, μάρκετινγκ και σχεδιασμού)	
72 Υποδομή επιχειρήσεων για ΜΜΕ (συμπεριλαμβανομένων των βιομηχανικών πάρκων και εγκαταστάσεων)	4.800.000
75 Ανάπτυξη και προβολή των εμπορικών τουριστικών υπηρεσιών στις ή για τις ΜΜΕ	3.101.959
82 Υπηρεσίες και εφαρμογές ΤΠΕ για τις ΜΜΕ (συμπεριλαμβανομένου του ηλεκτρονικού εμπορίου, της ηλεκτρονικής επιχειρηματικότητας και διεργασιών δικτύωσης επιχειρήσε-ων), ζωντανά εργαστήρια, επιχειρηματίες στο διαδίκτυο και υπό σύσταση ΤΠΕ επιχειρήσεις)	1.600.000

4.2.2 Άξονας προτεραιότητας 2: Προστασία του Περιβάλλοντος – Μετάβαση σε μία οικονομία φιλική στο περιβάλλον

Αιτιολόγηση της θέσπισης άξονα προτεραιότητας 2

Η ολοκληρωμένη μετάβαση σε μία οικονομία φιλική στο περιβάλλον προϋποθέτει την προστασία του πλούσιου φυσικού περιβάλλοντος και των πόρων της Περιφέρειας, την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της Περιφέρειας, την προώθηση της προσαρμογής στην Κλιματική Αλλαγή και τον περιορισμό των επιπτώσεων αυτής μέσω της Πρόληψης και Διαχείρισης Κινδύνων καθώς και την περαιτέρω προώθηση των εναλλακτικών μορφών ενέργειας σε όλα τα επίπεδα της δημόσιας και ιδιωτικής ζωής της Περιφέρειας. Παράλληλα η κατάλληλη αξιοποίηση του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος ως πόρων, μέσω της προστασίας τους και της αποτελεσματικής διαχείρισής τους, θα αποτελέσει πεδίο που θα συμβάλει στην ανάπτυξη επιχειρηματικής δραστηριότητας και εν γένει στην οικονομική ανάπτυξη της Περιφέρειας. Οι Θεματικοί Στόχοι που συνεργούν για την επίτευξη αυτής της ολοκληρωμένης μετάβασης σε μία οικονομία φιλική στο περιβάλλον είναι κυρίως οι 4, 5 και 6 και για το λόγο αυτό αντιμετωπίζονται από κοινού στον ΑΠ2. Σημειώνεται δε ότι ο εν λόγω ΑΠ είναι σύμφωνος και με την 3η χρηματοδοτική προτεραιότητα του ΕΣΠΑ 2014-2020 «Προστασία του περιβάλλοντος – μετάβαση σε μία οικονομία φιλική στο περιβάλλον».

Ταμείο, κατηγορία περιφέρειας

Ταμείο	ΕΤΠΑ
Κατηγορία περιφέρειας	Λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες
Βάση υπολογισμού (σύνολο επιλέξιμων δαπανών ή επιλέξιμες δημόσιες δαπάνες)	Επιλέξιμες δημόσιες δαπάνες

Επενδυτικές προτεραιότητες άξονα προτεραιότητας 2

- ΕΠ 4.β. Προαγωγή της ενεργειακής απόδοσης και της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στις επιχειρήσεις
- ΕΠ 4.γ. Στήριξη της ενεργειακής απόδοσης, της έξυπνης διαχείρισης της ενέργειας και της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στις δημόσιες υποδομές, συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων κτηρίων, και στον τομέα της στέγασης

- ΕΠ 4.ε. Προαγωγή στρατηγικών χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα για όλους τους τύπους περιοχών, ιδιαίτερα για τις αστικές περιοχές, συμπεριλαμβανομένης της προώθησης της αειφόρου πολυτροπικής αστικής κινητικότητας και των μέτρων προσαρμογής σχετικά με τον περιορισμό των επιπτώσεων
- ΕΠ 5.α. Στήριξη επενδύσεων για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, συμπεριλαμβανομένων των βασιζόμενων στο οικοσύστημα προσεγγίσεων
- ΕΠ 5.β. Προαγωγή επενδύσεων για την αντιμετώπιση ειδικών κινδύνων, εξασφαλίζοντας την ανθεκτικότητα σε καταστροφές και αναπτύσσοντας συστήματα διαχείρισης καταστροφών
- ΕΠ 6.α. Επενδύσεις στον τομέα των αποβλήτων για την ικανοποίηση των απαιτήσεων του κεκτημένου της Ένωσης στον τομέα του περιβάλλοντος και για την αντιμετώπιση των αναγκών που έχουν προσδιορισθεί από τα κράτη μέλη για επενδύσεις που υπερβαίνουν τις εν λόγω απαιτήσεις.
- ΕΠ 6.β. Επενδύσεις στον τομέα των υδάτων για την ικανοποίηση των απαιτήσεων του κεκτημένου της Ένωσης στον τομέα του περιβάλλοντος και για την αντιμετώπιση των αναγκών που έχουν προσδιορισθεί από τα κράτη μέλη για επενδύσεις που υπερβαίνουν τις εν λόγω απαιτήσεις.
- ΕΠ 6.γ. Διατήρηση, προστασία, προαγωγής και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς
- ΕΠ 6.δ. Προστασία και αποκατάσταση της βιοποικιλότητας και του εδάφους και προαγωγής των υπηρεσιών των οικοσυστημάτων μέσω και του δικτύου NATURA 2000 και των «πράσινων» υποδομών
- ΕΠ 6.ε. Ανάληψης δράσης για τη βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος, για την ανάπλαση των πόλεων, αναζωογόνησης και απολύμανσης των υποβαθμισμένων περιβαλλοντικά εκτάσεων (συμπεριλαμβανομένων των προς ανασυγκρότηση περιοχών), τη μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και την προώθηση μέτρων για τον περιορισμό του θορύβου·

Ειδικοί στόχοι που αντιστοιχούν στις επενδυτικές προτεραιότητες και αναμενόμενα αποτελέσματα

Επενδυτική Προτεραιότητα	Ειδικός στόχος	Αποτελέσματα
ΕΠ 4.β.	ΕΣ 4.β.1 Αύξηση της χρήσης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας από επιχειρήσεις	Βελτίωση του ενεργειακού αποτυπώματος των επιχειρήσεων
ΕΠ 4.γ.	ΕΣ 4.γ.1 Αύξηση της ενεργειακής αποδοτικότητας των υποδομών του δημοσίου τομέα	Μείωση της κατανάλωσης ενέργειας από τα δημόσια κτήρια
ΕΠ 4.ε.	ΕΣ 4.ε.1 Ενίσχυση της βιώσιμης αστικής κινητικότητας	Καλλιέργεια κουλτούρας χρήσης μεταφορικών μέσων φιλικών προς το περιβάλλον
ΕΠ 5α.	ΕΣ 5.α.1 Μείωση των πλημμυρών και των επιπτώσεών τους στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον	Ενίσχυση της ανθεκτικότητας της περιφέρειας σε καταστροφές και ανάπτυξη συστημάτων διαχείρισης καταστροφών
ΕΠ 5β.	ΕΣ 5.β.1 Ενίσχυση της ικανότητας	Ενίσχυση του βαθμού ετοιμότητας του

Επενδυτική Προτεραιότητα	Ειδικός στόχος	Αποτελέσματα
	πρόληψης και αντιμετώπισης των κινδύνων και των φυσικών καταστροφών	Περιφερειακού μηχανισμού έναντι κινδύνων και φυσικών καταστροφών με έμφαση στις δασικές πυρκαγιές.
ΕΠ 6α.	ΕΣ 6.α.1 Αύξηση της αποτελεσματικότητας διαχείρισης των στερεών αποβλήτων	Ικανοποίηση των απαιτήσεων του Ευρωπαϊκού περιβαλλοντικού κεκτημένου σε ότι αφορά τις συστάσεις στον τομέα διαχείρισης αποβλήτων.
ΕΠ 6β.	ΕΣ 6.β.1 Αύξηση της αποδοτικής χρήσης των υδατικών πόρων	Μείωση των διαρροών ύδατος Ορθολογική διαχείριση στη συλλογή και επεξεργασία λυμάτων
ΕΠ 6γ.	ΕΣ 6.γ.1 Αύξηση της ελκυστικότητας των φυσικών και πολιτιστικών περιοχών	Ανάδειξη και αξιοποίηση της φυσικής και πολιτιστικής ταυτότητας σε σημαντικό πόλο έλξης
ΕΠ 6δ.	ΕΣ 6.δ.1 Προστασία και ανάδειξη των περιοχών ιδιαίτερης περιβαλλοντικής και αισθητικής αξίας	Μέσω της στήριξης της Ένωσης επιδιώκεται η υποστήριξη της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης μέσω παρεμβάσεων σε περιοχές ιδιαίτερης περιβαλλοντικής και αισθητικής αξίας
ΕΠ 6ε.	ΕΣ 6.ε.1 Στήριξη για βιώσιμη και ολοκληρωμένη αστική ανάπτυξη	Αύξηση της ελκυστικότητας των πόλεων

Δράσεις που πρόκειται να υποστηριχθούν στο πλαίσιο των επενδυτικών προτεραιοτήτων του άξονα προτεραιότητας 2

ΕΠ4.β. Προαγωγή της ενεργειακής απόδοσης και της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στις επιχειρήσεις

«4.β.1.1. Επενδύσεις σε επιχειρήσεις για την χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας»

Σκοπιμότητα:

Στην ΠΔΕ δραστηριοποιείται σημαντικός αριθμός επιχειρήσεων που έχει ανάγκη βελτίωσης του ενεργειακού τους αποτυπώματος (όπως είναι οι επιχειρήσεις του γεωργικού και τουριστικού τομέα κλπ.).

Στόχος του συγκεκριμένου τύπου δράσης αποτελεί η απεξάρτηση από τις παραδοσιακές μορφές παραγωγής ενέργειας και η υιοθέτηση των ΑΠΕ από τον παραγωγικό ιστό της ΠΔΕ.

Περιεχόμενο:

Στο πλαίσιο αυτό πρόκειται να υποστηριχθούν επιχειρήσεις για την ενσωμάτωση ΑΠΕ με στόχο την εξοικονόμηση ενέργειας από την παραγωγική τους διαδικασία.

Ενδεικτικές ομάδες – στόχοι (βασικοί ωφελούμενοι):

- Επιχειρήσεις

Ενδεικτικοί Δικαιούχοι:

- Επιχειρήσεις

ΕΠ4.γ. Στήριξη της ενεργειακής απόδοσης, της έξυπνης διαχείρισης της ενέργειας και της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στις δημόσιες υποδομές, συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων κτηρίων, και στον τομέα της στέγασης

«4.γ.1.1. Επενδύσεις σε δημόσιες υποδομές για ενεργειακή αναβάθμιση και την χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας»

Σκοπιμότητα:

Γεδομένου ότι στην ΠΔΕ χωροθετείται μεγάλος αριθμός δημόσιων κτιρίων και υποδομών, στόχος του συγκεκριμένου τύπου δράσης αποτελεί η βελτίωση της ενεργειακής τους απόδοσης.

Περιεχόμενο:

Στο πλαίσιο αυτό περιλαμβάνεται η ενεργειακή αναβάθμιση δημοσίων κτιρίων όπως νοσοκομεία, εκπαιδευτικά ιδρύματα, μουσεία κλπ. και η αξιοποίηση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας για τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσή τους.

Ενδεικτικές ομάδες – στόχοι (βασικοί ωφελούμενοι):

- Γενικός πληθυσμός Περιφέρειας
- Δημόσιοι φορείς και οργανισμοί

Ενδεικτικοί Δικαιούχοι:

- Δήμοι
- Δημόσιοι φορείς και οργανισμοί
- Νοσοκομεία Περιφέρειας

ΕΠ4.ε. Προαγωγή στρατηγικών χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα για όλους τους τύπους περιοχών, ιδιαίτερα για τις αστικές περιοχές, συμπεριλαμβανομένης της προώθησης της αειφόρου πολυτροπικής αστικής κινητικότητας και των μέτρων προσαρμογής σχετικά με τον περιορισμό των επιπτώσεων

«4.ε.1.1. Προώθηση εναλλακτικών μορφών αστικών μεταφορών φιλικών στο περιβάλλον»

Σκοπιμότητα:

Ο συγκεκριμένος τύπος δράσης αποσκοπεί στην αξιοποίηση εναλλακτικών μορφών αστικών μεταφορών φιλικών προς το περιβάλλον για συγκεκριμένο σκοπό όπως είναι η μεταφορά και περιήγηση επισκεπτών σε αρχαιολογικούς χώρους κλπ.. Στόχος είναι η μείωση των επιπτώσεων στο περιβάλλον (εκπομπές CO₂, αέριοι ρύποι, θόρυβος) που προκαλείται από τους συμβατικούς τρόπους μετακίνησης (αστικές μεταφορές, αυτοκίνητα κλπ.).

Περιεχόμενο:

Στο πλαίσιο του εν λόγω τύπου δράσης περιλαμβάνεται η προμήθεια μεταφορικών μέσω φιλικών προς το περιβάλλον όπως είναι ηλεκτρικά μέσα μεταφοράς (μικρά βαν-λεωφορεία), ποδήλατα κλπ. τα οποία θα αξιοποιηθούν για τη μεταφορά και περιήγηση επισκεπτών εντός αρχαιολογικών χώρων.

Ενδεικτικές ομάδες – στόχοι (βασικοί ωφελοούμενοι):

- Γενικός πληθυσμός Περιφέρειας
- Δημόσιοι φορείς και οργανισμοί

Ενδεικτικοί Δικαιούχοι:

- Δημόσιοι φορείς και οργανισμοί

ΕΠ5.α. Στήριξη επενδύσεων για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, συμπεριλαμβανομένων των βασιζόμενων στο οικοσύστημα προσεγγίσεων

«5.α.1.1. Επενδύσεις σε έργα αντιπλημμυρικής προστασίας»

Σκοπιμότητα:

Στόχο του συγκεκριμένου τύπου δράσης είναι να μειωθούν οι συνέπειες της κλιματικής αλλαγής στην ΠΔΕ οι οποίες μπορεί να οφείλονται στην αύξηση της θερμοκρασίας, στην εμφάνιση κυμάτων καύσωνα, περιόδων ξηρασίας, ακραίων καιρικών φαινομένων κλπ.

Επιπρόσθετα, η οικονομία της ΠΔΕ έχει άμεση εξάρτηση από παραγωγικούς τομείς που επηρεάζονται σημαντικά από την κλιματική αλλαγή, ενώ αντίστοιχα η χαρακτηριστική βιοποικιλότητα, οι διαθέσιμοι υδάτινοι πόροι και η γεωφυσική της θέση την φέρνει αντιμέτωπη με πιθανές μεταβολές στο οικοσύστημα και στις παράκτιες εκτάσεις.

Συνεπώς αποτελεί βασική προτεραιότητα για την ΠΠ 14-20 η προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή και η πρόληψη και διαχείριση κινδύνων.

Περιεχόμενο:

Ο συγκεκριμένος τύπος δράσης περιλαμβάνει αντιπλημμυρικά έργα και έργα για την προστασία από την άνοδο της στάθμης της θάλασσας (έργα προστασίας ακτογραμμής).

Ενδεικτικές ομάδες – στόχοι (βασικοί ωφελοούμενοι):

- Γενικός πληθυσμός Περιφέρειας
- Επισκέπτες στην Περιφέρεια
- Παραγωγικός και οικονομικός ιστός της Περιφέρειας

Ενδεικτικοί Δικαιούχοι:

- Δήμοι και δημοτικές επιχειρήσεις

- Δημόσιος και ευρύτερος δημόσιος τομέας
- Περιφέρεια

ΕΠ5.β. Προαγωγή επενδύσεων για την αντιμετώπιση ειδικών κινδύνων, εξασφαλίζοντας την ανθεκτικότητα σε καταστροφές και αναπτύσσοντας συστήματα διαχείρισης καταστροφών

«5.β.1.1. Επενδύσεις σε μέσα και συστήματα πρόληψης και αντιμετώπισης καταστροφών»

Σκοπιμότητα:

Όπως έχει ήδη αναφερθεί βασική προτεραιότητα για την ΠΠ 14-20 αποτελεί η προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή και η πρόληψη και διαχείριση κινδύνων. Στο πλαίσιο του συγκεκριμένου τύπου δράσης θα πραγματοποιηθούν παρεμβάσεις που στοχεύουν στην ενίσχυση της ικανότητας της ΠΔΕ στο να προλαμβάνει κινδύνους που προέρχονται από φυσικά φαινόμενα και να διαχειρίζεται τις φυσικές καταστροφές.

Περιεχόμενο:

Βάσει των ανωτέρω στο πλαίσιο του εν λόγω τύπου δράσης περιλαμβάνονται συστήματα ανίχνευσης, έγκαιρης προειδοποίησης και συναγερμού, χαρτογράφησης και αξιολόγησης των κινδύνων κλπ.

Στα συστήματα αυτά θα συμπεριληφθεί και προμήθεια κατάλληλου εξοπλισμού αντιμετώπισης **πλημμυρικών συμβάντων**, έγκαιρης προειδοποίησης και ενημέρωσης κοινού για θέματα διαχείρισης κινδύνων πλημμύρας κλπ σύμφωνα με τα Σχέδια Διαχείρισης Κινδύνου Πλημμύρας που θα εκπονηθούν.

Επίσης, όσον αφορά στις **πυρκαγιές**, ιδιαίτερη έμφαση θα πρέπει να δοθεί αφενός

- στην εκτέλεση έργων υποδομής που βοηθούν στην εφαρμογή των σχεδίων καταστολής, όπως η κατασκευή και εγκατάσταση δεξαμενών νερού και παρατηρητήριων στα δάση και οι καθαρισμοί δασικής βλάστησης σε περιοχές υψηλού κινδύνου
- στο σχεδιασμό ολοκληρωμένων συστημάτων εκτίμησης κινδύνου εκδήλωσης πυρκαγιάς, προειδοποίησης, διαχείρισης, αντιμετώπισης πυρκαγιών

Επιπρόσθετα, περιλαμβάνεται η **δημιουργία κέντρου διαχείρισης κρίσεων** πολιτικής προστασίας από φυσικές καταστροφές (πυρκαγιές, πλημμύρες, σεισμούς) αξιοποιώντας τη νέα τεχνολογία.

Ακόμη προβλέπονται δράσεις για την προστασία των εδαφών από τη διάβρωση μέσω της εκτέλεσης αντιδιαβρωτικών έργων, δενδροφυτεύσεων, τεχνικών έργων **αντιμετώπισης κατολισθητικών φαινομένων**.

Επίσης, στο πλαίσιο των παραπάνω παρεμβάσεων δύναται να αξιοποιηθεί και το εργαλείο ΤΑΠΤΟΚ.

Ενδεικτικές ομάδες – στόχοι (βασικοί ωφελούμενοι):

- Γενικός πληθυσμός Περιφέρειας

- Επισκέπτες στην Περιφέρεια
- Παραγωγικός και οικονομικός ιστός της Περιφέρειας

Ενδεικτικοί Δικαιούχοι:

- Δήμοι και δημοτικές επιχειρήσεις
- Δημόσιοι φορείς και οργανισμοί
- Περιφέρεια

ΕΠ6.α. Επενδύσεις στον τομέα των αποβλήτων για την ικανοποίηση των απαιτήσεων του κεκτημένου της Ένωσης στον τομέα του περιβάλλοντος και για την αντιμετώπιση των αναγκών που έχουν προσδιορισθεί από τα κράτη μέλη για επενδύσεις που υπερβαίνουν τις εν λόγω απαιτήσεις

«6.α.1.1. Επενδύσεις στη διαχείριση των στερεών αποβλήτων»

Σκοπιμότητα:

Σκοπός του συγκεκριμένου τύπου δράσης αποτελεί η ολοκλήρωση έργων διαχείρισης στερεών αποβλήτων στην Περιφέρεια με στόχο την κάλυψη ανειλημμένων υποχρεώσεων βάσει των Κοινοτικών Οδηγιών.

Περιεχόμενο:

Ειδικότερα, πρόκειται να υλοποιηθούν έργα που αφορούν:

- Τον τομέα της Υγείας και περιλαμβάνουν ανακύκλωση φαρμάκων και διαχείριση επικίνδυνων νοσοκομειακών αποβλήτων
- Παρεμβάσεις σε Χώρους Υγειονομικής Ταφής Υπολειμμάτων (ΧΥΤΥ) καθώς και σε Σταθμούς Μεταφόρτωσης Απορριμμάτων (ΣΜΑ) της Περιφέρειας.
- Παρεμβάσεις στον τομέα της ανακύκλωσης και επαναχρησιμοποίησης.

Επιπρόσθετα σημειώνεται ότι δράσεις ανακύκλωσης θα πραγματοποιηθούν και εντός του χώρου της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης.

Ενδεικτικές ομάδες – στόχοι (βασικοί ωφελούμενοι):

- Γενικός πληθυσμός Περιφέρειας
- Επισκέπτες στην Περιφέρεια

Ενδεικτικοί Δικαιούχοι:

- Δήμοι και δημοτικές επιχειρήσεις

- Δημόσιοι φορείς και οργανισμοί
- Νοσοκομεία Περιφέρειας

ΕΠ6.β. Επενδύσεις στον τομέα των υδάτων για την ικανοποίηση των απαιτήσεων του κεκτημένου της Ένωσης στον τομέα του περιβάλλοντος και για την αντιμετώπιση των αναγκών που έχουν προσδιορισθεί από τα κράτη μέλη για επενδύσεις που υπερβαίνουν τις εν λόγω απαιτήσεις

«6.β.1.1. Επενδύσεις στη διαχείριση ύδατος»

Σκοπιμότητα:

Ο συγκεκριμένος τύπος δράσης περιλαμβάνει τις αναγκαίες παρεμβάσεις τον τομέα της διαχείρισης ύδατος (πόσιμο νερό) σε υφιστάμενα δίκτυα μεγάλων αστικών κέντρων καθώς και σχέδια Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών σύμφωνα και με την Οδηγία 2000/60/ΕΚ.

Περιεχόμενο:

Βάσει των παραπάνω οι δράσεις που θα υλοποιηθούν θα περιλαμβάνουν (ενδεικτικά):

- Έργα αντικατάστασης παλαιωμένων δικτύων ύδρευσης, προμήθεια και εγκατάσταση συστημάτων εντοπισμού των διαρροών στα δίκτυα ύδρευσης, καθώς και προμήθεια εξοπλισμού των κεντρικών υδραγωγείων.
- Τοπικής κλίμακας προγράμματα παρακολούθησης της κατάστασης των υδάτων, προμήθεια σχετικού εξοπλισμού για την παρακολούθηση και την ανάλυση του νερού κ.α.

Ενδεικτικές ομάδες – στόχοι (βασικοί ωφελούμενοι):

- Γενικός πληθυσμός Περιφέρειας
- Επισκέπτες στην Περιφέρεια

Ενδεικτικοί Δικαιούχοι:

- Δήμοι
- Δημοτικές/ Δημόσιες Επιχειρήσεις Ύδρευσης
- Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας
- Αποκεντρωμένη Διοίκηση
- ΥΠΕΚΑ

6.β.1.2. «Επενδύσεις στη διαχείριση των υγρών αποβλήτων εντός περιοχών βιώσιμης αστικής ανάπτυξης»

Σκοπιμότητα:

Ο συγκεκριμένος τύπος δράσης περιλαμβάνει αναγκαίες παρεμβάσεις για την κάλυψη οικισμών που δεν εμπίπτουν στις προτεραιότητες της Οδηγίας 91/271 και οι οποίες εντάσσονται σε περιοχές βιώσιμης αστικής ανάπτυξης,

Περιεχόμενο:

Βάσει των παραπάνω οι δράσεις που θα υλοποιηθούν θα περιλαμβάνουν έργα αποχετεύσεων σε δήμους που θα ενταχθούν σε σχέδιο βιώσιμης αστικής ανάπτυξης.

Ενδεικτικές ομάδες – στόχοι (βασικοί ωφελούμενοι):

- Γενικός πληθυσμός Περιφέρειας
- Επισκέπτες στην Περιφέρεια

Ενδεικτικοί Δικαιούχοι:

- Δήμοι
- Δημοτικές/ Δημόσιες Επιχειρήσεις Ύδρευσης
- Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας
- Αποκεντρωμένη Διοίκηση
- ΥΠΕΚΑ

ΕΠ6.γ.	Διατήρηση, προστασία, προαγωγής και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς
--------	---

«6.γ.1.1. Επενδύσεις για τη διαφοροποίηση των τοπικών οικονομιών με την προστασία και την αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και των φυσικών τοπίων και προώθηση δράσεων βιώσιμης κινητικότητας»

Σκοπιμότητα:

Στόχο του συγκεκριμένου τύπου δράσης αποτελεί η προστασία και αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και των φυσικών τοπίων που διαθέτει η ΠΔΕ για την ανάδειξη της τοπικής οικονομίας.

Περιεχόμενο:

Για την επίτευξη του παραπάνω στόχου περιλαμβάνονται έργα και ενέργειες που αφορούν την ανάδειξη – προστασία – διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος και την αξιοποίηση των δυνατοτήτων ειδικών μορφών τουρισμού (πχ. θεραπευτικός, ιαματικός κλπ.). Επίσης, περιλαμβάνονται έργα ανάδειξης, προβολής και δικτύωσης των πολιτιστικών πόρων της ΠΔΕ όπως Μνημεία, Σύνολα και Αρχαιολογικοί Χώροι, πολιτιστικές διαδρομές με έμφαση στη δικτύωση επισκέψιμων Μνημείων, Αρχαιολογικών Χώρων και Μουσείων, στη βελτίωση τόσο της επισκεψιμότητας και αντιληπτικότητας των μνημείων και των χώρων όσο και της ελκυστικότητας των μουσειακών εκθέσεων, καθώς και στην αναβάθμιση του επιπέδου των υπηρεσιών που προσφέρονται στους επισκέπτες. Τέλος, σημειώνεται ότι θα ληφθεί μέριμνα για υποδομές βελτίωσης της προσβασιμότητας των ΑμεΑ σε τουριστικές περιοχές.

Σημειώνεται ότι τμήμα του παρόντος τύπου δράσης θα συμβάλλει στο Σχέδιο Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης που θα υλοποιηθεί στο πλαίσιο του παρόντος Προγράμματος.

Ενδεικτικές ομάδες – στόχοι (βασικοί ωφελούμενοι):

- Γενικός πληθυσμός Περιφέρειας
- Επισκέπτες στην Περιφέρεια

Ενδεικτικοί Δικαιούχοι:

- Δήμοι
- Δημόσιοι φορείς
- Περιφέρεια
- Υπουργεία

ΕΠ6.δ.	Προστασία και αποκατάσταση της βιοποικιλότητας και του εδάφους και προαγωγής των υπηρεσιών των οικοσυστημάτων μέσω και του δικτύου NATURA 2000 και των «πράσινων» υποδομών
--------	--

«6.δ.1.1. Επενδύσεις για την προστασία εθνικά προστατευόμενων περιοχών που δεν καλύπτονται από Φορέα Διαχείρισης»

Σκοπιμότητα:

Η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας φιλοξενεί πλούσια βιοποικιλότητα και διαθέτει μεγάλο αριθμό προστατευόμενων περιοχών. Συγκεκριμένα φιλοξενεί 3 από τους 10 υγροτόπους Ramsar της χώρας, 40 από τις 419 περιοχές του δικτύου Natura 2000 της χώρας, 4 από τα 17 Εθνικά Πάρκα της χώρας, 2 από τα 19 Αισθητικά Δάση της χώρας, 7 από τα 51 Διατηρητέα Μνημεία της Φύσης της χώρας και 31 από τα 607 Καταφύγια Άγριας Ζωής της χώρας.

Στόχο του συγκεκριμένου τύπου δράσης είναι η διαχείριση προστατευόμενων οικοσυστημάτων και περιοχών που δεν καλύπτονται από Φορείς Διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών.

Περιεχόμενο:

Ο εν λόγω τύπος δράσης περιλαμβάνει τις απαραίτητες ενέργειες και μελέτες για την οριοθέτηση, ανάδειξη και προστασία Αισθητικών Δασών, Διατηρητέων Μνημείων της Φύσης και Τοπίων Ιδιαιτέρου Φυσικού Κάλλους, όπως αυτά έχουν χαρακτηριστεί με τους Ν.5351/1932 και Ν.1465/1950, «Περί αρχαιοτήτων» ή έχουν προταθεί από το ερευνητικό πρόγραμμα του ΥΠΕΧΩΔΕ (1995) με θέμα «Οριοθέτηση και Καθορισμός Μέτρων Προστασίας Τοπίων Ιδιαιτέρου Φυσικού Κάλλους» και βρίσκονται εκτός περιοχής αρμοδιότητας Φορέων Διαχείρισης, και αφού προηγηθεί η υπαγωγή τους στις διατάξεις του Νόμου 3937/2011.

Σημειώνεται ότι οι παρεμβάσεις που θα υλοποιηθούν στο πλαίσιο του συγκεκριμένου τύπου δράσης θα είναι εντός του χώρου της Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης που θα υλοποιηθεί στο πλαίσιο του παρόντος Προγράμματος.

Ενδεικτικές ομάδες – στόχοι (βασικοί ωφελούμενοι):

- Γενικός πληθυσμός Περιφέρειας
- Επισκέπτες στην Περιφέρεια

Ενδεικτικοί Δικαιούχοι:

- Δήμοι
- Δημοτικές/ Δημοτικές Επιχειρήσεις
- Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας
- Υπουργείο Πολιτισμού, Υπουργείο Τουρισμού, Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής.

ΕΠ6.ε. Ανάληψη δράσης για τη βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος, για την ανάπλαση των πόλεων, αναζωογόνησης και απολύμανσης των υποβαθμισμένων περιβαλλοντικά εκτάσεων (συμπεριλαμβανομένων των προς ανασυγκρότηση περιοχών), τη μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και την προώθηση μέτρων για τον περιορισμό του θορύβου

«6.ε.1.1. Παρεμβάσεις Αστικής Ανάπτυξης»Σκοπιμότητα:

Μέσω του συγκεκριμένου τύπου δράσης θα υλοποιηθούν παρεμβάσεις οι οποίες θα συμβάλλουν στην αύξηση της ελκυστικότητας των αστικών κέντρων της Περιφέρειας.

Περιεχόμενο:

Στο συγκεκριμένο τύπο δράσης περιλαμβάνονται παρεμβάσεις αστικής ανάπτυξης σε κεντρικές πόλεις της Περιφέρειας. Επίσης, προβλέπονται και αστικές αναπλάσεις ιστορικών και εμπορικών κέντρων, πεζοδρομήσεις, αστικές αναπλάσεις για τη μείωση του φαινομένου της αστικής νησίδας (για την βελτίωση του βιοκλίματος σε αστικές περιοχές), ποδηλατόδρομοι, αστικός εξοπλισμός κλπ.

Τμήμα του συγκεκριμένου τύπου δράσης θα συμβάλλει στο Σχέδιο Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης του Προγράμματος. Επίσης δύναται να αξιοποιηθεί και το εργαλείο ΤΑΠΤΟΚ.

Ενδεικτικές ομάδες – στόχοι (βασικοί ωφελούμενοι):

- Γενικός πληθυσμός Περιφέρειας
- Επισκέπτες στην Περιφέρεια
- Παραγωγικός ιστός Περιφέρειας

Ενδεικτικοί Δικαιούχοι:

- Δήμοι
- Δημόσιοι φορείς
- Υπουργεία

«6.ε.1.2. Επενδύσεις για την προστασία της βιοποικιλότητας εντός ή πλησίον πολεοδομικών συγκροτημάτων»

Σκοπιμότητα:

Στόχος του συγκεκριμένου τύπου δράσης αποτελεί η βελτίωση της ελκυστικότητας των πόλεων (αναβάθμιση αστικού φυσικού περιβάλλοντος) σε συνδυασμό με την προστασία της βιοποικιλότητας της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας.

Περιεχόμενο:

Στο πλαίσιο αυτό θα υλοποιηθούν δράσεις που προβλέπονται από υφιστάμενα Γενικά Πολεοδομικά Σχέδια και αφορούν στην ανάδειξη και προστασία υγροτόπων και αστικών περιαστικών δασών, σε έργα φύτευσης πρασίνου σε κοινόχρηστους χώρους και σε έργα ανάπλασης που συνοδεύονται με την αύξηση της αστικής βιοποικιλότητας με τη δημιουργία κήπων.

Ενδεικτικές ομάδες – στόχοι (βασικοί ωφελούμενοι):

- Γενικός πληθυσμός Περιφέρειας
- Επισκέπτες στην Περιφέρεια

Ενδεικτικοί Δικαιούχοι:

- Δήμοι
- Δημοτικές/ Δημόσιες Επιχειρήσεις
- Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας,
- Αποκεντρωμένη Διοίκηση

Κατηγορίες παρέμβασης του άξονα προτεραιότητας 2

Οι κατηγορίες παρέμβασης του άξονα προτεραιότητας 2, φαίνονται στον ακόλουθο Πίνακα.

Ταμείο	ΕΤΠΑ
Κατηγορία περιφέρειας	Λιγότερο Ανεπτυγμένες Περιφέρειες
Κωδικός	Ποσό (σε ευρώ)
68 Ενεργειακή απόδοση και έργα επίδειξης στις ΜΜΕ και υποστηρικτικά μέτρα	1.600.000
13 Ενεργειακή απόδοση με ανακαίνιση της δημόσιας υποδομής, έργα επίδειξης και	11.251.637

υποστηρικτικά μέτρα	
17 Διαχείριση οικιακών αποβλήτων (συμπεριλαμβανομένων μέτρων ελαχιστοποίησης, διαλογής και ανακύκλωσης)	7.320.148
19 Διαχείριση εμπορικών, βιομηχανικών ή επικίνδυνων αποβλήτων	4.880.099
20 Παροχή νερού για ανθρώπινη κατανάλωση (υποδομή εξαγωγής, επεξεργασίας, αποθή-κευσης και διανομής)	7.200.000
22 Επεξεργασία υγρών λυμάτων	12.000.000
43Υποδομή για καθαρές αστικές μεταφορές και προώθησή τους (συμπεριλαμβανομένου του εξοπλισμού και του τροχαίου υλικού)	800.000
85 Προστασία και ενίσχυση της βιοποικιλότητας, προτασία της φύσης και πράσινη υποδομή	1.200.000
86 Προστασία, αναστήλωση και βιώσιμη χρήση των περιοχών Natura 2000	2.800.000
87 Προσαρμογή σε μέτρα για την κλιματική αλλαγή και πρόληψη και διαχείριση κινδύνων σχετικών με το κλίμα, π.χ. διάβρωση, πυρκαγιές, πλημμύρες, καταιγίδες και ξηρασία, συμπεριλαμβανομένης της αύξησης της ευαισθητοποίησης, της πολιτικής προστασίας και συστημάτων και υποδομών διαχείρισης καταστροφών	22.236.213
94 Προστασία, ανάπτυξη και προβολή στοιχείων δημόσιας πολιτιστικής κληρονομιάς	7.280.000
95 Ανάπτυξη και προβολή δημόσιων υπηρεσιών πολιτιστικής κληρονομιάς	3.120.000
97 Πρωτοβουλίες τοπικής ανάπτυξης με πρωτοβουλία κοινοτήτων σε αστικές και αγροτικές περιοχές	44.380.489

4.2.3 Άξονας προτεραιότητας 3: Ανάπτυξη – εκσυγχρονισμός – συμπλήρωση μεταφορικών υποδομών

Ταμείο, κατηγορία περιφέρειας

Ταμείο	ΕΤΠΑ
Κατηγορία περιφέρειας	Λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες
Βάση υπολογισμού (σύνολο επιλέξιμων δαπανών ή επιλέξιμες δημόσιες δαπάνες)	Επιλέξιμες Δημόσιες Δαπάνες

Επενδυτικές προτεραιότητες άξονα προτεραιότητας 3

- ΕΠ 7.α. Στήριξη πολυτροπικού Ενιαίου Ευρωπαϊκού Χώρου Μεταφορών επενδύοντας στο δίκτυο του Διευρωπαϊκού Δικτύου Μεταφορών (ΔΕΔ-Μ)
- ΕΠ 7.β. Ενίσχυση της περιφερειακής κινητικότητας μέσω της σύνδεσης δευτερευόντων και τριτευόντων κόμβων στην υποδομή ΔΕΔ-Μ, συμπεριλαμβανομένων των πολυτροπικών κόμβων.

- ΕΠ 7.γ. Ανάπτυξη και βελτίωση συστημάτων μεταφοράς φιλικών προς το περιβάλλον (συμπεριλαμβανομένων των συστημάτων χαμηλού θορύβου) και των συστημάτων χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα, συμπεριλαμβανομένων και των οδών εσωτερικής ναυσιπλοΐας και των θαλάσσιων μεταφορών, των λιμένων, των πολυτροπικών συνδέσεων και των υποδομών αερολιμένων, με σκοπό την προαγωγή μίας βιώσιμης περιφερειακής και τοπικής κινητικότητας
- ΕΠ 7.ε. Βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης και της ασφάλειας του εφοδιασμού μέσω της ανάπτυξης έξυπνων συστημάτων διανομής, αποθήκευσης και μεταφοράς ενέργειας και μέσω της ενσωμάτωσης σε αυτά της διανεμόμενης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές

Ειδικοί στόχοι που αντιστοιχούν στις επενδυτικές προτεραιότητες και αναμενόμενα αποτελέσματα

Επενδυτική Προτεραιότητα	Ειδικός στόχος	Αποτελέσματα
ΕΠ7.α.	ΕΣ7.α.1 Βελτίωση της συγκοινωνιακής εξυπηρέτησης στο βασικό οδικό δίκτυο ΔΕΔ-Μ	Με τη στήριξη της Ένωσης επιδιώκεται η ολοκλήρωση του βασικού οδικού δικτύου ΔΕΔ-Μ που θα συμβάλει στη βελτίωση του επιπέδου της συγκοινωνιακής εξυπηρέτησης, τόσο διαπεριφερειακά όσο και ενδοπεριφερειακά και θα δράσει ως αναπτυξιακό εργαλείο οικονομικής αναδιάρθρωσης και εκσυγχρονισμού.
ΕΠ7.β.	ΕΣ7.β.1 Βελτίωση της ενδοπεριφερειακής κινητικότητας	Λειτουργική αναβάθμιση των ενδοπεριφερειακών συνδέσεων με σκοπό α) στα πλαίσια των συνδυασμένων μεταφορών την σύνδεση των υπάρχοντων μεταφορικών κέντρων με διεθνή και εθνικά δίκτυα, β) την σύνδεση αστικών και εμπορευματικών - παραγωγικών κέντρων, γ) την ενδυνάμωση αναπτυξιακά καθυστερημένων περιοχών όπως ζώνες τουρισμού - παραθερισμού και ορεινές περιοχές της Περιφέρειας ενταγμένες σε δίκτυα ειδικών μορφών τουρισμού.
ΕΠ7.γ.	ΕΣ7.γ.1 Ενίσχυση των περιβαλλοντικά βιώσιμων, έξυπνων και ασφαλών μεταφορών	Με τη στήριξη της Ένωσης αναμένεται να διασφαλιστεί η αξιόπιστη, γρήγορη, ασφαλής και οικονομική συγκοινωνιακή εξυπηρέτηση των κατοίκων και των επισκεπτών της ΠΔΕ, με σωστή δρομολόγηση (ωράρια, συχνότητα) και παράλληλη βελτίωση της κυκλοφοριακής λειτουργίας.
ΕΠ7.ε.	ΕΣ7.ε.1 Βελτίωση των συστημάτων μεταφοράς και κατανάλωσης ενέργειας μικρών καταναλωτών	Από την αξιοποίηση ευφυών συστημάτων στον ενεργειακό τομέα αναμένεται να ωφεληθούν τόσο οι καταναλωτές όσο και οι πάροχοι ενέργειας, ενώ σημαντική θα είναι επίσης η συμβολή τους στην αλλαγή συμπεριφοράς στο προφίλ της κατανάλωσης, στην αποτελεσματικότερη διαχείριση του ηλεκτρικού

Δράσεις που πρόκειται να υποστηριχθούν στο πλαίσιο των επενδυτικών προτεραιοτήτων του άξονα προτεραιότητας 3

ΕΠ7.α. Στήριξη πολυτροπικού Ενιαίου Ευρωπαϊκού Χώρου Μεταφορών επενδύοντας στο δίκτυο του Διευρωπαϊκού Δικτύου Μεταφορών (ΔΕΔ-Μ)

«7.α.1.1. Κατασκευή / αναβάθμιση των βασικών οδικών αξόνων ΔΕΔ-Μ».

Σκοπιμότητα:

Στόχο του συγκεκριμένου τύπου δράσης αποτελεί η ολοκλήρωση των βασικών δικτύων ΔΕΔ-Μ προκειμένου να ενισχυθεί η «συνεκτικότητα» του συνολικού συστήματος μεταφορών, να επιτευχθεί μείωση του χρόνου και του κόστους μεταφοράς προσώπων και αγαθών και να βελτιωθεί η ασφάλεια.

Περιεχόμενο:

Για την επίτευξη των στόχων του συγκεκριμένου τύπου δράσης θα υλοποιηθούν παρεμβάσεις οι οποίες θα λειτουργήσουν συμπληρωματικά προς τις βασικές παρεμβάσεις προσπελασιμότητας που θα χρηματοδοτηθούν από το Ε.Π. «Υποδομές μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη». Προτεραιότητα αποτελεί η βελτίωση συγκεκριμένων τμημάτων του Οδικού Δικτύου της Περιφέρειας που περιλαμβάνονται στο δίκτυο ΔΕΔ-Μ, που δεν κατέστη δυνατό να ολοκληρωθούν στο πλαίσιο της προηγούμενης προγραμματικής περιόδου.

Ενδεικτικές ομάδες – στόχοι (βασικοί ωφελούμενοι):

Ως βασικοί δικαιούχοι των δράσεων αναφέρονται το Υπουργείο Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων και εποπτευόμενοι φορείς του.

Ενδεικτικοί Δικαιούχοι:

Ως βασικοί δικαιούχοι των δράσεων αναφέρονται το Υπουργείο Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων και εποπτευόμενοι φορείς του.

ΕΠ7.β. Ενίσχυση της περιφερειακής κινητικότητας μέσω της σύνδεσης δευτερευόντων και τριτευόντων κόμβων στην υποδομή ΔΕΔ-Μ, συμπεριλαμβανομένων των πολυτροπικών κόμβων

«7.6.1.1. Κατασκευή / αναβάθμιση οδικών αξόνων (εθνική οδοποιία) που υποστηρίζουν τα Διευρωπαϊκά Δίκτυα Μεταφορών»

Σκοπιμότητα:

Στόχο του συγκεκριμένου τύπου δράσης αποτελεί η βελτίωση της προσπελασιμότητας και της διασύνδεσης γειτονικών περιφερειακών κέντρων της ευρύτερης περιοχής με διαπεριφερειακής εμβέλειας κέντρα.

Περιεχόμενο:

Περιλαμβάνονται έργα συμπλήρωσης ή / και βελτίωσης του εθνικού οδικού δικτύου της Περιφέρειας, που υποστηρίζουν τους οδικούς άξονες που εντάσσονται στα Διευρωπαϊκά Δίκτυα Μεταφορών, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων των δράσεων που απαιτούνται για τη λειτουργική ολοκλήρωση των αντίστοιχων έργων της Περιφέρειας, που δεν κατέστη δυνατό να ολοκληρωθούν στο πλαίσιο της προηγούμενης προγραμματικής περιόδου.

Ενδεικτικές ομάδες – στόχοι (βασικοί ωφελούμενοι):

Με τις παρεμβάσεις του συγκεκριμένου τύπου δράσης θα ωφεληθεί άμεσα ένα σημαντικό μέρος των κατοίκων της Περιφέρειας, καθώς και επιχειρηματίες και αγρότες, χωρίς να είναι εφικτή η εκτίμηση του αριθμού τους, όπως επίσης και ένας σημαντικός αριθμός επισκεπτών.

Ενδεικτικοί Δικαιούχοι:

Ως βασικοί δικαιούχοι των δράσεων αναφέρονται το Υπουργείο Μεταφορών και Δικτύων και εποπτευόμενοι φορείς του και η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας.

«7.6.1.2. Κατασκευή / αναβάθμιση των ενδοπεριφερειακών οδικών αξόνων (επαρχιακή οδοποιία) που υποστηρίζουν τα Διευρωπαϊκά Δίκτυα Μεταφορών»

Σκοπιμότητα:

Στόχο του συγκεκριμένου τύπου δράσης αποτελεί η βελτίωση της σύνδεσης αστικών, παραγωγικών, τουριστικών και πολιτιστικών κέντρων της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας με δίκτυα ΔΕΔ-Μ.

Περιεχόμενο:

Περιλαμβάνονται έργα συμπλήρωσης ή / και βελτίωσης του επαρχιακού οδικού δικτύου της Περιφέρειας, το οποίο συνδέει οικιστικά σύνολα της Περιφέρειας με τουριστικούς / πολιτιστικούς πόρους, με βασικά οδικά δίκτυα ή λιμάνια, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων των δράσεων που απαιτούνται για τη λειτουργική ολοκλήρωση αντίστοιχων έργων που δεν κατέστη δυνατό να ολοκληρωθούν στο πλαίσιο της προηγούμενης προγραμματικής περιόδου.

Στα έργα αυτά περιλαμβάνονται: η Οδός Σύνδεσης Αεροδρομίου Αράξου με Ε.Ο. Πατρών – Πύργου, η Οδός Σύνδεσης ΒΙΠΕ Πατρών με Εθνική Οδό Πατρών – Πύργου κ.α..

Επίσης στον συγκεκριμένο τύπο δράσης δύναται να αξιοποιηθεί και το εργαλείο ΤΑΠΤΟΚ.

Ενδεικτικές ομάδες – στόχοι (βασικοί ωφελούμενοι):

Με τις παρεμβάσεις του συγκεκριμένου τύπου δράσης θα ωφεληθεί άμεσα ένα σημαντικό μέρος των κατοίκων της Περιφέρειας, καθώς και επιχειρηματίες και αγρότες, χωρίς να είναι εφικτή η εκτίμηση του αριθμού τους, όπως επίσης και ένας σημαντικός αριθμός επισκεπτών.

Ενδεικτικοί Δικαιούχοι:

Ως βασικοί δικαιούχοι των δράσεων αναφέρονται το Υπουργείο Μεταφορών και Δικτύων και εποπτευόμενοι φορείς του και η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας.

«7.6.1.3. Αναβάθμιση λιμενικών υποδομών που υποστηρίζουν τα Διευρωπαϊκά Δίκτυα Μεταφορών»

Σκοπιμότητα:

Στόχο του συγκεκριμένου τύπου δράσης αποτελεί η προώθηση της ολοκλήρωσης του δικτύου των κυρίων λιμένων και λιμενικών υποδομών και η διασύνδεσή τους με τα Διευρωπαϊκά Δίκτυα. Παράλληλη επιδίωξη αποτελεί η βελτίωση υπαρχόντων και η δημιουργία νέων λιμενικών υποδομών, με σκοπό την αναβάθμιση και τον εκσυγχρονισμό των παρεχόμενων υπηρεσιών και την προώθηση των συνδυασμένων μεταφορών.

Περιεχόμενο:

Οι δράσεις περιλαμβάνουν τη συμπλήρωση και βελτίωση λιμενικών υποδομών που εξυπηρετούν τοπικές, ενδοπεριφερειακές, διαπεριφερειακές και διεθνείς συνδέσεις, με βάση τις ανάγκες που προκύπτουν από το ρόλο τους στο σύστημα μεταφορών της Περιφέρειας και τη συμπλήρωση των απαραίτητων χερσαίων υποδομών εξυπηρέτησης της επιβατικής και εμπορευματικής κίνησης. Ενδεικτικά περιλαμβάνονται παρεμβάσεις στην οδικό άξονα οδός Κατάκωλο - Ε.Ο. Πατρών - Πύργου τμήμα: Άγιος Ιωάννης - Ε.Ο., αναβάθμιση υπηρεσιών του Λιμένα Κυλλήνης, αναβάθμιση υποδομών χερσαίας ζώνης στον Λιμένα Κατακόλου κ.α..

Ενδεικτικές ομάδες – στόχοι (βασικοί ωφελούμενοι):

Με τις παρεμβάσεις του συγκεκριμένου τύπου δράσης θα ωφεληθεί άμεσα ένα σημαντικό μέρος των κατοίκων της Περιφέρειας, καθώς και επιχειρηματίες και αγρότες, χωρίς να είναι εφικτή η εκτίμηση του αριθμού τους, όπως επίσης και ένας σημαντικός αριθμός επισκεπτών.

Ενδεικτικοί Δικαιούχοι:

Ως βασικοί δικαιούχοι των δράσεων αναφέρονται τα συναρμόδια με τα έργα μεταφορών υπουργεία, φορείς διαχείρισης λιμένων και η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας.

ΕΠ7.γ.	Ανάπτυξη και βελτίωση συστημάτων μεταφοράς φιλικών προς το περιβάλλον (συμπεριλαμβανομένων των συστημάτων χαμηλού θορύβου) και των συστημάτων χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα, συμπεριλαμβανομένων και των οδών εσωτερικής ναυσιπλοΐας και των θαλάσσιων μεταφορών, των λιμένων, των πολυτροπικών συνδέσεων και των υποδομών αερολιμένων, με σκοπό την προαγωγή μίας βιώσιμης περιφερειακής και τοπικής κινητικότητας
--------	---

«7.γ.1.1. Κατασκευή / αναβάθμιση προαστιακού σιδηρόδρομου Πάτρας»Σκοπιμότητα:

Η ΠΔΕ χαρακτηρίζεται από ανεπαρκές σιδηροδρομικό δίκτυο, με τη σημαντικότερη υφιστάμενη σιδηροδρομική γραμμή να διασχίζει τον διευρυμένο Δήμο Πατρέων και η οποία κρίνεται ως κατάλληλη για ανάπτυξη ενός οικολογικού, ασφαλούς, αθόρυβου και αξιόπιστου μέσου μεταφοράς τύπου επίγειου μετρό για την απευθείας μετάβαση από την Πάτρα τόσο προς το Αίγιο όσο και προς την Κάτω Αχαΐα. Μέχρι σήμερα λειτουργεί με μεγάλη επιτυχία ο προαστιακός Πατρών στο τμήμα Άγιος Ανδρέας - Πάτρα – Ρίο.

Περιεχόμενο:

Στα πλαίσια του συγκεκριμένου τύπου δράσης προβλέπεται η αναβάθμιση και η επέκταση του προαστιακού σιδηρόδρομου Πάτρας για το τμήμα: Πάτρα - Κάτω Αχαΐα με την παράλληλη κατασκευή ενδιάμεσων στάσεων.

Ενδεικτικές ομάδες – στόχοι (βασικοί ωφελούμενοι):

Ως βασικοί ωφελούμενοι των δράσεων που πρόκειται να υλοποιηθούν αναφέρονται ο γενικός πληθυσμός της Περιφέρειας, που θα εξυπηρετείται καθημερινά από τον προαστιακό σιδηρόδρομο, οι επισκέπτες της καθώς και συνολικά ο παραγωγικός ιστός Περιφέρειας.

Ενδεικτικοί Δικαιούχοι:

Ως βασικός δικαιούχος των δράσεων αναφέρεται ο Οργανισμός Σιδηροδρόμων Ελλάδος (ΟΣΕ)

«7.γ.1.2. Ανάπτυξη ευφυών συστημάτων μεταφορών»

Σκοπιμότητα:

Η δράση στοχεύει στην ενίσχυση της ασφάλειας, της πληροφόρησης, καθώς και την αξιοποίηση «ευφυών συστημάτων» για την εξασφάλιση υψηλής ποιότητας υπηρεσιών μετακίνησης.

Περιεχόμενο:

Στα πλαίσια του συγκεκριμένου τύπου δράσης προβλέπεται η ανάπτυξη ευφυούς συστήματος στις οδικές μεταφορές με την εγκατάσταση τεχνολογιών υποβοήθησης της οδήγησης (συστήματα πληροφόρησης, προειδοποίησης κινδύνου, αυτόματου εντοπισμού θέσης οχήματος), υποβοήθησης ή ελέγχου κυκλοφορίας κλπ. για την εξασφάλιση υψηλής ποιότητας υπηρεσιών μετακίνησης με την παροχή ενεργητικής οδικής ασφάλειας.

Επιπλέον προβλέπεται και η ανάπτυξη ευφυούς συστήματος στις θαλάσσιες μεταφορές με την εγκατάσταση πληροφοριακών συστημάτων για τη διαχείριση της κυκλοφορίας των πλοίων, τη βελτίωση των υποδομών επικοινωνίας, την ενίσχυση των υποδομών και συστημάτων ασφάλειας και ελέγχου για την καλύτερη κυκλοφορία προσώπων και αγαθών.

Ενδεικτικές ομάδες – στόχοι (βασικοί ωφελούμενοι):

Ως βασικοί ωφελούμενοι των δράσεων που πρόκειται να υλοποιηθούν αναφέρονται ο γενικός πληθυσμός της Περιφέρειας, που θα εξυπηρετείται καθημερινά από τον προαστιακό σιδηρόδρομο, οι επισκέπτες της καθώς και συνολικά ο παραγωγικός ιστός Περιφέρειας.

Ενδεικτικοί Δικαιούχοι:

Ως βασικός δικαιούχος των δράσεων αναφέρεται η Περιφέρεια, οι Δήμοι καθώς και οι δημοτικές και λιμενικές επιχειρήσεις

ΕΠ7.ε.	Βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης και της ασφάλειας του εφοδιασμού μέσω της ανάπτυξης έξυπνων συστημάτων διανομής, αποθήκευσης και μεταφοράς ενέργειας και μέσω της ενσωμάτωσης σε αυτά της διανεμόμενης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές
--------	--

«7.ε.1.1. Ανάπτυξη ευφυών συστημάτων στον ενεργειακό τομέα»

Σκοπιμότητα:

Σύμφωνα με την υπ' αριθ. Δ5/ΗΛ/Α/Φ33/2067/04.02.2013 (ΦΕΚ Β' 297, 13.02.2013), μέχρι τις 31-12-2020 πρέπει να έχει αντικατασταθεί τουλάχιστον του 80% του συνόλου των 7.200.000 μετρητών της χώρας. Το βασικό πλεονέκτημα της εγκατάστασης ευφυών συστημάτων μέτρησης

είναι η παροχή άμεσης και λεπτομερούς πληροφόρησης για την κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας σε όλη τη διάρκεια της ημέρας, με πολλαπλά οφέλη, τόσο για τους καταναλωτές, όσο και για τους παρόχους ηλεκτρικής ενέργειας. Ενδεικτικά αναφέρονται η αλλαγή συμπεριφοράς στο προφίλ της κατανάλωσης βάσει των μετρητικών δεδομένων, η δυνατότητα δημιουργίας ευέλικτων ενεργειακών τιμολογίων (πολυζωνικών), η αύξηση του ανταγωνισμού στην προμήθεια της ηλεκτρικής ενέργειας και η αποτελεσματικότερη διαχείριση φορτίου, δηλαδή η ομαλοποίηση της καμπύλης φορτίου με παράλληλη μείωση των αιχμών ζήτησης του συστήματος ηλεκτρικής ενέργειας, που συμβάλλει στη μείωση του κόστους παραγωγής ενέργειας.

Περιεχόμενο:

Η ανάπτυξη ευφών συστημάτων μέτρησης ενέργειας αφορά στην αντικατάσταση υφιστάμενων μετρητών στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας με αντίστοιχα ευφυή συστήματα μέτρησης, σε οικιακούς και μικρούς εμπορικούς και βιομηχανικούς καταναλωτές ηλεκτρικής ενέργειας.

Ενδεικτικές ομάδες – στόχοι (βασικοί ωφελούμενοι):

- Καταναλωτές
- Πάροχοι ηλεκτρικής ενέργειας

Ενδεικτικοί Δικαιούχοι:

ΔΕΔΔΗΕ Α.Ε. (Διαχειριστής του Ελληνικού Δικτύου Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας)

Κατηγορίες παρέμβασης του άξονα προτεραιότητας 3

Οι κατηγορίες παρέμβασης του άξονα προτεραιότητας 3, φαίνονται στον ακόλουθο Πίνακα.

Ταμείο	ΕΤΠΑ
Κατηγορία περιφέρειας	Λιγότερο Ανεπτυγμένες Περιφέρειες
Κωδικός	Ποσό (σε ευρώ)
15 Έξυπνα συστήματα διανομής της ενέργειας σε μεσαία και χαμηλή τάση (συμπεριλαμβανομένων των έξυπνων ενεργειακών δικτύων)	1.600.000
26 Άλλοι σιδηρόδρομοι	4.800.000
30 Δευτερεύουσες οδικές συνδέσεις με το οδικό δίκτυο και τους κόμβους ΔΕΔ-Μ (νέα κατασκευή)	39.784.339
33 Ανακατασκευασμένη ή βελτιωμένη οδός ΔΕΔ-Μ	16.400.000
34 Άλλοι ανακατασκευασμένοι ή βελτιωμένοι δρόμοι (αυτοκινητόδρομοι, εθνικοί, περιφερειακοί ή τοπικοί)	39.784.339
44 Έξυπνα συστήματα μεταφορών (συμπεριλαμβανομένης της εισαγωγής της διαχείρισης της ζήτησης, συστημάτων διοδίων, συστημάτων παρακολούθησης, ελέγχου και πληροφοριών ΤΠ)	2.800.000

4.2.4 Άξονας προτεραιότητας 4: Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Προώθηση της Κοινωνικής Ένταξης και Καταπολέμηση της Φτώχειας και των Διακρίσεων

Αιτιολόγηση της θέσπισης άξονα προτεραιότητας 4

Μέσω του συγκεκριμένου Άξονα Προτεραιότητας αντιμετωπίζονται συνολικά οι ανάγκες του ανθρώπινου δυναμικού της Περιφέρειας είτε αυτές αφορούν θέματα της αγοράς εργασίας ή κοινωνικές υπηρεσίες (υγεία, πρόνοια). Ο ΑΠ 4 είναι σε πλήρη συμφωνία με τη 2η χρηματοδοτική προτεραιότητα του ΕΣΠΑ 2014-2020 («Ανάπτυξη και αξιοποίηση ικανοτήτων ανθρώπινου δυναμικού – ενεργός κοινωνική ενσωμάτωση») και μέσω αυτού πρόκειται να υποστηριχθεί η εφαρμογή στρατηγικών όπως αυτές για τη μείωση της φτώχειας με στόχο την ενεργητική ένταξη των ατόμων που είναι αποκλεισμένα από την αγορά εργασίας, για την υγεία, για περιθωριοποιημένες ομάδες πληθυσμού (όπως οι Ρομά), για την Περιφερειακή Έξυπνη Εξειδίκευση.

Σημειώνεται ότι ειδικά για θέματα που αφορούν την αγορά εργασίας μέσω του εν λόγω ΑΠ καλύπτεται ένα τμήμα των αναγκών της Περιφέρειας, ενώ οι υπόλοιπες ανάγκες αναμένεται να καλυφθούν από το Τομεακό Πρόγραμμα «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού – Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση».

Βάσει των ανωτέρω ο ΑΠ 4 απαρτίζεται από τους Θεματικούς Στόχους 8 και 9.

Ταμείο, κατηγορία περιφέρειας

Ταμείο	ΕΚΤ
Κατηγορία περιφέρειας	Λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες
Βάση υπολογισμού (σύνολο επιλέξιμων δαπανών ή επιλέξιμες δημόσιες δαπάνες)	Επιλέξιμες δημόσιες δαπάνες

Επενδυτικές προτεραιότητες άξονα προτεραιότητας 4

- ΕΠ 8.1 Πρόσβαση στην απασχόληση για αναζητούντες θέση εργασίας και οικονομικά μη ενεργά άτομα, συμπεριλαμβανομένων των μακροχρόνια ανέργων και των ατόμων που έχουν αποκοπεί επί μακρόν από την αγορά εργασίας, μέσω επίσης τοπικών πρωτοβουλιών για την απασχόληση και υποστήριξη της κινητικότητας των εργαζομένων
- ΕΠ 8.3 Αυταπασχόληση, επιχειρηματικότητα και δημιουργία επιχειρήσεων, συμπεριλαμβανομένων καινοτόμων πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων
- ΕΠ 8.5 Προσαρμογή των εργαζομένων, των επιχειρήσεων και των επιχειρηματιών στις αλλαγές
- ΕΠ 9.i Ενεργό ένταξη, με σκοπό, μεταξύ άλλων, την προώθηση της ισότητας των ευκαιριών, και της ενεργού συμμετοχής και της βελτίωσης της απασχολησιμότητας
- ΕΠ 9.ii Κοινωνικοοικονομική ενσωμάτωση περιθωριοποιημένων κοινοτήτων, όπως οι Ρομά

- ΕΠ 9.iii Καταπολέμηση κάθε μορφής διακρίσεων και την προώθηση της ισότητας των ευκαιριών
- ΕΠ 9.iv. Βελτίωση της πρόσβασης σε οικονομικά προσιτές, βιώσιμες και υψηλής ποιότητας υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων της υγειονομικής περίθαλψης και των κοινωνικών υπηρεσιών γενικού συμφέροντος
- ΕΠ 9.v. Προαγωγή της κοινωνικής επιχειρηματικότητας και της επαγγελματικής ένταξης σε κοινωνικές επιχειρήσεις καθώς και την προώθηση της κοινωνικής οικονομίας και της οικονομίας της αλληλεγγύης προκειμένου να διευκολυνθεί η πρόσβαση στην απασχόληση
- ΕΠ 9.vi. Στρατηγικές τοπικής ανάπτυξης με πρωτοβουλία τοπικών κοινοτήτων

Ειδικοί στόχοι που αντιστοιχούν στις επενδυτικές προτεραιότητες και αναμενόμενα αποτελέσματα

Επενδυτική Προτεραιότητα	Ειδικός στόχος	Αποτελέσματα
ΕΠ 8.1	ΕΣ.8.1.1. Αύξηση των ευκαιριών πρόσβασης στην απασχόληση ανέργων της Περιφέρειας με έμφαση σε αυτούς με υψηλά τυπικά προσόντα	Με τη στήριξη της Ένωσης επιδιώκεται να δοθεί η δυνατότητα στους άνεργους της Περιφέρειας αφενός να αναβαθμίσουν τα προσόντα τους βελτιώνοντας έτσι τις πιθανότητες εύρεσης εργασίας, αφετέρου να παραμείνει στην Περιφέρεια το επιστημονικό δυναμικό της.
ΕΠ 8.3	ΕΣ.8.3.1. Αύξηση των επιχειρηματικών πρωτοβουλιών σε τομείς που έχουν αναδειχθεί στο πλαίσιο της Περιφερειακής Έξυπνης Εξειδίκευσης	Με την στήριξη της Ένωσης επιδιώκεται να ενισχυθούν τόσο οι άνεργοι της Περιφέρειας οι οποίοι επιθυμούν να ξεκινήσουν μια επιχειρηματική προσπάθεια, αφετέρου να υποστηριχθούν και να ενισχυθούν οι τομείς αιχμής της περιφερειακής οικονομίας
ΕΠ 8.5	ΕΣ.8.5.1. Ενίσχυση της ικανότητας προσαρμογής εργαζομένων και επιχειρηματιών στο περιβάλλον της έξυπνης εξειδίκευσης	Με την στήριξη της Ένωσης επιδιώκεται η υποστήριξη εργαζομένων και επιχειρηματιών σε τομείς αιχμής της περιφερειακής οικονομίας ώστε να ανταποκριθούν στις προκλήσεις και απαιτήσεις που απορρέουν από την εφαρμογή της περιφερειακής έξυπνης εξειδίκευσης.
ΕΠ 9.i	ΕΣ.9.i.1. Βελτίωση της πρόσβασης στην απασχόληση των ευπαθών ομάδων του πληθυσμού που κινδυνεύουν ή βιώνουν τον κοινωνικό αποκλεισμό	Με την στήριξη της Ένωσης επιδιώκεται πρωτίστως η βελτίωση των συνθηκών κοινωνικής ενσωμάτωσης των ευαίσθητων κοινωνικών ομάδων. Ειδικότερα, στα αναμενόμενα αποτελέσματα του ειδικού στόχου περιλαμβάνονται: <ul style="list-style-type: none"> • Η κοινωνική και εργασιακή ένταξη/επανένταξη ατόμων ευπαθών ομάδων του πληθυσμού που βιώνουν κοινωνικό αποκλεισμό • Η πρόληψη του κινδύνου κοινωνικοοικονομικού αποκλεισμού για κατηγορίες ατόμων που προέρχονται ή μεταπίπτουν σε ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού • Η άμβλυση της κατάστασης φτώχειας σε στοχευμένες κατηγορίες ατόμων που ανήκουν σε ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού • Η αύξηση της απασχολησιμότητας και

Επενδυτική Προτεραιότητα	Ειδικός στόχος	Αποτελέσματα
		της ισότιμης συμμετοχής των γυναικών στη αγορά εργασίας, που βρίσκονται ή απειλούνται από φτώχεια.
ΕΠ 9.ii	ΕΣ.9.ii.1 Κοινωνική και οικονομική ενσωμάτωση περιθωριοποιημένων κοινοτήτων	Με την στήριξη της Ένωσης επιδιώκεται η κοινωνική και οικονομική ενσωμάτωση περιθωριοποιημένων κοινοτήτων καθώς η ΠΔΕ ανήκει στις περιφέρειες με την μεγαλύτερη πληθυσμιακή συγκέντρωση. Ρομά που αντιμετωπίζουν διαρκώς εντονότερα τον κίνδυνο να αποκλειστούν κοινωνικά, ενώ σημαντικό κομμάτι του πληθυσμού της ΠΔΕ ζει κάτω από το όριο της φτώχειας με αποτέλεσμα να στερείται βασικών υποδομών στέγασης και υπηρεσιών εκπαίδευσης και υγείας.
ΕΠ 9.iii	ΕΣ.9.iii.1. Πρόληψη και αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού ευπαθών ομάδων	Με την στήριξη της Ένωσης επιδιώκεται η κάλυψη των αναγκών των ατόμων που υφίστανται διακρίσεις μέσω της ανάπτυξης υπηρεσιών και δομών για την υποστήριξη των ατόμων που υφίστανται αυτές τις διακρίσεις.
ΕΠ 9.iv.	ΕΣ.9.iv.1 Ανάσχεση των εμποδίων πρόσβασης σε υπηρεσίες υγείας και κοινωνικές υπηρεσίες κοινής ωφέλειας	Η παρατεταμένη οικονομική κρίση και το γεγονός ότι σημαντικό κομμάτι του πληθυσμού της ΠΔΕ ζει κάτω από το όριο της φτώχειας θέτει στο επίκεντρο τη διασφάλιση καθολικής δυνατότητας πρόσβασης στις δημόσιες υπηρεσίες από οικονομικά ασθενείς πολίτες, από πολίτες απομακρυσμένων περιοχών, πολίτες ευάλωτων και ειδικών κοινωνικών ομάδων, καθώς και ανασφάλιστους πολίτες
ΕΠ 9.v.	ΕΣ. 9.v .1. Προώθηση της κοινωνικής οικονομίας και των κοινωνικών επιχειρήσεων σε τοπικό επίπεδο	Με την στήριξη της Ένωσης επιδιώκεται η αξιοποίηση της κοινωνικής επιχειρηματικότητας για την ένταξη των ευαίσθητων κοινωνικά ομάδων στην αγορά εργασίας με την δημιουργία θέσεων εργασίας, μέσω κοινωνικών επιχειρήσεων, με έμφαση στα άτομα τα οποία ανήκουν σε ευπαθείς ομάδες πληθυσμού, και η υποστήριξη των κοινωνικών επιχειρήσεων και γενικότερα της κοινωνικής οικονομίας
ΕΠ 9.vi.	ΕΣ. 9.vi.1. Ενεργοποίηση των φορέων της τοπικής κοινωνίας για την προώθηση της κοινωνικής ένταξης και την καταπολέμηση της φτώχειας	Με την στήριξη της Ένωσης επιδιώκεται να δημιουργηθούν θέσεις εργασίας με την ενεργοποίηση της τοπικής κοινωνίας και να ενεργοποιηθεί η ατομική και η συλλογική επιχειρηματική δραστηριότητα από ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού που αντιμετωπίζουν μεγαλύτερο κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού λόγω ανεργίας

Δράσεις που πρόκειται να υποστηριχθούν στο πλαίσιο των επενδυτικών προτεραιοτήτων του άξονα προτεραιότητας 4

ΕΠ8.1. Πρόσβαση στην απασχόληση για αναζητούντες θέση εργασίας και οικονομικά μη ενεργά άτομα, συμπεριλαμβανομένων των μακροχρόνια ανέργων και των ατόμων που έχουν αποκοπεί επί μακρόν από την αγορά εργασίας, μέσω επίσης τοπικών πρωτοβουλιών για την απασχόληση και υποστήριξη της κινητικότητας των εργαζομένων

«8.1.1.1 Δράσεις βελτίωσης των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού μέσω προγραμμάτων κατάρτισης»Σκοπιμότητα:

Στόχο του συγκεκριμένου τύπου δράσης είναι η αναβάθμιση των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού της Περιφέρειας ώστε να τους διευκολύνει στην προσπάθειά τους για πρόσβαση στην αγορά εργασίας.

Οι παρεμβάσεις που θα πραγματοποιηθούν στοχεύουν σε όλες τις κατηγορίες ανέργων της περιφέρειας, έμφαση ωστόσο θα δοθεί στους άνεργους πτυχιούχους.

Περιεχόμενο:

- Προγράμματα κατάρτισης ανέργων τα οποία οδηγούν σε πιστοποίηση.
- Στοχευμένα προγράμματα κατάρτισης ανέργων πτυχιούχων τα οποία οδηγούν σε πιστοποίηση.

Σημειώνεται ότι τα προγράμματα κατάρτισης που θα πραγματοποιηθούν θα σχετίζονται με τους τομείς προτεραιότητας της Περιφέρειας σύμφωνα και με την Στρατηγική για την Έξυπνη Εξειδίκευση.

Ενδεικτικές ομάδες – στόχοι (βασικοί ωφελοούμενοι):

- Άνεργοι, συμπεριλαμβανομένων των μακροχρόνια ανέργων
- Άνεργοι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης

Ενδεικτικοί Δικαιούχοι:

- Δήμοι

«8.1.1.2 Προγράμματα δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας για άνεργους με υψηλά τυπικά προσόντα σε επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε τομείς με συγκριτικό πλεονέκτημα για την Περιφέρεια»Σκοπιμότητα:

Ο συγκεκριμένος τύπος δράσης αναμένεται να συμβάλει στην αναχαίτιση του μεταναστευτικού ρεύματος επιστημόνων της Περιφέρειας μέσω ενεργειών για την προώθησή τους στην απασχόληση.

Περιεχόμενο:

Ο συγκεκριμένος τύπος δράσης περιλαμβάνει την επιχορήγηση επιχειρήσεων του ιδιωτικού τομέα της οικονομίας για την πρόσληψη ανέργων με υψηλά προσόντα (πτυχίο, μεταπτυχιακό, διδακτορικό).

Ενδεικτικές ομάδες – στόχοι (βασικοί ωφελοούμενοι):

- Άνεργοι πτυχιούχοι

- Άνεργοι με μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών
- Άνεργοι με διδακτορικό δίπλωμα

Ενδεικτικοί Δικαιούχοι:

- Επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα

ΕΠ8.3. Αυταπασχόληση, επιχειρηματικότητα και δημιουργία επιχειρήσεων, συμπεριλαμβανομένων καινοτόμων πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων

«8.3.1.1 Προγράμματα για τη δημιουργία νέων (start up) και καινοτόμων επιχειρήσεων σε τομείς προτεραιότητας της Περιφέρειας»

Σκοπιμότητα:

Ο συγκεκριμένος τύπος δράσης αποσκοπεί στο να διευκολύνει ανέργους στην προσπάθειά τους να ιδρύσουν επιχείρηση.

Περιεχόμενο:

Στο πλαίσιο του συγκεκριμένου τύπου δράσης περιλαμβάνονται ενέργειες που συνδυάζουν την παροχή κεφαλαίου εκκίνησης επιχειρήσεων σε ανέργους (start up) και την παροχή συμβουλευτικής υποστήριξης και καθοδήγησης των νέων εν δυνάμει επιχειρηματιών.

Οι επιχειρήσεις που πρόκειται να ιδρυθούν θα πρέπει να χαρακτηρίζονται από καινοτομία και να εμπίπτουν στους τομείς προτεραιότητας της περιφερειακής οικονομίας.

Ενδεικτικές ομάδες – στόχοι (βασικοί ωφελούμενοι):

- Άνεργοι

Ενδεικτικοί Δικαιούχοι:

- Άνεργοι

ΕΠ8.5. Προσαρμογή των εργαζομένων, των επιχειρήσεων και των επιχειρηματιών στις αλλαγές

«8.5.1.1 Προγράμματα υποστήριξης εργαζομένων και επιχειρηματιών σε τομείς της οικονομίας που περιλαμβάνονται στην περιφερειακή στρατηγική έξυπνης εξειδίκευσης»

Σκοπιμότητα:

Η αναδιάρθρωση και ο εκσυγχρονισμός των δυναμικών οικονομικών δραστηριοτήτων της ΠΔΕ καθώς και ο μετασχηματισμός της παραγωγής αξιοποιώντας σύγχρονες παραγωγικές μεθόδους με την μετατόπιση σε δραστηριότητες με μεγαλύτερη προστιθέμενη αξία αποτελεί σημαντική πρόκληση για την επίτευξη του στόχου της έξυπνης εξειδίκευσης της ΠΔΕ. Στο πλαίσιο αυτό το ανθρώπινο δυναμικό των επιχειρήσεων αναμένεται να διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο στην προσπάθεια επίτευξης αυτής της αλλαγής.

Μέσω του συγκεκριμένου τύπου δράσης πρόκειται να υποστηριχθούν εργαζόμενοι αλλά και επιχειρηματίες σε κλάδους της RIS3 ώστε να αυξήσουν την ικανότητα προσαρμογής τους στο νέο περιβάλλον που διαμορφώνονται με απώτερο στόχο την ενίσχυση της παραγωγικότητας αλλά και της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων, την αύξηση της ανταγωνιστικότητάς τους αλλά και της δημιουργίας βιώσιμων θέσεων εργασίας.

Περιεχόμενο:

Ενδεικτικά θα πραγματοποιηθούν:

- Προγράμματα ανάπτυξης δεξιοτήτων των επιχειρηματιών που δραστηριοποιούνται σε τομείς της περιφερειακής οικονομίας με συγκριτικό πλεονέκτημα: τα προγράμματα αυτά δύναται να περιλαμβάνουν ενέργειες όπως συμβουλευτική, κατάρτιση, δικτύωση, κλπ.
- Προγράμματα ανάπτυξης δεξιοτήτων των εργαζομένων σε επιχειρήσει της περιφερειακής οικονομίας με συγκριτικό πλεονέκτημα: τα προγράμματα αυτά δύναται να περιλαμβάνουν ενέργειες όπως συμβουλευτική, κατάρτιση/ επιμόρφωση.
- Προγράμματα ανάπτυξης επιχειρήσεων σε τομείς αιχμής της περιφερειακής οικονομίας, τα οποία δύναται να περιλαμβάνουν επιχειρηματικές συμβουλές, διαμόρφωση επιχειρηματικών πλάνων ανάπτυξης των επιχειρήσεων κλπ.

Ενδεικτικές ομάδες – στόχοι (βασικοί ωφελούμενοι):

- Εργαζόμενοι σε επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα της οικονομίας
- Επιχειρηματίες
- Επιχειρήσεις

Ενδεικτικοί Δικαιούχοι:

- Επιχειρηματίες
- Επιχειρήσεις

ΕΠ9.ι.	Ενεργός ένταξη, με σκοπό, μεταξύ άλλων, την προώθηση της ισότητας των ευκαιριών, και της ενεργού συμμετοχής και της βελτίωσης της απασχολησιμότητας
--------	---

«9.ι.1.1 Δράσεις ενεργούς ένταξης στην αγορά εργασίας των ευπαθών ομάδων του πληθυσμού που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση»

Σκοπιμότητα:

Ο εν λόγω τύπος δράσης στοχεύει στην προώθηση της ισότητας των ευκαιριών και της ενεργού συμμετοχής για τη βελτίωση της απασχολησιμότητας των ομάδων εκείνων του πληθυσμού της Περιφέρειας που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση (ομάδες υψηλού κινδύνου) λόγω οικονομικών, κοινωνικών ή άλλων αιτιών.

Σημειώνεται ότι η ΠΔΕ αποτελεί μία από τις φτωχότερες περιφέρειες της χώρας, ενώ σημαντικό κομμάτι του πληθυσμού της ζει κάτω από το όριο της φτώχειας. Επίσης, λόγω της παρατεινόμενης

οικονομικής ύφεσης καταγράφονται σημαντικές ενδοπεριφερειακές διαφορές, οι οποίες καθιστούν την Περιφέρεια στις πλέον προβληματικές στον τομέα της κοινωνικής ενσωμάτωσης.

Περιεχόμενο:

Οι δράσεις που πρόκειται να υλοποιηθούν στο πλαίσιο του παρόντος τύπου δράσης ενδεικτικά περιλαμβάνουν:

- Προγράμματα κατάρτισης και επιμόρφωσης σε κλάδους αιχμής της οικονομίας της Περιφέρειας / τοπικής οικονομίας, τα οποία οδηγούν σε πιστοποίηση
- Στοχευμένα προγράμματα κατάρτισης συνδεδεμένα με πρακτική άσκηση για ευπαθείς ομάδες σε κλάδους αιχμής της οικονομίας της Περιφέρειας / τοπικής οικονομίας, τα οποία οδηγούν σε πιστοποίηση
- Ολοκληρωμένη δέσμη δράσεων επαγγελματικού προσανατολισμού (βάσει των αναπτυξιακών προτεραιοτήτων και σε κλάδους με συγκριτικό πλεονέκτημα)/ αναπροσανατολισμού συμβουλευτικής, κατάρτισης / επιμόρφωσης, mentoring, τύπου «κοινωνικού voucher», ευαισθητοποίησης, δημοσιότητας & απασχόλησης.
- Δράσεις προώθησης στην απασχόληση (όπως δημιουργία θέσεων εργασίας σε επιχειρήσεις).
- Παροχή υπηρεσιών φροντίδας και φιλοξενίας παιδιών για άτομα που έχουν την ευθύνη φροντίδας παιδιών σε νοικοκυριά που απειλούνται από φτώχεια και κοινωνικό αποκλεισμό.

Ενδεικτικές ομάδες – στόχοι (βασικοί ωφελούμενοι):

Ως βασικοί ωφελούμενοι των δράσεων που πρόκειται να υλοποιηθούν αναφέρονται ο γενικός πληθυσμός της Περιφέρειας και ιδιαίτερα οι Ευπαθείς Κοινωνικά Ομάδες, στις οποίες περιλαμβάνονται Ευπαθείς Ομάδες Πληθυσμού (όπως μακροχρόνια άνεργοι, άνεργες γυναίκες, αργηγοί μονογονεϊκών οικογενειών, αναλφάβητοι, άτομα με αναπηρίες, κάτοικοι απομακρυσμένων περιοχών κλπ.)

Ενδεικτικοί Δικαιούχοι:

Ως βασικοί δικαιούχοι των δράσεων αναφέρονται η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, οι Δήμοι και οι Αναπτυξιακές Εταιρείες καθώς και οι Αστικές Μη Κερδοσκοπικές Εταιρείες (ΑΜΚΕ) και η Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων (ΓΓΙΦ)

ΕΠ9.ii. Κοινωνικοοικονομική ενσωμάτωση περιθωριοποιημένων κοινοτήτων, όπως οι Ρομά

«9.ii.1.1. Δράσεις υποστήριξης περιθωριοποιημένων κοινοτήτων για την κοινωνική και οικονομική ενσωμάτωσή τους»

Σκοπιμότητα:

Η ΠΔΕ ανήκει στις Περιφέρειες με την μεγαλύτερη πληθυσμιακή συγκέντρωση Ρομά που αντιμετωπίζουν διαρκώς εντονότερα τον κίνδυνο να αποκλειστούν κοινωνικά και επιπρόσθετα υπάρχουν ομάδες του πληθυσμού της ΠΔΕ που στερούνται βασικές υποδομές στέγασης και υπηρεσιών εκπαίδευσης και υγείας (όπως μετανάστες, άστεγοι).

Μέσω του συγκεκριμένου τύπου δράσης γίνεται προσπάθεια να αμβλυνθούν τα παραπάνω εμπόδια και να υποστηριχθούν οι συγκεκριμένες ομάδες του πληθυσμού για την ενσωμάτωσή τους στον κοινωνικό και οικονομικό ιστό της ΠΔΕ.

Περιεχόμενο:

Για την επίτευξη του παραπάνω στόχου περιλαμβάνονται δράσεις όπως:

- Λειτουργία One – Stop shops / Κέντρα Κοινότητας ευπαθών ομάδων με διευρυμένες υπηρεσίες
- Παροχή υπηρεσιών ημερήσιας φροντίδας ατόμων που ανήκουν σε περιθωριοποιημένες κοινότητες
- Μετεξέλιξη Κέντρων (Ιατρο-κοινωνικών) Στήριξης περιθωριοποιημένων κοινοτήτων
- Ολοκληρωμένη δέσμη δράσεων συμβουλευτικής, προκατάρτισης / επιμόρφωσης, mentoring, δράσεων προώθησης απασχόλησης/αυτοαπασχόλησης Ρομά

Ενδεικτικές ομάδες – στόχοι (βασικοί ωφελούμενοι):

Ως βασικοί ωφελούμενοι των δράσεων που πρόκειται να υλοποιηθούν αποτελούν περιθωριοποιημένα άτομα και κοινότητες που υφίστανται πολλαπλό αποκλεισμό όπως οι ΡΟΜΑ και λοιπές περιθωριοποιημένες κοινότητες (μετανάστες, άστεγοι) που είναι εγκατεστημένοι στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας.

Ενδεικτικοί Δικαιούχοι:

Ως βασικοί δικαιούχοι των δράσεων αναφέρονται η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, οι Δήμοι και οι Αναπτυξιακές Εταιρείες καθώς και οι Αστικές Μη Κερδοσκοπικές Εταιρείες (ΑΜΚΕ).

ΕΠ9.iii. Καταπολέμηση κάθε μορφής διακρίσεων και την προώθηση της ισότητας των ευκαιριών

«9.iii.1.1. Ενέργειες προώθησης της ισότητας των ευκαιριών»

Σκοπιμότητα:

Σκοπός του συγκεκριμένου τύπου δράσης είναι η ενημέρωση, η ευαισθητοποίηση και η κινητοποίηση των πολιτών της Περιφέρειας ώστε να επιτευχθεί η αμβλυνση των διακρίσεων, άμεσων, έμμεσων και κάθε μορφής, τις οποίες υφίστανται άτομα λόγω φύλου, φυλετικής ή εθνικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, ηλικίας και γενετήσιου προσανατολισμού, αλλά και η άρση των εμποδίων τα οποία αντιμετωπίζουν τα άτομα αυτά σε ότι αφορά την πλήρη συμμετοχή τους στο κοινωνικό γίνεσθαι και την αγορά εργασίας.

Περιεχόμενο:

Στο πλαίσιο του συγκεκριμένου τύπου δράσης προβλέπονται:

- Δράσεις ευαισθητοποίησης και ενεργοποίησης της τοπικής κοινωνίας

- Ανάπτυξη μεικτών ολοκληρωμένων παρεμβάσεων (ομάδες στόχοι που υφίστανται διακρίσεις με ομάδες τυπικού πληθυσμού)
- Συμβουλευτικά Κέντρα για άτομα που υφίστανται διακρίσεις π.χ. κακοποιημένες γυναίκες κ.α.

Ενδεικτικές ομάδες – στόχοι (βασικοί ωφελούμενοι):

- Ευπαθείς ομάδες πληθυσμού

Ως βασικοί ωφελούμενοι των δράσεων που πρόκειται να υλοποιηθούν αναφέρονται ο γενικός πληθυσμός της Περιφέρειας και ιδιαίτερα οι Ευπαθείς Κοινωνικά Ομάδες, στις οποίες περιλαμβάνονται οι ΡΟΜΑ, οι μετανάστες, οι γυναίκες, τα ΑμεΑ κ.α..

Ενδεικτικοί Δικαιούχοι:

Ως βασικοί δικαιούχοι των δράσεων αναφέρονται η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, οι Δήμοι και οι Αναπτυξιακές Εταιρείες καθώς και οι Αστικές Μη Κερδοσκοπικές Εταιρείες (ΑΜΚΕ) και η Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων (ΓΓΙΦ).

ΕΠ9.ιv. Βελτίωση της πρόσβασης σε οικονομικά προσιτές, βιώσιμες και υψηλής ποιότητας υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων της υγειονομικής περίθαλψης και των κοινωνικών υπηρεσιών γενικού συμφέροντος

«9 iv.1.1. Παροχή υπηρεσιών κοινής ωφέλειας σε ευάλωτες ομάδες πληθυσμού»

Σκοπιμότητα:

Στόχος του συγκεκριμένου τύπου δράσης είναι η υποστήριξη των πολιτών της Περιφέρειας που αντιμετωπίζουν προβλήματα πρόσβασης σε υπηρεσίες κοινής ωφέλειας ως συνέπεια της παρατεταμένης οικονομικής κρίσης ή των ιδιαίτερων κοινωνικών χαρακτηριστικών τους.

Περιεχόμενο:

Ειδικότερα περιλαμβάνονται παρεμβάσεις όπως:

- Λειτουργία Δομών κοινωνικής φροντίδας ηλικιωμένων
- Λειτουργία Δικτύου δομών για την καταπολέμηση της φτώχειας
- Λειτουργία Δομών αποϊδρυματοποίησης παιδιών (η λειτουργία των οποίων στηρίζεται στην κοινότητα)
- Αναβάθμιση και «επαγγελματοποίηση» των κοινωνικών υπηρεσιών
- Υποστήριξη οικογενειών με στόχο την παροχή φροντίδας σε οικογενειακό, ή τύπου οικογενειακό πλαίσιο (family like) σε παιδιά που έχουν ανάγκη.
- Ανάπτυξη ολοκληρωμένου δικτύου κοινωνικών υπηρεσιών, όπως ατομικής φροντίδας, συμβουλευτικής οικογένειας, ημερήσιας φροντίδας, υποστήριξης αναζήτησης εργασίας, νοσηλείας, φροντίδας ορφανών παιδιών, κλπ.

- Κέντρα Δημέρευσης – Ημερήσιας Φροντίδας ΑΜΕΑ
- Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών με Αναπηρία (ΚΔΑΠ ΜΕΑ)
- Βρεφονηπιακοί σταθμοί Ολοκληρωμένης Φροντίδας για παιδιά με αναπηρία
- Δράσεις επιμόρφωσης και κατάρτισης του προσωπικού που απασχολούνται σε Δομές – Υπηρεσίες Κοινωνικής Φροντίδας.

Ενδεικτικές ομάδες – στόχοι (βασικοί ωφελούμενοι):

Ως βασικοί ωφελούμενοι των δράσεων που πρόκειται να υλοποιηθούν αναφέρονται ο γενικός πληθυσμός της Περιφέρειας και ιδιαίτερα οι Ευπαθείς Κοινωνικά Ομάδες, στις οποίες περιλαμβάνονται τα ΑμεΑ, οι ηλικιωμένοι, τα άτομα που ζουν στα όρια της φτώχειας κ.α..

Ενδεικτικοί Δικαιούχοι:

Ως βασικοί δικαιούχοι των δράσεων αναφέρονται η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, οι Δήμοι και οι Αναπτυξιακές Εταιρείες καθώς και οι Αστικές Μη Κερδοσκοπικές Εταιρείες (ΑΜΚΕ).

«9. iv.1.2. Ανάπτυξη και Εφαρμογή του Δικτύου Προστασίας Υγείας του Πληθυσμού (Health Safety Net) στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας»

Σκοπιμότητα:

Στόχος του συγκεκριμένου τύπου δράσης, ο οποίος εξυπηρετεί τον Εθνικό σχεδιασμό για την μείωση των ανισοτήτων στον τομέα της Υγείας, είναι η διατήρηση της υγείας των πολιτών σε ένα ικανοποιητικό επίπεδο που θα επιτρέπει την ενεργό συμμετοχή του στον παραγωγικό και κοινωνικό ιστό της Περιφέρειας.

Περιεχόμενο:

Για την επίτευξη του παραπάνω στόχου περιλαμβάνονται δράσεις για την κάλυψη των αναγκών υγείας του πληθυσμού και ειδικά των ομάδων που διατρέχουν υψηλό κίνδυνο μη πρόσβασης σε υπηρεσίες υγείας. Ειδικότερα περιλαμβάνονται:

- Ανάπτυξη Νέων Μοντέλων Παροχής Υπηρεσιών Υγείας (πχ κοινωνικά ιατρεία)
- Διευκόλυνση πρόσβασης σε Υπηρεσίες Υγείας για ΕΚΟ
- Αντιμετώπιση γλωσσικών και πολιτισμικών ανισοτήτων
- Υλοποίηση στοχευμένων παρεμβάσεων όπως:
 - Εισιτήριο Υγείας ελεύθερης πρόσβασης σε υπηρεσίες Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας (health voucher),
 - Υγεία κατ' οίκον (κατ' οίκον παροχή υπηρεσιών αποκατάστασης σε άτομα με σοβαρά κινητικά και λειτουργικά προβλήματα, λόγω ασθένειας ή τραυματισμού) κλπ

- Παρεμβατικά Προγράμματα Αγωγής - Προαγωγής Υγείας: Εξειδικευμένα Πιλοτικά Προγράμματα Ολοκληρωμένης Προσέγγισης για την προαγωγή της Ψυχικής Υγείας (π.χ. Alzheimer κλπ.)
- Υπηρεσίες κατάρτισης για την αναβάθμιση των προσόντων του προσωπικού του τομέα υγείας

Ενδεικτικές ομάδες – στόχοι (βασικοί ωφελούμενοι):

Ως βασικοί ωφελούμενοι των δράσεων που πρόκειται να υλοποιηθούν αναφέρονται ο γενικός πληθυσμός της Περιφέρειας και ιδιαίτερα οι Ευπαθείς Κοινωνικά Ομάδες, στις οποίες περιλαμβάνονται τα ΑμεΑ, οι ψυχικά ασθενείς, τα άτομα που ζουν στα όρια της φτώχειας κ.α.. Επίσης περιλαμβάνονται οι κάτοικοι των απομακρυσμένων περιοχών της ΠΔΕ.

Ενδεικτικοί Δικαιούχοι:

Ως βασικοί δικαιούχοι των δράσεων αναφέρονται η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, οι Δήμοι και οι Αναπτυξιακές Εταιρείες καθώς και οι Αστικές Μη Κερδοσκοπικές Εταιρείες (ΑΜΚΕ).

ΕΠ9.ν.	Προαγωγή της κοινωνικής επιχειρηματικότητας και της επαγγελματικής ένταξης σε κοινωνικές επιχειρήσεις καθώς και την προώθηση της κοινωνικής οικονομίας και της οικονομίας της αλληλεγγύης προκειμένου να διευκολυνθεί η πρόσβαση στην απασχόληση
--------	--

«9.ν.1.1. Επενδύσεις στην κοινωνική οικονομία και τις κοινωνικές επιχειρήσεις σε τοπικό επίπεδο»

Σκοπιμότητα:

Στόχος του συγκεκριμένου τύπου δράσης είναι η αξιοποίηση του τρίτου τομέα της οικονομίας για την κοινωνική ένταξη και την προώθηση στην απασχόληση των ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού.

Περιεχόμενο:

Ειδικότερα στο πλαίσιο του εν λόγω τύπου δράσης περιλαμβάνεται:

- Η ανάπτυξη επιχειρήσεων κοινωνικής οικονομίας (start ups κοινωνικών επιχειρήσεων)
- Η ανάπτυξη θερμοκοιτίδων για την κοινωνική οικονομία
- Η στήριξη για ανάπτυξη καινοτομίας - συστάδες επιχειρήσεων (clusters)
- Η ανάπτυξη/ λειτουργία περιφερειακών κόμβων / μηχανισμών κοινωνικής επιχειρηματικότητας και καινοτομίας
- Δράσεις Δικτύωσης επιχειρήσεων Κοινωνικής Οικονομίας

Ενδεικτικές ομάδες – στόχοι (βασικοί ωφελούμενοι):

Ως βασικοί ωφελούμενοι των δράσεων που πρόκειται να υλοποιηθούν αναφέρονται ο γενικός πληθυσμός της Περιφέρειας και ιδιαίτερα οι Ευπαθείς Κοινωνικά Ομάδες.

Ενδεικτικοί Δικαιούχοι:

Ως βασικοί δικαιούχοι των δράσεων αναφέρονται η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας και οι Δήμοι καθώς και ο γενικός πληθυσμός της ΠΔΕ.

«9.ν.1.2. Ενδυνάμωση Κοινωνικών Συνεταιρισμών Περιορισμένης Ευθύνης για άτομα με ψυχικές διαταραχές»Σκοπιμότητα:

Στόχος του συγκεκριμένου τύπου δράσης είναι η επαγγελματική αποκατάσταση των ληπτών υπηρεσιών ψυχικής υγείας της ΠΔΕ και η πλήρης κοινωνική ένταξή τους.

Περιεχόμενο:

Για την επίτευξη του παραπάνω στόχου προβλέπεται:

- Ανάπτυξη νέων παραγωγικών δραστηριοτήτων σε υπάρχοντες ΚΟΙΣΠΕ και δημιουργία νέων.
- Ανάπτυξη εναλλακτικών τρόπων απασχόλησης και επαγγελματικής αποκατάστασης Ληπτών Υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας

Ενδεικτικές ομάδες – στόχοι (βασικοί ωφελούμενοι):

Ως βασικοί ωφελούμενοι των δράσεων που πρόκειται να υλοποιηθούν αναφέρονται τα άτομα με ψυχικές διαταραχές.

Ενδεικτικοί Δικαιούχοι:

Ως βασικοί δικαιούχοι των δράσεων αναφέρονται το Υπουργείο Υγείας και εποπτευόμενοι από αυτό φορείς, η Υγειονομική Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, οι Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης (ΚΟΙΣΠΕ) και οι ΜΚΟ.

ΕΠ9.νι.	Στρατηγικές τοπικής ανάπτυξης με πρωτοβουλία τοπικών κοινοτήτων
---------	---

«9.νι.1.1. Τοπικά σχέδια δράσης για την προώθηση της κοινωνικής ένταξης και την καταπολέμηση της φτώχειας»Σκοπιμότητα:

Ο εν λόγω τύπος δράσης αποσκοπεί στην κινητοποίηση των τοπικών φορέων για την αντιμετώπιση και καταπολέμηση της φτώχειας καθώς και την προώθηση της κοινωνικής ένταξης των ευαίσθητων ομάδων του πληθυσμού.

Περιεχόμενο:

Περιλαμβάνεται η ανάπτυξη σχεδίων δράσης που περιλαμβάνουν ολοκληρωμένη δέσμη παρεμβάσεων προς τους ωφελούμενους όπως συμβουλευτική, κατάρτιση / επιμόρφωση, mentoring, δημοσιότητα & ευαισθητοποίηση, Δικτύωση, Προώθηση της Απασχόλησης/αυτοαπασχόλησης κ.α..

Επίσης περιλαμβάνονται στοχευμένα μέτρα για την ενίσχυση της διαχειριστικής ικανότητας και της ενθάρρυνσης της συμμετοχής των κοινωνικών εταίρων και της κοινωνίας των πολιτών.

Ενδεικτικές ομάδες – στόχοι (βασικοί ωφελούμενοι):

Ως βασικοί ωφελούμενοι των δράσεων που πρόκειται να υλοποιηθούν αναφέρονται ο γενικός πληθυσμός της Περιφέρειας και ιδιαίτερα οι Ευπαθείς Κοινωνικά Ομάδες όπως είναι οι γυναίκες, τα ΑμεΑ, οι Ρομα κ.α..

Ενδεικτικοί Δικαιούχοι:

Ως βασικοί δικαιούχοι των δράσεων αναφέρονται οι Δήμοι καθώς και οι Αστικές Μη Κερδοσκοπικές Εταιρείες (ΑΜΚΕ), Κοινωνικοί Εταίροι.

Κατηγορίες παρέμβασης του άξονα προτεραιότητας 4

Οι κατηγορίες παρέμβασης του άξονα προτεραιότητας 4, φαίνονται στον ακόλουθο Πίνακα.

Ταμείο	ΕΚΤ
Κατηγορία περιφέρειας	Λιγότερο Ανεπτυγμένες Περιφέρειες
Κωδικός	Ποσό (σε ευρώ)
102 Πρόσβαση στην απασχόληση για τους ανέργους και αέργους, συμπεριλαμβανομένων των μακροχρόνια ανέργων και των ατόμων που έχουν απομακρυνθεί από την αγορά εργασίας, μεταξύ άλλων μέσω πρωτοβουλιών για την απασχόληση και στήριξης της κινητικότητας του εργατικού δυναμικού	1.600.000
104 Αυτοαπασχόληση, επιχειρηματικότητα και δημιουργία επιχειρήσεων, συμπεριλαμβανομένων των καινοτομικών πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων	1.600.000
106 Προσαρμογή των εργαζομένων, των επιχειρήσεων και των επιχειρηματιών στην αλλαγή	1.764.223
109 Ενεργητική ένταξη, μεταξύ άλλων και με σκοπό την προώθηση των ίσων ευκαιριών και της δραστήριας συμμετοχής και τη βελτίωση της απασχολησιμότητας	20.800.000
110 Κοινωνικοοικονομική ενσωμάτωση των περιθωριοποιημένων κοινοτήτων, όπως οι Ρομά	14.800.000
111 Καταπολέμηση κάθε μορφής διακρίσεων και προώθηση των ίσων ευκαιριών	2.533.930
112 Ενίσχυση της πρόσβασης σε οικονομικά προσιτές, βιώσιμες και υψηλής ποιότητας υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένης της υγειονομικής περίθαλψης και των κοινωνικών υπηρεσιών κοινής ωφέλειας	12.800.000
113 Προώθηση της κοινωνικής επιχειρηματικότητας και της επαγγελματικής ενσωμάτωσης σε κοινωνικές επιχειρήσεις και την κοινωνική και αλληλέγγυο οικονομία ώστε να διευκολυνθεί η πρόσβαση στην απασχόληση	5.600.000

114 Στρατηγικές τοπικής ανάπτυξης με πρωτοβουλία κοινοτήτων

3.796.750

4.2.5 Άξονας προτεραιότητας 5: Ανάπτυξη – εκσυγχρονισμός – συμπλήρωση κοινωνικών υποδομών, υποδομών υγείας και εκπαίδευσης

Αιτιολόγηση της θέσπισης άξονα προτεραιότητας 5

Το ανθρώπινο κεφάλαιο παρόλο που αποτελεί ένα άυλο αγαθό κατέχει έναν πολύ σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη των οικονομιών αλλά και των κοινωνιών. Είναι, λοιπόν άμεσα συνδεδεμένο με βασικούς και πρωταρχικούς τομείς που επηρεάζουν την κοινωνική ομαλότητα καθώς και την οικονομική μεγέθυνση. Η εκπαίδευση, η υγεία και η πρόνοια αποτελούν ορισμένους από τους συντελεστές οι οποίοι προβιβάζουν το ανθρώπινο κεφάλαιο. Οι σωστές και κατάλληλες επενδύσεις σε αυτούς τους τομείς επιβάλλονται προκειμένου να αναπτυχθεί και να γίνει ανταγωνιστικό το ανθρώπινο κεφάλαιο μίας οικονομίας. Προς αυτή την κατεύθυνση απαιτούνται στοχευμένες επενδύσεις σε υποδομές εκπαίδευσης, υγείας και κοινωνικής πρόνοιας που συμβάλλουν στην περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη και περιορίζουν τις ανισότητες πρόσβασης που πληθυσμού στις σχετικές παρεχόμενες υπηρεσίες.

Ταμείο, κατηγορία περιφέρειας

Ταμείο	ΕΤΠΑ
Κατηγορία περιφέρειας	Λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες
Βάση υπολογισμού (σύνολο επιλέξιμων δαπανών ή επιλέξιμες δημόσιες δαπάνες)	Επιλέξιμες δημόσιες δαπάνες

Επενδυτικές προτεραιότητες άξονα προτεραιότητας 5

- ΕΠ 9.α. Επενδύσεις στις υποδομές υγείας και στις κοινωνικές υποδομές που συμβάλλουν στην εθνική, περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη, μείωσης των ανισοτήτων όσον αφορά την κατάσταση στον τομέα της υγείας, και προώθησης της κοινωνικής ένταξης με τη βελτίωση της πρόσβασης σε υπηρεσίες κοινωνικού, πολιτιστικού και ψυχαγωγικού χαρακτήρα και με τη μετάβαση από θεσμικές υπηρεσίες σε υπηρεσίες σε επίπεδο κοινότητας
- ΕΠ 10. Επενδύσεις στην εκπαίδευση την κατάρτιση, και την επαγγελματική κατάρτιση για την απόκτηση δεξιοτήτων και διά βίου μάθηση με την ανάπτυξη υποδομών, κατάρτισης και εκπαίδευσης

Ειδικοί στόχοι που αντιστοιχούν στις επενδυτικές προτεραιότητες και αναμενόμενα αποτελέσματα

Επενδυτική Προτεραιότητα	Ειδικός στόχος	Αποτελέσματα
ΕΠ 9.α.	ΕΣ.9.α.1. Αύξηση της κάλυψης του πληθυσμού με υποδομές υγείας και κοινωνικές υποδομές	Με την στήριξη της Ένωσης επιδιώκεται η ποιοτική και ποσοτική κάλυψη του πληθυσμού της Περιφέρειας με υποδομές υγείας και κοινωνικής πρόνοιας. Ειδικότερα τα αναμενόμενα αποτελέσματα είναι τα κάτωθι:

Επενδυτική Προτεραιότητα	Ειδικός στόχος	Αποτελέσματα
		<ul style="list-style-type: none"> Εξασφάλιση της πρόσβασης των ασθενών σε υψηλής ποιότητας υπηρεσίες υγείας σε πρωτοβάθμιο και δευτεροβάθμιο επίπεδο εντός της Περιφέρειας Μείωση της περιφερειακότητας και του ελλείμματος σε κοινωνικές υποδομές (υγεία- πρόνοια, εκπαίδευση)
ΕΠ10.	ΕΣ.10.1. Αύξηση των επενδύσεων σε υποδομές τυπικής εκπαίδευσης	Με την στήριξη της Ένωσης επιδιώκεται η κάλυψη του συνολικού μαθητικού πληθυσμού της ΠΔΕ με υποδομές εκπαίδευσης που θα εξασφαλίζουν την ισότιμη συμμετοχή στην εκπαίδευση

Δράσεις που πρόκειται να υποστηριχθούν στο πλαίσιο των επενδυτικών προτεραιοτήτων του άξονα προτεραιότητας 5

ΕΠ9.α.	Επενδύσεις στις υποδομές υγείας και στις κοινωνικές υποδομές που συμβάλλουν στην εθνική, περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη, μείωσης των ανισοτήτων όσον αφορά την κατάσταση στον τομέα της υγείας, και προώθησης της κοινωνικής ένταξης με τη βελτίωση της πρόσβασης σε υπηρεσίες κοινωνικού, πολιτιστικού και ψυχαγωγικού χαρακτήρα και με τη μετάβαση από θεσμικές υπηρεσίες σε υπηρεσίες σε επίπεδο κοινότητας
--------	--

«9.α.1.1. Υποδομές στον τομέα της υγείας»

Σκοπιμότητα:

Στο τομέα της Υγείας στην ΠΔΕ καταγράφονται ανάγκες εκσυγχρονισμού και συμπλήρωσης των υφιστάμενων υποδομών, οι οποίες δεν καλύφθηκαν από την προηγούμενη προγραμματική περίοδο και ιδιαίτερα των ελλείψεων εξοπλισμού (κυρίως όσον αφορά στην πρωτοβάθμια φροντίδα) που έχουν ως αποτέλεσμα την περιορισμένη δυνατότητα παροχής ικανοποιητικού επιπέδου υπηρεσιών υγείας.

Περιεχόμενο:

Για την αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών περίθαλψης, προβλέπεται η επέκταση και αναβάθμιση υφιστάμενων δομών και υποδομών όλων των βαθμίδων υγείας (συμπεριλαμβανομένων κέντρων/ ξενώνων ψυχικής υγείας) και ειδικότερα προμήθεια ξενοδοχειακού και ιατροτεχνολογικού εξοπλισμού, ανακαίνιση υφιστάμενων κτηριακών υποδομών κ.α. με ιδιαίτερη έμφαση στον εκσυγχρονισμό του εξοπλισμού των νοσοκομειακών μονάδων της Περιφέρειας. Τα είδη / κατηγορίες των παρεμβάσεων θα είναι απόλυτα συναφή με το συνολικό σχεδιασμό της στρατηγικής υγείας του Υπουργείου Υγείας.

Ενδεικτικές ομάδες – στόχοι (βασικοί ωφελούμενοι):

Ως βασικοί ωφελούμενοι των δράσεων που πρόκειται να υλοποιηθούν αναφέρονται ο γενικός πληθυσμός της Περιφέρειας και ιδιαίτερα οι Ευπαθείς Κοινωνικά Ομάδες, στις οποίες περιλαμβάνονται οι ανασφάλιστοι, τα άτομα που ζουν στα όρια της φτώχειας καθώς και τα παιδιά, έφηβοι που αντιμετωπίζουν προβλήματα ψυχικής υγείας. Επίσης εκ των ωφελουμένων είναι και οι κάτοικοι των απομακρυσμένων περιοχών της ΠΔΕ.

Ενδεικτικοί Δικαιούχοι:

Ως βασικός δικαιούχος των δράσεων αναφέρεται η 6^η Υγειονομική Περιφέρεια καθώς και οι εποπτευόμενοι φορείς του Υπουργείου Υγείας.

«9.α.1.2. Κοινωνικές υποδομές για ευπαθείς κοινωνικά ομάδες»Σκοπιμότητα:

Στόχο του συγκεκριμένου τύπου δράσης αποτελεί η δημιουργία υποδομών για ευπαθείς κοινωνικά ομάδες και η λειτουργία υπηρεσιών κοινωνικής υποστήριξης με στόχο την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της Περιφέρειας.

Περιεχόμενο:

Οι παρεμβάσεις στις κοινωνικές υποδομές αφορούν σε δημιουργία, ενίσχυση και αναβάθμιση υποδομών για δομές ανοικτής φροντίδας, αυτόνομης και ημιαυτόνομης διαβίωσης, επέκταση και δημιουργία δομών βραχείας νοσηλείας και μονάδες κοινωνικής αποκατάστασης για ΕΚΟ. Στις παρεμβάσεις αυτές εντάσσονται τα Κέντρα Ημερήσιας Φροντίδας Παιδιών και Ηλικιωμένων, Ξενώνες/ Δομές προστασίας ΕΚΟ, Λειτουργία Χώρων Υγιεινής (Δημόσια Λουτρά, Κοινόχρηστοι χώροι πλυντηρίων, κ.λπ. για περιθωριοποιημένες κοινότητες (όπως ΡΟΜΑ). Οι συγκεκριμένες δράσεις συνεργούν ή/και υποστηρίζουν τις δράσεις ΕΚΤ του ΘΣ9.

Ενδεικτικές ομάδες – στόχοι (βασικοί ωφελούμενοι):

Ως βασικοί ωφελούμενοι των δράσεων που πρόκειται να υλοποιηθούν αναφέρονται ο γενικός πληθυσμός της Περιφέρειας και ιδιαίτερα οι Ευπαθείς Κοινωνικά Ομάδες, στις οποίες περιλαμβάνονται οι ανασφάλιστοι, τα άτομα που ζουν στα όρια της φτώχειας καθώς και τα παιδιά, έφηβοι και ηλικιωμένοι που αντιμετωπίζουν το φάσμα του κοινωνικού αποκλεισμού. Επίσης εκ των ωφελουμένων είναι και οι ΡΟΜΑ της ΠΔΕ.

Ενδεικτικοί Δικαιούχοι:

Ως βασικοί δικαιούχοι των δράσεων αναφέρονται η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, οι Δήμοι και οι ΜΚΟ.

ΕΠ10.	Επενδύσεις στην εκπαίδευση την κατάρτιση, και την επαγγελματική κατάρτιση για την απόκτηση δεξιοτήτων και διά βίου μάθηση με την ανάπτυξη υποδομών, κατάρτισης και εκπαίδευσης
-------	--

«10.α.1.1. Υποδομή τυπικής εκπαίδευσης (σχολικής εκπαίδευσης)»Σκοπιμότητα:

Στόχο του συγκεκριμένου τύπου δράσης αποτελεί η κάλυψη του συνολικού μαθητικού πληθυσμού της ΠΔΕ με υποδομές εκπαίδευσης που θα εξασφαλίζουν την ισότιμη συμμετοχή σε μία ποιοτική εκπαίδευση και οι οποίες θα συμβάλλουν άμεσα στην επίτευξη των στόχων της Στρατηγικής της Ε2020 για τη βελτίωση του επιπέδου εκπαίδευσης, καθόσον αποτελεί βασική προϋπόθεση για την δημιουργία ελκυστικού περιβάλλοντος για την παροχή γνώσης και δεξιοτήτων και κατ' επέκταση

την συγκράτηση του μαθητικού πληθυσμού σε όλες τις βαθμίδες σχολικής εκπαίδευσης (πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια).

Περιεχόμενο:

Σε αυτή την κατηγορία δράσεων περιλαμβάνονται παρεμβάσεις που αφορούν την σχολική εκπαίδευση (δημοτικό και γενική δευτεροβάθμια) και αναφέρονται στην αναβάθμιση και πραγματοποίηση κτιριακών παρεμβάσεων προκειμένου να αντιμετωπισθούν οι ανάγκες στα σχολικά συγκροτήματα της Περιφέρειας αλλά και στην συμπλήρωση και παράλληλη ολοκλήρωση του σχετικού εξοπλισμού.

Ενδεικτικές ομάδες – στόχοι (βασικοί ωφελούμενοι):

Ως βασικοί ωφελούμενοι των δράσεων που πρόκειται να υλοποιηθούν αναφέρεται ο μαθητικός πληθυσμός της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας.

Ενδεικτικοί Δικαιούχοι:

Ως βασικοί δικαιούχοι των δράσεων αναφέρονται οι Δήμοι και ο Οργανισμός Σχολικών Κτιρίων.

Κατηγορίες παρέμβασης του άξονα προτεραιότητας 5

Οι κατηγορίες παρέμβασης του άξονα προτεραιότητας 5, φαίνονται στον ακόλουθο Πίνακα.

Ταμείο	ΕΤΠΑ
Κατηγορία περιφέρειας	Λιγότερο Ανεπτυγμένες Περιφέρειες
Κωδικός	Ποσό (σε ευρώ)
51 Εκπαιδευτική υποδομή για σχολική εκπαίδευση (δημοτικό και γενική δευτεροβάθμια)	18.865.219
53 Υποδομές στον τομέα της υγείας	8.000.000
55 Άλλες κοινωνικές υποδομές που συμβάλλουν στην περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη	5.849.255

Η επιλογή των πράξεων για το σύνολο των παραπάνω δράσεων των 5 αξόνων προτεραιότητας θα γίνεται σύμφωνα με συγκεκριμένα κριτήρια που θα έχουν εγκριθεί από τα αρμόδια όργανα. Σε κάθε περίπτωση θα εξετάζεται:

- Η τήρηση του εθνικού και κοινοτικού δικαίου
- Η συνάφεια με τη στρατηγική του ΠΕΠ και τους στόχους Άξονα Προτεραιότητας
- Η συμβολή στους στόχους της Επενδυτικής Προτεραιότητας και του Ειδικού Στόχου όπου εντάσσεται
- Η συμβολή στην επίτευξη των στόχων των δεικτών που έχουν τεθεί
- Η επιλεξιμότητα, σαφήνεια και πληρότητα της πράξης,
- Ο βαθμός ωριμότητας της πρότασης
- Ο βαθμός ωριμότητας του Δικαιούχου

4.2.6 Άξονας προτεραιότητας 6: Τεχνική Βοήθεια ΕΚΤ

Ταμείο και κατηγορία περιφέρειας

Ταμείο	ΕΚΤ
Κατηγορία περιφέρειας	Λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες
Βάση υπολογισμού (σύνολο επιλέξιμων δαπανών ή επιλέξιμες δαπάνες του δημοσίου)	Επιλέξιμες δαπάνες του δημοσίου

Ειδικός Στόχος (ΕΣ) Άξονα Προτεραιότητας 6

ΕΣ 6.1: Ενίσχυση των συστημάτων και των διαδικασιών διοίκησης και εφαρμογής του ΠΕΠ

Δράσεις που πρόκειται να υποστηριχθούν

Η Τεχνική Βοήθεια συνίσταται στη τεχνική, οργανωτική και διοικητική υποστήριξη της υλοποίησης των έργων και ενεργειών του προγράμματος που χρηματοδοτούνται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο.

Ενδεικτικές κατηγορίες παρεμβάσεων αποτελούν:

- ✓ Συμπληρωματικά / εξειδικευμένα συστήματα και Εργαλεία Οργάνωσης της Διαχείρισης

Περιλαμβάνει δαπάνες ανάπτυξης / αναβάθμισης συμπληρωματικών / εξειδικευμένων υποστηρικτικών συστημάτων και εργαλείων, προμήθεια υλικοτεχνικού εξοπλισμού, αγορά ή/και ανάπτυξη λογισμικού, ανάπτυξη και διάχυση μεθόδων οργάνωσης, προμήθεια / ανάπτυξη ειδικών εφαρμογών κλπ. που ενδέχεται να είναι απαραίτητες για την εξυπηρέτηση ειδικών αναγκών αποτελεσματικής υλοποίησης, παρακολούθησης και διαχείρισης των παρεμβάσεων ΕΚΤ του ΠΕΠ, πέραν εκείνων που καλύπτονται κεντρικά από το ΕΠ «Τεχνική Βοήθεια 2014-20».
- ✓ Πληροφόρηση και Δημοσιότητα
 - Ενέργειες πληροφόρησης, προβολής και δημοσιότητας του ΠΕΠ και των επιμέρους παρεμβάσεων του που χρηματοδοτούνται από το ΕΚΤ που απευθύνονται τόσο σε ενδιαφερόμενους φορείς (Περιφερειακές, τοπικές και λοιπές δημόσιες αρχές, κοινωνικοί και οικονομικοί εταίροι, επαγγελματικές οργανώσεις, μη κυβερνητικές οργανώσεις, οργανώσεις ΑμεΑ κλπ), όσο και στην κοινή γνώμη.
 - Ενέργειες ενημέρωσης των δυνητικών δικαιούχων και της κοινής γνώμης σχετικά με όλες τις φάσεις σχεδιασμού και υλοποίησης των παρεμβάσεων ΕΚΤ του ΠΕΠ, την δυνατότητα πρόσβασης και συμμετοχής σε αυτές, την σύσταση και παρακολούθηση της εταιρικής σχέσης κλπ.
 - Εξειδίκευση και εφαρμογή Στρατηγικών Επικοινωνίας και Επικοινωνιακών Σχεδίων Δράσης, με σκοπό τη δημοσιοποίηση στους πολίτες της χώρας και της ΕΕ του ρόλου και

των επιτευγμάτων του ΠΕΠ ή/και των επιμέρους παρεμβάσεων του, στην Ελληνική οικονομία και κοινωνία.

- Ενέργειες διάχυσης καλών πρακτικών.
- ✓ Αξιολόγηση, Μελέτες, Εμπειρογνωμοσύνες, Τεχνικοί Σύμβουλοι
 - Παρεμβάσεις για την βελτίωση της αποτελεσματικότητας και ποιότητας υλοποίησης, με την εκπόνηση εξειδικευμένων μελετών και εμπειρογνωμοσυνών προετοιμασίας / ωρίμανσης / εξειδίκευσης / βελτιστοποίησης της εφαρμογής / αποτίμησης των παρεμβάσεων ΕΚΤ του ΠΕΠ.
 - Εκπόνηση Επιχειρησιακών Σχεδίων Δράσης, οδηγών εφαρμογής κλπ. (Σχέδια βιώσιμης αστικής ανάπτυξης, ολοκληρωμένης χωρικής ανάπτυξης περιοχών, καταπολέμησης της φτώχειας κλπ).
 - Εκπόνηση στρατηγικών και προπαρασκευαστικών μελετών και εμπειρογνωμοσυνών και εξασφάλιση εξωτερικών συμβουλευτικών υπηρεσιών και Συμβούλων Τεχνικής Υποστήριξης σε εξειδικευμένα θέματα που αφορούν παρεμβάσεις του ΕΚΤ.
- ✓ Ενίσχυση της διαχειριστικής επάρκειας των δικαιούχων του ΠΕΠ
 - Οι δράσεις ενίσχυσης της διαχειριστικής επάρκειας των δικαιούχων θα διαμορφώνονται κατά περίπτωση, ανάλογα με το είδος του φορέα, τις ειδικές του ανάγκες και την φύση και το μέγεθος (προϋπολογισμό) των έργων που υλοποιεί ή διαχειρίζεται.

4.2.7 Άξονας προτεραιότητας 7: Τεχνική Βοήθεια ΕΤΠΑ

Ταμείο και κατηγορία περιφέρειας

Ταμείο	ΕΤΠΑ
Κατηγορία περιφέρειας	Λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες
Βάση υπολογισμού (σύνολο επιλέξιμων δαπανών ή επιλέξιμες δαπάνες του δημοσίου)	Επιλέξιμες δαπάνες του δημοσίου

Ειδικός Στόχος (ΕΣ) Άξονα Προτεραιότητας 7

ΕΣ 7.1: Ενίσχυση των συστημάτων και των διαδικασιών διοίκησης και εφαρμογής του ΠΕΠ

Δράσεις που πρόκειται να υποστηριχθούν

Η Τεχνική Βοήθεια συνίσταται στη τεχνική, οργανωτική και διοικητική υποστήριξη της υλοποίησης των έργων και ενεργειών του προγράμματος που χρηματοδοτούνται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, καθώς και στην αποτελεσματική παρακολούθηση της υλοποίησης, στη δημοσιότητα και πληροφόρηση του προγράμματος.

Ενδεικτικές κατηγορίες παρεμβάσεων αποτελούν:

- ✓ Συμπληρωματικά / εξειδικευμένα συστήματα και Εργαλεία Οργάνωσης της Διαχείρισης

Περιλαμβάνει δαπάνες ανάπτυξης / αναβάθμισης συμπληρωματικών / εξειδικευμένων υποστηρικτικών συστημάτων και εργαλείων, προμήθεια υλικοτεχνικού εξοπλισμού, αγορά ή/και ανάπτυξη λογισμικού, ανάπτυξη και διάχυση μεθόδων οργάνωσης, προμήθεια / ανάπτυξη ειδικών εφαρμογών κλπ. που ενδέχεται να είναι απαραίτητες για την εξυπηρέτηση ειδικών αναγκών αποτελεσματικής υλοποίησης, παρακολούθησης και διαχείρισης των παρεμβάσεων ΕΤΠΑ του ΠΕΠ, πέραν εκείνων που καλύπτονται κεντρικά από το ΕΠ «Τεχνική Βοήθεια 2014-20».

- ✓ Πληροφόρηση και Δημοσιότητα
 - Ενέργειες πληροφόρησης, προβολής και δημοσιότητας του ΠΕΠ και των επιμέρους παρεμβάσεων του που χρηματοδοτούνται από το ΕΤΠΑ που απευθύνονται τόσο σε ενδιαφερόμενους φορείς (Περιφερειακές, τοπικές και λοιπές δημόσιες αρχές, κοινωνικοί και οικονομικοί εταίροι, επαγγελματικές οργανώσεις, μη κυβερνητικές οργανώσεις, οργανώσεις ΑμεΑ κλπ), όσο και στην κοινή γνώμη.
 - Ενέργειες ενημέρωσης των δυνητικών δικαιούχων και της κοινής γνώμης σχετικά με όλες τις φάσεις σχεδιασμού και υλοποίησης των παρεμβάσεων ΕΚΤ του ΠΕΠ, την δυνατότητα πρόσβασης και συμμετοχής σε αυτές, την σύσταση και παρακολούθηση της εταιρικής σχέσης κλπ.
 - Εξειδίκευση και εφαρμογή Στρατηγικών Επικοινωνίας και Επικοινωνιακών Σχεδίων Δράσης, με σκοπό τη δημοσιοποίηση στους πολίτες της χώρας και της ΕΕ του ρόλου και των επιτευγμάτων του ΠΕΠ ή/και των επιμέρους παρεμβάσεων του, στην Ελληνική οικονομία και κοινωνία.
 - Ενέργειες διάχυσης καλών πρακτικών.
- ✓ Αξιολόγηση, Μελέτες, Εμπειρογνωμοσύνες, Τεχνικοί Σύμβουλοι
 - Εκπόνηση των αξιολογήσεων που προβλέπονται από τον Κανονισμό (ΕΕ) 1303/2013 και το Σχέδιο Αξιολόγησης του ΠΕΠ.
 - Παρεμβάσεις για την βελτίωση της αποτελεσματικότητας και ποιότητας υλοποίησης, με την εκπόνηση εξειδικευμένων μελετών και εμπειρογνωμοσυνών προετοιμασίας / ωρίμανσης / εξειδίκευσης / βελτιστοποίησης της εφαρμογής / αποτίμησης των παρεμβάσεων ΕΤΠΑ του ΠΕΠ.
 - Εκπόνηση Επιχειρησιακών Σχεδίων Δράσης, οδηγών εφαρμογής κλπ. (Σχέδια βιώσιμης αστικής ανάπτυξης, ολοκληρωμένης χωρικής ανάπτυξης περιοχών, καταπολέμησης της φτώχειας κλπ).
 - Εκπόνηση στρατηγικών και προπαρασκευαστικών μελετών και εμπειρογνωμοσυνών και εξασφάλιση εξωτερικών συμβουλευτικών υπηρεσιών και Συμβούλων Τεχνικής Υποστήριξης σε εξειδικευμένα θέματα που αφορούν παρεμβάσεις του ΕΤΠΑ.
 - Εκπόνηση εξειδικευμένων μελετών και εμπειρογνωμοσυνών και ανάπτυξη δράσεων παρακολούθησης και αξιολόγησης της RIS3 (υποστήριξη της λειτουργίας του Περιφερειακού Συμβουλίου Καινοτομίας και Επιχειρηματικότητας ή άλλης σχετικής δομής, τεχνολογικές πλατφόρμες, δράσεις ενημέρωσης για την χρηματοδότηση δραστηριοτήτων

E&TA από πόρους εκτός Ελλάδας, δράσεις υποστήριξης ενεργειών δικτύωσης και εξεύρεσης εταίρων, δράσεις διάχυσης καλών πρακτικών σε τομείς προτεραιότητας μέσω ενημέρωσης και επιδεικτικών προγραμμάτων κλπ).

- ✓ Ενίσχυση της διαχειριστικής επάρκειας των δικαιούχων του ΠΕΠ
 - Οι δράσεις ενίσχυσης της διαχειριστικής επάρκειας των δικαιούχων θα διαμορφώνονται κατά περίπτωση, ανάλογα με το είδος του φορέα, τις ειδικές του ανάγκες και την φύση και το μέγεθος (προϋπολογισμό) των έργων που υλοποιεί ή διαχειρίζεται.

4.3. Σχέδιο Χρηματοδότησης

Η κατανομή της χρηματοδότησης του ΠΕΠ ανά Θεματικό Στόχο και Επενδυτική Προτεραιότητα έγινε στη βάση των προτεραιοτήτων του αναπτυξιακού σχεδιασμού για την νέα προγραμματική περίοδο 2014-2020, όπως αυτές αποτυπώνονται στην στρατηγική στοχοθεσία και τις Προτεραιότητες Χρηματοδότησης του Προγράμματος, λαμβάνοντας υπόψη τόσο την εμπειρία του παρελθόντος και την ανάγκη για διαχρονική συνέχεια και συνέπεια στην εφαρμογή των υλοποιούμενων περιφερειακών πολιτικών, όσο και τις νέες ανάγκες και δυνατότητες που προσδιορίστηκαν από την κοινωνικοοικονομική ανάλυση και την ανάλυση SWOT αλλά και τις απαιτήσεις των κανονισμών περί της θεματικής συγκέντρωσης. Κύριο μέλημα της χρηματοδοτικής εστίασης είναι η ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής μέσα από την βιώσιμη ανάπτυξη της περιφερειακής οικονομίας, η οποία θα πρέπει να βασιστεί περισσότερο από ποτέ στην Ε&Κ και τις ΤΠΕ με τελικό παραγόμενο αποτέλεσμα τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης.

Κυρίαρχος με όρους χρηματοδοτικής βαρύτητας (περίπου 26,8% της κοινοτικής συνδρομής) αναδεικνύεται ο ΘΣ 7 «Πρώθηση των βιώσιμων μεταφορών και της άρσης των προβλημάτων σε βασικές υποδομές δικτύων» για τον οποίο προβλέπεται χρηματοδότηση 105,16 εκ. € ΚΣ. Στο στόχο αυτό εντάσσονται όλες οι παρεμβάσεις που αφορούν στην κατασκευή / αναβάθμιση των οδικών αξόνων ΔΕΔ-Μ, στην αναβάθμιση των ενδοπεριφερειακών μεταφορικών συνδέσεων και στην αναμόρφωση του συστήματος των μέσων μαζικής μεταφοράς. Πρόκειται για παρεμβάσεις με σημαντικό βαθμό συμβολής στην περιφερειακή ανάπτυξη μέσα από την καθιέρωση της Περιφέρειας ως: α) νότια Δυτική Πύλη της χώρας προς την Κεντρική Μεσόγειο και την Ευρωπαϊκή Ένωση, β) κόμβο συνδυασμένων μεταφορών, γ) κεντρικό πόλο ανάπτυξης στον αναπτυξιακό άξονα Αδριατικής - Ιονίου που συνδέει την Ευρώπη με τη Μέση Ανατολή μέσω Ηγουμενίτσας, ως τουριστικός - πολιτιστικός και εμπορευματικός - διαμετακομιστικός κόμβος των δικτύων διευρωπαϊκής συνεργασίας και ανάπτυξης στο χώρο της ΝΑ Ευρώπης (Νότιο Μεσογειακό Τόξο).

Δεύτερος σε χρηματοδοτική σημαντικότητα είναι ο ΘΣ6 «Διαφύλαξη και προστασία του περιβάλλοντος και πρώθηση της αποδοτικότητας των πόρων», καθώς προβλέπεται χρηματοδότηση 90,18 εκ. € ΚΣ (23% της ΚΣ), στον οποίο εντάσσονται παρεμβάσεις για την διαχείριση των αποβλήτων (επαναχρησιμοποίηση, ανακύκλωση ή ανάκτηση μη ανακυκλώσιμων υλικών κλπ.), τη διαχείριση ύδατος (πόσιμο νερό) σε υφιστάμενα δίκτυα και για τη διαφοροποίηση των τοπικών οικονομιών με την προστασία και την αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και των φυσικών τοπίων και την πρώθηση δράσεων βιώσιμης κινητικότητας και βιώσιμη αστικής ανάπτυξης. Ενδεικτικό της σημασίας που δίνεται στο ΘΣ 6 στην ολοκλήρωση παρεμβάσεων που συνδέονται με τις απαιτήσεις του Ευρωπαϊκού περιβαλλοντικού κεκτημένου σε ότι αφορά τις συστάσεις στον τομέα διαχείρισης στερεών αποβλήτων είναι το γεγονός ότι περίπου το 1/3 των προβλεπόμενων πόρων του ΘΣ 6 αφορά την ΕΠ 6.α. Στο συγκεκριμένο ΘΣ προβλέπονται και μεταφορές έργων της προηγούμενης ΠΠ ύψους περίπου 14,5 εκ. €.

Τρίτος είναι ο ΘΣ 9 «Πρώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε διάκρισης», σε ότι αφορά τις δράσεις που θα χρηματοδοτηθούν από το ΕΚΤ, καθώς προβλέπεται χρηματοδότηση 60,33 εκ. € ΚΣ (15,4% της κοινοτικής συνδρομής) στον οποίο περιλαμβάνονται παρεμβάσεις που ενισχύουν της κοινωνική συνοχή, η οποία δοκιμάζεται μέσα από την παρατεταμένη οικονομική κρίση που πλήττει τη χώρα αλλά και τη Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, που αποτελεί τη 2η φτωχότερη περιφέρεια (σε όρους κ.κ.ΑΕΠ) της χώρας. Μάλιστα προκειμένου να υπάρξει εστίαση των κοινωνικών παρεμβάσεων και να ενισχυθεί η αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων περίπου τα 3/4 των πόρων του Θεματικού Στόχου 9 συγκεντρώνεται σε τρεις Επενδυτικές Προτεραιότητες (ΕΠ9.i, 9.ii και 9.iv) επιτυγχάνοντας και την κάλυψη της απαιτούμενης θεματικής συγκέντρωσης. Στο πλαίσιο του ΘΣ 9 προβλέπονται και δράσεις συνολικού προϋπολογισμού 13,84 εκ. € (3,5% της κοινοτικής συνδρομής), οι οποίες θα χρηματοδοτηθούν από το ΕΤΠΑ. Σημειώνεται ότι η χρηματοδοτική βαρύτητα που δίνεται στο ΘΣ10 «Επένδυση στην εκπαίδευση, την κατάρτιση και την επαγγελματική κατάρτιση για την απόκτηση δεξιοτήτων και τη διά βίου μάθηση» είναι 18,8εκ.€ ΚΣ (4,8% της ΚΣ), που σε συνδυασμό με τις επενδύσεις στην υγεία προβιβάζουν το ανθρώπινο κεφάλαιο.

Ακολουθεί με 42,2 εκ. € ΚΣ (10,7% της κοινοτικής συνδρομής) αναδεικνύεται ο ΘΣ 3 «Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων» στον οποίο εντάσσονται παρεμβάσεις κρατικών ενισχύσεων σε επιχειρήσεις που συνδέονται κατά κύριο λόγο με τους τομείς προτεραιότητας της περιφερειακής έξυπνης εξειδίκευσης, παρεμβάσεις που παραδοσιακά δημιουργούν την μεγαλύτερη επίπτωση στην δημιουργούμενη απασχόληση τόσο κατά την διάρκεια υλοποίησης των παρεμβάσεων όσο και κατά μετά την ολοκλήρωσή τους.

Πέμπτος σε χρηματοδοτική σημαντικότητα με 22,23 εκ. € ΚΣ (5,7% της κοινοτικής συνδρομής) αναδεικνύεται ο ΘΣ 5 «Πρώθηση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, πρόληψη και διαχείριση κινδύνων» στον οποίο εντάσσονται παρεμβάσεις για την μείωση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον και για την ενίσχυση της ικανότητας πρόληψης και αντιμετώπισης των κινδύνων και των φυσικών καταστροφών. Ακολουθεί ο ΘΣ 4 «Στήριξη της μετάβασης προς την οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα σε όλους τους τομείς» με 13,6 εκ. € ΚΣ (3,5% της κοινοτικής συνδρομής) στον οποίο εντάσσονται κυρίως παρεμβάσεις ενίσχυσης των επιχειρήσεων και των δημόσιων υποδομών για την χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και την γενικότερη ενεργειακή αναβάθμιση τους και σε μικρότερο βαθμό παρεμβάσεις ενίσχυσης των εναλλακτικών μορφών αστικών μεταφορών φιλικών στο περιβάλλον. Ενδεικτικό της σημασίας που δίνεται στο Περιβάλλον είναι το γεγονός ότι συνολικά θα διατεθούν, μέσω των ΘΣ 4,5 και 6, 126εκ. € ΚΣ (32,10% της κοινοτικής συνδρομής) για παρεμβάσεις που συνδέονται με την προστασία του περιβάλλοντος και τη γενικότερη μετάβαση σε μία οικονομία φιλική στο περιβάλλον.

Οι Θεματικοί Στόχοι με την μικρότερη χρηματοδοτική βαρύτητα αλλά με σημαντική συνέργεια και συμπληρωματικότητα με το σύνολο των ΘΣ του ΠΕΠ ΔΕ είναι ο ΘΣ 1 « Ενίσχυση της Έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας» (2,4% της κοινοτικής συνδρομής) και ο ΘΣ 2 «Ενίσχυση της πρόσβασης σε ΤΠΕ και της χρήσης και ποιότητας τους» (1,2% της κοινοτικής συνδρομής).

Εξίσου μικρή (1,3%) είναι και η χρηματοδοτική κατανομή του ΘΣ8 παρά το γεγονός ότι είναι ιδιαίτερα σημαντικός λόγω της οικονομικής κρίσης και των επιπτώσεων στην ανεργία. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι ο πυρήνας των παρεμβάσεων για την ενίσχυση της απασχόλησης θα υλοποιηθούν από το αντίστοιχο τομεακό πρόγραμμα.

Τέλος σημειώνεται ότι στο ΠΕΠ προβλέπεται και Τεχνική Βοήθεια, η οποία ανέρχεται σε 7,2 εκ. € ΚΣ (1,8% της κοινοτικής συνδρομής) και αφορά τόσο την υποστήριξη δράσεων του ΕΚΤ όσο και των δράσεων ΕΤΠΑ του Προγράμματος έχοντας ως στόχο να ενισχυθεί η αποτελεσματικότητα του σχεδιασμού, της πορείας υλοποίησης και της παρακολούθησης του Προγράμματος.

Πίνακας 4.3.1: Σχέδιο χρηματοδότησης

Άξονας Προτ/τας	Ταμείο	Στήριξη της Ένωσης	Εθνική συμμετοχή	Ενδεικτική ανάλυση της εθνικής συμμετοχής		Συνολική χρηματ/ση	% συγχρηματοδότησης	Ενημερωτικά Συνεισφορά ΕΤΕπ	Κύρια κατανομή (συνολική χρηματοδότηση μείον το αποθεματικό επίδοσης)		Αποθεματικό επίδοσης		Ποσό του αποθεματικού επίδοσης ως ποσοστό της συνολικής στήριξης της Ένωσης
				Εθνική δημόσια χρημ/ση	Εθνική ιδιωτική χρημ/ση				Στήριξη της Ένωσης	Εθνική συμμετοχή	Στήριξη της Ένωσης	Εθνική συμμετοχή*	
		(α)	(β) = (γ) + (δ)	(γ)	(δ)	(ε) = (Α) + (Β)	(στ) = (α)/(ε)	(ζ)	(η) = (α) – (ι)	(θ) = (β) – (ια)	ι)	(ια) = (β) x [(ι)/(α)]	(ιβ) = (ι)/(α) x 100
1	ΕΤΠΑ	56.312.708	14.078.178	14.078.178		70.390.886	80,00%		52.870.594	13.233.487	3.442.114	844.691,00	6,11%
2	ΕΤΠΑ	126.068.585	31.517.146	31.517.146		157.585.731	80,00%		118.362.642	29.626.117	7.705.943	1.891.029,00	6,11%
3	ΕΤΠΑ	105.168.678	26.292.170	26.292.170		131.460.848	80,00%		98.740.242	24.714.640	6.428.436	1.577.530,00	6,11%
4	ΕΚΤ	65.294.903	16.323.726	16.323.726		81.618.629	80,00%		61.303.752	15.325.938	3.991.151	997.788,00	6,11%
5	ΕΤΠΑ	32.714.474	8.178.619	8.178.619		40.893.093	80,00%		30.714.802	7.687.902	1.999.672	490.717,00	6,11%
6	ΕΚΤ	1.224.279	306.070	306.070		1.530.349	80,00%		1.224.279	306.070	0	0,00	0,00%
7	ΕΤΠΑ	6.004.957	1.501.239	1.501.239		7.506.196	80,00%		6.004.957	1.501.239	0	0,00	0,00%
Σύνολο	ΕΚΤ	66.519.182	16.629.796	16.629.796		83.148.978	80,00%		62.528.031	15.632.008	3.991.151	997.788,00	6,00%
Σύνολο	ΕΤΠΑ	326.269.402	81.567.352	81.567.352		407.836.754	80,00%		306.693.237	76.763.385	19.576.165	4.803.967,00	6,00%
Γενικό σύνολο		392.788.584	98.197.148	98.197.148		490.985.732	80,00%		369.221.268	92.395.393	23.567.316	5.801.755	6,00%

*: Η εθνική συμμετοχή διαιρείται κατ' αναλογία μεταξύ της κύριας χρηματοδότησης και του αποθεματικού επίδοσης

Πίνακας 4.3.2α: Κατανομή του σχεδίου χρηματοδότησης ανά άξονα προτεραιότητας, Ταμείο, κατηγορία περιφέρειας και θεματικό στόχο

Άξονας Προτεραιότητας	Ταμείο	Κατηγορία περιφέρειας	Θεματικός στόχος	Στήριξη της Ένωσης	Εθνική συμμετοχή	Συνολική χρηματοδότηση
1	ΕΤΠΑ	Λιγότερο Ανεπτυγμένες	1	9.388.090	2.347.023	11.735.113
		Λιγότερο Ανεπτυγμένες	2	4.701.959	1.175.490	5.877.449
		Λιγότερο Ανεπτυγμένες	3	42.222.659	10.555.665	52.778.324
2	ΕΤΠΑ	Λιγότερο Ανεπτυγμένες	4	13.651.637	3.412.909	17.064.546
		Λιγότερο Ανεπτυγμένες	5	22.236.213	5.559.053	27.795.266
		Λιγότερο Ανεπτυγμένες	6	90.180.735	22.545.184	112.725.919
3	ΕΤΠΑ	Λιγότερο Ανεπτυγμένες	7	105.168.678	26.292.170	131.460.848
4	ΕΚΤ		8	4.964.223	1.241.056	6.205.279
	ΕΚΤ	Λιγότερο Ανεπτυγμένες	9	60.330.680	15.082.670	75.413.350
5	ΕΤΠΑ	Λιγότερο Ανεπτυγμένες	9	13.849.255	3.462.314	17.311.569
		Λιγότερο Ανεπτυγμένες	10	18.865.219	4.716.305	23.581.524
6	ΕΚΤ	Λιγότερο Ανεπτυγμένες		1.224.279	306.070	1.530.349
7	ΕΤΠΑ	Λιγότερο Ανεπτυγμένες		6.004.957	1.501.239	7.506.196
Σύνολο				392.788.584	98.197.148	490.985.732

Πίνακας 4.3.2β: Κατανομή του σχεδίου χρηματοδότησης ανά άξονα προτεραιότητας, Ταμείο, κατηγορία περιφέρειας και θεματικό στόχο

Στρατηγικός Στόχος	Θεματικός Στόχος	Στήριξη της Ένωσης (€)	Επενδυτική Προτεραιότητα	Δράσεις
1. Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων, μετάβαση στην ποιοτική επιχειρηματικότητα, με αιχμή την καινοτομία και αύξηση της εγχώριας προστιθέμενης αξίας	ΘΣ 1. Ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας	9.388.090	ΕΠ1.α. Ενίσχυση των υποδομών έρευνας και καινοτομίας (Ε&Κ) και των ικανοτήτων ανάπτυξης αριστείας στον τομέα της έρευνας και καινοτομίας και της προαγωγής των κέντρων ικανότητας, ιδίως των κέντρων ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ενίσχυση των φορέων έρευνας και καινοτομίας • ενίσχυση των υποδομών έρευνας και καινοτομίας (Ε&Κ) • ενίσχυση εξοπλισμού εργαστηρίων Πανεπιστημίων εφαρμοσμένης έρευνας • υποστήριξη ερευνητικών δραστηριοτήτων <i>(Σημ.: Στο πλαίσιο της εν λόγω δράσης θα υπάρχει συνεργασία των Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων/ Ερευνητικών Φορέων με το δίκτυο αξιολόγησης ESFRI (European Strategy Forum for Research Infrastructures) της Γενικής Γραμματείας Έρευνας και Τεχνολογίας)</i>
			ΕΠ1.β. Προαγωγή επιχειρηματικών επενδύσεων στην Ε&Κ, ανάπτυξης δεσμών και συνεργειών μεταξύ επιχειρήσεων, κέντρων έρευνας και ανάπτυξης και του τομέα της ανώτατης εκπαίδευσης, ιδίως μέσω της προαγωγής επενδύσεων για την ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών, στη μεταφορά τεχνολογίας, στην κοινωνική καινοτομία, στην οικολογική καινοτομία, στις εφαρμογές παροχής δημόσιων υπηρεσιών, στην ενθάρρυνση της ζήτησης, στη δικτύωση, στα συμπλέγματα φορέων και στην ανοιχτή καινοτομία μέσω ευφυούς εξειδίκευσης, καθώς και στήριξης της τεχνολογικής και εφαρμοσμένης έρευνας, πιλοτικών γραμμών, ενεργειών έγκαιρης επικύρωσης προϊόντων, προηγμένων ικανοτήτων παραγωγής και πρώτης παραγωγής ειδικά σε βασικές τεχνολογίες γενικής εφαρμογής και διάδοση των τεχνολογιών γενικής εφαρμογής	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ενίσχυση υποδομών έρευνας και καινοτομίας σε επιχειρήσεις και συνεργατικών σχηματισμών τους (clusters) ✓ Ενίσχυση σχεδίων έρευνας ανάπτυξης & καινοτομίας σε τομείς προτεραιότητας της RIS3 ✓ Προώθηση Διεθνικών ερευνητικών έργων για MME
	ΘΣ 2. Βελτίωση της πρόσβασης, της χρήσης και της ποιότητας των τεχνολογιών των πληροφοριών και των επικοινωνιών	4.701.959	ΕΠ2.β. Ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ και του ηλεκτρονικού εμπορίου και της ενίσχυσης της ζήτησης για ΤΠΕ	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Αξιοποίηση των ΤΠΕ για την προώθηση προϊόντων και υπηρεσιών σε δυναμικούς παραγωγικούς τομείς της περιφερειακής οικονομίας με προτεραιότητα στις αρχές του Ανοικτού Λογισμικού (πολιτισμός, τουρισμός, αγροτική οικονομία κλπ.). ✓ Ανάπτυξη ηλεκτρονικών υποδομών και υπηρεσιών <i>(Σημ.: Τμήμα του παρόντος τύπου δράσης, θα αποτελέσουν μέρος του Σχεδίου Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης, που θα υλοποιηθεί στο πλαίσιο του παρόντος Προγράμματος)</i>
			ΕΠ3.α. Προαγωγή της επιχειρηματικότητας, ιδίως με τη διευκόλυνση της οικονομικής αξιοποίησης νέων ιδεών και ενίσχυσης της δημιουργίας νέων επιχειρήσεων, μεταξύ άλλων και μέσω θερμοκοιτίδων επιχειρήσεων	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Στήριξη επιχειρήσεων (υφιστάμενων και νέων) & ειδικών μορφών επιχειρηματικότητας <i>(Σημ.: Τμήμα του παρόντος τύπου δράσης θα αποτελέσει τμήμα του Σχεδίου Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης που θα πραγματοποιηθεί στην ΠΔΕ μέσω του παρόντος Προγράμματος)</i>
			ΕΠ3.γ. Στήριξη της δημιουργίας και της επέκτασης προηγμένων ικανοτήτων για την ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Υποστήριξη σε υπάρχοντα και νέα cluster επιχειρήσεων • υποστήριξη επιχειρήσεων και cluster επιχειρήσεων (υφιστάμενα και νέα) ως προς την κάλυψη δαπανών για κτιριακή διαμόρφωση, αγορά εξοπλισμού • αξιοποίηση του κτιριακού αποθέματος της Πάτρας για την εγκαθίδρυση ή/και επέκταση οργανωμένων επιχειρηματικών πάρκων <i>(Σημ.: Η συγκεκριμένη παρέμβαση θα αποτελέσει τμήμα του Σχεδίου Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης που θα πραγματοποιηθεί στην ΠΔΕ μέσω του παρόντος Προγράμματος)</i>
			ΕΠ3.δ. Στήριξη της ικανότητας των ΜΜΕ να αναπτύσσονται σε περιφερειακές, εθνικές και διεθνείς αγορές, και συμμετέχουν σε διαδικασίες καινοτομίας	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ενέργειες διεθνοποίησης και εξαγωγών των επιχειρήσεων • συμμετοχή σε εκθέσεις & επιχειρηματικές αποστολές και b2b συναντήσεις σε αγορές στόχους, • ανάπτυξη εξαγωγικών σχεδίων μάρκετινγκ, τυποποίησης προϊόντων & προϊόντων αριστείας, • ανάπτυξη κοινών δράσεων ομάδων εξαγωγικών επιχειρήσεων, • προβολή - προώθηση εξαγωγών τοπικών προϊόντων, • λουπές δράσεις εξωστρέφειας επιχειρήσεων (mentoring, export marketing tools) • πιστοποίηση προϊόντων και υπηρεσιών κ.α.
2. Προστασία του Περιβάλλοντος – μετάβαση σε μία οικονομία φιλική στο περιβάλλον	ΘΣ 4. Υποστήριξη της μετάβασης προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα σε όλους τους τομείς	13.651.637	ΕΠ 4.β. Προαγωγή της ενεργειακής απόδοσης και της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στις επιχειρήσεις	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Επενδύσεις σε επιχειρήσεις για την χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας
			ΕΠ 4.γ. Στήριξη της ενεργειακής απόδοσης, της έξυπνης διαχείρισης της ενέργειας και της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στις δημόσιες υποδομές, συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων κτηρίων, και στον τομέα της στέγασης	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Επενδύσεις σε δημόσιες υποδομές για ενεργειακή αναβάθμιση και την χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας
			ΕΠ 4.ε. Προαγωγή στρατηγικών χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα για όλους τους τύπους περιοχών, ιδιαίτερα για τις αστικές περιοχές, συμπεριλαμβανομένης της προώθησης της αειφόρου πολυτροπικής αστικής κινητικότητας και των μέτρων προσαρμογής σχετικά με τον περιορισμό των επιπτώσεων	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Προώθηση εναλλακτικών μορφών αστικών μεταφορών φιλικών στο περιβάλλον • ηλεκτρικά μέσα μεταφοράς (μικρά βαν-λεωφορεία), ποδήλατα κλπ. για τη μεταφορά και περιήγηση επισκεπτών εντός αρχαιολογικών χώρων
ΘΣ 5. Προώθηση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή και πρόληψη των κινδύνων	22.236.213	ΕΠ 5.α. Στήριξη επενδύσεων για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, συμπεριλαμβανομένων των βασιζόμενων στο οικοσύστημα προσεγγίσεων	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Επενδύσεις σε έργα αντιπλημμυρικής προστασίας (αντιπλημμυρικά έργα και έργα προστασίας ακτογραμμής) 	
		ΕΠ 5.β. Προαγωγή επενδύσεων για την αντιμετώπιση ειδικών κινδύνων, εξασφαλίζοντας την ανθεκτικότητα σε καταστροφές και αναπτύσσοντας συστήματα διαχείρισης καταστροφών	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Επενδύσεις σε μέσα και συστήματα πρόληψης και αντιμετώπισης καταστροφών (πλημμύρες, πυρκαγιές, κατολισθήσεις – δημιουργία Κέντρου Διαχείρισης Κρίσεων πολιτικής προστασίας) 	
ΘΣ 6. Προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της βιώσιμης χρήσης των πόρων	90.180.735	ΕΠ 6.α. Επενδύσεις στον τομέα των αποβλήτων για την ικανοποίηση των απαιτήσεων του κεκτημένου της Ένωσης στον τομέα του περιβάλλοντος και για την αντιμετώπιση των αναγκών που έχουν προσδιορισθεί από τα κράτη μέλη για επενδύσεις που υπερβαίνουν τις εν λόγω απαιτήσεις.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Επενδύσεις στη διαχείριση των στερεών αποβλήτων • Ολοκλήρωση έργων διαχείρισης στερεών αποβλήτων • Ανακύκλωση φαρμάκων & Διαχείριση επικίνδυνων νοσοκομειακών αποβλήτων • Παρεμβάσεις σε ΧΥΤΥ & ΣΜΑ • Παρεμβάσεις στον τομέα της ανακύκλωσης και επαναχρησιμοποίησης υλικών <i>(Σημ.: Οι δράσεις ανακύκλωσης θα πραγματοποιηθούν και εντός του χώρου της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης)</i>	

Στρατηγικός Στόχος	Θεματικός Στόχος	Στήριξη της Ένωσης (€)	Επενδυτική Προτεραιότητα	
			<p>ΕΠ 6.β. Επενδύσεις στον τομέα των υδάτων για την ικανοποίηση των απαιτήσεων του κεκτημένου της Ένωσης στον τομέα του περιβάλλοντος και για την αντιμετώπιση των αναγκών που έχουν προσδιορισθεί από τα κράτη μέλη για επενδύσεις που υπερβαίνουν τις εν λόγω απαιτήσεις.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Επενδύσεις <ul style="list-style-type: none"> • Αναγκα... • δίκτυα... • συστήμ... • Σχέδια... • 2000/6... • προμήθ... ✓ Επενδύσεις <ul style="list-style-type: none"> • Έργα απ...
			<p>ΕΠ 6.γ. Διατήρηση, προστασία, προαγωγής και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Επενδύσεις... της πολιτισ... κινητικότητ... (Σημ.: Τμήμ... που θα υλο...
			<p>ΕΠ 6.δ. Προστασία και αποκατάσταση της βιοποικιλότητας και του εδάφους και προαγωγής των υπηρεσιών των οικοσυστημάτων μέσω και του δικτύου NATURA 2000 και των «πράσινων» υποδομών</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Επενδύσεις... Φορέα Δια... (Σημ.: Οι πα... είναι εντός... παρόντος Π...
			<p>ΕΠ 6.ε. Ανάληψης δράσης για τη βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος, για την ανάπλαση των πόλεων, αναζωογόνησης και απολύμανσης των υποβαθμισμένων περιβαλλοντικά εκτάσεων (συμπεριλαμβανομένων των προς ανασυγκρότηση περιοχών), τη μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και την προώθηση μέτρων για τον περιορισμό του θορύβου</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Παρεμβάσε... • παρεμβ... • αστικές... • πεζοδρ... • αστικές... • βιοκλίμ... • ποδηλο... • αστικό... (Σημ.: Τμήμ... Ανάπτυξης... ✓ Επενδύσεις... συγκροτημ... • δράσει... στην αν... • έργα φ... αύξηση...
<p>3. Ανάπτυξη – εκσυγχρονισμός –</p>	<p>ΘΣ 7. Προώθηση των βιώσιμων μεταφορών και άρση των</p>	<p>105 100 070</p>	<p>ΕΠ7.α. Στήριξη πολυτροπικού Ενιαίου Ευρωπαϊκού Χώρου Μεταφορών επενδύοντας στο δίκτυο του Διευρωπαϊκού Δικτύου Μεταφορών (ΔΕΔ-Μ)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Κατασκευή... συγκεκριμέ... ΔΕΔ-Μ, που... προγραμμα...
			<p>ΕΠ7.β. Ενίσχυση της περιφερειακής κινητικότητας μέσω της σύνδεσης δευτερευόντων και τριτευόντων κόμβων στην υποδομή ΔΕΔ-Μ, συμπεριλαμβανομένων των πολυτροπικών κόμβων.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Κατασκευή... Δίκτυα Μετ... ✓ Κατασκευή... υποστηρίζ... • Οδός Στ... • Οδός Στ... ✓ Αναβάθμισ...

Στρατηγικός Στόχος	Θεματικός Στόχος	Στήριξη της Ένωσης (€)	Επενδυτική Προτεραιότητα	
4. Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Προώθηση της Κοινωνικής Ένταξης και Καταπολέμηση της Φτώχειας και των Διακρίσεων	ΘΣ 8 Προώθηση της βιώσιμης και ποιοτικής απασχόλησης και υποστήριξη της κινητικότητας των εργαζομένων	4.964.223	ΕΠ 8.1 Πρόσβαση στην απασχόληση για αναζητούντες θέση εργασίας και οικονομικά μη ενεργά άτομα, συμπεριλαμβανομένων των μακροχρόνια ανέργων και των ατόμων που έχουν αποκοπεί επί μακρόν από την αγορά εργασίας, μέσω επίσης τοπικών πρωτοβουλιών για την απασχόληση και υποστήριξη της κινητικότητας των εργαζομένων	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Δράσεις βελτίωσης • Προγράμματα • Στοχευμένες δράσεις ✓ Προγράμματα επιχειρηματικότητας
			ΕΠ 8.3 Αυταπασχόληση, επιχειρηματικότητα και δημιουργία επιχειρήσεων, συμπεριλαμβανομένων καινοτόμων πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Προγράμματα προτεραιότητας ✓ Προγράμματα περιλαμβανόμενα • Προγράμματα της περιφέρειας • Προγράμματα δικτύωσης • Προγράμματα οικονομικής ανάπτυξης • Προγράμματα (επιχειρηματικότητας) • Προγράμματα (επιχειρηματικότητας)
			ΕΠ 8.5 Προσαρμογή των εργαζομένων, των επιχειρήσεων και των επιχειρηματιών στις αλλαγές	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Προγράμματα περιλαμβανόμενα • Προγράμματα της περιφέρειας • Προγράμματα δικτύωσης • Προγράμματα οικονομικής ανάπτυξης • Προγράμματα (επιχειρηματικότητας) • Προγράμματα (επιχειρηματικότητας)
	ΘΣ 9. Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε διάκρισης	60.330.680	ΕΠ 9.i Ενεργός ένταξη, με σκοπό, μεταξύ άλλων, την προώθηση της ισότητας των ευκαιριών, και της ενεργού συμμετοχής και της βελτίωσης της απασχολησιμότητας	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Δράσεις ενίσχυσης που βρίσκονται σε εξέλιξη • Προγράμματα • Στοχευμένες δράσεις • Ολοκληρωμένες συμβουλευτικές υπηρεσίες απασχόλησης • Δράσεις ενίσχυσης • Παροχή υπηρεσιών φροντίδας
			ΕΠ 9.ii Κοινωνικοοικονομική ενσωμάτωση περιθωριοποιημένων κοινοτήτων, όπως οι Ρομά	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Δράσεις υποστήριξης ενσωμάτωσης • Λειτουργία κέντρων • Παροχή υπηρεσιών κοινοτήτων • Μετεξέλιξη • Ολοκληρωμένες δράσεις
			ΕΠ 9.iii Καταπολέμηση κάθε μορφής διακρίσεων και την προώθηση της ισότητας των ευκαιριών	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ενέργειες προώθησης • Δράσεις ενίσχυσης • Ανάπτυξη δράσεων με ομάδες • Συμβουλευτικές υπηρεσίες

Στρατηγικός Στόχος	Θεματικός Στόχος	Στήριξη της Ένωσης (€)	Επενδυτική Προτεραιότητα	
			<p>ΕΠ 9.iv. Βελτίωση της πρόσβασης σε οικονομικά προσιτές, βιώσιμες και υψηλής ποιότητας υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων της υγειονομικής περίθαλψης και των κοινωνικών υπηρεσιών γενικού συμφέροντος</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Παροχή υπηρεσιών <ul style="list-style-type: none"> • Λειτουργία υπηρεσιών • Λειτουργία υπηρεσιών • Λειτουργία υπηρεσιών κοινότητας • Αναβάθμιση υπηρεσιών • Υποστήριξη οικογενειακών υπηρεσιών • Ανάπτυξη υπηρεσιών συμβουλευτικής και νοσηλευτικής • Κέντρα • Κέντρα • Βρεφονηπιακά κέντρα • Δράσεις Υπηρεσιών Κοινωνικής Προστασίας ✓ Ανάπτυξη και Περιφέρειας <ul style="list-style-type: none"> • Ανάπτυξη • Διευκόλυνση • Αντιμετώπιση • Υλοποίηση • Πρωτοβουλίες • Παρεμβάσεις • Προγράμματα Alzheimer • Υπηρεσίες
			<p>ΕΠ 9.v. Προαγωγή της κοινωνικής επιχειρηματικότητας και της επαγγελματικής ένταξης σε κοινωνικές επιχειρήσεις καθώς και την προώθηση της κοινωνικής οικονομίας και της οικονομίας της αλληλεγγύης προκειμένου να διευκολυνθεί η πρόσβαση στην απασχόληση</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Επενδύσεις <ul style="list-style-type: none"> • Η ανάπτυξη • Η ανάπτυξη • Η στήριξη • Η ανάπτυξη επιχειρήσεων • Δράσεις ✓ Ενδυνάμωση διαταραχών <ul style="list-style-type: none"> • Ανάπτυξη • Ανάπτυξη • Υπηρεσίες
			<p>ΕΠ 9.vi. Στρατηγικές τοπικής ανάπτυξης με πρωτοβουλία τοπικών κοινοτήτων</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Τοπικά σχέδια φτώχειας
<p>5. Ανάπτυξη – εκσυγχρονισμός –</p>	<p>ΘΣ 9. Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε διάκρισης</p>	<p>13.849.255</p>	<p>ΕΠ 9.α. Επενδύσεις στις υποδομές υγείας και στις κοινωνικές υποδομές που συμβάλλουν στην εθνική, περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη, μείωσης των ανισοτήτων όσον αφορά την κατάσταση στον τομέα της υγείας, και προώθησης της κοινωνικής ένταξης με τη βελτίωση της πρόσβασης σε υπηρεσίες κοινωνικού, πολιτιστικού και ψυχαγωγικού χαρακτήρα και με τη μετάβαση από θεσμικές</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Υποδομές <ul style="list-style-type: none"> • Επέκταση (συμπεριλαμβανομένης της εκσυγχρονισμού) ✓ Κοινωνικές <ul style="list-style-type: none"> • Κόστος

Πίνακας 4.3.3: Ενδεικτικό ποσό της στήριξης που πρόκειται να χρησιμοποιηθεί για τους στόχους της κλιματικής αλλαγής

Άξονας προτεραιότητας	Ενδεικτικό ποσό της στήριξης που πρόκειται να χρησιμοποιηθεί για τους στόχους της κλιματικής αλλαγής (σε ευρώ)	Ποσοστό των συνολικών πιστώσεων του επιχειρησιακού προγράμματος (%)
ΑΠ1.Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων, μετάβαση στην ποιοτική επιχειρηματικότητα, με αιχμή την καινοτομία και αύξηση της εγχώριας προστιθέμενης αξίας.	2.137.120	0,5%
ΑΠ2.Προστασία του Περιβάλλοντος - μετάβαση σε μία οικονομία φιλική στο περιβάλλον.	37.007.850	9,4%
ΑΠ3.Ανάπτυξη - εκσυγχρονισμός - συμπλήρωση μεταφορικών υποδομών.	4.640.000	1,2%
ΑΠ4. Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, προώθηση της Κοινωνικής Ένταξης και Καταπολέμηση της Φτώχειας και των Διακρίσεων	0	0,0%
ΑΠ5.Ανάπτυξη - εκσυγχρονισμός - συμπλήρωση κοινωνικών υποδομών, υποδομών υγείας και εκπαίδευσης.	0	0,0%
ΑΠ6.Τεχνική Βοήθεια ΕΚΤ	0	0,0%
ΑΠ7.Τεχνική Βοήθεια ΕΤΠΑ	0	0,0%
Σύνολο	43.784.970	11,1%

4.4. Ολοκληρωμένη Προσέγγιση στην Εδαφική Ανάπτυξη

Η Ολοκληρωμένη Προσέγγιση στην Χωρική Ανάπτυξη της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας για την προγραμματική περίοδο 2014-2020 στοχεύει:

- Στην ανάπτυξη της ανταγωνιστικότητας της περιφερειακής οικονομίας αξιοποιώντας τα αποτελέσματα της στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης
- Στην ολοκληρωμένη αστική ανάπτυξη με σαφείς περιβαλλοντικούς στόχους και δράσεις που θα συνδέουν τις περιβαλλοντικές πολιτικές με τις οικονομικές και κοινωνικές πολιτικές.
- Στην βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και στην προώθηση της ισότητας των ευκαιριών για τις ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού της Περιφέρειας.

Η Ολοκληρωμένη Προσέγγιση στη Χωρική Ανάπτυξη επικεντρώνεται σε περιοχές που αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα έντονες οικονομικές, κοινωνικές, περιβαλλοντικές, δημογραφικές και φυσικές προκλήσεις. Η προσέγγιση περιλαμβάνει εφαρμογή των εργαλείων:

- της ΤΑΠΤοΚ σε συγκεκριμένες περιοχές (παραθαλάσσιες και ορεινές περιοχές)
- της Ολοκληρωμένης Χωρικής Επένδυσης για Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη σε μεγάλες αστικές περιοχές (άνω των 70.000 κατοίκων).

Σε ότι αφορά τη χρηματοδότηση των παρεμβάσεων θα αξιοποιηθούν και τα 2 ταμεία χρηματοδότησης του ΠΕΠ (ΕΚΤ και ΕΤΠΑ).

4.4.1 Τοπική ανάπτυξη με την πρωτοβουλία τοπικών κοινοτήτων

Το ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας 2014-2020 στοχεύει στην υιοθέτηση του εργαλείου 'Τοπική Ανάπτυξη με την Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων' (ΤΑΠΤΟΚ - CLLD), με την υλοποίηση προγραμμάτων τα οποία θα έχουν προσανατολισμό σε στρατηγικές τοπικής ανάπτυξης σε περιοχές:

- Παραθαλάσσιες οι οποίες χαρακτηρίζονται από περιβαλλοντικά προβλήματα καθώς και προβλήματα στην παραγωγική τους δραστηριότητα (χαμηλής ποιότητας παραγόμενο προϊόν).
- Ορεινές με προβλήματα απομόνωσης και προβλήματα στην παραγωγική τους δραστηριότητα (χαμηλής ποιότητας παραγόμενο προϊόν).

Στο πλαίσιο αυτό περιλαμβάνονται κυρίως:

- Μικρές παρεμβάσεις υποδομών για τη βελτίωση της πρόσβασης
- Ενίσχυση της τοπικής παραγωγικής δραστηριότητας με έμφαση στην ενίσχυση του τοπικά παραγόμενου προϊόντος

Οι κύριες προκλήσεις που προτείνεται να αντιμετωπιστούν με τα Τοπικά Προγράμματα Ανάπτυξης είναι:

- Η βελτίωση της ποιότητας ζωής
- Η παραγωγική ανασυγκρότηση και η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας
- Η διαφοροποίηση της τοπικής οικονομίας

Σε όλους τους τύπους των ΤΑΠΤΟΚ δύναται να αξιοποιηθούν πόροι από ένα ή περισσότερα Ταμεία. Η χρηματοδότηση θα γίνει προς ενιαίες Στρατηγικές Τοπικής Ανάπτυξης που θα υποβάλουν Τοπικές Ομάδες Δράσης (ΟΤΔ). Η επιλογή, έγκριση και χρηματοδότηση των στρατηγικών τοπικής ανάπτυξης και των τοπικών ομάδων δράσης θα γίνει στο πλαίσιο ανταγωνιστικής διαδικασίας, με κριτήρια που θα αφορούν ενδεικτικά στην καταλληλότητα της τοπικής στρατηγικής, στη συμβολή στην επίτευξη των αποτελεσμάτων του Προγράμματος, και στη διαχειριστική επάρκεια, του φορέα. Για το σκοπό αυτό πρόκειται να αξιοποιηθεί η εμπειρία των Ομάδων Τοπικής Δράσης LEADER, είτε για τη δημιουργία νέων σχημάτων είτε για τη βελτίωση των υφιστάμενων δομών.

Επιπλέον, για την προετοιμασία των προσκλήσεων καθώς και για την επιλογή των τοπικών αναπτυξιακών στρατηγικών και τοπικών εταιρικών σχημάτων, συγκροτούνται Ομάδες Εργασίας και Επιτροπές Αξιολόγησης στις οποίες μετέχουν αρμόδιοι εκπρόσωποι με γνώση και εμπειρία της στρατηγικής και των στόχων/ προτεραιοτήτων από όλα τα συμμετέχοντα ΕΔΕΤ από την Εθνική Αρχή Συντονισμού καθώς και από αρμόδιους φορείς διαχείρισης.

Οι θεματικοί στόχοι που αφορούν στην εφαρμογή των Τ.Α.Π.ΤΟ.Κ. είναι κυρίως οι ακόλουθοι: ΘΣ3, ΘΣ5, ΘΣ6, ΘΣ7.

4.4.2 Ολοκληρωμένες δράσεις για βιώσιμη αστική ανάπτυξη

Στο πλαίσιο της Προγραμματικής Περιόδου 2014-2020 η προσέγγιση της "Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης" (ΒΑΑ) για την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας θα εφαρμοστεί μέσω του εργαλείου της Ολοκληρωμένης Χωρικής Επένδυσης (ΟΧΕ).

Ο βασικός στόχος της ΒΑΑ για την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας είναι η ευφυής και βιώσιμη αστική ανάπτυξη στη βάση των ιδιαίτερων χωρικών και κοινωνικοοικονομικών χαρακτηριστικών της. Μέσω της ΒΑΑ αναμένεται να υλοποιηθούν παρεμβάσεις που θα καλύπτουν το σύνολο των στρατηγικών παραμέτρων της Περιφέρειας για τη νέα προγραμματική περίοδο όπως χωροταξία – πολιτισμός – περιβάλλον - μεταφορές - έξυπνες εφαρμογές - δικτύωση – ανθρώπινο δυναμικό – επιχειρηματικότητα.

Καταλληλότερης κλίμακας αστικής παρέμβασης θεωρούνται τα μεγάλα αστικά κέντρα τα οποία έχουν σημαντική πληθυσμιακή βαρύτητα στο σύνολο της Περιφέρειας, συγκεντρώνουν υπηρεσίες γενικού οικονομικού ενδιαφέροντος, υγειονομικές και κοινωνικές υπηρεσίες καθώς και υπηρεσίες εκπαίδευσης και σε αυτά καταγράφονται έντονες προκλήσεις οικονομικές, περιβαλλοντικές, κλιματικής αλλαγής, δημογραφικές, λειτουργικής οργάνωσης της πόλης και συγκεντρώνονται ανισότητες όπως δυσκολία πρόσβασης σε υπηρεσίες κοινής ωφέλειας από τις περιθωριοποιημένες ομάδες, υψηλή ανεργία στις ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού κλπ.. Σημειώνεται δε ότι η πλειονότητα των προβλημάτων εντοπίζεται στην ευρύτερη αστική λειτουργική περιοχή της Πάτρας.

Η χρηματοδότηση θα γίνει προς ενιαίες Ολοκληρωμένες Στρατηγικές Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης, τις οποίες υποβάλλουν οι αρμόδιες αστικές αρχές. Η επιλογή, έγκριση και χρηματοδότηση των στρατηγικών βιώσιμης αστικής ανάπτυξης θα γίνει στο πλαίσιο ανταγωνιστικής διαδικασίας, με κριτήρια που θα αφορούν στην καταλληλότητα της στρατηγικής, στη συμβολή τους στην επίτευξη των αποτελεσμάτων του Προγράμματος, και στη διαχειριστική επάρκεια, την τεχνική ετοιμότητα και την ικανότητα μόχλευσης πόρων του φορέα.

Οι Στρατηγικές ΒΑΑ θα είναι υπό τη διαχειριστική ευθύνη της Διαχειριστικής Αρχής του ΠΕΠ. Οι αρμόδιες αστικές αρχές που θα υποβάλλουν τις προτεινόμενες στρατηγικές και θα είναι αρμόδιες για την επιλογή των επιμέρους δράσεων/ έργων τουλάχιστον (Καν. ΕΤΠΑ αρθ. 7 παρ. 4,5).

Για την υλοποίηση της Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης θα αξιοποιηθούν πόροι του ΠΕΠ που προέρχονται τόσο από το ΕΤΠΑ (άνω του 5%) όσο από το ΕΚΤ (άνω του 8%) σύμφωνα και με τον πίνακα 20, ενώ αναμένεται να συνεισφέρουν χρηματοδοτικά και από άλλα Προγράμματα της Προγραμματικής Περιόδου 2014-2020, όπως το «Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη».

Οι Θεματικοί Στόχοι του ΠΕΠ που θα χρηματοδοτήσουν την ΒΑΑ είναι οι ΘΣ2, ΘΣ3, ΘΣ6, ΘΣ7 και ΘΣ9 (ΕΚΤ) και κυρίως μέσω των επενδυτικών προτεραιοτήτων 2β, 3α, 3γ, 6α, 6β, 6γ,6δ, 6ε, 7γ για το ΕΤΠΑ και σε ότι αφορά το ΕΚΤ τις 9i, 9ii και 9iii.

Πίνακας 4.4.1: Ενδεικτικά ποσά για τη στήριξη από το ΕΤΠΑ και το ΕΚΤ Ολοκληρωμένες δράσεις για βιώσιμη αστική ανάπτυξη

Ταμείο	Στήριξη από το ΕΤΠΑ και το ΕΚΤ (ενδεικτική) (σε ευρώ)	Ποσοστό της συνολικής χρηματοδότησης του προγράμματος από το Ταμείο
Σύνολο ΕΤΠΑ	24.000.000	7,36%
Σύνολο ΕΚΤ	5.500.000	8,27%
Σύνολο ΕΤΠΑ + ΕΚΤ	29.500.000	7,51%

4.4.3 Συμβολή των σχεδιαζόμενων δράσεων στο πλαίσιο του προγράμματος για τις μακροπεριφερειακές στρατηγικές και τις στρατηγικές για τις θαλάσσιες λεκάνες, με την επιφύλαξη των αναγκών της περιοχής του προγράμματος όπως προσδιορίζεται από το κράτος μέλος

Η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας συμμετέχει στη Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Αδριατική και το Ιόνιο (EUSAIR), η οποία ενσωματώνει και τη Θαλάσσια Στρατηγική για την Αδριατική και το Ιόνιο Πέλαγος.

Η Μακρο-περιφερειακή Στρατηγική της Αδριατικής Θάλασσας και Ιονίου Πελάγους καλύπτει οκτώ (8) χώρες εκ των οποίων τέσσερις αποτελούν κράτη μέλη της ΕΕ (Κροατία, Ελλάδα, Ιταλία, Σλοβενία) και τέσσερις (4) χώρες εκτός ΕΕ (Αλβανία, Βοσνία και Ερζεγοβίνη, Μαυροβούνιο, Σερβία).

Η Στρατηγική EUSAIR εστιάζει στη θαλάσσια λεκάνη της Αδριατικής και στο Ιόνιο Πέλαγος και επικεντρώνεται σε ζητήματα κοινού ενδιαφέροντος των περιφερειών των χωρών της περιοχής, είτε αυτά αφορούν σε προκλήσεις και ευκαιρίες στο χώρο εφαρμογής της στρατηγικής, είτε

καλούνται να αντιμετωπίσουν κοινά προβλήματα και απειλές που αφορούν στην Αδριατική και το Ιόνιο.

Η Στρατηγική περιλαμβάνει τέσσερις (4) πυλώνες:

- I. Θαλάσσιες Υποθέσεις και Αλιεία: «Πρώθηση της καινοτόμου θαλάσσιας και παραθαλάσσιας ανάπτυξης»
- II. Μεταφορές: «Διασύνδεση της περιοχής»
- III. Περιβάλλον: «Διατήρηση, προστασία και βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος»
- IV. Τουρισμός: «Αύξηση της ελκυστικότητας της περιοχής»

Η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας εστιάζει στους πυλώνες II (Μεταφορές) και IV (Περιβάλλον) μέσω των Αξόνων Προτεραιότητας 1, 2 και 3 (εκσυγχρονισμός λιμένων μέσω ανάπτυξης ευφυών συστημάτων για τις θαλάσσιες μεταφορές, τουριστική ανάπτυξη του άξονα Κατάκολο – Αρχαία Ολυμπία – Αρχαία Ήλιδα).

4.5. Ειδικές ανάγκες των γεωγραφικών περιοχών που πλήττονται περισσότερο από τη φτώχεια – Ομάδες-Στόχοι που κινδυνεύουν περισσότερο από διακρίσεις και κοινωνική απομόνωση

4.5.1 Γεωγραφικές περιοχές που πλήττονται περισσότερο από τη φτώχεια/ομάδες-στόχοι που κινδυνεύουν περισσότερο από διακρίσεις ή κοινωνικό αποκλεισμό

Η καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, βρίσκεται στο επίκεντρο της οικονομικής και κοινωνικής ατζέντας αλλά και των προτεραιοτήτων της στρατηγικής «Ευρώπη 2020», ενώ αποκτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον στην περίπτωση της ΠΔΕ η οποία αποτελεί μία από τις φτωχότερες περιφέρειες της χώρας, με δυσμενείς δείκτες αγοράς εργασίας ιδιαίτερα σε νέους και γυναίκες και σημαντική συγκέντρωση περιθωριοποιημένων κοινοτήτων.

Οι δείκτες φτώχειας της ΠΔΕ είναι ιδιαίτερα υψηλοί για τους ανέργους (πάνω-κάτω διπλάσιοι σε μέγεθος από ό,τι στο γενικό πληθυσμό). Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με τα πρόσφατα στοιχεία της ΕΕΔ της ΕΛΣΤΑΤ, τα οποία αποτυπώνουν σημαντικό χάσμα ενεργούς συμμετοχής και απασχόλησης των γυναικών στην ΠΔΕ θέτουν τις γυναίκες σε μία εκ των ομάδων του πληθυσμού της ΠΔΕ που αντιμετωπίζουν τον υψηλότερο κίνδυνο φτώχειας. Επίσης στις γυναίκες απασχολούμενες της ΠΔΕ καταγράφεται σημαντικά μικρότερο ποσοστό απασχόλησης έναντι των ανδρών και ως επακόλουθο η ανεργία των γυναικών είναι σημαντικά μεγαλύτερη από αυτή των ανδρών με το πρόβλημα να είναι εντονότερο στους νέους. Τέλος σημειώνεται ότι το ποσοστό των νέων γυναικών της ΠΔΕ, που δεν εργάζονται, ούτε συμμετέχουν σε κάποιο πρόγραμμα εκπαίδευσης ή κατάρτισης είναι σημαντικά μεγαλύτερο σε σχέση με αυτό των ανδρών.

Σημαντικό στοιχείο της αγοράς εργασίας που συνδέεται με την παρατεταμένη οικονομική κρίση είναι και το γεγονός ότι πλέον πλήττονται και ομάδες του πληθυσμού είχαν ευνοϊκότερες προοπτικές απασχόλησης, όπως είναι τα άτομα με υψηλά τυπικά προσόντα γεγονός που ενισχύει και την διαρροή νέων επιστημόνων.

Παράλληλα, πλην των γυναικών και των νέων της ΠΔΕ, τα άτομα με αναπηρίες (ΑμεΑ) αντιμετωπίζουν εξίσου το πρόβλημα της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού με περισσότερη μάλιστα ένταση. Τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν αναφέρονται, κυρίως, στην παροχή ίσων ευκαιριών στην εκπαίδευση και στην απασχόληση, στη βελτίωση της ποιότητας των παρεχομένων υπηρεσιών υγείας και κοινωνικής φροντίδας και στην προσβασιμότητα. Ενδεικτικό των δυσκολιών προσβασιμότητας των ΑμεΑ είναι και το γεγονός ότι σύμφωνα με μελέτη της ΕΕΤΑΑ [Ιανουάριος 2012], μόλις 2 κτήρια Δήμων της ΠΔΕ έχουν εύκολη πρόσβαση για ΑμεΑ.

Τέλος, η ΠΔΕ ανήκει στις περιφέρειες με την μεγαλύτερη πληθυσμιακή συγκέντρωση Ρομά. Σύμφωνα με τα πορίσματα της αποτίμησης και των αποτελεσμάτων των παρεμβάσεων, όπως αυτά περιλαμβάνονται στη συγχρηματοδοτούμενη από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο μελέτης: 'Καταγραφή Υφιστάμενης Κατάστασης των ΡΟΜΑ στην Ελλάδα. Απολογισμός Δράσεων και Εκπόνηση Σχεδίου Δράσης για την 4η Προγραμματική Περίοδο', η οποία αφορούσε τις περιφέρειες με την μεγαλύτερη συγκέντρωση Ρομά, η συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα υφίσταται πολλαπλό κοινωνικό αποκλεισμό στους τομείς της στέγασης, της απασχόλησης, της υγείας και της εκπαίδευσης.

4.5.2 Η στρατηγική για την αντιμετώπιση των ειδικών αναγκών των γεωγραφικών περιοχών που πλήττονται περισσότερο από τη φτώχεια/ομάδων-στόχων που κινδυνεύουν περισσότερο από διακρίσεις ή κοινωνικό αποκλεισμό, και, κατά περίπτωση, η συμβολή στην ολοκληρωμένη προσέγγιση που ορίζεται στο σύμφωνο εταιρικής σχέσης

Η αντιμετώπιση των ειδικών αναγκών των γεωγραφικών περιοχών και στοχευμένων ομάδων του πληθυσμού που επηρεάζονται περισσότερο από τη φτώχεια αποτελεί βασική αρχή του ΠΕΠ ΔΕ η οποία απαντάται μέσα από την προώθηση και ενσωμάτωση της ισότητας των φύλων καθώς και της ισότητας των ευκαιριών πρόσβασης για όλους.

Η προώθηση της ισότητας πρόσβασης δεν περιορίζεται μόνο στη βάση του φύλου, αλλά επεκτείνεται και στη βάση των κοινωνικών στρωμάτων, με έμφαση σε άτομα που απειλούνται με κοινωνικό ή και εργασιακό αποκλεισμό λόγω φτώχειας, των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών-αδυναμιών των συγκεκριμένων κοινωνικών στρωμάτων ή γεωγραφικής απομόνωση (ορεινές και απομακρυσμένες περιοχές) και λοιπά. Για την ενίσχυση της ισότητας των ευκαιριών και της δυνατότητας πρόσβασης για όλους στις κοινωνικές υπηρεσίες και υποδομές αλλά και στις υποδομές και υπηρεσίες υγείας, κατά το στάδιο της υλοποίησης του ΠΕΠ θα προωθηθούν ειδικά στοχευμένες παρεμβάσεις τόσο για τις περιθωριοποιημένες ομάδες του πληθυσμού της ΠΔΕ (Ρομά, μετανάστες, άστεγοι) όσο και για ΑμεΑ.

Ισότητα ευκαιριών πρόσβασης για περιθωριοποιημένες ομάδες του πληθυσμού

Η κοινωνική και οικονομική ενσωμάτωση περιθωριοποιημένων κοινοτήτων (Ρομά, μετανάστες, άστεγοι) προϋποθέτει ισότητα πρόσβασης σε βασικά κοινωνικά αγαθά όπως είναι η εκπαίδευση, η απασχόληση, η υγεία και η στέγαση. Προς την κατεύθυνση αυτή στον Άξονα Προτεραιότητας 4 για «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, προώθηση της Κοινωνικής Ένταξης και Καταπολέμηση της Φτώχειας και των Διακρίσεων», αλλά και στον Άξονα Προτεραιότητας 5 «Ανάπτυξη – εκσυγχρονισμός – συμπλήρωση υποδομών υγείας και εκπαίδευσης» προβλέπονται ειδικές παρεμβάσεις για αυτές τις ευάλωτες κοινωνικά ομάδες:

- Δημιουργία νέων και/ή βελτίωσης ήδη υπάρχουσών υποδομών στέγασης για περιθωριοποιημένες ομάδες του πληθυσμού που αντιμετωπίζουν, ή βρίσκονται μπροστά στο φάσμα του προβλήματος έλλειψης στέγης
- Ενίσχυση υπηρεσιών υγείας και πρόνοιας σε περιθωριοποιημένες ομάδες του πληθυσμού
- Ενημέρωση και ατομική ενδυνάμωση, επαγγελματική και επιχειρηματική συμβουλευτική και κατάρτιση για περιθωριοποιημένες ομάδες του πληθυσμού
- Ενέργειες ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης για την καταπολέμηση των διακρίσεων των περιθωριοποιημένων ομάδων του πληθυσμού

Ισότητα ευκαιριών πρόσβασης για Άτομα με αναπηρία

Η αποτροπή διακρίσεων λόγω αναπηρίας περιλαμβάνεται στη στρατηγική του ΠΕΠ ΔΕ, κατ' απαίτηση του άρθρου 7 του γενικού κανονισμού, με την υιοθέτηση του Στρατηγικού Στόχου και του αντίστοιχου Άξονα Προτεραιότητας 4 για «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, προώθηση της Κοινωνικής Ένταξης και Καταπολέμηση της Φτώχειας και των Διακρίσεων», αλλά και του Άξονα Προτεραιότητας 5 «Ανάπτυξη – εκσυγχρονισμός – συμπλήρωση υποδομών υγείας και

εκπαίδευσης». Κύριο μέλημα της στρατηγικής και των προωθούμενων πολιτικών σε περιφερειακό επίπεδο είναι η ενίσχυση της προσβασιμότητας για όλες τις κατηγορίες των ΑμεΑ.

Αναφορικά με την βελτίωση των συνθηκών προσβασιμότητας των ΑμεΑ τα μέτρα που προωθούνται στο πλαίσιο του ΠΕΠ αφορούν βελτιώσεις σε υποδομές πρόσβασης σε υφιστάμενα δημόσια κτήρια αλλά και σε καθιερωμένες δημόσιες υπηρεσίες, όπως και σε τουριστικές περιοχές της ΠΔΕ, ώστε να υποστηριχθεί η αποτελεσματικότερη ένταξη τους στο εκπαιδευτικό σύστημα, στην κοινωνική ζωή και στην αγορά εργασίας. Παράλληλα προωθούνται μέτρα ενεργούς ένταξης των ΑμεΑ καθώς και μέτρα ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των πολιτών για την καταπολέμηση των διακρίσεων και την προώθηση της ισότητας των ευκαιριών.

4.6. Ειδικές ανάγκες γεωγραφικών περιοχών που πλήττονται από σοβαρά και διαρκή φυσικά και δημογραφικά μειονεκτήματα

Το πρόβλημα της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού σε συνδυασμό με τη γήρανση του πληθυσμού θέτει νέες προκλήσεις για τα συστήματα υγείας και μακροχρόνιας φροντίδας των περιφερειών της χώρας. Στην κατηγορία αυτή ανήκει και η Περιφέρεια, η οποία χαρακτηρίζεται και από σημαντικό αριθμό ορεινών και απομακρυσμένων περιοχών με αδυναμία πρόσβασης στην υγεία και την κοινωνική πρόνοια. Στο πλαίσιο του ΠΕΠ ΔΕ επιδιώκεται η αντιμετώπιση των προκλήσεων που προκύπτουν από τις δημογραφικές αλλαγές, συμπεριλαμβανομένων ιδίως εκείνων που αφορούν τον συρρικνούμενο ενεργό πληθυσμό, την αυξανόμενη αναλογία συνταξιοδοτημένων ατόμων στο συνολικό πληθυσμό και τη μείωση του πληθυσμού.

Προκειμένου να αντιμετωπίσουν οι προκλήσεις αυτές προβλέπονται δράσεις για: α) την τόνωση της απασχόλησης, την αύξηση της παραγωγικότητας και της οικονομικής επίδοσης μέσω επενδύσεων στην εκπαίδευση, στις ΤΠΕ και στην έρευνα και καινοτομία, β) την έμφαση στην καταλληλότητα και την ποιότητα της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και στις δομές κοινωνικής υποστήριξης, καθώς και, κατά περίπτωση, στην αποτελεσματικότητα των συστημάτων κοινωνικής προστασίας και γ) την προώθηση οικονομικά αποδοτικής παροχής υγειονομικής περίθαλψης και μακροχρόνιας περίθαλψης, συμπεριλαμβανομένων επενδύσεων στην ηλεκτρονική περίθαλψη και φροντίδα και σε υποδομές.

4.7. Οριζόντιες αρχές

4.7.1 Βιώσιμη ανάπτυξη

Στο πλαίσιο της περιφερειακής πολιτικής και του ΕΣΠΑ 2014-2020, η βιώσιμη ανάπτυξη διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην επίτευξη των στόχων της Στρατηγικής «Ευρώπη 2020» προωθώντας δράσεις που στοχεύουν στην αποτελεσματική χρήση των ενεργειακών πόρων, με χαμηλές εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα, καθώς και στη δημιουργία μιας φιλικής προς το περιβάλλον, ανταγωνιστικής οικονομίας.

Στο πλαίσιο του ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας 2014-2020 οι παραπάνω στόχοι καλύπτονται μέσα από τις παρεμβάσεις που προβλέπονται στους Άξονες Προτεραιότητας 2 και 3 που περιγράφηκαν στις §4.2.2 και 4.2.3 της παρούσας.

4.7.2 Ισότητα ευκαιριών και κατάργηση των διακρίσεων

Σύμφωνα με το άρθρο 7 του Καν. (ΕΚ) 1303/2013 τα Κ-Μ και η Επιτροπή λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα, προκειμένου να αποτρέψουν κάθε διάκριση εξαιτίας του φύλου, της φυλής ή της εθνικής καταγωγής, της θρησκείας ή των πεποιθήσεων, αναπηρίας, της ηλικίας ή του γενετήσιου προσανατολισμού κατά την εκπόνηση και υλοποίηση των προγραμμάτων.

Στο πεδίο της αποτροπής της μη διάκρισης και την ενίσχυση της προσβασιμότητας, οι κύριοι στόχοι του ΠΕΠ καλύπτουν:

- α) Ισότιμη πρόσβαση στην αγορά εργασίας
- β) Ισότιμη πρόσβαση στην εκπαίδευση, στην κατάρτιση και τη δια βίου μάθηση
- γ) Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας
- δ) Καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω, φυλετικής ή εθνικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού

Τέλος, η προσβασιμότητα για τα άτομα με αναπηρίες λαμβάνεται υπόψη σε όλα τα στάδια της προετοιμασίας και της εφαρμογής του ΠΕΠ.

4.7.3 Ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών

Σύμφωνα με το άρθρο 7 του Καν. (ΕΚ) 1303/2013 τα Κ-Μ και η Επιτροπή διασφαλίζουν την προώθηση της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών και την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου κατά τα στάδια της προετοιμασίας, της υλοποίησης, της παρακολούθησης και της αξιολόγησης των προγραμμάτων.

Οι κύριοι στόχοι για την προώθηση της ισότητας των φύλων καλύπτουν τους ακόλουθους τομείς:

- (α) ισότιμη συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας
- (β) συμμετοχή των γυναικών σε δραστηριότητες υπαίθρου με στόχο την τοπική ανάπτυξη
- (γ) προώθηση της κοινωνικής ένταξης των γυναικών, πρόληψη και καταπολέμηση της γυναικείας φτώχειας και όλων των μορφών βίας λόγω φύλου
- (δ) ένταξη της διάστασης του φύλου σε ζητήματα κοινωνικής προστασίας και προστασίας της υγείας
- (ε) στήριξη της οικογένειας, και της εναρμόνισης επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής
- (στ) ισότιμη συμμετοχή των γυναικών στη δημόσια ζωή και στις διαδικασίες λήψης πολιτικών, κοινωνικών και οικονομικών αποφάσεων
- (ζ) καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φύλου και των έμφυλων στερεοτύπων

- (η) ένταξη της ισότητας των φύλων στις δημόσιες πολιτικές, παρακολούθηση και αξιολόγησή τους.

Τα μέτρα που προβλέπονται για την προώθηση της ισότητας των φύλων και την αποτροπή διακρίσεων στα διάφορα στάδια προετοιμασίας και υλοποίησης του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης 2014-2020 και των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων περιλαμβάνουν:

- i. Την ενεργό συμμετοχή - δημόσια διαβούλευση, περιφερειακές και τομεακές αναπτυξιακές ημερίδες, εθνικά συνέδρια- στη διαδικασία σχεδιασμού αρμόδιων δημόσιων φορέων (π.χ. Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων,) και κοινωνικών οργανώσεων (π.χ. Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία)
- ii. Την ισόρροπη, κατά το δυνατόν, συμμετοχή ανδρών και γυναικών στην επιτροπή παρακολούθησης του ΕΠ και την εκπροσώπηση σε αυτή δημόσιων αρχών που είναι αρμόδιες για θέματα ισότητας, καθώς και κοινωνικών οργανώσεων ειδικών πληθυσμιακών ομάδων (Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων, Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία, Δίκτυο ROM κλπ)
- iii. Τη λήψη κατάλληλων μέτρων για τη δημοσιοποίηση του προγράμματος και των ειδικότερων δράσεων που περιλαμβάνονται σε αυτό, ώστε να διασφαλίζεται η κατά το δυνατό ευρύτερη δυνατότητα πρόσβασης στην κοινοτική συγχρηματοδότηση. Στα μέτρα αυτά συμπεριλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, η αποστολή των προκηρύξεων σε όλα τα μέλη της επιτροπής παρακολούθησης του ΕΠ αλλά κα σε όλους τους ενδιαφερόμενους φορείς, οι οποίοι μπορούν να εξασφαλίσουν ευρεία διάδοση, τόσο των ευκαιριών χρηματοδότησης, όσο και των ειδικών όρων και προϋποθέσεων για τη λήψη της
- iv. Την παρακολούθηση και τη σχετική ενημέρωση της επιτροπής παρακολούθησης του ΕΠ και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, μέσω της ετήσιας έκθεσης, όσον αφορά τα μέτρα που έχουν ληφθεί σε σχέση με την παροχή ίσων ευκαιριών στο πλαίσιο του ΕΠ, την αποτελεσματικότητά τους και τις διορθωτικές παρεμβάσεις που απαιτούνται ώστε να διασφαλίζεται η αρχή της μη διάκρισης
- v. Τη χρήση εξειδικευμένων κριτηρίων για την τήρηση της αρχής της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών και της μη διάκρισης, καθώς και για την ενίσχυση της προσβασιμότητας, κατά τη διαδικασία επιλογής, υλοποίησης και αξιολόγησης πράξεων για συγχρηματοδότηση (όπου είναι εφικτό).

5. ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ

Τόσο η Οδηγία ΣΠΕ (2001/452/ΕΚ) όσο και η ΚΥΑ με την οποία ενσωματώνεται η Οδηγία στο εθνικό δίκαιο **απαιτούν** (προοίμιο 14, αρ. 5 παρ. 1 και αρ. 9 παρ 1β της Οδηγίας και αρ. 6 παρ. 1 της ΚΥΑ 107017/2006), την παροχή, στο πλαίσιο της Περιβαλλοντικής μελέτης, κατάλληλων πληροφοριών ως προς τις **λογικές εναλλακτικές δυνατότητες που εξετάστηκαν λαμβάνοντας υπόψη τους στόχους και την γεωγραφική εμβέλεια του σχεδίου ή προγράμματος.**

Η οδηγία δεν προσδιορίζει τι είναι «λογικό», αλλά διευκρινίζει (στο Παράρτημα Ι) ότι η συζήτηση των εναλλακτικών λύσεων θα πρέπει να περιλαμβάνει τις «...σχετικές πτυχές της τρέχουσας κατάστασης του περιβάλλοντος και τη βάση αυτής πιθανή εξέλιξη εάν δεν εφαρμοστεί το σχέδιο ή πρόγραμμα»

Η Οδηγία, όπως και η εθνική νομοθεσία δεν προσδιορίζει εάν «εναλλακτικές λύσεις» νοούνται εναλλακτικά προγράμματα, ή διάφορες εναλλακτικές λύσεις στο πλαίσιο του προτεινόμενου προγράμματος.

Ο σκοπός της ανάλυσης των εναλλακτικών λύσεων είναι να καθοριστεί κατά πόσον η πρόταση παρέχει τη βέλτιστη λύση από την άποψη της αειφόρου ανάπτυξης. Οι θεματικοί στόχοι και οι επενδυτικές προτεραιότητες δεν ιεραρχούνται σε καμία περίπτωση, δεδομένου ότι το υποκείμενο σκεπτικό είναι ότι αλληλοενισχύονται και, συνεπώς, είναι εξίσου κρίσιμες για την επίτευξη των συνολικών στόχων του προγράμματος.

Θα μπορούσε να είναι δυνατόν να εξετασθεί μια σειρά από σενάρια και εναλλακτικές λύσεις, όπως το σενάριο «πρώτα η οικονομική ανάπτυξη» σε αντιδιαστολή με το σενάριο «πρώτα το περιβάλλον» ή το σενάριο «πρώτα η ασφάλεια των τροφίμων», όπως συνηθίζεται σε πολλές μελέτες πρόβλεψης πολιτικής. Τα σενάρια όμως αυτά δεν θα ήταν εύλογα δεδομένου ότι ο κεντρικός στόχος του αναπτυξιακού σχεδίου για την Ελλάδα του 2020 στο πλαίσιο του ΣΕΣ έχει ως στόχο τη συμβολή **στην αναγέννηση της ελληνικής οικονομίας** με γνώμονα την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και τις αρχές **της αειφόρου ανάπτυξης**. Επομένως, δεν υπάρχει δυνατότητα αναζήτησης εναλλακτικών λύσεων έξω από το προκαθορισμένο πλαίσιο των στόχων του ΣΕΣ.

Με βάση τα παραπάνω υπάρχουν ορισμένοι περιορισμοί όσον αφορά στη διαμόρφωση εναλλακτικών προγραμμάτων :

- Χρονικοί Περιορισμοί- το πρόγραμμα υπόκειται σε ένα επταετές χρονοδιάγραμμα εντός του οποίου θα πρέπει να υλοποιηθούν συγκεκριμένες δράσεις και ενέργειες παρακολούθησης της προόδου και αξιολόγησής του.
- Χρηματοδότηση – Αυτή δεν έχει ακόμη οριστικοποιηθεί και επιμεριστεί πλήρως. Παρά το γεγονός ότι οι διαπραγματεύσεις δεν έχουν ακόμη ολοκληρωθεί, οι ενδείξεις κατά το χρόνο σύνταξης της έκθεσης αυτής είναι ότι ο προϋπολογισμός μπορεί να παρουσιάσει ελάχιστες αποκλίσεις κυρίως μέσω των εκχωρήσεων. Συνεπώς, δεν θα ήταν λογικό να συζητηθούν εναλλακτικές λύσεις όσον αφορά την πιθανή αύξηση της χρηματοδότησης .
- Πολιτική - δεν θα ήταν λογικό να εξετασθούν εναλλακτικές λύσεις που δεν συνάδουν με το κοινοτικό και το εθνικό δίκαιο.

Η συγκρότηση εναλλακτικών προγραμματικών δυνατοτήτων και η αξιολόγησή τους ως προς την αποτελεσματικότητα και ως προς την περιβαλλοντική τους συμβατότητα, αποτέλεσε συστατικό στοιχείο των διαδοχικών σταδίων ωρίμανσης του Επιχειρησιακού Προγράμματος της Περιφέρειας ΔΕ. Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται συνοπτικά οι πληροφορίες που σχετίζονται με:

- το πλαίσιο που οριοθετεί το εύρος των ρεαλιστικών εναλλακτικών δυνατοτήτων, όπως αυτό διαμορφώνεται από τις Στρατηγικές Κοινωνικές Κατευθύνσεις για την Πολιτική Συνοχής, τις προτεραιότητες του ΣΕΣ και τις εγκυκλίους του Υπουργείου για την κατάρτιση Επιχειρησιακών Προγραμμάτων της προγραμματικής περιόδου 2014–2020,
- τη «δεξαμενή» ιδεών, κατευθύνσεων και εναλλακτικών προσεγγίσεων που δημιούργησαν τα συμπεράσματα της εκτενούς διαβούλευσης που διεξήγαγε η ΠΔΕ,
- τα διαδοχικά επίπεδα συγκρότησης και αξιολόγησης εναλλακτικών δυνατοτήτων,
- το εύρος των κριτηρίων αξιολόγησης των εναλλακτικών δυνατοτήτων, εντός του οποίου, πέραν των περιβαλλοντικών, περιλαμβάνονται κριτήρια για την αποτελεσματικότητα, τη συνάφεια με τις εθνικές και κοινοτικές πολιτικές, καθώς και για τη συμπληρωματικότητα με τα τομεακά ΕΠ.

5.1. Λόγοι επιλογής των εναλλακτικών δυνατοτήτων

Κατά τις διαδοχικές φάσεις προετοιμασίας του εγγράφου προγραμματισμού, πραγματοποιήθηκε μια ευρύτατη διερεύνηση και διαβούλευση, με στόχο την αποτύπωση και σύνθεση προτάσεων και τον συγκερασμό των προτεραιοτήτων. Η κινητήριος δύναμη της διαβούλευσης ήταν η εφαρμογή των αρχών της διαφάνειας και της εταιρικής σχέσης· η τελευταία αποτυπώνεται και στο Γενικό Κανονισμό των Ταμείων. Σύμφωνα με την αρχή της εταιρικής σχέσης, διάφοροι φορείς (δημόσιες αρχές, ιδιωτικός τομέας, κοινωνικοί εταίροι, τρίτο σύστημα,²⁰ κ.λπ.) μπορούν να συνεργαστούν για την επίτευξη κοινών στόχων.

Παράλληλα, η κατάρτιση του ΕΠ ενσωμάτωσε τα πορίσματα σχετικών μελετών που ανατέθηκαν στο πλαίσιο της προετοιμασίας του ή και σε ευρύτερο πλαίσιο, αλλά και τις εισροές της συνεργασίας με τις αρμόδιες Υπηρεσίες του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών.

20. Τρίτο σύστημα: Ορισμένες μορφές κοινωνικοοικονομικών οργανισμών (συνεταιρισμοί, ενώσεις, οργανώσεις κοινωνικής αλληλεγγύης και ιδρύματα), οι οποίοι αναφέρονται συνήθως με τον γενικό όρο «κοινωνική οικονομία» ή «τρίτος τομέας» ή «τρίτο σύστημα», συμμερίζονται κάποιες κοινές αρχές, όπως ο μη κερδοσκοπικός χαρακτήρας, η ανεξαρτησία από τον δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα, η υιοθέτηση πιο συμμετοχικών μορφών οργάνωσης και το ήθος παροχής κοινωφελών υπηρεσιών. Ορισμένοι εξ αυτών αποσκοπούν στην κάλυψη αναγκών οι οποίες δεν καλύπτονται από τις δημόσιες υπηρεσίες ή από την αγορά.

Η διαδικασία αυτή αποτέλεσε στην πράξη μια **κατανεμημένη, διάχυτη μορφή** διαμόρφωσης και αξιολόγησης εναλλακτικών δυνατοτήτων. Οι όροι «κατανεμημένη» και «διάχυτη» αναφέρονται στην ευρύτητα των συμμετεχόντων και του χρονικού διαστήματος και τονίζουν αντίστοιχα ότι οι εναλλακτικές δυνατότητες εξετάστηκαν από διαφορετικές ομάδες εταιρών και σε διάφορα στάδια προετοιμασίας.

Τα ε κυριότερα ορόσημα της διαμόρφωσης του πλέγματος στοχοθεσίας, προτεραιοτήτων και κατανομής των πόρων του ΕΠ μέσα από τη διαβούλευση, έχουν ως ακολούθως:

- Συλλέχθηκε ένα σημαντικό εύρος προτάσεων για στόχους, προτεραιότητες και δράσεις, προερχόμενο από όλο το φάσμα των εταιρών. Οι προτάσεις αυτές αποτέλεσαν τη «δεξαμενή» άντλησης εναλλακτικών δυνατοτήτων για τον προσανατολισμό των στόχων, αλλά και των παρεμβάσεων του προγράμματος.
- Αναλύθηκαν τα πλαίσια σχεδιασμού και οι περιορισμοί που τίθενται από τους κανονισμούς των Διαρθρωτικών Ταμείων και του Ταμείου Συνοχής.
- Ο συνδυασμός αυτών των Κοινοτικών και Εθνικών κατευθύνσεων και περιορισμών, εντός των οποίων η μέριμνα για το περιβάλλον έχει ενσωματωθεί με ουσιαστικό τρόπο, αποτέλεσε το πρώτο «κόσκινο» των εναλλακτικών δυνατοτήτων. Όσες εξ' αυτών δεν ήταν συμβατές, τέθηκαν εκτός του προγράμματος.
- Διερευνήθηκαν οι οικονομικές, αναπτυξιακές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές συνθήκες της Περιφέρειας, ώστε να αποτυπωθούν οι ανάγκες που χρήζουν άμεσης ανταπόκρισης και οι προτεραιότητες που διαμορφώνονται από τις τάσεις σε υπερεθνικό, εθνικό και περιφερειακό επίπεδο. Οι ανάγκες και οι προτεραιότητες αυτές αποτέλεσαν το τελικό εργαλείο επιλογής μεταξύ των εναλλακτικών δυνατοτήτων. Όσες εξ' αυτών χαρακτηρίζονταν από χαμηλή αποτελεσματικότητα ιεραρχήθηκαν χαμηλά, ενώ προκρίθηκαν οι δυνατότητες εκείνες με τη μεγαλύτερη συνάφεια προς τις ανάγκες και τις προτεραιότητες της Περιφέρειας, περιλαμβανομένων των περιβαλλοντικών.
- Τέλος, τα στοιχεία αυτά υποβλήθηκαν σε μια πολυεπίπεδη διαδικασία ανάλυσης και αξιολόγησης, ώστε
 - να διατυπωθεί εκείνη η στρατηγική σκοπιμότητα του προγράμματος που να απαντά με τον πληρέστερο τρόπο τόσο στις σύγχρονες αναπτυξιακές, περιβαλλοντικές και κοινωνικές προκλήσεις που αντιμετωπίζει η Περιφέρεια μεγιστοποιώντας παράλληλα τη συνέργεια με την εθνική περιφερειακή πολιτική,
 - να συγκροτηθεί ένα σώμα στόχων, ιεραρχημένο σε στρατηγικούς, γενικούς αναπτυξιακούς και ειδικούς στόχους, το οποίο θα μεγιστοποιεί το αναπτυξιακό και κοινωνικό αποτέλεσμα των παρεμβάσεων, συμμορφούμενο παράλληλα με τις αρχές της αειφορίας και της περιβαλλοντικής μέριμνας,
 - να εξειδικευθούν οι στόχοι σε άξονες προτεραιότητας με συγκεκριμένο προσανατολισμό δράσεων και παρεμβάσεων, οι οποίες θα χαρακτηρίζονται

από το μέγιστο δυνατό βαθμό σύγκλισης των αποτελεσμάτων τους προς τις επιδιώξεις των αξόνων.

Όπως προκύπτει από την παραπάνω περιγραφή της διαδικασίας εκπόνησης του προγράμματος, η αξιολόγηση εναλλακτικών λύσεων, με κριτήρια αναπτυξιακά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά, αποτέλεσε βασικό και διαρκές συστατικό των διεργασιών σχεδιασμού.

5.2. Διαφοροποιήσεις στη συγκρότηση και αξιολόγηση εναλλακτικών δυνατοτήτων ενός προγράμματος σε σχέση με αυτές ενός έργου

Το επιστημονικό πεδίο της περιβαλλοντικής εκτίμησης, παραδοσιακά είναι συνυφασμένο, κατά το μεγαλύτερο του μέρος, με τις Μελέτες Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων, δηλαδή με την εκτίμηση και αντιμετώπιση επιπτώσεων από έργα και δραστηριότητες. Ο κλάδος της Στρατηγικής Περιβαλλοντικής Εκτίμησης είναι σχετικά νέος και πολλές από τις ιδιαιτερότητές του δεν είναι ακόμη ευρέως γνωστές. Για το λόγο αυτό, πριν η ανάλυση της μελέτης προχωρήσει στις εναλλακτικές δυνατότητες του ΕΠ της ΠΔΕ, ίσως είναι χρήσιμο να υπογραμμισθούν οι διαφοροποιήσεις μεταξύ της διαδικασίας συγκρότησης και αξιολόγησης εναλλακτικών λύσεων κατά το σχεδιασμό ενός προγράμματος σε σχέση με αυτή για ένα έργο ή δραστηριότητα.

Κατά το σχεδιασμό ενός έργου, οι στόχοι που αυτό καλείται να πετύχει είναι εκ των προτέρων διαμορφωμένοι και επαρκώς συγκεκριμένοι. Οι στόχοι του έργου διαμορφώνονται μέσω διαδικασιών που προηγούνται του σχεδιασμού του και τις περισσότερες φορές προέρχονται από επίπεδα ευρύτερου προγραμματισμού. Για το λόγο αυτό, είναι πρακτικά αδύνατη η αμφισβήτησή τους από το σχεδιασμό του έργου, ο οποίος οριοθετείται πλέον από την πρόκληση να επιτύχει τους στόχους αυτούς στο μεγαλύτερο βαθμό και με το μικρότερο δυνατό περιβαλλοντικό και τεχνικοοικονομικό κόστος. Στο πλαίσιο αυτό, οι εναλλακτικές δυνατότητες ενός έργου, παρότι συχνά χαρακτηρίζονται από σημαντικό εύρος, μπορούν να έχουν μια επαρκώς συγκεκριμένη μορφή, η οποία δικαιολογεί τη συνήθη ονομασία τους ως «εναλλακτικές λύσεις». Στην πράξη, συχνά πρόκειται για εναλλακτικούς σχεδιασμούς προκαταρκτικού επιπέδου, στο οποίο είναι γνωστά όλα τα βασικά τεχνικά χαρακτηριστικά του έργου. Το επίπεδο των εναλλακτικών λύσεων είναι αυτό που επιτρέπει τη συγκριτική τους αξιολόγηση με απτά κριτήρια. Τέλος, η διαδικασία διαμόρφωσης και σύγκρισης των εναλλακτικών λύσεων ολοκληρώνεται σε ένα στάδιο.

Αντίθετα, η διαδικασία συγκρότησης και αξιολόγησης εναλλακτικών δυνατοτήτων ενός προγράμματος πραγματοποιείται σε τουλάχιστον δύο στάδια, συχνά δε και περισσότερα. Το πρώτο στάδιο αναφέρεται στις στρατηγικές επιδιώξεις του προγράμματος. Εκεί μπορούν να διαμορφωθούν εναλλακτικές προσεγγίσεις του σκοπού του προγράμματος, ο οποίος εκ της φύσεώς του είναι ευρύς και γενικός (σε άλλη περίπτωση δεν θα απαιτούσε πρόγραμμα για την εκπλήρωση του, ένα ή περισσότερα έργα θα ήταν αρκετά). Η αξιολόγηση των εναλλακτικών προσεγγίσεων στο στάδιο αυτό πραγματοποιείται με διττό σκοπό:

- αφ' ενός να αποκλεισθούν εναλλακτικές δυνατότητες που δεν ικανοποιούν κάποια ή κάποιες από τις συνιστώσες της πολλαπλότητας που συνθέτουν οι στρατηγικές επιδιώξεις του προγράμματος, παρότι μπορεί να υπόσχονται πολλά ως προς την επίτευξη των άλλων συνιστωσών, και

- αφ' ετέρου να εντοπισθεί εκείνη η προσέγγιση που συνδυάζει το μέγιστο βαθμό συνάφειας με όλες τις επιμέρους ανάγκες που καλείται να ικανοποιήσει το πρόγραμμα.

Σε αυτό το επίπεδο αξιολόγησης των εναλλακτικών προσεγγίσεων, συνεκτιμώνται επίσης οι γενικές δεσμεύσεις και κατευθύνσεις που διαμορφώνουν το εξωτερικό πλαίσιο του προγράμματος, αλλά και η συμπληρωματικότητα κάθε εναλλακτικής προσέγγισης με άλλα σχέδια ή προγράμματα συναφούς χωρικής ή τομεακής αναφοράς.

Η επιλογή του σκοπού του προγράμματος μέσα από την πιο πάνω διαδικασία, ακολουθείται από το δεύτερο στάδιο αξιολόγησης εναλλακτικών δυνατοτήτων, ως προς τη διαμόρφωση του βέλτιστου δυνατού πλέγματος επιμέρους στόχων και προτεραιοτήτων. Στο στάδιο αυτό, συγκροτούνται διαφορετικές προσεγγίσεις στην εξειδίκευση του σκοπού του προγράμματος και η αξιολόγησή τους πραγματοποιείται βάσει κριτηρίων που καλύπτουν τόσο ζητήματα αποτελεσματικότητας όσο και συνέπειας με τις κατευθύνσεις για τη δομή, το εύρος και το περιεχόμενο των επιμέρους στόχων και προτεραιοτήτων. Μαζί με αυτή την επιχειρησιακή φύσης αξιολόγηση, πραγματοποιείται και αξιολόγηση με περιβαλλοντικά κριτήρια, τα οποία αυτή τη φορά είναι σαφέστερα από τα κριτήρια του προηγούμενου επιπέδου και αφορούν διαδοχικά:

- τη συμμόρφωση ή μη κάθε εναλλακτικής δυνατότητας με το κανονιστικό πλαίσιο για την προστασία του περιβάλλοντος,
- το βαθμό συμμόρφωσης με τις δεσμεύσεις για την προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης,
- τις χωρικές προτεραιότητες προστασίας του περιβάλλοντος.

Με τον τρόπο αυτό, εντοπίζεται η εναλλακτική δυνατότητα που συνδυάζει το βέλτιστο επιχειρησιακό αποτέλεσμα με τις υψηλότερες περιβαλλοντικές επιδόσεις.

Εάν η κατάρτιση του προγράμματος απαιτεί λεπτομερέστερη εξειδίκευση των παρεμβάσεων ανά στόχο και προτεραιότητα, η διαμόρφωση εναλλακτικών δυνατοτήτων λειτουργεί με αντίστοιχο σκεπτικό. Το πλαίσιο αυτή τη φορά είναι πολύ σαφέστερο – δεδομένου ότι έχουν ήδη συγκεκριμενοποιηθεί οι προτεραιότητες – και παρέχει τη δυνατότητα αναλυτικότερης αξιολόγησης των εναλλακτικών ομάδων παρεμβάσεων, συχνά και με ποσοτικά κριτήρια.

5.3. Εναλλακτικές δυνατότητες στο επίπεδο της στοχοθεσίας: η ανάδυση του προτεινόμενου πλέγματος στόχων και προτεραιοτήτων μέσα από τη διαβούλευση

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, το πλέγμα στοχοθεσίας και προτεραιοτήτων, δηλαδή η διαμόρφωση του στρατηγικού οράματος και η εξειδίκευσή του σε πέντε στρατηγικούς, στόχους που συνδέονται με συγκεκριμένους θεματικούς στόχους (9) , αποτελεί ένα από τα ουσιωδέστερα μέρη ενός επιχειρησιακού προγράμματος. Για το ΕΠ της ΠΔΕ, **το πλέγμα των στόχων που προσανατολίζουν τις παρεμβάσεις του προγράμματος σε συγκεκριμένους τομείς, διαμορφώθηκε μέσω μιας διαδικασίας «ανάδυσης» από τη διαβούλευση με το σύνολο των φορέων που πρόκειται να επηρεαστούν από την εφαρμογή του ΕΠ.** Αυτή η διαδικασία, αποτέλεσε στην πράξη μια δαρβινικού τύπου επιλογή, κατά την οποία διαφορετικές ιδέες και

προσεγγίσεις, *διαρκώς βελτιούμενες*, τέθηκαν υπό αξιολόγηση σε διαδοχικά στάδια διαβούλευσης, από τις γενικές κατευθύνσεις προς τις πιο εξειδικευμένες πτυχές του προγράμματος. Η ανάδειξη των καταλληλότερων προσεγγίσεων σε κάθε στάδιο, τροφοδοτούσε το επόμενο με διαρκώς βελτιούμενες αφετηρίες.

Τα κριτήρια της αξιολόγησης προέρχονταν από ένα σημαντικό εύρος αναγκών που το ΕΠ καλείται να καλύψει. Οι σημαντικότερες κατηγορίες αυτών των αναγκών είναι:

- η ευθυγράμμιση με την εθνική στρατηγική όπως αυτή εκφράζεται από το Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης (ΕΣΠΑ) 2014-2020, όσο και την ευρωπαϊκή στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη.
- η επίτευξη ισορροπίας μεταξύ οικονομικής ανάπτυξης, κοινωνικής συνοχής και περιβαλλοντικής μέριμνας,
- η επίτευξη σημαντικού αναπτυξιακού αποτελέσματος
- η μεγιστοποίηση της διάχυσης των ωφελειών στους εταίρους, δηλαδή τους πολίτες, τις επιχειρήσεις και τους φορείς κοινωνικού, περιβαλλοντικού και αναπτυξιακού έργου.

Μετά την οριστικοποίηση του πλέγματος στοχοθεσίας, δηλαδή τη διαμόρφωση του Αναπτυξιακού Οράματος που καλείται να εξυπηρετήσει του ΕΠ και την ανάλυση αυτού σε πέντε γενικούς στρατηγικούς στόχους, το επόμενο επίπεδο συγκρότησης και αξιολόγησης εναλλακτικών προσεγγίσεων αφορούσε στην ποσοστιαία κατανομή των πόρων του προγράμματος στις θεματικές προτεραιότητες των γενικών στόχων. Ουσιαστικά πρόκειται για τον καθορισμό της σχετικής βαρύτητας που καλείται να αποδώσει το ΕΠ στον κάθε άξονα προτεραιότητας.

Στο επίπεδο αυτό, η παραδοσιακή top-to-bottom προσέγγιση (από τη στρατηγική στις παρεμβάσεις) αντικαταστάθηκε από την αντίστροφή της, δηλαδή τον σχεδιασμό από τη βάση προς την κορυφή (από τις ανάγκες προς τους στόχους). Ειδικότερα, κατά το στάδιο αυτό η διαβούλευση στράφηκε:

- στην καταγραφή των αναγκών της Περιφέρειας, όπως αυτές εκφράζονται από τους κάθε φορά ειδικότερους γνώστες τους (αρχές τοπικής αυτοδιοίκησης και φορείς του ευρύτερου δημόσιου τομέα με θεματική εξειδίκευση),
- στην ιεράρχηση των αναγκών αυτών τόσο ως προς την κρισιμότητα ικανοποίησής τους όσο και ως προς τη συνάφεια με το πλέγμα στοχοθεσίας του ΕΠ,
- στην συσχέτιση των αναγκών μεταξύ του ΕΠ της Περιφέρειας και των τομεακών ΕΠ, λαμβάνοντας υπόψη τους περιορισμούς που τίθενται από το κανονιστικό πλαίσιο των Ταμείων.

Με βάση την πιο πάνω αξιολόγηση, ο στρατηγικός στόχος – όραμα που επιδιώκει το ΕΠ της ΠΔΕ για την περίοδο 2014 – 2020 διατυπώθηκε ως **«Αυτοτροφοδοτούμενη, εξωστρεφής και αειφορική ανασυγκρότηση της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας εστιασμένη στην παγκόσμια ταυτότητά της, στις αξίες για τον άνθρωπο και το περιβάλλον»**

Ακολούθησε η εξειδίκευση του στόχου σε γενικούς στόχους αυτού, και πάλι μέσω της διάχυτης αξιολόγησης εναλλακτικών δυνατοτήτων στο πλαίσιο της διαβούλευσης. Οι πέντε γενικοί στόχοι που διασφαλίζουν πληρέστερα την επίτευξη του στρατηγικού οράματος διαφάνηκε ότι είναι οι εξής:

1. Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων μετάβαση στην ποιοτική επιχειρηματικότητα, με αιχμή την καινοτομία και αύξηση της εγχώριας προστιθέμενης αξίας.
2. Ανάπτυξη – εκσυγχρονισμός – συμπλήρωση μεταφορικών υποδομών.
3. Προώθηση της Κοινωνικής Ένταξης και Καταπολέμηση της Φτώχειας και των Διακρίσεων
4. Ανάπτυξη – εκσυγχρονισμός – συμπλήρωση κοινωνικών υποδομών, υποδομών υγείας και εκπαίδευσης.
5. Προστασία του Περιβάλλοντος – μετάβαση σε μία οικονομία φιλική στο περιβάλλον.

Όπως γίνεται εμφανές από τον 5^ο εκ των στρατηγικών στόχων, η προστασία του περιβάλλοντος και η μετάβαση σε μία οικονομία φιλική στο περιβάλλον εντάχθηκαν με ρητό, ουσιαστικό τρόπο στο πλέγμα στοχοθεσίας του ΕΠ. Παράλληλα, μέσω των υπολοίπων στόχων διασφαλίστηκε ο προσανατολισμός της αναπτυξιακής προσπάθειας σε ήπιες ως προς το περιβάλλον κατευθύνσεις. Οι επιλογές αυτές αναδείχθηκαν ως προσφορότερες μέσω αξιολόγησης εναλλακτικών δυνατοτήτων που διαπιστώθηκε ότι δεν συγκλίνουν επαρκώς με το στρατηγικό όραμα και παράλληλα, σε ότι αφορά την περιβαλλοντική διάσταση, τείνουν προς την εξάντληση της φέρουσας ικανότητας των φυσικών συστημάτων της Περιφέρειας. Οι δύο κατηγορίες εναλλακτικών δυνατοτήτων που εξετάστηκαν προς εισαγωγή στους γενικούς στόχους και τελικά δεν επελέγησαν, αφορούσαν:

- την ενίσχυση εντατικότερων μορφών αναπτυξιακής δραστηριότητας, κυρίως του δευτερογενή τομέα,
- τη μεγαλύτερη εστίαση στην προσέλκυση επενδύσεων σε περιβαλλοντικά εντατικότερους τομείς, όπως ο τουρισμός.

Από επιχειρησιακής πλευράς, η απόρριψη των δύο αυτών εναλλακτικών γενικών στόχων βασίστηκε κυρίως στην απόκλισή τους από τις εθνικές και ευρωπαϊκές κατευθύνσεις για τις νέες διαστάσεις της ανταγωνιστικότητας, οι οποίες στρέφονται προς την καινοτομία και την οικονομία της γνώσης, προσφέροντας περιορισμένη στήριξη σε παραδοσιακότερες μορφές παραγωγής οικονομικού αποτελέσματος.

Από περιβαλλοντικής πλευράς, η πιθανή υπέρβαση της φέρουσας ικανότητας του περιβάλλοντος αποτέλεσε το βασικό ενδιασμό. Παράλληλα, η χαμηλή ανταποδοτικότητα ως προς το περιβάλλον των επενδύσεων που πραγματοποιούνται στη μεταποίηση και τον παραδοσιακό τουρισμό (σε αντίθεση με τις επενδύσεις που στρέφονται προς την καινοτομία και την έρευνα, οι οποίες καθιστούν τις κοινωνίες «εξυπνότερες» και τονώνουν τις απαιτήσεις για καλύτερο περιβάλλον) αποτέλεσε ένα δεύτερο λόγο απόρριψης δύο παραπάνω εναλλακτικών γενικών στόχων.

5.4. 1^η εναλλακτική δυνατότητα: Η μηδενική λύση – περιγραφή και συγκριτική αξιολόγηση

Κατά τη διαδοχική αξιολόγηση των εναλλακτικών δυνατοτήτων, ως σενάριο βάσης χρησιμοποιήθηκε η **μηδενική λύση**, δηλαδή η περίπτωση μη-πραγματοποίησης του ΠΕΠ ΔΕ. Η μη-πραγματοποίηση του ΕΠ δεν σημαίνει ότι το περιβάλλον θα παραμείνει αμετάβλητο. Η μηδενική λύση δεν αντιπροσωπεύει στατικές αλλά δυναμικές καταστάσεις εξέλιξης, αφού πέραν του ΕΠ, οι υπόλοιποι παράγοντες που επηρεάζουν άμεσα ή έμμεσα το περιβάλλον μεταβάλλονται προϊόντος του χρόνου.

Ειδικότερα, οι εξελίξεις που αναμένονται μεσοπρόθεσμα εάν το ΕΠ δεν υλοποιηθεί, μπορούν να ομαδοποιηθούν στα ακόλουθα σενάρια:

- *Σενάριο απραξίας (business-as-usual scenario)*: Πρόκειται για την εξέλιξη όπου δεν πραγματοποιούνται επενδύσεις, συγκρίσιμες σε μέγεθος με αυτές του ΕΠ, από άλλη πηγή (εθνικοί πόροι, άλλα ευρωπαϊκά προγράμματα ή ταμεία, ιδιωτικός τομέας) στους τομείς που αναφέρεται το ΕΠ. Οπότε, η κατάσταση σε αυτούς τους τομείς διαμορφώνεται από τη συνισταμένη των κοινωνικών τάσεων, των δυνάμεων της αγοράς και του κανονιστικού πλαισίου, χωρίς ουσιαστικές παρεμβάσεις καθοδηγητικού χαρακτήρα από τη Διοίκηση.
- *Σενάριο απροσχεδίαστης ανάπτυξης (unplanned growth scenario)*: Πρόκειται για το σενάριο που θεωρεί ότι πραγματοποιούνται ορισμένες επενδύσεις, κυρίως του ιδιωτικού τομέα, με σκοπό την μεγιστοποίηση του οικονομικού αποτελέσματος. Παράλληλα, θεωρούνται πιθανές ορισμένες επενδύσεις από το κράτος, κυρίως για την επίλυση άμεσων προβλημάτων. Το βασικό χαρακτηριστικό του σεναρίου αυτού είναι η έλλειψη συγκεκριμένων κατευθύνσεων, αφού θεωρείται ότι δεν υπάρχει συγκεκριμένη κεντρική στοχοθεσία.

Παρά τα διαφορετικά αποτελέσματα στα οποία οδηγούν οι εξελίξεις με βάση τα δύο παραπάνω σενάρια, οι ομοιότητες τους είναι αρκετές ώστε να επιτρέπουν την από κοινού αξιολόγησή τους, η οποία συνοψίζεται ως εξής:

1. Από την άποψη της **επιχειρησιακής αξιολόγησης**, οι μηδενικές λύσεις μεταφράζονται σε *παραίτηση από τους στόχους της Πολιτικής Συνοχής*.
2. Συγχρόνως, η υιοθέτηση της μηδενικής λύσης σημαίνει *παραίτηση από μέρος των πόρων που δικαιούται η περιφέρεια*. Η παραίτηση από τους πόρους στήριξης σημαίνει καθήλωση των επιδόσεων της Περιφέρειας και αποτυχία ουσιαστικής σύγκλισης με τις ανεπτυγμένες περιφέρειες της ΕΕ, προοπτική που μεταφράζεται σε καθήλωση της ευημερίας στα ημερινά επίπεδα και παραίτηση από τις ευκαιρίες βελτίωσής της.
3. Από αυτή τη συνοπτική παράθεση των συνεπειών που συνοδεύουν τη μη-πραγματοποίηση του ΕΠ, καθίσταται εμφανές ότι, από επιχειρησιακής πλευράς η μηδενική λύση συνιστά ένα έντονα απευκταίο ενδεχόμενο, με σοβαρές δυσμενείς επιπτώσεις τόσο στην προσπάθεια ουσιαστικής αναπτυξιακής σύγκλισης της ΠΔΕ όσο και στην ευημερία των κατοίκων της. Ειδικά σε ότι αφορά τη σύνδεση της ανάπτυξης με την ευημερία και την ποιότητα ζωής, θα πρέπει να υπογραμμιστεί ότι τα υψηλά και αυξανόμενα επίπεδα ανάπτυξης και

περιφερειακής ανταγωνιστικότητας δεν πρέπει να θεωρείται ότι αποτελούν αυτοσκοπό. Ο λόγος που ακολουθούνται πολιτικές ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας και της ανάπτυξης είναι η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου και της ποιότητας ζωής των πολιτών, η ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και η προστασία του περιβάλλοντος, που αποτελούν αλληλένδετες επιδιώξεις της Στρατηγικής της Λισσαβόνας.²¹ Συνεπώς, οι αναπτυξιακές υστερήσεις, ως συνέπεια ενδεχόμενης υιοθέτησης της μηδενικής λύσης για το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα της ΠΔΕ, συνδέονται με σοβαρή υποβάθμιση της ευημερίας, δηλαδή του βιοτικού επιπέδου και της ποιότητας ζωής των πολιτών· για το λόγο αυτό η μηδενική λύση αποτελεί ένα δυσμενές και έντονα απευκαίριο ενδεχόμενο.

Εκκινώντας από αφετηρία ανεξάρτητη της επιχειρησιακής αξιολόγησης, η **περιβαλλοντική αξιολόγηση** της μηδενικής λύσης διεξάγεται με βάση το ακόλουθο σκεπτικό:

1. Η οικονομική ανάπτυξη και η αειφορική διαχείριση του περιβάλλοντος είναι αλληλένδετες: Η σύγχρονη αυτή αντίληψη έχει πλέον αντικαταστήσει τις παλαιότερες αντιλήψεις περιβαλλοντικού προστατευτισμού, που θεωρούσαν ότι η οικονομία μεγεθύνεται μόνο σε βάρος του περιβάλλοντος. Η ανάλυση του ζητήματος αυτού είναι αρκετά εκτεταμένη, αλλά συνοπτικά μπορεί να διαπιστωθεί ότι η οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη, αφ' ενός τροφοδοτεί με πόρους τις πρωτοβουλίες προστασίας του περιβάλλοντος και αφ' ετέρου καθιστά τις κοινωνίες ωριμότερες, ώστε τα περιβαλλοντικά ζητήματα να κατατάσσονται σε υψηλή θέση της κλίμακας προτεραιοτήτων. Ένα πρόσφατο παράδειγμα επικυρώνει στην πράξη τη σύνδεση μεταξύ ανάπτυξης και περιβαλλοντικής προστασίας: Σε δύο μελέτες του Yale,²² οι χώρες με τους υψηλότερους δείκτες περιβαλλοντικής αειφορίας και περιβαλλοντικών επιδόσεων είναι η Νέα Ζηλανδία, η Σουηδία και η Φιλανδία, δηλαδή χώρες με ανεπτυγμένη οικονομία, οι οποίες αντλούν από αυτή και αφιερώνουν στο περιβάλλον σημαντικούς πόρους και κινητοποίηση. Αντίθετα, οι χειρότερες επιδόσεις καταγράφονται σε φτωχές, αναπτυσσόμενες χώρες όπως η Αιθιοπία, το Μαλί και ο Νίγηρας, στις οποίες οι πόροι για το περιβάλλον είναι σχεδόν ανύπαρκτοι, λόγω της ισχνής οικονομικής τους βάσης, αλλά και το περιβάλλον ως προτεραιότητα κατατάσσεται εξ' ανάγκης σε πολύ χαμηλή θέση. Παρότι το παράδειγμα αυτό αντιπροσωπεύει τα δύο άκρα του αναπτυξιακού φάσματος και προφανώς δεν εφαρμόζεται αυτούσιο στην ΠΔΕ, υπογραμμίζει τη σύνδεση μεταξύ ανάπτυξης και περιβάλλοντος, η οποία άλλωστε διαπερνά και τη Στρατηγική της Λισσαβόνας. Με βάση τη σύνδεση αυτή, γίνεται προφανές ότι η μη-υλοποίηση του ΕΠ, η οποία συνιστά μια έντονα αντιαναπτυξιακή επιλογή, αποτελεί κατ' ουσία και ένα έντονα αντιπεριβαλλοντικό ενδεχόμενο.

21.Οι διαπιστώσεις αυτές αντλούνται από εύρος αναλύσεων, με πιο σημαντική την έκθεση «Στρατηγική της Λισσαβόνας: Στόχοι και πορεία επίτευξής τους» της Ειδικής Γραμματείας για την Ανταγωνιστικότητα του Υπουργείου Ανάπτυξης, www.ypan.gr.

22.Στις μελέτες «2005 Environmental Sustainability Index» και «Pilot 2006 Environmental Performance Index», των Yale Center for Environmental Law and Policy του University of Yale και του Center for International Earth Science Information Network του Columbia University, διαθέσιμες από τις ιστοσελίδες www.yale.edu/esi και www.yale.edu/epi αντίστοιχα.

2. Η ενεργητική προστασία και η ορθή διαχείριση του περιβάλλοντος απαιτεί δαπάνες: Η ειδικότερη εφαρμογή της προηγούμενης διαπίστωσης στο επίπεδο των επενδύσεων για περιβαλλοντική προστασία, εκκινεί από το γεγονός ότι οι περισσότερες σύγχρονες ανθρωπογενείς δραστηριότητες επάγουν σημαντικές πιέσεις στο περιβάλλον, είτε λόγω υπερεκμετάλλευσης των φυσικών πόρων (σε επίπεδο εισροών, με χαρακτηριστικό παράδειγμα τα νερά) είτε μέσω εύκολων αλλά λανθασμένων επιλογών (σε επίπεδο εκροών, με χαρακτηριστικά παραδείγματα τα αστικά απόβλητα και τη ρύπανση της ατμόσφαιρας). Για την εξισορρόπηση των αρνητικών αποτελεσμάτων από τις πιέσεις αυτές, απαιτούνται σημαντικές επενδύσεις σε κατάλληλες περιβαλλοντικές υποδομές. Με βάση το σκεπτικό αυτό, και λαμβάνοντας υπόψη τις σημαντικές επενδύσεις του ΕΠ σε κρίσιμα περιβαλλοντικά ζητήματα, η παραίτηση από την υλοποίηση του προγράμματος σημαίνει απώλεια των πόρων που κατευθύνονται προς επένδυση σε περιβαλλοντικές υποδομές και, κατά συνέπεια, αποτυχία επαρκούς αναστροφής ή εξισορρόπησης των περιβαλλοντικών πιέσεων.
3. Συνοψίζοντας, η περιβαλλοντική αξιολόγηση της μηδενικής λύσης καταλήγει στο συμπέρασμα ότι *η μη-υλοποίηση του ΕΠ συνιστά ένα έντονα απευκαίριο, αντιπεριβαλλοντικό σενάριο, διότι:*
- ο συνολικός αντίκτυπος της μηδενικής λύσης θα είναι η αναπτυξιακή υστέρηση, η οποία, λόγω της σύγχρονης σύνδεσης ανάπτυξης-περιβάλλοντος θα συνοδεύεται από τάσεις περιβαλλοντικής υποβάθμισης, ενώ
 - ειδικότερα στον τομέα των δαπανών που κατευθύνονται προς επένδυση σε περιβαλλοντικές υποδομές, η απώλεια των σχετικών κονδυλίων οδηγεί στην αποτυχία αντιστροφής ή εξισορρόπησης των περιβαλλοντικών πιέσεων, και μάλιστα χωρίς σοβαρή πιθανότητα υποκατάστασης από παρεμφερούς μεγέθους επενδύσεις εθνικών πόρων.

5.5. 2^η Εναλλακτική δυνατότητα: Συνέχιση του τρέχοντος προγράμματος

Ένα εναλλακτικό σενάριο που είναι εύλογο αν εξετασθεί είναι **το σενάριο συνέχισης του προηγούμενου προγράμματος**. Ενώ υπάρχουν ευρείες ομοιότητες - η προώθηση και ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων, η άμβλυση των ανισοτήτων κλπ, υπάρχει μια σημαντική έμφαση στο προτεινόμενο πρόγραμμα στη διαχείριση της κλιματικής αλλαγής και στη μετάβαση σε μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα. Η ώθηση του προτεινόμενου προγράμματος είναι ίσως περισσότερο προσανατολισμένη προς την αιεφόρο οικονομική ανάπτυξη σε σχέση με το ήδη υπάρχον, το οποίο δεν σημαίνει απαραίτητα ότι έχει υπάρξει οποιαδήποτε μείωση των περιβαλλοντικών προτεραιοτήτων.

ΠΕΠ ΔΕ2007-2013	ΠΕΠ ΔΕ 2014-2020
Γενικός αναπτυξιακός Στόχος	Αναπτυξιακό Όραμα
Διεύρυνση των αναπτυξιακών δυνατοτήτων της, η επιτάχυνση του ρυθμού οικονομικής μεγέθυνσης και κοινωνικής ανάπτυξης και η αύξηση της παραγωγικότητας για την επίτευξη της πραγματικής σύγκλισης και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των πολιτών της περιοχής προγραμματισμού	Αυτοτροφοδοτούμενη, εξωστρεφής και αιμοφορική ανασυγκρότηση της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας εστιασμένη στην παγκόσμια ταυτότητά της, στις αξίες για τον άνθρωπο και το περιβάλλον
Αναπτυξιακές Προτεραιότητες	Στρατηγική Στοχοθεσία
Ελκυστικότητα της ΠΔΕ ως τόπου επενδύσεων, εργασίας και διαβίωσης	Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων μετάβαση στην ποιοτική επιχειρηματικότητα, με αιχμή την καινοτομία και αύξηση της εγχώριας προστιθέμενης αξίας.
Επένδυση στον παραγωγικό τομέα της οικονομίας στην ΠΔΕ	Ανάπτυξη – εκσυγχρονισμός – συμπλήρωση μεταφορικών υποδομών.
Άμβλυνση ενδοπεριφερειακών και διαπεριφερειακών ανισοτήτων	Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Προώθηση της Κοινωνικής Ένταξης και Καταπολέμηση της Φτώχειας και των Διακρίσεων
	Ανάπτυξη – εκσυγχρονισμός – συμπλήρωση κοινωνικών υποδομών, υποδομών υγείας και εκπαίδευσης.
	Προστασία του Περιβάλλοντος – μετάβαση σε μία οικονομία φιλική στο περιβάλλον.

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται οι επιπτώσεις στους στόχους της ΣΠΕ κάθε μιας από τις εξεταζόμενες εναλλακτικές λύσεις:

1. Κανένα πρόγραμμα
2. Συνέχιση του προηγούμενου προγράμματος

3. Υλοποίηση του τρέχοντος προγράμματος

Στόχος της ΣΠΕ	1	2	3	ΣΧΟΛΙΟ ²³
Προστασία τόπων, τοπίων και κτιρίων ιστορικής, πολιτιστικής και αρχαιολογικής σημασίας	x	v	v	Περιλαμβάνονται δράσεις στο πλαίσιο της ΕΠ 6γ. «Διατήρηση, προστασία, προαγωγής και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς»
Προστασία της βιοποικιλότητας	x, ?	o	v	Περιλαμβάνονται δράσεις στο πλαίσιο της ΕΠ 6δ «Προστασία και αποκατάσταση της βιοποικιλότητας και του εδάφους και προαγωγής των υπηρεσιών των οικοσυστημάτων μέσω και του δικτύου NATURA 2000 και των "πράσινων" υποδομών»
Προστασία και βελτίωση της ποιότητας και της ποσότητας των υδατικών πόρων και διασφάλιση της χρήσης τους στο πλαίσιο της αειφορίας	x, ?	v, ?	v	Περιλαμβάνονται έργα ύδρευσης και έργα περιορισμού των διαρροών, καθώς και εφαρμογής των μέτρων των ΣΔΛΑΠ.
Προφύλαξη από τη ρύπανση των εδαφών, ενθάρρυνση της επαναχρησιμοποίησης των υφιστάμενων κτιρίων, υποδομών και εδαφών χαμηλής οικολογικής ποιότητας	x	o	v, ?	Υπάρχει σχετική πρόνοια στον ΘΣ 6 αλλά χωρίς δράσεις
Ελαχιστοποίηση της απαίτησης για παραγωγή ενέργειας, προώθηση της αποδοτικής χρήσης της ενέργειας και αύξηση της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές	x	o	v	Περιλαμβάνονται δράσεις στο πλαίσιο των ΕΠ 4β, 4γ, 4ε και 7ε.
Ελαχιστοποίηση των αποβλήτων αύξηση ποσοστών επαναχρησιμοποίησης, ανακύκλωσης και ανάκτησης	x	v	v	Περιλαμβάνονται δράσεις στο πλαίσιο της ΕΠ 6α.

23 Ο σχολιασμός αφορά μόνο στην εναλλακτική λύση 3.

Στόχος της ΣΠΕ	1	2	3	ΣΧΟΛΙΟ ²³
Ελαχιστοποίηση των μετακινήσεων. Εναλλακτικές λύσεις για τη χρήση του αυτοκινήτου	ο	ο	ν, ?	Συμβάλλει λόγω του προαστιακού και των ευφύων συστημάτων μεταφοράς. Όμως ο ΘΣ 7 υλοποιεί κυρίως οδικά έργα.
Περιορισμός και προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή	χ	χ	ν	Αφορά κυρίως έργα αντιπλημμυρικής προστασίας, έργα προστασίας ακτογραμμής και επενδύσεις σε μέσα και συστήματα πρόληψης και αντιμετώπισης φυσικών καταστροφών
Προστασία και βελτίωση της ποιότητας του ατμοσφαιρικού περιβάλλοντος	ο	ν, ?	χ, ?	Μόνο μέσω έργων Αστικής Ανάπτυξης. Αντίθετα αποτελέσματα προξενεί η ανάπτυξη των μεγάλων οδικών αξόνων.
Βελτίωση υποδομών υγείας και μείωση των ανισοτήτων στην υγεία	χ	ν	ν	Περιλαμβάνονται δράσεις στο πλαίσιο της ΕΠ 9.ιv.
Ανάπτυξη-εκσυγχρονισμός-συμπλήρωση υποδομών	χ	ν	ν	Κυρίως στο πλαίσιο της ΕΠ 7.α με πολύ μεγάλη χρηματοδοτική βαρύτητα στο ΕΠ.
Αειφόρος χωρική ανάπτυξη	χ	ν	ν, ?	Μόνο μέσω έργων Αστικής Ανάπτυξης

ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ ΣΥΜΒΟΛΩΝ

Χαρακτηρισμός	Συμβολισμός	Επεξήγηση
Αδιάφορη	ο	Καμμία επίδραση στους στόχους της ΣΠΕ
Ασαφής	?	Δυσκολία στον προσδιορισμό της επίδρασης αλλά υψηλό επίπεδο εμπιστοσύνης ότι υπάρχει επίδραση
Αρνητική	χ	Θα υπάρξει μια απώλεια ή μείωση της ακεραιότητας μιας πτυχής του περιβάλλοντος.
Θετική	ν	Θα υπάρξει μια επαύξηση της ακεραιότητας μιας πτυχής του περιβάλλοντος.

5.6 Συμπεράσματα

Στις τέσσερις προηγούμενες ενότητες παρουσιάστηκε η συγκρότηση και η αξιολόγηση εναλλακτικών δυνατοτήτων κατά την κατάρτιση του Επιχειρησιακού Προγράμματος της ΠΔΕ. Συμπυκνώνοντας τα συμπεράσματα αυτής της παρουσίασης προκύπτει:

1. Οι εναλλακτικές δυνατότητες για το ΕΠ προέκυψαν κυρίως μέσα από τη εκτενή σε χρόνο και εύρος εταίρων διαδικασία διαβούλευσης που συντόνισε η Περιφέρεια Η διαδικασία αυτή αποτέλεσε συγχρόνως και το «φίλτρο» αξιολόγησης των εναλλακτικών δυνατοτήτων.
2. Οι εναλλακτικές δυνατότητες που εξετάστηκαν για το ΕΠ δεν αποτελούσαν πλήρη εναλλακτικά προγράμματα που θέτουν διλήμματα τύπου take-or-leave, αλλά περισσότερο εναλλακτικές ομάδες προτάσεων που αφορούσαν σε καθένα από τα διαδοχικά επίπεδα

κατάρτισης του προγράμματος. Με τον τρόπο αυτό, η είσοδος στο επόμενο στάδιο κατάρτισης τροφοδοτούνταν από το βέλτιστο αποτέλεσμα του προηγούμενου σταδίου, προσδίδοντας στην όλη διαδικασία χαρακτηριστικά εξελικτικής επιλογής.

3. Το πρώτο επίπεδο συγκρότησης και αξιολόγησης εναλλακτικών δυνατοτήτων αφορούσε στο στρατηγικό στόχο του προγράμματος, ο οποίος συνιστά το συνολικό προσανατολισμό και τη βασική κατεύθυνση επιδιώξεων. Στο επίπεδο αυτό εξετάστηκαν διάφορες εναλλακτικές ομάδες προτάσεων.
4. Στην τελική επιλογή της εναλλακτικής δυνατότητας, η οποία διατυπώθηκε ως **«Αυτοτροφοδοτούμενη, εξωστρεφής και αειφορική ανασυγκρότηση της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας εστιασμένη στην παγκόσμια ταυτότητά της, στις αξίες για τον άνθρωπο και το περιβάλλον»** συνέκλιναν τόσο η επιχειρησιακή όσο και η περιβαλλοντική αξιολόγηση των εναλλακτικών δυνατοτήτων, βάσει ανεξάρτητων κριτηρίων. Οι αξιολογήσεις αυτές δεν διεξήχθησαν σε καθαρά τεχνικό επίπεδο, αλλά μέσα από την ευρεία διαδικασία διαβούλευσης που αναφέρθηκε προηγουμένως, προσδίδοντας στην τελική επιλογή το χαρακτήρα της «ανάδυσης».
5. Με την παγίωση του πλέγματος στοχοθεσίας, η διαβούλευση προσέλαβε το χαρακτήρα μιας από-κάτω-προς-επάνω διεργασίας, στην οποία καταγράφηκαν οι ανάγκες, σε επίπεδο έργων και δράσεων, από τους εταίρους. Οι ανάγκες αυτές, αφού ιεραρχήθηκαν και συσχετίστηκαν με τη στοχοθεσία του ΕΠ, ομαδοποιήθηκαν ώστε να συγκροτήσουν το τελικό κείμενο του ΕΠ.
7. Στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης εξετάστηκε επίσης ως εναλλακτική δυνατότητα η μηδενική λύση, δηλαδή το ενδεχόμενο μη-υλοποίησης του προγράμματος. Σε πρώτη φάση, αναγνωρίστηκε ότι το ενδεχόμενο αυτό συνδέεται με δυναμικές και όχι στατικές εξελίξεις, οι οποίες κατόπιν ομαδοποιήθηκαν σε δύο πιθανά σενάρια, αυτό της απραξίας (business-as-usual) και αυτό της απροσχεδίαστης ανάπτυξης (unplanned growth). Παρότι τα σενάρια αυτά οδηγούν σε αρκετά διαφορετικά αποτελέσματα, τα κοινά τους στοιχεία είναι αρκετά για να επιτρέψουν την από κοινού αξιολόγησή τους. Η αξιολόγηση αυτή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι τόσο από επιχειρησιακής όσο και από περιβαλλοντικής πλευράς, η μηδενική λύση συνιστά ένα απευκαίριο, έντονα αντιαναπτυξιακό αλλά και έντονα αντιπεριβαλλοντικό ενδεχόμενο, διότι,
 - αφ' ενός καθλώνεται η ευημερία και
 - αφ' ετέρου, χάνεται η ευκαιρία για επενδύσεις σε περιβαλλοντικές υποδομές, απαραίτητες για την αναστροφή ή εξισορρόπηση των πιέσεων που ασκούν οι ανθρωπογενείς δραστηριότητες.

Τέλος στο πλαίσιο της παρούσας ανάλυσης εξετάστηκε και το σενάριο συνέχισης του τρέχοντος ΕΠ. Από τη συγκριτική αξιολόγηση προέκυψε ότι το σενάριο αυτό δεν είχε τη δυνατότητα να συμμετάσχει ισότιμα, δεδομένου ότι δεν εκκινεί από την τρέχουσα οικονομική συγκυρία της Ελλάδας και της ΠΔΕ, δεν αναγνωρίζει τα σύγχρονα προβλήματα και τις αναπτυξιακές ανάγκες που έχουν διαμορφωθεί σήμερα και φυσικά δεν υπακούει στο σημερινό αναπτυξιακό όραμα για την περιφέρεια.

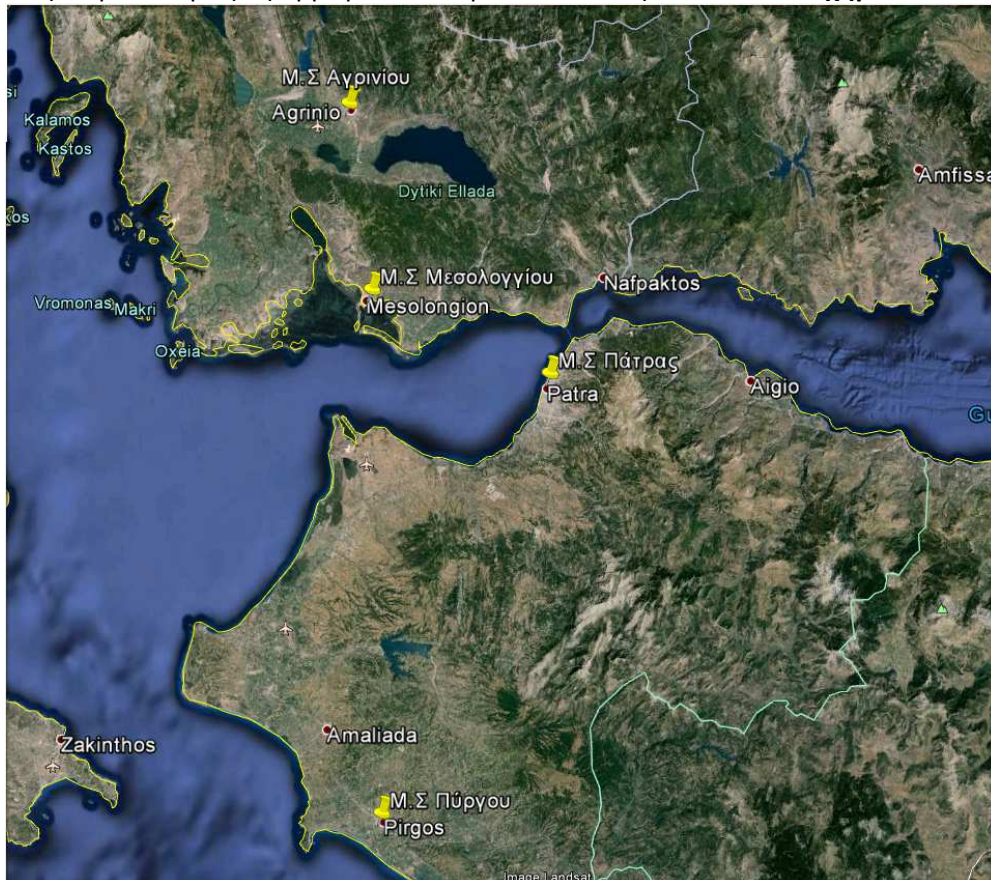
6. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

6.1 Υφιστάμενη κατάσταση και τάσεις εξέλιξης

6.1.1 Κλιματικοί παράγοντες

6.1.1.1 Μετεωρολογικά δεδομένα

Η περιγραφή των κλιματικών παραμέτρων της περιοχής μελέτης έγινε βάση στοιχείων των Μετεωρολογικών Σταθμών (Μ.Σ.) Αγρινίου [672], Μεσολογγίου [686], Πάτρας [689] και Πύργου [707] της Εθνικής Μετεωρολογικής Υπηρεσίας (ΕΜΥ). Ο Μ.Σ. Αγρινίου βρίσκεται σε Γεωγραφικό μήκος $21^{\circ} 23'$ και Γεωγραφικό πλάτος $38^{\circ} 37'$ και διαθέτει πλήρη επεξεργασμένα και δημοσιευμένα στοιχεία για την περίοδο 1956–1997. Ο Μ.Σ. Μεσολογγίου βρίσκεται σε Γεωγραφικό μήκος $21^{\circ} 26'$ και Γεωγραφικό πλάτος $38^{\circ} 22'$ και διαθέτει στοιχεία για την περίοδο 1988-1997, ο Μ.Σ. Πάτρας βρίσκεται σε Γεωγραφικό μήκος $21^{\circ} 44'$ και Γεωγραφικό πλάτος $38^{\circ} 15'$ και διαθέτει στοιχεία για την περίοδο 1955-1997 και ο Μ.Σ. Πύργου βρίσκεται σε Γεωγραφικό μήκος $21^{\circ} 26'$ και Γεωγραφικό πλάτος $37^{\circ} 40'$ και διαθέτει στοιχεία για την περίοδο 1975-1997. Φορέας λειτουργίας του εν λόγω Μ.Σ. είναι η Εθνική Μετεωρολογική Υπηρεσία-Διεύθυνση Κλιματολογίας-Εφαρμογών. Οι παραπάνω Μ.Σ. φαίνονται στο **Σχήμα 6.1.1.1**.

Σχήμα 6.1.1.1: Δορυφορικός Χάρτης με τη θέση των Μ.Σ. Αγρινίου, Μεσολογγίου, Πάτρας και Πύργου

Το σύνολο των μετεωρολογικών στοιχείων που έχουν καταγραφεί στους παραπάνω Μετεωρολογικούς Σταθμούς, της Ε.Μ.Υ. (θερμοκρασία, βροχοπτώσεις, υγρασία, νέφωση, χιόνι, χαλάζι, καταιγίδες, κ.λπ.) αποτυπώνονται στους ακόλουθους **Πίνακες 6.1.1.1 - 6.1.1.8**.

Πίνακας 6.1.1.1: Γενικά κλιματολογικά στοιχεία Μ.Σ. Αργινίου (Ε.Μ.Υ), περιόδου 1956-1997.

ΜΗΝΕΣ	ΘΕΡΜΟΚΡΑΣΙΕΣ °C							Μέση σχετική υγρασία %	Μέση νέφωση σε όγδα	Υετός (μέσο ύψος σε χλσμ)	Υετός (μέγιστο 24ωρου ύψος σε χλσμ)	Επικρατούσα διευθυσση ανέμου	Μέση ένταση ανέμου (κόμβοι)
	Μέση	Μέση Μέγιστη	Μέση Ελάχιστη	Απολύτως Μέγιστη	Απολύτως Ελάχιστη	Μέση των Απολύτως Μέγιστων	Μέση των Απολύτως Ελάχιστων						
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	8.3	13.6	3.4	21.4	-7.3	18.3	-3.4	75.1	4.3	116.4	72.5	A	3.7
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	9.2	14.5	3.9	24.5	-7.8	19.9	-2.5	72.8	4.5	109.3	108.4	A	4.4
ΜΑΡΤΙΟΣ	11.5	16.9	5.6	28.0	-5.2	22.9	-0.6	70.0	4.3	82.8	64.0	A	4.6
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	15.1	20.5	8.3	30.3	-2.0	26.3	3.1	68.0	4.3	60.6	55.4	A	4.3
ΜΑΪΟΣ	20.3	25.9	12.3	38.6	3.2	32.2	7.1	63.2	3.6	42.9	54.0	A	3.9
ΙΟΥΝΙΟΣ	24.7	30.4	15.6	40.4	6.6	35.8	11.4	57.5	2.4	22.1	57.0	A	3.8
ΙΟΥΛΙΟΣ	27.1	33.2	17.5	42.3	11.4	38.2	14.0	55.1	1.4	14.2	89.0	A	3.6
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	26.9	33.6	17.7	44.8	11.0	38.0	14.4	55.9	1.4	15.3	36.0	A	3.3
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	23.0	29.8	15.0	39.4	6.5	34.7	10.5	63.0	2.2	46.8	70.7	A	3.2
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ	17.9	24.4	11.5	37.6	0.6	30.7	5.6	69.7	3.3	100.5	166.5	A	3.4
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	13.1	18.9	8.0	26.9	-2.8	24.0	0.8	77.6	4.1	160.0	171.7	A	3.1
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ	9.6	14.8	4.9	24.9	-7.2	19.6	-1.6	78.4	4.5	160.3	74.0	A	3.3
ΕΤΟΣ	17.2	23.0	10.3	44.8	-7.8	28.4	4.9	67.2	3.4	931.2	171.7		3.7

Πίνακας 6.1.1.2: Γενικά κλιματολογικά στοιχεία Μ.Σ. Αργινίου (Ε.Μ.Υ), περιόδου 1956-1997.

ΜΗΝΕΣ	ΜΕΣΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΗΜΕΡΩΝ ΣΤΙΣ ΟΠΟΙΕΣ ΣΗΜΕΙΩΘΗΚΕ															
	7.0	15.3	8.7	13.1	12.8	0.3	2.3	0.4	0.0	1.4	4.3	6.7	7.7	0.0	0.7	0.0
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	7.0	15.3	8.7	13.1	12.8	0.3	2.3	0.4	0.0	1.4	4.3	6.7	7.7	0.0	0.7	0.0
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	5.9	14.1	8.2	12.5	12.2	0.3	2.6	0.4	0.0	1.2	4.3	4.5	5.2	0.0	0.7	0.0
ΜΑΡΤΙΟΣ	5.8	17.6	7.6	12.4	12.1	0.1	2.7	0.4	0.0	1.2	8.0	1.3	2.0	0.0	1.0	0.0
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	4.7	19.1	6.2	11.6	11.4	0.0	3.4	0.4	0.0	1.1	9.2	0.0	0.2	0.0	0.5	0.0
ΜΑΪΟΣ	6.6	21.0	3.4	8.6	8.3	0.0	4.4	0.2	0.0	0.5	7.8	0.0	0.0	0.0	0.2	0.0
ΙΟΥΝΙΟΣ	12.5	16.5	1.0	4.4	4.1	0.0	3.7	0.1	0.0	0.4	5.4	0.0	0.0	0.0	0.1	0.0
ΙΟΥΛΙΟΣ	20.7	10.0	0.3	2.4	2.3	0.0	3.0	0.1	0.0	0.1	4.6	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	21.3	9.5	0.2	3.2	2.9	0.0	2.9	0.1	0.0	0.2	4.5	0.0	0.0	0.0	0.1	0.0
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	14.9	14.1	1.1	5.3	5.1	0.0	3.5	0.1	0.0	0.2	8.5	0.0	0.0	0.0	0.1	0.0
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ	10.2	16.7	4.1	9.4	9.3	0.0	3.6	0.0	0.0	0.7	8.9	0.1	0.0	0.0	0.2	0.0
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	6.6	16.0	7.3	12.9	12.8	0.0	4.7	0.2	0.0	1.8	7.5	1.6	1.0	0.0	0.4	0.0
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ	6.6	15.1	9.3	15.8	15.6	0.2	3.6	0.3	0.1	1.7	4.7	5.0	4.3	0.0	0.6	0.0
ΕΤΟΣ	122.8	185.0	57.4	111.6	108.9	0.9	40.4	2.7	0.1	10.5	77.7	19.2	20.4	0.0	4.6	0.0

Πίνακας 6.1.1.3: Γενικά κλιματολογικά στοιχεία Μ.Σ. Μεσολογίου (Ε.Μ.Υ), περιόδου 1988-1997.

ΜΗΝΕΣ	ΘΕΡΜΟΚΡΑΣΙΕΣ °C							Μέση σχετική υγρασία %	Μέση νέφωση σε όγδα	Υετός (μέσο ύψος σε χλμ)	(μέγιστο 24ωρου ύψος σε Επικρατούσα διεύθυνση ανέμου	Μέση ένταση ανέμου (κόμβοι)	
	Μέση	Μέση Μέγιστη	Μέση Ελάχιστη	Απολύτως Μέγιστη	Απολύτως Ελάχιστη	Μέση των Απολύτως Μέγιστων	Μέση των Απολύτως Ελάχιστων						
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	9.9	13.7	5.9	20.0	-3.4	17.3	-0.1	73.0	3.0	78.0	94.0	BA	4.3
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	10.3	14.2	6.0	22.0	-3.8	18.6	-1.1	73.0	3.7	57.4	34.5	BA	5.3
ΜΑΡΤΙΟΣ	13.5	17.4	9.1	26.0	2.0	25.5	3.8	71.8	3.3	72.9	81.0	BA	6.1
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	15.9	19.3	11.5	28.0	1.0	25.7	8.5	73.1	3.3	52.5	35.0	ΝΔ	5.1
ΜΑΪΟΣ	20.8	24.8	15.5	34.0	8.0	31.1	11.0	69.1	3.0	26.9	35.0	ΝΔ	5.8
ΙΟΥΝΙΟΣ	24.8	29.0	19.3	38.8	13.0	33.0	14.5	68.5	1.5	6.8	46.0	ΝΔ	4.9
ΙΟΥΛΙΟΣ	28.6	31.8	21.9	40.0	16.0	36.0	17.9	66.5	1.0	3.1	8.5	ΝΔ	4.3
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	28.9	32.6	22.8	40.5	14.0	36.0	18.8	65.6	0.6	1.5	3.0	ΝΔ	3.8
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	24.5	28.9	19.7	36.0	14.0	31.9	15.8	66.5	1.2	10.9	35.0	ΝΔ	4.6
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ	19.6	22.5	15.9	30.5	9.0	25.8	11.5	71.2	3.4	49.8	66.0	BA	4.7
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	14.8	18.3	11.6	25.0	4.0	23.2	5.9	75.3	4.0	148.8	86.5	BA	4.2
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ	10.6	14.9	7.0	21.0	-2.8	19.5	1.0	77.2	4.0	82.6	44.0	BA	3.9
ΕΤΟΣ	18.5	22.3	13.8	40.5	-3.8	27.0	9.0	70.9	2.7	591.2	94.0		4.8

Πίνακας 6.1.1.4: Γενικά κλιματολογικά στοιχεία Μ.Σ. Μεσολογίου (Ε.Μ.Υ), περιόδου 1988-1997.

ΜΗΝΕΣ	ΜΕΣΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΗΜΕΡΩΝ ΣΤΙΣ ΟΠΟΙΕΣ ΣΗΜΕΙΩΘΗΚΕ																
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	14.2	12.0	4.8	2.2	2.2	0.0	0.2	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.7	0.0	1.7	0.2
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	9.4	11.5	7.3	6.5	6.1	0.4	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.6	0.0	2.6	0.1
ΜΑΡΤΙΟΣ	12.1	13.1	5.8	4.3	4.3	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	3.6	0.1
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	10.1	14.1	5.8	6.0	6.0	0.0	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	2.3	0.4
ΜΑΪΟΣ	12.4	14.1	4.5	3.6	3.6	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	2.4	0.0
ΙΟΥΝΙΟΣ	20.1	9.2	0.7	1.2	1.2	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	2.2	0.1
ΙΟΥΛΙΟΣ	25.4	4.8	0.9	1.6	1.6	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.9	0.1
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	27.8	3.0	0.3	0.4	0.4	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.6	0.0
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	22.6	6.4	1.0	1.0	1.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.0	0.1
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ	14.1	11.6	5.3	5.6	5.6	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	2.3	0.1
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	8.2	13.9	7.9	7.7	7.7	0.0	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.8	0.0
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ	10.1	11.0	9.9	6.4	6.4	0.0	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.4	0.0	1.0	0.0
ΕΤΟΣ	186.5	124.7	54.2	46.5	46.1	0.4	0.5	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	2.7	0.0	22.4	1.2

Πίνακας 6.1.1.5: Γενικά κλιματολογικά στοιχεία Μ.Σ. Πάτρας (Ε.Μ.Υ), περιόδου 1955-1997.

ΜΗΝΕΣ	ΘΕΡΜΟΚΡΑΣΙΕΣ °C							Μέση σχετική υγρασία %	Μέση νέφωση σε όγδοα	Υετός (μέσο ύψος σε χλσμ)	Υετός (μέγιστο 24ωρου ύψος σε χλσμ)	Επικρατούσα διεύθυνση ανέμου	Μέση ένταση ανέμου (κόμβοι)
	Μέση	Μέση Μέγιστη	Μέση Ελάχιστη	Απολύτως Μέγιστη	Απολύτως Ελάχιστη	Μέση των Απολύτως Μέγιστων	Μέση των Απολύτως Ελάχιστων						
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	10.0	14.5	6.1	24.0	-4.5	19.0	-0.4	69.1	4.2	89.1	57.0	BA	4.8
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	10.6	15.0	6.4	25.3	-2.8	20.1	0.5	67.4	4.3	81.7	56.5	BA	5.0
ΜΑΡΤΙΟΣ	12.5	16.8	7.7	30.3	-2.1	23.0	2.0	67.1	4.1	63.3	48.7	BA	5.1
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	15.6	19.7	10.2	31.2	0.2	25.1	5.7	66.4	3.8	47.8	36.6	ΝΔ	5.1
ΜΑΪΟΣ	20.1	24.2	13.9	35.0	5.8	30.1	9.4	64.5	3.0	28.9	47.4	ΝΔ	4.4
ΙΟΥΝΙΟΣ	24.1	28.0	17.4	37.4	8.3	33.5	13.5	61.9	1.8	7.5	64.8	ΝΔ	4.5
ΙΟΥΛΙΟΣ	26.4	30.1	19.4	41.3	11.5	35.2	16.0	59.8	0.9	4.6	32.6	ΝΔ	4.4
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	26.7	30.9	19.6	39.6	11.8	35.8	16.3	59.3	1.0	5.2	22.5	ΝΔ	4.3
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	23.5	28.2	17.2	38.2	8.4	32.7	13.0	63.0	1.9	28.3	49.6	ΝΔ	4.3
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ	19.0	24.1	13.8	36.4	3.0	29.6	8.4	66.9	3.1	72.2	60.4	BA	4.1
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	14.5	19.5	10.3	30.6	-1.0	24.6	4.0	70.9	4.0	118.0	69.5	BA	4.4
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ	11.4	16.1	7.6	24.6	-2.0	20.8	1.5	71.2	4.4	116.1	86.6	BA	4.6
ΕΤΟΣ	17.9	22.3	12.5	41.3	-4.5	27.5	7.5	65.6	3.0	662.7	86.6		4.6

Πίνακας 6.1.1.6: Γενικά κλιματολογικά στοιχεία Μ.Σ. Πάτρας (Ε.Μ.Υ), περιόδου 1955-1997.

ΜΗΝΕΣ	ΜΕΣΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΗΜΕΡΩΝ ΣΤΙΣ ΟΠΟΙΕΣ ΣΗΜΕΙΩΘΗΚΕ															
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	7.9	14.3	8.8	12.0	11.7	0.1	2.4	0.5	0.0	0.0	5.8	1.7	1.7	0.0	1.1	0.0
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	5.9	14.9	7.5	10.6	10.4	0.0	2.3	0.3	0.0	0.0	6.9	1.0	1.2	0.0	0.9	0.1
ΜΑΡΤΙΟΣ	7.1	16.7	7.2	9.9	9.8	0.0	2.1	0.2	0.0	0.1	9.3	.0.3	0.3	0.0	0.8	0.0
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	8.3	16.6	5.1	8.4	8.4	0.0	1.7	0.2	0.0	0.1	8.7	0.0	0.0	0.0	0.8	0.0
ΜΑΪΟΣ	10.9	17.6	2.5	5.3	5.3	0.0	1.5	0.1	0.0	0.0	9.9	0.0	0.0	0.0	0.3	0.0
ΙΟΥΝΙΟΣ	17.3	12.2	0.5	2.2	2.2	0.0	0.8	0.0	0.0	0.0	9.8	0.0	0.0	0.0	0.4	0.0
ΙΟΥΛΙΟΣ	25.2	5.6	0.2	1.0	1.0	0.0	0.4	0.0	0.0	0.0	8.6	0.0	0.0	0.0	0.4	0.0
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	24.5	6.4	0.1	1.0	1.0	0.0	0.4	0.0	0.0	0.0	9.7	0.0	0.0	0.0	0.5	0.0
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	18.1	10.8	1.1	3.6	3.6	0.0	1.7	0.1	0.0	0.0	10.3	0.0	0.0	0.0	0.6	0.0
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ	11.5	15.3	4.2	7.8	7.8	0.0	2.6	0.1	0.0	0.0	10.4	0.0	0.0	0.0	0.3	0.0
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	7.9	15.2	6.9	11.0	11.0	0.0	3.9	0.2	0.0	0.0	7.7	0.2	0.0	0.0	0.6	0.1
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ	6.6	15.3	9.2	13.2	13.2	0.0	3.2	0.2	0.0	0.0	6.9	0.8	0.5	0.0	0.8	0.0
ΕΤΟΣ	151.2	160.9	53.3	86.0	85.4	0.1	23.0	1.9	0.0	0.2	104.0	4.0	3.7	0.0	7.5	0.2

Πίνακας 6.1.1.7: Γενικά κλιματολογικά στοιχεία Μ.Σ. Πύργου (Ε.Μ.Υ), περιόδου 1975-1997.

ΜΗΝΕΣ	ΘΕΡΜΟΚΡΑΣΙΕΣ °C							Μέση σχετική υγρασία %	Μέση νέφωση σε όγδοα	Υετός (μέσο ύψος σε χλσμ)	Υετός (μέγιστο 24ωρου ύψος σε χλσμ)	Επικρατούσα διεύθυνση ανέμου	Μέση ένταση ανέμου (κόμβοι)
	Μέση	Μέση Μέγιστη	Μέση Ελάχιστη	Απολύτως Μέγιστη	Απολύτως Ελάχιστη	Μέση των Απολύτως Μέγιστων	Μέση των Απολύτως Ελάχιστων						
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	9.6	14.6	4.8	21.2	-5.8	18.6	-2.4	73.5	4.3	136.4	89.2	ΒΔ	4.6
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	10.1	15.0	5.1	25.0	-5.4	20.1	-1.8	71.8	4.4	111.5	70.0	ΒΔ	5.2
ΜΑΡΤΙΟΣ	12.2	17.2	6.3	28.0	-3.4	23.0	-0.2	71.1	4.1	71.5	53.0	ΒΔ	5.2
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	15.0	19.8	8.6	29.2	-1.6	26.1	3.5	70.5	4.0	63.3	55.0	ΒΔ	5.2
ΜΑΪΟΣ	19.6	24.6	12.0	36.4	4.4	31.4	6.9	67.7	3.2	24.0	43.2	ΒΔ	4.9
ΙΟΥΝΙΟΣ	23.8	28.9	14.9	37.2	7.4	34.4	10.7	62.4	1.8	8.2	30.6	ΒΔ	5.1
ΙΟΥΛΙΟΣ	26.3	31.7	17.0	42.4	10.4	37.1	13.6	60.1	0.8	4.5	42.5	ΒΔ	4.9
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	26.1	31.8	17.4	41.0	12.2	36.4	13.8	62.5	1.0	14.7	122.0	ΒΔ	4.7
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	23.0	29.1	15.1	38.0	8.0	33.6	10.7	67.0	1.8	27.7	52.5	ΒΔ	4.4
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ	18.5	24.7	12.3	36.8	1.8	30.1	6.3	70.8	3.1	103.4	106.4	ΒΔ	4.0
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	13.9	19.3	9.1	29.6	-2.0	24.2	2.0	75.2	4.1	194.0	180.0	ΒΔ	4.4
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ	11.0	15.9	6.5	23.0	-4.0	20.2	-0.4	75.5	4.4	161.7	94.0	ΒΔ	4.4
ΕΤΟΣ	17.4	22.7	10.8	42.4	-5.8	27.9	5.2	69.0	3.1	920.9	180.0		4.8

Πίνακας 6.1.1.8: Γενικά κλιματολογικά στοιχεία Μ.Σ. Πύργου (Ε.Μ.Υ), περιόδου 1975-1997.

ΜΗΝΕΣ	ΜΕΣΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΗΜΕΡΩΝ ΣΤΙΣ ΟΠΟΙΕΣ ΣΗΜΕΙΩΘΗΚΕ															
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	6.9	15.4	8.7	12.2	11.8	0.1	2.8	0.9	0.1	0.3	3.1	4.0	4.8	0.0	1.2	0.1
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	6.0	14.5	7.8	11.5	11.0	0.0	2.7	0.5	0.0	0.1	3.0	3.0	4.1	0.0	1.0	0.0
ΜΑΡΤΙΟΣ	6.2	18.1	6.6	9.6	9.0	0.2	2.7	0.5	0.1	0.4	6.6	1.2	1.4	0.0	1.0	0.1
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	5.8	18.0	6.2	8.5	7.9	0.0	2.2	0.2	0.0	0.2	8.6	0.0	0.0	0.0	0.6	0.2
ΜΑΪΟΣ	9.5	18.2	3.3	5.6	5.2	0.0	2.2	0.0	0.0	0.2	11.6	0.0	0.0	0.0	0.3	0.0
ΙΟΥΝΙΟΣ	17.2	12.0	0.8	1.9	1.6	0.0	1.3	0.0	0.0	0.0	8.5	0.0	0.0	0.0	0.2	0.0
ΙΟΥΛΙΟΣ	26.0	4.9	0.1	0.7	0.7	0.0	0.8	0.0	0.0	0.0	5.9	0.0	0.0	0.0	0.2	0.0
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	24.4	6.4	0.2	1.3	1.2	0.0	1.3	0.0	0.0	0.0	8.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	17.3	12.0	0.7	3.2	2.9	0.0	1.8	0.0	0.0	0.2	11.9	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ	10.9	15.9	4.2	8.0	7.4	0.0	3.3	0.2	0.0	0.1	11.3	0.0	0.0	0.0	0.3	0.0
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	7.1	15.1	7.8	12.2	11.3	0.0	4.0	0.3	0.0	0.0	6.9	0.7	0.5	0.0	0.8	0.1
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ	5.8	15.4	9.8	13.2	12.7	0.0	3.6	0.4	0.0	0.3	4.0	2.3	2.1	0.0	0.9	0.1
ΕΤΟΣ	143.1	165.9	56.2	87.9	82.9	0.3	28.7	3.0	0.2	1.8	89.5	11.2	12.9	0.0	6.5	0.6

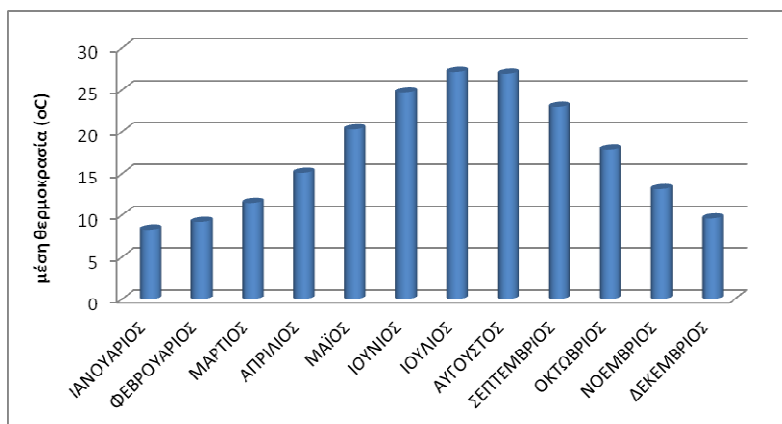
Θερμοκρασία

Σύμφωνα με τα στοιχεία των Μ.Σ της ΕΜΥ που εξετάστηκαν, η μέση ετήσια θερμοκρασία για τον Μ.Σ Αγρινίου είναι 17,2°C, για τον Μ.Σ Μεσολογγίου 18,5 °C για τον Μ.Σ Πάτρας 17,9 °C και για τον Μ.Σ Πύργου 17,4°C. Οπότε η περιοχή μελέτης παρουσιάζει μέση ετήσια θερμοκρασία 17,8°C. Οι θερμότεροι μήνες είναι ο Ιούλιος και ο Αύγουστος με μέση θερμοκρασία για τους 4 σταθμούς 27,1°C και 27.2°C αντίστοιχα, ενώ ο ψυχρότερος είναι ο Ιανουάριος με μέση θερμοκρασία για τους 4 σταθμούς 9,5°C.

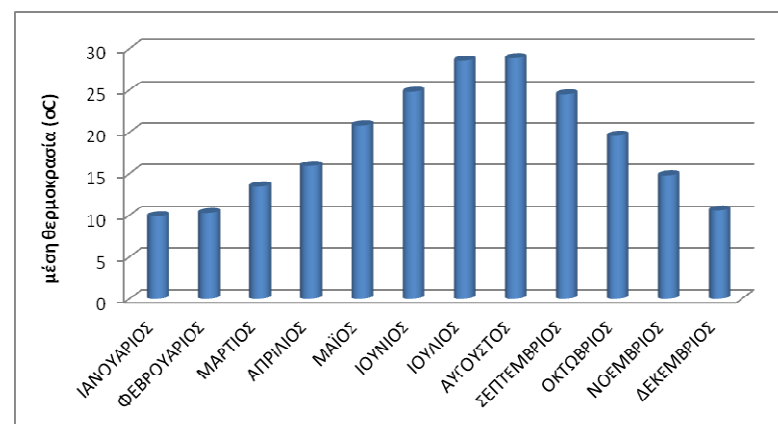
Τη μεγαλύτερη μέση θερμοκρασία παρουσιάζει ο μήνας Αύγουστος με 28,9°C στον Μ.Σ Μεσολογγίου ενώ τη μικρότερη μέση θερμοκρασία παρουσιάζει ο μήνας Ιανουάριος με 8,3°C στον Μ.Σ Αγρινίου. Τη μεγαλύτερη μέση μέγιστη θερμοκρασία παρουσιάζει ο μήνας Αύγουστος με 33,6 °C στον Μ.Σ Αγρινίου ενώ τη μικρότερη μέση μέγιστη θερμοκρασία παρουσιάζει ο μήνας Ιανουάριος με 13,6 °C επίσης στον Μ.Σ Αγρινίου.

Τη μεγαλύτερη μέση ελάχιστη θερμοκρασία παρουσιάζει ο μήνας Αύγουστος με 22,8 °C στον Μ.Σ Μεσολογγίου ενώ τη μικρότερη μέση ελάχιστη θερμοκρασία παρουσιάζει ο μήνας Ιανουάριος με 3,4 °C στον Μ.Σ Αγρινίου.

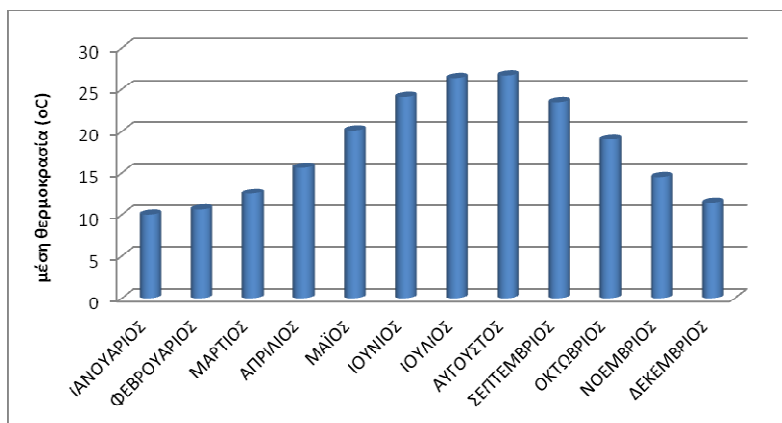
Ακολουθούν διαγράμματα της μηνιαίας διακύμανσης της μέσης, της μέσης μέγιστης και μέσης ελάχιστης θερμοκρασίας για τους εξεταζόμενους Μετεωρολογικούς Σταθμούς με βάση τα στοιχεία των **Πινάκων 6.1.1.1-6.1.1.8:**

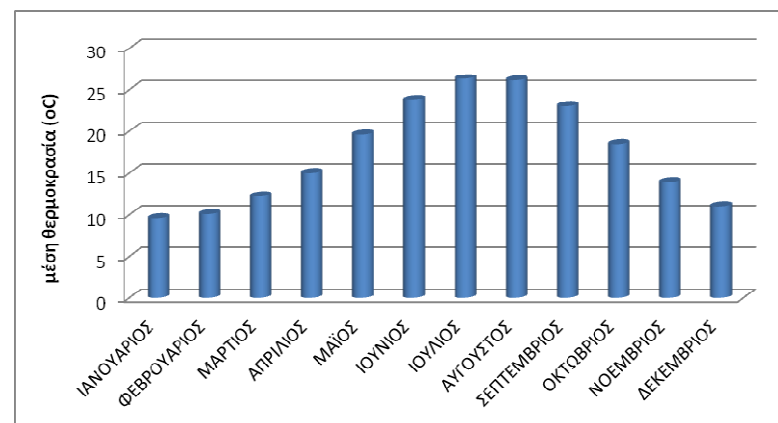
Πηγή: ΕΜΥ – Μ.Σ. Αγρινίου 1956-1997.

Πηγή: ΕΜΥ – Μ.Σ. Μεσολογγίου 1988-1997.

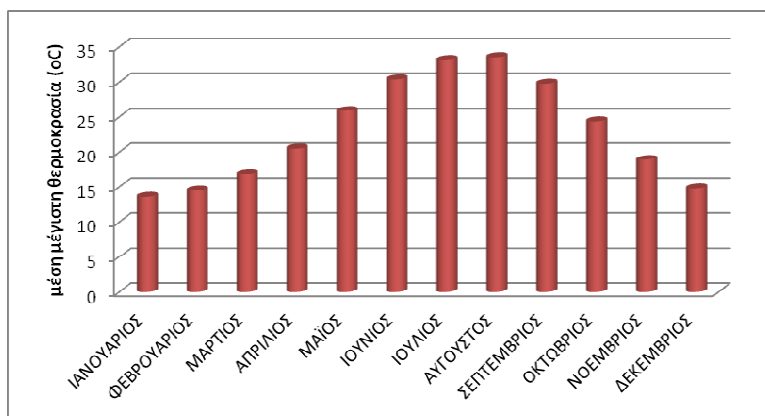

Πηγή: ΕΜΥ – Μ.Σ. Πάτρας 1955-1997.

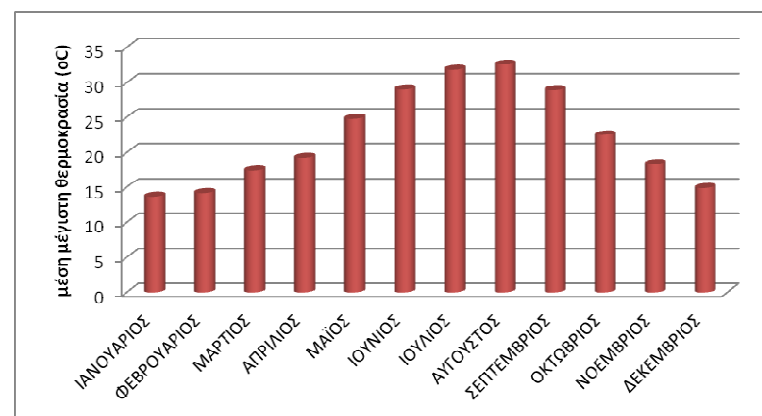

Πηγή: ΕΜΥ – Μ.Σ. Πύργου 1975-1997

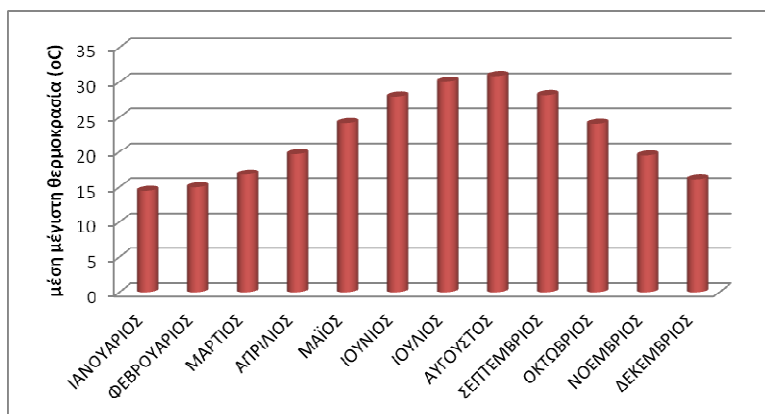
Σχήμα 6.1.1.2: Μέση θερμοκρασία ανά μήνα

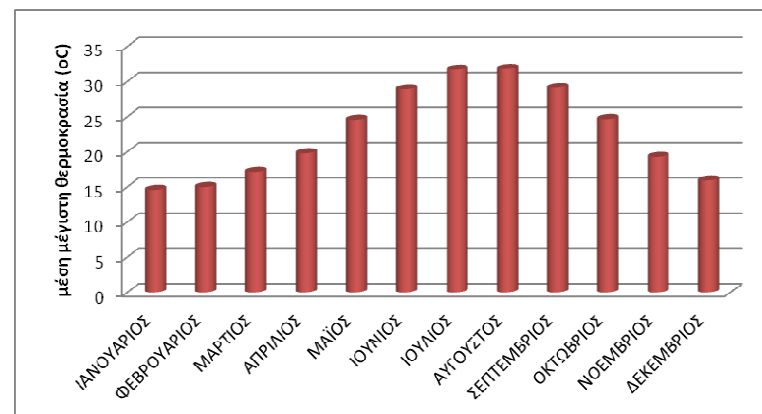
Πηγή: ΕΜΥ – Μ.Σ. Αγρινίου 1956-1997.

Πηγή: ΕΜΥ – Μ.Σ. Μεσολογγίου 1988-1997.

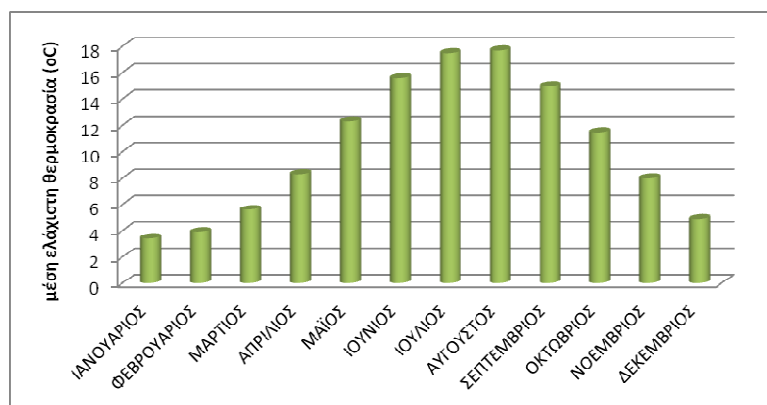

Πηγή: ΕΜΥ – Μ.Σ. Πάτρας 1955 -1997.

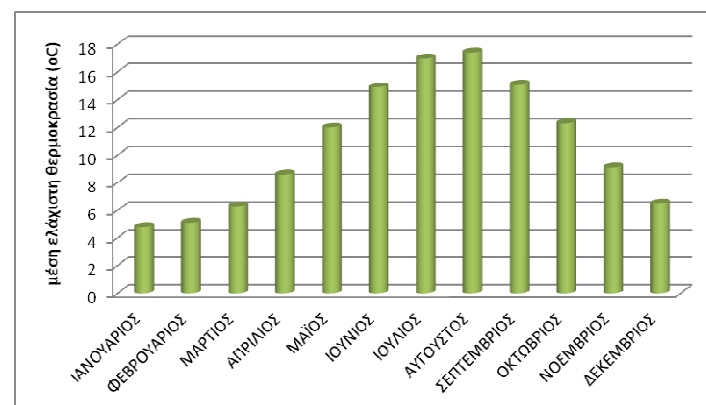

Πηγή: ΕΜΥ – Μ.Σ. Πύργου 1975-1997

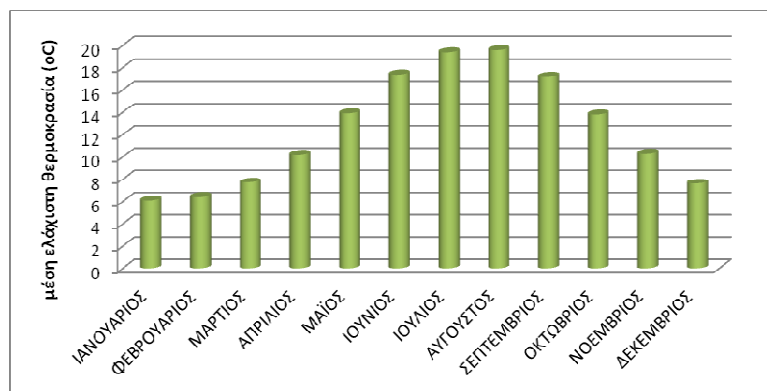
Σχήμα 6.1.1.3: Μέση μέγιστη θερμοκρασία ανά μήνα

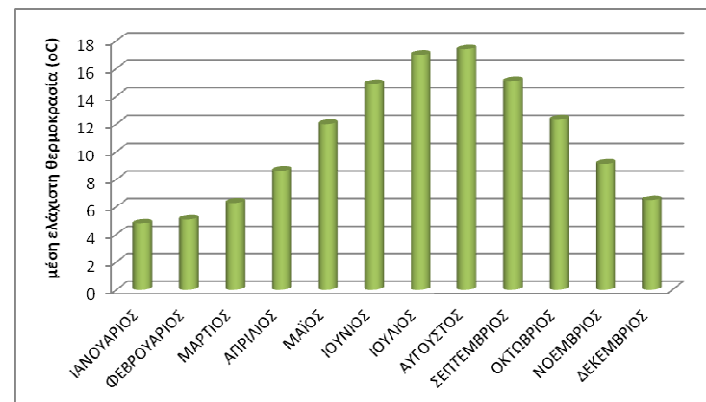
Πηγή: ΕΜΥ – Μ.Σ. Αγρινίου 1956-1997.

Πηγή: ΕΜΥ – Μ.Σ. Μεσολογίου 1988-1997.

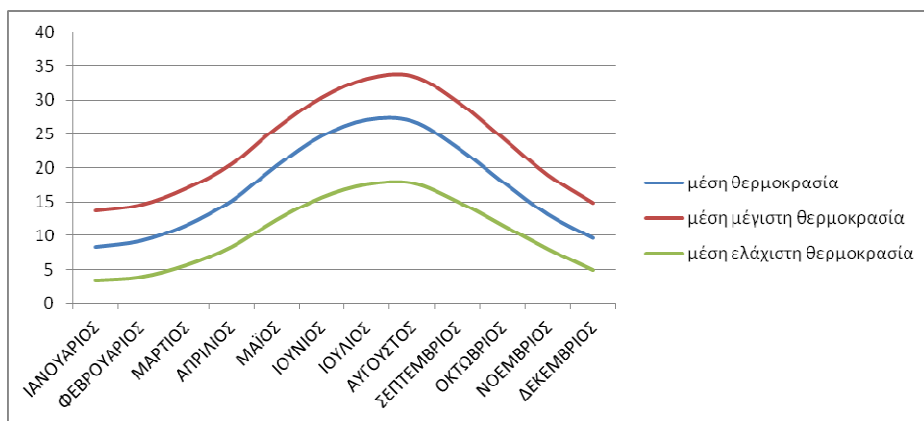

Πηγή: ΕΜΥ – Μ.Σ. Πάτρας 1955-1997.

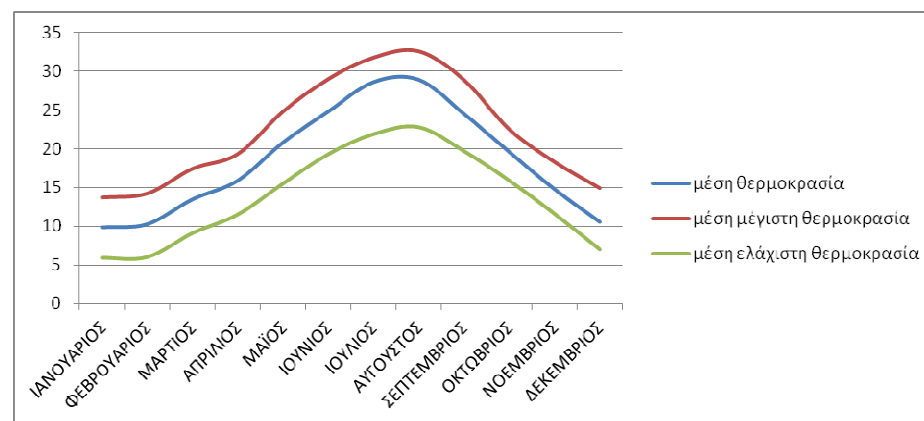

Πηγή: ΕΜΥ – Μ.Σ. Πύργου 1975-1997

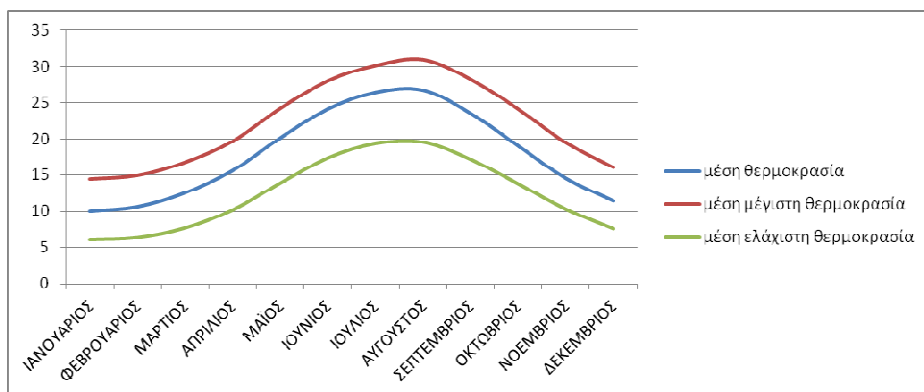
Σχήμα 6.1.1.4: Μέση ελάχιστη θερμοκρασία ανά μήνα

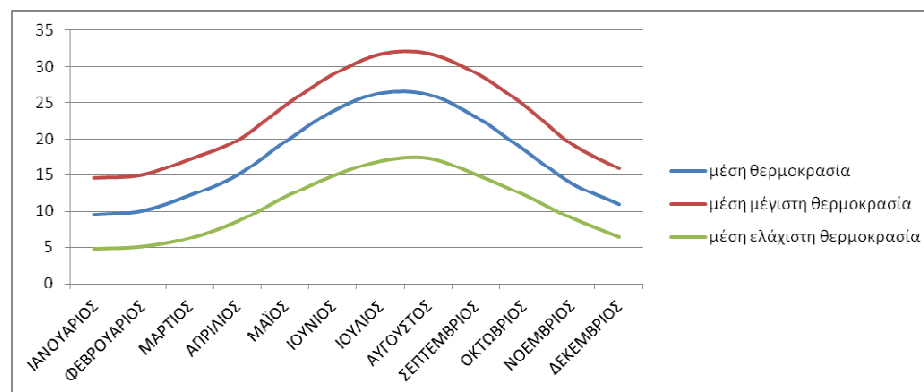
Πηγή: ΕΜΥ – Μ.Σ. Αγρινίου 1956-1997.

Πηγή: ΕΜΥ – Μ.Σ. Μεσολογίου 1988-1997.

Πηγή: ΕΜΥ – Μ.Σ. Πάτρας 1955-1997.

Πηγή: ΕΜΥ – Μ.Σ. Πύργου 1975-1997.

Σχήμα 6.1.1.5: Μέση, μέση ελάχιστη και μέση μέγιστη θερμοκρασία, ανά μήνα

Υγρασία αέρα

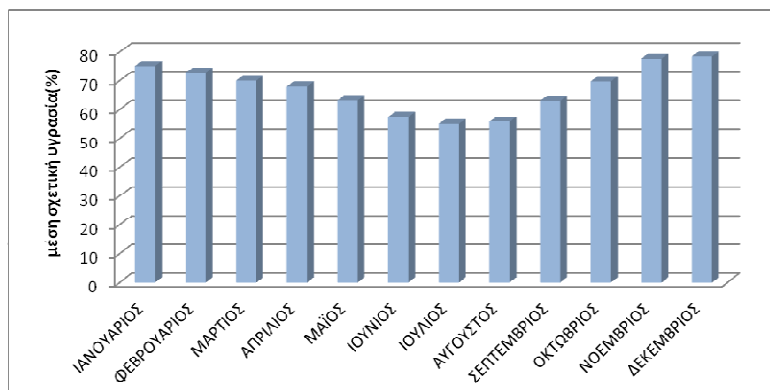
Όπως είναι γνωστό, στον ατμοσφαιρικό αέρα περιέχονται και υδρατμοί που προέρχονται από την εξάτμιση των υγρών επιφανειών, κυρίως των θαλασσών. Η παρουσία αυτών των υδρατμών στον αέρα καλείται υγρασία. Αυτή ασκεί αποφασιστική επίδραση στην πορεία του υδρολογικού κύκλου, γιατί αποτελεί την πηγή τροφοδοσίας των ατμοσφαιρικών κατακρημνισμάτων. Επιπλέον επιδρά στην εξάτμιση και διαπνοή των φυτών.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΜΥ (βλ. **Πίνακες 6.1.1.1-6.1.1.8**), η μέση ετήσια σχετική υγρασία αέρος για τον Μ.Σ Αγρινίου είναι 67,2 %, για τον Μ.Σ Μεσολογγίου 70,9% για τον Μ.Σ Πάτρας 65,6% και για τον Μ.Σ Πύργου είναι 69%. Οπότε η περιοχή μελέτης παρουσιάζει μέση ετήσια σχετική υγρασία 68,2 %.

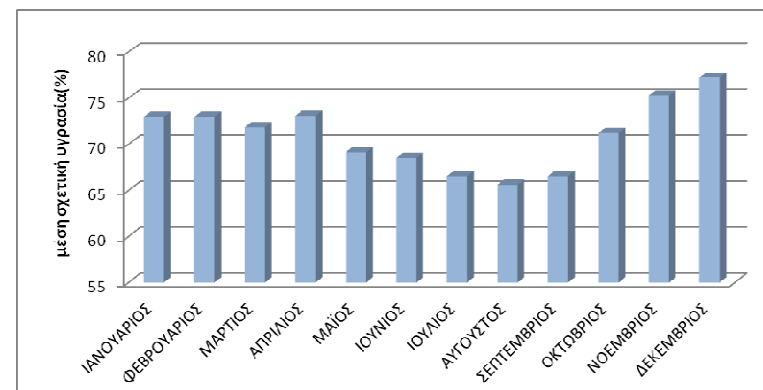
Όσον αφορά τις μέσες μηνιαίες τιμές της σχετικής υγρασίας αέρος, μεγαλύτερη τιμή εμφανίζεται τον μήνα Δεκέμβριο με μέση τιμή για τους 4 σταθμούς 75,6%. Πολύ χαμηλότερο ποσοστό υγρασίας εμφανίζεται κυρίως τους καλοκαιρινούς μήνες και κυρίως το μήνα Ιούλιο με μέση τιμή για τους 4 σταθμούς 60,4%

Τη μεγαλύτερη σχετική υγρασία στην περιοχή μελέτης παρουσιάζει ο μήνας Δεκέμβριος 78,4% στον Μ.Σ Αγρινίου ενώ τη μικρότερη σχετική υγρασία παρουσιάζει ο μήνας Ιούλιος με 55,1% επίσης στον Μ.Σ Αγρινίου.

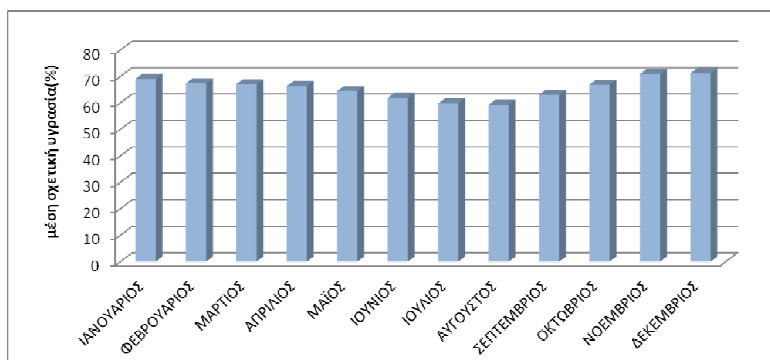
Στο παρακάτω **Σχήμα 6.1.1.6**, παρουσιάζεται η μηνιαία διακύμανση της ατμοσφαιρικής υγρασίας του αέρα, σύμφωνα με τα στοιχεία των **Πινάκων 6.1.1.1-6.1.1.8**.

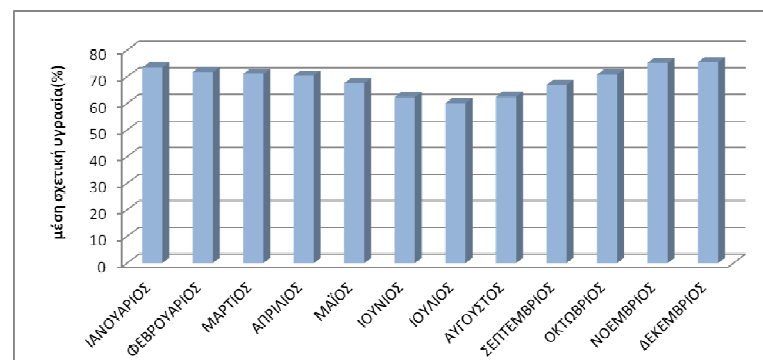
Πηγή: ΕΜΥ – Μ.Σ. Αγνίου 1956-1997.

Πηγή: ΕΜΥ – Μ.Σ. Μεσολογίου 1988-1997.

Πηγή: ΕΜΥ – Μ.Σ. Πάτρας 1955 -1997.

Πηγή: ΕΜΥ – Μ.Σ. Πύργου 1975-1997

Σχήμα 6.1.1.6: Μέση σχετική υγρασία(%) ανά μήνα

Υετός

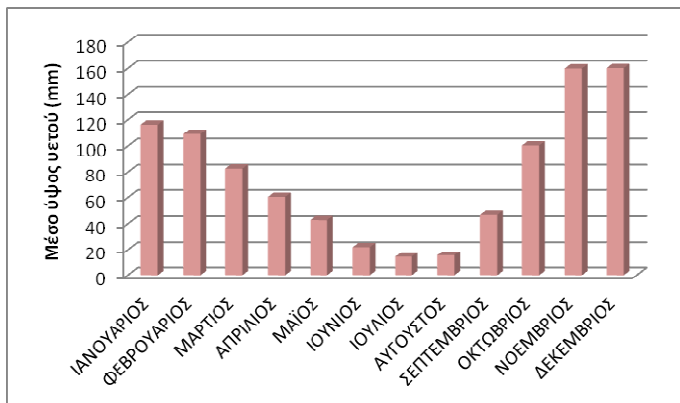
Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΜΥ (βλ. **Πίνακες 6.1.1.1-6.1.1.8**), η συνολική μέση ετήσια βροχόπτωση για τον Μ.Σ Αγρινίου ανέρχεται σε 931,2 mm, για τον Μ.Σ Μεσολογγίου 591,2 mm για τον Μ.Σ Πάτρας 662,7 mm και για τον Μ.Σ Πύργου 920.9 mm.

Όπως είναι λογικό, οι μήνες του χειμώνα παρουσιάζουν το μεγαλύτερο μέσο ύψος υετού και κυρίως ο μήνας Νοέμβριος με μέση τιμή για τους 4 σταθμούς 155,2 mm. Αντιθέτως, οι καλοκαιρινοί μήνες παρουσιάζουν το μικρότερο μέσο ύψος και κυρίως ο Ιούλιος με μέση τιμή για τους 4 σταθμούς 6,6 mm.

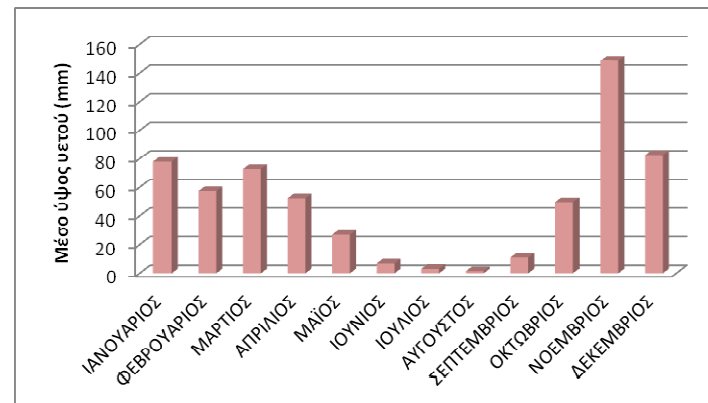
Το μεγαλύτερο μέσο ύψος υετού παρουσιάζει ο μήνας Νοέμβριος 194 mm στον Μ.Σ Πύργου ενώ το μικρότερο μέσο ύψος υετού παρουσιάζει ο μήνας Αύγουστος με 1,5 mm στον Μ.Σ Μεσολογγίου.

Επιπλέον, το μεγαλύτερο μέσο μέγιστο 24ώρου το έχει ο μήνας Νοέμβριος με 180 mm στον Μ.Σ Πύργου και το μικρότερο το έχει ο μήνας Αύγουστος με 3 mm στον Μ.Σ Μεσολογγίου

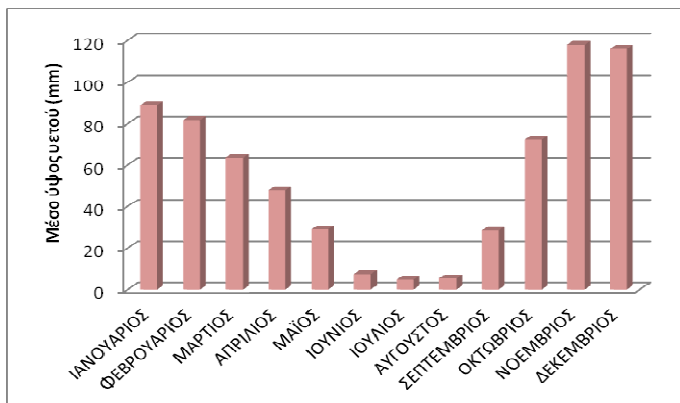
Στα ακόλουθα **Σχήματα 6.1.1.7 και 6.1.1.8**, παρουσιάζονται το μέσο ύψος και το μέσο μέγιστο 24ώρου υετού σε μηνιαίο επίπεδο, σύμφωνα με στοιχεία των **Πινάκων 6.1.1.1-6.1.1.8**

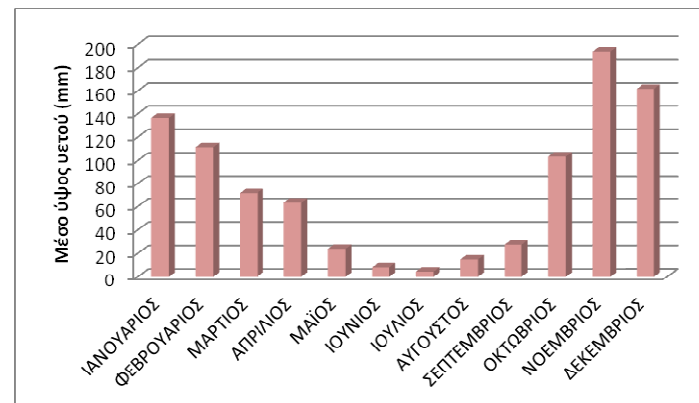
Πηγή: ΕΜΥ – Μ.Σ. Αγρινίου 1956-1997.

Πηγή: ΕΜΥ – Μ.Σ. Μεσολογγίου 1988-1997.

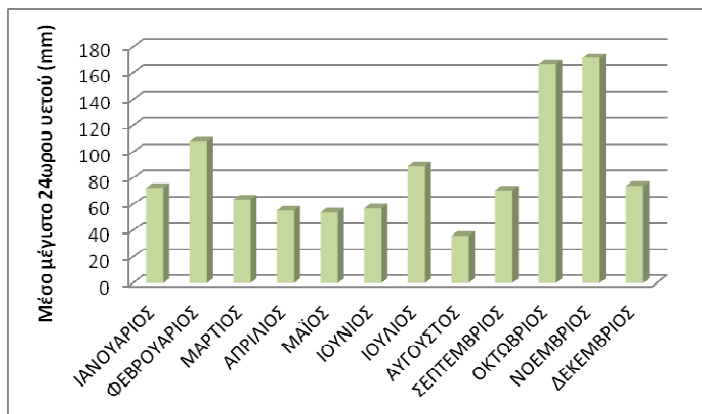

Πηγή: ΕΜΥ – Μ.Σ. Πάτρας 1955-1997.

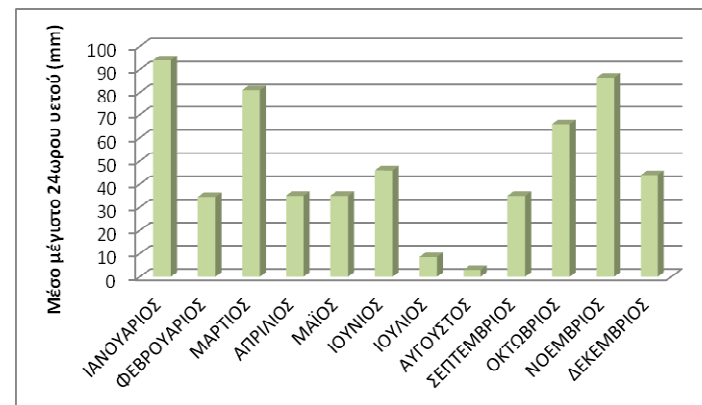

Πηγή: ΕΜΥ – Μ.Σ. Πύργου 1975-1997

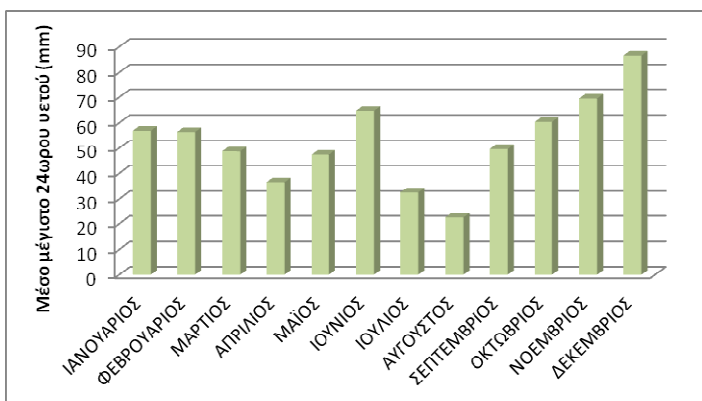
Σχήμα 6.1.1.7: Μέσο ύψος υετού (mm) μηνών

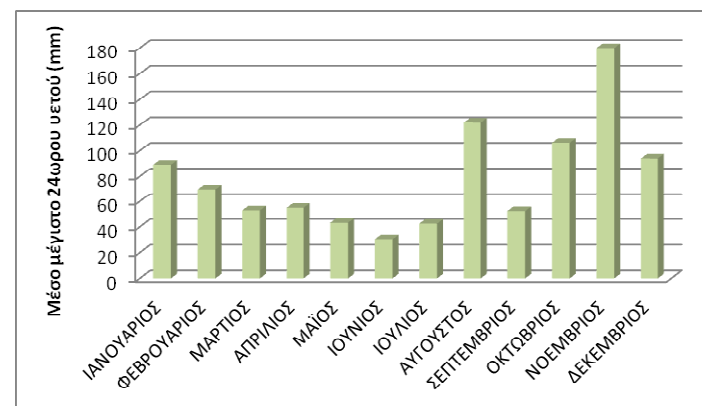
Πηγή: ΕΜΥ – Μ.Σ. Αγρινίου 1956-1997.

Πηγή: ΕΜΥ – Μ.Σ. Μεσολογγίου 1988-1997.

Πηγή: ΕΜΥ – Μ.Σ. Πάτρας 1955 -1997.

Πηγή: ΕΜΥ – Μ.Σ. Πύργου 1975-1997

Σχήμα 6.1.1.8: Μέσο μέγιστο 24ωρου υετού (mm) μηνών για την χρονική περίοδο 1975-1993 (Πηγή: ΕΜΥ – Μ.Σ. Καρύστου).

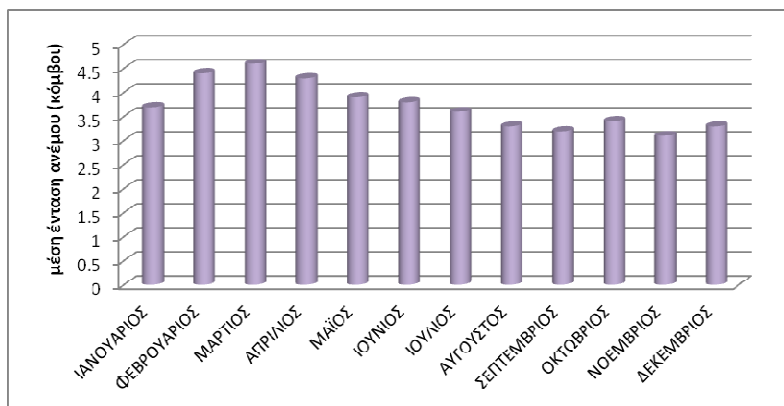
Άνεμος

Από τα στοιχεία που έχουν καταγραφεί στους Μ.Σ. της ΕΜΥ προκύπτει, ότι η μέση ετήσια ένταση ανέμου για τον Μ.Σ Αγρινίου είναι 3,7 κόμβοι, για τον Μ.Σ Μεσολογγίου 4,8 κόμβοι για τον Μ.Σ Πάτρας 4,6 κόμβοι και για τον Μ.Σ Πύργου 4,6 κόμβοι. Οπότε στην περιοχή μελέτης η μέση ετήσια ένταση ανέμου για τους 4 σταθμούς είναι 4,5 κόμβοι.

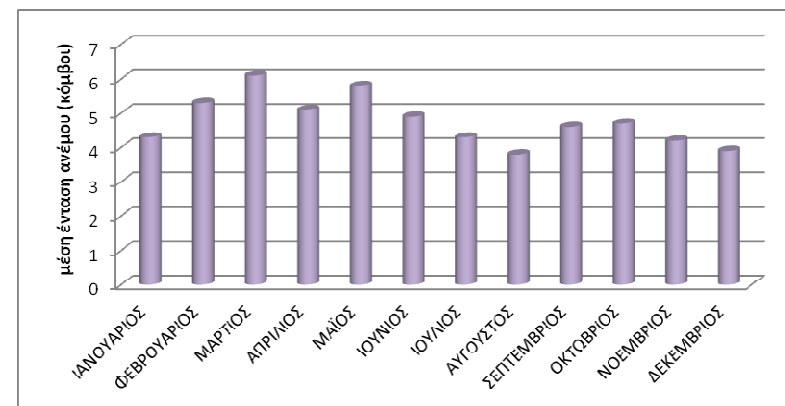
Πιο αναλυτικά, ο μήνας με την μεγαλύτερη μέση ένταση ανέμου είναι ο Μάρτιος με μέση τιμή για τους 4 σταθμούς. 5,3 κόμβους. Ο μήνας με την μικρότερη μέση ένταση ανέμου δεν είναι ο ίδιος για τους 4 σταθμούς. Στους σταθμούς Πύργου και Πάτρας την μικρότερη ένταση παρουσιάζουν ο Οκτώβριος ενώ στο Αγρίνιο και το Μεσολόγγι ο Νοέμβριος και ο Αύγουστος αντίστοιχα.

Τη μεγαλύτερη τιμή της μέσης έντασης του ανέμου παρουσιάζει ο μήνας Μάρτιος με 6,1 κόμβους στον Μ.Σ Μεσολογγίου ενώ τη μικρότερη μέση ένταση ανέμου παρουσιάζει ο μήνας Νοέμβριος με 3,1 κόμβους στον Μ.Σ Αγρινίου.

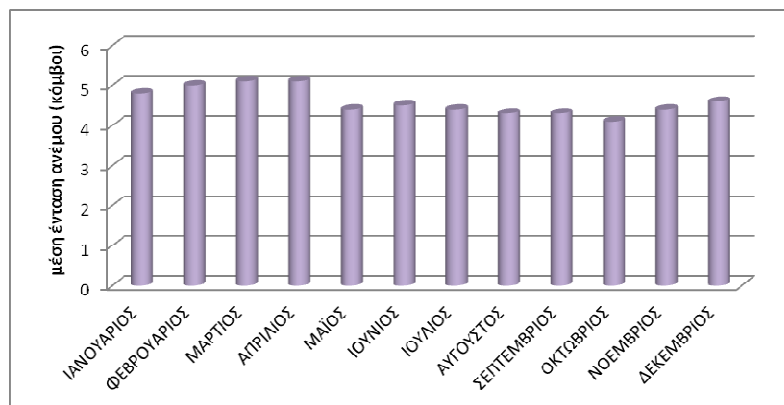
Στο παρακάτω **Σχήμα 6.1.1.9**, παρουσιάζεται η μέση ένταση ανέμου σε κόμβους ανά μήνα, σύμφωνα με στοιχεία της ΕΜΥ.

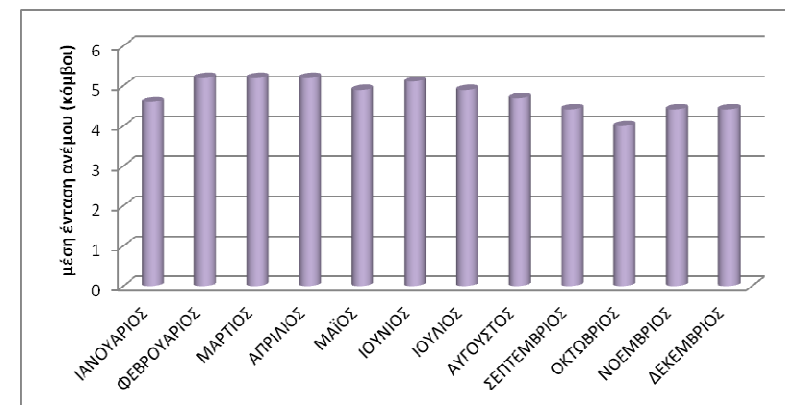
Πηγή: ΕΜΥ – Μ.Σ. Αγρινίου 1956-1997.

Πηγή: ΕΜΥ – Μ.Σ. Μεσολογγίου 1988-1997.

Πηγή: ΕΜΥ – Μ.Σ. Πάτρας 1955-1997.

Πηγή: ΕΜΥ – Μ.Σ. Πύργου 1975-1997.

Σχήμα 6.1.1.9: Μέση ένταση ανέμου (κόμβοι) ανά μήνα

Στη συνέχεια παρατίθενται συγκριτικά πιο πρόσφατα μετεωρολογικά δεδομένα από τους σταθμούς Αγρινίου, Αιτωλικού – Μεσολογγίου, Πάτρας και Πύργου του Εθνικού Αστεροσκοπείου Αθηνών για το διάστημα 2009-2013.

Πίνακας 6.1.1.9: Γενικά κλιματολογικά στοιχεία Μ.Σ. Αγρινίου (Εθνικό Αστεροσκοπείο Αθηνών), περιόδου 2009-2013.

Μέσος Όρος ετών 2009-2013						
ΜΗΝΕΣ	ΘΕΡΜΟΚΡΑΣΙΕΣ °C			Βροχόπτωση (mm)	Ταχύτητα Ανέμου (κόμβοι)	Επικρατούσα Διεύθυνση Ανέμου
	Μέση	Μέση Μέγιστη	Μέση Ελάχιστη			
Ιανουάριος	9.4	17.8	0.7	127.4	2.0	NE
Φεβρουάριος	10.3	20.4	1.8	128.5	3.1	NE
Μάρτιος	12.4	24.4	2.0	81.7	2.4	NE
Απρίλιος	16.3	28.7	7.3	43.4	2.6	NE
Μάιος	20.2	31.7	11.3	75.9	2.2	WN
Ιούνιος	24.7	37.2	14.1	20.9	2.1	NW
Ιούλιος	28.0	38.2	18.6	5.0	2.1	NE
Αύγουστος	28.5	39.1	19.6	12.9	1.9	WS
Σεπτέμβριος	24.1	34.8	14.9	70.4	1.8	NE
Οκτώβριος	18.3	30.0	8.7	96.9	1.6	NE
Νοέμβριος	14.7	24.6	5.6	125.0	2.1	NE
Δεκέμβριος	10.4	20.4	1.3	120.3	1.6	NE
Μ.Ο	18.1	28.9	8.8	908.1	2.1	NE

Πίνακας 6.1.1.10: Γενικά κλιματολογικά στοιχεία Μ.Σ. Αιτωλικού-Μεσολογγίου (Εθνικό Αστεροσκοπείο Αθηνών), περιόδου 2009-2013.

Μέσος Όρος ετών 2009-2013						
ΜΗΝΕΣ	ΘΕΡΜΟΚΡΑΣΙΕΣ °C			Βροχόπτωση (mm)	Ταχύτητα Ανέμου (κόμβοι)	Επικρατούσα Διεύθυνση Ανέμου
	Μέση	Μέση Μέγιστη	Μέση Ελάχιστη			
Ιανουάριος	10.3	18.8	0.6	126.9	2.5	NW
Φεβρουάριος	10.8	21.4	1.6	143.0	3.2	E
Μάρτιος	12.8	23.7	3.8	78.3	2.8	SW
Απρίλιος	16.8	27.9	8.1	37.4	2.5	W
Μάιος	20.8	32.0	11.5	41.4	2.5	W
Ιούνιος	25.1	37.1	15.1	3.2	2.4	W
Ιούλιος	28.0	38.2	18.9	0.9	2.4	W
Αύγουστος	28.2	37.7	19.8	2.6	2.3	W
Σεπτέμβριος	24.3	33.4	15.3	41.2	2.2	W
Οκτώβριος	19.0	28.9	8.8	132.8	2.0	W
Νοέμβριος	15.6	24.4	6.1	141.0	2.1	SE
Δεκέμβριος	11.6	20.4	2.0	120.4	2.2	N
Μ.Ο	19.2	29.4	10.0	868.9	2.4	W

Πίνακας 6.1.1.11: Γενικά κλιματολογικά στοιχεία Μ.Σ. Πάτρας (Εθνικό Αστεροσκοπείο Αθηνών), περιόδου 2009-2013.

Μέσος Όρος ετών 2009-2013						
ΜΗΝΕΣ	ΘΕΡΜΟΚΡΑΣΙΕΣ °C			Βροχόπτωση (mm)	Ταχύτητα Ανέμου (κόμβοι)	Επικρατούσα Διεύθυνση Ανέμου
	Μέση	Μέση Μέγιστη	Μέση Ελάχιστη			
Ιανουάριος	11.7	19.3	4.7	139.9	3.5	NE
Φεβρουάριος	11.7	19.3	5.0	108.8	3.8	NE
Μάρτιος	13.1	21.0	6.1	75.5	3.9	NE
Απρίλιος	16.5	26.1	10.9	49.1	3.7	NE
Μάιος	20.1	30.0	13.9	31.0	3.1	SW
Ιούνιος	23.9	34.0	17.4	16.5	3.5	SW
Ιούλιος	26.7	35.9	21.6	0.2	3.1	SW
Αύγουστος	27.8	36.7	23.1	2.9	3.1	NNE
Σεπτέμβριος	24.8	32.1	18.7	38.2	3.0	NE
Οκτώβριος	19.9	27.5	12.3	141.8	3.1	NE
Νοέμβριος	16.6	23.8	9.9	91.6	3.1	ENE
Δεκέμβριος	13.2	20.6	-8.6	134.0	3.5	NE
Μ.Ο	18.8	27.2	11.3	829.3	3.4	NE

Πίνακας 6.1.1.12: Γενικά κλιματολογικά στοιχεία Μ.Σ. Πύργου (Εθνικό Αστεροσκοπείο Αθηνών), περιόδου 2009-2013.

Μέσος Όρος ετών 2009-2013						
ΜΗΝΕΣ	ΘΕΡΜΟΚΡΑΣΙΕΣ °C			Βροχόπτωση (mm)	Ταχύτητα Ανέμου (κόμβοι)	Επικρατούσα Διεύθυνση Ανέμου
	Μέση	Μέση Μέγιστη	Μέση Ελάχιστη			
Ιανουάριος	11.5	19.3	2.8	154.6	2.7	E
Φεβρουάριος	11.8	21.5	3.7	187.8	3.0	E
Μάρτιος	13.7	24.7	4.2	64.4	2.8	E
Απρίλιος	17.0	28.5	8.5	43.7	2.5	ES
Μάιος	20.8	32.1	11.9	26.6	2.4	EW
Ιούνιος	24.7	37.4	15.0	7.6	2.5	W
Ιούλιος	27.5	37.8	18.4	2.4	2.5	W
Αύγουστος	28.1	38.4	19.8	2.5	2.4	W
Σεπτέμβριος	24.5	33.3	16.0	57.9	2.4	E
Οκτώβριος	19.8	29.7	10.8	152.0	2.3	E
Νοέμβριος	16.2	24.8	7.9	148.3	2.4	E
Δεκέμβριος	12.8	21.5	3.4	165.0	2.4	E
Μ.Ο	19.6	29.8	10.8	1012.8	2.5	E

Σύμφωνα με τα στοιχεία των παραπάνω πινάκων παρατηρείται παρόμοια εικόνα με τα παλαιότερα έτη όπως αυτή προκύπτει από τα δεδομένα της ΕΜΥ. Πιο συγκεκριμένα στην

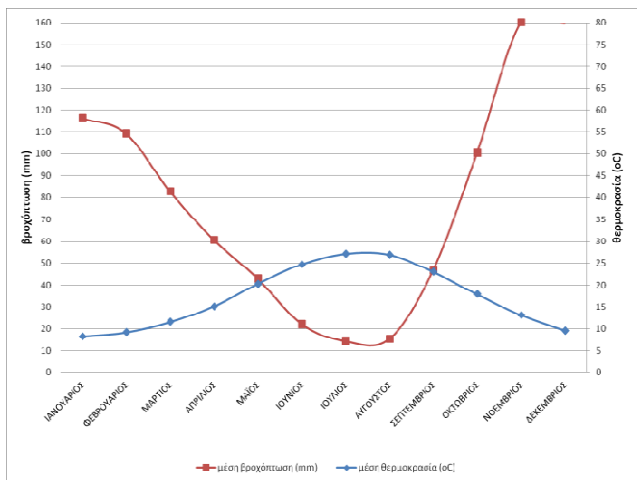
περιοχή μελέτης, οι θερμότεροι μήνες συνεχίζουν να είναι ο Ιούλιος και ο Αύγουστος, ενώ ο ψυχρότερος είναι ο Ιανουάριος και στους 4 σταθμούς που εξετάστηκαν. Η μέση ετήσια θερμοκρασία παρουσιάζει μικρή άνοδο από 17.8 °C σε 18.9°C ενώ αύξηση παρατηρείται και στην ετήσια βροχόπτωση από 776,5mm σε 904.8 mm. Μειωμένη εμφανίζεται και η ταχύτητα του ανέμου στο σύνολο των σταθμών.

6.1.1.2 Βιοκλιματικά στοιχεία

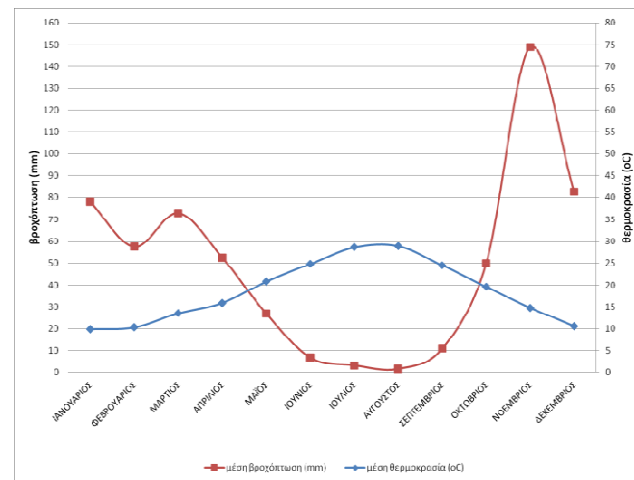
Μια πολύ καλή απεικόνιση του κλίματος μιας περιοχής δίνεται στο ομβροθερμικό διάγραμμα των Gausse-Bagnouls, στο οποίο απεικονίζεται κατά μήνα η πορεία της μέσης μηνιαίας θερμοκρασίας σε °C και του μέσου ύψους βροχής σε mm.

Η κλίμακα των μέσων θερμοκρασιών είναι διπλάσια της κλίμακας του μέσου ύψους βροχής, δηλαδή $P = 2T$. Η επιφάνεια που περικλείεται από τις δύο καμπύλες μεταξύ των δύο σημείων τομής ($P = 2T$) δείχνει αφ' ενός τη διάρκεια και αφετέρου την ένταση της ξηρής περιόδου.

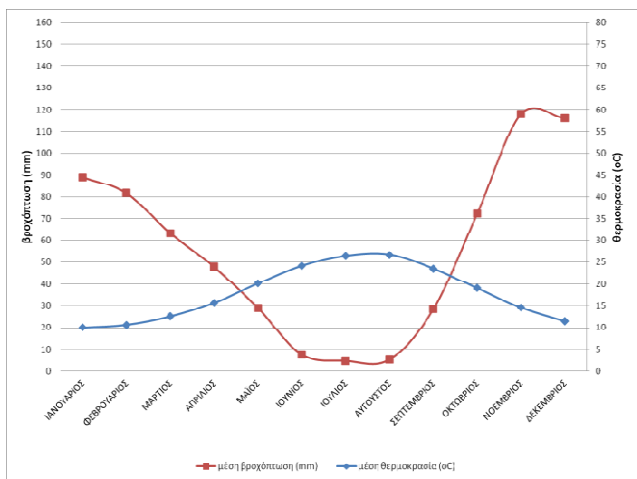
Στο ακόλουθο **Σχήμα 6.1.1.10**, παρουσιάζονται τα ομβροθερμικά διαγράμματα για τους εξεταζόμενους σταθμούς.

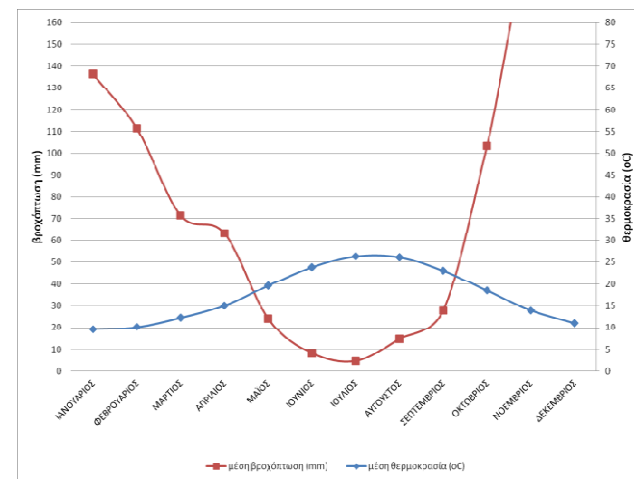
Πηγή: ΕΜΥ – Μ.Σ. Αγρινίου 1956-1997

Πηγή: ΕΜΥ – Μ.Σ. Μεσολογίου 1988-1997.

Πηγή: ΕΜΥ – Μ.Σ. Πάτρας 1955 -1997

Πηγή: ΕΜΥ – Μ.Σ. Πύργου 1975-1997

Σχήμα 6.1.1:10 Ομβροθερμικό διάγραμμα για τους εξεταζόμενους Μ.Σ

Με βάση τα παραπάνω διαγράμματα, παρατηρείται ότι η ξηρή περίοδος, η εποχή δηλαδή που η τιμή της θερμοκρασίας είναι μεγαλύτερη από την τιμή της βροχόπτωσης, περιλαμβάνει τους μήνες Μάιο μέχρι Σεπτέμβριο, για την περιοχή του Αγρινίου, Πάτρας και Πύργου, και τους μήνες Μάιο μέχρι Οκτώβριο, για την περιοχή του Μεσολογγίου.

6.1.2 Προστατευόμενες και οικολογικά ευαίσθητες περιοχές

6.1.2.1 Εθνικό σύστημα προστατευόμενων περιοχών

Σύμφωνα με την IUCN ως **“προστατευόμενη περιοχή”** ορίζεται: *«Μια σαφώς οριοθετημένη γεωγραφική περιοχή, η οποία αναγνωρίζεται, αφιερώνεται και διαχειρίζεται, μέσω νομικών ή άλλα αποτελεσματικών μέσων, για την επίτευξη της μακροπρόθεσμης διατήρησης της φύσης με το σχετικό οικοσύστημα, τις υπηρεσίες και τις πολιτιστικές της αξίες».*

Το βασικό νομοθετικό πλαίσιο που διέπει την προστασία και διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος περιλαμβάνει το **N.1650/1986 «Για την προστασία του περιβάλλοντος»** όπως αυτός διαδοχικά τροποποιήθηκε από τους Νόμους:

- ⇒ Ν. 3010/2002 *«Εναρμόνιση του Ν. 1650/86 με τις Οδηγίες 97/11/ΕΕ και 96/61/ΕΕ, διαδικασία οριοθέτησης και ρυθμίσεις θεμάτων για τα υδατορέματα και άλλες διατάξεις».*
- ⇒ Ν. 3536/2007 *«Ειδικές ρυθμίσεις θεμάτων μεταναστευτικής πολιτικής και λοιπών ζητημάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης».*
- ⇒ Ν. 3937/2011 *«Διατήρηση της βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις».*
- ⇒ Ν. 4042/2012 *«Ποινική προστασία του περιβάλλοντος –Εναρμόνιση με την οδηγία 2008/99/ΕΚ – Πλαίσιο παραγωγής και διαχείρισης αποβλήτων – Ρύθμιση θεμάτων Υπουργείου Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής».*

Πλέον της νομοθεσίας που παρουσιάστηκε ανωτέρω, σε εθνικό επίπεδο, για την προστασία και διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος εφαρμόζεται η ακόλουθη νομοθεσία:

- ⇒ ΠΔ 67/19881 *«Περί Προστασίας της αυτοφυσούς χλωρίδος και άγριας πανίδος και καθορισμού διαδικασίας συντονισμού και ελέγχου της ερεύννης επ’ αυτών»,*
- ⇒ ΠΔ *«Έγκριση καταλόγου μικρών νησιωτικών υγροτόπων και καθορισμός όρων και περιορισμών για την προστασία και ανάδειξη των μικρών παράκτιων υγροτόπων που περιλαμβάνονται σε αυτόν».* (ΦΕΚ ΤΑΑΠΘ 229/2012).

Σύμφωνα με το Άρθρο 5 (αντικατάσταση του άρθρου 19, του Ν.1650/1986) του Ν.3937/2011 **«Διατήρηση της βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις»**, το **Εθνικό Σύστημα Προστατευόμενων Περιοχών** περιλαμβάνει:

1. **Περιοχές απόλυτης προστασίας της φύσης** (Strict nature reserves),
2. **Περιοχές προστασίας της φύσης** (Nature reserves),
3. **Φυσικά πάρκα** (Natural parks), **Εθνικά πάρκα** (National parks) και **Περιφερειακά πάρκα** (Regional parks),
4. **Περιοχές προστασίας οικοτόπων και ειδών** (Habitat/species management areas). Διακρίνονται σε:
 - Ειδικές Ζώνες Διατήρησης - ΕΖΔ (Special Areas of Conservation - SAC)
 - Ζώνες Ειδικής Προστασίας - ΖΕΠ (Special Protection Areas - SPA)
 - Καταφύγια Άγριας Ζωής - ΚΑΖ (Wildlife refuges)
5. **Προστατευόμενα τοπία** (Protected landscapes / seascapes) και **Προστατευόμενοι φυσικοί σχηματισμοί** (Protected natural formations). Τοπία που έχουν κηρυχθεί ως αισθητικά δάση, ως περιαστικά δάση, ως προστατευόμενα δάση και ως διατηρητέα μνημεία της φύσης, εντάσσονται στην ανωτέρω κατηγορία. Για τα ήδη κηρυγμένα τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, με απόφαση Υπουργού ΠΕΚΑ, ρυθμίζονται οι όροι ένταξής τους.

Αναλυτικότερα, σημειώνονται τα ακόλουθα:

- ❖ Οι **Περιοχές Απόλυτης Προστασίας της Φύσης** απαριθμούν **9 περιοχές**, 7 από τις οποίες οριοθετήθηκαν στο πλαίσιο κήρυξης Εθνικών Πάρκων και 2 στο πλαίσιο θεσμοθέτησης Ζωνών Οικιστικού Ελέγχου (ΖΟΕ).
- ❖ Οι **Περιοχές Προστασίας της Φύσης** απαριθμούν **24 περιοχές**, 17 από τις οποίες οριοθετήθηκαν στο πλαίσιο κήρυξης Εθνικών Πάρκων και 5 στο πλαίσιο θεσμοθέτησης Ζωνών Οικιστικού Ελέγχου (ΖΟΕ).
- ❖ Μέχρι σήμερα έχουν κηρυχθεί **17 Εθνικά Πάρκα**. Για 11 από αυτά έχουν καθοριστεί και περιφερειακές ζώνες προστασίας. Σημειώνεται ότι οι ήδη κηρυγμένοι **εθνικοί δρυμοί** και οι υγρότοποι διεθνούς σημασίας κατά τη Σύμβαση Ραμσάρ, χαρακτηρίζονται εθνικά πάρκα, με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται με πρόταση του Υπουργού ΠΕΚΑ. Οι κηρυγμένοι Εθνικοί Δρυμοί απαριθμούν τους 10. Οι Εθνικοί Δρυμοί Πρεσπών, Βίκου-Αώου, Πίνδου, Οίτης και Σουνίου περιλαμβάνουν πυρήνες και περιφερειακές ζώνες, ενώ οι υπόλοιποι περιλαμβάνουν μόνο πυρήνες. Ορισμένοι από τους Εθνικούς Δρυμούς έχουν ήδη ενταχθεί σε Εθνικά Πάρκα. Η Ελλάδα έχει 10 υγροτόπους ως Διεθνούς Σημασίας σύμφωνα με τη Σύμβαση Ραμσάρ, οι οποίοι ήδη έχουν ενταχθεί στο δίκτυο Natura 2000 και αποτελούν τμήματα Εθνικών Πάρκων.
- ❖ Όσον αφορά στην Κατηγορία «**Περιοχές προστασίας οικοτόπων και ειδών**», η μέχρι σήμερα κατάσταση έχει ως εξής:
 - ✓ Οι **Ειδικές Ζώνες Διατήρησης - ΕΖΔ** (Special Areas of Conservation) και οι **Ζώνες Ειδικής Προστασίας - ΖΕΠ** αποτελούν περιοχές του δικτύου **Natura 2000**.

- ✓ Επίσης, μέχρι σήμερα κηρυχθεί 610 **Καταφύγια Άγριας Ζωής**.
- ❖ Όσον αφορά στην Κατηγορία «**Προστατευόμενα τοπία και Προστατευόμενοι φυσικοί σχηματισμοί**», η μέχρι σήμερα κατάσταση έχει ως εξής:
 - ✓ **Προστατευόμενοι Φυσικοί Σχηματισμοί και Τοπία:** Έως σήμερα έχουν κηρυχθεί 2 περιοχές μέσω ΖΟΕ και στο Εθνικό Πάρκο Πρεσπών έχουν καθοριστεί 10 θέσεις με Προστατευόμενους Φυσικούς Σχηματισμούς και Τοπία ή στοιχεία τοπίων.
 - ✓ **Αισθητικά δάση:** Σε αυτά περιλαμβάνουν δασικά τοπία με ιδιαίτερο αισθητικό και οικολογικό ενδιαφέρον, που έχουν σκοπό εκτός από την προστασία της φύσης να δώσουν την ευκαιρία στο κοινό να γνωρίσει και να απολαύσει το φυσικό περιβάλλον με διάφορες δραστηριότητες αναψυχής. Έχουν χαρακτηριστεί 19 περιοχές, με συνολική έκταση 32.506 εκτάρια.
 - ✓ **Διατηρητέα μνημεία της φύσης:** Σε αυτά περιλαμβάνονται μεμονωμένα δένδρα ή συστάδες δένδρων με ιδιαίτερη βοτανική, οικολογική, αισθητική ή ιστορική και πολιτισμική αξία. Στην ίδια κατηγορία ανήκουν επίσης εκτάσεις με σπουδαίο οικολογικό, παλαιοντολογικό, γεωμορφολογικό ή άλλο ενδιαφέρον. Η θεσμοθέτησή τους υλοποιήθηκε βάσει του δασικού κώδικα. Έχουν κηρυχθεί 51 Διατηρητέα Μνημεία της Φύσης, με συνολική έκταση 16.840 εκτάρια. Η πλειονότητα των μνημείων αυτών καταλαμβάνει ελάχιστα τετραγωνικά μέτρα. Αξιοπρόσεκτο είναι ότι μόνο το Απολιθωμένο Δάσος της Λέσβου το οποίο καταλαμβάνει το 89% της συνολικής έκτασης των Διατηρητέων Μνημείων της Φύσης.
 - ✓ Σε σχέση με τα ήδη **Κηρυγμένα Τοπία Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους** δεν έχει εκδοθεί η σχετική απόφαση Υπουργού ΠΕΚΑ που θα ρυθμίζει τους όρους ένταξής τους στο Εθνικό Σύστημα Προστατευόμενων Περιοχών.

Μεγάλο μέρος των ανωτέρω περιοχών αποτελούν τμήματα του Δικτύου Natura 2000.

Πίνακας 6.1.2.1: Περιοχές Απόλυτης Προστασίας της Φύσης

α/α	Περιοχές Απόλυτης Προστασίας της Φύσης	ΦΕΚ
1	Υγρότοπος Δύστου Εύβοιας Περιοχή 1	Διάταγμα, ΦΕΚ 60/Δ/1990 (ΖΟΕ)
2	Μικρό και Μεγάλο Σεϊτάνι Σάμου Περιοχή Α1-Πυρήνας και Α2	Διάταγμα, ΦΕΚ 100/Δ/1995 (ΖΟΕ)
3	Ζώνη Α1 Εθνικού Θαλάσσιου Πάρκου Ζακύνθου	ΠΔ, ΦΕΚ 906/Δ/1999 Τροποποίηση Διάταγμα, ΦΕΚ 1272/Δ/2003
4	Ζώνη Α1 (Δάσος Απολλωνίας) Εθνικού Πάρκου υγροτόπων Λιμνών Κορώνειας – Βόλβης και Μακεδονικών Τεμπών	Απόφαση 6919, ΦΕΚ 248/Δ/2004
5	Ζώνες ΑΠ1, ΑΠ2, ΑΠ3 και ΑΠ4 Εθνικού Πάρκου Λιμνοθάλασσας Μεσολογγίου	Απόφαση 22306, ΦΕΚ 477/Δ/2006
6	Ζώνες Α1, Α2, Α3 και Α4 Εθνικού Πάρκου Κερκίνης	Απόφαση 42699, ΦΕΚ 98/ΤΑΑΠΘ/2006
7	Ζώνες ΑΠ1, ΑΠ2, ΑΠ3 και ΑΠ4 Εθνικού Πάρκου Δέλτα Αξιού –	Απόφαση 12966, ΦΕΚ

α/α	Περιοχές Απόλυτης Προστασίας της Φύσης	ΦΕΚ
	Λουδία – Αλιάκμονα	220/ΤΑΑΠΘ/2009
8	Ζώνες Α1, Α2 και Α3 Εθνικού Πάρκου Πρεσπών	Απόφαση 28651, ΦΕΚ 302/Δ/2009
9	Ζώνες Α1, Α2 και Α3 Εθνικού Πάρκου Οροσειράς Ροδόπης	Απόφαση 40379, ΦΕΚ 445/Δ/2009

Πίνακας 6.1.2.2: Περιοχές Προστασίας της Φύσης.

α/α	Περιοχές Προστασίας της Φύσης	ΦΕΚ
1	Υγρότοπος Ψαχνών στην Εύβοια (Περιοχή 1 - Πυρήνας υγροβιότοπου)	Διάταγμα, ΦΕΚ 642/Δ/1989 (ΖΟΕ)
2	Υγρότοπος Δύστου Εύβοιας (Περιοχή 2)	Διάταγμα, ΦΕΚ 60/Δ/1990 (ΖΟΕ)
3	Όρος Κέρκη και όρος Καρβούνι Σάμου (Περιοχή Β)	Διάταγμα, ΦΕΚ 100/Δ/1995 (ΖΟΕ)
4	Περιοχή Δήμων Αργους και Μήδειας (Περιοχές 5 και 5α)	Διάταγμα, ΦΕΚ 396/1999 (ΖΟΕ)
5	Ζώνες Α1, Α2, Α3, Α4, Α5, Α6 και Α7 Περιοχής Α Εθνικού Θαλάσσιου Πάρκου Βόρειων Σποράδων	Διάταγμα, ΦΕΚ 519/Δ/1992 Απόφαση 23537, ΦΕΚ 621/Δ/2003
6	Ζώνες Α2, Α3, Ια, Ιβ, Π1, Π2, Π3, Υ και Υ' Εθνικού Θαλάσσιου Πάρκου Ζακύνθου	ΠΔ, ΦΕΚ 906/Δ/1999 Τροποποίηση Διάταγμα, ΦΕΚ 1272/Δ/2003
7	Ζώνες Α1, Α2, Α3, Α4 και Α5 Εθνικού Πάρκου Σχιτιά – Μαραθώνα	Διάταγμα, ΦΕΚ 395/Δ/2000
8	Δήμος Σταγείρου Ακάνθου (ΖΠΦΠ 1και ΖΠΦΠ 2)	Διάταγμα, ΦΕΚ 326/Δ/2002 (ΖΟΕ)
9	Ζώνη Α2 (Μακεδονικά Τέμπη) Εθνικού Πάρκου υγροτόπων Λιμνών Κορώνειας – Βόλβης και Μακεδονικών Τεμπών	Απόφαση 6919, ΦΕΚ 248/Δ/2004
10	Ζώνες Ια, Ιβ και Ιγ του Εθνικού Πάρκου Βόρειας Πίνδου	Απόφαση 23069, ΦΕΚ 639/Δ/2005
11	Υγρότοπος και ακτή Ψαλιδίου Δήμου Κω (Ζώνες ΠΠΦ1και ΠΠΦ2)	Διάταγμα, ΦΕΚ 571/Δ/2006
12	Ζώνες ΠΦ1, ΠΦ2, ΠΦ3 και ΠΦ4 Εθνικού Πάρκου Λιμνοθαλασσών Μεσολογίου	Απόφαση 22306, ΦΕΚ 477/Δ/2006
13	Ζώνες Α1 και Α2 Εθνικού Πάρκου δάσους Δαδιάς - Λευκίμμης - Σουφλίου	Απόφαση 35633, ΦΕΚ 911/Δ/2006
14	Περιοχές Π1, Π2, Π3, Π4 Εθνικού Πάρκου Κερκίνης	Απόφαση 42699, ΦΕΚ 98/ΤΑΑΠΘ/2006
15	Ζώνες Α, Β και Γ Εθνικού Πάρκου Δέλτα Έβρου	Απόφαση 4110, ΦΕΚ 102/Δ/2007
16	Ζώνη Α Εθνικού Πάρκου Αμβρακικού κόλπου	Απόφαση 11989, ΦΕΚ 123/Δ/2008
17	Ζώνες Α1, Α2, Α3, Α4 και Α5 Ε.Π.Α.Μ.Θ.	Απόφαση 44549, ΦΕΚ 497/Δ/2008
18	Ζώνες ΙΑ, ΙΒ, ΙΓ και ΙΔ Εθνικού Πάρκου Τζουμέρκων - Περιστερίου και χαράδρας Αράχθου	Διάταγμα, ΦΕΚ 49/Δ/2009
19	Ζώνη Α Εθνικού Πάρκου Υγροτόπων Κοτυχίου –Στροφιλιάς	Απόφαση 12365, ΦΕΚ 159/Δ/2009
20	Ζώνες ΠΔ1, ΠΔ2, ΠΔ3, ΠΔ4, ΠΑ, Β1, Β2, Β3, Β4, Β5, Β6 και Β7 Εθνικού Πάρκου Δέλτα Αξιού – Λουδία – Αλιάκμονα	Απόφαση 12966, ΦΕΚ 220/ΤΑΑΠΘ/2009
21	Ζώνες Β1, Β2, Β3, Β4, Β5, Β6 και Β7 Εθνικού Πάρκου Πρεσπών	Απόφαση 28651, ΦΕΚ 302/Δ/2009
22	Ζώνες Β1, Β2, Β3, Β4, Β5, Β6 και Β7 Εθνικού Πάρκου Οροσειράς Ροδόπης	Απόφαση 40379, ΦΕΚ 445/Δ/2009
23	Ζώνες Α1, Α2 και Α3 Εθνικού Πάρκου ορεινού όγκου Χελμού - Βουραϊκού	Απόφαση 40390, ΦΕΚ 446/Δ/2009

α/α	Περιοχές Προστασίας της Φύσης	ΦΕΚ
24	Χερσαίες, υδάτινες και θαλάσσιες περιοχές των Στενών και εκβολών των ποταμών Αχέροντα και Καλαμά, του Έλους Καλοδικίου	Απόφαση 36427, 396/Δ/2009

Πίνακας 6.1.2.3: Εθνικά Πάρκα.

α/α	Εθνικά πάρκα	Εμβαδόν ΦΕΚ (εκτάρια)	ΦΕΚ	Περιφερειακή ζώνη
1	Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο Αλοννήσου Βόρειων Σποράδων (Ε.Θ.Π.Α.Β.Σ.)	208.713	Διάταγμα, ΦΕΚ 519/Δ/1992 Απόφαση 23537, ΦΕΚ 621/Δ/2003	
2	Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο Ζακύνθου (Ε.Θ.Π.Ζ.)	13.500	ΠΔ, ΦΕΚ 906/Δ/1999 Τροποποίηση Διάταγμα, ΦΕΚ 1272/Δ/2003	Ναι
3	Εθνικό Πάρκο Σχινιά - Μαραθώνα	1.382	Διάταγμα, ΦΕΚ 395/Δ/2000	
4	Εθνικό Πάρκο Υγροτόπων των λιμνών Κορώνειας - Βόλβης και των Μακεδονικών Τεμπών	16.388	Απόφαση 6919, ΦΕΚ 248/Δ/2004	Ναι
5	Εθνικό Πάρκο Βόρειας Πίνδου		Απόφαση 23069, ΦΕΚ 639/Δ/2005	Ναι
6	Εθνικό Πάρκο Λιμνοθαλασσών Μεσολογίου - Αιτωλικού, κάτω ρου και εκβολών ποταμών Αχελώου και Ευήνου και νήσων Εχινάδων	33.470.62	Απόφαση 22306, ΦΕΚ 477/Δ/2006	Ναι
7	Εθνικό Πάρκο δάσους Δαδιάς - Λευκίμμης - Σουφλίου	42.800	Απόφαση 35633, ΦΕΚ 911/Δ/2006	
8	Εθνικό Πάρκο Λίμνης Κερκίνης		Απόφαση 42699, ΦΕΚ 98/ΤΑΑΠΘ/2006	
9	Εθνικό Υγροτοπικό Πάρκο Δέλτα Έβρου		Απόφαση 4110, ΦΕΚ 102/Δ/2007	Ναι
10	Εθνικό Πάρκο Υγροτόπων Αμβρακικού		Απόφαση 11989, ΦΕΚ 123/Δ/2008	Ναι
11	Εθνικό Πάρκο Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης (Ε.ΠΑ.Μ.Θ.)	72.677,50	Απόφαση 44549, ΦΕΚ 497/Δ/2008	Ναι
12	Εθνικό Πάρκο Τζουμέρκων - Περιστερίου και χαράδρας Αράχθου		Διάταγμα, ΦΕΚ 49/Δ/2009	Ναι
13	Εθνικό Πάρκο Υγροτόπων Κοτυχίου –Στροφιλιάς		Απόφαση 12365, ΦΕΚ 159/Δ/2009	Ναι
14	Εθνικό Πάρκο Δέλτα Αξιού – Λουδία – Αλιάκμονα (Ε.Π.Δ.Α.Λ.Α.)	33.800	Απόφαση 12966, ΦΕΚ 220/ΤΑΑΠΘ/2009	Ναι
15	Εθνικό Πάρκο Πρεσπών (Ε.ΠΑ.Π.)	32.700	Απόφαση 28651, ΦΕΚ 302/Δ/2009	

α/α	Εθνικά πάρκα	Εμβαδόν ΦΕΚ (εκτάρια)	ΦΕΚ	Περιφερειακή ζώνη
16	Εθνικό Πάρκο Οροσειράς Ροδόπης (Ε.Π.Ο.Ρ.)	173.115	Απόφαση 40379, ΦΕΚ 445/Δ/2009	Ναι
17	Εθνικό Πάρκο Χελμού - Βουραϊκού		Απόφαση 40390, ΦΕΚ 446/Δ/2009	

Πίνακας 6.1.2.4: Προστατευόμενοι Φυσικοί Σχηματισμοί και Τοπία.

α/α	Προστατευόμενοι Φυσικοί Σχηματισμοί και Τοπία	ΦΕΚ
1	Υγρότοποι Σάμου (Αλυκή, Γλυφάδα, Κάμπος Χώρας)	Διάταγμα, ΦΕΚ 100/Δ/1995 (ΖΟΕ)
2	Νήσος Μύκονος (Περιοχές με στοιχεία 2.3α.6 και 2.3α.8)	Διάταγμα, ΦΕΚ 243/Δ/2005 (ΖΟΕ)
3	Θέσεις με Προστατευόμενους Φυσικούς Σχηματισμούς και Τοπία ή στοιχεία τοπίων. (Σ1 εως Σ10) στο Εθνικό Πάρκο Πρεσπών	Απόφαση 28651, ΦΕΚ 302/Δ/2009

Πίνακας 6.1.2.5: Αισθητικά Δάση.

α/α	Αισθητικό Δάσος	Εμβαδόν (εκτάρια)	ΦΕΚ
1	Φοινικόδασος Βάι Λασιθίου	20	170/Α/1973
2	Δάσος Καισαριανής Αττικής	640	31/Α/1974
3	Κοιλιάδας Τεμπών Λάρισας	1.762	31/ΤΑ/1974
4	Αγ. Γεωργίου – Καραϊσκάκη Καρδίτσας	252	31/ΤΑ/1974
5	Δάσος Πευκιάς Ξυλοκάστρου Κορινθίας	27,5	31/Α/1974
6	Περιαστικό Δάσος Ιωαννίνων	86	306/ΤΑ/1976
7	Δάσος Χειμάρρων Σελεμνού και Χαράδρων	1.850	99/Α/1974
8	Δάσος Φαρσάλων Λάρισας	34,5	103/Δ/1977
9	Δάσος Στενής Εύβοιας	674	108/Δ/1977
10	Δρυοδάσος Μογγοστού Κορινθίας	520	175/Δ/1977
11	Δασικό Σύμπλεγμα Όσσας Λάρισας	16.900	175/Δ/1977, 160/Α/1985
12	Παραλιακό Δάσος Νικοπόλεως Μύτικα Πρέβεζας	66	183/Δ/1977
13	Δάση Νήσου Σκιάθου Μαγνησίας	3.000	248/Δ/1977
14	Στενά Νέστου Καβάλας – Ξάνθης	2.380	283/Δ/1977
15	Δάσος Εθνικής Ανεξαρτησίας Καλαβρύτων Αχαΐας	1.750	404/Δ/1977
16	Περιαστικό δάσος Τιθορέας Φθιώτιδας	200	125/Δ/1979
17	Δάση Αμυγδαλέων Καβάλας	2.216	606/Δ/1979
18	Δάσος Λόφων Κάστρου και Αηλιά Τρικάλων	28	609/Δ/1979
19	Δρυοδάσος Κουρί – Αλμυρού Μαγνησίας	100	99/Α/1980

6.1.2.2 Διαχείριση προστατευόμενων περιοχών

Η διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών γίνεται με βάση τα όσα ορίζονται στα άρθρα 15 και 17 του **N. 2742/1999**, όπως αυτά τροποποιήθηκαν από το άρθρο 13 του **N.3044/2002** και από το άρθρο 7 του **N. 3937/2011**.

Τις προστατευόμενες περιοχές μπορούν να διαχειρίζονται Φορείς Διαχείρισης ή υφιστάμενες δημόσιες υπηρεσίες, ειδικές υπηρεσίες και ΝΠΔΔ ή φορείς που ορίζονται για το σκοπό αυτό με συμβάσεις διαχείρισης (N 2742/99).

Επιπλέον, σύμφωνα με την προσθήκη του άρθρου 17 του N. 3937 «*με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται με πρόταση των Υπουργών Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής και Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, ιδρύονται Διευθύνσεις Συντονισμού Προστατευόμενων Περιοχών σε επίπεδο Αποκεντρωμένης Διοίκησης με αρμοδιότητα την εποπτεία και διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών που υπάγονται στη χωρική αρμοδιότητα των οικείων αποκεντρωμένων διοικήσεων, το συντονισμό της φύλαξης από τα χωρικά αρμόδια σώματα ασφαλείας, καθώς και το σχεδιασμό και την εφαρμογή μέτρων και δράσεων διαχείρισης, έρευνας, προστασίας και ενημέρωσης. Οι διευθύνσεις μπορούν να συνεπικουρούνται από συμβουλευτική επιτροπή που δεν αμείβεται και αποτελείται από επιστήμονες ακαδημαϊκών ή ερευνητικών ιδρυμάτων, ειδικούς σε γνωστικά αντικείμενα συναφή με το χαρακτήρα και τις οικολογικές απαιτήσεις των υπό διαχείριση προστατευόμενων περιοχών, καθώς και εκπροσώπους περιβαλλοντικών οργανώσεων με αποδεδειγμένη εμπειρία, τεχνογνωσία και επιστημονική επάρκεια σε θέματα οικολογίας και διαχείρισης της βιοποικιλότητας*».

Οι προστατευόμενες περιοχές διέπονται από κανονισμούς διοίκησης και λειτουργίας στους οποίους καθορίζονται τα αναγκαία μέτρα οργάνωσης και λειτουργίας των προστατευόμενων αντικειμένων και εξειδικεύονται οι γενικοί όροι και περιορισμοί άσκησης δραστηριοτήτων και εκτέλεσης έργων που καθορίζονται με το νομοθέτημα κήρυξης των περιοχών.

Επίσης, καταρτίζονται πενταετή **Σχέδια Διαχείρισης** των προστατευόμενων περιοχών. Με τα σχέδια αυτά προσδιορίζονται, στο πλαίσιο των γενικότερων όρων και προϋποθέσεων, που τίθενται στα νομοθετήματα κήρυξης, οι κατευθύνσεις και οι προτεραιότητες για την εφαρμογή των έργων, δράσεων και μέτρων που απαιτούνται για την αποτελεσματική προστασία και διαχείριση των κατά περίπτωση προστατευόμενων αντικειμένων. Τα Σχέδια Διαχείρισης συνοδεύονται από **Προγράμματα Δράσης**.

Μέχρι σήμερα, το διαχειριστικό σχήμα, που έχει επιλεγεί και λειτουργεί στις προστατευόμενες περιοχές αφορά στους «**Φορείς Διαχείρισης**». Τα Διοικητικά Συμβούλια των Φορέων Διαχείρισης απαρτίζονται από εκπροσώπους της κεντρικής, περιφερειακής και τοπικής διοίκησης, εκπροσώπους τοπικών κοινωνικών ομάδων, ερευνητές και εκπροσώπους Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ).

Με τον Ν. 3044/2002 ιδρύθηκαν 25 Φορείς Διαχείρισης για τη διαχείριση ισάριθμων προστατευόμενων περιοχών, που προστέθηκαν στις δύο περιοχές που είχαν ήδη κηρυχθεί ως προστατευόμενες, με βάση τους Ν. 1650/1986 και 2742/1999: το Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο Ζακύνθου και το Εθνικό Πάρκο Σχινιά-Μαραθώνα. Εν συνεχεία, με ΠΔ το 2009 συστάθηκε ο

Φορέας Διαχείρισης του Εθνικού Πάρκου και τον Ιούνιο του 2012 ο Φορέας Διαχείρισης της Περιοχής Προστασίας της Φύσης της λίμνης Καστοριάς.

Συνολικά, ο αριθμός των Φορέων Διαχείρισης που είχαν συσταθεί ως το πέρας του 2012 ανέρχεται σε 29, ενώ αυτών που είχαν συγκροτηθεί και λειτουργούσαν σε 28 (δεν λειτούργησε ο Φορέας Διαχείρισης της Λίμνης Καστοριάς):

- 1 Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Θαλασσίου Πάρκου Ζακύνθου
- 2 Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Πάρκου Σχινιά Μαραθώνα
- 3 Φορέας Διαχείρισης Δέλτα Έβρου
- 4 Φορέας Διαχείρισης Δάσους Δαδιάς
- 5 Φορέας Διαχείρισης Λίμνης Κερκίνης
- 6 Φορέας Διαχείρισης Λιμνοθάλασσας Μεσολογγίου
- 7 Φορέας Διαχείρισης Δέλτα Αξιού – Λουδία – Αλιάκμονα
- 8 Φορέας Διαχείρισης Λιμνών Κορώνειας – Βόλβης
- 9 Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Θαλασσίου Πάρκου Αλοννήσου – Βορείων Σποράδων
- 10 Φορέας Διαχείρισης Δέλτα Νέστου – Βιστωνίδας – Ισμαρίδας
- 11 Φορέας Διαχείρισης Όρους Πάρνωνα Και Υγροτόπου Μουστού
- 12 Φορέας Διαχείρισης Λίμνης Παμβώτιδας Ιωαννίνων
- 13 Φορέας Διαχείρισης Υγροτόπου Αμβρακικού
- 14 Φορέας Διαχείρισης Υγροτόπου Κοτυχίου – Στροφυλιάς
- 15 Φορέας Διαχείρισης Εθνικών Δρυμών Βίκου Αώου Και Πίνδου
- 16 Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Πρεσπών
- 17 Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Αίνου
- 18 Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Ολύμπου
- 19 Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Σαμαριάς
- 20 Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Παρνασσού
- 21 Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Πάρνηθας
- 22 Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Οίτης

- 23 Φορέας Διαχείρισης Στενών Και Εκβολών Καλαμά Και Αχέροντα
- 24 Φορέας Διαχείρισης Χελμού Βουραϊκού
- 25 Φορέας Διαχείρισης Οροσειράς Ροδόπης
- 26 Φορέας Διαχείρισης Καρπάθου – Σαρίας
- 27 Φορέας Διαχείρισης Κάρλας – Μαυροβουνίου – Κεφαλόβρυσου Βελεστίνου
- 28 Φορέας Διαχείρισης Τζουμέρκων, Περιστερίου και Χαράδρας Αράχθου
- 29 Φορέα Διαχείρισης Λίμνης Καστοριάς

Νέα δεδομένα σχετικά με τη λειτουργία των Φορέων Διαχείρισης, προέκυψαν με το **N.4109/2013 (ΦΕΚ 16/Α/23.01.2013) «Κατάργηση και συγχώνευση νομικών προσώπων του Δημοσίου και του ευρύτερου δημόσιου τομέα – Σύσταση Γενικής Γραμματείας για το συντονισμό του κυβερνητικού έργου και άλλες διατάξεις».**

Βάσει του Νόμου αυτού επέρχονται οι ακόλουθες συγχωνεύσεις και καταργήσεις:

- ✓ Ο Φορέας Διαχείρισης Δέλτα Έβρου και ο Φορέας Διαχείρισης Δάσους Δαδιάς συγχωνεύονται και συνιστούν το «Φορέα Διαχείρισης Δέλτα Έβρου και Δάσους Δαδιάς»
- ✓ Ο Φορέας Διαχείρισης Δέλτα Νέστου – Βιστωνίδας – Ισμαρίδας και ο Φορέας Διαχείρισης Οροσειράς Ροδόπης συγχωνεύονται και συνιστούν το «Φορέα Διαχείρισης Οικοσυστημάτων Ροδόπης - Νέστου – Βιστωνίδας – Ισμαρίδας»
- ✓ Ο Φορέας Διαχείρισης Λίμνης Κερκίνης, ο Φορέας Διαχείρισης Δέλτα Αξιού – Λουδία – Αλιάκμονα και ο Φορέας Διαχείρισης Λιμνών Κορώνειας – Βόλβης συγχωνεύονται και συνιστούν το «Φορέα Διαχείρισης Υγροτόπων Κεντρικής Μακεδονίας»
- ✓ Ο Φορέας Διαχείρισης Εθνικών Δρυμών Βίκου Αώου και Πίνδου και ο Φορέας Διαχείρισης Τζουμέρκων, Περιστερίου και Χαράδρας Αράχθου συγχωνεύονται και συνιστούν το «Φορέα Διαχείρισης Πίνδου»
- ✓ Ο Φορέας Διαχείρισης Λιμνοθάλασσας Μεσολογγίου, ο Φορέας Διαχείρισης Υγροτόπου Αμβρακικού και ο Φορέας Διαχείρισης Στενών και Εκβολών Καλαμά και Αχέροντα συγχωνεύονται και συνιστούν το «Φορέα Διαχείρισης Υγροτόπων Δυτικής Ηπείρου και Μεσολογγίου»
- ✓ Ο Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Παρνασσού και ο Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Οίτης συγχωνεύονται και συνιστούν το «Φορέα Διαχείρισης Εθνικών Δρυμών και Οικοσυστημάτων Στερεάς Ελλάδας»
- ✓ Ο Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Πάρκου Σχινιά Μαραθώνα και ο Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Πάρνηθας συγχωνεύονται και συνιστούν το «Φορέα Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Πάρνηθας και Οικοσυστημάτων Αττικής»

- ✓ Ο Φορέας Διαχείρισης Υγροτόπου Κοτυχίου – Στροφυλιάς, ο Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Αίνου και ο Φορέας Διαχείρισης Χελμού Βουραϊκού συγχωνεύονται και συνιστούν το «Φορέα Διαχείρισης Οικοσυστημάτων Δυτικής Πελοποννήσου και Κεφαλονιάς»
- ✓ Ο Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Σαμαριάς και ο Φορέας Διαχείρισης Καρπάθου – Σαριάς συγχωνεύονται και συνιστούν το «Φορέα Διαχείρισης Οικοσυστημάτων Νοτίου Αιγαίου και Κρήτης»
- ✓ Ο «Φορέας Διαχείρισης Περιοχής Προστασίας της Φύσης Υγροτόπου Λίμνης Καστοριάς» που καταργείται και οι αρμοδιότητές του περιέρχονται στη Διεύθυνση Περιβάλλοντος και Χωρικού Σχεδιασμού της Γενικής Διεύθυνσης Αναπτυξιακού Προγραμματισμού, Περιβάλλοντος και Υποδομών, της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας.
- ✓ Ο «Φορέας Διαχείρισης Λίμνης Παμβώτιδας Ιωαννίνων» καταργείται και οι αρμοδιότητές του περιέρχονται στην Αποκεντρωμένη Διοίκηση Ηπείρου – Δ. Μακεδονίας.
- ✓ Ο «Φορέας Διαχείρισης Κάρλας – Μαυροβουνίου – Κεφαλόβρυσου» καταργείται και οι αρμοδιότητές του περιέρχονται στη Διεύθυνση Περιβάλλοντος και Χωρικού Σχεδιασμού της Γενικής Διεύθυνσης Αναπτυξιακού Προγραμματισμού, Περιβάλλοντος και Υποδομών της Περιφέρειας Θεσσαλίας.

Τέλος, οι Φορείς Διαχείρισης Εθνικού Θαλάσσιου Πάρκου Ζακύνθου, Εθνικού Θαλάσσιου Πάρκου Αλοννήσου-Β. Σποράδων, Εθνικού Δρυμού Πρεσπών, Εθνικού Δρυμού Ολύμπου και Όρους Πάρνωνα και Υγροτόπου Μουστού εξακολουθούν να λειτουργούν υπό το νομοθετικό καθεστώς που τους διέπει.

Ο συνολικός αριθμός των Φορέων Διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών, σε εφαρμογή του Ν.4109/2013, ανέρχεται σε 14.

Πίνακας 6.1.2.6: Οι νέοι Φορείς Διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών, σύμφωνα με τον Ν.4109/2013.

Φορέας Διαχείρισης (Φ.Δ.)		Παρατηρήσεις
Αρχικός Φ.Δ.	Νέος Φ.Δ. (Ν. 4109/2013)	
Εθνικού Θαλασσίου Πάρκου Ζακύνθου	Εθνικού Θαλασσίου Πάρκου Ζακύνθου	Παραμένει ο αρχικός Φ.Δ.
Εθνικού Πάρκου Σχινιά Μαραθώνα	Εθνικού Δρυμού Πάρνηθας και Οικοσυστημάτων Αττικής	Συγχώνευση και ίδρυση νέου Φ.Δ.
Εθνικού Δρυμού Πάρνηθας		
Δέλτα Έβρου	Δέλτα Έβρου και Δάσους Δαδιάς	Συγχώνευση και ίδρυση νέου Φ.Δ.
Δάσους Δαδιάς		
Λίμνης Κερκίνης		
Δέλτα Αξιού – Λουδία – Αλιάκμονα	Υγροτόπων Κεντρικής Μακεδονίας	Συγχώνευση και ίδρυση νέου Φ.Δ.
Λιμνών Κορώνειας – Βόλβης		
Λιμνοθάλασσας Μεσολογγίου	Υγροτόπων Δυτικής Ηπείρου και Μεσολογγίου	Συγχώνευση και ίδρυση νέου Φ.Δ.
Υγροτόπων Αμβρακικού		

Στενών και Εκβολών Καλαμά και Αχέροντα		
Εθνικού Θαλασσίου Πάρκου Αλοννήσου – Βορείων Σποράδων	Εθνικού Θαλασσίου Πάρκου Αλοννήσου – Βορείων Σποράδων	Παραμένει ο αρχικός Φ.Δ.
Δέλτα Νέστου – Βιστωνίδας – Ισμαρίδας	Οικοσυστημάτων Ροδόπης - Νέστου – Βιστωνίδας – Ισμαρίδας	Συγχώνευση και ίδρυση νέου Φ.Δ.
Οροσειράς Ροδόπης		
Όρους Πάρνωνα Και Υγροτόπου Μουστού	Όρους Πάρνωνα Και Υγροτόπου Μουστού	Παραμένει ο αρχικός Φ.Δ.
Λίμνης Παμβώτιδας Ιωαννίνων	-	Καταργείται ο αρχικός Φ.Δ. Αρμοδιότητες στην Αποκεντρωμένη Διοίκηση Ηπείρου – Δ. Μακεδονίας
Υγροτόπων Κοτυχίου – Στροφυλιάς	Οικοσυστημάτων Δυτικής Πελοποννήσου και Κεφαλονιάς	Συγχώνευση και ίδρυση νέου Φ.Δ.
Εθνικού Δρυμού Αίνου		
Χελμού Βουραϊκού		
Εθνικών Δρυμών Βίκου Αώου και Πίνδου	Πίνδου	Συγχώνευση και ίδρυση νέου Φ.Δ.
Τζουμέρκων, Περιστερίου και Χαράδρας Αράχθου		
Εθνικού Δρυμού Πρεσπών	Εθνικού Δρυμού Πρεσπών	Παραμένει ο αρχικός Φ.Δ.
Εθνικού Δρυμού Ολύμπου	Εθνικού Δρυμού Ολύμπου	Παραμένει ο αρχικός Φ.Δ.
Εθνικού Δρυμού Σαμαριάς	Οικοσυστημάτων Νοτίου Αιγαίου και Κρήτης	Συγχώνευση και ίδρυση νέου Φ.Δ.
Καρπάθου – Σαρίας		
Εθνικού Δρυμού Παρνασσού	Εθνικών Δρυμών και Οικοσυστημάτων Στερεάς Ελλάδας	Συγχώνευση και ίδρυση νέου Φ.Δ.
Εθνικού Δρυμού Οίτης		
Κάρλας – Μαυροβουνίου – Κεφαλόβρυσου Βελεστίνου	-	Καταργείται ο αρχικός Φ.Δ. Αρμοδιότητες στην Δ/νση Περιβάλλοντος και Χωρικού Σχεδιασμού της Γεν. Δ/νσης Αναπτυξιακού Προγραμματισμού, Περ/ντος και Υποδομών της Περιφέρειας Θεσσαλίας
Λίμνης Καστοριάς	-	Καταργείται ο αρχικός Φ.Δ. Αρμοδιότητες στην Δ/νση Περιβάλλοντος και Χωρικού Σχεδιασμού της Γεν. Δ/νσης Αναπτυξιακού Προγραμματισμού, Περ/ντος και Υποδομών, της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας

Οι μέχρι σήμερα λειτουργούντες 28 Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών είχαν στη δικαιοδοσία τους έκταση μεγαλύτερη των 1.600.000 ha. Εξ αυτών, 1.200.000 ha είναι περιοχές του Δικτύου Natura 2000, μέγεθος που αντιστοιχεί μόνο σε 30% της έκτασης του Δικτύου, ενώ τα υπόλοιπα αντιστοιχούν σε περιοχές που λειτουργούν, σε πολλές περιπτώσεις, ως περιφερειακή ζώνη.

Διαχειριστικές δράσεις στις περιοχές Natura 2000 και γενικότερα στις προστατευόμενες περιοχές εφαρμόζονται από τους οικείους Φορείς Διαχείρισης, από τις δασικές υπηρεσίες μέσω της εφαρμογής δασικής διαχείρισης και από την εφαρμογή αγροπεριβαλλοντικών μέτρων και προγραμμάτων Life+ – Nature.

Οι Φορείς Διαχείρισης κατά την πρώτη φάση λειτουργίας τους αντιμετώπισαν προβλήματα όσον αφορά στη διαχείριση και προστασία των περιοχών αρμοδιότητάς τους. Τα προβλήματα αυτά, καθώς και οι δράσεις που υλοποίησε ο εκάστοτε Φ.Δ όσον αφορά στην προστασία, τη διαχείριση και τη φύλαξη των προστατευόμενων περιοχών, αλλά και την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού, των επισκεπτών, των κατοίκων και των χρηστών διέφεραν σημαντικά από περιοχή σε περιοχή.

Ωστόσο, τα βασικά προβλήματα που εντοπίζονται και αφορούν, σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, το σύνολο σχεδόν των Φ.Δ. είναι:

- ⇒ Η ανεπάρκεια θεσμικού πλαισίου, με συνέπεια το προσωπικό φύλαξης των Φ.Δ. να μην έχει τη δυνατότητα να διενεργεί ελέγχους. Με τον τρόπο αυτό η φύλαξη των προστατευόμενων περιοχών ουσιαστικά περιορίζεται στην παρατήρηση, στη σύσταση και στην ειδοποίηση των αρμόδιων, για έλεγχο, υπηρεσιών.
- ⇒ Το ανεπαρκές προσωπικό, σε συνδυασμό και με τη μεγάλη έκταση των προστατευόμενων περιοχών.

Το σύνολο των λειτουργούντων Φορέων Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών μέσω του ΕΠΠΕΡΑΑ και των ΠΕΠ ενισχύθηκε για δράσεις που αφορούν στην οργάνωση και τη λειτουργία τους.

6.1.2.3 Περιοχές δικτύου Natura 2000

Το Δίκτυο Natura 2000, αποτελεί ένα Ευρωπαϊκό Οικολογικό Δίκτυο περιοχών, που δημιουργήθηκε με κύριο σκοπό την προστασία και διατήρηση των φυσικών τύπων οικοτόπων, των αυτοφύων ειδών χλωρίδας και των ειδών άγριας πανίδας που είναι σημαντικά σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Αποτελείται από δύο κατηγορίες περιοχών:

- τους **Τόπους Κοινοτικής Σημασίας (ΤΚΣ, ή Sites of Community Interest, SCI)**, στους οποίους απαντούν τύποι οικοτόπων του Παραρτήματος I ή/ και είδη φυτών και ζώων του Παραρτήματος II της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 21ης Μαΐου 1992 για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας. Με βάση το άρθρο 5 παρ. 4.1 του Ν. 3937 «Διατήρηση της βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 60/Α/31-03-11) οι ΤΚΣ χαρακτηρίζονται ως Ειδικές Ζώνες Διατήρησης (ΕΖΔ.- Special Areas of Conservation).
- τις **Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ, ή Special Protection Areas, SPA)**, για την Ορνιθοπανίδα, όπως ορίζονται στην Οδηγία 79/409/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 2ας Απριλίου 1979 περί της διατήρησης των αγρίων πτηνών, όπως αυτή αντικαταστάθηκε με την Οδηγία 2009/147/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 30ης Νοεμβρίου 2009 περί της διατήρησης των αγρίων πτηνών. Με βάση το άρθρο 5

παρ. 4.2 του Ν.3937 οι ΖΕΠ αποτελούν μέρος του δικτύου προστατευόμενων περιοχών Natura 2000.

Όσον αφορά στους **Τόπους Κοινοτικής Σημασίας (ΤΚΣ)**, κάθε κράτος μέλος **προτείνει** έναν κατάλογο τόπων όπου απαντώνται φυσικοί οικότοποι και άγρια ζωικά και φυτικά είδη. Βάσει των εθνικών καταλόγων και σε συμφωνία με καθένα από τα Κράτη Μέλη, η Επιτροπή εκδίδει κατάλογο ΤΚΣ για καθεμία από τις επτά βιογεωγραφικές περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (αλπική, ατλαντική, αρκτική, ηπειρωτική, μακρονησιακή, μεσογειακή και παννονιακή).

Όταν καθοριστεί ένας ΤΚΣ, το οικείο Κράτος Μέλος ορίζει τον εν λόγω τόπο ως **Ειδική Ζώνη Διατήρησης (ΕΖΔ)** το ταχύτερο δυνατόν και, το αργότερο, μέσα σε μια εξαετία, καθορίζοντας τις προτεραιότητες σε συνάρτηση με τη σημασία των τόπων για τη διατήρηση ή την αποκατάσταση, σε ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης, ενός τύπου φυσικών οικοτόπων του παραρτήματος I ή ενός είδους του παραρτήματος II και για τη συνεκτικότητα του Natura 2000, καθώς και σε συνάρτηση με τους κινδύνους υποβάθμισης ή καταστροφής που επαιτελούν τους εν λόγω τόπους.

Με βάση και τους ορισμούς της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, **Ειδική Ζώνη Διατήρησης** είναι ο Τόπος Κοινοτικής Σημασίας ορισμένος από τα Κράτη Μέλη μέσω κανονιστικής, διοικητικής ή/και συμβατικής πράξης, στον οποίο **εφαρμόζονται τα μέτρα διατήρησης** που απαιτούνται για τη διατήρηση ή την αποκατάσταση, σε ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης, των φυσικών οικοτόπων ή/και των πληθυσμών των ειδών για τα οποία ορίστηκε ο τόπος.

Οι **Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ)**, μετά τον χαρακτηρισμό τους από τα Κράτη Μέλη, εντάσσονται αυτόματα στο Δίκτυο Natura 2000, και η διαχείρισή τους ακολουθεί τις διατάξεις του άρθρου 4 της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ (όπως ισχύει) και τις διατάξεις του άρθρου 6 της Οδηγίας 92/43/ΕΚ.

Η εθνική νομοθεσία εναρμονίστηκε με τις Οδηγίες 92/43/ΕΟΚ και 79/409/ΕΟΚ (καθώς και με τις τροποποιήσεις αυτών) με τα ακόλουθα νομοθετήματα:

- ⇒ ΚΥΑ 414985/1985 (ΦΕΚ 757/Β/1985) "*Μέτρα διαχείρισης της άγριας πτηνοπανίδας*".
- ⇒ ΚΥΑ 366599/1996 (ΦΕΚ 1188/Β/1996) "*Μέτρα διαχείρισης της άγριας πτηνοπανίδας σε συμμόρφωση προς την οδηγία 91/224/ΕΟΚ της Επιτροπής για την τροποποίηση της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ του Συμβουλίου περί διατηρήσεως των άγριων πτηνών*".
- ⇒ ΚΥΑ 294283/1998 (ΦΕΚ 68/Β/1998) "*Μέτρα διαχείρισης της άγριας πτηνοπανίδας, σε συμμόρφωση με τις οδηγίες 94/24/ΕΚ του Συμβουλίου και 91/244/ΕΟΚ 97/49/ΕΚ της Επιτροπής*".
- ⇒ ΚΥΑ 33318/3028/1998 (ΦΕΚ 1289/Β/1998) "*Καθορισμός μέτρων και διαδικασιών για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων (ενδιαιτημάτων), της άγριας πανίδας και της αυτοφυσούς χλωρίδας*".
- ⇒ ΚΥΑ 87578/703/07 (ΦΕΚ 581/Β/2007) "*Τροποποίηση της υπ' αριθμ. 414985/29.11.1985 Κοινής Υπουργικής Απόφασης (ΦΕΚ 757 Β / 1985) όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει*".

- ⇒ ΚΥΑ 14849/853/Ε 103 (ΦΕΚ 645/Β/2008) “Τροποποίηση των υπ’ αριθμ. 33318/3028/1998 κοινών υπουργικών αποφάσεων (Β’1289) και υπ’ αριθμ. 29459/1510/2005 κοινών υπουργικών αποφάσεων (Β’992), σε συμμόρφωση με διατάξεις της οδηγίας 2006/105 του Συμβουλίου της 20ης Νοεμβρίου 2006 της Ευρωπαϊκής Ένωσης”.
- ⇒ ΚΥΑ 37338/1807/Ε.103 (ΦΕΚ 1495/Β/2010) “Καθορισμός μέτρων και διαδικασιών για τη διατήρηση της άγριας ορνιθοπανίδας και των οικοτόπων/ενδιαιτημάτων της, σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ, «Περί διατηρήσεως των άγριων πτηνών», του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 2ας Απριλίου 1979, όπως κωδικοποιήθηκε με την οδηγία 2009/147/ΕΚ”.
- ⇒ Ν. 3937 (ΦΕΚ 60/Α/2011) “Διατήρηση της βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις”.
- ⇒ ΚΥΑ Η.Π. 8353/276/Ε103/17-02-2012 “Τροποποίηση και συμπλήρωση της υπ’ αριθ. 37338/1807/2010 κοινής υπουργικής απόφασης «Καθορισμός μέτρων και διαδικασιών για τη διατήρηση της άγριας ορνιθοπανίδας και των οικοτόπων/ενδιαιτημάτων της, σε συμμόρφωση με την Οδηγία 79/409/ΕΟΚ...» (Β’ 1495), σε συμμόρφωση με τις διατάξεις του πρώτου εδαφίου της παραγράφου 1 του άρθρου 4 της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ «Για τη διατήρηση των άγριων πτηνών» του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 2ας Απριλίου 1979, όπως κωδικοποιήθηκε με την οδηγία 2009/147/ΕΚ”.

Σύμφωνα με το Νόμο 3937 (άρθρο 5, παρ. 4.2) οι περιοχές της Ελληνικής Επικράτειας που έχουν ταξινομηθεί ως ΖΕΠ βάσει του άρθρου 4 της Οδηγίας 2009/147/ΕΚ και περιλαμβάνονται στα παραρτήματα Β’ και Γ’ του άρθρου 14 της ΚΥΑ 37338/1807/Ε.103/1.9.2010 αποτελούν μέρος του Δικτύου Natura 2000. Με ΚΥΑ ο κατάλογος αυτός μπορεί να συμπληρώνεται με νέες ΖΕΠ, σύμφωνα με τη διαδικασία που προβλέπεται στο άρθρο 4 της ΚΥΑ 37338/1807/Ε.103/1.9.2010 (ΦΕΚ 1495 Β).

Σύμφωνα με το Νόμο 3937 (άρθρο 5 παρ. 4.1) οι περιοχές που περιέχονται στον κατάλογο των **ΤΚΣ**, ο οποίος περιλαμβάνεται στο Παράρτημα 1 της απόφασης 2006/613/ΕΚ της Επιτροπής χαρακτηρίζονται ως **ΕΖΔ**.

Το δίκτυο Natura 2000 στην Ελλάδα περιλαμβάνει συνολικά 419 περιοχές, εκ των οποίων:

- 178 είναι χαρακτηρισμένες ως ΖΕΠ
- 216 είναι χαρακτηρισμένες ως ΕΖΔ
- 23 είναι χαρακτηρισμένες ως ΖΕΠ και ΕΖΔ
- 1 αποτελεί προτεινόμενο ΤΚΣ (GR4130005, Βραχονησίδες Καλόγεροι και θαλάσσια ζώνη)
- 1 είναι χαρακτηρισμένη ως ΖΕΠ και προτεινόμενος ΤΚΣ (GR4220033, Νήσος Γυάρος και θαλάσσια ζώνη)

Σημειώνεται ότι οι περιοχές GR4130005 και GR4220033 δεν συμπεριλαμβάνονται στις αποφάσεις ούτε στον αρχικό κατάλογο ΤΚΣ που καταρτίστηκε βάσει της απόφασης 2006/613/ΕΚ, ούτε στον πλέον ενημερωμένο κατάλογο που καταρτίστηκε βάσει της απόφασης 2011/85/ΕΕ.

Η έκταση των ΤΚΣ και ΕΖΔ ανέρχεται σε 2.807.512 ha που καλύπτουν 16,3% της Ελληνικής χέρσου και 5,7% των χωρικών υδάτων. Η έκταση των ΖΕΠ ανέρχεται σε 2.952.476 ha και καλύπτουν 21,1% της χέρσου και 1,4% των χωρικών υδάτων. Συνολικά, η έκταση του Δικτύου Natura 2000 στην Ελλάδα ανέρχεται σε 4.294.205ha και καλύπτει 27,2% της χέρσου και 6,1% των χωρικών υδάτων.

Η πλειονότητα των περιοχών του Δικτύου Natura 2000 είναι μεγάλης έκτασης και λόγω της ιδιαίτερης βιοποικιλότητας του ελληνικού χώρου, οι περιοχές περιλαμβάνουν ποικιλία τύπων οικοτόπων και οικοτόπων ειδών. Στο Δίκτυο εντάχθηκε το σύνολο σχεδόν των προστατευόμενων περιοχών της Ελλάδας, σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, ήτοι Εθνικοί Δρυμοί, Αισθητικά Δάση, υγρότοποι Ramsar, κ.λπ.

Σε μεγάλο μέρος της έκτασης του Natura 2000 έχει πραγματοποιηθεί αναλυτική χαρτογράφηση των τύπων οικοτόπων στο πλαίσιο του προγράμματος «Αναγνώριση και περιγραφή των τύπων οικοτόπων σε περιοχές ενδιαφέροντος για την διατήρηση της φύσης», το οποίο εκπονήθηκε με χρηματοδότηση από το Β' και Γ' ΚΠΣ (1999-2001).

Περίπου η μισή έκταση του Δικτύου αποτελείται από δάση και θαμνότοπους ενώ περίπου 16% είναι η έκταση του θαλάσσιου χώρου. Τμήμα των περιοχών του δικτύου Natura 2000 είναι χαρακτηρισμένο ως προστατευόμενο σύμφωνα με τη δασική νομοθεσία.

Ο κατάλογος των Τόπων Κοινοτικής Σημασίας στην Ελλάδα θεωρείται πλήρης, σε πολύ μεγάλο ποσοστό, στη χέρσο. Παραμένει η ανάγκη για ορισμένες διευθετήσεις σε σχέση κυρίως με τα συμπεράσματα του 3^{ου} Βιογεωγραφικού Σεμιναρίου για τη Μεσογειακή Ζώνη. Ωστόσο, οι επιφυλάξεις για το θαλάσσιο χώρο, όπως προσδιορίστηκαν στο Μεσογειακό Βιογεωγραφικό Σεμινάριο για το θαλάσσιο χώρο, είναι σημαντικές.

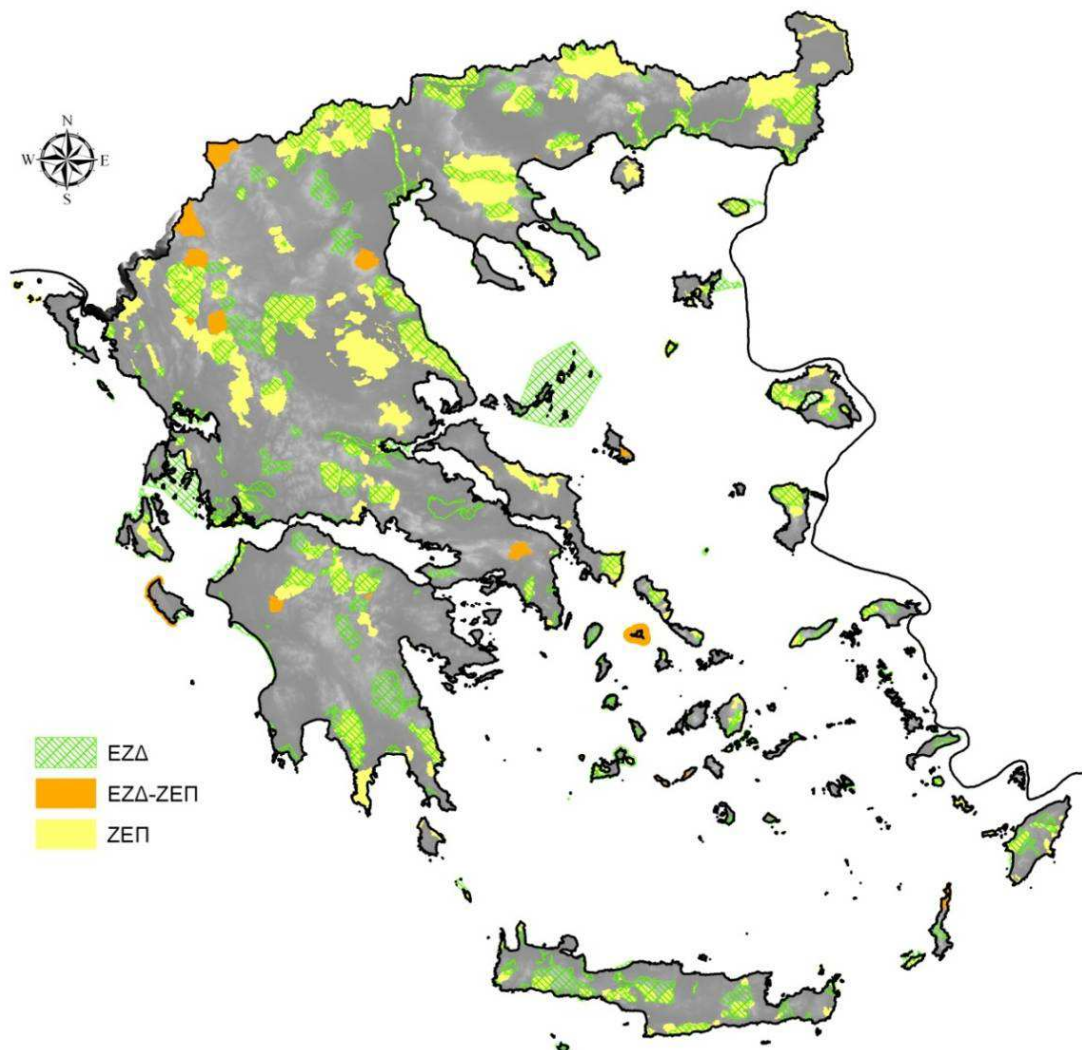
Όσον αφορά στον κατάλογο των ΖΕΠ, μετά από την αποστολή σημαντικού αριθμού νέων ΖΕΠ σε συνέχεια καταδίκης από το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΔΕΚ), το Κολλέγιο των Επιτρόπων έκρινε ότι ο αριθμός των χερσαίων ΖΕΠ στην Ελλάδα είναι ικανοποιητικός. Ωστόσο, παραμένουν εκκρεμότητες σε ότι αφορά στον αριθμό των θαλασσίων ΖΕΠ.

Σημειώνεται ότι από το πρόγραμμα ΕΠΠΕΡ - Γ' ΚΠΣ χρηματοδοτήθηκαν τα ακόλουθα:

- Το έργο «Καθορισμός μεθοδολογίας και σύνταξη προδιαγραφών για την αξιολόγηση περιοχών και το χαρακτηρισμό τους ως Ζωνών Ειδικής Προστασίας της ορνιθοπανίδας με πιλοτική εφαρμογή σε 10 περιοχές» (2004).
- Το έργο «Πρόγραμμα επαναξιολόγησης 69 Σημαντικών Περιοχών για τα Πουλιά, για το χαρακτηρισμό τους ως Ζωνών Ειδικής Προστασίας της ορνιθοπανίδας» (2009).
- Η έκδοση του «Κόκκινου Βιβλίου των Απειλούμενων Ζώων της Ελλάδας» και του «Κόκκινου Βιβλίου των σπάνιων και απειλούμενων φυτών της Ελλάδας» (2009).

Για την προστασία και διαχείριση των περιοχών Natura 2000 ακολουθείται, κατά κύριο λόγο, η προσέγγιση του χαρακτηρισμού σε εθνικό επίπεδο, σύμφωνα με τη διαδικασία του Ν. 1650/86, όπως τροποποιήθηκε από το Ν. 3937/2011, η οποία λαμβάνει υπόψη το σύνολο των προστατευτέων αντικειμένων των περιοχών.

Σύμφωνα με το Ν. 3937/2011, με απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, κατόπιν γνωμοδότησης της Επιτροπής «Φύση 2000», καθορίζονται **εθνικοί στόχοι διατήρησης των τύπων οικοτόπων και των ειδών κοινοτικής σημασίας** (Παραρτήματα I και II της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ) που απαντώνται στην Ελληνική επικράτεια με στόχο την επίτευξη ικανοποιητικής κατάστασης διατήρησής τους στο σύνολο της εξάπλωσής τους μέχρι το 2020.

Σχήμα 6.1.2.1: Το Δίκτυο Natura 2000.

Με την ίδια ή άλλες αποφάσεις ανά ΕΖΔ ή ομάδες τέτοιων, καθορίζονται επίσης **στόχοι διατήρησης**, με στόχο την επίτευξη ικανοποιητικής κατάστασης διατήρησης των τύπων οικοτόπων και των ειδών που απαντώνται σε κάθε μια περιοχή, και περιγράφονται στο τυποποιημένο έντυπο δεδομένων, με εξαίρεση εκείνα που θεωρούνται μη σημαντικά σύμφωνα με το τυποποιημένο έντυπο δεδομένων μέχρι το 2020, με βάση τα παρακάτω κριτήρια:

- α. τις οικολογικές απαιτήσεις τους,
- β. την κατάσταση διατήρησής τους σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο,
- γ. τις απειλές και τους κινδύνους υποβάθμισης, καταστροφής ή όχλησής τους,
- δ. την εθνική και ευρωπαϊκή σημασία τους για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας,
- ε. τη συνολική συνοχή του δικτύου «Natura 2000».

Οι στόχοι και τα μέτρα διατήρησης των ΕΖΔ ενσωματώνονται στο σχέδιο διαχείρισης, από τις εποπτεύουσες υπηρεσίες, κατόπιν αξιολόγησης των δεδομένων για την κάθε περιοχή και των σχετικών στόχων διατήρησης.

Είναι δυνατός ο **καθορισμός ειδικότερων όρων και περιορισμών δόμησης χρήσεων γης, καθώς και κάθε άλλου ζητήματος που αφορά στην προστασία και οικολογική διαχείριση των ΕΖΔ με προεδρικά διατάγματα** που εκδίδονται με πρόταση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής και σε εφαρμογή ειδικής έκθεσης.

Με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται με πρόταση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, εγκρίνονται σε χάρτη τα ακριβή όρια των ΕΖΔ. Στο διάταγμα περιλαμβάνονται τα είδη και οι τύποι οικοτόπων χαρακτηρισμού, καθώς και οι στόχοι διατήρησης ανά περιοχή.

Για τις ΕΖΔ και τις ΖΕΠ καταρτίζονται **σχέδια διαχείρισης**, με τα οποία, στο πλαίσιο των όρων και προϋποθέσεων που τίθενται στις πράξεις χαρακτηρισμού:

- (α) καθορίζονται τα αναγκαία μέτρα οργάνωσης και λειτουργίας για τη διατήρηση των αντικειμένων που προστατεύονται,
- (β) εξειδικεύονται οι όροι και περιορισμοί άσκησης δραστηριοτήτων και εκτέλεσης έργων και
- (γ) προσδιορίζονται αναλυτικά οι κατευθύνσεις και οι προτεραιότητες για την υλοποίηση έργων, δράσεων και μέτρων που απαιτούνται για την αποτελεσματική προστασία, διαχείριση και αποκατάσταση των αντικειμένων που προστατεύονται κατά περίπτωση.

Τα **σχέδια διαχείρισης** συνοδεύονται από **σχέδια δράσης**, στα οποία εξειδικεύονται τα αναγκαία μέτρα, δράσεις, έργα και προγράμματα, οι φάσεις, το κόστος, οι πηγές και οι φορείς χρηματοδότησής τους, καθώς και το χρονοδιάγραμμα εκτέλεσής τους και οι φορείς εφαρμογής τους.

Τα σχέδια διαχείρισης εγκρίνονται με απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής και οι πράξεις έγκρισης των σχεδίων διαχείρισης λαμβάνουν υπόψη τους εθνικούς στόχους διατήρησης που καθορίζονται με την απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής.

Επίσης, αναφέρεται ότι με το Ν.3937/2011 θεσπίστηκαν **μέτρα οριζόντιου χαρακτήρα** σε όλη την έκταση των περιοχών Natura 2000. Οριζόντιου τύπου μέτρα για τις περιοχές Natura 2000

περιγράφονται περαιτέρω στα ειδικά πλαίσια χωροταξικού σχεδιασμού και αειφόρου ανάπτυξης για τις ανανεώσιμες μορφές ενέργειας (ΦΕΚ 2464/Β/2008), τη βιομηχανία (ΦΕΚ 151/ΑΑΠ/2009), τον τουρισμό (ΦΕΚ 1138/Β/2009) και στο Ν. 3851/2010 για τις ανανεώσιμες μορφές ενέργειας. Επίσης, μέτρα οριζόντιου χαρακτήρα έχουν προσδιοριστεί για τις ΖΕΠ στο κείμενο της τελευταίας εναρμόνισης της Οδηγίας 2009/147/ΕΚ (στο ΦΕΚ 415/Β/23-02-2012).

Με το Ν. 4014/2011 επικαιροποιήθηκε εξ' ολοκλήρου η διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης έργων και δραστηριοτήτων. Σε ότι αφορά στη διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης για έργα και δραστηριότητες σε περιοχές που έχουν ενταχθεί στο δίκτυο Natura 2000 θεσπίστηκε η εφαρμογή Ειδικής Οικολογικής Αξιολόγησης με στόχο τη δέουσα εκτίμηση των επιπτώσεων στις περιοχές Natura 2000, βάσει των στόχων διατήρησής τους.

Τέλος, αναφέρεται ότι στο πλαίσιο εφαρμογής της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ τα κράτη μέλη υποχρεούνται να συντάσσουν ανά εξαετία εθνικές εκθέσεις για τον έλεγχο της εφαρμογής της Οδηγίας. Οι εκθέσεις αυτές, όπως αναφέρεται στο άρθρο 17 της Οδηγίας των Οικοτόπων, περιλαμβάνουν κατά κύριο λόγο πληροφορίες σχετικά με τα μέτρα διατήρησης που αναφέρονται στο άρθρο 6 της Οδηγίας, καθώς και την εκτίμηση των επιπτώσεων αυτών των μέτρων στην κατάσταση διατήρησης των τύπων οικοτόπων και ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος. Οι εκθέσεις αυτές συντάσσονται σύμφωνα με υπόδειγμα που εγκρίνεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Η 1η Εθνική Έκθεση συντάχθηκε από το ΥΠΕΧΩΔΕ και υποβλήθηκε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2001. Η εν λόγω έκθεση περιείχε γενικές πληροφορίες για την εφαρμογή της Οδηγίας των Οικοτόπων το διάστημα 1995-2000.

Η 2η Εθνική Έκθεση αφορά το διάστημα Ιανουάριος 2001 - Δεκέμβριος 2006 και υποβλήθηκε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή το Δεκέμβριο 2007. Το περιεχόμενο και η τυποποιημένη μορφή της δεύτερης έκθεσης εφαρμογής της Οδηγίας 92/43/ΕΚ εγκρίθηκε το 2004 από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, με τη σύμφωνη γνώμη των Κρατών – Μελών. Η έκθεση αποτελείται από δύο μέρη.

Το πρώτο μέρος είναι γενικό και αφορά στις διοικητικές ενέργειες των Κρατών Μελών για την εφαρμογή της Οδηγίας. Για τη συμπλήρωση του μέρους αυτού, το ΥΠΕΧΩΔΕ συνεργάστηκε με τις συναρμόδιες για το θέμα υπηρεσίες της χώρας.

Το δεύτερο μέρος είναι ειδικό, εντάχθηκε για πρώτη φορά στα περιεχόμενα της έκθεσης και αφορά στην παροχή στοιχείων, και στην εκτίμηση της κατάστασης διατήρησης των τύπων οικοτόπων και ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος σε όλη την επικράτεια των Κρατών - Μελών. Για να καταστεί δυνατή η ανωτέρω εκτίμηση συμπληρώθηκε για κάθε είδος και τύπο οικοτόπου Κοινοτικού Ενδιαφέροντος ένα ειδικό έντυπο αναφοράς. Την ευθύνη της συμπλήρωσης του ειδικού μέρους της έκθεσης, ανέλαβε το Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων – Υγροτόπων (ΕΚΒΥ) στο πλαίσιο χρηματοδότησής του από το Ταμείο ΕΤΕΡΠΣ.

Για τις ανάγκες της 3ης Εθνικής Αναφοράς-Έκθεσης Εφαρμογής της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ και στο πλαίσιο των απαιτήσεων της εποπτείας των τύπων οικοτόπων και των ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος στην Ελλάδα έχει ενταχθεί στο ΕΠΠΕΡΑΑ, Έργο αποτελούμενο από 8 μελέτες και Τεχνικό Σύμβουλο, συνολικού προϋπολογισμού 14 εκατ. Ευρώ περίπου. Το έργο αυτό περιλαμβάνει την παρακολούθηση και αξιολόγηση της κατάστασης διατήρησης για είδη και

τύπους οικοτόπων για το σύνολο του εθνικού χώρου, εξαιρούμενων των περιοχών για την για την προστασία των οποίων έχει θεσμοθετηθεί Φορέας Διαχείρισης (βλ. § 6.1.2.2).

Ακόμη, έχει ενταχθεί στο ΕΠΠΕΡΑΑ έργο για την κατάρτιση πλαισίου δράσεων προτεραιότητας για χρηματοδότηση στις περιοχές του δικτύου NATURA 2000 κατά την περίοδο 2014 – 2020.

Άλλα σημαντικά έργα αποκατάστασης προστατευόμενων περιοχών που χρηματοδοτήθηκαν αφορούν στην επαναλειτουργία της λίμνης Κάρλας και στην αποκατάσταση της λίμνης Κορώνειας.

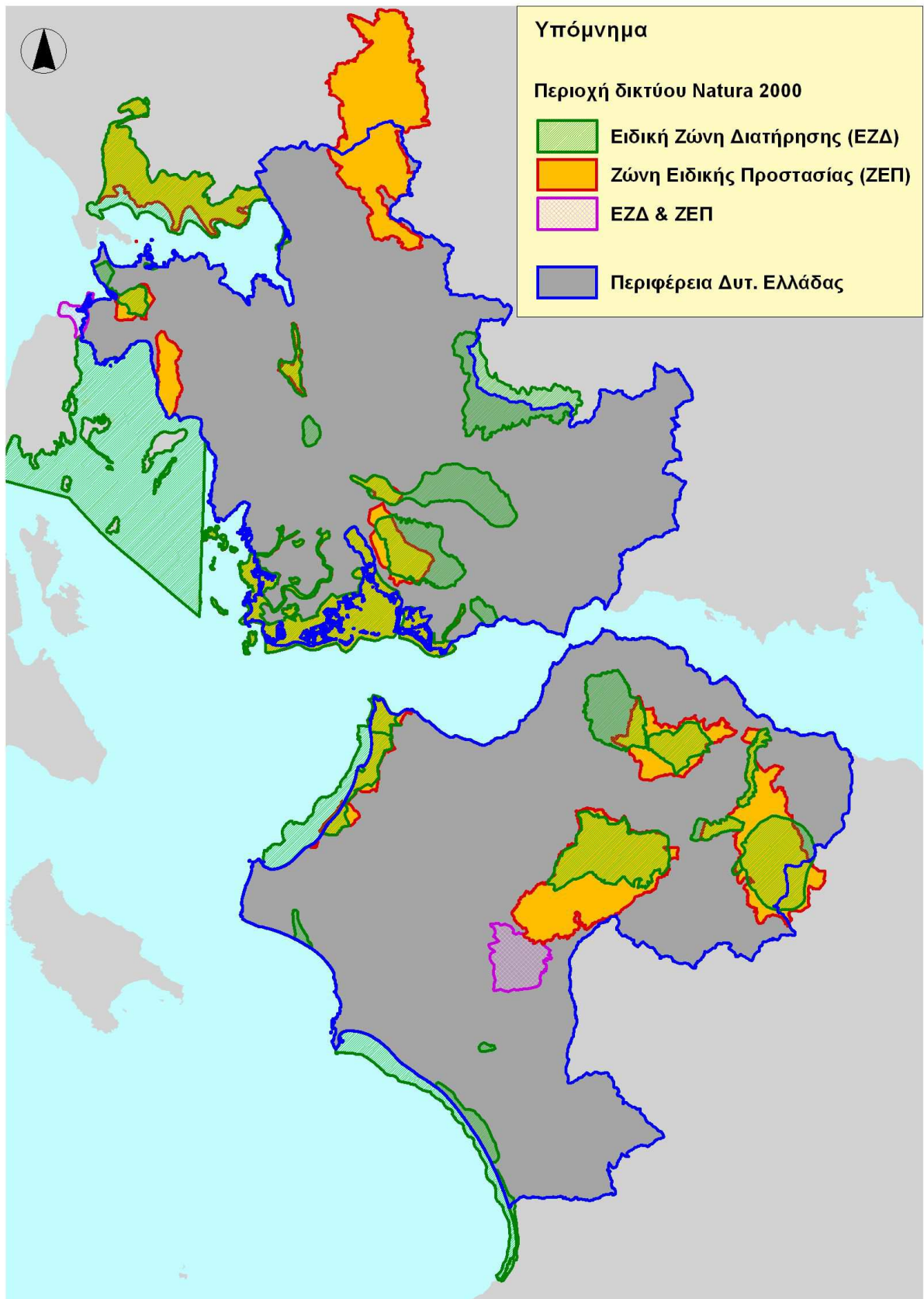
Όσον αφορά τις περιοχές του δικτύου Natura 2000, στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (ΠΔΕ) απαντώνται:

- ✓ **25 περιοχές** χαρακτηρισμένες ως «**Ειδική Ζώνη Διατήρησης**» (ΕΖΔ),
- ✓ **12 περιοχές** χαρακτηρισμένες ως «**Ζώνη Ειδικής Προστασίας**» (ΖΕΠ) και
- ✓ **3 περιοχές** χαρακτηρισμένες ως «**Ειδική Ζώνη Διατήρησης**» (ΕΖΔ) και «**Ζώνη Ειδικής Προστασίας**» (ΖΕΠ).

Σημειώνεται ότι, από τις ανωτέρω περιοχές, οι εννιά (9) βρίσκονται εν μέρει εντός της ΠΔΕ (βλ. ακόλουθο **Πίνακα 6.1.2.7**).

Σύμφωνα με το **Ν.3937/2011 (ΦΕΚ 60/Α/31.03.2011)**, οι προαναφερόμενες ΕΖΔ και ΖΕΠ της ΠΔΕ, περιλαμβάνονται στην κατηγορία «**Περιοχές Προστασίας Οικοτόπων και Ειδών**», του **Εθνικού Συστήματος Προστατευόμενων Περιοχών**.

Στο ακόλουθο **Σχήμα 6.1.2.2**, δίνονται οι περιοχές του δικτύου Natura 2000, που βρίσκονται εντός της ΠΔΕ, ενώ στον παρακάτω **Πίνακα 6.1.2.7**, δίνονται στοιχεία για τις εν λόγω περιοχές.

Σχήμα 6.1.2.2: Περιοχές δικτύου Natura 2000, στην ΠΔΕ.

Στον ακόλουθο Πίνακα 6.1.2.7, δίνονται οι περιοχές του δικτύου Natura 2000, της ΠΔΕ.

Πίνακας 6.1.2.7: Περιοχές Δικτύου Natura 2000, Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας (ΠΔΕ).

ΚΩΔΙΚΟΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ	ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΠΕΡΙΟΧΗΣ	ΕΖΔ	ΖΕΠ	Έκταση (ha)
ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΚΑΝΙΑ				
GR2310001	ΔΕΛΤΑ ΑΧΕΛΩΟΥ, ΛΙΜΝ/ΣΑ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ-ΑΙΤΩΛΙΚΟΥ, ΕΚΒΟΛΕΣ ΕΥΗΝΟΥ, ΝΗΣΟΙ ΕΧΙΝΑΔΕΣ, ΝΗΣΟΣ ΠΕΤΑΛΑΣ	✓		35.509,89
GR2310004*	ΟΡΟΣ ΠΑΝΑΙΤΩΛΙΚΟ	✓		18.542,03
GR2310005	ΟΡΟΣ ΒΑΡΑΣΟΒΑ	✓		1.443,30
GR2310006	ΛΙΜΝΕΣ ΒΟΥΛΚΑΡΙΑ & ΣΑΛΤΙΝΗ	✓		3.122,62
GR2310007	ΛΙΜΝΗ ΑΜΒΡΑΚΙΑ	✓		2.204,75
GR2310008	ΛΙΜΝΗ ΟΖΕΡΟΣ	✓		1.258,49
GR2310009	ΛΙΜΝΕΣ ΤΡΙΧΩΝΙΔΑ & ΛΥΣΙΜΑΧΕΙΑ	✓		14.279,80
GR2310010	ΟΡΟΣ ΑΡΑΚΥΝΘΟΣ ΚΑΙ ΣΤΕΝΑ ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ	✓		13.331,28
GR2310011	ΟΡΟΣ ΤΣΕΡΕΚΑΣ (ΑΚΑΡΝΑΝΙΚΑ)		✓	5.096,43
GR2310013	ΛΙΜΝΗ ΛΥΣΙΜΑΧΙΑ		✓	2.274,63
GR2310014	ΛΙΜΝΗ ΒΟΥΛΚΑΡΙΑ		✓	3.272,70
GR2310015	ΔΕΛΤΑ ΑΧΕΛΩΟΥ, ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΑ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ - ΑΙΤΩΛΙΚΟΥ ΚΑΙ ΕΚΒΟΛΕΣ ΕΥΗΝΟΥ, ΝΗΣΟΙ ΕΧΙΝΑΔΕΣ, ΝΗΣΟΣ ΠΕΤΑΛΑΣ, ΔΥΤΙΚΟΣ ΑΡΑΚΥΝΘΟΣ & ΣΤΕΝΑ ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ		✓	44.185,62
GR2310016	ΛΙΜΝΗ ΑΜΒΡΑΚΙΑ		✓	1.904,43
ΑΧΑΪΑ				
GR2320001	ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΑ ΚΑΛΟΓΡΙΑΣ, ΔΑΣΟΣ ΣΤΡΟΦΥΛΙΑΣ ΚΑΙ ΕΛΟΣ ΛΑΜΙΑΣ, ΑΡΑΞΟΣ	✓		3.533,89
GR2320002*	ΟΡΟΣ ΧΕΛΜΟΣ & ΥΔΑΤΑ ΣΤΥΓΟΣ	✓		17.493,03
GR2320003	ΦΑΡΑΓΓΙ ΒΟΥΡΑΪΚΟΥ	✓		2.176,31
GR2320004	ΑΙΣΘΗΤΙΚΟ ΔΑΣΟΣ ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ	✓		2.386,08
GR2320005	ΟΡΗ ΜΑΡΠΑΣ ΚΑΙ ΚΛΟΚΟΣ, ΦΑΡΑΓΓΙ ΣΕΛΙΝΟΥΝΤΑ	✓		6.042,57
GR2320006	ΑΛΥΚΗ ΑΙΓΙΟΥ	✓	✓	31,98
GR2320007	ΟΡΟΣ ΠΑΝΑΧΑΪΚΟ	✓		12.219,51
GR2320008	ΟΡΟΣ ΕΡΥΜΑΝΘΟΣ	✓		19.332,14
GR2320009	ΣΠΗΛΑΙΟ ΚΑΣΤΡΙΟΝ	✓		308,02
GR2320010	ΟΡΗ ΜΠΑΡΜΠΑΣ, ΚΛΩΚΟΣ, ΦΑΡΑΓΓΙ ΣΕΛΙΝΟΥΝΤΑ		✓	15.705,36
GR2320011	ΥΓΡΟΤΟΠΟΙ ΚΑΛΟΓΡΙΑΣ – ΛΑΜΙΑΣ ΚΑΙ ΔΑΣΟΣ ΣΤΡΟΦΥΛΙΑΣ		✓	6.566,21
GR2320012	ΟΡΟΣ ΕΡΥΜΑΝΘΟΣ		✓	38.983,48
GR2320013	ΟΡΟΣ ΧΕΛΜΟΣ (ΑΡΘΑΝΙΑ) - ΦΑΡΑΓΓΙ ΒΟΥΡΑΪΚΟΥ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΧΗ ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ		✓	32.169,19
ΗΛΕΙΑ				
GR2330002	ΟΡΟΠΕΔΙΟ ΦΟΛΟΗΣ	✓	✓	9.741,96

GR2330003	ΕΚΒΟΛΕΣ (ΔΕΛΤΑ) ΠΗΝΕΙΟΥ	✓		903,81
GR2330004	ΟΛΥΜΠΙΑ	✓		314,83
GR2330005	ΘΙΝΕΣ & ΠΑΡΑΛΙΑΚΟ ΔΑΣΟΣ ΖΑΧΑΡΩΣ, ΛΙΜΝΗ ΚΑΪΑΦΑ, ΣΤΡΟΦΥΛΙΑ, ΚΑΚΟΒΑΤΟΣ	✓		3.274,18
GR2330006	ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΑ ΚΟΤΥΧΙ, ΒΡΙΝΙΑ	✓		1.314,63
GR2330007	ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΖΩΝΗ ΑΠΟ ΑΚΡ. ΚΥΛΛΗΝΗ ΕΩΣ ΤΟΥΜΠΙ - ΚΑΛΟΓΡΙΑ	✓		13.166,35
GR2330008*	ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΠΕΡΙΟΧΗ ΚΟΛΠΟΥ ΚΥΠΑΡΙΣΣΙΑΣ, ΑΚΡ. ΚΑΤΑΚΟΛΟ – ΚΥΠΑΡΙΣΣΙΑ	✓		11.042,19
GR2330009	ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΑ ΚΟΤΥΧΙ - ΑΛΥΚΗ ΛΕΧΑΙΝΩΝ		✓	2.337,83
ΑΡΤΑ				
GR2110001*	ΑΜΒΡΑΚΙΚΟΣ ΚΟΛΠΟΣ, ΔΕΛΤΑ ΛΟΥΡΟΥ & ΑΡΑΧΘΟΥ (ΠΕΤΡΑ ΜΥΤΙΚΑΣ, ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΧΗ)	✓		28.787,56
GR2110004*	ΑΜΒΡΑΚΙΚΟΣ ΚΟΛΠΟΣ, ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΑ ΚΑΤΑΦΟΥΡΚΟ & ΚΟΡΑΚΟΝΗΣΙΑ		✓	23.010,75
GR2110006*	ΚΟΙΛΑΔΑ ΑΧΕΛΩΟΥ & ΟΡΗ ΒΑΛΤΟΥ		✓	46.737,83
ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑ				
GR2220003*	ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΑΡΧΙΠΕΛΑΓΟΣ ΙΟΝΙΟΥ (ΜΕΓΑΝΗΣΙ, ΑΡΚΟΥΔΙ, ΑΤΟΚΟΣ, ΒΡΩΜΟΝΑΣ)	✓		88.333,27
ΛΕΥΚΑΔΑ				
GR2240001*	ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΕΣ ΣΤΕΝΩΝ ΛΕΥΚΑΔΑΣ (ΠΑΛΙΩΝΗΣ-ΑΥΛΙΜΩΝ) & ΑΛΥΚΕΣ ΛΕΥΚΑΔΑΣ	✓	✓	2.143,40
ΜΕΣΣΗΝΙΑ				
GR2550005*	ΘΙΝΕΣ ΚΥΠΑΡΙΣΣΙΑΣ (ΝΕΟΧΩΡΙ - ΚΥΠΑΡΙΣΣΙΑ)	✓		1.342,86

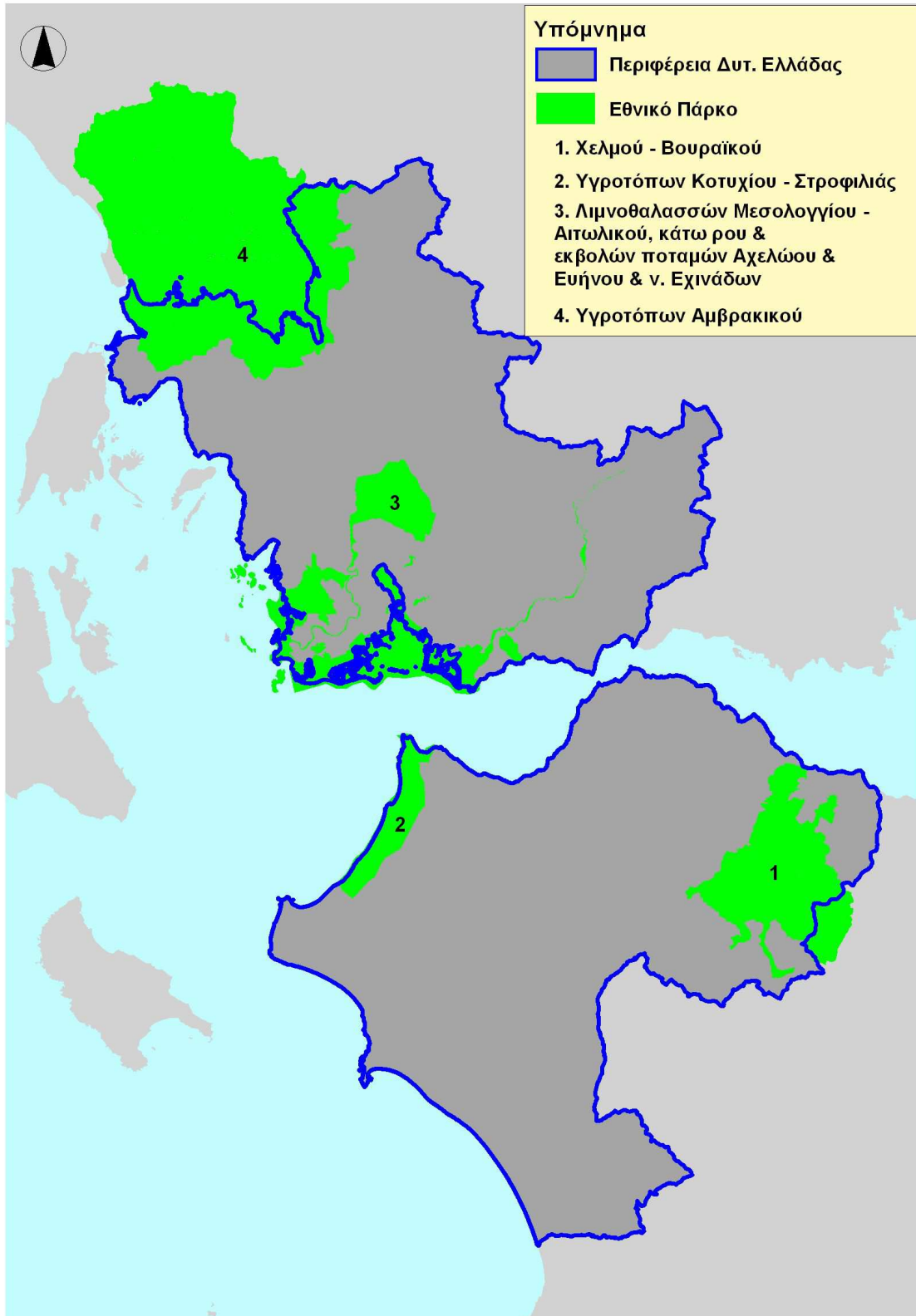
* ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΠΟΥ ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΣ ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ ΕΝΤΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ (ΠΔΕ)

6.1.2.4 Εθνικά Πάρκα

Στην ΠΔΕ, απαντώνται τα ακόλουθα τέσσερα (4) Εθνικά Πάρκα (βλ. και Σχήμα 6.1.2.3):

Πίνακας 6.1.2.8: Εθνικά Πάρκα, Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας (ΠΔΕ).

α/α	Εθνικό Πάρκο	ΚΥΑ χαρακτηρισμού (ΦΕΚ)	Περιφερειακή ζώνη
1	Εθνικό Πάρκο Χελμού - Βουραϊκού	ΚΥΑ 40390/2009, (ΦΕΚ 446/Δ/2009)	
2	Εθνικό Πάρκο Υγροτόπων Κοτυχίου –Στροφιλιάς	ΚΥΑ 12365/2009, (ΦΕΚ 159/Δ/2009)	Ναι
3	Εθνικό Πάρκο Λιμνοθαλασσών Μεσολογγίου - Αιτωλικού, κάτω ρου και εκβολών ποταμών Αχελώου και Ευήνου και νήσων Εχινάδων	ΚΥΑ 22306/2006, (ΦΕΚ 477/Δ/2006)	Ναι
4	Εθνικό Πάρκο Υγροτόπων Αμβρακικού	ΚΥΑ 11989/2008, (ΦΕΚ 123/Δ/2008)	Ναι

Σχήμα 6.1.2.3: Εθνικά Πάρκα, στην ΠΔΕ.

Ακολούθως, δίνονται συνοπτικά, τα κυριότερα χαρακτηριστικά των Εθνικών Πάρκων, που βρίσκονται στην ΠΔΕ.

Εθνικό Πάρκο Χελμού - Βουραϊκού

Το Εθνικό Πάρκο Χελμού – Βουραϊκού ιδρύθηκε με την **ΚΥΑ 40390/2009 (ΦΕΚ 446/Δ/02.10.2009)** «Χαρακτηρισμός της χερσαίας περιοχής του ορεινού όγκου Χελμού – Βουραϊκού ως Εθνικού Πάρκου».

Σκοπός είναι η προστασία, διατήρηση και διαχείριση της φύσης και του τοπίου, ως φυσικής κληρονομιάς και πολύτιμου εθνικού φυσικού πόρου σε χερσαία και υδάτινα τμήματα της περιοχής «ορεινός όγκος Χελμού –φαράγγι Βουραϊκού ποταμού», που διακρίνονται για την μεγάλη βιολογική, οικολογική, αισθητική, επιστημονική, γεωμορφολογική και παιδαγωγική τους αξία. Ειδικότερα επιδιώκεται η διατήρηση και διαχείριση των σπάνιων οικοτόπων και των ειδών χλωρίδας και πανίδας που απαντώνται στην συγκεκριμένη περιοχή.

Σύμφωνα με την ΚΥΑ χαρακτηρισμού μέσα στην έκταση του Εθνικού Πάρκου, καθορίζονται Περιοχές Προστασίας της Φύσης, Περιοχές Ειδικών Ρυθμίσεων και η Περιοχή Περιβαλλοντικού Ελέγχου.

Ειδικότερα:

Ως **περιοχές προστασίας της φύσης (Ζώνη Α)**, εντός των ορίων του εθνικού πάρκου, χαρακτηρίζονται οι ακόλουθες χερσαίες περιοχές που βρίσκονται στην εκτός σχεδίου και εκτός ορίων οικισμών προ του 1923 και κάτω των 2000 κατοίκων των Δήμων Καλαβρύτων, Λευκασίου, Διακοφτού, Ακράτας, Αιγείρας (Περιφερειακή Ενότητα Αχαΐας) και Δήμου Φενεού (Περιφερειακή Ενότητα Κορινθίας):

- ✓ **Ζώνη Α1:** Περιοχή προστασίας της φύσης Υψηλές Κορυφές του όρους Χελμός.
- ✓ **Ζώνη Α2:** Περιοχή Προστασίας της Φύσης Δάσους Ανεξαρτησίας Καλαβρύτων.
- ✓ **Ζώνη Α3:** Περιοχή Προστασίας της Φύσης Φαραγγιού Βουραϊκού ποταμού.

Ως **περιοχές ειδικών ρυθμίσεων (Ζώνη Β)**, εντός των ορίων του εθνικού πάρκου, χαρακτηρίζονται οι παρακάτω χερσαίες και υδάτινες περιοχές που βρίσκονται στην εκτός σχεδίου και εκτός ορίων οικισμών προ του 1923 και κάτω των 2000 κατοίκων των Δήμων Καλαβρύτων, Λευκασίου, Διακοφτού, Ακράτας, Αιγείρας (Περιφερειακή Ενότητα Αχαΐας) και Φενεού (Περιφερειακή Ενότητα Κορινθίας):

- ✓ **Ζώνη Β1:** Περιοχή Προστασίας του Σπηλαίου Καστριών.
- ✓ **Ζώνη Β2:** Περιοχή Προστασίας των Πηγών Αροανίου.
- ✓ **Ζώνη Β3:** Περιοχή Προστασίας της Λίμνης Τσιβλού.
- ✓ **Ζώνη Β4:** Περιοχή Προστασίας των Πηγών Λάδωνα.

Η **Περιοχή Περιβαλλοντικού Ελέγχου (Ζώνη Γ)** περιλαμβάνει την υπόλοιπη περιοχή που καταλαμβάνει το Εθνικό Πάρκο Χελμού – Βουραϊκού, εκτός από τις Ζώνες Α1, Α2 και Α3, (Περιοχές Προστασίας της Φύσης) καθώς και τις Ζώνες Β1, Β2, Β3 και Β4, (Περιοχές Ειδικών Ρυθμίσεων) όπως αυτές περιγράφονται παραπάνω.

Τέλος, στο άρθρο 3 της ΚΥΑ 40390/2009 (ΦΕΚ 446/Δ/02.10.2009) αναλύονται οι χρήσεις, οι δραστηριότητες, τα μέτρα, οι όροι και οι περιορισμοί προστασίας και διαχείρισης ανά ζώνη, ενώ γενικές διατάξεις αποτυπώνονται στο άρθρο 4 της ίδιας ΚΥΑ.

Εθνικό Πάρκο Υγροτόπων Κοτυχίου –Στροφιλιάς

Το Εθνικό Πάρκο Υγροτόπων Κοτυχίου – Στροφιλιά ιδρύθηκε με την **ΚΥΑ 12365/2009 (ΦΕΚ 159/Δ/29.04.2009)** «Χαρακτηρισμός των χερσαίων, υδάτινων και θαλάσσιων περιοχών της λιμνοθάλασσας Κοτυχίου, του δάσους Στροφιλιάς και της ευρύτερης περιοχής τους (Ν. Αχαΐας, Ν. Ηλείας) ως “Εθνικό Πάρκο Υγροτόπων Κοτυχίου – Στροφιλιάς”».

Σκοπός είναι η προστασία, διατήρηση και διαχείριση της φύσης και του τοπίου, ως φυσικής κληρονομιάς και πολύτιμου εθνικού φυσικού πόρου σε χερσαία, υδάτινα και θαλάσσια τμήματα της περιοχής «λιμνοθάλασσας Κοτυχίου – δάσους Στροφιλιάς», που διακρίνονται για τη μεγάλη βιολογική, οικολογική, αισθητική, επιστημονική, γεωμορφολογική και παιδαγωγική τους αξία.

Ειδικότερα, επιδιώκεται η διατήρηση και διαχείριση των σπανίων οικοτόπων και των ειδών χλωρίδας και πανίδας που απαντώνται στη συγκεκριμένη περιοχή.

Σύμφωνα με την ΚΥΑ χαρακτηρισμού μέσα στην έκταση του Εθνικού Πάρκου, καθορίζονται

- ✓ οι Ζώνη Α (Περιοχή Προστασίας της Φύσης), ΑΒ1, ΑΒ2, Α1 και Β1,
- ✓ η Ζώνη Β (Περιφερειακή Ζώνη Προστασίας),
- ✓ η Ζώνη ΒΑ (θεσμοθετημένη λατομική ζώνη στην περιοχή των Μαύρων Βουνών) και
- ✓ η Ζώνη Γ (Ευρύτερη Περιοχή).

Τέλος, στο άρθρο 3 της ΚΥΑ 12365/2009 (ΦΕΚ 159/Δ/29.04.2009) αναλύονται οι χρήσεις, οι δραστηριότητες, τα μέτρα, οι όροι και οι περιορισμοί προστασίας και διαχείρισης ανά ζώνη, ενώ γενικές διατάξεις αποτυπώνονται στο άρθρο 4 της ίδιας ΚΥΑ.

Εθνικό Πάρκο Λιμνοθαλασσών Μεσολογγίου - Αιτωλικού, κάτω ρου και εκβολών ποταμών Αχελώου και Ευήνου και νήσων Εχινάδων

Το Εθνικό Πάρκο Λιμνοθαλασσών Μεσολογγίου - Αιτωλικού, κάτω ρου και εκβολών ποταμών Αχελώου και Ευήνου και νήσων Εχινάδων ιδρύθηκε με την **ΚΥΑ 22306/2006 (ΦΕΚ 477/Δ/31.05.2006)** «Χαρακτηρισμός των λιμνοθαλάσσιων, χερσαίων, ποτάμιων περιοχών του νοτίου τμήματος του Νομού Αιτωλοακαρνανίας και του νησιωτικού συμπλέγματος των Β. και Ν. Εχινάδων του Νομού Κεφαλληνίας ως Εθνικό Πάρκο με την ονομασία “Εθνικό Πάρκο Λιμνοθαλασσών Μεσολογγίου – Αιτωλικού, κάτω ρου και εκβολών ποταμών Αχελώου και Ευήνου και νήσων Εχινάδων”».

Στο Εθνικό Πάρκο Λιμνοθαλασσών Μεσολογγίου – Αιτωλικού εντάσσονται λιμνοθαλάσσιες, χερσαίες και ποτάμιες περιοχές του νότιου τμήματος της Αιτωλοακαρνανίας και το νησιώτικο

σύμπλεγμα των Εχινάδων της ΠΕ Κεφαλληνίας που διακρίνονται για τη μεγάλη βιολογική, οικολογική, αισθητική, επιστημονική, γεωμορφολογική και περιβαλλοντική τους αξία.

Το πάρκο περιλαμβάνει το εκτεταμένο σύμπλεγμα υγροτόπων λιμνοθάλασσας Μεσολογίου - Αιτωλικού και των εκβολικών συστημάτων των ποταμών Εύηνου και Αχελώου. Στο σύμπλεγμα αυτό διακρίνονται ποτάμιες και παραποτάμιες περιοχές, λιμνοθάλασσες, γλυκόβαλτοι, αλμυρόβαλτοι, λασποτόπια, υδροχαρή δάση. Πρωταγωνιστικό ρόλο στη διαμόρφωση της υγροτοπικής περιοχής έχουν παίξει οι ποταμοί Εύηνος και Αχελώος που αποτελούν και τα φυσικά όρια της στα ανατολικά και δυτικά αντίστοιχα.

Η λιμνοθάλασσα Μεσολογίου - Αιτωλικού είναι η μεγαλύτερη της χώρας και από τις μεγαλύτερες της Μεσογείου. Σήμερα με βάση τη γεωμορφολογία της περιοχής, όπως προέκυψε από τις ανθρωπογενείς παρεμβάσεις στο διάστημα 1960-1995, αποτελείται από ένα σύστημα 6 λιμνοθαλασσών που είναι σχετικά απομονωμένες μεταξύ τους και παρουσιάζουν διαφορετικά φυσικοχημικά χαρακτηριστικά.

Συγκεκριμένα:

- Λιμνοθάλασσα Βορείου Διαύλου Κλείσοβας,
- Λιμνοθάλασσα Κλείσοβας,
- Κεντρική λιμνοθάλασσα (όπου στο μέτωπο της υπάρχουν τα ιχθυοτροφεία: Τουρλίδα, Βασιλάδι, Σχοινιάς και Προκοπάνιστος),
- Λιμνοθάλασσα Θολής,
- Λιμνοθάλασσα Παλαιοποτάμου και
- Λιμνοθάλασσα Αιτωλικού (Κανάλι Αιτωλικού).

Η έκτασή τους φτάνει τα 150.000 στρ., ενώ η ευρύτερη περιοχή του υγρότοπου περιλαμβάνει παράκτια οικοσυστήματα, βάλτους, αλυκοποιημένες εκτάσεις και αποστραγγισμένες εκτάσεις που αποδόθηκαν στη γεωργία.

Το χερσαίο τμήμα του Εθνικού Πάρκου περιλαμβάνει:

- α) λόφους που διακρίνονται διάσπαρτοι στον υγρότοπο και οι περισσότεροι στο παρελθόν αποτελούσαν τμήμα των Εχινάδων νήσων που η προσχωματική δράση του Αχελώου τους ενσωμάτωσε στην ξηρά,
- β) το όρος Βαράσοβα και τμήμα του όρους Αράκυνθος,
- γ) αμμοθίνες που δημιουργήθηκαν από τα φερτά υλικά των ποταμών και οριοθετούν τις λιμνοθάλασσες από την ανοιχτή θάλασσα,
- δ) το φαράγγι της Κλεισούρας που έχει ενταχθεί στις περιοχές «ιδιαιτέρου κάλλους»,
- ε) το Δάσος του Φράξου, χαρακτηρισμένο σαν «Διατηρητέο Μνημείο της Φύσης»,

- στ) καλλιεργούμενες εκτάσεις,
- ζ) το νησιωτικό σύμπλεγμα των Εχινάδων, που είναι άρρηκτα δεμένο με το εκβολικό σύστημα του Αχελώου.

Σύμφωνα με την ΚΥΑ χαρακτηρισμού μέσα στην έκταση του Εθνικού Πάρκου, καθορίζονται οι ακόλουθες Ζώνες :

Ζώνες Απόλυτης Προστασίας (Α.Π.)

- ✓ Ζώνη Απόλυτης Προστασίας 1 (Α.Π.1) στη λιμνοθαλάσσια έκταση - Υγροτοπική Ζώνη.
- ✓ Ζώνη Απόλυτης Προστασίας 2 (Α.Π.2) στη χερσαία έκταση.
- ✓ Ζώνη Απόλυτης Προστασίας 3 (Α.Π.3) στην ποτάμια και παραποτάμια έκταση.
- ✓ Ζώνη Απόλυτης προστασίας 4 (Α.Π.4) στην νησιωτική έκταση.

Ζώνες Προστασίας της Φύσης (Π.Φ.)

- ✓ Ζώνη Προστασίας της Φύσης 1 (Π.Φ.1) στη λιμνοθαλάσσια έκταση - Υγροτοπική Ζώνη.
- ✓ Ζώνη Προστασίας της Φύσης 2 (Π.Φ.2) στη χερσαία έκταση στην οποία εντάσσονται οι υποζώνες: Π.Φ.2Α, Π.Φ.2Β, Π.Φ.2Γ, Π.Φ.2Δ, Π.Φ.2 Ε, Π.Φ.2Ζ, Π.Φ.2Η, ΠΦ2Θ, ΠΦ2Ι, ΠΦ2Κ, ΠΦ2Λ, ΠΦ2Μ, ΠΦ2Ν.
- ✓ Ζώνη Προστασίας της Φύσης 3 (Π.Φ.3) στην ποτάμια και παραποτάμια έκταση.
- ✓ Ζώνη Προστασίας της Φύσης 4 (Π.Φ.4) στην νησιωτική έκταση.

Περιφερειακές Περιοχές

Ος Περιφερειακές Περιοχές Π.Π.1, Π.Π.2, Π.Π.3, Π.Π.4, Π.Π.5, Π.Π.6, Π.Π.7, χαρακτηρίζονται οι περιοχές που βρίσκονται εκτός των ορίων των εγκεκριμένων Γενικών Πολεοδομικών Σχεδίων και εκτός των ορίων των οριοθετημένων οικισμών κάτω των 2000 κατοίκων σύμφωνα με το από 24.4.1985 π.δ. (ΦΕΚ 181/Δ/1985) όπως ισχύει, των Δήμων Ι. Π. Μεσολογγίου, Αιτωλικού, Οινιαδών, Χάλκειας, Αγγελοκάστρου, Αγρινίου, Αρακύνθου, Στράτου, Αστακού, Θεσιέων, Νεάπολης, Πυλλήνης, Θέρμου, Ναυπάκτου, Μακρυνείας.

Περιφερειακή Ζώνη

Ος Περιφερειακή Ζώνη χαρακτηρίζεται η θαλάσσια περιοχή που περιβάλλει τις Εχινάδες νήσους.

Τέλος, στο άρθρο 3 της ΚΥΑ 22306/2006 (ΦΕΚ 477/31.05.2006) αναλύονται οι χρήσεις, οι δραστηριότητες, τα μέτρα, οι όροι και οι περιορισμοί προστασίας και διαχείρισης ανά ζώνη προστασίας.

Εθνικό Πάρκο Υγροτόπων Αμβρακικού

Το Εθνικό Πάρκο Υγροτόπων Αμβρακικού ιδρύθηκε με την **ΚΥΑ 11989/2008 (ΦΕΚ 123/Δ/ 21.03.2008)** «Χαρακτηρισμός των χερσαίων, υδάτινων και θαλάσσιων περιοχών του Αμβρακικού κόλπου ως Εθνικού Πάρκου και τον καθορισμό χρήσεων, όρων και περιορισμών».

Σύμφωνα με την εν λόγω ΚΥΑ ως «Εθνικό Πάρκο υγροτόπων Αμβρακικού» ορίζεται η χερσαία και θαλάσσια περιοχή του Αμβρακικού κόλπου που βρίσκεται στην εκτός σχεδίου και εκτός ορίων οικισμών προ του 1923 και κάτω των 2000 κατοίκων περιοχή των Δήμων Πρέβεζας, Ζαλόγγου, Λούρου, Φιλιπιάδος (Περιφερειακή Ενότητα Πρέβεζας), Αμβρακικού, Αράχθου, Αρταίων, Κομποτίου και κοινότητας Κομμένου (Περιφερειακή Ενότητα Άρτας), Αμφιλοχίας, Ανακτορίου, Κεκροπίας (Περιφερειακή Ενότητα Αιτ/νίας).

Σκοπός είναι η προστασία, διατήρηση, και διαχείριση της φύσης και του τοπίου, ως φυσικής κληρονομιάς και πολύτιμου εθνικού φυσικού πόρου σε χερσαία και υδάτινα τμήματα της ευρύτερης περιοχής του Αμβρακικού κόλπου, που διακρίνονται για την μεγάλη βιολογική, οικολογική, αισθητική, επιστημονική, γεωμορφολογική και παιδαγωγική τους αξία. Ειδικότερα επιδιώκεται η διατήρηση και διαχείριση των σπανίων οικοτόπων και των ειδών χλωρίδας και πανίδας και κυρίως της ορνιθοπανίδας που συντίθεται από αρκετά σημαντικά είδη.

Σύμφωνα με την ΚΥΑ χαρακτηρισμού μέσα στην έκταση του Εθνικού Πάρκου, καθορίζονται οι ακόλουθες Ζώνες:

- ✓ **Ζώνη Α - Περιοχή προστασίας της φύσης.** Περιλαμβάνει χερσαία και θαλάσσια τμήματα καθώς επίσης οποιαδήποτε μόνιμη ή περιοδικά εμφανιζόμενη νησίδα εντός της παραπάνω θαλάσσιας περιοχής.
- ✓ **Ζώνη Α1 - Περιοχή ειδικής διαχείρισης υδάτων.** Περιλαμβάνει την περιοχή που περικλείεται από στικτή μπλε γραμμή στα σχετικά διαγράμματα.
- ✓ **Ζώνη Β – Περιοχή ειδικών ρυθμίσεων.** Περιλαμβάνει τμήματα περιοχών χερσαίων και θαλάσσιων που δεν περιλαμβάνονται στις ζώνες Α και Α1.
- ✓ **Ως Ζώνη Περιβαλλοντικού Ελέγχου** χαρακτηρίζεται χερσαία και θαλάσσια περιοχή εκτός σχεδίου και εκτός ορίων οικισμών προϋφιστάμενων του 1923 και κάτω των 2000 κατοίκων.

Τέλος, στο άρθρο 3 της ΚΥΑ 11989/2008 (ΦΕΚ 123/Δ/ 21.03.2008) αναλύονται οι χρήσεις, οι δραστηριότητες, τα μέτρα, οι όροι και οι περιορισμοί προστασίας και διαχείρισης ανά ζώνη, ενώ γενικές διατάξεις αποτυπώνονται στο άρθρο 4 της ίδιας ΚΥΑ.

Σύμφωνα με τα προαναφερόμενα, **εντός των 4 Εθνικών Πάρκων της ΠΔΕ, έχουν καθοριστεί:**

❖ 4 Ζώνες Απολύτου Προστασίας της Φύσης

- ✓ Ζώνες Α.Π.1, Α.Π.2, Α.Π.3 και Α.Π.4, του «Εθνικό Πάρκο Λιμνοθαλασσών

Μεσολογίου - Αιτωλικού, κάτω ρου και εκβολών ποταμών Αχελώου και Ευήνου και νήσων Εχινάδων»

και

❖ **9 Ζώνες Προστασία της Φύσης**

- ✓ Ζώνες Π.Φ.1, Π.Φ.2, Π.Φ.3 και Π.Φ.4, του «Εθνικό Πάρκο Λιμνοθαλασσών Μεσολογίου - Αιτωλικού, κάτω ρου και εκβολών ποταμών Αχελώου και Ευήνου και νήσων Εχινάδων»
- ✓ Ζώνη Α, του «Εθνικού Πάρκου Υγροτόπων Κοτυχίου –Στροφιλιάς»
- ✓ Ζώνες Α1, Α2 και Α3 του «Εθνικού Πάρκου Χελμού – Βουραϊκού»
- ✓ Ζώνη Α του «Εθνικού Πάρκου Υγροτόπων Αμβρακικού κόλπου»

οι οποίες περιλαμβάνονται στο **Εθνικό Σύστημα Προστατευόμενων Περιοχών**, σύμφωνα με το **Ν.3937/2011 (ΦΕΚ 60/Α/31.03.2011)**.

Διαχείριση Εθνικών Πάρκων ΠΔΕ

Για την διοίκηση και διαχείριση των τεσσάρων Εθνικών Πάρκων που απαντώνται στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (ΠΔΕ) συστάθηκαν ισάριθμοι **Φορείς Διαχείρισης** (βλ. ακόλουθο Πίνακα 6.1.2.9):

Πίνακας 6.1.2.9: Φορείς Διαχείρισης, Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας (ΠΔΕ).

ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΗ ΠΕΡΙΟΧΗ	ΚΥΑ /Π.Δ. ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗΣ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ	ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ*	ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΦΔ	ΣΤΕΛΕΧΣΗ ΔΣ ΤΟΥ ΦΔ
Εθνικό Πάρκο Υγροτόπων Αμβρακικού	ΚΥΑ 11989/2008 (ΦΕΚ 123/Δ/21.03.08)	1. ΥΑ 27004/2005 (ΦΕΚ 950/Β/11.07.05) 2. ΥΑ 27045/2005 (ΦΕΚ 950/Β/11.07.05) 3. ΥΑ 27045/2005 (ΦΕΚ 950/Β/11.07.05) 4. ΥΑ 27006/2005 (ΦΕΚ 950/Β/11.07.05)	ΚΥΑ 125566/996/2003 (ΦΕΚ 1419/Β/01.10.03) <u>Τροποποίηση:</u> ΚΥΑ 126866/3017/03 (ΦΕΚ 1072/Β/01.08.03)	ΥΑ 127381/3793/2003 (ΦΕΚ 1419/Β/03) ΥΑ 48602/2005 (ΦΕΚ 1709/Β/05) ΥΑ 12679/2008 (ΦΕΚ 317/ΥΟΔΔ/08) ΥΑ 4129/2009 (ΦΕΚ 310/ΥΟΔΔ/09)
Εθνικό Πάρκο Λιμνοθάλασσας Μεσολογίου	ΚΥΑ 22306/2006 (ΦΕΚ 477/Δ/31.05.06)	1. ΥΑ 52890/2004 (ΦΕΚ 1965/Β/31.12.04) 2. ΥΑ 18179/2005 (ΦΕΚ 695/Β/24.05.05) 3. ΥΑ 40681/2005	ΚΥΑ 125735/1282/2003 (ΦΕΚ 473/Β/18.04.03)	ΥΑ 126432/2460/2003 (ΦΕΚ 918/Β/03) ΥΑ 20700/2006 (ΦΕΚ 659/Β/06) ΥΑ 6644/2008

ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΗ ΠΕΡΙΟΧΗ	ΚΥΑ /Π.Δ. ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗΣ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ	ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ*	ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΦΔ	ΣΤΕΛΕΧ8ΣΗ ΔΣ ΤΟΥ ΦΔ
		(ΦΕΚ 1442/Β/19.10.05) 4. ΥΑ 52893/2004 (ΦΕΚ 1965/Β/31.12.04)		(ΦΕΚ 317/ΥΟΔΔ/08)
Εθνικό Πάρκο Υγροτόπων Κοτυχίου – Στροφυλιάς	ΚΥΑ 12365/2009 (ΦΕΚ 159/Δ/29.04.09)	1. ΥΑ 52900/2004 (ΦΕΚ 1942/Β/29.12.04) 2. ΥΑ 47421/2005 (ΦΕΚ 1681/Β/01.12.05) 3. ΥΑ 52895/2004 (ΦΕΚ 1942/Β/29.12.04) 4. ΥΑ 52897/2004 (ΦΕΚ 1942/Β/29.12.04)	ΚΥΑ 125565/995/2003 (ΦΕΚ 364/Β/28.03.03)	ΥΑ 126518/2574/2003 (ΦΕΚ 907/Β/03) Τροποποίηση: ΥΑ 128269/5293/2004 (ΦΕΚ 41/Β/04) ΥΑ 23600/2006 (ΦΕΚ 754/06)
Εθνικό Πάρκο Χελμού – Βουραϊκού	ΚΥΑ 40390/2009 (ΦΕΚ 446/Δ/02.10.09)	1. ΥΑ 45716/2005 (ΦΕΚ 1604/Β/21.11.05) 2. ΥΑ 45719/2005 (ΦΕΚ 1604/Β/21.11.05) 3. ΥΑ 45720/2005 (ΦΕΚ 1604/Β/21.11.05) 4. ΥΑ 45718/2005 (ΦΕΚ 1604/Β/21.11.05)	ΚΥΑ 125207/393/2003 (ΦΕΚ 140/Β/11.02.03) <u>Τροποποίηση:</u> ΚΥΑ126866/3017/03 (ΦΕΚ 1072/Β/01.08.03)	ΥΑ 127651/4197/2003 (ΦΕΚ 1538/Β/03) ΥΑ 44748/2006 (ΦΕΚ 76/06) Τροποποίηση: ΥΑ 41925/07 (ΦΕΚ 542/ΥΟΔΔ/07)

* ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ : 1: ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ (ΔΣ). 2: ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ. 3: ΑΝΑΘΕΣΗΣ ΕΡΓΩΝ – ΜΕΛΕΤΩΝ – ΠΡΟΜΗΘΕΙΩΝ. 4: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ.

Όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο (βλ. § 6.1.2.2), σύμφωνα με το **άρθρο 8, του Ν.4109/2013 (ΦΕΚ 16/Α/23.01.2013)** «Κατάργηση και συγχώνευση νομικών προσώπων του Δημοσίου και του ευρύτερου δημόσιου τομέα – Σύσταση Γενικής Γραμματείας για το συντονισμό του κυβερνητικού έργου και άλλες διατάξεις», επήλθαν συγχωνεύσεις και καταργήσεις Φορέων Διαχείρισης.

Ειδικότερα, όσον αφορά τους Φορείς Διαχείρισης της ΠΔΕ, και σύμφωνα με το **άρθρο 8, του Ν.4109/2013 (ΦΕΚ 16/Α/23.01.2013)**, σημειώνονται τα ακόλουθα:

- ο Φορέας Διαχείρισης Υγροτόπων Αμβρακικού,
- ο Φορέας Διαχείρισης Λιμνοθάλασσας Μεσολογγίου και
- ο Φορέας Διαχείρισης Στενών και Εκβολών Καλαμά και Αχέροντα,

συγχωνεύονται και συνιστούν νέο Ν.Π.Ι.Δ., με την επωνυμία «**Φορέας Διαχείρισης Υγροτόπων Δυτικής Ηπείρου και Μεσολογγίου**». Ο φορέας που συνιστάται έχει διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια και εποπτεύεται από τον Υπουργό Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής και λειτουργεί σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 2742/1999, ως ισχύει, και του ν. 1650/1986. Έδρα του φορέα διαχείρισης είναι η Άρτα.

- ο Φορέας Διαχείρισης Υγροτόπων Κοτυχίου – Στροφυλιάς,
- ο Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Αίνου και
- ο Φορέας Διαχείρισης Χελμού – Βουραϊκού

συγχωνεύονται και συνιστούν νέο Ν.Π.Ι.Δ. με την επωνυμία «**Φορέας Διαχείρισης Οικοσυστημάτων Δυτικής Πελοποννήσου και Κεφαλονιάς**». Ο φορέας που συνιστάται έχει διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια και εποπτεύεται από τον Υπουργό Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής και λειτουργεί σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 2742/1999, ως ισχύει, και του ν. 1650/1986. Η έδρα του φορέα διαχείρισης είναι η Πάτρα.

6.1.2.5 Καταφύγια Άγριας Ζωής

Σύμφωνα με τον Ν. 2637/1998 (ΦΕΚ 200/Α/27.08.1998), τα καταφύγια θηραμάτων, μετονομάστηκαν σε «Καταφύγια Άγριας Ζωής». Με βάση το Ν. 3937/2011 «*Διατήρηση της βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις*» (ΦΕΚ 60/Α/31.03.2011) ως καταφύγια άγριας ζωής χαρακτηρίζονται φυσικές περιοχές (χερσαίες, υγροτοπικές ή θαλάσσιες), που έχουν ιδιαίτερη σημασία ως σημαντικοί τόποι ανάπτυξης της άγριας χλωρίδας ή ως βιότοποι αναπαραγωγής, διατροφής, διαχείμασης ειδών της άγριας πανίδας, ή ως περιοχές αναπαραγωγής ψαριών και συγκέντρωσης γόνου, ή, τέλος, ως σημαντικοί θαλάσσιοι οικότοποι.

Στην παρ. 4.3, του άρθρου 5, του νόμου, καθορίζονται συγκεκριμένοι όροι και περιορισμοί όσον αφορά στα ΚΑΖ. Οι λειτουργίες που πρέπει να επιτελούν, τα κριτήρια επιλογής τους καθώς και οι σκοποί που πρέπει να επιτυγχάνονται μέσω του νέου θεσμού, είναι περισσότερο σύνθετοι, πολύπλοκοι και αποσκοπούν στη διατήρηση της βιολογικής ποικιλότητας, στην προστασία των ειδών, καθώς στη διατήρηση των σπάνιων και απειλούμενων ειδών της πανίδας και της αυτοφυούς χλωρίδας, καθώς και στην προστασία και την αύξηση του πληθυσμού των θηραμάτων. Κατά συνέπεια, ο στόχος ενός καταφυγίου άγριας ζωής δεν επικεντρώνεται πλέον μόνο στα θηράματα, αλλά σε όλα τα είδη άγριας πανίδας, αυτοφυούς χλωρίδας αλλά και του οικοσυστήματος γενικά.

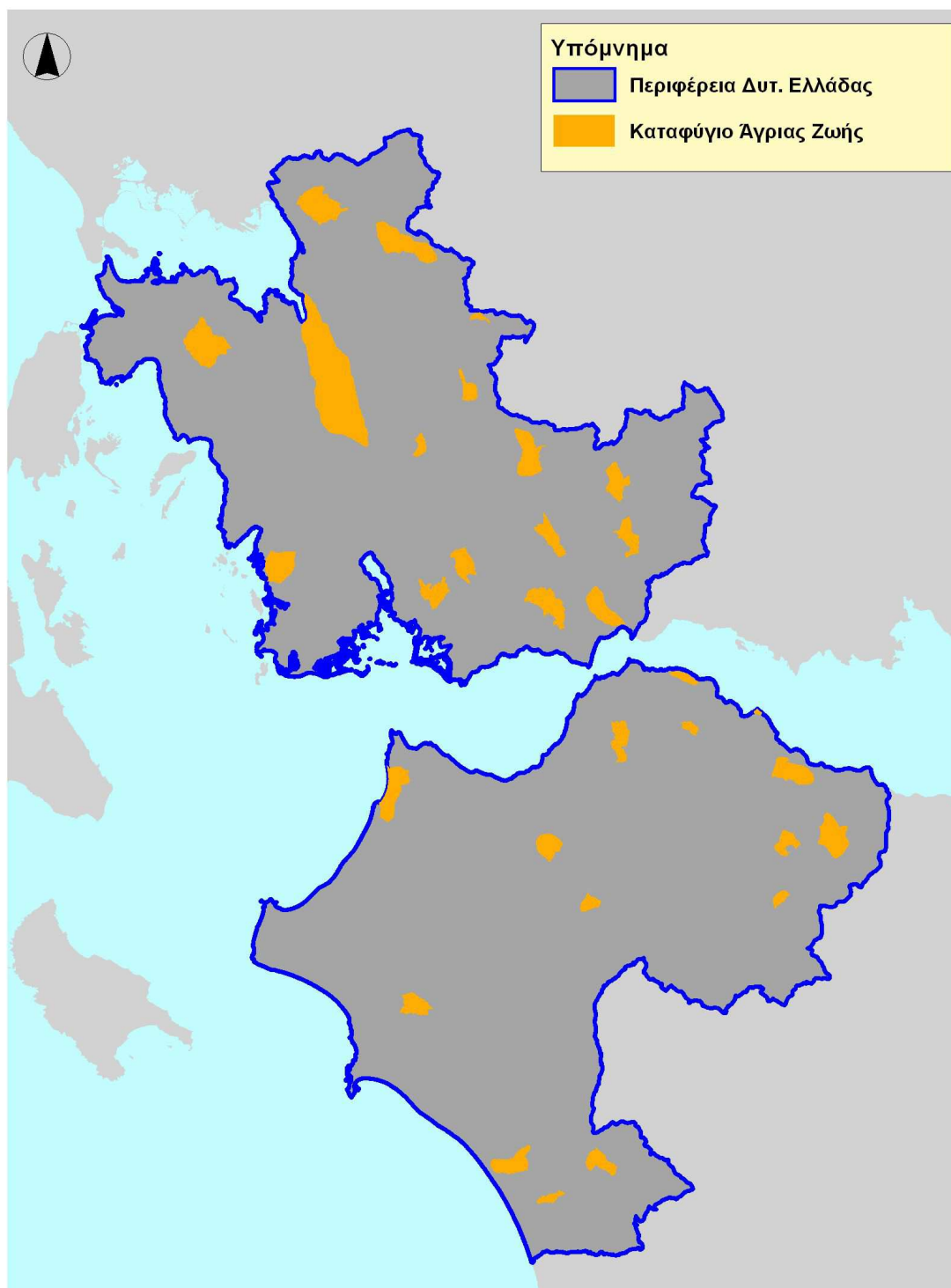
Στον ακόλουθο **Πίνακα 6.1.2.10**, δίνονται τα Καταφύγια Άγριας Ζωής, της ΠΔΕ (βλ. και **Σχήμα 6.1.2.4**).

Σύμφωνα με το **Ν.3937/2011 (ΦΕΚ 60/Α/31.03.2011)**, τα προαναφερόμενα ΚΑΖ της ΠΔΕ, περιλαμβάνονται στην κατηγορία «**Περιοχές Προστασίας Οικοτόπων και Ειδών**», του **Εθνικού Συστήματος Προστατευόμενων Περιοχών**.

Πίνακας 6.1.2.10: Καταφύγια Άγριας Ζωής, Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας (ΠΔΕ).

α/α	Κωδικός	Ονομασία	ΦΕΚ Κήρυξης	Έκταση (ha)
1	K454	Κάτω Σαμικό-Ξηροχώρι-Σμέρνα-Γραικά-Βρίνα	541/Β/90	1930,5
2	K455	Ζαχοβούνι-Πρεσκαβίτα (Καλλιθέας-Λιβαδακίου-Αμυγδαλεών)	599/Β/76	1351,4
3	K459	Κιβούρια-Ροδινά (Καλιδόνας-Ροδινών-Σχινών)	595/Β/86	552,7

α/α	Κωδικός	Όνομασία	ΦΕΚ Κήρυξης	Έκταση (ha)
4	K301	Κανάλα (Βάλτου)	700/25-7-80	3577,6
5	K316	Πεταλάς (Αμφιλοχίας-Κεχρινιάς-Παπαδάτου-Στάνου)	834/25-6-79	14723,7
6	K320	Περγάντι-Ξηρόμερος (Μοναστηρακίου-Βάτου-Θυρίου)	419/Β/85	4002,5
7	K355	Αγ. Κωνσταντίνος-Μαλαθούνα (Παλαιοπύργου-Σίμου-Ελευθεριανής)	739/Β/3-6-76	1481,5
8	K361	Όρος Αράκυνθος-Ματαράγκας-Γαβαλού	511/6-8-82	1572,2
9	K364	Καντήλια-Βαλτί (Αστακού)	452/18-7-85	2419,5
10	K378	Αφροξυλιά-Βαμβακού (Μαμουλάδων-Αφροξυλιάς-Βαμβακούς)	757/Β/82	2163,3
11	K394	Τρανόρεμα-Δρακότρυπα (Ζηρίων)	494/Β/84	581,3
12	K399	Αλυκή (Αιγίου)	601/Β/78	90,0
13	K400	Άνω Καστρίτσι-Σούλι	407/Β/81	1625,1
14	K401	Αγιαννιώτικο Βουνό (Λακκάς-Μυρόβρυσης-Τούμπας)	293/Β/83	445,1
15	K405	Αγ. Νικόλαος-Γούρνα (Διακοφτού-Μαμουσιάς-Τράπεζας)	698/Β/82	2236,6
16	K410	Βαλιμή-Περιστέρα (Εξοχής-Βελλάς)	584/Β/78	2696,2
17	K413	Κράστωνη-Σοκαρά	923/Β/76	1101,2
18	K414	Κομποβούνι (Μιτόπολης-Χιόνας)	779/Β/76	1514,9
19	K419	Λαγκάδας-Φτέρες-Βαγένη-Καστράκι (Καστρίων)	625/19-7-78	498,0
20	K420	Δοξάρας-Κορίζα (Καρλεντζίου-Δροσιάς-Σπαρτιάς)	757/Β/76	724,5
21	K911	Μέγα Λάκος - Πύργος , Θέρμου	865/Β/12-07-00	1535,3
22	K728	Ι.Μ. Ρέθα και Ι.Μ. Λόγγος, Αμφιλοχίας, Μενιδίου, Ινάχου	972/Β/15-07-03	3270,3
23	K737	Περιοχή Δήμου Παρακαμπιλίων και Παναιτωλικού στη θέση Πλατύ – Φουρκού - Άνεμοι Κόθροιστων	865/Β/12-07-00	913,9
24	K764	Ασπρολίθι, Μεσολογγίου	1033/Β/06-08-01 Τροποποίηση	1602,5
25	K767	Βιότοπος Δάσους Στροφυλιάς - Λίμνης Προκόπου-Λάμιας, Λαρισσού	39/Β/18-02-02	2650,5
26	K785	Τρικόρφου, Καλαβρούζας, Μακύνειας και Βλαχομάνδρας, Χάλκιας, Αντιρρίου και Ναυπάκτου	1215/Β/18-09-01 Τροποποίηση	2558,2
27	K786	Κεροβούνι και Πέρπιανη, Πλατάνου	1215/Β/18-09-01 Τροποποίηση	1677,3
28	K810	Ψωριάτικο, Παρακαμπιλίων	836/Β/07-07-00	288,6
29	K811	Περιοχή Τούρκος – Παπαντωνέικα, Αγρινίου	865/Β/12-07-00	580,8
30	K812	Σπαρτιά – Δρυμώννα, Παραβώλας και Θέρμου	865/Β/12-07-00	2633,3
31	K877	Γερακίου-Περιστερίου, Αμαλιάδας	959/Β/26-07-01	1479,0

Σχήμα 6.1.2.4: Καταφύγια Άγριας Ζωής, στην ΠΔΕ.

6.1.2.6 Αισθητικά Δάση

Τα Αισθητικά Δάση έχουν θεσμοθετηθεί βάσει της δασικής νομοθεσίας και περιλαμβάνουν δασικά τοπία με ιδιαίτερο αισθητικό και οικολογικό ενδιαφέρον, που έχουν σκοπό εκτός από την προστασία της φύσης να δώσουν την ευκαιρία στο κοινό να γνωρίσει και να απολαύσει το φυσικό περιβάλλον με διάφορες δραστηριότητες αναψυχής.

Ως Αισθητικά Δάση έχουν χαρακτηριστεί 19 περιοχές της χώρας που καταλαμβάνουν συνολικά έκταση ίση με 32.506 ha. Στην ΠΔΕ, απαντώνται δυο (2) από τα 19 Αισθητικά Δάση της Χώρας (βλ. ακόλουθο Πίνακα 6.1.2.11).

Πίνακας 6.1.2.11: Αισθητικά Δάση, Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας (ΠΔΕ).

α/α	Όνομασία	Εμβαδόν ΦΕΚ (εκτάρια)	ΦΕΚ Χαρακτηρισμού
1	Δάσος Χειμάρρων Σελεμνού και Χαράδρων	1.850	99/Α/1974
2	Δάσος Εθνικής Ανεξαρτησίας Καλαβρύτων Αχαΐας	1.750	404/Δ/1977

Και τα 2 προαναφερόμενα Αισθητικά Δάση της ΠΔΕ, χωροθετούνται στην ΠΕ Αχαΐας.

Σύμφωνα με το **Ν.3937/2011 (ΦΕΚ 60/Α/31.03.2011)**, τα προαναφερόμενα Αισθητικά Δάση της ΠΔΕ, περιλαμβάνονται στην κατηγορία «**Προστατευόμενα Τοπία και Προστατευόμενοι Φυσικοί Σχηματισμοί**», του **Εθνικού Συστήματος Προστατευόμενων Περιοχών**.

6.1.2.7 Διατηρητέα Μνημεία της Φύσης

Στα Διατηρητέα Μνημεία της Φύσης περιλαμβάνονται μεμονωμένα δένδρα ή συστάδες δένδρων με ιδιαίτερη βοτανική, οικολογική, αισθητική ή ιστορική και πολιτισμική αξία. Στην ίδια κατηγορία ανήκουν επίσης εκτάσεις με σπουδαίο οικολογικό, παλαιοντολογικό, γεωμορφολογικό ή άλλο ενδιαφέρον. Η θεσμοθέτησή τους υλοποιήθηκε βάσει του δασικού κώδικα. Έχουν κηρυχθεί 51 Διατηρητέα Μνημεία της Φύσης στην χώρα με συνολική έκταση 16.840 ha. Η πλειονότητα των μνημείων αυτών καταλαμβάνει ελάχιστα τετραγωνικά μέτρα.

Στην ΠΔΕ, απαντώνται επτά (7) από τα συνολικά 51 Διατηρητέα Μνημεία της Φύσης της Χώρας (βλ. ακόλουθο Πίνακα 6.1.2.12).

Πίνακας 6.1.2.12: Διατηρητέα Μνημεία της Φύσης, Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας (ΠΔΕ).

α/α	Όνομασία	ΦΕΚ Χαρακτηρισμού	
1	Το δάσος του Λεσινίου Αιτωλοακαρνανίας	773/Β/1985	Τμήμα υπόλειμμα μεγάλου φυσικού υδροχαρούς δάσους με κύριο δασοπονικό είδος τον όροξο (νερόφραξο) αλλά και είδη όπως η φτελιά, ιτιά, δάφνη κτλ. που συγκεντρώνει επιστημονικά ενδιαφέρουσα χλωρίδα και πανίδα. Είναι χαρακτηριστικός βιότοπος με μεγάλη οικολογική και αισθητική αξία. Βρίσκεται κ κοντά στο χωριό Λεσίνι, στο δρόμο Μεσολόγγι Αστακός, στην περιοχή Μεσολογγίου.
2	Οι βελανιδιές στην Καλαμιά Αιγίου	121/Δ/1980	Δύο πολύ γέρικες βελανιδιές χαρακτηριστικές της περιοχής και συνδεδόμενες με πολλά τοπικά γεγονότα. Βρίσκονται στη θέση «Πέντε δέντρα» του χωριού Καλαμιά, στην περιοχή Αιγίου.
3	Ο πλάτανος του Πausανία στο Αίγιο	738/Β/1976	Τεράστιος πλάτανος ίσως ο μεγαλύτερος σε ηλικία και διαστάσεις στην Ελλάδα ,με μεγάλο κενό στο εσωτερικό του κορμού του και με μεγάλη ιστορική αξία. Βρίσκεται στην πόλη του Αιγίου κοντά στην παραλία.
4	Ο πλάτανος της Πλατανιώτισσας Καλαβρύτων	773/Β/1985	Συστάδα τριών τεράστιων πλατάνων που συμφύονται σαν ένα δένδρο με τεράστιο εσωτερικό κοίλωμα , στο οποίο έχει διαμορφωθεί μικρός ναός με πολύτιμη εικόνα της Παναγίας. Ο πλάτανος αυτός συνδέεται με διάφορες θρησκευτικές παραδόσεις της περιοχής. Βρίσκεται στο χωριό Πλατανιώτισσα Καλαβρύτων, στον Νομό Αχαΐας
5	Ο πλάτανος της Αγίας Λαύρας Καλαβρύτων	656/Β/1986	Ο ιστορικός πλάτανος εντυπωσιακός και για το μέγεθός του (35 μ. ύψος) αλλά και για την γενική εικόνα του. Βρίσκεται στο χώρο της Μονής Αγ. Λαύρας, στον Νομό Αχαΐας.
6	Οι δώδεκα βρύσες του Αιγίου	738Β/1976	Παλιά πηγή , γνωστή ως «οι δώδεκα βρύσες»που σήμερα έχει σχεδόν στερέψει. Βρίσκεται κοντά στον Πλάτανο του Πausανία στο Αίγιο
7	Το κλήμα των Καλαβρύτων	738/Β/1975	Άγριο κλήμα που συμφύεται με ομάδα από πουρνάρια. Αποτελεί αξιόλογο επιστημονικό και αισθητικό μνημείο της φύσης και παράλληλα είναι τουριστικός πόλος έλξης στην περιοχή. Βρίσκεται στην αυλή της εκκλησίας του Αγ. Νικολάου , κοντά στο χωριό Παγκράτι της περιοχής Καλαβρύτων Νομού Αχαΐας

Σημειώνεται ότι, η πλειονότητα των ως άνω Διατηρητέων Μνημείων της Φύσης, καταλαμβάνει έκταση που ανέρχεται σε ελάχιστα τετραγωνικά μέτρα.

Σύμφωνα με το **N.3937/2011 (ΦΕΚ 60/Α/31.03.2011)**, τα προαναφερόμενα Διατηρητέα Μνημεία της Φύσης της ΠΔΕ, περιλαμβάνονται στην κατηγορία **«Προστατευόμενα Τοπία και Προστατευόμενοι Φυσικοί Σχηματισμοί»**, του **Εθνικού Συστήματος Προστατευόμενων Περιοχών**.

6.1.2.8 Εκτροφεία Θηραμάτων

Τα εκτροφεία Θηραμάτων προβλέπονται από τον Ν. 177/1975 (ΦΕΚ 205/Α/27.09.1975), όπως τροποποιήθηκε από τον Ν. 2637/1998 (ΦΕΚ 200/Α/27.088.1998). Τα Κρατικά Εκτροφεία Θηραμάτων στην χώρα μας είναι 21, με συνολική έκταση 3.603 ha.

Στην ΠΔΕ, απαντώνται πέντε (5) εκτροφεία Θηραμάτων (βλ. ακόλουθο **Πίνακα 6.1.2.13**).

Πίνακας 6.1.2.13: Εκτροφεία Θηραμάτων, Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας (ΠΔΕ).

α/α	Όνομασία - θέση	Περιφ. Ενότητα	Έκταση (στρεμ.)	ΦΕΚ
1	Δαφνιώτισσα	Ηλείας	58,5	173/26.03.1981
2	Καλούσιο	Αχαΐας	2.768,3	779/16.06.1979
3	Σαραντάπηχο	Αχαΐας	125	(105823/8003-7-1961)
4	Σούβαρδο	Αχαΐας	2.487,6	-
5	Βατάκι Βλαχομάνδρας	Αιτωλοακαρνανίας	1.434,8	461/04.07.1988

6.1.2.9 Τοπία Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους

Όσον αφορά στα Τοπία Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους (ΤΙΦΚ), στα πλαίσια της παρούσας εξετάστηκαν τα ακόλουθα:

- ✓ τα ΤΙΦΚ, που προέκυψαν από το ερευνητικό πρόγραμμα του ΥΠΕΧΩΔΕ (1995) με θέμα *«Οριοθέτηση και Καθορισμός Μέτρων Προστασίας Τοπιών Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους»* και παραθέτονται στη *«Βάση Δεδομένων για την Ελληνική Φύση – ΦΙΛΟΤΗΣ»* του ΕΜΠ. Στην εν λόγω βάση δεδομένων, έχουν προστεθεί και νεώτερα ΤΙΦΚ τα οποία δεν είχαν εντοπισθεί από το πρόγραμμα *«Οριοθέτηση και Καθορισμός Μέτρων Προστασίας των ΤΙΦΚ»* και
- ✓ τα ΤΙΦΚ που προέκυψαν από τον Ν.1465/1950, ο οποίος συμπληρώνει τον Ν.5351/1932 *«Περί αρχαιοτήτων»*. Πρόκειται για εκτάσεις που περιλαμβάνουν σημαντικό τμήμα φυσικού περιβάλλοντος με αξιόλογη αισθητική αξία, η οποία χρήζει προστασίας και διατήρησης των φυσικών και πολιτιστικών πόρων και όπου επιβάλλονται διάφοροι περιορισμοί και απαγορεύσεις στις ανθρωπογενείς δραστηριότητες, μεταξύ των οποίων ο έλεγχος και ο περιορισμός της δόμησης, η θέσπιση ειδικών μορφολογικών στοιχείων στα κτίρια και στις διάφορες κατασκευές κ.λπ. Η αρμοδιότητα για τα Τοπία Ιδιαίτερου

Φυσικού Κάλλους (ΤΙΦΚ) περιήλθε από το Υπουργείο Πολιτισμού, στη Διεύθυνση Περιβαλλοντικού Σχεδιασμού του ΥΠΕΧΩΔΕ (νυν ΥΠΕΚΑ), βάσει του ΠΔ 161/1984 (ΦΕΚ 54 Α').

Στην ΠΔΕ, απαντώνται 27 ΤΙΦΚ, σύμφωνα με τη «Βάση Δεδομένων για την Ελληνική Φύση – ΦΙΛΟΤΗΣ» (βλ. ακόλουθο Πίνακα 6.1.2.14).

Πίνακας 6.1.2.14: Τοπία Ιδιαιτέρου Φυσικού Κάλλους (ΤΙΦΚ), Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας (ΠΔΕ), σύμφωνα με τη «Βάση Δεδομένων για την Ελληνική Φύση – ΦΙΛΟΤΗΣ» (Ερευνητικό Πρόγραμμα, ΥΠΕΧΩΔΕ - 1995).

Κωδικός	Όνομασία
Π.Ε. Αιτωλοακαρνανίας	
ΑΤ2011026	Δάσος Βαλανιδιάς Σκουρτού-Παλιομάνινας
ΑΤ2011010	Δάσος Φράξου Λεσινίου
ΑΤ2080112	Κλεισούρα Μεσολογγίου
ΑΤ2011097	Λίμνη Κομήτη Βόνιτσας
ΑΤ2011101	Λόφος και φρούριο Βόνιτσας
ΑΤ2010028	Ναύπακτος
ΑΤ2011100	Νησάκι Κουκουμίτσα Βόνιτσας
ΑΤ2011102	Νησίδα Κλείσοβα και λιμνοθάλασσα Κλείσοβας
ΑΤ2011024	Νησίδα Οξειά
ΑΤ2011098	Νησίδες Αγίου Νικολάου
ΑΤ2010026	Όρος Βαράσοβα
ΑΤ2011040	Στενά Αχελώου
ΑΤ2011011	Φαράγγι Κότσαλου
ΑΤ2011099	Φρούριο Αγ. Μαύρας και περιβάλλον χώρος
Π.Ε. Αχαΐας	
ΑΤ1011066	Βράχος Αγ. Λεοντίου Μονής Ταξιαρχών
ΑΤ1011015	Λίμνη Τσιβλού
ΑΤ1011065	Μονή Μακελαριάς, Βράχος, Γερακοβούνι, Λίμνη Ρακίτα
ΑΤ1011123	Μπουφούσκια Αιγίου
ΑΤ1011017	Πηγές Ποταμού Αροαρίου
ΑΤ1011016	Πηγές Ποταμού Λάδωνα
ΑΤ1011024	Φαράγγι Βουραϊκού
ΑΤ9900012	Ζαρούχλα - Περιστερά
Π.Ε. Ηλείας	
ΑΤ1011003	Ακρωτήριο Αγ. Ανδρέα Κατάκωλου
ΑΤ1011067	Ανδρίτσαινα
ΑΤ1010004	Αρχαία Ολυμπία
ΑΤ1011007	Λίμνη και Δάσος Καϊάφα
ΑΤ1011012	Μονή Κρεμαστής
ΑΤ1011011	Παραπόταμοι Αλφειού

Στην ΠΔΕ, απαντώνται 8 ΤΙΦΚ, σύμφωνα με τον Ν.1465/1950, ο οποίος συμπληρώνει τον Ν.5351/1932 «Περί αρχαιοτήτων» (βλ. ακόλουθο Πίνακα 6.1.2.15).

Πίνακας 6.1.2.15: Τοπία Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους (ΤΙΦΚ), Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας (ΠΔΕ), σύμφωνα με τον Ν.1465/1950 και τον Ν.5351/1932 «Περί αρχαιοτήτων» (πηγή: ΥΠ. Πολιτισμού, <http://listedmonuments.culture.gr.>).

α/α	Υπουργική Απόφαση	ΦΕΚ	Ονομασία
1	ΥΑ Φ31/44305/3437/2 8-9-1973	1195/Β/05.10.1973	Περιοχή "Κλεισούρα" (μεταξύ Μεσολογγίου και Αγρινίου)
2	ΥΑ Φ31/51494/3888/1 8-12-1973	1486/Β/27.12.1973	Πόλη Ναυπάκτου
3	ΥΑ Α/Φ31/4261/170/10-3-1975	325/Β/19.03.1975	Όρος Βαράσοβα
4	ΥΑ Α/Φ31/48890/5615/29-12-1976	2/Β/08.01.1977	Πλατεία Υψηλών Αλωνίων Αιγίου
5	ΥΑ ΥΠΠΕ/ΑΡΧ/Φ07/23610/958/7-6-1980	633/Β/08.07.1980	Η περιοχή της Αρχαίας Ολυμπίας
6	ΥΑ ΥΠΠΕ/ΑΡΧ/Α1/Φ07/65037/2543/2-1-1981	112/Β/24.02.1981	Η περιοχή Καϊάφα Νομού Ηλείας
7	ΥΑ ΥΠΠΕ/ΑΡΧ/Α1/Φ07/66969/2288/12-11-1982	305/Β/31.05.1983	Αγ. Ανδρέου Κατακώλου, Ν. Ηλείας
8	ΥΑ ΥΠΠΕ/Α1/Φ07/25739/1006/7-5-1982	414/Β/24.06.1982	Άνω Φιγάλειας

Όπως έχει προαναφερθεί, σύμφωνα με τον **Ν.3937/2011 (ΦΕΚ 60/Α/31.03.2011)**, για τα ήδη κηρυγμένα τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, με απόφαση Υπουργού ΠΕΚΑ, ρυθμίζονται οι όροι ένταξης τους στην κατηγορία **«Προστατευόμενα τοπία και Προστατευόμενοι φυσικοί σχηματισμοί»**, του **Εθνικού Συστήματος Προστατευόμενων Περιοχών**. Έως σήμερα δεν έχει εκδοθεί η σχετική απόφαση Υπουργού ΠΕΚΑ.

6.1.3 Υδατικοί πόροι

Η ΠΔΕ εξαπλώνεται σε 4 ΥΔ. Το ΥΔ01 Δυτικής Πελοποννήσου συνολικής έκτασης 7300km² του οποίου καταλαμβάνει περίπου το 27%, το ΥΔ02 Βόρειας Πελοποννήσου συνολικής έκτασης 7310km² του οποίου καταλαμβάνει περίπου το 53%, το ΥΔ04 Δυτικής Ελλάδας συνολικής έκτασης 10.199km² του οποίου καταλαμβάνει περίπου το 52%. Τέλος η ΠΔΕ περιλαμβάνει και ένα πολύ μικρό τμήμα της τάξεως του 1,6% του ΥΔ05 Ηπείρου συνολικής έκτασης 10.026 km².

Τα κύρια χαρακτηριστικά των υδατικών συστημάτων για κάθε ΥΔ (για τα ΥΔ01, ΥΔ02 και ΥΔ04) περιγράφονται στις ακόλουθες παραγράφους. Πηγή των στοιχείων των επόμενων παραγράφων είναι τα Σχέδια Διαχείρισης της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ που ολοκληρώθηκαν πρόσφατα αλλά κυρίως Εθνικό πρόγραμμα διαχείρισης και προστασίας των υδάτων του ΥΠΕΧΩΔΕ ΤΟΥ 2008.

ΥΔ01

Το **ΥΔ Δυτικής Πελοποννήσου** έχει έκταση 7.301 km². Ο υδροκρίτης του ορίζεται βόρεια από τους ορεινούς όγκους Ερύμανθου και Αροανείων και ανατολικά από το Μαίναλο και τον Ταΰγετο. Αποτελείται από τμήματα των Περιφερειών Πελοποννήσου και Δυτικής Ελλάδας.

Αρμόδιες για τη διαχείριση και προστασία των υδατικών πόρων των λεκανών απορροής του διαμερίσματος είναι οι Διευθύνσεις Υδάτων των περιφερειών Πελοποννήσου (με έδρα την Τρίπολη) και Δυτικής Ελλάδας (με έδρα την Πάτρα).

Το **γεωμορφολογικό ανάγλυφο** χαρακτηρίζεται ορεινό και απότομο στο εσωτερικό και ανατολικό τμήμα του (600–2400 m), ημιορεινό και λοφώδες στη περίμετρο (100–600 m), και πεδινό στην παραλιακή ζώνη και τις κοιλάδες των ποταμών (0–100 m). Οι μεγαλύτερες πεδινές εκτάσεις στα όρια της ΠΔΕ αναπτύσσονται στον κάμπο του Αλφειού. Η γεωλογική δομή του διαμερίσματος είναι ιδιαίτερα σύνθετη και περίπλοκη. Διακρίνεται στις παρακάτω γεωλογικές ενότητες:

- α. Ενότητα αλπικών ιζημάτων (μεσοζωικά ιζήματα), που είναι πτυχωμένα και επωθημένα και δομούν το ορεινό τμήμα.
- β. Ενότητα μεταλπικών ιζημάτων (τριτογενές), που αποτελούν το ημιορεινό και λοφώδες τμήμα.
- γ. Ενότητα πρόσφατων αποθέσεων (Τεταρτογενές), που δομούν τις πεδινές εκτάσεις.

Ο **κυριότερος ποταμός** συνεχούς ροής στα όρια της ΠΔΕ είναι ο **Αλφειός**. Ο Αλφειός έχει υδρολογική λεκάνη 3.658 km². Πηγάζει από τα αρκαδικά οροπέδια με τρεις παραπόταμους (Άνω Αλφειό, Ερύμανθο, Λάδωνα), που ενώνονται στην ημιορεινή Ηλεία (Μέσος Αλφειός), και εκβάλλει στον Κυπαρισσιακό Κόλπο (Κάτω Αλφειός). Στο Λάδωνα υπάρχει μικρός υδροηλεκτρικός σταθμός, που ρυθμίζει την παροχή του. Στη γέφυρα Αλφειούσας, 10 km πριν την εκβολή του Αλφειού, λειτουργεί χαμηλό φράγμα για την απόληψη αρδευτικού νερού. Η παρατηρημένη μέγιστη παροχή στη θέση αυτή είναι 434 m³/s και η ελάχιστη 16 m³/s. Η μέση ετήσια απορροή είναι 2 100 hm³.

Ειδικότερα, στοιχεία για τους παραπόταμους του Αλφειού είναι:

1. Άνω Αλφειός (250 km²). Αποστραγγίζει κυρίως το οροπέδιο της Μεγαλόπολης, που αποτελείται κατά 70% από καρστικούς σχηματισμούς, με συνέπεια τη φυσική αναρρύθμιση των παροχών του κατά τη διάρκεια του έτους, με αποτέλεσμα η παροχή της ξηρής περιόδου να είναι σχετικά υψηλή (4 m³/s). Η υδρογεωλογική λεκάνη του πιθανότατα υπερβαίνει την υδρολογική. Ο παραπόταμός του Λούσιος έχει μέση ετήσια απορροή 215 hm³ (6.8 m³/s).
2. Λάδωνας (750 km²). Πηγάζει από σειρά καρστικών πηγών. Η υδρογεωλογική λεκάνη του επεκτείνεται στα ΥΔ Βόρειας και Ανατολικής Πελοποννήσου, δεδομένου ότι η πηγή του Πλανήτερου τροφοδοτείται από τον Φενεό και ορισμένες άλλες πηγές από το οροπέδιο της Τρίπολης.

3. Ερύμανθος (376 km²). Πηγάζει από τους ορεινούς όγκους Ερύμανθου και Αροανείων και τροφοδοτείται από καρστικές πηγές συνολικής θερινής παροχής 0.4 m³/s.

Ως προς **την ποιοτική κατάσταση** του ο Αλφειός έχει χαρακτηριστικά που ικανοποιούν τις απαιτήσεις των υφισταμένων χρήσεων, οι οποίες αφορούν κυρίως σε άρδευση γεωργικών εκτάσεων. Με εξαίρεση τις θέσεις δειγματοληψίας στις αποστραγγιστικές τάφρους 19Τ0-1, 19Τ0-3 και 19Τ0-3-2 όπου εμφανίζονται ιδιαίτερα υψηλές τιμές χλωριόντων, βαθμού απορρόφησης νατρίου (SAR) και αγωγιμότητας, στο κύριο τμήμα του ποταμού οι βασικές αγρονομικές παράμετροι κυμαίνονται σε ικανοποιητικά επίπεδα.

Σε σχέση με τις σημαντικές παραμέτρους των θρεπτικών (NO₃, NH₄, Ολικό-P), οι συγκεντρώσεις που έχουν καταγραφεί στη θέση του φράγματος Φλόκα στην συμβολή με τον ποταμό Λάδωνα και στις εκβολές κυμαίνονται σε ικανοποιητικά επίπεδα τιμών ωστόσο περιοδικά παρατηρούνται αυξημένες συγκεντρώσεις νιτρικών σε τρεις θέσεις. Ειδικότερα η μέγιστη τιμή του 95% των δειγμάτων βρίσκεται στα 26.4 mg/L στη γέφυρα Ε.Ο. Τρίπολης - Καλαμάτας, 44.3 mg/L στη γέφυρα Καρύταινας και 41.0 mg/L στη συμβολή με Καστρίτσι. Επίσης πάνω από τα επιτακτικά όρια της Οδηγίας βρίσκονται οι συγκεντρώσεις θειικών στις θέσεις γέφυρα Καρύταινας και συμβολή με Καστρίτσι όπου το 95% των δειγμάτων ανέρχεται σε 6.1 meq/L και 7.1 meq/L αντίστοιχα με όριο τα 250 mg/L SO₄ (5.20 meq/L), ενώ το 95% των δειγμάτων της ηλεκτρικής αγωγιμότητας οριακά υπερβαίνει την προτεινόμενη τιμή των 1000 μhos/cm και στις δύο θέσεις.

Επισημαίνεται, επίσης, το χαμηλό επίπεδο μικροοργανικών (εκτός φυτοφαρμάκων). Χαμηλό είναι επίσης το επίπεδο των βαρέων μετάλλων που έχουν μετρηθεί στα ύδατα του Αλφειού. Ωστόσο ορισμένα μέταλλα όπως το Αργίλιο, ο Σίδηρος και το Μαγγάνιο έχουν μετρηθεί σε υψηλές συγκεντρώσεις.

Πιο ολοκληρωμένη εικόνα για την ποιοτική κατάσταση του ποταμού θα προκύψει μετά την ολοκλήρωση των μετρήσεων του προσράμματος παρακολούθησης που βρίσκεται ήδη σε εξέλιξη και υλοποιείται από ην ΕΓΥ.

Κύριες υδρογεωλογικές λεκάνες

Αναπτύσσονται δυο τύποι υδρογεωλογικών ενοτήτων: καρστικά συστήματα (πορώδες ρωγμών) και υδροφορείς κλαστικών σχηματισμών (πορώδες κόκκων). Αναλυτικότερα:

α. Κύρια καρστικά συστήματα

Καρστικό σύστημα Άνω Ρου Λάδωνα. Το τμήμα που αναπτύσσεται στους ασβε-στόλιθους και δολομίτες της ζώνης Τριπόλεως εκφορτίζεται στις πηγές Πλανήτερου και Λυκουριάς. Η λεκάνη τροφοδοσίας αναπτύσσεται στα Αροάνεια και έχει διαπιστωθεί υδραυλική επικοινωνία με πηγές και καταβόθρες της πόλγης Φενεού (230 km²), που ανήκει στο ΥΔ Βόρειας Πελοποννήσου. Το τμήμα που αναπτύσσεται στους ασβεστόλιθους της ζώνης Πίνδου εκφορτίζεται στις πηγές Παναγίτσας, Μεθυδρίου, Πυργακίου κλπ. Η λεκάνη τροφοδοσίας επεκτείνεται ανατολικά του υδροκρίτη Μαίναλου και στην πόλγη της Χοτούσας, έχει συνολική έκταση 280 km² και ανήκει στο ΥΔ Ανατολικής Πελοποννήσου.

Η μέση παροχή των καρστικών πηγών του Λάδωνα εκτιμάται σε $5.5 \text{ m}^3/\text{s}$, ενώ η συνολική υπόγεια απορροή των καρστικών συστημάτων προς το Λάδωνα εκτιμάται σε $20 \text{ m}^3/\text{s}$.

Καρστικό σύστημα Άνω Ρου Αλφειού. Αναπτύσσεται στους ασβεστόλιθους της ζώνης Τριπόλεως και Πίνδου και εκφορτίζεται από μια σειρά καρστικών πηγών υπερχειλίσης, που εμφανίζονται στο οροπέδιο της Μεγαλόπολης και κατάντη, καθώς και στον παραπόταμο Λούσιο. Η μέση παροχή των καρστικών πηγών του ποταμού Λούσιου εκτιμάται σε $1 \text{ m}^3/\text{s}$, ενώ η συνολική υπόγεια απορροή των καρστικών συστημάτων του Άνω Ρου Αλφειού εκτιμάται σε $6 \text{ m}^3/\text{s}$.

β. Κύριες ενότητες κλαστικών σχηματισμών

Αλλουβιακές αποθέσεις των λεκανών του ποταμού Αλφειού και της περιοχής άνω και κάτω Μεσσηνίας. Εμφανίζουν επάλληλους υπό πίεση υδροφορείς, που υδρολιθολογικά συνίστανται από άμμους, χαλίκια και κροκάλες. Το πάχος και η υδροπερατότητα είναι γενικά αναπτυγμένα, με αποτέλεσμα να έχει ανορυχθεί μεγάλος αριθμός υδρογεωτρήσεων με παροχές $50\text{--}150 \text{ m}^3/\text{h}$. Δεν υπάρχουν στοιχεία ισοζυγίου που να καθιστούν δυνατή την εκτίμηση αποθεμάτων.

Στη λεκάνη του Αλφειού εμφανίζονται κατά περιοχές αυξημένες περιεκτικότητες σιδήρου και μαγγανίου, που καθιστούν τους υδροφορείς ακατάλληλους για ύδρευση.

Κροκαλοπαγή Λάλα (ανατολική ημιορεινή Ηλεία). Εμφανίζονται σε ένα κλιμακωτό ανάγλυφο συνεχόμενων οροπεδίων και συνίστανται από ποταμο-χειμαρνώδεις αποθέσεις (χαλίκια και κροκάλες). Αναπτύσσεται βαθύς υπό πίεση υδροφορέας (σε βάθος μεγαλύτερο από 200 m), πάχους μεγαλύτερου από 30 m και σημαντικής υδροπερατότητας. Τροφοδοτείται πλευρικά από τους ασβεστόλιθους της ζώνης Πίνδου. Δεν έχει γίνει μεγάλη εκμετάλλευση του συστήματος, ενώ οι παροχές των υδρογεωτρήσεων κυμαίνονται από $50\text{--}90 \text{ m}^3/\text{h}$.

Δεν υπάρχουν στοιχεία ισοζυγίου που να καθιστούν δυνατή την εκτίμηση αποθεμάτων.

Νεογενείς αποθέσεις λεκανών Αλφειού και Πάμισου και περιοχής Ζαχάρως-Πυλίας. Εμφανίζουν επάλληλους υδροφορείς ποικίλου πάχους και υδροπερατότητας. Χαρακτηρίζονται από ασυνέχεια και ετερογένεια. Δεν υπάρχουν στοιχεία ισοζυγίου που να καθιστούν δυνατή την εκτίμηση αποθεμάτων.

Σε ορισμένες περιοχές της λεκάνης Αλφειού εμφανίζονται προβλήματα ποιότητας λόγω παρουσίας νιτρικών και αμμωνιακών, που οφείλονται κυρίως σε σηπτόμενη οργανική ύλη (λιγνιτογένεση).

Αξιολόγηση ποιοτικής κατάστασης υπόγειων υδάτων

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα των μετρήσεων, είναι φανερό ότι οι περισσότερες θέσεις για τις οποίες σημειώνονται τιμές νιτρικών μεγαλύτερες από το ανώτατο επιτρεπτό όριο των 50 mg/L NO_3 (Οδηγία 80/778/ΕΕ) βρίσκονται στο Ν. Μεσσηνίας και δευτερευόντως στο Ν. Ηλείας.

Αναφορικά με το Ν. Ηλείας, καταγραφή υψηλών συγκεντρώσεων νιτρικών παρατηρείται σε δύο σταθμούς στη λεκάνη απορροής του ποταμού Νέδα (σταθμοί 0148 και 0185). Επίσης τιμές

μεγαλύτερες από το ανώτατο συνιστώμενο όριο για πόσιμο νερό (25 mg/L NO₃) σημειώνονται σε δύο σταθμούς μέτρησης στα Κρέσταινα (0145, 0146) και στον σταθμό 0162 στη Ζαχάρω την περίοδο 1996–1999 και 2004–2005, χωρίς όμως οι συγκεντρώσεις να είναι ιδιαίτερα υψηλές (μικρότερες από 30mg/L NO₃). Την περίοδο 2004–2005 υψηλές συγκεντρώσεις νιτρικών καταγράφονται στη θέση 0148 (περιοχή Κάτω Ταξιάρχες) και 0155 (Κ. Σημικό) όπου ο μέσος όρος των νιτρικών είναι ίσος με 144 mg/L και 107 mg/L NO₃. Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι στην περιοχή βόρεια του Πύργου Ηλείας παρατηρούνται υψηλές τιμές νιτρωδών ενώ παράλληλα οι τιμές των νιτρικών βρίσκονται σε χαμηλά επίπεδα, γεγονός που ενδεχομένως να υποδηλώνει αρχικό στάδιο ρύπανσης. Συγκεκριμένα σε σύνολο 7 γεωτρήσεων (0168, 0169.2, 0169.3, 0169.4, 0170, 0171 και 0172) η μέση τιμή για τα νιτρώδη κυμαίνεται από 0.39–2.6 mg/L, ενώ η μέση τιμή των νιτρικών κυμαίνεται από 1.0–18 mg/L.

Με βάση την έκταση του διαμερίσματος και το μέσο ετήσιο ύψος βροχής, ο ετήσιος όγκος βροχής εκτιμάται σε 8 031 hm³.

Η πραγματική εξατμισοδιαπνοή εκτιμάται ότι αποτελεί το 45% των βροχοπτώσεων. Η ενεργός βροχόπτωση για επιφανειακή και υπόγεια απορροή εκτιμάται ότι αποτελεί το 55% της συνολικής βροχόπτωσης.

Η μέση κατείδυση εκτιμάται σε 3% της ενεργού βροχόπτωσης στο σύνολο αδιαπέρατων και ημιπερατών σχηματισμών, 15% στους προσχωματικούς και 75% στους υδροπερατούς σχηματισμούς. Αντίστοιχα, η επιφανειακή απορροή εκτιμάται σε 97% της ενεργού βροχόπτωσης στο σύνολο αδιαπέρατων και ημιπερατών σχηματισμών, 85% στους προσχωματικούς και 25% στους υδροπερατούς σχηματισμούς.

Στους καρστικούς υδροπερατούς σχηματισμούς θα πρέπει να προστεθεί ποσότητα 360 hm³ περίπου, που προέρχεται από τα ΥΔ Βόρειας (200 hm³) και Ανατολικής (160 hm³) Πελοποννήσου.

Στοιχεία για τη ζήτηση σε νερό των κυριότερων χρήσεων του διαμερίσματος

Γεωργία

Με βάση στοιχεία της ΕΣΥΕ, το σύνολο της γεωργικής γης είναι 1 718 000 στρέμματα. Από αυτά, τα 385.102 στρέμματα εμφανίζονται να καλλιεργούνται με ποτιστικές καλλιέργειες. Οι εκτάσεις που χαρακτηρίζονται αρδευόμενες είναι 310.527 στρέμματα, ενώ το 1991 αρδευόνταν 245.075 στρέμματα με 159,6 hm³ νερού. Σύμφωνα με την απο-γραφή του 2001 της ΕΣΥΕ οι καλλιεργούμενες εκτάσεις (σε στρέμματα) στους νομούς Ηλείας και Αχαΐας ήταν 1.238.659 και 714.900 αντίστοιχα. Σύμφωνα με την ίδια απογραφή οι αρδευόμενες εκτάσεις ήταν: Ηλείας 523.347, & Αχαΐας 305.071.

Τα σημαντικότερα υφιστάμενα συλλογικά έργα άρδευσης στο εντός της ΠΔε τμήμα του ΥΔ01 είναι:

Υψηλής ζώνης Αροαλείου	8 000στρ.
Μέσου και άνω ρου Αλφειού	20 000στρ.

Κάτω Αλφειού 135 000 στρ

Σύνολο 163 000 στρ.

Στις μεσο-μακροπρόθεσμες ζητήσεις για άρδευση θα πρέπει να καταγραφεί η εκτροπή ποσοτήτων νερού από τον Ερύμανθο προς τον Πηνειό προκειμένου να αξιοποιηθούν 70 000 στρέμματα (στο ΥΔ Βόρειας Πελοποννήσου).

Τα σημαντικότερα μελλοντικά, προγραμματισμένα ή κατασκευαζόμενα αρδευτικά έργα στο εντός της ΠΔε τμήμα του ΥΔ01 είναι:

Ερύμανθου εμπλ. Πηνειού Κλειτορίας/Αροανείου Αροάνειος 16.000 στρ.

Υψιπέδου Μεγαλόπολης Φράγμα Λούσιου 30.000 στρ.

Κάτω Αλφειού 53.000 στρ

Σύνολο 99.000 στρ.

Κτηνοτροφία

Με βάση στοιχεία της ΕΣΥΕ, οι ετήσιες ανάγκες σε νερό ανέρχονται σε 3.9 hm³/έτος για τα ζώα ελεύθερης βοσκής και σε 1.1 hm³/έτος για τα σταβλισμένα. Συνολικά δηλαδή οι ετήσιες ανάγκες σε νερό για την κτηνοτροφία ανέρχονται σε 5 hm³/έτος.

Ιχθυοκαλλιέργειες

Δεν υπάρχουν σημαντικές δεσμεύσεις νερού για ιχθυοκαλλιέργειες στο ΥΔ Δυτικής Πελοποννήσου. Με βάση τα στοιχεία ιχθυοπαραγωγής της ΕΣΥΕ (1999), απαιτείται στη λεκάνη του Αλφειού συνεχής ροή νερού περίπου 2.5 m³/s.

Υδρευση

Οι ετήσιες ανάγκες ύδρευσης και τουρισμού ανέρχονται σε 23.17 hm³/έτος, ενώ οι ανάγκες της περιόδου αιχμής ανέρχονται σε 9.79 hm³.

Η ύδρευση καλύπτεται στα μεγάλα αστικά κέντρα από τις αντίστοιχες ΔΕΥΑ (Πύργου, Πάτρας κλπ). Στα ημιαστικά κέντρα και σε κοινότητες καλύπτεται από υδροληπτικά έργα υδρευτικών συνδέσμων ή μεμονωμένα.

Για το μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο σενάριο οι ετήσιες ανάγκες θα διαμορφωθούν σε 26 hm³/έτος. Η κάλυψη μελλοντικών ζητήσεων λόγω αύξησης του πληθυσμού, καθώς και η ενίσχυση των υφιστάμενων δικτύων ύδρευσης, προγραμματίζεται από έργα των ΔΕΥΑ αλλά και άλλων φορέων.

Βιομηχανία

Η βιομηχανική ζήτηση καλύπτεται από το δίκτυο υδροδότησης των μεγάλων πόλεων ή από μεμονωμένα υδροληπτικά έργα.

Στη λεκάνη του Λάδωνα λειτουργεί το υδροηλεκτρικό έργο Λάδωνα, εγκατεστημένης ισχύος 70 MW με συνολική ετήσια καθαρή παραγωγή ενέργειας 40 GWh. Ο ταμιευτήρας του Λάδωνα έχει συνολική χωρητικότητα 57 hm³, ωφέλιμη χωρητικότητα 46 hm³ και πρόσθετη χωρητικότητα για ανάσχεση πλημμύρας 9 hm³. Από τον ταμιευτήρα του Λάδωνα διατέθηκαν 50 hm³ το 2001 για την άρδευση της πεδιάδας Ηλείας.

Τα ρυπαντικά φορτία που καταλήγουν στους επιφανειακούς αποδέκτες του ΥΔ Δυτικής Πελοποννήσου έχουν ως εξής:

- Βιοχημικά απαιτούμενο οξυγόνο (BOD₅) = 10 733 tn/έτος
- Ολικά αιωρούμενα στερεά (TSS) = 11 904 tn/έτος
- Ολικό άζωτο (N) = 9 385 tn/έτος
- Ολικός φώσφορος (P) = 806 tn/έτος

Τα αστικά λύματα, κατά κύριο λόγο, και δευτερευόντως η εσταβλισμένη κτηνοτροφία και οι γεωργικές δραστηριότητες, αποτελούν τις σημαντικότερες πηγές ρύπανσης.

Η μεγάλη συμμετοχή των αστικών λυμάτων στα συνολικά ρυπαντικά φορτία συνδέεται άμεσα με το ποσοστό του συνολικού πληθυσμού του ΥΔ που εξυπηρετείται από εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων, το οποίο περιορίζεται μόλις στο 23%.

Σημαντική είναι η συμμετοχή της εσταβλισμένης κτηνοτροφίας στο συνολικό φορτίο οργανικού άνθρακα (41%) και στερεών (49%), ενώ περιορισμένη είναι η συμμετοχή της στο συνολικό φορτίο αζώτου και φωσφόρου (2%). Περίπου το 35% του φορτίου του οργανικού άνθρακα, το 32% του φορτίου στερεών, το 41% του φορτίου αζώτου και το 12% του φορτίου φωσφόρου που απορρέει στα υδάτινα σώματα του ΥΔ λόγω της εσταβλισμένης κτηνοτροφίας παράγεται στα βουστάσια, ενώ εξίσου σημαντική είναι και η συμμετοχή των πτηνοτροφείων (28%, 25%, 23% και 39% αντίστοιχα).

Οι κυριότερες μη σημειακές πηγές ρύπανσης είναι αποτέλεσμα των γεωργικών και κτηνοτροφικών δραστηριοτήτων (ελεύθερη κτηνοτροφία) και συντελούν στην επιβάρυνση των επιφανειακών και υπόγειων νερών με θρεπτικά. Επισημαίνεται ότι επί του συνόλου των χρήσεων γης του ΥΔ, το 66% αφορά σε γεωργική γη και βοσκότοπους και το 16% σε περιοχές εντατικής καλλιέργειας.

Οι διάφορες βιομηχανίες παράγουν μόλις το 1% του συνολικού οργανικού φορτίου και το 3% του συνολικού φορτίου στερεών. Αντίθετα η επιβάρυνση του ΥΔ με θρεπτικά (άζωτο, φώσφορο) από τον βιομηχανικό κλάδο είναι εξαιρετικά περιορισμένη (0.1% και 0.2% αντίστοιχα). Η πλειονότητα των ευρισκόμενων στο ΥΔ βιομηχανικών μονάδων είναι βιομηχανίες συσκευασίας-μεταποίησης αγροτικών προϊόντων, τυροκομίας και κάποιες υφαντουργίες. Σε διάσπαρτες θέσεις σε όλους τους νομούς λειτουργούν ελαιοτριβεία που παράγουν σημαντικό ρυπαντικό φορτίο.

Με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία, η συνολικά διαθέσιμη ελάχιστη ποσότητα επιφανειακών νερών στα δυο κύρια ποτάμια εκτιμάται σε 72.6 hm³ (απορροή Ιουλίου). Όσον αφορά στα

υπόγεια νερά, στους προσχωματικούς υδροφορείς η συνολική ποσότητα εκτιμάται σε 3.55 m³/s και στους καρστικούς υδροφορείς 35 m³/s, από τα οποία 20 m³/s θεωρούνται δέσμευση για τη λειτουργία του υδροηλεκτρικού έργου Λάδωνα. Από αυτή τη διαφορά θεωρείται ότι είναι δυνατό να αξιοποιηθεί περίπου το 40%. Συνεπώς, στα επιφανειακά νερά πρέπει να υπολογιστούν ακόμη και τα αποθέματα των υπόγειων νερών που είναι δυνατό να αξιοποιηθούν, τα οποία, σύμφωνα με συντηρητικούς υπολογισμούς, εκτιμώνται σε 250 hm³/έτος.

Με βάση την ελάχιστη διαθεσιμότητα των επιφανειακών νερών, η ζήτηση και η απαίτηση για ελάχιστη διατηρητέα παροχή υπερκαλύπτονται σήμερα και μεσοπρόθεσμα.

Στην περίπτωση της μακροπρόθεσμης ανάπτυξης, και δίνοντας προτεραιότητα στη χρήση των επιφανειακών αποθεμάτων, προκύπτει ότι θα πρέπει να αξιοποιηθούν 100 hm³/έτος από τα υπόγεια νερά. Στην πραγματικότητα όμως ήδη γίνεται απόληψη περίπου 50 hm³/έτος από τα υπόγεια αποθέματα για τις ζητήσεις ύδρευσης και ενέργειας.

Εκτιμάται ότι το 40% των μελλοντικών αναγκών μπορεί να καλυφθεί με τροφοδοσία από επιφανειακά νερά. Από τις ανάγκες αυτές άμεσα είναι δυνατό να καλυφθεί το 45% και το υπόλοιπο με την προϋπόθεση να γίνουν μικρά φράγματα και έργα διευθέτησης στις ορεινές περιοχές. Το 60% των αναγκών θα καλυφθεί με τροφοδοσία από υπόγεια νερά. Από τις ανάγκες αυτές άμεσα είναι δυνατόν να καλυφθεί το 25% και το υπόλοιπο με την προϋπόθεση να προηγηθεί συμπληρωματική υδρογεωλογική έρευνα, έλεγχος ποιότητας υδάτων κλπ.

Το ΥΔ Δυτικής Πελοποννήσου έχει προοπτικές ανάπτυξης στο γεωργικό τομέα, με την προϋπόθεση να γίνουν οι απαραίτητες συμπληρωματικές έρευνες και μελέτες.

ΥΔ02

Το ΥΔ Βόρειας Πελοποννήσου έχει έκταση 7 310 km², από τα οποία τα 1 309 km² ανήκουν στα νησιά Κεφαλλονιά, Ιθάκη και Ζάκυνθο. Το νότιο όριο του διαμερίσματος είναι ο υδροκρίτης που ξεκινά από το ακρωτήριο Κατάκωλο, συνεχίζει στους ορεινούς όγκους Φολόη, Λάμπεια, Ερύμανθο, Αροάνεια, στο υψίπεδο Καλαβρύτων, στο νότιο όριο της κλειστής λεκάνης Φενεού, στους ορεινούς όγκους του Ολίγυρτου, Λύρκειου και Ονείων, και καταλήγει στο ακρωτήριο Τραχήλι μέσω των κορυφών Τραπεζώνα και Πολίτη.

Αρμόδιες για τη διαχείριση και προστασία των υδατικών πόρων των λεκανών απορροής του διαμερίσματος είναι οι Διευθύνσεις Υδάτων των περιφερειών Δυτικής Ελλάδας (με έδρα την Πάτρα), Πελοποννήσου (με έδρα την Τρίπολη), και Ιονίων Νήσων (με έδρατην Κέρκυρα) για το νησιωτικό τμήμα.

Το γεωμορφολογικό ανάγλυφο χαρακτηρίζεται γενικά ορεινό (600–2.400 m) και απότομο στο εσωτερικό, ημιορεινό (100–600 m) στην εξωτερική περίμετρό του, και πεδινό (0–100 m) στην παράκτια ζώνη του. Οι μεγαλύτερες πεδινές εκτάσεις αναπτύσσονται στις λεκάνες των ποταμών Πηνειού, Πύρρου και Γλαύκου, και στο εσωτερικό στις κλειστές λεκάνες Φενεού και Στυμφαλίας. Παράκτιες λίμνες σχηματίζονται μεταξύ Αράξου και Κυλλήνης.

Η ευρύτερη περιοχή του διαμερίσματος αποτελείται από ποικιλία γεωλογικών σχηματισμών. Από τα δυτικά προς τα ανατολικά απαντώνται οι εξής γεωτεκτονικές ζώνες:

- Ιόνιος Ζώνη. Εμφανίζεται περιορισμένα στο ακρωτήριο του Άραξου και συνίσταται από εναλλαγές ασβεστόλιθου και φλύσχη.
- Ζώνη Γαβρόβου-Τριτόλεως. Καταλαμβάνει περιοχές νοτιοδυτικά της Πάτρας(βουνό Σκολίς) και περιοχές της Ζήρειας. Συνίσταται από εναλλαγές ασβεστόλιθου και φλύσχη.
- Ζώνη Ωλονού-Πίνδου. Καταλαμβάνει μεγάλο μέρος του διαμερίσματος και συνίσταται από εναλλαγές ασβεστόλιθων, κερατόλιθων, μαργών, ψαμμιτών και φλύσχη. Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της ζώνης είναι η ύπαρξη τεκτονικών λεπιών, που καθορίζουν σε σημαντικό βαθμό την ανάπτυξη των υδροφόρων συστημάτων.
- Ζώνη Κεντρικής Πελοποννήσου (στρώματα Τυρού). Εμφανίζονται στο κεντρικό τμήμα του διαμερίσματος και συνίστανται από εναλλαγές σχιστόλιθων και φυλλιτών στους οποίους παρεμβάλλονται τα μάρμαρα.
- Πελαγονική Ζώνη. Εμφανίζεται στην περιοχή Κορινθίας-Αργολίδας. Συνίσταται από παλαιοζωικούς ασβεστόλιθους.

Σε όλο το ΥΔ αναπτύσσονται εκτεταμένες περιοχές σύγχρονων νεογενών και πλειστοκαινικών αποθέσεων που αποτελούνται από μάρμες, αργίλους, κροκαλοπαγή και ψαμμίτες. Οι αποθέσεις αυτές συναντώνται σε μεγάλο τμήμα του δυτικού τμήματος και σε μεγάλο τμήμα των βόρειων ακτών (Πάτρα-Κόρινθος). Ιδιαίτερη σημασία στις αποθέσεις αυτές έχουν οι εμφανίσεις συνεκτικών κροκαλοπαγών με ανθρακικό συνδετικό υλικό (περιοχή Νεμέας, Κεφαλαρίου, Καλαβρύτων κλπ.).

Τέλος, στις παραλιακές πεδινές εκτάσεις συναντώνται σύγχρονες αλλουβιακές αποθέσεις, που στις περισσότερες περιπτώσεις έχουν ως υπόβαθρο νεογενείς και πλειστοκαι-νικούς σχηματισμούς.

Οι κύριες υδρολογικές λεκάνες του διαμερίσματος είναι η λεκάνη του Πηνειού και η λεκάνη του Πύρρου. Υδρολογικά στοιχεία για τις λεκάνες αυτές παρατίθενται στη συνέχεια.

Πηνειός

Πρόκειται για τη μεγαλύτερη λεκάνη του διαμερίσματος, με έκταση 868 km². Αποστραγγίζεται από τον Πηνειό, που διασχίζει την ορεινή και ημιορεινή Ηλεία και καταλήγει σήμερα στην τεχνητή λίμνη του φράγματος (τοποθεσία Κέντρο).

Στο φράγμα καταλήγει και ο παραπόταμος Πηνειακός Λάδωνας (θερινή παροχή 0.4 m³/s), που έχει ροή σε όλο το μήκος του. Ο Πηνειός και ο Πηνειακός Λάδωνας τροφοδοτούνται από τις πηγές του καρστικού συστήματος του νότιου Ερύμανθου.

Η μετρηθείσα ετήσια απορροή του ποταμού στη θέση Καβάσιλα (αντιστοιχεί σε επιφάνεια λεκάνης 725 km²) είναι 427 hm³. Η ελάχιστη ετήσια μετρημένη εισροή στην τεχνητή λίμνη του φράγματος (εμβαδόν λεκάνης 723 km²) είναι 160 hm³, και εμφανίστηκε το έτος 1980–81

Πύρρος

Η λεκάνη του Πύρρου έχει έκταση 600 km² και αναπτύσσεται στη δυτική Αχαΐα. Αποστραγγίζεται από τον ποταμό Πύρρο, που πηγάζει από πηγές του καρστικού συστήματος βόρειου Ερύμανθου, και έχει ροή σε όλη τη διάρκεια του έτους. Στο πεδινό τμήμα της λεκάνης (κάμπος Κάτω Αχαΐας) συμβάλλουν τρεις σχετικά με-γάλοι χείμαρροι.

Η εκτιμώμενη απορροή του ποταμού στην έξοδο της λεκάνης είναι 265 hm^3 ετησίως. Η μέση παροχή θερινής περιόδου είναι περίπου $700 \text{ m}^3/\text{h}$.

Άλλες λεκάνες

Η λεκάνη του Γλαύκου έχει έκταση 165 km^2 και μέση ετήσια απορροή 39 hm^3 .

Η λεκάνη του Σελινούντα έχει έκταση 300 km^2 και αναπτύσσεται κυρίως στους ανθρακικούς σχηματισμούς Ερύμανθου και Παναχαϊκού. Το καρστικό σύστημα που αναπτύσσεται στους σχηματισμούς αυτούς αποτελεί την κύρια τροφοδοσία του ποταμού. Η μέση ετήσια απορροή ανέρχεται σε 70 hm^3 .

Η λεκάνη του Βουραϊκού έχει έκταση 233 km^2 και αναπτύσσεται κυρίως στους ανθρακικούς σχηματισμούς Ερύμανθου και Παναχαϊκού. Το καρστικό σύστημα που αναπτύσσεται στους σχηματισμούς αυτούς αποτελεί την κύρια τροφοδοσία του ποταμού. Η μέση ετήσια απορροή ανέρχεται σε 117 hm^3 .

Η λεκάνη του Κράθι έχει έκταση 149 km^2 και ένα μέρος της αναπτύσσεται στους ασβεστόλιθους της Πίνδου. Το καρστικό σύστημα Μαρμάτι, που αναπτύσσεται σε αυτούς, αποτελεί την κύρια τροφοδοσία του ποταμού. Η μέση ετήσια απορροή ανέρχεται σε 69 hm^3 .

Ως προς την ποιοτική κατάσταση ο Πηνειός έχει χαρακτηριστικά που ικανοποιούν τις απαιτήσεις των υφισταμένων χρήσεων αν και παρατηρούνται υψηλότερες τιμές νιτρικών. Συγκεκριμένα την περίοδο 2001–2002 στη θέση ανάντη του ρέματος Μαργαρίτα, η συγκέντρωση νιτρικών στο 90% των δειγμάτων μετρήθηκε κοντά στα 30 mg/L NO_3 , ενώ στις εκβολές η αντίστοιχη τιμή ήταν κοντά στα 20 mg/L . Στις δύο αυτές θέσεις που φαίνονται να είναι οι πιο επιβαρυνμένες, παρατηρούνται επίσης υψηλές τιμές φωσφορικών με το μέσο όρο να κυμαίνεται στα 1.46 mg/L και 0.55 mg/L . Χαρακτηριστικό είναι επίσης το γεγονός ότι στις δυο αυτές θέσεις η μέση τιμή του διαλυμένου οξυγόνου είναι κοντά στα 5 mg/L , ενώ στις δυο άλλες θέσεις δειγματοληψίας (έξοδος τεχνητής λίμνης και Καλέντζι) η αντίστοιχη τιμή βρίσκεται στα 10 mg/L .

Τέλος επισημαίνεται το πολύ χαμηλό επίπεδο μικροοργανικών ενώσεων, οι περισσότερες από τις οποίες βρίσκονται σε πρακτικά μη ανιχνεύσιμες συγκεντρώσεις. Σε χαμηλό επίσης επίπεδο κυμαίνονται οι συγκεντρώσεις βαρέων μετάλλων.

Για τον ποταμό Βέργα υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία από το Υπουργείο Γεωργίας για την περίοδο 1990–1997 σε μία θέση δειγματοληψίας, τη γέφυρα Μανολάδας. Σημειώνεται ότι στις μετρούμενες παραμέτρους δεν περιλαμβάνονται κρίσιμες παράμετροι όπως θρεπτικά και βαρέα μέταλλα.

Από την αξιολόγηση των κύριων αγρονομικών παραμέτρων όπως τα χλωριόντα, ο βαθμός απορρόφησης νατρίου (SAR) και η αγωγιμότητα προκύπτει ότι η ποιότητα των υδάτων του ποταμού καλύπτει τις απαιτήσεις για άρδευση γεωργικών εκτάσεων.

Ο ποταμός Πύρρος εμφανίζει χαρακτηριστικά που ικανοποιούν τις απαιτήσεις των υφισταμένων χρήσεων (άρδευση, διαβίωση ψαριών).

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον από υδρογεωλογική άποψη έχουν οι μεγάλες ανθρακικές ενότητες που συναντώνται στους ορεινούς όγκους του Παναχαϊκού, Ερύμανθου, Αροανείων, Κυλλήνης (Ζήρειας) και Όνειων στο ανατολικό τμήμα. Οι ασβεστολιθικοί αυτοί ορεινοί όγκοι τροφοδοτούν μεγάλο αριθμό πηγών, η απορροή των οποίων συμμετέχει στην τροφοδοσία των ποταμών. Στο δυτικό και κεντρικό τμήμα του διαμερίσματος, όπου έχουμε και υψηλές βροχοπτώσεις, έχουμε ανάπτυξη εκτεταμένων υπόγειων καρστικών υδρογεωλογικών λεκανών που διακινούν νερά και εκτός του διαμερίσματος. Τα συστήματα αυτά είναι:

Καρστικό σύστημα νότιου Ερύμανθου. Περιλαμβάνει τις νοτιοδυτικές παρυφές του Ερύμανθου. Αναπτύσσεται στους κρητιδικούς ασβεστόλιθους της ζώνης Πίνδου και έχει έκταση περίπου 400 km². Ο υπόγειος υδροκρίτης του υπερβαίνει τα όρια του διαμερίσματος και εκφορτίζεται από πηγές που αναβλύζουν στην κοίτη του Πηνειού και Πηνειακού Λάδωνα. Η πηγή Κακοταρίου είναι πηγή υπερχειλίσης συνεχούς ροής που, μαζί με άλλες μικρότερες, εξασφαλίζει θερινή παροχή περίπου 0.7 m³/s. Η μέση υπερετήσια παροχή του συστήματος εκτιμάται σε περίπου 6 m³/s.

Καρστικό σύστημα βόρειου Ερύμανθου και Παναχαϊκού. Αναπτύσσεται στους κρητιδικούς ασβεστόλιθους της ζώνης Πίνδου και στα κροκαλοπαγή του Νεογενούς και έχει συνολική έκταση περίπου 800 km². Εκφορτίζεται κυρίως μέσω των πηγών που εμφανίζονται στις κοίτες των κυριότερων ποταμών και χειμάρρων καθώς και από τις πηγές βάσης των καρστικών συστημάτων. Οι κυριότεροι ποταμοί που διασχίζουν τα παραπάνω συστήματα είναι οι Πύρρος, Γλαύκος, Σελινούς, Βουραϊκός. Η μέση υπερετήσια παροχή του συνόλου των καρστικών συστημάτων υπερβαίνει τα 12.5 m³/s.

Καρστικό σύστημα Μαρμάτι. Αναπτύσσεται στους κρητιδικούς ασβεστόλιθους της ζώνης Πίνδου και έχει έκταση περίπου 60 km². Αποστραγγίζεται κυρίως από το χείμαρρο Κράθι, που έχει μέση υπερετήσια παροχή 2.2 m³/s. Το εκτιμώμενο δυναμικό του καρστικού συστήματος είναι περίπου 1.2 m³/s.

Καρστικό σύστημα Σωτήρα. Αναπτύσσεται στους κρητιδικούς ασβεστόλιθους της ζώνης Πίνδου και έχει έκταση περίπου 30 km². Αποστραγγίζεται από μικρά ρέματα.

Πιθανόν να εκφορτίζεται και με υποθαλάσσιες πηγές. Η μέση υπερετήσια παροχή του συστήματος εκτιμάται σε περίπου 0.5 m³/s.

Καρστικό σύστημα Φενεού. Αναπτύσσεται στους ασβεστόλιθους της ζώνης Πίνδου και Γαβρόβου-Τριπόλεως και έχει έκταση περίπου 180 km². Εκφορτίζεται κυρίως στις πηγές Πλανητέρου και Λυκουριάς στη λεκάνη του Αλφειού (ΥΔ Δυτικής Πελοποννήσου). Η μέση υπερετήσια παροχή του συστήματος εκτιμάται σε περίπου 3 m³/s.

Αξιολόγηση ποιοτικής κατάστασης υπόγειων υδάτων

Στο ΥΔ 02 και συγκεκριμένα στους νομούς Ηλείας και Αχαΐας αναπτύσσονται αρκετοί αξιόλογοι υδροφορείς στις λεκάνες των ποταμών Πηνειού και Πύρρου, που τροφοδοτούνται κυρίως από ποτάμια νερά και διήθηση επιφανειακών απορροών. Οι υδροφορείς δημιουργούνται στις αμμοχαλικώδεις αποθέσεις του Τεταρτογενούς και στα κροκαλοπαγή του Νεογενούς. Εντάσσονται στην κατηγορία των υδροπερατών σχηματισμών και εμφανίζουν ιδιαίτερη ευαισθησία σε ρυπαντικά φορτία καθώς ο χρόνος διαδρομής των ρύπων είναι

χαμηλός με αποτέλεσμα οι μηχανισμοί αδρανοποίησης των ρύπων λόγω διήθησης και προσρόφησης να είναι πολύ περιορισμένοι.

Καρστικοί υδροφορείς αναπτύσσονται στους κρητιδικούς ασβεστόλιθους των ορεινών όγκων του νομού Αχαΐας. Η ευαισθησία των υδροφορέων σε ρυπαντικά φορτία είναι αυξημένη καθώς εμφανίζονται ζώνες επιφανειακών κατακερματισμένων πετρωμάτων με αποτέλεσμα να δημιουργείται ένα δίκτυο ασυνεχειών που επιτρέπει την διήθηση ρυπογόνων ουσιών. Παρά την απουσία μηχανισμών αδρανοποίησης των ρύπων η ποιότητα των καρστικών νερών είναι ικανοποιητική λόγω της απουσίας εντόνων γεωργικών, αστικών και βιομηχανικών δραστηριοτήτων και συχνά τα υπόγεια νερά χρησιμοποιούνται για ύδρευση οικισμών. Σε ορεινές περιοχές όπου εμφανίζονται αυξημένα ρυπαντικά φορτία οι καρστικοί υδροφορείς συχνά προστατεύονται από προ-σχωσιγενή επιφανειακά στρώματα χαμηλής διαπερατότητας.

Οι κυριότερες πηγές ρύπανσης των υπογείων υδάτων προέρχονται από εντατικές καλλιέργειες, αστικές και βιομηχανικές δραστηριότητες που εστιάζονται κυρίως γύρω από μεγάλα αστικά κέντρα (π.χ. Πάτρας, Κορίνθου). Τα περισσότερα αστικά κέντρα του διαμερίσματος βρίσκονται στις ακτές της βόρειας Πελοποννήσου και διαθέτουν τα παραγόμενα αστικά απόβλητα στην θάλασσα. Έμμεσα επιβαρύνονται οι υδροφορείς από τα επιφανειακά νερά που συχνά γίνονται αποδέκτες αστικών και βιομηχανικών αποβλήτων. Σημαντικό κίνδυνο υποβάθμισης της ποιότητας των υπογείων νερών λόγω υφαλμύρισης διατρέχουν οι περισσότεροι υδροφορείς που βρίσκονται σε παράκτιες περιοχές, ιδιαίτερα όπου γίνεται μη-ορθολογική εκμετάλλευση των υπογείων νερών.

Στην λεκάνη του ποταμού Πηνειού στον Ν. Ηλείας έχουν καταγραφεί ιδιαίτερα υψηλές τιμές NO_3 . Σύμφωνα με τα αποτελέσματα των μετρήσεων της περιόδου 1996–1997 (Πανεπιστήμιο Πατρών, Γ. Καλλέργης, 1998) οι συγκεντρώσεις των νιτρικών σε χαρακτηριστικές θέσεις στη λεκάνη του ποταμού κυμαίνονται μεταξύ 25–116 mg/L. Οι συγκεντρώσεις αυτές αφορούν τόσο στις περιοχές νοτίως του ποταμού (Αμαλιάδα) όσο και βορείως αυτού (Βαρθολομιά, Ανδραβίδα). Την περίοδο 2004–2005 σύμφωνα με στοιχεία του ΥΠΕΧΩΔΕ, παρατηρείται μια τάση βελτίωσης στα ποιοτικά χαρακτηριστικά των περιοχών αυτών, καθώς οι μέγιστες τιμές νιτρικών σε 3 σταθμούς μέτρησης (0204, 0227, 0238) δεν υπερβαίνουν τα 20 mg/L. Ωστόσο, στους υπόλοιπους 2 σταθμούς της ευρύτερης περιοχής της λεκάνης του ποταμού Πηνειού, στη θέση 0228 στα Λεχαινά και στη θέση 0217 στην περιοχή Καρδαμά, οι συγκεντρώσεις νιτρικών είναι σημαντικά μεγαλύτερες, με τις μέσες τιμές να ανέρχονται στα 170 mg/L και 51 mg/L NO_3 αντίστοιχα. Με βάση τα στοιχεία αυτά αλλά και τα αποτελέσματα αναλύσεων της ρύπανσης των επιφανειακών νερών του ποταμού Πηνειού και ύστερα από συνεργασία του ΥΠΕΧΩΔΕ με τις αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Γεωργίας, εξεδόθη η Κοινή Υπουργική Απόφαση υπ' αριθμόν 19652/1906/5-08-98, σύμφωνα με την οποία η λεκάνη του ποταμού Πηνειού Ηλείας χαρακτηρίστηκε ως ευπρόσβλητη ζώνη. Ένας άλλος παράγοντας εξίσου απαγορευτικός αναφορικά με την καταλληλότητα των υπογείων νερών για ύδρευση, είναι οι υψηλές τιμές ιόντων μαγγανίου και σιδήρου που παρατηρούνται σε ορισμένες θέσεις στο Ν. Ηλείας, οι οποίες μπορούν να προκαλέσουν καταστροφή του δικτύου ύδρευσης. Κύρια πηγή ρύπανσης των υπογείων νερών αποτελούν οι εντατικές καλλιέργειες της περιοχής καθώς και το πλήθος των σημειακών ρυπαντών (αστικά απόβλητα). Η καταγραφή στην περιοχή αυτή αυξημένων συγκεντρώσεων νιτρικών και αμμωνιακών αλάτων σε κάποιες περιόδους, συνδέεται με το φαινόμενο της εποχιακής διακύμανσης της συγκέντρωσής τους. Αυτό οφείλεται στην ύπαρξη

στο σύστημα ακόρεστη ζώνη-υδροφορέας, αναγωγικών ή οξειδωτικών συνθηκών ανάλογα με την χρονική περίοδο και την έκταση των βροχοπτώσεων.

Στην περιοχή της **πόλης των Πατρών** έχουν καταγραφεί υψηλές συγκεντρώσεις νιτρικών και νιτρωδών που καθιστούν το νερό ακατάλληλο για ύδρευση και αποδίδονται σε ρυπαντικά φορτία της πόλης των Πατρών. Η ιδιαίτερα υψηλή τιμή νιτρωδών στο σταθμό 0206 υποδηλώνει αρχικό στάδιο ρύπανσης και αποδίδεται στα βιομηχανικά απόβλητα της ΒΙ.ΠΕ. Πατρών. Για τον ίδιο λόγο παρατηρούνται σχετικά υψηλές συγκεντρώσεις νιτρικών και στον σταθμό 0241 (34.3–58.5 mg/L NO_3). Επισημαίνεται, ωστόσο, ότι οι υψηλές αυτές μετρήσεις είναι περιστασιακές και δεν επιτρέπουν την εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων αναφορικά με την ποιότητα των υπογείων υδάτων της περιοχής.

Λόγω έλλειψης σημαντικών επιφανειακών υδάτων παρατηρείται υπερεκμετάλλευση του υπογείου νερού και μικρή αραίωση των ρύπων. Οι περισσότερες δειγματοληψίες των προσχωματικών υδροφορέων στο εντός της ΠΔΕ τμήμα του ΥΔ, καλύπτουν την περιοχή του Αίγιου και εμφανίζουν υψηλές συγκεντρώσεις νιτρικών και νιτρωδών που ξεπερνούν το ανώτατο επιτρεπτό όριο για ύδρευση. Οι αυξημένες συγκεντρώσεις αποδίδονται κυρίως στις εντατικές καλλιέργειες της περιοχής, σε αστικά απόβλητα - βοθρολύματα και στην μικρή σχετικά δυναμικό-τητα των υδροφορέων. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι ειδικά στην περιοχή των Σελιανίτικων (0209) οι αυξημένες συγκεντρώσεις νιτρωδών οφείλονται σε μεγάλο βαθμό σε βοθρολύματα, καθώς παλαιά πηγάδια έχουν μετατραπεί σε απορροφητικούς βόθρους. Επιπρόσθετα, βέβαια, σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν και οι εντατικές καλλιέργειες της περιοχής.

Υδρολογικό ισοζύγιο διαμερίσματος

Με βάση την έκταση του ηπειρωτικού τμήματος του διαμερίσματος και το μέσο ετήσιο ύψος βροχής, ο ετήσιος όγκος βροχής προκύπτει ίσος με 5.160 hm^3 . Ο συντελεστής επιφανειακής απορροής εκτιμάται στο 34% και ευνοείται από τις μεγάλες κλίσεις των φυσικών πρανών. Ο συνολικός όγκος επιφανειακής απορροής για το ηπειρωτικό τμήμα υπολογίζεται σε 1.760 m^3 .

Η πραγματική εξατμισοδιαπνοή αποτελεί το 43% των βροχοπτώσεων. Η ενεργός βροχόπτωση για επιφανειακή και υπόγεια απορροή εκτιμάται ότι αποτελεί το 57% της συνολικής βροχόπτωσης. Η μέση κατείδυση εκτιμάται σε 3% της ενεργού βροχόπτωσης στο σύνολο αδιαπέρατων και ημιπερατών σχηματισμών, 15% της ενεργού βροχόπτωσης στους προσχωματικούς και 85% της ενεργού βροχόπτωσης στους υδροπερατούς σχηματισμούς. Αντίστοιχα η επιφανειακή απορροή εκτιμάται σε 97% της ενεργού βροχόπτωσης στο σύνολο αδιαπέρατων και ημιπερατών σχηματισμών, 85% της ενεργού βροχόπτωσης στους προσχωματικούς και 15% της ενεργού βροχόπτωσης στους υδροπερατούς σχηματισμούς.

Από τον ταμιευτήρα του φράγματος Πηνειού, που είναι μελετημένος ως ταμιευτήρας υπερετήσιας εξίσωσης, αρδεύονται 237.500 στρέμματα στην πεδινή Ηλεία.

Από το συνολικό όγκο απορροής του διαμερίσματος ρυθμίζεται μόνο η απορροή του Πηνειού (συνολική χωρητικότητα ταμιευτήρα στην ανώτατη στάθμη 420 hm^3 και στην κατώτατη στάθμη 50 hm^3). Μελλοντικά στον Πύρρο θα κατασκευαστούν ταμιευτήρες (Αστερίου,

Θεριανού, κλπ.), των οποίων το δυνατό απολήψιμο δυναμικό εκτιμάται σε 159 hm³/έτος (Παπαναστασίου & Συνεργάτες, 1989).

Χρήσεις νερού – Ζήτηση

Γεωργία

Το σύνολο της γεωργικής γης είναι 2.075.964 στρέμματα. Από αυτά, τα 679.293 εμφανίζονται να καλλιεργούνται με ποτιστικές καλλιέργειες. Σύμφωνα με την απογραφή του 2001 της ΕΣΥΕ οι καλλιεργούμενες εκτάσεις στους νομούς της ΠΔΕ ήταν Ηλείας 1.238 659 και Αχαΐας 714.900 ενώ οι αρδευόμενες εκτάσεις ήταν στους νομούς αυτούς ήταν 523.347στρ. και 305.071 στρ. αντίστοιχα.

.Τα κυριότερα υφιστάμενα συλλογικά έργα άρδευσης στο εντός της ΠΔΕ τμήμα του ΥΔ ήταν

Φράγμα Πηνειού	237.500 στρ.
Σκιαδά-Σκούρα Εκτροπή θερινής παροχής Πηνειού ανάντη του φράγματος	5.000 στρ.
Βουραϊκού Πεδίου Γεωτρήσεις	11.000 στρ.
Σιγουνίου-Λουσών Γεωτρήσεις	2.000 στρ.
Τα σημαντικότερα αρδευτικά έργα που έχουν προγραμματιστεί ή των οποίων έχει ξεκινήσει η υλοποίηση είναι	
Πηνειού Μεταφορά και εμπλουτισμός ταμιευτήρα Πηνειού από Ερύμανθο	70 000στρ.
Σελινούντα Αξιοποίηση Αιγιαλείας από υπόγεια αποθέματα	20 000 στρ.
Φράγμα Μονής Ταξιαρχών	7 500 στρ.
Κράθι Αρδευτικό Πλατάνου-Ακράτας από τ. λίμνη Τσιβλού, με καταιονισμό	33.000 στρ
Υπόλοιπα Φράγμα Σκουπέικα	10. 000 στρ

Κτηνοτροφία

Η ετήσια ζήτηση σε νερό ανέρχεται σε 5.1 hm³/έτος για τα ζώα ελεύθερης βοσκής και σε 1.5 hm³/έτος για τα σταβλισμένα. Συνολικά δηλαδή η ετήσια ζήτηση σε νερό για την κτηνοτροφία ανέρχεται σε 6.6 hm³/έτος. Από την ποσότητα αυτή 1.3 hm³/έτος είναι η ζήτηση των Νομών Κεφαλληνίας και Ζακύνθου.

Ιχθυοκαλλιέργεια

Μεγάλη ιχθυοπαραγωγή υπάρχει στις δυτικές ακτές μεταξύ Άραξου και Ακρωτηρίου Κυλλήνης, όπου σχηματίζονται παράκτιες λίμνες, με σημαντικότερες τις λίμνες Κοτύχι και Λάπα. Σύμφωνα με στοιχεία της ΕΣΥΕ, η συνολική ετήσια ιχθυοπαραγωγή για το ΥΔ σε γλυκά και υφάλμυρα νερά και για το έτος 1999, υπολογίζεται σε 430 t περίπου.

Υδρευση

Ο πληθυσμός του διαμερίσματος είναι 615.288 κάτοικοι. Η ετήσια ζήτηση για ύδρευση και τουρισμό ανέρχεται σε 41,7 hm³. Η ζήτηση κατά την περίοδο αιχμής για το σύνολο του διαμερίσματος ανέρχεται σε 17,7 hm³/έτος.

Η ύδρευση καλύπτεται στα μεγάλα αστικά κέντρα από έργα των αντίστοιχων ΔΕΥΑ. Στα ημιαστικά κέντρα και σε κοινότητες καλύπτεται από υδροληπτικά έργα υδρευτικών συνδέσμων ή μεμονωμένα.

Βιομηχανία

20 χιλιόμετρα νότια-νοτιοδυτικά της Πάτρας βρίσκεται η ΒΙΠΕ Πάτρας, συνολικής έκτασης 4 000 στρεμμάτων, με ετήσιες ανάγκες σε νερό περίπου 2 hm³, που καλύπτονται από τα υπόγεια αποθέματα του Πύρρου.

Ενέργεια

Στη ροή του ποταμού Γλαύκου, στην έξοδο από το φαράγγι, λειτουργεί μικρός υδροηλεκτρικός σταθμός (στη ροή του ποταμού), εγκατεστημένης ισχύος 22 MW με δυνατότητα παραγόμενης ενέργειας 11.2 GWh ετησίως. Σε μερικές περιοχές του διαμερίσματος έχει διαπιστωθεί ανάπτυξη εκτεταμένων υδρογεωθερμικών πεδίων, που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν για ενεργειακή χρήση.

Άλλες χρήσεις

Στην περιοχή Κυλλήνης υπάρχει υπόθερμη πηγή. Λόγω της προνομιάς τοποθεσίας έχουν δημιουργηθεί κέντρα υδροθεραπείας αλλά και παραθερισμού.

Ρυπαντικά φορτία

Τα ρυπαντικά φορτία που καταλήγουν στους επιφανειακούς αποδέκτες του ΥΔ Βόρειας Πελοποννήσου είναι:

- Βιοχημικά απαιτούμενο οξυγόνο (BOD5) = 20.982 tn/έτος
- Ολικά αιωρούμενα στερεά (TSS) = 23.040 tn/έτος
- Ολικό άζωτο (N) = 13 001 tn/έτος
- Ολικός φώσφορος (P) = 1 221 tn/έτος

Η εσταβλισμένη κτηνοτροφία, κατά κύριο λόγο, και δευτερευόντως τα αστικά λύματα και οι γεωργικές δραστηριότητες, αποτελούν τις σημαντικότερες πηγές ρύπανσης.

Τα αστικά λύματα αποτελούν σημαντικό τμήμα του συνολικού φορτίου οργανικού άνθρακα, στερεών και φωσφόρου (43%, 45% και 58% αντίστοιχα), ενώ μικρότερη είναι η συμμετοχή των αστικών λυμάτων στο συνολικό φορτίο αζώτου. Η μεγάλη συμμετοχή των αστικών λυμάτων στα συνολικά ρυπαντικά φορτία συνδέεται άμεσα με το ποσοστό του συνολικού πληθυσμού

του ΥΔ που εξυπηρετείται από εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων, το οποίο περιορίζεται στο 59%.

Οι κυριότερες μη σημειακές πηγές ρύπανσης είναι αποτέλεσμα των γεωργικών και κτηνοτροφικών δραστηριοτήτων (ελεύθερη κτηνοτροφία) και συντελούν στην επιβάρυνση των επιφανειακών και υπόγειων νερών με θρεπτικά. Οι Νομοί Αχαΐας και Ηλείας χαρακτηρίζονται από εντατικές καλλιέργειες οι οποίες περιορίζονται κυρίως στις πεδινές και λοφώδεις εκτάσεις. Κύριες καλλιέργειες είναι τα αμπέλια, τα κηπευτικά, τα ελαιόδεντρα και τα εσπεριδοειδή. Η τροφοδότηση των υδάτινων αποδεκτών με φώσφορο και άζωτο από τις επιφανειακές απορροές ανέρχεται σε 27% και 70% αντίστοιχα επί του συνόλου του φορτίου. Επισημαίνεται ότι επί του συνόλου των χρήσεων γης του ΥΔ, το 62% αφορά σε γεωργική γη και βοσκότοπους και το 22% σε περιοχές εντατικής καλλιέργειας. Το 26% του συνολικά παραγόμενου φορτίου αζώτου και το 70% του φορτίου φωσφόρου των επιφανειακών απορροών οφείλεται σε απορροές από γεωργική γη και βοσκότοπους, ενώ τα αντίστοιχα ποσοστά συμμετοχής των εντατικών καλλιεργειών είναι 71% και 24%.

Οι διάφορες βιομηχανίες παράγουν μόλις το 0.5–1.3% του συνολικού οργανικού φορτίου και του φορτίου στερεών.

ΥΔ04

Το ΥΔ Δυτικής Στερεάς Ελλάδας έχει όρια το όρος Λάκμος προς τα βορειοδυτικά, τους ορεινούς όγκους της Πίνδου, των Βαρδουσίων και της Γκιώνας προς τα ανατολικά, τα όρη Θύαμο, Μακρύ, Βάλτος και Αθαμανικά, τον Αμβρακικό Κόλπο και το Ιόνιο Πέλαγος προς τα δυτικά, και τον Κορινθιακό Κόλπο προς τα νότια.

Η συνολική έκταση του διαμερίσματος είναι 10 199 km², από τα οποία τα 303 ανήκουν στη Λευκάδα και τα 53 σε άλλα, μικρά νησιά.

Αρμόδιες για τη διαχείριση και προστασία των υδατικών πόρων των λεκανών απορροής του διαμερίσματος είναι οι Διευθύνσεις Υδάτων των περιφερειών Δυτικής Ελλάδας (με έδρα την Πάτρα), Ηπείρου (με έδρα τα Ιωάννινα), Θεσσαλίας (με έδρα τη Λάρισα), και Ιονίων Νήσων (με έδρα την Κέρκυρα) για το νησιωτικό τμήμα.

Το ΥΔ είναι κατά το μεγαλύτερο μέρος ορεινό, με τις κυριότερες εξάρσεις στο ανατολικό τμήμα του. Οι μόνες πεδινές περιοχές εμφανίζονται στα παράλια του Μεσολογγίου, στην πεδιάδα Αγρινίου και στην παραλιακή περιοχή της Βόνιτσας. Η κατανομή των υψομέτρων είναι η ακόλουθη: το 28% της έκτασης του διαμερίσματος έχει υψόμετρο πάνω από 1 000 m, το 57% μεταξύ 200 και 1 000 m, και μόνον το 15% έχει υψόμετρο μικρότερο των 200 m (ΥΒΕΤ, 1989).

Στο ΥΔ αναπτύσσεται από βορρά προς νότο η οροσειρά της νότιας Πίνδου, η οποία περιλαμβάνει τα Αθαμανικά, τα Άγραφα, τον Τυμφρηστό, το Παναιτωλικό και τα Βαρδούσια. Τα υψόμετρα φτάνουν τα 2 416 m (Αθαμανικά) ως 1 924 m (Παναιτωλικό). Στα δυτικά εμφανίζονται χαμηλότερα βουνά (Βάλτου και Ακαρνανικά με μέγιστα υψόμετρα 1 728 και 1 528 m αντίστοιχα). Τέλος, στα ανατολικά βρίσκεται η Οίτη, με υψόμετρο 2 325 m (ΥΒΕΤ, 1989).

Η μορφολογία των ακτών του διαμερίσματος είναι ιδιαίτερα πολύπλοκη και περιλαμβάνει κλειστές θάλασσες και πολλούς μικρούς κόλπους και νησιά. Στο νοτιοδυτικό τμήμα, στις εκβολές του Αχελώου, σχηματίζονται οι κλειστές λιμνοθάλασσες του Αιτωλικού, του Μεσολογγίου και της Κλείσοβας.

Στο ΥΔ από δυτικά προς τα ανατολικά απαντώνται οι ακόλουθες γεωτεκτονικές ζώνες:

- Ζώνη Παξών στο δυτικό τμήμα της Λευκάδας. Αποτελείται από φλύσχη και μεσοζωικούς ασβεστόλιθους.
- Ιόνιος Ζώνη στο υπόλοιπο τμήμα της Λευκάδας και στο δυτικό τμήμα του διαμερίσματος, με ανατολικό όριο τη γραμμή εκβολών Μόρνου και ορέων Βάλτου.
- Αποτελείται από φλύσχη και μεσοζωϊκούς ασβεστόλιθους με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά την ύπαρξη παρεμβολών πυριτιόλιθων και σχιστόλιθων, όπως επίσης και τριαδικών λατυποπαγών με γύψους.
- Ζώνη Γαβρόβου-Τρίπολης στο κεντρικό ορεινό τμήμα του διαμερίσματος. Αποτελείται κυρίως από φλύσχη και ηωκαινικούς και κρητιδικούς ασβεστόλιθους στα όρη Γαβρόβου, Βαράσοβας και Κλόκοβας.
- Ζώνη Πίνδου στα ανατολικά της γραμμής Ναυπάκτου-Τριχωνίδας-Κρεμαστών. Αποτελείται από εναλλαγές λεπτοπλακωδών ασβεστόλιθων με κερατόλιθους, σχιστόλιθους και φλύσχη υπό μορφή λεπιών.

Τέλος, στις μορφολογικές υφέσεις του διαμερίσματος συναντώνται σύγχρονες τεταρτο-γενείς και νεογενείς αποθέσεις.

Το ΥΔ περιλαμβάνει **τρεις κύριες υδρολογικές λεκάνες**: του Αχελώου, του Ευήνου και του Μόρνου. Ο ποταμός Αχελώος είναι ο μεγαλύτερος σε παροχή ποταμός που βρίσκεται εξ ολοκλήρου σε ελληνικό έδαφος. Διαρρέει το ΥΔ σε μήκος 220 km περίπου πριν την εκβολή του στο Ιόνιο πέλαγος. Εκτός από τις τρεις κύριες λεκάνες, σημαντικό τμήμα του διαμερίσματος καταλαμβάνουν και οι λεκάνες των παραπόταμων του Αχελώου (Μέγδοβα, Τρικεριώτη, Αγραφιώτη και Ίναχου) και άλλα μικρότερα υδατορεύματα (π.χ. Ξηροπόταμος, Αράπης κλπ.). Επισημαίνεται ωστόσο ότι η υπολεκάνη του Ταυρωπού (Μέγδοβα), ανάντη του φράγματος Πλαστήρα, έκτασης 161 km², αν και υδρολογικά ανήκει σε αυτή του Αχελώου, από διαχειριστική σκοπιά εντάσσεται σε αυτή του Πηνειού (δηλαδή στο ΥΔ 08), καθώς το σύνολο, πρακτικά, των υδατικών πόρων της εκτρέπονται προς την πλευρά της Θεσσαλίας. Παρόμοια, το σύνολο των υδατικών πόρων της υπολεκάνης του Μόρνου, ανάντη του ομώνυμου φράγματος, και μέρος των υδατικών πόρων της υπολεκάνης του Ευήνου, ανάντη του φράγματος Αγίου Δημητρίου, εκτρέπονται προς το ΥΔ Αττικής (06) για την ύδρευση της Αθήνας.

Στο ΥΔ υπάρχουν επίσης οι φυσικές λίμνες Τριχωνίδα και Λυσιμαχία, καθώς και μικρότερες λίμνες (Οζερός και Αμβρακία). Ακόμη, υπάρχουν και οι μικρότερες λεκάνες της Νήσου Λευκάδας, των υπόλοιπων νησιών και των παραλιακών ρεμάτων.

Αξιολόγηση ποιοτικής κατάστασης επιφανειακών υδάτων

Για τον ποταμό **Αχελώο** υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία από το Υπουργείο Γεωργίας σε τρεις χαρακτηριστικές θέσεις: κατάντη του φράγματος Καστρακίου, στη γέφυρα Στράτου και στη γέφυρα Νεοχωρίου-Κατοχής, για την περίοδο 1989–1997 και 1998–2001.

Τα στοιχεία του ΥΠΕΧΩΔΕ αναφέρονται σε δυο χαρακτηριστικές θέσεις, τη γέφυρα Στράτου όπου υπάρχουν μετρήσεις θρεπτικών, διαλυμένου οξυγόνου και οργανικού άνθρακα για την περίοδο 2001–2004 και τις εκβολές με μετρήσεις για την περίοδο 2001–2002.

Τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του ποταμού ακόμα και στη δυσμενέστερη θέση, επιτρέπουν την ασφαλή αξιοποίηση των νερών του ποταμού για τις διάφορες δυνατές χρήσεις περιλαμβανομένης και της πρόσληψης νερού για πόση έπειτα από επεξεργασία. Ειδικότερα σε σχέση με τις σημαντικές παραμέτρους των θρεπτικών (NO_3 , NH_4 , Ολικό-P) αλλά και με άλλες παραμέτρους που σχετίζονται με την καταλληλότητα των επιφανειακών αποδεκτών για πρόσληψη νερού προς πόση και για τις οποίες υπάρχουν μετρήσεις (π.χ. SO_4), οι συγκεντρώσεις που έχουν καταγραφεί, κυμαίνονται στα επίπεδα τιμών που προδιαγράφονται για τα υδάτινα σώματα κατηγορίας A1.

Επισημαίνεται το πολύ χαμηλό επίπεδο μικροοργανικών ενώσεων, οι περισσότερες από τις οποίες βρίσκονται σε πρακτικά μη ανιχνεύσιμες συγκεντρώσεις. Σε χαμηλό επίσης επίπεδο κυμαίνονται οι συγκεντρώσεις βαρέων μετάλλων οι οποίες είναι μικρότερες από τις οριακές και συνιστώμενες από την ελληνική νομοθεσία συγκεντρώσεις (Πράξη Υπουργικού Συμβουλίου υπ' αριθμ. 2/1-2-2001).

Επισημαίνεται ότι το δέλτα του ποταμού Αχελώου καθώς και ο ποταμός Αχελώος έχουν χαρακτηριστεί ως ευαίσθητοι αποδέκτες σε εφαρμογή των διατάξεων της Οδηγίας 91/271/ΕΟΚ περί επεξεργασίας αστικών λυμάτων.

Ποταμοί Εύηνος, Μόρνος

Τα διαθέσιμα ποιοτικά χαρακτηριστικά για τους δύο άλλους ποταμούς (Εύηνο και Μόρνο) είναι πολύ περιορισμένα (7 δειγματοληψίες την περίοδο 1998–2001), φαίνεται πάντως πως η ποιότητα τους είναι κατάλληλη για την εφαρμοζόμενη χρήση ως πηγής πόσιμου νερού (κατηγορία A1).

Λίμνη Μόρνου

Η λίμνη Μόρνου αποτελεί πηγή υδροδότησης της Αθήνας και προστατεύεται θεσμικά από τη ρύπανση και τη μόλυνση με την ΚΥΑ 19661/1982/1999, σύμφωνα με την οποία απαγορεύεται η διάθεση κάθε είδους αστικών λυμάτων και βιομηχανικών αποβλήτων, ανεξάρτητα από το βαθμό καθαρισμού ή την καθαρότητά τους απ' ευθείας στη λίμνη.

Ως προς την τροφική κατάσταση, η λίμνη δεν φαίνεται να αντιμετωπίζει πρόβλημα ευτροφισμού, καθώς οι συγκεντρώσεις φωσφόρου, αζώτου και διαλυμένου οξυγόνου κυμαίνονται σε ικανοποιητικά επίπεδα. Οι συγκεντρώσεις θρεπτικών (NO_3 , NH_4 και Ολικού P) δεν παραβιάζουν τις μέγιστες επιτρεπόμενες συγκεντρώσεις για τις διάφορες χρήσεις

(πρόσληψη νερού για ύδρευση μετά από επεξεργασία, άρδευση, διαβίωση ψαριών) και κατατάσσουν την λίμνη στη κατηγορία A1 (Οδηγία 75/440/ΕΟΚ²⁴).

Λίμνη Τριχωνίδα

Οι συγκεντρώσεις θρεπτικών (NO₃, NH₄ και Ολικού Ρ) που έχουν μετρηθεί δεν παραβιάζουν τις μέγιστες επιτρεπόμενες συγκεντρώσεις για τις διάφορες χρήσεις (πρόσληψη νερού για ύδρευση μετά από επεξεργασία, άρδευση, διαβίωση ψαριών) και κατατάσσουν την λίμνη στη κατηγορία A1 (Οδηγία 75/440/ΕΟΚ).

Λίμνη Λυσιμαχία

Η Λυσιμαχία που αποτελεί τον αποδέκτη των υπερχειλίσεων της Τριχωνίδας, αποστραγγιστικών τάφρων αλλά και σημαντικών ποσοτήτων αστικών λυμάτων, παρουσιάζει σχετικά μεγαλύτερες συγκεντρώσεις θρεπτικών και κυρίως νιτρικών.

Λίμνη Αμβρακία

Από τις διαθέσιμες μετρήσεις, τα νερά της λίμνης Αμβρακίας παρουσιάζουν συγκεντρώσεις νιτρικών και φωσφορικών χαμηλότερες από τις αντίστοιχες συνιστώμενες συγκεντρώσεις της κατηγορίας A1.

Λίμνη Οζερός

Οι συγκεντρώσεις θρεπτικών (NO₃, NH₄ και Ολικού Ρ) που έχουν μετρηθεί είναι μικρότερες από τις μέγιστες επιτρεπόμενες συγκεντρώσεις για τις διάφορες χρήσεις (πρόσληψη νερού για ύδρευση μετά από επεξεργασία, άρδευση, διαβίωση ψαριών) και κατατάσσουν την λίμνη στη κατηγορία A1 (Οδηγία 75/440/ΕΟΚ). Σύμφωνα με στοιχεία του Υπουργείου Γεωργίας για την περίοδο 1981–1997, περιοριστικός παράγοντας ευτροφισμού είναι ο φωσφόρος, αλλά το επίπεδο συγκεντρώσεων τόσο του φωσφόρου όσο και του αζώτου κυμαίνεται σε επίπεδα τα οποία δεν συνιστούν πρόβλημα ευτροφισμού (TN: 0.28 mg/L, TP: 0.022 mg/L).

Λίμνη Βουλκαρία

Από τις διαθέσιμες μετρήσεις της περιόδου 1980–1997 και 1998–2001, τα νερά της λίμνης Βουλκαρίας παρουσιάζουν συγκεντρώσεις νιτρικών χαμηλότερες από τις αντίστοιχες συνιστώμενες συγκεντρώσεις της κατηγορίας A1.

²⁴ Έχει πλέον καταργηθεί (από 22/12/2007) από την Οδηγία 2000/60/ΕΚ. Εν τούτοις χρησιμοποιείται στο παρόν κείμενο καθώς παρέχει μια ένδειξη της ποιότητας του υδάτινου σώματος

Συμπερασματικά, με εξαίρεση τις συγκεντρώσεις χλωριόντων και ηλεκτρικής αγωγιμότητας στις λίμνες Βουλκαρία και τις συγκεντρώσεις θειικών στη λίμνη Αμβρακία, σε καμία λίμνη δεν παρατηρείται παραβίαση των μέγιστων επιτρεπόμενων συγκεντρώσεων για τις διάφορες χρήσεις (πρόσληψη νερού για ύδρευση μετά από επεξεργασία, άρδευση, διαβίωση ψαριών). Παρότι μεταξύ τους παρουσιάζουν αξιόλογες διαφορές συγκεντρώσεων θρεπτικών, οι συγκεντρώσεις που έχουν μετρηθεί κυμαίνονται στα επί- πεδα τιμών που προδιαγράφονται για τα υδάτινα σώματα κατηγορίας Α1 (Οδηγία 75/440/ΕΟΚ).

Ως προς την τροφική κατάσταση η λίμνη Λυσιμαχία φαίνεται να αντιμετωπίζει πρόβλημα ευτροφισμού. Αντίθετα το επίπεδο των συγκεντρώσεων φωσφόρου και αζώτου στις λίμνες Μόρνος, Τριχωνίδα, Αμβρακία, Οζερός και Βουλκαρία κυμαίνεται σε επίπεδα τα οποία δεν συνιστούν πρόβλημα ευτροφισμού.

Στο ΥΔ αναπτύσσονται τρεις κύριες καρστικές ενότητες με υδρογεω-λογικό ενδιαφέρον:

Η ενότητα των Ακαρνανικών Ορέων. Εκεί αναπτύσσονται τα ακόλουθα κύρια καρστικά συστήματα σε ανθρακικά ιζήματα της Ιόνιας Ζώνης:

Καρστικό σύστημα Αμφιλοχίας-Λουτρού, που έχει συνολική έκταση λεκάνης περίπου 250 km². Συνδέεται με τη λίμνη Αμβρακία μέσω της διαλείπουσας πηγής του Ριβίου, εκφορτίζεται βόρεια προς τον Αμβρακικό Κόλπο με τις πηγές Πετρονίκου και Λουτρακίου και έχει συνολική εκτιμώμενη υπόγεια απορροή περίπου 3–4 m³/s.

Καρστικό σύστημα Μοναστηρακίου-Μύτικα, που έχει συνολική έκταση λεκάνης περίπου 120 km². Εκφορτίζεται βόρεια και ανατολικά από τις πηγές Μοναστηρακίου και Αχυρών (παροχής 1.0 m³/s), δυτικά εκφορτίζεται προς τη θάλασσα και έχει συνολική εκτιμώμενη υπόγεια απορροή της τάξεως των 2 m³/s.

Καρστικό σύστημα Αστακού, που έχει συνολική έκταση λεκάνης περίπου 350 km². Εκφορτίζεται νότια σε υποθαλάσσιες και παράκτιες υφάλμυρες πηγές και έχει συνολική εκτιμώμενη υπόγεια απορροή της τάξεως των 5 m³/s.

Καρστικό σύστημα τριαδικών λατυποπαγών, που έχει συνολική έκταση λεκάνης περίπου 350 km². Εκφορτίζεται βόρεια προς τον Αμβρακικό Κόλπο και προς νότο στις πηγές Λάμπρας. Η μετρημένη παροχή είναι 8 m³/s και πιθανόν τροφοδοτείται από νερά του Αχελώου. Το σύστημα έχει συνολική εκτιμώμενη υπόγεια απορροή της τάξεως των 5 m³/s.

Καρστικό σύστημα Κεφαλόβρυσου-Αιτωλικού, που έχει συνολική έκταση λεκάνης περίπου 60 km². Εκφορτίζεται από τις διαλείπουσες πηγές Κεφαλόβρυσου και Μοσχανδρέα, με συνολική παροχή περίπου 0.7 m³/s.

Η καρστική ενότητα Γαβρόβου, που αναπτύσσεται σε ανθρακικούς σχηματισμούς της ζώνης του Γαβρόβου, έχει συνολική έκταση λεκάνης περίπου 320 km² και εκφορτίζεται κατά κύριο λόγο από τις παραλίμνιες πηγές του Τρίκλινου, με συνολική εκτιμώμενη παροχή περίπου 6–7 m³/s.

Η ενότητα των ασβεστόλιθων της Πίνδου, που αναπτύσσεται σε ανθρακικούς σχηματισμούς της ζώνης Πίνδου και έχει συνολική έκταση λεκάνης περίπου 3 500 km². Στην ενότητα αυτή

εντάσσεται το καρστικό σύστημα Λάκμου-Τζουμέρκων, που εκφορτίζεται στον Άραχθο και ανήκει στο ΥΔ Ηπείρου (05). Κατά το υπόλοιπο τμήμα, το σύστημα εκφορτίζεται στις λεκάνες Αχελώου, Ευήνου και Μόρνου, τις παραλίμνιες και υπολίμνιες πηγές της Τριχωνίδας, και από παραθαλάσσιες ή υποθαλάσσιες πηγές (π.χ. Ναυπάκτου). Η συνολική εκτιμώμενη υπόγεια απορροή είναι της τάξεως των 70 m³/s.

Στο ΥΔ, εκτός των καρστικών ενοτήτων, αναπτύσσονται και προσχω-ματικοί υδροφορείς: (α) στη λεκάνη του Αχελώου, κυρίως στην περιοχή Αγρινίου-Πενταλόφου-Νεοχωρίου, (β) στο Δέλτα του Ευήνου (στην περιοχή Γαλατά-Αιτωλικού-Ευηνοχωρίου) και (γ) στο Δέλτα του Μόρνου.

Αξιολόγηση ποιοτικής κατάστασης υπόγειων υδάτων

Οι καρστικές πηγές και γεωτρήσεις που εκμεταλλεύονται τους καρστικούς υδροφορείς στους Νομούς Ευρυτανίας και Αιτωλοακαρνανίας χρησιμοποιούνται κατά κύριο λόγο για την ύδρευση οικισμών. Όπως αναφέρεται και στην έκθεση του Πανεπιστημίου Αθηνών (Γ. Στουρνάρας 1994), σύμφωνα με βιβλιογραφικά δεδομένα η ποιότητα των καρστικών υδάτων της ζώνης της Πίνδου είναι καλύτερη από εκείνη της Ιόνιας ζώνης τόσο αναφορικά με τις τιμές των διαλυμένων αλάτων όσο και την σκληρότητα.

Οι κυριότερες πηγές ρύπανσης των υπογείων υδάτων του ΥΔ Δυτικής Στερεάς Ελλάδας προέρχονται από τις εντατικές καλλιέργειες που πραγματοποιούνται στις πεδινές εκτάσεις του διαμερίσματος, οι οποίες περιορίζονται στο Νομό Αιτ/νίας και δευτερευόντως στο δέλτα του ποταμού Μόρνου στο Νομό Φωκίδας, τις αστικές και βιομηχανικές δραστηριότητες που εστιάζονται κυρίως γύρω από μεγάλα αστικά κέντρα (π.χ. Αγρίνιο, Μεσολόγγι, Αιτωλικό) και έμμεσα από τα επιφανειακά νερά τα οποία σε αρκετές περιπτώσεις είναι αποδέκτες αστικών αποβλήτων.

Η ποιότητα **όλων των υπογείων υδάτων του διαμερίσματος Δυτικής Στερεάς Ελλάδας**, από άποψη ανόργανων αλάτων του αζώτου, κρίνεται απολύτως ικανοποιητική. Είναι χαρακτηριστικό ότι για την περίοδο που καλύπτουν οι μετρήσεις των δύο ερευνητικών προγραμμάτων του Πανεπιστημίου Αθηνών και Πανεπιστημίου Πατρών (1993–1999) δεν καταγράφηκαν τιμές των NO₃, NO₂ και NH₄ που να υπερβαίνουν το ανώτατο επιτρεπτό όριο για το πόσιμο νερό. Μοναδική εξαίρεση αποτελεί η θέση 0408 νότια της λίμνης Τριχωνίδας όπου καταγράφηκε συγκέντρωση NO₃ το καλοκαίρι του 1993 ίση με 65 mg/L για την οποία, ωστόσο, δεν υπάρχουν μεταγενέστερα στοιχεία. Η υψηλή συγκέντρωση νιτρικών θα πρέπει να αποδοθεί στην αυξημένη χρήση λιπασμάτων στην περιοχή λόγω των εντατικών καλλιεργειών και στον τρόπο άρδευσης, καθώς η λίμνη Τριχωνίδα τροφοδοτεί με νερό όλα τα αρδευτικά κανάλια της περιοχής και ταυτόχρονα δέχεται τις απορροές από τις αποστραγγιστικές τάφρους. Συγκεντρώσεις νιτρικών υψηλότερες από το ανώτατο συνιστώμενο όριο των 25 mg/L σημειώνονται επίσης στους σταθμούς 0410 και 0417. Ο σταθμός 0410 βρίσκεται στην περιοχή Θυρίου νοτίως του Αμβρακικού κόλπου και στα κατάντη περιοχών με εντατικές καλλιέργειες, ενώ ο σταθμός 0417 βρίσκεται στην λεκάνη της Κανδήλας, της οποίας ο προσχωματικός υδροφορέας τροφοδοτεί την ύδρευση μίας περιοχής με έντονη τουριστική ανάπτυξη. Ο πρώτος σταθμός μάλιστα (0410) φαίνεται να αντιμετωπίζει προβλήματα υφαλμύρωσης, αφού την περίοδο 2004–2005 οι μέσες τιμές χλωριόντων και ηλεκτρικής αγωγιμότητας βρέθηκαν ίσες με 1165 mg/L Cl⁻ και 2600 μS/cm αντίστοιχα.

Την ικανοποιητική ποιότητα των υπογείων νερών της Δυτικής Στερεάς Ελλάδας επιβεβαιώνουν και οι μετρήσεις της περιόδου 2004–2005 όπου σε σύνολο 37 σταθμών δειγματοληψίας δεν έχει μετρηθεί συγκέντρωση νιτρικών πάνω από τα 50 mg/L, ενώ οι μέγιστες μετρηθείσες τιμές νιτρικών υπερβαίνουν το συνιστώμενο όριο των 25 mg/L μόνο σε τέσσερεις σταθμούς. Πρόκειται για τους σταθμούς 0440 στη περιοχή της Λυσιμαχίας, το σταθμό 0446 στην περιοχή της Πάλαιρου και τους σταθμούς 0416 και 0417 στο Ν. Αιτωλοακαρνανίας.

Υψηλές τιμές σκληρότητας και διαλυτών στερεών παρατηρούνται και στις περιοχές μεταξύ Αιτωλικού και Νεοχωρίου που ξεπερνούν τα 1000 και 1500 mg/L, αντίστοιχα. Οι τιμές αυτές συνοδεύονται από αύξηση των συγκεντρώσεων χλωριόντων και θειικών, δείγμα υφαλμύρωσης των υπογείων υδάτων λόγω εισροής θαλασσινού νερού.

Δύο είναι οι **κύριες χρήσεις νερού στο ΥΔ**: η άρδευση και η παραγωγή υδροηλεκτρικής ενέργειας.

Μέχρι σήμερα έχουν κατασκευαστεί τέσσερα μεγάλα υδροηλεκτρικά έργα. Τρία από αυτά βρίσκονται στην κύρια λεκάνη του Αχελώου (Κρεμαστά, Καστράκι, Στράτος) και ένα στον παραπόταμο του Αχελώου Ταυρωπό ή Μέγδοβα.

Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του ΥΔ είναι ότι μέρος του υδατικού δυναμικού του εκτρέπεται ήδη προς άλλα ΥΔ. Συγκεκριμένα, τα έργα εκτροπής είναι τα ακόλουθα:

- α. Ο ταμιευτήρας Αγίου Δημητρίου στον Εύηνο, από τον οποίο εκτρέπεται νερό προς τον ταμιευτήρα του Μόρνου.
- β. Ο ταμιευτήρας Μόρνου, από τον οποίο λαμβάνεται νερό για την Αθήνα (ΥΔ Αττικής), το οποίο προέρχεται από την απορροή της ανάντη λεκάνης του και τις εισροές από τον Εύηνο.
- γ. Ο ταμιευτήρας Πλαστήρα, από τον οποίο λαμβάνεται νερό για το ΥΔ Θεσσαλίας, με κύριες χρήσεις την ύδρευση, την άρδευση, και την παραγωγή υδροηλεκτρικής ενέργειας.

Στο ΥΔ έχει κατασκευαστεί το υδροηλεκτρικό έργο Μεσοχώρας, ενώ κατασκευάζεται και το έργο της Συκιάς. Αυτή τη στιγμή (Απρίλιος 2007) κανένα από τα έργα αυτά δεν είναι σε λειτουργία (τα έργα στη Μεσοχώρα έχουν ολοκληρωθεί, ωστόσο δεν γίνεται πλήρωση του ταμιευτήρα λόγω προσφυγών). Το έργο της Συκιάς συνδέεται με την εκτροπή των νερών του Άνω Αχελώου προς τη Θεσσαλία. Πρόκειται για το τέταρτο σημαντικό έργο εκτροπής νερού προς άλλα ΥΔ, πέραν των έργων Μόρνου, Εύηνου και Μέγδοβα.

Το υδατικό δυναμικό του διαμερίσματος θεωρήθηκε ότι περιλαμβάνει προσεγγιστικά τα ακόλουθα αθροιστικά μεγέθη:

- την απορροή του Αχελώου (πριν την έξοδο στην πεδιάδα του Αγρινίου), που θεωρήθηκε ίση με τη μέση ρυθμισμένη απορροή στη θέση Καστράκι (στην οποία δεν προσμετράται η απορροή της υπολεκάνης του Ταυρωπού).
- το απολήψιμο απόθεμα νερού από τη λίμνη Τριχωνίδα.

- το υδατικό δυναμικό των πηγών Λάμπρας-Λεσινίου·
- την απορροή του Ευήνου στην έξοδο της λεκάνης του, μετά από αφαίρεση των ποσοτήτων που εκτρέπονται από τον ταμιευτήρα Αγίου Δημητρίου για την ενίσχυση του υδατικού δυναμικού του ταμιευτήρα Μόρνου·
- την απορροή του Μόρνου στην έξοδο της λεκάνης του, μετά από προσθήκη των εκροών του Ευήνου και αφαίρεση των ολικών ποσοτήτων που εκτρέπονται από τον ταμιευτήρα Μόρνου για ύδρευση της Αθήνας.

Επισημαίνεται ότι οι εκροές του Ευήνου προς τον Μόρνο αναρρυθμίζονται εντός του ΥΔ, και για το λόγο αυτό προσμετρώνται στο υδατικό δυναμικό του. Με τον τρόπο που γίνεται η εκτίμηση του υδατικού δυναμικού του διαμερίσματος, θεωρείται ότι με κατάλληλη διαχείριση των έργων διατηρείται η σημερινή ρυθμισμένη παροχή του Αχελώου. Η ένταξη, στο σύστημα των έργων του Αχελώου, των ταμιευτήρων Μεσοχώρας και Συκιάς, αλλά και των έργων της εκτροπής προς Θεσσαλία, δεν μεταβάλλει τον πλεονασματικό χαρακτήρα του διαμερίσματος.

Στην περίπτωση της λεκάνης του Μόρνου, η διαθέσιμη απορροή του μήνα Ιουλίου θεωρήθηκε ίση με τη φυσική απορροή στην έξοδο της λεκάνης, από την οποία έχει αφαιρεθεί η απορροή που αντιστοιχεί στη λεκάνη ανάντη του φράγματος. Αυτό σημαίνει ότι τα νερά του Ιουλίου κατακρατούνται πλήρως στον αντίστοιχο ταμιευτήρα και δεν εκρέει από αυτόν καμία ποσότητα νερού. Αντίθετα, στην έξοδο της λεκάνης του Ευήνου θεωρείται επιπλέον παροχή ίση με $1.0 \text{ m}^3/\text{s}$ ή 2.7 hm^3 , που αφήνεται κατάντη του ταμιευτήρα Αγίου Δημητρίου για λόγους περιβαλλοντικής προστασίας.

Η άθροιση του υδατικού δυναμικού των πηγών Λάμπρας-Λεσινίου με την απορροή των τριών κύριων λεκανών είναι επιτρεπτή, γιατί η λεκάνη τροφοδοσίας των πηγών είναι εξ ολοκλήρου εκτός των θεωρούμενων λεκανών επιφανειακού νερού. Η τροφοδοσία των πηγών γίνεται και από διηθήσεις του Αχελώου, αλλά οι διηθήσεις αυτές λαμβάνουν χώρα κατάντη της θέσης Καστράκι, όπου θεωρείται το υδατικό δυναμικό του Αχελώου.

Κατά συνέπεια, είναι δυνατό να εκτιμηθεί το υδατικό δυναμικό των πηγών τελείως ανεξάρτητα από τα νερά του Αχελώου. Η λεκάνη του Αχελώου, από το φράγμα Στράτου ως τις εκβολές, έχει αξιόλογο δυναμικό επιφανειακών νερών που εκτιμάται από το ΥΠΕΧΩΔΕ (1995) σε 177 hm^3 το χρόνο. Τα νερά αυτά όμως κατά το μεγαλύτερο ποσοστό αποστραγγίζονται προς τη θάλασσα και δεν είναι δυνατό να θεωρηθεί ότι αποτελούν μέρος του υδατικού δυναμικού του διαμερίσματος.

Από την ανάλυση προκύπτει ότι το εκμεταλλεύσιμο υδατικό δυναμικό του διαμερίσματος ανέρχεται στα 4986 hm^3 . Στην ποσότητα αυτή δεν συνυπολογίζονται η απορροή της λεκάνης του Ταυρωπού, που είναι 147 hm^3 το χρόνο (Ευστρατιάδης κ.ά., 2002), καθώς και τα 450 hm^3 που λαμβάνονται ετησίως για την ύδρευση της Αθήνας. Αυτό σημαίνει ότι, σε μέση ετήσια βάση, το ολικό δυναμικό του διαμερίσματος φτάνει τα $4986 + 600 = 5586 \text{ hm}^3$, εκ των οποίων μια ποσότητα της τάξης των 600 hm^3 , ήτοι ποσοστό 10.7%, διακινείται προς άλλα ΥΔ.

Χρήσεις νερού – Ζήτηση

Γεωργία

Η συνολική αρδευόμενη έκταση στο διαμέρισμα είναι 556 406 στρέμματα. Η έκταση αυτή περιλαμβάνει τα 535.750 στρέμματα των υφιστάμενων συλλογικών αρδευτικών δικτύων, και απομένουν άλλα 20.656 στρέμματα, τα οποία θα πρέπει να θεωρηθεί ότι αντιπροσωπεύουν τα ιδιωτικά αρδευτικά έργα, που είναι κυρίως γεωτρήσεις.

Οι ανάγκες σε αρδευτικό νερό εκτιμώνται, για το σύνολο του ΥΔ, σε 367 hm³ το χρόνο, από τα οποία 79 hm³ αντιστοιχούν στο μήνα Ιούλιο. Η ετήσια αρδευτική ζήτηση, ανηγμένη σε ισοδύναμο ύψος νερού, ανέρχεται σε 658 mm/στρέμμα, τιμή που κρίνεται εύλογη.

Κτηνοτροφία

Οι σημερινές ανάγκες σε νερό για κτηνοτροφία είναι, για το σύνολο του ΥΔ, 9.0 hm³ το χρόνο.

Ιχθυοκαλλιέργεια

Από στοιχεία της ΕΣΥΕ σχετικά με την αλιεία εσωτερικών υδάτων, προκύπτει ότι η συνολική αλιευθείσα ποσότητα για 4 κατηγορίες αλιευμάτων (πέστροφες, κυπρίνοι, ψάρια υφάλμυρων νερών, λοιπές κατηγορίες) και για το έτος 1999 ανερχόταν σε 3 000 t. Στη Μελέτη δεν εντοπίστηκαν τα υδάτινα σώματα στα οποία αναφέρονται τα δεδομένα ιχθυοκαλλιέργειας και δεν έγινε περαιτέρω ανάλυση και αξιοποίηση των δεδομένων αυτών.

Υδρευση

Η εκτίμηση της ετήσιας ποσότητας νερού για υδρευτικές ανάγκες γίνεται με βάση στοιχεία της ΕΣΥΕ (1994) για το μόνιμο πληθυσμό των νομών του ΥΔ και τις αντίστοιχες διανυκτερεύσεις τουριστών (1 250 000 κατά τις εκτιμήσεις του ΚΕΠΕ), αφού ληφθεί υπόψη το ποσοστό συμμετοχής του νομού στο επίπεδο του ΥΔ.

Με βάση τους σχετικούς υπολογισμούς οι σημερινές υδρευτικές ανάγκες είναι, για το σύνολο του ΥΔ, 22.4 hm³ το χρόνο και 8.5 hm³ το πεντάμηνο Μαΐου-Σεπτεμβρίου.

Βιομηχανική χρήση

Η βιομηχανική δραστηριότητα περιορίζεται περίπου στο 15% του προϊόντος και της απασχόλησης και αφορά κυρίως βιομηχανίες επεξεργασίας τροφίμων. Οι ετήσιες υδατικές ανάγκες των σχετικά μεγάλων μονάδων εκτιμώνται σε 350 000 m³.

Ενέργεια

Η παραγωγή ενέργειας στο ΥΔ είναι σημαντική σε εθνικό επίπεδο.

Άλλες χρήσεις

Στο διαμέρισμα υπάρχουν αρκετές θερμομεταλλικές πηγές, δηλαδή πηγές με ιδιαίτερα φυσικά ή και χημικά χαρακτηριστικά του νερού (ΙΓΜΕ, 1996), που όμως αν και έχουν

δυνατότητες, δεν αξιοποιούνται ικανοποιητικά. Οι κύριες χρήσεις των σημαντικότερων από τις πηγές αυτές είναι η λουτροθεραπεία (Κρεμαστά, Αλευράδα, Χαλκιόπουλο) και η ποσιθεραπεία (Κορπή).

Τα τελευταία κυρίως χρόνια, τα ποτάμια του ΥΔ, και κυρίως ο Αχελώος και ο Εύηνος, χρησιμοποιούνται και για τουριστικούς-αθλητικούς σκοπούς (rafting). Εφόσον αυτό επεκταθεί και σε τμήματα ποταμών όπου υπάρχουν έργα, όπως π.χ. σε ταμιευτήρες, τότε ασφαλώς θα επιβληθούν περιορισμοί στη διαχείριση των νερών των αντίστοιχων ποταμών. Ήδη στην περιοχή κατάντη του φράγματος Στράτου έχει διαμορφωθεί χώρος αναψυχής και αθλημάτων νερού.

Ρυπαντικά φορτία

Τα ρυπαντικά φορτία που καταλήγουν στους επιφανειακούς αποδέκτες του ΥΔ Δυτικής Στερεάς Ελλάδας έχουν ως εξής

- Βιοχημικά απαιτούμενο οξυγόνο (BOD₅) = 20.371 tn/έτος
- Ολικά αιωρούμενα στερεά (TSS) = 23.279 tn/έτος
- Ολικό άζωτο (N) = 9.724 tn/έτος
- Ολικός φώσφορος (P) = 784 tn/έτος

Η εσταβλισμένη κτηνοτροφία, κατά κύριο λόγο, και δευτερευόντως τα αστικά λύματα και οι γεωργικές δραστηριότητες, αποτελούν τις σημαντικότερες πηγές ρύπανσης.

Τα αστικά λύματα αποτελούν σημαντικό τμήμα του συνολικού φορτίου οργανικού άνθρακα και στερεών (27% και 21% αντίστοιχα), ενώ μικρότερη είναι η συμμετοχή των αστικών λυμάτων στο συνολικό φορτίο αζώτου (16%). Αντίθετα σημαντική είναι η συμμετοχή των αστικών λυμάτων στο συνολικό φορτίο φωσφόρου (45%). Η μεγάλη συμμετοχή των αστικών λυμάτων στα συνολικά ρυπαντικά φορτία συνδέεται άμεσα με το ποσοστό του συνολικού πληθυσμού του ΥΔ που εξυπηρετείται από εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων, το οποίο περιορίζεται στο 29%.

Στο ΥΔ Δυτικής Στερεάς Ελλάδας έχουν θεσμοθετηθεί ως ευαίσθητοι αποδέκτες ο ποταμός Αχελώος, το Δέλτα του Αχελώου, το Στενό Λευκάδος, η Λιμνο-θάλασσα Μεσολογίου και ο Αμβρακικός Κόλπος.

Η μεγαλύτερη ποσότητα οργανικού φορτίου (74%) και στερεών (79%) προέρχεται από την εσταβλισμένη κτηνοτροφία, ενώ περιορισμένη είναι η συμμετοχή της στο συνολικό φορτίο αζώτου και φωσφόρου (8% και 4.5% αντίστοιχα). Περίπου το 66% του φορτίου του οργανικού άνθρακα και των στερεών και το 60% του φορτίου αζώτου που απορρέει στα υδάτινα σώματα του ΥΔ, λόγω της εσταβλισμένης κτηνοτροφίας, παράγεται στα βουστάσια, ενώ μικρότερη είναι η συμμετοχή των χοιροστασιών (20% του φορτίου οργανικού άνθρακα και στερεών και 31% του φορτίου αζώτου).

Οι κυριότερες μη σημειακές πηγές ρύπανσης είναι αποτέλεσμα των γεωργικών και κτηνοτροφικών δραστηριοτήτων (ελεύθερη κτηνοτροφία) και συντελούν στην επιβάρυνση των επιφανειακών και υπογείων υδάτων με θρεπτικά. Ειδικά ο Νομός Αιτωλοακαρνανίας χαρακτηρίζεται από εντατικές καλλιέργειες οι οποίες περιορίζονται στις πεδινές εκτάσεις. Κύριες καλλιέργειες είναι ο καπνός, τα σιτηρά, τα κηπευτικά, οι δενδροκαλλιέργειες και τα αμπέλια. Η τροφοδότηση των υδάτινων αποδεκτών με φώσφορο και άζωτο από επιφανειακές απορροές ανέρχεται σε 51% και 76% αντίστοιχα των συνολικών φορτίων P και N. Επισημαίνεται ότι επί του συνόλου των χρήσεων γης του ΥΔ, το 63% αφορά σε γεωργική γη και βοσκότοπους, το 24% σε δασικές εκτάσεις και μόλις το 8% σε περιοχές εντατικής καλλιέργειας.

Το 44% του συνολικά παραγόμενου φορτίου αζώτου των επιφανειακών απορροών οφείλεται σε απορροές από γεωργική γη και βοσκότοπους και το 44% στις εντατικές καλλιέργειες. Τέλος το μεγαλύτερο ποσοστό του συνολικού φορτίου φωσφόρου που μεταφέρεται με τις επιφανειακές απορροές (82%) παράγεται σε γεωργική γη και βοσκότοπους.

Στην Δυτική Στερεά οι βιομηχανικές μονάδες είναι περιορισμένης κλίμακας, συγκεντρώνονται στον Νομό Αιτωλοακαρνανίας και είναι εξαρτημένες από τον πρωτογενή τομέα. Η πλειονότητα των βιομηχανιών είναι μονάδες συσκευασίας – μεταποίησης αγροτικών προϊόντων και περιλαμβάνουν κλάδους όπως: κονσερβοβιομηχανίες φρούτων, και λαχανικών, ορνιθοσφαγεία και υφαντουργεία. Κυριότερες πηγές τοξικών ουσιών αποτελούν τα κλωστοϋφαντουργεία που συγκεντρώνονται κυρίως στους Νομούς Αιτωλοακαρνανίας και Ευρυτανίας. Οι σημαντικότερες τοξικές ουσίες που περιέχονται στα απόβλητα των βιομηχανιών είναι βαρέα μέταλλα, χλωριωμένες οργανικές ενώσεις, φαινόλες και οργανικοί διαλύτες. Η εκτίμηση των διατιθέμενων ρυπαντικών φορτίων της βιομηχανίας δεν είναι δυνατή στα πλαίσια αυτής της μελέτης καθώς δεν υπάρχουν στοιχεία για τον τρόπο λειτουργίας και την απόδοση των εγκαταστάσεων καθαρισμού των βιομηχανικών μονάδων.

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, οι έντονες γεωργικές και κτηνοτροφικές δραστηριότητες που αναπτύσσονται στην περιοχή αποτελούν την κύρια πηγή ρύπανσης των επιφανειακών και υπογείων υδάτων. Επισημαίνεται η μεγάλη συνεισφορά στο ρυπαντικό φορτίο της εσταβλισμένης κτηνοτροφίας και η αναγκαιότητα υποβολής των φορτίων αυτών σε κατάλληλη επεξεργασία. Πολύ σημαντική είναι επίσης, και κυρίως ως προς το άζωτο, η συνεισφορά των γεωργικών δραστηριοτήτων και η αναγκαιότητα εφαρμογής ορθών γεωργικών πρακτικών (όπως περιγράφεται στην Οδηγία 91/676/ΕΟΚ).

6.1.4 Θαλάσσιο και παράκτιο περιβάλλον

6.1.4.1 Θαλάσσιο περιβάλλον

Τμήμα της ΠΔΕ βρέχεται από το **Ιόνιο Πέλαγος** το οποίο αποτελεί μια από τις μεγάλες λεκάνες της Ανατολικής Μεσογείου. Το Ιόνιο πέλαγος εκτείνεται στον άξονα Δύσης-Ανατολής από την Σικελία μέχρι τις δυτικές ακτές της ηπειρωτικής Ελλάδας και της Κρήτης και στον άξονα Βορρά-Νότου από τα Στενά του Οτράντο ως τις Βορειοαφρικανικές ακτές.

Η επικοινωνία του Ιονίου Πελάγους με τις υπόλοιπες λεκάνες γίνεται:

- α) Με τη Δυτική Μεσόγειο μέσω των Στενών της Σικελίας,

- β) Με την Αδριατική Θάλασσα μέσω των Στενών του Οτράντο και
- γ) Με τη θάλασσα της Λεβαντίνης μέσω του Κρητικού Περάσματος, δηλαδή του θαλάσσιου διαύλου ανάμεσα στην Κρήτη και την Αφρική.

Ως προς τα φυσικά ωκεανογραφικά χαρακτηριστικά του Ιονίου Πελάγους, σημειώνονται τα ακόλουθα.

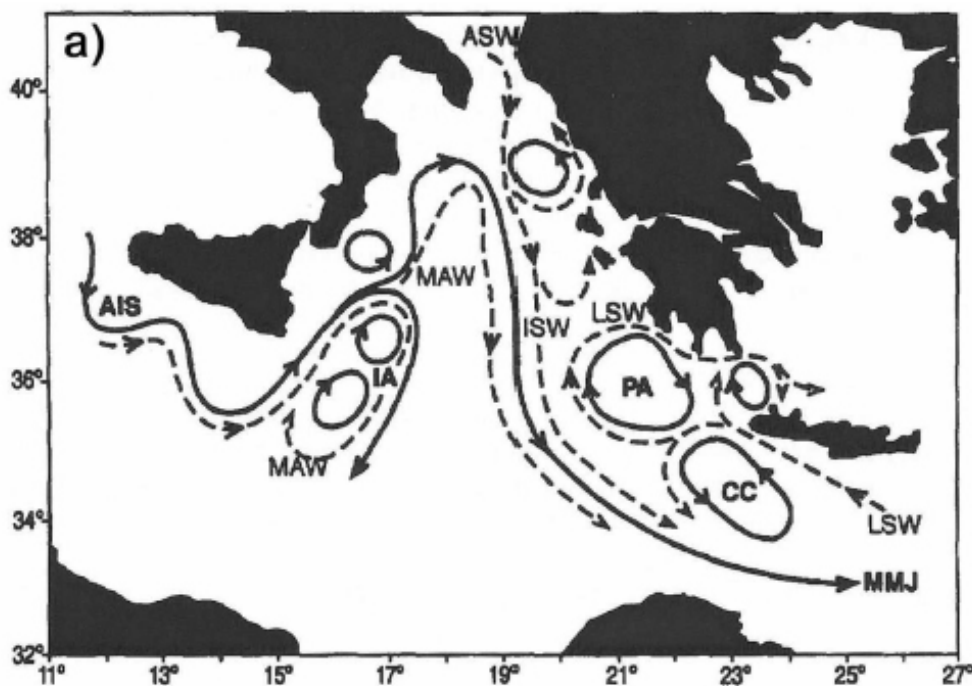
Γενική Κυκλοφορία - Κυρίαρχες Μάζες Νερού

Το Ιόνιο Πέλαγος είναι η λεκάνη μέσω της οποίας διακινούνται προς τη Δυτική Μεσόγειο όλες οι κυρίαρχες υδάτινες μάζες που δημιουργούνται στην Ανατολική Μεσόγειο, αλλά και αντίστροφα, το Ιόνιο είναι ο αποδέκτης των μαζών που προέρχονται από τη Δυτική Μεσόγειο και κατευθύνονται ανατολικά. Τέλος, το Ιόνιο είναι ο πρώτος αποδέκτης των πυκνών νερών που σχηματίζονται την χειμερινή περίοδο στην Αδριατική Θάλασσα ή όσων πυκνών νερών προέλευσης Αιγαίου Πελάγους σποραδικά εκρέουν από τα Στενά Κρήτης – Πελοποννήσου προς την Ανατολική Μεσόγειο.

Αναλυτικότερα, οι κυρίαρχες μάζες νερού που απαντώνται στο Ιόνιο Πέλαγος, είναι οι εξής:

✓ **Επιφάνεια**

Διαμορφωμένο Ατλαντικό Νερό (Modified Atlantic Water, MAW). Πρόκειται για νερό προέλευσης Ατλαντικού Ωκεανού που εισέρχεται στη Δυτική Μεσόγειο από τα Στενά του Γιβραλτάρ και από εκεί αφού υποστεί μεταβολές των χαρακτηριστικών του καθώς διασχίζει τη λεκάνη της Δυτικής Μεσογείου, περνάει στο Ιόνιο Πέλαγος μέσω των Στενών της Σικελίας. Κύριο χαρακτηριστικό του MAW είναι η χαμηλή αλατότητα. Το MAW εντοπίζεται ως ένα κυρίως υποεπιφανειακό ελάχιστο αλατότητας σε βάθη από 30 ως 200m περίπου. Αφού διέλθει από τα Στενά της Σικελίας, το MAW μεταφέρεται στο εσωτερικό του Ιονίου Πελάγους από ένα ρεύμα νερού που ονομάζεται Ρεύμα Ατλαντικού – Ιονίου (Atlantic – Ionian Stream, AIS) το οποίο καταλήγει στο Κρητικό Πέρασμα για να μετονομαστεί σε Mid-Mediterranean Jet (MMJ) κατευθυνόμενο πλέον προς τη Λεβαντίνη. Το MAW κινούμενο από τα Στενά της Σικελίας προς τα ανατολικά αυξάνει σταδιακά την αλατότητά του. Χαρακτηριστικές τιμές του MAW εντός του Ιονίου Πελάγους είναι θερμοκρασία 15-17 °C κατά τη χειμερινή περίοδο (με ανοδική τάση λόγω θέρμανσης κατά το καλοκαίρι), ενώ η αλατότητά του παραμένει σχετικά αμετάβλητη μέσα στο έτος με τιμές <38.6 psu.

Σχήμα 6.1.4.1: Επιφανειακή κυκλοφορία θαλασσίων μαζών Ιονίου Πελάγους.

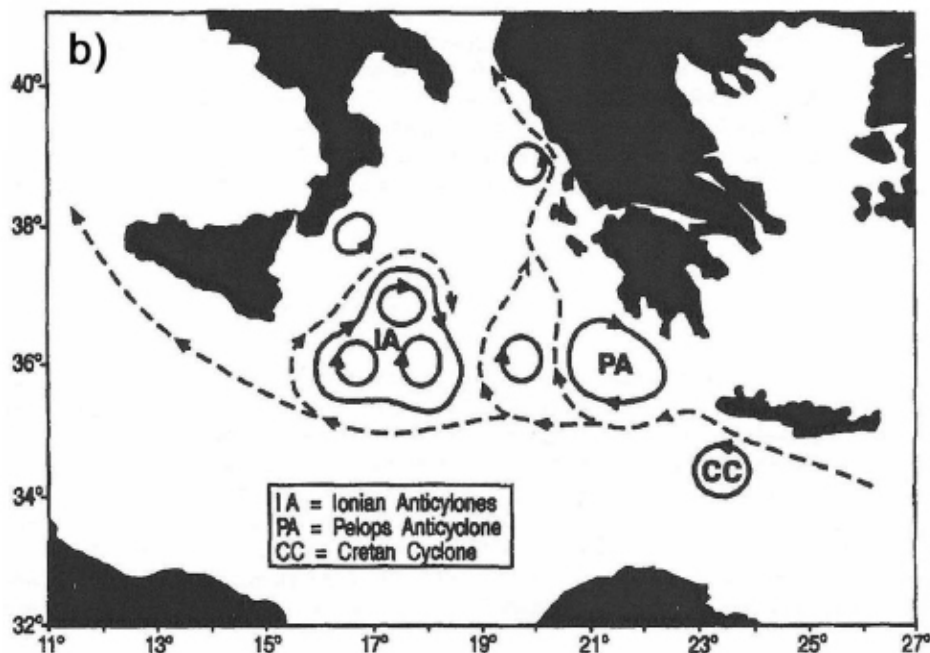
Άλλες δευτερεύουσες μάζες νερού στα επιφανειακά στρώματα του Ιονίου Πελάγους είναι το Επιφανειακό Νερό της Αδριατικής (Adriatic Surface Water, ASW), το οποίο προέρχεται από ανάμιξη στη βόρεια Αδριατική νερού από εκροές ποταμών αλλά και άλλων επιφανειακών μαζών της Αδριατικής, και το οποίο εισρέει στο Ιόνιο Πέλαγος μέσω των Στενών του Οτράντο. Η αλατότητα του ASW είναι μικρότερη αυτής του MAW.

Τέλος, στην επιφάνεια του Ιονίου Πελάγους παρατηρείται (ειδικά τη θερινή περίοδο) μάζα νερού αλατότητας και θερμοκρασίας υψηλότερης αυτής του MAW που ονομάζεται Επιφανειακό Νερό του Ιονίου (Ionian Surface Water, ISW). Γενικά, στο Ιόνιο Πέλαγος οι επιφανειακές μάζες νερού χαρακτηρίζονται από πυκνότητα σθ μικρότερη των 29 kg/m^3 .

✓ **Ενδιάμεσα Βάθη**

Ενδιάμεσο Νερό της Λεβαντίνης (Levantine Intermediate Water, LIW). Πρόκειται για τον βασικότερο τύπο νερού που απαντάται σε ενδιάμεσα βάθη σε όλη τη Μεσόγειο. Πηγή προέλευσής του είναι η θάλασσα της Λεβαντίνης όπου και σχηματίζεται την χειμερινή περίοδο κυρίως στην περιοχή του κυκλώνα της Ρόδου. Το LIW εισέρχεται στο Ιόνιο Πέλαγος μέσω του Κρητικού Περάσματος και από εκεί εξαπλώνεται στο Ιόνιο Πέλαγος σε βάθη από 200 ως 600m περίπου, πριν συνεχίσει την πορεία του προς τη Δυτ. Μεσόγειο μέσω των Στενών της Σικελίας. Το LIW κινούμενο από τη Λεβαντίνη προς τα Στενά της Σικελίας χάνει σταδιακά αλατότητα και θερμότητα, συνολικά αυξάνοντας την πυκνότητά του και κατά συνέπεια και το βάθος στο οποίο κινείται. Η μάζα του LIW εντοπίζεται ως ένα τοπικό μέγιστο αλατότητας σε ενδιάμεσα βάθη.

Τυπικές τιμές του LIW στο Ιόνιο Πέλαγος είναι θερμοκρασία μεταξύ 14 και 15 °C, αλατότητα $\geq 38.8 \text{ psu}$ και πυκνότητα σθ μεταξύ 29 και 29,10 kg/m^3 .

Σχήμα 6.1.4.2: Κυκλοφορία θαλασσιών μαζών Ιονίου Πελάγους, σε ενδιάμεσα βάθη.

Επίσης έχει αναφερθεί βιβλιογραφικά ο εντοπισμός ενδιάμεσης μάζας νερού με προέλευση από το Κρητικό Πέλαγος (Cretan Intermediate Water, CIW) που εισέρχεται στο Ανατολικό Ιόνιο Πέλαγος μέσω των Δυτικών Κρητικών Στενών και ισορροπεί σε βάθη παρόμοια με αυτά που καταλαμβάνει το LIW, γεγονός που καθιστά μάλλον δυσχερή την διάκριση μεταξύ των δύο αυτών ενδιάμεσων μαζών.

✓ **Βαθιά Νερά**

Βαθιά Νερά της Ανατολικής Μεσογείου (Eastern Mediterranean Deep Water, EMDW). Πρόκειται για την υδάτινη μάζα που κυριαρχεί σε βάθη μεγαλύτερα των 1.600m σε όλη την Ανατολική Μεσόγειο με ομογενή χαρακτηριστικά θερμοκρασίας 13,3-13,6 °C, αλατότητας <math><38.7 \text{ psu}</math> και πυκνότητας $\sigma_{\theta} <29.20 \text{ kg/m}^3$. Από τη βάση του ενδιάμεσου στρώματος του LIW ως την κορυφή του EMDW εντοπίζονται μεταβατικές υδάτινες μάζες (Transitional Mediterranean Water, TMW) με χαρακτηριστικά που κυμαίνονται μεταξύ των υπερκείμενων και υποκείμενων στρωμάτων.

Κυρίαρχη πηγή του EMDW θεωρούνται πυκνές μάζες νερού που δημιουργούνται κυρίως στην Αδριατική θάλασσα τη χειμερινή περίοδο, ενώ στο παρελθόν είχε αναφερθεί ότι πυκνά νερά με προέλευση από το Αιγαίο Πέλαγος συμμετείχαν στη δημιουργία του EMDW, αλλά σε μη μόνιμη βάση και σε μικρότερο βαθμό συγκριτικά με την Αδριατική.

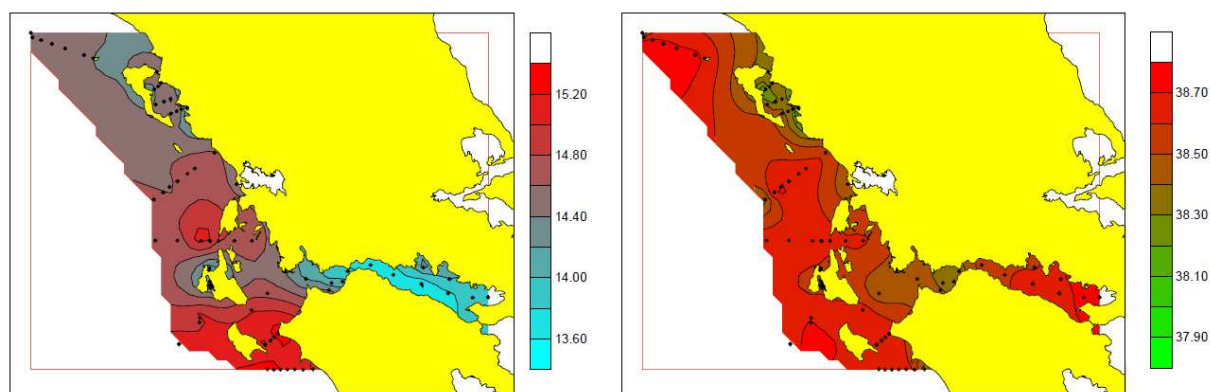
Δυναμικά χαρακτηριστικά - Κυκλοφοριακές δομές

Οι κυρίαρχες μόνιμες δομές στην κυκλοφορία του Ανατολικού Ιονίου Πελάγους είναι ένας κυκλωνικός σχηματισμός (Κρητικός Κυκλώνας, Cretan Cyclone CC) νοτιοδυτικά της Κρήτης, ενώ βορειότερα του CC κοντά στις δυτικές ακτές της Πελοποννήσου, εντοπίζεται ένας ισχυρός

αντικυκλώνας γνωστός με το όνομα «Πέλοπας» (Pelops Anticyclone, PA). Ο CC περιορίζεται κατά βάθος στο ανώτερο θερμοκλινές και στο ενδιάμεσο στρώμα χωρίς να εμφανίζεται κάτω από τα 400m περίπου. Ο «Πέλοπας» είναι ισχυρά βαροτροπικός κάτω από τα 100m και εντοπίζεται αρκετά έντονος μέχρι τα 800m. Στο κέντρο του εγκλωβίζει επιφανειακά νερά προερχόμενα από τη Λεβαντίνη που είναι πιο θερμά και αλμυρά από τις μάζες του LIW που τον περιβάλλουν.

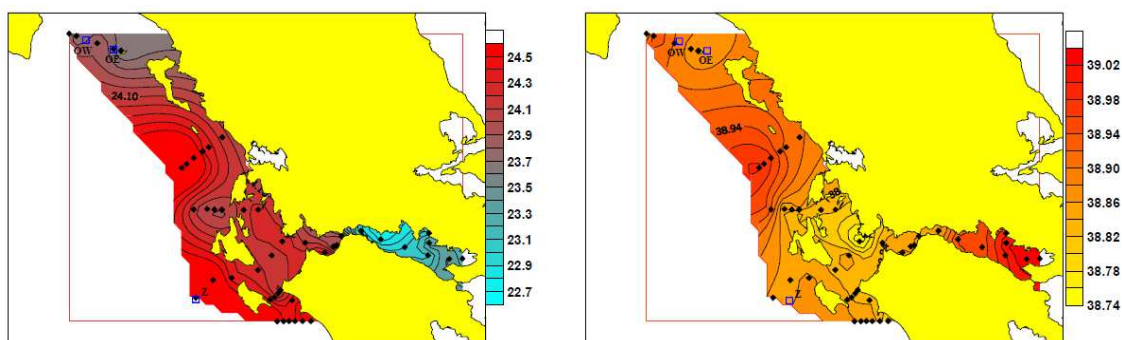
Θερμοκρασία - Αλατότητα

Ως προς την επιφανειακή κατανομή θερμοκρασίας και αλατότητας, στο ακόλουθο **Σχήμα 6.1.4.3**, παρουσιάζεται η κατανομή αλατότητας και θερμοκρασίας σε πίεση 5 dbar (δηλ. περίπου σε βάθος 5m), τον Μάρτιο του 2000. Ο Κορινθιακός κόλπος παρουσιάζει ιδιαίτερα χαμηλή θερμοκρασία. Επίσης, μειωμένες τιμές αλατότητας παρατηρούνται στον Πατραϊκό Κόλπο, στην έξοδο του Αμβρακικού, και στον πορθμό μεταξύ Κέρκυρας και Ηγουμενίτσας.

Σχήμα 6.1.4.3: Κατανομή θερμοκρασίας (αριστερά) και αλατότητας (δεξιά) στα 5 dbar, Μάρτιο 2000 (πηγή: ΕΛΚΕΘΕ).

Στο ακόλουθο **Σχήμα 6.1.4.4**, παρουσιάζεται η κατανομή αλατότητας και θερμοκρασίας σε πίεση 5 dbar (δηλ. περίπου σε βάθος 5m) τον Σεπτέμβριο του 2000.

Σχήμα 6.1.4.4: Κατανομή θερμοκρασίας (αριστερά) και αλατότητας (δεξιά) στα 5 dbar, Μάρτιο 2000 (πηγή: ΕΛΚΕΘΕ).

Το ανοιχτό Ιόνιο χαρακτηρίζεται από υψηλές θερμοκρασίες, σε σχέση και με τον Κορινθιακό και Πατραϊκό κόλπο, την Αδριατική θάλασσα, αλλά και τις παράκτιες περιοχές. Η ελάχιστη

Θερμοκρασία παρατηρείται στον Κορινθιακό κόλπο, όπου επίσης καταγράφηκαν και πολύ υψηλές αλατότητες.

Εντύπωση προκαλεί και πάλι η χαμηλή αλατότητα του Πατραϊκού κόλπου, όπου φαίνεται ότι η επίδραση της λιμνοθάλασσας του Μεσολογίου και των εκβολών του Αχελώου καλύπτει όλη την περιοχή μέχρι Ζάκυνθο, Κεφαλληνία και Λευκάδα.

Πολυκυκλικοί αρωματικοί υδρογονάνθρακες (ΠΑΥ)

Οι ΠΑΥ ανήκουν σε μια κατηγορία οργανικών ρύπων με μεγάλο περιβαλλοντικό ενδιαφέρον εξ' αιτίας του γεγονότος ότι είναι ευρύτατα διαδεδομένοι, ενώ παράλληλα πολλοί από αυτούς είναι τοξικοί και έχουν καρκινογόνες ιδιότητες. Είναι με ελάχιστες εξαιρέσεις ενώσεις καθαρά ανθρωπογενείς που σχηματίζονται σε όλες τις διαδικασίες ατελούς καύσης και πυρόλυσης υλικών πλούσιων σε οργανική ύλη, ενώ αποτελούν συστατικά του αργού πετρελαίου και όλων των κατηγοριών των υγρών καυσίμων. Λόγω της μικρής τους διαλυτότητας στο νερό και του υδρόφοβου χαρακτήρα τους προσροφώνται εύκολα σε αιωρούμενα ατμοσφαιρικά σωματίδια και μέσω του ανέμου μπορούν να μεταφερθούν στα θαλάσσια οικοσυστήματα. Εκτός της αέριας μεταφοράς φθάνουν στη θάλασσα και μέσω της απευθείας διαρροής πετρελαιοειδών (κίνηση πλοίων, θαλάσσια μεταφορά υγρών καυσίμων, ατυχήματα πλοίων, εργασίες εξόρυξης υδρογονανθράκων), καθώς και μέσω των ποταμών και των υπολοίπων χερσαίων απορροών. Οι διαδικασίες χημικής ή βιολογικής οξειδωσης και διάσπασης τους είναι συνήθως αρκετά αργές με αποτέλεσμα να συσσωρεύονται τόσο στα ιζήματα, όσο και στους ιστούς των θαλασσίων οργανισμών.

Σύμφωνα με στοιχεία της «Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ) για την περιοχή έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων στο δυτικό Κατάκολο» (ΕΛΚΕΘΕ, 2012), στον ακόλουθο Πίνακα 6.1.4.1, δίνεται η διακύμανση και οι μέσες τιμές του συνόλου των συγκεντρώσεων των πολυκυκλικών αρωματικών υδρογονανθράκων (το άθροισμα των συγκεντρώσεων όλων των ενώσεων που προσδιορίστηκαν) στον Πατραϊκό Κόλπο και στην Περιοχή Κεφαλληνίας Ζακύνθου για το Μάρτιο και το Σεπτέμβριο 2000.

Στον ίδιο Πίνακα δίνεται επίσης για λόγους σύγκρισης με βιβλιογραφικά δεδομένα και το άθροισμα των μητρικών ενώσεων με 3-6 αρωματικούς δακτυλίους (φαινανθρένιο μέχρι διβενζο(a,h)ανθρακένιο).

Πίνακας 6.1.4.1: Διακύμανση και μέσες τιμές των συγκεντρώσεων του συνόλου των πολυκυκλικών αρωματικών υδρογονανθράκων (ng/l) στην ευρύτερη περιοχή του Ιονίου τον Μάρτιο και Σεπτέμβριο 2000 (πηγή: ΕΛΚΕΘΕ, 2012).

Περιοχή	Σύνολο ΠΑΥ				Σύνολο 15 μη υποκατεστημένων ΠΑΥ			
	Μάρτιος		Σεπτέμβριος		Μάρτιος		Σεπτέμβριος	
	Επιφάνεια	Πυθμένας	Επιφάνεια	Πυθμένας	Επιφάνεια	Πυθμένας	Επιφάνεια	Πυθμένας
Κεφαλληνία - Ζάκυνθος	10.5-30.5 (16.8)	5.5-16.2 (10.3)	10.7-33.7 (18.7)	9.2-14.9 (11.9)	1.0-2.5 (1.3)	0.5-1.3 (0.9)	0.7-1.8 (1.1)	0.6-1.2 (0.9)
Πατραϊκός κόλπος	14.3-22.0 (17.2)	12.4-18.3 (14.7)	11.8-13.6 (12.8)	7.6-15.8 (11.7)	1.3-2.2 (1.8)	1.0-2.0 (1.5)	0.8-0.8 (0.8)	0.6-1.0 (0.8)

Οι συνολικές συγκεντρώσεις των ΠΑΥ στο επιφανειακό στρώμα κυμαίνονται μεταξύ 10.5 και 30.5 ng/L τον Μάρτιο του 2000 (μέση τιμή 16.8 ng/L) και μεταξύ 10.7 και 33.7 ng/L (μέση τιμή 18.7 ng/L) το Σεπτέμβριο του 2000. Στον πυθμένα οι τιμές είναι λίγο μικρότερες και κυμαίνονται μεταξύ 5.5 και 16.2 ng/L τον Μάρτιο του 2000 (μέση τιμή 10.3 ng/L) και μεταξύ 9.2 και 14.9 (μέση τιμή 11.9 ng/L) το Σεπτέμβριο του 2000.

Διαλυτός οργανικός άνθρακας (DOC)

Η παράμετρος του Διαλυτού Οργανικού Άνθρακα (DOC) στο θαλάσσιο περιβάλλον ουσιαστικά αποτελεί το μέτρο της οργανικής ύλης η οποία μπορεί να προέρχεται είτε από φυσικές είτε από ανθρωπογενείς πηγές. Είναι γνωστό ότι ο Διαλυτός Οργανικός Άνθρακας (DOC) αντιπροσωπεύει το ~90 % του Ολικού Οργανικού Άνθρακα (TOC), σε περιοχές με σχετικά χαμηλή συγκέντρωση αιωρούμένων σωματιδίων.

Ως βιολογικές πηγές εννοούμε όλες τις δραστηριότητες των οργανισμών (φυτοπλαγκτόν, ζωοπλαγκτόν, βακτήρια) που εκλύουν οργανικές ουσίες στο περιβάλλον (εκκρίσεις, απεκκρίσεις, λύση κυττάρων, θάνατος- αποσύνθεση, κλπ). Αυτές οι δραστηριότητες είναι πιο έντονες σε παράκτιες περιοχές, όπως οι περιοχές έρευνας. Στις ανθρωπογενείς πηγές συγκαταλέγονται όλες οι οργανικές ουσίες που προέρχονται είτε από αστικά λύματα είτε από απορρίψεις πετρελαιοειδών ή συνθετικών οργανικών ουσιών (π.χ. φυτοφάρμακα). Ακόμα και οι απορρίψεις στερεών απορριμμάτων προσφέρουν οργανικό φορτίο στο θαλάσσιο νερό μέσω της αργής διάλυσης τους. Οι ανθρωπογενείς πηγές DOC αναμένεται να είναι πιο εμφανείς στις παράκτιες θαλάσσιες περιοχές όπου υπάρχει ποικιλία δραστηριοτήτων.

Στην ευρύτερη περιοχή του ανοιχτού Ιονίου πελάγους οι συγκεντρώσεις DOC είναι από τις χαμηλότερες που έχουν καταγραφεί στη Μεσόγειο και κυμαίνονται από 34 $\mu\text{mol/L}$ έως ~90 $\mu\text{mol/L}$. Η επιφανειακή (<100m) κατανομή των συγκεντρώσεων επηρεάζεται κυρίως από την κυκλοφορία μέσης κλίμακας και από την στρωμάτωση.

Στα μέσο- και βαθυπελαγικά νερά η κατανομή του DOC αντανακλά σε μεγάλο βαθμό την κυκλοφορία των θαλασσιών μαζών. Οι ελάχιστες συγκεντρώσεις DOC (34-38 $\mu\text{mol/L}$) συμπίπτουν με τις 'γρηραιότερες' θαλάσσιες μάζες.

Πλαγκτόν

Το θαλάσσιο πλαγκτόν είναι οργανισμοί με περιορισμένες ικανότητες κολύμβησης και οι οποίοι συνήθως μετακινούνται παρασυρόμενοι από τα ρεύματα του θαλασσινού νερού. Οι οργανισμοί αυτοί που το μέγεθός τους ξεκινά από 0.2 μm και φτάνει τα >20 mm (μεγάλες μέδουσες) μπορούν να αντλούν ενέργεια είτε από τον ήλιο με τη φωτοσύνθεση (φυτοπλαγκτόν) είτε από την κατανάλωση οργανικού υλικού (ζωοπλαγκτόν).

Στα θαλάσσια οικοσυστήματα το φυτοπλαγκτόν αποτελεί τη βάση της τροφικής αλυσίδας, ενώ το ζωοπλαγκτόν είναι ο βασικός ενδιάμεσος κρίκος που συνδέει το φυτοπλαγκτό με τα παραγόμενα ψάρια.

Όσον αφορά το **φυτοπλαγκτόν**, σημειώνεται ότι παρόλο που η Ανατολική Μεσόγειος είναι ολιγοτροφική, προβλήματα ευτροφισμού εμφανίζονται σε παράκτια οικοσυστήματα των

ελληνικών θαλασσών, λόγω του εμπλουτισμού με θρεπτικά από αστικά/βιομηχανικά λύματα όσο και τις εκβολές ποταμών και γεωργικές δραστηριότητες.

Μελέτες του φυτοπλαγκτού στο ανατολικό Ιόνιο Πέλαγος κατά την τελευταία δεκαετία, έχουν δώσει πληροφορίες για τη βιομάζα και την παραγωγή των βιοκοινωνιών του φυτοπλαγκτού.

Στο Ιόνιο Πέλαγος, λόγω του ολογοτροφικού του χαρακτήρα, απαντώνται χαμηλά επίπεδα τιμών χλωροφύλλης (μέση τιμή $0.202 \text{ mg}\cdot\text{m}^{-3}$ το Μάρτιο και $0.076 \text{ mg}\cdot\text{m}^{-3}$ το Σεπτέμβριο, Πίνακας 4.13). Η χλωροφύλλη α είναι ομοιόμορφα κατανομημένη στην ανώτερη εύφωτη ζώνη του νερού (από την επιφάνεια μέχρι το βάθος των 75 - 100m περίπου), σε αντίθεση με τον Σεπτέμβριο, όπου οι μέγιστες τιμές σημειώνονται στα 75 m, ή στα 50 και 100 m. Παρόμοια καταγράφονται χαμηλές τιμές φυτοπλαγκτονικής παραγωγής (ως τιμή αφομοίωσης του ^{14}C) στα $0.213 \text{ mgCm}^{-3}\text{h}^{-1}$.

Ως προς το **ζωοπλαγκτόν**, το ανοικτό Ιόνιο πέλαγος με τις χαμηλές συγκεντρώσεις θρεπτικών και χλωροφύλλης παρουσιάζει χαμηλή βιομάζα ζωοπλαγκτού, όπως και σε γενικές γραμμές ολόκληρο το οικοσύστημα της Ανατολικής Μεσογείου. Αυτή η δομή του τροφικού πλέγματος αντανακλάται όχι μόνο στις τιμές αφθονίας του ζωοπλαγκτού, αλλά και στη σύσταση και το μέγεθος των οργανισμών.

Μικρά κωπήποδα κυριαρχούν (*Oithona*, *Clausocalanus*, *Calocalanus* και *Oncaea*) στο ανοικτό πέλαγος κατά τη διάρκεια του έτους, παρουσιάζοντας εποχικές διακυμάνσεις, αλλά σε γενικές γραμμές σταθερές συνολικές αφθονίες.

Βένθος

Αναφορικά με το **φυτοβένθος**, σημειώνεται ότι σε πολλές περιοχές του Ιονίου Πελάγους, ο βυθός παρουσιάζει υποθαλάσσια λιβάδια του Αγγειόσπερμου φυτού *Posidonia oceanica* (Ποσειδώνια), το οποίο είναι ενδημικό και κυρίαρχο φανερόγαμο της Μεσογείου.

Χαρακτηρίζεται από υψηλή οικολογική αξία και επηρεάζει άμεσα ή έμμεσα μια πληθώρα οικονομικών δραστηριοτήτων (π.χ. αλιεία, τουρισμός, παράκτια ανάπτυξη). Η σημασία της στη δομή και λειτουργία των παραλιακών οικοσυστημάτων είναι τέτοιου βαθμού, ώστε να αναφέρεται ως «κατασκευαστής» οικοσυστημάτων και να προστατεύεται από την κοινοτική νομοθεσία (Οδηγία 92/43/ΕΚ) ως οικότοπος προτεραιότητας (1120). Τα λιβάδια του *P. oceanica*, αποτελούν ενδιαίτημα και εκκολαπτήριο πολλών θαλάσσιων ζωικών και φυτικών οργανισμών. Συνολικά, υπολογίζεται ότι τα καταγεγραμμένα τυπικά είδη χλωρίδας και πανίδας υπερβαίνουν τα 900. Επίσης, προσελκύονται περιοδικά με στόχο την θήρευση ή την αναπαραγωγή και άλλα είδη (κυρίως ψαριών και μαλάκιων) που ζουν σε διαφορετικές οικολογικές ζώνες. Η υψηλή βιοποικιλότητα που συναντάται, οφείλεται κυρίως στην πολύπλοκη δομή των λιβαδιών. Τα ευμεγέθη φύλλα σε συνδυασμό με το πυκνό ριζικό σύστημα προσφέρουν τέτοια ποικιλία ενδιαιτήματος, ώστε να αποικούνται από είδη με διαφορετικά οικολογικά χαρακτηριστικά και να διαιρούνται σε διαφορετικές βιοκοινότητες. Ουσιαστικά, στο οικοσύστημα της *P. oceanica* συνδυάζονται η ανώτερη βιοκοινότητα των φύλλων, η κατώτερη του υποστρώματος και η ενδοβενθική του ριζικού συστήματος.

Η παρουσία υποθαλάσσιων λιβαδιών απεικονίζει σε ικανοποιητικό βαθμό την ποιότητα του περιβάλλοντος. Πάνω στα φύλλα της *P. oceanica* παρατηρούνται αρκετές φορές πολλά επίφυτα. Εκτός από τα συνηθισμένα είδη της βιοκοινωνίας αυτής (*Myrionema orbiculare*, *Fosliella spp.* κ.λ.π.), εμφανίζονται πολλά είδη που μαρτυρούν την καλή οικολογική ποιότητα της περιοχής όπως τα Ροδοφύκη *Polysiphonia*, *Ceramium*, *Laurencia*, *Amphanocladia* κ.λ.π.

Σποραδικά σε κάποιους περιοχές μαζί με το υποθαλάσσιο λιβάδι της *Posidonia oceanica* παρατηρείται η ανάπτυξη το τροπικού χλωροφύκου *Caulerpa racemosa* που υποδηλώνει περιβαλλοντική υποβάθμιση. Επίσης σε σκληρό υπόστρωμα παρατηρούνται τα Ροδοφύκη *Rytiphleae tinctoria* και *Polysiphonia cf. Urceolata* και το φαιοφύκος *Dictyota linearis*.

Η μεγάλη ποικιλία της βιοκοινωνίας στο θαλάσσιο βενθικό οικοσύστημα αποδίδεται στη μεγάλη διαύγεια των νερών και στο συνδυασμό μαλακού και σκληρού υποστρώματος στην περιοχή.

Σχετικά με το **ζωοβένθος**, αναφέρεται ότι από μελέτες που έχουν γίνει στην ακτές του νότιου Ιονίου Πελάγους οι βενθικές βιοκοινωνίες που παρατηρήθηκαν είναι σε γενικές γραμμές υγιείς, και αποτελούνται από φυσιολογικές τιμές οικολογικών δεικτών ποικιλότητας ειδών και πυκνότητας πληθυσμών.

6.1.4.2 Παράκτιο περιβάλλον

Όσον αφορά το παράκτιο περιβάλλον της ΠΔΕ, σημειώνεται ότι εντοπίζεται πλήθος ακτών κολύμβησης, οι οποίες παρακολουθούνται ως προς τα ποιοτικά τους χαρακτηριστικά από την Ειδική Γραμματεία Υδάτων (ΕΓΥ) του ΥΠΕΚΑ. Αναλυτικότερα, σημειώνονται τα ακόλουθα.

Ποιότητα υδάτων ακτών κολύμβησης

Η πρώτη Οδηγία σχετικά με την ποιότητα των υδάτων κολύμβησης εκδόθηκε από την ΕΟΚ το 1976. Πρόκειται για την **Οδηγία 76/160/ΕΟΚ «περί της ποιότητας των υδάτων κολύμβησης»** η οποία καθόριζε τα ελάχιστα κριτήρια ποιότητας που έπρεπε να πληρούν τα ύδατα κολύμβησης. Στη συνέχεια η εν λόγω Οδηγία, αναθεωρήθηκε, με την έκδοση της νέας **Οδηγίας 2006/7/ΕΚ** σχετικά με τη διαχείριση της ποιότητας των υδάτων κολύμβησης.

Σημειώνεται ότι η νέα Οδηγία 2006/7/ΕΚ για τα ύδατα κολύμβησης είναι στενά συνυφασμένη με την **Οδηγία 2000/60/ΕΚ**, αφού στην ουσία αποτελεί μία από τις θυγατρικές Οδηγίες της και σχετίζεται με την παρακολούθηση της ποιότητας των υδάτων στις περιοχές κολύμβησης αλλά και με την αντιμετώπιση των πηγών ρύπανσης. Αυτές οι πηγές ρύπανσης εντοπίζονται και αντιμετωπίζονται στα Σχέδια Διαχείρισης Λεκανών Απορροής Ποταμών (ΛΑΠ) που προβλέπονται στην Οδηγία 2000/60/ΕΚ.

Η Ελληνική νομοθεσία εναρμονίστηκε με την Οδηγία 2006/7/ΕΚ μέσω της **ΚΥΑ 8600/416/Ε103/2009 (ΦΕΚ 356/Β/26.02.2009)** σχετικά με την «Ποιότητα και μέτρα διαχείρισης των υδάτων κολύμβησης, σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της οδηγίας 2006/7/ΕΚ “σχετικά με την διαχείριση της ποιότητας των υδάτων κολύμβησης και την κατάργηση της οδηγίας 76/160/ΕΟΚ”, του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 15^{ης} Φεβρουαρίου 2006».

Μητρώο Ταυτοτήτων Υδάτων Κολύμβησης

Στο πλαίσιο της μετάβασης από την παλιά (76/160/ΕΟΚ) στη νέα Οδηγία για τα ύδατα κολύμβησης (2006/7/ΕΚ), η Ειδική Γραμματεία Υδάτων (ΕΓΥ) του ΥΠΕΚΑ ολοκλήρωσε εντός του 2012 το προβλεπόμενο από την Οδηγία **«Μητρώο Ταυτοτήτων Υδάτων Κολύμβησης» (Bathing Water Profiles)**, το οποίο αποδίδει τον επίσημο χαρακτηρισμό των κολυμβητικών υδάτων σε εθνικό επίπεδο.

Στοιχεία και πληροφορίες για το Μητρώο Ταυτοτήτων των υδάτων κολύμβησης της χώρας, είναι διαθέσιμα στην ιστοσελίδα <http://www.bathingwaterprofiles.gr/>, της ΕΓΥ, του ΥΠΕΚΑ.

Στόχος του μητρώου των ταυτοτήτων ακτών κολύμβησης είναι η περιγραφή και παρουσίαση των βασικών χαρακτηριστικών των ακτών, η αναγνώριση των πηγών ρύπανσης που ενδέχεται να επηρεάσουν την ποιότητα των νερών και η αξιολόγηση του μεγέθους των επιπτώσεων. Επίσης, το μητρώο ταυτοτήτων αποτελεί οδηγό για την επιλογή των κατάλληλων μέτρων αντιμετώπισης των επιπτώσεων της μόλυνσης στα νερά κολύμβησης και επιτρέπει την αποτελεσματικότερη διαχείριση των αντίστοιχων πόρων. Ταυτόχρονα, μέσω του μητρώου επιτυγχάνεται ενημέρωση των πολιτών σε σχέση με την ποιότητα των νερών και των διαχειριστικών μέτρων που λαμβάνονται κατά περίπτωση.

Πρόγραμμα παρακολούθησης ποιότητας νερών κολύμβησης

Η ποιότητα των νερών κολύμβησης στις ακτές της Ελλάδας παρακολουθείται συστηματικά από το 1988, στο πλαίσιο του **«Προγράμματος παρακολούθησης ποιότητας νερών κολύμβησης στις ακτές της Ελλάδας»**.

Στόχος του Προγράμματος είναι η προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος και της δημόσιας υγείας των λουομένων, η συμμόρφωση με την Οδηγία 76/160/ΕΟΚ και η σταδιακή αντικατάστασή της από την Οδηγία 2006/7/ΕΚ μέχρι το 2014, η οποία έχει εκδοθεί και ενσωματωθεί στο Εθνικό Δίκαιο και υιοθετεί νέους μικροβιολογικούς δείκτες.

Το «Πρόγραμμα» επαναλαμβάνεται κάθε έτος κατά τη διάρκεια της κολυμβητικής περιόδου, από το Μάιο έως τον Οκτώβριο και τα αποτελέσματά του καθώς και η ετήσια έκθεση παρακολούθησης κοινοποιούνται στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Παρακολουθούνται κυρίως οι ακτές που συγκεντρώνουν σημαντικό αριθμό λουομένων, οι ακτές που παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον από κάθε άποψη (αναπτυξιακό, αισθητικό, τουριστικό περιβαλλοντικό κ.λ.π.) και αυτές που δέχονται έντονες περιβαλλοντικές πιέσεις. Στις συστηματικά παρακολουθούμενες ακτές γίνονται δειγματοληψίες και εργαστηριακές αναλύσεις των υδάτων καθώς και μακροσκοπικός έλεγχος του νερού και της ακτής γενικότερα.

Η επιλογή των παρακολουθούμενων περιοχών και σημείων δειγματοληψίας γίνεται από την Ειδική Γραμματεία Υδάτων (ΕΓΥ) του ΥΠΕΚΑ, σε συνεργασία με τις Κεντρικές και Περιφερειακές συναρμόδιες Υπηρεσίες της χώρας.

Το 2012 έλαβε χώρα η διαδικασία **αναθεώρησης του δικτύου παρακολούθησης** της ποιότητας των υδάτων κολύμβησης (Εγκύκλιος οικ. 100172/27.04.2012 Δ/νση

Παρακολούθησης, ΕΓΥ/ΥΠΕΚΑ), ενώ κατά το 2013, έγινε **εκ νέου αναθεώρησή του** (Εγκύκλιος οικ. 190856/01.08.2013 Δ/σης Προστασίας και Διαχείρισης Υδάτινου Περιβάλλοντος, ΕΓΥ/ΥΠΕΚΑ).

Σύμφωνα με την Εγκύκλιο οικ. 190856/01.08.2013, η διαδικασία της νέας αναθεώρησης θα λάβει χώρα το έτος 2013 και θα ισχύει από την κολυμβητική περίοδο του έτους 2014, καθώς και το έτος 2014 και θα ισχύει από την κολυμβητική περίοδο του έτους 2015. Στη συνέχεια, η αναθεώρηση του δικτύου παρακολούθησης θα πραγματοποιείται κάθε δυο χρόνια με έναρξη το έτος 2016. Ειδικότερα, σύμφωνα με την Εγκύκλιο οικ. 190856/01.08.2013 ρυθμίζεται η διαδικασία αναθεώρησης του δικτύου παρακολούθησης της ποιότητας των υδάτων κολύμβησης με την προσθήκη ή αφαίρεση ακτών.

Αποτελέσματα Προγράμματος παρακολούθησης

Σύμφωνα με την Έκθεση της Ειδικής Γραμματείας Υδάτων «**Ποιότητα των Υδάτων Κολύμβησης στην Ελλάδα – Έτος αναφοράς 2012**» (Μάιος, 2013), η αξιολόγηση της ποιότητας των υδάτων κολύμβησης έγινε με κατάλληλη στατιστική επεξεργασία των μικροβιολογικών δεδομένων της τρέχουσας (2012) και των τριών προηγούμενων κολυμβητικών περιόδων (2009 – 2011), σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 4 και στο Παράρτημα Ι της Οδηγίας 2006/7/ΕΚ.

Συνολικά, σε όλη την χώρα παρακολουθήθηκαν **2.155 σημεία** εκ των οποίων τα 6 βρίσκονται σε εσωτερικά ύδατα και συγκεκριμένα σε λίμνες και τα υπόλοιπα 2.149 σε παράκτια ύδατα.

Η αξιολόγηση των παράκτιων υδάτων έγινε, επίσης, σύμφωνα με την Οδηγία 2006/7/ΕΚ, λαμβάνοντας υπόψη τις αναλύσεις της τελευταίας τετραετίας και τα ύδατα αυτά ταξινομήθηκαν στις ακόλουθες κατηγορίες:

Κατηγορία	Ποιότητα
1	Εξαιρετικής ποιότητας
2	Καλής ποιότητας
3	Επαρκούς ποιότητας
4	Ανεπαρκούς ποιότητας

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της αξιολόγησης :

- **2.009 σημεία** (93,2%) ταξινομούνται στην κατηγορία «**εξαιρετικής ποιότητας**», εκ των οποίων τα 2 βρίσκονται σε εσωτερικά ύδατα και τα 2.008 σε παράκτια.
- **114 σημεία** (5,3%) χαρακτηρίζονται ως «**καλής ποιότητας**», εκ των οποίων τα 3 βρίσκονται σε εσωτερικά ύδατα και τα 110 σε παράκτια
- **26 σημεία** (1,2%) χαρακτηρίζονται ως «**επαρκούς ποιότητας**» εκ των οποίων το 1 βρίσκεται σε εσωτερικά ύδατα και τα 25 σε παράκτια και
- **6 σημεία** (0,3%) ως «**ανεπαρκούς ποιότητας**» τα οποία βρίσκονται σε παράκτια ύδατα.

Σημειώνεται ότι στην Ελλάδα τα παρακολουθούμενα κολυμβητικά ύδατα που ανήκουν στην κατηγορία των εσωτερικών υδάτων είναι πολύ λίγα εν συγκρίσει με το μεγάλο πλήθος των παράκτιων υδάτων.

Στην ΠΔΕ και για την περίοδο 2009-2012, αξιολογήθηκαν συνολικά **68 ακτές**, με δειγματοληψίες που έλαβαν χώρα σε **121 σημεία ελέγχου** αυτών.

Στον ακόλουθο **Πίνακα 6.1.4.2**, δίνονται στοιχεία αναφορικά με την αξιολόγηση της ποιότητας των υδάτων κολύμβησης των ακτών της ΠΔΕ, για την περίοδο 2009-2012, σύμφωνα με το Μητρώο ταυτοτήτων υδάτων κολύμβησης της Ελλάδας (ΕΓΥ/ΥΠΕΚΑ).

Πίνακας 6.1.4.2: Αξιολόγηση ποιότητας υδάτων κολύμβησης της ΠΔΕ, για την περίοδο 2009-2012 (πηγή: Μητρώο ταυτοτήτων υδάτων κολύμβησης της Ελλάδας, ΕΓΥ/ΥΠΕΚΑ).

α/α	Κωδικός Ταυτότητας	Όνομα Ακτής	Κατάταξη Ποιότητας 2009-2012
Π.Ε. Αιτωλοακαρνανίας			
Δήμος Ακτίου - Βόνιτσας			
1	GRBW049124006	Ακρωτήριο Γελάδας	Εξαιρετική
2	GRBW049124005	Ακτή Παλαίρου	Εξαιρετική
3	GRBW049124004	Βόνιτσα Παναγιά	Εξαιρετική
4	GRBW049124003	Βόνιτσα Πλαζ	Εξαιρετική
5	GRBW049124001	Νεροκράτημα	Εξαιρετική
6	GRBW049124002	Παλιάμπελα	Εξαιρετική
Δήμος Αμφιλοχίας			
7	GRBW049125009	Αμφιλοχία Βόρεια	Εξαιρετική
8	GRBW049125013	Αμφιλοχία Νότια	Εξαιρετική
9	GRBW049125012	Αμφιλοχία – Κουλουράκι	Εξαιρετική
10	GRBW049125010	Καταφούρκο	Εξαιρετική
11	GRBW049125007	Μενίδι	Καλή
12	GRBW049125011	Μπούκα	Εξαιρετική
13	GRBW049125008	Σπάρτο	Εξαιρετική
Δήμος Ιεράς Πόλης Μεσολογγίου			
14	GRBW049127031	Διόνι	Εξαιρετική
15	GRBW049127030	Λούρος	Εξαιρετική
16	GRBW049127032	Τουρλίδα	Εξαιρετική
Δήμος Ναυπακτίας			
17	GRBW049128052	Όρμος Καλαμάκι	Εξαιρετική
18	GRBW049128053	Γρίμποβο	Εξαιρετική
19	GRBW049128054	Κάτω Βασιλική	Εξαιρετική
20	GRBW049128051	Κρυονέρι	Εξαιρετική
21	GRBW049128050	Ψανή	Εξαιρετική
Δήμος Ξηρομέρου			
22	GRBW049129058	Ασπρογιάλι	Εξαιρετική

α/α	Κωδικός Ταυτότητας	Όνομα Ακτής	Κατάταξη Ποιότητας 2009-2012
23	GRBW049129060	Αστακός	Εξαιρετική
24	GRBW049129056	Βελά 1	Εξαιρετική
25	GRBW049129057	Βελά 2	Εξαιρετική
26	GRBW049129059	Μαραθιά	Εξαιρετική
27	GRBW049129055	Σχίνος	Εξαιρετική
Π.Ε. Αχαΐας			
Δήμος Αιγιαλείας			
28	GRBW029130012	Άκράτα	Καλή
29	GRBW029130003	Αίγιο	Καλή
30	GRBW029130008	Αίγιο – Αλυκές	Καλή
31	GRBW029130014	Αιγείρα	Καλή
32	GRBW029130013	Βαλιμίτικα	Εξαιρετική
33	GRBW029130004	Διγελιώτικα	Εξαιρετική
34	GRBW029130011	Λαμπίρι	Εξαιρετική
35	GRBW029130007	Λόγγος	Καλή
36	GRBW029130006	Πλάτανος	Καλή
37	GRBW029130005	Ροδοδάφνη	Επαρκής
38	GRBW029130009	Σελιανίτικα	Επαρκής
39	GRBW029130010	Τράπεζα	Καλή
Δήμος Δυτικής Αχαΐας			
40	GRBW029131021	Κάτω Αχαΐα	Εξαιρετική
41	GRBW029131022	Κουνουπέλο - Καλογριά	Εξαιρετική
42	GRBW029131024	Λακκόπετρα	Καλή
43	GRBW029131020	Νιφορέικα	Εξαιρετική
44	GRBW029131023	Ταραντέλλα	Καλή
Δήμος Πατρέων			
45	GRBW029134105	Άγιος Βασίλειος	Επαρκής
46	GRBW029134107	Αγιά	Ανεπαρκής
47	GRBW029134106	Ακταίο	Καλή
48	GRBW029134109	Αραχωβίτικα	Εξαιρετική
49	GRBW029134114	Βραχναϊκά	Καλή
50	GRBW029134111	Βραχναϊκά – Μονοδένδρι	Καλή
51	GRBW029134112	Δάφνη	Ανεπαρκής
52	GRBW029134108	Μποζαϊτικά	Ανεπαρκής
53	GRBW029134113	Ρίο	Επαρκής
54	GRBW029130110	Ροδινή	Επαρκής
Π.Ε. Ηλείας			
Δήμος Ανδραβίδας - Κυλλήνης			
55	GRBW029135015	Λεχαινά - Μυρσίνη	Καλή
56	GRBW029135016	Λουτρά Κυλλήνης – Κάστρο	Εξαιρετική
57	GRBW029135017	Μανολάδα	Εξαιρετική
Δήμος Ανδρίτσαινας - Κρεστένων			

α/α	Κωδικός Ταυτότητας	Όνομα Ακτής	Κατάταξη Ποιότητας 2009-2012
58	GRBW019136007	Κάτω Σάμικο	Εξαιρετική
Δήμος Ζαχάρως			
59	GRBW019138014	Καϊάφας - Ζαχάρω	Εξαιρετική
Δήμος Ήλιδας			
60	GRBW029139002	Κουρούτα	Εξαιρετική
61	GRBW029139001	Παλούκι – Αγία Μαρίνα	Επαρκής
Δήμος Πηνειού			
62	GRBW029140116	Αρκούδι	Εξαιρετική
63	GRBW029140115	Βαρθολομιό	Εξαιρετική
64	GRBW029140117	Παλαιοχώρι – Μπούκα	Καλή
Δήμος Πύργου			
65	GRBW019141036	Άγιος Ανδρέας	Καλή
66	GRBW029141118	Άγιος Ηλίας – Σκαφιδιά	Καλή
67	GRBW019141035	Επιτάλιο	Καλή
68	GRBW019141037	Κατάκολο – Καβούρι	Εξαιρετική

Όπως προκύπτει από τα στοιχεία του ανωτέρω Πίνακα, από το σύνολο των **68 ακτών κολύμβησης της ΠΔΕ** στις οποίες ελέγχθηκε η ποιότητα των υδάτων τους για την περίοδο 2009-2012, σύμφωνα με το Μητρώο ταυτοτήτων υδάτων κολύμβησης της Ελλάδας (ΕΓΥ/ΥΠΕΚΑ), σημειώνονται τα εξής:

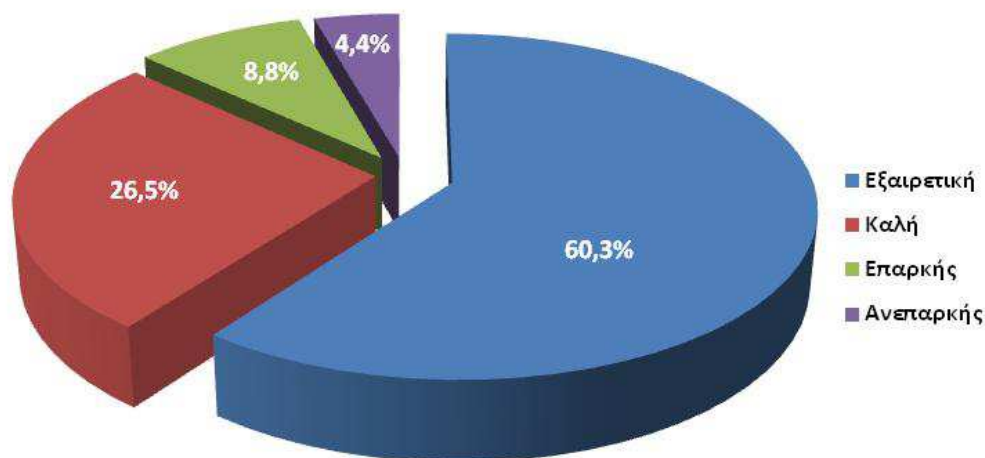
- ✓ σε **41 ακτές** η ποιότητα των υδάτων τους κατατάσσεται ως «**Εξαιρετική**»,
- ✓ σε **18 ακτές** η ποιότητα των υδάτων τους κατατάσσεται ως «**Καλή**»,
- ✓ σε **6 ακτές** η ποιότητα των υδάτων τους κατατάσσεται ως «**Επαρκής**»,
- ✓ σε **3 ακτές** η ποιότητα των υδάτων τους κατατάσσεται ως «**Ανεπαρκής**».

Σημειώνεται ότι **στην ΠΔΕ, εντοπίζονται τα τρία (3) από τα έξι (6) συνολικά σημεία των παράκτιων υδάτων** της χώρας τα οποία κατετάγησαν στην κατηγορία «**ανεπαρκούς ποιότητας**» και τα οποία βρίσκονται στον Δήμο Πατρέων (βλ. α/α 46, 51 και 52 ανωτέρω Πίνακα).

Όπως προαναφέρθηκε, τα αποτελέσματα της αξιολόγησης της ποιότητας των ακτών, προέκυψαν κατόπιν στατιστικής επεξεργασίας των δειγματοληψιών / αναλύσεων των ετών 2009-2012, όπως επιβάλλεται από την Οδηγία 2006/7/ΕΚ. Η υποβάθμιση της ποιότητας των σημείων αυτών οφείλεται κυρίως στην ποιότητα υδάτων των προγενέστερων τριών ετών, ενώ η ποιότητα των υδάτων για το έτος 2012 εμφανίστηκε βελτιωμένη.

Για τα σημεία αυτά, κατά την κολυμβητική περίοδο του 2013 πρέπει να ληφθούν κατάλληλα διαχειριστικά μέτρα, συμπεριλαμβανομένης και τη απαγόρευσης της κολύμβησης ή της σύστασης αποφυγής της κολύμβησης, προκειμένου να προστατευθεί η υγεία των λουομένων.

Στο ακόλουθο **Σχήμα 6.1.4.5**, δίνονται τα % ποσοστά, όσον αφορά την ποιοτική κατάταξη των υδάτων των ακτών κολύμβησης της ΠΔΕ, για την περίοδο 2009-2012, σύμφωνα με το Μητρώο ταυτοτήτων υδάτων κολύμβησης της Ελλάδας (ΕΓΥ/ΥΠΕΚΑ).

Σχήμα 6.1.4.5: Ποσοστά %, αξιολόγησης ποιότητας ακτών κολύμβησης ΠΔΕ, για την περίοδο 2009-2012 (πηγή: Μητρώο ταυτοτήτων υδάτων κολύμβησης της Ελλάδας, ΕΓΥ/ΥΠΕΚΑ).

Πρόγραμμα Δειγματοληψιών κολυμβητικής περιόδου του 2013 - 2015

Σύμφωνα με το Πρόγραμμα Παρακολούθησης Κολυμβητικών Ακτών για την περίοδο 2013-2015, στην ΠΔΕ, πέραν των προαναφερόμενων 68 ακτών και των 121 σημείων ελέγχου που ήδη υπάρχουν στο Πρόγραμμα Παρακολούθησης για το έτος 2012, προστέθηκαν άλλα **πέντε (5) νέα σημεία ελέγχου**, το σύνολο των οποίων βρίσκεται στην Π.Ε. Αχαΐας.

Τα δυο (2) νέα σημεία ελέγχου αφορούν υφιστάμενες ακτές (Ακράτα και Δάφνη, των Δήμων Αιγιαλείας και Πατρέων αντίστοιχα), ενώ τα υπόλοιπα τρία (3) νέα σημεία ελέγχου, αφορούν νέες ακτές που προστέθηκαν στο Πρόγραμμα Παρακολούθησης. Πρόκειται για τις ακτές «**ΕΓΚΑΛΗΣ**», «**ΝΙΚΟΛΕΪΚΩΝ**» και «**ΕΛΑΙΩΝΑ**» που βρίσκονται στην Δημοτική Ενότητα Διακοπτού, του Δήμου Αιγιαλείας.

Πρόγραμμα «Γαλάζιες Σημαίες»

Το Πρόγραμμα «**Γαλάζιες Σημαίες**» (**Blue Flags**) αποτελεί πρωτοβουλία της διεθνούς οργάνωσης Fee (Foundation for Environmental Education), που στην Ελλάδα εκπροσωπείται από την Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης (ΕΕΠΦ). Η Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης συνεργάζεται με το ΥΠΕΚΑ και ειδικότερα κάνει χρήση των επίσημων δημοσιοποιημένων αποτελεσμάτων του προγράμματος παρακολούθησης της ΕΓΥ για τη συμμετοχή των ενδιαφερόμενων φορέων διαχείρισης των ακτών στο διεθνές εθελοντικό πρόγραμμα «Γαλάζιες Σημαίες».

Το 2013 βραβεύθηκαν με Γαλάζια Σημαία συνολικά 393 ελληνικές ακτές και 9 μαρίνες. Το 2012 είχαν κερδίσει το βραβείο 394 ελληνικές ακτές και 9 μαρίνες, ενώ το 2011 387 ακτές και 9 μαρίνες.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα του Προγράμματος «Γαλάζιες Σημαίες», το έτος 2013, στην ΠΔΕ, βραβεύτηκαν συνολικά 14 ακτές.

Αναλυτικότερα, οι βραβευμένες με γαλάζια σημαία ακτές της ΠΔΕ, ανά Περιφερειακή Ενότητα, δίνονται στον ακόλουθο Πίνακα 6.1.4.3.

Πίνακας 6.1.4.3: Ακτές της ΠΔΕ, βραβευμένες με «Γαλάζια Σημαία».

Δήμος	Ονομασία ακτής
Π.Ε. Αχαΐας	
Δυτικής Αχαΐας	Καλογριά
	Λακκόπετρα
Αιγιαλείας	Αλυκή
	Διγελιώτικα
Π.Ε. Αιτωλοακαρνανίας	
Ναυπάκτου	Ψανή
	Γρίμποβο
Π.Ε. Ηλείας	
Ήλιδας	Κουρούτα
Πηνειού	Αρκούδι
	Βαρθολομιό
	Γλύφα
Ανδραβίδας - Κυλλήνης	Κάστρο/Χρυσή Ακτή 2
	Λουτρά Κυλλήνης 1
	Λουτρά Κυλλήνης 2
Ζαχάρως	Ζαχάρω

6.1.5 Εδαφικοί πόροι

6.1.5.1 Γενικά στοιχεία

Η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας περιλαμβάνει το βορειοδυτικό τμήμα της Πελοποννήσου (Νομούς Αχαΐας – Ηλείας) και το δυτικό τμήμα της Στερεάς Ελλάδας (Ν. Αιτωλοακαρνανίας).

Η Πελοπόννησος δομείται από αλπικούς (μεσοζωϊκοί) και μεταλπικούς (νεογενή) σχηματισμούς.

Οι αλπικοί σχηματισμοί που συναντώνται στην περιοχή μελέτης από τα ανατολικά προς τα δυτικά ανήκουν στις γεωτεκτονικές ζώνες :

- Ωλονού-Πίνδου
- Γαβρόβου-Τριπόλεως και
- Ιονίου.

Οι σχηματισμοί αυτοί υπέστησαν σταδιακά κατ' αρχήν πτύχωση και στη συνέχεια εφίππευσεις και επωθήσεις από τα ανατολικά προς τα δυτικά κατά την αλπική ορογένεση. Έτσι σήμερα η ζώνη Ωλονού-Πίνδου είναι επωθημένη πάνω στη ζώνη Γαβρόβου, η ζώνη Γαβρόβου πάνω στην Ιόνιο, κ.ο.κ., δημιουργώντας μεγάλα τεκτονικά καλύμματα.

Το εν λόγω τεκτονικό συμβάν ολοκληρώθηκε κατά το Ολιγόκαινο και έδωσε την πρώτη γεωμορφολογική εικόνα (ανάγλυφο) της περιοχής.

Οι αλπικές πτυχές και επωθήσεις στο εσωτερικό της Πελοποννήσου φθάνουν σε υψόμετρο 1.700,0 έως 2.350,0μ (Κυλλήνη:2.376,0μ, Χελμός:2.341,0μ)

Μετά την αλπική πτύχωση ακολούθησε κατά το Νεογενές έντονη ρηξιγενής τεκτονική, η οποία έδωσε μεγάλα βυθίσματα (GRABEN), τα οποία πληρώθηκαν κυρίως με θαλασσολύματα έως και χερσολιμναία ιζήματα. Τα ιζήματα αυτά προήλθαν από τη διάβρωση των αλπικών ορέων της περιμέτρου των βυθισμάτων. Τα εν λόγω βυθίσματα πληρώθηκαν με ιζήματα πάχους μέχρι και 1.000m. Το μεγάλο πάχος των ιζημάτων υποδηλώνει ότι κατά τη διάρκεια της ιζηματογένεσης λάμβανε χώρα και σταδιακή υποχώρηση του βυθίσματος. Το πάχος αυτό αυξάνει από το νότο (Κεντρική Πελοπόννησος) προς το βορρά (Κορινθιακός Κόλπος).

Μετά την πλήρωση των GRABEN ακολούθησε μια νέα ρηξιγενής τεκτονική μεταπλειοκαινικής ηλικίας, με αποτέλεσμα την ύπαρξη σήμερα του Νεογενούς σε μεγάλα υψόμετρα. Το υψηλότερο σημείο όπου απαντάται σήμερα το Νεογενές έχει υψόμετρο 1.800,0μ και απαντάται βορείως της Ζήρειας (Όρος Κυλλήνη), ενώ στην παραλιακή ζώνη του Πατραϊκού-Κορινθιακού κόλπου το Νεογενές απαντάται ακόμη και σε υψόμετρα χαμηλότερα από το υψόμετρο της θάλασσας.

Τα παραπάνω σημαίνουν ότι κατά το πρόσφατο γεωλογικό παρελθόν (Πλειοπλειστόκαινο) η ενδοχωρική ζώνη της Πελοποννήσου που συνδέει τα βουνά (Χελμός-Κυλλήνη-Αραχναίο) ανυψώθηκε, ενώ η βόρεια ζώνη (παραλιακή ζώνη) βυθίστηκε. Βύθιση, έστω και μικρότερη, παρουσιάζει και η νότια ζώνη (Στυμφαλία, Φενεός, Υψίπεδο Τρίπολης και κοιλάδα Νεμέας). Το ανωτέρω συμβάν είναι μεγάλης σημασίας επειδή καθόρισε και σε μεγάλο βαθμό καθορίζει ακόμη τα συστήματα αποστράγγισης της περιοχής (λίμνες, ποταμοί). Η περιοχή νοτίως της ζώνης (Χελμός, Κυλλήνη, κλπ) αποστραγγίζεται προς το νότο (Στυμφαλία – Φενεός) και στη συνέχεια μέσω καταβοθρών προς τον Αργολικό κόλπο, ενώ η περιοχή βορείως της προαναφερθείσας ανυψωθείσας ζώνης αποστραγγίζεται προς το βορρά, δηλαδή προς τον Πατραϊκό κόλπο.

Υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις, ότι αρχικά, δηλαδή κατά το Μέσο Τεταρτογενές (Ανώτερο Πλειοστόκαινο), όταν άρχισε να διαμορφώνεται το πρώτο γεωμορφολογικό ανάγλυφο οι τότε μεγάλοι αρχικοί (αρχέγονοι) ποταμοί, όπως π.χ. οι ποταμοί Ασωπός, Σύθας, Φόνισσα, Δερβενιώτης, Βουραϊκός, Κερυνίτης, κλπ, έρρεαν προς νότο, δηλαδή προς τα βυθίσματα της Στυμφαλίας, Νεμέας, Φενεού, Τρίπολης, κλπ, οι δε λεκάνες απορροής που αποστράγγιζαν έφθαναν περίπου μέχρι 8,0–10,0 χλμ. νοτιότερα από τη σημερινή παραλιακή ζώνη του Κορινθιακού κόλπου.

Τα προαναφερθέντα βυθίσματα αποτελούσαν την περίοδο αυτή ενδοχωρικές μόνιμες ή παροδικές λίμνες, στις οποίες κατ' αρχήν κατέληγαν τα νερά της επιφανειακής απορροής των

τότε υδρολογικών λεκανών και στη συνέχεια μέσω μεγάλων καταβόθρων στον Αργολικό κόλπο.

Κατάλοιπο των εκτεταμένων αυτών παλαιογεωμορφολογικών και παλαιοϋδρολογικών συνθηκών αποτελούν σήμερα η λίμνη της Στυμφαλίας, οι καταβόθρες στα βυθίσματα Φενεού, Στυμφαλίας, Υψιπέδου Τρίπολης, κλπ, καθώς και οι πολύ μεγάλες παραθαλάσσιες καρστικές πηγές «Κεφαλάρι Άργους» (12.000,0 m³/ώρα), «Λέρνη» (7.200,0 m³/ώρα, «Ανάβαλος Κιβερίου» (50.500,0 m³/ώρα), καθώς και άλλες υποθαλάσσιες πηγές στον Αργολικό κόλπο.

Την ίδια περίοδο (Πλειστόκαινο) στην παράκτια ζώνη του τότε Κορινθιακού κόλπου και ανάλογα με το υψόμετρο της στάθμης της θάλασσας σχηματίζονταν εκτεταμένες χαρακτηριστικές θαλάσσιες αναβαθμίδες.

Οι αυξομειώσεις της στάθμης της θάλασσας οφείλονται κυρίως στις παλαιοκλιματολογικές συνθήκες της περιόδου αυτής, οι οποίες χαρακτηρίζονται από εναλλαγή θερμών (μεσοπαγετώδεις) και ψυχρών (παγετώδεις) περιόδων.

Στις θερμές (μεσοπαγετώδεις) περιόδους ανέβαινε η στάθμη της θάλασσας, ενώ στις ψυχρές (παγετώδεις) υποχωρούσε.

Στην ευρύτερη περιοχή του τότε Κορινθιακού κόλπου και γενικότερα στη Μεσόγειο θάλασσα, λόγω των παλαιοκλιματολογικών αυτών συνθηκών αναπτύχθηκαν από τις παλαιότερες (υψηλότερες) προς τις νεότερες (χαμηλότερες) περιοχές οι παρακάτω παραθαλάσσιες αναβαθμίδες :

- Σικέλιο σε υψόμετρο αρχικά 70,0 – 100,0m πάνω από τη στάθμη της θάλασσας.
- Μιλάτσιο σε υψόμετρο αρχικά ~65,0m.
- Τυρρήνιο σε υψόμετρο αρχικά ~30,0 – 50,0m και
- Μοναστηρίου σε υψόμετρο αρχικά 5,0 – 20,0m.

Κατά τη διάρκεια και κυρίως μετά τη δημιουργία των παραθαλάσσιων αναβαθμίδων στην περιοχή του Κορινθιακού κόλπου ακολούθησαν νεότερα ρήγματα κατά μήκος του Κορινθιακού Κόλπου (Α – Δ), τα οποία αφενός τεμάχισαν τις εν λόγω αναβαθμίδες και αφετέρου τις μετατόπισαν υψομετρικά, δηλαδή τις ανύψωσαν (κυρίως) και κατά περίπτωση τις χαμήλωσαν.

Έτσι σήμερα στην περιοχή της βόρειας Πελοποννήσου οι προαναφερθείσες παράκτιες αναβαθμίδες απαντώνται στα παρακάτω υψόμετρα :

- Σικέλιο: απαντάται σε υψόμετρο ~500,0m.
- Μιλάτσιο: απαντάται σε υψόμετρο ~300,0m και 350,0-400,0m.
- Μιλάτσιο-Τυρρήνιο: απαντάται σε υψόμετρο 180,0 – 200,0m και 270,0-300,0m.
- Τυρρήνιο: απαντάται σε υψόμετρο ~500,0 – 600,0m.

Τα παραπάνω σημαίνουν ότι οι διάφορες σημερινές γεωμορφολογικές επιπεδώσεις κατά μήκος του Κορινθιακού κόλπου είναι αποτέλεσμα: α) παλαιογεωμορφολογικών, β) νεοτεκτονικών και γ) συνδυασμού παλαιογεωμορφολογικών και νεοτεκτονικών διαδικασιών.

Στη συνέχεια κατά το πιο πρόσφατο παρελθόν (Νεότερο Τεταρτογενές-Μετατυρρηνίο) ακολούθησε και νεότερη ρηξιγενής τεκτονική δράση με ρήγματα (μεταπτώσεις) κατά μήκος του Κορινθιακού Κόλπου, τα οποία προκάλεσαν παραπέρα βύθιση του Κορινθιακού κόλπου αυτού καθ' εαυτού ή και ανύψωση της γειτονικής χερσαίας ζώνης κατά μήκος του Κορινθιακού (νότιο περιθώριο του Κορινθιακού Κόλπου).

Αυτό, όπως είναι φυσικό, είχε ως αποτέλεσμα την εντατικοποίηση της σε βάθος διάβρωσης των αρχικών εγκάρσιων ρεμάτων της νοτίως του Κορινθιακού περιοχής, που είχαν γενική διεύθυνση N – B ή και τη δημιουργία και νέων ρεμάτων-κοιλάδων με την ίδια διεύθυνση.

Η εις βάθος εν λόγω διάβρωση προκαλούσε σταδιακή προέκταση των ρεμάτων-κοιλάδων προς το νότο (οπισθοδρομούσα διάβρωση) μέχρις ότου αυτά ενώθηκαν με τις παλιότερες κοιλάδες της ενδοχώρας που αποστραγγίζονταν μέχρι τότε προς νότο (βυθίσματα Νεμέας, Στυμφαλίας, Φενεού, κλπ) και στη συνέχεια άρχισαν να αποστραγγίζονται προς το βορρά, δηλαδή στον Κορινθιακό κόλπο.

Τα παραπάνω και κυρίως η ιδιαίτερα έντονη σε βάθος διάβρωση αντικατοπτρίζεται στη σημερινή εικόνα της διατομής των κοιλάδων αυτών.

Πρόκειται γενικά για χαρακτηριστικές βαθιές φαραγγοειδείς κοιλάδες με απότομα και τοπικά με κατακόρυφα φυσικά πρηνή.

Στα πιο ενδοχωρικά (νότια) τμήματα οι λεκάνες των ρεμάτων-κοιλάδων σε διατομή στα υψηλά και τα ενδιάμεσα τμήματά τους έχουν σχετικά ήπιο ανάγλυφο, ενώ στο χαμηλό τους τμήμα και πιο συγκεκριμένα στο τμήμα μεταξύ της κοίτης και περίπου 100,0m πάνω απ' αυτήν τα φυσικά πρηνή είναι πολύ απότομα με κλίση περίπου 50°-60°. Το τμήμα αυτό εκβαθύνθηκε κατά το πολύ πρόσφατο γεωλογικό παρελθόν λόγω της βύθισης του Κορινθιακού κόλπου και της ως εκ τούτου εντατικοποίησης της διαβρωσιγενούς διεργασίας.

Λόγω της ταχείας αυτής εκβάθυνσης των χαμηλών τμημάτων των κεντρικών λεκανών των ποταμών επιτάχυναν, όπως είναι φυσικό, την σε βάθος διαβρωσιγενή διεργασία τους και τα μικρότερα εγκάρσια ρέματα που προϋπήρχαν ή που δημιουργήθηκαν, με αποτέλεσμα να αποκτήσουν και αυτά τη μορφή απότομων και βαθιών χαραδρών.

Στη δημιουργία, βέβαια, των βαθιών φαραγγοειδών κεντρικών κοιλάδων και των βαθιών χαραδρών των εγκάρσιων ρεμάτων, εκτός από τους προαναφερθέντες νεοτεκτονικούς ηπειρογενετικούς παράγοντες, συνέβαλε εξ ίσου σημαντικά και η ευαισθησία των γεωλογικών σχηματισμών της περιοχής (μάργες, αμμόμαργες, κλπ) απέναντι στους παράγοντες της αποσάθρωσης, διάβρωσης και μεταφοράς, πράγμα που σημαίνει ότι εκτός από τη μεγάλη κινητική ενέργεια των ρεόντων νερών υπάρχουν και γεωλογικοί σχηματισμοί και εδάφη επιρρεπή στην εύκολη διάβρωση και μεταφορά (μάργες, αμμόμαργες, κλπ).

Το είδος ή μάλλον τα είδη της διάβρωσης που κυριαρχούσαν (και κυριαρχούν) στην περιοχή είναι : α) η αυλακοειδής διάβρωση (νεροφαγίες), β) η χαραδρωτική, γ) η φαραγγοειδής και δ)

η υποσκαπτική (πρανική). Το τελευταίο είδος της διάβρωσης (υποσκαπτική) σχεδόν πάντοτε συνοδεύεται σταδιακά και από φαινόμενα καταπτώσεων και κατολισθήσεων (ολισθοδιαβρώσεις), τα υλικά των οποίων μεταφέρονται από τα νερά των ποταμών στις περιοχές εκβολής τους στον Κορινθιακό κόλπο. Έτσι οι προσχωματικές αποθέσεις της ευρείας παράκτιας πεδινής περιοχής του Κορινθιακού κόλπου (περιοχή Βόχας) προήλθαν (και προέρχονται) κυρίως από τη μεταφορά και απόθεση των υλικών διάβρωσης των ποταμών και ρεμάτων της περιοχής. Αυτό κυρίως επιβεβαιώνεται από μεγάλους και χαρακτηριστικούς προσχωματικούς κώνους που σχηματίζονται στις εξόδους των ποταμών (Φόνισσα, Στόμιο, Κριός, Κράθης, Πούντα, Βουραϊκός, Κερυνίτης Σελινούντας, Μεγανίτης, Φοίνικας, Βολινάιος).

6.1.5.2 Γεωλογική δομή

Η ευρύτερη περιοχή αποτελείται από σχηματισμούς του Μεσοζωϊκού, οι οποίοι πτυχώθηκαν κατά την αλπική πτύχωση (αλπικοί σχηματισμοί) και από νεότερους σχηματισμούς (Νεογενές), οι οποίοι αποτέθηκαν μετά την αλπική πτύχωση (μεταλπικοί σχηματισμοί).

Οι αλπικοί σχηματισμοί ανήκουν στις γεωτεκτονικές ζώνες Ιονίου, Γαβρόβου-Τριπόλεως και Ωλονού-Πίνδου. Η ζώνη Γαβρόβου-Τριπόλεως κατά τη διάρκεια του Μεσοζωϊκού και συγκεκριμένα από το Τριαδικό μέχρι και το Ηώκαινο αποτελούσε εκτεταμένη υποθαλάσσια τράπεζα (υποθαλάσσιο ύβωμα ή Platforme) μεταξύ δύο βαθιών θαλασσών, της Πίνδου στα ανατολικά και της Ιόνιας στα δυτικά. Έτσι η ζώνη Ωλονού-Πίνδου αποτελούσε βαθιά θαλάσσια αύλακα.

Στο υποθαλάσσιο αυτό ύβωμα από το Τριαδικό μέχρι και το Ηώκαινο αποτέθηκαν κυρίως νηριτικοί-υφαλογενείς ασβεστόλιθοι και δολομίτες πολύ μεγάλου πάχους, που υπερβαίνει τα 2.000m ενώ στη θαλάσσια αύλακα (ζώνη Ωλονού-Πίνδου) αποτέθηκαν ασβεστόλιθοι με ραδιολαρίτες, σχιστοκερατόλιθοι, κλπ, δηλαδή ιζημάτα βαθιάς θάλασσας).

Κατά το Ολιγόκαινο άρχισαν να εκδηλώνονται οι πρόδρομες εφαιπτομενικές κινήσεις της αλπικής ορογένεσης οπότε άρχισε να αποτίθεται και ο φλύσχη, αποτελούμενος από εναλλαγή ιλυολίθων και ψαμμιτών, στην αρχή στη ζώνη Ωλονού-Πίνδου και ακολούθως στη ζώνη Γαβρόβου-Τριπόλεως.

Μετά την απόθεση του φλύσχη ακολούθησε η κυρίως (παροξυσμική) φάση της αλπικής ορογένεσης, η οποία είχε ως αποτέλεσμα την έντονη πτύχωση έως και λεπίωση των μεσοζωϊκών σχηματισμών από τα ανατολικά προς τα δυτικά. Αυτό συντελέστηκε κατά το Ανώτερο Ολιγόκαινο.

Αποτέλεσμα της αλπικής πτύχωσης ήταν οι μεγάλες επωθήσεις της ζώνης Ωλονού-Πίνδου πάνω στη ζώνη Γαβρόβου-Τριπόλεως (πινδικό τεκτονικό κάλυμμα) και της ζώνης Γαβρόβου-Τριπόλεως πάνω στην Ιόνια ζώνη.

Γενικά η Ιόνια ζώνη χαρακτηρίζεται από μία νηριτική ιζηματογένεση από το Ανώτερο Τριαδικό μέχρι το Ανώτερο Λιάσιο. Στη συνέχεια και μέχρι το Ανώτερο Ηώκαινο, η ιζηματογένεση σε αυτήν είναι πελαγική και γίνεται με πυριτικούς σχιστόλιθους στο Μέσο Ιουρασικό, με πελαγικούς ασβεστόλιθους και ακτινόζα και πυριτόλιθους στο Ανώτερο Ιουρασικό – Κατώτερο Σενώνιο και με πελαγικούς ασβεστόλιθους με παρεμβολές λατυποπαγών στο Ανώτερο Σενώνιο – Ανώτερο Ηώκαινο. Ο φλύσχη αρχίζει από το Ανώτερο Ηώκαινο και

τελειώνει κατά το Κατώτερο Βουρδιγάλιο, ενώ το Μέσο Μειόκαινο αντιπροσωπεύεται, τοπικά, από μολασσικά ιζήματα.

Η στρωματογραφία της περιοχής από τα παλαιότερα προς τα νεότερα πετρώματα είναι:

- Μαύροι υπολιθογραφικοί ασβεστόλιθοι, οι “ασβεστόλιθοι φουσταπήδημα” του Κατώτερου Νόριου ως βάση της στρωματογραφικής στήλης.
- Στη συνέχεια στο Κατώτερο Ιουρασικό αποτίθενται νηριτικοί ασβεστόλιθοι, οι “ασβεστόλιθοι του Παντοκράτορα” με άστρωτη εμφάνιση, πάχους 1,5km.
- Πάνω από τα στρώματα του ανώτερου Δογγέριου αναπτύσσονται οι “ασβεστόλιθοι της Βίγλας”. Είναι λεπτοπλακώδεις πελαγικοί με ενστρώσεις και βολβούς πυριτόλιθων και με χρώμα γκρίζο ή κοκκινωπό. Έχουν πάχος από λίγα μέτρα έως 700 μ και καλύπτουν το στρωματογραφικό εύρος από το Ανώτερο Ιουρασικό μέχρι και το Κατώτερο Σενώνιο. Οι ασβεστόλιθοι Βίγλας περιέχουν άφθονα ακτινόζωα, *Calpionella alpina* και πολλά είδη *Globotruncana*.

Σύμφωνα με τα βιβλιογραφικά δεδομένα (έρευνα πετρελαίων του IEF στην Ήπειρο) οι ασβεστόλιθοι της Βίγλας στην περιοχή αυτή παρουσιάζουν τρεις οριζόντες όπου επικρατούν τα πυριτολιθικά έναντι των ασβεστολίθων. Ο πρώτος βρίσκεται στη βάση του συστήματος της Βίγλας και οι δύο άλλοι κοντά στην επαφή με τους κρητιδικούς ασβεστόλιθους του Σενώνιου.

- Οι ασβεστόλιθοι της Βίγλας συνεχίζονται προς τα πάνω με πελαγικούς ασβεστόλιθους του ανώτερου Σενώνιου. Είναι λατυποπαγείς με θραύσματα ρουδιστών και τεμάχια ασβεστολίθων με *Orbitolina*. Το πάχος των ασβεστολίθων αυτών είναι 50-500m.
- Ομοιόμορφα στον προηγούμενο ορίζοντα αναπτύσσονται ασβεστόλιθοι μικρολατυποπαγείς έως λατυποπαγείς του Παλαιόκαινου – ανώτερου Ηώκαινου με πάχος 100-500m και χωρίς μεγάλες διαφορές από τους προηγούμενους. Είναι και αυτοί πελαγικοί και έχουν παρεμβολές λατυποπαγών ασβεστολίθων ή εναλλάσσονται με αυτούς. Στους ασβεστόλιθους αυτούς απαντάται πλούσια πανίδα από: *Alveolina*, *Asterodiscus*, *Cuvillierina*, *Nummulites*, κ.α.
- Η έναρξη της απόθεσης του φλύσχη γίνεται στο ανώτερο Ηώκαινο. Το κατώτερο τμήμα του είναι ψαμμιτομαργαϊκό με παρεμβολές μαργαϊκών και οργανογενών ασβεστολίθων ή και επικράτηση ψαμμιτικών στρωμάτων. Το ανώτερο στρώμα του φλύσχη περιέχει περισσότερα αργιλικά και μαργαϊκά στρώματα. Το πάχος του κυμαίνεται από 400 έως 1200m από την εξωτερική προς την κεντρική Ιόνια ζώνη.
- Τέλος αποτίθενται τεταρτογενείς σχηματισμοί. Πρόκειται για αποθέσεις αμμώδεις, ερυθροάργιλοι με διάσπαρτες ανθρακικές και πυριτικές λατύπες, καθώς και πλευρικά κορήματα. Εδώ τοποθετούνται και όλες οι αλλουβιακές αποθέσεις, οι οποίες συνίστανται από άμμους, χάλικες και κροκάλες, αλλά και από ανάλογης φύσης ποταμοχειμάρριες αποθέσεις.

Η στρωματογραφική διαδοχή της ζώνης Γαβρόβου-Τρίπολης στην κεντρική Πελοπόννησο από τα παλιότερα προς τα νεότερα έχει ως ακολούθως :

- Μέσο Τριαδικό: Δολομίτες-Δολομιτικοί Ασβεστόλιθοι παχυτρωματώδεις πάχους μερικών εκατοντάδων μέτρων. Περικλείουν τα απολιθώματα *Megolodon*, *Diplopora* κ.ά.
- Ιουρασικό: Ασβεστόλιθοι νηρητικοί πάχους 500 έως 1.000m με χαρακτηριστική μικροπανίδα του Ιουρασικού.
- Κρητιδικό: Ασβεστόλιθοι υφαλογενείς πάχους 500 έως 1.000m. Περικλείουν τα απολιθώματα *Nerinea*, *Hirpurites*, κ. ά.
- Παλαιόκαινο-Ηώκαινο : Ασβεστόλιθοι παχυστρωματώδεις πάχους μέχρι 300m με χαρακτηριστική μικροπανίδα του Τριτογενούς.
- Φλύσχης (Ολιγόκαινο): Εναλλαγή ιλυολίθων κα ψαμμιτών πάχους πλέον των 1.000m.

Σ' ότι αφορά τη ζώνη Ωλονού-Πίνδου η στρωματογραφική εικόνα επίσης από τα παλιότερα προς τα νεότερα έχει ως ακολούθως :

- Ανώτερο Τριαδικό: Ασβεστόλιθοι λεπτοστρωματώδεις με πολύ λεπτές μαργαϊκές ενστρώσεις και με ιάσπι (*jasper*), πάχους περίπου 50m.
- Ανώτ. Κενομάνιο – Κατ. Κονιάσιο: Εναλλαγή ερυθρών σχιστολίθων, ψαμμιτών και μικρολατυποπαγών ασβεστολίθων, επίσης ερυθρού χρώματος (1ος Φλύσχης;), πάχους περίπου 50m.
- Κονιάσιο – Μαιστρίχτιο: Πελαγικοί ασβεστόλιθοι λεπτοπλακώδεις με λεπτές ενστρώσεις και κονδύλους πυριτολίθων, πάχους περίπου 400m με χαρακτηριστική μικροπανίδα του Τριτογενούς.
- Φλύσχης (Μαιστρίχτιο): Εναλλαγή ψαμμιτών και ιλυολίθων, πάχους περίπου 500m.

Μετά την αλπική ορογενετική πύχωση ακολούθησε έντονη ρηξιγενής τεκτονική (μεταπτώσεις), που είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία τεκτονικών βυθισμάτων (GRABEN) και κεράτων (εξάρσεις, HORST). Τα ρήγματα της τεκτονικής αυτής στην ευρύτερη περιοχή είχαν κυρίως Α – Δ διεύθυνση. Λόγω των ρηγμάτων αυτών ανυψώθηκε κλιμακωτά το νότιο τμήμα της βόρειας Πελοποννήσου (Ορεινή Κορινθία και Αχαΐα) και βυθίστηκε το βόρειο τμήμα (Περιοχή Κορινθιακού Κόλπου).

Στη βόρεια Πελοπόννησο (Κορινθία-Αχαΐα) σχηματίστηκε μεγάλο βύθισμα (GRABEN), το οποίο πληρώθηκε με θαλασσολιμναία και στο τέλος με χερσαία ιζήματα (μάργες, αμμόμαργες, χαλαροί ψαμμίτες, χαλαρά ψηφιδοπαγή, χαλαρά κροκαλοπαγή, κλπ) πάχους μέχρι 1.000m, η ηλικία των οποίων τοποθετείται γενικά στο Πλειόκαινο.

Η ιζηματογένεση στο βύθισμα αυτό δεν ήταν ομοιόμορφη κυρίως λόγω των συνεχώς μεταβαλλόμενων παλαιογεωγραφικών συνθηκών, που ήταν αποτέλεσμα κυρίως της τεκτονικής δράσης (συνιζηματογενή ρήγματα).

Έτσι εντός των μαργών συχνά παρεμβάλλονται και στρώματα περισσότερο ψαμμιτικά ή αμμώδη, καθώς και χαλαρά ψηφιδοπαγή και κροκαλοπαγή. Αυτό είχε σχέση με την παλαιογεωγραφική θέση μιας περιοχής (στις παράκτιες ζώνες αποθέτονταν αδρομερή υλικά, ενώ στις βαθύτερες μαργαϊκά), με τις τεκτονικές ανυψώσεις ή υποχωρήσεις του τότε βύθισματος, με την ένταση των τότε βροχοπτώσεων (παλαιοκλιματολογικές συνθήκες) με τη θέση εκβολής των τότε ρεμάτων, με τις χερσαίες και υποθαλάσσιες κατολισθήσεις, κλπ.

Όταν το μεγάλο αυτό βύθισμα είχε σχεδόν πληρωθεί πάνω στις προηγούμενες μάργες αποτέθηκαν παχυστρωματώδη έως σχεδόν άστρωτα κροκαλοπαγή χειμάρρων. Με τα κροκαλοπαγή αυτά πάχους 50 έως 200m κλείνει η ιζηματογένεση του GRABEN. Η ηλικία των κροκαλοπαγών αυτών τοποθετείται στο Πλειοπλειστόκαινο.

Στη συνέχεια κατά το Κατώτερο Πλειστόκαινο ακολούθησε, ή μάλλον επαναδραστηριοποιήθηκε η ρηξιγενής τεκτονική, η οποία προκάλεσε την ανύψωση του νότιου (Ορεινή Κορινθία - Αχαΐα) και τη βύθιση του βόρειου τμήματος (Περιοχή Κορινθιακού Κόλπου).

Μετά το γεγονός αυτό άρχισε κατά μήκος του τότε Κορινθιακού κόλπου η δημιουργία των παραθαλάσσιων αναβαθμίδων ως αποτέλεσμα κυρίως των αυξομειώσεων της στάθμης της θάλασσας (παγετώδεις-μεσοπαγετώδεις εποχές του Τεταρτογενούς). Οι αναβαθμίδες αυτές, εκτός από τη χαρακτηριστική γεωμορφολογική επιπέδωση, συνήθως χαρακτηρίζονται και από παράκτιες-θαλάσσιες αδρομερείς αποθέσεις πάχους περίπου μέχρι 20m, οι οποίες δευτερογενώς συγκολλήθηκαν σε κροκαλοπαγή. Παρατηρήθηκαν, πάντως, και γεωμορφολογικές αναβαθμίδες χωρίς την απόθεση υλικών (marine abrasion).

Οι παραθαλάσσιες αναβαθμίδες έχουν μεγάλη ανάπτυξη κυρίως μεταξύ Κορίνθου και Ξυλοκάστρου, ωστόσο - έστω και σε μικρότερη έκταση - παρατηρούνται και προς δυσμάς μέχρι το Αίγιο.

Μετά την απόθεση των παραθαλάσσιων αναβαθμίδων ακολούθησε και νεότερη ρηξιγενής τεκτονική (μεταπτώσεις), η οποία προκάλεσε παραπέρα βύθιση του Κορινθιακού κόλπου, καθώς και τεμαχισμό και ανύψωση της νότιας χερσαίας περιοχής, που είχε ως επακόλουθο τη ραγδαία εκβάθυνση των εγκάρσιων (N – B) ποταμών της περιοχής και τη δημιουργία των χαρακτηριστικών φαραγγειδών κοιλάδων του βόρειου τμήματος της Πελοποννήσου.

Η μεγάλη ανύψωση των νεογενών και μάλιστα στο πολύ πρόσφατο γεωλογικό παρελθόν, προκάλεσε και έντονη δραστηριοποίηση γεωμορφογενετικών παραγόντων, αποσάθρωσης και διάβρωσης, που έχουν σαν αποτέλεσμα τη δημιουργία έντονου ανάγλυφου και συνεπώς τη διαμόρφωση απότομων φυσικών πρηνών, η κλίση των οποίων δεν αντιστοιχεί στις φυσικές και μηχανικές ιδιότητες των λιθολογικών σχηματισμών και κυρίως στη γωνία τριβής, που τους αντιστοιχεί, με αποτέλεσμα να είναι επιρρεπή σε κατολισθήσεις και ερπυσμούς. Εκτός των ανωτέρω πρωτογενών αιτιών εκδήλωσης των εν λόγω φαινομένων, σημαντικός επιβοηθητικός παράγων είναι η διακύμανση στάθμης και πιέσεις των υπόγειων νερών, των οποίων η στάθμη κατά τόπους είναι υψηλή, φθάνοντας ακόμα και την επιφάνεια του εδάφους, λόγω των έντονων βροχοπτώσεων και του πυκνού υδρογραφικού δικτύου, που παρατηρείται στη Δυτική Ελλάδα. Σημειώνεται πάντως ότι οι παρατηρούμενες κατολισθήσεις και ερπυσμοί αφορούν

πάντοτε την επιφανειακή χαλαροποιημένη και αποσαθρωμένη ζώνη και συνεπώς είναι αβαθείς.

6.1.5.3 Τεκτονική - Νεοτεκτονική

Οι τεκτονικές κινήσεις κατά τη διάρκεια της αλπικής ορογένεσης έχουν ήδη περιγραφεί αναλυτικά σε προηγούμενη παράγραφο. Μετά την αλπική ορογένεση ακολούθησε έντονη ρηξιγενής τεκτονική κατά την οποία στη βόρεια Κορινθία και Αχαΐα δημιουργήθηκε μεγάλο τεκτονικό βύθισμα (GRABEN), το οποίο πληρώθηκε με θαλασσολιμναίες και χερσαίες αποθέσεις του Πλειοκαίνου (μάργες, κροκαλοπαγή). Ακολούθησε νέα τεκτονική δραστηριότητα, κατά την οποία τα τμήματα κοντά στον Κορινθιακό βυθίστηκαν και τα νοτιότερα ανυψώθηκαν. Ακολούθως, στην τότε παράκτια ζώνη, δημιουργήθηκαν σε διάφορα υψόμετρα χαρακτηριστικές παραθαλάσσιες αναβαθμίδες (Καλάβριο-Τυρρήνιο). Κατά τη διάρκεια δημιουργίας των αναβαθμίδων αυτών και κυρίως αμέσως μετά, ακολούθησε και νέα ρηξιγενής τεκτονική δραστηριότητα (νεοτεκτονική), εξ αιτίας της οποίας βυθίστηκε και άλλο ο Κορινθιακός και τεμαχίστηκαν και ανυψώθηκαν κλιμακωτά ακόμα και οι παραθαλάσσιες αναβαθμίδες. Γι' αυτό η περιοχή από νεοτεκτονικής άποψης θεωρείται «ενεργή» με την ευρύτερη έννοια, καθ' ότι από το Νεογενές μέχρι και σήμερα υπήρξε πεδίο συνεχούς και έντονης ρηξιγενούς δραστηριότητας (μεταπτώσεις, αντιθετικά ρήγματα). Το γεγονός αυτό, όμως, δεν σημαίνει ότι και τα ρήγματα της περιόδου αυτής είναι «ενεργά» από σεισμογενή και κυρίως από κινηματική άποψη.

Από σεισμογενή άποψη μόνο τα ρήγματα του Δερβενίου, Ελίκης, Αιγίου και Ψαθόπυργου θεωρούνται «ενεργά», ενώ από κινηματική άποψη για κανένα δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι είναι «ενεργό», δηλαδή ότι εμφανίζει συνεχή και μετρήσιμη υποχώρηση. Βέβαια, παλιότερα κατά μήκος των ρηγμάτων αυτών σημειώθηκαν κατά περιόδους μεγάλες κινήσεις.

Το ρήγμα της Ελίκης σχημάτισε χαρακτηριστική κατοπτρική επιφάνεια με κλίση 50° - 60° προς Β-ΒΑ με αυλακώσεις και γραμμώσεις (striation), κάθετες στην κατοπτρική επιφάνεια. Αυτό σημαίνει ότι και οι γραμμώσεις κλίνουν προς Β-ΒΑ με γωνία κλίσης 55° .

Η ύπαρξη του σχετικά πυκνού δικτύου ενεργών ρηγμάτων οφείλεται όχι μόνο στη γεινίαση της περιοχής με το Ελληνικό τόξο αλλά και στα φαινόμενα διαπυρισμού των εβαποριτών του υποβάθρου.

Τα ιζήματα του Πλειόκαινου (μάργες, αμμόμαργες) βρίσκονται γενικά σε σχεδόν οριζόντια στρώση ή κλίνουν με γωνία 10° έως 20° προς διάφορες διευθύνσεις. Οι διαφορές στη διεύθυνση και στη γωνία στρώσης δεν οφείλονται οπωσδήποτε πάντοτε σε ρήγματα αλλά και στις ιδιαίτερα «ανήσυχες» συνθήκες ιζηματογένεσης, οι οποίες εκφράζονται και στη συχνή λιθολογική ετερογένεια των αποθέσεων. Η βασική αιτία πάντως και σ' αυτό ήταν η τεκτονική δραστηριότητα, όπως τα συνιζηματογενή ρήγματα, τα οποία στα ανώτερα τμήματα των ιζημάτων προκαλούν απλά κάμψεις και όχι θραύσεις, οι υποθαλάσσιες κατολισθήσεις, κυρίως στην κατωφέρεια της υφαλοκρηπίδας της τότε θάλασσας-λίμνης, οι δρασταυρούμενες κυματοειδείς στρώσεις στις τότε αβαθείς περιοχές, κλπ.

Γενικά η στρώση των νεογενών τις περισσότερες φορές κλίνει προς βορρά έως βορειοδυτικά.

Οι μάργες, και κυρίως οι συνεκτικές, τέμνονται και από πυκνό δίκτυο διακλάσεων, σχεδόν καταφύρων. Επικρατούν δύο συστήματα διακλάσεων, το ένα με διεύθυνση σχεδόν Β – Ν και το άλλο Α – Δ. Η γωνία κλίσης και των δύο συστημάτων είναι κατακόρυφη, κυμαινόμενη μεταξύ 70° και 90°.

Τα κροκαλοπαγή τέμνονται από αραιό σύστημα κατακόρυφων διαρρήξεων (απόσταση 1,0 έως 5,0m) επίσης Β-Ν και Α-Δ διεύθυνσης, οι οποίες στην κορυφή (φρύδι) των απότομων φυσικών πρανών των κοιλάδων σταδιακά λόγω βαρύτητας διευρύνονται και τελικά οδηγούν σε καταπτώσεις-κατολισθήσεις.

6.1.5.4 Σεισμικότητα

Περιοχή βόρειας Αχαΐας

Όπως έχει προαναφερθεί, η περιοχή του Κορινθιακού κόλπου χαρακτηρίζεται από πρόσφατη ρηξιγενή τεκτονική, η οποία υπήρξε ιδιαίτερα έντονη κατά το Νεότερο Πλειστόκαινο και συνεχίζεται μέχρι και σήμερα. Αυτό προκύπτει από τη μεγάλη ενεργότητα των ρηγμάτων κατά μήκος του Κορινθιακού κόλπου και η οποία εκδηλώνεται συχνά με ιδιαίτερα μεγάλους και καταστροφικούς σεισμούς, μεγέθους 6,3 έως και 6,8 Ρίχτερ (για τον ιστορικό σεισμό μάλιστα της Ελικής στο Αίγιο, που έγινε το 373 π.Χ., το μέγεθος εκτιμάται σε 7,3 Ρίχτερ και η ένταση σε XI βαθμούς Μερκάλλι).

Κατά την ιστορική και σύγχρονη περίοδο στην περιοχή σημειώθηκαν οι παρακάτω σεισμοί :

A/A	ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ	ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ	ΜΕΓΕΘΟΣ (Ρίχτερ)	ΕΝΤΑΣΗ (Μερκάλλι)
1.	373 π.Χ.	Ελίκη (Αίγιο)	7,3	XI
2.	23 μ.Χ.	Αίγιο	6,5	IX
3.	1748 μ.Χ.	Αίγιο	6,6	X
4.	1995 μ.Χ.	Γαλαξειδί		
5.	1995 μ.Χ.	Αίγιο	6,2	

Η σεισμική δράση της περιοχής, πάντως, κατανέμεται στενά και γύρω από τον Κορινθιακό κόλπο και χαρακτηρίζεται κυρίως από τη γένεση ισχυρών επιφανειακών σεισμών (> 6,0 Ρίχτερ). Οι περισσότεροι από τους μηχανισμούς γένεσης των σεισμών δείχνουν κανονικές διαρρήξεις με εφελκυσμό κατά τη διεύθυνση Β – Ν (Jackson 1987, Hathfeld 1996, Bernardt et al 1997). Οι Παπαζαχός και Κιρατζί (1992) καθόρισαν για την περιοχή του Κορινθιακού κόλπου ότι η κύρια παραμόρφωση γίνεται κατά τη διεύθυνση ΒΒΔ – ΝΝΑ με ρυθμό 4,7 mm/yr. Σημαντική επίσης είναι η κατακόρυφη κίνηση με ρυθμό 1,0 mm/yr, η οποία δηλώνει λέπτυνση του φλοιού της γης.

Γενικά ο Κορινθιακός κόλπος παρουσιάζει τα χαρακτηριστικά μιας ασύμμετρης «λεκάνης» με το νότιο τμήμα της να ανυψώνεται (Roberts et al, 1993, Armijo et al, 1996). Μια σειρά τριών κύριων ρηγμάτων (του Ψαθόπυργου, της Ελικής και του Ξυλοκάστρου), τα οποία κλίνουν βόρεια και έχουν διεύθυνση Α – Δ, οριοθετούν το νότιο όριο, το οποίο οριοθετεί το μέγιστο μέγεθος σεισμού με καθένα από τα ρήγματα να είναι περίπου M (μέγεθος) = 6,7 (Roberts and Jackson, 1991). Στη βόρεια πλευρά του Κόλπου βρίσκονται μικρότερα αντιθετικά ρήγματα, τα οποία είναι περισσότερο εκτενή στο ανατολικό όριο του Κόλπου (ρήγματα Λουτρακίου,

Καπαρελλίου), αλλά υπάρχουν και στο κεντρικό τμήμα (ρήγματα Δελφών, Ερυθρών και Αντικύρων).

Γενικά πρόκειται για ρήγματα εφελκυσμού «λιστρικού» τύπου.

Νοτιότερα των προαναφερθέντων ρηγμάτων του νότιου Κορινθιακού (ρήγματα Δερβενίων, Ελίκης, Ψαθόπυργου) υπάρχουν μεν ρήγματα αλλά αυτά θεωρούνται πλέον μη ενεργά, γεγονός το οποίο δηλώνει ότι η ενεργός δράση των ρηγμάτων βορειότερα στον Κορινθιακό έχει συμβεί πρόσφατα (Hatzfeld et al 2000).

Για την αναμενόμενη κατακόρυφη συνιστώσα της εδαφικής επιτάχυνσης προτείνεται η τιμή 2/3 της οριζόντιας που δίνεται στον παραπάνω πίνακα.

Στην περιοχή του Κορινθιακού οι περισσότεροι σεισμοί είναι επιφανειακοί (εστιακό βάθος 10-20km), ενώ σπανιότερα εκδηλώνονται και σεισμοί ενδιάμεσου βάρους (εστιακό βάθος 70-100km).

Σύμφωνα με τον ΕΑΚ-2000 και την τροποποίηση του με την Απόφαση ΥΠΕΧΩΔΕ Δ17α/115/9/ΦΝ275 (ΦΕΚ 1154/12-8-2003) που έχει τεθεί σε ισχύ από την 1η Ιανουαρίου 2004, η περιοχή κατατάσσεται στη ζώνη σεισμικής επικινδυνότητας II. Ο συντελεστής σεισμικής επιτάχυνσης για τη ζώνη II είναι $\alpha=0,24$.

Περιοχή Δυτικής Αχαΐας – Ηλείας

Σύμφωνα με στοιχεία του Γεωδυναμικού Ινστιτούτου του Εθνικού Αστεροσκοπείου Αθηνών από το 1820 μέχρι το 1994 συνέβησαν 119 σεισμοί μεγέθους μεγαλύτερου των 4 βαθμών της κλίμακας Richter με επίκεντρο την ευρύτερη περιοχή (Αμαλιάδα, Πύργος, Κυπαρισσία, Ζάκυνθος κλπ.), με ισχυρότερο το σεισμό του 1899 με επίκεντρο την Κυπαρισσία και πλέον πρόσφατο ισχυρό σεισμό αυτόν του 1993 ($M_s=5,4$). Οι περισσότεροι σεισμοί είναι επιφανειακοί (βάθος <10 km), και αυτός είναι και ο σημαντικότερος λόγος για την εμφάνιση μεγάλων μακρο-σεισμικών εντάσεων. Η κατανομή των επικέντρων των μετασεισμών και η κατανομή των μακρο-σεισμικών εντάσεων ακολουθεί συνήθως τις διευθύνσεις των μεγάλων τεκτονικών γραμμών της περιοχής.

Σύμφωνα με το Σειсмоγραφικό Χάρτη της Ελλάδας, ο πιθανότερος μέγιστος αναμενόμενος σεισμός για τα επόμενα 100 χρόνια θα έχει μέγεθος $6,6 \leq M_s \leq 7,2$. Σύμφωνα με το Νέο Ελληνικό Αντισεισμικό Κανονισμό (ΝΕΑΚ) η περιοχή ανήκει κατά το μεγαλύτερο μέρος της στη ζώνη II με μέγιστη αναμενόμενη οριζόντια εδαφική επιτάχυνση 0,24g για τα επόμενα 50 χρόνια με πιθανότητα μη υπέρβασης 90%. Σημειώνεται πάντως ότι κατά το σεισμό της 26-3-1993 στον Πύργο ($M_s=5,4$) καταγράφηκε οριζόντια εδαφική επιτάχυνση ίση προς 0,45g. Ένα μικρό τμήμα της περιοχής, και συγκεκριμένα η ΝΑ πλευρά του Ν. Ηλείας ανήκει στη ζώνη σεισμικής επικινδυνότητας I, με μέγιστη αναμενόμενη οριζόντια εδαφική επιτάχυνση 0,16g.

Περιοχή Αιτωλοακαρνανίας

Εξετάζοντας τους ιστορικούς σεισμούς από τα στοιχεία του Γεωδυναμικού Ινστιτούτου του Εθνικού Αστεροσκοπείου Αθηνών προκύπτει ότι όλοι οι σεισμοί στην περιοχή είναι επιφανειακοί. Από τη γεωγραφική κατανομή των επικέντρων προκύπτει ότι οι σημαντικότεροι

σεισμοί είναι εκείνοι που έχουν τα επίκεντρά τους στις Νοτιο-Ανατολικές ακτές του Αμβρακικού κόλπου.

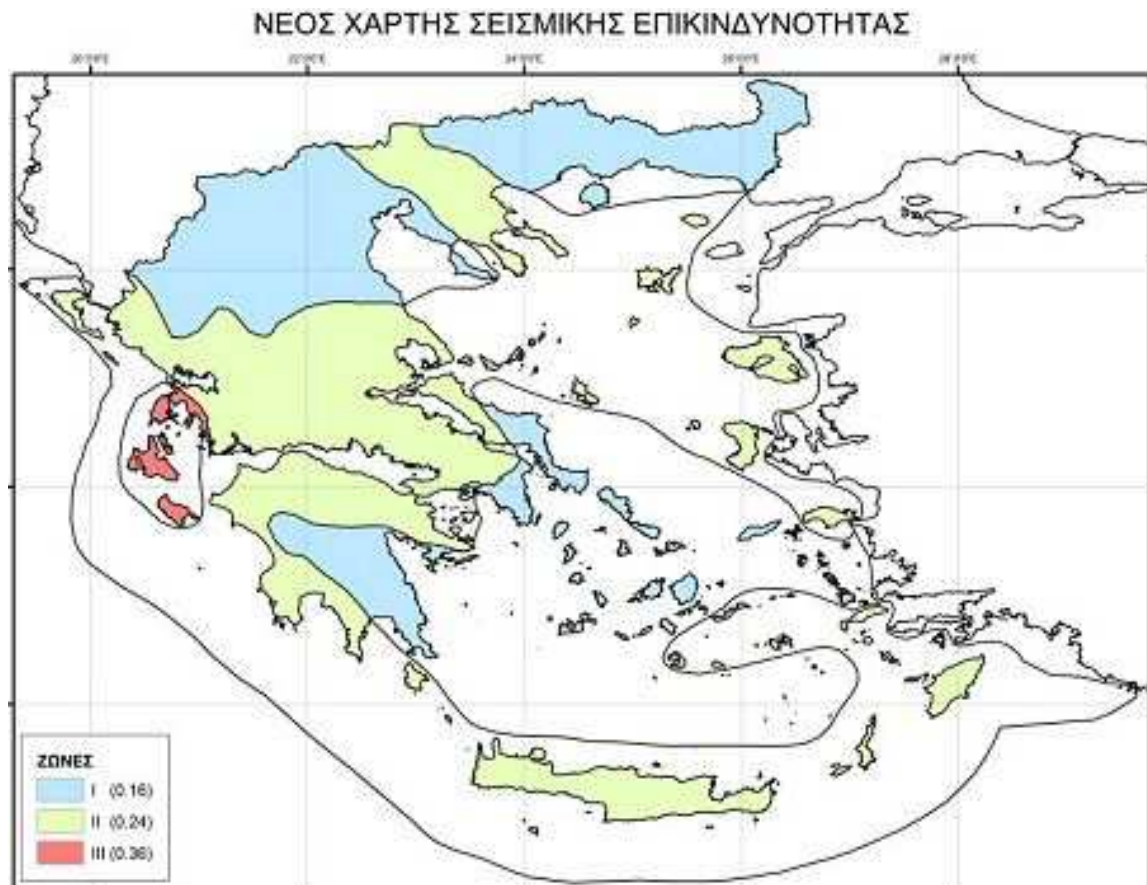
Διαπιστώνεται ότι η μακράς διάρκειας πρόγνωση μέσω στατιστικών μεθόδων δίνει αυξημένο σεισμικό κίνδυνο για την περιοχή Αγρινίου – Αμβρακικού. Οι μέγιστες αναμενόμενες οριζόντιες εδαφικές επιταχύνσεις με πιθανότητα 90% μη υπέρβασης για τα επόμενα 50, 100, 200 χρόνια για την περιοχή είναι:

$$225 \leq G_{50} \leq 250 \text{ cm/sec}^2$$

$$250 \leq G_{100} \leq 275 \text{ cm/sec}^2$$

$$300 \leq G_{200} \leq 325 \text{ cm/sec}^2$$

Σύμφωνα με τον ΕΑΚ-2000 και την τροποποίηση του με την Απόφαση ΥΠΕΧΩΔΕ Δ17α/115/9/ΦΝ275 (ΦΕΚ 1154/12-8-2003) που έχει τεθεί σε ισχύ από την 1η Ιανουαρίου 2004, η το μεγαλύτερο τμήμα της περιοχής κατατάσσεται στη ζώνη σεισμικής επικινδυνότητας II. Ο συντελεστής σεισμικής επιτάχυνσης για τη ζώνη II είναι $\alpha=0,24$. Ένα μικρό τμήμα του Νομού και συγκεκριμένα τα δυτικά του παράλια κατατάσσεται στη ζώνη σεισμικής επικινδυνότητας III. Ο συντελεστής σεισμικής επιτάχυνσης για τη ζώνη III είναι $\alpha=0,36$.

6.1.6 Γεωμορφολογία

6.1.6.1 Γεωμορφολογία

Οι διεργασίες που είναι υπεύθυνες για τη δημιουργία και τη διαμόρφωση του εδαφικού αναγλύφου, μπορούν να ταξινομηθούν στις ακόλουθες δύο κατηγορίες:

- ✓ Στις ενδογενείς διεργασίες: Στην κατηγορία αυτή ανήκουν τα τεκτονικά (ρήγματα, διακλάσεις, πτυχές), τα σεισμικά (διαρρήξεις, ρευστοποιήσεις, κινήσεις, καταπτώσεις) και τα ηφαιστειακά (λάβες, διαρρήξεις, τέφρα) φαινόμενα.
- ✓ Στις εξωγενείς διεργασίες: Στην κατηγορία αυτή ανήκουν οι φυσικές (διάβρωση, διακύμανση θερμοκρασίας), οι χημικές (διάλυση, αποσάθρωση) και οι βιολογικές διαδικασίες, καθώς και οι ανθρωπογενείς δραστηριότητες.

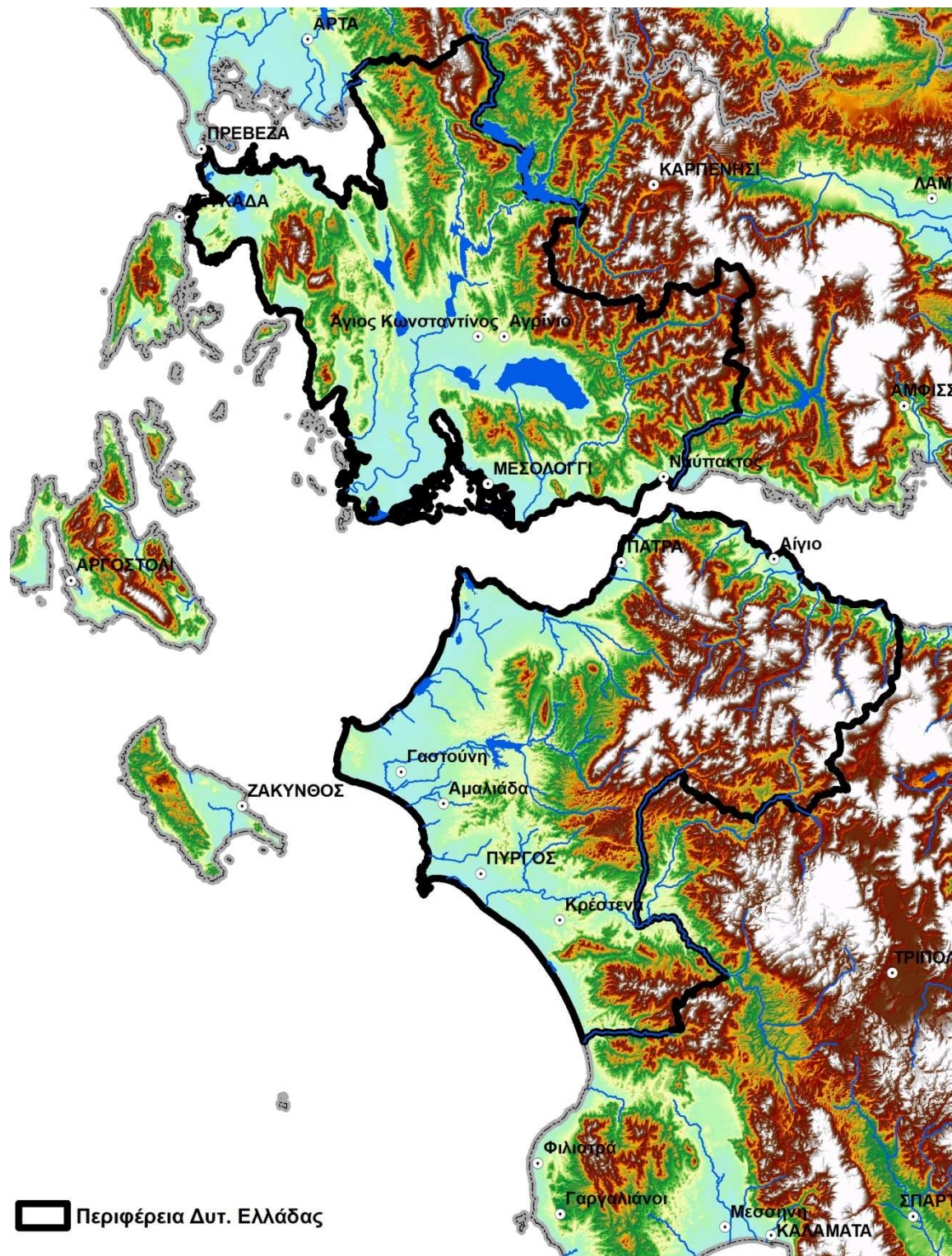
Σε γενικές γραμμές θα μπορούσε να ειπωθεί, ότι οι ενδογενείς διεργασίες είναι υπεύθυνες για τη δημιουργία του αναγλύφου, ενώ οι εξωγενείς είναι υπεύθυνες για τη διαμόρφωση και την τελική ταπεινώσή του.

Η ΠΔΕ περιλαμβάνει το βορειοδυτικό τμήμα της Πελοποννήσου και το δυτικό τμήμα της Στερεάς Ελλάδας και αποτελείται από τις Περιφερειακές Ενότητες (ΠΕ) Αιτωλοακαρνανίας, Αχαΐας και Ηλείας.

Η συνολική έκταση της ΠΔΕ ανέρχεται σε 11.350km², που αποτελεί ποσοστό 8,6% της συνολικής έκτασης της χώρας. Οι ορεινές περιοχές καλύπτουν το μεγαλύτερο τμήμα της ΠΔΕ σε ποσοστό 45,3%, οι ημιορεινές περιοχές καταλαμβάνουν το 25,6%, ενώ οι πεδινές εκτάσεις αποτελούν το 29,1% της Περιφέρειας. Επίσης, διαθέτει εκτεταμένη παράκτια – παράλια ζώνη, λόγω του ότι βρέχεται τόσο από το Ιόνιο Πέλαγος, όσο και από του κόλπους του Αμβρακικού, του Πατραϊκού και του Κορινθιακού.

Η ΠΔΕ παρουσιάζει ιδιαίτερα μεγάλη ποικιλία, όσον αφορά τα γεωμορφολογικά της χαρακτηριστικά, περιλαμβάνοντας όρη μεγάλου υψομέτρου, όπως τα Αροάνια όρη (ή όρος Χελμός) (2.335m), το όρος Ερύμανθος (2.222m) και Παναχαϊκό όρος (1.926m), φυσικές λίμνες μεγάλης έκτασης, όπως η Τριχωνίδα (95,8km²) που είναι και η μεγαλύτερη της χώρας, η Αμβρακιά (14,4km²), η Λυσιμαχεία (13,0km²), καθώς και ποτάμια επίσης μεγάλου μήκους, όπως ο Αχελώος (220km) που είναι και ο δεύτερος μεγαλύτερος σε μήκος ποταμός της χώρας, ο Πηνειός, ο Αλφειός, ο Εύηνος, ο Σελινούντας, ο Βουραϊκός, ο Πείρος, ο Γλαύκος, κ.α..

Στο ακόλουθο **Σχήμα 6.1.6.1**, δίνεται το γεωμορφολογικό ανάγλυφο της ΠΔΕ.

Σχήμα 6.1.6.1: Γεωμορφολογικό ανάγλυφο της ΠΔΕ.

Ακολουθως δίνονται στοιχεία σχετικά με τα κυριότερα μορφολογικά χαρακτηριστικά των τριών Περιφερειακών Ενοτήτων (Π.Ε.) που αποτελούν την ΠΔΕ.

Η Π.Ε. **Αιτωλοακαρνανίας** με συνολική έκταση 5.448km² (η μεγαλύτερη σε έκταση Π.Ε. της χώρας), έχει κατά βάση ορεινή και ημιορεινή μορφολογία (ποσοστό 77,0%), με πιο εκτεταμένο πεδινό τμήμα τον κάμπο του Αγρινίου που οριοθετείται βορειοδυτικά από τα Ακαρνανικά όρη (1589m), βόρεια από το όρος Θύαμο (893m), ανατολικά από το όρος Παναιτωλικό, ενώ νότια και δυτικά είναι ανοικτός προς τον Πατραϊκό κόλπο και το Ιόνιο πέλαγος αντίστοιχα. Χαρακτηριστικές μορφολογικές μονάδες της Π.Ε. είναι ακόμα οι λίμνες Τριχωνίδα, Λυσιμάχεια, Οζερός, Αμβρακία, οι τεχνητές λίμνες Καστρακίου και Κρεμαστών, καθώς και ο Αμβρακικός κόλπος στα βορειοδυτικά και η λιμνοθάλασσα του Μεσολογγίου στα νότια. Στο νοτιοδυτικό άκρο της Π.Ε. βρίσκονται οι εκβολές του ποταμού Αχελώου, ο οποίος διαρρέει το σύνολο της Π.Ε. Αιτωλοακαρνανίας με μία γενική διεύθυνση ΒΑ – ΝΔ. Ο π. Αχελώος, μαζί με τον π. Εύηνο αποτελούν τα κυριότερα στοιχεία του επιφανειακού υδρογραφικού δικτύου της Π.Ε. Αιτωλοακαρνανίας.

Αναλυτικότερα, το μεγαλύτερο τμήμα του νομού βρίσκεται εντός της ζώνης του φλύσχη και γι' αυτό σε πολλά σημεία γίνονται κατολισθήσεις. Η ζώνη του φλύσχη αρχίζει ανατολικά από την Ευρυτανία, τη Φθιώτιδα και τη Φωκίδα, διακόπτεται από το Παναιτωλικό και συνεχίζεται δυτικότερα μέχρι το όρος Θύαμον, στα νότια δε φθάνει μέχρι τον Πατραϊκό Κόλπο.

Στα δυτικά, η περιοχή που περιλαμβάνει τα Ακαρνανικά όρη, συγκροτείται από ασβεστόλιθους διαφόρων ηλικιών και εμφανίζει αρκετά ρήγματα. Στο νότιο άκρο του νομού εμφανίζονται επίσης δύο μικροί ασβεστολιθικοί όγκοι, η Κλόκοβα και η Βαράσοβα. Υπάρχουν επίσης μεγάλες ζώνες αλλουβιακών προσχώσεων στις εκβολές του Αχελώου, του Εύηνου και γύρω από τις λίμνες Τριχωνίδα, Λυσιμαχία, Οζερό και Αμβρακία.

Χαρακτηριστικό του ανάγλυφου της Π.Ε. είναι η δυναρική κατεύθυνση των οροσειρών του (από ΒΔ προς ΝΑ) και ο διαχωρισμός του από κοιλάδες ποταμών και από βυθίσματα, εντός των οποίων συγκεντρώθηκαν ύδατα που σχημάτισαν λίμνες.

Όσον αφορά τα βουνά, σημειώνεται ότι στα βόρεια της Π.Ε. Αιτωλοακαρνανίας εισέρχονται από την Π.Ε. Άρτας τα βουνά του Βάλτου που εμφανίζονται με τις κορυφές Πυραμίδα (1.782 m) και Αλίντα (1.540m). Στο δυτικό και βόρειο τμήμα της Π.Ε. βρίσκεται το Μακρυνόρος, που φτάνει ομαλά μέχρι τις παραλίες του Αμβρακικού Κόλπου. Νότια του Μακρυνόρους βρίσκεται το όρος Θύαμον (893 m) που καταλήγει σε κοιλάδα, μέσα στην οποία κυλάει ο ποταμός Αχελώος. Το Θύαμον όρος βρίσκει τη "συνέχειά" του στο Ζυγό ή Αράκυνθο (894 m), όπου παλαιά διάβρωση άφησε τα ίχνη της, δημιουργώντας τα Στενά της Κλεισούρας, τα οποία είναι από τα πιο μεγαλόπρεπα τοπία της Αιτωλοακαρνανίας.

Το όρος Παναιτωλικό, νοτιοανατολικά, αποτελεί συνέχεια της Οροσειράς του Βάλτου, με κυριότερες κορυφές την Κυρά-Βγέννα (1.926 m), τον Κούτουπα (1.795 m) και το Πλοκατάρι (1.823 m) που αποτελούν τη διαχωριστική γραμμή του ανατολικού τμήματος της Π.Ε. Ευρυτανίας. Ανατολικά και νότια του Παναιτωλικού βρίσκεται η περιοχή της Ναυπακτίας και τα όρη της Ναυπακτίας (1.472 m). Τα βουνά αυτά καταλήγουν στα παράλια του Πατραϊκού Κόλπου με τα ασβεστολιθικά υψώματα της Βαράσοβας (917 m) και του Κλόκοβα (1.039 m).

Ανατολικά του Μεσολογγίου προβάλλει ο πέτρινος όγκος με την άγρια ομορφιά της τρίκορφης Βαράσοβας. Στα δυτικά, κοντά στο Δέλτα του Αχελώου (στη συνάντηση Ιονίου Πελάγους και Πατραϊκού Κόλπου), τα υψώματα Κουτσιλάρης (434 m), και Πετρωτά (415 m) διακόπτουν τη μονοτονία του χαμηλού τοπίου.

Βόρεια αυτής της περιοχής υψώνονται τα Ακαρνανικά Όρη (1.589 m), τα οποία καταλαμβάνουν το δυτικότερο τμήμα της Π.Ε.. Αποτελούνται από τις κορυφές Περγαντή (1.425 m), Ψηλή Κορφή (1.589 m), το Μπούμιστο (1.589 m) και το παράκτιο Σέρεκα (1.171 m).

Την Π.Ε. Αιτωλοακαρνανίας διαρρέει ένας σημαντικός αριθμός από μεγάλα και μικρά ποτάμια από και προς κάθε κατεύθυνση. Επίσης λόγω των πολλών βυθισμάτων στην περιοχή έχει σχηματιστεί συγκριτικά μεγάλος αριθμός λιμνών, όπως είναι οι λίμνες Τριχωνίδα, Λυσιμαχία, Οζερός, Αμβρακία και Βουλκαριά.

Ο ποταμός Αχελώος (ή Ασπροπόταμος) είναι ο δεύτερος ως προς το μήκος ποταμός της Ελλάδας (220 km). Λέγεται και Ασπροπόταμος, γιατί τα νερά του περνώντας τη ζώνη του φλύσχη, παίρνουν ένα άσπρο θολό χρώμα, που προέρχεται από την άργιλο. Πηγάζει από το κέντρο της Πίνδου, το βουνό Λάκμος του Μετσόβου σε ύψος 2.000 m και χύνεται στο Ιόνιο Πέλαγος στα νότια των Εχινάδων Νήσων. Σημαντικότεροι παραπόταμοι είναι ο Ταυρωπός, ο Αγραφιώτης και ο Μπιζάνος.

Ο ποταμός Εύηνος (ή Φίδαρης) πηγάζει από τον Κόρακα της Ευρυτανίας και εκβάλλει στον Πατραϊκό Κόλπο, απέναντι από την Πάτρα και δυτικά της Βαράσοβας, αφού διανύσει 113 km περίπου. Με τις φερτές του ύλες, ο Εύηνος ενισχύει το προσχωματικό έργο του Αχελώου. Ο Μόρνος ορίζει το νότιο τμήμα των ανατολικών συνόρων της Π.Ε. Αιτωλοακαρνανίας. Πηγάζει από τις νότιες προσβάσεις της Οίτης και εμπλουτίζεται με τα νερά της λεκάνης που σχηματίζεται μεταξύ Γκιώνας και Βαρδουσιών. Στην Π.Ε. Αιτωλοακαρνανίας εμφανίζεται κοντά στο Κοκκινοχώρι και χύνεται στον Κορινθιακό Κόλπο, αφού διανύσει συνολικά 77 km.

Τέλος, αναφέρεται ότι η Π.Ε. Αιτωλοακαρνανίας είναι από τις πιο πλούσιες της χώρας σε λίμνες.

Στο βορειοδυτικό της άκρο, στη χερσόνησο της Στέρνας, νότια της εισόδου του Αμβρακικού, βρίσκεται η λίμνη Βουλκαριά. Η έκτασή της δεν είναι σταθερή, γιατί αυξομειώνεται ανάλογα με το ύψος των βροχοπτώσεων στην περιοχή, γι' αυτό άλλωστε και οι όχθες της είναι συνήθως βαλτώδεις. Όταν η λίμνη υπερχειλίζει, τα νερά διοχετεύονται στον Όρμο του Αγίου Νικολάου.

Η λίμνη Αμβρακία βρίσκεται και αυτή στο βόρειο τμήμα της Π.Ε., νότια της Αμφιλοχίας, και τα νερά της καλύπτουν επιφάνεια 12 km².

Η λίμνη Οζερός βρίσκεται νότια της Αμβρακίας και μέσα στο ίδιο βύθισμα με αυτή. Η έκτασή της καλύπτει 10 km², έκταση που το χειμώνα συχνά αυξάνεται ανάλογα με το ύψος των βροχοπτώσεων στην περιοχή. Η δημιουργία της οφείλεται στον εγκλωβισμό νερού από την κοίτη του Αχελώου.

Η μεγαλύτερη λίμνη της Ελλάδας είναι η Τριχωνίδα που βρίσκεται στο νότιο τμήμα του νομού και έχει έκταση 97 km². Στα δυτικά της Τριχωνίδας υπάρχει η λίμνη Λυσιμαχία με επιφάνεια 13-14 km². Στις δύο αυτές λίμνες συγκεντρώνονται τα νερά από τα βουνά Παναιτωλικό και

Αράκυνθο, που όταν υπερχειλίζουν διοχετεύονται στον Αχελώο, με τη διώρυγα του Δίμικου ή Κύαθου, η οποία ενώνει τις δύο λίμνες με το μεγάλο ποτάμι.

Στο βορειοανατολικό κέντρο της Π.Ε. υπάρχει η τεχνητή λίμνη των Κρεμαστών (Natura 2000), η οποία σχηματίστηκε μετά την κατασκευή φράγματος, για τη δέσμευση των νερών του Αχελώου, του Αγραφιώτη και του Ταυρωπού. Το μεγαλύτερο όμως μέρος της λίμνης βρίσκεται στην Π.Ε. Ευρυτανίας. Νοτιότερα, κοντά στα χωριά Καστράκι και Στράτος, έχουν δημιουργηθεί δύο ακόμα τεχνητές λίμνες με δημιουργία αντίστοιχων φραγμάτων. Τα νερά και των τριών αυτών τεχνητών λιμνών κινούν αντίστοιχους υδροηλεκτρικούς σταθμούς.

Η Π.Ε. Αχαΐας με συνολική έκταση 3.274km², έχει επίσης ορεινή κατά βάση μορφολογία και χαρακτηρίζεται από έντονες αντιθέσεις όσον αφορά τα γεωμορφολογικά της χαρακτηριστικά. Το 60,0% περίπου της έκτασης της Π.Ε. είναι ορεινού αναγλύφου, το 24,0% πεδινού και το 16,0% ημιορεινού. Οι σπουδαιότεροι ορεινοί όγκοι είναι ο Χελμός, ο Ερύμανθος και το Παναχαϊκό όρος. Η Π.Ε. Αχαΐας διαρρέεται από ποταμούς μικρού σχετικά μήκους (όπως Βουραϊκό, Γλάυκο, Σελινούντα και Πείρο) καθώς και μικρότερους χειμάρρους. Το σύνολο του υδρογραφικού δικτύου της Π.Ε. εκβάλλει στον Πατραϊκό και Κορινθιακό κόλπο.

Αναλυτικότερα, στο ανατολικό τμήμα της Π.Ε. υψώνεται το ορεινό συγκρότημα των Αροαίων (ή Χελμός 2.335m), με απότομες πλαγιές και πολλά δάση. Οι παρυφές του Χελμού καταλήγουν στον Κορινθιακό κόλπο και διασχίζονται από βαθιές χαράδρες που έχουν διαμορφωθεί από τα ποτάμια που διαρρέουν την περιοχή και τα διαβρώνουν κατά βάθος το έδαφος εξαιτίας της τεκτονικά ανύψωσης της περιοχής κατά την περίοδο του Τεταρτογενούς. Στα όρια με την Π.Ε. Ηλείας υψώνεται το όρος Ερύμανθος (ή Ωλονός 2.222m) που καλύπτεται στο μεγαλύτερο τμήμα του από δάση με έλατα και πεύκα, ενώ στα βόρεια του Ερύμανθου και ανατολικά της Πάτρας, υψώνεται το όρος Παναχαϊκό (1.926m), που στο μεγαλύτερο τμήμα του δεν καλύπτεται από δασική βλάστηση. Ανατολικότερα, υψώνονται τα όρη Μπαμπαριάς (1.615m) και Κλώκος (1.779m). Στο δυτικό τμήμα της Π.Ε., εκτείνεται η μεγάλη πεδιάδα της Αχαΐας, με τα χαμηλότερα όρη Σαντομέρι ή Σκόλλης (965m), Κομποβούνι (760m) και Μόβρη (629m).

Η κύρια ορεινή πτύχωση της Π.Ε. Αχαΐας, αποτελεί τμήμα της γεωτεκτονικής ενότητας της Πίνδου. Η ρηξιγενής όμως τάφρος του Πατραϊκού και του Κορινθιακού κόλπου την έχει χωρίσει από τα βουνά της Αιτωλίας. Τα ορεινά συγκροτήματα της ενότητας αυτής στην Αχαΐα, είναι το όρος Παναχαϊκό και ο Ερύμανθος, που αποτελούν τμήματα του ορεινού άξονα που διασχίζει την Πελοπόννησο, με διεύθυνση ΒΔ-ΝΑ. Τα βουνά της Αχαΐας εκτείνονται προς όλες τις διευθύνσεις και δεν έχουν επιτρέψει την εμφάνιση μεγάλων και εκτεταμένων πεδινών εκτάσεων.

Πεδινές περιοχές αναπτύσσονται μόνο ανάμεσα στα τελευταία αντερείσματα των βουνών και στη θάλασσα. Σε πολλές όμως περιπτώσεις οι ορεινές μορφολογικές εξάρσεις φτάνουν μέχρι την παράκτια – παράλια ζώνη, με αποτέλεσμα να μην εμφανίζεται πεδινή παράλια έκταση.

Το επιφανειακό υδρογραφικό δίκτυο της Π.Ε. Αχαΐας, περιλαμβάνει ποτάμια μικρού σχετικά μήκους, εξαιτίας του ορεινού αναγλύφου, που πολλές φορές φτάνει όπως προαναφέρθηκε έως τη θάλασσα, με αποτέλεσμα να μην αναπτύσσονται εκτεταμένες λεκάνες απορροής. Τα ποτάμια της βόρειας Πελοποννήσου έχουν γενικά χειμαρρική μορφή, με έντονες επιφανειακές απορροές κατά την περίοδο των βροχών. Αποτέλεσμα αυτού είναι η συχνή εμφάνιση

πλημμυρικών φαινομένων και πρόκληση καταστροφών ιδιαίτερα σε περιοχές της παράκτιας ζώνης, όπου και εκβάλλουν. Επίσης προκαλούν βιάβρωση των μαλακών ευδιάβρωτων σχηματισμών και σε αρκετές περιπτώσεις κατολισθητικά φαινόμενα.

Στο Κορινθιακό κόλπο εκβάλλουν ο Βουραϊκός ποταμός (στην περιοχή του Διακοφτού), που έχει τις πηγές του στον Ερύμανθο και τον Χελμό και έχει διαμορφώσει ένα εντυπωσιακό φαράγγι, ο ποταμός Σεληνούς (στην περιοχή ανατολικά του Αιγίου), που πηγάζει από τον Ερύμανθο, ο ποταμός Κράθις (στην παραλία Ποροβίτσης) που έχει τις πηγές του στον Χελμό, από όπου αποστραγγίζει και τα νερά της Στύγγος, ο ποταμός Κριός (στην περιοχή της Αιγείρας) που πηγάζει από τον Χελμό και ο ποταμός Φοίνις (στην περιοχή της παραλίας Λαμπιρίου), που έχει τις πηγές του στο Παναχαϊκό όρος.

Στον Πατραϊκό κόλπο εκβάλλουν ο π. Πείρος στην παραλία της Κάτω Αχαΐας, ο οποίος πηγάζει από τον Ερύμανθο και το Παναχαϊκό όρος, ο π. Γλαύκος στα δυτικά της Πάτρας που έχει τις πηγές του στο Παναχαϊκό όρος και ο π. Βελιτσιάνος στα δυτικά του Ρίου.

Στα όρια με τις Π.Ε. Αχαΐας και Ηλείας, ρέει ο π. Ρούστικο και ο αρχαίος ποταμός Λάρισσος. Επίσης, στο νότιο τμήμα της Π.Ε. βρίσκονται οι πηγές και ο άνω ρους του ποταμού Ερύμανθου, καθώς και ο ποταμός Δοράνιος, ο οποίος συνεχίζει τον ρου του στην Αρκαδία, ως π. Λάδωνας. Στο βορειοδυτικότερο άκρο της Π.Ε. Αχαΐας, πλησίον του ακρωτηρίου Άραξος, σχηματίζεται η μικρή λιμνοθάλασσα της Καλογριάς και νοτιότερα αυτής η λίμνη Λάμια.

Τέλος σημειώνεται ότι οι παράκτια ζώνη της Π.Ε. Αχαΐας και ειδικότερα οι ακτές της χαρακτηρίζονται από μικρό σχετικά διαμελισμό. Ανάμεσα στα ακρωτήρια Άραξος και Ρίο, σχηματίζεται ο Πατραϊκός κόλπος, ενώ ανατολικά του στενού του Ρίου – Αντιρρίου στον Κορινθιακό κόλπο, βρίσκονται το ακρωτήριο Δρέπανο, οι όρμοι Σελιανίτικου και Αιγίου και το ακρωτήριο της Ακράτας.

Η Π.Ε. Ηλείας με συνολική έκταση 2.621km², έχει κατά κύριο λόγο πεδινό και λοφώδες έδαφος, ενώ οι ορεινές περιοχές καλύπτουν σχετικά μικρό ποσοστό της συνολικής της έκτασης. Ειδικότερα, οι πεδινές εκτάσεις αναπτύσσονται στο βόρειο και στο δυτικό τμήμα της Π.Ε. (λεκάνη Πηνειού), καθώς και στο κεντρικό τμήμα, κατά μήκος της λεκάνης του π. Αλφειού. Οι περιορισμένες ορεινές περιοχές της Π.Ε., εντοπίζονται στο νοτιοτότατο άκρο της (ευρύτερη περιοχή Ανδρίτσαινας), καθώς και στο ανατολικό τμήμα της (ευρύτερη περιοχή Λάμπειας).

Σημειώνεται επίσης, ότι το βορειοδυτικό τμήμα της Π.Ε. Ηλείας, η παραλιακή της ζώνη και οι πεδινές εκτάσεις παρουσιάζουν σε γενικές γραμμές ήπιες κλίσεις, που δεν υπερβαίνουν τις 2 μοίρες. Η ευρύτερη ορεινή περιοχή της Λάμπειας, στο βορειοανατολικό άκρο της Π.Ε., παρουσιάζει τις υψηλότερες σχετικά κλίσεις, με τιμές που στην πλειοψηφία τους είναι πάνω από 8 μοίρες, ενώ σε αρκετές περιπτώσεις υπερβαίνουν και τις 15 μοίρες. Τέλος η ευρύτερη ορεινή περιοχή της Ανδρίτσαινας – Καλλιθέας, παρουσιάζει σε μικρότερο ποσοστό κλίσεις που υπερβαίνουν τις 8 μοίρες, ενώ σημαντικές είναι και οι περιοχές στις οποίες εντοπίζονται κλίσεις μικτότερες των 8 μοιρών.

Στην Π.Ε. Ηλείας, απαντώνται δυο σημαντικές λίμνες. Η λίμνη Καϊάφα, η οποία χωρίζεται από την θάλασσα με μια στενή λωρίδα γης, πλάτους 100m περίπου και η τεχνητή λίμνη του

φράγματος Πηνειού, στην περιοχή της Γαστούνης. Επίσης υπάρχουν οι λιμνοθάλασσες Μουριά και Κοτύχι. Η λιμνοθάλασσα του Κοτυχίου αποτελεί σημαντικό υδροβιότοπο με έκταση μεταξύ 7.100 και 8.500 στρεμάτων.

Τα κυριότερα όρη της Π.Ε. είναι ο Ερύμανθος (2.222m), η Λάμπεια (1.797m) και η Μίνθη (1.530m), ενώ οι σημαντικότερες πεδιάδες είναι της Αμαλιάδας, του Πύργου και της Ολυμπίας. Κυριότεροι ποταμοί είναι ο Αλφειός, με τους παραπόταμους του Ερύμανθο και Λάδωνα και ο Πηνειός Ηλείας. Ο Αλφειός είναι ο μεγαλύτερος ποταμός της Πελοποννήσου, έχει μήκος 110km περίπου και εκβάλλει στον Κυπαρισσιακό κόλπο. Στην περιοχή Τριπόταμια, ενώνεται με τους μεγαλύτερους παραπόταμους του, τον Λάδωνα που τροφοδοτείται από τον ορεινό όγκο των Αροάνιων και τον Ερύμανθο, ο οποίος πηγάζει από το ομώνυμο όρος. Άλλοι κύριοι παραπόταμοι του Αλφειού είναι ο Ενιππέας, ο Διάγοντας και ο Σελινούντας. Ο π. Πηνειός έχει μήκος 70km περίπου, πηγάζει από το ορεινό συγκρότημα του Ερύμανθου και εκβάλλει στο Ιόνιο Πέλαγος, κοντά στην Γαστούνη. Τέλος, αναφέρεται ότι στα όρια της Π.Ε. Ηλείας με τη Μεσσηνία, διέρχεται ο ποταμός Νέδα.

Τέλος θα πρέπει να επισημανθεί ότι η ΠΔΕ μαστίζεται αρκετά συχνά από φυσικές καταστροφές. Οι πιο συνηθισμένοι φυσικοί κίνδυνοι συνδέονται με φαινόμενα κατολίσθησης εδαφών, σεισμών, δασικών πυρκαγιών και πλημμυρών. Οι καταστροφές αυτές μεταξύ άλλων έχουν δημιουργήσει ζημιές σε δίκτυα τεχνικών υποδομών, ιδιωτικές περιουσίες, καλλιέργειες, επιχειρήσεις και λοιπές εγκαταστάσεις. Σε ορισμένες περιπτώσεις συνδέονται και με την πρόκληση περαιτέρω περιβαλλοντικών υποβαθμίσεων (π.χ είναι σύνηθες φαινόμενο η διάβρωση των εδαφών ή παράξενα μετεωρολογικά φαινόμενα μετά την εκδήλωση περιστατικών πυρκαγιάς).

6.1.6.2 Τοπίο

Τα τοπία αποτελούν τα ορατά στοιχεία μιας περιοχής, συμπεριλαμβανομένων των φυσικών χαρακτηριστικών, όπως η μορφολογία του εδάφους, η χλωρίδα και η πανίδα, των άυλων στοιχείων, όπως το φως και οι καιρικές συνθήκες και των ανθρωπογενών στοιχείων, όπως οι ανθρωπίνες δραστηριότητες και το τεχνητό περιβάλλον.

Το τοπίο, σαν όρος, εστιάζεται στις οπτικές ιδιότητες του περιβάλλοντος, εμπεριέχοντας όλα τα χαρακτηριστικά, ανθρωπογενή, φυσικά, βιολογικά τα οποία, έχουν οπτική οντότητα. Η ποιότητα του οπτικού τοπίου εξάγεται από την άθροιση οικολογικών, πολιτισμικών και ψυχολογικών παραγόντων (Αργιαλάς Δ. κ.α., 2005).

Οι ταχύτερες αλλαγές που συντελούνται στα τοπία, αποτέλεσαν σημαντικό παράγοντα για την διαμόρφωση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης του Τοπίου. Οι αλλαγές στα τοπία στην κατεύθυνση της μειωμένης διαφοροποίησης, της οποίας διαφαίνεται ο κίνδυνος, είναι δυνατόν με την πάροδο του χρόνου, να καταλήξουν σε ομογενοποίηση των τοπίων, δηλαδή σε Τοπία χωρίς ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τόσο σε τοπική, όσο και σε παγκόσμια κλίμακα, με αποτέλεσμα να χάσουν την φυσιογνωμία τους και ότι αυτό συνεπάγεται, για την κοινωνία, την οικονομία, την πολιτισμική ποικιλομορφία, την βιοποικιλότητα και το περιβάλλον γενικότερα. Σημειώνεται ότι οι αλλαγές στην κατεύθυνση της μειωμένης διαφοροποίησης τοπίων, είναι δυνατό να προέλθουν και από τις καθημερινές μικρές ή μεγαλύτερες, ταχύτερες όμως καταστροφές του τοπίου.

Ακολουθως δίνονται στοιχεία αναφορικά τα **τοπιολογικά χαρακτηριστικά**, για κάθε μια από τις Περιφερειακές Ενότητες (Π.Ε.), της ΠΔΕ.

Π.Ε. Ηλείας

✓ **Γενικά στοιχεία**

Η ΠΕ Ηλείας εμφανίζει μεγάλη ποικιλότητα τοπίου με εξέχοντα χαρακτηριστικά γνωρίσματα που αφορούν κύρια στους μοναδικούς αρχαιολογικούς χώρους με παγκόσμια αξία και αναγνωσιμότητα της Αρχαίας Ολυμπίας, της Αρχαίας Ήλιδας και του Ναού του Επικούρειου Απόλλωνα.

Εκτός όμως από τους παγκόσμια αναγνωρισμένους αρχαιολογικούς χώρους υπάρχει πλήθος άλλων αρχαιολογικών χώρων και θέσεων, αρχαίων πόλεων κλπ. που ενσωματωμένοι με την φύση δημιουργούν μεγάλη ποικιλότητα τύπων αρχαιολογικών τοπίων μοναδικής αξίας.

Η ποικιλότητα τοπίου συμπληρώνεται με την ποικιλία τύπων οικοτόπων και οικοσυστημάτων στους τρεις ανοικτούς κόλπους με μεγάλη οικολογική αξία, που δημιουργούν χαρακτηριστικά παράκτια τοπία, στους θεοποιημένους κατά την αρχαιότητα ποταμούς τον Αλφειό, Πηνηϊό και τη Νέδα που ενώνει την Ηλεία με την Μεσσηνία δημιουργώντας στη ροή της πολύ μικρές λίμνες, στα χαμηλά όρη καθώς και με την ποικιλία των ημιφυσικών οικοσυστημάτων στις καλλιεργούμενες εκτάσεις που ευνοούνται από το μεσογειακού τύπου κλίμα αλλά και με το πλήθος άλλων στοιχείων όπως ιαματικές πηγές, φυσικοί σχηματισμοί.

✓ **Φυσικά στοιχεία του τοπίου**

Ορεινά τοπία: Στην περιοχή παρατηρούνται σχετικά χαμηλά όρη και χαμηλοί ορεινοί όγκοι. Ανατολικά βρίσκονται τα Λάμπεια όρη που αποτελούν τις νότιες προεκτάσεις του Ερύμανθου καθώς και το όρος Φολόη. Είναι ένα οροπέδιο σκεπασμένο με δρυς. Νότια βρίσκονται το όρος Μίνθη που αποτελεί προέκταση του Μεσσηνιακού όρους Λύκαιο καθώς και το μυθικό όρος Λάπιθας στην ανατολική όχθη της λίμνης Καϊάφα.

Αγροτικά τοπία: Οι πεδιάδες Γαστουνης Αμαλιάδας και Πύργου συνιστούν τη μεγαλύτερη πεδιάδα της Ηλείας και τη μεγαλύτερη της νοτιοδυτικής Ελλάδας. Νότια της πεδιάδας του Πύργου εκτείνονται οι πεδιάδες της Αγουλινίτσας, Ζαχάρως, και η κοιλάδα του ποταμού Νέδα. Η πεδιάδα του Αλφειού είναι μια ανοιχτή πεδιάδα που συνάδει με την ήρεμη φύση του αρχαιολογικού χώρου της Ολυμπίας.

Το αγροτικό τοπίο που δημιουργείται στις πεδιάδες παρά τα γεωμετρικά σχήματα που δημιουργούνται από τον σύγχρονο τρόπο παραγωγής, την σχεδόν παντελή έλλειψη φυτοφρακτών και τους πολλούς αγροτικούς δρόμους, εμφανίζει μια ήρεμη ποικιλότητα λόγω των διαφορετικών καλλιεργειών με αμπελώνες, ελαιώνες κλπ. αγροτικά τοπία ωστόσο απαντώνται και σε λόφους που προσομοιάζουν με τα παραδοσιακά αγροτικά τοπία. Σε ορισμένες ορεινές περιοχές σχηματίζονται ορεινά αγροτικά τοπία όπως είναι στους ορεινούς ελαιώνες της Φυγαλείας.

Δασικά τοπία: Το δάσος Όλους – Κανελής στο όρος Φολή το οποίο είναι το μοναδικό, επίπεδο δάσος της Ελλάδας. Είναι ένα από τα σπανιότερα δάση, μοναδικό στα Βαλκάνια. Το ελατοδάσος της Λαμπείας.

Παράκτιο τοπίο: Στις ακτές της Ηλείας σχηματίζονται τρεις μεγάλοι κόλποι ο Κυπαρισσιακός, ο Χελωνιτής και ο Κυλλήνιος κόλπος και τα ακρωτήρια του Κατακόλο, της Τρυπητής και της Κυλλήνης. Κατά μήκος των ακτογραμμών υπάρχουν μεγάλες παραλίες που χαρακτηρίζονται από εκτεταμένα αμμοθινικά συστήματα και σπάνιους οικότυπους του δικτύου Natura 2000 που συνιστούν χαρακτηριστικά ανοικτά παράκτια τοπία.

Φυσικά υδροτοπικά τοπία: Από τις γενικές κατηγορίες υδροτόπων απαντώνται: ποταμοί, λίμνες, λιμνοθάλασσες, πηγές.

Λιμνοθάλασσες. Η λιμνοθάλασσα του Κοτυχίου είναι ένα από τα πιο παραγωγικά φυσικά ιχθυοτροφεία της χώρας μας με κύρια αλιεύματα τα: λαβράκι, τσιπούρα, Κέφαλος, χέλι. Επίσης υπάρχουν η Λάππα και οι Αλυκές των Λεχαιών.

Δέλτα-Εκβολές. Εκτεταμένη δελταϊκή πεδιάδα σχηματίζει ο Πηνειός ποταμός. Το Δέλτα του Αλφειού παρά τις έντονες ανθρωπογενείς επεμβάσεις, διατηρεί σε ικανοποιητικό βαθμό τη φυσική του κατάσταση παρουσιάζοντας πολύ υψηλό αισθητικό και οικολογικό ενδιαφέρον.

Λίμνες. Η Αγουλινίτσα, παρά την αποξήρανση της έχει καταφέρει λόγω της μερικής αποτυχίας των καλλιεργειών να ωθήσει στην φυσική επαναφορά ορισμένα τμήματα των υδροτοπικών εκτάσεων της. Η λίμνη Καϊάφα, η οποία βρίσκεται κοντά στα λουτρά Καϊάφα και στη Ζαχάρω είναι φυσικό ιχθυοτροφείο.

Τεχνητές Λίμνες. Η μεγάλη τεχνητή λίμνη του Πηνειού η οποία έχει εμπλουτίσει το τοπίο της περιοχής.

Πηγές: Οι ιαματικές πηγές των Ανιγρίδων Νυμφών και του Άντρου των Γερανιών από τις οποίες πηγάζουν νερά της Λ. Καϊάφα, πολύ γνωστή για τα ιαματικά λουτρά.

Ποταμοί: Ο Αλφειός που είναι ο μεγαλύτερος ποταμός της Πελοποννήσου και ο οποίος εκβάλλει στον Κόλπο της Κυπαρισσίας η ροή του είναι μακρά με ποικιλία ελιγμών. Ο Πηνειός πηγάζει από τις ΒΔ πλευρές του Ερύμανθου στο Αντρώνι και κατά τη ροή του δέχεται πολλούς παραποτάμους. Ο ποταμός Πηνειός ποτίζει το μεγαλύτερο μέρος της Πεδιάδας της Ηλείας. Ο ποταμός Νέδα είναι ο κοινός Τόπος της Ηλείας και της Μεσσηνίας. Το φαράγγι, οι καταρράκτες, ο αρχαιολογικός χώρος της αρχαίας Φιγαλείας, συνθέτουν αξιόλογα τοπία. Ο Ερύμανθος, παραπόταμος του Αλφειού ο οποίος αποτελεί τον κοινό Τόπο» των περιφερειών «Πελοποννήσου» και «Δυτικής Ελλάδας»

✓ **Ανθρωπογενή στοιχεία του τοπίου**

Παραδοσιακοί οικισμοί: Ο παραδοσιακός οικισμός Ταξιάρχες είναι ένας μικρός ορεινός οικισμός κτισμένος πάνω σε κοιλάδα που περιστοιχίζεται από μικρούς λόφους. Έχει θέα προς την Κυπαρίσσια, το ορός Λαπίθα, και τις πηγές Καϊάφα.

Αξιόλογοι οικισμοί: Υπάρχουν πάρα πολλοί αξιόλογοι οικισμοί, είναι περί τους τριάντα οκτώ. Ενδεικτικά αναφέρουμε τον οικισμό Δίβρη ή Λαμπεία (οικισμός με πετρόκτιστα σπίτια, πλούσια βλάστηση, πολλά νερά, ιστορικά μνημεία, μακραίωνη ιστορία και πλούσια πολιτιστική παράδοση που οδήγησαν στο να χαρακτηριστεί επίσημα ως «ενδιαφέρων οικισμός») και την Ανδρίτσαινα (βρίσκεται στα όρια της Ηλείας με την Αρκαδία). Μαζί με τους οικισμούς της Ορεινής Αρκαδίας, την Καρύταινα, τα Λαγκάδια, τη Δημητσάνα, τη Βυτίνα και τη Σταμνίτσα φαίνεται να συνιστούν ένα ενιαίο σύνολο από πραγματικά σπουδαία και καλοδιατηρημένα χωριά.

Μνημεία και Αρχαιολογικοί χώροι: Στην Π.Ε. Ηλείας γίνεται εμφανής η ιστορική μνήμη που καλύπτει όλες τις ιστορικές περιόδους με προεξάρχοντα τα στοιχεία του αρχαίου Ελληνικού πολιτισμού. Διάσπαρτη από Αρχαίες πόλεις που δεν έχει γίνει ανασκαφεί ή άρχισε και δεν ολοκληρώθηκε ή επάνω σε αυτές έχουν κτισθεί οι σημερινές πόλεις π.χ. η Ηλεία ίσως είναι ο αρχαίος συνοικισμός της Πίσας Δυσπόντιον.

Ο Αρχαιολογικός χώρος της Ολυμπίας, αναφέρεται ως «το λίκνο του πολιτισμού, του αθλητισμού και της οικουμενικότητας». Ο εκτεταμένος Αρχαιολογικός χώρος της Ήλιδας, της διοργανώτριας πόλης των Ολυμπιακών αγώνων. Ο ναός του Επικούρειου Απόλλωνα είναι ένας από τους σπουδαιότερους και επιβλητικότερους της αρχαιότητας συμπεριλαμβάνεται στα μνημεία παγκόσμιας κληρονομιάς της UNESCO.

Άλλοι αρχαιολογικοί χώροι και αρχαίες πόλεις είναι: η Αγία Τριάδα: Μυκηναϊκό νεκροταφείο, η Ακρόπολη Πλατανιάς, η Ακρόπολη αρχαίας Αλίφειρας, η Φιγάλεια μινωικός οικισμός, η Δάφνη Μυκηναϊκό νεκροταφείο, η Κάτω Σαμικό Αρχαιολογικός χώρος, η Αρχαίο Λέπρεο, η Αρχαία Φεία υποθαλάσσια ερείπια της αρχαίας πόλης στο ακρωτήριο Κατάκολο.

Μνημεία άλλων ιστορικών περιόδων είναι: το Κάστρο Γλαρέντζας (Κυλλήνη), το Κάστρο Χλεμούτσι (Κυλλήνη), θρησκευτικά μνημεία της ορθοδοξίας. Υπάρχουν αξιόλογα παλιά μοναστήρια, ενώ ενδιαφέρον παρουσιάζει και η παλιά βυζαντινή εκκλησία της Παναγίας.

Σε όλη την παραλιακή οδό υπάρχουν υπέροχες μικρές πόλεις και κωμοπόλεις, χτισμένες στον εύφορο κάμπο όπως η Κυλλήνη, η Κουρούτα, ο Καϊάφας, κλπ τουριστικά αξιοποιημένες.

Π.Ε. Αχαΐας

✓ Γενικά στοιχεία

Η Περιφερειακή Ενότητα της Αχαΐας έχει ένα έντονα διακριτό ορεινό τοπιακό χαρακτήρα. Οι ορεινοί όγκοι της εμφανίζουν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα και στοιχεία λίμνες, ποτάμια, φαράγγια, σπήλαια, καταρράκτες, ποικιλότητα οικοσυστημάτων, καθώς και ενδιαφέροντες οικισμούς κλπ.

Το ορεινό συγκρότημα του Χελμού (Αρόνια όρη), είναι από τα πλέον αναγνωρίσιμα και ελκυστικότερα της Ελλάδας. Οι ορεινοί όγκοι, τα όρη και οι λόφοι της συνοδεύονται με θρύλους, μύθους, παραδόσεις αλλά και πλούσια ιστορία.

Εκτός από τον αρχαιολογικό χώρο στο Κεφαλόβρυσο Πορτών ο οποίος συγκαταλέγεται μεταξύ των σπουδαιότερων υπάρχει πλήθος αρχαιολογικών θέσεων που δεν έχουν αναδειχθεί Παρά τον ορεινό τοπιακό χαρακτήρα της, το ήπιο και εύκρατο κλίμα της και οι μικροί αλλά αρκετοί ποταμοί της δημιουργούν ποικιλόμορφο αγροτικό τοπίο στις παραθαλάσσιες περιοχές και στην +υτική Αχαΐα. Οι ακτές της παρά τον μικρό διαμελισμό τους δημιουργούν ευπρόσιτες και δημοφιλείς παραλίες με την ποικιλότητα τοπίου να συμπληρώνεται με την ποικιλία τύπων οικοσυστημάτων και οικοτόπων οι λιμνοθάλασσες του Πρόκοπου και της Καλογριάς στον Κυλληνιακό κόλπο. Συνολικά όλα αυτά χαρακτηριστικά γνωρίσματα και στοιχεία συνιστούν την σημαντική ποικιλότητα του τοπίου της ΠΕ της Αχαΐας.

✓ **Φυσικά στοιχεία του τοπίου**

Ορεινά Τοπία: Εμφανίζει μεγάλη ποικιλότητα ορεινών τοπίων λόγω της μεγάλης κάλυψης, της έκτασης της Περιφερειακής Ενότητας από πλήθος τύπων βουνών, που καθορίζουν το ανάγλυφο της περιοχής και τα οποία στην πλειονότητά τους προστατεύονται από Διεθνείς και Ευρωπαϊκές Συμβάσεις: το ορεινό συγκρότημα του Χελμού (Αροάνια όρη, 2.341 μ.), το Αφροδίσιο όρος, το Παναχαϊκό ο Ερύμανθος, Κλωκός ή Βουνά της Φτέρης ο Μπαρμπαριάς και τα χαμηλότερα βουνά Σκόλλης και Μόμβρη.

Αγροτικά Τοπία: Οι πεδινές εκτάσεις είναι περιορισμένες διότι τα βουνά, απλώνονται προς κάθε κατεύθυνση. Οι πεδιάδες είναι γενικά περιφερειακές, και σχηματίζονται ανάμεσα στα τελευταία αντερείσματα των βουνών και στη θάλασσα. Μερικές πεδιάδες είναι: η γόνιμη πεδιάδα της Πάτρας, η πεδιάδα της Αχαΐας, του Αιγίου, και άλλες μικρότερες. Μικρές επίσης πεδιάδες και κοιλάδες σχηματίζονται και κατά μήκος του ρου των ποταμών. Το αγροτικό τοπίο που δημιουργούν εμφανίζει ποικιλότητα κύρια λόγω των διαφορετικών καλλιεργειών με αμπελώνες ελαιώνες. Σε ορισμένες μόνο πεδιάδες όπως στην πεδιάδα της Αχαΐας εμφανίζεται ποικιλότητα και λόγω της γεωμορφολογίας με λοφίσκους.

Δασικά Τοπία: Το δάσος της Στροφυλιάς όντας το μοναδικό δάσος δρυός που βρίσκεται στο ύψος της θάλασσας δημιουργεί χαρακτηριστικό δασικό Τοπίο και το Αισθητικό δάσος Καλαβρύτων.

Φυσικά Υδροτοπικά Τοπία: Από τις γενικές κατηγορίες υδροτόπων απαντώνται: ποταμοί, λίμνες, λιμνοθάλασσες, πηγές.

Λιμνοθάλασσες: Η μικρή λιμνοθάλασσα Καλογριά κοντά στο ακρωτήριο Άραξος, η οποία χρησιμεύει για ιχθυοτροφείο, Λιμνοθάλασσα Αλυκής Αιγίου.

Λίμνες: Η ορεινή βαθιά και μικρή λίμνη Τσιβλού στα Αροάνια, η Πρόκοπος (ή Προκόπι) στο Ακρωτήριο Άραξος (Πάπας) που είναι ιχθυοτροφείο, η λίμνη Ρακίτας.

Πηγές: «Τα Ύδατα της Στυγός» είναι οι πηγές του ποταμού Κράθη στον Χελμό, το Σπήλαιο Λιμνών με 13 καταγεγραμμένες κλιμακωτές λίμνες, οι πηγές του Αροαίου, και οι πηγές του Λάδωνα.

Ποταμοί: Είναι μικροί και χειμαρρώδεις, και ορισμένοι προκαλούν ζημιές σε περιόδους βροχών, ιδίως στην παραλιακή ζώνη π.χ Σελινούνας. Με τις πηγές και τις ροές τους κύρια στις ορεινές περιοχές δημιουργούν εξαιρετικά αξιόλογα τοπία.

Στον Κορινθιακό εκβάλλουν ο Βουραϊκός που έχει ανασκάψει μια βαθιά κοίτη φαράγγι, ο Σελινούντας, ο Κράθις ο Κριός, ο Φοίνικας και ο Μεγανίτας. Στον Πατραϊκό χύνεται ο Πείρος, ο Γλαύκος και ο Βελισιάνικος. Στο νότιο τμήμα βρίσκονται οι πηγές και το ανώτερο τμήμα του ποταμού Ερύμανθου, ο Αροάνιος ποταμός, ο οποίος συνεχίζει το ρου του στην Αρκαδία ως Λάδωνας καθώς και ο ποταμός Πας.

Παράκτια τοπία: Οι ακτές της Αχαΐας εμφανίζουν μικρό διαμελισμό. Μεταξύ των ακρωτηρίων του Άραξου και του Ρίου σχηματίζεται ο Πατραϊκός κόλπος με το λιμάνι της Πάτρας. Ανατολικά του στενού Ρίου Αντιρρίου, στον Κορινθιακό, βρίσκονται το ακρωτήριο Δρέπανο, οι όρμοι Σελιανίτικων και Αιγίου, οι άκρες Γύφτισσα και Πούντα και το ακρωτήριο της Ακράτας.

Στον Κυλληνιακό κόλπο οι σημαντικοί οικοτοπιοι οι λιμνοθάλασσες του Πρόκοπου και της Καλογριάς και σχηματισμοί των αμμοθινών, το δάσος της Στροφυλιάς δημιουργούν ένα χαρακτηριστικό και πολύ αξιόλογο παράκτιο τοπίο.

✓ **Ανθρωπογενή στοιχεία του τοπίου**

Παραδοσιακοί οικισμοί: Έχουν χαρακτηριστεί ως Παραδοσιακοί οι οικισμοί Βεσίνι, Αλεποχώρι και τα Καλάβρυτα. Υπάρχουν όμως πολλοί άλλοι οικισμοί με ενδιαφέρουσα παραδοσιακή αρχιτεκτονική καθώς και ιστορικοί οικισμοί κύρια στις παρυφές των ορεινών όγκων μέσα σε καταπράσινο περιβάλλοντα χώρο και κοντά τρεχούμενα νερά και με ωραία θέα. Ενδεικτικά αναφέρουμε κάποιους από τους ιστορικούς οικισμούς που απλώνονται στις παρυφές του Χελμού με θέα προς τον καταρράκτη της Στύγας Περιστερά, Σόλο, Μεσορρούγι, Ζαρούχλα, Αγία Βαρβάρα, Χαλκιάνικα, Αγρίδι, Τσιβλός.

Αρχαιολογικοί χώροι: Υπάρχουν αρχαιολογικοί χώροι που έχουν αναδειχθεί μερικώς όπως ο αρχαιολογικός χώρος στο Κεφαλόβρυσο Πορτών ο οποίος συγκαταλέγεται μεταξύ των σπουδαιότερων αλλά και πλήθος αρχαιολογικών θέσεων που μαρτυρούν την ύπαρξη αρχαίων πόλεων αρχαίων θεάτρων καθώς και Νεκροταφείων οι οποίες όμως παρότι έχουν εντοπιστεί, ουδέποτε ανασκάφηκαν ή ανασκάφηκαν και τις περισσότερες φορές εγκαταλείφθηκαν, με αποτέλεσμα τα ερείπια να επιχωθούν εκ νέου. Τα αρχαία θέατρα που έχουν εντοπισθεί είναι της Αιγείρας, της Κερύνειας, της Κλειτορίας και του Λεοντίου.

Νεότερα Μνημεία: Τα σημαντικότερα είναι το Κάστρο του Ρίο και το Κάστρο Σεντομέρ.

Μοναστήρια, Ναοί: Η Ιερά Μονή Αγίας Λαύρας, η ιστορική μονή του Μεγάλου Σπηλαίου, ο ιερός ναός της Παναγίας της Πλατανιώτισσας.

Πόλεις: Η Πάτρα, η αρχαία πόλη του μυθικού Πατρέα, είναι η μεγαλύτερη πόλη και το λιμάνι που συνδέει την Ελλάδα με τη Δυτική Ευρώπη και ξεχωρίζει για την αρχιτεκτονική και τη ρυμοτομία της καθώς και την πλούσια ιστορική και πολιτιστική κληρονομιά της.

Π.Ε. Αιτωλοακαρνανίας

✓ **Γενικά στοιχεία**

Η ΠΕ της Αιτωλοακαρνανίας έχει ένα έντονα διακριτό υδροτοπικό τοπιολογικό χαρακτήρα, τόσο στην ΠΔΕ, όσο και στο σύνολο της Χώρας.

Τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα και στοιχεία του πλήθους των τύπων υγροτόπων της και τα εξαιρετικά αξιόλογα οικοσυστήματα τους δημιουργούν μοναδική ποικιλότητα υγροτοπικών Τοπίων που κυριαρχούν στην Περιφέρεια όπως το σύμπλεγμα της λιμνοθάλασσας Μεσολογίου – Αιτωλικού, τις λιμνοθάλασσες με τους βραχώδεις λόφους ανάμεσα τους στο Αμβρακικό κόλπο ένα από τους μεγαλύτερους υγροτόπους της χώρας, τις πέντε Φυσικές Λίμνες και τη μεγαλύτερη λίμνη της Ελλάδας την λίμνη της Τριχωνίδας και τρεις Τεχνητές, τον Αχελώο ποταμό ένα από τα μεγαλύτερα ποτάμια της Ελλάδος και ο πατέρας όλων των ρεόντων υδάτων σύμφωνα με τους αρχαίους Έλληνες, τον Εύηνο με την χαρακτηριστική ελικοειδή ροή του.

Η ποικιλότητα του Τοπίου της Περιφερειακής Ενότητας συμπληρώνεται με το πλήθος των χαρακτηριστικών γνωρισμάτων και στοιχείων των ορεινών της όγκων, όπως Αράκυνθος και τα Στενά της Κλεισούρας, τις χαρακτηριστικές πεζούλες στην ορεινή Ναυπακτία, το όρος Βαρασοβα με την χαρακτηριστική μορφή του που μαζί με τα δασικά τους οικοσυστήματα καθώς και με τους ορεινούς οικισμούς συνιστούν ποικίλα και ενδιαφέροντα ορεινά Τοπία.

Τα αξιόλογα και πολλά μνημεία της διαφορών τύπων και ιστορικών περιόδων αποτελούν επίσης σημαντικά χαρακτηριστικά στοιχεία του συνολικού τοπίου της Αιτωλοακαρνανίας. Πολλά από αυτά είναι αρχαιολογικές θέσεις πόλεις και επτά αρχαία θέατρα από τα οποία όμως λίγα έχουν ανασκαφεί και λειτουργούν όπως το θέατρο των Οινιάδων.

Από τα αγροτικά τοπία της άλλα περιβάλλουν τις Λίμνες της όπως το αγροτικό Τοπίο του Αγρινίου, άλλα βρίσκονται μαζί με τον Εύηνο ποταμό κοντά στην Λιμνοθάλασσα του Μεσολογίου, και άλλα μαζί με τον Αχελώο περιβάλλουν την αρχαία πόλη των Οινιάδων και μπορούν να συνθέτουν ιδιαίτερα αγροτικά τοπία.

✓ **Φυσικά στοιχεία του τοπίου**

Η Αιτωλοακαρνανία διακρίνεται για την σημαντική ποικιλότητα του τοπίου της.

Φυσικά Υγροτοπικά Τοπία: Διαθέτει πάρα πολλά υγροτοπικά τοπία λόγω της ύπαρξης πλήθους τύπων Υγροτόπων που συμβάλλουν στο ανάγλυφο της περιοχής και τα οποία στην πλειονότητά τους προστατεύονται από Διεθνείς και Ευρωπαϊκές Συμβάσεις. Από τις γενικές κατηγορίες υγροτόπων απαντώνται: ποταμοί, λίμνες, λιμνοθάλασσες, πηγές, δέλτα-εκβολές.

Ποταμοί: Οι σημαντικότεροι είναι: Ο Αχελώος ή Ασπροπόταμος ένα από τα μεγαλύτερα ποτάμια της Ελλάδος που δέχεται τα νερά των Μέγδοβα, Αγραφιώτη, Μπιζάκου, και εκβάλει στο Ιόνιο πέλαγος. Ο Εύηνος ή Φίδαρης που πηγάζει από τον Κόρακα (Βαρδούσια) της Ευρυτανίας,, αποχετεύει τη λεκάνη ανάμεσα στο Παναιτωλικό και τα Βαρδούσια και εκβάλει στον Πατραϊκό κόλπο. Ο Μόρνος που πηγάζει από την Οίτη, σχηματίζει μικρή προσχωματική περιοχή και εκβάλει στον Κορινθιακό κόλπο.

Λιμνοθάλασσες: Ανάμεσα στις εκβολές των δύο ποταμών Αχελώου και του Εύηνου σχηματίζονται τρεις λιμνοθάλασσες: του Αιτωλικού, του Μεσολογίου και της Κλείσοβας.

Λίμνες: Στις κοιλάδες και τα βυθίσματα έχουν σχηματιστεί οι λίμνες του νομού: Οζερός, Αμβρακία Λυσιμαχεία, Τριχωνίδα, (η μεγαλύτερη λίμνη της Ελλάδας) και η Βουλκαρία

Τεχνητά υγροτοπικά τοπία: Η Αιτωλοακαρνανία διαθέτει σημαντικά Τεχνητά υγροτοπικά τοπία όπως οι τεχνητές λίμνες Καστρακίου και Κρεμαστών που σχηματίζονται από την κατασκευή φραγμάτων.

Ορεινά τοπία: Πλήθος ορεινών τοπίων συναντώνται λόγω της ύπαρξης πολλών Ορεινών όγκων. Οι σημαντικότεροι από αυτούς είναι: τα Όρη του Βάλτου, το Παναιτωλικό, (Κυρα-Βγένα, Κούτουπας, Πλοκαπάρη), τα όρη της Ναυπακτίας, τα Ακαρνανικά (Περγαντή, Μπούμιτσος), το όρος Αράκυνθος και η Βαράσσοβα. Τους ορεινούς όγκους καλύπτουν κατά κανόνα δασικά οικοσυστήματα, κυρίως με βελανιδιές, οξιές, έλατα και καστανιές, τα οποία εντάσσονται στο ευρωπαϊκό δίκτυο προστατευόμενων περιοχών Natura 2000.

Αγροτικά τοπία: Εμφανίζονται στις πεδιάδες και στους κάμπους που έχουν σχηματιστεί με προσχώσεις ή με φερτές ύλες, που μεταφέρουν και αποθέτουν ο Αχελώος, ο Εύηνος και ο Μόρνος. Σημαντικότεροι από αυτούς τους κάμπους είναι του Αγρινίου, του Μεσολογγίου, του Λεσινίου της Βόνιτσας του Αστακού, και της Κατοχής. Έχουν μορφή σύγχρονου Αγροτικού Τοπίου με κανονικά σχήματα.

Αγροτικά Τοπία συναντώνται επίσης και σε τμήμα της ημιορεινής ζώνης, αλλά και της ορεινής, με ιδιαίτερο χαρακτηριστικό τις πεζούλες οι περισσότερες όμως από αυτές έχουν δασωθεί. Τα βοσκοτόπια, με χαμηλή ή θαμνώδη βλάστηση και αραιά δάση, καλύπτουν το μισό νομό και κυριαρχούν στο Ξηρόμερο, το Βάλτο και Ναυπακτία.

Παράκτια Τοπία: Οι ακτές προς το Ιόνιο, εμφανίζουν μεγάλο διαμελισμό, με πλήθος νησάκια απέναντί τους. Η ακτογραμμή στον Πατραϊκό κόλπο, είναι χαμηλή και με δαιδαλώδη διαμελισμό που οφείλεται στις προσχώσεις του Αχελώου και του Εύηνου.

✓ **Ανθρωπογενή στοιχεία του τοπίου**

Στην Αιτωλοακαρνανία υπάρχουν περίπου 150 αξιοσημείωτα μνημεία Αρχαίας, Ρωμαϊκής, Βυζαντινής, Μεταβυζαντινής, και Νεώτερης εποχής, αρχαίες πόλεις, οχυρά, θέατρα, ιερά, μοναστικά κέντρα, ναοί, σπηλαιώδεις εκκλησίες, βυζαντινά κάστρα, ενετικά και τούρκικα οχυρά, κλπ.

Αρχαιολογικά Τοπία: Πλήθος είναι οι αρχαιολογικές θέσεις που θυμίζουν πόσο σπουδαίο υπήρξε το παρελθόν της Αιτωλοακαρνανίας, οι οποίες όμως παρότι έχουν εντοπιστεί, ουδέποτε ανασκάφηκαν ή αν έγινε αυτό, τις περισσότερες φορές εγκαταλείφθηκαν, με αποτέλεσμα τα ερείπια να επιχωθούν εκ νέου.

Έχουν καταμετρηθεί επτά αρχαία θέατρα που όμως δεν έχουν αναστηλωθεί. Είναι τα θέατρα της Καλυδώνας, της Στράτου, της Νέας Πλευρώνας, των Οινιάδων, της Μακύνειας, του Αμφιλοχικού Άργους (το οποίο δεν έχει ανασκαφεί) και της πόλης του Θυρρείου-πιθανολογείται μάλιστα τα δύο τελευταία θέατρα να συνδέονται, όπως συνηθιζόταν στην αρχαιότητα. Στο θέατρο των Οινιάδων διοργανώνεται φεστιβάλ.

Πόλεις και Οικισμοί: Υπάρχουν πολλές ενδιαφέρουσες πόλεις μεγάλες και μικρές στην κλίμακα της Περιφερειακής Ενότητας όπως Αγρίνιο, Μεσολόγγι, Θέρμο, Ναύπακτος κλπ. καθώς και αρκετοί ενδιαφέροντες ορεινοί και παραλίμνιοι οικισμοί καθώς και παραθαλάσσιοι

που όμως δεν έχουν αναδειχθεί. Μόνο η πόλη της Ναυπάκτου έχει χαρακτηριστεί ως παραδοσιακός οικισμός σε ολόκληρη την Περιφερειακή Ενότητα.

6.1.7 Ατμοσφαιρική ρύπανση

6.1.7.1 Γενικά

Η εκτίμηση και η διαχείριση της ποιότητας του ατμοσφαιρικού αέρα απαιτεί τον προσδιορισμό των συγκεντρώσεων των ρύπων. Για την υλοποίηση των παραπάνω στόχων και κατ' εφαρμογή των Κοινοτικών Οδηγιών, το ΥΠΕΚΑ εγκατέστησε το 2001 το Εθνικό Δίκτυο Παρακολούθησης Ατμοσφαιρικής Ρύπανσης (ΕΔΠΑΡ), επεκτείνοντας και αναβαθμίζοντας το προϋπάρχον δίκτυο του λεκανοπεδίου Αθηνών. Την ευθύνη της λειτουργίας των υπόλοιπων, εκτός Αττικής, σταθμών του ΕΔΠΑΡ, μετά την εφαρμογή του Προγράμματος Καλλικράτης με το Ν.3852/2010 (ΦΕΚ 87/Α) και της ΚΥΑ ΗΠ 14122/549/Ε.103/11, έχουν οι Περιφέρειες της χώρας.

Στην περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, η ποιότητα της ατμόσφαιρας παρακολουθείται συστηματικά από δύο σταθμούς - Πάτρα-1 & Πάτρα -2 – με ευθύνη της οικείας ΠΕΧΩ.

6.1.7.2 Νομοθεσία

Στην Ελλάδα ισχύουν νομοθετημένα όρια και στόχοι για τους ρύπους:

Διοξείδιο του θείου, αιωρούμενα σωματίδια (ΑΣ10), διοξείδιο του αζώτου, όζον, μονοξειδίου του άνθρακα, βενζόλιο, μόλυβδος, αρσενικό, κάδμιο, υδράργυρος και βενζο(α)πυρένιο, σύμφωνα με τα όρια ποιότητας ατμόσφαιρας που έχουν καθιερωθεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Τα όρια αυτά αναφέρονται τόσο στην προστασία της ανθρώπινης υγείας όσο και των οικοσυστημάτων.

Μέχρι σήμερα, έχουν εκδοθεί οι ακόλουθες οδηγίες σχετικά με την ποιότητα της ατμόσφαιρας, σύμφωνα και με τις επιταγές της Ευρωπαϊκής Ένωσης:

- ΚΥΑ 3277/209/2000(ΦΕΚ 180/Β/17-2-2000): Εναρμόνιση της Οδηγίας 1996/62/ΕΚ για την εκτίμηση και διαχείριση της ποιότητας του αέρα του περιβάλλοντος.
- ΠΥΣ 34/30.5.2002 (ΦΕΚ125/Α/ 5-6-02): Εναρμόνιση της Οδηγίας 1999/30/ΕΚ για τις οριακές τιμές διοξειδίου του θείου, οξειδίων του αζώτου, σωματιδίων και μολύβδου, στον αέρα του περιβάλλοντος
- ΚΥΑ 9238/332(ΦΕΚ 405Β/27.2.05): Εναρμόνιση της Οδηγίας 2000/69/ΕΚ για τις οριακές τιμές βενζολίου και μονοξειδίου του άνθρακα στον αέρα του περιβάλλοντος
- ΚΥΑ ΗΠ 38638/2016(ΦΕΚ 1334Β/21.9.05): Εναρμόνιση της Οδηγίας 2002/3/ΕΚ σχετικά με το όζον στον ατμοσφαιρικό αέρα
- ΚΥΑ ΗΠ 22306/1075/Ε103 (ΦΕΚ 920Β/8.6.07): Εναρμόνιση της Οδηγίας 2004/107/ΕΚ σχετικά με το αρσενικό, το κάδμιο, τον υδράργυρο, το νικέλιο και τους πολυκυκλικούς υδρογονάνθρακες στον ατμοσφαιρικό αέρα

- Οδηγία 2008/50/ΕΚ για την ποιότητα του ατμοσφαιρικού αέρα και καθαρότερο αέρα για την Ευρώπη, η οποία συσσωματώνει την 96/62/ΕΚ και τις τρεις θυγατρικές της (1999/30/ΕΚ, 2000/69/ΕΚ και 2002/3/ΕΚ), όπως και την απόφαση 97/101/ΕΚ για την καθιέρωση διαδικασίας για την αμοιβαία ανταλλαγή πληροφοριών και δεδομένων ατμοσφαιρικής ρύπανσης από μεμονωμένους σταθμούς και δίκτυα.

Οι οριακές τιμές ανά ρύπο που έχουν θεσπιστεί από την Οδηγία 2008/50/ΕΚ παρατίθενται ακολούθως:

Πίνακας 6.1.7.1: Οριακές τιμές ανά ρύπο

ΟΡΙΑΚΕΣ ΤΙΜΕΣ ΑΝΑ ΡΥΠΟ	
ΔΙΟΞΕΙΔΙΟ ΤΟΥ ΘΕΙΟΥ	
	Οριακή Τιμή
Μέση ωριαία τιμή, να μην υπερβαίνεται περισσότερο από 24 φορές το χρόνο	350 μg/m ³
Μέση ημερήσια τιμή, να μην υπερβαίνεται περισσότερο από 3 φορές το χρόνο	125 μg/m ³
Όριο συναγερμού: Ωριαία τιμή > 500 μg/ m ³ για 3 συνεχόμενες ώρες	
ΑΙΩΡΟΥΜΕΝΑ ΣΩΜΑΤΙΔΙΑ	
Αιωρούμενα σωματίδια (ΑΣ₁₀)	
	Οριακή Τιμή
Μέση ημερήσια τιμή, να μην υπερβαίνεται περισσότερο από 35 φορές το χρόνο	50 μg/ m ³
Μέση ετήσια τιμή	40 μg/ m ³
Όριο συναγερμού: Ωριαία τιμή > 500 μg/ m ³ για 3 συνεχόμενες ώρες	
Αιωρούμενα σωματίδια (ΑΣ_{2,5})	
Μέση ετήσια τιμή	2011: 28 μg/ m ³ 2012: 27 μg/ m ³ 2013: 26 μg/ m ³ 2014: 26 μg/ m ³ 2015: 25 μg/ m ³
Τιμή –στόχος Έτος ισχύος 2010	Μέση ετήσια τιμή: 25 μg/ m ³
ΔΙΟΞΕΙΔΙΟ ΤΟΥ ΑΖΩΤΟΥ	
Μέση ωριαία τιμή, να μην υπερβαίνεται περισσότερο από 18 φορές το χρόνο	200 μg/ m ³
Μέση ετήσια τιμή	40 μg/ m ³
Όριο συναγερμού: Ωριαία τιμή > 400 μg/ m ³ για 3 συνεχόμενες ώρες	
ΜΟΛΥΒΔΟΣ	
Μέση ετήσια τιμή	0,5 μg/ m ³
ΟΖΟΝ	
Μέση ωριαία τιμή (Όριο ενημέρωσης)	180 μg/ m ³
Μέση ωριαία τιμή (Όριο συναγερμού)	240 μg/ m ³
Τιμή -στόχος για την προστασία της ανθρώπινης υγείας Έτος έναρξης ισχύος τριετίας 2010	120 μg/ m ³
ΜΟΝΟΞΕΙΔΙΟ ΤΟΥ ΑΝΘΡΑΚΑ	
Μέγιστη ημερήσια οκτάωρη τιμή	10 μg/ m ³
BENZOLIO	
Μέση ετήσια τιμή	5 μg/ m ³

ΟΡΙΑΚΕΣ ΤΙΜΕΣ ΑΝΑ ΡΥΠΟ	
ΜΕΤΑΛΛΑ ΚΑΙ ΒΕΝΖΟ(α)ΠΥΡΕΝΙΟ	
Μέση ετήσια τιμή	Αρσενικό: 6ng/ m ³ Κάδμιο: 5 ng/ m ³ Νικέλιο: 20 ng/ m ³ Βενζο(α)πυρένιο: 1ng/ m ³

6.1.7.3 Υφιστάμενη κατάσταση

Όπως προαναφέρθηκε στην περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας υπάρχουν δύο σταθμοί μέτρησης ατμοσφαιρικής ρύπανσης οι οποίοι βρίσκονται στο Πολεοδομικό Συγκρότημα Πάτρας μέσω των οποίων παρακολουθείται συστηματικά η ποιότητα της ατμόσφαιρας. Πρέπει να σημειωθεί ότι τα αποτελέσματα των σταθμών δεν μπορούν να θεωρηθούν αντιπροσωπευτικά για το σύνολο της Περιφέρειας δεδομένου του γεγονότος ότι και οι δύο Σταθμοί βρίσκονται στην Πάτρα η οποία αποτελεί και το μεγαλύτερο πολεοδομικό συγκρότημα της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας.

Ακολούθως παρουσιάζονται στοιχεία από την Ετήσια Έκθεση Ατμοσφαιρικής Ρύπανσης για το έτος 2012 η οποία δημοσιεύεται σε ετήσια βάση με τα αποτελέσματα των μετρήσεων των σταθμών όλης της Χώρας με ευθύνη του Τμήματος Ποιότητας Ατμόσφαιρας/ Δ/ση ΕΑΡΘ/ΥΠΕΚΑ.

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται τα χαρακτηριστικά των σταθμών μέτρησης ατμοσφαιρικής ρύπανσης του ΕΔΠΑΡ που βρίσκονται στην περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας.

Πίνακας 6.1.7.2: Χαρακτηριστικά σταθμών μέτρησης ατμοσφαιρικής ρύπανσης του ΕΔΠΑΡ της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας

Σταθμός				Μετρούμενοι ρύποι							
Θέση				Χαρακτηρισμός	SO ₂	NO _x	CO	O ₃	AΣ ₁₀	AΣ _{2,5}	C ₆ H ₆
Όνομα	Γεωγ. Μήκος	Γεωγ. Πλάτος	Υψόμετρο (m – asl)								
Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας											
Πάτρα-1 (ΠΑΤ-1)	21°44'18",35	38°15'11",15	16	Αστικός Κυκλοφορίας	✓	✓	✓	✓	✓		
Πάτρα-2 (ΠΑΤ-2)	21°44'09",23	38°14'45",51	19	Αστικός Κυκλοφορίας	✓	✓	✓		✓		

Ακολούθως γίνεται σύγκριση των τιμών ατμοσφαιρικής ρύπανσης και παρουσιάζεται η διαχρονική εξέλιξη τιμών με βάση τα ισχύοντα όρια για κάθε έναν από τους μετρούμενους στους εν λόγω σταθμούς ρύπους.

Σωματίδια (ΑΣ10) - Υπερβάσεις ορίου που αφορά στη μέση ετήσια τιμή και διαχρονική εξέλιξη**Πίνακας 6.1.7.3: Σύγκριση μέσων ετήσιων τιμών ΑΣ10 σε $\mu\text{g}/\text{m}^3$ ανά έτος με την οριακή τιμή**

	ΠΑΤ-1	ΠΑΤ-2
2001	52	48
2002	52	50
2003	45	51
2004	42	44
2005	38	-
2006	-	-
2007	44(2)	46(3)
2008	44(3)	48(4)
2009	36(2)	42(3)
2010	37(3)	42(5)
2011	24*(1)	31(1)
2012	-	-

*Μικρή πληρότητα μετρήσεων

Στον ανωτέρω πίνακα με κόκκινο σημειώνονται οι υπερβάσεις της οριακής τιμής ενώ στις παρενθέσεις εμφανίζεται η εκτιμώμενη συνεισφορά μεταφοράς σκόνης σε $\mu\text{g}/\text{m}^3$ από απομακρυσμένες ξηρές περιοχές στη μετρούμενη συγκέντρωση της μέσης τιμής ΑΣ₁₀.

Με βάση τα στοιχεία του πίνακα είναι εμφανές από τη διαχρονική μεταβολή ότι στους σταθμούς της Πάτρας παρατηρείται τάση μείωσης ή σταθεροποίησης των συγκεντρώσεων, παρόλη την αύξηση των δραστηριοτήτων που συμβάλλουν στη δημιουργία σωματιδιακής ρύπανσης.

Πρέπει να σημειωθεί ότι στους σταθμούς της Πάτρας με βάση της Ετήσια έκθεση του 2012 δεν σημειώθηκαν υπερβάσεις του ορίου της μέσης ημερήσια τιμής για τα ΑΣ10 ($50 \mu\text{g}/\text{m}^3$)

Διοξείδιο του θείου

Όσον αφορά το διοξείδιο του θείου δεν σημειώθηκαν το έτος 2012 υπερβάσεις του ορίου της μέσης ωριαίας τιμής (οριακή τιμή $350 \mu\text{g}/\text{m}^3$), ούτε και της μέσης ημερήσιας τιμής (οριακή τιμή $125 \mu\text{g}/\text{m}^3$), στους σταθμούς της Πάτρας.

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται η διαχρονική εξέλιξη των μέσων ετήσιων συγκεντρώσεων για το SO₂.

Πίνακας 6.1.7.4: Μέση ετήσια τιμή SO₂ σε $\mu\text{g}/\text{m}^3$ ανά έτος

	ΠΑΤ-1	ΠΑΤ-2
2001	21	18
2002	19	16
2003	15	20
2004	22	-

	ΠΑΤ-1	ΠΑΤ-2
2005	-	-
2006	-	-
2007	8	9
2008	11	5
2009	15	3
2010	14	5
2011	38	9
2012	-	-

Διοξείδιο του αζώτου

Όσον αφορά το διοξείδιο του αζώτου δεν σημειώθηκαν το έτος 2012 υπερβάσεις του ορίου της μέσης ετήσιας τιμής (οριακή τιμή 40 $\mu\text{g}/\text{m}^3$), ούτε και της μέσης ωριαίας τιμής (οριακή τιμή 200 $\mu\text{g}/\text{m}^3$), στους σταθμούς της Πάτρας.

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται η διαχρονική εξέλιξη των μέσων ετήσιων συγκεντρώσεων για το NO_2 .

Πίνακας 6.1.7.5: Μέση ετήσια τιμή NO_2 σε $\mu\text{g}/\text{m}^3$ ανά έτος

	ΠΑΤ-1	ΠΑΤ-2
2001	46	63
2002	57	64
2003	52	-
2004	48	-
2005	-	-
2006	-	-
2007	48	50
2008	41	46
2009	31	42
2010	25	36
2011	20	-
2012	-	-

Όζον

Όσον αφορά το όζον δεν παρατηρήθηκαν στο σταθμό Πάτρα-1 (στον σταθμό Πάτρα-2 δεν μετράται) υπερβάσεις του ορίου ενημέρωσης του κοινού (180 $\mu\text{g}/\text{m}^3$) ούτε και του ορίου συναγερμού (240 $\mu\text{g}/\text{m}^3$) για το έτος 2012.

Ωστόσο στο σταθμό Πάτρα -1 σημειώθηκαν 58 ημέρες κατά το χρονικό διάστημα 2010-2012 με υπέρβαση του στόχου προστασίας της υγείας (μέγιστη μέση τιμή κυλιόμενου οκταώρου 120 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ ως μέση τιμή τριών συνεχών ετών).

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται η διαχρονική εξέλιξη μέσων ετήσιων συγκεντρώσεων για το O_3 .

Πίνακας 6.1.7.6: Μέση ετήσια τιμή O₃ σε μg/m³ ανά έτος

	ΠΑΤ-1
2001	50
2002	40
2003	47
2004	-
2005	-
2006	-
2007	30
2008	43
2009	65
2010	72
2011	80
2012	-

Μονοξείδιο του άνθρακα

Όσον αφορά το μονοξείδιο του άνθρακα το 2012 δεν σημειώθηκε υπέρβαση του ορίου στους σταθμούς της Πάτρας. Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται η διαχρονική εξέλιξη των μέσων ετήσιων συγκεντρώσεων για το CO.

Πίνακας 6.1.7.7: Μέση ετήσια τιμή CO σε mg/m³ ανά έτος

	ΠΑΤ-1	ΠΑΤ-2
2001	1,1	1,5
2002	1,1	1,4
2003	1	1
2004	0,7	-
2005	-	-
2006	-	-
2007	0,8	0,8
2008	0,7	0,8
2009	0,7	0,8
2010	0,6	0,7
2011	0,6	0,6
2012	-	-

6.1.8 Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας

6.1.8.1 Γενικά

Ο όρος Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ) αναφέρεται στις μη ορυκτές ανανεώσιμες πηγές ενέργειας όπως είναι η αιολική, η ηλιακή και η γεωθερμική ενέργεια, η ενέργεια κυμάτων, η παλιρροϊκή ενέργεια, η υδραυλική ενέργεια, τα αέρια τα εκλυόμενα από χώρους υγειονομικής

ταφής, από εγκαταστάσεις βιολογικού καθαρισμού και τα βιοαέρια, όπως ορίζει η Ευρωπαϊκή Οδηγία 2001/77/ΕΚ.

Κατά την τελευταία εικοσαετία, το εθνικό ενεργειακό σύστημα εξελίχθηκε σύμφωνα τόσο με τα μεγέθη της οικονομικής ανάπτυξης όσο και με τις νέες καταναλωτικές συνήθειες που υιοθετήθηκαν. Παρατηρήθηκε μια τάση για διαρκή αύξηση της ζήτησης ενέργειας σε όλους τους τομείς κατανάλωσης, η οποία επηρέασε την ανάπτυξη του ενεργειακού συστήματος.

Ειδικότερα σε ό,τι αφορά τον τομέα των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στον ελλαδικό χώρο την τελευταία δεκαπενταετία παρουσιάστηκε σημαντική δραστηριότητα σχετικά με επενδύσεις ηλεκτροπαραγωγής από ΑΠΕ. Ο λόγος είναι η συνδυασμένη επίδραση των ευνοϊκών συνθηκών χρηματοδότησης και νομοθεσίας με το σημαντικό διαθέσιμο δυναμικό ΑΠΕ. Η αρχική ώθηση δόθηκε από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα για την Ενέργεια και τον Αναπτυξιακό Νόμο με αποτέλεσμα στο τέλος του 2004 να είχαν εγκατασταθεί 430 MW αιολικά, 80 MW μικρά υδροηλεκτρικά και 23 MW σε εγκαταστάσεις συμπαραγωγής από βιομάζα και βιοαέριο.

Μετά την περάτωση του ΕΠΕ, το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητα ξεκίνησε το 2000 με συνολικό προϋπολογισμό για ΑΠΕ, συμπαραγωγή και εξοικονόμηση ενέργειας, με χρηματοδοτήσεις ύψους 1.060 εκατ. Ευρώ. Ένα από τα μεγαλύτερα τεχνικά εμπόδια στην ευρεία διείσδυση των ΑΠΕ στην ηλεκτροπαραγωγή είναι η ικανότητα του δικτύου μεταφοράς στις περιοχές υψηλού δυναμικού. Στην κατεύθυνση αυτή προβλέπονται έργα για την αύξηση της δυναμικότητας των γραμμών μεταφοράς καθώς και εξέταση της δυνατότητας διασύνδεσης κάποιων νησιών στο ηπειρωτικό δίκτυο.

Η Ευρωπαϊκή Ενεργειακή Πολιτική σχετικά με τη διείσδυση των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας, την Εξοικονόμηση Ενέργειας και τον περιορισμό των εκπομπών αερίων ρύπων του θερμοκηπίου, προβλέπει για το σύνολο των Κρατών-Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μέχρι το 2020:

- α) 20% μείωση των εκπομπών των αερίων του θερμοκηπίου σε σχέση με τα επίπεδα του 1990 σύμφωνα με την Οδηγία 2009/29/ΕΚ,
- β) 20% διείσδυση των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση ενέργειας σύμφωνα με την Οδηγία 2009/28/ΕΚ και
- γ) 20% εξοικονόμηση πρωτογενούς ενέργειας

Η Ελλάδα, ολοκληρώνοντας τον Ιούνιο του 2010 το πρώτο Εθνικό σχέδιο Δράσης στο πλαίσιο της Οδηγίας 2009/28/ΕΚ, προχώρησε στη σύνταξη δεύτερου Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας, το οποίο επίσης εκπονήθηκε στο πλαίσιο εφαρμογής της ανωτέρω ευρωπαϊκής ενεργειακής πολιτικής και έχει ως στόχο τη μείωση των εκπομπών αερίων ρύπων του θερμοκηπίου κατά 4% στους τομείς εκτός εμπορίας σε σχέση με τα επίπεδα του 2005, και 18% διείσδυση των ΑΠΕ στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση. Ακόμα πιο συγκεκριμένα, οι εθνικοί στόχοι για το 2020 αναμένεται να ικανοποιηθούν για τη μεν ηλεκτροπαραγωγή με την ανάπτυξη περίπου 13300MW από ΑΠΕ, όπου συμμετέχουν το σύνολο των τεχνολογιών με προεξέχουσες τα αιολικά πάρκα με 7500MW, υδροηλεκτρικά με 3000MW και τα ηλιακά με περίπου 2500MW. Τα ανωτέρω αποτελούν τους μεσοπρόθεσμους

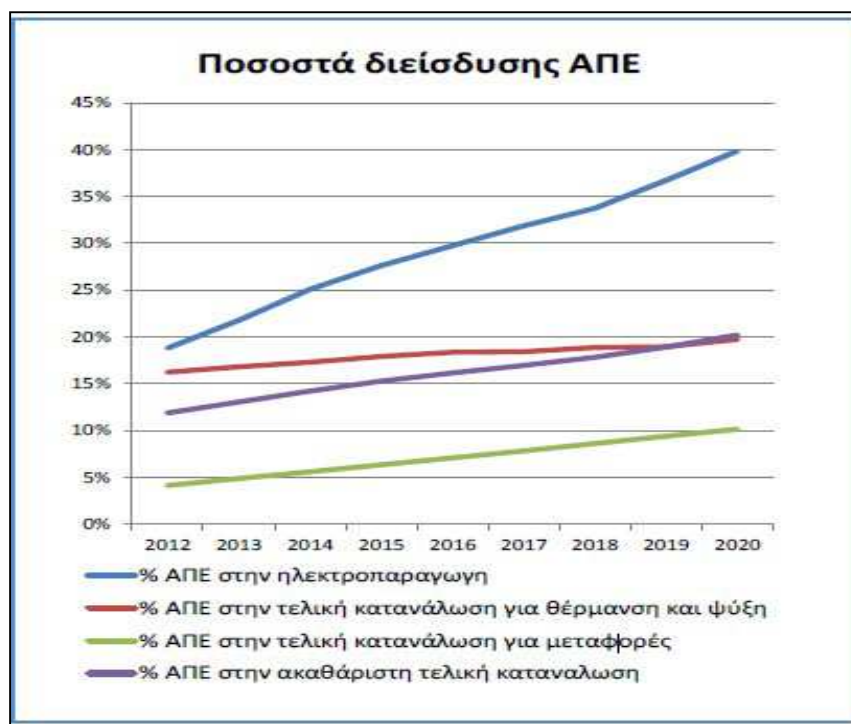
στόχους που θέτει η χώρα στον τομέα της ενέργειας και ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά στις ανανεώσιμες πηγές ενώ τον Μάρτιο του 2012 η Εθνική Επιτροπή Ενεργειακής Στρατηγικής του Υπουργείου Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής προχώρησε στη διαμόρφωση των μακροπρόθεσμων ενεργειακών στόχων της χώρας διαμορφώνοντας τον Ενεργειακό Χάρτη Πορείας της Ελλάδας για την περίοδο 2020-2050. Σύμφωνα με αυτό ο αρχικός στόχος για το 2050 είναι οι εκπομπές αερίων ρύπων να παρουσιάσουν μείωση στα επίπεδα του 60%-70% σε σχέση με το 2005 , ενώ ταυτόχρονα η ηλεκτροπαραγωγή να βασιστεί όσο είναι τεχνικά δυνατόν (στοχεύοντας κοντά στο 100%) στις ΑΠΕ με ταυτόχρονο εξηλεκτρισμό των μεταφορών σε μεγάλο βαθμό. Έτσι η κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας θα σημαίνει πλέον σχεδόν μηδενικές εκπομπές, μείωση της χρήσης πετρελαιοειδών άρα και της ενεργειακής εξάρτησης και ασφάλεια ενεργειακού εφοδιασμού.

Ενδεικτικά αναφέρεται ότι σύμφωνα με την Ετήσια Έκθεση της Υπηρεσίας ΑΠΕ για το έτος αναφοράς 2010, η συνολική ισχύς από σταθμούς ΑΠΕ στη χώρα μας αυξήθηκε κατά 290 MW μέσα στο 2010 αθροίζοντας συνολική εγκατεστημένη ισχύ 1736 MW έναντι των 1446 MW του τέλους του 2009. Η νέα αιολική ισχύς που προστέθηκε το 2010 ανέρχεται στα 131 MW οδηγώντας σε σύνολο 1298 MW ενώ μικρή αλλά σημαντική είναι και η αύξηση των μικρών υδροηλεκτρικών από 182,6 MW στο τέλος του 2009 στα 196,3 στο τέλος του 2010. Στο επίπεδο της αδειοδοτικής διαδικασίας σημαντική είναι η αύξηση της ισχύος των αδειών εγκατάστασης από τα 1360 MW του τέλους του 2009 στα 1670 MW στο τέλος του 2010 καθώς και των συμβάσεων αγοραπωλησίας από τα 301 MW στα 886 MW αντίστοιχα. Επιπροσθέτως, αξιοποιώντας τα συγκεντρωτικά δεδομένα της Υπηρεσίας ΑΠΕ σχετικά με την αδειοδοτική εξέλιξη των έργων ΑΠΕ έως το τέλος Δεκεμβρίου 2011 παρατηρούμε διαρκή αύξηση στην εγκατεστημένη ισχύ της τάξης των 780 MW με αποτέλεσμα η εγκατεστημένη ισχύς να ανέρχεται πλέον στα 2516 MW.

Στον ακόλουθο πίνακα παρουσιάζεται η υφιστάμενη κατάσταση αδειοδοτικής εξέλιξης των έργων ΑΠΕ στην Ελλάδα σύμφωνα με τα πλέον επικαιροποιημένα στοιχεία του Υ.Π.Ε.Κ.Α, ενώ στα ακόλουθα σχήματα οι μεσοπρόθεσμοι ενεργειακοί στόχοι του 2020 και οι μακροπρόθεσμοι του 2050 αναφορικά με τη διείσδυση των ΑΠΕ, όπως αυτοί καθορίστηκαν κατά το Εθνικό Σχέδιο Δράσης και τον Ενεργειακό Χάρτη Πορείας της Ελλάδας.

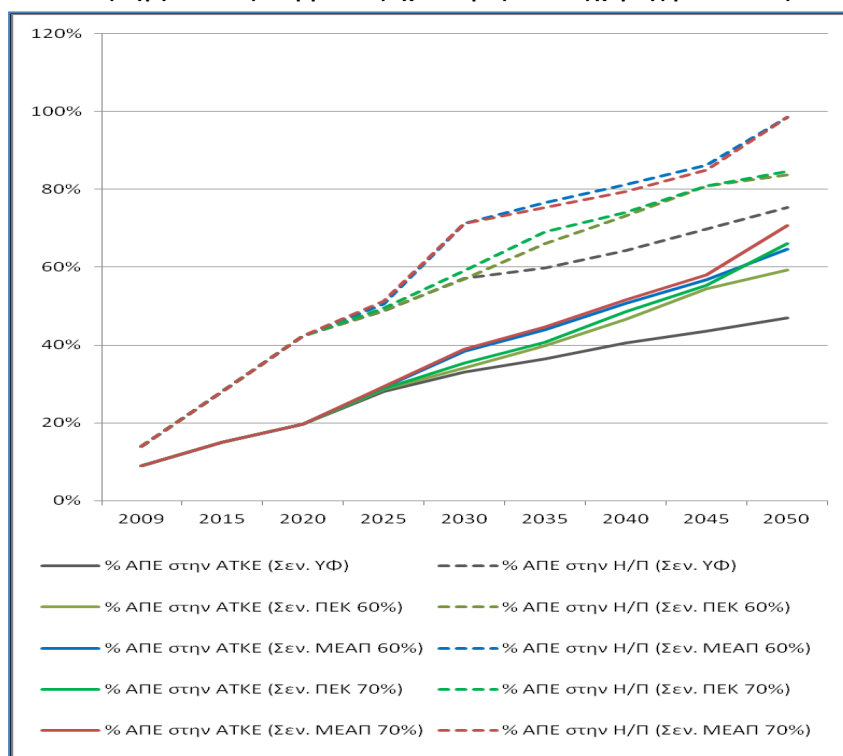
Πίνακας 6.1.8.1: Κατάσταση αδειοδοτικής εξέλιξης των έργων ΑΠΕ στην Ελλάδα έως τέλος Δεκεμβρίου 2011 (Πηγή: Υπηρεσία ΑΠΕ-Υ.ΠΕ.Κ.Α)

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΔΕΙΟΔΟΤΙΚΗΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΕΡΓΩΝ ΑΠΕ ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΑΝΑΦΟΡΑΣ:31 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011													
Τεχνολογία	Ισχύς	Με Αίτηση για Άδεια Παραγωγής		Με Άδεια Παραγωγής		Με Δεσμευτική Προσφορά Σύνδεσης		Με Άδεια Εγκατάστασης		Με Σύμβαση Αγοραπωλησίας		Σε Λειτουργία	
		Έως τέλος 2010	Έως 30/12/2011	έως τέλος 2010	Έως 30/12/2011	Έως τέλος 2010	Έως 30/12/2011	Έως τέλος 2010	Έως 30/12/2011	Έως τέλος 2010	Έως 30/12/2011	Έως τέλος 2010	Έως 30/12/2011
Αιολικά	Mw	61791,00	66957,11	14373,40	20569,42	3601,49	3679,45	1249,20	1324,67	360,25	794,15	1297,66	1640,46
Βιομάζα	Mw	1461,90	1590,64	243,40	410,39	42,30	43,60	21,20	27,80	0,80	5,00	44,00	44,53
Γεωθερμία	Mw	340,50	345,50	8,00	8,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Μικρά Υδροηλεκτρικά	Mw	2220,90	2276,80	886,30	961,93	189,30	137,80	79,20	60,75	28,00	25,50	196,30	205,63
Φωτοβολταϊκά	Mw	4255,00	69995,69	1564,60	3290,96	524,90	2797,87	320,20	428,61	497,40	1701,40	198,30	625,57
Ηλιοθερμικά	Mw	963,20	1084,42	0,00	394,30	0,00	11,20	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Υβριδικά	Mw	1742,80	1871,77	262,80	536,27	0,00	0,00	0,10	0,08	0,00	0,00	0,00	0,00
Σύνολο Ισχύος (Mw)		72775,30	81121,93	17338,50	26171,26	4357,99	6669,92	1669,90	1841,91	886,45	2526,05	1736,26	2516,19

Σχήμα 6.1.8.1: Μεσοπρόθεσμοι ενεργειακοί στόχοι Ελλάδας αναφορικά με τη διείσδυση των ΑΠΕ έως το 2020

(Πηγή: Εθνικός Ενεργειακός Σχεδιασμός -Οδικός χάρτης για το 2050)

Σχήμα 6.1.8.2: Εξέλιξη του μεριδίου ΑΠΕ στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση ενέργειας και στην ηλεκτροπαραγωγή σύμφωνα με τα προτεινόμενα ενεργειακά σενάρια

(Πηγή: Εθνικός Ενεργειακός Σχεδιασμός -Οδικός χάρτης για το 2050)

6.1.8.2 Η υφιστάμενη κατάσταση ΑΠΕ στην περιοχή της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας

Σε ό,τι αφορά την περιοχή της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, η υφιστάμενη κατάσταση αναφορικά με τις ΑΠΕ έως το Σεπτέμβριο του 2009 περιγράφεται από τα επίσημα δεδομένα της 5ης Εθνικής Έκθεσης όπως φαίνεται στον κάτωθι πίνακα και ανέρχεται συνολικά σε 1027MW περίπου.

Πίνακας 6.1.8.2: Εγκατεστημένη ισχύς συστημάτων ΑΠΕ σε MW στην περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας έως το Σεπτέμβριο 2009

Περιφέρεια	Μορφή ΑΠΕ	Εγκατεστημένη Ισχύς (MW)
Δυτική Ελλάδα	Μεγάλα υδροηλεκτρικά	907,2
	Αιολικά	93,4
	Μικρά υδροηλεκτρικά	26,5
	Φωτοβολταϊκά	-
	Βιομάζα	-
	Σύνολο	1027,1

(Πηγή: 5η Εθνική Έκθεση για το επίπεδο διεύθυνσης της Ανανεώσιμης Ενέργειας το έτος 2010 (Άρθρο 3 Οδηγίας 2001/77/ΕΚ)

Επιπρόσθετα, σύμφωνα με τα στοιχεία της Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας, έως τον Μάρτιο του 2014 στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, έχει χορηγηθεί άδεια παραγωγής σε συνολικά εκατόν δεκαεννέα (119) αιτήματα, έργα τα οποία καλύπτουν ισχύ 975MW.

Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω και τις πληροφορίες του αρχείου του Ανεξάρτητου Διαχειριστή Μεταφοράς Ηλεκτρικής ενέργειας (ΑΔΜΗΕ), έως τον Μάρτιο του 2013 στους Νομούς Αιτωλοακαρνανίας, Αχαΐας και Ηλείας, βρίσκονται σε λειτουργία πενήντα έξι 56 σταθμοί παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ και ΣΗΘΥΑ συνολικής ισχύος 246 MW, στους οποίους περιλαμβάνονται οι σταθμοί που λειτουργούν στο Εθνικό Διασυνδεδεμένο Σύστημα Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας και υποχρεούνται να λαμβάνουν Άδεια Παραγωγής σύμφωνα με τον Ν.3851/2010 χωρίς να περιλαμβάνονται τα μεγάλα υδροηλεκτρικά.

Επιπρόσθετες πληροφορίες σχετικά με την υφιστάμενη κατάσταση στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας λαμβάνονται από το μηνιαίο δελτίο ΑΠΕ Φεβρουαρίου 2014 (Λειτουργός Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας (Λ.Α.Γ.Η.Ε.)), σύμφωνα με το οποίο η συνολική εγκατεστημένη ισχύς μονάδων ΑΠΕ στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας ανέρχεται στα 448MW (δεν λαμβάνονται υπόψη τα Μεγάλα ΥΗΣ). Από τη συνολική ισχύ 130MW αφορούν Αιολικά Πάρκα, 42MW Μικρά ΥΗΣ, 275MW Φωτοβολταϊκά Πάρκα και 0,25MW Βιομάζα – Βιοαέριο.

Πίνακας 6.1.8.3: Εγκατεστημένη ισχύς συστημάτων ΑΠΕ και ΣΗΘΥΑ σε MW στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας έως τον Φεβρουάριο 2014

Περιφέρεια	Μορφή ΑΠΕ	Εγκατεστημένη Ισχύς (MW)
Δυτική Ελλάδα	Αιολικά	130,35
	Μικρά υδροηλεκτρικά	42,38
	Φωτοβολταϊκά	275,02
	ΣΗΘΥΑ	-

Περιφέρεια	Μορφή ΑΠΕ	Εγκατεστημένη Ισχύς (MW)
	Βιομάζα – Βιοαέριο	0,25
	Σύνολο	448

(Πηγή: Μηνιαίο Δελτίο Φεβρουαρίου 2014- Λ.ΑΓ.Η.Ε.)

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, σύμφωνα με τα στοιχεία της Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας, έως τον Μάρτιο του 2014 στους Νομούς Αιτωλοακαρνανίας, Αχαΐας και Ηλείας, έχει χορηγηθεί άδεια παραγωγής σε συνολικά εκατόν δεκαεννέα (119) αιτήματα, έργα τα οποία καλύπτουν ισχύ 975MW, εκ των οποίων 109,1 MW χρησιμοποιούν φωτοβολταϊκή τεχνολογία, 757,5 MW την αιολική πηγή ενέργειας, 104,4 MW είναι μικροί ΥΗΣ, 3,7 MW είναι σταθμοί παραγωγής με πηγή ενέργειας τη βιομάζα. Τα ανωτέρω παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 6.1.2-4: Σταθμοί ηλεκτρικής ενέργειας με άδεια παραγωγής εντός της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας

Περιφέρεια	Μορφή ΑΠΕ	Εγκατεστημένη Ισχύς (MW)
Δυτική Ελλάδα	Αιολικά	757,5
	Μικρά υδροηλεκτρικά	104,4
	Φωτοβολταϊκά	109,1
	Βιομάζα	3,7
	Σύνολο	974,7

(Στοιχεία Μαρτίου 2014 – Πηγή: Αρχείο μητρώου αδειών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ της ΡΑΕ)

Συνοψίζοντας, από την ανωτέρω έρευνα προκύπτει ότι η περιοχή της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον και δυναμική στον τομέα των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας καθώς η διεύθυνση αυτών αυξάνεται και αναμένεται να έχει θετική εξέλιξη λαμβανομένων υπόψη των εθνικών στόχων περί διεύθυνσης των ΑΠΕ στην ηλεκτροπαραγωγή.

6.1.9 Βιομηχανική ρύπανση

Ο δευτερογενής τομέας της οικονομίας της ΠΔΕ χαρακτηρίζεται από μια γενικότερη προσπάθεια αναδιάρθρωσης της βιομηχανικής βάσης και την μετατόπιση των δραστηριοτήτων από τους παραδοσιακούς φθίνοντες κλάδους (μεγάλες μονάδες) προς ανταγωνιστικές και βιώσιμες δραστηριότητες.

Ο συνολικός αριθμός επιχειρήσεων του δευτερογενή τομέα στην Περιφέρεια ανήλθε το 2007 σε 4.014. Οι βασικότερες μεταποιητικές μονάδες αφορούν στους κλάδους των τροφίμων, των μεταλλικών και μη μεταλλικών ορυκτών προϊόντων, της κατασκευής ειδών ένδυσης, επίπλων, προϊόντων από ξύλο και την κατασκευή μηχανημάτων. Σημειώνεται ότι στον μεταποιητικό τομέα η ΠΙΕ συγκεντρώνει ορισμένα χωροταξικά και άλλα πλεονεκτήματα, τα οποία κατάλληλα αξιοποιούμενα μπορεί να στηρίξουν την ανάπτυξή της. Ενδεικτικά αναφέρεται η σημαντική παραγωγή του πρωτογενή τομέα η οποία έχει τη δυνατότητα στήριξης μεταποιητικών δραστηριοτήτων, ιδιαίτερα την παραγωγή πιστοποιημένων προϊόντων (Π.Ο.Π, ΠΓΕ, ΟΠΑΠ) και την ανάπτυξη της τυποποίησης και συσκευασίας αγροτικών προϊόντων για εξαγωγή. Ιδιαίτερης σημασίας είναι και η γεωγραφική θέση της Π.Ε., η οποία προσφέρει αναπτυξιακές δυνατότητες, δεδομένου ότι εξασφαλίζει άμεση πρόσβαση τόσο στις αγορές

του εσωτερικού όσο και του εξωτερικού (λιμένας Πατρών, ΠΑΘΕ, μελλοντικός Δυτικός Άξονας, ΝΑΒΙΠΕ Πλατυγιαλίου).

Αναλυτικότερα ανά ΠΕ η κατάσταση έχει ως εξής:

Η Αχαΐα είναι η ΠΕ της ΠΔΕ που συγκεντρώνει την συντριπτική πλειοψηφία της μεταποιητικής δραστηριότητας στην περιφέρεια με βάση τον αριθμό απασχολούμενων σε μονάδες άνω των 10 ατόμων. Κατατάσσεται 7^η μεταξύ των ΠΕ της χώρας παράγοντας το 3,5% της συνολικής Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας της μεταποίησης στη χώρα. Η μεταποίηση συγκεντρώνεται στον άξονα Πάτρα – Αίγιο Δεν υπάρχουν ιδιαίτερες επιπτώσεις από τη βιομηχανία εν γένει, **αλλά υπάρχουν 4 μονάδες**, που υπάγονται στην Οδηγία για τα ατυχήματα μεγάλης έκτασης (Οδηγία Seveso). Η μεταποίηση στο Νομό Ηλείας συγκεντρώνεται στη ζώνη Πύργου – Αμαλιάδος.

Η βιομηχανική δραστηριότητα στο Νομό Αιτωλοακαρνανίας είναι περιορισμένης κλίμακας, είναι εξαρτώμενη από τον πρωτογενή τομέα και αφορά κυρίως βιομηχανίες επεξεργασίας τροφίμων. Η μεταποίηση εστιάζεται σημειακά στα τρία μεγαλύτερα οικιστικά κέντρα (Αργίριο, και με μικρότερο βάρος Μεσολόγγι και Ναύπακτος). Δύο (2) βιομηχανικές μονάδες οι οποίες υπάγονται στην Οδηγία για τον Ολοκληρωμένο Έλεγχο και Πρόληψη της Ρύπανσης (Οδηγία IPPC) και 6 εγκαταστάσεις Seveso.

Όσον αφορά στους οργανωμένους υποδοχείς βιομηχανικής δραστηριότητας, στην ΠΔΕ χωροθετούνται η Βιομηχανική Περιοχή της Πάτρας, το Βιοτεχνικό Πάρκο Πατρών και η ΝΑΒΙΠΕ Αστακού Αιτωλοακαρνανίας.

Η Βιομηχανική Περιοχή Πατρών βρίσκεται εκτός της αστικής περιοχής των Πατρών λειτουργεί περίπου από το 1978-79, κατασκευάστηκε σε δύο φάσεις. Η πρώτη φάση (περίπου 2.500 στρέμματα) λειτούργησε από το 1979-80 και η δεύτερη φάση άρχισε να λειτουργεί τα υπόλοιπα στρέμματα σε σύνολο 4.050 από το 1986. Υπάρχει χωριστικό δίκτυο όμβριων, χωριστικό δίκτυο αποβλήτων δίκτυο ηλεκτροδότησης με κεντρικό υποσταθμό της ΔΕΗ, κεντρική διαχείριση των υγρών αποβλήτων και χερσαίο και υποθαλάσσιο αγωγό μεταφοράς των επεξεργασμένων αποβλήτων και λυμάτων στην περιοχή του Αλισσού, με δύο χιλιόμετρα υποθαλάσσιο περίπου αγωγό. Ο βαθμός πληρότητας της ΒΙΠΕ Πατρών είναι ιδιαίτερα υψηλός, καθώς οι εγκατεστημένες επιχειρήσεις είναι περίπου 100. Η λειτουργία της Ευρείας Παράκαμψης Πατρών, μετέτρεψε την Βιομηχανική Περιοχή και την έκανε να είναι πλέον ελκυστική για τους επενδυτές. Η λειτουργία της Γέφυρας «Χαρίλαος Τρικούπης, η έναρξη υλοποίησης της Ιόνιας Οδού και της Ολυμπίας Οδού, αλλά και ο εκσυγχρονισμός της σιδηροδρομικής γραμμής σε συνδυασμό με το νέο λιμάνι Πατρών, λειτουργούν ενισχυτικά στην κατεύθυνση προσέλκυσης νέων επενδύσεων στη ΒΙΠΕ Πατρών. Οι εργαζόμενοι στην ΒΙ.ΠΕ υπολογίζονται σήμερα σε 4000 περίπου γεγονός που την αναδεικνύει σε έναν από τους πιο σημαντικούς πόλους ανάπτυξης και οικονομικής δραστηριότητας στην περιοχή. Σημειώνεται ότι για τη ΒΙΠΕ υπάρχει οδικό δίκτυο, δίκτυο ύδρευσης και αποχέτευσης όμβριων και ακαθάρτων υδάτων, ΜΚΑ, Κέντρο Εξυπηρέτησης (Γραφείο Διοίκησης), Πυροσβεστικός σταθμός, μερικός ηλεκτροφωτισμός οδών και διαβάσεις για διέλευση τηλεφωνικών καλωδίων.

Βιοτεχνικό Πάρκο Πατρών:

Με την ΚΥΑ υπ' αριθμό Φ/Α/7.22/30630/2372 (ΦΕΚ 1857Β/2005) εγκρίθηκαν οι όροι και τα μέτρα προστασίας του περιβάλλοντος για την ίδρυση και τη λειτουργία του Βιοτεχνικού Πάρκου (ΒΙΟ.ΠΑ) Γλαύκου Πάτρας. Οι επιτρεπόμενες δραστηριότητες, (ως ΒΙΟΠΑ προς εξυγίανση) αφορούν κυρίως επαγγελματικά εργαστήρια, βιομηχανικές και βιοτεχνικές εγκαταστάσεις χαμηλής και μέσης όχλησης.

Η περιοχή, που είχε ήδη χαρακτηριστεί ως ΒΙΟΠΑ από το ΓΠΣ το 1985, βρίσκεται στην νότια άκρη του Σχεδίου πόλης της Πάτρας. Εκτείνεται δυτικά και κατά μήκος του χειμάρρου Γλαύκου και της ημιτελούς λεωφόρου Γλαύκου που προοπτικά καταλήγει στην Ευρεία Περιμετρική Οδό της Πάτρας (στον κόμβο Κ5), που είναι τμήμα της ΠΑΘΕ και αποτελεί βασικό άξονα προσπέλασης των εγκαταστάσεων του νέου λιμανιού και της πόλης. Η περιοχή βρίσκεται σε άμεση γειτνίαση και με το νέο λιμάνι της πόλης. Ο χώρος του ΒΙΟΠΑ ξεπερνά τα 600 στρέμματα.

Παραδοσιακά χρησιμοποιείτο για βιοτεχνικές χρήσεις. Είναι αραιοδομημένη με λίγα κτίσματα τα περισσότερα από τα οποία είναι βιοτεχνικά ή βιομηχανικά καταστήματα. Στο μέσον περίπου της περιοχής βρίσκεται η κεντρική Λαχαναγορά της πόλης. Πρόκειται για ένα γήπεδο 50 περίπου στρεμμάτων με σχετικά πρόσφατες και ικανοποιητικές εγκαταστάσεις. Σήμερα υπάρχουν κυρίως στο βόρειο τμήμα της εγκατεστημένες αρκετές βιοτεχνικές μονάδες: μονάδες ετοιμών ενδυμάτων, βιομηχανία άλατος, μονάδα διανομής αναψυκτικών, επιπλοβιοτεχνίες, συσκευαστήριο φρούτων, μονάδα αναγόμωσης ελαστικών, μονάδα αμμοβολής, αποθήκη ξυλείας, κατασκευή στρωμάτων, σιδηροκατασκευές, μονάδα επεξεργασίας σιδήρου οικοδομών, συσκευαστήριο σταφίδας, υφαντήριο, μονάδα τυπογραφικών εργασιών, συνεργείο αυτοκινήτων, βενζινάδικο, οικοδομικά υλικά (τζάκια, μάρμαρα, κλπ.), εταιρεία μεταφορών, τοποθέτηση μουσαμάδων αυτοκινήτων και τεντών, κατασκευές παραδοσιακών κιγκλιδωμάτων, κλπ.

Η υποδομή αυτή είναι ιδιαίτερα σημαντική για την Αχαΐα, αλλά και για τις επιχειρήσεις της ευρύτερης περιοχής και ιδιαίτερα τις ΜΜΕ, καθώς αναμένεται να δώσει σημαντικές λύσεις για την εγκατάσταση μεταποιητικών επιχειρήσεων, πολλές από τις οποίες αντιμετωπίζουν προβλήματα από την παρουσία τους εντός του αστικού ιστού. Παράλληλα, αντιμετωπίζονται τα προβλήματα σχετικά με την ύπαρξη κατοικιών εντός των ορίων του ΒΙΟΠΑ, ενώ συμπληρώνονται και ενισχύονται οι υφιστάμενες υποδομές με τη δημιουργία οδικού δικτύου, δικτύου ηλεκτροδότησης, δικτύων αποβλήτων & ομβρίων υδάτων και κτιρίου διοίκησης.

Η ΝΑΒΙΠΕ Αστακού Αιτωλοακαρνανίας είναι η μοναδική Ναυτική και Βιομηχανική Περιοχή στην Ελλάδα που διαθέτει δικό της λιμάνι πολλαπλών χρήσεων. Η ΝΑΒΙΠΕ, ως Ελεύθερη Βιομηχανική και Επιχειρηματική Ζώνη, βρίσκεται σε άριστη γεωγραφική θέση, από πλευράς στρατηγικής και οικονομικής σημασίας. Και η θέση αυτή (κοντά σε διεθνείς θαλάσσιες οδούς) την καθιστά πύλη για την κυκλοφορία ανάμεσα στις ευρωπαϊκές χώρες και την Ανατολή. Την καθιστά συνδετικό κρίκο ανάμεσα στην Αδριατική, τα Βαλκάνια και τις περιοχές της Μαύρης Θάλασσας. Η συνολική έκταση της ΝΑΒΙΠΕ ανέρχεται στα 1.910 στρ. με 2.300μ μήκος κρηπιδωμάτων και βύθισμα που κυμαίνεται μεταξύ 8 και 14,5μ., χαρακτηριστικό που τη κατατάσσει ως ένα από τα βαθύτερα λιμάνια της χώρας.

Μερικές από τις δραστηριότητες που πρόκειται να αναπτυχθούν σε αυτή είναι: α) Η διαμετακόμιση φορτίων και αυτοκινήτων, η μεταφόρτωση φορτίων χύδην και η αποθήκευση

φορτίων, β) οι υπηρεσίες εξυπηρέτησης των συναλλασσόμενων με την περιοχή της ΝΑΒΙΠΕ (εστιατόρια, τράπεζες, σταθμοί υγρών καυσίμων, mini market κ.λπ.), οι λειτουργίες πορθμείων και η παραλαβή, παράδοση και διαχείριση φορτίων, γ) οι υπηρεσίες συντήρησης και επισκευής του εξοπλισμού του λιμένα και οι δεκάδες τεχνικές και δ) οι υπηρεσίες (επιθεώρηση αυτοκινήτων, επεξεργασία και συσκευασία ξύλου, εργασίες ψύξης, επισκευή, συναρμολόγηση κλπ).

6.1.10 Στερεά Απόβλητα-Λύματα

6.1.10.1 Στερεά Απόβλητα

Η υφιστάμενη κατάσταση, σε σχέση με τις υποδομές διαχείρισης απορριμμάτων στην ΠΔΕ έχει ως εξής:

Στην Αιτωλοακαρνανία λειτουργούν οι ΧΥΤΑ Μεσολογγίου, Ναυπάκτου, Στράτου και Παλαίρου. Η υλοποίηση Μονάδας Επεξεργασίας Απορριμμάτων στο Αγρίνιο εντάχθηκε σε ΣΔΙΤ.

Στην Αχαΐα λειτουργούν ο ΧΥΤΑ Πάτρας και το ΚΔΑΥ Πάτρας, ο ΧΥΤΑ Αιγείρας και ο ΧΥΤΑ Φλόκα (Δυτικής Αχαΐας). Στο χώρο του ΧΥΤΑ Φλόκα έχει χωροθετηθεί Μονάδα Επεξεργασίας Απορριμμάτων, η υλοποίηση της οποίας εντάχθηκε σε ΣΔΙΤ τον Αύγουστο 2012. Η υλοποίηση του ΧΥΤΑ Παπανικολού καθυστέρησε, και θα ολοκληρωθεί με πόρους του ΠΕΠ.

Η κατασκευή του ΧΥΤΑ Νομού Ηλείας εντάχθηκε στο ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας και δημοπρατήθηκε πρόσφατα, ενώ η υλοποίηση Μονάδας Επεξεργασίας Απορριμμάτων στο δήμο Ήλιδας εντάχθηκε σε ΣΔΙΤ.

Συνοπτικά οι διαγωνισμοί ΣΔΙΤ έχουν ως κάτωθι:

- Αιτωλοακαρνανία: Προβλέπονται έργα δυναμικότητας 90.000 τόννων, ενώ 3 υποψήφιοι συμμετέχουν στη διαδικασία του ανταγωνιστικού διαλόγου
- Αχαΐα: Προβλέπονται έργα δυναμικότητας 150.000 τόννων, 5 υποψήφιοι έχουν προεπιλεγεί και αναμένεται η έναρξη του ανταγωνιστικού διαλόγου
- Ηλεία: Προβλέπονται έργα δυναμικότητας 80.000 τόννων. Υποβλήθηκαν δεσμευτικές προσφορές.

Σύμφωνα με στοιχεία του Μαρτίου 2013, παραμένουν ενεργοί 5 ΧΑΔΑ, 11 ανενεργοί, άρα συνολικά προς αποκατάσταση υπάρχουν 16 ΧΑΔΑ. Στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας πρόβλημα με ενεργούς ΧΑΔΑ έχει ο νομός Ηλείας που δεν διαθέτει υποδομές διαχείρισης. Μέχρι την κατασκευή της ΜΕΑ και του ΧΥΤΥ Ηλείας και των 2 προβλεπόμενων ΣΜΑ (που δεν έχουν ακόμη ωριμάσει), οι Δήμοι θα εξυπηρετηθούν μεταβατικά από γειτονικές εγκαταστάσεις (ΧΥΤΑ Φλόκα) καθώς και με 2 εγκαταστάσεις προεπεξεργασίας, δεματοποίησης και προσωρινής αποθήκευσης. Ωριμάζει η πρόταση προς χρηματοδότηση των έργων αποκατάστασης των ενεργών ΧΑΔΑ.

6.1.10.2 Υγρά Απόβλητα

Η κατάσταση όσον αφορά στην επεξεργασία αστικών λυμάτων στην ΠΔΕ είναι ικανοποιητική καθώς έχουν ολοκληρωθεί τα έργα για τους οικισμούς Α' και Β' Προτεραιότητας, ενώ με την υλοποίηση των έργων σε οικισμούς Γ' Προτεραιότητας που προωθούνται μέσω του ΕΠΠΕΡΑΑ,

η χώρα θα έχει ολοκληρώσει τις υποχρεώσεις της ως προς την επεξεργασία αστικών λυμάτων οικισμών σύμφωνα με την Οδηγία 91/271/ΕΟΚ.

Όσον αφορά το βαθμό επεξεργασίας, οι περισσότερες εγκαταστάσεις παρέχουν δευτεροβάθμια επεξεργασία με απομάκρυνση αζώτου και φωσφόρου. Στην περιοχή έχουν θεσμοθετηθεί ως ευαίσθητοι αποδέκτες ο ποταμός Αχελώος, το Δέλτα του Αχελώου, το Στενό Λευκάδος και η Λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου – Αιτωλικού. Για την παραγόμενη ιλύ, η συνήθης πρακτική διαχείρισης είναι η διάθεσή της σε ΧΥΤΑ (ή χωματερή όταν δεν εξυπηρετείται η περιοχή με υγειονομική ταφή). Συγκεκριμένα ανά Νομό ισχύουν τα εξής (βλ. **Πίνακα 6.1.10.1**):

Στο **Νομό Αιτωλοακαρνανίας** υπάρχουν 2 οικισμοί Α΄ Προτεραιότητας (Αγρίνιο, Μεσολόγγι), 1 οικισμός Β΄ Προτεραιότητας (Ναύπακτος) και 15 οικισμοί Γ΄ Προτεραιότητας (Αγγελόκαστρο, Αιτωλικό -Κεφαλόβρυσος, Αμφιλοχία, Αστακός, Βόνιτσα, Θέρμο, Καινούργιο, Κάτουνα, Κατοχή, Λεπενού, Μενίδι, Μύτικας, Νεοχώρι, Πάλαιρος, Παναιτώλιο). Από τους ανωτέρω οικισμούς εξυπηρετούνται σήμερα από ΕΕΛ οι κάτωθι: Αγρίνιο, Μεσολόγγι, Ναύπακτος, Αιτωλικό, Αμφιλοχία, Βόνιτσα και Θέρμο).

Σε σχέση με την λειτουργούσα **ΕΕΛ Αγρινίου** προβλέπεται η επέκτασή της μέσω έργου ενταγμένου στο ΕΠΠΕΡΑΑ για την εξυπηρέτηση του μόνιμου και εποχιακού πληθυσμού των οικισμών:

- Παναιτώλιο και Καινούργιο του Δήμου Θεστιέων
- Λεπενού του Δήμου Στράτου
- Αγγελόκαστρο, Κλεισορεύματα και Λυσιμαχεία

Έργα επέκτασης της λειτουργούσας **ΕΕΛ Μεσολογγίου** έχουν επίσης, ενταχθεί στο ΕΠΠΕΡΑΑ. Έχουν ενταχθεί έργα αποχέτευσης και μεταφοράς λυμάτων της οικιστικής περιοχής Ευηνοχωρίου (οικισμοί Ευηνοχώρι και Κοκώρη) του Δήμου Ιεράς Πόλεως Μεσολογγίου καθώς και οι απαραίτητων επεμβάσεων επέκτασης της ΕΕΛ κατά 2.000 ΙΚ.

Επίσης, και για την **ΕΕΛ Ναυπάκτου** έχουν ενταχθεί στο ΕΠΠΕΡΑΑ σχετικά έργα επέκτασης. Πιο συγκεκριμένα προβλέπεται η επέκταση της υφιστάμενης ΕΕΛ για την εξυπηρέτηση του μόνιμου και εποχιακού πληθυσμού των παραλιακών οικισμών Λυγιάς, Ξηροπήγαδο, Παλαιοπαναγιά, Καστράκι, Αντίρριο, Πλατανίτης καθώς και Μαραθιάς-Σκάλωμα και Μοναστηράκι του πρώην Δήμου Ευπαλίου που σήμερα έχει συνενωθεί στο Δήμο Δωρίδας. Η υφιστάμενη μονάδα έχει σήμερα πραγματική δυναμικότητα δομικών έργων 25.000 ισοδυνάμων κατοίκων ενώ η δυναμικότητα του εξοπλισμού δεν ξεπερνά του 20.000 ισοδύναμους κατοίκους. Ο αρχικός σχεδιασμός της μονάδας έγινε για την εξυπηρέτηση του πληθυσμού μόνο του κέντρου της πόλης όπως και κατασκευάστηκε. Η επέκταση αυτής της μονάδας θα γίνει σε πρώτη φάση για συνολική δυναμικότητα 40.000 κατοίκων, ενώ υπάρχει η πρόβλεψη της τελικής φάσης για 50.000 κατοίκους συνολικά.

Η ολοκλήρωση των έργων αποχέτευσης του Κεφαλόβρυσου και η μεταφορά τους στην υφιστάμενη ΕΕΛ Αιτωλικού έχουν ενταχθεί στο ΕΠΠΕΡΑΑ. Επίσης, τα έργα αποχέτευσης των οικισμών Κατοχής και Νεοχωρίου στην υφιστάμενη αδρανούσα ΕΕΛ Οινιάδων έχουν ενταχθεί στο ΕΠΠΕΡΑΑ. Επίσης, τα έργα αποχέτευσης των οικισμών Αστακού, Κάτουνας, Μενιδίου,

Μύτικα και Παλαίρου έχουν ενταθεί στο ΕΠΠΕΡΑΑ. Στους 5 οικισμούς αυτούς προβλέπεται η κατασκευή δικτύων αποχέτευσης και ισάριθμων ΕΕΛ.

Επισημαίνεται ότι η ΕΕΛ Αντιρρίου (600 ΙΚ) που εξυπηρετεί αποκλειστικά τον οικισμό Μολυκρείου πρόκειται να καταργηθεί και όλος ο Δήμος Αντιρρίου θα εξυπηρετείται από την ΕΕΛ Ναυπάκτου.

Άλλα έργα που έχουν ενταχθεί στο ΕΠΠΕΡΑΑ περιλαμβάνουν την κατασκευή δικτύου αποχέτευσης και ΕΕΛ 1300 ΙΚ στην Άνω Χώρα Ναυπακτίας.

Στο **Νομό Αχαΐας** υπάρχουν 2 οικισμοί Β΄ προτεραιότητας (Πάτρα, Αίγιο) και 12 οικισμοί Γ΄ Προτεραιότητας (Αγ. Βασίλειος, Ακράτα, Βραχναίικα, Δεμένικα, Διακοπτό, Καλάβρυτα, Λόγγος, Οβρυά, Ρίο, Ροδοδάφνη, Σελιανίτικα, Κάτω Αχαΐα).

Σήμερα από τους ανωτέρω οικισμούς εξυπηρετούνται από ΕΕΛ η Πάτρα, το Αίγιο και η Κάτω Αχαΐα.

Η **ΕΕΛ Πάτρας** είναι δυναμικότητας 195.000 ΙΚ, εξυπηρετεί την πόλη της Πάτρας και με τα έργα επέκτασής της κατά 30.000 ΙΚ, που είναι ενταγμένα στο ΕΠΠΕΡΑΑ θα εξυπηρετήσει τους ακόλουθους οικισμούς Γ΄ Προτεραιότητας: Αγ. Βασίλειος, Ρίο, Βραχναίικα, Δεμένικα και Οβρυά. Με τα προγραμματιζόμενα έργα επίσης, θα εξυπηρετηθούν και τμήματα των ενδιάμεσων πυκνοδομημένων περιοχών δια των οποίων διέρχονται οι αγωγοί των ως άνω οικισμών. Επίσης, στα έργα αυτά προβλέπεται η κατασκευή του εσωτερικού δικτύου αποχέτευσης του οικισμού Καστελοκάμπου.

Η **ΕΕΛ Αιγίου** είναι δυναμικότητας 40.000 ΙΚ, εξυπηρετεί την πόλη του Αιγίου και τον οικισμό Κουλουρά, ενώ με τα έργα επέκτασής της, που είναι ενταγμένα στο ΕΠΠΕΡΑΑ θα εξυπηρετήσει τους ακόλουθους οικισμούς Γ΄ Προτεραιότητας: Ακράτα, Διακοπτό, Λόγγος, Οβρυά, Ροδοδάφνη και Σελιανίτικα.

Η **ΕΕΛ Κάτω Αχαΐας** είναι δυναμικότητας 20.000 ΙΚ και εξυπηρετεί τους οικισμούς Κάτω Αχαΐα, Αλισσός και Κάτω Αλισσός, ενώ δέχεται και βοθρολύματα από τους οικισμούς Λουσικά, Μαζαράκι, Αχαϊκό και Άγιος Στέφανος.

Τα έργα κατασκευής δικτύου αποχέτευσης και ΕΕΛ Καλαβρύτων δυναμικότητας 8.000 ΙΚ έχουν ενταχθεί στο ΕΠΠΕΡΑΑ.

Σημειώνεται ότι εγκατάσταση τριτοβάθμιας επεξεργασίας λυμάτων διαθέτει και η ΒΙΠΕ Πατρών, δυναμικότητας 60.000 ΙΚ.

Στο **Νομό Ηλείας** υπάρχουν 2 οικισμοί Β΄ προτεραιότητας (Πύργος, Αμαλιάδα) και 6 οικισμοί Γ΄ Προτεραιότητας (Αρχαία Ολυμπία, Βάρδα, Γαστούνη – Βαρθολομίο, Ζαχάρω, Κρέστενα και Λεχαινά).

Και οι δύο οικισμοί Β΄ Προτεραιότητας διαθέτουν ΕΕΛ. Η **ΕΕΛ Πύργου** είναι δυναμικότητας 35.000 ΙΚ λειτουργεί με δευτεροβάθμια επεξεργασία με απονιτροποίηση και αποφωσφόρωση (2NP) και έχει ως αποδέκτη τον Αλφειό ποταμό. Η ΕΕΛ Αμαλιάδας έχει δυναμικότητα 23.000 ΙΚ περίπου και δέχεται και βοθρολύματα από γειτονικούς οικισμούς.

Έργα για την επέκταση της ΕΕΛ Αμαλιάδας και για την αποτελεσματικότερη διαχείριση των αστικών λυμάτων του Δήμου Ήλιδας έχουν ενταχθεί στο ΕΠΠΕΡΑΑ. Στο πλαίσιο των έργων αυτών προβλέπεται η κατασκευή των έργων συλλογής και μεταφοράς των λυμάτων των οικιστικών συνόλων (Νότιο και Δυτικό) που αποτελούνται από τους οικισμούς Καρδαμάς, Δουναίικα (Νότιος κλάδος) και Κουρούτα, Μαραθιά, Ροβιάτα, Σαβάλια, Αμπελόκαμπος, (Δυτικός κλάδος) του Δήμου Ήλιδας. Προβλέπεται επίσης η επέκταση της υφιστάμενης ΕΕΛ Αμαλιάδας κατά 12.000 ΙΚ, ώστε να μπορούν να επεξεργαστούν τα λύματα των ως άνω οικιστικών συνόλων καθώς και τις νιτρο-ρυπασμένες απορροές που συλλέγονται στις αποστραγγιστικές τάφρους αρδευόμενων εκτάσεων της περιοχής.

Σε σχέση με τους οικισμούς Γ΄ Προτεραιότητας εξυπηρετούνται από ΕΕΛ η Αρχαία Ολυμπία, η Ζαχάρω και τα Κρέστενα.

Η **ΕΕΛ Αρχαίας Ολυμπίας** είναι δυναμικότητας 10.838 ΙΚ και λειτουργεί με δευτεροβάθμια επεξεργασία με απονιτροποίηση και αποφωσφόρωση. Η ΕΕΛ Ζαχάρως είναι δυναμικότητας 5.000 ΙΚ, λειτουργεί με δευτεροβάθμια επεξεργασία και έχει ως αποδέκτη τη λίμνη Καϊάφα. Η ΕΕΛ Κρεστένων είναι δυναμικότητας 9.834 ΙΚ, λειτουργεί με δευτεροβάθμια επεξεργασία και απονιτροποίηση. Εξυπηρετεί παράλληλα τους οικισμούς (Καλλίκωμο, Μακρύσια, Σαμικό και Ράχες).

Η **ΕΕΛ Λεχαινών**, που έχει σχεδιαστεί για να παραλαμβάνει και τα λύματα των Λεχαινών και Τραγανού, δυναμικότητας 13.933 ΙΚ, είναι ολοκληρωμένη εκτός από τμήμα του υποθαλάσσιου αγωγού διάθεσης. Η ΕΕΛ Γαστούνης που θα εξυπηρετήσει τη Γαστούνη και το Βαρθολομιό, έχει κατασκευαστεί αλλά αδρανεί. Έργα που αφορούν στην ολοκλήρωση σχετικών έργων έχουν ενταχθεί στο ΕΠΠΕΡΑΑ.

Επίσης, τα έργα κατασκευής της ΕΕΛ Βάρδας έχουν ενταχθεί στο ΕΠΠΕΡΑΑ. Η ΕΕΛ, δυναμικότητας 16.500 ΙΚ θα κατασκευαστεί στην ανατολική όχθη του χειμάρρου Βέργα με τελικό αποδέκτη τον κόλπο της Κυλλήνης. Στην εγκατάσταση θα οδηγούνται τα λύματα των οικισμών Βάρδας, Νέας Μανολάδας, Μανολάδας και Καπελέτο καθώς και τα υγρά απόβλητα των βιοτεχνικών μονάδων/βιομηχανιών της περιοχής που είναι ομοειδή ως προς τη σύσταση τους με τα αστικά λύματα. Η επιλεγείσα μέθοδος επεξεργασίας είναι της ενεργούς ιλύος με παρατεταμένο αερισμό και ταυτόχρονη νιτροποίηση απονιτροποίηση.

Τέλος, σημειώνεται ότι στο Κατάκολο λειτουργεί ΕΕΛ δυναμικότητας 5.000 ΙΚ.

Πίνακα 6.1.10.1 Οικισμοί και υφιστάμενη κατάσταση εξυπηρέτησης από ΕΕΛ

ΠΕ	Οικισμός	Προτεραιότητα	Εξυπηρέτηση από ΕΕΛ
Αιτωλοακαρνανία	Αγρίνιο	A	✓
Αιτωλοακαρνανία	Μεσολόγγι	A	✓
Αιτωλοακαρνανία	Ναύπακτος	B	✓
Αχαΐα	Πάτρα	B	✓
Αχαΐα	Αίγιο	B	✓
Ηλεία	Αμαλιάδα	B	✓
Ηλεία	Πύργος	B	✓
Αιτωλοακαρνανία	Αγγελόκαστρο	Γ	
Αιτωλοακαρνανία	Αιτωλικό-Κεφαλόβρυσο	Γ	✓

ΠΕ	Οικισμός	Προτεραιότητα	Εξυπηρέτηση από ΕΕΛ
Αιτωλοακαρνανία	Αμφιλοχία	Γ	✓
Αιτωλοακαρνανία	Αστακός	Γ	
Αιτωλοακαρνανία	Βόνιτσα	Γ	✓
Αιτωλοακαρνανία	Θέρμο	Γ	✓
Αιτωλοακαρνανία	Καινούργιο	Γ	
Αιτωλοακαρνανία	Κάτουνα	Γ	
Αιτωλοακαρνανία	Κατοχή	Γ	
Αιτωλοακαρνανία	Λεπενού	Γ	
Αιτωλοακαρνανία	Μενίδι	Γ	
Αιτωλοακαρνανία	Μύτικας	Γ	
Αιτωλοακαρνανία	Νεοχώρι	Γ	
Αιτωλοακαρνανία	Πάλαιρος	Γ	
Αιτωλοακαρνανία	Παναιτώλιο	Γ	
Αχαΐα	Αγ.Βασίλειος	Γ	
Αχαΐα	Ακράτα	Γ	
Αχαΐα	Βραχναίικα	Γ	
Αχαΐα	Δεμένικα	Γ	
Αχαΐα	Διακοπτό	Γ	
Αχαΐα	Καλάβρυτα	Γ	
Αχαΐα	Κάτω Αχαΐα	Γ	✓
Αχαΐα	Λόγγος	Γ	
Αχαΐα	Οβρυά	Γ	
Αχαΐα	Ρίο	Γ	
Αχαΐα	Ροδοδάφνη	Γ	
Αχαΐα	Σελιανίτικα	Γ	
Ηλεία	Αρχαία Ολυμπία	Γ	✓
Ηλεία	Βάρδα	Γ	
Ηλεία	Γαστούνη – Βαρθολομιά	Γ	
Ηλεία	Ζαχάρω,	Γ	✓
Ηλεία	Κρέστενα	Γ	✓
Ηλεία	Λεχαινά	Γ	

Πίνακα 6.1.10.2 Στοιχεία υφιστάμενων ΕΕΛ ή ΕΕΛ που έχουν κατασκευασθεί στην ΠΔΕ

ΠΕ	Όνομα ΕΕΛ	Εξυπηρετούμενοι Οικισμοί	Βαθμός Επεξεργασίας	Δυναμικότητα (ΙΚ)	Κατάσταση
Αιτωλοακαρνανίας	Αγρίνιο	Αγρίνιο , βοθρολύματα από τους οικισμούς Θεοσιέων Στράτου Νεάπολης και Παραβόλας	2+N+P	60.000	Λειτουργεί
Αιτωλοακαρνανίας	Μεσολόγγι	Μεσολόγγι	2+N+P	16.000	Λειτουργεί
Αιτωλοακαρνανίας	Ναύπακτος	Ναύπακτος , Παλαιοπαναγιά, Καστράκι, Λυγία και βοθρολύματα από τους οικισμούς: Αντίρριο, Δάφνη και Πλατανίτη	2	25.000	Λειτουργεί
Αιτωλοακαρνανίας	Αιτωλικό	Αιτωλικό			Λειτουργεί
Αιτωλοακαρνανίας	Αμφιλοχία	Αμφιλοχία	2+N+P	8.000	Λειτουργεί
Αιτωλοακαρνανίας	Βόνιτσα	Βόνιτσα, δέχεται βοθρολύματα από τον οικισμό Νέα Καμαρίνα Ακτίου	2+N+P	8.000	Λειτουργεί
Αιτωλοακαρνανίας	Θέρμο	Θέρμο	2	4.500	Λειτουργεί
Αιτωλοακαρνανίας	Οινιάδων	Κατοχή, Νεοχώρι			Αδρανεί
Αχαΐας	Πάτρας	Πάτρα , τμήματα των οικισμών Οβρυά και Δεμένικα	2+N+P	195.000	Λειτουργεί
Αχαΐας	Αιγίου	Αίγιο , Κουλούρα	2+N	40.000	Λειτουργεί
Αχαΐας	Κάτω Αχαΐας	Κάτω Αχαΐα , Αλισσός, Κάτω Αλισσός	2+N+P	20.000	Λειτουργεί
Ηλείας	Πύργου	Πύργος , Κολίρι	2+N+P	35.000	Λειτουργεί
Ηλείας	Αμαλιάδας	Αμαλιάδα	2+N+P	23.883	Λειτουργεί
Ηλείας	Αρχαίας Ολυμπίας	Αρχαία Ολυμπία	2+N+P	10.838	Λειτουργεί
Ηλείας	Κρεστένων	Κρέστενα , Καλλίκωμο, Μακρίσια, Σαμικό και Ράχες	2+N	9.834	Λειτουργεί
Ηλείας	Ζαχάρως	Ζαχάρω	2	5.000	Λειτουργεί
Ηλείας	Λεχαινών	Λεχαινά , Τραγανό		13.933	Αδρανεί
Ηλείας	Γαστούνης	Γαστούνη , Βαρθολομιά		12.833	Αδρανεί

6.1.11 Χρήσεις Γης-Κοινωνικές Υποδομές

6.1.11.1 Κάλυψη του εδάφους

Η συνολική έκταση της ΠΔΕ είναι 11.318,1 χιλ. στρέμματα, δηλαδή το 9% περίπου της συνολικής έκτασης της χώρας (131.957,4 χιλ.στρ.), από τα οποία το 50% περίπου καταλαμβάνει η ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας (5.422,9 χιλ. στρ.), το 30% η ΠΕ Αχαΐας (3.272,7 χιλ. στρ) και το 20% περίπου η ΠΕ Ηλείας (2.622,5 χιλ. στρ).

Ως προς την κατανομή του εδάφους σε υψομετρικές ζώνες, σύμφωνα με την Απογραφής Γεωργίας – Κτηνοτροφίας 1999/2000 της ΕΛ.ΣΤΑΤ, το 33% περίπου της έκτασης της ΠΔΕ είναι πεδινή, το 23,4% είναι ημιορεινή και το 43,6% είναι ορεινή. Η αντίστοιχη κατανομή ανα ΠΕ είναι:

✓	ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας:	20,3% πεδινή	35,2% ημιορεινή	44,5% ορεινή
✓	ΠΕ Αχαΐας:	20,7% πεδινή	13,8% ημιορεινή	65,5% ορεινή
✓	ΠΕ Ηλείας:	58,0% πεδινή	21,2% ημιορεινή	20,8% ορεινή

Οι καλλιεργούμενες εκτάσεις (μαζί με τις αγροναπαύσεις) καλύπτουν περίπου το 31,7% της συνολικής έκτασης της ΠΔΕ και η αρδευόμενη γη το 13,4% της συνολικής έκτασης. Τα αντίστοιχα ποσοστά καλλιεργούμενων εκτάσεων και αρδευόμενης γης κατά ΠΕ, με βάση τα στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ 2007, είναι:

Πίνακας 6.1.11.1: Καλλιεργούμενες εκτάσεις και αρδευόμενη γη των ΠΕ της ΠΔΕ.

ΠΕ	Συνολική έκταση (χιλ. στρέμματα)	Καλλιεργούμενες εκτάσεις (χιλ. στρέμματα)	%	Αρδευόμενη γη (χιλ. στρέμματα)	%
Αιτωλοακαρνανίας	5.422,9	1.375,4	25,3	602,5	11,1
Αχαΐας	3.272,7	956,9	29,2	346,1	10,6
Ηλείας	2.617,8	1.264,2	48,3	573,7	21,9

Η κτηνοτροφική γη, στην οποία συμπεριλαμβάνονται οι δημόσιοι και ιδιωτικοί βοσκότοποι, καλύπτει το 37% της συνολικής έκτασης της ΠΔΕ, η δασοκάλυψη φθάνει το 23,8% της συνολικής έκτασης, οι εκτάσεις που καλύπτονται από νερά δεν ξεπερνούν το 2,9%, ενώ οι εκτάσεις οικισμών καλύπτουν το 3,6% της συνολικής έκτασης της Περιφέρειας.

Στον επόμενο πίνακα παρουσιάζονται αναλυτικά τα παραπάνω στοιχεία για κάθε μία ΠΕ.

Πίνακας 6.1.11.2: Χρήσεις γης των ΠΕ της ΠΔΕ.

ΠΕ	Σύνολο (χιλ. στρέμ.)	Κτηνοτρ. γη	%	Δάση	%	Νερά	%	Οικισμοί	
									%
Αιτωλοακαρνανίας	5.422,9	2.532,3	46,7	1.482,2	27,3	278,7	5,1	131,6	2,4
Αχαΐας	3.272,7	1.342,3	41,0	739,5	22,6	14,7	0,4	136,8	4,2
Ηλείας	2.617,8	346,6	13,2	478,2	18,3	39,2	1,5	144,1	5,5

Ως προς τις υδατοκαλλιέργειες, η Αιτωλοακαρνανία παρουσιάζει μεγάλο δυναμισμό γεγονός που οφείλεται κυρίως στο μεγάλο και ποιοτικά υψηλό δυναμικό επιφανειακών υδάτων και το μεγάλο πολυσχιδές ανάπτυγμα ακτών. Σημαντικές ιχθυοκαλλιέργειες εντοπίζονται στις λιμνοθάλασσες Μεσολογγίου, Αιτωλικού, Κλείσοβας, Παλαιοποτάμου, Μπούκας, Συκιάς, εκβολών Αχελώου, Βουλκαριάς, ενώ θαλάσσιες ιχθυοκαλλιέργειες εντοπίζονται στην περιοχή Αστακού, στις δυτικές ακτές του Αμβρακικού, στις νότιες ακτές στο Γαλατά και τη Βασιλική. Στην ΠΕ Αχαΐας οι υδατοκαλλιέργειες περιορίζονται στις λιμνοθάλασσες Καλογρηάς και Μετόχι-Πρόκοπος, αλλά και μικρότερες μονάδες εκτροφής πέστροφας, σολωμού και χελιών στις περιοχές Καλαβρύτων, Ακράτας και Κααΐικων. Τέλος στην ΠΕ Ηλείας τα φυσικά ιχθυοτροφεία περιορίζονται στις λιμνοθάλασσες Κοτύχι και Βάρδα.

Θεσμοθετημένες μεταλλευτικές ζώνες δεν υπάρχουν στην Περιφέρεια. Εντοπίζονται, ωστόσο, μεταλλεία λιγνίτη, χαλκού, μαγγανίου, πυρολουσίτη και γηγενών αερίων.

Ως προς τα λατομεία μαρμάρου και βιομηχανικών ορυκτών, υπάρχουν θεσμοθετημένες λατομικές ζώνες μόνο για λατομεία αδρανών. Στην ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας λειτουργούν λατομεία μαρμάρου στην ευρύτερη περιοχή Μεσολογγίου (Ρετσίνα) και Βόνιτσας και βιομηχανικών ορυκτών (γύψου) στο Μεσολόγγι και την Κατούνα. Στην ΠΕ Αχαΐας συγκεντρώσεις λατομείων υπάρχουν στην περιοχή Θέας Χαλανδρίτσας και Βραχναϊκών (φλύσχης, άργιλος). Στην ΠΕ Ηλείας υπάρχουν μόνο συγκεντρώσεις λατομείων μαρμάρου, στην περιοχή Λάμπειας.

Α' - Β' κατοικία

Η οργάνωση Α' κατοικίας στην Περιφέρεια παρουσιάζει ανάπτυξη περιμετρικά / ακτινωτά γύρω από μεγάλα αστικά κέντρα, λιμάνια, διαμετακομιστικούς κόμβους, κέντρα παραγωγικών δραστηριοτήτων, ή γραμμικά κατά μήκος ακτών, οδικών αξόνων, σιδηροδρομικής γραμμής.

Η μεγαλύτερη ανάπτυξη της Α' κατοικίας εντοπίζεται στο πολεοδομικό συγκρότημα της Πάτρας και στις παρυφές του, ενώ μικρότερης έκτασης συγκεντρώσεις είναι αυτές γύρω από το Αγρίνιο, το Μεσολόγγι, τον Πύργο, το Αίγιο, την Ναύπακτο και την Αμαλιάδα.

Ανάπτυξη Α' κατοικίας γύρω από από κέντρα παραγωγικών δραστηριοτήτων παρατηρείται στις ευρύτερες περιοχές Αιτωλικού, Νεοχωρίου και Μεσολογγίου της ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας, στην περιοχή Κάτω Αχαΐας και Ακράτας της ΠΕ Αχαΐας και στις περιοχές Αμαλιάδας, Λεχαινών, Ανδραβίδας, Βαρθολομιού, Γαστούνης, Κρεστένων και Ζαχάρως της ΠΕ Ηλείας.

Γραμμική ανάπτυξη παρατηρείται κατά μήκος των ακτών της Αχαΐας, κυρίως της παλιάς εθνικής οδού Αθήνας – Πάτρας και της νέας εθνικής οδού, ειδικά στα τμήματα Αιγείρας – Αιγίου και

Ρίου - Κ.Αχαΐας, ενώ στην ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας οι γραμμικές αναπτύξεις εντοπίζονται στον άξονα Μεσολόγγι- Αργίτιο-Αμφιλοχία.

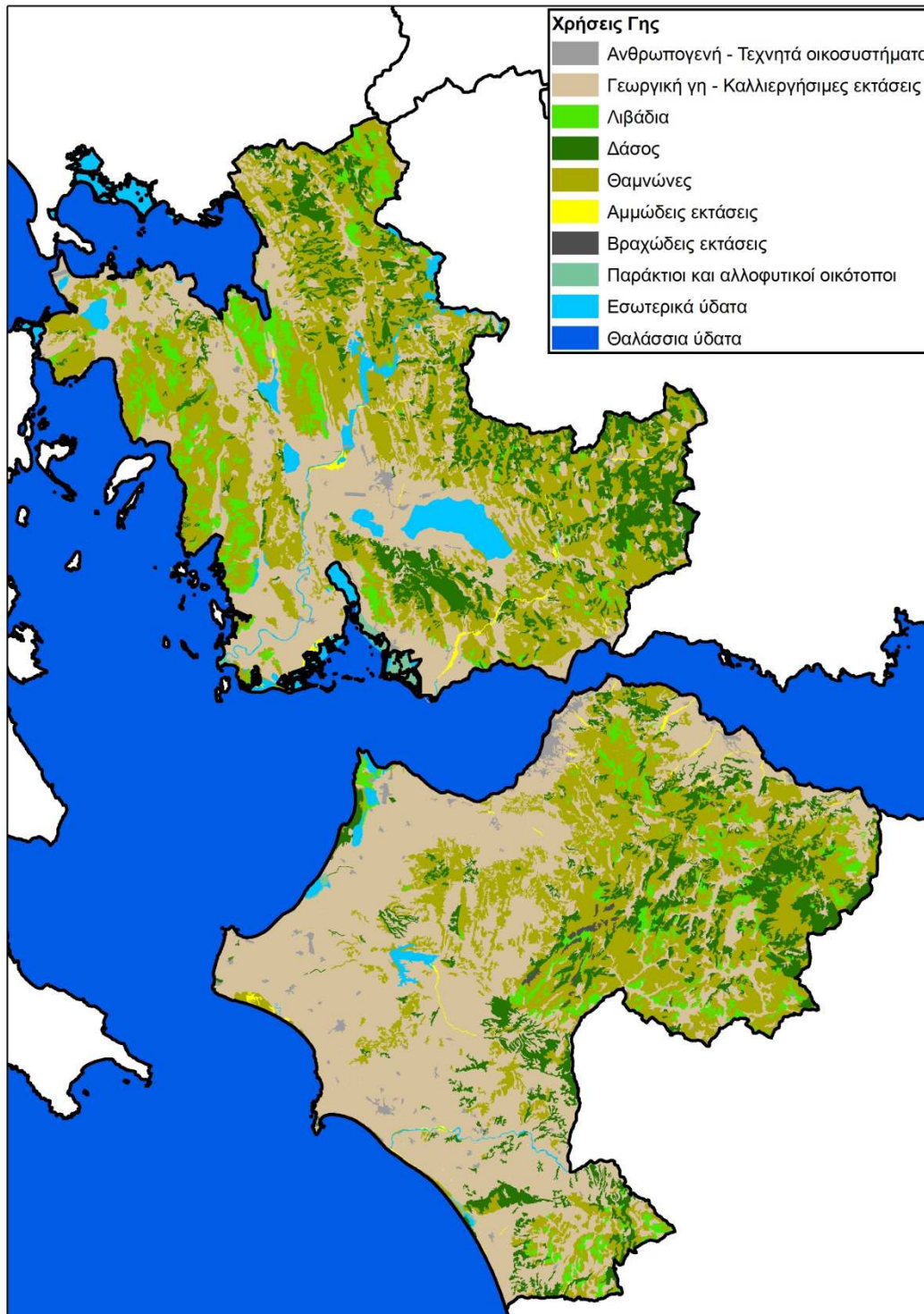
Η Β΄ κατοικία στην ΠΕ Αχαΐας παρουσιάζει ιδιαίτερη ανάπτυξη στις παράκτιες περιοχές του Πατραϊκού, καθώς και στις ακτές του Αντιρρίου και της Ναυπάκτου και κατά δεύτερο λόγο, του Γαλατά και της Κ. Βασιλικής. Στην ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας, η Β΄ κατοικία περιορίζεται στις νότιες ακτές της σε μικρότερες αναπτύξεις, αλλά και σε σημειακές στην Τουρλίδα και τις εκβολές του Αχελώου. Στις βόρειες ακτές, στον Αμβρακικό, εκτείνονται μικρές γραμμικές αναπτύξεις στην περιοχή Αμφιλοχίας- Ανοιξιάτικου-Μενιδίου και μικρότερες στη Βόνιτσα. Τέλος, στην Ηλεία η Β΄ κατοικία παρουσιάζει ανάπτυξη στις παράκτιες περιοχές Κυλλήνης – Λεχαιών, Σαβαλίων – Σκαφιδιάς και Ζαχάρως με κύριο χαρακτηριστικό την έλλειψη του όποιου σχεδιασμού και την άναρχη αυθαίρετη δόμηση.

Ως προς την οικοδομική δραστηριότητα της Περιφέρειας παρατηρείται φθίνουσα πορεία και σταθεροποίηση της ανάπτυξης της Α΄ και Β΄ κατοικίας (αλλά και των εμπορικών χρήσεων) γεγονός που αποδίδεται κυρίως στην οικονομική κρίση των τελευταίων χρόνων.

Βιομηχανικές Περιοχές (ΒΙΠΕ), ΒΙΠΑ, ΒΙΟΠΑ, Τεχνολογικά Πάρκα

Στην ΠΕ Αχαΐας λειτουργεί η ΒΙΠΕ Πατρών στην περιοχή Κάτω Αχαΐας με έκταση 4.050στρ., το ΒΙΟΠΑ Γλαύκου Πατρών με έκταση 600στρ., καθώς και το Επιστημονικό Πάρκο του Πανεπιστημίου Πατρών στο Ρίο. Στην ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας λειτουργεί η ΝΑΒΙΠΕ (Ναυτική Βιομηχανική Περιοχή) στο Πλατυγιάλι Αστακού συνολικής έκτασης 1.910 στρ. Τέλος η ΠΕ Ηλείας χαρακτηρίζεται από έλλειψη.

Στην επόμενη εικόνα παρουσιάζονται οι χρήσεις γης της Περιφέρειας.

Σχήμα 6.1.11.1: Χρήσεις γης Περιφέρειας Δυτ. Ελλάδας

6.1.11.2 Θεσμοθετημένες χρήσεις

Οι περιοχές με θεσμοθετημένες χρήσεις γης στην ΠΔΕ αποτελούν ένα πολύ μικρό ποσοστό της συνολικής έκτασης και περιορίζονται στον καθορισμό και την οργάνωση περιοχών για οικιστική χρήση (οικισμοί Α' και Β' κατοικίας), βιομηχανικών περιοχών (ΒΙΠΕ, ΒΙΟΠΑ κ.λπ.), περιοχές που

βρίσκονται υπό το καθεστώς προστασίας (αρχαιολογικοί χώροι, βιότοποι, ΖΟΕ κλπ), καθώς και σε διαδικασίες σημειακής χωροθέτησης όλων των άλλων δραστηριοτήτων.

Στον επόμενο πίνακα παρουσιάζονται τα εγκεκριμένα ΓΠΣ στην Περιφέρεια.

Πίνακας 6.1.11.3: Εγκεκριμένα ΓΠΣ Περιφέρειας Δυτ. Ελλάδας

ΠΕ Αχαΐας	
Πάτρα	ΦΕΚ 1061Δ/86
Αγ. Γεώργιος	ΦΕΚ 1061Δ/86
Παραλία	ΦΕΚ 1061Δ/86
Ομβριά	ΦΕΚ 616Δ/89
Καλάβρυτα	ΦΕΚ 469Δ/87
Κ. Αχαΐα	ΦΕΚ 437Δ/86
Αίγιο	ΦΕΚ 604Δ/86
ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας	
Καινούριο	221Δ/90, επ.974Δ/94
Ναύπακτος	653Δ/88 & 1072Δ/92
Μεσολόγγι	406Δ/89 & 1366Δ/92
Αγ.Κωνσταντίνος	ΦΕΚ 42Δ/88
Αγρίνιο	ΦΕΚ 42Δ/88
Αστακός	ΦΕΚ 1263Δ/87
Δοκίμιο	ΦΕΚ 717Δ/90
Βόνιτσα	ΦΕΚ 231Δ/88
Αμφιλοχία	ΦΕΚ 1164Δ/87
Αιτωλικό	ΦΕΚ 62Δ/90 & 1376Δ/92
Νεάπολη	1266Δ/94
ΠΕ Ηλείας	
Αρχ. Ολυμπία	415Δ/89
Αμαλιάδα	3Δ/86 & 144Δ/92
Ανδρίτσαινα	1288Δ/86
Βαρθολομιό	773Δ/87
Κυλλήνη	882Δ/86 & 844Δ/93
Λεχαινά	370Δ/86
Βάρδα	771Δ/87
Ζαχάρω	36Δ/87
Γαστούνη	521Δ/86
Κρέστενα	777Δ/87 & 322Δ/94
Πύργος	598Δ/88 & 504Δ/92
Ανδραβίδα	325Δ/89 & 1243Δ/94
Τραγανό	144Δ/92
Κ. Παναγιά	882Δ/86
Αμαλιάδα (τροποποίηση)	1280Δ/93
Γαστούνη (τροποποίηση)	161Δ/95

Ως προς τις Ζώνες Οικιστικού ελέγχου αναφέρονται οι εξής: ΖΟΕ ΠΕ Ηλείας (ΦΕΚ 1161/1/93 και 86/Β/94) και οι δύο μικρότερες, στον Αγ. Βλάσιο Αιτωλοακαρνανίας (ΦΕΚ 327/1/88) και στην Κάτω Αχαΐα (ΦΕΚ 386/1/90).

6.1.11.3 Οικιστικό δίκτυο

Στη συνέχεια παρατίθενται στοιχεία που αφορούν στην οργάνωση του οικιστικού δικτύου της Περιφέρειας. Πιο συγκεκριμένα, παρουσιάζονται στοιχεία διοικητικής και κοινωνικής οργάνωσης, και αστικών λειτουργιών στις εξεταζόμενες ΠΕ.

Στην Περιφέρεια Δυτ. Ελλάδας λειτουργούν συνολικά 7 Πρωτοδικεία και συγκεκριμένα, δύο στην ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας (Αγρινίου και Μεσολογγίου), 3 στην ΠΕ Αχαΐας (Πατρών, Αιγίου και Καλαβρύτων) και 2 στην ΠΕ Ηλείας (Ηλείας και Αμαλιάδας). Τα Πρωτοδικεία της Περιφέρειας υπάγονται στο ΙΓ' Εφετείο το οποίο στεγάζεται στην Πάτρα.

Στην Περιφέρεια λειτουργούν 3 Λιμεναρχεία τα οποία βρίσκονται στην Πάτρα (κεντρικό Λιμεναρχείο), στο Κατάκολο και στην Κυλλήνη, καθώς και 2 υπολιμεναρχεία, στο Μεσολόγγι και το Αίγιο.

Σήμερα λειτουργούν συνολικά 5 Εφορείες Αρχαιοτήτων στην Περιφέρεια, από τις οποίες οι δύο βρίσκονται στην Πάτρα (ΣΤ' ΕΠΚΑ, 6η ΕΒΑ), μία στην Ολυμπία (Ζ' ΕΠΚΑ), μία στο Μεσολόγγι (ΛΣΤ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων) και μία στη Ναύπακτο (22^η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων).

Σε ό,τι αφορά τις παροχές υγείας και περίθαλψης στην Περιφέρεια, λειτουργούν 11 Νοσοκομεία, εκ των οποίων, ένα περιφερειακής εμβέλειας (Πανεπιστημιακό Περιφερειακό Νοσοκομείο Πατρών) και 10 νοσοκομεία τοπικού επιπέδου, τα οποία λειτουργούν στο Αγρίνιο, στο Μεσολόγγι, στο Αίγιο, στα Καλάβρυτα, στην Πάτρα, στο Ρίο, στην Αμαλιάδα, στον Πύργο και στα Κρέστενα. Πέρα από τα Νοσοκομεία, στην Περιφέρεια λειτουργούν 21 Κέντρα Υγείας (9 στην ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας, 6 στην ΠΕ Αχαΐας και 6 στην ΠΕ Ηλείας), καθώς και 4 Θεραπευτήρια, από τα οποία, ένα στην ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας («Κέντρο Αποθεραπείας Φυσικής και Κοινωνικής Αποκατάστασης – ΚΑΦΚΑ Αμφιλοχίας») και 3 στην ΠΕ Αχαΐας («Κέντρο Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων – ΚΕΘΕΑ Πάτρας, «Θεραπευτήριο Χρόνιων Παθήσεων Κλεομένου Οικονόμου Ιατρού – πρώην ΚΑΦΑ Αιγίου» και «Ειδικό Κέντρο Αποκατάστασης και Μέριμνας Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες –ΕΚΑΜΕ Αιγίου»).

Όσον αφορά στην Ανώτατη Εκπαίδευση, στην Περιφέρεια λειτουργεί το Πανεπιστήμιο Πατρών με 22 τμήματα, το Πανεπιστήμιο Δυτικής Ελλάδας με 3 τμήματα και έδρα το Αγρίνιο, καθώς και το Ανοικτό Πανεπιστήμιο με 4 κλάδους και έδρα την Πάτρα. Επίσης, στην Περιφέρεια λειτουργούν το ΤΕΙ της Πάτρας με 11 τμήματα εντός της πόλης, 2 τμήματα στο Αίγιο, 2 τμήματα στον Πύργο και 1 τμήμα στην Αμαλιάδα και το ΤΕΙ του Μεσολογγίου με 7 τμήματα εντός της πόλης και 1 τμήμα στη Ναύπακτο. Επιπλέον, 7 Ειδικά Σχολεία Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης λειτουργούν στην Περιφέρεια (1 στη Ναύπακτο, 2 στο Αγρίνιο, 2 στον Πύργο και 2 στην Πάτρα) και 2 Ερευνητικά Κέντρα, τα οποία είναι: η «Ακαδημία Μελετών Κοινωνικών Προβλημάτων Κοσμάς ο Αιτωλός» στα Παλιάμπελα Αιτωλοακαρνανίας και το «Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας» (Κ.Ε.Θ.Ι) στην Πάτρα.

Τέλος, αξίζει να αναφερθεί η λειτουργία, στη Λάππα Αχαΐας, του Κέντρου Πληροφόρησης Δάσους Στροφυλιάς – Λιμνοθάλασσας Κοτυχίου, όπου στεγάζεται και το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας, καθώς και η λειτουργία 3 Κέντρων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης ("ΚΠΕ" Ακράτας –

Κλειτορίας με έδρα την Κλειτορία, "ΚΠΕ" Θέρμου – Μεσολογγίου με έδρα το Μεσολόγγι και "ΚΠΕ" Κρεστένων Ηλείας).

Ως προς τις υπηρεσίες δημόσιας τάξης, αναφέρεται ότι συνολικά στην Περιφέρεια λειτουργούν 4 Αστυνομικές Διευθύνσεις και 2 Υποδιευθύνσεις. Πιο συγκεκριμένα, στην ΠΕ Αχαΐας στεγάζεται η Γενική Αστυνομική Διεύθυνση της Περιφέρειας, και η Αστ. Δ/νση Αχαΐας με έδρα την Πάτρα και 10 αστυνομικά τμήματα, καθώς και η Αστυνομική Υποδιεύθυνση Αιγίου με ένα αστυνομικό τμήμα. Στην ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας λειτουργούν 2 Αστυνομικές Διευθύνσεις, η Αστ. Δ/νση Ακαρνανίας με έδρα το Αγρίνιο, και 8 αστ. τμήματα και η Αστ. Δ/νση Αιτωλίας με έδρα το Μεσολόγγι και 5 αστ. τμήματα. Τέλος στην ΠΕ Ηλείας λειτουργεί η Αστ. Δ/νση Ηλείας με έδρα τον Πύργο και περιλαμβάνει 11 τμήματα, καθώς και η Αστυνομική Υποδιεύθυνση Αμαλιάδας με ένα αστυνομικό τμήμα.

Επίσης, στην Πάτρα εδρεύει και η Περιφερειακή Διοίκηση Πυροσβεστικών Υπηρεσιών Δυτικής Ελλάδας. Στην ΠΕ Αχαΐας βρίσκεται και η Διοίκηση Πυροσβεστικών Υπηρεσιών Πατρών με δύο πυροσβεστικούς σταθμούς (Πατρών και Λιμένα Πατρών), 4 Πυροσβεστικές Υπηρεσίες (ΒΙ.ΠΕ. Πατρών, Αιγίου, Ακράτας, Καλαβρύτων) και ένα πυροσβεστικό κλιμάκιο (Χαλανδρίτσας). Στην ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας λειτουργούν 5 πυροσβεστικές υπηρεσίες (Μεσολογγίου, Αγρινίου, Θέρμου, Ναυπάκτου, Αμφιλοχίας). Στην ΠΕ Ηλείας η Διοίκηση Πυροσβεστικών Υπηρεσιών Νομού Ηλείας περιλαμβάνει 4 πυροσβεστικές υπηρεσίες (Πύργου, Αμαλιάδος, Λεχαινών και αεροδρομίου Ανδραβίδας), καθώς και 2 πυροσβεστικά κλιμάκια (Ολυμπίας και Κρεστένων).

Η 3η Τελωνειακή Περιφέρεια Πατρών υπάγεται στη Γενική Διεύθυνση Τελωνείων και Ειδικών Φόρων Κατανάλωσης και με τη σειρά της ελέγχει το Β' τάξης τελωνείο Αιγίου. Στην Αιτωλοακαρνανία λειτουργεί το τελωνείο Μεσολογγίου και το τελωνείο Αστακού. Τέλος, στην Ηλεία λειτουργεί το τελωνείο Β' τάξης Κυλλήνης.

Δέκα πολεοδομικά γραφεία απαντώνται στην Περιφέρεια, 4 εκ των οποίων στην ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας, 3 στην ΠΕ Αχαΐας και 3 στην ΠΕ Ηλείας.

Σε ό,τι αφορά τις Δημόσιες Οικονομικές Υπηρεσίες (ΔΟΥ), σήμερα εντός της Περιφέρειας λειτουργούν συνολικά 7 ΔΟΥ και συγκεκριμένα 2 στην ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας (Μεσολογγίου, Αγρινίου), 3 στην ΠΕ Αχαΐας (Α', Γ' Πατρών, Αιγίου) και 2 στην ΠΕ Ηλείας (Πύργου, Αμαλιάδας).

Όσον αφορά στα γραφεία ΟΑΕΔ, στην ΠΕ Αχαΐας λειτουργούν γραφεία στην Πάτρα και στο Αίγιο, στην ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας στο Μεσολόγγι, στο Αγρίνιο, στη Ναύπακτο, ενώ το παράρτημα ΙΚΑ Αμφιλοχίας ασκεί αρμοδιότητες ΟΑΕΔ. Το ίδιο συμβαίνει στην ΠΕ Ηλείας με το ΙΚΑ Κρεστένων, καθώς υπάρχουν μόνο δύο αυτοτελή γραφεία στον Πύργο και στην Αμαλιάδα.

Παραδοσιακοί οικισμοί

Σύμφωνα με το Αρχείο Παραδοσιακών Οικισμών και Διατηρητέων Κτιρίων της Διεύθυνσης Πολεοδομικού Σχεδιασμού του ΥΠΕΚΑ στην Αχαΐα υπάρχουν 4 χαρακτηρισμένοι οικισμοί (2 τμήματα πόλης της Πάτρας, το Αλεποχώρι της ΔΕ Τριταίας και το Βεσίνι της Δε Παϊών). Στην ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας εμφανίζεται ένας χαρακτηρισμένος παραδοσιακός οικισμός, η Ναύπακτος της ΔΕ Ναυπάκτου, και στην ΠΕ Ηλείας οι Ταξιάρχες της ΔΕ Ζαχάρως.

Κωδικός	Οικισμός	ΦΕΚ & Φορέας	Απόφαση
7568 & 8235	Τμήματα πόλης Πατρών	Δ-364 α/30.07.1982 ΥΠΕΧΩΔΕ Δ-499 α/16.05.1996 ΥΠΕΧΩΔΕ	ΠΔ α/11.04.1982 ΠΔ α/25.04.1996
203	Αλεποχώρι	Δ-594 α/13.11.1978 ΥΠΕΧΩΔΕ	α/19.10.1978
202	Βεσίι	Δ-594 α/13.11.1978 ΥΠΕΧΩΔΕ Δ-594 α/13.11.1978 ΥΠΕΧΩΔΕ	α/19.10.1978 Α /19.10.1978
201	Ναύπακτος	Δ-85 α/01.01.1993 ΥΠΕΧΩΔΕ Δ-523 α/10.08.2000 ΥΠΕΧΩΔΕ Δ-674 α/06.08.2002 ΥΠΕΧΩΔΕ	20559/5563 α/01.08.2000
204	Ταξιάρχες	Δ-594 α/13.11.1978	α/19.10.1978

Ως προς τη διάρθρωση και ιεράρχηση του οικιστικού δικτύου της Περιφέρειας σημειώνονται τα παρακάτω.

Η Πάτρα αποτελεί πρωτεύοντα εθνικό πόλο (2ο επίπεδο), το Αγρίνιο κατατάσσεται στους λοιπούς εθνικούς πόλους 4^{ου} επιπέδου και εξαρτάται από την Πάτρα, το Μεσολόγγι, η Ναύπακτος, το Αίγιο, η Αμαλιάδα και ο Πύργος με πληθυσμό >10.000 κατατάσσονται στα αστικά κέντρα 5^{ου} επιπέδου και εξαρτώνται από την Πάτρα. Ειδικότερα το Μεσολόγγι λειτουργεί σαν δίπολο με το Αγρίνιο χωρίς όμως να χαρακτηρίζεται έτσι.

Πιο αναλυτικά, στην Πάτρα συγκεντρώνονται διοικητικές υπηρεσίες, οι περιφερειακές υπηρεσίες υγείας, οι διαπεριφερειακές μονάδες, κέντρα ανώτατης εκπαίδευσης, έρευνας και νέας τεχνολογίας με διεθνή ακτινοβολία και αστικές λειτουργίες και αποτελεί πόλο υπερεθνικής και εθνικής σημασίας με εξάρτηση από την Αθήνα (1ου επιπέδου μητροπολιτικό κέντρο) και αλληλεξάρτηση με Ιωάννινα και Λάρισα (2ου επιπέδου) στις Περιφέρειες Ηπείρου και Θεσσαλίας αντίστοιχα. Από την Πάτρα εξαρτάται το δίπολο Τρίπολη – Καλαμάτα (δευτερεύοντες εθνικοί πόλοι 3^{ου} επιπέδου) της Περιφέρειας Πελοποννήσου, καθώς και η Κεφαλλονιά και η Ζάκυνθος, της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων.

Η Πάτρα ιδιαίτερα υποστηρίζεται με δράσεις που προτείνονται τόσο από τον Εθνικό Χωροταξικό Σχεδιασμό, όσο και από Τοπικά Χωροταξικά (μελέτη Ρυθμιστικού Σχεδίου, Γ.Π.Σ.):

- Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και του οικονομικού δυναμισμού
- Βελτίωση της προσπελασιμότητάς της (Νέο Λιμάνι, παράκαμψη πόλης, έργα υποδομών)
- Προστασία και βελτίωση της ποιότητας του αστικού περιβάλλοντος (ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς, προστασία και ανάδειξη του δημόσιου χώρου κυρίως του ιστορικού κέντρου και του παραλιακού μετώπου, με ενίσχυση των ζωνών πρασίνου και διαχείριση των ελεύθερων και κοινόχρηστων χώρων, περιορισμό της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, αποθάρρυνση των μετακινήσεων με Ι.Χ. αυτοκίνητα).
- Υψηλό επίπεδο παρεχόμενων υπηρεσιών με έμφαση στην υγεία, στη γνώση, με περαιτέρω ενίσχυση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και στην ανάπτυξη υποδομών έρευνας.

Το Αγρίνιο λειτουργεί ως δευτερεύων πόλος συγκέντρωσης διοικητικών υπηρεσιών, υπηρεσιών υγείας, εκπαίδευσης (με διαπεριφερειακή σύνδεση με το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, της Περιφέρειας Ηπείρου) και αστικών λειτουργιών.

Συμπληρωματικά των δύο μεγάλων αστικών κέντρων (με υπηρεσίες στους τομείς: διοίκηση, υγεία, Τεχνολογική Εκπαίδευση και αστικές λειτουργίες) λειτουργούν το Μεσολόγγι στην ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας, το Αίγιο στην ΠΕ Αχαΐας και το δίπολο Αμαλιάδα-Πύργος στην ΠΕ Ηλείας, ενώ μικρότερα κέντρα αποτελούν στην ΠΕ Αχαΐας το Κατάκολο, τα Καλάβρυτα, το Ρίο, η Ακράτα και η Κλειτορία και η Λαρισσός, στην ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας η Ναύπακτος, ο Αστακός, η Αμφιλοχία και το Θέρμο και στην ΠΕ Ηλείας τα Κρέστενα, η Κυλλήνη, η αρχαία Ολυμπία και η Σκιλλούντα.

Συμπερασματικά μπορεί να λεχθεί ότι η ΠΔΕ αποτελεί κομβικό σημείο του εθνικού χώρου σε διασύνδεση με τον περιβάλλοντα χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, των Βαλκανίων και της Μεσογείου.

6.1.12 Δίκτυα Υποδομής

6.1.12.1 Ύδρευση - Άρδευση

Το δίκτυο ύδρευσης στη Δυτική Ελλάδα χαρακτηρίζεται ως ικανοποιητικό, αν και υπάρχουν ακόμα οικισμοί στους οποίους απαιτείται εκσυγχρονισμός του δικτύου (π.χ. αντικατάσταση των αγωγών ύδρευσης), ή ακόμη και οικισμοί οι οποίοι υδροδοτούνται από γεωτρήσεις που χρήζουν ελέγχου της ποιότητας του νερού.

Σε ό,τι αφορά το δίκτυο άρδευσης, παρουσιάζει έντονα προβλήματα γήρανσης. Ειδικότερα, στην ΠΕ Ηλείας, στον ταμιευτήρα του Πηνείου η χωρητικότητα συνεχώς μειώνεται εξαιτίας των συνεχών προσχώσεων, η κατάκλιση σαν μέθοδος άρδευσης είναι απαρχαιωμένη, ο ηλεκτρολογικός – μηχανολογικός και ηλεκτρονικός εξοπλισμός των αντλιοστασίων είναι σε κακή κατάσταση, με αποτέλεσμα να παρουσιάζονται απώλειες νερού πάνω από 23% στο δίκτυο του Αλφειού και 30% στο δίκτυο του Πηνείου.

Στην ΠΕ Αιτ/νίας οι διώρυγες κυρίως της Κάτω περιοχής (πεδιάδα Μεσολογγίου) παρουσιάζουν σοβαρές βλάβες. Ειδικότερα στην περιοχή της Σταμνάς, υπάρχει πιθανότητα κατάρρευσης τμήματός της και ανεπανόρθωτης ζημιάς στο σύστημα μεταφοράς νερού στην Περιοχή Κατοχής- Νεοχωρίου.

6.1.12.2 Τηλεπικοινωνίες

Σε ό,τι αφορά τις τηλεπικοινωνίες, ευρυζωνικές υπηρεσίες δικτύου παρέχονται σε φορείς του Ελληνικού Δημοσίου. Αντιθέτως, παρατηρείται αδράνεια όσον αφορά στην εξυπηρέτηση ιδιωτών. Κεραίες επίγειας ψηφιακής ευρειεκτομής ψηφιακού σήματος εντοπίζονται και στις τρεις ΠΕ της Περιφέρειας.

6.1.12.3 Μεταφορές

Παρά τις σημαντικές παρεμβάσεις που έχουν γίνει τα τελευταία χρόνια στην ΠΔΕ στον τομέα των μεταφορών, οι ποσοτικές και ποιοτικές ανάγκες της ΠΔΕ συνεχίζουν να αυξάνουν,

καθιστώντας αναγκαία την ανάπτυξη και ολοκλήρωση των μεταφορικών υποδομών σε όλους τους τομείς. Το οδικό δίκτυο της Περιφέρειας είναι ιδιαίτερα εκτεταμένο και βελτιώνεται συνεχώς. Η κεντρική οδική αρτηρία που συνδέει την πόλη των Πατρών με την Αθήνα αποτελεί μέρος του βασικού εθνικού άξονα Π.Α.Θ.Ε (Οδικός Άξονας Πατρών -Αθήνας - Θεσσαλονίκης - Ευζώνων) και ανήκει στα διευρωπαϊκά δίκτυα.

Το εθνικό δίκτυο της ΠΔΕ εκτείνεται σε μήκος 895.χλμ, ενώ το επαρχιακό οδικό δίκτυο εκτείνεται σε μήκος 3.520 χλμ. περίπου. Στα παράλια και στα πεδινά είναι ανεπτυγμένο, ενώ είναι σχετικά ανεπαρκές, ποσοτικά και ποιοτικά, στις μειονεκτικές ορεινές περιοχές. Μεταξύ των μεγάλων τεχνικών έργων που ολοκληρώθηκαν στην Περιφέρεια πρωτοστατεί το έργο της σύνδεσης του Ρίου- Αντίριου μέσω της ομώνυμης κρεμαστής γέφυρας μήκους 2,5 χιλιομέτρων που συνδέει την Δυτική Ελλάδα με την κυρίως ηπειρωτική χώρα. Με το έργο αυτό αναβαθμίστηκε ολόκληρο το σύστημα μεταφορών στην δυτική περιοχή της χώρας.

Αξίζει να σημειωθεί ότι στο πλαίσιο του ΠΕΠ ΔΕΠΙΝ 2007-2013, μέχρι και το σημείο αναφοράς του συγκεκριμένου ΠΕΠ, υλοποιήθηκε σημαντικός αριθμός έργων μεταφορών κυρίως περιφερειακής οδοποιίας. Συνολικά αναβαθμίστηκαν / κατασκευάστηκαν συνολικά 30 χλμ εθνικής και περιφερειακής οδοποιίας.

Στην ΠΔΕ υπάρχουν σημαντικές υποδομές σε λιμενικές εγκαταστάσεις (μοναδικές στην χώρα) με σύγχρονο λιμάνι στην Πάτρα καθώς και σύγχρονη Ναυτική Βιομηχανική Περιοχή, ενώ σημαντικά είναι και τα περιθώρια ανάπτυξης των από αέρος μεταφορών για την εξυπηρέτηση των εγχώριων και αλλοδαπών τουριστών.

Η Περιφέρεια εξυπηρετείται αεροπορικά από το Αεροδρόμιο Αράξου που βρίσκεται σε απόσταση 25 km από το κέντρο της Πάτρας και πάνω στον οδικό άξονα Πατρών - Πύργου - Ολυμπίας. Το αεροδρόμιο Αράξου καλύπτει επιβατικές και πτήσεις charter, εξυπηρετώντας ετησίως 30.000 επιβάτες, με αυξητικές τάσεις σε ότι αφορά τον αριθμό των αφίξεων. , αν και σημειώνεται ότι η σύνδεσή του με την εθνική οδό είναι ανεπαρκής. Επίσης, στην Περιφέρεια χωροθετείται και ο Κρατικός Αερολιμένας Ακτίου που βρίσκεται στον Δήμο Ακτίου – Βόνιτσας Αιτωλοακαρνανίας, και εξυπηρετεί και τους όμορους Νομούς Λευκάδας και Πρέβεζας, με εμπορικές πτήσεις αλλά και πτήσεις της πολεμικής αεροπορίας. Όσον αφορά στις πτήσεις εσωτερικού στο αεροδρόμιο εξυπηρετούνται μόνο ελάχιστες επιδοτούμενες πτήσεις καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, αυτές που αναφέρονται στις λεγόμενες ακριτικές περιοχές, ενώ οι πολλές πτήσεις τσάρτερ σε πόλεις του εξωτερικού γίνονται αποκλειστικά κατά την τουριστική περίοδο. Σε κάθε περίπτωση απαιτούνται παρεμβάσεις για την βελτίωση της προσβασιμότητας στο Αεροδρόμιο Ακτίου.

Η ΠΔΕ χαρακτηρίζεται από ανεπαρκές σιδηροδρομικό μετρικό δίκτυο καθώς σιδηροδρομικά η Περιφέρεια σήμερα δεν εξυπηρετείται λόγω αναστολής λειτουργίας από τον ΟΣΕ και κατασκευής νέας σιδηροδρομικής γραμμής. Στις υπάρχουσες σιδηροδρομικές γραμμές λειτουργεί Προαστιακή Γραμμή Αγ. Βασίλειος - Πάτρα. Υπάρχει επίσης ο μοναδικός οδοντωτός σιδηρόδρομος που συνδέει την Ανατολική Αχαΐα (Αιγιάλεια) με την ορεινή περιοχή Καλαβρύτων και η σιδηροδρομική γραμμή Κατακόλου - Αρχαίας Ολυμπίας.

Σημαντικό σημείο αναφοράς για τις μεταφορές και το περιβάλλον αποτελεί η ενεργοποίηση του Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΠΠΧΣΑΑ) που

στοχεύει στον προσδιορισμό των στρατηγικών κατευθύνσεων για την ολοκληρωμένη χωρική ανάπτυξη και την οργάνωση του χώρου της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας

6.1.13 Ζώνες βλάστησης - Οικοσυστήματα – Χλωρίδα - Πανίδα

6.1.13.1 Ζώνες βλάστησης

Η βλάστηση μιας περιοχής είναι αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης διαφόρων παραγόντων όπως του κλίματος, της ορειογραφικής διαμορφώσεως, της πετρολογικής και γεωλογικής σύστασης, του εδάφους, της ανθρώπινης επίδρασης κ.ά.

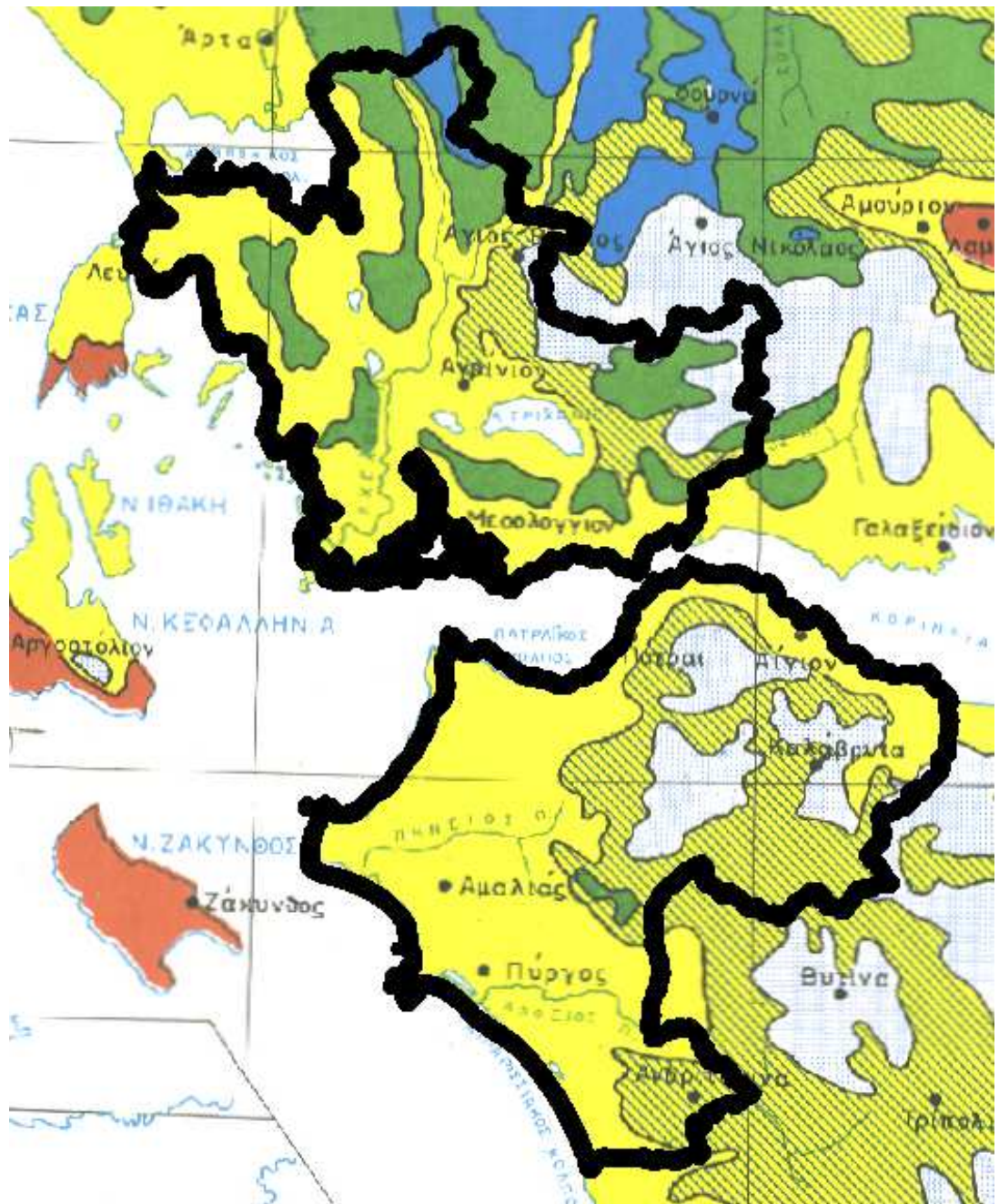
Βέβαια, πρωταρχικός παράγοντας, τουλάχιστον ως προς τη σύνθεση της βλάστησης, είναι η χλωρίδα μιας περιοχής. Τα διάφορα φυτικά είδη στο φυσικό τους περιβάλλον δεν εμφανίζονται μόνα τους ούτε σχηματίζουν τυχαίους φυτοσυνδυασμούς, αλλά συνθέτουν καθορισμένες φυτοκοινωνίες (φυτοκοινότητες), που στο σύνολό τους αποτελούν τη βλάστηση μιας περιοχής.

Η διάκριση και περιγραφή των ζωνών ή ορόφων βλάστησης του ελλαδικού χώρου διαφέρουν κατά τους συγγραφείς. Ωστόσο, οι διαφορές αυτές αναφέρονται περισσότερο στο χαρακτηρισμό των ζωνών και λιγότερο στην ουσιαστική διάκρισή τους (Φοίτος και συν. 2009). Σύμφωνα με τον Ντάφη (1973), ο οποίος βασίζεται, κυρίως, στο σύστημα του Braun-Blanquet, στην Ελλάδα παρατηρούνται πέντε (5) κύριες ζώνες βλάστησης, τα όρια των οποίων όμως δεν είναι πάντοτε ξεκάθαρα, με αποτέλεσμα συχνά να μην είναι εύκολη η απεικόνισή τους σε χάρτη.

Με βάση το Μαυρομάτη (1980) και σύμφωνα με τα επιμέρους βιοκλιματικά χαρακτηριστικά (βιοκλιματικοί όροφοι, διάρκεια ξηροθερμικής περιόδου), καθώς και την κατανομή της υπάρχουσας βλάστησης, στην ΠΔΕ, απαντώνται οι διαπλάσεις βλάστησης που παρουσιάζονται στο ακόλουθο **Σχήμα 6.1.13.1**.

Σημειώνεται ότι αναφορικά με τις ζώνες βλάστησης που εντοπίζονται στην ΠΔΕ, καθοριστικοί παράγοντες διαμόρφωσης των φυτοκοινωνικών διαπλάσεων είναι η γεωγραφική θέση, το υψόμετρο, το έδαφος και τα βιοκλιματικά χαρακτηριστικά.

Σύμφωνα με την κατανομή των ζωνών βλάστησης του Ντάφη (1973), η οποία βασίζεται, κυρίως, στο σύστημα του Braun-Blanquet και ακολουθεί βασικά τη διάρθρωση της βλάστησης της ΝΑ Ευρώπης του Horvat (1962) και των Horvat et al. (1974), **στην περιοχή της ΠΔΕ διακρίνονται τρεις διαφορετικές ζώνες βλάστησης: η Ευμεσογειακή, η Παραμεσογειακή και η Ορεινή-υποαλπική ζώνη.**

- Μεσομεσογειακή διάπλαση Αριάς (ouercion iiicis): τύπος βαλκανικός και Ανατολικής Μεσογείου
- Υπομεσογειακή διάπλαση (ostryo - carrinion).
- Διαπλάσεις θερμοφίλων υποπειρωτικών φυλλοβόλων δρυών.
- Ορομεσογειακή διάπλαση κεφαλληνιακής Ελάτης (και μαύρης Πεύκης)
- Ορομεσογειακή διάπλαση Κυπαρισίου.
- Ορομεσογειακή διάπλαση Οξυάς-υβριδογενούς Φιάτης.

Σχήμα 6.1.13.1: Απόσπασμα Χάρτη Ζωνών βλάστησης, ΠΔΕ (Μαυρομμάτης, 1980).

Ευμεσογειακή ζώνη βλάστησης

Η Ευμεσογειακή ζώνη βλάστησης (*Quercetalia ilicis*) (ή θερμομεσογειακή βλάστηση) ταυτίζεται με τα Μεσογειακού Τύπου Οικοσυστήματα. Ως «Μεσογειακού Τύπου Οικοσυστήματα (Μ.Τ.Ο.)» χαρακτηρίζονται τα οικοσυστήματα στα οποία επικρατεί Μεσογειακού Τύπου Κλίμα (Μ.Τ.Κ.). Η Ευμεσογειακή ζώνη κυριαρχεί στα παράλια της ΠΔΕ, μέχρι ύψος 300-400m. Η ζώνη αυτή διαιρείται οικολογικά, χλωριδικά και φυσιογνωμικά σε δύο υποζώνες: την υποζώνη *Oleo-Ceratonion* και την υποζώνη *Quercion ilicis*.

Υποζώνη *Oleo-Ceratonion* (υποζώνη *Ελιάς-Χαρουπιάς*)

Η υποζώνη αυτή διαιρείται σε δύο αυξητικούς χώρους ή φυτοκοινωνικές ενώσεις: την *Oleo-ceratonietum* και την *Oleo-lentiscetum*.

Η *Oleo-ceratonietum* αποτελεί μια από τις πιο διαταραγμένες ζώνες, λόγω της έντονης και μακρόχρονης παρουσίας του ανθρώπου. Η χαρακτηριστική φυσική βλάστηση της ζώνης αυτής με τους επιμέρους βιοτόπους της αποτελείται, κυρίως, από θαμνώδη φρυγανικά είδη και ποώδη βλάστηση. Στις περιοχές που δεν καλλιεργούνται εμφανίζονται ενώσεις από φρύγανα στις οποίες κυριαρχούν είδη όπως η αστοιβή (*Sarcopoterium spinosum*), η αφάνα (*Genista acanthoclada*), η γαλαστοιβή (*Euphorbia acanthothamnus*), το θυμάρι (*Coridothymus capitatus*), η ασφάκα (*Phlomis fruticosa*), το φασκόμηλο (*Salvia fruticosa*), η μηλοσφακιά (*Salvia pomifera*), το λυχνάρακι (*Ballota acetabulosa*) κ.ά.

Ο αυξητικός χώρος της *Oleo-lentiscetum* εμφανίζεται πάνω από την προηγούμενη ένωση. Ο ψυχρότερος και υγρότερος αυξητικός χώρος της *Oleo-lentiscetum* υποστηρίζει θαμνώδη βλάστηση, η οποία, όμως, αποτελείται σε μεγάλο βαθμό από αείφυλλα σκληρόφυλλα. Χαρακτηριστικά είδη είναι η αγριελιά (*Olea europaea* subsp. *oleaster*), ο σχίνος (*Pistacia lentiscus*), το ρέικι (*Erica manipuliflora*), η μυρτιά (*Myrtus communis*), το πουρνάρι (*Quercus coccifera*), το αγιόκλημα (*Lonicera etrusca*), η αγριοτριανταφυλλιά (*Rosa sempervirens*), ο αρκουδόβατος (*Smilax aspera*) κ.ά.

Στην υποζώνη αυτή εμφανίζονται πολλές φορές και συστάδες Χαλεπίου πεύκης (*Pinus halepensis*), που σε ορισμένες θέσεις απαντώνται από τις παραθαλάσσιες ακτές μέχρι τα 600m. Συχνά, ωστόσο, τα δάση Χαλεπίου πεύκης εντάσσονται στην υποζώνη *Quercion ilicis*.

Στην υποζώνη της αγριελιάς και της χαρουπιάς χαρακτηριστική είναι η εμφάνιση ορισμένων επιγενών ή ξενικών ειδών. Ως χωροκατακτητικά, ξενικά ή και εισβολικά είδη ορίζονται γενικά αυτά των οποίων η εισαγωγή ή/και η εξάπλωση μπορεί να απειλήσει τη βιοποικιλότητα ή να έχει άλλες, απρόβλεπτες συνέπειες. Επιπλέον, τα ξενικά είδη συγκαταλέγονται μεταξύ των κυριότερων απειλών και παραγόντων πίεσης όσον αφορά τόσο στη χλωρίδα, όσο και στην πανίδα. Αναφέρεται ότι μετά την απώλεια και καταστροφή των ενδιαιτημάτων, αποτελούν το δεύτερο κρισιμότερο παράγοντα για την εξαφάνιση των ειδών. Σε διεθνές επίπεδο, οι εισβολές ξενικών ειδών αποτελούν σημαντική συνιστώσα της παγκόσμιας περιβαλλοντικής αλλαγής, και συχνά έχουν ως αποτέλεσμα σημαντικές απώλειες στην οικονομική αξία, τη βιοποικιλότητα και τη λειτουργία των οικοσυστημάτων στα οποία εγκαθίστανται. Επιπλέον, ορισμένα μπορεί να είναι επιβλαβή για την υγεία του ανθρώπου. Με βάση δε ορισμένα μελλοντικά παγκόσμια

σενάρια για τη βιοποικιλότητα, είναι πιθανή μια δραματική αύξηση του φαινομένου των ξενικών ειδών στα Ευρωπαϊκά οικοσυστήματα.

Υποζώνη Quercion ilicis

Η υποζώνη της αριάς κατά άλλους συγγραφείς αντιστοιχεί στη μεσο-μεσογειακή ζώνη.

Κυριαρχεί από την επιφάνεια της θάλασσας μέχρι τα 1.000-1.200m υψόμετρο. Στις περιοχές όπου η εμφάνισή της δεν ξεκινά από τη θάλασσα, αναπτύσσεται αμέσως υψηλότερα από τον αυξητικό χώρο της Oleo-lentiscetum.

Στην υποζώνη της Quercion ilicis επικρατούν είδη όπως το πουρνάρι (*Quercus coccifera*), ο σχίνος (*Pistacia lentiscus*), η κουμαριά (*Arbutus unedo*), το ρείκι (*Erica arborea*), ο ασπάλαθος (*Callicotome villosa*), το χρυσόξυλο (*Cotinus coggygria*), το σπάρτο (*Spartium junceum*) κ.ά.

Όπου το επιτρέπουν οι οικολογικές συνθήκες, η βλάστηση παίρνει τη μορφή μιας πυκνής και αδιαπέραστης βλάστησης, που ονομάζεται μακία, και αποτελείται, κυρίως, από αείφυλλους, σκληρόφυλλους θάμνους. Η βλάστηση των μακί χαρακτηρίζεται ένα από τα πιο εκτεταμένα φυσικά οικοσυστήματα στην ΠΔΕ, αλλά και γενικότερα στην Ελλάδα. Αρχίζει από την παραλία και φτάνει συνήθως μέχρι τα 700m.

Παραμεσογειακή ζώνη βλάστησης

Η Παραμεσογειακή ζώνη βλάστησης (*Quercetalia rubescentis-petraeae (dalechampii)*), με είδη του γένους *Quercus*, αναφέρεται από άλλους συγγραφείς κι ως **υπερμεσογειακή ζώνη**. Όσο ανέρχεται κανείς στα όρη ή εισχωρεί στο εσωτερικό της χώρας, εγκαταλείπει βαθμιαία τη μεσογειακή βλάστηση και συναντά είτε μία ιδιόρρυθμη μεταβατική ζώνη, η οποία μοιάζει φυσιογνωμικά με εκείνη των αείφυλλων πλατύφυλλων διαφέρει όμως από την τελευταία τόσο οικολογικά όσο και χλωριδικά, είτε τη ζώνη των ξηρόφυλλων φυλλοβόλων πλατύφυλλων και, κυρίως, των δρυοδασών (Dafis et al. 1996). Στη ζώνη αυτή το κλίμα γίνεται ηπειρωτικότερο, με χειμώνα δριμύτερο και θερμοκρασίες που συχνά κατέρχονται των 0°C, με περισσότερες βροχοπτώσεις, αλλά και με χαρακτηριστική περίοδο ξηρασίας.

Η ζώνη αυτή στην ΠΔΕ αναπτύσσεται στα 1.000-1.200m και μπορεί να φθάσει, κατά τόπους, ανάλογα με τις οικολογικές συνθήκες και μέχρι τα 1.600m. Κι αυτή η ζώνη διαιρείται σε δύο ή και τρεις φυσιογνωμικά, οικολογικά και χλωριδικά διακρινόμενες υποζώνες, τις *Ostryo-Carpinion* και *Quercion confertae (frainetto)-cerris*, καθώς και σε μια τρίτη υποζώνη, του *Quercion cocciferae*.

Στην **υποζώνη της Ostryo-Carpinion**, εκτός από το πουρνάρι, επικρατούν είδη όπως το φιλύκι (*Phillyrea latifolia*), ο φράξος (*Fraxinus ornus*), η κουμαριά (*Arbutus unedo*), ο σφένδαμος (*Acer sempervirens*) κ.ά.

Σε μεγαλύτερα υψόμετρα απαντάται η **υποζώνη Quercion confertae (frainetto)-cerris** ή υποζώνη των ξηρόφυλλων φυλλοβόλων δασών, η οποία αντιστοιχεί στην υποορεινή περιοχή. Τα είδη που κυριαρχούν είναι είδη του γένους *Quercus*, όπως τα *Quercus ilex* και *Quercus rubescens*. Άλλα είδη που απαντούν είναι ο κράταιγος (*Crataegus monogyna*), η γκορτσιά (*Pyrus*

spinosa) κ.ά., ενώ στις υγρότερες και γονιμότερες θέσεις απαντάται και η καστανιά (*Castanea sativa*).

Η τρίτη **υποζώνη του Quercion cocciferae**, εμφανίζεται στον υπόροφο των δασών Κεφαλληνιακής ελάτης (*Abies cephalonica*) και Μαύρης πεύκης (*Pinus nigra*).

Ορεινή-υποαλπική ζώνη βλάστησης

Η ορεινή- υποαλπική ζώνη βλάστησης ή **ορομεσογειακή βλάστηση** [Ζώνη Δασών Οξυάς- Ελάτης & Ορεινών Παραμεσόγειων Κωνοφόρων (Fagetalia)] εμφανίζεται πάνω από την παραμεσογειακή ζώνη και φθάνει, κατά περίπτωση, μέχρι τα 1.800-1.900m. Έχει χαρακτηριστικά ψυχρής, υγρόφιλης, μεσευρωπαϊκής βλάστησης, ενώ το κλίμα είναι ηπειρωτικό Μεσογειακό, προσεγγίζοντας αυτό της κεντρικής Ευρώπης. Η ζώνη αυτή διαιρείται σε δύο, ή και πιθανόν τρεις υποζώνες, με σαφή οικολογική, φυσιολογική και χλωριδική διάκριση μεταξύ τους: στην υποζώνη *Abietion cephalonicae*, *Fagion moesiaca* ή *Fagion hellenicum* και, πιθανόν, θα πρέπει να προστεθεί και μια εδαφικά εξαρτώμενη υποζώνη, του *Pinion nigrae*, σε δολομιτικά και οφιολιθικά πετρώματα.

Η υποζώνη *Abietion cephalonicae* αναφέρεται και ως υποζώνη των παραμεσόγειων ορεινών κωνοφόρων (*Abies cephalonica* και *Pinus nigra*).

Εδώ ανήκουν τα **δάση Κεφαλληνιακής ελάτης**, τα οποία εμφανίζονται σε υψόμετρο 600-1.500m. Σύμφωνα με τους Debazac & Μαυρομάτη (1971), στα όρη της Πελοποννήσου τα δάση της *Abies cephalonica*, διαδέχονται υψομετρικά τα δάση των φυλλοβόλων δρυών. Παρόλα αυτά, λόγω της ασυνεχούς εξάπλωσης των δρυοδασών που οφείλεται, κυρίως, στην υποβάθμισή τους, πολλές φορές τα ελατοδάση εμφανίζονται να διαδέχονται τις διαπλάσεις των αειφυλλων πλατύφυλλων. Βασικά χλωριδικά στοιχεία αυτών των διαπλάσεων, όπως τα είδη *Quercus coccifera* και *Phillyrea latifolia*, εμφανίζονται στον υπόροφο των ελατοδασών, κυρίως στα χαμηλότερα υψόμετρα. Φυτοκοινωνιολογικές μελέτες έχουν γίνει για αρκετές από τις περιοχές όπου απαντώνται δάση Κεφαλληνιακής ελάτης.

Στην υποζώνη αυτή ανήκουν και τα **δάση Μαύρης πεύκης**, τα οποία, συνήθως, εμφανίζονται στον ίδιο γεωγραφικό χώρο εξάπλωσης της ελάτης, αλλά σε οφιολιθικά, κυρίως, ή δολομιτικά πετρώματα, όπου δημιουργούν διαρκώς εδαφικά εξαρτώμενες φυτοκοινωνίες. Οι φυτοκοινωνίες της Μαύρης πεύκης εμφανίζουν μικρή μόνο χλωριδική συγγένεια με εκείνες της ελάτης.

Εξωδασική ζώνη βλάστησης υψηλών ορέων

Η ζώνη αυτή [(*Astragalo-Acontolimonetalia*)- *Daphno-Festucetalia*] απαντάται πάνω από τα δασοόρια. Πρόκειται για θαμνώδη και ποώδη βλάστηση, η οποία έχει υποβαθμιστεί σε μεγάλο βαθμό λόγω της υπερβόσκησης, καθώς οι εκτάσεις αυτές χρησιμοποιούνται ως θερινοί βοσκοτόποι. Μπορεί να διακριθεί σε τρεις επιμέρους υποζώνες.

Στα ασβεστολιθικά όρη της Κ και Ν Ελλάδας εμφανίζεται η υποζώνη του *Astragalo-Daphnion*, όπου κυριαρχούν ημίθαμνοι του γένους *Astragalus*, το είδος *Daphne oleoides*, αλλά και ποώδη είδη των γενών *Festuca*, *Stipa* κ.ά. Στη ζώνη αυτή υπάγονται και οι οικοτόποι των

ασβεστολιθικών ορθοπλαγιών (κρημνών) με χασμοφυτική βλάστηση. Η χασμοφυτική βλάστηση της Ελλάδας είναι ιδιαίτερα σημαντική καθώς χαρακτηρίζεται από υψηλό αριθμό ενδημικών ειδών (Dimopoulos et al. 1997).

Αζωνική βλάστηση

Οι αζωνικές διαπλάσεις είναι οι κατηγορίες βλάστησης που αναπτύσσονται κατά μήκος των ποταμών και των υδατορεμάτων. Χαρακτηρίζονται ως αζωνικές λόγω του ότι δεν οφείλουν την παρουσία τους μόνο στις υφιστάμενες κλιματικές συνθήκες, αλλά και στην ύπαρξη των ρεόντων νερών.

6.1.13.2 Οικοσυστήματα

Τα διάφορα οικοσυστήματα που συνθέτονται βάσει των υφιστάμενων φυτοκοινωνικών διαπλάσεων, του υδρογραφικού δικτύου και του υδρολογικού καθεστώτος, των ανθρωπογενών τροποποιήσεων και αλλαγών του περιβάλλοντος και παρατηρούνται στην ΠΔΕ, είναι τα εξής:

- ✓ Δασικά οικοσυστήματα
- ✓ Θαμνώδη οικοσυστήματα
- ✓ Τεχνητά οικοσυστήματα καλλιεργούμενων εκτάσεων (αγροοικοσυστήματα)
- ✓ Φυσικά λιμναία οικοσυστήματα και συστήματα λιμνοθαλασσών (Λ/Θ)
- ✓ Φυσικά ποτάμια και παραποτάμια οικοσυστήματα
- ✓ Οικοσυστήματα εκβολών
- ✓ Τεχνητά παρόχθια οικοσυστήματα αποστραγγιστικών τάφρων
- ✓ Θαλάσσια οικοσυστήματα

Δασικά οικοσυστήματα

Τα δασικά οικοσυστήματα περιλαμβάνουν τα δάση των ημιορεινών και ορεινών εκτάσεων που αποτελούνται κυρίως από τις ζώνες των κωνοφόρων καθώς και των φυλλοβόλων δασών:

Οι ζώνες των κωνοφόρων στην Δυτική Ελλάδα αφορούν κυρίως τα δάση ελάτης και μαύρης πεύκης τα οποία εξαπλώνονται σε μεγάλο υψόμετρο (>800m).

Τα δάση φυλλοβόλων δρυών, αποτελούν διάφορους τύπους φυτοκοινοτήτων. Καταλαμβάνουν υψόμετρο από 500 έως 1.200m, με κυρίαρχα είδη τις βελανιδιές (*Quercus ithaburensis ssp. macrolepis*, *Quercus rubescens*, κ.α.), καστανιές, γαύρους, οστριές.

Πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι στη δυτική Ελλάδα, είναι πολύ συνηθισμένη η εμφάνιση θαμνωδών διαπλάσεων, η ανάπτυξη των οποίων λαμβάνει δενδρώδη μορφή και συνεπώς δύναται να χαρακτηριστούν και ως δάση. Αυτό συμβαίνει κυρίως με τις διαπλάσεις του πρίνου (*Quercus coccifera*) ο οποίος, αν και είναι θάμνος σε ορισμένες περιπτώσεις (όπου το

επιτρέπουν οι εδαφοκλιματικές συνθήκες και οι ανθρωπογενείς δραστηριότητες) παρουσιάζει ύψος μέχρι και 5m. Για λόγους συμβατικού διαχωρισμού του τύπου των οικοσυστημάτων οι διαπλάσεις αυτές συγκαταλέγονται στην επόμενη κατηγορία οικοσυστημάτων.

Θαμνώδη οικοσυστήματα

Στα θαμνώδη οικοσυστήματα περιλαμβάνονται τόσο η ζώνη των αειφύλλων – σκληροφύλλων όσο και οι φρυγανικές διαπλάσεις.

Η ζώνη των αειφύλλων σκληροφύλλων σπάνια εμφανίζεται σε υψόμετρο πάνω από 500m. Κυριαρχούν αείφυλλα σκληρόφυλλα φυτά, όπως το πουρνάρι, η κουμαριά, η μυρτιά και άλλα. Το πουρνάρι είναι δυνατό να απαντά και σε μεγαλύτερα υψόμετρα.

Στα φυσικά χερσαία οικοσυστήματα συμπεριλαμβάνονται και οι έντονα υποβαθμισμένοι βοσκότοποι στους οποίους, λόγω της υπερβόσκησης, κυριαρχούν φρυγανικά φυτικά είδη και συναντώνται κυρίως στις πεδινές και ημιορεινές περιοχές. Τέτοιες περιοχές είναι δυνατό να βρεθούν στις μέτρια διαταραγμένες υποζώνες των φυτοκοινωνικών διαπλάσεων *Quercion ilicis*, *Ostryo-Carpinion* και *Quercion confertae*. Συνήθως πρόκειται περί εγκαταλελειμμένων καλλιεργειών ή εκτάσεων έντονου ανάγλυφου οι οποίες χρησιμοποιούνται συστηματικά ως βοσκότοποι.

Οι υποβαθμισμένοι ασφακώνες της Δ. Ελλάδας καταλαμβάνουν μεγάλες εκτάσεις. Τα βιοκλιματικά στοιχεία της περιοχής θα ήταν δυνατόν να στηρίξουν μια αραιή έστω βλάστηση, με κυρίαρχο είδος τη βελανιδιά *Quercus ithaburensis ssp. macrolepis*. Όμως σήμερα η έλλειψη οικονομικού ενδιαφέροντος για την συλλογή βελανιδιών - ο Αστακός αναπτύχθηκε ιστορικά ως λιμάνι για την εξαγωγή των βελανιδιών - οδήγησε την περιοχή σε εγκατάλειψη από τους βελανιδοσυλλέκτες και στη συνέχεια ακολούθησε μια νέου τύπου κτηνοτροφία, στην οποία εναλλάσσονται η υπερβόσκηση με τη χρήση της φωτιάς. Ως αποτέλεσμα κυριαρχεί ο χαμηλός θάμνος ασφάκα (*Phlomis fruticosa*) συνοδευόμενος από ελάχιστα άλλα είδη φυτών.

Τεχνητά οικοσυστήματα καλλιεργούμενων εκτάσεων (αγροοικοσυστήματα)

Η απελευθέρωση εδαφών κατά το παρελθόν, για την δημιουργία καλλιεργητικών εκτάσεων άλλαξε ριζικά τις οικολογικές συνθήκες των περιοχών αυτών. Το είδος των καλλιεργειών (αροτραίες - δενδρώδεις, αειθαλή - φυλλοβόλα είδη), η μέθοδος καλλιέργειας (αρδευόμενες - μη αρδευόμενες), η πιθανή ύπαρξη ελεύθερων από καλλιέργεια ζωνών και η βλάστηση των αποστραγγιστικών τάφρων καθορίζουν τον αριθμό των συναντώμενων ειδών πανίδας. Ενδημικά είδη, όπως τα κοτσύφια ή μεταναστευτικά, όπως τα ψαρόνια, στηρίζονται για την χειμερινή τους επιβίωση στους ελαιώνες που καταλαμβάνουν σημαντικό ποσοστό των γεωργικών εκτάσεων. Τα αγροοικοσυστήματα εμφανίζονται ιδιαίτερα ανεπτυγμένα στις πεδινές περιοχές της ΠΔΕ.

Σημειώνεται ότι, μεγαλύτερη βιοποικιλότητα εμφανίζεται σε αγροοικοσυστήματα στα οποία εμφανίζονται αναπτυγμένοι φυτοφράχτες γύρω από γεωργικές εκμεταλλεύσεις, Παρά ταύτα, όπου οι σημερινές μέθοδοι γεωργικής καλλιέργειας απαιτούν ευρεία χρήση οχημάτων και γεωργικών μηχανημάτων, αυξημένες ποσότητες φυτοφαρμάκων και χημικών λιπασμάτων, δυσχεραίνουν περισσότερο τις συνθήκες διαβίωσης των ειδών της πανίδας. Η βιοποικιλότητα,

σε είδη χλωρίδας και πανίδας αυξάνεται ακόμη περισσότερο σε περιοχές όπου, λόγω του έντονου ανάγλυφου παρουσιάζεται ένα μωσαϊκό γεωργικών καλλιεργειών και φυσικής (θαμνώδους ή δενδρώδους βλάστησης).

Φυσικά λιμναία οικοσυστήματα και συστήματα λιμνοθαλασσών (Λ/Θ)

Τα κυριότερα λιμναία οικοσυστήματα της ΠΔΕ είναι οι λίμνες Τριχωνίδα, Λυσιμαχία, Οζερός, Αμβρακιά, Βουλκαριά και Καϊάφα, ενώ ως προς τα συστήματα των λιμνοθαλασσών (Λ/Θ) αναφέρονται οι Λ/Θ Μεσολογίου – Αιτωλικού, η Λ/Θ του Αμβρακικού και η Λ/Θ Κοτυχίου.

Η **λίμνη Τριχωνίδα**, είναι η μεγαλύτερη λίμνη της Ελλάδας. Βρίσκεται στην Π.Ε. Αιτωλοακαρνανίας, νότια του Παναιτωλικού όρους και βόρεια του Αρακύνθου, εκτείνεται από τα ανατολικά προς τα δυτικά και συνδέεται δυτικά με τη γειτονική λίμνη Λυσιμαχία. Έχει επιφάνεια 95,8 km², μέγιστο μήκος 21,5km και μέγιστο βάθος 58 m.

Πέρα από την φυσική της ομορφιά η περιοχή διαθέτει και μεγάλη βιοποικιλότητα. Η Τριχωνίδα αποτελεί μία από τις λίγες περιοχές της Ελλάδας που συναντάται η Βίδα. Η λίμνη διαθέτει ιδιαίτερα πλούσια ορνιθοπανίδα καθώς έχουν παρατηρηθεί σε αυτή περισσότερα από 200 είδη πουλιών μερικά από τα οποία ιδιαίτερα σπάνια όπως ο πορφυροτσικνιάς. Η Τριχωνίδα φιλοξενεί επίσης 25 είδη ψαριών, 11 από τα οποία είναι ενδημικά στην Ελλάδα. Ένα είδος ψαριού, που απαντάται μόνον στην λίμνη Τριχωνίδα είναι και ο Νανογωβιός. Πρόκειται για μικρό ψάρι, το οποίο έχει μήκος κοντά στα πέντε εκατοστά, και ζει στα νερά της παραλίας. Στις όχθες της λίμνης υπάρχουν πανέμορφα δάση από πλατάνια, λεύκες, ιτιές και πικροδάφνες.

Πιο συγκεκριμένα, κυρίαρχα είδη της παραλίμνιας βλάστησης είναι: πλατάνια (*Platanus orientalis*), φράξοι (*Fraxinus ornus*), ιτιές (*Salix alba*), λεύκες (*Populus treula*), καβάκια (*Populus nigra*), σκλήθρα (*Alnus glutinosa*), λιγαριές (*Vitex agnus – castus*), κυπαρίσσια (*Cupressus sempervirens*), δάφνες (*Laurus nobilis*) και πικροδάφνες (*Nerium oleander*), ενώ στις πλαγιές των παραλίμνιων λόγων κυριαρχεί η μεσογειακή μακία βλάστηση, που αποτελείται από σχίνα (*Pistacia lentiscus*), σπάρτα (*Spartium junceum*), κουμαριές (*Arbutus unedo*), ρείκια (*Erica multiflora*), φιλύκια (*Phillyrea media*), κουτσουπιές (*Cercis siliquastrum*), χαρουπιές (*Ceratonia siliqua*), τρικουκιές (*Crateagus laerigata*), παλιουριά (*Paliurus spina – christi*), ασφάκες (*Phlomis fruticosa*) και θυμάρι (*Thymus vulgaris*). Βόρεια της λίμνης, πλησίον του οικισμού Πετροχώρι, εντοπίζεται ένα αρκετά μεγάλο κατάλοιπο δάσους με αιωνόβιες ήμερες βελανιδιές (*Quercus macrolepis*), ενώ στο όρος Αράκυνθος υπάρχουν σημαντικά καστανοδάση (*Castanea sativa*), με πολλά υπεραιώνια δέντρα.

Ως προς την παρόχθια βλάστηση κυριαρχούν είδη όπως τα καλάμια (*Phragmites communis*), τα νεροκάλαμα (*Arundo donax*) και τα ψαθιά (*Typha angustifolia*). Στα νερά της λίμνης εντοπίζονται νούφαρα (*Nymphaea alba*), ενώ άλλα σπάνια επιπλέοντα φυτά είναι το *Hydrocharis morsus-ranae* και το *Myriophyllum spicatum*.

Η **λίμνη Λυσιμαχία**, είναι λίμνη νοτίως της πόλης του Αγρινίου με επιφάνεια 13,2 8 km², περίμετρο 17 περίπου km και μέγιστο βάθος μόλις 9 m. Ακριβώς δίπλα της στα ανατολικά βρίσκεται η άλλη λίμνη του μεγάλου Αιτωλικού Πεδίου η Τριχωνίδα, με την οποία αποτελεί εννιαίο οικοσύστημα. Παλιότερα οι δύο λίμνες ήταν εντελώς ενωμένες και αποτελούσαν έναν πλούσιο υγροβιότοπο. Όπως μαρτυρούν και αρκετοί περιηγητές του 19^{ου} και των αρχών του

20^{ου} αιώνα η περιοχή γύρω από τις λίμνες ήταν γεμάτη με αδιαπέραστα σχεδόν δάση. Μετά την κατασκευή της εθνικής οδού που διέρχεται ανάμεσα στις δύο λίμνες και διάφορα αρδευτικά έργα που ακολούθησαν η επικοινωνία ανάμεσα τους γίνεται μόνο μέσω ενός ελεγχόμενου καναλιού.

Η **λίμνη Οζερός (ή Γαλίτσα)**, είναι και αυτή μία λίμνη της Αιτωλοακαρνανίας με μικρότερο μέγεθος, που φθάνει τα 10 km². Βρίσκεται 4 km νοτιότερα της λίμνης Αμβρακίας, έχει μήκος 5 περίπου km και πλάτος 2,5 km. Σχηματίστηκε από τα νερά που εγκλωβίζονται στην περιοχή οι προσχώσεις του Αχελώου ποταμού, στον οποίο διοχετεύονται και τα πλεονάζοντα νερά της. Το σχήμα της είναι επίμηκες. Οι ανατολικές της ακτές, κοντά στην ροή του Αχελώου είναι χαμηλές, αλλά οι δυτικές που βρίσκονται κοντά στους πρόποδες του βουνού Λιγκοβίτσι, είναι απότομες. Είναι τεκτονικής προέλευσης και την γένεσή της, την οφείλει στην ύπαρξη της μεγάλης ρηξιγενούς ζώνης από τον Αμβρακικό ως την λιμνοθάλασσα του Μεσολογίου. Πρόκειται για φραγματογενή λίμνη που δημιουργήθηκε από τον εγκλωβισμό των υδάτων από τις προσχώσεις του Αχελώου. Είναι διαυγής ολιγοτροφική λίμνη και με τα νερά της αρδεύονται περί τα 4.000 στρέμματα.

Η λίμνη τροφοδοτείται με νερό από χειμάρρους που απαντούν κυρίως στο ανατολικό και νοτιοανατολικό τμήμα της, καθώς επίσης και από τον Αχελώο, όταν υπερχειλίζει. Παρουσιάζει έντονες μεταβολές της στάθμης του νερού, που οφείλονται κυρίως στην υπόγεια απορροή. Χαρακτηριστικό της περιοχής είναι η παρουσία απότομων πλαγιών στα δυτικά και νοτιοδυτικά και καρστικών σχηματισμών όπως δολίνων, λατυποπαγών ασβεστόλιθων κ.λπ. Το ανάγλυφο όλων των άλλων πλευρών της λίμνης είναι σχεδόν επίπεδο. Στις βορειοδυτικές πλευρές της λίμνης υπάρχει μεγάλη έκταση ιλύος, ενώ στις βόρειες και νότιες όχθες της απαντούν έλη, περιοχές με άμμο, αμμοχάλικο, κροκάλες, άργιλο και αλλουβιακά εδάφη. Το υπόλοιπο τμήμα της πεδινής περιοχής προς τον Αχελώο καλύπτεται από προσχώσεις αργίλου και ιλύος που μεταφέρονται από τη ροή του ποταμού. Οι σχηματισμοί αυτοί έχουν μέσο πάχος 80 m.

Αν και θεωρείται ολιγότροφη λίμνη, ωστόσο έχει τραχειόφυτα, τα οποία απαντούν συνήθως σε εύτροφες ή μεσότροφες λίμνες. Η Οζερός είναι θερμή μονομικτική λίμνη και ανήκει στον ανθρακικό τύπο. Η δυτική πλευρά της είναι βραχώδης, με θαμνώδη βλάστηση. Πριν μερικά χρόνια μία μεγάλη πυρκαγιά κατέστρεψε ένα μεγάλο τμήμα της βλάστησης, η ανάκαμψη του οποίου είναι βραδεία. Στα μέρη αυτά έχει αναπτυχθεί βλάστηση φρυγάνων με κύριο είδος την *Phlomis fruticosa*. Στη βάση της βραχώδους ακτής υπάρχει μια μικρή αμμώδης ζώνη, όπου φύεται το είδος *Lippia nodiflora*. Στις άλλες πλευρές της λίμνης υπάρχουν εκτεταμένες αγροτικές εκτάσεις. Στην ανατολική πλευρά της απαντούν έλη με βλάστηση που κυριαρχείται από τα είδη *Scirpus maritimus*, *Eleocharis palustris*, *Carex otrubae* κ.λπ., καθώς και μια σχεδόν συνεχής ζώνη με τα υπερυδατικά είδη *Phragmites australis*, *Typha domingensis* και κατά τόπους *Scirpus littoralis*. Στη μέσο-υποπαραλιακή ζώνη το είδος *Potamogeton nodosus* εμφανίζεται σποραδικά, ενώ στην κατώτερη υποπαραλιακή ζώνη κυριαρχεί το *Najas marina*. Το παλιό παραποτάμιο δάσος έχει ελαττωθεί σημαντικά και υπάρχουν μόνο μερικές απομονωμένες συστάδες με *Populus* και *Salix*. Οι υδρόβιοι μικροοργανισμοί, που είναι το κυρίαρχο στοιχείο της πρωτογενούς χλωρίδας και πολύτιμοι δείκτες της βιολογικής κατάστασης της λίμνης, περιλαμβάνουν πολλά είδη από Cyanophyta, Chlorophyta, Euglenophyta, Bacillariophyta (Diatomae) Chrysophyta και Pyrrhophyta. Πολλά από αυτά τα είδη παρουσιάζουν σημαντικές φυτογεωγραφικές εξαπλώσεις, ενώ άλλα είναι σπάνια ή με τοπική εξάπλωση. Επίσης, ορισμένα από αυτά είναι ενδημικά της Ελλάδας.

Στην λίμνη εντοπίζονται οι ακόλουθοι τύποι οικοτόπων: Μεσογειακά αλίπεδα (*Juncetalia maritimi*), Ευτροφικές φυσικές λίμνες με βλάστηση τύπου *Magnoportation* ή *Hydrocharition*, Φρύγανα *Sarcopoterium spinosum*, Δάση σκληρόφυλλων που χρησιμοποιούνται για βοσκή (*dehesas*) με *Quercus ilex*, Δάση-στοές με *Salix alba* και *Populus alba*, Δάση πλατάνου της Ανατολής (*Platanion orientalis*) και Παρόχθια δάση-στοές της θερμής Μεσογείου (*Nerio-Tamaricetea*).

Η **λίμνη Αμβρακιά**, βρίσκεται στο δυτικό άκρο της Π.Ε. Αιτωλοακαρνανίας, σε απόσταση 5 km περίπου από την Αμφιλοχία, στο βύθισμα Αμβρακικού - Αιτωλικού, μεταξύ των Ακαρνανικών ορέων. Το σχήμα της κατά βάση είναι επιμήκες, όμως προς τα Βόρεια έχει μία στενή λωρίδα, που πλησιάζει την Αμφιλοχία. Η επιφάνειά της είναι περίπου 14 km², με μήκος του κυρίως σώματός της περίπου 7 km, ενώ με την προέκταση φθάνει τα 12 km μήκος. Το πλάτος της φθάνει τα 3,5 km, στο βόρειο άκρο του κυρίως σώματός της. Κοντά στις όχθες της έχουν από χρόνια κτισθεί αρκετοί οικισμοί.

Η **λίμνη Βουλκαριά**, βρίσκεται ένα χιλιόμετρο ανατολικά της Κοινότητας του Αγ. Νικολάου και περιλαμβάνει έκταση 10.000 στρεμμάτων. Αποτελεί μια εσωτερική, μονίμως κατακλυσμένη λίμνη γλυκού νερού, η οποία είναι μεσότροφη και αβαθής (μέγιστο βάθος 2,5 μέτρα).

Στην λίμνη απαντώνται οι ακόλουθες μορφές βλάστησης: Υδροφυτική βλάστηση (υφυδατική, εφυδατική) με χαρακτηριστικά είδη τα: *Najas marina* και *Rotamogeton spp.*, βλάστηση καλαμώνων, με είδη όπως το *Phragmites australis* (αγριοκάλαμο) και βλάστηση θαμνώνων αποτελούμενοι κυρίως από *Tamarix spp* (αρμυρίκια).

Σε τμήματα της περιμετρικής ζώνης της λίμνης υπάρχουν αροτριάειες καλλιέργειες και θαμνώνες αείφυλλων πλατύφυλλων.

Η σπουδαιότητα του λιμναίου υγροτοπικού οικοσυστήματος, έγκειται στο γεγονός ότι η Βουλκαριά είναι μια ευμεγέθης λίμνη, σε πολύ καλή κατάσταση και διαθέτει ιδιαίτερη φυσική ομορφιά. Η χλωρίδα της περιοχής περιλαμβάνει το σημαντικό είδος *Nymphaea alba*, που αντιπροσωπεύεται από πληθυσμούς ιδιαίτερα υποβαθμισμένους στην Ελλάδα. Ανάλογο ενδιαφέρον παρουσιάζει το υδρόβιο είδος *Cladium mariscus* που φύεται στη ζώνη των καλαμώνων. Επίσης, ο εν λόγω τόπος αποτελεί καταφύγιο για σημαντικά είδη άγριας πανίδας. Αν και πολύ σπάνια, η παρουσία της βίδρας στη Βουλκαριά υποδηλώνει ότι αυτός ο υγρότοπος διατηρείται σε μάλλον καλή περιβαλλοντική κατάσταση, αφού είναι γνωστό ότι αυτό το ζώο είναι καλός βιοδείκτης. Η λίμνη είναι αξιοσημείωτος υγρότοπος για πολλά μεταναστευτικά πουλιά. Πολλά απειλούμενα ταχά πουλιών περιλαμβάνονται στην πολύ ενδιαφέρουσα τοπική ορνιθοπανίδα.

Η **λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου**, είναι η μεγαλύτερη της Ελλάδας που αποτελεί ένα ξέβαθο της θάλασσας από τις προσχώσεις του Αχελώου. Πρόκειται για παραθαλάσσια λίμνη, προ του Μεσολογγίου, με θαλάσσιο νερό που εκτείνεται από την Άκρα Μπαμπακούλα, παρά τις εκβολές του Ευήνου, μέχρι τους πρόποδες του όρους Κατσιλάρη προς το Ιόνιο Πέλαγος, και σε βάθος μέχρι του ιχθυοτροφείου του Αιτωλικού. Χωρίζεται από την ανοικτή θάλασσα του Πατραϊκού Κόλπου από ένα παράκτιο διάζωμα, ύψους μέχρι 80 εκατοστά από μέση στάθμη θαλάσσης, που δημιούργησαν οι προσχώσεις των ποταμών Ευήνου και Αχελώου. Έχει μέγιστο μήκος περίπου 27.300 m και μέγιστο πλάτος 14.800 m.

Το μεγαλύτερο βάθος της λιμνοθάλασσας αυτής φτάνει τα 5-6 m, αλλά το μεγαλύτερο μέρος της έχει βάθος που δεν ξεπερνάει το μισό μέτρο. Κοντά στις ακτές το βάθος φτάνει το 0,1 του μέτρου και γι' αυτό είναι πρόσφορος τόπος για αλυκές. Η λιμνοθάλασσα προστατεύεται από την γνωστή συνθήκη RAMSAR και αποτελεί τμήμα του «Εθνικού Πάρκου Λιμνοθαλασσών Μεσολογγίου - Αιτωλικού, κάτω ρου και εκβολών ποταμών Αχελώου και Ευήνου και νήσων Εχινάδων».

Η **λιμνοθάλασσα Αιτωλικού**, είναι τεράστιος βιότοπος και αποτελεί το μεγαλύτερο τμήμα του πολύτιμου οικοσυστήματος που ορίζεται από τις εκβολές του Ευήνου έως τις εκβολές του Αχελώου. Το οικοσύστημα της λιμνοθάλασσας, περιλαμβάνει υγροβιότοπους στους οποίους φιλοξενείται μια τεράστια ποικιλία μορφών ζωής. Εδώ επιβιώνουν, διαχειμάζουν, φωλιάζουν και περνούν κατά τις μεταναστεύσεις τους πάνω από 250 διαφορετικά είδη πουλιών στα οποία περιλαμβάνονται πολλά σπάνια και απειλούμενα με εξαφάνιση είδη. Ολόκληρο αυτό το οικοσύστημα έχει συμπεριληφθεί και προστατεύεται από την διεθνή συνθήκη RAMSAR και αποτελεί τμήμα του «Εθνικού Πάρκου Λιμνοθαλασσών Μεσολογγίου - Αιτωλικού, κάτω ρου και εκβολών ποταμών Αχελώου και Ευήνου και νήσων Εχινάδων».

Η **λιμνοθάλασσα Κοτύχι**, βρίσκεται στην Π.Ε. Ηλείας, στα ΒΑ της κωμόπολης των Λεχαινών ενώ το παραθαλάσσιο δάσος, ο υγρότοπος της Στροφυλιάς, είναι βορειότερα, στην Π.Ε. Αχαΐας. Πρόκειται ουσιαστικά για ένα δίκτυο λιμνοθαλασσών, λιμνών, ελών και δασών, κατά μήκος των βορειοδυτικών ακτών της Πελοποννήσου.

Η λίμνη βρίσκεται στο Δάσος της Στροφυλιάς και μαζί με τις λιμνοθάλασσες του Προκόπου, τη λίμνη-έλος Λάμια και του Πάπα προστατεύεται από τη συνθήκη RAMSAR.

Η ιχθυοπανίδα της λιμνοθάλασσας αποτελείται από Λαβράκια (*Dicentrarchus labrax*), Κέφαλους (*Mugil cephalus*), Τσιπούρες (*Sparus auratus*) και Χέλια (*Anguilla anguilla*). Επίσης, το Κοτύχι είναι σημαντικός τόπος ξεκούρασης για πολλά αποδημητικά πουλιά, όπως Ερωδιοί, Χαλκόκοτες, Χελιδόνια, Τσαλαπετεινοί, Γεράκια, Τρυγόνια, Γλαρόνια κ.ά.

Φυσικά ποτάμια και παραποτάμια οικοσυστήματα

Πρόκειται για τα οικοσυστήματα που αναπτύσσονται κατά μήκος των ποταμών και χειμάρρων στην ευρύτερη περιοχή του έργου και οφείλουν την δημιουργία τους στην ύπαρξη των επιφανειακών νερών. Η ετήσια διακύμανση της απορροής, οι ανθρωπογενείς επεμβάσεις καθώς και η ποιότητα των νερών αποτελούν καθοριστικούς παράγοντες του είδους και της δομής των βιοτόπων που υποστηρίζουν. Σε ορισμένες περιοχές έχουν δεχτεί ισχυρές πιέσεις από την ελευθέρωση εδαφών για καλλιεργητικούς σκοπούς και την αστική, κτηνοτροφική, γεωργική και βιομηχανική ρύπανση. Τα σημαντικότερα ποτάμια οικοσυστήματα της ΠΔΕ αποτελούν ο Αχελώος (ή Ασπροπόταμος) που είναι και ο δεύτερος μεγαλύτερος σε μήκος ποταμός της χώρας, ο Πηνειός, ο Αλφειός, ο Ευήνος, ο Σελινούντας, ο Βουραϊκός, ο Πείρος, ο Γλαύκος, κ.α.

Όσον αφορά τα παραποτάμια οικοσυστήματα, αναφέρεται ότι σε μεγάλα τμήματα των παρόχθιων ζωνών, των ποταμών της ΠΔΕ, αναπτύσσεται δενδρώδης βλάστηση με κυρίαρχα τα είδη *Populus alba*, *P. nigra*, *Salix alba*, *S. fragilis*, *Ulmus minor*, *Alnus glutinosa* κ.ά. Τα άφθονα θρεπτικά συστατικά μαζί με το άφθονο νερό που υπάρχει στις θέσεις αυτές δημιουργούν τις

κατάλληλες συνθήκες για ταχεία αύξηση των ξυλωδών ειδών και το σχηματισμό πυκνής βλάστησης.

Σημειώνεται ότι στα παραποτάμια οικοσυστήματα και κατά θέσεις, η βλάστηση εμφανίζεται υποβαθμισμένη από την έντονη βόσκηση. Στις θέσεις όπου δεν υπάρχουν πιέσεις αναπτύσσονται πολλά θαμνώδη και ποώδη κατά κανόνα σκιοφιλά φυτά και σχηματίζουν πολλές φορές πυκνή αδιαπέραστη βλάστηση. Κυριότερα από τα είδη φυτών του υπόροφου είναι τα: *Rubus sp. div.*, *Vitex agnus castus*, *Humulus lupulus*, *Arum italicum*, *Hedera helix*, *Prunus spinosa*, *Aristolochia clematitis*, *Plantago major*, *Cynanchum acutum*, *Equisetum arvense*, *Periploca graeca*, *Potentilla reptans*, *Lycopus europaeus*, *Cirsium sp. div.*, *Mentha sp. div.*, *Rumex conglomertatus*, *Carex sp. div.*, *Cynodon dactylon*.

Κατά τόπους επικρατεί το *Platanus orientalis* (πλάτανος) σε μίξη με το *Cercis siliquastrum* (κουτσουπιά), *Vitex agnus-castus* (λυγαριά), *Fraxus sp.* (φράξος), *Salix sp.* (ιτιές), *Populus sp.* (λεύκες) και *Alnus glutinosa* (σκληθρο). Επίσης, αξιοσημείωτο χαρακτηριστικό των παραποτάμιων οικοσυστημάτων, είναι οι καλαμώνες που αναπτύσσονται και οι οποίοι κατά θέσεις είναι ιδιαίτερα εκτεταμένοι.

Τόσο οι κοίτες, όσο και οι παραποτάμιες ζώνες βλάστησης, αποτελούν αξιοσημείωτο φυσικό ποτάμιο και παραποτάμιο οικοσύστημα της ΠΔΕ, εξ' αιτίας του γεγονότος ότι διαθέτουν σημαντικούς και σε καλή οικολογική κατάσταση οικοτόπους φυσικής υδρόβιας βλάστησης, εντός των οποίων διαβιούν αξιοσημείωτοι πληθυσμοί πανίδας (θηλαστικά, ιχθυοπανίδα, ορνιθοπανίδα, κ.α.).

Τέλος, σημαντικά θεωρούνται και τα υγροτοπικά οικοσυστήματα των μικρότερων ποταμών και ρεμάτων του λοιπού υδρογραφικού δικτύου που διαρρέει την ΠΔΕ, τα οποία κατά θέσεις παρουσιάζουν παραρεμάτια ζώνη ικανού εύρους, διατηρώντας αξιόλογη και σε καλή οικολογική κατάσταση υδρόφιλη βλάστηση.

Οικοσυστήματα εκβολών

Τα οικοσυστήματα των εκβολών χαρακτηρίζονται με σημαντική οικολογική αξία λόγω της μεγάλης ποικιλίας που έχουν σε τύπους οικοτόπων, και ειδών της πανίδας και ιδιαίτερα της ορνιθοπανίδας. Η ποικιλία των τύπων οικοτόπων οφείλεται στην χωροχρονική διακύμανση της ποσότητας και της αλατότητας των επιφανειακών νερών στην περιοχή των εκβολών καθώς και στις διαδικασίες απόθεσης φερτών υλικών και θρεπτικών υλικών. Η τροφοδοσία των εκβολών με φερτά υλικά δύναται να μειωθεί λόγω της κατασκευής φράγματος επί της κοίτης του ποταμού.

Σημαντικότερα εκβολικά οικοσυστήματα της ΠΔΕ, είναι αυτό του Αχελώου (όπου σχηματίζεται εκβολικό σύστημα δελταϊκής μορφής), και τα εκβολικά οικοσυστήματα των λοιπών μεγάλων ποταμών της ΠΔΕ, όπως είναι ο Πηνειός, ο Αλφειός, ο Εύηνος, ο Σελινούντας, ο Βουραϊκός, ο Πείρος, ο Γλαύκος, κ.α.

Τεχνητά παρόχθια οικοσυστήματα αποστραγγιστικών τάφρων

Τα αποστραγγιστικά και αρδευτικά κανάλια είναι χωμάτινα και επιτρέποντας την ανάπτυξη υδρόβιας βλάστησης δημιουργούν βιότοπους για μικρά παρυδάτια πτηνά, ερπετά και αμφίβια. Αμβλύνουν τις δυσμενείς συνθήκες του κάμπου και επιτρέπουν το φύλλιασμα και τη διατροφή αρκετών ειδών της πανίδας. Ενδεικτικά, τέτοιου είδους οικοσυστήματα παρατηρούνται στις παράκτιες περιοχές του Αμβρακικού κόλπου.

Θαλάσσια οικοσυστήματα

Ο **Πατραϊκός κόλπος**, είναι ένα τμήμα του Ιονίου Πελάγους μεταξύ Στερεάς Ελλάδας και Πελοποννήσου, μπροστά από την πόλη της Πάτρας. Στα δυτικά, ορίζεται από μία νοητή γραμμή από το νησάκι Οξεία ως το ακρωτήριο του Αράξου. Ανατολικά, περικλείεται από το στενό 2.500 m από το Ρίο μέχρι το Αντίρριο και την ομώνυμη σύγχρονη γέφυρα. Ο μόνος σημαντικός λιμένας στον κόλπο είναι το λιμάνι της Πάτρας που αποτελεί το δεύτερο μεγαλύτερο της Ελλάδας και εξυπηρετεί τα πορθμεία προς την Αγκώνα και το Πρίντεζι της Ιταλίας καθώς προς την Κεφαλλονιά. Από τα νερά του Πατραϊκού βρέχεται και το Μεσολόγγι με τη περίφημη λιμνοθάλασσα του, που έχει επίσης ένα λιμένα.

Οι ποταμοί Αχελώος και Εύηνος που εκβάλλουν στη βορειοανατολική πλευρά του κόλπου αλλά και ο Πείρος με τον Γλαύκος που εκβάλλουν νότια και νοτιοανατολικά αντίστοιχα, αποτελούν τους σημαντικότερους τροφοδότες του κόλπου με γλυκό νερό. Ο Πατραϊκός έχει μήκος 40-50 km και πλάτος 10-20 km. Καλύπτει μια επιφάνεια 350-400 km² ενώ ο όγκος του εκτιμάται σε 45 km³. Το μέγιστο βάθος του είναι περίπου 130 m σε μία κοιλότητα ανοιχτά της Λακόπετρας. Είναι πλούσιος σε ψάρια και είναι κατάλληλος για αλιεία, επίσης υπάρχουν πολλές όμορφες παραλίες τόσο από την μεριά της Αχαΐας όσο και της Αιτωλοακαρνανίας

Η οικολογική αξία του Πατραϊκού κόλπου είναι τεράστια εξαιτίας της ύπαρξης σε αυτόν των λιμνοθαλασσών του Μεσολογγίου, του Αιτωλικού και του Αράξου. Παρόλα αυτά ο κόλπος αντιμετωπίζει σημαντικό πρόβλημα ρύπανσης εξαιτίας των αστικών και βιομηχανικών λυμάτων που δέχεται από τους παράκτιους οικισμούς λόγω της υπολειτουργίας ή μη λειτουργίας συστημάτων επεξεργασίας λυμάτων, των φωσφορικών και άλλων λιπασμάτων που καταλήγουν σε αυτόν από τις καλλιέργειες καθώς και λόγω της ναυσιπλοΐας. Ακόμα τα φράγματα του Αχελώου, του Εύηνου και άλλα υπό κατασκευή όπως το Φράγμα Πείρου - Παραπεύρου, περιορίζουν δραστικά την ανανέωση των υδάτων του κόλπου με γλυκό νερό, με αποτέλεσμα και την υποβάθμιση της οικολογικής του αξίας.

Ο **Κορινθιακός κόλπος**, είναι κλειστή και πολύ βαθιά θάλασσα που σχηματίζεται ανάμεσα στη Στερεά Ελλάδα και την Πελοπόννησο, δυτικά του Ισθμού της Κορίνθου. Αρχίζει από το Ιόνιο πέλαγος, δυτικά, και καταλήγει στον Ισθμό της Κορίνθου, ανατολικά. Διακρίνεται σε δύο επιμέρους τμήματα, τον Πατραϊκό και τον κυρίως Κορινθιακό, με συνολικό μήκος 127km.

Ο Κορινθιακός Κόλπος, αποτελεί ένα ιδιαίτερο οικοσύστημα με σημαντική βιοποικιλότητα. Παράκτιες περιοχές του ανήκουν στο Δίκτυο Natura, ενώ στη θάλασσα βρίσκουν καταφύγιο πλήθος υδρόβιων οργανισμών μεταξύ των οποίων τα τέσσερα είδη δελφινιών της Ελλάδας. Σε περιοχές του Κορινθιακού βρίσκονται σπάνια και προστατευόμενα οικοσυστήματα όπως οι «κήποι» των κοραλλιών και τα υποθαλάσσια λιβάδια της Ποσειδωνίας.

Ο **Αμβρακικός Κόλπος**, ο οποίος χαρακτηρίζεται με αυξημένη πρωτογενή παραγωγικότητα, αξιόλογη ιχθυοπανίδα και αλιευτική παραγωγή. Η ευρύτερη περιοχή συνιστά υγρότοπο διεθνούς σημασίας, ενώ πολλές επί μέρους περιοχές απολαμβάνουν καθεστώς ειδικής προστασίας και είναι καταφύγια θηραμάτων.

Η χλωρίδα του υγρότοπου περιλαμβάνει 324 τουλάχιστον φυτικά είδη. Στο κατώτερο τμήμα του ποταμού Λούρου έχει απομείνει ένα ελάχιστο τμήμα του προηγούμενου παραποτάμιου δάσους, που σήμερα πλέον αποτελείται από μια λωρίδα δένδρων κατά μήκος του ποταμού. Φυτοκοινωνίες με μακκί (αείφυλλα-σκληρόφυλλα) περιβάλλουν τη λιμνοθάλασσα Κατάφουρκου στην ανατολική πλευρά του κόλπου, την περιοχή του βάλτου και τη λίμνη Βουλκαρία, όπου δεν υπάρχουν καλλιεργούμενες εκτάσεις.

Η ιχθυοπανίδα της περιοχής αριθμεί 30 περίπου είδη, μεταξύ των οποίων τα σπουδαιότερα είναι: χέλι, κέφαλος, λαυράκι, τσιπούρα, γλώσσα, μουρμούρα, σαρδέλα, γαρίδα, γοβιός, γαύρος, κουτσομούρα, μπαρμπούνη, λιθρίνη κ.ά. Τα ερπετά και αμφίβια της περιοχής παρουσιάζουν μεγάλη ποικιλία (35 είδη συνολικά). Τα θηλαστικά περιλαμβάνουν πάνω από 15 είδη, μεταξύ των οποίων τα σπουδαιότερα είναι το τσακάλι, το δελφίνι και η βίδρα.

Η ορνιθοπανίδα της περιοχής είναι πλουσιότερη (209 είδη). Στην περιοχή του Αμβρακικού κόλπου ξεχειμωνιάζουν 125 είδη πουλιών, τα οποία σύμφωνα με τις διεθνείς συμβάσεις θεωρούνται απειλούμενα, ενώ φωλιάζουν 92 είδη, τα οποία προστατεύονται από την ελληνική και διεθνή νομοθεσία. Στον Αμβρακικό κόλπο συναντάται η μία από τις δύο αποικίες της Ελλάδας και της Δ. Ευρώπης του αργυροπελεκάνου με περίπου 20 ζευγάρια, ενώ υπάρχουν ακόμη εδώ η μεγαλύτερη αποικία καλαμοκανά της Μεσογείου και ο μεγαλύτερος φωλιάζων πληθυσμός βαλτόπαπιας της Ευρώπης.

6.1.13.3 Χλωρίδα

Η χλωρίδα της ΠΔΕ παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον, με παρουσία σπάνιων, απειλούμενων και προστατευόμενων φυτικών taxa και έχει αποτελέσει αντικείμενο πλήθους επιστημονικών ερευνών, τόσο όσον αφορά στη χλωρίδα των χερσαίων^[25], όσο και των υγροτοπικών οικοσυστημάτων^[26].

Ιδιαίτερα σημαντική κρίνεται η παρουσία ενδημικών φυτικών taxa, πολλά εκ των οποίων αφορούν σε τοπικά ή στενότοπα ενδημικά taxa. Πολλά από τα είδη χλωρίδας της ΠΔΕ έχουν χαρακτηριστεί ως απειλούμενα, σύμφωνα με το Βιβλίο Ερυθρών Δεδομένων των Σπάνιων &

25 Για π.χ.: Strid A. (ed.), 1986. Mountain Flora of Greece Vol 1. University Press, Edinburgh.
Strid A. & Kit Tan (eds), 1991. Mountain Flora of Greece Vol 2. University Press, Edinburgh.

26 Για π.χ.: Κουμπλή-Σοβαντζή Λ., 1983. Έρευνες στα θερόφυτα των λιμνών και άλλων υγροτόπων της Αιτωλοακαρνανίας. (Ταξινομική, χλωριδική, φυτογεωγραφική, οικολογική μελέτη). Διδακτορική διατριβή. 436 σελ. Αθήνα

Koumpli-Sovantzi L., 1989. The aquatic flora of the Aetoloakarnania (W. Greece). Willdenowia 18: 377-384.

Απειλούμενων Φυτών της Ελλάδας^[27]. Ακολούθως, δίνονται στοιχεία όσον αφορά στη χλωρίδα των προστατευόμενων σε εθνικό επίπεδο περιοχών της ΠΔΕ, όπου και έχουν γίνει περισσότερες συστηματικές μελέτες.

Στην περιοχή του **Εθνικού Πάρκου Υγροτόπων Κοτυχίου-Στροφυλιάς** έχουν καταγραφεί τουλάχιστον 435 είδη Πτεριδοφύτων και Σπερματοφύτων^[28]. Μεταξύ αυτών ξεχωρίζουν είδη όπως:

- Η *Centaurea niederi*, στενότοπο ενδημικό είδος της Ελλάδας, το οποίο περιλαμβάνεται στα Παραρτήματα II*/IV της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ ως είδος προτεραιότητας, ενώ σύμφωνα με το Βιβλίο Ερυθρών Δεδομένων των Σπάνιων και Απειλούμενων Φυτών της Ελλάδας χαρακτηρίζεται ως Τρωτό (VU). Η *Centaurea niederi* αναπτύσσεται σε ασβεστολιθικά βράχια στην περιοχή της Καλογριάς (λόφος Μαύρα Βουνά). Η έκταση του πληθυσμού του δεν είναι ιδιαίτερα εκτεταμένη, και η παρουσία του κινδυνεύει από την επέκταση των λατομείων της περιοχής.
- Το *Colchicum parlatoris*, ενδημικό της Πελοποννήσου, το οποίο χαρακτηρίζεται ως απειλούμενο ενδημικό είδος της Ν. Ελλάδας^[29]. Εντοπίζεται σε διάφορες περιοχές και κυρίως στο Χελμό, στον Ταΰγετο, στην περιοχή της Καλογριάς και στη Μεσσηνία. Αναπτύσσεται σε ασβεστολιθικά βράχια, σε σχετικά χαμηλό υψόμετρο^[30].
- Η *Petrorhagia graminea*, ελληνικό ενδημικό που εξαπλώνεται στην Ήπειρο και στην Πελοπόννησο και χαρακτηρίζεται ως απειλούμενο ενδημικό είδος της Ν. Ελλάδας^[31] κ.ά.

Στον **κόλπο του Αμβρακικού** συστηματικές καταγραφές της χλωρίδας και της βλάστησης έχουν γίνει από τους Sarika et al. (20005)^[32]. Σύμφωνα με την εργασία αυτή έχουν καταγραφεί 182 φυτικά taxa.

Για την περιοχή του **Εθνικού Πάρκου Λιμνοθαλασσών Μεσολογγίου- Αιτωλικού, κάτω ρου και εκβολών ποταμών Αχελώου και Ευήνου και νήσων Εχινάδων** αναφέρονται περί τα 385 φυτικά taxa. Μεταξύ αυτών ξεχωρίζουν είδη όπως:

-
- 27 Φοίτος Δ., Κωνσταντινίδης Θ., Καμάρη Γ. (επιτροπή έκδοσης), 2009. Βιβλίο Ερυθρών Δεδομένων των Σπάνιων & Απειλούμενων Φυτών της Ελλάδας. Δύο Τόμοι.
- 28 Παπαμίχος (εκδ) κ.ά., 1986. Οικολογική μελέτη και χρήση φυσικών πόρων περιοχής δάσους Στροφυλιάς ΒΔ Πελοποννήσου. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και Πανεπιστήμιο Πάτρας, Θεσσαλονίκη.
- 29 Γεωργίου Κ. & Π. Δεληπέτρου – 2000. Πρόγραμμα “Archimed”, Δράση 2.1. Απειλούμενα Ενδημικά Είδη Χλωρίδας στη Νότια Ελλάδα. Αθήνα. (ανάθεση μελέτης: Περιφέρεια Κρήτης, Πανεπιστήμιο Κρήτης).
- 30 Leeds R., O’ Hara M., 2005. Bulbs in Containers. Timber Press, United States, 244 pp.
- 31 Γεωργίου Κ. & Π. Δεληπέτρου – 2000. Πρόγραμμα “Archimed”, Δράση 2.1. Απειλούμενα Ενδημικά Είδη Χλωρίδας στη Νότια Ελλάδα. Αθήνα. (ανάθεση μελέτης: Περιφέρεια Κρήτης, Πανεπιστήμιο Κρήτης).
- 32 Sarika M., Dimopoulos P., Yannitsaros A., 2005. Contribution to the knowledge of the wetland flora and vegetation of Amvrakikos Gulf, W Greece. Willdenowia 35(1): 69-85.

- Η ***Centaurea aetolica***, ενδημικό της Ελλάδας, το οποίο έχει σποραδική εμφάνιση στην περιοχή εξάπλωσής του. Εμφανίζεται κυρίως στα κράσπεδα της οδού Αντιρρίου-Μεσολογγίου, στο όρος Παλιοβούνα, καθώς και πλησίον των πόλεων Μεσολογγίου, Αιτωλικού και Αγρινίου, ενώ με βάση το Βιβλίο Ερυθρών Δεδομένων των Σπάνιων και Απειλούμενων Φυτών της Ελλάδας χαρακτηρίζεται ως Κινδυνεύον (EN).
- Η ***Centaurea heldreichii***, ενδημικό της Δυτικής Ελλάδας, γνωστό μόνο από το όρος Βαράσοβα. Περιλαμβάνεται στα Παραρτήματα II/IV της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ και μάλιστα ως είδος προτεραιότητας. Φύεται σε απότομους και συχνά απρόσιτους κρημνούς της Βαράσοβας, συνήθως σε ρωγμές βράχων και σε μικρές αναβαθμίδες σκληρού ασβεστολίθου και με βάση το Βιβλίο Ερυθρών Δεδομένων των Σπάνιων και Απειλούμενων Φυτών της Ελλάδας χαρακτηρίζεται ως Τρωτό (VU).
- Η ***Campanula drabifolia*** που περιλαμβάνεται στα απειλούμενα ενδημικά είδη χλωρίδας της Ν. Ελλάδας^[33] και εντοπίζεται κυρίως σε φρύγανα, κοντά στο Μεσολόγγι και στους πρόποδες της Βαράσοβας κ.ά.

Στο **Εθνικό Πάρκο Χελμού-Βουραϊκού**, και με βάση τον προκαταρκτικό κατάλογο της ΕΠΜ, ο οποίος βασίζεται στις αναφορές που περιλαμβάνονται στην Mountain Flora of Greece^[34, 35] και αφορά στα taxa που κατανέμονται από τα ανώτερα υψομετρικά επίπεδα του μεσο-μεσογειακού έως τα ανώτερα υψόμετρα του ορο-μεσογειακού ορόφου βλάστησης, απαντώνται τουλάχιστον 360 φυτικά taxa. Σε σχετικά πρόσφατη δημοσίευση για το φαράγγι του Βουραϊκού καταγράφηκαν 290 taxa^[36]. Στην πραγματικότητα ο χλωριδικός πλούτος της περιοχής είναι κατά πολύ μεγαλύτερος, καθώς με βάση πρόσφατη εργασία στην περιοχή μελέτης απαντούν συνολικά 651 taxa, ενώ λόγω του δύσβατου και του απόκρημνου τμημάτων της περιοχής είναι πιθανό να κρύβονται και άλλοι χλωριδικοί θησαυροί, προκαλώντας έτσι συνεχώς το επιστημονικό ενδιαφέρον^[37]. Ορισμένα από τα σημαντικότερα φυτικά taxa του Εθνικού Πάρκου είναι:

- Η ***Alchemilla aroanica***, τοπικό ενδημικό του Χελμού που αναπτύσσεται σε χαράδρες υψομέτρου 1800-2200 μ.

33 Γεωργίου Κ. & Π. Δεληπέτρου – 2000. Πρόγραμμα “Archimed”, Δράση 2.1. Απειλούμενα Ενδημικά Είδη Χλωρίδας στη Νότια Ελλάδα. Αθήνα. (ανάθεση μελέτης: Περιφέρεια Κρήτης, Πανεπιστήμιο Κρήτης).

34 Strid A. (ed.), 1986. Mountain Flora of Greece Vol 1. University Press, Edinburgh.

35 Strid A. & Kit Tan (eds), 1991. Mountain Flora of Greece Vol 2. University Press, Edinburgh.

36 Koutsopoulos P Sarlis, G., 2002. Contribution to the study of the flora of Vouraikos gorge (Peloponnesos, Greece) - Fl. Medit. 12: 299-314.

37 Σχοίνας Γ.Χ., 2007. Καταγραφή της χλωρίδας στο φαράγγι του Βουραϊκού και οικότουριστική διαχείρισή του. Μεταπτυχιακή Διατριβή. Επιβλέπων Καθηγητής: Ιατρού Γ. Τομέας Οικολογίας- Διαχείρισης και Προστασίας Φυσικού Περιβάλλοντος. Πανεπιστήμιο Πατρών, Σχολή Θετικών Επιστημών, Τμήμα Βιολογίας.

- Η *Campanula aizoides*, ενδημικό της Ελλάδας που μέχρι σήμερα είναι γνωστό μόνο από το όρος Χελμός και τα Λευκά Όρη (Δ. Κρήτη), ενώ με βάση το Βιβλίο Ερυθρών Δεδομένων των Σπάνιων & Απειλούμενων Φυτών της Ελλάδας χαρακτηρίζεται ως Τρωτό (VU)
- Η *Globularia stygia*, είδος προτεραιότητας του Παραρτήματος II της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, το οποίο προστατεύεται και βάσει της Σύμβασης της Βέρνης. Οι πληθυσμοί του είναι μικροί και όχι εύκολα προσιτοί. Σήμερα, παρόλο που δεν απειλείται άμεσα από εξαφάνιση, απαιτείται να μελετηθεί και να παρακολουθηθούν οι πληθυσμοί του στις περιοχές όπου φύεται. Στην Ελλάδα απαντάται στα όρη Χελμός, Κυλλήνη και Ταΰγετος κ.ά.

Με βάση τα ανωτέρω αναφερόμενα που δεν αποτελούν παρά παραδείγματα καθίσταται εμφανές το χλωριδικό ενδιαφέρον της ΠΔΕ. Στον ακόλουθο πίνακα παρατίθενται ορισμένα από τα σημαντικότερα φυτικά taxa της περιοχής μελέτης, το καθεστώς προστασίας και η κατάσταση διατήρησής τους.

Πίνακας 6.1.13.1 Ενδεικτικός κατάλογος σημαντικών φυτικών taxa της ΠΔΕ

Επιστημονική ονομασία	Οδηγία 92/43/ΕΟΚ	ΠΔ	ΔΣ	ΚΟΚ ΒΙΒ
<i>Acantholimon echinus</i>				
<i>Achillea umbellata</i> x				
<i>Alchemilla aroanica</i> (Σ)				
<i>Allium callimischon</i> x				
<i>Alnus glutinosa</i>				
<i>Anthericum liliago</i>				
<i>Arnebia densiflora</i>				
<i>Asperula arcadiensis</i> x				
<i>Aster alpines</i>				
<i>Aurinia moreana</i> x				
<i>Campanula aizoides</i> x				VU
<i>Campanula asperuloides</i> x				VU
<i>Campanula drabifolia</i> x				
<i>Campanula rupestris</i> x				
<i>Campanula topaliana</i> subsp. <i>topaliana</i> x				
<i>Carex acuta</i>	II*			
<i>Centaurea aetolica</i> x				EN
<i>Centaurea heldreichii</i> x	II*/IV		*	VU
<i>Centaurea niederi</i> x	II*/IV	*	*	VU
<i>Centaurea spruneri</i> (x)				
<i>Colchicum peloponnesiacum</i> x				
<i>Cotula coronopifolia</i>				
<i>Crocus sieberi</i> (x)				
<i>Cynoglossum (Solenanthus) stamineum</i>				
<i>Erodium chrysanthum</i>		*	*	
<i>Euphorbia capitulate</i> (x)				
<i>Fraxinus angustifolia</i>				
<i>Gallium intricatum</i> (x)				
<i>Geocaryum divaricatum</i>				

Επιστημονική ονομασία	Οδηγία 92/43/ΕΟΚ	ΠΔ	ΔΣ	ΚΟΚ ΒΙΒ
<i>Globularia stygia</i>	II*		*	
<i>Hammatolobium lotoides</i>				
<i>Inula parnassica</i> x				
<i>Lilium candidum</i>				
<i>Lythrum flexuosum</i>	II*/IV			
<i>Malcolmia graeca</i> subsp. <i>bicolor</i> (x)				
<i>Odontites glutinosa</i>				
<i>Omphalodes luciliae</i> subsp. <i>scopolorum</i>				
<i>Ophrys argolica</i>	IV			
<i>Ornithogalum brevistylum</i>				
<i>Orobanche schultzioides</i> x				EN
<i>Petrorhagia fasciculata</i> x				
<i>Peucedanum longifolium</i> (x)				
<i>Peucedanum achaicum</i>		*		
<i>Polygala subuniflora</i>		*		EN 1
<i>Ptilostemon gnaphalodes</i> x				
<i>Reseda tymphaea</i> x		*		
<i>Salvinia natans</i>		*	*	
<i>Scabiosa graminifolia</i> subsp. <i>graminifolia</i>				
<i>Scrophularia myriophylla</i>				
<i>Senecio ovatus</i>				
<i>Silene congesta</i> subsp. <i>moreana</i> x				
<i>Silene squamigera</i> x		*		
<i>Silene ungeri</i> (x)				
<i>Smyrniium orphanidis</i> x				
<i>Stachys acutifolia</i> x				
<i>Stachys ionica</i> x				
<i>Stachys parolinii</i> x		*		
<i>Stachys spinulosa</i> (x)				
<i>Teucrium aroanicum</i> x				NT
<i>Teucrium halacsyanum</i> x		*		
<i>Thymus hartvigii</i> subsp. <i>hartvigii</i> x				NT
<i>Vicia microphylla</i> x				
<i>Viola delphinantha</i>				

Υπόμνημα πίνακα

Οι ονομασίες των φυτικών ταχα παρουσιάζονται με βάση την Οδηγία 92/43/ΕΟΚ, ενώ για τα υπόλοιπα ταχα, η ονομασία παρουσιάζεται με βάση το Βιβλίο Ερυθρών Δεδομένων των Σπάνιων & Απειλούμενων Φυτών της Ελλάδας (Φοίτος και συν. 2009). Για τα ταχα που δεν περιλαμβάνονται στις ανωτέρω αναφερόμενες πηγές, έγινε χρήση του Vascular Plants of Greece- An annotated checklist^[38]. Δίπλα σε κάθε ταχο σημειώνεται ο **ενδημισμός** του όπου:

- Με x σημειώνονται τα ενδημικά και με (x) τα ευρύτερα ενδημικά είδη και υποείδη
- Με (Σ) σημειώνονται τα στενότοπα ενδημικά είδη και υποείδη.

Στη στήλη **Οδηγία 92/43** σημειώνονται τα είδη που περιλαμβάνονται στα αντίστοιχα Παραρτήματα της Οδηγίας.

Παράρτημα II: Είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος των οποίων η διατήρηση επιβάλλει τον καθορισμό Ειδικών Ζωνών Διατήρησης. Με * σημειώνονται τα είδη προτεραιότητας του Παραρτήματος II.

Παράρτημα IV: Είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος που απαιτούν αυστηρή προστασία.

Στη στήλη **ΠΔ** σημειώνονται με * τα είδη που προστατεύονται βάσει του Προεδρικού Διατάγματος 67/1981 «Περί προστασίας της αυτοφυούς χλωρίδος και της άγριας πανίδος και καθορισμού διαδικασίας συντονισμού και ελέγχου της ερεύνης επ' αυτών».

Στη στήλη **ΔΣ** σημειώνονται με * τα είδη που προστατεύονται βάσει Διεθνών Συμβάσεων (Βέρνης, Βόννης, CITES).

Στη στήλη **ΚΟΚ ΒΙΒ** σημειώνεται η Κατάσταση Διατήρησης με βάση το **Βιβλίο Ερυθρών Δεδομένων των Σπάνιων & Απειλούμενων Φυτών της Ελλάδας** (Φοίτος και συν. 2009) όπου:

EN: Κινδυνεύον

VU: Τρωτό

NT: Σχεδόν απειλούμενο

Με 1 σημειώνονται τα είδη για τα οποία η κατάσταση διατήρησής τους παρουσιάζεται με βάση το παλιό Κόκκινο Βιβλίο^[39].

6.1.13.4 Πανίδα

Η ΠΔΕ χαρακτηρίζεται από εξαιρετικό ενδιαφέρον και όσον αφορά στα είδη πανίδας. Η σημαντική ποικιλότητα που παρατηρείται στα οικοσυστήματα, τη βλάστηση και τους τύπους οικοτόπων, οι εναλλαγές του φυσικού τοπίου και η παρουσία οικολογικά σημαντικών περιοχών έχουν ως αποτέλεσμα την παρουσία πλήθους σημαντικών, απειλούμενων και προστατευόμενων ειδών πανίδας.

Θηλαστικά

Τα σημαντικότερα είδη θηλαστικών που απαντούν στην ΠΔΕ, το καθεστώς προστασίας και η κατάσταση διατήρησής τους παρουσιάζονται στον **Πίνακα 6.1.13.2**. Τα δεδομένα προέρχονται κυρίως από καταγραφές που έχουν λάβει χώρα εντός των εθνικών προστατευόμενων περιοχών, το πρόγραμμα οριοθέτησης των Υγροτόπων Διεθνούς Σημασίας της Σύμβασης Ramsar (Κοτύχι)

38 Dimopoulos P., Raus Th., Bergmeier E., Constantinidis Th., Iatrou G., Kokkini S., Strid A., Taznoudakis D., 2013. Vascular Plants of Greece: An annotated checklist. –Berlin: Botanischer Garten und Botanisches Museum. Berlin-Dahlem; Athens: Hellenic Botanical Society. [Englera **31**].

39 Phitos D., Strid A., Snogerup S., Greuter W. (eds), 1995. The Red Data Book of rare and threatened plants of Greece. World Wide Fund for Nature.

και τη βάση δεδομένων του Δικτύου Natura 2000 Σημειώνεται ότι ο **Πίνακα 6.1.13.2** δεν είναι εξαντλητικός.

Στην ΠΔΕ απαντούν τουλάχιστον 45 είδη θηλαστικών. Εξ αυτών, 24 περιλαμβάνονται στα Παραρτήματα της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, με τη **Μεσογειακή φώκια (*Monachus monachus*)** να αποτελεί είδος προτεραιότητας του Παραρτήματος II. Η παρουσία της Μεσογειακής φώκιας στο θαλάσσιο τμήμα της ΠΔΕ είναι εξαιρετικά σημαντικά, καθώς αποτελεί το πιο απειλούμενο είδος φώκιας σε παγκόσμιο επίπεδο^[40]. Ο πιο σημαντικός πληθυσμός του είδους ζει και αναπαράγεται στην ανατολική Μεσόγειο όπου υπολογίζεται ότι ζουν περίπου 300-350 άτομα^[41].

Όσον αφορά στην κατάσταση διατήρησης, 9 είδη χαρακτηρίζονται ως απειλούμενα σε εθνικό επίπεδο, σύμφωνα με το Κόκκινο Βιβλίο των Απειλούμενων Ζώων της Ελλάδας^[42]. Ειδικότερα:

- ✓ Η Μεσογειακή φώκια χαρακτηρίζεται ως Κρισίμως Κινδυνεύον (CR).
- ✓ Το τσακάλι (*Canis aureus*), το κοινό δελφίνι (*Delphinus delphis*) και η βίδρα (*Lutra lutra*) χαρακτηρίζονται ως Κινδυνεύοντα (EN).
- ✓ Ο λύκος (*Canis lupus*), το ζαρκάδι (*Capreolus capreolus*), η Καφέ ωτονυχτερίδα (*Plecotus auritus*), ο Ρινόλοφος του Mehely (*Rhinolophus mehelyi*) και το Ρινοδέλφίνο (*Tursiops truncatus*) χαρακτηρίζονται ως Τρωτά (VU).

Επιπλέον, τέσσερα είδη Χειροπτέρων (*Miniopterus schreibersii*, *Myotis myotis*, *Rhinolophus blasii* και *Rhinolophus euryale*) και η Βαλτομυγαλίδα (*Neomys anomalus*) χαρακτηρίζονται ως Σχεδόν Απειλούμενα (NT).

Συνοπτικά, η αξία της ΠΔΕ όσον αφορά στα είδη θηλαστικών έγκειται στην παρουσία απειλούμενων και προστατευομένων θαλάσσιων θηλαστικών, στην παρουσία μεγάλων και απειλούμενων σαρκοφάγων, όπως το τσακάλι και ο λύκος, ενώ ιδιαίτερα σημαντική κρίνεται και η παρουσία της βίδρας (*Lutra lutra*) που θεωρείται ως ένα από τα σπανιότερα και πιο απειλούμενα θηλαστικά της Ευρώπης και αποτελεί είδος δείκτη της κατάστασης διατήρησης των υγροτόπων και των λοιπών οικοσυστημάτων εσωτερικών υδάτων. Αξιοσημείωτη είναι και η παρουσία σημαντικού αριθμού νυχτερίδων (Χειρόπτερα).

-
- 40 Karamanlidis A.A., Androukaki E., Adamantopoulou S., Chatzisyrou A., Johnson W.M, Kotomatas S., Papadopoulos A., Paravas V., Paximadis G., Pires R., Tounta E., Dendrinis P., 2008. Assessing accidental entanglement as a threat to the Mediterranean monk seal *Monachus monachus*. Endangered Species Research.
- 41 MOm, 2009. Status of the Mediterranean Monk seal *Monachus monachus* inn Greece. Athens, February 2009.
- 42 Λεγάκις Α., Μαραγκού Π., 2009. Το Κόκκινο Βιβλίο των Απειλούμενων Ζώων της Ελλάδας. Ελληνική Ζωολογική Εταιρεία, Αθήνα, 528 σελ.

Πίνακας 6.1.13.2 Σημαντικά είδη θηλαστικών της ΠΔΕ

Επιστημονική ονομασία	Κοινή ονομασία	Οδηγία 92/43/ΕΟΚ	ΠΔ	ΔΣ	ΚΟΚ ΒΙΒ
<i>Apodemus flavicollis</i>	Κρικοποντικός				NE
<i>Apodemus sylvaticus</i>	Δασοποντικός				NE
<i>Canis aureus</i>	Τσακάλι	V			EN
<i>Canis lupus</i>	Λύκος	II/IV/V		*	VU
<i>Capreolus capreolus</i>	Ζαρκάδι			*	VU
<i>Cricetulus migratorius</i>	Νανοκρικετός		*		DD
<i>Crocidura suaveolens</i>	Κηπομυγαλίδα		*		NE
<i>Delphinus delphis</i>	Κοινό δελφίνι	IV	*	*	EN
<i>Dryomys nitedula</i>	Δενδρομυξός	IN	*	*	DD
<i>Eptesicus serotinus</i>	Τρανουχερίδα	IV	*	*	LC
<i>Erinaceus concolor</i>	Σκαντζόχοιρος		*	*	NE
<i>Felis silvestris</i>	Αγριόγατος	IV		*	NE
<i>Glis glis</i>	Μυξός		*	*	NE
<i>Lepus europaeus</i>	Λαγός			*	NE
<i>Lutra lutra</i>	Βίδρα	II/IV	*	*	EN
<i>Martes foina</i>	Κουνάβι			*	NE
<i>Martes martes</i>	Πετροκούναβο	V	*	*	NE
<i>Meles meles</i>	Ασβός			*	NE
<i>Miniopterus schreibersii</i>	Πτερυγονυχερίδα	II/IV	*	*	NT
<i>Monachus monachus</i>	Μεσογειακή φώκια	II*/IV	*	*	CR
<i>Mus domesticus</i>	Σταχτοποντικός				NE
<i>Mustela nivalis</i>	Νυφίτσα		*	*	NE
<i>Myocastor coypus</i>	Μυοκάστορας				NE
<i>Myotis blythi</i>	Μικρή Μυωτίδα	II/IV	*	*	LC
<i>Myotis emarginatus</i>	Πυρρομυωτίδα	II/IV	*	*	LC
<i>Myotis myotis</i>	Τρανομυωτίδα	II/IV	*	*	NT
<i>Myotis mystacinus</i>	Μουστακονυχερίδα	IV	*	*	LC
<i>Neomys anomalus</i>	Βαλτομυγαλίδα		*	*	NT
<i>Pipistrellus kuhlii</i>	Λευκονυχερίδα	IV	*	*	LC
<i>Pipistrellus nathusii</i>	Νυχερίδα του Nathusius	IV	*	*	DD
<i>Pipistrellus pipistrellus</i>	Νανονυχερίδα	IV	*	*	DD
<i>Plecotus auritus</i>	Καφέ ωτονυχερίδα	IV	*	*	VU
<i>Rattus norvegicus</i>	Αρουραίος, δεκατιστής				NE
<i>Rattus rattus</i>	Μαυροποντικός				NE
<i>Rhinolophus blasii</i>	Ρινόλοφος του Blasius	II/IV	*	*	NT
<i>Rhinolophus euryale</i>	Μεσορινόλοφος	II/IV	*	*	NT
<i>Rhinolophus ferrumequinum</i>	Τρανορινόλοφος	II/IV	*	*	LC
<i>Rhinolophus hipposideros</i>	Μικρορινόλοφος	II/IV	*	*	LC
<i>Rhinolophus mehelyi</i>	Ρινόλοφος του Mehely	II/IV	*	*	VU
<i>Sciurus vulgaris</i>	Σκίουρος		*	*	NE
<i>Sorex minutus</i>	Νανομυγαλίδα		*		NE
<i>Sus scrofa</i>	Αγριογούρουνο			*	NE
<i>Talpa caeca</i>	Τυφλοπόντικας		*		DD
<i>Tursiops truncatus</i>	Ρινοδέλφινιο	II/IV	*	*	VU
<i>Vulpes vulpes</i>	Αλεπού				NE

Υπόμνημα πίνακα

Οι ονομασίες των ειδών παρουσιάζονται με βάση την Οδηγία 92/43/ΕΟΚ, ενώ για τα είδη που δεν περιλαμβάνονται στην Οδηγία, η ονομασία παρουσιάζεται με βάση το Κόκκινο Βιβλίο των Απειλούμενων Ζώων της Ελλάδας (Λεγάκις και Μαραγκού 2009).

Στη στήλη **Οδηγία 92/43** σημειώνονται τα είδη που περιλαμβάνονται στα αντίστοιχα Παραρτήματα της Οδηγίας.

Παράρτημα II: Είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος των οποίων η διατήρηση επιβάλλει τον καθορισμό Ειδικών Ζωνών Διατήρησης. Με * σημειώνονται τα είδη προτεραιότητας του Παραρτήματος II.

Παράρτημα IV: Είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος που απαιτούν αυστηρή προστασία.

Παράρτημα V: Είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος των οποίων η σύλληψη στη φύση και η εκμετάλλευση υπόκεινται, ενδεχομένως, σε διαχειριστικά μέτρα.

Στη στήλη **ΠΔ** σημειώνονται με * τα είδη που προστατεύονται βάσει του Προεδρικού Διατάγματος 67/1981 «Περί προστασίας της αυτοφυούς χλωρίδος και της άγριας πανίδος και καθορισμού διαδικασίας συντονισμού και ελέγχου της ερεύνης επ' αυτών».

Στη στήλη **ΔΣ** σημειώνονται με * τα είδη που προστατεύονται βάσει Διεθνών Συμβάσεων (Βέρνης, Βόννης, CITES).

Στη στήλη **ΚΟΚ ΒΙΒ** σημειώνεται η Κατάσταση Διατήρησης με βάση το **Κόκκινο Βιβλίο των Απειλούμενων Ζώων της Ελλάδας** όπου:

CR: Κρισίμως Κινδυνεύον

EN: Κινδυνεύον

VU: Τρωτό

NT: Σχεδόν απειλούμενο

LC: Μειωμένου ενδιαφέροντος

DD: Ανεπαρκώς γνωστό

NE: Μη αξιολογηθέν.

Ερπετοπανίδα

Η ΠΔΕ παρουσιάζει υψηλή ποικιλότητα και όσον αφορά στα είδη ερπετών και αμφιβίων. Τουλάχιστον 13 είδη αμφιβίων απαντούν στους υγροτόπους και στα λοιπά οικοσυστήματα της περιοχής, με ιδιαίτερη σημαντική την παρουσία του Αλπικού τρίτωνα *Triturus alpestris* (*Mesotriton alpestris*), οι πληθυσμοί του οποίου χαρακτηρίζονται ως Κινδυνευόντες (EN) στην Πελοπόννησο, όπου πλέον απαντάται σε μικρό αριθμό τοποθεσιών. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει και η παρουσία του βατράχου της Ηπείρου (*Pelophylax epeiroticus*), είδος που παρουσιάζει πολύ περιορισμένη κατανομή και εμφανίζεται μόνο στη Δυτική Ελλάδα. Σημειώνεται μάλιστα ότι με βάση το Κόκκινο Βιβλίο των Απειλούμενων Ζώων της Ελλάδας, ο βάτραχος της Ηπείρου χαρακτηρίζεται ως Σχεδόν Απειλούμενο είδος (NT).

Εξαιρετικό ενδιαφέρον παρουσιάζει η περιοχή και όσον αφορά στα είδη ερπετών με παρουσία απειλούμενων και προστατευόμενων ειδών όπως η θαλάσσια χελώνα (*Caretta caretta*) και η πράσινη θαλασσοχελώνα (*Chelonia mydas*), είδη προτεραιότητας του Παραρτήματος II της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, ενώ ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει η παρουσία ενδημικών ειδών και υποειδών όπως η Μωραϊτόσαυρα (*Algyroides moreoticus*), το Κονάκι της Πελοποννήσου (*Anguis cephallonica*), η Ελληνική σαύρα (*Hellenolacerta graeca*) κ.ά. Συνολικά, στην ΠΔΕ απαντούν τουλάχιστον 35 είδη ερπετών.

Στον **Πίνακα 6.1.13.3** παρουσιάζονται τα σημαντικότερα είδη αμφιβίων και ερπετών της ΠΔΕ, το καθεστώς προστασίας και η κατάσταση διατήρησής τους.

Πίνακας 6.1.13.3 Σημαντικά είδη αμφιβίων και ερπετών της ΠΔΕ

Επιστημονική ονομασία	Κοινή ονομασία	Οδηγία 92/43/ΕΟΚ	ΠΔ	ΔΣ	ΚΟΚ ΒΙΒ
ΑΜΦΙΒΙΑ					
<i>Bombina variegata</i>	Κιτρινομπομπίνα	II/IV		*	LC
<i>Bufo bufo</i>	Μπράσκα, Βούζα		*	*	LC
<i>Bufo viridis (Pseudepidalea viridis)</i>	Πρασινόφρυκος	IV	*	*	LC
<i>Hyla arborea</i>	Δενδροβάτραχος	IV	*	*	LC
<i>Pelobates syriacus</i>	Πηλοβάτης	IV	*	*	NE
<i>Pelophylax epeiroticus</i>	Βάτραχος της Ηπείρου			*	NT
<i>Rana dalmatina</i>	Πηδοβάτραχος, Σβελοβάτραχος	IV	*	*	NE
<i>Rana graeca</i>	Γραικοβάτραχος	IV	*	*	NE
<i>Rana kurtmuelleri (Pelophylax kurtmuelleri)</i>	Βαλκανοβάτραχος			*	LC
<i>Rana ridibunda (Pelophylax ridibundus)</i>	Μπάκακας	V		*	LC
<i>Salamandra salamandra</i>	Σαλαμάνδρα, Βροχαλίδα, Βοϊδάκι του Θεού		*	*	NE
<i>Triturus alpestris (Mesotriton alpestris)</i>	Αλπικός τρίτωνας		*	*	EN
<i>Triturus vulgaris (Lissotriton vulgaris)</i>	Κοινός τρίτωνας			*	NE
ΕΡΠΕΤΑ					
<i>Ablepharus kitaibelii</i>	Αβλέφαρος	IV		*	LC
<i>Algyroides moreoticus</i>	Μωραϊτόσαυρα	IV	*	*	NT
<i>Algyroides nigropunctatus</i>	Κερκυραϊκή σαύρα	IV	*	*	LC
<i>Anguis cephalonica</i>	Κονάκι της Πελοποννήσου			*	NT
<i>Anguis fragilis</i>	Κονάκι		*	*	LC
<i>Caretta caretta</i>	Θαλάσσια χελώνα	II*/IV	*	*	EN
<i>Chelonia mydas</i>	Πράσινη θαλασσοχελώνα	II*/IV	*	*	EN
<i>Coluber najadum (Platyceps najadum)</i>	Σαίτα	IV	*	*	LC
<i>Coronella austriaca</i>	Στεφανοφόρος	IV	*	*	LC
<i>Cyrtodactylus kotschy (Cyrtopodion kotschy)</i>	Σαμιαμίδι	IV	*	*	LC
<i>Dolichophis caspius</i>	Αστράποφιδο	IV		*	LC
<i>Elaphe longissima (Zamenis longissimus)</i>	Γιατρόφιδο	IV	*	*	LC
<i>Elaphe quatuorlineata</i>	Λαφιιάτης	II/IV	*	*	LC
<i>Elaphe situla (Zamenis situlus)</i>	Σπιτόφιδο	II/IV	*	*	LC
<i>Emys orbicularis</i>	Βαλτοχελώνα	II/IV	*	*	NT
<i>Eryx jaculus</i>	Ερημόφιδο, Λουρίτης	IV		*	LC
<i>Hellenolacerta graeca x</i>	Ελληνική σαύρα	IV	*	*	VU
<i>Hemidactylus turcicus</i>	Μολυντήρι		*	*	LC
<i>Hierophis gemonensis</i>	Δενδρογαλιά		*	*	LC
<i>Lacerta trilineata</i>	Τρανόσαυρα, Τρανογουστέρα	IV	*	*	LC
<i>Lacerta viridis</i>	Πρασινόσαυρα,	IV	*	*	LC

Επιστημονική ονομασία	Κοινή ονομασία	Οδηγία 92/43/ΕΟΚ	ΠΔ	ΔΣ	ΚΟΚ ΒΙΒ
	Πρασινογουστέρα				
<i>Malpolon monspessulanus</i>	Μαυρόφιδο, Σαπίτης		*	*	LC
<i>Mauremys rivulata</i>	Ποταμοχελώνα	II/IV	*	*	LC
<i>Natrix natrix</i>	Νερόφιδο		*	*	LC
<i>Natrix tessellata</i>	Λιμόφιδο	IV	*	*	LC
<i>Ophisaurus apodus</i> (<i>Pseudopus apodus</i>)	Φιδόσαυρα	IV		*	LC
<i>Podarcis erhardii</i>	Σιλιβούτι, Χρυσοφυλλίδα	IV	*	*	LC
<i>Podarcis muralis</i>	Τοιχόσαυρα	IV	*	*	LC
<i>Podarcis peloponnesiaca</i>	Πελοποννησιακή γουστέρα, Τσαπερδόνα	IV	*	*	LC
<i>Podarcis taurica</i>	Βαλκανόσαυρα	IV	*	*	LC
<i>Telescopus fallax</i>	Αγίοφιδο	IV	*	*	LC
<i>Testudo hermanni</i> (<i>Eurotestudo hermanni</i>)	Μεσογειακή χελώνα	II/IV	*	*	VU
<i>Testudo marginata</i>	Κρασπεδοχελώνα	II/IV	*	*	LC
<i>Typhlops vermicularis</i>	Τυφλίνος, Ανήλιαστος			*	LC
<i>Vipera ammodytes</i>	Οχιά	IV		*	LC

Υπόμνημα πίνακα

Βλ. Υπόμνημα Πίνακα 6.1.13.2.

Ορνιθοπανίδα

Η σημασία της ΠΔΕ όσον αφορά στην Ορνιθοπανίδα έχει αναγνωριστεί τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Ειδικότερα, 15 περιοχές που υπάγονται στο σύνολό τους ή τμηματικά στην ΠΔΕ, έχουν ενταχθεί στο Δίκτυο Natura 2000 ως Ζώνες Ειδικής Προστασίας για την Ορνιθοπανίδα, βάσει της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ, όπως αυτή αντικαταστάθηκε από την Οδηγία 2009/147/ΕΚ. Τα είδη χαρακτηρισμού των 15 ΖΕΠ, το καθεστώς προστασίας και η κατάσταση διατήρησής τους παρουσιάζονται στον Πίνακα 6.1.13.3.

Πίνακας 6.1.13.3 Είδη χαρακτηρισμού των ΖΕΠ εντός των ορίων της ΠΔΕ

Επιστημονική ονομασία	Κοινή ονομασία	Οδηγία 2009/147/ΕΚ	ΒΕΡ	BON	ΚΟΚ ΒΙΒ
<i>Anas acuta</i>	Ψαλίδα	IIA/IIIB	III	II	NE
<i>Anas clypeata</i>	Χουλιάροπαπια	IIA/IIIB	III	II	NE
<i>Anas crecca</i>	Κιρκίρι	IIA/IIIB	II	II	NE
<i>Anas penelope</i>	Σφυριχτάρι	IIA/IIIB	III	II	NE
<i>Aquila chrysaetos</i>	Χρυσαιτός	I	II	II	EN
<i>Aquila clanga</i>	Στικταετός	I	II	II	EN
<i>Ardea purpurea</i>	Πορφυροτσικνιάς	I	II	II	EN
<i>Ardeola ralloides</i>	Κρυπτοτσικνιάς	I	II		VU
<i>Aythya ferina</i>	Γκισάρι (Κυνηγόπαπια)	IIA/IIIB	III	II	LC
<i>Aythya nyroca</i>	Βαλτόπαπια	I	III	II	VU
<i>Bubo bubo</i>	Μπούφος	I	II		LC
<i>Burhinus oedicephalus</i>	Πετροτουρλίδα	I	II	II	NT

Επιστημονική ονομασία	Κοινή ονομασία	Οδηγία 2009/147/ΕΚ	ΒΕΡ	BON	KOK BIB
<i>Calandrella brachydactyla</i>	Μικρογαλιάντρα	I	II		NE
<i>Calidris ferruginea</i>	Δρεπανοσκαλίδρα		II	II	NE
<i>Calidris minuta</i>	Νανοσκαλίδρα		II	II	NE
<i>Charadrius alexandrinus</i>	Θαλασσοσφυριχτής	I	II	II	LC
<i>Chlidonias hybrida</i>	Μουστακογλάρονο	I	II		EN
<i>Ciconia ciconia</i>	Λευκός πελαργός	I	II		VU
<i>Circaetus gallicus</i>	Φιδαετός	I	II	II	NT
<i>Dendrocopos leucotos</i>	Λευκονώτης Δρυοκολάπτης	I	II		NT
<i>Dendrocopos medius</i>	Μεσοτσικλιτάρα	I	II		LC
<i>Dryocopus martius</i>	Μαύρος Δρυοκολάπτης	I	II		LC
<i>Egretta alba (Ardea alba)</i>	Αργυροτσικινιάς	I	II		VU
<i>Egretta garzetta</i>	Λευκοτσικινιάς	I	II		LC
<i>Emberiza caesia</i>	Φρυγανοτσιχλονο	I	II		LC
<i>Falco biarmicus</i>	Χρυσογέρακο	I	II	II	EN
<i>Falco naumanni</i>	Κιρκινέζι	I	II	II	VU
<i>Falco vespertinus</i>	Μαυροκιρκινέζο		II	II	DD
<i>Fulica atra</i>	Φαλαρίδα		III		NE
<i>Gelochelidon nilotica (Sterna nilotica)</i>	Γελογλάρονο	I	II	II	VU
<i>Glareola pratincola</i>	Νεροχελίδο	I	II	II	VU
<i>Gyps fulvus</i>	Όρνιο	I	II	II	CR
<i>Haematopus ostralegus</i>	Στρειδοφάγος		III		NE
<i>Hieraaetus fasciatus</i>	Σπιζαιετός	I	II	II	VU
<i>Hieraaetus pennatus</i>	Σταυραετός	I	II	II	EN
<i>Himantopus himantopus</i>	Καλαμοκανάς	I	II	II	LC
<i>Hippolais olivetorum</i>	Λιοστριτσίδα	I	II	II	NT
<i>Ixobrychus minutus</i>	Μικροτσικινιάς	I	II	II	LC
<i>Larus genei</i>	Λεπτόραμφος γλαρος	I	II	II	VU
<i>Limosa limosa</i>	Λιμόζα		III	II	NE
<i>Numenius tenuirostris</i>	Λεπτομούτα	I	II	I/II	CR
<i>Nycticorax nycticorax</i>	Νυχτοκόρακας	I	II		NT
<i>Pelecanus crispus</i>	Αργυροπελεκάνος	I	II	I/II	VU
<i>Phalacrocorax carbo</i>	Κορμοράνος		III		NE
<i>Phalacrocorax pygmeus</i>	Λαγγόνα	I	II	II	LC
<i>Platalea leucorodia</i>	Χουλιανομούτα	I	II	II	VU
<i>Plegadis falcinellus</i>	Χαλκόκοτα	I	II	II	CR
<i>Podiceps cristatus</i>	Σκουφοβουτηχτάρι		III		NE
<i>Podiceps nigricollis</i>	Μαυροβουτηχτάρι		II		NE
<i>Recurvirostra avosetta</i>	Αβοκέτα	I	II	II	VU
<i>Sterna albifrons</i>	Νανογλάρονο	I	II	II	NT
<i>Sterna caspia</i>	Καρατζάς	I		II	NE
<i>Sterna sandvicensis</i>	Χειμωνογλάρονο	I	II	II	VU
<i>Tringa erythropus</i>	Μαυρότρυγγας		III	II	NE
<i>Tringa stagnatilis</i>	Νανοπρασινοσκελής/ Βαλτότρυγγας		II	II	NE
<i>Tringa totanus</i>	Κοκκινοσκελής		III	II	NE

Υπόμνημα πίνακα

Οι επιστημονικές ονομασίες των ειδών παρουσιάζονται με βάση την Οδηγία 2009/147/ΕΚ. Για τα είδη που δεν περιλαμβάνονται στην Οδηγία οι ονομασίες παρουσιάζονται με βάση το Κόκκινο Βιβλίο των Απειλούμενων Ζώων της Ελλάδας (Λεγάκις & Μαραγκού 2009).

Στη στήλη **2009/147/ΕΚ** σημειώνονται τα είδη που περιλαμβάνονται στα αντίστοιχα Παραρτήματα της Οδηγίας 2009/147/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 30ής Νοεμβρίου 2009 «περί της διατήρησης των αγρίων πτηνών», η οποία αντικατέστησε την Οδηγία 79/409: «Κοινοτική Οδηγία περί διατήρησης των αγρίων ειδών πτηνών και των βιοτόπων τους».

Παράρτημα I: Είδη για τα οποία προβλέπονται μέτρα ειδικής διατήρησης, που αφορούν τον οικότοπό τους, για να εξασφαλισθεί η επιβίωση και η αναπαραγωγή των ειδών αυτών στη ζώνη εξαπλώσεώς τους.

Παράρτημα II: Είδη που είναι δυνατόν να αποτελέσουν αντικείμενο θηρευτικών πράξεων στα πλαίσια της εθνικής νομοθεσίας. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε η θήρα αυτών των ειδών να μην υπονομεύει τις προσπάθειες διατήρησης που αναλαμβάνονται στη ζώνη εξαπλώσεώς τους.

IIA: Περιλαμβάνει είδη τα οποία είναι δυνατόν να θηρεύονται στη γεωγραφική θαλάσσια και χερσαία ζώνη εφαρμογής της παρούσης οδηγίας.

Παράρτημα IIIA: Είδη για τα οποία δεν απαγορεύονται η πώληση, η μεταφορά για πώληση, η κατοχή για πώληση, καθώς και η διάθεση για πώληση των ζωντανών και νεκρών πτηνών καθώς και οιοδήποτε μέρους ή προϊόντος που προέρχεται από το πτηνό και που αναγνωρίζεται εύκολα, εφόσον τα πτηνά έχουν συλληφθεί νόμιμα.

Παράρτημα IIIB: Είδη για τα οποία τα κράτη μέλη μπορούν να επιτρέψουν στο έδαφός τους τις δραστηριότητες που αναφέρθηκαν για τα είδη του Παραρτήματος IIIA και να προβλέψουν για αυτό τον σκοπό περιορισμούς, εφόσον τα πτηνά έχουν φονευθεί ή συλληφθεί νόμιμα ή έχουν με άλλο τρόπο αποκτηθεί.

Στήλη ΒΕΡ: Σύμβαση Βέρνης για την προστασία της πανίδας, της χλωρίδας και των βιοτόπων της Ευρώπης.

Παράρτημα II: είδη των οποίων οι πληθυσμοί και οι βιότοποι προστατεύονται σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Παράρτημα III: είδη των οποίων επιτρέπεται η λελογισμένη εκμετάλλευση.

Στήλη ΒΟΝ: Σύμβαση Βόννης για την προστασία των «αποδημητικών ειδών».

Παράρτημα I: είδη οι πληθυσμοί των οποίων αντιμετωπίζουν κίνδυνο εξαφάνισης σε ολόκληρη την περιοχή εξάπλωσής τους

Παράρτημα II: είδη οι πληθυσμοί των οποίων βρίσκονται σε κατάσταση τέτοια που απαιτεί διεθνή συνεργασία για την προστασία και διαχείρισή τους, ιδιαίτερα όσον αφορά τη διασφάλιση κατάλληλων βιοτόπων στις μεταναστευτικές διαδρομές.

Στη στήλη **ΚΟΚ ΒΙΒ** σημειώνεται η Κατάσταση Διατήρησης με βάση το Κόκκινο Βιβλίο των Απειλούμενων Ζώων της Ελλάδας. Βλ. Υπόμνημα Πίνακα **6.1.13.2**.

Από τα **56 είδη χαρακτηρισμού** τα 39 έχουν αξιολογηθεί ως προς την κατάσταση διατήρησής τους σε εθνικό επίπεδο (Λεγάκις & Μαραγκού 2009). Ειδικότερα, 29 είδη πτηνών χαρακτηρίζονται ως απειλούμενα με:

- Το Όρνιο (*Gyps fulvus*), τη Λεπτομούτα (*Numenius tenuirostris*) και τη Χαλκόκοτα (*Plegadis falcinellus*) να χαρακτηρίζονται ως Κρισίμως Κινδυνεύοντα (CR)
- Ο Χρυσαιτός (*Aquila chrysaetos*), ο Στικταετός (*Aquila clanga*), το Χρυσογέρακο (*Falco biarmicus*), ο Σταυραετός (*Hieraetus pennatus*), ο Πορφυροτσικνιάς (*Ardea purpurea*) και το Μουστακογλάρονο (*Chlidonias hybrida*) χαρακτηρίζονται ως Κινδυνεύοντα (EN)
- 13 είδη χαρακτηρίζονται ως Τρωτά (VU), ενώ 6 είδη χαρακτηρίζονται ως Σχεδόν Απειλούμενα (NT).

Εκτός από τις ΖΕΠ η σημαντικότητα της ΠΔΕ για την Ορνιθοπανίδα καθίσταται εμφανής και από την ένταξη 14 περιοχών στο Δίκτυο των Σημαντικών Περιοχών για τα Πουλιά της Ελλάδας. Οι

κωδικοί, οι ονομασίες και η ορνιθολογική σημασία των ΣΠΠΕ παρουσιάζονται συνοπτικά στον **Πίνακα 6.1.13.4**. Τα στοιχεία των ΣΠΠΕ προέρχονται από την Ιστοσελίδα της Ελληνικής Ορνιθολογικής Εταιρείας^[43].

Πίνακας 6.1.13.4 ΣΠΠΕ εντός των ορίων της ΠΔΕ

Κωδικός	Ονομασία	Ορνιθολογική σημασία
GR081	Αμβρακικός Κόλπος	Σημαντική περιοχή για διαχειμάζουσες πάπιες και χήνες, αναπαραγόμενα, διαβατικά και διαχειμάζοντα αρπακτικά και μεταναστευτικά παρυδάτια
GR088	Όρη Βάλτου	Σημαντική περιοχή για είδη των δασών και των θαμνώνων της Μεσογείου
GR089	Λίμνη Αμβρακία	Σημαντική περιοχή για διαχειμάζουσες πάπιες και χήνες
GR090	Όρη Ακαρνανικά	Σημαντική περιοχή για είδη χαρακτηριστικά των ανοικτών ορεινών οικοτόπων. Στα αναπαραγόμενα είδη περιλαμβάνονται οκτώ από τα 21 είδη στην Ευρώπη που περιορίζονται (όταν αναπαράγονται) στη Μεσογειακή διάπλαση
GR091	Λίμνες Τριχωνίδα και Λυσιμαχία	Σημαντική περιοχή για διαχειμάζουσες πάπιες
GR092	Λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου και Αιτωλικού, Εκβολές Αχελώου και Εύηνου	Σημαντική περιοχή για αναπαραγόμενα, διαβατικά και διαχειμάζοντα υδρόβια και αρπακτικά
GR093	Λιμνοθάλασσα Αλυκής Αιγίου	Η περιοχή είναι σημαντική για διαχειμάζουσες πάπιες, διαβατικά παρυδάτια και άλλα μεταναστευτικά είδη
GR094	Όρη Μπάρμπας, Κλοκός, Φαράγγι Σελινούντα	Σημαντική περιοχή για αναπαραγόμενα αρπακτικά
GR095	Φαράγγι Βουραϊκού και Καλάβρυτα	Σημαντική περιοχή για αρπακτικά
GR096	Όρος Χελμός (Αροάνια)	Σημαντική περιοχή για είδη των κωνοφόρων δασών, αλπικών βοσκοτόπων και ορεινών ποταμών
GR097	Όρος Ερύμανθος	Σημαντική περιοχή για αρπακτικά και αλπικά είδη
GR098	Λιμνοθάλασσα Καλογριάς, Δάσος Στροφυλιάς και Έλη Λάμιας	Σημαντική περιοχή για μεταναστευτικά, αναπαραγόμενα και διαχειμάζοντα υδρόβια

43 Σημαντικές Περιοχές για τα Πουλιά της Ελλάδας:
http://www.ornithologiki.gr/page_cn.php?aID=875

Κωδικός	Όνομασία	Ορνιθολογική σημασία
GR099	Λιμνοθάλασσα Κοτύχι	Η περιοχή είναι σημαντική για τα αναπαραγόμενα, τα διαβατικά και τα διαχειμιάζοντα υδρόβια
GR100	Όρος Φολόη	Σημαντική περιοχή για είδη χαρακτηριστικά του μωσαϊκού δάσους, βοσκοτόπων και ελαιώνων

Τέλος, η σημαντικότητα της ΠΔΕ σε διεθνές επίπεδο όσον αφορά στην Ορνιθοπανίδα διαφαίνεται και από την ένταξη τριών υγροτόπων στους Υγροτόπους Διεθνούς Σημασίας της Σύμβασης Ramsar: Λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου, Λιμνοθάλασσα Κοτυχίου και Αμβρακικός κόλπος.

Ιχθυοπανίδα

Η ιχθυοπανίδα των υγροτοπικών οικοσυστημάτων, των λιμνοθαλασσών και των ποτάμιων οικοσυστημάτων της ΠΔΕ παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον με παρουσία σπάνιων, ενδημικών, απειλούμενων και προστατευόμενων ειδών. Αναφέρονται για παράδειγμα η Αραχθοβελονίτσα (*Cobitis arachthosensis*), είδος ενδημικό του υδατικού συστήματος του Αράχθου, η πέστροφα του Λούρου (*Salmo luroensis*), είδος ενδημικό του ποταμού Λούρου και ο ζουρνάς ζουρνάς (*Valencia letourneuxi*), είδος ενδημικό των περισσότερων υδατικών συστημάτων της Δ. Ελλάδας και της ΝΔ Αλβανίας, τα οποία εκβάλλουν απευθείας στο Ιόνιο πέλαγος. Και τα τρία είδη χαρακτηρίζονται ως απειλούμενα σύμφωνα με το Κόκκινο Βιβλίο των Απειλούμενων Ζώων της Ελλάδας, με τα δύο πρώτα να χαρακτηρίζονται ως Κινδυνεύοντα (EN) και το ζουρνά να χαρακτηρίζεται ως Κρισίμως Κινδυνεύον (CR).

Ασπόνδυλα

Η ασπόνδυλη πανίδα της ΠΔΕ δεν έχει μελετηθεί πλήρως όπως ισχύει και σε εθνικό επίπεδο. Καλύτερα μελετημένες είναι ορισμένες Τάξεις, κυρίως εντόμων, ενώ τα δεδομένα αφορούν κυρίως σε καταγραφές που έχουν γίνει για τις προστατευόμενες σε εθνικό επίπεδο περιοχές (Εθνικά Πάρκα), τις περιοχές του Δικτύου Natura 2000 ή/ και τις αναγνωρισμένες σε διεθνές επίπεδο περιοχές (Διεθνείς Υγρότοποι της Σύμβασης Ramsar). Για παράδειγμα, στην περιοχή του **Εθνικού Πάρκου Χελμού-Βουραϊκού** αναφέρεται η παρουσία τουλάχιστον 79 σημαντικών ειδών ασπονδύλων με ιδιαίτερα σημαντική την παρουσία ενδημικών ειδών όπως τα χερσαία γαστερόποδα *Albinaria broemei* και *Codringtonia codringtoni*. Με βάση το Κόκκινο Βιβλίο των Απειλούμενων Ζώων της Ελλάδας το πρώτο χαρακτηρίζεται ως Κρισίμως Κινδυνεύον (CR) και το δεύτερο ως Τρωτό (VU).

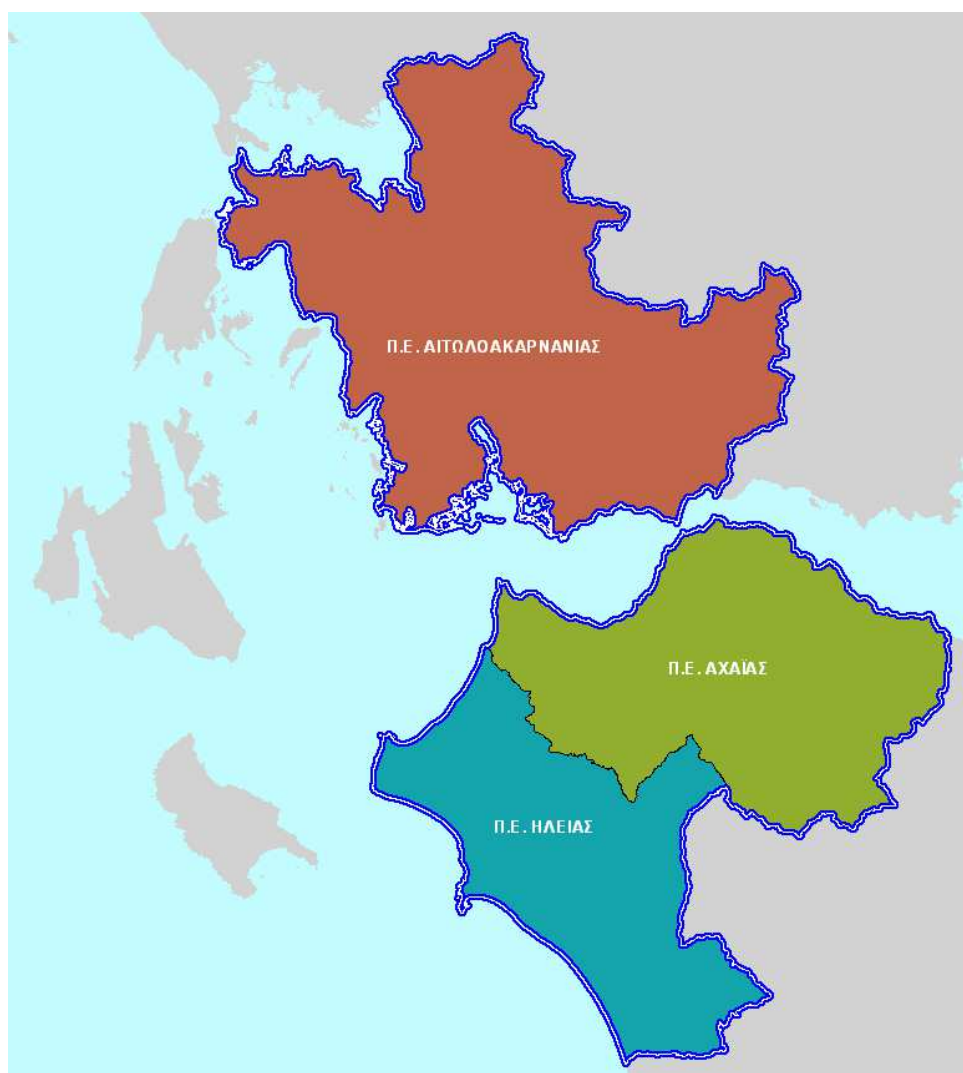
Άλλα σημαντικά είδη ασπονδύλων που απαντούν στην ΠΔΕ είναι για παράδειγμα τα Λεπιδόπτερα *Glaucopsyche (Turanana) endymion*, *Hemaris fuciformis*, *Lycaena dispar*, *Plebeius (Kretania) eurypilus*, *Plebeius sephirus* και *Polyommatus (Agrodiaetus) iphigenia*, που χαρακτηρίζονται ως απειλούμενα σε εθνικό επίπεδο.

6.1.14 Διοικητική δομή

Η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (ΠΔΕ) είναι μία από τις 13 περιφέρειες της Χώρας και αποτελεί το δευτεροβάθμιο οργανισμό τοπικής αυτοδιοίκησης που καλύπτει το βορειοδυτικό τμήμα της Πελοποννήσου και το δυτικό της Στερεάς Ελλάδας.

Καταλαμβάνει έκταση 11.336 Km² και ο πραγματικός πληθυσμός της ανέρχεται σε 682.604 κατοίκους, σύμφωνα με την απογραφή της ΕΛ.ΣΤΑΤ. του 2011. Μεγαλύτερη πόλη και έδρα της ΠΔΕ είναι η Πάτρα. Η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας περιλαμβάνει τους Νομούς Αιτωλοακαρνανίας, Αχαΐας και Ηλείας. Κάθε Νομός αποτελεί και Περιφερειακή Ενότητα (ΠΕ) και κάθε πρωτεύουσα Νομού είναι έδρα της αντίστοιχης Περιφερειακής Ενότητας. Ως εκ τούτου, η ΠΔΕ διαιρείται στις ακόλουθες **τρεις (3) Περιφερειακές Ενότητες (ΠΕ)**:

- ✓ την **ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας**, με έδρα το Μεσολόγγι,
- ✓ την **ΠΕ Αχαΐας**, με έδρα την Πάτρα και
- ✓ την **ΠΕ Ηλείας**, με έδρα τον Πύργο.

Εικόνα 6.1.14.1: Περιφερειακές Ενότητες, Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας.

Όσον αφορά τους πρωτοβάθμιους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ), σημειώνεται ότι βάσει του «**Προγράμματος Καλλικράτης**» (Ν.3852/2010 - ΦΕΚ 87/Α/07-06-2010) «**Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης – Πρόγραμμα Καλλικράτης**», οι **Δήμοι** αποτελούν αυτοδιοικούμενα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου και αποτελούν τον πρώτο βαθμό τοπικής αυτοδιοίκησης.

Η εδαφική περιφέρεια του κάθε Δήμου του «Προγράμματος Καλλικράτης» αποτελείται από τις εδαφικές περιφέρειες των συνενομένων Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ). Οι εδαφικές αυτές περιφέρειες αποτελούν τις **Δημοτικές Ενότητες (ΔΕ)** του νέου δήμου και φέρουν το όνομα του πρώην δήμου ή της κοινότητας.

Τα τοπικά διαμερίσματα που ορίζονται στο άρθρο 2 του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων (ΚΔΚ), που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του Ν. 3463/2006 (ΦΕΚ 114 Α), μετονομάζονται σε **Τοπικές Κοινότητες (ΤΚ)**, εφόσον έχουν πληθυσμό έως και 2.000 κατοίκους και σε **Δημοτικές Κοινότητες (ΔΚ)** εφόσον έχουν πληθυσμό μεγαλύτερο από 2.000 κατοίκους. Τοπικές ή δημοτικές κοινότητες αποτελούν και οι δήμοι ή οι κοινότητες που καταργήθηκαν ύστερα από εθελούσια συνένωση σύμφωνα με τις διατάξεις του ΠΔ 410/1995 (ΦΕΚ 231 Α) ή συνενώνονται και δεν αποτελούνται από τοπικά διαμερίσματα.

Δημοτική κοινότητα συγκροτούν τα τοπικά διαμερίσματα νησιών που έχουν πληθυσμό άνω των χιλίων (1.000) κατοίκων. Επίσης, συγκροτούν δημοτική κοινότητα ανεξαρτήτως πληθυσμού πρώην κοινότητες ή τοπικά διαμερίσματα που εκτείνονται σε όλη την περιφέρεια του νησιού και δεν αποτελούν δήμο σύμφωνα με το άρθρο 1.

Τα δημοτικά διαμερίσματα στα οποία διαιρούνται οι δήμοι άνω των 100.000 κατοίκων μετονομάζονται σε δημοτικές κοινότητες.

Εντός των ορίων της ΠΔΕ και σε εφαρμογή του «Προγράμματος Καλλικράτης» (Ν.3852/2010 - ΦΕΚ 87/Α/07-06-2010), έχουν συσταθεί συνολικά **δεκαεννιά (19) πρωτοβάθμιοι ΟΤΑ (Δήμοι)**.

Ακολούθως δίνονται οι Δήμοι καθώς και οι Δημοτικές Ενότητες (ΔΕ) από τις οποίες αυτοί αποτελούνται, της ΠΔΕ (βλ. κα **Εικόνα 6.1.14.2**):

ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας

- ✓ **Δήμος Αγρινίου** με έδρα το Αγρίνιο, αποτελούμενος από τις Δημοτικές Ενότητες:
 - Αγγελοκάστρου,
 - Αγρινίου,
 - Αρακύνθου,
 - Θεοσιέων,
 - Μακρυνείας,
 - Νεάπολης,
 - Παναιτωλικού,
 - Παραβόλας,
 - Παρακαμπυλίων και
 - Στράτου.
- ✓ **Δήμος Ακτίου – Βόνιτσας** με έδρα τη Βόνιτσα, αποτελούμενος από τις Δημοτικές Ενότητες:
 - Ανακτορίου,
 - Μεδεώνος και
 - Παλαίρου
- ✓ **Δήμος Αμφιλοχίας** με έδρα την Αμφιλοχία, αποτελούμενος από τις Δημοτικές Ενότητες:
 - Αμφιλοχίας,

- Ινάχου και
- Μενιδίου.
- ✓ **Δήμος Θέρμο** με έδρα το Θέρμο
- ✓ **Δήμος Ιεράς Πόλης Μεσολογγίου** με έδρα το Μεσολόγγι, αποτελούμενος από τις Δημοτικές Ενότητες:
 - Αιτωλικού,
 - Ιεράς Πόλης Μεσολογγίου και
 - Οινιάδων
- ✓ **Δήμος Ναυπακτίας** με έδρα την Ναύπακτο, αποτελούμενος από τις Δημοτικές Ενότητες:
 - Αποδοτίας,
 - Ναυπάκτου,
 - Πλατάνου,
 - Πυλλήνης,
 - Αντιρρίου και
 - Χάλκειας
- ✓ **Δήμος Ξηρομέρου** με έδρα τον Αστακό, αποτελούμενος από τις Δημοτικές Ενότητες:
 - Αστακού,
 - Φυτειών και
 - Αλυζίας

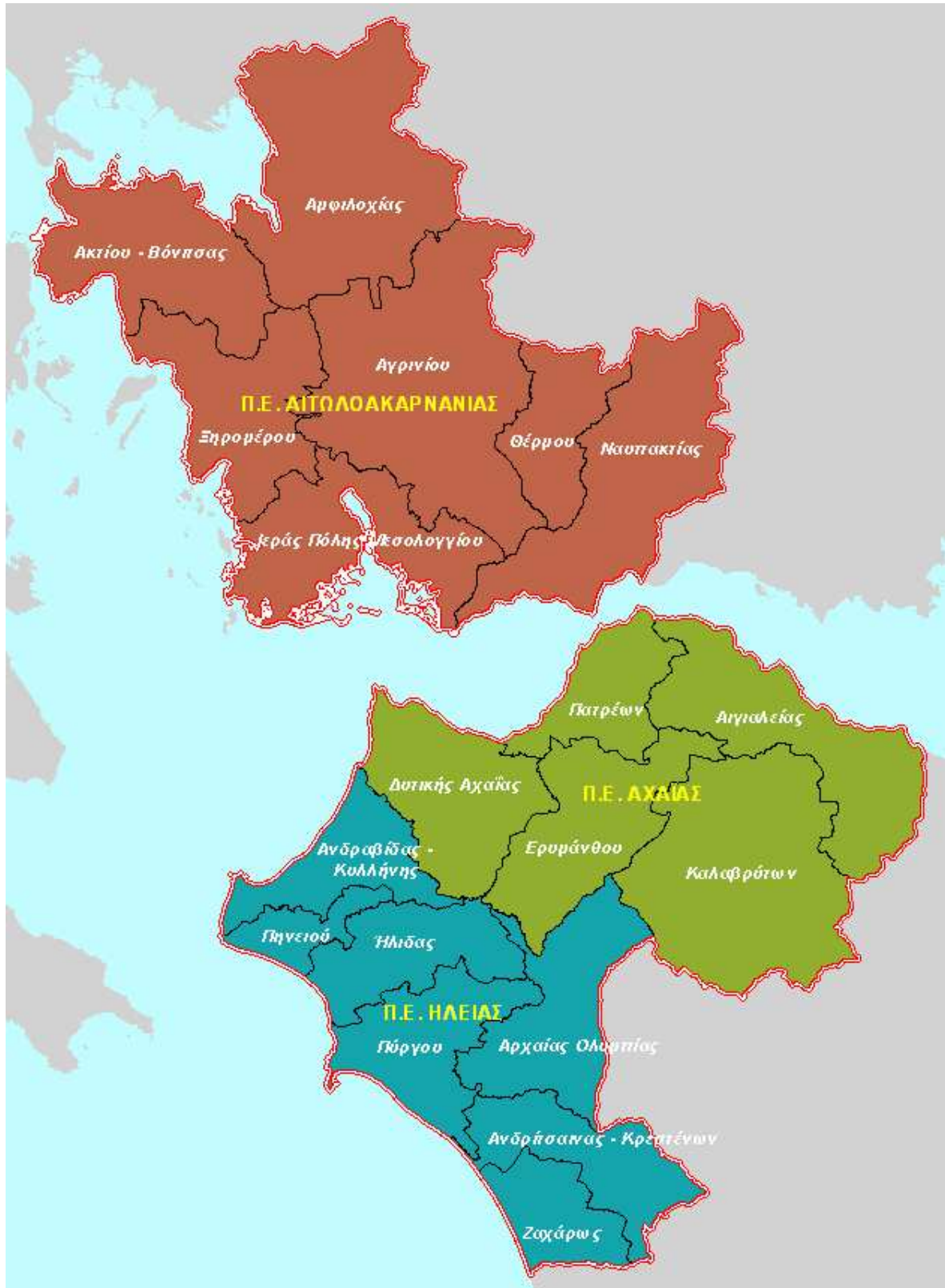
ΠΕ Αχαΐας

- ✓ **Δήμος Αιγιαλείας** με έδρα το Αίγιο, αποτελούμενος από τις Δημοτικές Ενότητες:
 - Αιγείρας,
 - Ερινεού,
 - Διακοπτού,
 - Συμπολιτείας,
 - Ακράτας και
 - Αιγίου.
- ✓ **Δήμος Δυτικής Αχαΐας** με έδρα την Κάτω Αχαΐα, αποτελούμενος από τις Δημοτικές Ενότητες:
 - Δύμης,
 - Ωλενίας,
 - Λαρίσσου και
 - Μοβρης
- ✓ **Δήμος Ερυμάνθου** με έδρα τη Χαλανδρίτσα, αποτελούμενος από τις Δημοτικές Ενότητες:
 - Τριταίας,
 - Φαρρών,
 - Καλεντζίου και
 - Λεοντίου
- ✓ **Δήμος Καλαβρύτων** με έδρα τα Καλάβρυτα, αποτελούμενος από τις Δημοτικές Ενότητες:
 - Αροανίας,
 - Καλαβρύτων,
 - Κλείτορος (Κλειτορίας) και
 - Παΐων και
- ✓ **Δήμος Πατρέων** με έδρα την Πάτρα, αποτελούμενος από τις Δημοτικές Ενότητες:
 - Πατρέων,

- Μεσσήτιδος,
- Παραλίας,
- Βραχναϊκών και
- Ρίου

ΠΕ Ηλείας

- ✓ **Δήμος Ανδραβίδας – Κυλλήνης** με έδρα τα Λεχαινά και Ιστορική έδρα τη Βάρδα, αποτελούμενος από τις Δημοτικές Ενότητες:
 - Ανδραβίδας,
 - Βουπρασίας,
 - Κάστρου – Κυλλήνης και
 - Λεχαινών
- ✓ **Δήμος Ανδρίτσαινας – Κρεστένων** με έδρα την Κρέστενα και Ιστορική έδρα την Ανδρίτσαινα, αποτελούμενος από τις Δημοτικές Ενότητες:
 - Αλιφείρας,
 - Σκιλλούντος και
 - Ανδριτσαίνης.
- ✓ **Δήμος Αρχαίας Ολυμπίας** με έδρα την Αρχαία Ολυμπία, αποτελούμενος από τις Δημοτικές Ενότητες:
 - Αρχαίας Ολυμπίας,
 - Λασιώνος,
 - Λάμπειας και
 - Φολόης.
- ✓ **Δήμος Ζαχάρως** με έδρα τη Ζαχάρω, αποτελούμενος από τις Δημοτικές Ενότητες:
 - Ζαχάρως και
 - Φιγαλείας
- ✓ **Δήμος Ήλιδας** με έδρα την Αμαλιάδα, αποτελούμενος από τις Δημοτικές Ενότητες:
 - Αμαλιάδας και
 - Πηνείας
- ✓ **Δήμος Πηνειού** με έδρα τη Γαστούνη, αποτελούμενος από τις Δημοτικές Ενότητες:
 - Βαρθολομιού,
 - Γαστούνης και
 - Τραγανού
- ✓ **Δήμος Πύργου** με έδρα τον Πύργο, αποτελούμενος από τις Δημοτικές Ενότητες:
 - Πύργου,
 - Ωλένης,
 - Βώλακος και
 - Ιαρδάνου

Εικόνα 6.1.14.2: Πρωτοβάθμιοι ΟΤΑ (Δήμοι), Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας.

6.1.15 Ανθρωπογενές περιβάλλον

6.1.15.1 Δημογραφικά στοιχεία

Στις επόμενες παραγράφους, δίνονται στοιχεία σχετικά με τα δημογραφικά δεδομένα της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, καθώς και των Περιφερειακών Ενοτήτων, Δήμων και Δημοτικών Ενοτήτων που την αποτελούν.

6.1.15.1.1 Εξέλιξη πληθυσμού

Σύμφωνα με στοιχεία της πρόσφατης απογραφής πληθυσμού του **2011** (ΕΛ. ΣΤΑΤ–Απογραφή πληθυσμού 2011), ο πραγματικός πληθυσμός της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας ανέρχεται σε 682.604 άτομα και αποτελεί περίπου το 6,2% του συνολικού πληθυσμού της χώρας.

Στον ακόλουθο **Πίνακα 6.1.15.1**, δίνονται στοιχεία σχετικά με την πληθυσμιακή μεταβολή που έχει λάβει χώρα, τόσο στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, όσο και στις περιφερειακές ενότητες Αχαΐας, Αιτωλοακαρνανίας και Ηλείας, από το 1991 έως και το 2011. Επίσης δίνονται στοιχεία σχετικά με τα ποσοστά μεταβολής του πληθυσμού κατά τις το χρονικό διάστημα αυτό, καθώς και σχετικά με τον μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής (ΜΕΡΜ) αυτών. Τέλος, για λόγους σύγκρισης, δίνονται και τα αντίστοιχα στοιχεία που αφορούν στο σύνολο της Ελλάδας.

Πίνακας 6.1.15.1: Εξέλιξη πληθυσμού στις Περιφερειακές Ενότητες Αχαΐας, Αιτωλοακαρνανίας και Ηλείας συγκριτικά με την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, και το σύνολο της χώρας (Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., Απογραφές πραγματικού πληθυσμού 1991 έως 2011).

ΠΕΡΙΟΧΗ	ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ			ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗ ΜΕΤΑΒΟΛΗ %		ΜΕΡΜ %	
	1991	2001	2011	1991-2001	2001-2011	2001-2011	2001-2011
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	10,259,900	10,964,020	10,939,727	6.86%	-0.22%	0.67%	-0.02%
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	707,684	740,506	682,604	4.64%	-7.82%	0.45%	-0.81%
Π.Ε ΑΧΑΪΑΣ	300,078	322,789	310,298	7.57%	-3.87%	0.73%	-0.39%
Π.Ε ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	228,180	224,429	211,080	-1.64%	-5.95%	-0.17%	-0.61%
Π.Ε ΗΛΕΙΑΣ	179,429	193,288	161,226	7.72%	-16.59%	0.75%	-1.80%

*: Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής

Από τα στοιχεία του ανωτέρω πίνακα, προκύπτει ότι στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας έλαβε χώρα πληθυσμιακή αύξηση κατά το διάστημα 1991-2001, σε ποσοστό 4,64%, ακολουθώντας τη γενικότερη πληθυσμιακή μεταβολή της χώρας για την ίδια περίοδο (ποσοστά: 6,86 %). Οι περιφερειακές ενότητες Αχαΐας και Ηλείας με αύξηση 7.57% και 7.72% αντίστοιχα ακολουθούν το ποσοστό του συνόλου της χώρας σε αντίθεση με την Περιφερειακή ενότητα Αιτωλοακαρνανίας η οποία παρουσιάζει μείωση πληθυσμού κατά 1,64%.

Κατά την τελευταία δεκαετία (2001-2011), η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας εμφάνισε μεγάλη πληθυσμιακή μείωση σε ποσοστό 7,82% σε σχέση με το ποσοστό πληθυσμιακής μείωσης του συνόλου της χώρας (0,22%). Οι περιφερειακές ενότητες Αχαΐας Αιτωλοακαρνανίας και κυρίως η Π.Ε Ηλείας σημείωσαν και αυτές αισθητή μείωση πληθυσμού με σε ποσοστά 3,87%, 5,95%, και 16,59% αντίστοιχα.

Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής (ΜΕΡΜ), για την περίοδο 1991-2001, για το σύνολο της χώρας είναι 0,67 % ενώ για την περίοδο 2001-2011 πέφτει στην τιμή -0,02%, ενώ ο ίδιος για την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας από 0,45% πέφτει στην τιμή -0,81%.

Στον ακόλουθο Πίνακα 6.1.15.2, δίνονται στοιχεία αναφορικά με την πληθυσμιακή μεταβολή που έλαβε χώρα κατά την τελευταία δεκαετία (2001-2011) στις Δημοτικές Ενότητες, στους Δήμους, στις Περιφερειακές Ενότητες (Π.Ε.) και στο σύνολο της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας.

Πίνακας 6.1.15.2: Πληθυσμιακή εξέλιξη των Δημοτικών Ενοτήτων, Δήμων, Περιφερειακών Ενοτήτων (Π.Ε.) και του συνόλου της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας

ΠΕΡΙΟΧΗ	ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ		ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗ ΜΕΤΑΒΟΛΗ %	ΜΕΡΜ %
	2001	2011	2001-2011	2001-2011
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	10,964,020	10,939,727	-0.22%	-0.02%
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	740,506	682,604	-7.82%	-0.81%
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΑΧΑΪΑΣ	322,789	310,298	-3.87%	-0.39%
ΔΗΜΟΣ ΑΙΓΙΑΛΕΙΑΣ	57,993	49,620	-14.44%	-1.55%
Δ.Ε ΑΙΓΕΙΡΑΣ	4,512	2,733	-39.43%	-4.89%
Δ.Ε ΕΡΙΝΕΟΥ	3,768	3,232	-14.23%	-1.52%
Δ.Ε ΔΙΑΚΟΠΤΟΥ	7,005	6,408	-8.52%	-0.89%
Δ.Ε ΣΥΜΠΟΛΙΤΕΙΑΣ	7,840	6,297	-19.68%	-2.17%
Δ.Ε ΑΚΡΑΤΑΣ	7,056	4,754	-32.62%	-3.87%
Δ.Ε ΑΙΓΙΟΥ	27,812	26,196	-5.81%	-0.60%
ΔΗΜΟΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΧΑΪΑΣ	31,275	26,055	-16.69%	-1.81%
Δ.Ε ΔΥΜΗΣ	10,664	10,127	-5.04%	-0.52%
Δ.Ε ΩΛΕΝΙΑΣ	6,822	5,495	-19.45%	-2.14%
Δ.Ε ΛΑΡΙΣΣΟΥ	8,683	5,876	-32.33%	-3.83%
Δ.Ε ΜΟΒΡΗΣ	5,106	4,557	-10.75%	-1.13%
ΔΗΜΟΣ ΕΡΥΜΑΝΘΟΥ	13,162	9,102	-30.85%	-3.62%
Δ.Ε ΤΡΙΤΑΙΑΣ	5,462	3,222	-41.01%	-5.14%
Δ.Ε ΦΑΡΡΩΝ	6,300	5,182	-17.75%	-1.93%
Δ.Ε ΚΑΛΕΤΖΙΟΥ	657	374	-43.07%	-5.48%
Δ.Ε ΛΕΟΝΤΙΟΥ	743	324	-56.39%	-7.96%
ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ	17,602	11,185	-36.46%	-4.43%
Δ.Ε ΑΡΟΑΝΙΑΣ	2,551	1,755	-31.20%	-3.67%
Δ.Ε ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ	8,580	6,048	-29.51%	-3.44%

ΠΕΡΙΟΧΗ	ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ		ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗ ΜΕΤΑΒΟΛΗ %	ΜΕΡΜ %
	2001	2011	2001-2011	2001-2011
Δ.Ε ΚΛΕΙΤΟΡΟΣ	3,892	2,349	-39.65%	-4.92%
Δ.Ε ΠΑΪΩΝ	2,579	1,033	-59.95%	-8.74%
ΔΗΜΟΣ ΠΑΤΡΕΩΝ	202,757	214,336	5.71%	0.56%
Δ.Ε ΠΑΤΡΕΩΝ	163,446	171,663	5.03%	0.49%
Δ.Ε ΜΕΣΣΑΤΙΔΟΣ	11,873	13,604	14.58%	1.37%
Δ.Ε ΠΑΡΑΛΙΑΣ	9,074	9,925	9.38%	0.90%
Δ.Ε ΒΡΑΧΝΑΪΙΚΩΝ	5,094	4,604	-9.62%	-1.01%
Δ.Ε ΡΙΟΥ	13,270	14,540	9.57%	0.92%
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	224,429	211,080	-5.95%	-0.61%
ΔΗΜΟΣ ΑΓΡΙΝΙΟΥ	96,321	92,608	-3.85%	-0.39%
Δ.Ε ΑΓΓΕΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	2,761	2,000	-27.56%	-3.17%
Δ.Ε ΑΓΡΙΝΙΟΥ	54,253	58,097	7.09%	0.69%
Δ.Ε ΑΡΑΚΥΝΘΟΥ	6,397	4,974	-22.24%	-2.48%
Δ.Ε ΘΕΣΤΙΕΩΝ	7,087	6,483	-8.52%	-0.89%
Δ.Ε ΜΑΚΡΥΝΕΙΑΣ	5,241	3,744	-28.56%	-3.31%
Δ.Ε ΝΕΑΠΟΛΗΣ	5,052	4,853	-3.94%	-0.40%
Δ.Ε ΠΑΝΑΙΤΩΛΙΚΟΥ	1,853	1,366	-26.28%	-3.00%
Δ.Ε ΠΑΡΑΒΟΛΑΣ	4,482	3,778	-15.71%	-1.69%
Δ.Ε ΠΑΡΑΚΑΜΠΥΛΙΩΝ	2,757	1,979	-28.22%	-3.26%
Δ.Ε ΣΤΡΑΤΟΥ	6,438	5,334	-17.15%	-1.86%
ΔΗΜΟΣ ΑΚΤΙΟΥ - ΒΟΝΙΤΣΑΣ	18,374	18,952	3.15%	0.31%
Δ.Ε ΑΝΑΚΤΟΡΙΟΥ	8,830	10,207	15.59%	1.46%
Δ.Ε ΜΕΔΕΩΝΟΣ	5,050	3,915	-22.48%	-2.51%
Δ.Ε ΠΑΛΑΙΡΟΥ	4,494	4,830	7.48%	0.72%
ΔΗΜΟΣ ΑΜΦΙΛΟΧΙΑΣ	21,445	17,072	-20.39%	-2.25%
Δ.Ε ΑΜΦΙΛΟΧΙΑΣ	12,834	10,238	-20.23%	-2.23%
Δ.Ε ΙΝΑΧΟΥ	6,169	4,819	-21.88%	-2.44%
Δ.Ε ΜΕΝΙΔΙΟΥ	2,442	2,015	-17.49%	-1.90%
ΔΗΜΟΣ ΘΕΡΜΟΥ	9,299	8,189	-11.94%	-1.26%
ΔΗΜΟΣ ΙΕΡΑΣ ΠΟΛΗΣ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ	35,431	33,931	-4.23%	-0.43%
Δ.Ε ΑΙΤΩΛΙΚΟΥ	7,216	6,409	-11.18%	-1.18%
Δ.Ε ΙΕΡΑΣ ΠΟΛΗΣ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ	17,988	18,233	1.36%	0.14%
Δ.Ε ΟΙΝΙΑΔΩΝ	10,227	9,289	-9.17%	-0.96%
ΔΗΜΟΣ ΝΑΥΠΑΚΤΙΑΣ	29,842	28,124	-5.76%	-0.59%
Δ.Ε ΑΠΟΔΟΤΙΑΣ	2,598	3,051	17.44%	1.62%
Δ.Ε ΝΑΥΠΑΚΤΟΥ	18,231	17,596	-3.48%	-0.35%
Δ.Ε ΠΛΑΤΑΝΟΥ	1,775	1,588	-10.54%	-1.11%
Δ.Ε ΠΥΛΛΗΝΗΣ	2,000	875	-56.25%	-7.93%
Δ.Ε ΑΝΤΙΡΡΙΟΥ	2,375	2,601	9.52%	0.91%
Δ.Ε ΧΑΛΚΕΙΑΣ	2,863	2,413	-15.72%	-1.70%
ΔΗΜΟΣ ΞΗΡΟΜΕΡΟΥ	13,717	12,204	-11.03%	-1.16%
Δ.Ε ΑΣΤΑΚΟΥ	7,252	6,925	-4.51%	-0.46%
Δ.Ε ΦΥΤΕΙΩΝ	2,721	2,246	-17.46%	-1.90%
Δ.Ε ΑΛΥΖΙΑΣ	3,744	3,033	-18.99%	-2.08%
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΗΛΕΙΑΣ	193,288	161,226	-16.59%	-1.80%
ΔΗΜΟΣ ΑΝΔΡΑΒΙΔΑΣ - ΚΥΛΛΗΝΗΣ	26,333	22,689	-13.84%	-1.48%
Δ.Ε ΑΝΔΡΑΒΙΔΑΣ	4,309	4,691	8.87%	0.85%
Δ.Ε ΒΟΥΠΡΑΣΙΑΣ	11,204	8,327	-25.68%	-2.92%

ΠΕΡΙΟΧΗ	ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ		ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗ ΜΕΤΑΒΟΛΗ %	ΜΕΡΜ %
	2001	2011	2001-2011	2001-2011
Δ.Ε ΚΑΣΤΡΟΥ-ΚΥΛΛΗΝΗΣ	4,486	4,772	6.38%	0.62%
Δ.Ε ΛΕΧΑΙΝΩΝ	6,334	4,899	-22.66%	-2.54%
ΔΗΜΟΣ ΑΝΔΡΙΤΣΑΙΝΑΣ - ΚΡΕΣΤΕΝΩΝ	21,912	14,268	-34.88%	-4.20%
Δ.Ε ΑΛΙΦΕΙΡΑΣ	3,829	2,026	-47.09%	-6.17%
Δ.Ε ΣΚΙΛΛΟΥΝΤΟΣ	15,931	10,374	-34.88%	-4.20%
Δ.Ε ΑΝΔΡΙΤΣΑΙΝΗΣ	2,152	1,868	-13.20%	-1.41%
ΔΗΜΟΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΟΛΥΜΠΙΑΣ	19,875	13,901	-30.06%	-3.51%
Δ.Ε ΑΡΧΑΙΑΣ ΟΛΥΜΠΙΑΣ	11,069	8,618	-22.14%	-2.47%
Δ.Ε ΛΑΣΙΩΝΟΣ	2,562	1,326	-48.24%	-6.37%
Δ.Ε ΛΑΜΠΕΙΑΣ	1,374	989	-28.02%	-3.23%
Δ.Ε ΦΟΛΩΗΣ	4,870	2,968	-39.06%	-4.83%
ΔΗΜΟΣ ΖΑΧΑΡΩΣ	15,409	9,076	-41.10%	-5.16%
Δ.Ε ΖΑΧΑΡΩΣ	12,910	7,684	-40.48%	-5.06%
Δ.Ε ΦΙΓΑΛΕΙΑΣ	2,499	1,392	-44.30%	-5.68%
ΔΗΜΟΣ ΗΛΙΑΔΑΣ	37,750	32,235	-14.61%	-1.57%
Δ.Ε ΑΜΑΛΙΑΔΑΣ	32,090	28,488	-11.22%	-1.18%
Δ.Ε ΠΗΝΕΙΑΣ	5,660	3,747	-33.80%	-4.04%
ΔΗΜΟΣ ΠΗΝΕΙΟΥ	20,232	21,255	5.06%	0.49%
Δ.Ε ΒΑΡΘΟΛΟΜΙΟΥ	5,348	5,990	12.00%	1.14%
Δ.Ε ΓΑΣΤΟΥΝΗΣ	11,523	11,284	-2.07%	-0.21%
Δ.Ε ΤΡΑΓΑΝΟΥ	3,361	3,981	18.45%	1.71%
ΔΗΜΟΣ ΠΥΡΓΟΥ	51,777	47,802	-7.68%	-0.80%
Δ.Ε ΠΥΡΓΟΥ	34,902	35,450	1.57%	0.16%
Δ.Ε ΩΛΕΝΗΣ	9,026	5,811	-35.62%	-4.31%
Δ.Ε ΒΩΛΑΚΟΣ	3,552	2,908	-18.13%	-1.98%
Δ.Ε ΙΑΡΔΑΝΟΥ	4,297	3,633	-15.45%	-1.66%

(Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., Απογραφές πληθυσμού 2001 και 2011).

Σύμφωνα με τα στοιχεία του ανωτέρω Πίνακα, ο πληθυσμός παρουσίασε μείωση κατά την δεκαετία 2001-2011 σε όλες τις Π.Ε της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας. Την μεγαλύτερη πληθυσμιακή μείωση εμφάνισε η Π.Ε Ηλείας, με ποσοστό 16,59% με ΜΕΡΜ -1,80 % και την μικρότερη η Π.Ε Αχαΐας σε ποσοστό 3,87% με ΜΕΡΜ -0,39%.

Όσον αφορά στους Δήμους ο πληθυσμός παρουσίασε μείωση σχεδόν στο σύνολο των Δήμων και Δημοτικών Ενοτήτων της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας. Την μεγαλύτερη πληθυσμιακή μείωση εμφάνισε ο Δήμος Ζαχάρως, με ποσοστό 41,1% με ΜΕΡΜ -5,16% και την μεγαλύτερη πληθυσμιακή αύξηση ο Δήμος Πατρέων σε ποσοστό 5,71% με ΜΕΡΜ 0,56%.

Στον ακόλουθο Πίνακα 6.1.15.3, δίνονται στοιχεία για τις εκτάσεις, καθώς και για την πυκνότητα κατοίκησης των Δημοτικών Ενοτήτων, των Δήμων και των Περιφερειακών Ενοτήτων (Π.Ε.) της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας.

Πίνακας 6.1.15.3: Έκταση και πυκνότητα κατοίκησης, των Δημοτικών Ενοτήτων, των Δήμων και των Περιφερειακών Ενοτήτων (Π.Ε.) της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας.

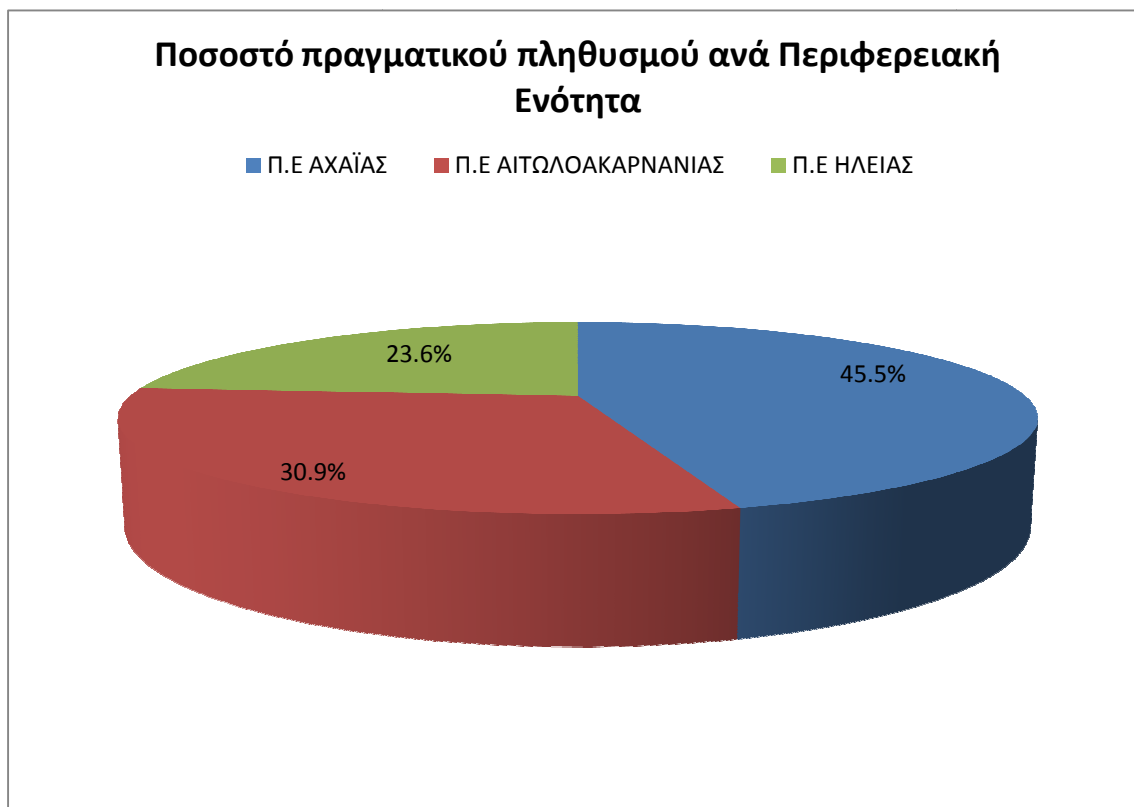
ΠΕΡΙΟΧΗ	Επιφάνεια (τ.χμ.)		Πυκνότητα Πραγματικού πληθυσμού ανά τ.χμ.	
	Με εσωτ. ύδατα	Με εσωτ. ύδατα	2001	2011
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	11,350	11,067	65.24	60.14
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΑΧΑΪΑΣ	3,272	3,265	98.67	94.85
ΔΗΜΟΣ ΑΙΓΙΑΛΕΙΑΣ	723	723	80.20	68.62
Δ.Ε ΑΙΓΕΙΡΑΣ	103.646	103.646	43.53	26.37
Δ.Ε ΕΡΙΝΕΟΥ	98.710	98.710	38.17	32.74
Δ.Ε ΔΙΑΚΟΠΤΟΥ	103.932	103.932	67.40	61.66
Δ.Ε ΣΥΜΠΟΛΙΤΕΙΑΣ	85.505	85.505	91.69	73.64
Δ.Ε ΑΚΡΑΤΑΣ	180.169	180.069	39.16	26.39
Δ.Ε ΑΙΓΙΟΥ	151.101	151.101	184.06	173.37
ΔΗΜΟΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΧΑΪΑΣ	573	567	54.55	45.45
Δ.Ε ΔΥΜΗΣ	71.553	71.503	149.04	141.53
Δ.Ε ΩΛΕΝΙΑΣ	189.534	189.534	35.99	28.99
Δ.Ε ΛΑΡΙΣΣΟΥ	225.729	219.079	38.47	26.03
Δ.Ε ΜΟΒΡΗΣ	86.484	86.484	59.04	52.69
ΔΗΜΟΣ ΕΡΥΜΑΝΘΟΥ	582	582	22.61	15.64
Δ.Ε ΤΡΙΤΑΙΑΣ	244.798	244.798	22.31	13.16
Δ.Ε ΦΑΡΡΩΝ	241.848	241.848	26.05	21.43
Δ.Ε ΚΑΛΕΤΖΙΟΥ	23.907	23.907	27.48	15.64
Δ.Ε ΛΕΟΝΤΙΟΥ	71.586	71.586	10.38	4.53
ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ	1,058	1,058	16.63	10.57
Δ.Ε ΑΡΟΑΝΙΑΣ	173.804	173.804	14.68	10.10
Δ.Ε ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ	531.797	531.797	16.13	11.37
Δ.Ε ΚΛΕΙΤΟΡΟΣ	253.221	253.196	15.37	9.28
Δ.Ε ΠΑΪΩΝ	99.325	99.275	25.97	10.40
ΔΗΜΟΣ ΠΑΤΡΕΩΝ	335	335	605.50	640.08
Δ.Ε ΠΑΤΡΕΩΝ	125.420	125.415	1,303.19	1368.71
Δ.Ε ΜΕΣΣΑΤΙΔΟΣ	66.366	66.366	178.90	204.98
Δ.Ε ΠΑΡΑΛΙΑΣ	11.978	11.978	757.56	828.60
Δ.Ε ΒΡΑΧΝΑΪΙΚΩΝ	32.111	32.111	158.64	143.38
Δ.Ε ΡΙΟΥ	98.983	98.983	134.06	146.89
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	5,461	5,219	41.10	38.65
ΔΗΜΟΣ ΑΓΡΙΝΙΟΥ	1,229	1,144	78.35	75.33
Δ.Ε ΑΓΓΕΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	55.726	51.376	49.55	35.89
Δ.Ε ΑΓΡΙΝΙΟΥ	162.728	155.853	333.40	357.02
Δ.Ε ΑΡΑΚΥΝΘΟΥ	99.717	90.142	64.15	49.88
Δ.Ε ΘΕΣΤΙΕΩΝ	75.058	57.808	94.42	86.37
Δ.Ε ΜΑΚΡΥΝΕΙΑΣ	149.687	124.037	35.01	25.01
Δ.Ε ΝΕΑΠΟΛΗΣ	60.476	60.101	83.54	80.25
Δ.Ε ΠΑΝΑΙΤΩΛΙΚΟΥ	105.976	105.976	17.49	12.89
Δ.Ε ΠΑΡΑΒΟΛΑΣ	135.373	135.373	33.11	27.91
Δ.Ε ΠΑΡΑΚΑΜΠΥΛΙΩΝ	231.282	212.507	11.92	8.56
Δ.Ε ΣΤΡΑΤΟΥ	153.307	150.657	41.99	34.79
ΔΗΜΟΣ ΑΚΤΙΟΥ - ΒΟΝΙΤΣΑΣ	660	644	27.83	28.71
Δ.Ε ΑΝΑΚΤΟΡΙΟΥ	241.112	230.637	36.62	42.33
Δ.Ε ΜΕΔΕΩΝΟΣ	213.217	211.142	23.68	18.36
Δ.Ε ΠΑΛΛΑΙΡΟΥ	205.843	202.143	21.83	23.46
ΔΗΜΟΣ ΑΜΦΙΛΟΧΙΑΣ	1,091	1,048	19.66	15.65
Δ.Ε ΑΜΦΙΛΟΧΙΑΣ	397.879	390.104	32.26	25.73

ΠΕΡΙΟΧΗ	Επιφάνεια (τ.χμ.)		Πυκνότητα Πραγματικού πληθυσμού ανά τ.χμ.	
	Με εσωτ. ύδατα	Με εσωτ. ύδατα	2001	2011
Δ.Ε ΙΝΑΧΟΥ	585.382	549.745	10.54	8.23
Δ.Ε ΜΕΝΙΔΙΟΥ	107.730	107.730	22.67	18.70
ΔΗΜΟΣ ΘΕΡΜΟΥ	333.701	311.226	27.87	24.54
ΔΗΜΟΣ ΙΕΡΑΣ ΠΟΛΗΣ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ	680	622	52.08	49.87
Δ.Ε ΑΙΤΩΛΙΚΟΥ	129.305	111.750	55.81	49.56
Δ.Ε ΙΕΡΑΣ ΠΟΛΗΣ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ	280.168	250.218	64.20	65.08
Δ.Ε ΟΙΝΙΑΔΩΝ	270.899	260.424	37.75	34.29
ΔΗΜΟΣ ΝΑΥΠΑΚΤΙΑΣ	876	876	34.06	32.10
Δ.Ε ΑΠΟΔΟΤΙΑΣ	257.635	257.635	10.08	11.84
Δ.Ε ΝΑΥΠΑΚΤΟΥ	159.947	159.947	113.98	110.01
Δ.Ε ΠΛΑΤΑΝΟΥ	169.678	169.678	10.46	9.36
Δ.Ε ΠΥΛΛΗΝΗΣ	123.966	123.966	16.13	7.06
Δ.Ε ΑΝΤΙΡΡΙΟΥ	50.794	50.794	46.76	51.21
Δ.Ε ΧΑΛΚΕΙΑΣ	114.189	113.914	25.07	21.13
ΔΗΜΟΣ ΞΗΡΟΜΕΡΟΥ	590	574	23.24	20.68
Δ.Ε ΑΣΤΑΚΟΥ	345.099	341.834	21.01	20.07
Δ.Ε ΦΥΤΕΙΩΝ	96.295	83.535	28.26	23.32
Δ.Ε ΑΛΥΖΙΑΣ	148.719	148.719	25.17	20.39
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΗΛΕΙΑΣ	2,618	2,583	73.84	61.59
ΔΗΜΟΣ ΑΝΔΡΑΒΙΔΑΣ - ΚΥΛΛΗΝΗΣ	355	341	74.08	63.83
Δ.Ε ΑΝΔΡΑΒΙΔΑΣ	40.728	40.708	105.80	115.18
Δ.Ε ΒΟΥΠΡΑΣΙΑΣ	170.859	158.959	65.57	48.74
Δ.Ε ΚΑΣΤΡΟΥ-ΚΥΛΛΗΝΗΣ	49.322	49.322	90.95	96.75
Δ.Ε ΛΕΧΑΙΝΩΝ	94.567	91.842	66.98	51.80
ΔΗΜΟΣ ΑΝΔΡΙΤΣΑΙΝΑΣ - ΚΡΕΣΤΕΝΩΝ	422	421	51.88	33.78
Δ.Ε ΑΛΙΦΕΙΡΑΣ	96.678	96.478	39.61	20.96
Δ.Ε ΣΚΙΛΛΟΥΝΤΟΣ	194.409	193.234	81.95	53.36
Δ.Ε ΑΝΔΡΙΤΣΑΙΝΗΣ	131.247	130.972	16.40	14.23
ΔΗΜΟΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΟΛΥΜΠΙΑΣ	545	544	36.46	25.50
Δ.Ε ΑΡΧΑΙΑΣ ΟΛΥΜΠΙΑΣ	178.944	177.705	61.86	48.16
Δ.Ε ΛΑΣΙΩΝΟΣ	119.528	119.528	21.43	11.09
Δ.Ε ΛΑΜΠΕΙΑΣ	72.447	72.447	18.97	13.65
Δ.Ε ΦΟΛΩΗΣ	174.202	174.202	27.96	17.04
ΔΗΜΟΣ ΖΑΧΑΡΩΣ	276	274	55.78	32.86
Δ.Ε ΖΑΧΑΡΩΣ	187.047	185.297	69.02	41.08
Δ.Ε ΦΙΓΑΛΕΙΑΣ	89.175	89.175	28.02	15.61
ΔΗΜΟΣ ΗΛΙΔΑΣ	401	389	94.25	80.48
Δ.Ε ΑΜΑΛΙΑΔΑΣ	251.945	247.408	127.37	113.07
Δ.Ε ΠΗΝΕΙΑΣ	148.572	141.422	38.10	25.22
ΔΗΜΟΣ ΠΗΝΕΙΟΥ	161	161	125.28	131.61
Δ.Ε ΒΑΡΘΟΛΟΜΙΟΥ	60.696	60.571	88.11	98.69
Δ.Ε ΓΑΣΤΟΥΝΗΣ	59.325	59.200	194.24	190.21
Δ.Ε ΤΡΑΓΑΝΟΥ	41.475	41.288	81.04	95.99
ΔΗΜΟΣ ΠΥΡΓΟΥ	457	454	113.39	104.69
Δ.Ε ΠΥΡΓΟΥ	170.866	169.217	204.27	207.47
Δ.Ε ΩΛΕΝΗΣ	152.231	152.221	59.29	38.17
Δ.Ε ΒΩΛΑΚΟΣ	70.790	69.515	50.18	41.08
Δ.Ε ΙΑΡΔΑΝΟΥ	62.723	62.723	68.51	57.92

(Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., Απογραφές πληθυσμού 1991, 2001 και 2011).

Όπως προκύπτει από τα στοιχεία του ανωτέρω Πίνακα, η πυκνότητα κατοίκησης στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας μειώθηκε από 65,24 κάτοικοι/km² σε 60,14 κάτοικοι/km², κατά το χρονικό διάστημα 2001-2011. Ανάλογη μείωση παρατηρήθηκε τόσο στις Περιφερειακές Ενότητες όσο και στους Δήμους της. Το 2011 τη μεγαλύτερη πυκνότητα κατοίκησης παρουσίαζε η Π.Ε Αχαΐας 94,85 κάτοικοι/km² και ο Δήμος Πατρέων 640,08 κάτοικοι/km²

Τα ποσοστά του πληθυσμού της κάθε Π.Ε., σε σχέση με το συνολικό πληθυσμό Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, με βάση τα στοιχεία της τελευταίας απογραφής του 2011, παρουσιάζονται στο ακόλουθο **Σχήμα 6.1.15.1**.

Σχήμα 6.1.15.1: Ποσοστό πληθυσμού ανά Περιφερειακή Ενότητα Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας (Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. – Απογραφή πληθυσμού 2011).

Όπως φαίνεται και στο προηγούμενο Σχήμα, η Π.Ε Αχαΐας, είναι η πολυπληθέστερη Π.Ε. της περιφέρειας και συγκεντρώνει το 45.5% του πληθυσμού της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, κάτι που οφείλεται στο ότι σε αυτή βρίσκεται η πόλη της Πάτρας.

6.1.15.1.2 Διάρθρωση πληθυσμού

Στον ακόλουθο **Πίνακα 6.1.15.4**, δίνονται στοιχεία σχετικά με την μεταβολή του μόνιμου πληθυσμού που έχει λάβει χώρα από το 1991 έως και το 2011, τόσο στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, όσο και στις περιφερειακές ενότητες και στους Δήμους που την αποτελούν. Επίσης δίνονται στοιχεία σχετικά με τα ποσοστά μεταβολής του πληθυσμού κατά τις το χρονικό διάστημα αυτό, καθώς και σχετικά με τον μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής (ΜΕΡΜ) αυτών. Τέλος, για λόγους σύγκρισης, δίνονται και τα αντίστοιχα στοιχεία που αφορούν στο σύνολο της Ελλάδας.

Πίνακας 6.1.15.4: Εξέλιξη μόνιμου πληθυσμού στις Περιφερειακές Ενότητες και τους Δήμους της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας συγκριτικά με το σύνολο της χώρας (Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., Απογραφές πραγματικού πληθυσμού 1991 έως 2011).

	ΜΟΝΙΜΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ			ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗ ΜΕΤΑΒΟΛΗ %		ΜΕΡΜ %	
	1991	2001	2011	1991-2001	2001-2011	1991-2001	2001-2011
ΕΛΛΑΔΑ	10,195,722	10,932,346	10,815,197	7.22%	-1.07%	0.70%	-0.11%
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	695,044	721,751	679,796	3.84%	-5.81%	0.38%	-0.60%
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	223,982	219,092	210,802	-2.18%	-3.78%	-0.22%	-0.38%
ΔΗΜΟΣ ΑΓΡΙΝΙΟΥ	98,000	96,889	94,181	-1.13%	-2.79%	-0.11%	-0.28%
ΔΗΜΟΣ ΑΚΤΙΟΥ - ΒΟΝΙΤΣΑΣ	19,200	17,872	17,370	-6.92%	-2.81%	-0.71%	-0.28%
ΔΗΜΟΣ ΑΜΦΙΛΟΧΙΑΣ	22,829	20,491	17,056	-10.24%	-16.76%	-1.07%	-1.82%
ΔΗΜΟΣ ΘΕΡΜΟΥ	8,331	7,837	8,242	-5.93%	5.17%	-0.61%	0.51%
ΔΗΜΟΣ ΙΕΡΑΣ ΠΟΛΗΣ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ	35,344	35,805	34,416	1.30%	-3.88%	0.13%	-0.39%
ΔΗΜΟΣ ΝΑΥΠΑΚΤΙΑΣ	25,277	26,840	27,800	6.18%	3.58%	0.60%	0.35%
ΔΗΜΟΣ ΞΗΡΟΜΕΡΟΥ	15,001	13,358	11,737	-10.95%	-12.14%	-1.15%	-1.29%
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΑΧΑΪΑΣ	296,775	318,928	309,694	7.46%	-2.90%	0.72%	-0.29%
ΔΗΜΟΣ ΑΙΓΙΑΛΕΙΑΣ	53,139	53,585	49,872	0.84%	-6.93%	0.08%	-0.72%
ΔΗΜΟΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΧΑΪΑΣ	26,784	29,608	25,916	10.54%	-12.47%	1.01%	-1.32%
ΔΗΜΟΣ ΕΡΥΜΑΝΘΟΥ	11,997	11,329	8,877	-5.57%	-21.64%	-0.57%	-2.41%
ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ	14,392	13,912	11,045	-3.34%	-20.61%	-0.34%	-2.28%
ΔΗΜΟΣ ΠΑΤΡΕΩΝ	190,463	210,494	213,984	10.52%	1.66%	1.01%	0.16%
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΗΛΕΙΑΣ	174,287	183,521	159,300	5.30%	-13.20%	0.52%	-1.41%
ΔΗΜΟΣ ΑΝΔΡΑΒΙΔΑΣ - ΚΥΛΛΗΝΗΣ	22,424	24,668	21,581	10.01%	-12.51%	0.96%	-1.33%
ΔΗΜΟΣ ΑΝΔΡΙΤΣΑΙΝΑΣ - ΚΡΕΣΤΕΝΩΝ	19,138	21,139	14,109	10.46%	-33.26%	1.00%	-3.96%
ΔΗΜΟΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΟΛΥΜΠΙΑΣ	17,135	16,431	13,409	-4.11%	-18.39%	-0.42%	-2.01%
ΔΗΜΟΣ ΖΑΧΑΡΩΣ	12,745	13,716	8,953	7.62%	-34.73%	0.74%	-4.18%
ΔΗΜΟΣ ΗΛΙΔΑΣ	31,557	36,275	32,219	14.95%	-11.18%	1.40%	-1.18%
ΔΗΜΟΣ ΠΗΝΕΙΟΥ	17,013	19,658	21,034	15.55%	7.00%	1.46%	0.68%
ΔΗΜΟΣ ΠΥΡΓΟΥ	53,139	53,585	47,995	0.84%	-10.43%	0.08%	-1.10%

Από τα στοιχεία του ανωτέρω πίνακα, προκύπτει ότι κατά την περίοδο 1991-2001 ο μόνιμος πληθυσμός αυξήθηκε σε ποσοστό 3,84 % μικρότερο σε σχέση με το ποσοστό αύξησης του συνόλου της χώρας (7,22%) ενώ κατά το διάστημα 2001-2011, υπήρξε σαφής συρρίκνωση του πληθυσμού της Περιφέρειας, με μεγαλύτερη ένταση σε σχέση με την χώρα. Ειδικότερα, ο πληθυσμός της χώρας μειώθηκε κατά 1,07, ενώ αντίστοιχα η ΠΔΕ κατέγραψε μείωση κατά 5,81%. Ο μόνιμος πληθυσμός της Περιφέρειας για το 2011 ανέρχεται σε 679.796 άτομα και αποτελεί περίπου το 6,3% του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Οι περιφερειακές ενότητες Αχαΐας και Ηλείας ακολουθούν την διακύμανση του πληθυσμού της Περιφέρειας σε αντίθεση με την Περιφερειακή ενότητα Αιτωλοακαρνανίας η οποία παρουσιάζει σταδιακή μείωση πληθυσμού από το 1991 έως και το 2011.

Στον ακόλουθο Πίνακα 6.1.15.5, δίνονται στοιχεία για την διάρθρωση του πληθυσμού κατά φύλο, των Δημοτικών Ενοτήτων, των Δήμων και των Περιφερειακών Ενοτήτων (Π.Ε.) της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας.

Πίνακας 6.1.15.5: Διάρθρωση πληθυσμού κατά φύλο, των Δημοτικών Ενοτήτων, των Δήμων και των Περιφερειακών Ενοτήτων (Π.Ε.) της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας.

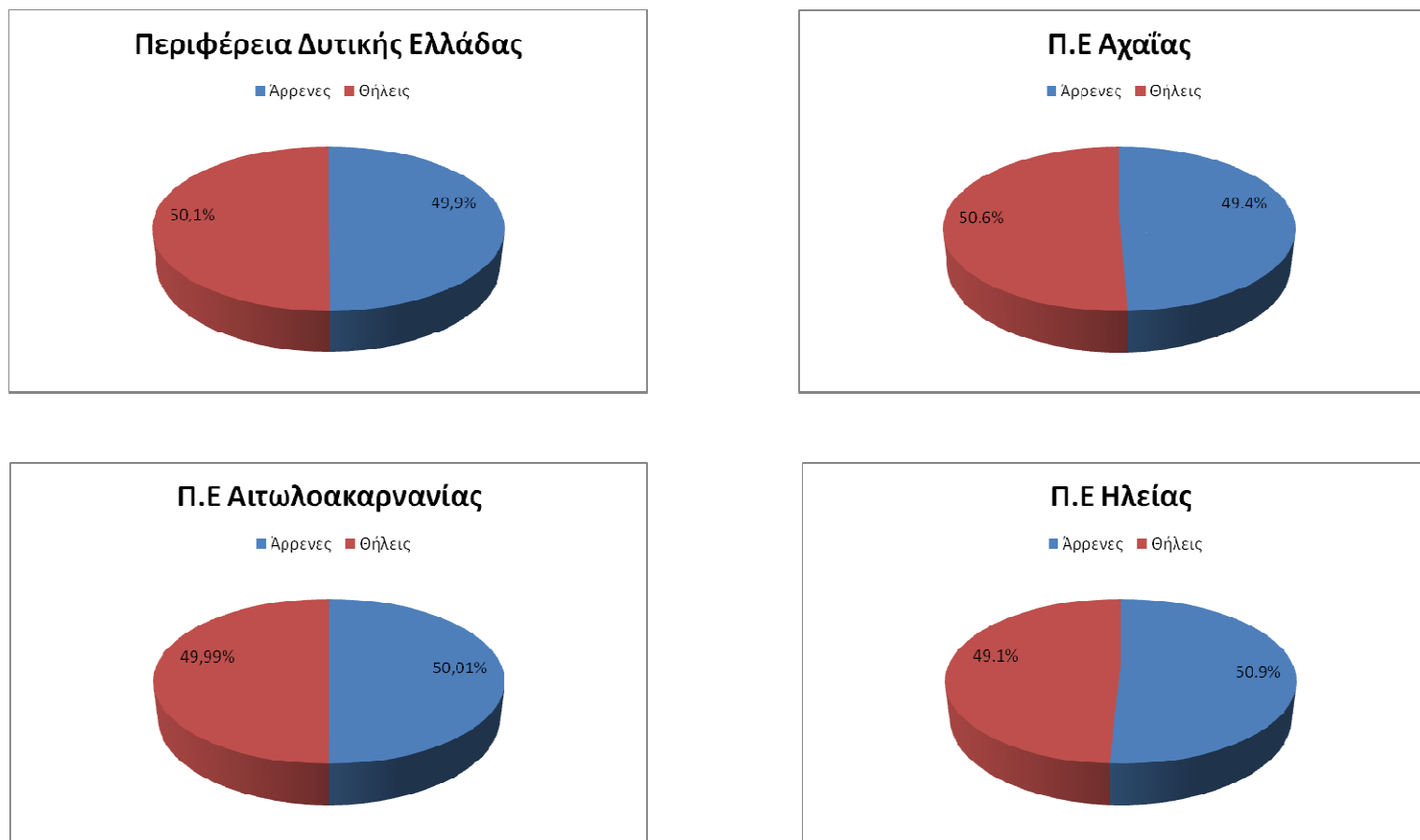
Περιγραφή	ΜΟΝΙΜΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ 2011		
	Σύνολο	Άρρενες	Θήλειες
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	10,815,197	5,302,703	5,512,494
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	679,796	339,310	340,486
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΑΧΑΪΑΣ	309,694	152,871	156,823
ΔΗΜΟΣ ΠΑΤΡΕΩΝ	213,984	104,307	109,677
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΑΤΡΕΩΝ	171,484	83,185	88,299
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΒΡΑΧΝΑΪΙΚΩΝ	4,627	2,318	2,309
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΜΕΣΣΑΤΙΔΟΣ	13,852	6,911	6,941
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΑΡΑΛΙΑΣ	9,987	4,919	5,068
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΡΙΟΥ	14,034	6,974	7,060
ΔΗΜΟΣ ΑΙΓΙΑΛΕΙΑΣ	49,872	24,532	25,340
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΑΙΓΙΟΥ	26,523	12,841	13,682
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΑΙΓΕΙΡΑΣ	2,626	1,322	1,304
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΑΚΡΑΤΑΣ	4,747	2,404	2,343
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΔΙΑΚΟΠΤΟΥ	6,429	3,230	3,199
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΕΡΙΝΕΟΥ	3,236	1,587	1,649
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΣΥΜΠΟΛΙΤΕΙΑΣ	6,311	3,148	3,163
ΔΗΜΟΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΧΑΪΑΣ	25,916	13,653	12,263
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΔΥΜΗΣ	10,227	5,119	5,108
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΛΑΡΙΣΣΟΥ (ΛΑΡΙΣΟΥ)	5,650	3,026	2,624
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΜΟΒΡΗΣ	4,605	2,364	2,241
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΩΛΕΝΙΑΣ	5,434	3,144	2,290
ΔΗΜΟΣ ΕΡΥΜΑΝΘΟΥ	8,877	4,667	4,210
ΔΗΜΟΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΦΑΡΡΩΝ ΚΑΙ ΛΕΟΝΤΙΟΥ	5,411	2,829	2,582
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΚΑΛΕΝΤΖΙΟΥ	380	194	186
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΡΙΤΑΙΑΣ	3,086	1,644	1,442
ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ	11,045	5,712	5,333

Περιγραφή	ΜΟΝΙΜΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ 2011		
	Σύνολο	Άρρενες	Θήλειες
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ	6,011	3,121	2,890
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΑΡΟΑΝΙΑΣ	1,619	852	767
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΚΛΕΙΤΟΡΟΣ (ΚΛΕΙΤΟΡΙΑΣ)	2,360	1,219	1,141
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΑΪΩΝ	1,055	520	535
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	210,802	105,423	105,379
ΔΗΜΟΣ ΙΕΡΑΣ ΠΟΛΗΣ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ	34,416	17,180	17,236
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΙΕΡΑΣ ΠΟΛΗΣ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ	18,482	9,071	9,411
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΑΙΤΩΛΙΚΟΥ	6,561	3,311	3,250
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΟΙΝΙΑΔΩΝ	9,373	4,798	4,575
ΔΗΜΟΣ ΑΚΤΙΟΥ - ΒΟΝΙΤΣΑΣ	17,370	8,972	8,398
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΑΝΑΚΤΟΡΙΟΥ	9,129	4,714	4,415
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΜΕΔΕΩΝΟΣ	3,858	1,985	1,873
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΑΛΑΙΡΟΥ	4,383	2,273	2,110
ΔΗΜΟΣ ΑΓΡΙΝΙΟΥ	94,181	46,582	47,599
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΑΓΡΙΝΙΟΥ	59,329	28,986	30,343
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΑΓΓΕΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	2,027	1,034	993
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΑΡΑΚΥΝΘΟΥ	4,977	2,436	2,541
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΘΕΣΤΙΕΩΝ	6,566	3,297	3,269
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΜΑΚΡΥΝΕΙΑΣ	3,681	1,787	1,894
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΝΕΑΠΟΛΗΣ	5,070	2,589	2,481
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΑΝΑΙΤΩΛΙΚΟΥ	1,386	750	636
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΑΡΑΒΟΛΑΣ	3,773	1,909	1,864
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΑΡΑΚΑΜΠΥΛΙΩΝ	1,943	1,015	928
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΣΤΡΑΤΟΥ	5,429	2,779	2,650
ΔΗΜΟΣ ΑΜΦΙΛΟΧΙΑΣ	17,056	8,503	8,553
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΑΜΦΙΛΟΧΙΑΣ	10,264	5,100	5,164
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΙΝΑΧΟΥ	4,760	2,396	2,364
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΜΕΝΙΔΙΟΥ	2,032	1,007	1,025
ΔΗΜΟΣ ΘΕΡΜΟΥ	8,242	4,164	4,078
ΔΗΜΟΣ ΝΑΥΠΑΚΤΙΑΣ	27,800	14,023	13,777
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΝΑΥΠΑΚΤΟΥ	17,701	8,835	8,866
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΑΝΤΙΡΡΙΟΥ	2,598	1,307	1,291
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΑΠΟΔΟΤΙΑΣ	2,636	1,381	1,255
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΛΑΤΑΝΟΥ	1,611	873	738
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΥΛΛΗΝΗΣ	857	420	437
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΧΑΛΚΕΙΑΣ	2,397	1,207	1,190
ΔΗΜΟΣ ΞΗΡΟΜΕΡΟΥ	11,737	5,999	5,738
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΑΣΤΑΚΟΥ	6,578	3,327	3,251
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΑΛΥΖΙΑΣ	3,005	1,567	1,438
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΦΥΤΕΙΩΝ	2,154	1,105	1,049
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΗΛΕΙΑΣ	159,300	81,016	78,284
ΔΗΜΟΣ ΠΥΡΓΟΥ	47,995	23,622	24,373

Περιγραφή	ΜΟΝΙΜΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ 2011		
	Σύνολο	Άρρενες	Θήλειες
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΥΡΓΟΥ	35,572	17,346	18,226
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΒΩΛΑΚΟΣ	2,935	1,461	1,474
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΙΑΡΔΑΝΟΥ	3,673	1,832	1,841
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΩΛΕΝΗΣ	5,815	2,983	2,832
ΔΗΜΟΣ ΗΛΙΔΑΣ	32,219	16,285	15,934
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΑΜΑΛΙΑΔΟΣ	28,520	14,397	14,123
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΗΝΕΙΑΣ	3,699	1,888	1,811
ΔΗΜΟΣ ΑΝΔΡΑΒΙΔΑΣ - ΚΥΛΛΗΝΗΣ	21,581	11,558	10,023
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΛΕΧΑΙΝΩΝ	4,855	2,466	2,389
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΑΝΔΡΑΒΙΔΑΣ	4,716	2,438	2,278
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΒΟΥΠΡΑΣΙΑΣ	8,388	4,747	3,641
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΚΑΣΤΡΟΥ - ΚΥΛΛΗΝΗΣ	3,622	1,907	1,715
ΔΗΜΟΣ ΑΝΔΡΙΤΣΑΙΝΑΣ - ΚΡΕΣΤΕΝΩΝ	14,109	7,387	6,722
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΣΚΙΛΛΟΥΝΤΟΣ	10,303	5,438	4,865
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΑΛΙΦΕΙΡΑΣ	2,008	1,042	966
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΑΝΔΡΙΤΣΑΙΝΗΣ	1,798	907	891
ΔΗΜΟΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΟΛΥΜΠΙΑΣ	13,409	6,821	6,588
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΑΡΧΑΙΑΣ ΟΛΥΜΠΙΑΣ	8,128	4,085	4,043
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΛΑΜΠΕΙΑΣ	1,000	535	465
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΛΑΣΙΩΝΟΣ	1,312	687	625
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΦΟΛΟΗΣ	2,969	1,514	1,455
ΔΗΜΟΣ ΖΑΧΑΡΩΣ	8,953	4,547	4,406
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΖΑΧΑΡΩΣ	7,582	3,832	3,750
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΦΙΓΑΛΕΙΑΣ	1,371	715	656
ΔΗΜΟΣ ΠΗΝΕΙΟΥ	21,034	10,796	10,238
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΓΑΣΤΟΥΝΗΣ	11,254	5,543	5,711
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΒΑΡΘΟΛΟΜΙΟΥ	5,899	3,172	2,727
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΡΑΓΑΝΟΥ	3,881	2,081	1,800

(Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., 2011).

Στο Σχήμα 6.1.15.2 παρουσιάζονται τα ποσοστά διάρθρωσης του πληθυσμού κατά φύλο, στις Περιφερειακές Ενότητες Αχαΐας, Αιτωλοακαρνανίας και Ηλείας συγκριτικά με την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας

Σχήμα 6.1.15.2: Διάρθρωση πληθυσμού κατά φύλο, στις Περιφερειακές Ενότητες Αχαΐας, Αιτωλοακαρνανίας και Ηλείας συγκριτικά με την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., 2011).

Η αναλογία ανδρών γυναικών στην **Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας** (49,9% άνδρες και 50,1% γυναίκες), είναι μεγαλύτερη υπέρ του γυναικείου πληθυσμού, όπως και στο σύνολο της χώρας (άνδρες: 49 % - γυναίκες: 51%).Την ίδια εικόνα παρουσιάζει και η Π.Ε Αχαΐας ενώ στην Π.Ε Ηλείας και Αιτωλοακαρνανίας υπερτερούν αριθμητικά οι άνδρες.

Στον **Πίνακα 6.1.15.6** και στο **Σχήμα 6.1.15.3** που ακολουθούν, δίνονται στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ. – Απογραφή πληθυσμού 2011, σχετικά με την κατανομή των ομάδων ηλικιών, ανά φύλο, των Δημοτικών Ενοτήτων, των Δήμων και των Περιφερειακών Ενοτήτων (Π.Ε.) της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας.

Πίνακας 6.2.15.6: Κατανομή ηλικιών πληθυσμού ανά φύλο των Δημοτικών Ενοτήτων, των Δήμων και των Περιφερειακών Ενοτήτων (Π.Ε.) της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας. (Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., 2011).

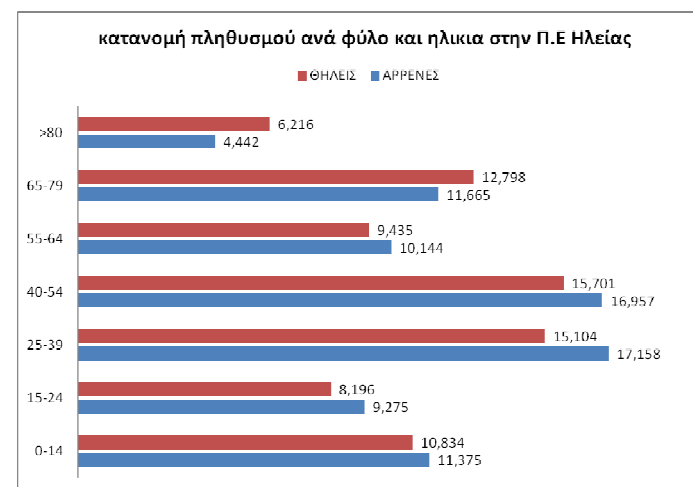
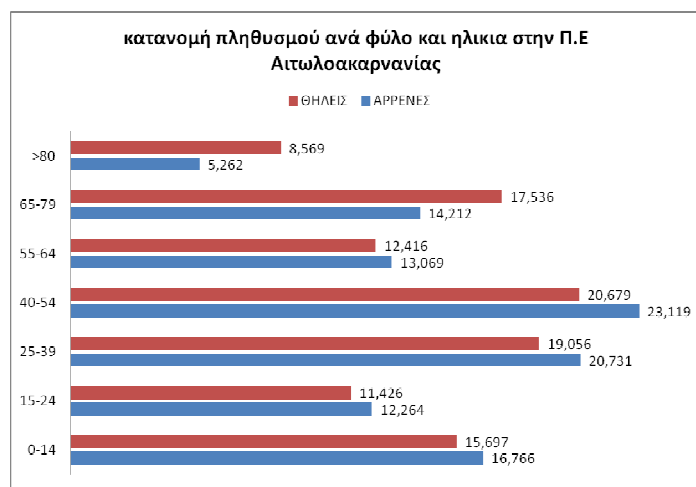
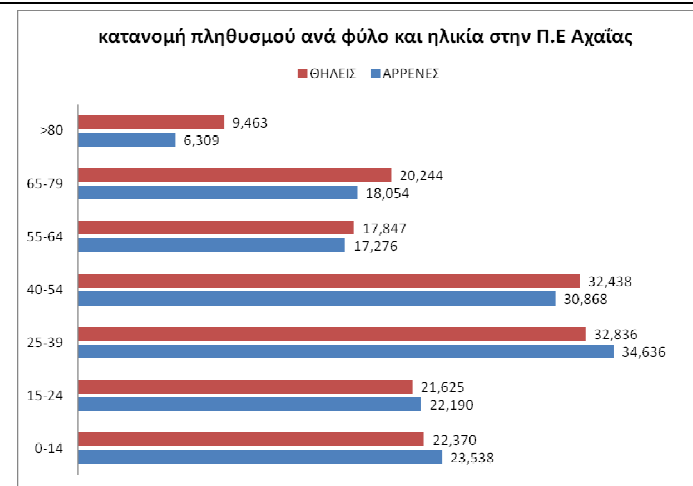
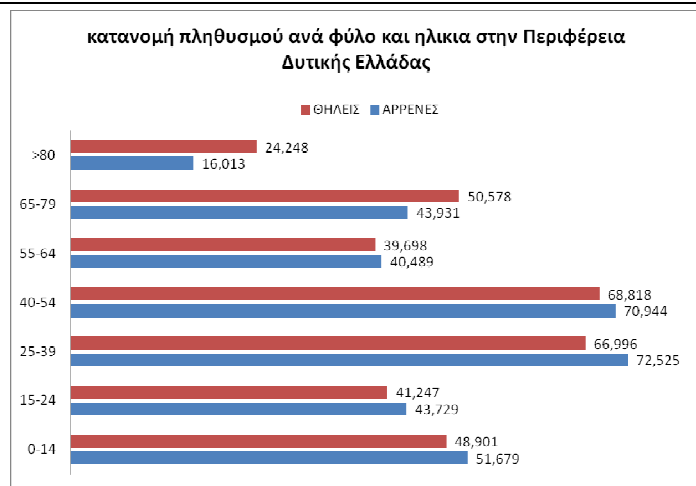
	ΜΟΝΙΜΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ 2011	ΑΡΡΕΝΕΣ								ΘΗΛΕΙΣ							
	Σύνολο	Σύνολο	0-14	15-24	25-39	40-54	55-64	65-79	>80	Σύνολο	0-14	15-24	25-39	40-54	55-64	65-79	>80
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	679,796	339,310	51,679	43,729	72,525	70,944	40,489	43,931	16,013	340,486	48,901	41,247	66,996	68,818	39,698	50,578	24,248
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΑΧΑΪΑΣ	309,694	152,871	23,538	22,190	34,636	30,868	17,276	18,054	6,309	156,823	22,370	21,625	32,836	32,438	17,847	20,244	9,463
ΔΗΜΟΣ ΠΑΤΡΕΩΝ	213,984	104,307	16,595	16,830	24,524	20,892	11,460	10,761	3,245	109,677	15,706	16,669	24,142	23,310	12,319	12,245	5,286
Δ.Ε ΠΑΤΡΕΩΝ	171,484	83,185	12,538	14,248	19,726	16,448	8,928	8,640	2,657	88,299	11,817	14,199	19,130	18,688	9,884	10,181	4,400
Δ.Ε ΒΡΑΧΝΑΪΙΚΩΝ	4,627	2,318	432	277	521	459	291	233	105	2,309	398	273	499	466	285	264	124
Δ.ΕΜΕΣΣΑΤΙΔΟΣ	13,852	6,911	1,420	874	1,668	1,477	747	578	147	6,941	1,376	842	1,805	1,467	692	532	227
Δ.Ε ΠΑΡΑΛΙΑΣ	9,987	4,919	925	680	1,118	1,043	579	463	111	5,068	916	620	1,206	1,110	530	473	213
Δ.Ε ΡΙΟΥ	14,034	6,974	1,280	751	1,491	1,465	915	847	225	7,060	1,199	735	1,502	1,579	928	795	322
ΔΗΜΟΣ ΑΙΓΑΛΕΙΑΣ	49,872	24,532	3,356	2,427	5,066	5,237	3,083	3,797	1,566	25,340	3,288	2,448	4,779	5,312	3,111	4,242	2,160
Δ.Ε ΑΙΓΙΟΥ	26,523	12,841	1,799	1,351	2,732	2,761	1,641	1,844	713	13,682	1,782	1,420	2,619	2,931	1,649	2,154	1,127
Δ.ΕΑΙΓΕΙΡΑΣ	2,626	1,322	156	121	246	301	162	233	103	1,304	172	131	222	266	170	228	115
Δ.ΕΑΚΡΑΤΑΣ	4,747	2,404	330	232	480	460	298	398	206	2,343	287	178	444	488	302	432	212
Δ.Ε ΔΙΑΚΟΠΤΟΥ	6,429	3,230	423	246	665	700	393	564	239	3,199	404	262	587	624	417	603	302
Δ.Ε ΕΡΙΝΕΟΥ	3,236	1,587	201	154	300	348	204	267	113	1,649	206	172	295	335	199	274	168
Δ.Ε ΣΥΜΠΟΛΙΤΕΙΑΣ	6,311	3,148	447	323	643	667	385	491	192	3,163	437	285	612	668	374	551	236
ΔΗΜΟΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΧΑΪΑΣ	25,916	13,653	2,272	1,841	3,096	2,689	1,400	1,716	639	12,263	2,199	1,548	2,302	2,204	1,297	1,869	844
Δ.Ε ΔΥΜΗΣ	10,227	5,119	1,021	759	1,100	1,004	510	537	188	5,108	1,002	684	1,048	988	483	622	281
Δ.Ε ΛΑΡΙΣΣΟΥ (ΛΑΡΙΣΣΟΥ)	5,650	3,026	420	438	612	635	312	468	141	2,624	385	333	468	459	332	475	172
Δ.Ε ΜΟΒΡΗΣ	4,605	2,364	507	337	486	380	243	302	109	2,241	494	303	424	357	200	321	142
Δ.Ε ΩΛΕΝΙΑΣ	5,434	3,144	324	307	898	670	335	409	201	2,290	318	228	362	400	282	451	249
ΔΗΜΟΣ ΕΡΥΜΑΝΘΟΥ	8,877	4,667	648	548	948	909	577	745	292	4,210	558	482	752	728	482	771	437
Δ.Ε ΦΑΡΡΩΝ ΚΑΙ ΛΕΟΝΤΙΟΥ	5,411	2,829	417	313	569	560	339	452	179	2,582	361	280	468	456	287	481	249
Δ.ΕΚΑΛΕΝΤΖΙΟΥ	380	194	21	23	32	35	30	35	18	186	20	17	29	32	24	36	28
Δ.Ε ΤΡΙΤΑΙΑΣ	3,086	1,644	210	212	347	314	208	258	95	1,442	177	185	255	240	171	254	160
ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ	11,045	5,712	667	544	1,002	1,141	756	1,035	567	5,333	619	478	861	884	638	1,117	736
Δ.Ε ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ	6,011	3,121	377	313	587	668	399	516	261	2,890	379	268	538	490	353	538	324
Δ.Ε ΑΡΟΑΝΙΑΣ	1,619	852	92	82	131	173	126	152	96	767	81	68	107	141	97	152	121
Δ.Ε ΚΛΕΙΤΟΡΟΣ (ΚΛΕΙΤΟΡΙΑΣ)	2,360	1,219	144	110	214	214	161	233	143	1,141	106	102	159	178	142	268	186
Δ.Ε ΠΑΪΩΝ	1,055	520	54	39	70	86	70	134	67	535	53	40	57	75	46	159	105
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ	210,802	105,423	16,766	12,264	20,731	23,119	13,069	14,212	5,262	105,379	15,697	11,426	19,056	20,679	12,416	17,536	8,569

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ (ΣΜΠΕ) ΠΕΠ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2014-2020

	ΜΟΝΙΜΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ 2011	ΑΡΡΕΝΕΣ								ΘΗΛΕΙΣ							
	Σύνολο	Σύνολο	0-14	15-24	25-39	40-54	55-64	65-79	>80	Σύνολο	0-14	15-24	25-39	40-54	55-64	65-79	>80
ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ																	
ΔΗΜΟΣ ΙΕΡΑΣ ΠΟΛΗΣ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ	34,416	17,180	2,804	2,413	3,382	3,711	2,012	2,127	731	17,236	2,666	2,339	3,111	3,348	1,923	2,643	1,206
Δ.Ε ΙΕΡΑΣ ΠΟΛΗΣ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ	18,482	9,071	1,463	1,439	1,763	1,848	1,101	1,094	363	9,411	1,442	1,435	1,738	1,802	1,111	1,290	593
Δ.Ε ΑΙΤΩΛΙΚΟΥ	6,561	3,311	566	404	658	710	371	418	184	3,250	466	375	591	622	348	571	277
Δ.Ε ΟΙΝΙΑΔΩΝ	9,373	4,798	775	570	961	1,153	540	615	184	4,575	758	529	782	924	464	782	336
ΔΗΜΟΣ ΑΚΤΙΟΥ - ΒΟΝΙΤΣΑΣ	17,370	8,972	1,323	915	1,848	1,970	1,237	1,258	421	8,398	1,178	760	1,567	1,593	1,103	1,550	647
Δ.Ε ΑΝΑΚΤΟΡΙΟΥ	9,129	4,714	751	451	1,030	1,042	566	675	199	4,415	677	405	896	813	523	792	309
Δ.Ε ΜΕΔΕΩΝΟΣ	3,858	1,985	251	222	356	398	286	335	137	1,873	217	166	263	295	267	481	184
Δ.Ε ΠΑΛΑΙΡΟΥ	4,383	2,273	321	242	462	530	385	248	85	2,110	284	189	408	485	313	277	154
ΔΗΜΟΣ ΑΓΡΙΝΙΟΥ	94,181	46,582	8,210	5,533	9,431	10,274	5,486	5,648	2,000	47,599	7,721	5,177	9,045	9,670	5,447	7,131	3,408
Δ.Ε ΑΓΡΙΝΙΟΥ	59,329	28,986	5,663	3,589	5,893	6,548	3,332	3,022	939	30,343	5,279	3,445	6,267	6,709	3,326	3,782	1,535
Δ.Ε ΑΓΓΕΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	2,027	1,034	143	106	211	196	145	176	57	993	110	78	144	177	156	210	118
Δ.Ε ΑΡΑΚΥΝΘΟΥ	4,977	2,436	355	253	463	549	282	389	145	2,541	336	260	364	433	301	553	294
Δ.Ε ΘΕΣΤΙΕΩΝ	6,566	3,297	503	408	698	673	398	448	169	3,269	484	351	529	632	385	571	317
Δ.Ε ΜΑΚΡΥΝΕΙΑΣ	3,681	1,787	219	193	289	355	268	310	153	1,894	219	165	243	314	236	412	305
Δ.Ε ΝΕΑΠΟΛΗΣ	5,070	2,589	460	304	578	549	269	305	124	2,481	447	258	468	446	274	398	190
Δ.Ε ΠΑΝΑΙΤΩΛΙΚΟΥ	1,386	750	100	79	158	175	90	89	59	636	90	68	115	108	75	99	81
Δ.Ε ΠΑΡΑΒΟΛΑΣ	3,773	1,909	239	224	367	401	225	318	135	1,864	238	171	304	317	214	378	242
Δ.Ε ΠΑΡΑΚΑΜΠΥΛΙΩΝ	1,943	1,015	104	74	190	213	139	193	102	928	109	81	128	130	122	230	128
Δ.Ε ΣΤΡΑΤΟΥ	5,429	2,779	424	303	584	615	338	398	117	2,650	409	300	483	404	358	498	198
ΔΗΜΟΣ ΑΜΦΙΛΟΧΙΑΣ	17,056	8,503	1,165	792	1,483	1,958	1,166	1,418	521	8,553	1,128	744	1,283	1,472	1,100	1,880	946
Δ.Ε ΑΜΦΙΛΟΧΙΑΣ	10,264	5,100	710	494	954	1,163	699	814	266	5,164	703	473	817	953	691	1,037	490
Δ.Ε ΙΝΑΧΟΥ	4,760	2,396	326	210	379	547	317	425	192	2,364	295	189	308	339	277	603	353
Δ.Ε ΜΕΝΙΔΙΟΥ	2,032	1,007	129	88	150	248	150	179	63	1,025	130	82	158	180	132	240	103
ΔΗΜΟΣ ΘΕΡΜΟΥ	8,242	4,164	426	370	722	941	608	738	359	4,078	433	372	594	771	507	857	544
ΔΗΜΟΣ ΝΑΥΠΑΚΤΙΑΣ	27,800	14,023	2,037	1,606	2,740	2,966	1,734	2,072	868	13,777	1,855	1,456	2,598	2,804	1,605	2,233	1,226
Δ.Ε ΝΑΥΠΑΚΤΟΥ	17,701	8,835	1,488	1,163	1,804	1,927	962	1,048	443	8,866	1,355	1,044	1,819	1,913	922	1,172	641
Δ.Ε ΑΝΤΙΡΡΙΟΥ	2,598	1,307	203	154	281	254	166	186	63	1,291	173	126	284	268	151	206	83
Δ.Ε ΑΠΟΔΟΤΙΑΣ	2,636	1,381	128	115	261	296	222	261	98	1,255	129	114	212	218	194	234	154
Δ.Ε ΠΛΑΤΑΝΟΥ	1,611	873	48	63	120	161	138	251	92	738	30	44	65	142	128	216	113
Δ.Ε ΠΥΛΛΗΝΗΣ	857	420	19	23	40	75	75	105	83	437	27	24	37	56	51	142	100
Δ.Ε ΧΑΛΚΕΙΑΣ	2,397	1,207	151	88	234	253	171	221	89	1,190	141	104	181	207	159	263	135
ΔΗΜΟΣ ΞΗΡΟΜΕΡΟΥ	11,737	5,999	801	635	1,125	1,299	826	951	362	5,738	716	578	858	1,021	731	1,242	592
Δ.Ε ΑΣΤΑΚΟΥ	6,578	3,327	443	373	619	728	447	517	200	3,251	411	365	489	580	390	677	339
Δ.Ε ΑΛΥΖΙΑΣ	3,005	1,567	198	164	283	343	238	226	115	1,438	178	117	214	273	191	311	154

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ (ΣΜΠΕ) ΠΕΠ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2014-2020

	ΜΟΝΙΜΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ 2011	ΑΡΡΕΝΕΣ								ΘΗΛΕΙΣ							
	Σύνολο	Σύνολο	0-14	15-24	25-39	40-54	55-64	65-79	>80	Σύνολο	0-14	15-24	25-39	40-54	55-64	65-79	>80
Δ.Ε ΦΥΤΕΙΩΝ	2,154	1,105	160	98	223	228	141	208	47	1,049	127	96	155	168	150	254	99
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΗΛΕΙΑΣ	159,300	81,016	11,375	9,275	17,158	16,957	10,144	11,665	4,442	78,284	10,834	8,196	15,104	15,701	9,435	12,798	6,216
ΔΗΜΟΣ ΠΥΡΓΟΥ	47,995	23,622	3,730	2,522	4,697	5,041	3,127	3,337	1,168	24,373	3,462	2,618	4,719	5,121	3,012	3,672	1,769
Δ.Ε ΠΥΡΓΟΥ	35,572	17,346	2,915	1,922	3,505	3,721	2,244	2,262	777	18,226	2,729	2,008	3,666	3,962	2,220	2,446	1,195
Δ.Ε ΒΩΛΑΚΟΣ	2,935	1,461	157	143	285	329	186	254	107	1,474	137	121	260	325	198	293	140
Δ.Ε ΙΑΡΔΑΝΟΥ	3,673	1,832	268	172	325	407	268	288	104	1,841	242	185	331	355	220	342	166
Δ.Ε ΩΛΕΝΗΣ	5,815	2,983	390	285	582	584	429	533	180	2,832	354	304	462	479	374	591	268
ΔΗΜΟΣ ΗΛΙΔΑΣ	32,219	16,285	2,478	1,951	3,432	3,511	1,994	2,109	810	15,934	2,373	1,755	3,145	3,263	1,839	2,349	1,210
Δ.Ε ΑΜΑΛΙΑΔΟΣ	28,520	14,397	2,272	1,771	3,111	3,147	1,714	1,723	659	14,123	2,192	1,580	2,913	2,961	1,609	1,910	958
Δ.Ε ΠΗΝΕΙΑΣ	3,699	1,888	206	180	321	364	280	386	151	1,811	181	175	232	302	230	439	252
ΔΗΜΟΣ ΑΝΔΡΑΒΙΔΑΣ - ΚΥΛΛΗΝΗΣ	21,581	11,558	1,493	1,608	2,952	2,252	1,350	1,427	476	10,023	1,373	1,101	2,100	1,998	1,221	1,584	646
Δ.Ε ΛΕΧΑΙΝΩΝ	4,855	2,466	370	259	580	473	317	337	130	2,389	350	257	497	475	292	346	172
Δ.Ε ΑΝΔΡΑΒΙΔΑΣ	4,716	2,438	321	380	530	535	309	283	80	2,278	292	286	517	462	273	332	116
Δ.Ε ΒΟΥΠΡΑΣΙΑΣ	8,388	4,747	509	748	1,395	887	500	538	170	3,641	481	400	703	728	438	623	268
Δ.Ε ΚΑΣΤΡΟΥ - ΚΥΛΛΗΝΗΣ	3,622	1,907	293	221	447	357	224	269	96	1,715	250	158	383	333	218	283	90
ΔΗΜΟΣ ΑΝΔΡΙΤΣΑΙΝΑΣ - ΚΡΕΣΤΕΝΩΝ	14,109	7,387	659	660	1,444	1,497	1,011	1,485	631	6,722	626	554	1,121	1,255	869	1,504	793
Δ.Ε ΣΚΙΛΛΟΥΝΤΟΣ	10,303	5,438	484	500	1,132	1,109	768	1,030	415	4,865	452	406	827	934	645	1,065	536
Δ.Ε ΑΛΙΦΕΙΡΑΣ	2,008	1,042	104	99	176	198	146	223	96	966	96	86	165	155	104	237	123
Δ.Ε ΑΝΔΡΙΤΣΑΙΝΗΣ	1,798	907	71	61	136	190	97	232	120	891	78	62	129	166	120	202	134
ΔΗΜΟΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΟΛΥΜΠΙΑΣ	13,409	6,821	839	663	1,166	1,446	870	1,231	606	6,588	813	577	1,062	1,169	794	1,433	740
Δ.Ε ΑΡΧΑΙΑΣ ΟΛΥΜΠΙΑΣ	8,128	4,085	488	404	682	882	556	718	355	4,043	468	353	643	792	509	836	442
Δ.Ε ΛΑΜΠΕΙΑΣ	1,000	535	59	51	92	128	65	89	51	465	55	46	72	70	43	115	64
Δ.ΕΛΑΣΙΩΝΟΣ	1,312	687	73	73	115	150	87	125	64	625	68	56	96	93	85	138	89
Δ.Ε ΦΟΛΟΗΣ	2,969	1,514	219	135	277	286	162	299	136	1,455	222	122	251	214	157	344	145
ΔΗΜΟΣ ΖΑΧΑΡΩΣ	8,953	4,547	579	408	838	885	611	874	352	4,406	544	323	737	836	565	918	483
Δ.Ε ΖΑΧΑΡΩΣ	7,582	3,832	486	346	720	741	542	721	276	3,750	486	262	637	737	492	745	391
Δ.Ε ΦΙΓΑΛΕΙΑΣ	1,371	715	93	62	118	144	69	153	76	656	58	61	100	99	73	173	92
ΔΗΜΟΣ ΠΗΝΕΙΟΥ	21,034	10,796	1,597	1,463	2,629	2,325	1,181	1,202	399	10,238	1,643	1,268	2,220	2,059	1,135	1,338	575
Δ.Ε ΓΑΣΤΟΥΝΗΣ	11,254	5,543	958	735	1,325	1,123	608	591	203	5,711	986	763	1,283	1,093	610	651	325
Δ.Ε ΒΑΡΘΟΛΟΜΙΟΥ	5,899	3,172	406	357	717	785	373	390	144	2,727	368	291	520	589	333	452	174
Δ.Ε ΤΡΑΓΑΝΟΥ	3,881	2,081	233	371	587	417	200	221	52	1,800	289	214	417	377	192	235	76

Σχήμα 6.1.15.3: Κατανομή ηλικιών πληθυσμού ανά φύλο, στις Περιφερειακές Ενότητες Αχαΐας, Αιτωλοακαρνανίας και Ηλείας συγκριτικά με την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., 2011).

Όπως φαίνεται και από την πυραμίδα ηλικιών του παραπάνω Σχήματος, η μεγαλύτερη πληθυσμιακή ηλικιακή ομάδα στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, είναι αυτή μεταξύ 40 και 54 ετών, και ακολουθεί ηλικιακή ομάδα μεταξύ 25-39. Οι ομάδες αυτές αποτελούν και την παραγωγική ομάδα του πληθυσμού. Η ίδια εικόνα παρατηρείται και στις Περιφερειακές Ενότητες της.

Στους ακόλουθους **Πίνακες 6.1.15.7 και 6.1.15.8**, δίνονται στοιχεία σχετικά με τον ενεργό και μη ενεργό πληθυσμό ανά φύλο, των Δημοτικών Ενοτήτων, των Δήμων και των Περιφερειακών Ενοτήτων (Π.Ε.) της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας από το 1991 έως και το 2001. Τέλος, για λόγους σύγκρισης, δίνονται και τα αντίστοιχα στοιχεία που αφορούν στο σύνολο της Ελλάδας.

Πίνακας 6.1.15.7: Οικονομικώς ενεργός και μη ενεργός πληθυσμός ανά φύλλο (πηγή: ΕΣΥΕ, 1991).

ΠΕΡΙΟΧΗ	Σύνολο					Άρρενες					Θήλειες				
	Οικονομικώς ενεργοί				Οικονομικώς μη ενεργοί	Οικονομικώς ενεργοί				Οικονομικώς μη ενεργοί	Οικονομικώς ενεργοί				Οικονομικώς μη ενεργοί
	Σύνολο	Απασχολούμενοι	Άνεργοι			Σύνολο	Απασχολούμενοι	Άνεργοι			Σύνολο	Απασχολούμενοι	Άνεργοι		
Σύνολο			Από αυτούς "νέοι"	Σύνολο	Από αυτούς "νέοι"			Σύνολο	Από αυτούς "νέοι"						
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	3,886,157	3,571,957	314,200	168,416	5,048,005	2,650,670	2,484,704	165,966	81,320	1,672,784	1,235,487	1,087,253	148,234	87,096	3,375,221
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	262,654	238,293	24,361	13,972	346,305	187,434	174,466	12,968	6,780	113,777	75,220	63,827	11,393	8,118	257,927
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΑΧΑΪΑΣ	111,528	100,622	10,906	6,276	145,993	76,360	71,110	5,250	2,753	50,370	35,168	29,512	5,656	3,523	95,623
ΔΗΜΟΣ ΑΙΓΙΛΕΙΑΣ	21,729	19,563	2,166	1,269	28,069	15,283	14,210	1,073	579	9,372	6,446	5,353	1,093	690	18,697
Δ.Ε ΑΙΓΕΙΡΑΣ	1,860	1,743	117	82	1,867	1,265	1,215	50	32	582	595	528	67	50	1,285
Δ.Ε ΕΡΙΝΕΟΥ	1,437	1,255	182	119	1,837	1,029	945	84	52	603	408	310	98	67	1,234
Δ.Ε ΔΙΑΚΟΠΤΟΥ	2,555	2,342	213	149	3,657	1,925	1,805	120	72	1,235	630	537	93	77	2,422
Δ.Ε ΣΥΜΠΟΛΙΤΕΙΑΣ	2,852	2,637	215	124	3,578	2,012	1,897	115	59	1,160	840	740	100	65	2,418
Δ.Ε ΑΚΡΑΤΑΣ	2,049	1,895	154	108	2,790	1,465	1,401	64	45	954	584	494	90	63	1,836
Δ.Ε ΑΙΓΙΟΥ	10,976	9,691	1,285	687	14,340	7,587	6,947	640	319	4,838	3,389	2,744	645	368	9,502
ΔΗΜΟΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΧΑΪΑΣ	10,179	9,393	786	428	12,941	7,817	7,431	386	174	3,963	2,362	1,962	400	254	8,978
Δ.Ε ΔΥΜΗΣ	3,079	2,744	335	168	4,226	2,319	2,158	161	69	1,363	760	586	174	99	2,863
Δ.Ε ΩΛΕΝΙΑΣ	2,445	2,303	142	107	3,058	1,885	1,825	60	40	920	560	478	82	67	2,138
Δ.Ε ΛΑΡΙΣΣΟΥ	2,665	2,513	152	93	3,472	2,178	2,096	82	44	995	487	417	70	49	2,477
Δ.Ε ΜΟΒΡΗΣ	1,990	1,833	157	60	2,185	1,435	1,352	83	21	685	555	481	74	39	1,500
ΔΗΜΟΣ ΕΡΥΜΑΝΘΟΥ	4,977	4,681	296	185	6,027	3,787	3,615	172	98	1,864	1,190	1,066	124	87	4,163
Δ.Ε ΤΡΙΤΑΙΑΣ	1,833	1,726	107	84	2,551	1,512	1,441	71	51	754	321	285	36	33	1,797
Δ.Ε ΦΑΡΡΩΝ	2,656	2,505	151	74	2,984	1,934	1,849	85	35	950	722	656	66	39	2,034
Δ.Ε ΚΑΛΕΤΖΙΟΥ	175	163	12	10	245	132	128	4	3	74	43	35	8	7	171
Δ.Ε ΛΕΟΝΤΙΟΥ	313	287	26	17	247	209	197	12	9	86	104	90	14	8	161
ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ	6,878	6,568	310	217	8,571	4,898	4,729	169	114	3,125	1,980	1,839	141	103	5,446
Δ.Ε ΑΡΟΑΝΙΑΣ	850	805	45	30	1,190	635	611	24	15	418	215	194	21	15	772
Δ.Ε ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ	3,335	3,162	173	128	4,126	2,430	2,336	94	72	1,496	905	826	79	56	2,630
Δ.Ε ΚΛΕΙΤΟΡΟΣ	1,588	1,539	49	30	1,977	1,080	1,052	28	13	766	508	487	21	17	1,211
Δ.Ε ΠΑΪΩΝ	1,105	1,062	43	29	1,278	753	730	23	14	445	352	332	20	15	833
ΔΗΜΟΣ ΠΑΤΡΕΩΝ	67,765	60,417	7,348	4,177	90,385	44,575	41,125	3,450	1,788	32,046	23,190	19,292	3,898	2,389	58,339
Δ.Ε ΠΑΤΡΕΩΝ	56,778	50,500	6,278	3,544	76,455	36,979	34,016	2,963	1,533	27,384	19,799	16,484	3,315	2,011	49,071
Δ.Ε ΜΕΣΣΑΤΙΔΟΣ	3,467	3,106	361	205	4,182	2,448	2,292	156	81	1,328	1,019	814	205	124	2,854
Δ.Ε ΠΑΡΑΛΙΑΣ	2,045	1,814	231	139	2,749	1,394	1,279	115	54	919	651	535	116	85	1,830
Δ.Ε ΒΡΑΧΝΑΪΙΚΩΝ	1,572	1,399	173	113	2,041	1,097	1,019	78	49	669	475	380	95	64	1,372
Δ.Ε ΡΙΟΥ	3,903	3,598	305	176	4,958	2,657	2,519	138	71	1,746	1,246	1,079	167	105	3,212
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	85,693	77,468	8,225	4,507	110,631	62,419	57,559	4,860	2,453	34,606	23,274	19,909	3,365	2,054	76,025
ΔΗΜΟΣ ΑΓΡΙΝΙΟΥ	36,947	32,965	3,982	2,191	46,532	26,322	23,994	2,328	1,217	14,424	10,625	8,971	1,654	974	32,108
Δ.Ε ΑΓΓΕΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	1,107	1,049	58	26	1,494	845	806	39	17	469	262	243	19	9	1,025
Δ.Ε ΑΓΡΙΝΙΟΥ	19,004	16,453	2,551	1,312	24,769	13,303	11,904	1,399	677	7,704	5,701	4,549	1,152	635	17,065
Δ.Ε ΑΡΑΚΥΝΘΟΥ	2,833	2,599	234	141	3,261	1,972	1,814	158	92	1,061	861	785	76	49	2,200
Δ.Ε ΘΕΣΤΙΕΩΝ	2,923	2,618	305	202	3,601	2,107	1,924	183	114	1,065	816	694	122	88	2,536
Δ.Ε ΜΑΚΡΥΝΕΙΑΣ	1,852	1,744	108	75	2,771	1,324	1,259	65	41	899	528	485	43	34	1,872
Δ.Ε ΝΕΑΠΟΛΗΣ	1,921	1,736	185	81	2,764	1,535	1,398	137	57	790	386	338	48	24	1,974
Δ.Ε ΠΑΝΑΙΤΩΛΙΚΟΥ	836	762	74	30	928	594	549	45	18	310	242	213	29	12	618
Δ.Ε ΠΑΡΑΒΟΛΑΣ	1,866	1,638	228	157	2,627	1,401	1,256	145	95	816	465	382	83	62	1,811
Δ.Ε ΠΑΡΑΚΑΜΠΥΛΙΩΝ	1,319	1,190	129	72	1,674	1,042	954	88	49	525	277	236	41	23	1,149
Δ.Ε ΣΤΡΑΤΟΥ	3,286	3,176	110	95	2,643	2,199	2,130	69	57	785	1,087	1,046	41	38	1,858
ΔΗΜΟΣ ΑΚΤΙΟΥ - ΒΟΝΙΤΣΑΣ	7,904	7,468	436	201	8,880	5,653	5,370	283	125	2,766	2,251	2,098	153	76	6,114
Δ.Ε ΑΝΑΚΤΟΡΙΟΥ	3,909	3,642	267	77	4,427	2,817	2,645	172	43	1,349	1,092	997	95	34	3,078
Δ.Ε ΜΕΔΕΩΝΟΣ	2,659	2,562	97	73	2,293	1,708	1,656	52	40	771	951	906	45	33	1,522
Δ.Ε ΠΑΛΛΑΙΡΟΥ	1,336	1,264	72	51	2,160	1,128	1,069	59	42	646	208	195	13	9	1,514
ΔΗΜΟΣ ΑΜΦΙΛΟΧΙΑΣ	8,819	8,055	764	415	11,634	6,790	6,298	492	231	3,420	2,029	1,757	272	184	8,214

ΠΕΡΙΟΧΗ	Σύνολο					Άρρενες					Σύνολο
	Οικονομικώς ενεργοί				Οικονομικώς μη ενεργοί	Οικονομικώς ενεργοί				Οικονομικώς μη ενεργοί	
	Σύνολο	Απασχολούμενοι	Άνεργοι			Σύνολο	Απασχολούμενοι	Άνεργοι			
			Σύνολο	Από αυτούς "νέοι"				Σύνολο	Από αυτούς "νέοι"		
Δ.Ε ΑΜΦΙΛΟΧΙΑΣ	5,238	4,736	502	270	6,684	3,915	3,604	311	141	1,988	1,323
Δ.Ε ΙΝΑΧΟΥ	2,699	2,503	196	106	3,725	2,132	2,000	132	61	1,100	567
Δ.Ε ΜΕΝΙΔΙΟΥ	882	816	66	39	1,225	743	694	49	29	332	139
ΔΗΜΟΣ ΘΕΡΜΟΥ	3,299	3,037	262	218	5,020	2,468	2,312	156	128	1,669	831
ΔΗΜΟΣ ΙΕΡΑΣ ΠΟΛΗΣ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ	12,904	11,485	1,419	694	17,228	9,698	8,872	826	362	5,226	3,206
Δ.Ε ΑΙΤΩΛΙΚΟΥ	2,768	2,393	375	183	3,833	2,100	1,870	230	101	1,152	668
Δ.Ε ΙΕΡΑΣ ΠΟΛΗΣ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ	6,026	5,249	777	349	8,396	4,314	3,872	442	180	2,733	1,712
Δ.Ε ΟΙΝΙΑΔΩΝ	4,110	3,843	267	162	4,999	3,284	3,130	154	81	1,341	826
ΔΗΜΟΣ ΝΑΥΠΑΚΤΙΑΣ	9,305	8,270	1,035	616	14,573	6,918	6,345	573	295	5,015	2,387
Δ.Ε ΑΠΟΔΟΤΙΑΣ	933	845	88	52	1,568	733	678	55	30	624	200
Δ.Ε ΝΑΥΠΑΚΤΟΥ	5,242	4,590	652	387	7,964	3,758	3,414	344	181	2,691	1,484
Δ.Ε ΠΛΑΤΑΝΟΥ	621	605	16	1	961	482	472	10	0	339	139
Δ.Ε ΠΥΛΛΗΝΗΣ	590	567	23	6	1,071	457	441	16	2	389	133
Δ.Ε ΑΝΤΙΡΡΙΟΥ	781	670	111	73	1,362	610	548	62	33	445	171
Δ.Ε ΧΑΛΚΕΙΑΣ	1,138	993	145	97	1,647	878	792	86	49	527	260
ΔΗΜΟΣ ΞΗΡΟΜΕΡΟΥ	6,515	6,188	327	172	6,764	4,570	4,368	202	95	2,086	1,945
Δ.Ε ΑΣΤΑΚΟΥ	3,343	3,114	229	115	3,835	2,438	2,297	141	60	1,129	905
Δ.Ε ΦΥΤΕΙΩΝ	1,702	1,663	39	22	1,008	995	973	22	13	379	707
Δ.Ε ΑΛΥΖΙΑΣ	1,470	1,411	59	35	1,921	1,137	1,098	39	22	578	333
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΗΛΕΙΑΣ	65,433	60,203	5,230	3,189	89,681	48,655	45,797	2,858	1,574	28,801	16,778
ΔΗΜΟΣ ΑΝΔΡΑΒΙΔΑΣ - ΚΥΛΛΗΝΗΣ	8,777	8,242	535	303	11,231	6,789	6,491	298	158	3,350	1,988
Δ.Ε ΑΝΔΡΑΒΙΔΑΣ	1,420	1,300	120	61	1,825	1,112	1,052	60	26	515	308
Δ.Ε ΒΟΥΠΡΑΣΙΑΣ	3,728	3,552	176	118	4,485	2,840	2,735	105	68	1,315	888
Δ.Ε ΚΑΣΤΡΟΥ-ΚΥΛΛΗΝΗΣ	1,610	1,492	118	58	2,101	1,269	1,209	60	28	666	341
Δ.Ε ΛΕΧΑΙΝΩΝ	2,019	1,898	121	66	2,820	1,568	1,495	73	36	854	451
ΔΗΜΟΣ ΑΝΔΡΙΤΣΑΙΝΑΣ - ΚΡΕΣΤΕΝΩΝ	7,638	7,058	580	389	10,295	5,533	5,200	333	211	3,426	2,105
Δ.Ε ΑΛΙΦΕΙΡΑΣ	1,425	1,335	90	60	1,410	952	901	51	30	471	473
Δ.Ε ΣΚΙΛΛΟΥΝΤΟΣ	5,266	4,860	406	292	7,485	3,912	3,676	236	161	2,438	1,354
Δ.Ε ΑΝΔΡΙΤΣΑΙΝΗΣ	947	863	84	37	1,400	669	623	46	20	517	278
ΔΗΜΟΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΟΛΥΜΠΙΑΣ	6,402	5,863	539	345	10,001	5,005	4,689	316	172	3,359	1,397
Δ.Ε ΑΡΧΑΙΑΣ ΟΛΥΜΠΙΑΣ	3,915	3,535	380	247	6,136	3,003	2,781	222	126	2,077	912
Δ.Ε ΛΑΣΙΩΝΟΣ	710	669	41	26	1,121	585	557	28	14	364	125
Δ.Ε ΛΑΜΠΕΙΑΣ	431	415	16	9	687	337	329	8	3	259	94
Δ.Ε ΦΟΛΩΗΣ	1,346	1,244	102	63	2,057	1,080	1,022	58	29	659	266
ΔΗΜΟΣ ΖΑΧΑΡΩΣ	5,006	4,554	452	320	7,050	3,514	3,266	248	167	2,463	1,492
Δ.Ε ΖΑΧΑΡΩΣ	4,223	3,874	349	228	5,702	2,915	2,732	183	112	1,990	1,308
Δ.Ε ΦΙΓΑΛΕΙΑΣ	783	680	103	92	1,348	599	534	65	55	473	184

Πίνακας 6.1.15.8: Οικονομικώς ενεργός και μη ενεργός πληθυσμός ανά φύλλο (πηγή: ΕΣΥΕ, 2001).

ΠΕΡΙΟΧΗ	Σύνολο					Άρρενες					Οικονομικώς μη ενεργοί	Σύνολο	Απ
	Οικονομικώς ενεργοί				Οικονομικώς μη ενεργοί	Οικονομικώς ενεργοί							
	Σύνολο	Απασχολούμενοι	Άνεργοι			Σύνολο	Απασχολούμενοι	Άνεργοι					
			Σύνολο	Από αυτούς "νέοι"				Σύνολο	Από αυτούς "νέοι"				
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	4,621,848	4,108,083	513,765	247,155	5,265,889	2,880,809	2,600,008	280,801	137,883	1,994,173	1,741,039		
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	291,357	247,485	43,872	25,435	372,926	191,434	165,420	26,014	14,803	144,728	99,923		
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΑΧΑΪΑΣ	129,097	108,527	20,570	10,886	161,143	82,359	70,766	11,593	5,948	63,644	46,738		
ΔΗΜΟΣ ΑΙΓΙΑΛΕΙΑΣ	23,567	20,493	3,074	1,810	29,218	15,274	13,502	1,772	1,025	11,461	8,293		
Δ.Ε ΑΙΓΕΙΡΑΣ	2,071	1,833	238	130	2,042	1,384	1,225	159	88	856	687		
Δ.Ε ΕΡΙΝΕΟΥ	1,575	1,291	284	134	1,896	1,006	850	156	68	721	569		
Δ.Ε ΔΙΑΚΟΠΤΟΥ	2,745	2,388	357	153	3,677	1,844	1,619	225	104	1,510	901		
Δ.Ε ΣΥΜΠΟΛΙΤΕΙΑΣ	3,229	2,901	328	235	3,864	2,094	1,918	176	116	1,556	1,135		
Δ.Ε ΑΚΡΑΤΑΣ	2,680	2,270	410	233	3,784	1,768	1,512	256	144	1,564	912		
Δ.Ε ΑΙΓΙΟΥ	11,267	9,810	1,457	925	13,955	7,178	6,378	800	505	5,254	4,089		
ΔΗΜΟΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΧΑΪΑΣ	11,643	9,348	2,295	1,165	15,998	8,151	6,665	1,486	731	6,649	3,492		
Δ.Ε ΔΥΜΗΣ	3,714	2,988	726	452	5,625	2,580	2,122	458	282	2,208	1,134		
Δ.Ε ΩΛΕΝΙΑΣ	2,580	2,252	328	190	3,607	1,703	1,512	191	103	1,855	877		
Δ.Ε ΛΑΡΙΣΣΟΥ	3,391	2,527	864	304	4,359	2,492	1,918	574	199	1,654	899		
Δ.Ε ΜΟΒΡΗΣ	1,958	1,581	377	219	2,407	1,376	1,113	263	147	932	582		
ΔΗΜΟΣ ΕΡΥΜΑΝΘΟΥ	4,977	4,003	974	568	6,795	3,514	2,897	617	351	2,751	1,463		
Δ.Ε ΤΡΙΤΑΙΑΣ	2,188	1,861	327	227	2,675	1,519	1,312	207	145	1,054	669		
Δ.Ε ΦΑΡΡΩΝ	2,227	1,665	562	276	3,417	1,607	1,241	366	175	1,398	620		
Δ.Ε ΚΑΛΕΤΖΙΟΥ	257	212	45	39	336	172	149	23	19	152	85		
Δ.Ε ΛΕΟΝΤΙΟΥ	305	265	40	26	367	216	195	21	12	147	89		
ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ	6,148	5,359	789	449	9,936	4,199	3,723	476	284	4,384	1,949		
Δ.Ε ΑΡΟΑΝΙΑΣ	904	801	103	56	1,416	659	592	67	36	617	245		
Δ.Ε ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ	3,242	2,791	451	236	4,546	2,172	1,913	259	142	2,005	1,070		
Δ.Ε ΚΛΕΙΤΟΡΟΣ	1,375	1,239	136	107	2,202	951	867	84	69	930	424		
Δ.Ε ΠΑΪΩΝ	627	528	99	50	1,772	417	351	66	37	832	210		
ΔΗΜΟΣ ΠΑΤΡΕΩΝ	82,762	69,324	13,438	6,894	99,196	51,221	43,979	7,242	3,557	38,399	31,541		
Δ.Ε ΠΑΤΡΕΩΝ	67,193	56,386	10,807	5,282	79,914	41,021	35,331	5,690	2,594	30,833	26,172		
Δ.Ε ΜΕΣΣΑΤΙΔΟΣ	4,845	4,086	759	504	5,556	3,280	2,841	439	289	2,019	1,565		
Δ.Ε ΠΑΡΑΛΙΑΣ	3,317	2,681	636	430	4,684	2,204	1,838	366	239	1,868	1,113		
Δ.Ε ΒΡΑΧΝΑΪΙΚΩΝ	2,040	1,624	416	317	2,429	1,355	1,087	268	207	895	685		
Δ.Ε ΡΙΟΥ	5,367	4,547	820	361	6,613	3,361	2,882	479	228	2,784	2,006		
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	87,060	76,256	10,804	7,176	112,750	58,376	51,732	6,644	4,345	42,359	28,684		
ΔΗΜΟΣ ΑΓΡΙΝΙΟΥ	37,946	33,035	4,911	3,210	46,842	24,908	21,975	2,933	1,847	17,122	13,038		
Δ.Ε ΑΓΓΕΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	1,233	1,162	71	58	1,249	819	770	49	39	431	414		

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ (ΣΜΠΕ) ΠΕΠ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2014-2020

ΠΕΡΙΟΧΗ	Σύνολο					Άρρενες					Οικ	
	Οικονομικώς ενεργοί				Οικονομικώς μη ενεργοί	Οικονομικώς ενεργοί				Οικονομικώς μη ενεργοί	Σύνολο	Απ
	Σύνολο	Απασχολούμενοι	Άνεργοι			Σύνολο	Απασχολούμενοι	Άνεργοι				
			Σύνολο	Από αυτούς "νέοι"				Σύνολο	Από αυτούς "νέοι"			
ΔΗΜΟΣ ΑΜΦΙΛΟΧΙΑΣ	8,181	7,179	1,002	780	11,184	5,788	5,132	656	510	4,114	2,393	
Δ.Ε ΑΜΦΙΛΟΧΙΑΣ	5,097	4,426	671	544	6,464	3,605	3,164	441	357	2,304	1,492	
Δ.Ε ΙΝΑΧΟΥ	2,158	1,932	226	167	3,417	1,525	1,384	141	103	1,345	633	
Δ.Ε ΜΕΝΙΔΙΟΥ	926	821	105	69	1,303	658	584	74	50	465	268	
ΔΗΜΟΣ ΘΕΡΜΟΥ	3,232	2,716	516	355	5,293	2,278	1,946	332	227	2,114	954	
ΔΗΜΟΣ ΙΕΡΑΣ ΠΟΛΗΣ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ	14,127	12,323	1,804	1,208	17,325	9,447	8,355	1,092	731	6,551	4,680	
Δ.Ε ΑΙΤΩΛΙΚΟΥ	2,605	2,244	361	235	3,774	1,811	1,583	228	149	1,416	794	
Δ.Ε ΙΕΡΑΣ ΠΟΛΗΣ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ	6,783	5,844	939	703	9,317	4,450	3,905	545	410	3,588	2,333	
Δ.Ε ΟΙΝΙΑΔΩΝ	4,739	4,235	504	270	4,234	3,186	2,867	319	172	1,547	1,553	
ΔΗΜΟΣ ΝΑΥΠΑΚΤΙΑΣ	10,585	9,249	1,336	768	16,247	7,259	6,462	797	439	6,392	3,326	
Δ.Ε ΑΠΟΔΟΤΙΑΣ	833	712	121	60	1,629	618	538	80	35	738	215	
Δ.Ε ΝΑΥΠΑΚΤΟΥ	6,798	5,928	870	516	9,358	4,578	4,071	507	293	3,483	2,220	
Δ.Ε ΠΛΑΤΑΝΟΥ	480	411	69	21	1,181	357	308	49	13	546	123	
Δ.Ε ΠΥΛΛΗΝΗΣ	611	545	66	29	1,257	433	390	43	18	531	178	
Δ.Ε ΑΝΤΙΡΡΙΟΥ	820	701	119	80	1,281	537	478	59	41	506	283	
Δ.Ε ΧΑΛΚΕΙΑΣ	1,043	952	91	62	1,541	736	677	59	39	588	307	
ΔΗΜΟΣ ΞΗΡΟΜΕΡΟΥ	5,696	5,163	533	367	6,594	3,683	3,332	351	250	2,597	2,013	
Δ.Ε ΑΣΤΑΚΟΥ	2,806	2,583	223	172	3,662	1,846	1,697	149	114	1,403	960	
Δ.Ε ΦΥΤΕΙΩΝ	1,259	1,099	160	105	1,191	787	693	94	67	471	472	
Δ.Ε ΑΛΥΖΙΑΣ	1,631	1,481	150	90	1,741	1,050	942	108	69	723	581	
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΗΛΕΙΑΣ	75,200	62,702	12,498	7,373	99,033	50,699	42,922	7,777	4,510	38,725	24,501	
ΔΗΜΟΣ ΑΝΔΡΑΒΙΔΑΣ - ΚΥΛΛΗΝΗΣ	11,226	9,493	1,733	919	12,409	7,506	6,401	1,105	561	4,766	3,720	
Δ.Ε ΑΝΔΡΑΒΙΔΑΣ	1,706	1,371	335	174	2,191	1,131	908	223	111	887	575	
Δ.Ε ΒΟΥΠΡΑΣΙΑΣ	4,949	4,169	780	309	5,124	3,388	2,880	508	212	1,973	1,561	
Δ.Ε ΚΑΣΤΡΟΥ-ΚΥΛΛΗΝΗΣ	1,809	1,547	262	156	2,158	1,221	1,055	166	89	800	588	
Δ.Ε ΛΕΧΑΙΝΩΝ	2,762	2,406	356	280	2,936	1,766	1,558	208	149	1,106	996	
ΔΗΜΟΣ ΑΝΔΡΙΤΣΑΙΝΑΣ - ΚΡΕΣΤΕΝΩΝ	7,764	6,426	1,338	928	12,241	5,323	4,502	821	555	4,922	2,441	
Δ.Ε ΑΛΙΦΕΙΡΑΣ	1,307	1,105	202	181	2,245	995	854	141	125	824	312	
Δ.Ε ΣΚΙΛΛΟΥΝΤΟΣ	5,739	4,661	1,078	696	8,699	3,850	3,206	644	399	3,557	1,889	
Δ.Ε ΑΝΔΡΙΤΣΑΙΝΗΣ	718	660	58	51	1,297	478	442	36	31	541	240	
ΔΗΜΟΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΟΛΥΜΠΙΑΣ	7,011	5,947	1,064	725	11,017	4,818	4,160	658	438	4,421	2,193	
Δ.Ε ΑΡΧΑΙΑΣ ΟΛΥΜΠΙΑΣ	3,858	3,230	628	398	6,297	2,585	2,209	376	237	2,559	1,273	
Δ.Ε ΛΑΣΙΩΝΟΣ	854	727	127	111	1,437	606	531	75	65	581	248	
Δ.Ε ΛΑΜΠΕΙΑΣ	542	497	45	36	688	350	320	30	24	299	192	
Δ.Ε ΦΟΛΟΗΣ	1,757	1,493	264	180	2,595	1,277	1,100	177	112	982	480	
ΔΗΜΟΣ ΖΑΧΑΡΩΣ	5,735	4,778	957	523	8,440	3,844	3,251	593	320	3,620	1,891	
Δ.Ε ΖΑΧΑΡΩΣ	4,838	4,031	807	427	7,009	3,230	2,730	500	268	3,000	1,608	
Δ.Ε ΦΙΓΑΛΕΙΑΣ	897	747	150	96	1,431	614	521	93	52	620	283	

Πίνακας 6.1.15.9: Ποσοστά Απασχολούμενου και ανέργου πληθυσμού (πηγή: ΕΣΥΕ, 1991-2001).

ΠΕΡΙΟΧΗ	Σύνολο (2001)			Σύνολο (1991)		
	Οικονομικώς ενεργοί			Οικονομικώς ενεργοί		
	Απασχολούμενοι (%)	'Ανεργοί		Απασχολούμενοι (%)	'Ανεργοί	
		Σύνολο (%)	Από αυτούς "νέοι" (%)		Σύνολο (%)	Από αυτούς "νέοι" (%)
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	88.88	11.12	48.11	91.91	8.09	53.60
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	85.13	16.02	60.87	90.73	9.27	57.35
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΑΧΑΪΑΣ	84.07	15.93	52.92	90.22	9.78	57.55
ΔΗΜΟΣ ΑΙΓΙΑΛΕΙΑΣ	86.96	13.04	58.88	90.03	9.97	58.59
Δ.Ε ΑΙΓΕΙΡΑΣ	88.51	11.49	54.62	93.71	6.29	70.09
Δ.Ε ΕΡΙΝΕΟΥ	81.97	18.03	47.18	87.33	12.67	65.38
Δ.Ε ΔΙΑΚΟΠΤΟΥ	86.99	13.01	42.86	91.66	8.34	69.95
Δ.Ε ΣΥΜΠΟΛΙΤΕΙΑΣ	89.84	10.16	71.65	92.46	7.54	57.67
Δ.Ε ΑΚΡΑΤΑΣ	84.70	15.30	56.83	92.48	7.52	70.13
Δ.Ε ΑΙΓΙΟΥ	87.07	12.93	63.49	88.29	11.71	53.46
ΔΗΜΟΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΧΑΪΑΣ	80.29	19.71	50.76	92.28	7.72	54.45
Δ.Ε ΔΥΜΗΣ	80.45	19.55	62.26	89.12	10.88	50.15
Δ.Ε ΩΛΕΝΙΑΣ	87.29	12.71	57.93	94.19	5.81	75.35
Δ.Ε ΛΑΡΙΣΣΟΥ	74.52	25.48	35.19	94.30	5.70	61.18
Δ.Ε ΜΟΒΡΗΣ	80.75	19.25	58.09	92.11	7.89	38.22
ΔΗΜΟΣ ΕΡΥΜΑΝΘΟΥ	80.43	19.57	58.32	94.05	5.95	62.50
Δ.Ε ΤΡΙΤΑΙΑΣ	85.05	14.95	69.42	94.16	5.84	78.50
Δ.Ε ΦΑΡΡΩΝ	74.76	25.24	49.11	94.31	5.69	49.01
Δ.Ε ΚΑΛΕΤΖΙΟΥ	82.49	17.51	86.67	93.14	6.86	83.33
Δ.Ε ΛΕΟΝΤΙΟΥ	86.89	13.11	65.00	91.69	8.31	65.38
ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ	87.17	12.83	56.91	95.49	4.51	70.00
Δ.Ε ΑΡΟΑΝΙΑΣ	88.61	11.39	54.37	94.71	5.29	66.67
Δ.Ε ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ	86.09	13.91	52.33	94.81	5.19	73.99
Δ.Ε ΚΛΕΙΤΟΡΟΣ	90.11	9.89	78.68	96.91	3.09	61.22
Δ.Ε ΠΑΪΩΝ	84.21	15.79	50.51	96.11	3.89	67.44
ΔΗΜΟΣ ΠΑΤΡΕΩΝ	83.76	16.24	51.30	89.16	10.84	56.85
Δ.Ε ΠΑΤΡΕΩΝ	83.92	16.08	48.88	88.94	11.06	56.45
Δ.Ε ΜΕΣΣΑΤΙΔΟΣ	84.33	15.67	66.40	89.59	10.41	56.79

ΠΕΡΙΟΧΗ	Σύνολο (2001)			Σύνολο (1991)		
	Οικονομικώς ενεργοί			Οικονομικώς ενεργοί		
	Απασχολούμενοι (%)	'Ανεργοί		Απασχολούμενοι (%)	'Ανεργοί	
		Σύνολο (%)	Από αυτούς "νέοι" (%)		Σύνολο (%)	Από αυτούς "νέοι" (%)
Δ.Ε ΠΑΡΑΛΙΑΣ	80.83	19.17	67.61	88.70	11.30	60.17
Δ.Ε ΒΡΑΧΝΑΪΙΚΩΝ	79.61	20.39	76.20	88.99	11.01	65.32
Δ.Ε ΡΙΟΥ	84.72	15.28	44.02	92.19	7.81	57.70
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	88.20	15.64	74.58	90.40	9.60	54.80
ΔΗΜΟΣ ΑΓΡΙΝΙΟΥ	87.06	12.94	65.36	89.22	10.78	55.02
Δ.Ε ΑΓΓΕΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	94.24	5.76	81.69	94.76	5.24	44.83
Δ.Ε ΑΓΡΙΝΙΟΥ	86.94	13.06	65.24	86.58	13.42	51.43
Δ.Ε ΑΡΑΚΥΝΘΟΥ	83.55	16.45	56.90	91.74	8.26	60.26
Δ.Ε ΘΕΣΤΙΕΩΝ	79.86	20.14	61.00	89.57	10.43	66.23
Δ.Ε ΜΑΚΡΥΝΕΙΑΣ	89.81	10.19	93.84	94.17	5.83	69.44
Δ.Ε ΝΕΑΠΟΛΗΣ	88.21	11.79	51.54	90.37	9.63	43.78
Δ.Ε ΠΑΝΑΙΤΩΛΙΚΟΥ	89.75	10.25	62.16	91.15	8.85	40.54
Δ.Ε ΠΑΡΑΒΟΛΑΣ	87.61	12.39	74.11	87.78	12.22	68.86
Δ.Ε ΠΑΡΑΚΑΜΠΥΛΙΩΝ	80.46	19.54	57.06	90.22	9.78	55.81
Δ.Ε ΣΤΡΑΤΟΥ	92.51	7.49	73.33	96.65	3.35	86.36
ΔΗΜΟΣ ΑΚΤΙΟΥ - ΒΟΝΙΤΣΑΣ	90.37	9.63	69.52	94.48	5.52	46.10
Δ.Ε ΑΝΑΚΤΟΡΙΟΥ	91.06	8.94	67.19	93.17	6.83	28.84
Δ.Ε ΜΕΔΕΩΝΟΣ	89.36	10.64	71.08	96.35	3.65	75.26
Δ.Ε ΠΑΛΛΑΙΡΟΥ	90.10	9.90	71.82	94.61	5.39	70.83
ΔΗΜΟΣ ΑΜΦΙΛΟΧΙΑΣ	87.75	12.25	77.84	91.34	8.66	54.32
Δ.Ε ΑΜΦΙΛΟΧΙΑΣ	86.84	13.16	81.07	90.42	9.58	53.78
Δ.Ε ΙΝΑΧΟΥ	89.53	10.47	73.89	92.74	7.26	54.08
Δ.Ε ΜΕΝΙΔΙΟΥ	88.66	11.34	65.71	92.52	7.48	59.09
ΔΗΜΟΣ ΘΕΡΜΟΥ	84.03	15.97	68.80	92.06	7.94	83.21
ΔΗΜΟΣ ΙΕΡΑΣ ΠΟΛΗΣ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ	87.23	12.77	66.96	89.00	11.00	48.91
Δ.Ε ΑΙΤΩΛΙΚΟΥ	86.14	13.86	65.10	86.45	13.55	48.80
Δ.Ε ΙΕΡΑΣ ΠΟΛΗΣ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ	86.16	13.84	74.87	87.11	12.89	44.92
Δ.Ε ΟΙΝΙΑΔΩΝ	89.36	10.64	53.57	93.50	6.50	60.67
ΔΗΜΟΣ ΝΑΥΠΑΚΤΙΑΣ	87.38	12.62	57.49	88.88	11.12	59.52
Δ.Ε ΑΠΟΔΟΤΙΑΣ	85.47	14.53	49.59	90.57	9.43	59.09

ΠΕΡΙΟΧΗ	Σύνολο (2001)			Σύνολο (1991)		
	Οικονομικώς ενεργοί			Οικονομικώς ενεργοί		
	Απασχολούμενοι (%)	'Ανεργοί		Απασχολούμενοι (%)	'Ανεργοί	
		Σύνολο (%)	Από αυτούς "νέοι" (%)		Σύνολο (%)	Από αυτούς "νέοι" (%)
Δ.Ε ΝΑΥΠΑΚΤΟΥ	87.20	12.80	59.31	87.56	12.44	59.36
Δ.Ε ΠΛΑΤΑΝΟΥ	85.63	14.38	30.43	97.42	2.58	6.25
Δ.Ε ΠΥΛΛΗΝΗΣ	89.20	10.80	43.94	96.10	3.90	26.09
Δ.Ε ΑΝΤΙΡΡΙΟΥ	85.49	14.51	67.23	85.79	14.21	65.77
Δ.Ε ΧΑΛΚΕΙΑΣ	91.28	8.72	68.13	87.26	12.74	66.90
ΔΗΜΟΣ ΞΗΡΟΜΕΡΟΥ	90.64	9.36	68.86	94.98	5.02	52.60
Δ.Ε ΑΣΤΑΚΟΥ	92.05	7.95	77.13	93.15	6.85	50.22
Δ.Ε ΦΥΤΕΙΩΝ	87.29	12.71	65.63	97.71	2.29	56.41
Δ.Ε ΑΛΥΖΙΑΣ	90.80	9.20	60.00	95.99	4.01	59.32
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΗΛΕΙΑΣ	83.38	16.62	58.99	92.01	7.99	60.98
ΔΗΜΟΣ ΑΝΔΡΑΒΙΔΑΣ - ΚΥΛΛΗΝΗΣ	84.56	15.44	53.03	93.90	6.10	56.64
Δ.Ε ΑΝΔΡΑΒΙΔΑΣ	80.36	19.64	51.94	91.55	8.45	50.83
Δ.Ε ΒΟΥΠΡΑΣΙΑΣ	84.24	15.76	39.62	95.28	4.72	67.05
Δ.Ε ΚΑΣΤΡΟΥ-ΚΥΛΛΗΝΗΣ	85.52	14.48	59.54	92.67	7.33	49.15
Δ.Ε ΛΕΧΑΙΝΩΝ	87.11	12.89	78.65	94.01	5.99	54.55
ΔΗΜΟΣ ΑΝΔΡΙΤΣΑΙΝΑΣ - ΚΡΕΣΤΕΝΩΝ	82.77	17.23	69.36	92.41	7.59	67.07
Δ.Ε ΑΛΙΦΕΙΡΑΣ	84.54	15.46	89.60	93.68	6.32	66.67
Δ.Ε ΣΚΙΛΛΟΥΝΤΟΣ	81.22	18.78	64.56	92.29	7.71	71.92
Δ.Ε ΑΝΔΡΙΤΣΑΙΝΗΣ	91.92	8.08	87.93	91.13	8.87	44.05
ΔΗΜΟΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΟΛΥΜΠΙΑΣ	84.82	15.18	68.14	91.58	8.42	64.01
Δ.Ε ΑΡΧΑΙΑΣ ΟΛΥΜΠΙΑΣ	83.72	16.28	63.38	90.29	9.71	65.00
Δ.Ε ΛΑΣΙΩΝΟΣ	85.13	14.87	87.40	94.23	5.77	63.41
Δ.Ε ΛΑΜΠΕΙΑΣ	91.70	8.30	80.00	96.29	3.71	56.25
Δ.Ε ΦΟΛΩΗΣ	84.97	15.03	68.18	92.42	7.58	61.76
ΔΗΜΟΣ ΖΑΧΑΡΩΣ	83.31	16.69	54.65	90.97	9.03	70.80
Δ.Ε ΖΑΧΑΡΩΣ	83.32	16.68	52.91	91.74	8.26	65.33
Δ.Ε ΦΙΓΑΛΕΙΑΣ	83.28	16.72	64.00	86.85	13.15	89.32
ΔΗΜΟΣ ΗΛΙΔΑΣ	82.23	17.77	53.14	91.80	8.20	55.65
Δ.Ε ΑΜΑΛΙΑΔΑΣ	81.70	18.30	52.03	91.17	8.83	53.66
Δ.Ε ΠΗΝΕΙΑΣ	85.50	14.50	61.81	95.21	4.79	75.58

ΠΕΡΙΟΧΗ	Σύνολο (2001)			Σύνολο (1991)		
	Οικονομικώς ενεργοί			Οικονομικώς ενεργοί		
	Απασχολούμενοι (%)	'Ανεργοί		Απασχολούμενοι (%)	'Ανεργοί	
		Σύνολο (%)	Από αυτούς "νέοι" (%)		Σύνολο (%)	Από αυτούς "νέοι" (%)
ΔΗΜΟΣ ΠΗΝΕΙΟΥ	80.57	19.43	57.03	93.24	6.76	59.77
Δ.Ε ΒΑΡΘΟΛΟΜΙΟΥ	91.72	8.28	52.94	93.60	6.40	56.06
Δ.Ε ΓΑΣΤΟΥΝΗΣ	73.81	26.19	61.32	92.54	7.46	63.27
Δ.Ε ΤΡΑΓΑΝΟΥ	81.19	18.81	45.51	94.79	5.21	52.83
ΔΗΜΟΣ ΠΥΡΓΟΥ	84.43	15.57	62.09	91.13	8.87	59.99
Δ.Ε ΠΥΡΓΟΥ	83.71	16.29	56.96	89.98	10.02	58.46
Δ.Ε ΩΛΕΝΗΣ	87.54	12.46	92.02	94.78	5.22	74.68
Δ.Ε ΒΩΛΑΚΟΣ	82.16	17.84	48.75	90.68	9.32	61.54
Δ.Ε ΙΑΡΔΑΝΟΥ	85.78	14.22	69.96	94.81	5.19	55.13

Το 1991 ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, ανέρχεται σε 37,1% του συνολικού πληθυσμού της, ενώ το 2001 αυξάνεται στο 39,4%.

Το ποσοστό ανεργίας στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας παρουσιάζει άνοδο το διάστημα 1991-2001. Το 1991 το ποσοστό ανεργίας στην Περιφέρεια ήταν 9,27 % (8,09 % στη χώρα) εκ των οποίων το 57,35 %, είναι «νέοι». και το 2001, 16,02% (11,12 % στη χώρα) εκ των οποίων το 60,87 %, είναι «νέοι». Αισθητή αύξηση του ποσοστού ανεργίας παρατηρείται και στο σύνολο των Δήμων της Περιφέρειας.

Το ποσοστό συμμετοχής των γυναικών στον οικονομικά ενεργό πληθυσμό ανέρχεται περίπου στο 28,6 % το 1991, ενώ το 2001 ανεβαίνει στο 35,1%. Το ποσοστό των ανδρών ήταν στο 71,4% το 1991 ενώ το 2001 πέφτει στο 66%. Παρατηρείται λοιπόν πως οι γυναίκες παρουσιάζουν μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας σε σχέση με αυτό των ανδρών. Ανάλογη εικόνα παρουσιάζει και το σύνολο των Δήμων της Περιφέρειας.

6.1.15.1.3 Οικονομικές επιδόσεις

Η ΠΔΕ αποτελεί τη δεύτερη φτωχότερη περιφέρεια της Ελλάδας, με κ.κ.ΑΕΠ που ανέρχεται σε 15.500 ΜΑΔ, που αντιστοιχεί στο 70% του μέσου κ.κ.ΑΕΠ της χώρας και στο 66% του μέσου ευρωπαϊκού κ.κ. ΑΕΠ των 27 (Eurostat 2009, ΕΕ27=100). Η πορεία εξέλιξης του κ.κ.ΑΕΠ της Περιφέρειας καταδεικνύει ότι όχι μόνο δεν υπάρχει σύγκλιση με το μέσο ευρωπαϊκό κ.κ.ΑΕΠ, αλλά καταγράφεται και μία συνεχιζόμενη μείωση του κ.κ.ΑΕΠ, η οποία σε μεγάλο βαθμό οφείλεται στην παρατεταμένη οικονομική κρίση της χώρας. Είναι χαρακτηριστικό ότι σε σχέση με το 2008, όπου εμφανίστηκαν οι πρώτες επιπτώσεις της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης στη Ελλάδα, καταγράφεται μείωση 7,2% του κ.κ.ΑΕΠ (ΜΑΔ) της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας. Μάλιστα αν και το σύνολο των Περιφερειών της χώρας παρουσιάζει μείωση του κ.κ.ΑΕΠ για την εν λόγω περίοδο, η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας ανήκει στις Περιφέρειες με τους μεγαλύτερους αρνητικούς ρυθμούς μεταβολής και σε κάθε περίπτωση μεγαλύτερους σε σχέση με την αντίστοιχη μείωση σε επίπεδο χώρας.

Σημειώνεται ότι λόγω της εντονότερης οικονομικής δραστηριότητας στην Περιφερειακή Ενότητα (ΠΕ) Αχαΐας συγκριτικά με τις άλλες δύο ΠΕ της Δυτικής Ελλάδας, διαπιστώνονται σημαντικές ενδοπεριφερειακές ανισότητες στη βάση του κ.κ.ΑΕΠ, με το κ.κ.ΑΕΠ στην ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας να ανέρχεται σε 14.300 ΜΑΔ, σε 17.900 ΜΑΔ στην ΠΕ Αχαΐας και σε 12.100 στην ΠΕ Ηλείας. Αξίζει να σημειωθεί ότι, σε σχέση με το 2008, η ΠΕ Αχαΐας εμφανίζει το μεγαλύτερο αρνητικό ρυθμό μεταβολής του κ.κ.ΑΕΠ μεταξύ των ΠΕ της ΠΔΕ, ενδεικτικό της συγκριτικά μεγαλύτερης επίπτωσης που είχε η οικονομική κρίση στην συγκεκριμένη ΠΕ, γεγονός που οδήγησε σε περιορισμό των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων.

Η ΠΔΕ παράγει το 4,6% της συνολικής Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (ΑΠΑ) της χώρας και το 0,08% της ΕΕ27. Κατά το 2010, η Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία στο σύνολο των παραγωγικών κλάδων της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας ανήλθε στο ποσό των 9.074,6 εκατ. Ευρώ, παρουσιάζοντας μείωση κατά 6,7% σε σχέση με το 2008. Αντίστοιχα, η Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ) στο σύνολο της χώρας μειώθηκε σε σχέση με το 2008 κατά 4,8% με την αντίστοιχη μείωση για την ΕΕ27 να ανέρχεται σε 1,8%. Από την ανάλυση της κατανομής της ΑΠΑ στους τρεις παραγωγικούς τομείς της Περιφέρειας φαίνεται ότι η συμμετοχή του πρωτογενή τομέα στην συνολική ΑΠΑ της Περιφέρειας ανέρχεται σε 7,4%, ενώ ο δευτερογενής

και ο τριτογενής τομέας συμμετέχουν κατά 17,4% και 75,3% αντίστοιχα. Η σημαντική συνεισφορά του πρωτογενή τομέα στην συνολική ΑΠΑ αναδεικνύεται από την σύγκριση των αντίστοιχων ποσοστών σε επίπεδο χώρας (3,2%) και σε επίπεδο ΕΕ27 (1,7%).

Σε σχέση με το 2008, η συρρίκνωση της ΑΠΑ της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας ανά παραγωγικό τομέα είναι εντονότερη σε σχέση με την αντίστοιχη συρρίκνωση σε επίπεδο χώρας και ΕΕ27. Ειδικότερα, στον Πρωτογενή Τομέα, η ΑΠΑ της Περιφέρειας παρουσίασε μείωση 4,5%, με την μείωση σε εθνικό επίπεδο να ανέρχεται στο 1,5% και στην 4,4% στην ΕΕ27. Αντίστοιχη είναι και η εικόνα που παρουσιάζει η εξέλιξη της ΑΠΑ της Περιφέρειας στον δευτερογενή και τον τριτογενή τομέα.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η ΠΔΕ ανήκει στις περιφέρειες της χώρας με θετικό ρυθμό μεταβολής των εξαγωγών κατά την περίοδο της κρίσης, ενώ η συνεισφορά της στο σύνολο των εξαγωγών της χώρας ανέρχεται στο 2%. Ιδιαίτερη εξαγωγική δυναμική παρουσιάζουν οι κλάδοι Τροφίμων που καλύπτουν τα 2/3 των εξαγωγών της περιφέρειας με κυριότερα εξαγώγιμα προϊόντα: νωποί καρποί & φρούτα (μερίδιο 23%), λίπη & έλαια (20%), ιχθυηρά (13%), λαχανικά & φρούτα (10%), λαχανικά (3%), ενώ όλα τα βασικά προϊόντα τροφίμων καταγράφουν αύξηση στις εξαγωγές το διάστημα 2008 - 12. Ακολουθούν οι εξαγωγές σε προϊόντα ποτών και καπνού, ενώ κατά την διάρκεια της κρίσης έχουν αυξηθεί σημαντικά οι εξαγωγές της ΠΔΕ σε μη μεταλλικά ορυκτά προϊόντα με διπλασιασμό των εξαγωγών κλάδου από το 2008 [Πηγή: ΣΕΒΕ 2012].

Στην ΠΔΕ καταγράφεται χαμηλή «ένταση της συμμετοχής» του ανθρώπινου δυναμικού στην παραγωγική διαδικασία. Το μερίδιο του οικονομικά ενεργού πληθυσμού στο συνολικό πληθυσμό της Περιφέρειας ηλικίας 15-64 ετών ανήλθε στο 65,6% (Eurostat 2012), επίπεδο αρκετά χαμηλότερο σε σχέση με την Ελλάδα (67,9%) και την ΕΕ27 (71,7%). Αξίζει να σημειωθεί ότι η επίδοση αυτή είναι η 2η χειρότερη μεταξύ των περιφερειών της χώρας, ενώ το πρόβλημα εντοπίζεται στα πολύ χαμηλά επίπεδα συμμετοχής των γυναικών (54,5% έναντι 76,1% των ανδρών).

Το ποσοστό απασχόλησης των ατόμων ηλικίας 20-64 ετών είναι μικρότερο σε σχέση με τη χώρα και την ΕΕ27. Με βάση τα συγκριτικά στοιχεία της Eurostat για το 2012 στην ΠΔΕ το ποσοστό απασχόλησης του πληθυσμού 20-64 ετών ανήλθε στο 53,1%, στην Ελλάδα στο 55,3%, ενώ στην ΕΕ27 στο 68,5%. Η επίδοση αυτή φέρνει την ΠΔΕ στην 11η θέση μεταξύ των περιφερειών της χώρας, ενώ απέχει σημαντικά από το στόχο του ΕΠΜ για το 2020 (70%) και ακόμα περισσότερο από το στόχο της Ε2020 (75%). Στις γυναίκες απασχολούμενες της ΠΔΕ καταγράφεται σημαντικά μικρότερο ποσοστό απασχόλησης έναντι των ανδρών (41,4% έναντι 64% για τους άνδρες), με την επίδοση των γυναικών να αποτελεί τη δεύτερη χειρότερη μεταξύ των περιφερειών της χώρας.

Σε τομεακό επίπεδο ο μεγαλύτερος αριθμός των απασχολούμενων της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας συγκεντρώνεται στον τριτογενή τομέα (60%), ενώ ακολουθεί ο πρωτογενής (26%) και ο δευτερογενής (14%). Αντίστοιχα, οι κλάδοι που συγκεντρώνουν τον μεγαλύτερο αριθμό απασχολούμενων στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας είναι η Γεωργία (26,1%) και το Εμπόριο (17,5%), ακολουθούμενοι από την Εκπαίδευση (8,8%), τη Δημόσια Διοίκηση (7,3%) και την Μεταποίηση (7,2%).

Η εικόνα της απασχόλησης στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, όπως για το σύνολο της χώρας έχει επηρεαστεί σε σημαντικό βαθμό από την οικονομική κρίση που ξεκίνησε το 2008 και η οποία έχει μεγάλο και συνεχώς αυξανόμενο αντίκτυπο στην αγορά εργασίας που μεταφράζεται σε σημαντική μείωση της απασχόλησης και αύξηση της ανεργίας. Είναι χαρακτηριστικό ότι σε όλη την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, σύμφωνα με στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, από το 2010 έως το 2012, η συνολική απασχόληση στην Περιφέρεια μειώθηκε κατά 42.218 άτομα ή 15,6%, με την αντίστοιχη μείωση σε επίπεδο χώρας να ανέρχεται στο 14,3%.

Η κύρια μείωση της απασχόλησης στην ΠΔΕ έχει προέλθει από τον δευτερογενή τομέα, ενώ ακολουθεί ο τριτογενής τομέας. Ειδικότερα, την περίοδο 2010-2012 η απασχόληση στο δευτερογενή τομέα μειώθηκε κατά 35% (18.348 άτομα), ενώ στον τριτογενή η απασχόληση κατέγραψε μείωση 15,5% (26.196 άτομα). Η μεταποίηση και οι κατασκευές παρουσιάζουν τις μεγαλύτερες μειώσεις απασχολούμενων στο δευτερογενή τομέα της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας. Οι μειώσεις αυτές από τους δύο τομείς ανέρχονται σε περίπου 20 χιλ. εργαζόμενους.

Σε επίπεδο κλάδων οι σημαντικότερες απώλειες καταγράφονται στο σύνολο των κλάδων που συνδέονται με τον κατασκευαστικό τομέα όπου καταγράφονται απώλειες περίπου 11,5 χιλ. εργαζομένων. Επίσης, στον τομέα των υπηρεσιών καταγράφονται σημαντικές απώλειες θέσεων εργασίας στην Περιφέρεια, κυρίως λόγω της σημαντικής συρρίκνωσης της απασχόλησης στο εμπόριο, ενώ ένα σημαντικό τμήμα της οφείλεται στη μείωση της απασχόλησης στο δημόσιο και στην αύξηση του αριθμού των συνταξιοδοτήσεων. Ειδικότερα, οι σημαντικότερες απώλειες (από ποσοτικής άποψης) καταγράφονται στους κλάδους του εμπορίου (-8.203 άτομα την περίοδο 2010-2012), στη δημόσια διοίκηση (-3.197 άτομα), στην εκπαίδευση (-2.689 άτομα), στις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες (-2.098 άτομα) και στα ξενοδοχεία – εστιατόρια (-1.633 άτομα).

Τέλος, παρά το δυσμενές οικονομικό κλίμα ο πρωτογενής τομέας στην Περιφέρεια κατέγραψε οριακά θετικό πρόσημο των απασχολούμενων κατά 325 άτομα (αύξηση 0,5%), ενώ αξίζει να σημειωθεί ότι μαζί με την Περιφέρεια Ιονίων Νήσων αποτέλεσαν τις μοναδικές περιφέρειες όπου καταγράφηκε αύξηση της απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα. Η αύξηση αυτή ήταν αποτέλεσμα της αύξηση των απασχολούμενων στον κλάδο της Δασοκομίας και υλοτομίας και στον κλάδο της Φυτικής και ζωικής παραγωγής, ο οποίος μάλιστα αποτελεί και τον σημαντικότερο κλάδο του πρωτογενή τομέα της Περιφέρειας καθώς σε αυτό απασχολούνται περίπου 59 χιλ. άτομα ήτοι το 24,7% του συνόλου των απασχολούμενων της Περιφέρειας.

Ως απόρροια της εικόνας της απασχόλησης στην ΠΔΕ το ποσοστό ανεργίας των ατόμων ηλικίας 20-64 ετών είναι μεγαλύτερο σε σχέση με την ΕΕ27, αλλά μικρότερο σε σχέση με τη χώρα. Με βάση τα συγκριτικά στοιχεία της Eurostat για το 2012 στην ΠΔΕ το ποσοστό ανεργίας του πληθυσμού 20-64 ετών ανήλθε στο 25,4%, στην Ελλάδα στο 24,1%, ενώ στην ΕΕ27 στο 10,2%. Η ανεργία των γυναικών είναι σημαντικά μεγαλύτερη από αυτή των ανδρών (29,9% έναντι 22,3% για τους άνδρες).

Η Περιφέρεια χαρακτηρίζεται από υψηλά ποσοστά ανεργίας των νέων και ιδιαίτερα των νέων γυναικών. Ειδικότερα, το ποσοστό ανεργίας των νέων ηλικίας 15-24 ετών είναι μεγαλύτερο σε σχέση με τη χώρα και την ΕΕ27. Με βάση τα συγκριτικά στοιχεία της Eurostat για το 2012 στην ΠΔΕ το ποσοστό ανεργίας των νέων ανήλθε στο 56,3%, στην Ελλάδα στο 55,3%, ενώ στην ΕΕ27

στο 22,9%. Η ανεργία των γυναικών είναι σημαντικά μεγαλύτερη από αυτή των ανδρών (71,3% έναντι 43,3% για τους άνδρες).

Μάλιστα, περισσότεροι από ένας στους δύο άνεργους της ΠΔΕ είναι μακροχρόνια άνεργος (64,1%), δηλαδή άνεργος πάνω από 12 μήνες. Η αναλογία αυτή των μακροχρόνια ανέργων είναι σημαντικά υψηλότερη σε σχέση με τη χώρα (59,3%) και την ΕΕ27 (44,4%).

Οι καινοτομικές επιδόσεις της ΠΔΕ συγκριτικά με τις αντίστοιχες επιδόσεις σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο αποτυπώνονται στους περιφερειακούς δείκτες Καινοτομίας της περιφέρειας όπως αυτοί προκύπτουν από το Innovation Union Scoreboard και το Regional Innovation Scoreboard, και άλλων επιστημονικών εργασιών, ελληνικών και διεθνών οργανισμών, για παρόμοια θέματα. Η ΠΔΕ αποτελεί μία από τις σημαντικότερες Περιφέρειες της χώρας στην παραγωγή ερευνητικής δραστηριότητας καθώς χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη σημαντικού αριθμού ερευνητικών και εκπαιδευτικών υποδομών. Ωστόσο, ο τομέας δεν παρουσιάζει την αναμενόμενη αποτελεσματικότητα, με βάση τις ανεπτυγμένες υποδομές και τις δαπάνες που γίνονται για Έρευνα και Καινοτομία στην Περιφέρεια με αποτέλεσμα να κατατάσσεται στην ομάδα των Modest Innovators σύμφωνα με το Regional Innovation Scorecard (RIS 2012), μαζί με όλες τις άλλες ελληνικές περιφέρειες, εκτός της Αττικής.

Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα συγκριτικά στοιχεία (Eurostat 2005), η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας δαπανά μόλις το 0,75% του Περιφερειακού ΑΕΠ, ποσοστό μεγαλύτερο του εθνικού μέσου όρου που ανέρχεται σε 0,67%, όταν ο μέσος κοινοτικός όρος (EU 27) είναι 2,05% (Eurostat 2011). Κατά τα 2/3 της η ερευνητική δραστηριότητα στην ΠΔΕ διεξάγεται στα ανώτερα εκπαιδευτικά ιδρύματα, ενώ η αντίστοιχη αναλογία σε επίπεδο χώρας ανέρχεται σε 1/2, ενδεικτικό της χαμηλής συμμετοχής των επιχειρήσεων.

Στο επίπεδο των υποδομών στην ΠΔΕ (μετά την εφαρμογή του νέου Ακαδημαϊκού Χάρτη της χώρας) υπάρχουν 3 κρατικά Α.Ε.Ι. εκ των οποίων δύο Πανεπιστήμια (Πανεπιστήμιο Πατρών, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο) και ένα Α.Τ.Ε.Ι. (Δυτικής Ελλάδας). Επίσης υπάρχει το Επιστημονικό Πάρκο Πατρών και 3 Ερευνητικά Ινστιτούτα τα οποία δραστηριοποιούνται στις νέες τεχνολογίες στους τομείς των ΤΠΕ, την Χημική Μηχανική και τις νέες τεχνολογίες στην Βιομηχανία [Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων (Ι.Τ.Υ.Ε.), Ινστιτούτο Βιομηχανικών Συστημάτων (ΙΝ.ΒΙ.Σ.) και Ινστιτούτο Επιστημών Χημικής Μηχανικής (ΙΤΕ/ΙΕΧΜΗ)]. Επιπρόσθετα, στην ΠΔΕ χωροθετούνται η Βιομηχανική Περιοχή της Πάτρας, το Βιοτεχνικό Πάρκο Πατρών και η ΝΑΒΙΠΕ Αστακού Αιτωλοακαρνανίας.

Στο επίπεδο των ανθρωπίνων πόρων στην ΠΔΕ δραστηριοποιούνται περίπου 3,5 χιλ. απασχολούμενοι σε τομείς έρευνας και ανάπτυξης (εκ των οποίων το 32,7% είναι γυναίκες), που αντιστοιχούν στο 5,6% του συνόλου των απασχολούμενων της χώρας στην Έρευνα και Ανάπτυξη, ενώ το 75,8% του προσωπικού της ΠΔΕ στην Ε&Α αφορά τα Ιδρύματα Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης της Περιφέρειας. Οι απασχολούμενοι στην Έρευνα και Ανάπτυξη ως ποσοστό επί του συνολικού εργατικού δυναμικού ανέρχονται στο 1,16%, επίδοση λίγο μικρότερη σε σχέση με τη χώρα (1,27%), αλλά σημαντικά μικρότερη σε σχέση με την ΕΕ27, που ανέρχεται σε 1,38% (Eurostat 2005). Αντίστοιχα, σε δράσεις Ε&Α απασχολούνταν το 2005 2.014 ερευνητές, ή αλλιώς το 0,68% του εργατικού δυναμικού της ΠΔΕ έναντι του ποσοστού 0,69% που ισχύει για την Ελλάδα και του 0,97% για την ΕΕ των 27 (0,87% Eurostat, 2005 και 0,97%, Eurostat, 2009). Σε

επιχειρήσεις απασχολήθηκαν 272 άτομα, 1.604 στην ανώτατη εκπαίδευση και 197 στον δημόσιο τομέα.

Το ποσοστό των ανθρώπινων πόρων για την Επιστήμη και την Τεχνολογία (HRST) στην ΠΔΕ, αυξήθηκε σημαντικά, από το 22,2% του τοπικού εργατικού δυναμικού το 2005 σε 27,9% το 2011 (μέσος όρος για την Ελλάδα το 2011: 32,4). Ως Ανθρώπινοι Πόροι της ΠΔΕ για την Επιστήμη και την Τεχνολογία (HRST), νοούνται τα άτομα που είτε έχουν επιτυχώς ολοκληρώσει την τριτοβάθμια εκπαίδευση είτε απασχολούνται σε τομέα όπου συνήθως απαιτείται εκπαίδευση τέτοιου επιπέδου. Και τα δύο παραπάνω κριτήρια προσδιορισμού των ανθρωπίνων πόρων της ΠΔΕ πληρούνται από το 15% του εργατικού δυναμικού της Περιφέρειας (3η καλύτερη επίδοση μεταξύ των Περιφερειών της Ελλάδας), ενώ σε εθνικό επίπεδο το ποσοστό ανέρχεται στο 16,9% (Eurostat, 2011) και στην ΕΕ27 στο 18,5%.

Στην ΠΔΕ συγκεντρώνεται το 8,1% των σπουδαστών ανώτατης εκπαίδευσης της Ελλάδας (ISCED5-6, Eurostat 2008). Η επίδοση αυτή είναι η τρίτη μεγαλύτερη μεταξύ των περιφερειών της χώρας, αναδεικνύοντας την σημαντικότητα της Περιφέρειας ως πόλου παροχής εξειδικευμένης γνώσης μέσω των Πανεπιστημίων που δραστηριοποιούνται σε αυτή. Αντίστοιχα, οι σπουδαστές στην ΠΔΕ αποτελούν το 34,75% του μαθητικού πληθυσμού της περιφέρειας με το αντίστοιχο ποσοστό σε επίπεδο χώρας να ανέρχεται σε 29,55% (Eurostat 2008). Παρά τον σημαντικό αριθμό δομών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της Περιφέρειας, ο πληθυσμός με γνώσεις τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στη Δυτική Ελλάδα αντιστοιχεί στο 20,8% της ηλικιακής ομάδας 25-64 ετών, με το αντίστοιχο ποσοστό σε επίπεδο χώρας να ανέρχεται σε 26,1% και στην ΕΕ27 σε 27,7% (Eurostat, 2012).

Η δυναμική της Περιφέρειας στην παραγωγή νέων επιστημόνων σε συνδυασμό με το συγκριτικά με τη χώρα χαμηλότερο ποσοστό του πληθυσμού της Περιφέρειας ηλικίας 25-64 με τριτοβάθμια εκπαίδευση, καταδεικνύει σημαντική «διαρροή» των νέων επιστημόνων, που παράγονται από τις δομές τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας προς άλλες Περιφέρειες της χώρας ή ακόμα και σε άλλες χώρες.

Υστέρηση παρουσιάζει επίσης η Περιφέρεια σε μια κρίσιμη μάζα ανθρώπινου δυναμικού, υψηλού μορφωτικού επιπέδου, οι οποίοι βρίσκονται στην παραγωγική ηλικία 30-34 ετών. Συγκεκριμένα, ο πληθυσμός ηλικίας 30-34 ετών της ΠΔΕ που είναι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ως ποσοστό επί του συνόλου του πληθυσμού της Περιφέρειας της αντίστοιχης ηλικίας, ανέρχεται στο 26,7%, απέχοντας σημαντικά από το στόχο του 40% της στρατηγικής Ε2020.

Αξίζει να σημειωθεί ότι στο πλαίσιο του ΠΕΠ ΔΕΠΙΝ 2007-2013, μέχρι και το σημείο αναφοράς του συγκεκριμένου ΠΕΠ, έχουν υλοποιηθεί 2 έργα έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης, ενώ με την ολοκλήρωση των σχετικών παρεμβάσεων αναμένεται να ολοκληρωθούν συνολικά 21 έργα.

Η ΠΔΕ αν και έχει την δυναμική υποδομών και ανθρώπινων πόρων, ώστε να αποτελέσει πρότυπο λειτουργίας της Ψηφιακής Περιφέρειας εντούτοις παρά την σημαντική πρόοδο εμφανίζει χαμηλές επιδόσεις σε ΤΠΕ. Επίσης, η ΠΔΕ αποτελεί την Περιφέρεια με τη μικρότερη χρήση στις υπηρεσίες ηλεκτρονικής διακυβέρνησης που προσφέρουν οι δημόσιες υπηρεσίες σε πολίτες και επιχειρήσεις.

Σύμφωνα με τις σχετική έρευνα του «Παρατηρητηρίου για την Ψηφιακή Ελλάδα», με τίτλο «Ταυτότητα Χρηστών Internet στην Ελλάδα» (Μάρτιος 2010), η ΠΔΕ βρίσκεται στην 8η θέση σχετικά με το ποσοστό (39%) χρήσης Η/Υ και στην 7η θέση σχετικά με το ποσοστό (38,8%) χρήσης του Διαδικτύου. Εντούτοις είναι αρκετά ενθαρρυντικό το γεγονός ότι η % μεταβολή χρήσης του Διαδικτύου την περίοδο 2005 - 2008 είναι 154% για την Δυτική Ελλάδα, η οποία κατατάσσεται στην 3η θέση πανελλαδικά. Σε επίπεδο νοικοκυριών, το ποσοστό κατ' οίκον σύνδεσης στο διαδίκτυο για την ΠΔΕ είναι 30,7% (8η θέση).

Επίσης, σύμφωνα με την έρευνα του «Παρατηρητηρίου για την Ψηφιακή Ελλάδα», με τίτλο «Έρευνα για την ανάπτυξη & διείσδυση υπηρεσιών ηλεκτρονικής εξυπηρέτησης Πολιτών & Επιχειρήσεων» (Σεπτέμβριος 2012), η ΠΔΕ έχει την χαμηλότερη διείσδυση με ποσοστό 7,1% στις υπηρεσίες ηλεκτρονικής διακυβέρνησης που προσφέρουν οι δημόσιες υπηρεσίες σε πολίτες και επιχειρήσεις.

Αξίζει να σημειωθεί ότι στο πλαίσιο του ΠΕΠ ΔΕΠΙΝ 2007-2013, μέχρι και το σημείο αναφοράς του συγκεκριμένου ΠΕΠ, υποστηρίχθηκαν σχετικά έργα ανάπτυξης ψηφιακών υπηρεσιών σε συνολικά 8 Δήμους της ΠΔΕ, ενώ ο συνολικός αριθμός έργων κοινωνίας της πληροφορίας ανήλθε σε 9.

Ο συνολικός αριθμός των ΜΜΕ που δραστηριοποιούνται στην ΠΔΕ ανέρχεται σε 50.821 επιχειρήσεις, ο τζίρος των οποίων ανέρχεται σε 8.578 εκ. € (ΕΛΣΤΑΤ 2008). Σε όρους εξειδίκευσης των επιχειρήσεων της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, από την συνδυασμένη αξιοποίηση των στοιχείων του αριθμού των επιχειρήσεων και του τζίρου τους προκύπτει εξειδικευμένη συγκέντρωση επιχειρήσεων στην ΠΔΕ που η δραστηριότητά τους σχετίζεται με τους κλάδους φυτικής, ζωικής παραγωγής και θήρας καθώς και αλιείας και υδατοκαλλιέργειας, ενώ σημαντική είναι και η εξειδικευμένη συγκέντρωση επιχειρήσεων μεταποίησης και εμπορίας τροφίμων και ποτοποιίας γεγονός που καταδεικνύει άμεση εξάρτηση της ΠΔΕ από τον πρωτογενή τομέα και την μεταποίηση τροφίμων.

Στην ΠΔΕ υπάρχουν σημάδια συρρίκνωσης της δυναμικής του αγροτικού τομέα γεγονός που συνδέεται με αδυναμία συστηματικής προώθησης των προϊόντων και την χαμηλή ανταγωνιστικότητα του πρωτογενούς τομέα. Η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της ΠΔΕ συνδέεται άμεσα με τον μετασχηματισμό της παραγωγής και μεταποίησης αγροτικών προϊόντων και τροφίμων και την ενίσχυση της εξωστρέφειας κατά την εμπορία τους.

Επιπλέον η ΠΔΕ εμφανίζει σημαντική και διαρκώς αυξανόμενη δυναμική στον τομέα του τουρισμού και του πολιτισμού. Χαρακτηριστικό της δυναμικής του τουρισμού στην ΠΔΕ είναι το γεγονός ότι την περίοδο 2000-2010 παρατηρείται μια σαφώς αυξητική τάση στις τουριστικές αφίξεις στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας. Το μερίδιο συμμετοχής της Περιφέρειας στις συνολικές αφίξεις στο σύνολο της χώρας ανέρχεται διαχρονικά μεταξύ 4,5% και 5,0%. Το έτος 2009 αναδεικνύεται ως έτος με το μεγαλύτερο αριθμό αφίξεων ημεδαπών της δεκαετίας

(499.859 αφίξεις), ενώ το έτος 2007 έτος με τον μεγαλύτερο συνολικό αριθμό αφίξεων τουριστών (797.821 αφίξεις), με το μερίδιο στις συνολικές αφίξεις της χώρας να ανέρχεται στο 5,0%. Χαρακτηριστικό της τουριστικής κίνησης της Περιφέρειας αποτελεί η μεγάλη συμμετοχή αφίξεων των ημεδαπών στις συνολικές αφίξεις τουριστών σε ποσοστά της τάξης του 60%, σε αντίθεση με την κατάσταση που υπάρχει στο σύνολο της χώρας (πάνω από το 50% των αφίξεων αποτελούν οι αφίξεις αλλοδαπών). Οι αφίξεις ημεδαπών τουριστών διαχρονικά εμφανίζουν αυξητικές τάσεις, ενώ διακυμάνσεις από έτος σε έτος παρατηρείται στις αφίξεις αλλοδαπών [Επεξεργασία στοιχείων ΕΛΣΤΑΤ].

Λόγω της οικονομικής κρίσης στην ΠΔΕ καταγράφεται σημαντικό πρόβλημα πρόσβασης στην εξασφάλιση κεφαλαίων για την διατήρηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας ανεξαρτήτως του είδους της ΜΜΕ. Μέχρι σήμερα η ζήτηση για εγγυήσεις δανείων είναι πολύ μεγάλη και στη ΠΔΕ έχουν εγκριθεί 3,492 δάνεια ύψους 298 εκ. ευρώ με εγγυήσεις στα 236 εκ. ευρώ από το ΕΤΕΑΝ - Εθνικό Ταμείο Επιχειρηματικότητας και Ανάπτυξης. Υπάρχει ιδιαίτερο πρόβλημα στην μη-χρηματοοικονομική υποστήριξη των νέων ΜΜΕ κατά την διάρκεια της ίδρυσής τους και κατά την διάρκεια της βρεφικής (0-2 έτη από την ίδρυση) και εφηβικής (έως και 10 χρόνια από την ίδρυση ανάλογα με τον κλάδο) τους περιόδου ενώ και η πρόσβαση σε εμπορικά δίκτυα ή η δημιουργία εναλλακτικών δικτύων (short supply chains) που είναι σημαντική για την επιβίωσή τους και την ανταγωνιστική προώθηση των προϊόντων τους δεν είναι εύκολη υπόθεση [Στοιχεία ΕΔΑ ΠΔΕ – Πρόταση της ΠΔΕ για τη διαμόρφωση κατευθύνσεων εθνικής αναπτυξιακής στρατηγικής για την περίοδο 2014-2020].

Αξίζει να σημειωθεί ότι στο πλαίσιο του ΠΕΠ ΔΕΠΙΝ 2007-2013, μέχρι και το σημείο αναφοράς του συγκεκριμένου ΠΕΠ, έχουν ενισχυθεί 1.050 επιχειρήσεις, ενώ με την ολοκλήρωση των σχετικών παρεμβάσεων αναμένεται να ενισχυθούν συνολικά 1350 επιχειρήσεις. Η ενίσχυση αυτή έχει σαν αποτέλεσμα την σημαντική δημιουργία θέσεων εργασίας κυρίως κατά την διάρκεια υλοποίησης των προγραμμάτων ενίσχυσης των επιχειρήσεων αυτών. Οι συνολικές επαγόμενες επενδύσεις για την ενίσχυση των επιχειρήσεων της ΠΔΕ φθάνει τα 36,1 εκ. ευρώ. Οι παρεμβάσεις αφορούσαν την ενίσχυση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων στον τριτογενή τομέα (εμπόριο – υπηρεσίες), την ενίσχυση μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στους τομείς Μεταποίησης - Τουρισμού - Εμπορίου- Υπηρεσιών και την ενίσχυση επιστημόνων – ελευθέρων επαγγελματιών.

Επίσης στο πλαίσιο της διαδικασίας σχεδιασμού του νέου Προγράμματος σημαντικό στοιχείο αποτελεί η υλοποίηση της μελέτης «Καλλιεργητικό Πλάνο Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας» που περιλαμβάνει καλλιεργητικές προτάσεις βασισμένες στις ιδιαιτερότητες της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας που συνδέεται άμεσα και με τη στρατηγική της στο πλαίσιο της Έξυπνης Εξειδίκευσης.

6.1.15.2 Παραγωγικοί τομείς

6.1.15.2.1 Πρωτογενής τομέας

Ο αγροτικός τομέας στην ΠΔΕ παρουσιάζει σε μεγάλη έκταση τις εγγενείς αδυναμίες, τα μειονεκτικά χαρακτηριστικά και τα διαρθρωτικά προβλήματα του αγροτικού τομέα της χώρας, όπως:

- ✓ μικρός / πολυτεμαχισμένος κλήρος,
- ✓ ηλικιακή διάρθρωση αγροτικού πληθυσμού,
- ✓ ελλιπής εκπαίδευση/ κατάρτιση αγροτών,
- ✓ αδυναμίες του τομέα εμπορίας / διακίνησης αγροτικών προϊόντων χαμηλής ανταγωνιστικότητας λόγω υψηλού κόστους και όχι αντίστοιχης ποιότητας των προϊόντων,
- ✓ πλημμελής οργάνωση αγροτικών συνεταιριστικών οργανώσεων κ.α.

Τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της ΠΔΕ δίνουν ωστόσο δυνατότητες και προοπτικές σταδιακής ανάπτυξης της ανταγωνιστικότητας του τομέα, ιδίως στις δυναμικές ζώνες της ΠΔΕ. Από την καταγραφή στοιχείων που αφορούν ακόμη και χρονιές που περιλαμβάνονται στην περίοδο της ύφεσης και της μεγάλης κρίσης της οικονομίας, προκύπτει ότι η ανασυγκρότηση και ανταγωνιστική λειτουργία του πρωτογενή τομέα αποτελεί την αφετηρία προκειμένου η ΠΔΕ να καταστεί σταδιακά πόλος βιώσιμης ανάπτυξης υψηλής ανταγωνιστικότητας.

Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της περιοχής (ήπιο κλίμα, εύφορες πεδινές εκτάσεις Ηλείας, Αιτωλ/νίας, πλουσιότατο υδάτινο δυναμικό κ.α.), μπορούν υπό προϋποθέσεις να αποτελέσουν συγκριτικά πλεονεκτήματα προς την κατεύθυνση επίτευξης της μελλοντικής βιωσιμότητας στη γεωργία και ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας της.

Είναι χαρακτηριστικό ότι την τριετία 2008-2010 η αύξηση της απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα, σε σχέση με την ποσοστιαία μεταβολή της, στην ΠΔΕ φθάνει στο 12,4%, γεγονός που αποδεικνύει ότι η γεωργία και η κτηνοτροφία προσφέρουν το τελευταίο διάστημα εργασιακό καταφύγιο απέναντι στην υφιστάμενη οικονομική αβεβαιότητα, ιδίως στις δυναμικές ζώνες του πρωτογενή τομέα της περιοχής.

Οι δυναμικές ζώνες της ΠΔΕ παραμένουν οι ίδιες την τελευταία δεκαετία:

- ❖ ο κάμπος – πεδινές περιοχές της Ηλείας και οι πεδινές περιοχές Αγρινίου – Μεσολογίου (για τα γεωργικά προϊόντα),
- ❖ οι ημιορεινές περιοχές, κυρίως της Αιτωλ/νίας και σε δεύτερο βαθμό της Ηλείας και Αχαΐας για την κτηνοτροφία, και
- ❖ οι περιοχές εσωτερικών υδάτων της Αιτωλ/νίας και Ηλείας και εκτάσεις στις δυτικές ακτές της Αιτωλ/νίας και του Αμβρακικού για τις υδατοκαλλιέργειες.

Σε επίπεδο Καλλικρατικών δήμων οι πεδινές και ημιορεινές περιοχές που εμφανίζουν έντονη δυναμικότητα στον τομέα της φυτικής και ζωικής παραγωγής και εξακολουθούν να είναι οι δυναμικές ζώνες του πρωτογενή τομέα:

- Η περιοχή των δήμων Πύργου – Ήλιδας – Πηνειού – Ανδραβίδας / Κυλλήνης για την ΠΕ Ηλείας
- Η περιοχή των δήμων Μεσολογίου – Αγρινίου – Ακταίου / Βόνιτσας – Αμφιλοχίας για την ΠΕ Αιτωλ/νίας και

- Η περιοχή των δήμων Δυτικής Αχαΐας – Πατρέων – Ερυμάνθου για την ΠΕ Αχαΐας.

Ο πρωτογενής τομέας της ΠΔΕ έχει να επιδείξει σημαντικά προϊόντα στους κλάδους της φυτικής και ζωικής παραγωγής και στην αλιεία - ιχθυοκαλλιέργειες.

Φυτική παραγωγή

Η φυτική παραγωγή, η αξία της οποίας ανέρχεται περίπου στα 824,64 εκατ. (στοιχεία ΕΛΣΤΑΤ 2007), περιλαμβάνει:

✓ **Επιτραπέζιες ελιές και ελαιόλαδο**

Οι επιτραπέζιες ελιές και το ελαιόλαδο αποτελούν ένα από τα σημαντικότερα προϊόντα της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας με συνολική παραγωγή που κυμαίνεται περίπου σε 35.000 - 40.000 τόνους, ενώ τα καλλιεργούμενα ελαιόδεντρα υπερβαίνουν το 1 εκατ. Ενώ η παραγωγή επιτραπέζιων ελαιών εξαιρετικής ποιότητας κυμαίνεται από 12.000 - 18.000 τόνους. Τα υπάρχοντα τυποποιητήρια ελαιολάδου στην Περιφέρεια είναι δέκα επτά (17), τα δε ελαιοτριβεία 291 και θεωρούνται ότι υπερβαίνουν τις ανάγκες παραγωγής της περιοχής. Η χρηματοδότηση των ελαιοκομικών φορέων προκειμένου να ανταποκριθούν στις ανάγκες εκσυγχρονισμού και βελτίωσης των παρεχομένων υπηρεσιών κατά την τελευταία τριετία έχει ανέλθει σε 4,5 εκατ. € περίπου.

✓ **Εσπεριδοειδή**

Τα εσπεριδοειδή αποτελούν από τις σημαντικότερες καλλιέργειες της Περιφέρειας και ενδιαφέρουν και τις τρεις Περιφερειακές Ενότητες της ΠΔΕ. Η παραγωγή κυμαίνεται από 60.000 - 110.000 τόνους με σημαντικότερες την καλλιέργεια των πορτοκαλιών και των λεμονιών, κυρίως στην Αιτωλοακαρνανία και την Ηλεία, όσον αφορά τα πορτοκάλια, ενώ για τα λεμόνια σημαντικότερη παραγωγή είναι εκείνη της Αχαΐας.

✓ **Επιτραπέζια και οινοποιήσιμα σταφύλια**

Οι καλλιεργούμενες εκτάσεις με αμπέλια στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας είναι περίπου 100.000 στρέμματα εκ των οποίων 94.000 στρ. περίπου είναι οινοποιήσιμα ενώ 4.000 - 5.000 στρ. είναι επιτραπέζια. Οι περισσότερες εκτάσεις με αμπελοκαλλιέργειες εμφανίζονται στην Περιφερειακή Ενότητα της Αχαΐας (62,0% του συνόλου των εκτάσεων με αμπέλια της Περιφέρειας), έπεται της Ηλείας (32,0% του συνόλου των εκτάσεων με αμπέλια της Περιφέρειας) και τέλος της Αιτωλοακαρνανίας (6,0% του συνόλου των εκτάσεων με αμπέλια της Περιφέρειας). Σημειώνεται ότι οι προαναφερόμενες εκτάσεις αντιπροσωπεύουν το 13,4% των καλλιεργούμενων εκτάσεων της χώρας.

✓ **Κηπευτικά**

Τα κυριότερα κηπευτικά που καλλιεργούνται στην ΠΔΕ είναι το καρπούζι, το πεπόνι, η φράουλα, το λάχανο, το σπαράγγι, τα μαρούλια, οι μελιτζάνες, η φθινοπωρινή, καλοκαιρινή και ανοιξιιάτικη πατάτα, οι πιπεριές, το κουνουπίδι, τα καρότα κλπ. Το σύνολο της παραγωγής των παραγόμενων κηπευτικών ανέρχεται σε 175.000 τόνους περίπου, με σημαντικότερη

Περιφερειακή Ενότητα εκείνη της Ηλείας, ακολουθούμενη από την Αχαΐα και την Αιτωλοακαρνανία.

✓ **Βιολογικές καλλιέργειες**

Την τελευταία κυρίως 10ετία παρουσιάζει αισθητή ανάπτυξη στην ΠΔΕ η βιολογική καλλιέργεια που δύναται να αξιολογηθεί ως σημαντική στην ΠΕ Αιτωλ/νίας, σε μέτριο βαθμό στην ΠΕ Ηλείας και σε μικρότερο στην ΠΕ Αχαΐας. Οι κυριότερες βιολογικές καλλιέργειες είναι οι επιτραπέζιες ελιές, οι ελαιοποιήσιμες ελιές, τα εσπεριδοειδή, τα οινάμπελα, οι καρυδιές, τα κηπευτικά, οι καστανιές και τα αρωματικά φυτά. Επίσης, σημαντικές εκτάσεις καλλιεργούνται βιολογικά με ζωοτροφές που προορίζονται για την κάλυψη των αναγκών της βιολογικής κτηνοτροφίας.

Ζωϊκή παραγωγή

Η ζωϊκή παραγωγή στην ΠΔΕ περιλαμβάνει, κυρίως την παραγωγή κρέατος και γαλακτοκομικών - τυροκομικών προϊόντων. Η αιγοπροβατοτροφία είναι από τους δυναμικούς κλάδους στη Δυτική Ελλάδα, καθώς επίσης σημαντική θέση έχουν η χοιροτροφία και η ορνιθοτροφία.

Η αιγοπροβατοτροφία προσφέρεται σαν μια διέξοδος της σύγχρονης αγροτικής οικονομίας, συμμετέχοντας κατά 45% περίπου στη συνολική ακαθάριστη αξία της ζωϊκής παραγωγής και κατά 15% περίπου στη συνολική αξία όλης της γεωργικής παραγωγής. Ο τομέας αυτός έχει ιδιαίτερη σημασία, δεδομένου ότι αξιοποιεί εκτάσεις ορεινές - μειονεκτικές που θα ήταν αδύνατο να αξιοποιηθούν διαφορετικά.

Ειδικότερα, η μεγάλη οικονομική σημασία της αιγοπροβατοτροφία έγκειται στην παραγωγή μεγάλων ποσοτήτων ποικίλων προϊόντων κυρίως γάλακτος, κρέατος, μαλλιού, δέρματος, αλλά και στην στήριξη των άφθονων, φτηνών φυσικών πόρων (κυρίως βοσκότοπους) μικρών δυνατοτήτων για εναλλακτική αξιοποίηση.

Η μεγαλύτερη ποσότητα (75%) του αιγείου και πρόβειου γάλακτος χρησιμοποιείται για την παραγωγή τυροκομικών προϊόντων (φέτα, γραβιέρα) σε βιομηχανίες, βιοτεχνίες και οικογενειακές επιχειρήσεις (οικοτεχνίες). Το υπόλοιπο αξιοποιείται σε διάφορα άλλα παραδοσιακά προϊόντα (π.χ. γιαούρτι), είτε ιδιοκαταναλώνεται από τους παραγωγούς. Η χρήση του γάλακτος για την παραγωγή παραδοσιακών προϊόντων για τον Ελληνικό χώρο όπως πρόβειο γιαούρτι, βούτυρο και πάνω από όλα τυρί. Η Φέτα από αμιγώς πρόβειο ή μείγμα πρόβειου και αιγείου γάλακτος, καθώς και άλλων ειδών τυριών, πέρα από το γεγονός ότι αποτελούν μια εξίσου σημαντική πηγή εισοδήματος για τους κτηνοτρόφους με αυτή του κρέατος, είναι η πρώτη ύλη για την παραγωγή και διάθεση στην αγορά παραδοσιακών προϊόντων. Πολλά από τα παραγόμενα προϊόντα, είναι Προϊόντα Ονομασίας Προελεύσεως (ΠΟΠ) με κυριότερα τη Φέτα και την Κεφαλογραβιέρα, που βρίσκουν αξιόλογη θέση στις αγορές του εσωτερικού και του εξωτερικού.

Ειδικότερα για την περιοχή της Αιτωλοακαρνανίας, ο τομέας της κτηνοτροφίας εμφανίζει δυναμική πορεία και έχει καταστεί μοχλός της οικονομικής και κοινωνικής ζωής του τόπου.

Η τοπογραφία της περιοχής και η εξαιρετική βιοποικιλότητα που τη συνοδεύει, αποτελούν τα σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα που προσδίδουν στα κτηνοτροφικά προϊόντα την εξαιρετική τους ποιότητα. Αξίζει να σημειωθεί ότι η Περιφερειακή Ενότητα Αιτωλοακαρνανίας

διαθέτει σήμερα το 10,0% περίπου του συνολικού ζωικού κεφαλαίου της χώρας σε αιγοπρόβατα και το 8,0% σε βοοειδή.

Τα κυριότερα προβλήματα στην κτηνοτροφία για την ΠΔΕ, μεταξύ άλλων είναι:

- Η διαδικασία των επιδοτήσεων αποτέλεσε κίνητρο αύξησης του αριθμού των ζώων, όχι όμως με ανάλογη αύξηση της παραγωγής κτηνοτροφικών προϊόντων, αφού η επιδότηση δεν είχε κίνητρα βασισμένα στην παραγωγή ή την παραγωγικότητα της επιχείρησης, αλλά με βάση τον αριθμό των ζώων.
- Οι βοσκότοποι, ιδιωτικοί και δημοτικοί, δεν είναι επαρκείς. Το πρόβλημα γίνεται εντονότερο σε περιόδους ξηρασίας, οπότε η βοσκοϊκανότητα αυτών μειώνεται ακόμα περισσότερο.
- Σημαντικό πρόβλημα αποτελεί η κακή κατάσταση των βοσκοτόπων που υπερβόσκονται και συνεχώς υποβαθμίζονται. Οι ιδιότυπες συνθήκες που επικρατούν στο κύκλωμα της διάθεσης και προμήθειας ζωοτροφών – γάλακτος - κρέατος μεταξύ παραγωγών και εμπόρων, όπου οι πρώτοι βρίσκονται σε εξαρτώμενη σχέση από τους δεύτερους, χωρίς να υπάρχει δυνατότητα διαμόρφωσης κόστους παραγωγής και τιμών εμπορίας αναλόγων με την ποιότητα των παραγόμενων κτηνοτροφικών προϊόντων.

Για την ανάπτυξη της κτηνοτροφίας στην περιοχή της ΠΔΕ και την αντιμετώπιση των προβλημάτων που προαναφέρθηκαν, είναι απαραίτητη η διαμόρφωση ενός γενικότερου πλαισίου δράσης με μακροπρόθεσμη προοπτική που θα στοχεύει στον εκσυγχρονισμό των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων, στη βελτίωση της στάθμης του ζωικού πληθυσμού, στην προώθηση της κτηνοτροφικής έρευνας, στην εξασφάλιση καλύτερων όρων εμπορίας των κτηνοτροφικών προϊόντων, στη λήψη μέτρων υγιεινής του ζωικού κεφαλαίου, στην εξασφάλιση επαρκών και φθηνών ζωοτροφών και στην κατασκευή αποθηκευτικών χώρων.

Στους ακόλουθους Πίνακες, δίνονται συγκεντρωτικά στοιχεία ζωικού κεφαλαίου ανά δήμο και ανά Περιφερειακή Ενότητα, της ΠΔΕ.

Πίνακας 6.1.15.10: Συγκεντρωτικά στοιχεία ζωικού κεφαλαίου ανά δήμο στην Π.Ε Αιτωλοακαρνανίας (Πηγή: Καλλιεργητικό πλάνο Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, Πάτρα 2012).

ΒΟΟΕΙΔΗ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΖΩΩΝ	ΕΝΣΤΑΒΛΙΣΜΕΝΕΣ	ΑΓΕΛΑΙΕΣ	ΓΑΛΑΚΤΟ- ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ
Δ. ΑΓΡΙΝΙΟΥ	449	13638	4	445	4
Δ.ΝΑΥΠΑΚΤΟΥ	138	4444	1	137	1
Δ. ΘΕΡΜΟΥ	81	912	-	81	-
Δ.ΑΜΦΙΛΟΧΙΑΣ	227	7890	-	227	-
Δ. ΑΚΤΙΟΥ - ΒΟΝΙΤΣΑΣ	436	17646	2	434	2
Δ.ΞΗΡΟΜΕΡΟΥ	115	5834	-	115	-
Δ.ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ	266	16895	19	247	19
ΣΥΝΟΛΟ	1712	67259	26	1686	26
ΑΙΓΟΠΡΟΒΑΤΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΖΩΩΝ	ΕΝΣΤΑΒΛΙΣΜΕΝΕΣ	ΗΜΙΕΚΤΑΤΙΚΕΣ	
Δ. ΑΓΡΙΝΙΟΥ	2831	259959	31	2800	

Δ.ΝΑΥΠΑΚΤΟΥ	610	39061	1	609	
Δ. ΘΕΡΜΟΥ	726	66274	2	724	
Δ.ΑΜΦΙΛΟΧΙΑΣ	1862	218443	2	1860	
Δ.ΑΚΤΙΟΥ ΒΟΝΙΤΣΑΣ	2508	371639	2	2506	
Δ.ΞΗΡΟΜΕΡΟΥ	753	125038	3	750	
Δ.ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ	2096	208792	170	1926	
ΣΥΝΟΛΟ	11386	1289206	211	11175	

Πίνακας 6.1.15.11: Συγκεντρωτικά στοιχεία ζωικού κεφαλαίου ανά δήμο στην Π.Ε Αχαΐας (Πηγή: Καλλιεργητικό πλάνο Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, Πάτρα 2012).

ΒΟΟΕΙΔΗ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΖΩΩΝ	ΕΝΣΤΑΒΛΙΣΜΕΝΕΣ	ΑΓΕΛΛΙΕΣ	ΓΑΛΑΚΤΟ- ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ
Δ. ΠΑΤΡΕΩΝ	114	1829	58	56	41
Δ. ΑΙΓΙΑΛΕΙΑΣ	142	754	98	44	8
Δ. ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΧΑΙΑΣ	186	1817	151	35	116
Δ.ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ	190	2313	118	72	49
Δ. ΕΡΥΜΑΝΘΟΥ	201	3283	70	131	54
ΣΥΝΟΛΟ	833	9996	495	338	268
ΑΙΓΟΠΡΟΒΑΤΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΖΩΩΝ	ΕΝΣΤΑΒΛΙΣΜΕΝΕΣ	ΗΜΙΕΚΤΑΤΙΚΕΣ	
Δ.ΠΑΤΡΕΩΝ	549	53658	10	539	
Δ. ΑΙΓΙΑΛΕΙΑΣ	363	32122	5	358	
Δ. ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΧΑΙΑΣ	2089	138642	52	2037	
Δ.ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ	1504	175139	2	1502	
Δ. ΕΡΥΜΑΝΘΟΥ	1643	186688	17	1626	
ΣΥΝΟΛΟ	6148	586249	86	6062	

Πίνακας 6.1.15.12: Συγκεντρωτικά στοιχεία ζωικού κεφαλαίου ανά δήμο στην Π.Ε Ηλείας (Πηγή: Καλλιεργητικό πλάνο Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, Πάτρα 2012).

ΒΟΟΕΙΔΗ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΖΩΩΝ	ΕΝΣΤΑΒΛΙΣΜΕΝΕΣ	ΑΓΕΛΛΙΕΣ	ΓΑΛΑΚΤΟ- ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ
Δ. ΠΥΡΓΟΥ	184	617	116	68	2
Δ. ΑΡΧΑΙΑΣ ΟΛΥΜΠΙΑΣ	63	232	48	16	14
Δ. ΖΑΧΑΡΩΣ	55	381	28	28	1
Δ. ΑΝΔΡΙΤΣΑΙΝΑΣ - ΚΡΕΣΤΕΝΩΝ	96	481	43	53	-
Δ. ΗΛΙΔΑΣ	113	3551	80	33	-
Δ. ΑΝΔΡΑΒΙΔΑΣ- ΚΥΛΛΗΝΗΣ	341	4080	287	54	138

Δ. ΠΗΝΕΙΟΥ	282	4506	260	20	110
ΣΥΝΟΛΟ	1134	13848	862	272	265
ΑΙΓΟΠΡΟΒΑΤΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΖΩΩΝ	ΕΝΣΤΑΒΛΙΣΜΕΝΕΣ	ΗΜΙΕΚΤΑΤΙΚΕΣ	
Δ. ΠΥΡΓΟΥ	1106	66484	1	1105	
Δ. ΑΡΧΑΙΑΣ ΟΛΥΜΠΙΑΣ	752	77694	-	752	
Δ. ΖΑΧΑΡΩΣ	423	40324	-	423	
Δ. ΑΝΔΡΙΤΣΑΙΝΑΣ - ΚΡΕΣΤΕΝΩΝ	449	48905	1	448	
Δ. ΗΛΙΔΑΣ	1029	100774	12	1017	
Δ. ΑΝΔΡΑΒΙΔΑΣ- ΚΥΛΛΗΝΗΣ	830	61690	103	727	
Δ. ΠΗΝΕΙΟΥ	353	27042	5	348	
ΣΥΝΟΛΟ	4942	422913	122	4820	

✓ **Βιολογική κτηνοτροφία**

Η Αιτωλ/νία καταλαμβάνει την πρώτη θέση στην εγχώρια βιολογική κτηνοτροφία (700 κτηνοτρόφοι απασχολούμενοι στον τομέα και 130.000 αιγοπρόβατα και 2.000 βοοειδή έχουν πιστοποιηθεί). Η εξαιρετική βιοποικιλότητα και η τοπογραφία της περιοχής αποτελούν συγκριτικά πλεονεκτήματα που προσδίδουν στα κτηνοτροφικά προϊόντα την εξαιρετική τους ποιότητα.

Ωστόσο, σημαντικό ζήτημα αποτελεί η σχετικά κακή κατάσταση των βοσκοτόπων που υπερβόσκονται και υποβαθμίζονται συνεχώς (κυρίως λόγω της έλλειψης συστήματος βόσκησης που θα επέτρεπε τον σχεδιασμό της βοσκοφόρτωσης για να υπάρχει ισορροπία απαιτήσεων ζώων και βοσκήσιμης γης).

✓ **Αλιεία -Ιχθυοκαλλιέργεια**

Στην ΠΔΕ και ειδικότερα στην Αιτωλ/νία η ιχθυοκαλλιέργεια είναι ο δυναμικότερος κλάδος στην πρωτογενή παραγωγή της περιοχής και κατατάσσεται στις κορυφαίες θέσεις σε αξία εξαγωγών αγροτικών προϊόντων.

Στην πραγματικότητα τα προϊόντα της εντατικής ιχθυοκαλλιέργειας αποτελούν το δεύτερο εξαγωγικό προϊόν της χώρας. Συγχρόνως, η ιχθυοκαλλιέργεια είναι ο τομέας που συμβάλλει θετικά, σε εθνικό επίπεδο, στον τομέα της έρευνας στην παραγωγή νέων ή βελτίωση υπαρχόντων προϊόντων. Είναι χαρακτηριστικό ότι η δραστηριότητα σε επίπεδο παραγωγής των ιχθυοκαλλιεργητικών εταιρειών (περιλαμβανομένης και αυτής των Εχινάδων) καλύπτει το 25,0% των εκφορτώσεων της εγχώριας παραγωγής, δηλαδή πάνω από το 12,5% της Ευρωπαϊκής παραγωγής τσιπούρας και λαυρακίου εντατικής ιχθυοκαλλιέργειας, που καλύπτουν μεγάλο μέρος της ζήτησης σε πολλές χώρες του εξωτερικού, λόγω της υψηλής ποιότητας και διατροφικής τους αξίας. Μεγάλες εταιρείες του κλάδου αναπτύσσουν δραστηριότητα στην Ασία, τη Β. Ευρώπη, την Ισπανία κ.α., ενδεικτικό της δυναμικής, των προοπτικών και της σημασίας του κλάδου.

Σύμφωνα με το εγκεκριμένο **Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΕΠΧΣΑΑ)** για τις **Υδατοκαλλιέργειες (ΦΕΚ 2505/Β/04.11.2011)** στην ΠΔΕ, καθορίζονται **δύο (2) Περιοχές Ανάπτυξης Υδατοκαλλιεργειών (ΠΑΥ)**:

- Η ΠΑΥ **«Δυτικών Ακτών Αιτωλ/νίας – Σύμπλεγμα Εχινάδων Νήσων»** με κύρια υδατοκαλλιεργητική δραστηριότητα την ιχθυοκαλλιέργεια, η οποία ανήκει στην κατηγορία των ιδιαίτερα αναπτυγμένων περιοχών με σημαντική συγκέντρωση μονάδων, που χρήζουν παρεμβάσεων, βελτίωσης, εκσυγχρονισμού των μονάδων και των υποδομών, προστασίας και αναβάθμισης του περιβάλλοντος. Σημειώνεται ότι οι περιοχές χαρακτηρίζονται από ιδιαίτερα ευνοϊκές συνθήκες του θαλάσσιου περιβάλλοντος για την ανάπτυξη υδατοκαλλιέργειας, την ικανοποιητική σύνδεσή τους με αστικά ή άλλα κέντρα κατανάλωσης των παραγομένων προϊόντων καθώς και από τις θετικές συνθήκες ανάπτυξης της δραστηριότητας
- Η ΠΑΥ **«Αμβρακικού κόλπου» Αιτωλ/νίας** με κύρια υδατοκαλλιεργητική δραστηριότητα την ιχθυοκαλλιέργεια, οστρακοκαλλιέργεια και τους λοιπούς υδρόβιους οργανισμούς, η οποία ανήκει στην κατηγορία περιοχών με ιδιαίτερη ευαισθησία, ως προς το φυσικό περιβάλλον, γιατί ανήκει σε περιοχή ιδιαίτερης οικολογικής σημασίας. Στην περιοχή αυτή δεν αποκλείεται η ίδρυση και λειτουργία μονάδων υδατοκαλλιέργειας με ειδικούς όρους και δεσμεύσεις ως προς τον τρόπο διαχείρισής τους, ενώ επιτρέπεται ο εκσυγχρονισμός των υφισταμένων μονάδων. Δεν αποκλείεται ακόμη η εγκατάσταση νέων μονάδων και η επέκταση των υφισταμένων, με την προϋπόθεση κατά την περιβαλλοντική αδειοδότησή τους να καθορίζονται ειδικοί όροι και δεσμεύσεις ως προς τον τρόπο διαχείρισης αυτών.

Η δραστηριότητα της αλιείας και της υδατοκαλλιέργειας στην ΠΔΕ συγκεντρώνεται στην πλειοψηφία της στον Δήμο της Ιεράς Πόλης Μεσολογγίου, στις ακτές του Δήμου Ξηρομέρου και του Δήμου Ακταίου / Βόνιτσας στην ΠΕ Αιτωλ/νίας, στον Δήμο Ανδραβίδας – Κυλλήνης στην ΠΕ Ηλείας και στον Δήμο Δυτικής Αχαΐας στην ΠΕ Αχαΐας.

Σχήμα 6.1.15.4: Οι μονάδες ιχθυοκαλλιέργειας στην Π.Ε. Αιτωλοακαρνανίας και Εχινάδων νήσων(Πηγή καλλιεργητικό πλάνο Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας Πάτρα, 2012).

Σύμφωνα με στοιχεία του Τμήματος Αλιείας της Περιφερειακής Ενότητας Αιτωλοακαρνανίας, η παραγωγή του έτους 2010 σε επίπεδο εκτιμήσεων, φαίνεται στον Πίνακα που ακολουθεί:

Πίνακας 6.1.15.13: Παραγωγή Αλιείας και Ιχθυοκαλλιέργειας ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας έτους 2010 (Πηγή: Τριετές Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, 2012).

Κατηγορία Παραγωγής	Όγκος Παραγωγής	Είδη
Λιμνοθάλασσα	1,300 τόνοι	Ευρύαλα . Τσιπούρα, Λαβράκι, Κεφαλοειδή, Χέλια
Ιχθυοκαλλιέργεια	20,000 τόνοι	Τσιπούρα, Λαβράκι
Παράκτια αλιεία	1,200 τόνοι (500 σκάφη παράκτιας αλιείας)	Διάφορα είδη ψαριών και μαλακίων

✓ **Μελισσοκομία**

Η ΠΔΕ, παρουσιάζει σημαντικό μελισσοκομικό ενδιαφέρον με καταγεγραμμένες περίπου 130.000 κυψέλες και περίπου 1.100 παραγωγούς. Σημειώνεται ότι η γεωμορφολογία της ΠΔΕ σε συνδυασμό με τις κλιματικές συνθήκες προσδίδουν στην αυτοφυή μελισσοκομική χλωρίδα της περιοχής ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τα οποία κάνουν το μέλι να ξεχωρίζει για την ποιότητα του.

Πιστοποιημένα προϊόντα

Πρόοδος σημειώνεται στην αύξηση των πιστοποιημένων προϊόντων με ονομασία προέλευσης. Ως πιστοποιημένα προϊόντα με ενδείξεις «**Προστατευόμενη Ονομασία Προέλευσης (ΠΟΠ)**» και «**Προστατευμένη Γεωγραφική Ένδειξη (ΠΓΕ)**» στην ΠΔΕ σημειώνονται τα ακόλουθα:

- ❖ Ελαιόλαδο Ολυμπίας (ΠΓΕ) – καταχωρήθηκε από 21.06.1996
- ❖ Κεφαλογραβιέρα Ολυμπίας (ΠΟΠ) – καταχωρήθηκε από 21.06.1996
- ❖ Αυγοτάραχο Μεσολογγίου (ΠΟΠ) – καταχωρήθηκε από 21.06.1996
- ❖ Κορινθιακή σταφίδα Βοστίτσα (ΠΟΠ) – καταχωρήθηκε από 18.07.1998
- ❖ Φέτα Καλαβρύτων (ΠΟΠ) – καταχωρήθηκε από 15.10.2002
- ❖ Σταφίδα Ηλείας (ΠΓΕ) – καταχωρήθηκε από 11.05.2011 καθώς και
- ❖ πιστοποιημένα προϊόντα μεταποίησης από αγροτικά προϊόντα όπως 4 αναγνωρισμένοι οίνοι (ΠΟΠ) και άλλοι 6 (ΠΓΕ)

Μεταποίηση προϊόντων

Στην ΠΔΕ η μεταποίηση των παραγόμενων αγροτικών προϊόντων έχει σημαντικά περιθώρια ανάπτυξης σε όρους μεγέθυνσης της μεταπαραγωγικής προστιθέμενης αξίας. Διαχρονικά, οι επιχειρήσεις αυτές, αν και συμβάλλουν σημαντικά στην απασχόληση στις αγροτικές περιοχές, στη διατήρηση παραδοσιακών προϊόντων και στην ποικιλία της διατροφής και σε προστιθέμενη αξία (αν και στη συντριπτική τους πλειοψηφία υστερούν σε τεχνολογικό επίπεδο και επίπεδο κατάρτισης στελεχών), χρειάζονται συστηματική στήριξη για θέματα υιοθέτησης και ανάπτυξης καινοτομιών, εκσυγχρονισμού, βελτίωσης της ποιότητας, της υγιεινής και ασφάλειας των προϊόντων τους. Οι επιχειρήσεις μεταποίησης αγροτικών προϊόντων της ΠΔΕ παίζουν βασικό ρόλο στην αναπτυξιακή πορεία της Περιφέρειας έχοντας μεγάλα περιθώρια ανάπτυξης και αφορούν κυρίως στους παρακάτω υποκλάδους: σφαγεία, μονάδες επεξεργασίας κρέατος, τυροκομεία, ελαιοτριβεία – τυποποιητήρια ελαιόλαδου, συσκευαστήρια, επεξεργασία αλιευμάτων, ψυκτικές αποθήκες, μονάδες παραγωγής ζωοτροφών. Οι σημαντικότερες από αυτές ακόμη και σε εθνικό επίπεδο είναι τα τυροκομεία (κυρίως στην περιοχή Δ. Αμφιλοχίας), τα ελαιοτριβεία – τυποποιητήρια ελαιόλαδου, επεξεργασία αλιευμάτων (Αιτωλ/νία, Αχαΐα), μονάδες παραγωγής ζωοτροφών (Αιτωλ/νία, Ηλεία).

Εμπορία των αγροτικών προϊόντων

Στους Πίνακες που ακολουθούν παρουσιάζονται οι Εισαγωγές & εξαγωγές προϊόντων φυτικής και ζωικής παραγωγής που παράγονται στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας κατά αύξουσα σειρά αξίας Εμπορικού Ισοζυγίου (Έτος 2008).

Πίνακας 6.1.15.14: Εισαγωγές & εξαγωγές προϊόντων φυτικής παραγωγής που παράγονται στην ΠΔΕ κατά αύξουσα σειρά αξίας Εμπορικού Ισοζυγίου, το έτος 2008 (Πηγή: Τριετές Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, 2012).

Προϊόν	Εισαγωγές		Εξαγωγές		Εμπορικό ισοζύγιο	
	Αξία (Χιλ. €)	Ποσότητα (τόνοι)	Αξία (Χιλ. €)	Ποσότητα (τόνοι)	Αξία (Χιλ. €)	Ποσότητα (τόνοι)
Αραβόσιτος (ανάλεστος & άλευρα)	129.869,2		10.484,3		-119.384,9	
Πατάτες	58.435,6	142.328,3	7.529,1	25.276,1	-50.906,4	-117.052,2
Λεμόνια & γλυκολέμονα	49.278,9	52.153,0	3.467,9	4.381,7	-45.811,0	-47.771,3
Κριθάρι (ανάλεστο)	45.424,5	194.217,0	431,1	938,5	-44.993,4	-193.278,5
Μήλα (και χυμοί μήλων)	33.172,4		11.967,3		-21.205,2	
Φασόλια	18.387,7	17.587,7	661,4	456,3	-17.726,3	-17.131,4
Αμύγδαλα	30.893,4	9.586,3	13.931,8	3.870,5	-16.961,6	-5.715,8
Αχλάδια	20.720,4	21.277,6	5.109,9	6.296,0	-15.610,5	-14.981,6
Καρύδια	19.382,8	4.279,9	3.887,4	943,3	-15.495,4	-3.336,6
Τομάτα Νωπή	15.291,2	15.736,7	1.944,8	4.162,5	-13.346,4	-11.574,2
Φουντούκια	10.622,4	2.624,8	1.028,7	224,5	-9.593,7	-2.400,4
Φακή	8.341,6	11.927,9	201,3	226,4	-8.140,2	-11.701,5
Σκόρδα, Πράσα κτλ.	4.627,1	4.385,9	880,4	1.006,6	-3.746,8	-3.379,3
Ρεβίθια	3.756,7	4.287,2	61,7	37,5	-3.695,0	-4.249,7
Βρώμη (ανάλεστη)	3.160,2	14.816,9	57,2	235,6	-3.103,0	-14.581,3
Κράμβες	3.594,1	4.641,4	516,1	1.303,2	-3.078,1	-3.338,2
Αραχίδα (Φιστίκι)	12.046,2	2.926,0	4.213,2	1.432,9	-7.833,0	-1.493,1
Κουκιά και Λαθούρια	1.137,6	1.925,5	47,4	42,7	-1.090,2	-1.882,8
Μπιζέλια	918,5	1.595,7	3,6	2,1	-914,9	-1.593,6
Χυμός Τομάτας	795,9	1.167,4	25,2	27,9	-770,6	-1.139,5
Λοιπά Βρώσιμα Όσπρια	264,3	584,2	1,9	1,1	-262,4	-583,1
Σίκαλη	21,9	34,7	0,0		-21,9	-34,7
Σιτάλευρα	10.135,9	19.966,5	11.711,2	21.382,0	1.575,3	1.415,4
Μανταρίνια, Κλημεντίνες & παρόμ. υβριδ. Εσπεριδ.	3.143,0		15.165,3		12.022,4	
Οίνοι	41.664,6		55.640,5		13.975,9	
Ρύζι	21.224,6		41.941,5		20.717	
Λοιπά Λαχανικά	86.909,6		111.747,4		24.837,8	
Σταφίδα	5.650,3	6.499	31.017	19.906,5	25.366,7	13.407,1
Καρπούζια & Πεπόνια	3.318,6	4.616,9	30.968,0	130.354,3	27.649,4	125.737,4
Άλλο Ελαιόλαδο	3.837,3	1.288,6	38.494,8	25.383,5	34.657,5	24.095,0
Σιτάρι Σκληρό (ανάλεστο)	20.613,3	45.089,3	91.910,8	268.363,6	71.297,5	223.274,3

Προϊόν	Εισαγωγές		Εξαγωγές		Εμπορικό ισοζύγιο	
	Αξία (Χιλ. €)	Ποσότητα (τόνοι)	Αξία (Χιλ. €)	Ποσότητα (τόνοι)	Αξία (Χιλ. €)	Ποσότητα (τόνοι)
Πορτοκάλια (και χυμοί)	31.012,6		102.916,5		71.903,9	
Σταφύλια Νωπά	6.974,8	5.603,8	106.236,8	75.697,3	99.262,0	70.093,5
Καπνός	123.661,1	42.357,3	260.302,5	75.955,1	136.641,4	33.597,8
Ελιές Επιτραπέζιες	6.570,9	4,8	218.649,5	93,1	212.078,6	88,3
Παρθένο Ελαιόλαδο	3.884,3	1.528,0	220.050,2	70.657,9	216.166,0	69.129,9
Βαμβάκι	8.003,6		235.602,2		227.598,6	
Βερίκοκα, Κεράσια, Ροδάκινα	5.260,8	3.257,5	240.738,7	291.173,6	235.477,9	287.916,1

Πίνακας 6.1.15.15: Εισαγωγές και εξαγωγές προϊόντων ζωικής παραγωγής που παράγονται στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας κατά αύξουσα σειρά αξίας Εμπορικού Ισοζυγίου, το έτος 2008 (Πηγή: Τριετές Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, 2012).

Προϊόν	Εισαγωγές	Εξαγωγές	Εμπορικό Ισοζύγιο
	Αξία (Χιλ. €)	Αξία (Χιλ. €)	Αξία (Χιλ. €)
Βόειο κρέας	432.867,5	7.257,7	-425.609,8
Χοιρινό κρέας	378.869,9	6.982,0	-371.887,9
Γάλα και γαλακτοκομικά (εκτός από βούτυρο, τυρί)	349.983,3	72.900,1	-277.083,2
Τυριά	406.394,6	198.329,1	-208.065,6
Κρέας πουλερικών	138.146,0	14.272,1	-123.874,0
Ζώντα Βοοειδή	52.856,0	37,7	-52.818,3
Βούτυρο	33.782,1	903,0	-32.879,1
Αιγοπρόβειο κρέας	42.143,3	12.631,6	-29.511,6
Ζώντα Αιγοειδή	19.303,5	68,8	-19.234,6
Αυγά πτηνών	17.503,9	2.412,1	-15.091,8
Ζώντα Πουλερικά	5.749,9	2.465,5	-3.284,4
Ζώντα Χοιροειδή	3.093,6	2.584,5	-509,1
Ψάρια και παρασκευάσματα αυτών, Οστρακοειδή και Μαλακόστρακα	316.153,4	441.136,3	124.982,9

6.1.15.2.2 Δευτερογενής τομέας

Ο δευτερογενής τομέας της ΠΔΕ χαρακτηρίζεται από μια γενικότερη προσπάθεια αναδιάρθρωσης της βιομηχανικής βάσης και την μετατόπιση των δραστηριοτήτων από τους παραδοσιακούς φθίνοντες κλάδους (μεγάλες μονάδες) προς ανταγωνιστικές και βιώσιμες δραστηριότητες. Ο συνολικός αριθμός επιχειρήσεων του δευτερογενή τομέα στην Περιφέρεια ανήλθε στις 10.300, παρουσιάζοντας αύξηση περίπου κατά 18,5% σε σχέση με το 2001. Η ποσοστιαία μεταβολή για την περίοδο αυτή ήταν μεγαλύτερη και αυτής των επιχειρήσεων του τριτογενή τομέα (αύξηση περίπου 10%).

Ως προς τα **πλεονεκτήματα της ΠΔΕ** τα οποία μπορούν να στηρίξουν την ανάπτυξη της περιφέρειας, εάν αξιοποιηθούν κατάλληλα, σημειώνονται τα ακόλουθα:

- ✓ η σημαντική παραγωγή του πρωτογενή, που παρουσιάζει δυνατότητες στήριξης μεταποιητικών δραστηριοτήτων (ιδιαίτερα η παραγωγή πιστοποιημένων προϊόντων ΠΟΠ, ΠΓΕ, ΟΠΑΠ) και η συντονισμένη ανάπτυξη της τυποποίησης και συσκευασίας προϊόντων για εξαγωγή, η οποία ακόμη υστερεί σημαντικά αλλά έχει δυνατότητες και προοπτικές ανάπτυξης.
- ✓ η προνομιακή γεωγραφική θέση της ΠΔΕ, η οποία, πολύ περισσότερο μελλοντικά, μπορεί να προσφέρει αναπτυξιακές δυνατότητες με την εξασφάλιση άμεσης πρόσβασης στις αγορές του εσωτερικού και του εξωτερικού (νέο λιμάνι Πατρών, ΠΑΘΕ, Δυτικός άξονας, σιδηροδρομική σύνδεση, διαγώνιος κ.α.)
- ✓ η δυνατότητα προσέλκυσης καινοτόμων επενδυτικών δραστηριοτήτων που να ανταποκρίνονται στις σύγχρονες απαιτήσεις, λόγω των σημαντικών υποδομών σε ΑΕΙ, ΤΕΙ, ερευνητικά ινστιτούτα και του Επιστημονικού Πάρκου Πατρών με αξιόλογο επιστημονικό και ερευνητικό δυναμικό.

Στις Εχινάδες απέναντι από τις δυτικές ακτές της Αιτωλ/νίας αναπτύσσεται η μοναδική μονάδα εκτροφής τόνου στη χώρα καθώς και μονάδες εκτροφής γλώσσας και αχινού, κλάδους (οι οποίοι αντιπροσωπεύονταν από μεγάλες κυρίως βιομηχανικές μονάδες), προς την κατεύθυνση πιο σύγχρονων ανταγωνιστικών και βιώσιμων δραστηριοτήτων έστω και σαφώς μικρότερης κλίμακας. Ιδιαίτερα ο μεταποιητικός τομέας της περιφέρειας, ο οποίος συμβάλλει σημαντικά στην απασχόληση στις αγροτικές περιοχές, αλλά και σε προστιθέμενη αξία στην ΠΔΕ εξαρτάται άμεσα και καθοριστικά από την αντίστοιχη ανάπτυξη και αναδιάρθρωση του πρωτογενή τομέα και της παραγωγής του.

Οι κυριότερες **μεταποιητικές μονάδες** αφορούν στους κλάδους: τρόφιμα, μεταλλικά και μη μεταλλικά ορυκτά προϊόντα, κατασκευή ειδών ένδυσης, επίπλων, προϊόντων από ξύλο και κατασκευή μηχανημάτων.

Σε ό,τι αφορά τις **δυναμικές ζώνες** της περιφέρειας σε σχέση με τον δευτερογενή τομέα σημειώνεται ότι είναι σαφώς πιο περιορισμένες σε έκταση και ένταση από τις αντίστοιχες του πρωτογενή και τριτογενή. Ο κύριος πόλος βιομηχανικής συγκέντρωσης της ΠΔΕ είναι η ευρύτερη περιοχή της Πάτρας και προσφέρεται ως “περιοχή εντατικοποίησης”, έχοντας την προοπτική, κάτω από προϋποθέσεις, να χαρακτηριστεί ως δυναμική ζώνη. Παρουσιάζει τις σημαντικότερες συγκεντρώσεις εγκαταστάσεων του δευτερογενή τομέα. Στην ευρύτερη αυτή περιοχή λειτουργούν οι δύο ενεργές θεσμοθετημένες οργανωμένες περιοχές του δευτερογενή τομέα στην ΠΔΕ, η ΒΙΠΕ και το Βιοτεχνικό Πάρκο Πατρών.

Επιπλέον, όλη η εδαφική έκταση της ΠΔΕ βρίσκεται στην **ζώνη Γ΄** κινήτρων του **αναπτυξιακού Ν. 3908/2011**, με τα ποσοστά ενίσχυσης των επιχειρήσεων να κυμαίνονται από 40-50% (40% για τις μεγάλες επιχειρήσεις, 45% για τις μεσαίες και 50% για τις μικρές και πολύ μικρές) και να αφορούν και στις επιχειρήσεις του δευτερογενή σε σχέση με την βιομηχανία. Οι ευρύτερες περιοχές του Αγρινίου και του Πύργου – Αμαλιάδας χαρακτηρίζονται ως “περιοχές επέκτασης”

στις οποίες μπορούν να διαμορφωθούν δυνατότητες εκκίνησης διαδικασιών ανάπτυξης της βιομηχανίας.

Νεώτερα στοιχεία συνηγορούν σε μεγάλο βαθμό στο γεγονός ότι ο κύριος πόλος συγκέντρωσης του δευτερογενή τομέα της ΠΔΕ είναι η ευρύτερη περιοχή Πατρών με δευτερεύον μικρότερο κέντρο στην Αχαΐα, το Αίγιο και τη βιομηχανική δραστηριότητα στις άλλες δύο ΠΕ να αξιολογείται ως πολύ μικρότερης κλίμακας από την Αχαΐα και να συγκεντρώνεται στις ευρύτερες περιοχές των αστικών κέντρων Αγρινίου, Πύργου–Αμαλιάδας και τριτευόντως στις περιοχές Ναυπάκτου–Μεσολογγίου και Βαρθολομιού–Ζαχάρως.

Σημειώνεται ακόμη ότι οι σημαντικότεροι λόγοι (πέρα από την πρόσφατη οικονομική κρίση) που ουσιαστικά δεν έχει ενεργοποιηθεί ακόμη η βιομηχανική ζώνη στο Πλατυγιάλι Αστακού (παρά το ότι έχει εγκεκριμένο πολεοδομικό σχέδιο και χαραγμένους, όχι υλοποιημένους, τους δρόμους και τα βιομηχανικά οικόπεδα) είναι η μη ολοκλήρωση ακόμη της νέας οδικής σύνδεσης με την Ιόνια Οδό καθώς και οι μεγάλες καθυστερήσεις; ολοκλήρωσης της τελευταίας.

Υποδομές Βιομηχανίας

✓ **Βιομηχανική Περιοχή Πατρών**

Στην Π.Ε. Αχαΐας και συγκεκριμένα πλησίον της Πάτρας, λειτουργεί ΒΙΠΕ στην περιοχή Άγιος Στέφανος Αχαΐας.

Χαρακτηριστικά της ΒΙΠΕ Πατρών

Θέση: 25 km ΝΔ της Πάτρας (Αγ. Στέφανος Πατρών)

Ίδρυση: Δεκέμβριος 1972

Βιομηχανικά Οικόπεδα: 2,661 στρέμματα

Υποδομή: Υπάρχει οδικό δίκτυο, δίκτυο ύδρευσης και αποχέτευσης όμβριων και ακαθάρτων υδάτων, ΜΚΑ, Κέντρο Εξυπηρέτησης (Γραφείο Διοίκησης) Πυροσβεστικός σταθμός, μερικός ηλεκτροφωτισμός οδών, διαβάσεις για διέλευση τηλεφωνικών καλωδίων.

Στην περίοδο 1999-2003 στην ΒΙΠΕ Πατρών εγκαθίστανται 33 επιχειρήσεις. Από αυτές οι 25 αφορούν την μεταποίηση και οι υπόλοιπες αφορούν το εμπόριο και λοιπές υπηρεσίες. Από τις επιχειρήσεις αυτές οι 17 αφορούν ίδρυση ενώ οι 16 αφορούν επέκταση ήδη υφιστάμενης επιχείρησης, ενώ καμία επιχείρηση δεν επιλέγει την ΒΙΠΕ Πατρών για μετεγκατάσταση.

✓ **Βιοτεχνικό Πάρκο Πατρών**

Η περιοχή στην οποία κατασκευάστηκε το ΒΙΟΠΑ βρίσκεται στην νότια άκρη του Σχεδίου πόλης της Πάτρας. Εκτείνεται δυτικά και κατά μήκος του χειμάρρου Γλαύκου και της ημιτελούς λεωφόρου Γλαύκου που προοπτικά καταλήγει στην Ευρεία Περιμετρική Οδό της Πάτρας (στον κόμβο Κ5), που είναι τμήμα της ΠΑΘΕ και αποτελεί βασικό άξονα προσπέλασης των εγκαταστάσεων του νέου λιμανιού και της πόλης. Η περιοχή βρίσκεται σε άμεση γειτνίαση και με το νέο λιμάνι της πόλης.

Οργανώθηκε ένας χώρος μεγαλύτερος των 600 στρεμμάτων στο νοτιοδυτικό τμήμα της πόλης και μετατράπηκε σε Βιοτεχνικό Πάρκο.

Η περιοχή είχε ήδη από το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο του 1985 χαρακτηριστεί ως ΒΙΟΠΑ. Η περιοχή αυτή ευρισκόμενη στο άκρο της πόλης, παραδοσιακά χρησιμοποιείτο για βιοτεχνικές χρήσεις. Είναι αραιά δομημένη με λίγα κτίσματα τα περισσότερα από τα οποία είναι βιοτεχνικά ή βιομηχανικά καταστήματα.

Η υποδομή αυτή είναι ιδιαίτερα σημαντική για την Αχαΐα, αλλά και για τις επιχειρήσεις της ευρύτερης περιοχής και ιδιαίτερα τις ΜΜΕ, καθώς αναμένεται να δώσει σημαντικές λύσεις για την εγκατάσταση μεταποιητικών επιχειρήσεων, πολλές από τις οποίες αντιμετωπίζουν προβλήματα από την παρουσία τους εντός του αστικού ιστού. Παράλληλα, αντιμετωπίζονται τα προβλήματα σχετικά με την ύπαρξη κατοικιών εντός των ορίων του ΒΙΟΠΑ, ενώ συμπληρώνονται και ενισχύονται οι υφιστάμενες υποδομές με τη δημιουργία οδικού δικτύου, δικτύου ηλεκτροδότησης, δικτύων αποβλήτων & ομβρίων υδάτων και κτιρίου διοίκησης.

Σήμερα υπάρχουν κυρίως στο βόρειο τμήμα της εγκατεστημένες αρκετές βιοτεχνικές μονάδες. Συγκεκριμένα στο χώρο υπάρχουν: μονάδες ετοιμών ενδυμάτων, βιομηχανία άλατος, μονάδα διανομής αναψυκτικών, βιοτεχνίες επίπλων, συσκευαστήριο φρούτων, μονάδα αναγόμενης ελαστικών, μονάδα αμμοβολής, αποθήκη ξυλείας, κατασκευή στρωμάτων, σιδηρών κατασκευών, μονάδα επεξεργασίας σιδήρου οικοδομών, συσκευαστήριο σταφίδας, υφαντήριο, μονάδα τυπογραφικών εργασιών, συνεργείο αυτοκινήτων, βενζινάδικο, οικοδομικά υλικά (τζάκια, μάρμαρα, κλπ.), εταιρεία μεταφορών, τοποθέτηση μουσαμάδων αυτοκινήτων και τεντών, κατασκευές παραδοσιακών κιγκλιδωμάτων, κλπ.

✓ **ΝΑΒΙΠΕ Αστακού Αιτωλοακαρνανίας**

Η ΝΑΒΙΠΕ είναι η μοναδική Ναυτική και Βιομηχανική Περιοχή στην Ελλάδα που διαθέτει δικό της λιμάνι πολλαπλών χρήσεων. Τα δικαιώματα ανάπτυξης, λειτουργίας και διαχείρισης έχουν παραχωρηθεί στην ΑΚΑΡPORT ΑΕ.

Σύμφωνα με το ΦΕΚ 1207/13-07-2007, εγκρίνεται η λειτουργία της ΝΑΒΙΠΕ Πλατυγιαλίου Αστακού ως Ελεύθερης Ζώνης, σύμφωνα με τις διατάξεις του ΠΔ 133/90 και της κοινοτικής και εθνικής τελωνειακής νομοθεσίας.

Με την απόφαση αυτή, εγκρίθηκε ως νέος φορέας διοίκησης και διαχείρισης της Ελεύθερης Ζώνης ΝΑΒΙΠΕ Πλατυγιαλίου Αστακού, η εταιρεία «Ακαρνανικό Κέντρο Συνδυασμένων Συστημάτων Μεταφορών ΑΕ» και τον διακριτικό τίτλο «ΑΚΑΡΠΟΡΤ ΑΕ».

Η ΝΑΒΙΠΕ είναι η μοναδική Ναυτική και Βιομηχανική Περιοχή στην Ελλάδα, που διαθέτει δικό της λιμάνι πολλαπλών χρήσεων. Ο Αστακός και όλη η γύρω περιοχή μπορεί να γίνει ένα σύγχρονο, (υψηλής αποτελεσματικότητας) διαμετακομιστικό κέντρο, που παρέχει ολοκληρωμένες λύσεις για το διεθνές εμπόριο. Η συνολική έκταση της ΝΑΒΙΠΕ ανέρχεται στα 1.910 στρ. με 2.300μ μήκος κρηπιδωμάτων και βύθισμα που κυμαίνεται μεταξύ 8 και 14,5μ., χαρακτηριστικό που τη κατατάσσει ως ένα από τα βαθύτερα λιμάνια της χώρας.

Η ΝΑΒΙΠΕ, ως Ελεύθερη Βιομηχανική και Επιχειρηματική Ζώνη, βρίσκεται σε άριστη γεωγραφική θέση, από πλευράς στρατηγικής και οικονομικής σημασίας. Και η θέση αυτή (κοντά σε διεθνείς θαλάσσιες οδούς) την καθιστά πύλη για την κυκλοφορία ανάμεσα στις ευρωπαϊκές χώρες και την Ανατολή. Την καθιστά συνδυαστικό κρίκο ανάμεσα στην Αδριατική, τα Βαλκάνια και τις περιοχές της Μαύρης Θάλασσας.

Μερικές από τις δραστηριότητες που πρόκειται να αναπτυχθούν ιδιαίτερα είναι:

- η διαμετακόμιση φορτίων και αυτοκινήτων, η μεταφόρτωση φορτίων χύδην και η αποθήκευση φορτίων.
- οι υπηρεσίες εξυπηρέτησης των συναλλασσόμενων με την περιοχή της ΝΑΒΙΠΕ (εστιατόρια, τράπεζες, σταθμοί υγρών καυσίμων, mini market κ.λ.π.), οι λειτουργίες πορθμείων και η παραλαβή, παράδοση και διαχείριση φορτίων.

- οι υπηρεσίες συντήρησης και επισκευής του εξοπλισμού του λιμένα και
- οι δεκάδες τεχνικές υπηρεσίες (επιθεώρηση αυτοκινήτων, επεξεργασία και συσκευασία ξύλου, εργασίες ψύξης, επισκευή, συναρμολόγηση κλπ.)

6.1.15.2.3 Τριτογενής τομέας

Ο Τριτογενής τομέας αποτελεί τον κυρίαρχο τομέα στην ΠΔΕ (57,6% των απασχολούμενων και 71,0% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας). Στην ΠΔΕ δραστηριοποιούνται 31.383 επιχειρήσεις, σημειώνοντας αύξηση σε σχέση με το 2001, περίπου κατά 10,0%. Το μεγαλύτερο μέρος των επιχειρήσεων του τριτογενή τομέα αναφέρεται στους κλάδους του εμπορίου και των υπηρεσιών. Ειδικότερα η Περιφέρεια σημειώνει μεγάλη ανάπτυξη στους τομείς:

- των μεταφορικών υπηρεσιών,
- των υπηρεσιών υγείας,
- των υπηρεσιών εκπαίδευσης, έρευνας και ανάπτυξης με την ύπαρξη εκπαιδευτικών και ερευνητικών ιδρυμάτων,
- των παραγωγικών υπηρεσιών.

Τομέας της έρευνας και καινοτομίας

Η περιφέρεια διαθέτει σημαντικά **συγκριτικά πλεονεκτήματα** (ιεραρχικά μετά τις περιφέρειες που αποτελούν τις ευρύτερες περιοχές των μητροπολιτικών κέντρων Αθήνας και Θεσ/νίκης) στον τομέα της έρευνας και καινοτομίας όπως:

- ✓ Το Πανεπιστήμιο Πατρών, το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο και το νεοϊδρυθέν Πανεπιστήμιο στο Αγρίνιο.
- ✓ Δύο ανώτατα Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΤΕΙ): Πατρών και Μεσολογίου
- ✓ Το Επιστημονικό Πάρκο Πατρών (ΕΠΠ) που στεγάζει έναν αριθμό από νέες και δυναμικές επιχειρήσεις και έχει ως στόχο τη δημιουργία μιας σύγχρονης Καινοτομικής Επιχειρηματικής Περιοχής στην περιφέρεια, που θα αποτελέσει εργαλείο ανάπτυξης και προσανατολισμού της προς ένα καινοτομικό –παραγωγικό περιβάλλον
- ✓ Το Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών που εδρεύει στην περιοχή με κατεύθυνση την προώθηση της επιστημονικής έρευνας και τη σύνδεσής της με τις ανάγκες της οικονομίας και κοινωνίας

Η αξιοποίηση των συγκριτικών αυτών πλεονεκτημάτων μπορεί να γίνει ο κύριος παράγοντας για την ανάπτυξη τοπικών επιχειρήσεων και για την προσέλκυση αξιόλογου αριθμού νέων επιχειρήσεων στην περιφέρεια ωστόσο προς αυτή την κατεύθυνση απαιτούνται συστηματικότερες προσπάθειες τα επόμενα χρόνια, ώστε η συμβολή της παραπάνω υποδομής να είναι ιδιαίτερη αισθητή και να μην θεωρηθεί ή αποδειχθεί ότι έχει υπερεκτιμηθεί.

Τα μέχρι σήμερα στοιχεία δεν έχουν δείξει σημαντικά αποτελέσματα στην αξιοποίηση των αποτελεσμάτων των υπαρχόντων υποδομών έρευνας και τεχνολογίας και κυρίως το έλλειμμα είναι ορατό στη στενότερη διασύνδεσή τους με τις επιχειρήσεις της περιοχής και στην αντίστοιχη διάχυση καινοτομικών προσπαθειών στις επιχειρήσεις και στις παραγωγικές δραστηριότητες. Στις κύριες ερμηνείες για την έλλειψη σημαντικών αποτελεσμάτων αποτελεί βασικό παράγοντα και μεταβλητή η γενικότερη ύφεση που χαρακτηρίζει την ελληνική οικονομία και ιδίως τα τελευταία χρόνια της έντονης κρίσης που έχουν δραστικά περιορισθεί οι δαπάνες συμπεριλαμβανομένων αυτών που αφορούν την έρευνα και την τεχνολογία.

Τουρισμός

Ίσως το σημαντικότερο συγκριτικό πλεονέκτημα της ΠΔΕ είναι ο πλούτος της σε διεθνούς και εθνικής σημασίας φυσικούς και πολιτιστικούς – αρχαιολογικούς πόρους υψηλής ποιότητας, οι περισσότεροι εκ των οποίων δεν έχουν ακόμα αξιοποιηθεί ως ελκυστικοί προορισμοί ήπιων, εναλλακτικών μορφών τουρισμού (οικολογικός, ιαματικός, συνεδριακός, θρησκευτικός, αλιευτικός κ.α.).

Σημειώνεται ότι υπάρχουν προοπτικές και δυνατότητες ανάπτυξης περιηγητικού, πολιτιστικού και θαλάσσιου τουρισμού στον παράκτιο χώρο και ήπιων μορφών εναλλακτικού τουρισμού στην ορεινή και παραλίμνια ενδοχώρα της ΠΔΕ.

Η βαθμιαία διάχυση τουριστικών ροών στην ενδοχώρα θα εκτονώσει σχετικά την παράκτια ζώνη. Ο συνδυασμός ήπιων μορφών τουρισμού και άλλων συμπληρωματικών παραγωγικών δραστηριοτήτων έχει τη δυνατότητα να τονώσει τις φθίνουσες ορεινές περιοχές και να συμβάλλει στη συγκράτηση των κατοίκων με τη δημιουργία νέων ευκαιριών απασχόλησης, αμβλύνοντας τις ενδοπεριφερειακές ανισότητες. Ωστόσο, σε ό,τι αφορά την απαιτούμενη στήριξη ειδικών μορφών τουρισμού διαπιστώνεται ότι η ειδική τουριστική υποδομή που υπάρχει μέχρι σήμερα είναι ελλιπής.

Η Ξενοδοχειακή υποδομή της ΠΔΕ στην δεκαετία που μεσολάβησε (2002-2011) σημείωσε αύξηση 27% περίπου, σε σύγκριση με 21,8% του συνόλου της χώρας και αυτό οφείλεται κυρίως στους Ολυμπιακούς Αγώνες 2004 και την ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής Αρχ. Ολυμπίας και της Ηλείας γενικότερα. Τα ποσοστά αύξησης κλινών την περίοδο 2002 - 2011 κατά ΠΕ είναι: στην Αιτωλοακαρνανία 10,0%, στην Αχαΐα 15,0% και στην Ηλεία 50,0%. Ως προς τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της ξενοδοχειακής υποδομής, η Ηλεία υπερέχει σε κλίνες υπερπολυτελείας και πολυτελείας, η Αχαΐα διαθέτει μικρό ποσοστό κλινών πολυτελείας και μεγαλύτερο μέσης στάθμης, ενώ στην Αιτωλοακαρνανία το ξενοδοχειακό δυναμικό περιορίζεται σε μέσης – χαμηλής στάθμης. Στην Ηλεία το 38,0% των κλινών είναι 5 αστέρων, 18,0% 4 αστέρων και 39,0% κλίνες 3 και 2 αστέρων.

Στους παρακάτω πίνακες παρατίθενται πρόσφατα στοιχεία για τον αριθμό αφίξεων ημεδαπών και αλλοδαπών καθώς και τον αριθμό των καταλυμάτων και των κλινών στην ΠΔΕ για την περίοδο 2011-2012.

Πίνακας 6.1.15.16: Αριθμός αφίξεων ημεδαπών και αλλοδαπών σε ξενοδοχειακά καταλύματα στην ΠΔΕ τα έτη 2011- 2012 (Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ).

	2011			2012		
	ΗΜΕΔΑΠΟΙ	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ	ΗΜΕΔΑΠΟΙ	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ
ΕΛΛΑΔΑ	6.312.960	10.041.765	16.354.725	5.257.258	9.243.951	14.501.209
ΠΔΕ	420.891	254.934	675.825	376.411	191.471	567.882
Π.Ε Αιτωλ/νίας	114.180	10.660	124.840	93.884	9.200	103.084
Π.Ε Αχαΐας	200.270	45.230	245.500	171.511	34.248	205.759
Π.Ε Ηλείας	106.441	199.044	305.485	111.016	148.023	259.039

Πίνακας 6.1.15.17: Αριθμός αφίξεων ημεδαπών και αλλοδαπών σε campings στην ΠΔΕ τα έτη 2011- 2012 (Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ).

	2011			2012		
	ΗΜΕΔΑΠΟΙ	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ	ΗΜΕΔΑΠΟΙ	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ
ΕΛΛΑΔΑ	166,184	224,697	390,881	137,302	151,780	289,082
ΠΔΕ	4,331	36,115	40,446	4,023	22,218	26,241
Π.Ε Αιτωλ/νίας	1,083	130	1,213	943	94	1,037
Π.Ε Αχαΐας	1,466	22,789	24,255	1,267	13,354	14,621
Π.Ε Ηλείας	1,782	13,196	14,978	1,813	8,770	10,583

Πίνακας 6.1.15.18: Αριθμός καταλυμάτων και κλινών στην ΠΔΕ το έτος 2012 (Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ).

	Αριθμός καταλυμάτων			Αριθμός κλινών		
	Ξενοδοχεία και ομοειδή καταλύματα	Τουριστικά κάμπινγκ	Σύνολο	Ξενοδοχεία και ομοειδή καταλύματα	Τουριστικά κάμπινγκ	Σύνολο
ΕΛΛΑΔΑ	3.839	161	4.000	265.114	47.843	312.957
ΠΔΕ	269	22	291	18.512	5.498	24.010
Π.Ε Αιτωλ/νίας	74	3	77	3.414	500	3.914
Π.Ε Αχαΐας	110	6	116	6.858	1.247	8.105
Π.Ε Ηλείας	85	13	98	8.240	3.751	11.991

Πίνακας 6.1.15.19: Αριθμός καταλυμάτων και κλινών στην ΠΔΕ το έτος 2011 (Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ).

	Αριθμός καταλυμάτων			Αριθμός κλινών		
	Ξενοδοχεία και ομοειδή καταλύματα	Τουριστικά κάμπινγκ	Σύνολο	Ξενοδοχεία και ομοειδή καταλύματα	Τουριστικά κάμπινγκ	Σύνολο
ΕΛΛΑΔΑ	9.648	299	9.947	763.668	81.549	845.217
ΠΔΕ	269	23	292	18.488	5.849	24.337
Π.Ε Αιτωλ/νίας	76	3	79	3.469	500	3.969

Π.Ε Αχαΐας	110	6	116	6.836	1.247	8.083
Π.Ε Ηλείας	83	14	97	8.183	4.102	12.285

Παρόλο που η προαναγγελθείσα Π.Ο.Τ.Α. (Περιοχή Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης) Αιτωλοακαρνανίας δεν προχώρησε, πραγματοποιήθηκε η ανάπτυξη ολοκληρωμένου τουριστικού θέρετρου στην περιοχή πρώην ιδιοκτησίας ΕΟΤ των Λουτρών Κυλλήνης, με μακροχρόνια παραχώρηση χρήσης σε ελληνική ιδιωτική ξενοδοχειακή εταιρεία. Το ολοκληρωμένο τουριστικό θέρετρο (Olympia Riviera Resort) διαθέτει 4 ξενοδοχειακές μονάδες, σουίτες και βίλες 3.106 κλινών, κέντρο θαλασσοθεραπείας, συνεδριακό κέντρο, παιδούπολη, ιππικό όμιλο κ.α.

Η τουριστική κίνηση προς την χώρα μας, με βάση τα στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ. για τον αριθμό των αφίξεων και διανυκτερεύσεων, διαπιστώνεται ότι μετά την κάμψη των ετών 2001-2003 ακολούθησε ανοδική πορεία από το 2004 μέχρι το 2007. Αυτό οφείλεται κυρίως στην έλξη λόγω των Ολυμπιακών Αγώνων 2004 αλλά και στην γενικευμένη αναβάθμιση των τεχνικών, συγκοινωνιακών, ξενοδοχειακών και γενικά τουριστικών υποδομών. Από το 2007 εμφανίζονται σημάδια στασιμότητας και κατά την περίοδο 2008-2010 πτώση (περίοδος οικονομικής ύφεσης), με ενδείξεις μικρής ανάκαμψης το 2011. Η εποχικότητα των τουριστικών αφίξεων στην Ελλάδα συνεχίζεται από το 1995 ως το 2010-2011 κατά τους μήνες Μάιο-Νοέμβριο, με αιχμή τον Ιούλιο και Αύγουστο.

Από τα στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ. για την περίοδο 2004-2008 συμπεραίνεται ότι:

- ✓ Οι διανυκτερεύσεις σε ξενοδοχειακά καταλύματα στην ΠΔΕ το 2009 δεν ξεπερνούν το 2.66% του συνόλου της χώρας, με πλειονότητα ημεδαπούς, ενώ η πληρότητα πλησιάζει το 75% της μέσης πληρότητας της χώρας.
- ✓ Στην Αιτωλοακαρνανία σε μεγάλο ποσοστό και στην Αχαΐα λιγότερο, στις διανυκτερεύσεις επικρατούν οι ημεδαποί έναντι των αλλοδαπών, ενώ στην Ηλεία η αναλογία αντιστρέφεται. Η πληρότητα στην Αιτωλοακαρνανία είναι πολύ χαμηλή, στην Αχαΐα λιγότερο, ενώ στην Ηλεία πλησιάζει αρκετά την πληρότητα του συνόλου της χώρας.
- ✓ Στην χρονική περίοδο 2004-2008 οι διανυκτερεύσεις στην Αιτωλοακαρνανία σημείωσαν μεγάλη μείωση, ιδιαίτερα των αλλοδαπών. Στην Αχαΐα σημείωσαν αύξηση, ιδιαίτερα των αλλοδαπών και στην Ηλεία ακόμη μεγαλύτερη αύξηση, διπλάσια αυτής του συνόλου της χώρας και για τους αλλοδαπούς υπερδιπλάσια.

Όπως και για τις διανυκτερεύσεις, διαπιστώνεται ότι στις αφίξεις αλλοδαπών μετά την ανοδική πορεία από το 2004 μέχρι το 2007 εμφανίζονται σημάδια στασιμότητας που ακολουθούνται από πτώση κατά την περίοδο 2008 - 2010, με ενδείξεις μικρής ανάκαμψης το 2011.

Την τελευταία 10ετία υπάρχουν παραδείγματα που παραπέμπουν σε μια σχετική στασιμότητα στην τουριστική αξιοποίηση χαρακτηριστικών φυσικών πόρων της περιοχής, όπως είναι οι σημαντικές ιαματικές πηγές των Λουτρών Καϊάφα και Κυλλήνης και η έλλειψη αξιοποίησης (με ήπιες μορφές τουρισμού) των εσωτερικών υδάτων κυρίως της Αιτωλ/νίας (Λίμνη Τριχωνίδα, τεχνητές λίμνες Κρεμαστών, Καστρακίου κ.α).

Σε ό.τι αφορά το παλιό υδροθεραπευτήριο στην περιοχή Καϊάφα (ιδιοκτησίας ΕΟΤ) αν και αδυνατεί να στηρίξει σύγχρονες δραστηριότητες θεραπευτικού τουρισμού. τα τελευταία 10-15 χρόνια έχουν ακυρωθεί προγράμματα για ολοκληρωμένη τουριστική ανάπτυξη της περιοχής μέσω ιδιωτικής πρωτοβουλίας. Από παλαιότερες μελέτες και έρευνες έχει επισημανθεί η ιαματική αξία των πηγών σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο. ωστόσο. η σημερινή κατάσταση των παλιών εγκαταστάσεων είναι σαφώς πιο υποβαθμισμένη απ' αυτήν που υπήρχε στο τέλος της 10ετίας του '90.

Η σχετική στασιμότητα στην ανάδειξη τόσο της ελκυστικότητας όσο και της προώθησης ήπιων εναλλακτικών δραστηριοτήτων μικρής κλίμακας και έντασης. με όρους και περιορισμούς που δεν επιβαρύνουν τις ευαίσθητες οικολογικές συνθήκες των περιοχών. όπως οι παραλίμνιες περιοχές της λίμνης Τριχωνίδας και αυτές των τεχνητών λιμνών Κρεμαστών, Καστρακίου, Πηνειού καταγράφεται ως ένα ακόμη παράδειγμα έλλειψης δράσεων προς αυτή την κατεύθυνση. παρά το ότι οι δυνατότητες και προοπτικές δεν λείπουν.

Ενθαρρυντικά δείγματα στην κατεύθυνση στήριξης ημιορεινών και ορεινών περιοχών της ενδοχώρας μέσα από πρωτοβουλίες και μικρής κλίμακας επενδύσεις. που σχετίζονται και προωθούν εναλλακτικές μορφές τουρισμού. εμφανίσθηκαν την τελευταία 10ετία σε ορισμένες περιοχές της περιφέρειας με κυριότερες περιπτώσεις αυτές της ορεινής Ναυπακτίας. της ορεινής περιοχής της Δ.Ε. Ακράτας και του Δ. Αιγιαλείας καθώς και του Δ. Καλαβρύτων. Η τελευταία περιοχή βέβαια χαρακτηρίζεται από εντονότερη τουριστική κίνηση που είχε ξεκινήσει από παλιότερα. μετά και κυρίως λόγω της εγκατάστασης του χιονοδρομικού κέντρου από τον ΕΟΤ.

Το Χιονοδρομικό Κέντρο Καλαβρύτων (εγκαταστάσεις και δραστηριότητες) λόγω της σχετικής ζήτησης επηρεάζει έμμεσα την οικιστική και τουριστική (εσωτερικού τουρισμού) ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής. Η δημιουργία νέας ποδηλατικής πίστας με την αξιοποίηση των αναβατήρων του χιονοδρομικού εμπλουτίζει τις ορεινές διαδρομές και δραστηριότητες της περιοχής. Αντίστοιχες ορεινές δραστηριότητες-διαδρομές προσφέρει το νέο ποδηλατικό μονοπάτι στον Χελμό. με οργάνωση π.χ. αγώνων Downhill για αναβάτες.

Στην ορεινή Ναυπακτία η αρχική ώθηση ανάπτυξης εναλλακτικού τουρισμού ξεκίνησε από την περιοχή των Πιτσιναϊκών. όπου στον ποταμό Εύηνο έχει αναπτυχθεί το rafting. Μεγάλη ώθηση προσέδωσε η ένταξη έργων/εγκαταστάσεων αποκατάστασης παλαιών κτιρίων και άλλων δράσεων. 68 συνολικά επενδύσεων ενταγμένων στο πρόγραμμα Leader (συνολικών επενδύσεων ~4.6 εκατ. €) και στο ΠΕΠ ορεινών όγκων του Γ' ΚΠΣ (επενδύσεις 6.0 περίπου εκατ. €). Οι δράσεις είχαν χωρική αναφορά σε όλες τις Δ.Ε. του Δήμου Ναυπακτίας και σε πολλούς οικισμούς της περιοχής (Άνω Χώρα, Πλάτανος, Νεοχώρι, Βλαχομάνδρα, Μολύκρειο, Ελατού, Παλαιόπυργο, Δάφνη, Τρίκορφο κ.α). Οι επενδύσεις – δράσεις συνεχίζονται στη περιοχή με βάση το νέο τοπικό πρόγραμμα "εφαρμογή της προσέγγισης Leader" το οποίο συντονίζει η Αιτωλική Αναπτυξιακή ΑΕ ΟΤΑ. με την υπογραφή μέχρι σήμερα 17 συμβάσεων συνολικού προϋπολογισμού περίπου 4.2 εκατ. € (με δημόσια δαπάνη περίπου 2.5 εκατ. €).

Τα καταλύματα αγροτουρισμού. τουρισμού υπαίθρου της Περιφέρειας που έχουν δημιουργηθεί στην ύπαιθρο και την ορεινή ενδοχώρα συμμετέχουν. μετά από πιστοποίηση ποιότητας. στο Δίκτυο Αγροτουριστικών Καταλυμάτων Guest Inn. μέλος της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας Αγροτουρισμού. Μέσω του Δικτύου. εκτός από διαδικτυακή προβολή και

κρατήσεις. δίνονται δυνατότητες ενημέρωσης σε θέματα που αφορούν στην σημασία του τουρισμού της υπαίθρου για τις αγροτικές περιοχές, τα επιχειρηματικά σχέδια και τα καινοτόμα προϊόντα, την προστασία των αγροτικών κοινοτήτων και της πολιτιστικής κληρονομιάς μέσα από τον τουρισμό, τον τουρισμό της υπαίθρου μέσα στον κόσμο του internet και των social media. Παράλληλα δίνεται η δυνατότητα συμμετοχής σε Ευρωπαϊκά Συνέδρια Αγροτουρισμού.

6.2 Περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά που ενδέχεται να επηρεαστούν σημαντικά

Όπως αναφέρεται αναλυτικά και στο Κεφ. 7, οι περιβαλλοντικές παράμετροι που ενδέχεται να επηρεαστούν σημαντικά από την εφαρμογή του προτεινόμενου Σχεδίου είναι οι εξής:

- Οι χρήσεις γης
- Η ατμόσφαιρα και το κλίμα
- Ο τομέας των μεταφορών

Οι παραπάνω παράμετροι θα επηρεαστούν **θετικά** από την εφαρμογή των προνοιών του Σχεδίου.

Οι πρόνοιες του Σχεδίου ενδέχεται να επιφέρουν παράλληλα και κάποιες έμμεσες πιέσεις και **αρνητικές** επιπτώσεις στις χρήσεις γης, στα ποιοτικά χαρακτηριστικά της ατμόσφαιρας (θόρυβος, ατμοσφαιρική ρύπανση) ενδεχομένως στο τοπίο και το έδαφος καθώς και στη βιοποικιλότητα της περιοχής. Οι πιέσεις θα ασκηθούν κατά κύριο λόγο, λόγω των σημαντικών έργων μεταφορών τα οποία θα υλοποιηθούν στην ΔΕ, και τα οποία δεσμεύουν ένα σημαντικό μέρος του ΠΕΠ. Οι παραπάνω αρνητικές επιπτώσεις εκτιμάται ότι θα είναι μικρής έκτασης και έντασης και ότι δεν παρουσιάζουν στρατηγικό χαρακτήρα.

Το έργο ολοκλήρωσης της Ολυμπίας οδού το οποίο καταλαμβάνει ποσοστιαία ένα σημαντικό τμήμα του ΕΠ διαθέτει εγκεκριμένους περιβαλλοντικούς όρους (ΚΥΑ Α.Π. οικ. 104892/16-6-2006). Κατά την προβλεπόμενη ανανέωση των Π.Ο του έργου (στις 31/12/2016) θα πρέπει να συνεκτιμηθεί ο βαθμός υλοποίησης της ολοκλήρωσης και λειτουργίας των κάθετων αρτηριών σύνδεσης της ΠΑΘΕ με σκοπό την ενδυνάμωση αναπτυξιακά υποβαθμισμένων περιοχών της ΠΔΕ.

Αν και η υλοποιούμενη αναβάθμιση της γραμμής Κιάτου – Πάτρας (Ρίου) αποτελεί θετική εξέλιξη για την ΠΔΕ, η διακοπή της λειτουργίας του υπόλοιπου μετρικού δικτύου Πελοποννήσου επ' αόριστον, αποδυναμώνει το σιδηρόδρομο και αποκόπτει την Πελοπόννησο σιδηροδρομικά, με σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις για την προοπτική βιώσιμης ανάπτυξης της ΠΕ Ηλείας, προστασίας, ανάδειξης και αναβάθμισης των αρχαιολογικών πόρων της ΠΔΕ (π.χ. σιδηροδρομική σύνδεση αρχαίας Ολυμπίας).

6.3 Πιθανή εξέλιξη περιβαλλοντικών παραμέτρων στην περίπτωση της μη εφαρμογής του Σχεδίου

Σε περίπτωση επιλογής μη εφαρμογής του προτεινόμενου Σχεδίου, η υφιστάμενη σήμερα κατάσταση θα δυσμενοποιηθεί σημαντικά, δεδομένου ότι μια σειρά από έργα θα παραμείνουν ημιτελή, ενώ επίσης σημαντικές παρεμβάσεις που προκύπτουν από την υποχρεωτική υιοθέτηση της κοινοτικής περιβαλλοντικής νομοθεσίας, δεν θα καταστεί δυνατόν να εφαρμοσθούν.

Συγκεκριμένα:

- Συνέχιση μια ασυντόνιστης ανάπτυξης ,μέσα από διάφορα τοπικά, περιφερειακά και εθνικά σχέδια και πολιτικές που δεν εξασφαλίζουν ότι οι προγραμματισμένες επενδύσεις θα συμβάλλουν στην προώθηση μιας ισορροπημένης ανάπτυξης της ΠΔΕ
- Διατήρησης μιας μονοεπίπεδης και αποσπασματικής προσέγγισης στην αστική ανάπτυξη και το δομημένο περιβάλλον, όπου οι πόλεις γίνονται αθροίσματα παλιών και νέων κτιρίων που περιβάλλονται από οδικούς άξονες , περικλείουν ζώνες αποκλεισμού για συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες και γενικά περιέχουν όλα τα προβλήματα που επισημάνθηκαν για την αστική ανάπτυξη στο Χάρτη της Λειψίας
- Μη αναβάθμιση της ευρωπαϊκής και διεθνούς ακτινοβολίας της περιφέρειας. Με βάση τα νεώτερα του 2003 στοιχεία η ΠΔΕ. δεν έχει αναβαθμίσει την αναπτυξιακή της θέση (ανήκει στον αμιγή στόχο 1 – Σύγκλιση). Με στοιχεία του 2008, βρίσκεται στην 26^η θέση με 72,8 μονάδες στο κ.κ. ΑΕΠ σε ΜΑΔ (σε ποσοστό EU27=100), ανάμεσα στις 84 πιο «φτωχές» περιφέρειες του στόχου «Σύγκλιση» με το χαμηλότερο ΑΕΠ κατά κάτοικο⁴⁴.
- Λόγω της οικονομικής κρίσης (ή με πρόσχημα την οικονομική κρίση) θα συνεχίζει η συγκυριακή και χωρίς προγραμματισμό ανάπτυξη της οικονομίας και της παραγωγής σε ένα πλαίσιο μη ανταγωνιστικό και ποιοτικό, σ' ένα μη σχεδιασμένο χωρικό περιβάλλον, που δεν αναδεικνύει τα συγκριτικά του πλεονεκτήματα (φυσικά, πολιτιστικά, παραγωγικά), στις διάφορες χωρικές του ενότητες (από τις μεγαλύτερες ως τις τοπικές), με βάση τις αρχές και κατευθύνσεις της οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής
- Μη ανάπτυξη προηγμένων υπηρεσιών στην έρευνα και τις νέες τεχνολογίες, μη αξιοποίηση των δυνατοτήτων που παρέχονται με εστίες το Επιστημονικό Πάρκο Πατρών και το Πανεπιστήμιο με αποτέλεσμα την καθήλωση της Περιφέρειας και στον τομέα αυτό, στον οποίο παρουσιάζει σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα.

44 «ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ & ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ & ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ» «ΦΙΛΩΝ»: Α. ΠΑΝΤΑΖΗΣ-ΠΑΝ. ΚΥΡΙΟΠΟΥΛΟΥ ΚΑΙ ΣΥΝ. Ο.Ε. και ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΙΑΤΡΟΥ, ΥΠΕΚΑ, 2013

- Διατήρηση του κινδύνου πλημμυρικών φαινομένων με αρνητικές επιπτώσεις τόσο στη γεωργική παραγωγή όσο και στο αστικό και δομημένο περιβάλλον αλλά και τις αστικές και κοινωνικές υποδομές.
- Δεν επιτυγχάνεται η ενδοπεριφερειακή σύγκλιση η οποία επιδιώκεται σε κάποιο βαθμό μέσω των έργων μεταφορών που προγραμματίζονται , με αποτέλεσμα να ανοίξει η ψαλίδα των ανισοτήτων μεταξύ των Π.Ε. αλλά και μεταξύ ενδονομαρχιακών ανισοτήτων με συνέπεια να κινδυνεύει να διαρραγεί η κοινωνική, οικονομική και εδαφική συνοχή της περιφέρειας.
- Συνέχιση των μεγάλων καθυστερήσεων των αναπτυξιακών έργων που είναι απαραίτητα για την εφαρμογή των στρατηγικών κατευθύνσεων ανάπτυξης της ΠΔΕ, την άρση της σχετικής απομόνωσής της και την αναβάθμιση της θέσης και του ρόλου της στον εθνικό και ευρωπαϊκό χώρο.
- Με τη συντελούμενη κλιματική αλλαγή, οι φυσικοί πόροι αλλά και οι οικότοποι της ΠΔΕ δύναται να απειληθούν σοβαρά από τη μείωση των διαθέσιμων ποσοτήτων νερού, όπως επίσης και από τα ακραία καιρικά φαινόμενα τα οποία μπορούν να οδηγήσουν στα όριά του το φυσικό σύστημα.

Εν κατακλείδι:

Η μη εφαρμογή του προτεινόμενου Σχεδίου θα οδηγήσει σε συνθήκες μη αειφορικής ανάπτυξης της ΠΔΕ , με συνακόλουθες επιπτώσεις τόσο στο φυσικό περιβάλλον (περιοχές υψηλής οικολογικής αξίας, προστατευόμενες περιοχές, τοπίο κλπ) όσο και στο ανθρωπογενές και οικονομικό περιβάλλον (ερημοποίηση, μείωση γεωργικής παραγωγής κλπ).

7. ΕΚΤΙΜΗΣΗ, ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ

7.1 Γενικά

Μέχρι το σημείο αυτό, η μελέτη έχει αναλύσει τις βασικές συνιστώσες που οριοθετούν το υπόστρωμα, τη βάση του αντικειμένου της:

- ✓ Την υφιστάμενη κατάσταση στην ΠΔΕ και τη συσχέτιση αυτής με τους στόχους και τις επιδιώξεις του υπό μελέτη προγράμματος.
- ✓ Την περιγραφή του Προγράμματος με ανάλυση τόσο των στρατηγικών όσο και των επιμέρους θεματικών στόχων του.
- ✓ Την περιγραφή της σημερινής κατάστασης του περιβάλλοντος, κατά την οποία διαγνώστηκαν τα επίπεδα των περιβαλλοντικών παραμέτρων και εντοπίστηκαν τα ευαίσθητα και μη σημεία, ενώ εξετάστηκε ο πιθανός επηρεασμός κάθε μιας περιβαλλοντικής παραμέτρου από τη μη εφαρμογή του προτεινόμενου Προγράμματος.

Στις ενότητες που ακολουθούν, οι πληροφορίες που παρουσιάστηκαν μέχρι το σημείο αυτό, συντίθενται μέσω μιας λεπτομερούς μεθοδολογικής προσέγγισης, ώστε να εκτιμηθούν οι ενδεχόμενες επιπτώσεις του προτεινόμενου Προγράμματος στο περιβάλλον.

Στην αμέσως επόμενη ενότητα παρουσιάζεται η μεθοδολογία εκτίμησης των επιπτώσεων, ενώ στις ενότητες που την ακολουθούν παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της εκτίμησης και η τεκμηρίωσή τους.

7.2 Μεθοδολογία εκτίμησης, αξιολόγησης και αντιμετώπισης των επιπτώσεων

7.2.1 Γενικά

Η Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση (ΣΠΕ) των επιπτώσεων αποτελεί ένα σχετικά νέο αντικείμενο μελέτης. Το γεγονός αυτό, αλλά κυρίως το μεγάλο εύρος διαφοροποίησης, τόσο ως προς το περιεχόμενο όσο και ως προς το επίπεδο σχεδιασμού, που παρουσιάζεται στα σχέδια και προγράμματα που υπόκεινται σε ΣΠΕ, έχουν καταστήσει ανέφικτη την παγίωση βέλτιστων μεθόδων για τη διερεύνηση του αντικειμένου. Αντίθετα, η πρακτική που ακολουθείται στις περισσότερες ΣΠΜ που έχουν εκπονηθεί σε Κράτη – Μέλη, είναι η αναζήτηση των κάθε φορά καταλληλότερων μεθόδων εκτίμησης, ανάλογα με

- το περιεχόμενο και τον τομεακό προσανατολισμό του προγράμματος ή σχεδίου,
- το επίπεδο ποσοτικοποίησης που έχει ενσωματωθεί στην γνώση για την υφιστάμενη κατάσταση του περιβάλλοντος, αλλά κυρίως
- το επίπεδο ωριμότητας στο οποίο έχει φθάσει η εκπόνηση του προγράμματος ή σχεδίου πριν την έναρξη διενέργειας της ΣΠΕ.

Η ανασκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας (τόσο των συγγραμμάτων που προσφέρουν κατευθύνσεις και οδηγίες για την εκπόνηση ΣΠΜ, όσο και των σχετικών μελετών που έχουν προετοιμαστεί για σχέδια ή προγράμματα σε κράτη – μέλη), δείχνει ότι:

- Στις μελέτες που εκπονούνται στα πλαίσια της ΣΠΕ μπορούν να χρησιμοποιηθούν τόσο ποσοτικές όσο και ποιοτικές μέθοδοι εκτίμησης, ενώ συχνότερος είναι ο συνδυασμός τους.
- Δεν εμφανίζεται προτίμηση σε συγκεκριμένες μεθόδους. Αντίθετα, τα συγγράμματα κατευθύνσεων και οδηγιών περιγράφουν σημαντικό εύρος μεθόδων, ενώ οι μελέτες επιλέγουν ή συνθέτουν την κάθε φορά κατάλληλη προσέγγιση.
- Βασική προϋπόθεση για την αξιοποίηση ποσοτικών μεθόδων είναι η ωριμότητα του σχεδίου, κυρίως στο επίπεδο των χαρακτηριστικών των έργων και δράσεων που συναποτελούν το σχέδιο. Παράλληλα, προαπαιτούνται ποσοτικές καταγραφές των κυριότερων στοιχείων της τρέχουσας περιβαλλοντικής κατάστασης. Όταν μια εκ των δύο αυτών προϋποθέσεων δεν ικανοποιείται, επιλέγονται ποιοτικής φύσης μέθοδοι.

Μια οριοθέτηση της έννοιας των ποσοτικών και ποιοτικών μεθόδων ίσως είναι χρήσιμη για τη διασαφήνιση των συγκεκριμένων όρων:

- Στις ποσοτικές μεθόδους, τα ζητήματα εκτίμησης των επιπτώσεων τίθενται συνήθως με τη μορφή «Πόσο θα αλλάξει η περιβαλλοντική παράμετρος x από την υλοποίηση του μέρους του σχεδίου y ;». Μέσω σύνθετων υπολογιστικών εργαλείων, στα οποία έχει ενσωματωθεί σημαντικός αριθμός παραδοχών, αναζητούνται απαντήσεις στα ερωτήματα της μορφής αυτής, υπό τη βασική προϋπόθεση ότι για την περιβαλλοντική παράμετρο x (π.χ. συγκεντρώσεις ανεπιθύμητων ουσιών στα νερά, αριθμοί και πληθυσμοί ειδών που συνθέτουν τη βιοποικιλότητα, συγκεντρώσεις ατμοσφαιρικών ρύπων), υπάρχουν

διαθέσιμα ποσοτικά δεδομένα. Παράλληλα, μια ακόμη βασικότερη προϋπόθεση που πρέπει να συντρέχει για να είναι δυνατή η εξαγωγή ποσοτικής απάντησης είναι η συγκεκριμενοποίηση του μέρους του προγράμματος γ, δηλαδή τα χαρακτηριστικά των έργων και δράσεων και η κατανομή των πόρων.

Όπως γίνεται εμφανές, οι ποσοτικές μέθοδοι προσομοιάζουν ιδιαίτερα στην προσέγγιση των Μελετών Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠΕ), με τη διαφορά ότι αυτή τη φορά η αιτία των αλλαγών δεν εντοπίζεται σε ένα μεμονωμένο έργο αλλά σε οργανωμένα σύνολα έργων και δράσεων.

- Στις ποιοτικές μεθόδους δε χρησιμοποιούνται υπολογιστικά εργαλεία, αλλά υποκειμενικές εκτιμήσεις για τις ενδεχόμενες μεταβολές. Η εγκυρότητα των εκτιμήσεων διασφαλίζεται με τη διεξοδική τους τεκμηρίωση, αλλά και το βάθος ανάλυσης στο οποίο προχωρούν. Ειδικότερα, ως προς το τελευταίο ζήτημα, η αντιδιαστολή γενικεύσεων του τύπου «δεν μεταβάλλεται η βιοποικιλότητα» και εξειδικεύσεων που εξετάζουν μία προς μια την κατάσταση των παραγόντων που είναι καθοριστικοί για την βιοποικιλότητα και εκτιμούν τη φύση και την έκταση των μεταβολών που ενδέχεται να επέλθουν στους παράγοντες αυτούς από την υλοποίηση κάθε μέρους του σχεδίου, καθιστά προφανές ότι το βάθος ανάλυσης είναι απαραίτητο στοιχείο διασφάλισης της εγκυρότητας.

Οι ποιοτικές μέθοδοι επιλέγονται όταν η τρέχουσα περιβαλλοντική κατάσταση είναι γνωστή με περιγραφικούς όρους αλλά χωρίς ποσοτικές καταγραφές. Επίσης αξιοποιούνται όταν το επίπεδο ωριμότητας της εκπόνησης του σχεδίου δεν έχει φθάσει στον προσδιορισμό των χαρακτηριστικών μεγεθών σε επίπεδο έργων και δράσεων. Στο στάδιο αυτό, στο οποίο είναι γνωστά μόνο τα είδη των έργων και δράσεων που είναι αναγκαία για την επίτευξη των προγραμματικών στόχων και η κατ' αρχήν κατανομή των πόρων, είναι αδύνατη μεν η ποσοτική εκτίμηση των περιβαλλοντικών μεταβολών αλλά είναι εφικτός ο προσδιορισμός μιας σειράς ιδιοτήτων των μεταβολών αυτών όπως η κατεύθυνση (θετική ή αρνητική), ή έκταση και η ένταση (συνήθως με αξιολογικούς όρους τάξης μεγέθους), η δυνατότητα πρόληψης ή αναστροφής κ.ά.

Με βάση τα πιο πάνω συμπεράσματα και λαμβάνοντας υπόψη ότι:

- ενώ για αρκετές παραμέτρους της σημερινής περιβαλλοντικής κατάστασης έχει επιτευχθεί λεπτομερής βαθμός ποσοτικοποίησης, για άλλες, εξίσου σημαντικές, περιβαλλοντικές παραμέτρους το επίπεδό τους είναι γνωστό κυρίως με περιγραφικούς όρους,
- το τρέχον στάδιο εκπόνησης του προγράμματος κινείται στο επίπεδο διατύπωσης των ειδικότερων στόχων, της επιλογής του είδους και πλήθους των παρεμβάσεων που χρειάζονται για την επίτευξη των στόχων και των αναμενόμενων αποτελεσμάτων από τις παρεμβάσεις αυτές, χωρίς εξειδίκευση των χαρακτηριστικών μεγεθών των παρεμβάσεων,

στην παρούσα μελέτη ακολουθείται **μια ποιοτικής φύσης αλλά λεπτομερούς ανάλυσης μέθοδος ως προσφορότερη για την εκτίμηση των επιπτώσεων από την εφαρμογή του προτεινόμενου Προγράμματος.**

7.2.2 Μεθοδολογία του προσδιορισμού των περιβαλλοντικών μεταβολών και του χαρακτήρα αυτών

Για τον προσδιορισμό των επιπτώσεων, δηλαδή τον εντοπισμό των περιβαλλοντικών συνιστωσών που ενδέχεται να μεταβληθούν λόγω της υλοποίησης του προτεινόμενου Προγράμματος επιλέγεται σε πρώτη φάση η **μέθοδος των κρίσιμων ερωτήσεων**, η οποία συστήνεται σε σημαντικά συγγράμματα του σχετικού επιστημονικού πεδίου. Οι κρίσιμες ερωτήσεις έχουν επιλεγεί με τέτοιο τρόπο ώστε να κατευθύνονται προς τις περιβαλλοντικές παραμέτρους, αντί των εναλλακτικών κατευθύνσεων, είτε προς τους περιβαλλοντικούς στόχους, είτε προς τα έργα και δράσεις του Προγράμματος. Με τον τρόπο αυτό γίνεται ένα πρώτο φιλτράρισμα των επιπτώσεων ενός συγκεκριμένου άξονα του Προγράμματος σε κάθε μία περιβαλλοντική παράμετρο. Το επόμενο ουσιαστικό ζήτημα που είναι καθοριστικό για τη διαμόρφωση της μεθοδολογίας αφορά στο επίπεδο ομαδοποίησης των δράσεων που θα πρέπει να εξετασθεί ώστε να εξασφαλισθεί ισορροπία μεταξύ σφαιρικότητας και αναλυτικότητας στην εκτίμηση. Στην παρούσα μελέτη κρίνεται ότι η βέλτιστη ισορροπία μεταξύ των δύο αυτών αντίρροπων θεωρήσεων επιτυγχάνεται με την επιλογή της εξέτασης των επιπτώσεων κατά **ομοειδείς ομάδες παρεμβάσεων (ή κατά θεματικούς στόχους στην προκειμένη περίπτωση)**, που αναφέρονται σε ένα οργανωμένο σύνολο δράσεων, σχεδιασμένων να αλληλοσυμπληρώνονται και να οδηγούν στην επίτευξη συγκεκριμένων και συχνά μετρήσιμων στόχων.

Οι ερωτήσεις που έχουν επιλεγεί παρουσιάζονται στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 7.2.2-1: Κωδικοποίηση κρίσιμων ερωτήσεων για την αξιολόγηση των επιπτώσεων ανά περιβαλλοντική παράμετρο

Περιβαλλοντική παράμετρος	Ερώτηση αξιολόγησης
Η υλοποίηση του προγράμματος:	
Βιοποικιλότητα, Χλωρίδα, Πανίδα	<ul style="list-style-type: none"> – θα δημιουργήσει συνθήκες μεταβολής της βιοποικιλότητας; – θα μεταβάλει τον αριθμό ή την εξάπλωση απειλούμενων ή ενδημικών ειδών χλωρίδας ή πανίδας;
Ύδατα	<ul style="list-style-type: none"> – θα μεταβάλει την κατανάλωση και τα αποθέματα νερού ή την ποιότητα των επιφανειακών ή/και υπογείων υδάτων; – θα μεταβάλει την υδρομορφολογία ποτάμιων σωμάτων; – θα μεταβάλει το βαθμό επεξεργασίας των υγρών αποβλήτων;
Έδαφος – Τοπίο	<ul style="list-style-type: none"> – θα μεταβάλει τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του εδάφους; – θα μεταβάλει την παραγωγή, σύσταση, διάθεση και ανακύκλωση των στερεών απορριμμάτων; – θα μεταβάλει το ανάγλυφο σημαντικών εκτάσεων; – θα μεταβάλει την εικόνα περιοχών με φυσικό κάλλος ή/και με αξιόλογο ανθρωπογενές τοπίο;
Χρήσεις γης – Πολιτιστικό περιβάλλον	<ul style="list-style-type: none"> – θα επηρεάσει με ουσιαστικό τρόπο στοιχεία ή χώρους της αρχαιολογικής ή αρχιτεκτονικής κληρονομιάς; – θα προκαλέσει εκτεταμένες αλλαγές στις χρήσεις γης;
Ατμόσφαιρα – Κλίμα	<ul style="list-style-type: none"> – θα μεταβάλει την ποιότητα του αέρα; – θα μεταβάλει τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου;

Περιβαλλοντική παράμετρος	Ερώτηση αξιολόγησης
Η υλοποίηση του προγράμματος:	
Πληθυσμός – Υγεία – Περιουσία	<ul style="list-style-type: none"> – Θα μεταβάλει τη γονιμότητα ή το μέσο αριθμό τέκνων ανά γυναίκα; – Θα μεταβάλει τη θνησιμότητα ή το μέσο προσδόκιμο χρόνο ζωής; – Θα μεταβάλει την έκθεση τμημάτων του πληθυσμού σε περιβαλλοντικό κίνδυνο; – Θα μεταβάλλει υλικά περιουσιακά στοιχεία μέσω εκτεταμένων απαλλοτριώσεων ή κατανομής δημοσίων εκτάσεων σε ιδιώτες;
Ενέργεια – Μεταφορές	<ul style="list-style-type: none"> – Θα μεταβάλει την παραγωγή, κατανάλωση ή απόδοση της καταναλισκόμενης ενέργειας; – Θα μεταβάλει τις μεταφορές,;

Στη συνέχεια ομαδοποιούνται οι μεταβολές σε κάθε περιβαλλοντική παράμετρο, οι οποίες προέρχονται από διαφορετικές ομάδες παρεμβάσεων – δράσεων. Το βήμα αυτό είναι ουσιώδες για το στρατηγικό επίπεδο της μελέτης, διότι διαμορφώνει μια συνολική εικόνα της επίδρασης στη συγκεκριμένη περιβαλλοντική παράμετρο, η οποία θα ήταν ανέφικτο να διαμορφωθεί αλλά και να αξιοποιηθεί σε επόμενα στάδια σχεδιασμού. Κατ' ουσία πρόκειται για τον έμπρακτο έλεγχο αθροιστικότητας ή συνέργειας των πολλαπλών επιπέδων των προτεινόμενων παρεμβάσεων του Σχεδίου ως προς τις επιπτώσεις τους στο περιβάλλον.

Στο επόμενο βήμα, για τη μεταβολή κάθε περιβαλλοντικής συνιστώσας, προσδιορίζονται έξι ιδιότητες, οι οποίες συναποτελούν την «ταυτότητα» της επίπτωσης. Οι ιδιότητες αυτές είναι:

- ✓ η κατεύθυνση της επίπτωσης, δηλαδή εάν πρόκειται για θετική ή αρνητική μεταβολή, ιδίως για τις επιπτώσεις αυτές που συντίθενται από επιμέρους περιβαλλοντικές μεταβολές, οφειλόμενες σε διαφορετικές ομάδες παρεμβάσεων,
- ✓ η έκταση της επίπτωσης, δηλαδή η εκτιμώμενη γεωγραφική της εξάπλωση,
- ✓ η ένταση της επίπτωσης με όρους τάξης μεγέθους, δηλαδή εάν πρόκειται για μικρής, μέσης ή μεγάλης έντασης μεταβολή,
- ✓ ο μηχανισμός εμφάνισης, δηλαδή εάν πρόκειται για πρωτογενή ή δευτερογενή επίπτωση,
- ✓ ο χρονικός ορίζοντας της μεταβολής, δηλαδή εάν πρόκειται για βραχυ-, μεσο- ή μακροπρόθεσμη αλλαγή,
- ✓ η συσώρευση ή/και η συνέργεια που η υπό χαρακτηρισμό μεταβολή μπορεί να παρουσιάσει είτε με άλλες επιπτώσεις του Προγράμματος είτε με άλλα περιβαλλοντικά προβλήματα της περιοχής.

Η έκταση και η ένταση κάθε επίπτωσης, στο τρέχον στάδιο εξέτασης του Προγράμματος είναι εφικτό να εκτιμηθεί ως τάξη μεγέθους. Για το λόγο αυτό χρησιμοποιούνται αξιολογικές κλίμακες, οι οποίες όμως αποδίδουν μια σαφή εικόνα για τη σημασία της επίπτωσης.

Στο τρίτο βήμα, εντοπίζονται οι δυνατότητες πρόληψης και εκ των υστέρων αναστροφής των επιπτώσεων, ώστε να διαμορφωθεί η κατεύθυνση προς την οποία πρέπει να στρέφονται τα μέτρα αντιμετώπισης. Στο βήμα αυτό, υιοθετείται η βασική αρχή του ευρωπαϊκού περιβαλλοντικού κεκτημένου για την προτεραιότητα της πρόληψης και όχι της εκ των υστέρων αντίδρασης.

Τέλος, στο τέταρτο βήμα, διερευνώνται λεπτομερέστερα τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων.

7.3 Προσδιορισμός των επιπτώσεων

Στους πίνακες που ακολουθούν παρουσιάζονται με τρόπο συνοπτικό οι αναμενόμενες επιπτώσεις ανά περιβαλλοντική παράμετρο από την εφαρμογή των δράσεων που προβλέπονται ανά Θεματικό Στόχο του Προγράμματος (βλ. και Κεφ.4, όπου αυτές οι δράσεις παρουσιάζονται αναλυτικά).

Για την απεικόνιση της έντασης των επιπτώσεων χρησιμοποιείται η εξής χρωματική κλίμακα:

Ασθενείς επιπτώσεις

Μέτριες επιπτώσεις

Ισχυρές επιπτώσεις

Για την απεικόνιση της κατεύθυνσης των μεταβολών χρησιμοποιούνται οι εξής συμβολισμοί:

Θετική κατεύθυνση: +

Αρνητική κατεύθυνση: -

Έλλειψη μεταβολής: 0

Πίνακας 7.3.1α: Αξιολόγηση των επιπτώσεων του Θεματικού Στόχου 1 (Ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής Ανάπτυξης και της Καινοτομίας)

Θεματικός Στόχος 1 (Ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής Ανάπτυξης και της Καινοτομίας) ¹									
Περιβαλλοντική παράμετρος	Κατεύθυνση – Ένταση	Έκταση		Χρονικός ορίζοντας			Μηχανισμός εμφάνισης		Συσσώρευση – Συνέργεια
		Μεγάλη	Μικρή	Βραχυπρόθεσμος	Μεσοπρόθεσμος	Μακροπρόθεσμος	Πρωτογενής	Δευτερογενής	
Βιοποικιλότητα, Χλωρίδα, Πανίδα	0								
Ύδατα	0								
Έδαφος – Τοπίο	0								
Χρήσεις γης	0								
Πολιτιστικό περιβάλλον	0								
Ατμόσφαιρα	0								
Κλίμα	0								
Πληθυσμός	0								
Υγεία	0								
Περιουσία	0								
Ενέργεια	0								
Μεταφορές	0								

¹Επενδυτικές προτεραιότητες:

1.α. Ενίσχυση των υποδομών έρευνας και καινοτομίας (Ε&Κ) και των ικανοτήτων ανάπτυξης αριστείας στον τομέα της έρευνας και καινοτομίας και της προαγωγής των κέντρων ικανότητας, ιδίως των κέντρων ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος·

1.β. Προαγωγή επιχειρηματικών επενδύσεων στην Ε&Κ, ανάπτυξης δεσμών και συνεργειών μεταξύ επιχειρήσεων, κέντρων έρευνας και ανάπτυξης και του τομέα της ανώτατης εκπαίδευσης, ιδίως μέσω της προαγωγής επενδύσεων για την ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών, στη μεταφορά τεχνολογίας, στην κοινωνική καινοτομία, στην οικολογική καινοτομία, στις εφαρμογές παροχής δημόσιων υπηρεσιών, στην ενθάρρυνση της ζήτησης, στη δικτύωση, στα συμπλέγματα φορέων και στην ανοιχτή καινοτομία μέσω ευφυούς εξειδίκευσης, καθώς και στήριξης της τεχνολογικής και εφαρμοσμένης έρευνας, πιλοτικών γραμμών, ενεργειών έγκαιρης επικύρωσης προϊόντων, προηγμένων ικανοτήτων παραγωγής και πρώτης παραγωγής ειδικά σε βασικές τεχνολογίες γενικής εφαρμογής και διάδοση των τεχνολογιών γενικής εφαρμογής·

Πίνακας 7.3.1β: Αξιολόγηση των επιπτώσεων του Θεματικού Στόχου 1 (Ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής Ανάπτυξης και της Καινοτομίας)

Θεματικός Στόχος 1 (Ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής Ανάπτυξης και της Καινοτομίας)	
Περιβαλλοντική παράμετρος	Συνοπτική αιτιολόγηση
Βιοποικιλότητα, Χλωρίδα, Πανίδα	<p>Δεν αναμένονται επιπτώσεις σε καμία περιβαλλοντική παράμετρο, καθώς οι δράσεις που προβλέπονται στα πλαίσια του Θεματικού Στόχου 1 αφορούν:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ την ενίσχυση των φορέων έρευνας και καινοτομίας που περιλαμβάνει την ενίσχυση των υποδομών έρευνας και καινοτομίας (E&K) με εστίαση σε αντικείμενα που άπτονται των περιοχών προτεραιότητας ✓ την ενίσχυση εξοπλισμού εργαστηρίων Πανεπιστημίων εφαρμοσμένης έρευνας ✓ την υποστήριξη ερευνητικών δραστηριοτήτων στις περιοχές έξυπνης εξειδίκευσης της Περιφέρειας για την δικτύωση με ξένα (εκτός περιφέρειας) κέντρα αριστείας ✓ την ενίσχυση υποδομών έρευνας και καινοτομίας σε επιχειρήσεις και συνεργατικών σχηματισμών τους (clusters) της ΠΔΕ ✓ την ενίσχυση σχεδίων έρευνας ανάπτυξης & καινοτομίας στους τομείς προτεραιότητας της RIS3 για την ΠΔΕ ✓ την ενίσχυση έργων διεθνικών συνεργασιών σε τομείς του Ορίζοντα 2020 που εντάσσονται στο πλαίσιο ευρωπαϊκών δικτύων ERA-NET στα οποία συμμετέχει η ΠΔΕ ✓ την ενίσχυση συμπληρωματικών δράσεων για τη συνεργασία με επιχειρήσεις της περιφέρειας ✓ την ανάπτυξη συνεργασιών και συνεργατικών δράσεων σε κοινά προγράμματα μεταπτυχιακής εκπαίδευσης και απόκτησης διδακτορικού διπλώματος με ανεγνωρισμένα Πανεπιστήμια και ερευνητικά κέντρα της Ευρώπης σε τομείς αιχμής ✓ την υποστήριξη (δράσεις δικτύωσης, συμβουλευτικής, αρχικής προετοιμασίας κλπ) στην από κοινού προετοιμασία καινοτόμων ερευνητικών προτάσεων μεταξύ ερευνητικών φορέων και επιχειρήσεων της περιοχής
Ύδατα	
Έδαφος – Τοπίο	
Χρήσεις γης	
Πολιτιστικό περιβάλλον	
Ατμόσφαιρα	
Κλίμα	
Πληθυσμός	
Υγεία	
Περιουσία	
Ενέργεια	
Μεταφορές	

Πίνακας 7.3.2α: Αξιολόγηση των επιπτώσεων του Θεματικού Στόχου 2 (Βελτίωση της πρόσβασης, της χρήσης και της ποιότητας των ΤΠΕ)

Θεματικός Στόχος 2 (Βελτίωση της πρόσβασης, της χρήσης και της ποιότητας των ΤΠΕ) ¹									
Περιβαλλοντική παράμετρος	Κατεύθυνση – Ένταση	Έκταση		Χρονικός ορίζοντας			Μηχανισμός εμφάνισης		Συσσώρευση – Συνέργεια
		Μεγάλη	Μικρή	Βραχυπρόθεσμος	Μεσοπρόθεσμος	Μακροπρόθεσμος	Πρωτογενής	Δευτερογενής	
Βιοποικιλότητα, χλωρίδα, Πανίδα	0								
Ύδατα	0								
Έδαφος – Τοπίο	0								
Χρήσεις γης	0								
Πολιτιστικό περιβάλλον	0								
Ατμόσφαιρα	0								
Κλίμα	0								
Πληθυσμός	0								
Υγεία	0								
Περιουσία	0								
Ενέργεια	0								
Μεταφορές	0								

¹Επενδυτικές προτεραιότητες:

2.β. Ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ και του ηλεκτρονικού εμπορίου και της ενίσχυσης της ζήτησης για ΤΠΕ.

Πίνακας 7.3.2β: Αξιολόγηση των επιπτώσεων του Θεματικού Στόχου 2 (Βελτίωση της πρόσβασης, της χρήσης και της ποιότητας των ΤΠΕ)

Θεματικός Στόχος 2 (Βελτίωση της πρόσβασης, της χρήσης και της ποιότητας των ΤΠΕ)	
Περιβαλλοντική παράμετρος	Συνοπτική αιτιολόγηση
Βιοποικιλότητα, Χλωρίδα, Πανίδα	<p>Δεν αναμένονται επιπτώσεις σε καμία περιβαλλοντική παράμετρο, καθώς οι δράσεις που προβλέπονται στα πλαίσια του Θεματικού Στόχου 2 αφορούν:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ την ενίσχυση της παραγωγικότητας της περιφερειακής οικονομίας μέσω της ανάπτυξης λογισμικού και υπηρεσιών ΤΠΕ σε δυναμικούς παραγωγικούς τομείς, μέσω της δημιουργίας ηλεκτρονικών εφαρμογών για την προώθηση και αξιοποίηση του τουριστικού, πολιτιστικού και αγροτικού προϊόντος, της ανάπτυξης διαδικτυακών προγραμμάτων εκπαίδευσης προώθησης των αρχών της βιώσιμης ανάπτυξης, της ενίσχυσης της χρήσης του Ανοικτού Λογισμικού σε τοπικό επίπεδο κ.α. ✓ την ανάπτυξη ηλεκτρονικών υποδομών και υπηρεσιών για ανταλλαγή πληροφοριών και ενημέρωσης από ιδιώτες - επιχειρηματίες, χρήστες ή επισκέπτες, με στόχο τον μετασχηματισμό της Δυτικής Ελλάδας σε «έξυπνη» περιφέρεια και ✓ την αύξηση των ηλεκτρονικών δημόσιων υπηρεσιών που προσφέρονται μέσω εφαρμογών ΤΠΕ στους πολίτες και τις επιχειρήσεις.
Ύδατα	
Έδαφος – Τοπίο	
Χρήσεις γης	
Πολιτιστικό περιβάλλον	
Ατμόσφαιρα	
Κλίμα	
Πληθυσμός	
Υγεία	
Περιουσία	
Ενέργεια	
Μεταφορές	

Πίνακας 7.3.3α: Αξιολόγηση των επιπτώσεων του Θεματικού Στόχου 3 (Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων)

Θεματικός Στόχος 3 (Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων) ¹									
Περιβαλλοντική παράμετρος	Κατεύθυνση – Ένταση	Έκταση		Χρονικός ορίζοντας			Μηχανισμός εμφάνισης		Συσσώρευση – Συνέργεια
		Μεγάλη	Μικρή	Βραχυπρόθεσμος	Μεσοπρόθεσμος	Μακροπρόθεσμος	Πρωτογενής	Δευτερογενής	
Βιοποικιλότητα, χλωρίδα, Πανίδα	0								
Ύδατα	0								
Έδαφος – Τοπίο	0								
Χρήσεις γης	+		X			X	X		X
Πολιτιστικό περιβάλλον	0								
Ατμόσφαιρα	0								
Κλίμα	0								
Πληθυσμός	0								
Υγεία	0								
Περιουσία	0								
Ενέργεια	0								
Μεταφορές	0								

¹Επενδυτικές προτεραιότητες:

3.α. Προαγωγή της επιχειρηματικότητας, ιδίως με τη διευκόλυνση της οικονομικής αξιοποίησης νέων ιδεών και ενίσχυσης της δημιουργίας νέων επιχειρήσεων, μεταξύ άλλων και μέσω θερμοκοιτίδων επιχειρήσεων.

3.γ. Στήριξη της δημιουργίας και της επέκτασης προηγμένων ικανοτήτων για την ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών.

3.δ. Στήριξη της ικανότητας των ΜΜΕ να αναπτύσσονται σε περιφερειακές, εθνικές και διεθνείς αγορές και συμμετέχουν σε διαδικασίες καινοτομίας

Πίνακας 7.3.3β: Αξιολόγηση των επιπτώσεων του Θεματικού Στόχου 3 (Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων)

Θεματικός Στόχος 3 (Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων)	
Περιβαλλοντική παράμετρος	Συνοπτική αιτιολόγηση
Βιοποικιλότητα, Χλωρίδα, Πανίδα	<p>Οι δράσεις που προβλέπονται στα πλαίσια του Θεματικού Στόχου 3 έχουν να κάνουν με:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ τη στήριξη εκκίνησης καινοτόμων και δημιουργικών ΜΜΕ, τη στήριξη των υφιστάμενων καινοτομικών ΜΜΕ, ✓ τη δημιουργία θερμοκοιτίδων καινοτομικών και τεχνολογικών προϊόντων, ✓ Την υποστήριξη επιχειρήσεων και cluster επιχειρήσεων (υφιστάμενα και νέα) ως προς την κάλυψη δαπανών για κτιριακή διαμόρφωση, αγορά εξοπλισμού. ✓ Την αξιοποίηση του κτιριακού αποθέματος της Πάτρας για την εγκαθίδρυση ή/και επέκταση οργανωμένων επιχειρηματικών πάρκων (υποστήριξη για κτιριακή διαμόρφωση, αγορά εξοπλισμού για τη λειτουργία του χώρου κλπ.). ✓ την ενίσχυση της εξωστρεφούς επιχειρηματικότητας και διεθνοποίησης των επιχειρήσεων της Περιφέρειας οι οποίες εμπίπτουν στις περιοχές προτεραιότητας της έξυπνης εξειδίκευσης της ΠΔΕ (συμμετοχή σε εκθέσεις & επιχειρηματικές αποστολές και b2b συναντήσεις σε αγορές στόχους, ανάπτυξη εξαγωγικών σχεδίων μάρκετινγκ, τυποποίησης προϊόντων & προϊόντων αριστείας, ανάπτυξη κοινών δράσεων ομάδων εξαγωγικών επιχειρήσεων, προβολή - προώθηση εξαγωγών τοπικών προϊόντων, λοιπές δράσεις εξωστρέφειας επιχειρήσεων, όπως mentoring, επιχειρηματικές αποστολές, export marketing tools, πιστοποίηση προϊόντων και υπηρεσιών κλπ), <p>Οι ανωτέρω δράσεις δε σχετίζονται με δυσμενείς επιπτώσεις σε καμία περιβαλλοντική παράμετρο. Η υποστήριξη επιχειρήσεων για τη δημιουργία ή/και επέκταση οργανωμένων επιχειρηματικών πάρκων, με την προϋπόθεση ότι η όποια χωροθέτηση θα γίνει σύμφωνα με τον υπερκείμενο πολεοδομικό και χωροταξικό σχεδιασμό της περιοχής, αναμένεται να έχει ασθενείς θετικές μεταβολές στις χρήσεις γης, αφού η συγκέντρωση ομοειδών χρήσεων σε οργανωμένους και κατάλληλους προς τούτο χώρους δημιουργεί οικονομίες κλίμακας, διευκολύνει τη δημιουργία των απαραίτητων υποδομών (περιλαμβανομένων και αυτών που σχετίζονται με την προστασία του περιβάλλοντος και της δημόσιας υγείας) και προάγει εν γένει τον ορθό πολεοδομικό σχεδιασμό.</p>
Ύδατα	
Έδαφος – Τοπίο	
Χρήσεις γης	
Πολιτιστικό περιβάλλον	
Ατμόσφαιρα	
Κλίμα	
Πληθυσμός	
Υγεία	
Περιουσία	
Ενέργεια	
Μεταφορές	

Πίνακας 7.3.4α: Αξιολόγηση των επιπτώσεων του Θεματικού Στόχου 4 (Υποστήριξη της μετάβασης προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα σε όλους τους τομείς)

Θεματικός Στόχος 4 (Υποστήριξη της μετάβασης προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα σε όλους τους τομείς) ¹									
Περιβαλλοντική παράμετρος	Κατεύθυνση – Ένταση	Έκταση		Χρονικός ορίζοντας			Μηχανισμός εμφάνισης		Συσσώρευση – Συνέργεια
		Μεγάλη	Μικρή	Βραχυπρόθεσμος	Μεσοπρόθεσμος	Μακροπρόθεσμος	Πρωτογενής	Δευτερογενής	
Βιοποικιλότητα, Χλωρίδα, Πανίδα	+		X			X		X	X
Ύδατα	0								
Έδαφος – Τοπίο	0								
Χρήσεις γης	0								
Πολιτιστικό περιβάλλον	0								
Ατμόσφαιρα	+		X			X	X		X
Κλίμα	+	X				X		X	X
Πληθυσμός	+		X			X	X		X
Υγεία	+		X			X	X		X
Περιουσία	0								
Ενέργεια	+		X			X	X		
Μεταφορές	0								

¹Επενδυτικές προτεραιότητες:

4.β. Προαγωγή της ενεργειακής απόδοσης και της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στις επιχειρήσεις.

4.γ. Στήριξη της ενεργειακής απόδοσης, της έξυπνης διαχείρισης της ενέργειας και της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στις δημόσιες υποδομές, συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων κτηρίων, και στον τομέα της στέγασης.

4.ε. Προαγωγή στρατηγικών χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα για όλους τους τύπους περιοχών, ιδιαίτερα για τις αστικές περιοχές, συμπεριλαμβανομένης της προώθησης της αειφόρου πολυτροπικής αστικής κινητικότητας και των μέτρων προσαρμογής σχετικά με τον περιορισμό των επιπτώσεων.

Πίνακας 7.3.4β: Αξιολόγηση των επιπτώσεων του Θεματικού Στόχου 4 (Υποστήριξη της μετάβασης προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα σε όλους τους τομείς)

Θεματικός Στόχος 4 (Υποστήριξη της μετάβασης προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα σε όλους τους τομείς)	
Περιβαλλοντική παράμετρος	Συνοπτική αιτιολόγηση
Βιοποικιλότητα, Χλωρίδα, Πανίδα	Οι θετικές μεταβολές των δράσεων του ΘΣ4 στις εκπομπές αέριων ρύπων και στο κλίμα έχουν έμμεσες θετικές επιδράσεις και ευρύτερα στο φυσικό περιβάλλον.
Ύδατα	Οι δράσεις του ΘΣ4 δε σχετίζονται με επιπτώσεις στα νερά.
Έδαφος – Τοπίο	Οι δράσεις του ΘΣ4 δε σχετίζονται με επιπτώσεις στο έδαφος και το τοπίο.
Χρήσεις γης	Οι δράσεις του ΘΣ4 δε σχετίζονται με επιπτώσεις στις χρήσεις γης
Πολιτιστικό περιβάλλον	Οι δράσεις του ΘΣ4 δε σχετίζονται με επιπτώσεις στο πολιτιστικό περιβάλλον.
Ατμόσφαιρα	Οι δράσεις του ΘΣ4 σχετίζονται με τη μείωση των εκπομπών αερίων ρύπων και αερίων του θερμοκηπίου και ως εκ τούτου έχουν άμεσες, θετικές και μακροπρόθεσμες επιδράσεις στην ποιότητα της ατμόσφαιρας.
Κλίμα	Η μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου έχει έμμεσες, θετικές και μακροπρόθεσμες επιδράσεις στο κλίμα.
Πληθυσμός	Ο πληθυσμός ευεργετείται άμεσα από τις δράσεις για τη μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και των αερίων του θερμοκηπίου, μέσα από τις οποίες μπορεί να υπάρξει μακροπρόθεσμα θετική μεταβολή στο προσδόκιμο ζωής.
Υγεία	Η δημόσια υγεία έχει άμεση και θετική συσχέτιση με μέτρα που στοχεύουν στη μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης.
Περιουσία	Οι δράσεις του ΘΣ4 δε σχετίζονται με επιπτώσεις στα υλικά περιουσιακά στοιχεία.
Ενέργεια	Οι δράσεις του ΘΣ4 αποβλέπουν σε ενεργειακή οικονομία και σε σταδιακή απεξάρτηση από μορφές ενέργειας που δε διέπονται από τις αρχές της βιωσιμότητας και της αειφορίας. Ως εκ τούτου οι προκαλούμενες μεταβολές στον τομέα της ενέργειας θεωρούνται προς τη θετική κατεύθυνση.
Μεταφορές	Οι δράσεις του ΘΣ4 δε σχετίζονται με επιπτώσεις στις μεταφορές.

Πίνακας 7.3.5α: Αξιολόγηση των επιπτώσεων του Θεματικού Στόχου 5 (Προαγωγή της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, πρόληψη και διαχείριση κινδύνων)

Θεματικός Στόχος 5 (Προαγωγή της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, πρόληψη και διαχείριση κινδύνων) ¹									
Περιβαλλοντική παράμετρος	Κατεύθυνση – Ένταση	Έκταση		Χρονικός ορίζοντας			Μηχανισμός εμφάνισης		Συσσώρευση – Συνέργεια
		Μεγάλη	Μικρή	Βραχυπρόθεσμος	Μεσοπρόθεσμος	Μακροπρόθεσμος	Πρωτογενής	Δευτερογενής	
Βιοποικιλότητα, Χλωρίδα, Πανίδα	+, -		X	X (-)		X (+)	X (-)	X (+)	X
Ύδατα	+, -		X	X (-)		X (+)	X		X
Έδαφος – Τοπίο	+, -		X	X (-)		X (+)	X (-)	X (+)	X
Χρήσεις γης	+	X				X		X	X
Πολιτιστικό περιβάλλον	0								
Ατμόσφαιρα	0								
Κλίμα	0								
Πληθυσμός	+	X				X	X		X
Υγεία	+	X				X	X		X
Περιουσία	+	X				X	X		X
Ενέργεια	0								
Μεταφορές	0								

¹Επενδυτικές προτεραιότητες:

5α. Στήριξη επενδύσεων για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, συμπεριλαμβανομένων των βασισμένων στο οικοσύστημα προσεγγίσεων (έργα αντιπλημμυρικής προστασίας, έργα προστασίας των ακτών κλπ).

5β. Προαγωγή επενδύσεων για την αντιμετώπιση ειδικών κινδύνων, εξασφαλίζοντας την ανθεκτικότητα σε καταστροφές και αναπτύσσοντας συστήματα διαχείρισης καταστροφών.

Πίνακας 7.3.5β: Αξιολόγηση των επιπτώσεων του Θεματικού Στόχου 5 (Προαγωγή της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, πρόληψη και διαχείριση κινδύνων)

Θεματικός Στόχος 5 (Προαγωγή της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, πρόληψη και διαχείριση κινδύνων)	
Περιβαλλοντική παράμετρος	Συνοπτική αιτιολόγηση
Βιοποικιλότητα, Χλωρίδα, Πανίδα	Οι δράσεις του ΘΣ5 θα έχουν άμεσες και βραχυπρόθεσμες αρνητικές επιπτώσεις στη χλωρίδα και την πανίδα, στο έδαφος και το τοπίο, καθώς και στα νερά (λόγω π.χ. των αντιπλημμυρικών έργων), οι οποίες όμως μπορούν να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά στα στάδια των ΜΠΕ των επιμέρους έργων, αλλά μακροπρόθεσμα οι επιδράσεις θα είναι θετικές σε όλους τους προαναφερόμενους τομείς, με την αποτροπή πλημμυρικών φαινομένων, φαινομένων διάβρωσης ακτών και τη μείωση του κινδύνου φυσικών καταστροφών.
Ύδατα	
Έδαφος – Τοπίο	
Χρήσεις γης	Οι δράσεις του ΘΣ5 θα έχουν έμμεσες, αλλά ισχυρές θετικές επιδράσεις στις χρήσεις γης με τη μείωση των κινδύνων φυσικών καταστροφών.
Πολιτιστικό περιβάλλον	Οι δράσεις του ΘΣ5 δε σχετίζονται με επιπτώσεις στο πολιτιστικό περιβάλλον.
Ατμόσφαιρα	Οι δράσεις του ΘΣ5 δε σχετίζονται με επιπτώσεις στην ατμόσφαιρα.
Κλίμα	Οι δράσεις του ΘΣ5 δε σχετίζονται με επιπτώσεις στο κλίμα.
Πληθυσμός	Ο πληθυσμός ευεργετείται άμεσα και μακροπρόθεσμα από τις δράσεις για τη μείωση των κινδύνων φυσικών καταστροφών.
Υγεία	Η δημόσια υγεία έχει άμεση και θετική συσχέτιση με μέτρα που στοχεύουν στη μείωση των κινδύνων φυσικών καταστροφών.
Περιουσία	Τα υλικά περιουσιακά στοιχεία εξασφαλίζονται περαιτέρω με τη μείωση των κινδύνων φυσικών καταστροφών.
Ενέργεια	Οι δράσεις του ΘΣ5 δε σχετίζονται με επιπτώσεις στην ενέργεια.
Μεταφορές	Οι δράσεις του ΘΣ5 δε σχετίζονται με επιπτώσεις στις μεταφορές.

Πίνακας 7.3.6α: Αξιολόγηση των επιπτώσεων του Θεματικού Στόχου 6 (Διαφύλαξη και προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων)

Θεματικός Στόχος 6 (Διαφύλαξη και προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων) ¹									
Περιβαλλοντική παράμετρος	Κατεύθυνση – Ένταση	Έκταση		Χρονικός ορίζοντας			Μηχανισμός εμφάνισης		Συσσώρευση – Συνέργεια
		Μεγάλη	Μικρή	Βραχυπρόθεσμος	Μεσοπρόθεσμος	Μακροπρόθεσμος	Πρωτογενής	Δευτερογενής	
Βιοποικιλότητα, Χλωρίδα, Πανίδα	+	X				X	X		X
Ύδατα	+	X				X	X		X
Έδαφος – Τοπίο	+		X			X		X	X
Χρήσεις γης	+		X			X	X		X
Πολιτιστικό περιβάλλον	+	X				X	X		
Ατμόσφαιρα	+		X			X		X	X
Κλίμα	+, -		X			X		X	X
Πληθυσμός	0								
Υγεία	+	X				X		X	X
Περιουσία	0								
Ενέργεια	0								
Μεταφορές	0								

¹Επενδυτικές προτεραιότητες:

6α. Επενδύσεις στον τομέα των αποβλήτων για την ικανοποίηση των απαιτήσεων του κεκτημένου της Ένωσης στον τομέα του περιβάλλοντος και για την αντιμετώπιση των αναγκών που έχουν προσδιορισθεί από τα κράτη μέλη για επενδύσεις που υπερβαίνουν τις εν λόγω απαιτήσεις (διαχείριση στερεών αποβλήτων, ανακύκλωση και επαναχρησιμοποίηση υλικών).

6β. Επενδύσεις στον τομέα των υδάτων για την ικανοποίηση των απαιτήσεων του κεκτημένου της Ένωσης στον τομέα του περιβάλλοντος και για την αντιμετώπιση των αναγκών που έχουν προσδιορισθεί από τα κράτη μέλη για επενδύσεις που υπερβαίνουν τις εν λόγω απαιτήσεις (διαχείριση πόσιμου νερού σε υφιστάμενα δίκτυα, ΣΔΛΑΠ, διαχείριση υγρών αποβλήτων).

6γ. Διατήρηση, προστασία, προαγωγής και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.

6δ. Προστασία και αποκατάσταση της βιοποικιλότητας και του εδάφους και προαγωγής των υπηρεσιών των οικοσυστημάτων μέσω και του δικτύου NATURA 2000 και των «πράσινων» υποδομών (επενδύσεις για την προστασία εθνικά προστατευόμενων περιοχών που δεν καλύπτονται από Φορέα Διαχείρισης)

6ε. Ανάληψη δράσης για τη βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος, για την ανάπλαση των πόλεων, αναζωογόνησης και απολύμανσης των υποβαθμισμένων περιβαλλοντικά εκτάσεων (συμπεριλαμβανομένων των προς ανασυγκρότηση περιοχών), τη μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και την προώθηση μέτρων για τον περιορισμό του θορύβου (περιλαμβάνονται παρεμβάσεις αστικής ανάπτυξης, επενδύσεις για την προστασία της βιοποικιλότητας εντός ή πλησίον πολεοδομικών συγκροτημάτων).

Πίνακας 7.3.6β: Αξιολόγηση των επιπτώσεων του Θεματικού Στόχου 6 (Διαφύλαξη και προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων)

Θεματικός Στόχος 6 (Διαφύλαξη και προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων)	
Περιβαλλοντική παράμετρος	Συνοπτική αιτιολόγηση
Βιοποικιλότητα, Χλωρίδα, Πανίδα	<p>Δράσεις όπως:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ η διαχείριση προστατευόμενων οικοσυστημάτων και περιοχών που δεν καλύπτονται από Φορείς Διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών, μέσω της οριοθέτησης, ανάδειξης και προστασίας Αισθητικών Δασών, Διατηρητέων Μνημείων της Φύσης και Τοπίων Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλους, ✓ η παρακολούθηση της κατάστασης των υδάτων και της εφαρμογής των μέτρων που απορρέουν από τα Σχέδια Διαχείρισης Λεκανών Απορροής Ποταμών (ΣΔΛΑΠ) ✓ η ανάδειξη – προστασία – διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος και η αξιοποίηση των δυνατοτήτων ειδικών μορφών τουρισμού ✓ η προστασία της βιοποικιλότητας εντός ή πλησίον πολεοδομικών συγκροτημάτων, μέσω δράσεων που προβλέπονται από τα υφιστάμενα ΓΠΣ και αφορούν στην ανάδειξη και προστασία υγροτόπων και αστικών περιαστικών δασών, στις αστικές αναπλάσεις και στην αύξηση της αστικής βιοποικιλότητας ✓ η ορθή διαχείριση των αστικών και επικίνδυνων στερεών αποβλήτων, ✓ η ορθή διαχείριση των υγρών αποβλήτων και ✓ η αύξηση του ποσοστού των ανακυκλώσιμων και επαναχρησιμοποιούμενων υλικών κλπ, <p>δημιουργούν πρωτογενώς ισχυρές ευνοϊκές συνθήκες για τη βιοποικιλότητα, τη χλωρίδα και την πανίδα.</p>
Ύδατα	<p>Δράσεις όπως</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ η παρακολούθηση της κατάστασης των υδάτων και της εφαρμογής των μέτρων που απορρέουν από τα Σχέδια Διαχείρισης Λεκανών Απορροής Ποταμών (ΣΔΛΑΠ) ✓ η ορθή διαχείριση των αστικών και επικίνδυνων στερεών αποβλήτων ✓ η ορθή διαχείριση των υγρών αποβλήτων και ✓ η μείωση των διαρροών από δίκτυα ύδρευσης <p>οδηγούν σε άμεσες και ισχυρές θετικές μεταβολές στην ποιότητα και ποσότητα των νερών.</p>
Έδαφος – Τοπίο	<p>Η ορθή διαχείριση των στερεών και υγρών αποβλήτων, η ενίσχυση της ανακύκλωσης και επαναχρησιμοποίησης υλικών που οδηγεί σε μείωση του προς ταφή κλάσματος, αλλά και οι αστικές αναπλάσεις και η ανάδειξη μνημείων και της εν γένει πολιτιστικής κληρονομιάς προξενούν θετικές και μακροπρόθεσμες μεταβολές στο έδαφος και το τοπίο.</p>
Χρήσεις γης	<p>Οι προβλεπόμενες αστικές αναπλάσεις θα έχουν άμεσες και θετικές επιδράσεις στις αστικές χρήσεις γης.</p>
Πολιτιστικό περιβάλλον	<p>Δράσεις όπως η προστασία, προβολή και ανάδειξη μνημείων, συνόλων και αρχαιολογικών χώρων, η δημιουργία πολιτιστικών διαδρομών κλπ σχετίζονται με ισχυρές θετικές επιδράσεις στο πολιτιστικό περιβάλλον.</p>

Θεματικός Στόχος 6 (Διαφύλαξη και προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων)	
Περιβαλλοντική παράμετρος	Συνοπτική αιτιολόγηση
Ατμόσφαιρα	Οι δράσεις του ΘΣ6, όπως π.χ. οι αστικές αναπλάσεις θα μπορούσαν ενδεχομένως να συσχετιστούν ασθενώς με θετικές επιδράσεις στην ποιότητα της ατμόσφαιρας.
Κλίμα	Οι δράσεις του ΘΣ6 δε σχετίζονται με επιπτώσεις στο κλίμα της ΠΔΕ, εν τούτοις δύναται να συσχετιστούν ασθενώς με θετικές επιδράσεις στο μικροκλίμα των περιοχών εφαρμογής τους, όπως είναι για παράδειγμα οι δράσεις που αφορούν σε αστικές αναπλάσεις για τη μείωση του φαινομένου της αστικής νησίδας και οι οποίες σχετίζονται με την βελτίωση του βιοκλίματος στις περιοχές εφαρμογής τους. Επίσης, σημειώνεται ότι δράσεις που αφορούν την διαχείριση υγρών αποβλήτων (Εγκαταστάσεις Επεξεργασίας Λυμάτων - ΕΕΛ), δύναται να συσχετιστούν με ασθενώς αρνητικές επιδράσεις στο κλίμα, μέσω της εκπομπής αερίων του θερμοκηπίου, κατά την λειτουργία τους.
Πληθυσμός	Οι δράσεις του ΘΣ6 δε σχετίζονται με επιπτώσεις στον πληθυσμό.
Υγεία	Δράσεις όπως η ορθή διαχείριση των υγρών αποβλήτων, αλλά και των αστικών και επικίνδυνων στερεών αποβλήτων (όπως π.χ. τα νοσοκομειακά) μπορούν να συμβάλουν θετικά στην εξασφάλιση της δημόσιας υγείας.
Περιουσία	Οι δράσεις του ΘΣ6 δε σχετίζονται με επιπτώσεις στα υλικά περιουσιακά στοιχεία.
Ενέργεια	Οι δράσεις του ΘΣ6 δε σχετίζονται με επιπτώσεις στην ενέργεια.
Μεταφορές	Οι δράσεις του ΘΣ6 δε σχετίζονται με επιπτώσεις στις μεταφορές.

Πίνακας 7.3.7α: Αξιολόγηση των επιπτώσεων του Θεματικού Στόχου 7 (Πρώθηση των βιώσιμων μεταφορών και άρση των προβλημάτων σε βασικές υποδομές δικτύων)

Θεματικός Στόχος 7 (Πρώθηση των βιώσιμων μεταφορών και άρση των προβλημάτων σε βασικές υποδομές δικτύων) ¹									
Περιβαλλοντική παράμετρος	Κατεύθυνση – Ένταση	Έκταση		Χρονικός ορίζοντας			Μηχανισμός εμφάνισης		Συσσώρευση – Συνέργεια
		Μεγάλη	Μικρή	Βραχυπρόθεσμος	Μεσοπρόθεσμος	Μακροπρόθεσμος	Πρωτογενής	Δευτερογενής	
Βιοποικιλότητα, Χλωρίδα, Πανίδα	-		X		X		X		X
Ύδατα	-		X		X		X		X
Έδαφος – Τοπίο	-		X			X	X		X
Χρήσεις γης	-		X			X	X		X
Πολιτιστικό περιβάλλον	0								
Ατμόσφαιρα	+, -		X	X (-)		X (+)	X (-)	X (+)	X
Κλίμα	0								
Πληθυσμός	0								
Υγεία	0								
Περιουσία	-		X			X	X		X
Ενέργεια	+		X			X		X	X
Μεταφορές	+	X				X	X		

¹Επενδυτικές προτεραιότητες:

7.α. Στήριξη πολυτροπικού Ενιαίου Ευρωπαϊκού Χώρου Μεταφορών επενδύοντας στο δίκτυο του Διευρωπαϊκού Δικτύου Μεταφορών (ΔΕΔ-Μ)

7.β. Ενίσχυση της περιφερειακής κινητικότητας μέσω της σύνδεσης δευτερευόντων και τριτευόντων κόμβων στην υποδομή ΔΕΔ-Μ, συμπεριλαμβανομένων των πολυτροπικών κόμβων (Κατασκευή / αναβάθμιση εθνικών και ενδοπεριφερειακών οδικών αξόνων και αναβάθμιση λιμενικών υποδομών, που υποστηρίζουν τα ΔΕΔ-Μ)

7γ. Ανάπτυξη και βελτίωση συστημάτων μεταφοράς φιλικών προς το περιβάλλον (συμπεριλαμβανομένων των συστημάτων χαμηλού θορύβου) και των συστημάτων χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα, συμπεριλαμβανομένων και των οδών εσωτερικής ναυσιπλοΐας και των θαλάσσιων μεταφορών, των λιμένων, των πολυτροπικών συνδέσεων και των υποδομών αερολιμένων, με σκοπό την προαγωγή μίας βιώσιμης περιφερειακής και τοπικής κινητικότητας (κατασκευή / αναβάθμιση προαστιακού σιδηρόδρομου Πάτρας στο τμήμα Πάτρα - Κάτω Αχαΐα, ανάπτυξη ευφών συστημάτων χερσαίων και θαλάσσιων μεταφορών).

7.ε. Βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης και της ασφάλειας του εφοδιασμού μέσω της ανάπτυξης έξυπνων συστημάτων διανομής, αποθήκευσης και μεταφοράς ενέργειας και μέσω της ενσωμάτωσης σε αυτά της διανεμόμενης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές.

Πίνακας 7.3.7β: Αξιολόγηση των επιπτώσεων του Θεματικού Στόχου 7 (Πρώθηση των βιώσιμων μεταφορών και άρση των προβλημάτων σε βασικές υποδομές δικτύων)

Θεματικός Στόχος 7 (Πρώθηση των βιώσιμων μεταφορών και άρση των προβλημάτων σε βασικές υποδομές δικτύων)	
Περιβαλλοντική παράμετρος	Συνοπτική αιτιολόγηση
Βιοποικιλότητα, Χλωρίδα, Πανίδα	Οι δράσεις του ΘΣ7 θα έχουν άμεσες και μεσοπρόθεσμες (τουλάχιστον κατά την κατασκευή και την πρώτη φάση λειτουργίας των έργων), και όσον αφορά το φυσικό ανάγλυφο μακροπρόθεσμες, αρνητικές επιπτώσεις στη χλωρίδα και την πανίδα, στο έδαφος και το τοπίο, καθώς και στα νερά. Το σύνολο των επιπτώσεων αυτών μπορούν να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά με τα κατάλληλα μέτρα στα στάδια των ΜΠΕ των επιμέρους έργων. Ως εκ τούτου οι αρνητικές επιπτώσεις, παρότι εκτιμώνται τουλάχιστον μεσαίας έντασης, λόγω του μεγέθους κάποιων από τα έργα και των φυσιογραφικών χαρακτηριστικών της περιοχής, εντούτοις θεωρούνται ως μικρής έκτασης και μη στρατηγικής σημασίας.
Ύδατα	
Έδαφος – Τοπίο	
Χρήσεις γης	Οι δράσεις του ΘΣ7 θα έχουν άμεσες αρνητικές επιπτώσεις λόγω της κατάληψης από τα έργα των υφιστάμενων χρήσεων γης. Εντούτοις, λόγω της μικρής έκτασης της κατάληψης, θεωρείται αντίστοιχα μικρή και η ένταση της επίπτωσης και ως εκ τούτου μη στρατηγικού χαρακτήρα.
Πολιτιστικό περιβάλλον	Οι δράσεις του ΘΣ7 δε σχετίζονται με επιπτώσεις στο πολιτιστικό περιβάλλον, με την προϋπόθεση της μη εμπλοκής των έργων με αρχαιολογικούς χώρους και μνημεία της περιοχής.
Ατμόσφαιρα	Κατά τη φάση κατασκευής των έργων του ΘΣ7 αναμένεται επιβάρυνση στο ατμοσφαιρικό και ακουστικό περιβάλλον, αλλά μακροπρόθεσμα τα προτεινόμενα έργα θα συμβάλουν στη μείωση των αντίστοιχων εκπομπών. Οπότε οι επιδράσεις στο ατμοσφαιρικό και ακουστικό περιβάλλον θεωρείται ότι σε στρατηγικό επίπεδο θα κινούνται προς τη θετική κατεύθυνση.
Κλίμα	Οι δράσεις του ΘΣ7 δε σχετίζονται με επιπτώσεις στο κλίμα.
Πληθυσμός	Οι δράσεις του ΘΣ7 δε σχετίζονται με επιπτώσεις στον πληθυσμό.
Υγεία	Οι δράσεις του ΘΣ7 δε σχετίζονται με επιπτώσεις στη δημόσια υγεία.
Περιουσία	Οι δράσεις του ΘΣ7 ενδεχομένως οδηγήσουν (μέσω αναγκαστικών απαλλοτριώσεων) σε επιπτώσεις σε υλικά περιουσιακά στοιχεία. Η επίπτωση αυτή όμως είναι τοπικά περιορισμένη και μικρής έκτασης και ως εκ τούτου δεν εκτιμάται ως στρατηγικού χαρακτήρα.
Ενέργεια	Η δράση του ΘΣ7 που αφορά στην ανάπτυξη ευφύων συστημάτων στον ενεργειακό τομέα μπορεί να συσχετιστεί με θετικές επιδράσεις στον τομέα της ενέργειας (αλλαγή καταναλωτικής συμπεριφοράς, οικονομία στην ενεργειακή κατανάλωση κλπ).
Μεταφορές	Οι δράσεις του ΘΣ7 παρουσιάζουν εξ' ορισμού άμεση και ισχυρή θετική συσχέτιση με τον τομέα των μεταφορών.

Πίνακας 7.3.8α: Αξιολόγηση των επιπτώσεων του Θεματικού Στόχου 8 (Πρώθηση της βιώσιμης και ποιοτικής απασχόλησης και υποστήριξη της κινητικότητας των εργαζομένων)

Θεματικός Στόχος 8 (Πρώθηση της βιώσιμης και ποιοτικής απασχόλησης και υποστήριξη της κινητικότητας των εργαζομένων) ¹									
Περιβαλλοντική παράμετρος	Κατεύθυνση – Ένταση	Έκταση		Χρονικός ορίζοντας			Μηχανισμός εμφάνισης		Συσσώρευση – Συνέργεια
		Μεγάλη	Μικρή	Βραχυπρόθεσμος	Μεσοπρόθεσμος	Μακροπρόθεσμος	Πρωτογενής	Δευτερογενής	
Βιοποικιλότητα, Χλωρίδα, Πανίδα	0								
Ύδατα	0								
Έδαφος – Τοπίο	0								
Χρήσεις γης	0								
Πολιτιστικό περιβάλλον	0								
Ατμόσφαιρα	0								
Κλίμα	0								
Πληθυσμός	+	X			X	X		X	X
Υγεία	0								
Περιουσία	0								
Ενέργεια	0								
Μεταφορές	0								

¹Επενδυτικές προτεραιότητες:

8.1. Πρόσβαση στην απασχόληση για αναζητούντες θέση εργασίας και οικονομικά μη ενεργά άτομα, συμπεριλαμβανομένων των μακροχρόνια ανέργων και των ατόμων που έχουν αποκοπεί επί μακρόν από την αγορά εργασίας, μέσω επίσης τοπικών πρωτοβουλιών για την απασχόληση και υποστήριξη της κινητικότητας των εργαζομένων.

8.3. Αυταπασχόληση, επιχειρηματικότητα και δημιουργία επιχειρήσεων, συμπεριλαμβανομένων καινοτόμων πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων.

8.5. Προσαρμογή των εργαζομένων, των επιχειρήσεων και των επιχειρηματιών στις αλλαγές.

Πίνακας 7.3.8β: Αξιολόγηση των επιπτώσεων του Θεματικού Στόχου 8 (Πρώθηση της βιώσιμης και ποιοτικής απασχόλησης και υποστήριξη της κινητικότητας των εργαζομένων)

Θεματικός Στόχος 8 (Πρώθηση της βιώσιμης και ποιοτικής απασχόλησης και υποστήριξη της κινητικότητας των εργαζομένων)	
Περιβαλλοντική παράμετρος	Συνοπτική αιτιολόγηση
Βιοποικιλότητα, Χλωρίδα, Πανίδα	<p>Οι δράσεις που προβλέπονται στα πλαίσια του Θεματικού Στόχου 8, όπως:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ δράσεις βελτίωσης των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού μέσω προγραμμάτων κατάρτισης (προγράμματα κατάρτισης ανέργων τα οποία οδηγούν σε πιστοποίηση, στοχευμένα προγράμματα κατάρτισης ανέργων πτυχιούχων τα οποία οδηγούν σε πιστοποίηση). ✓ προγράμματα δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας για ανέργους με υψηλά τυπικά προσόντα σε επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε τομείς με συγκριτικό πλεονέκτημα για την Περιφέρεια ✓ προγράμματα για τη δημιουργία νέων (start up) και καινοτόμων επιχειρήσεων σε τομείς προτεραιότητας της Περιφέρειας ✓ προγράμματα υποστήριξης εργαζομένων και επιχειρηματιών σε τομείς της οικονομίας που περιλαμβάνονται στην περιφερειακή στρατηγική έξυπνης εξειδίκευσης <p>είναι καθαρά κοινωνικού χαρακτήρα και συσχετίζονται με έμμεσες, ασθενείς και θετικές επιπτώσεις στον τομέα του πληθυσμού και ειδικότερα στους ανέργους, στους εργαζόμενους και στους επιχειρηματίες.</p>
Υδατα	
Έδαφος – Τοπίο	
Χρήσεις γης	
Πολιτιστικό περιβάλλον	
Ατμόσφαιρα	
Κλίμα	
Πληθυσμός	
Υγεία	
Περιουσία	
Ενέργεια	
Μεταφορές	

Πίνακας 7.3.9α: Αξιολόγηση των επιπτώσεων του Θεματικού Στόχου 9 (Πρώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε διάκρισης)

Θεματικός Στόχος 9 (Πρώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε διάκρισης) ¹									
Περιβαλλοντική παράμετρος	Κατεύθυνση – Ένταση	Έκταση		Χρονικός ορίζοντας			Μηχανισμός εμφάνισης		Συσσώρευση – Συνέργεια
		Μεγάλη	Μικρή	Βραχυπρόθεσμος	Μεσοπρόθεσμος	Μακροπρόθεσμος	Πρωτογενής	Δευτερογενής	
Βιοποικιλότητα, Χλωρίδα, Πανίδα	0								
Ύδατα	0								
Έδαφος – Τοπίο	0								
Χρήσεις γης	0								
Πολιτιστικό περιβάλλον	0								
Ατμόσφαιρα	0								
Κλίμα	0								
Πληθυσμός	+	X				X		X	X
Υγεία	+	X				X	X		X
Περιουσία	0								
Ενέργεια	0								
Μεταφορές	0								

¹Επενδυτικές προτεραιότητες:

9.i. Ενεργός ένταξη, με σκοπό, μεταξύ άλλων, την προώθηση της ισότητας των ευκαιριών, και της ενεργού συμμετοχής και της βελτίωσης της απασχολησιμότητας.

9.ii. Κοινωνικοοικονομική ενσωμάτωση περιθωριοποιημένων κοινοτήτων, όπως οι Ρομά.

9.iii. Καταπολέμηση κάθε μορφής διακρίσεων και την προώθηση της ισότητας των ευκαιριών.

9.iv. Βελτίωση της πρόσβασης σε οικονομικά προσιτές, βιώσιμες και υψηλής ποιότητας υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων της υγειονομικής περίθαλψης και των κοινωνικών υπηρεσιών γενικού συμφέροντος.

9.v. Προαγωγή της κοινωνικής επιχειρηματικότητας και της επαγγελματικής ένταξης σε κοινωνικές επιχειρήσεις καθώς και την προώθηση της κοινωνικής οικονομίας και της οικονομίας της αλληλεγγύης προκειμένου να διευκολυνθεί η πρόσβαση στην απασχόληση.

9.vi. Στρατηγικές τοπικής ανάπτυξης με πρωτοβουλία τοπικών κοινοτήτων.

9.α. Επενδύσεις στις υποδομές υγείας και στις κοινωνικές υποδομές που συμβάλλουν στην εθνική, περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη, μείωσης των ανισοτήτων όσον αφορά την κατάσταση στον τομέα της υγείας, και προώθησης της κοινωνικής ένταξης με τη βελτίωση της πρόσβασης σε υπηρεσίες κοινωνικού, πολιτιστικού και ψυχαγωγικού χαρακτήρα και με τη μετάβαση από θεσμικές υπηρεσίες σε υπηρεσίες σε επίπεδο κοινότητας.

Πίνακας 7.3.9β: Αξιολόγηση των επιπτώσεων του Θεματικού Στόχου 9 (Πρώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε διάκρισης)

Θεματικός Στόχος 9 (Πρώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε διάκρισης)	
Περιβαλλοντική παράμετρος	Συνοπτική αιτιολόγηση
Βιοποικιλότητα, Χλωρίδα, Πανίδα	<p>Οι δράσεις που προβλέπονται στα πλαίσια του Θεματικού Στόχου 9 είναι καθαρά κοινωνικού χαρακτήρα (όπως π.χ. προγράμματα κατάρτισης και επιμόρφωσης ευπαθών ομάδων (ρομά, κ.α.), συμβουλευτικά κέντρα για άτομα που υφίστανται διακρίσεις (π.χ. κακοποιημένες γυναίκες, κ.α.), παροχή υπηρεσιών φροντίδας και φιλοξενίας παιδιών, κέντρα στήριξης περιθωριοποιημένων κοινοτήτων, λειτουργία δομών κοινωνικής φροντίδας ηλικιωμένων, λειτουργία δικτύου δομών για την καταπολέμηση της φτώχειας, λειτουργία δομών αποϊδρυματοποίησης παιδιών, ανάπτυξη επιχειρήσεων κοινωνικής οικονομίας, κέντρα διημέρευσης – ημερήσιας φροντίδας ΑΜΕΑ, κέντρα δημιουργικής απασχόλησης παιδιών με αναπηρία, υποδομές υγείας, κλπ), και συσχετίζονται άμεσα με ισχυρές και μακροπρόθεσμες θετικές επιπτώσεις στον τομέα της υγείας και με έμμεσες ασθενείς θετικές επιπτώσεις στον τομέα του πληθυσμού και ειδικότερα στις ευπαθείς ομάδες αυτού.</p>
Ύδατα	
Έδαφος – Τοπίο	
Χρήσεις γης	
Πολιτιστικό περιβάλλον	
Ατμόσφαιρα	
Κλίμα	
Πληθυσμός	
Υγεία	
Περιουσία	
Ενέργεια	
Μεταφορές	

Πίνακας 7.3.10α: Αξιολόγηση των επιπτώσεων του Θεματικού Στόχου 10 (Επένδυση στην εκπαίδευση, κατάρτιση και επαγγελματική κατάρτιση για την απόκτηση δεξιοτήτων και τη διά βίου μάθηση)

Θεματικός Στόχος 10 (Επένδυση στην εκπαίδευση, κατάρτιση και επαγγελματική κατάρτιση για την απόκτηση δεξιοτήτων και τη διά βίου μάθηση) ¹									
Περιβαλλοντική παράμετρος	Κατεύθυνση – Ένταση	Έκταση		Χρονικός ορίζοντας			Μηχανισμός εμφάνισης		Συσσώρευση – Συνέργεια
		Μεγάλη	Μικρή	Βραχυπρόθεσμος	Μεσοπρόθεσμος	Μακροπρόθεσμος	Πρωτογενής	Δευτερογενής	
Βιοποικιλότητα, Χλωρίδα, Πανίδα	0								
Ύδατα	0								
Έδαφος – Τοπίο	0								
Χρήσεις γης	0								
Πολιτιστικό περιβάλλον	0								
Ατμόσφαιρα	0								
Κλίμα	0								
Πληθυσμός	0								
Υγεία	0								
Περιουσία	0								
Ενέργεια	0								
Μεταφορές	0								

¹Επενδυτικές προτεραιότητες:

10.α. Επενδύσεις στην εκπαίδευση την κατάρτιση, και την επαγγελματική κατάρτιση για την απόκτηση δεξιοτήτων και διά βίου μάθηση με την ανάπτυξη υποδομών, κατάρτισης και εκπαίδευσης (έργα αναβάθμισης και πραγματοποίησης κτιριακών παρεμβάσεων σε σχολικά συγκροτήματα δημοτικής και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της ΠΔΕ)

Πίνακας 7.3.10β: Αξιολόγηση των επιπτώσεων του Θεματικού Στόχου 10 (Επένδυση στην εκπαίδευση, κατάρτιση και επαγγελματική κατάρτιση για την απόκτηση δεξιοτήτων και τη διά βίου μάθηση)

Θεματικός Στόχος 10 (Επένδυση στην εκπαίδευση, κατάρτιση και επαγγελματική κατάρτιση για την απόκτηση δεξιοτήτων και τη διά βίου μάθηση)	
Περιβαλλοντική παράμετρος	Συνοπτική αιτιολόγηση
Βιοποικιλότητα, Χλωρίδα, Πανίδα	<p>Δεν αναμένονται επιπτώσεις σε καμία περιβαλλοντική παράμετρο, καθώς οι δράσεις που προβλέπονται στα πλαίσια του Θεματικού Στόχου 10 είναι καθαρά κοινωνικού και εκπαιδευτικού χαρακτήρα (όπως π.χ. κτιριακές παρεμβάσεις σε σχολικά συγκροτήματα της Περιφέρειας, με έργα υποδομών σε σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, απόκτηση εξοπλισμού κλπ).</p>
Ύδατα	
Έδαφος – Τοπίο	
Χρήσεις γης	
Πολιτιστικό περιβάλλον	
Ατμόσφαιρα	
Κλίμα	
Πληθυσμός	
Υγεία	
Περιουσία	
Ενέργεια	
Μεταφορές	

Λαμβάνοντας υπόψη την αναλυτική αξιολόγηση των επιπτώσεων σε κάθε μία ξεχωριστά περιβαλλοντική παράμετρο που έχει ο κάθε ένας θεματικός στόχος του υπό μελέτη προγράμματος, στον ακόλουθο πίνακα παρουσιάζεται η σύνοψη των επιπτώσεων ανά περιβαλλοντική παράμετρο για το σύνολο του υπό μελέτη Προγράμματος (δηλ. και για τους 10 θεματικούς στόχους που εξετάστηκαν αναλυτικά ανωτέρω).

Πίνακας 7.3.11: Αξιολόγηση των επιπτώσεων του ΠΕΠ ΔΕ ανά περιβαλλοντική παράμετρο

Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δυτικής Ελλάδας			
Περιβαλλοντική παράμετρος	Κρίσιμες ερωτήσεις αξιολόγησης	Κατεύθυνση μεταβολής	Αιτιολόγηση
	Η υλοποίηση του υπό μελέτη ΠΕΠ:		
Βιοποικιλότητα, Χλωρίδα, Πανίδα	<ul style="list-style-type: none"> - θα δημιουργήσει συνθήκες μεταβολής της βιοποικιλότητας; - θα μεταβάλει τον αριθμό ή την εξάπλωση απειλούμενων ή ενδημικών ειδών χλωρίδας ή πανίδας; 	+ , -	<p>Οι θετικές μεταβολές των δράσεων του ΘΣ4 στις εκπομπές αέριων ρύπων και στο κλίμα, του ΘΣ6 που αφορούν στη διαχείριση οικοσυστημάτων και περιοχών που δεν καλύπτονται από Φορέα Διαχείρισης, στην παρακολούθηση της κατάστασης των υδάτων και της εφαρμογής των μέτρων που απορρέουν από τα ΣΔΛΑΠ, στην προστασία της βιοποικιλότητας εντός ή πλησίον πολεοδομικών συγκροτημάτων, με την μορφή της ανάδειξης υγροτόπων, αστικών περιαστικών δασών και αστικών αναπλάσεων, στη διαχείριση τόσο των αστικών και επικίνδυνων στερεών, όσο και των υγρών αποβλήτων, στην ανακύκλωση και επαναχρησιμοποίηση υλικών και του ΘΣ5 που αφορούν στην αποτροπή πλημμυρικών φαινομένων και στη μείωση του κινδύνου φυσικών καταστροφών έχουν άμεσες και έμμεσες θετικές επιδράσεις στη χλωρίδα, πανίδα και βιοποικιλότητα.</p> <p>Οι δράσεις του ΘΣ5 και ΘΣ7 (που σχετίζονται με την κατασκευή έργων υποδομής) θα έχουν άμεσες και βραχυ - μεσοπρόθεσμες αρνητικές επιπτώσεις στη χλωρίδα και την πανίδα. Το σύνολο των επιπτώσεων αυτών θεωρούνται ως μικρής έκτασης και μη στρατηγικής σημασίας και εκτιμάται ότι δύναται να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά σε επόμενο στάδιο περιβαλλοντικής αδειοδότησης των επιμέρους έργων.</p>

Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δυτικής Ελλάδας			
Περιβαλλοντική παράμετρος	Κρίσιμες ερωτήσεις αξιολόγησης	Κατεύθυνση μεταβολής	Αιτιολόγηση
	Η υλοποίηση του υπό μελέτη ΠΕΠ:		
Υδατα	<ul style="list-style-type: none"> - θα μεταβάλει την κατανάλωση και τα αποθέματα νερού ή την ποιότητα των επιφανειακών ή/και υπογείων υδάτων; - θα μεταβάλει την υδρομορφολογία ποτάμιων σωμάτων; - θα μεταβάλει το βαθμό επεξεργασίας των υγρών αποβλήτων; 	+ , -	<p>Οι δράσεις του ΘΣ5, που αφορούν την αποτροπή πλημμυρικών φαινομένων και τη μείωση του κινδύνου φυσικών καταστροφών, καθώς και του ΘΣ6, που αφορούν την παρακολούθηση της κατάστασης των υδάτων και την εφαρμογή των μέτρων που απορρέουν από τα ΣΔΛΑΠ, την προστασία της βιοποικιλότητας εντός ή πλησίον πολεοδομικών συγκροτημάτων, με την μορφή της ανάδειξης υγροτόπων, την ορθή διαχείριση τόσο των αστικών και επικίνδυνων στερεών, όσο και των υγρών αποβλήτων και τη μείωση των διαρροών από δίκτυα ύδρευσης παρουσιάζουν θετικές επιδράσεις στην ποιότητα και ποσότητα των νερών.</p> <p>Οι δράσεις του ΘΣ5 και ΘΣ7 (που σχετίζονται με την κατασκευή έργων υποδομής) θα έχουν άμεσες και βραχυ - μεσοπρόθεσμες αρνητικές επιπτώσεις στην ποιότητα των νερών και την υδρομορφολογία των ποτάμιων σωμάτων. Το σύνολο των επιπτώσεων αυτών θεωρούνται ως μικρής έκτασης και μη στρατηγικής σημασίας και εκτιμάται ότι δύναται να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά σε επόμενο στάδιο περιβαλλοντικής αδειοδότησης των επιμέρους έργων.</p>

Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δυτικής Ελλάδας			
Περιβαλλοντική παράμετρος	Κρίσιμες ερωτήσεις αξιολόγησης	Κατεύθυνση μεταβολής	Αιτιολόγηση
	Η υλοποίηση του υπό μελέτη ΠΕΠ:		
Έδαφος – Τοπίο	<ul style="list-style-type: none"> - θα μεταβάλει τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του εδάφους; - θα μεταβάλει την παραγωγή, σύσταση, διάθεση και ανακύκλωση των στερεών απορριμμάτων; - θα μεταβάλει το ανάγλυφο σημαντικών εκτάσεων; - θα μεταβάλει την εικόνα περιοχών με φυσικό κάλλος ή/και με αξιόλογο ανθρωπογενές τοπίο; 	+ , -	<p>Οι δράσεις του ΘΣ5, που αφορούν την αποτροπή πλημμυρικών φαινομένων και τη μείωση του κινδύνου φυσικών καταστροφών, καθώς και του ΘΣ6, που αφορούν τη διαχείριση οικοσυστημάτων και περιοχών που δεν καλύπτονται από Φορέα Διαχείρισης, την ορθή διαχείριση τόσο των αστικών και επικίνδυνων στερεών, όσο και των υγρών αποβλήτων και τις αστικές αναπλάσεις προξενούν θετικές και μακροπρόθεσμες μεταβολές στο έδαφος και το τοπίο.</p> <p>Οι δράσεις του ΘΣ5 και ΘΣ7 (που σχετίζονται με την κατασκευή έργων υποδομής) θα έχουν άμεσες και βραχυ – μεσο – μακροπρόθεσμες αρνητικές επιπτώσεις στην ποιότητα του εδάφους, το φυσικό ανάγλυφο και το τοπίο. Το σύνολο των επιπτώσεων αυτών θεωρούνται ως μικρής έκτασης και μη στρατηγικής σημασίας και εκτιμάται ότι δύναται να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά σε επόμενο στάδιο περιβαλλοντικής αδειοδότησης των επιμέρους έργων.</p>
Χρήσεις γης	<ul style="list-style-type: none"> - θα προκαλέσει εκτεταμένες αλλαγές στις χρήσεις γης; 	+ , -	<p>Οι δράσεις του ΘΣ5 που σχετίζονται με τη μείωση των κινδύνων φυσικών καταστροφών, του ΘΣ6 που σχετίζονται με αστικές αναπλάσεις και με την αποφυγή / μείωση του φαινομένου της αστικής θερμικής νησίδας και του ΘΣ3 που έχουν να κάνουν με κίνητρα για την ίδρυση επιχειρηματικών πάρκων θα έχουν θετικές επιδράσεις στις χρήσεις γης .</p> <p>Οι δράσεις του ΘΣ7 (που σχετίζονται με την κατασκευή έργων υποδομής) θα έχουν άμεσες αρνητικές επιπτώσεις λόγω της κατάληψης από τα έργα των υφιστάμενων χρήσεων γης. Εντούτοις, λόγω της μικρής έκτασης της κατάληψης, θεωρείται αντίστοιχα μικρή και η ένταση της επίπτωσης και ως εκ τούτου μη στρατηγικού χαρακτήρα.</p>
Πολιτιστικό περιβάλλον	<ul style="list-style-type: none"> - θα επηρεάσει με ουσιαστικό τρόπο στοιχεία ή χώρους της αρχαιολογικής ή αρχιτεκτονικής κληρονομιάς; 	+	<p>Δράσεις όπως η προστασία, προβολή και ανάδειξη μνημείων, συνόλων και αρχαιολογικών χώρων, η δημιουργία πολιτιστικών διαδρομών κλπ του ΘΣ6 σχετίζονται με ισχυρές θετικές επιδράσεις στο πολιτιστικό περιβάλλον.</p>

Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δυτικής Ελλάδας			
Περιβαλλοντική παράμετρος	Κρίσιμες ερωτήσεις αξιολόγησης	Κατεύθυνση μεταβολής	Αιτιολόγηση
	Η υλοποίηση του υπό μελέτη ΠΕΠ:		
Ατμόσφαιρα	– θα μεταβάλει την ποιότητα του αέρα;	+ , -	Οι δράσεις του ΘΣ4 που σχετίζονται με τη μείωση των εκπομπών αερίων ρύπων, του ΘΣ6 που σχετίζονται με τις αστικές αναπλάσεις και την ανάδειξη υγροτόπων και αστικών περιαστικών δασών και του ΘΣ7 που σχετίζονται με έργα εκσυγχρονισμού του συγκοινωνιακού δικτύου θα έχουν θετικές και μακροπρόθεσμες επιδράσεις στην ποιότητα της ατμόσφαιρας. Κατά τη φάση κατασκευής των έργων του ΘΣ7 αναμένεται επιβάρυνση στο ατμοσφαιρικό και ακουστικό περιβάλλον. Το σύνολο των επιπτώσεων αυτών θεωρούνται ως μικρής έκτασης και μη στρατηγικής σημασίας και εκτιμάται ότι δύναται να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά σε επόμενο στάδιο περιβαλλοντικής αδειοδότησης των επιμέρους έργων.
Κλίμα	– θα μεταβάλει τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου;	+ , -	Η μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου που επιδιώκεται από το ΘΣ4 έχει έμμεσες, θετικές και μακροπρόθεσμες επιδράσεις στο κλίμα. Επίσης, οι δράσεις του ΘΣ6 που σχετίζονται με τις αστικές αναπλάσεις και την ανάδειξη υγροτόπων και αστικών περιαστικών δασών, δύναται να έχουν θετικές επιδράσεις στο μικροκλίμα της περιοχής εφαρμογής τους, ενώ οι δράσεις του ΘΣ6, που σχετίζονται με την διαχείριση των υγρών αποβλήτων, μέσω της κατασκευής και λειτουργίας ΕΕΛ, δύναται να συσχετιστούν με ασθενώς αρνητικές επιδράσεις στο κλίμα, μέσω της εκπομπής αερίων του θερμοκηπίου, κατά την λειτουργία τους.
Πληθυσμός	– θα μεταβάλει τη γονιμότητα ή το μέσο αριθμό τέκνων ανά γυναίκα; – θα μεταβάλει τη θνησιμότητα ή το μέσο προσδόκιμο χρόνο ζωής;	+	Οι δράσεις του ΘΣ4 για τη μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και των αερίων του θερμοκηπίου, του ΘΣ5 για τη μείωση των κινδύνων φυσικών καταστροφών και του ΘΣ9 για τις υποδομές και δομές κοινωνικού χαρακτήρα, μπορούν μακροπρόθεσμα να προκαλέσουν θετική μεταβολή στη θνησιμότητα ή/και στο προσδόκιμο ζωής. Τέλος οι δράσεις του ΘΣ8 για το ανθρώπινο δυναμικό και την απασχόληση, λόγω του κοινωνικού τους χαρακτήρα, σχετίζονται έμμεσα με θετικές επιπτώσεις στον πληθυσμό.

Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δυτικής Ελλάδας			
Περιβαλλοντική παράμετρος	Κρίσιμες ερωτήσεις αξιολόγησης	Κατεύθυνση μεταβολής	Αιτιολόγηση
	Η υλοποίηση του υπό μελέτη ΠΕΠ:		
Υγεία	– θα μεταβάλει την έκθεση τμημάτων του πληθυσμού σε περιβαλλοντικό κίνδυνο;	+	Οι δράσεις του ΘΣ4 για τη μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και των αερίων του θερμοκηπίου, του ΘΣ5 για τη μείωση των κινδύνων φυσικών καταστροφών, του ΘΣ6 για την ορθή διαχείριση υγρών, στερεών και επικίνδυνων αποβλήτων (όπως π.χ. τα νοσοκομειακά) και του ΘΣ9 για τις υποδομές και δομές υγείας (συμπεριλαμβανομένης και της ψυχικής) μπορούν να συμβάλουν θετικά στην εξασφάλιση της δημόσιας υγείας.
Περιουσία	– θα μεταβάλλει υλικά περιουσιακά στοιχεία μέσω εκτεταμένων απαλλοτριώσεων ή κατανομής δημοσίων εκτάσεων σε ιδιώτες;	+ , -	Οι δράσεις του ΘΣ5 για τη μείωση των κινδύνων φυσικών καταστροφών έχουν θετική επίδραση στα υλικά περιουσιακά στοιχεία. Οι δράσεις του ΘΣ7 (που σχετίζονται με την κατασκευή έργων υποδομής) ενδεχομένως οδηγήσουν σε αρνητικές επιπτώσεις σε υλικά περιουσιακά στοιχεία. Η επίπτωση αυτή όμως είναι τοπικά περιορισμένη και μικρής έκτασης και ως εκ τούτου δεν εκτιμάται ως στρατηγικού χαρακτήρα.
Ενέργεια	– θα μεταβάλει την παραγωγή, κατανάλωση ή απόδοση της καταναλισκόμενης ενέργειας;	+	Οι δράσεις του ΘΣ4 αποβλέπουν σε ενεργειακή οικονομία και σε σταδιακή απεξάρτηση από μορφές ενέργειας που δε διέπονται από τις αρχές της βιωσιμότητας και της αειφορίας. Επίσης σχετική δράση του ΘΣ7 προβλέπει την ανάπτυξη ευφυών συστημάτων στον ενεργειακό τομέα. Ως εκ τούτου οι προκαλούμενες μεταβολές στον τομέα της ενέργειας θεωρούνται προς τη θετική κατεύθυνση.
Μεταφορές	– θα μεταβάλει τις μεταφορές,;	+	Οι δράσεις του ΘΣ7 (που σχετίζονται με την κατασκευή συγκοινωνιακών έργων) παρουσιάζουν εξ' ορισμού άμεση και ισχυρή θετική συσχέτιση με τον τομέα των μεταφορών.

Με βάση την παραπάνω ανάλυση προκύπτει ότι το υπό μελέτη Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δυτικής Ελλάδας παρουσιάζει θετικές συσχετίσεις με το σύνολο των εξεταζόμενων περιβαλλοντικών παραμέτρων, ενώ το σύνολο των αρνητικών επιπτώσεων που εντοπίστηκαν είναι τοπικά ή/και χρονικά περιορισμένες και δε συνιστούν επιπτώσεις στρατηγικού χαρακτήρα, δυνάμενες να αντιμετωπιστούν πλήρως και αποτελεσματικά σε επόμενο στάδιο περιβαλλοντικής αδειοδότησης.

Στον ακόλουθο πίνακα συνοψίζεται η περιβαλλοντική εικόνα του υπό μελέτη Προγράμματος και ο βαθμός συσχέτισης των επιπτώσεων με κάθε περιβαλλοντική παράμετρο

Πίνακας 7.3.12: Σύνοψη της περιβαλλοντικής εικόνας του ΠΕΠ ΔΕ

	Περιβαλλοντική Παράμετρος Αναφοράς	Αξιολόγηση	
		Μεταβολές στρατηγικού χαρακτήρα	Μεταβολές μη στρατηγικού χαρακτήρα
1	Βιοποικιλότητα, Χλωρίδα, Πανίδα	+	-
2	Ύδατα	+	-
3	Έδαφος – Τοπίο	+	-
4	Χρήσεις γης	+	-
5	Πολιτιστικό περιβάλλον	+	
6	Ατμόσφαιρα	+	-
7	Κλίμα	+	-
8	Πληθυσμός	+	
9	Υγεία	+	
10	Περιουσία	+	-
11	Ενέργεια	+	
12	Μεταφορές	+	

Για την απεικόνιση του βαθμού συσχέτισης των επιπτώσεων με το υπό μελέτη Πρόγραμμα χρησιμοποιείται χρωματική κλίμακα ανάλογη με αυτήν της έντασης των επιπτώσεων (βλ. και πίνακες 7.3.1 – 7.3.10):

Ασθενής συσχέτιση

Μέτρια συσχέτιση

Ισχυρή συσχέτιση

7.4 Μέτρα για τον περιορισμό και την αντιμετώπιση των επιπτώσεων

Όπως προέκυψε από την ανάλυση στην προηγούμενη παράγραφο, οι προτεινόμενες από το υπό μελέτη Πρόγραμμα δράσεις δεν αναμένεται να προκαλέσουν αρνητικές επιπτώσεις σε στρατηγικό επίπεδο θεώρησης σε καμία από τις εξεταζόμενες περιβαλλοντικές παραμέτρους. Αντίθετα αναμένονται σε στρατηγικό επίπεδο μόνο θετικές μεταβολές στο σύνολο των περιβαλλοντικών παραμέτρων, ενώ επίσης αναμένονται επιμέρους αρνητικές επιπτώσεις σε κάποιες περιβαλλοντικές παραμέτρους, οι οποίες όμως είναι συνήθως τοπικά και χρονικά περιορισμένες και δεν παρουσιάζουν στρατηγικό χαρακτήρα και εκτιμάται ότι είναι πλήρως αντιμετωπίσιμες σε επόμενα στάδια της περιβαλλοντικής αδειοδότησης των έργων που σχετίζονται με τις προτεινόμενες δράσεις του Προγράμματος.

Παρόλα αυτά, ως προληπτικά μέτρα, και για τη διασφάλιση της συμβατότητας του Προγράμματος με τις αρχές της βιωσιμότητας και αειφορίας, προτείνονται τα εξής:

- Για τις παρεμβάσεις του Στρατηγικού Στόχου 1, προτείνεται η επιλογή κατάλληλων κριτηρίων υλοποίησης, που θα διασφαλίζουν την προώθηση περιβαλλοντικά συμβατών επενδύσεων. Επίσης, προτείνεται η περαιτέρω προώθηση της διάστασης της οικολογικής αποτελεσματικότητας στις ενισχυόμενες επιχειρήσεις, κυρίως διαμέσου της ενθάρρυνσης για υιοθέτηση πρακτικών «πράσινης επιχειρηματικότητας», «πράσινου γραφείου», επαύξησης της ενεργειακής αποτελεσματικότητας, ορθολογικότερης χρήσης πρώτων υλών και περιορισμού των αποβλήτων.
- Για τις παρεμβάσεις του Στρατηγικού Στόχου 2, προτείνεται η περαιτέρω ενίσχυση των δράσεων που οδηγούν στην προστασία και διατήρηση της βιοποικιλότητας της ΠΔΕ, ο αναπροσανατολισμός των πόρων που προορίζονται για την προστασία των υδατικών πόρων σε περισσότερες δράσεις και παρεμβάσεις διαχειριστικού χαρακτήρα και λιγότερα σε έργα τεχνικής υποδομής και η βελτίωση των πρωτογενών παραγόντων του αστικού περιβάλλοντος, όπως η αναλογία του κατά κεφαλήν πράσινου και η ανάδειξη των περιβαλλοντικών ιδιαιτεροτήτων της ταυτότητας των περιοχών.
- Για τις παρεμβάσεις του Στρατηγικού Στόχου 3 προτείνονται κατάλληλα μέτρα ιεράρχησης και επιλογής της χωροθέτησής τους, ώστε να ελαχιστοποιούνται οι τάσεις περιβαλλοντικής υποβάθμισης, ενώ παράλληλα προτείνεται η διασφάλιση, μέσω κατάλληλων επιλογών κατά την υλοποίηση του ΕΠ, της διατροφικότητας των μεταφορών και της στροφής του μέγιστου δυνατού ποσοστού του μεταφορικού έργου προς οικολογικά αποτελεσματικότερα μέσα.

Στη συνέχεια, και δεδομένης της έλλειψης αρνητικών επιπτώσεων στρατηγικού χαρακτήρα του υπό μελέτη Προγράμματος, δίνονται κατευθύνσεις για τα μέτρα που θα πρέπει να προταθούν σε επόμενα στάδια περιβαλλοντικής αδειοδότησης των έργων που σχετίζονται με το υπό μελέτη Πρόγραμμα για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων μη στρατηγικού χαρακτήρα.

7.4.1 Βιοποικιλότητα – χλωρίδα – πανίδα

Οι δράσεις του ΘΣ5 και ΘΣ7 (που σχετίζονται με την κατασκευή έργων υποδομής) θα έχουν άμεσες και βραχυ - μεσοπρόθεσμες αρνητικές επιπτώσεις στη χλωρίδα και την πανίδα. Το

σύνολο των επιπτώσεων αυτών θεωρούνται ως μικρής έκτασης και μη στρατηγικής σημασίας και εκτιμάται ότι δύναται να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά στο επόμενο στάδιο περιβαλλοντικής αδειοδότησης των επιμέρους έργων.

Τα μέτρα που θα προταθούν στις επιμέρους ΜΠΕ των σχετιζόμενων με το υπό μελέτη Πρόγραμμα έργων θα πρέπει οπωσδήποτε να περιλαμβάνουν μέτρα για την εξασφάλιση της ορθής εργοταξιακής πρακτικής και την περιβαλλοντικά αποδεκτή λειτουργία των εργοταξίων (όπως π.χ. μέτρα για τη διαχείριση των αποβλήτων, ιδιαίτερα των επικίνδυνων, σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία, μέτρα για την αποφυγή ρύπανσης ή τον περιορισμό της σε περίπτωση ατυχηματικής ρύπανσης κλπ).

Επίσης θα πρέπει να προτείνονται μέτρα για τον περιορισμό των επεμβάσεων στις απολύτως αναγκαίες, ενώ σε θέσεις όπου από το σχεδιασμό των έργων προβλέπονται ισχυρές παρεμβάσεις στο φυσικό περιβάλλον θα πρέπει να εξετάζονται εναλλακτικές λύσεις σχεδιασμού για τη μείωση των παρεμβάσεων. Θα πρέπει ακόμα να προτείνονται συγκεκριμένα μέτρα για την αντιμετώπιση επιπτώσεων όπως η διχοτόμηση των βιοτόπων, οι πυρκαγιές και η θανάτωση της διερχόμενης πανίδας.

Τέλος, ως βασικό επανορθωτικό μέτρο που θα πρέπει να περιλαμβάνεται στις ΜΠΕ, είναι η αποκατάσταση των περιοχών στις οποίες γίνονται επεμβάσεις, ώστε να επιστρέψουν κατά το δυνατόν στην προτέρα κατάσταση. Τέτοια μέτρα θα μπορούσαν να αφορούν επαναδιαμόρφωση του αναγλύφου ώστε να προσιδιάζει με το φυσικό, φυτεύσεις με τρόπο ώστε να λαμβάνεται υπόψη η φυσική χλωρίδα της περιοχής επέμβασης κλπ.

7.4.2 Ύδατα

Οι δράσεις του ΘΣ5 και ΘΣ7, όπως και παραπάνω, θα έχουν άμεσες και βραχυ – μεσοπρόθεσμες αρνητικές επιπτώσεις στην ποιότητα των νερών και την υδρομορφολογία των ποτάμιων σωμάτων. Το σύνολο των επιπτώσεων αυτών θεωρούνται ως μικρής έκτασης και μη στρατηγικής σημασίας και εκτιμάται ότι δύναται να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά στο επόμενο στάδιο περιβαλλοντικής αδειοδότησης των επιμέρους έργων.

Τα μέτρα της ορθής εργοταξιακής πρακτικής, όπως αναφέρθηκε και στην προηγούμενη παράγραφο, είναι πολύ σημαντικά για τη διασφάλιση της αποτροπής ρύπανσης των υδάτινων αποδεκτών (επιφανειακών και υπόγειων). Επίσης θα πρέπει να δίνονται συγκεκριμένες κατευθύνσεις για τον τρόπο και το χρόνο της επέμβασης εντός των ρεμάτων, ενώ είναι πολύ σημαντική η αποτροπή λήψης υλικών ή απόθεσης ακατάλληλων υλικών εκσκαφής από και στις κοίτες των ρεμάτων της περιοχής των έργων, καθώς και η διασφάλιση της παροχетеυτικής τους ικανότητας.

Στις περιπτώσεις των αντιπλημμυρικών έργων που σχετίζονται με τις προτεινόμενες δράσεις από το υπό μελέτη Πρόγραμμα θα πρέπει να γίνεται αναλυτική αναφορά και να λαμβάνονται υπόψη οι όροι και περιορισμοί των Σχεδίων Διαχείρισης Λεκανών Απορροής Ποταμών που αφορούν στα Υδατικά Διαμερίσματα της ΠΔΕ (βλ. και αναλυτική αναφορά στο Κεφ.6), καθώς και οι πρόνοιες της Οδηγίας 60/2007 «για την αξιολόγηση και τη διαχείριση των κινδύνων πλημμύρας».

Οι επιλεγόμενες διατομές διευθέτησης θα πρέπει να είναι σύμφωνες με τις αρχές της βιωσιμότητας και της αειφορίας και να αποφεύγεται η κάλυψη με αδιαπέρατες επιφάνειες της κοίτης και των πρανών των ρεμάτων, πολλώ δε μάλλον η κάλυψη και υπογειοποίηση φυσικών μισγαγκειών. Θα πρέπει να προτιμώνται φυσικά υλικά, ει δυνατόν φερτά υλικά από το διευθετούμενο ρέμα.

Τέλος, μεγάλη σημασία έχουν τα μέτρα αποκατάστασης στις θέσεις όπου έχουν συντελεστεί επεμβάσεις. Η μορφολογική αποκατάσταση και οι φυτεύσεις που θα προτείνονται θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη το φυσικό ανάγλυφο και την παραρεμάτια βλάστηση που υπήρχε πριν τις επεμβάσεις.

7.4.3 Έδαφος – Τοπίο

Οι δράσεις του υπό μελέτη ΠΕΠ που σχετίζονται με την κατασκευή έργων υποδομής θα έχουν άμεσες και βραχυ – μεσο – μακροπρόθεσμες αρνητικές επιπτώσεις στην ποιότητα του εδάφους, το φυσικό ανάγλυφο και το τοπίο. Το σύνολο των επιπτώσεων αυτών θεωρούνται ως μικρής έκτασης και μη στρατηγικής σημασίας και εκτιμάται ότι δύναται να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά στο επόμενο στάδιο περιβαλλοντικής αδειοδότησης των επιμέρους έργων.

Οι κατευθύνσεις που δόθηκαν για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων στο φυσικό περιβάλλον και τα ύδατα παραπάνω καλύπτουν εν πολλοίς και την προστασία του εδάφους και του τοπίου. Τα μέτρα της περιβαλλοντικά ορθής λειτουργίας των εργοταξίων και της ορθής διαχείρισης στερεών και υγρών αποβλήτων προστατεύουν σημαντικά τους εδαφικούς πόρους από ενδεχόμενη ρύπανση.

Επίσης τα μέτρα που θα προτείνονται από τις ΜΠΕ των επιμέρους έργων θα πρέπει να στοχεύουν στη διαμόρφωση των τεχνητών σχηματισμών του εδάφους (π.χ. τεχνητά πρανή) με τέτοιο τρόπο ώστε να διασφαλίζεται η ευστάθεια των γεωλογικών σχηματισμών και η μορφολογική συνέχεια, κατά το δυνατόν, με τους φυσικούς εδαφικούς σχηματισμούς.

Επίσης θα πρέπει να προτείνεται περιβαλλοντικά ορθή διαχείριση των δανείων υλικών και των προς απόθεση υλικών εκσκαφής.

Για την άρση των επιπτώσεων στο τοπίο θα πρέπει να αποφεύγονται κατά το δυνατόν οι ισχυρές παρεμβάσεις στο φυσικό ανάγλυφο, ενώ όπου προβλέπονται τέτοιες θα πρέπει να προτείνονται τα κατάλληλα μέτρα αποκατάστασης που θα περιλαμβάνουν τις κατάλληλες φυτεύσεις, όπως έχει αναφερθεί και στις προηγούμενες παραγράφους.

7.4.4 Χρήσεις γης

Οι δράσεις του ΘΣ7 (που σχετίζονται με την κατασκευή έργων υποδομής) θα έχουν άμεσες αρνητικές επιπτώσεις στις υφιστάμενες σήμερα χρήσεις γης, λόγω της κατάληψης αυτών από τα προβλεπόμενα έργα. Εντούτοις, λόγω της μικρής έκτασης της κατάληψης, θεωρείται αντίστοιχα μικρή και η ένταση της επίπτωσης και ως εκ τούτου μη στρατηγικού χαρακτήρα.

Στις ΜΠΕ των επιμέρους έργων θα πρέπει να γίνει υπολογισμός των θιγόμενων (καταλαμβανόμενων από τα έργα) χρήσεων σε αντιδιαστολή με τις συνολικές εκτάσεις των

συγκεκριμένων χρήσεων στην ευρύτερη περιοχή και να προτείνονται, όπου αυτό είναι δυνατό, μέτρα περιορισμού της κατάληψης (όπως π.χ. οριοθέτηση εξ' αρχής της καταλαμβανόμενης έκτασης, προώθηση λύσεων που εκμεταλλεύονται καλύτερα τις υφιστάμενες υποδομές έναντι των λύσεων που προτείνουν αντίστοιχες νέες υποδομές, προώθηση λύσεων με επιμέρους τεχνικά έργα που σχετίζονται με μικρότερη κατάληψη των υφιστάμενων χρήσεων, όπως γέφυρες, τοίχοι αντιστήριξης, σήραγγες κλπ).

7.4.5 Ατμόσφαιρα

Κατά τη φάση κατασκευής των έργων του ΘΣ7 αναμένεται επιβάρυνση στο ατμοσφαιρικό και ακουστικό περιβάλλον. Το σύνολο των επιπτώσεων αυτών θεωρούνται ως μικρής έκτασης και μη στρατηγικής σημασίας και εκτιμάται ότι δύναται να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά στο επόμενο στάδιο περιβαλλοντικής αδειοδότησης των επιμέρους έργων.

Για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων στο ατμοσφαιρικό και ακουστικό περιβάλλον κατά τη φάση κατασκευής των έργων που σχετίζονται με το υπό μελέτη ΠΕΠ, θα πρέπει στις επιμέρους ΜΠΕ να προτείνονται μέτρα σχετικά με την εφαρμογή της κείμενης νομοθεσίας που αφορά στη μείωση των εκπομπών αερίων ρύπων και θορύβου κατά τη φάση κατασκευής έργων υποδομής.

Επίσης για τη μείωση των εκπομπών σκόνης από τα εργοτάξια θα πρέπει να εφαρμόζονται μέτρα της ορθής εργοταξιακής πρακτικής (όπως η κάλυψη των φορτηγών μεταφοράς, η διαβροχή των προσωρινά αποθηκευμένων οσοτήτων χωματοουργικών υλικών και εν γένει των χώρων του εργοταξίου, η κάλυψη των διαδρόμων κίνησης εντός του εργοταξίου με υλικό ΖΑ κλπ).

7.4.6 Περιουσία

Όπως έχει αναφερθεί και στην προηγούμενη παράγραφο οι δράσεις του υπό μελέτη ΠΕΠ που σχετίζονται με την κατασκευή έργων υποδομής είναι πιθανό να οδηγήσουν σε αρνητικές επιπτώσεις σε υλικά περιουσιακά στοιχεία. Η επίπτωση αυτή όμως είναι τοπικά περιορισμένη και μικρής έκτασης και ως εκ τούτου δεν εκτιμάται ως στρατηγικού χαρακτήρα.

Για τον περιορισμό των επιπτώσεων σε αυτόν τον τομέα περιβάλλοντος θα πρέπει να περιλαμβάνονται στις επιμέρους ΜΠΕ των έργων μέτρα που έχουν να κάνουν με τον περιορισμό των κοινωνικών αντιδράσεων και την κοινωνική αποδοχή των έργων. Τέτοια μέτρα θα μπορούσαν να είναι η έγκαιρη ενημέρωση του κοινού και η επαρκής δημόσια διαβούλευση, η επιτάχυνση των διαδικασιών των αναγκαστικών απαλλοτριώσεων, αλλά και πιθανά η λήψη αντισταθμιστικών μέτρων για τους θιγόμενους.

8. ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ

Τόσο η Οδηγία 2001/42/ΕΚ όσο και η ΚΥΑ οικ.107017/28.8.2006 απαιτούν την παρακολούθηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον κατά την υλοποίηση ενός σχεδίου ή προγράμματος, ώστε να εξασφαλίζεται η δυνατότητα έγκαιρου εντοπισμού και αντιμετώπισης. Οι επιπτώσεις αυτές μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως εξής:

- ✓ Επιπτώσεις που έχουν υποστεί εκτίμηση και για τις οποίες έχουν ληφθεί κατάλληλα μέτρα με την έγκριση του σχεδιασμού. Για τις επιπτώσεις αυτές η παρακολούθηση οφείλει να καταγράφει τη διατήρησή τους ή μη εντός του πλαισίου που προβλέπεται στη μελέτη εκτίμησης.
- ✓ Επιπτώσεις που έχουν διαφύγει της εκτίμησης, οπότε γι' αυτές απαιτείται ο έγκαιρος εντοπισμός τους και η ανάληψη πρωτοβουλίας για την αντιμετώπιση τους.

Στο παρόν κεφάλαιο προτείνονται από **την παρούσα μελέτη δείκτες** και **πλαίσιο παρακολούθησης** που θα βοηθήσουν στην αξιολόγηση των επιπτώσεων που θα έχουν συγκεκριμένες δράσεις του υπό μελέτη Προγράμματος.

Καθώς στη Χώρα υλοποιούνται και άλλες δράσεις μέσω άλλων Προγραμμάτων, οι οποίες αναμένεται να έχουν συνεργιστική δράση με το υπό μελέτη πρόγραμμα θα πρέπει να επιλεγούν δείκτες οι οποίοι δε θα είναι γενικοί. **Οι εννέα (9) δείκτες που προτείνονται** είναι συγκεκριμένοι ως προς τις δράσεις του Προγράμματος και μπορούν εύκολα να παρακολουθηθούν, αφορούν δε, κατά κύριο λόγο, τα έργα που προβλέπονται από τις δράσεις που προτείνονται από το υπό μελέτη ΠΕΠ:

1. Αριθμός έργων εντός Προστατευόμενων Περιοχών. Έκταση που συνολικά καταλαμβάνουν τα νέα έργα εντός προστατευόμενων περιοχών.
2. Έκταση της κατάληψης των νέων έργων ανά θιγόμενη χρήση γης.
3. Μήκος υδατορεμάτων στα οποία γίνονται παρεμβάσεις από έργα του υπό μελέτη ΠΕΠ (με εξειδίκευση σε μήκος κατά το οποίο δεν προβλέπεται κάλυψη του φυσικού εδάφους, μήκος κατά το οποίο προβλέπεται κάλυψη με φυσικά υλικά και μήκος κατά το οποίο προβλέπεται κάλυψη με σκυρόδεμα).
4. Πληθυσμός που εξυπηρετείται από αναβαθμισμένα δίκτυα ύδρευσης.
5. Ποσοστό μείωσης των διαρροών υδρευτικών δικτύων λόγω των έργων που χρηματοδοτούνται από το Πρόγραμμα.
6. Αριθμός επιχειρήσεων που ενσωματώνουν ΑΠΕ στην παραγωγική τους διαδικασία.
7. Ποσότητες ειδικών ρευμάτων επικίνδυνων στερεών αποβλήτων (όπως τα νοσοκομειακά) που προωθούνται για εναλλακτική διαχείριση και ποσότητες αστικών απορριμμάτων που προωθούνται για τελική διαχείριση σε ΧΥΤΥ.

8. Έκταση των περιοχών όπου γίνονται αναπλάσεις ιστορικών και εμπορικών κέντρων.
9. Αριθμός αρχαιολογικών χώρων στους οποίους γίνονται παρεμβάσεις αξιοποίησης και ανάδειξης.

Με βάση τα παραπάνω απαιτείται η παρακολούθηση του Προγράμματος μέσω δράσεων τριών επιπέδων:

- ✓ Στο πρώτο επίπεδο, προβλέπεται η καταγραφή ορισμένων κρίσιμων δεικτών σε ετήσια βάση και η σύνδεση των μεταβολών τους με την έως τότε πορεία υλοποίησης του ΕΠ. Οι κρίσιμοι δείκτες αναφέρονται κυρίως στην ποιότητα του αέρα, την κατάληψη φυσικών εδαφών από έργα του ΕΠ, την παραγωγή αστικών αποβλήτων κ.ά. Η συλλογή των στοιχείων για τους υπό παρακολούθηση δείκτες θα γίνεται από την Διαχειριστική Αρχή του Προγράμματος και την Αρχή Συντονισμού Δράσεων Περιβάλλοντος (βλ. Διατάξεις Εφαρμογής) με χρήση στοιχείων από θεσμοθετημένους μηχανισμούς περιβαλλοντικής παρακολούθησης (όπως π.χ. Επιθεωρητές Περιβάλλοντος, υπηρεσίες για μετρήσεις ποιότητας αέρα, θορύβου κλπ), η υποστήριξη λειτουργίας των οποίων χρηματοδοτείται επίσης από το ΠΕΠ.
- ✓ Στο δεύτερο επίπεδο, προτείνεται η ευρύτερη παρακολούθηση των περιβαλλοντικών μεταβολών στην Περιφέρεια, μέσω μιας διετούς έκθεσης που θα καταγράφει και θα αναλύει τις μεταβολές σε ένα ευρύτερο σύνολο περιβαλλοντικών μεταβλητών.
- ✓ Τέλος, στο χρονικό σημείο υλοποίησης του 80% του ΕΠ, προτείνεται μια λεπτομερής αποτίμηση των περιβαλλοντικών μεταβολών που έχουν επέλθει και η διάγνωση της αναγκαιότητας ή μη για ανάληψη διορθωτικών δράσεων. Το χρονικό σημείο επιλέγεται ώστε αφενός να έχει ολοκληρωθεί η υλοποίηση ενός σημαντικού τμήματος του προγραμματισμού και αφετέρου να υπάρχουν περιθώρια για ανάληψη επανορθωτικών μέτρων, εάν κάτι τέτοιο προκύψει ως αναγκαίο.

Με στόχο την πρόληψη των αιτίων που ενδέχεται να προκαλέσουν πολλαπλής κατεύθυνσης, διάχυτες, αθροιστικές ή συνεργιστικές επιπτώσεις, αλλά και αποσκοπώντας στην πληρέστερη ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης στο υπό μελέτη ΠΕΠ, θα πρέπει να ενσωματωθούν σε αυτό οι εξής κατευθύνσεις:

- ✓ Με δεδομένο ότι ο εδαφικός χώρος αποτελεί έναν πεπερασμένο φυσικό πόρο, τα νέα έργα θα πρέπει να σχεδιάζονται με τρόπο που να αξιοποιεί με βέλτιστο τρόπο το χώρο. Στην κατεύθυνση αυτή, θα πρέπει να αποφεύγεται ο εγκλωβισμός στενών λωρίδων γης μεταξύ των νέων έργων και να επιδιώκεται η συνδυασμένη χρήση των χώρων των έργων, έστω και κατά τμήματα, όπου αυτό είναι τεχνικά εφικτό.
- ✓ Λαμβάνοντας υπόψη ότι η έγκριση περιβαλλοντικών όρων για κάθε έργο αποτελεί το τελικό μέσο πρόληψης περιβαλλοντικών επιδεινώσεων, η δομή των προϋπολογισμών και των χρηματικών ροών στα προτεινόμενα προς ένταξη έργα, θα πρέπει να ενσωματώνει κατάλληλες διασφαλίσεις αναφορικά με τις δαπάνες που κατευθύνονται προς την τήρηση των υποχρεώσεων που απορρέουν από τους όρους αυτούς.

- ✓ Απαιτείται η ενίσχυση των πρωτοβουλιών για πιστοποίηση των περιβαλλοντικών επιδόσεων, ιδίως στις επιχειρήσεις που επωφελούνται από το Πρόγραμμα.
- ✓ Απαιτείται επίσης η προώθηση πρακτικών όπως η «πράσινη επιχειρηματικότητα» και η ενίσχυση πρωτοβουλιών εταιρικής κοινωνικής ευθύνης ως προς το περιβάλλον.

9. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΗΣ ΠΡΑΞΗΣ

Όροι, περιορισμοί και κατευθύνσεις για την προστασία και διαχείριση του περιβάλλοντος που πρέπει να συνοδεύουν την έγκριση του Επιχειρησιακού Προγράμματος της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας.

1. Κατά το σχεδιασμό των έργων και δράσεων που περιλαμβάνονται στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, να λαμβάνονται υπόψη τα ακόλουθα:
 - i. Η βελτιστοποίηση του σχεδιασμού τους, ώστε να διασφαλίζονται κατά το δυνατόν οι φυσικές διεργασίες, η αποδοτικότητα των φυσικών πόρων, η ισορροπία και η εξέλιξη των οικοσυστημάτων καθώς και η ποικιλομορφία, ιδιαιτερότητα ή μοναδικότητά τους.
 - ii. Η ουσιαστική υποχρέωση της χώρας που απορρέει από την εθνική και κοινοτική νομοθεσία για την προστασία και διατήρηση της βιολογικής ποικιλότητας (διατήρηση των οικοσυστημάτων και των φυσικών οικοτόπων καθώς και διατήρηση και αποκατάσταση ζώντων πληθυσμών των διαφόρων ειδών στο φυσικό τους περιβάλλον).
 - iii. Η αρχή της πρόληψης.
 - iv. Οι κατευθύνσεις, όροι και περιορισμοί των θεσμοθετημένων γενικών και ειδικών χωροταξικών σχεδίων
2. Για την προστασία των προστατευόμενων περιοχών (π.χ. του Δικτύου Natura 2000, Καταφυγίων Άγριας ζωής) και κατ' επέκταση των στοιχείων που τις χαρακτηρίζουν (π.χ. είδη χλωρίδας και πανίδας, οικοτόποι, οικοσυστήματα κλπ.), στο στάδιο αξιολόγησης των προτάσεων σχεδιασμού των έργων του ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας να εφαρμόζονται τα εξής:
 - i. Να λαμβάνονται υπόψη τα χαρακτηριστικά της εκάστοτε περιοχής, ώστε να διαπιστώνεται η οικολογική σημασία της ως προς το αν αποτελούν ενδιαιτήματα για είδη πανίδας ιδιαίτερης σημασίας και που τελούν υπό καθεστώς προστασίας (Οδηγία 79/404 – Παράρτημα Ι).
 - ii. Να λαμβάνονται υπόψη οι όροι και περιορισμοί που θεσμοθετούνται με βάση την περιβαλλοντική νομοθεσία.
3. Για την προστασία της βιοποικιλότητας, των φυσικών οικοτόπων και της άγριας χλωρίδας και πανίδας να τηρούνται τα ακόλουθα:
 - i. Τα κριτήρια επιλογής προτάσεων/καθορισμού των ζωνών προστασίας να περιλαμβάνουν σαφείς απαιτήσεις ως προς τη συμβατότητα της αξιολογούμενης πρότασης με την διατήρηση της βιοποικιλότητας στην περιοχή ανάπτυξής της. Επίσης να δίνεται προτεραιότητα στην προώθηση εκείνων των δράσεων που ενισχύουν την προστασία και ανάδειξη φυσικών ενδιαιτημάτων.

- ii. Να αξιοποιείται η διαδικασία έγκρισης περιβαλλοντικών όρων των έργων που θα προκύψουν από τις προτάσεις και τις δράσεις του ΠΕΠ για την αποφυγή ή κατά το δυνατόν μείωση επιπτώσεων σε φυσικές περιοχές, περιοχές του δικτύου Natura 2000 και βιοτόπους.
 - iii. Να γίνεται εφαρμογή των βέλτιστων διαθέσιμων τεχνικών για την ελαχιστοποίηση της προκαλούμενης περιβαλλοντικής υποβάθμισης.
 - iv. Να εφαρμόζονται συστήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης.
4. Για την προστασία των εδαφών σε προστατευόμενες ή μη περιοχές και την αποφυγή απώλειας, ρύπανσης ή υποβάθμισής τους, να λαμβάνονται μέτρα ενθάρρυνσης των ενδιαφερόμενων για την υλοποίηση των έργων σε κατάλληλες περιοχές (με γνώμονα την αξιοποίηση κατά το δυνατόν υποβαθμισμένων περιοχών και εδαφών αντί παραγωγικών εδαφών), αποφεύγοντας κατά το δυνατόν την χωροθέτησή τους σε περιοχές με μοναδικό χαρακτήρα τοπίου (λόγω της ποικιλίας του φυσικού ανάγλυφου που παρουσιάζουν) και μεγάλη αισθητική αξία (λόγω του αξιόλογου βαθμού φυσικότητας που παρουσιάζουν).
5. Προσοχή θα πρέπει να δίνεται κατά το στάδιο σχεδιασμού και χωροθέτησης των έργων, ώστε όχι μόνο να μην προκύπτουν σημαντικές επιπτώσεις στο υδατικό περιβάλλον λόγω ρύπανσης ή μεταβολών του υδρογραφικού δικτύου αλλά επιπλέον να ελαχιστοποιείται και ο κίνδυνος πρόκλησης ρύπανσής του λόγω αστοχίας ή έκτακτων αναγκών / φαινομένων. Ειδικότερα για την προστασία του υδάτινου περιβάλλοντος να ακολουθούνται οι εξής κατευθύνσεις:
- i. Κατά το σχεδιασμό των αντιπλημμυρικών έργων θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη ο ενιαίος χαρακτήρας του ρεμάτων, η προστασία της φυσικής τους οντότητας και η αξιοποίησή τους ως φυσικό στοιχείο μέσα στους οικισμούς/πόλεις.
 - ii. Εφαρμογή βέλτιστων διαθέσιμων τεχνικών για την ελαχιστοποίηση των παραγόμενων υγρών αποβλήτων καθώς και για την συλλογή και επεξεργασία τους.
 - iii. Να εντατικοποιηθούν οι δράσεις που αφορούν στη δημιουργία εγκαταστάσεων διαχείρισης αστικών και επικίνδυνων στερεών αποβλήτων σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία
6. Για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, θα πρέπει να διασφαλίζεται εκ των προτέρων ότι τα προτεινόμενα από το ΠΕΠ έργα και δράσεις δεν θα ενέχουν κινδύνους για την υποβάθμιση περιοχών του πολιτιστικού, ιστορικού και αρχαιολογικού περιβάλλοντος. Οι αποστάσεις από αρχαιολογικούς χώρους, μνημεία, ιστορικούς τόπους, αξιόλογα αρχιτεκτονικά σύνολα κ.λ.π., ως κριτήρια αποκλεισμού περιοχών για την υποδοχή έργων ή δραστηριοτήτων από την εφαρμογή του ΠΕΠ, να εξετάζονται κατά περίπτωση και σε συνδυασμό με την παράμετρο της οπτικής επαφής και την τυχόν υποβάθμιση περιοχών του πολιτιστικού, ιστορικού και αρχαιολογικού περιβάλλοντος, από τις αρμόδιες Υπηρεσίες του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού, κατά την διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης των αντίστοιχων έργων και δραστηριοτήτων.

7. Για την προστασία του τοπίου θα πρέπει να τηρούνται τα ακόλουθα :
 - i. Κατά την περιβαλλοντική αδειοδότηση των έργων και δράσεων του ΠΕΠ να διασφαλίζεται κατά το δυνατόν το τοπίο και οι συνιστώσες που το απαρτίζουν.
 - ii. Να παρακολουθείται η αποκατάσταση των χώρων διαχείρισης αποβλήτων μετά την ολοκλήρωση και την παύση της λειτουργίας τους.
8. Για την προστασία του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος και της ανθρώπινης υγείας από την υλοποίηση των έργων και δράσεων του ΠΕΠ θα πρέπει να εφαρμόζονται τα ακόλουθα:
 - i. Εφαρμογή βέλτιστων διαθέσιμων τεχνικών για να ελαχιστοποιηθεί η προκαλούμενη περιβαλλοντική όχληση από την παραγωγή κάθε είδους αποβλήτων.
 - ii. Εφαρμογή συστήματος περιβαλλοντικής διαχείρισης
 - iii. Εκπόνηση προγραμμάτων για την πρόληψη και τη διαχείριση ατυχηματικών καταστάσεων.
 - iv. Κοινωνικός διάλογος προκειμένου να υπάρξει η μέγιστη δυνατή κοινωνική συναίνεση.
 - v. Ορθολογική χωροθέτηση του δικτύου των υποδομών που θα αναπτυχθούν, λαμβάνοντας υπόψη το είδος, το κόστος και τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις τους καθώς και του απαιτούμενου επιπλέον δικτύου μεταφορών.

Σύστημα παρακολούθησης των σημαντικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων από την εφαρμογή του προγράμματος

1. Η παρακολούθηση των σημαντικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων από την εφαρμογή του προγράμματος πραγματοποιείται με ευθύνη της Διαχειριστικής Αρχής του Προγράμματος και με τη συνεργασία και υποστήριξη κάθε Υπηρεσίας Περιβάλλοντος με αρμοδιότητα παρακολούθησης περιβαλλοντικών μέσων και παραμέτρων στον τομέα τους, προκειμένου, μεταξύ άλλων, να εντοπιστούν εγκαίρως απρόβλεπτες δυσμενείς επιπτώσεις και να ληφθούν τα κατάλληλα επανορθωτικά μέτρα.
2. Όπου υπάρχουν υφιστάμενα μέτρα παρακολούθησης του περιβάλλοντος μπορούν ενδεχομένως να ενταχθούν στο σύστημα παρακολούθησης των σημαντικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων από την εφαρμογή του ΠΕΠ με στόχο την αποφυγή διπλού ελέγχου.
3. Η ως άνω παρακολούθηση διεξάγεται μέσω ετήσιων εκθέσεων στο στάδιο υλοποίησης του ΠΕΠ που επιτρέπουν τη λήψη διορθωτικών ενεργειών εάν τέτοιες αποδειχθούν απαραίτητες.

10. ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΠΟΥ ΑΝΕΚΥΨΑΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΚΠΟΝΗΣΗ ΤΗΣ ΣΜΠΕ

Η βασική δυσκολία που ανακύπτει γενικά κατά την εκπόνηση των ΣΜΠΕ, ιδίως όταν τα Προγράμματα ή Σχέδια που αυτές εξετάζουν έχουν εκτεταμένη χωρική κατανομή, είναι η έλλειψη στοιχείων που θα μπορούσαν να προσδιορίσουν την περιβαλλοντική κατάσταση των διαφόρων εξεταζόμενων περιβαλλοντικών παραμέτρων στην υφιστάμενη κατάσταση, δηλαδή πριν την εφαρμογή του Σχεδίου ή Προγράμματος.

Παρόμοια και στην παρούσα ΣΜΠΕ αντιμετωπίστηκαν δυσκολίες καταγραφής της υφιστάμενης κατάστασης σε αρκετούς τομείς περιβάλλοντος, ιδίως σε περιοχές της Περιφέρειας που δε γειτνιάζουν με σημαντικά αστικά κέντρα όπως η Πάτρα.

Επίσης μία δυσκολία που αντιμετωπίζεται σε παρόμοιου είδους ΣΜΠΕ είναι η ασάφεια ή η γενικότητα που χαρακτηρίζει κάποιες από τις δράσεις που υποστηρίζει το εξεταζόμενο Πρόγραμμα. Το γεγονός αυτό δυσχεραίνει ανάλογα, όπως είναι αναμενόμενο, τον εντοπισμό, τη συγκεκριμενοποίηση, αλλά και την ποσοτικοποίηση των δυνητικών επιπτώσεων που σχετίζονται με τις συγκεκριμένες δράσεις.

Κατά τα λοιπά δεν αντιμετωπίστηκαν ιδιαίτερα προβλήματα κατά τη φάση εκπόνησης της ΣΜΠΕ, πέραν των συνήθων δυσκολιών που ανακύπτουν για την εξασφάλιση επικαιροποιημένων στοιχείων που είναι απαραίτητα για τη διεξοδική περιγραφή της υφιστάμενης κατάστασης ανθρωπογενούς και φυσικού περιβάλλοντος.

11. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ / ΜΕΛΕΤΕΣ / ΠΗΓΕΣ

- Υ.Π.Ε.Κ.Α / Γενική Γραμματεία Χωροταξίας και Αστικού Περιβάλλοντος/ Διεύθυνση Χωροταξίας, Α. Πανταζής-Π. Κυριοπούλου και Συνεργάτες Ο.Ε. και Α. Ιατρού, «Αξιολόγηση Αναθεώρηση & Εξειδίκευση Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού & Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας», Νοέμβριος 2012
- Υ.Π.Ε.Κ.Α /Διεύθυνση ΕΑΡΘ/ Τμήμα Ποιότητα Ατμόσφαιρας «Ετήσια Έκθεση Ατμοσφαιρικής Ρύπανσης 2012» Μάιος 2013
- Υ.Π.Ε.Κ.Α /Γενική Διεύθυνση Ενέργειας/ Διεύθυνση Ανανεώσιμων Πηγών και Εξοικονόμησης Ενέργειας, «5η Εθνική Έκθεση για το επίπεδο διεύθυνσης της Ανανεώσιμης Ενέργειας το έτος 2010 (Άρθρο 3 Οδηγίας 2001/77/ΕΚ)», Σεπτέμβριος 2009
- Υ.Π.Ε.Κ.Α /Ειδική Γραμματεία Υδάτων, «Σχέδιο Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Δυτικής Στερεάς Ελλάδας», 2013
- ΥΠΕΚΑ, Γενική Γραμματεία Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων για Την Έρευνα και Εκμετάλλευση Υδρογονανθράκων, Φεβρουάριος 2012
- Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, «Μελέτη Σκοπιμότητας για την Ίδρυση και Λειτουργία Δημοπρατηρίου Αγροτικών Προϊόντων και Προϊόντων Ιχθυοκαλλιέργειας στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας», 2013
- Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, «Πολιτικές Ενδυνάμωσης του Κοινωνικού Διχτύου Ασφαλείας στη Δυτική Ελλάδα: Ο Ρόλος του Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος», 2012
- Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, «Επιχειρησιακό Σχέδιο Δράσης για την Ένταξη των ΡΟΜΑ», Οκτώβριος 2012
- Υπουργείο Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας, Γενική Γραμματεία Επενδύσεων Και Ανάπτυξης, «Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ) Ειδικού Αναπτυξιακού Προγράμματος (ΕΑΠ) Περιοχής Αμβρακικού με Τίτλο «Αειφορική Ανάπτυξη Στον Αμβρακικό (ΑΝΑΣΑ)», Μάρτιος 2010.
- Υπουργείο Ανάπτυξης, Σχέδιο Δράσης Ενεργειακής Απόδοσης στα πλαίσια της Οδηγίας 2006/32/ΕΚ, Ιούνιος 2008
- Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, «Μελέτη Αποκατάστασης και Ανάπτυξης του αγροτικού τομέα –των δασών και της προστασίας του περιβάλλοντος στις πυρόπληκτες περιοχές», Αθήνα 2007.
- Δήμος Αγρινίου, ΦΙΛΩΝ Ο.Ε., «Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο Δήμου Αγρινίου (ΓΠΣ)», Φεβρουάριος 2010
- Δήμος Πατρών, ΘΕΩΡΗΜΑ «Ρυθμιστικό Σχέδιο Πάτρας. Α Φάση», Νοέμβριος 2007.
- Δήμος Πατρών, ΦΙΛΩΝ Ο.Ε., «Αναθεώρηση Γενικού Πολεοδομικού Σχέδιο Δήμου Πατρέων (ΓΠΣ).Β2 Στάδιο», Δεκέμβριος 2009
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή «Μεσογειακό Πρόγραμμα Δράσης (Mediterranean Action Plan)»
- Ηλειακή Α.Ε – Ινστιτούτο Περιφερειακής Ανάπτυξης «Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης του Νομού Ηλείας», Αθήνα, 2008.
- ΙΟΒΕ, «Η ελληνική οικονομία», τεύχος 2/2012.
- ΚΑΠΕ, «Μελέτη για την προετοιμασία του εθνικού χωροταξικού σχεδίου για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας»
- Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα «ΧΩΡΟΣ» 2005-2006

- Πανεπιστήμιο Αθηνών, Τμήμα Ψυχολογίας και Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης, Εργαστήριο Μελέτης της Μετανάστευσης και Διασποράς (ΕΜΜΕΔΙΑ) «*Δείκτες ένταξης των μεταναστών στην Ελλάδα*».
- Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, «*Σύστημα μέτρησης της Ανταγωνιστικότητας των ελληνικών Περιφερειών*», 2004
- Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας «*Επιχειρησιακός Σχεδιασμός του πρωτογενή τομέα της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδος*», Πάτρα, 2012.
- Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας «*ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας – Πελοποννήσου – Ιονίων Νήσων, Προγραμματική Περίοδος 2007-2013*», Αθήνα, Ιούνιος 2007
- Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, «*Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας Πελοποννήσου και Ιονίων Νήσων*»
- Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας «*Τριετές Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας*», Οκτώβριος 2011
- Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, ΦΙΛΩΝ Ο.Ε., «*Δυτική Ελλάδα, Χωροταξικό Σχέδιο Περιφέρειας (ΠΠΧΣΑΑ). Γ Φάση*», Μάιος 2000
- Σύνδεσμος Βιομηχανιών Πελοποννήσου και Δυτικής Ελλάδας «*Καταγραφή Βασικών Δεικτών για την Οικονομία και την Επιχειρηματικότητα στην ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας*», 2010
- Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Ειδική Γραμματεία Γ ΚΠΣ, «*Εθνικό Σχέδιο Στρατηγικής Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013*», Ιούλιος 2009 και Ιούνιος 2007
- Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, «*Πρωτοβουλίες και Εναλλακτικές καλλιέργειες*», Αθήνα, 2011.
- Υπουργείο Ανάπτυξης, Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού, Μελέτες Τουριστικής Ανάπτυξης Περιφερειών, «*Μελέτη Τουριστικής Ανάπτυξης Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας*», Οκτώβριος 2003
- Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας, Γενική Γραμματεία Λιμένων και Λιμενικής Πολιτικής, «*Εθνική Λιμενική Πολιτική*», Πειραιάς, Δεκέμβριος 2005
- Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, «*Ειδικό Πλαίσιο Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης πληγείσων περιοχών από τις πυρκαγιές του 2007*», Νοέμβριος 2008.
- Υπουργείο Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, «*Εθνικός ενεργειακός σχεδιασμός, Οδικός Χάρτης 2050*», Μάρτιος 2012
- Υπουργείο Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, Ειδική Υπηρεσία Συντονισμού Περιβαλλοντικών Δράσεων, «*Κωδικοποίηση της Δασικής Νομοθεσίας*» αρ. πρωτ.: 135468/20.06.2012.
- Υπουργείο Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής «*Μελέτη Ανάπτυξης Εθνικού Συστήματος Φυσικού Αερίου 2010 – 2019 και Πρόγραμμα Ανάπτυξης 2010-2014*», 2010
- Υπουργείο Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, «*Μελέτη Ρυθμιστικού Σχεδίου Πατρών*»
- Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας, και Δημοσίων Έργων «*Πρόγραμμα επαναξιολόγησης 69 Σημαντικών Περιοχών για τα Πουλιά για τον χαρακτηρισμό τους ως Ζωνών Ειδικής Προστασίας της Ορνιθοπανίδας*»
- European Union, Regional Policy, Guide to Research and Innovation Strategies for Smart Specialisation (RIS 3), March 2012

Νομοθεσία / ΦΕΚ:

- Εθνική Επιτροπή Υδάτων, Αριθμ. οικ.391 «Έγκριση των Σχεδίων Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών των Υδατικών Διαμερισμάτων Αττικής, Ανατολικής Στερεάς Ελλάδας, Βόρειας Πελοποννήσου, Ανατολικής Πελοποννήσου και Δυτικής Πελοποννήσου. (ΦΕΚ 1004/Β/2013)
- Αναθεώρηση Γ.Π.Σ. Δήμου Πατρέων (με βάση τον ν.2508/97) (ΦΕΚ 358ΑΑΠ /2011)
- Αξιοποίηση του γεωθερμικού δυναμικού, τηλεθέρμανση και άλλες διατάξεις, Ν. 3175/2003 (ΦΕΚ 207/Α/29.08.2003)
- Αξιοποίηση του πρώην Αεροδρομίου Ελληνικού – Πρόγραμμα ΗΛΙΟΣ – Προώθηση της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές (Ενσωμάτωση Οδηγίας 2009/28/ΕΚ) – Κριτήρια Αειφορίας Βιοκαυσίμων και Βιορευστών (Ενσωμάτωση Οδηγίας 2009/30/ΕΚ), Ν. 4062/2012 (ΦΕΚ 70/Α/2012)
- Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΓΠΧΣΑΑ) (ΦΕΚ 128/Α/2008)
- Για τη λειτουργία Ενεργειακών Αγορών Ηλεκτρισμού και Φυσικού Αερίου, για Έρευνα, Παραγωγή και δίκτυα μεταφοράς Υδρογονανθράκων και άλλες ρυθμίσεις, Ν. 4001/2011 (ΦΕΚ 179/Α/22.08.2011)
- Για την προστασία του περιβάλλοντος Ν. 1650/1986 (ΦΕΚ 160/ Α'/1986).
- Διατήρηση της βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις, Ν.3937/2011 (ΦΕΚ 60/Α/31.03.2011)
- Εθνική στρατηγική για την προστασία και διαχείριση του θαλάσσιου περιβάλλοντος – Εναρμόνιση με την οδηγία 2008/56/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Ιουνίου 2008 και άλλες διατάξεις, Ν. 3983/2011 (ΦΕΚ 144/Α/17.06.2011)
- Εθνικό Σύστημα Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και λοιπές διατάξεις, όπως αυτές τροποποιήθηκαν και συμπληρώθηκαν με τις διατάξεις του Ν.3527/2007(ΦΕΚ 25Α) «Κύρωση συμβάσεων υπέρ Νομικών προσώπων εποπτευόμενων από το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και λοιπές διατάξεις». Ν.3329/2005 (ΦΕΚ 81Α)
- Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Α.Π.Ε. (ΦΕΚ 2464/Β/2008)
- Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για την Βιομηχανία (ΦΕΚ 151/Τ.Α.Α.Π./2009)
- Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τα Καταστήματα Κράτησης (ΦΕΚ 1575/Β/2001)
- Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό (ΦΕΚ 1138/Β/2009)
- Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις υδατοκαλλιέργειες (ΦΕΚ 2505/Β/2011)
- Επιτάχυνση της ανάπτυξης των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και άλλες διατάξεις σε θέματα αρμοδιότητας του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, Ν.3851/2010 (ΦΕΚ 85/Α/2010)
- Καθορισμός αριθμού μελών του Διοικητικού Συμβουλίου του Φορέα Διαχείρισης Λιμνοθάλασσας Μεσολογίου (ΦΕΚ 473/Β/18.4.2003)
- Καθορισμός αριθμού μελών του Διοικητικού Συμβουλίου του Φορέα Διαχείρισης Υγροτόπων Κοτυχίου-Στροφυλιάς (ΦΕΚ 364/Β/28.3.2003)

- Καθορισμός αριθμού μελών του Διοικητικού Συμβουλίου του Φορέα Διαχείρισης «Χελμού- Βουραϊκού» (ΦΕΚ 140/Β/11-2-03) με τροποποίηση (ΦΕΚ 1072/Β/1.8.2003).
- Κύρωση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Τοπίου και στοιχεία αναλυτικής προσέγγισης, Ν. 3827/2010 (ΦΕΚ Α/30/25.2.10)
- Κύρωση του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων, ν. 3463/2006 (Κ.Κ.) (ΦΕΚ 114 Α΄)
- Λειτουργία Ενεργειακών Αγορών Ηλεκτρισμού και Φυσικού Αερίου για Έρευνα, Παραγωγή και δίκτυα μεταφοράς Υδρογονανθράκων και άλλες ρυθμίσεις, Ν.4001/2011 (ΦΕΚ 179/Α/22.08.2011)
- Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης – Πρόγραμμα Καλλικράτης, Ν. 3852/2010 (ΦΕΚ 87/Α/2010)
- Ορισμός ανώτερων αποδεκτών τιμών για τη συγκέντρωση συγκεκριμένων ρύπων, ομάδων ρύπων ή δεικτών ρύπανσης σε υπόγεια ύδατα, σε εφαρμογή της παραγράφου 2 του Άρθρου 3 της υπ’ αριθμ.: 39626/2208/Ε130/2009 κοινής υπουργικής απόφασης (Β΄ 2075 (ΦΕΚ 3322/Β/30.12.2011).
- Ορισμός Εθνικού Δικτύου Παρακολούθησης της ποιότητας και της ποσότητας των υδάτων με καθορισμό των θέσεων (σταθμών) μετρήσεων και των φορέων που υποχρεούνται στην λειτουργία τους, κατά το άρθρο 4, παράγραφος 4 του Ν. 3199/2003, (ΦΕΚ 2017/Β/09.09.2011).
- ΠΔ για τους μικρούς νησιωτικούς υγρότοπους (ΦΕΚ ΑΑΠ/ 229/2012)
- Περιβαλλοντική αδειοδότηση έργων και δραστηριοτήτων, ρύθμιση αυθαιρέτων σε συνάρτηση με δημιουργία περιβαλλοντικού ισοζυγίου και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ν. 4014/2011 (ΦΕΚ 209/Α/21.09.2011)
- Περί προστασίας των δασών και των δασικών εν γένει εκτάσεων της χώρας, Ν. 998/1979 (ΦΕΚ 289/Τ.Α/29.12.1979)
- Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΠΠΧΣΑΑ) της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας (ΦΕΚ / Β / 1470 / 9.10.2003)
- Ποιότητα και μέτρα διαχείρισης των υδάτων κολύμβησης, (ΦΕΚ 356/Β/26.02.2009) Σχετικά με τον καθορισμό μέτρων για την προστασία των υπόγειων νερών από τη ρύπανση και την υποβάθμιση, με την οποία ενσωματώθηκε η Θυγατρική Οδηγία 2006/118/ΕΚ σχετικά με “την προστασία των υπόγειων υδάτων από τη ρύπανση και την υποβάθμιση”, (ΦΕΚ 2075/Β/25.09.2009).
- Πρόγραμμα δράσης για τη λεκάνη του Πηνειού Ν. Ηλείας που έχει χαρακτηριστεί ως ευπρόσβλητη ζώνη από τη νιτρορρύπανση γεωργικής προέλευσης σύμφωνα με το άρθρο 2 της υπ. αριθμ. 19652/1906/1999 κοινής υπουργικής απόφασης (Β΄ 1575) (ΦΕΚ 1197/Β/14.09.2001).
- Προστασία δασικών οικοσυστημάτων, κατάρτιση δασολογίου, ρύθμιση εμπράγματων δικαιωμάτων επί δασών και δασικών εν γένει εκτάσεων και άλλες διατάξεις, Ν. 3208/2003 (ΦΕΚ 303/Α/24.12.2003)
- Προστασία και διαχείριση των Ειδικών Ζωνών Διατήρησης (ΦΕΚ 1289/Β/28.12.1998)
- Προστασία και διαχείριση των υδάτων, Ν. 3199/2003 (ΦΕΚ 280/Α/09.12.2003).
- Προώθηση της συμπαραγωγής δύο ή περισσότερων χρήσιμων μορφών ενέργειας και άλλες διατάξεις, Ν. 3734/2009 (ΦΕΚ 8/Α/28.01.2009)
- Συγκρότηση του Διοικητικού Συμβουλίου του Φορέα Διαχείρισης Υγροτόπων Αμβρακικού, (ΦΕΚ 1419/Β/1.10.2003) και τροποποίηση (ΦΕΚ 1072/Β/1.8.2003).

- Τροποποίηση του ρυμοτομικού σχεδίου και καθορισμός όρων και περιορισμών δόμησης της ΒΙ.ΠΕ Πατρών, στα διοικητικά όρια του Δήμου Ωλενίας, Νομού Αχαΐας (ΦΕΚ 576/Δ/2003)
- Χαρακτηρισμός της χερσαίας περιοχής του ορεινού όγκου Χελμού – Βουραϊκού ως Εθνικού Πάρκου (ΦΕΚ 446/Δ/02.10.2009)
- Χαρακτηρισμός των λιμνοθαλάσσιων, χερσαίων, ποτάμιων περιοχών του νοτίου τμήματος του Νομού Αιτωλοακαρνανίας και του νησιωτικού συμπλέγματος των Β. και Ν. Εχινάδων του Νομού Κεφαλληνίας ως Εθνικό Πάρκο με την ονομασία «Εθνικό Πάρκο Λιμνοθαλασσών Μεσολογγίου – Αιτωλικού, κάτω ρου και εκβολών ποταμών Αχελώου και Ευήνου και νήσων Εχινάδων. (ΦΕΚ 477/Δ/31.05.2006)
- Χαρακτηρισμός των χερσαίων, υδάτινων και θαλάσσιων περιοχών της λιμνοθάλασσας Κοτυχίου, του δάσους Στροφιλιάς και της ευρύτερης περιοχής τους (Ν. Αχαΐας Ν. Ηλείας) ως «Εθνικό Πάρκο Υγροτόπων Κοτυχίου – Στροφιλιάς (ΦΕΚ 159/Δ/29.04.2009)
- Χαρακτηρισμός των χερσαίων, υδάτινων και θαλάσσιων περιοχών του Αμβρακικού κόλπου ως Εθνικού Πάρκου και καθορισμός χρήσεων, όρων και περιορισμών (ΦΕΚ 123/Δ/21.03.2008)
- Χωροταξικός Σχεδιασμός & Αειφόρος Ανάπτυξη & άλλες διατάξεις, Ν. 2742/1999 (ΦΕΚ 207/Α/07.10.1999)

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ:

- Διαύγεια: www.diaygeia.gov.gr
- Διοίκηση Υγειονομικής Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας: <http://www.dypede.gr/>
- Εθνική Μετεωρολογική Υπηρεσία: www.hnms.gr
- Εθνική Βάση Δεδομένων των Εγκαταστάσεων Επεξεργασίας Λυμάτων των οικισμών της χώρας που emπίπτουν στις διατάξεις της Οδηγίας 91/271/ΕΟΚ: <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=251&language=el-GR>
- Εθνικό Πληροφοριακό Σύστημα για την Ενέργεια: <http://195.251.42.2/cgi-bin/nisehist.sh>
- Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων και Υγροτόπων: www.ekby.gr
- ΕΛ. ΣΤΑΤ. : www.statistics.gr
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή: <http://ec.europa.eu>
- Ευρωπαϊκό κοινοτικό ταμείο: <http://ec.europa.eu>
- Κατάλογος Λειτουργούντων ΧΥΤΑ, ΧΑΔΑ:

<http://www.ypeka.gr/> και <http://www.apd-depin.gov.gr/>

- Μητρώο ταυτοτήτων υδάτων κολύμβησης της Ελλάδας: <http://www.bathingwaterprofiles.gr>
- Μονάδες υγείας, πρόνοιας:
 - <http://www.vyka.gov.gr/articles/esynet/311-esy-net-eisagwgh-stoixeiwn-monadwn-ygeias>
 - <http://www.gerontology.gr/index.php/component/content/article?id=57>
 - <http://live3.ygeianet.gov.gr/healthstatsapps/healthstats/main.aspx>
- Μονοπάτια- Ποδηλατικές- αναρριχητικές- διαδρομές :
 - <http://www.agro-tour.net/web/guest/8/~topic/287/192>

- ο <http://monopatia.skai.gr/default.asp?pid=3&perfID=55>
- ο <http://podos.webnode.gr/>
- ο <http://www.visitilia.gr/component/content/article/416.html>
- Ξενοδοχειακό επιμελητήριο Ελλάδας: <http://www.grhotels.gr/>
- ΟΑΕΔ: www.oaed.gr
- Οδηγός οργανωμένων ιαματικών πηγών (spa) στην Ελλάδα: <http://www.apn.gr/travel-maps/>
- Οργανισμός Αντισεισμικού Σχεδιασμού και Προστασίας:

http://www.oasp.gr/greece_earthquakes

- Πανελλήνια Ομοσπονδία Ξενοδοχείων: www.hhf.gr
- Περιφερειακό Πρόγραμμα Pro Agri-Tour: <http://www.proagritour.eu>
- Πρόγραμμα Urbact: <http://urbact.eu/>
- Πρόγραμμα σύζευξης: <http://www.syzefxis.gov.gr>
- Ρυθμιστική αρχή ενέργειας: www.rae.gr
- Ανεξάρτητος Διαχειριστής Μεταφοράς Ηλεκτρικής ενέργειας: <http://www.admie.gr/>
- Λειτουργός Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας: <http://www.lagie.gr/>
- Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας Πελοποννήσου και Ιονίων Νήσων: <http://www.apd-depin.gov.gr/>
- Σύνδεσμος Δήμων και Κοινοτήτων Ιαματικών Πηγών Ελλάδας: <http://www.thermalsprings.gr/>
- Σχολές ΤΕΙ: http://archive.minedu.gov.gr/docs/sxoles_tei.doc
- Υγειονομικός χάρτης χώρας:

<http://live3.ygeianet.gov.gr/healthguideapps/healthguide/default.aspx>

- Υγρότοποι ramsar:

<http://ramsar.wetlands.org/Database/Searchforsites/tabid/765/Default.aspx>

- Υπουργείο εσωτερικών: www.ypes.gr
- Υπουργείο Πολιτισμού: <http://estia.minenv.gr/>
- Υπουργείο Περιβάλλοντος και Κλιματικής Αλλαγής: www.ypeka.gr
- Υπουργείο Περιβάλλοντος και Κλιματικής Αλλαγής, Διαβούλευση των Σχεδίων Διαχείρισης Υδατικών Πόρων: <http://wfd.opengov.gr/>
- Διαρκής Κατάλογος των Αρχαιολογικών Χώρων και Μνημείων της Ελλάδος: <http://listedmonuments.culture.gr>
- Πολιτιστικός χάρτης: <http://odysseus.culture.gr>
- ΦΙΛΟΤΗΣ – Βάση δεδομένων για την ελληνική φύση: <http://filotis.itia.ntua.gr/home/>
- Φορέας Διαχείρισης Λιμνοθάλασσας Μεσολογίου: <http://www.fdlmes.gr/17-catarticles/72-sxediopd.html>
- Eurostat: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/